

ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗΣ

ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1892

ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗΣ

ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1892

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

*Πρακτικὰ τῆς ΙΑ' γενικῆς συνόδου
τῆς 29 Μαρτίου 1892.*

Τῆ 29 Μαρτίου 1892 συνεκροτήθη ἡ ΙΑ' τακτικὴ σύνοδος τῶν ἐταίρων ἐν μιᾷ τῶν αἰθουσῶν τοῦ Μετσοβείου περὶ ὥραν 10 π. μ.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου κ. Ἰωάννης Ν. Μπόττασης, προεδρεύων τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, κηρύξας τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδριάσεως, ἀνήγγειλεν, ὅτι σκοπὸς τῆς συνελεύσεως ἦτο ἡ ἔτησίαι λογοδοσία τοῦ Συμβουλίου καὶ ἡ ἐκλογή τῶν νέων συμβούλων, μετ' ὃ ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ (ὄρα συνημμένην ἔκθεσιν).

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Π. Κανάκης μέλος τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν ταύτης ἐπὶ τῶν λογαριασμῶν τοῦ 1891 (ὄρα συνημμένην ἔκθεσιν).

Μετὰ τοῦτο ἐρωτήσαντος τοῦ Προέδρου, ἂν ἔχη νὰ φέρῃ παρατήρησιν τινα ἢ προτείνῃ πρότασιν τις τῶν ἐταίρων, ὁ κ. Ν. Ἀναστασίου προέτεινεν, ὅπως ἡ Συνέλευσις ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς πρὸς τὸ διοικητικὸν Συμβούλιον· τὴν πρότασιν ταύτην ὑπεστήριξε καὶ ὁ κ. Κωνσταντῖνος Παπαμιχαλόπουλος Ὑπουργὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἡ δὲ Συνέλευσις ἀπεδέχθη ὁμοφώνως αὐτήν.

Ἡ Συνέλευσις εἶτα προέβη εἰς τὴν ἐκλογήν τοῦ νέου Συμβουλίου ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ψηφολεκτῶν κ. κ. Σ. Ῥώσση, Ἀρ. Σπα-

θάκη και Πέτρ. Ξανθάκη. Γενομένης δὲ τῆς διαλογῆς ἀνεδείχθησαν μέλη τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου οἱ ἑξῆς·

Πρόεδρος ὁ κ. Ι. Ν. Μπότσης	διὰ ψήφων	51
Ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης	»	51
Γραμματεὺς ὁ κ. Ἀντ. Μηλιαράκης	»	51
Ἐφορος τοῦ Μουσείου ὁ κ. Γ. Περβάνογλους	»	50
Ἐφορος τοῦ Ἀρχείου ὁ κ. Ἀντ. Μομφερράτος	»	51
Ταμίας ὁ κ. Σ. Π. Λάμπρος	»	50

Σύμβουλοι οἱ κ. κ.

Σπυρ. Σακελλαρόπουλος	διὰ ψήφων	51
Ἀλέξ. Ραγκαβῆς	»	49
Χαρ. Μελετόπουλος	»	50
Γεώργ. Κασδόνης	»	51
Π. Παπαναστασίου	»	50

Ἀναπληρωματικοὶ οἱ κ. κ.

Γ. Ν. Πασπάτης	διὰ ψήφων	50
Π. Καρολίδης	»	51
Ἐμμ. Δραγούμης	»	51

Ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ οἱ κ. κ.

Π. Κανάκης	διὰ ψήφων	51
Ν. Ἀναστασίου	»	51
Δ. Γ. Μακκᾶς	»	51

Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ἐκλεγθέντων ἐλύθη ἡ συνεδρίασις περὶ ὥραν 11 1/2 μ. μ.

Ὁ Πρόεδρος

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΜΠΟΤΣΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

Ἐκθεσις τῶν ἐργασιῶν τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Ἀξιότιμοι Κύριοι,

Πρὶν ἢ εἰσέλθω εἰς τὴν ἐκθεσιν καὶ ἀναγραφὴν τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος πεπραγμένων, ἀτίνα δὲν ὑστεροῦσι τῶν τῶν παρελθόντων ἐτῶν, δύναμαι μάλιστα νὰ εἶπω ὅτι καὶ κατὰ πολὺ ὑπερτεροῦσιν, ἀνάγκη, ἐκπληρῶν πένθιμον καθῆκον, νὰ ἀναμνήσω προσφιλῆ ὀνόματα ἐταίρων, οὓς ὁ θάνατος ἀφήρπασεν ἀφ' ἡμῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, στερήσας ἡμᾶς οὐ μόνον τῶν φώτων, ἀλλὰ πρὸ πάντων τῆς πρὸς τὸ ἔργον τῆς ἐταιρίας ἀγάπης των καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τοῦ φιλοπάτριδος ζήλου των, ὧν ἄνευ πᾶν ἔργον εἴτε ἀτόμων εἴτε ἐταιριῶν δὲν δύναται νὰ προαχθῆ καὶ ὀρθοποδήσῃ.

Ἐν ταῖς πρώτοις μνημονεύω τοῦ ἀοιδίμου Ἰωάννου Σακκελίωνος, ἀντιπροέδρου τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς ἐταιρίας, καὶ ἐπιμελητοῦ τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, καὶ Ἀλεξάνδρου Πασπάτη, ἀμφοτέρων πολυτίμων συναδέλφων, ὧν ὁ βίος ἀπᾶς διέρρευεν ἐν τῇ μελέτῃ ἰδίως τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας καὶ ἀρχαιολογίας. Δὲν εἶναι σήμερον ἡ κατάλληλος στιγμή, ὅπως πλέξω τὸ ἐγκώμιον αὐτῶν καὶ σκιαγραφήσω τὸν βίον των· τοῦτο μόνον ἀναφέρω, ὅτι ἡ συμμετοχὴ αὐτῶν εἰς τὰ ἔργα τὰ ποικίλα τῆς ἐταιρίας ἦτο πραγματικὴ καὶ σημαίνουσα. Τὰ φροντίσματα αὐτῶν, ἰδίᾳ δὲ τὰ τοῦ Ι. Σακκελίωνος, κατέχουσιν ὀλοκλήρους σελίδας τοῦ περιοδικοῦ τῆς ἐταιρίας, φέροντα τὴν σφραγίδα τῆς κατ' ἐπιστήμην μελέτης καὶ ἐρεύνης.

Ἀπωλέσαμεν ἔτι δύο ἐγκρίτους ἐπιστήμονας ἐκ τῶν ἐταίρων, καθηγητὰς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, τὸν Κωνστ. Παπαρρηγόπουλον καὶ Ν. Δαμαλᾶν, θερμοὺς ὑποστηρικτὰς τῆς καθ' ἡμᾶς ἐταιρίας.

Παρὰ τὰ ὀνόματα ταῦτα ἀναφέρω τὸ τοῦ Δημ. Μ. Βασιλείου, ἀνδρὸς φιλοπάτριδος συνεισενεγκόντος εἰς τὸ Μουσεῖον ἐκτὸς τῆς πέρυσι δωρηθείσης ἐλαιογραφικῆς εἰκόνας τοῦ Σκενδέρμπεη καὶ συλλογὴν ἐφέτος 7 μικρῶν εἰκόνων, ἐξ ὧν αἱ 6 ἀγωνιστῶν, μετὰ πολλοῦ δ' ἐκάστοτε διαφέροντος παρακολουθοῦντος τὰς ἐργασίας τῆς ἐταιρίας καὶ τὸν πλουτισμὸν τοῦ Μουσείου.

Ἀλλὰ δὲν ἐπεράτωσα εἰσέτι τὸν πένθιμον κατάλογον μνημονεύω

ἔτι τριῶν σεβαστῶν ὀνομάτων ἐκλιπόντων ἑταίρων, τοῦ Ἰωάννου Μα-
ραγκοῦ, ἀρχιεπισκόπου Λατίνων, τοῦ Ἀριστ. Ῥοβέρτου, γενικοῦ τα-
μίου τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ διδασκάλου τῆς ξυλογραφίας ἐν τῇ
σχολῇ τῶν τεχνῶν, καὶ τοῦ Παντ. Σημηριώτου, ὑποδιοικητοῦ τῆς
Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἐνθέρμων ὑποστηρικτῶν τῶν ἔργων μας.

Ἰδιαιτέρως δὲ ἀναφέρω τὸν ἐσχάτως ἐν τῇ ξένη ἀποβιώσαντα ἀοί-
διμον Κωνστ. Ζάππαν, ἓνα τῶν ἀρχικῶν ἰδρυτῶν καὶ εὐεργετῶν τῆς
ἐταιρίας.

Ἄλλ' ἦτο, Κύριοι, πεπρωμένον εἰς τὴν ἐταιρίαν νὰ στερηθῇ πρὸ
τριῶν μόλις ἡμερῶν δύο ἔτι διαπρεπῶν αὐτῆς μελῶν, τοῦ Ἀχιλλέως
Ἀγαθονίκου, Εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἀσχολουμένου μετὰ
τοῦ αὐτοῦ ζήλου περὶ νομικᾶς καὶ ἀρχαιολογικᾶς μελέτας, καὶ τοῦ
Ἰωάννου Ῥωμανοῦ ἀνδρὸς πολυμαθοῦς, ἀδιαλείπτως ὑπὲρ τῶν ἔργων
τῆς ἐταιρίας μεριμνήσαντος καὶ δημοσιεύσαντος πλὴν ἄλλων πολυ-
τῶν αὐτοῦ ἱστορικῶν ἔργων ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς ἐταιρίας, μετὰ ἱστο-
ρικῶν παρατηρήσεων τὸ λατινικὸν κείμενον τοῦ Ἀνδηγαυικοῦ διπλώ-
ματος τοῦ Ἰακωβίνου ἡγεμόνος Φιλίππου Β', ὅπερ εὐρίσκεται ἐν τῷ
ἀρχεῖῳ ἡμῶν, δι' οὗ διευκρινίζονται ἱστορικαὶ σελίδες τῆς ἰδ' ἑκατον-
ταετηρίδος τῆς Κερκύρας, καὶ εἰδικὴν μελέτην περὶ τῆς πόλεως Ἰου-
θρωτοῦ.

Ἐρχομαι ἤδη εἰς τὰ τῆς ἐκθέσεώς μου. Νέοι ἑταῖροι κατὰ τὸ παρελ-
θὸν ἔτος προσετέθησαν 273, οἵτινες, πλὴν ὀλίγων, ἐδήλωσαν ὅτι
ἀποδέχονται προθύμως τὴν ἐκλογήν αὐτῶν, ἐπιθυμοῦντες νὰ συντελέ-
σωσιν ὑπὲρ τοῦ ἐθνωφελοῦς σκοποῦ τῆς ἐταιρίας. Ὁ ὅλικός δὲ ἀριθμὸς
τῶν ἑταίρων κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἀνέρχεται εἰς 718, ἐξ ὧν ἀντεπι-
στέλλοντα μέλη 30, τακτικὰ δὲ 688. Ἀναφέρω ἔτι ἐνταῦθα, εἰς τὰ
περὶ προσώπων, ὅτι τὸ Συμβούλιον χάριν σεβασμοῦ πρὸς τὴν μνήμην
τοῦ μακαρίτου Ι. Σακκελίωνος, ἀντιπροέδρου τοῦ Συμβουλίου, δὲν
ὠνόμασε, καθ' ὃ εἶχε δικαίωμα κατὰ τὸ καταστατικόν, ἀναπληρω-
τὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου, ἀλλ' ἀφῆκε τὴν
θέσιν του κενὴν μέχρι τῆς σήμερον, ἡμέρας τῶν γενικῶν ἀρχαιρεσιῶν
τῆς ἐταιρίας.

Τελευταίαν ἔτι εἰδήσιν ἐνταῦθα ἀναφέρω, ὅτι τὸ Συμβούλιον, ἀπο-
χωρήσαντος ἕνεκα ἰδιωτικῶν ἐργασιῶν τοῦ πρώην ἐπιμελητοῦ τοῦ
Μουσείου καὶ βοηθοῦ τοῦ γραμματέως κ. Δημοσθένους Λύδη, διώρι-

σεν εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ τὸν κ. Νικόλαον Δελακοβίαν. Εὐφρημον δὲ
ποιούμεθα μνείαν τῆς φιλοπονίας, τοῦ ζήλου καὶ τῆς τάξεως ἀμφο-
τέρων.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ προσώπων. Ἐρχομαι ἤδη εἰς τὰ πράγματα,
ἀρχόμενος ἐκ τῶν τοῦ Μουσείου.

Ἐν τούτῳ συνεπληρώθη, ἐφ' ὅσον οἱ χρηματικοὶ πόροι ἐπήρκεσαν,
ἡ σειρά τῶν ἐλαιογραφικῶν εἰκόνων τῶν Ἑλλήνων λογίων τῶν μετὰ
τὴν ἄλωσιν καταφυγόντων εἰς τὴν Δύσιν καὶ τινῶν τῶν διδασκάλων
τοῦ Γένους, ὅσων αἱ εἰκόνες εὐρίσκονται εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Οὕτω
δὲ εἰς τὰς 8 εἰκόνας, ἃς πέρυσιν ἀνέφερον ἐν τῇ λογοδοσίᾳ, προσετέ-
θησαν ἐφέτος καὶ αἱ ἐπίλοιποι 13 τῶν Μιχ. Μαρούλου, Ἀνθ. Γαζῆ,
Βησσαρίωνος, Μιχ. Μουσοῦρου, Λαονίκου Χαλκοκονδύλη, Χρυσολωρᾶ,
Εὐγ. Βούλγαρη, Νικ. Θεοτόκη, Θεοδ. Γαζῆ, Δ. Γαλανοῦ, Ἡλ. Μη-
νιάτη καὶ Κωνστ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων. Παρηγγείλαμεν δ'
ἔτι καὶ τὴν γραφὴν ἐκ τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἀγῶνος τῆς εἰκόνας τοῦ Γεωρ.
Σισίνη, ἥτις καὶ κατετέθη ἐν τῷ Μουσείῳ.

Ἐκ δωρεῶν δὲ τὸ Μουσεῖον ἀπέκτησεν εἰκόνας τὴν ὑδρογραφικὴν
τοῦ Κανάρη, δῶρον τοῦ ἐκ Ζακύνθου κ. Γ. Καρβελά, ἔχουσαν τὴν
ἀξίαν, καθ' ἣ ἔγραψεν ἡμῖν ὁ δωρητὴς, ὅτι τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέ-
ραν τῆς πυρπολήσεως ὑπ' αὐτοῦ Ἰουρκικῆς φρεγάτας ἐγράφη ὑπὸ
Ἄγγλου ἀξιωματικοῦ πολεμικοῦ πλοίου, παρακολουθοῦντος τὰς κι-
νήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Ἰουρκικοῦ στόλου, προσκαλέσαντος τὸν
Κανάρην εἰς τὸ πλοῖόν του. Ὁ κ. Βερν. Ὀρνστάιν ἔτι ἐδώρησε φω-
τογραφικὴν εἰκόνα τοῦ Δ. Κουτσογιαννοπούλου ἱερολοχίτου, ὁ δὲ κ.
Ἀλέξανδρος Δ. Σουῦτσος τὴν εἰκόνα τοῦ πάππου του Ἀλεξ. Σου-
τσου, ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας.

Πολύτιμον δῶρον προσήνεγκεν εἰς τὴν ἐταιρίαν εἰς τῶν ἐνθερμοτέ-
ρων ἑταίρων, ὁ κ. Δ. Βικέλας, συνιστάμενον εἰς συλλογὴν 142 εἰκό-
νων χαλκογραφικῶν, λιθογραφικῶν καὶ ὑδρογραφικῶν ἀναφερομένων
εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα, τῶν πλείστων αὐσῶν ἔργων ἐπιφανῶν καλ-
λιτεχνῶν, ὧν τὴν γραφὴν ἐνέπνευσεν ὁ ἥρωισμός τῶν Ἑλλήνων τοῦ
1821, τὰ μαρτύρια αὐτῶν, τὰ παθήματα καὶ ἄλλα μεγάλα πολε-
μικὰ γεγονότα, εἰς ἃ μετέσχον αἱ Εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις, ὡς τὸ τῆς
ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου. Ἄν ποτε ἡ ἐταιρία ἡμῶν ἀποκτήσῃ εὐ-
ρύχωρον Μουσεῖον (ὅπερ εἶνε ἡ εὐχὴ καὶ ἡ ἐπιθυμία πάντων), ἡ συλ-

λόγῃ αὐτῇ ἐκτεθειμένη θέλει καταλάβει ὁλόκληρον δωμάτιον, ἐν ᾧ δυνάμεθα νὰ περιλάβωμεν πᾶν ὅ,τι σχετίζεται πρὸς τὰς ἐνεργείας τῶν φιλελλήνων ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ ἐν Παρισίοις διαμένων γλύπτης κ. Λάζ. Σῶχος προσήνεγκεν εἰς τὸ Μουσεῖον καλλίστην προτομὴν τοῦ κατὰ τὸ 1824 ἀναβάντος τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας φιλέλληνος βασιλέως Καρόλου Γ', οὗτινος τὸ ὄνομα συνδέεται ἀναποσπᾶστως μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Τὸ Συμβούλιον ἔτι ἐνόμισεν ὅτι, χάριν τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς, καὶ χάριν τῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων καὶ ἀναμνήσεων, ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀποκτήσῃ εἰκόνας, ἐκ τῶν θεωρουμένων ὡς γνησίων, τῶν αὐτοκρατόρων καὶ πατριαρχῶν καὶ λογίων τοῦ Βυζαντίου, τῶν εὑρισκομένων ἐν διαφόροις βιβλιοθήκαις καὶ μουσείοις καὶ ναοῖς τῆς Δύσεως. Μέχρι τοῦδε δὲ ἐλάβομεν πανομοιότυπους εἰκόνας τῶν αὐτοκρατόρων Μιχαὴλ Παλαιολόγου, Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἄννης Παλαιολογίνης, Ἰωάννου τοῦ Κατακουζηνοῦ ὡς αὐτοκράτορος καὶ μοναχοῦ, Θεοδ. Λασκάρεως αὐτοκράτορος Νικαίας καὶ Γεωργίου Παχυμέρη λογίου Βυζαντινοῦ.

Ἐνταῦθα μνημονεύω καὶ δωρεῶν δύο ἐκμαγείων προσώπων θανόντων ἀγωνιστῶν, ἐνὸς τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, δωρηθέντος ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις γλύπτου Λαζάρου Σῶχου, καὶ ἐτέρου τοῦ ἐκ Σπετσῶν Γ. Μπούκουρη, ἀνδρὸς δράσαντος ἐν τῷ ἀγῶνι, οὗτινος ἡ ναυτικὴ ἐμπειρία καὶ τὸ θάρρος ἐξισούμενον πρὸς τὴν φιλοπατρίαν αὐτοῦ ἔτι καὶ νῦν μένουσιν ἀνεξάλειπτα ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἐπιζώντων. Τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ Μπούκουρη προσήνεγκεν εἰς τὸ Μουσεῖον ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Ἑλένη Ἀλταμούρα.

Ἐξ ἀγορῶν ἔτι τὸ Συμβούλιον ἀπέκτησε τὴν σφραγιδα τοῦ Ἀρείου Πάγου, τῆς πολιτικῆς ταύτης ἀρχῆς τῆς ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1821.

Ἐπίσης ἠγόρασεν ἐκ Βενετίας ὁμοίωμα νεώτερον πανοπλίας σιδηρᾶς, ἐκ τῶν φερομένων ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν φράγκων. Ὡς γνωρίζετε δὲ τοιαύτη πανοπλία πλήρης παλαιὰ δὲν εὑρέθη ἄχρι τοῦδε ἐν Ἑλλάδι, πλὴν τῶν κρανῶν τῶν ἀνευρεθέντων ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Χαλκίδος καὶ περιγραφέντων ὑπὸ τοῦ Γάλλου Buchon, ἅτινα εὑρίσκονται εἰς τὸ

ἡμέτερον Μουσεῖον. Ἐθεωρήσαμεν δὲ ὀρθὸν χάριν τῶν ἐπισκεπτομένων τὸ Μουσεῖον νὰ στήσωμεν ὡς δεῖγμα τοιαύτην πανοπλίαν.

Ἐξ ἀγορᾶς ἔτι ἱκανῶς ἠύξήσαμεν τὴν συλλογὴν τῶν ἐθνικῶν ἐνδυμασιῶν διὰ τῆς προσθήκης τοιούτων χωρικῶν ἐκ Κερκύρας καὶ Ἀηξουρίου Κεφαλληνίας, καὶ χωρικῆς Ναυπάκτου, ἃς ἠγοράσαμεν ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῶν Ὀλυμπίων. Ἐπίσης ἠγοράσαμεν, εὐκαιρίας τυχεύσεως, καὶ ἐνδυμασίαν γυναικὸς ἐκ τῆς νήσου Καπτελλορρίζου, Μεγίστης καλουμένης ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, προσκειμένης δὲ εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐπίσης ἠγοράσαμεν πλουσίαν ἐνδυμασίαν γυναικείαν τῆς πόλεως Τιράνων τῆς Ἄνω Ἀλβανίας. Ἀπεκτήσαμεν δὲ καὶ ἐκ λίαν εὐπροσδέκτου δωρεᾶς τῆς κυρίας Φωτεινῆς Ἐπ. Τσακάλη καὶ ἀρχοντικῆν ἐνδυμασίαν γυναικὸς Φαριανῆς. Τὰς στολὰς ταύτας καθὼς καὶ τὰς δύο προὔπαρχούσας ἐν τῷ Μουσείῳ ἐκ Ἀθήνων καὶ Ἰου ἐξεθέσαμεν ἐν ἀνδρεικέλοις.

Ὡς πρὸς τὸν καταρτισμὸν τμήματος ἐν τῷ Μουσείῳ ὄπλων, τὸ Συμβούλιον, σκεφθὲν ὅτι ἦτο δυνατόν ἔτι νὰ συμπληρωθῇ ἢ ἐν τῷ Μουσείῳ μικρὰ συλλογὴ, ἐζήτησε δι' ἐγγράφου παρὰ τῆς κυβερνήσεως ἵνα δοθῇ εἰς τὸ Μουσεῖον ἀνὰ ἓν ὄπλον ἐκ τῶν μὴ ἐν χρήσει σήμερον ἐν τῷ στρατῷ. Ἡ κυβέρνησις προθύμως ἀπεδέχθη τὴν αἴτησιν ἡμῶν, ἀποστείλασα ἐκ τῶν ἐνταῦθα ἀποθηκῶν ἀνὰ ἓν ὄπλον τοῦ συστήματος Σασεπῶ, Μαρτίνη καὶ Κρουπατσέκ, δύο δὲ ὄπλα τοῦ συστήματος τοῦ Ἑλλήνος ἐφευρέτου Ε. Μυλωνᾶ, ἐν διὰ τὸ πεζικόν καὶ ἕτερον διὰ τὸ ἱππικόν· μετὰ λύπης δ' ἔμαθε τὸ Συμβούλιον ὅτι οὐδὲν προγενέστερον ὄπλον εὑρέθη.

Ἄλλας τινὰς δωρεὰς εἰς τὸ Μουσεῖον ἀντικειμένων μικρῶν, ὄπλων, μουσικῶν ἐγχωρίων ὀργάνων, τμημάτων ἐνδυμασιῶν παλαιῶν κτλ. παραλείπω, καταγεγραμμένας ἐν λεπτομερείᾳ ἐν τῇ δημοσιευθησομένῃ ἐκθέσει τοῦ ἐφόρου τοῦ Μουσείου. Μνημονεύω δὲ μόνον τῶν δωρητῶν οἵτινες εἶνε οἱ ἐξῆς Κύριοι καὶ Κυρίαι· Λάζαρος Σῶχος, Γ'. Καρβελάς, Βερνάρδος Ὀρνστάιν, Ἀλέξ. Μελετόπουλος, Σωτήριος Ῥωσσέτος, Ἀδριανὴ Λαζάρου Βούλγαρη, Ἀνδρέας Χατζηαναργύρου, Θεοδόσιος Η. Μπάμπας, Ν. Μηλιώτης, Ἀλέξ. Πασπάτης, Πέτρ. Ὀριγώνης, Ν. Δελακοβίας, Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Π. Ζερλέντης, Ἑλένη Ἀλταμούρα, Ἀλέξ. Σοῦτσος, Φωτεινὴ Ἐπαμ. Τσακάλη, Ἀντωνία Μπότση καὶ ὁ Γάλλος δημοσιογράφος Ἐρρίκος Λετουαίρ,

δωρήσας διὰ τοῦ ἐν Τουλῶνι πρό τινος εὑρισκομένου κ. Κ. Σαχτούρη μαχαιρίδιον τοῦ Κωνστ. Κανάρη τοῦ 1828.

Ἐρχομαι ἤδη εἰς τὰ τοῦ Ἀρχείου, ὅπερ ἀποτελεῖ ἓνα τῶν σπουδαίων κλάδων τῆς καθ' ἡμᾶς ἐταιρίας. Ὁ πλουτισμὸς τούτου κατὰ τὸ παρελθὸν ὑπῆρξεν ἱκανός, διότι ἀπεκτήσαμεν ἔγγραφα καὶ χειρόγραφα ἐν ὄλῳ 733 καταγεγραμμένα ἐν πρὸς ἐν ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Ἀρχείου. Ὁ ὅλος δὲ ἀριθμὸς τῶν μέχρι τοῦδε ὑπαρχόντων ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ ἐγγράφων ἀνέρχεται εἰς 8496, τῶν δὲ χειρογράφων εἰς 62.

Καὶ δωρηταὶ μὲν ἐγγράφων ὑπῆρξαν οἱ κ. κ. Δάμβέργης, Π. Θ. Κολοκοτρώνης, Λ. Σῶχος, Μ. Ι. Μαρκόπολις ἐκ Νάξου, Ἐμ. Μόρμωρης ἐκ Κυθήρων, Ἡλ. Τσιτσέλης ἐκ Ληξουρίου, Δ. Βικέλας, Βαρθ. Γκίζης, Σωκρ. Κασδόνης, ὁ Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, Ι. Πίσσας, Κωνστ. Σάθας ἐκ Βενετίας, Ἄντ. Ζυγομαλάς, Περ. Ζερλέντης ἐκ Σύρου, Π. Δαγκλῆς, Ι. Κολλάρος, Ἄνδρ. Χούμης ἐκ Σύρου, Ν. Δελακοβίας, Στέφ. Ξένος, Ι. Βλαχογιάννης, Στυλ. Κασιμάτης, Α. Σακκελίων, Ἴω. Διαμαντόπουλος, Παν. Πέρδικας, Ἀναστ. Μπούκουρης καὶ τελευταῖον ἡ ἐν Μασσαλίᾳ κυρία Λικ. Ἐμμ. Πρασσάκη.

Ἐξ ἀγορᾶς δὲ τῆ συστάσει τοῦ ἐν Παρισίοις κ. Λίμ. Λεγρὰνδ ἡ ἐταιρία ἀπέκτησε συλλογὴν ἐπιστολῶν ὑπὲρ τὰς ἑκατόν, προωρισμένην νὰ πωληθῇ ἐν δημοπρασίᾳ ἐν Παρισίοις, ἀναγομένων δὲ τῶν πλείστων εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα, τοῦ Φαβιέρου, Τουρέτ, Ροδίου, διαφόρων φιλελλήνων Γάλλων, μελῶν τῶν ἐν Παρισίοις φιλελληνικῶν κομιτάτων, τοῦ Ἀλεξ. Κατακουζηνοῦ πρὸς τὸν Βουλιερ, τοῦ Καποδιστρίου, τοῦ Μουστοξύδου, τοῦ Ἐυνάρδου καὶ τοῦ Κοραῆ.

Εἰς τὸ χριστιανικὸν τμήμα τοῦ Μουσείου προσεθέσαμεν ἱκανὰς χριστιανικὰς ἀρχαιότητας, ἰδίως ἐπιγραφὰς τινὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἀνάγλυφα προερχόμενα ἐκ Θεσσαλονίκης.

Ἐπίσης εἰς τὸ χριστιανικὸν τμήμα ὁ κ. Στέφ. Δραγούμης ἐδῶρησε συγχωροχάρτιον τοῦ πατριάρχου Ἱερουσαλήμ Πολυκάρπου (1811), ἄξιον λόγου καὶ διὰ τὰς ἐν περιθωρίῳ χαλκογραφίας. Ἀπεκτήσαμεν δ' ἐξ ἀγορᾶς καὶ παλαιότερον τοιοῦτο τοῦ πατριάρχου Ἱερουσαλήμ Παρθενίου (1764).

Ἐπίσης ἐζητήσαμεν νὰ πλουτίσωμεν τὸ χριστιανικὸν τμήμα δαπανῶντες χρηματικὸν τι ποσόν, προμηθευόμενοι φωτογραφικὰ ἀντί-

τυπὰ τῶν ἐπὶ παπύρου σφζομένων ὑπογραφῶν τῶν Πατέρων τῆς ἐκκλησίας τῶν μετασχόντων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑκτης Οἰκουμενικῆς συνόδου, αἵτινες μέχρι τοῦδε κακῶς ἀνεγνώσθησαν· εἶνε δὲ σπουδαῖον ν' ἀναγνωσθῶσιν ἐκ νέου καὶ ἐκδοθῶσιν ὀρθῶς, οὐ μόνον χάριν αὐτῶν τούτων τῶν ὀνομάτων τῶν Πατέρων, ὅπερ ἔχει σημασίαν διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ καὶ χάριν τῆς ὀνομασίας τῶν ἐπισκοπῶν καὶ τῶν πολιτικῶν διαιρέσεων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Τὰ φωτογραφικὰ ταῦτα ἀντίτυπα δὲν περιῆλθον ἔτι εἰς χεῖρας ἡμῶν.

Πρὶν ἢ παρέλθω τὰ τοῦ ἀρχείου μνημονεύω τῆς ὑπὸ τῆς ἐταιρίας δημοσιεύσεως, ἣν ἄλλως πάντες εἰξεύρετε, τῶν ἐγγράφων τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν σύλληψιν, ἀνάκρισιν καὶ στραγγαλισμὸν τοῦ ἐθνομάρτυρος Ῥήγα τοῦ Βελεστινλή. Ὁ κ. Λίμ. Λεγρὰνδ λαβὼν ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Βιέννης ἀντίγραφα τῶν ἐγγράφων τούτων ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν δι' ἐπιστολῆς τοῦ ἰδιωτικῆς πρὸς τὸν κ. Ἄντ. Μηλιαράκη ὅπως δημοσιευθῶσιν ὑπὸ τῆς ἐταιρίας μετὰ Ἑλληνικῆς μεταφράσεως. Τὸ Συμβούλιον, λαβὼν γνώσιν, ἀπεδέχθη προθύμως τὴν αἴτησιν, ἀναλαβόντος τοῦ κ. Σπ. Π. Λάμπρου τὸ δυσχερὲς ἔργον τῆς μεταφράσεως, ὅπερ πάνυ εὐδοκίμως καὶ ἀφιλοκερδῶς ἐξετέλεσε. Δι' ἰδιαιτέρου δὲ ἀναγνώσματος ἐν τῷ φιλολογικῷ συλλόγῳ τοῦ «Παρνασσοῦ» ἐξέθηκε λεπτομερῶς τὰ τῆς θέσεως τῆς δημοσιεύσεως ταύτης ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ.

Πρὸς τὸν κ. Λεγρὰνδ τοιαύτην πολύτιμον συμβολὴν ἱστορικὴν δωρεὰν παρασχόντα εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἐταιρίαν ἐκφράζομεν δημοσίᾳ τὰς ἀπείρους καὶ ἐνθέρμους ἡμῶν εὐχαριστίας.

Ὡς πρὸς τὸν πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης ἐπίσης τὸ Συμβούλιον σπουδαίως ἐμερίμνησε δι' ἀγορᾶς πολλῶν βιβλίων ἀποκλειστικῶς ἀναγομένων εἰς τὴν μεσαιωνικὴν ἱστορίαν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Ἰκανὰ δὲ βιβλία ἠγοράσθησαν περιηγητῶν τῆς Ἑλλάδος ἀλλοδαπῶν, καθὼς καὶ πίνακες γεωγραφικοὶ καὶ σχέδια πόλεων καὶ φρουρῶν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰς δύο παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας. Ὡσαύτως ἀπεκτήσαμεν ἐξ ἀγορᾶς καὶ πλήρη συλλογὴν τῶν ἀρίστων γεωγραφικῶν ὑδρογραφικῶν πινάκων τοῦ Ἀγγλικοῦ ναυαρχείου ἀπάντων τῶν Ἑλληνικῶν παραλίων πρὸς τε τὴν Μεσόγειον, τὸν Εὐξείνιον Πόντον καὶ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν.

Δωρηταὶ δὲ, κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, βιβλίων εἰς τὴν βιβλιοθήκην

τῆς εταιρίας ὑπῆρξαν ὁ σεβασμιώτατος Παρθένιος Κελαϊδῆς, ἀρχιμανδρίτης ἐν Λιθόρνῳ, ὁ ἐν Πιερρούπολει κ. Ἀθ. Παπαδόπουλος Κεραμεύς, οἱ κ. κ. Βερν. Ὀρνστάιν, I. N. Μπότσης, Σπ. Λάμπρος καὶ Ἀντ. Μηλιαράκης.

Ἡ ἐκδοσις τοῦ Δελτίου ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἐκδοθέντων δύο τευχῶν, τοῦ 11ου καὶ 12ου, δι' ὧν συμπληροῦται ὁ τρίτος τόμος αὐτοῦ. Τὸ περιοδικὸν τοῦτο τῆς εταιρίας, περιλαμβάνον ὕλην ἱστορικὴν καὶ γλωσσολογικὴν πρωτότυπον, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ Εὐρωπαῖοι ἐτι βυζαντινολόγοι καὶ ἐντριβεῖς περὶ τὴν χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν δημοσιεύουσι φροντίσματα, ἀνταλλάσσεται πρὸς πολλὰ περιοδικὰ τῆς Γερμανίας, Γαλλίας, Ἰσπανίας, Ῥωσσίας, Ῥουμανίας, Ἑλβετίας καὶ Ἀμερικῆς, πωλεῖται δὲ ὡς βιβλίον αὐτοτελές ἐν τοῖς βιβλιοπωλείοις Ἑλλάδος καὶ Εὐρώπης, καὶ διανέμεται εἰς τοὺς ἐταίρους μόνον ἐκείνους, οἵτινες, πλὴν τῆς τακτικῆς αὐτῶν συνδρομῆς, καταβάλλουσι καὶ ἑκτακτον εἰσφορὰν δραχ. 15 ἀπέναντι τῶν ὁποίων λαμβάνουσι τοὺς ἄχρι τοῦδε ἐκδοθέντας 3 τόμους.

Ἄν οἱ χρηματικοὶ πόροι τῆς εταιρίας ἦσαν πλειότεροι, θὰ ἦτο δυνατὸν, ὑπαρχούσης ἀφθόνου ὕλης ἱστορικῆς, νὰ δημοσιεύηται κατὰ μῆνα ἓν τεῦχος τοῦ Δελτίου. Εὐχῆς ἔργον δὲ θὰ ἦτο τὸ τοιοῦτον, ὅπως γείνη ἑναρξίς δημοσιεύσεως καὶ ἐγγράφων τῆς πατρίδος ἱστορίας ἐκ τῶν κατακειμένων ἐν τῷ ἀρχεῖῳ. Δυστυχῶς οἱ ὑπάρχοντες πόροι δὲν ἐπαρκοῦσι, διὸ βαίνομεν βραδέως, ἀναμένοντες ἑναγωνίως τὴν ἀνατολὴν εὐτυχεστέρως ἡμέρας.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος, ἐκφράζω, Κύριοι, τὴν λύπην τοῦ Συμβουλίου διὰ τὴν κατάπτωσιν παρ' ἡμῖν τοῦ ζήλου πρὸς μελέτην τῆς πατρίδος ἱστορίας καὶ πρὸς ἀδιάκοπον ταύτης ἀναθεώρησιν, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ παρελθὸν ἐν μέτρῳ τινί, ἀναλόγῳ τῶν χρόνων, διετέλει ἀκμάζων.

Ὅστις ὑμῶν νητύχησε νὰ ἐπισκεφθῇ ἀρχεῖα ξένων Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, εἶδε ταῦτα γέροντα νέων καὶ γερόντων ἐγχωρίων ἀσχολουμένων περὶ τὴν ἀναδίφησιν αὐτῶν, μελετώντων, ἀντλούντων ἐξ αὐτῶν ὅ,τι ἕκαστος ἐθεώρει ἄξιον δημοσιεύσεως· θὰ εἶδε συλλόγους δαπανῶντας καὶ ἰδιώτας ἐτι πρὸς ἐκδοσιν τῶν ἐγγράφων τούτων μνημείων. Παρ' ἡμῖν δὲ ἐνῶ τὸ ἀρχεῖον τῆς εταιρίας περιέχει ἄφθονον καὶ ποικίλην ὕλην, ἱστορικὴν, γλωσσολογικὴν, νομικὴν κτλ. εὐκόλως

ἀνευρισκομένην καὶ πρόχειρον, πλὴν τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου, δύο μόνον κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνεζήτησαν ἐγγραφα ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ.

Δὲν ἀνήκει εἰς ἐμὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος ν' ἀναφέρω τὰ αἷτια τῆς νάρκης ταύτης καὶ τῆς ἀποχῆς ἐκ σοβαρῶν μελετῶν ἱστορικῶν. Ἀπλῶς ἠθέλησα νὰ μνημονεύσω τοῦ φαινομένου τούτου, ὅπως μείνη γεγραμμένον ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν πεπραγμένων τοῦ 1891 τῆς Ἱστορικῆς Ἑταιρίας. Τὸ Συμβούλιον πρεσβεύει, ὅτι τοιαύτην ἀμουσίαν καὶ ἔλλειψιν ἱστορικῆς συνειδήσεως ἔχει καθῆκον νὰ καταπολεμήσῃ, καὶ ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι οἰοιδήποτε καὶ ἂν ὧσιν οἱ ἀποτελοῦντες αὐτό, ἔχουσι καθῆκον διὰ διαφόρων τρόπων ν' ἀναζωπυρήσωσι τὸν ὑπνώττοντα ζῆλον πρὸς τοιαύτας ἐθνωφελεῖς μελέτας.

Μεταβαίνω ἤδη, Κύριοι, εἰς ἕτερον κεφάλαιον, εἰς τὸ τῆς χρηματικῆς διαχειρίσεως. Αἱ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰσπράξεις τῆς εταιρίας ἐκ τακτικῶν καὶ προσθέτων εἰσφορῶν, ἐκ τοκομεριδίων, ἐκ πωλήσεως Δελτίου καὶ βιβλίων τῆς εταιρίας ἀνῆλθον εἰς δρ. 8 333.60. Ἐδαπανήθησαν δὲ εἰς μισθὸν τοῦ ἐπιμελητοῦ, τυπωτικὰ τοῦ Δελτίου καὶ ἄλλων δημοσιεύσεων καὶ εἰς συντήρησιν καὶ πλουτισμὸν τοῦ Μουσείου, τοῦ Ἀρχείου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης δρ. 11 500.55.

Ἐπομένως ὑπερέβησαν αἱ δαπάναι μας τὰς εἰσπράξεις κατὰ τρεῖς χιλιάδας, ἑκατὸν ἐξήκοντα ἕξ δρ. καὶ $\frac{95}{100}$ (ἀριθ. δρ. 3 166.95), τὰς ὁποίας ἠναγκάσθημεν νὰ λάβωμεν ἐκ τοῦ μικροῦ μας ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου πρὸς πλουτισμὸν τοῦ Μουσείου, τοῦ Ἀρχείου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης δι' ἀγορὰν διαφόρων προσκτημάτων μὴ ἐπιδεχόμενῃ ἀναβολῇ. Οὕτω δὲ, ἐνῶ πέρυσιν ἡ περιουσία τῆς εταιρίας ἀνῆρχετο εἰς ἐπτὰ (7) λαχειοφόρους ὁμολογίας τῶν 60 ἑκατομμυρίων τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζίης καὶ δρ. 692 εἰς μετρητὰ, ἐφέτος κατῆλθεν εἰς δύο (2) μόνον λαχειοφόρους τῆς αὐτῆς Τραπεζίης καὶ δρ. 692 εἰς μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ. Ὅστε σήμερον ἡ ὅλη ἡμῶν περιουσία ἀνέρχεται εἰς δρ. 1 800 περίπου.

Ἡ πρῶτη κυβέρνησις ἐνέγραψεν εἰς τὸν ὑποβληθέντα εἰς τὴν Βουλὴν προϋπολογισμὸν τοῦ 1892 πίστωσιν 500 δραχμῶν, ἀλλὰ τὰ γνωστά ἐπελθόντα πολιτικὰ γεγονότα δὲν ἐπέτρεψαν τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ· ὥστε στερούμεθα δι' ἐφέτος τῆς εἰσφορᾶς ταύτης. Ἐπίσης μεγάλας ἄλλας χρηματικὰς εἰσφορὰς δὲν ἔχομεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος νὰ μνημονεύσωμεν. Ἑκτακτοὶ δὲ εἰσφοραὶ ὑπερβαί-

νουςαι τήν ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ὀριζομένην δεκάδραχμον συνδρομὴν πολλὰ προσηνέχθησαν. Ἰδίας δὲ μνείας ἀξιοῦμεν τήν τακτικὴν κατ' ἔτος διδομένην ἑκατοντάδραχμον συνδρομὴν ὑπὸ τοῦ κ. Περικλέους Ἀργυροπούλου.

Τοιαῦτα, Κύριοι, ὑπῆρξαν τὰ τῆς ἐταιρίας ἡμῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Ὡς ἐκ περισσοῦ δὲ προσθέτω, ὅπως καταδείξω ὑμῖν τὴν ἐργασίαν τοῦ γραφείου τῆς ἐταιρίας, ὅτι καθ' ὅλον τὸ παρελθὸν ἔτος, κατὰ τὸ τηρούμενον πρωτόκολλον, εἰσῆλθον εἰς τὸ γραφεῖον ἔγγραφα 381, ἀπεστείλαμεν δὲ 349.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ καταλήξω ἐντελῶς τὸν λόγον, παρακαλῶ ἐπιτρέψατέ μοι δύο ἔτι λέξεις, ὅπως ὑπενθυρίσω ὑμῖν μίαν τῶν μεγίστων ἀναγκῶν τοῦ Μουσείου, τὴν ἔλλειψιν δηλονότι χώρου ἐπαρκοῦς. Τὸ Συμβούλιον ἀδιαλείπτως συζητεῖ τὸ θέμα τοῦτο, συμβουλευόμενον καὶ τὴν γνώμην μελῶν τῆς ἐταιρίας δυναμένων νὰ τὸ φωτίσωσιν, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐπέσθη, ὅτι δι' ἰδιωτικῶν συνδρομῶν εἶναι ἀκατόρθωτος ἡ ἰδρυσις Μουσείου ἢ ἡ ἀγορὰ ἐτοιμῆς οἰκίας,

Τό γε νῦν ἔχον, ὅπως ἐπιτύχωμεν Μουσεῖον ἄξιον τοῦ ἔθνικοῦ σκοποῦ τῆς ἐταιρίας, ἐν μόνον μένει, καὶ τοῦτο διηνεκῶς ἐφαρμόζομεν, ἡ ἐργασία ἀπάντων πρὸς πλουτισμὸν τοῦ ὑπάρχοντος ὑλικοῦ καὶ ἡ ἀδιάκοπος συλλογὴ κειμηλίων καὶ ἐγγράφων, τὸ δὲ ποθούμενον ἀποτελεσμαθὲν θέλει ἐπέλθῃ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐπιστέφον οὕτω τοὺς ἀγῶνας τῆς καθ' ἡμᾶς ἐταιρίας ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος.

Ἐκθεσις τοῦ Ἐφόρου τοῦ Ἀρχείου.

Κύριε Πρόεδρε,

Ἀποστέλλω ὑμῖν τὴν ἐκθεσιν τῆς καταστάσεως τοῦ Ἀρχείου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς καθ' ἡμᾶς ἐταιρίας κατὰ τὸ λήξαν ἔτος.

Τὰ τοῦ Ἀρχείου προσκτήματα τοῦ παρελθόντος ἔτους προελθόντα ἐκ δωρεῶν καὶ ἐξ ἀγορᾶς ὑπῆρξαν πολλὰ καὶ εἴπερ ποτὲ ἄξια λόγου.

Καὶ ἐξ ἀγορᾶς μὲν ἀπεκτήσαμεν ἔγγραφα 107, ἐξ ὧν ἰδιαιτέρας μνείας τυγχάνουσιν αἱ ἐν Παρισίοις τῇ συστάσει τοῦ αὐτόθι κ. Αἰμ. Λεγράνδ ἀγορασθεῖσαι 100 ἐπιστολαὶ δρασάντων προσώπων ἐν τῷ ἱερῷ ἀγῶνι.

Ἐκ δωρεῶν δὲ ἀπεκτήσαμεν 626 ἔγγραφα, πάντα ἐνδιαφερούσης ἱστορικῆς ἀξίας.

Δωρηταὶ ἐγγράφων κατὰ τάξιν τῆς ἐγγραφῆς των ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν δωρητῶν τοῦ Ἀρχείου τῆς ἐταιρίας εἶνε οἱ ἐξῆς κ. κ. Λάζ. Σωχος δωρήσας ἔγγραφα 4, Σωκρ. Κασδόνης 4, Κ. Κολοκοτρώνης 2, ὁ πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμῶν σύλλογος 1, Π. Πίσσας 6, Βαρθ. Γκιζης 21, Ἐμ. Μόρμωρης ἐκ Κυθῆρων 19, Κ. Σάθας (ἐν Βενετία) 104, Ἄντ. Ζυγομαλάς 1, Περικλῆς Ζερλέντης (ἐν Σύρῳ) 324, Ν. Δελακοβίης ἐκ Κυθῆρων 2, Ι. Μαρκόπολις ἐν Νάξῳ 1, Σμάλτς 32, Α. Σακκελίω 5, Π. Δαγκλῆς 33, Στέφανος Δραγούμης 1, Στέφανος Ξένος 1 καὶ ἡ κ. Αἰκατ. Πρασσακῆ ἐν Μασσαλία 62.

Πάντα τὰ εἰρημένα ἔγγραφα εἶχε τὴν καλωσύνην, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, νὰ καταγράψῃ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Ἀρχείου ὁ γραμματεὺς τῆς ἐταιρίας κ. Ἄντ. Μηλιαράκης, ἀναπληρώσας με καὶ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἕνεκεν ἰδίων κατεπειγουσῶν ἐργασιῶν.

Ἐν τῷ τμήματι τῶν χειρογράφων προσετέθησαν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος δύο μόνον τοιαῦτα, τὸ χειρόγραφον τοῦ μυθιστορήματος «ὁ διάβολος ἐν Τουρκίᾳ», δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως αὐτοῦ κ. Στεφ. Ξένου, καὶ χειρόγραφον ἀνεκδότου τραγωδίας «ὁ Ὀρέστης» τοῦ Ἀλ. Σούτσου, δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ συμβολαιογράφου κ. Πέρδικα.

Ὁ τῶν ἐγγράφων ὀλικὸς ἀριθμὸς ἀνέρχεται εἰς 8496, τῶν δὲ χειρογράφων εἰς 62.

Καὶ ὁ πλουτισμὸς τῆς Βιβλιοθήκης οὐδόλως ὑστέρησε τοῦ τῶν παρελθόντων ἔτων, διότι ἱκανῶς ἐπλουτίσθη ἐκ ποικίλων βιβλίων ἐκ δωρεῶν καὶ ἐξ ἀγορᾶς προελθόντων.

Μνημονεύω δ' ἐν τέλει καὶ τὰ ὀνόματα τῶν δωρητῶν βιβλίων, οἵτινες εἶνε οἱ ἐξῆς κ. κ. Ι. Ν. Μπότασις, Μιχ. Λάμπρος, Σπ. Λάμπρος, Παρθένιος Κελαϊδῆς (ἐν Λιβόρνῳ), Ἄντ. Μηλιαράκης, Ἀθ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς (ἐν Πετροπόλει), Μάρκος Ρενιέρης καὶ Aug. Boltz. Δέξασθε, κ. Πρόεδρε, τὴν ἐκφρασιν τῆς ἐξαιρέτου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 1 Μαΐου 1892.

Ὁ Ἐφορος τοῦ Ἀρχείου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης
τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρίας

ΑΝΤ. ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ

Ἐπιθεσις τοῦ Ἐφόρου τοῦ Μουσείου.

Κύριε Πρόεδρε,

Τὸ Μουσεῖον τῆς καθ' ἡμᾶς ἐταιρίας ἐπλουτίσθη κατὰ τὸ λήξαν ἔτος διὰ πολλῶν καὶ πολυτίμων προσκτημάτων.

Ἡ προϊούσα αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δωρητῶν ἀποτελεῖ εὐφρόσυνον ἀπόδειξιν, ὅτι ἤρχισεν ἐπὶ μάλλον καὶ μάλλον νὰ καταναῆται ὁ πατριωτικὸς τοῦ συλλόγου ἡμῶν σκοπός, καὶ παρέχει τὴν ἐλπίδα ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ πλείστα θέλουσι διασωθῆ ἱστορικὰ τοῦ ἔθνικοῦ ἡμῶν βίου κειμήλια.

Τὸ Μουσεῖον ἡμῶν ἐπλουτίσθη διὰ τῶν ἐξῆς δωρεῶν.

Ὁ κ. Δ. Βικέλας ἐδωρήσατο πολυτίμον συλλογὴν ἐξ 146 εἰκόνων, ἀναφερομένων εἰς τὸν ἀγῶνα.

Ἡ κ. Ἀνδριάνη Λαζ. Βούλγαρη, ἔνδυμα (φουστάνι καὶ τζάκαν) τῆς προμήτορος αὐτῆς κυρᾶς Λαζαρίνας Κουντουριώτου.

Ἡ κ. Φωτεινὴ Ἐπ. Ἰσακᾶλη, πλήρη ἔνδυμασίαν χρυσοποίκιλον γυναικὸς ἐκ Ψαρῶν.

Ὁ κ. Ἀλέξ. Δ. Σούτσος, εἰκόνα τοῦ πάππου του Ἀλεξ. Βόδα Σούτσου.

Ὁ κ. Διον. Βερσῆς Ἀρχιμανδρίτης, ὠρολογοθήκην τοῦ Ἰω. Καποδίστρια.

Ὁ κ. Σῶτ. Βιβίκας Ῥωσέττης, ἀργυροῦν νομισματόσημον κοπὲν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Μάρκου Βότσαρη.

Ὁ κ. Henri Letuaire, μαχαιρίδιον (σουγιᾶν) τοῦ ναυάρχου Κων. Κανάρη.

Ὁ κ. Θεοδός. Ἡλ. Μπάμπας, τρομπόνιον τοῦ πάππου του καὶ γιαταγάνιον τοῦ ἐτέρου πάππου του Π. Χατζῆ Ἀναργύρου.

Ὁ κ. Ν. Μηλιώτης, ξίφος Εὐρωπαϊκὸν φέρον ἐπιγραφὴν *Vincento Ferdinando IV.*

Ὁ κ. Λάζ. Σῶχος, προτομὴν Καρόλου I' βασιλέως τῆς Γαλλίας. — Προτομὴν μικρὰν τοῦ Βολταίρου. — Μικρὰν χαλκογραφικὴν εἰκόνα τοῦ λόρδου Βύρωνος.

Ὁ κ. Γ. Καρβελάς, εἰκόνα τοῦ ναυάρχου Κωνστ. Κανάρη.

Ὁ κ. Βερν. Ὀρνστάιν, ἀριστεῖον τῶν ἐν Ἑλλάδι Βαυαρῶν ἐθελοντῶν. — Ἀριστεῖον τῆς Γ' Σεπτεμβρίου. — Φωτογραφικὴν εἰκόνα ἑαυτοῦ. — Φωτογραφικὴν εἰκόνα τοῦ ἱερολοχίτου Δ. Κουτσογιαννοπούλου.

Ὁ κ. Ἀνδρ. Χατζῆ Ἀναργύρου, εἰκόνα τοῦ πλοίου «Περικλῆς». — Εἰκόνα τοῦ πλοίου τῆς οἰκογενείας του «Ποσειδῶν ἢ Πουλάκα».

Ὁ κ. Δημ. Καμπούρογλους, 108 νομίσματα ἀρχαῖα Βυζαντινὰ καὶ νεώτερα. — Ἀριστεῖον ἀργυροῦν τοῦ ἀγῶνος. — Ἀριστεῖον χαλκοῦν τοῦ ἀγῶνος. — Ἀριστεῖον τῆς Γ' Σεπτεμβρίου. — Δύο μέταλλα τουρκικὰ ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν.

Ἡ κ. Ἑλένη Ἀλταμούρα, γυψίνην προτομὴν τοῦ ἐκ Σπετσῶν ἀγωνιστοῦ Ἰω. Μπούκουρη.

Ὁ κ. Π. Κελαϊδῆς, φωτογραφίαν ἱερᾶς εἰκόνης εὕρισκομένης ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ ἐν Λιβούρνῳ ἀρχιμανδρίτου Περθ. Κελαϊδῆ.

Ὁ κ. Ἰω. Κολλάρος, σφραγίδα ὀρειχαλκίνην τῆς νήσου Σαντορίνης. — Σφραγίδα τοῦ ἐπισκόπου Καλλιουπόλεως.

Ὁ κ. Ἀλέξ. Πασπάτης, πίνακα ἀναγράφοντα τὰ ὀνόματα τῶν ἐν Χίῳ μαρτυρησάντων ὁμήρων Χίων.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ἀνὰ ἓν ὄπλον μετὰ ξιφολόγης τῶν συστημάτων Μυλωνᾶ, Μαρτίνη, Σασσεπῶ, Κρουπατσέκ ἄλλοτε ἐν χρήσει ἐν τῷ Ἑλληνικῷ στρατῷ.

Ὁ κ. Ν. Δελακοβίας, ἐν δίλεπτον τῆς ἐποχῆς του Καποδίστρια. — «Ἐν δίλεπτον τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος τοῦ 1843.

Δὲν ὤκνησεν ὁμῶς καὶ ἡ Ἐφορὴ ἡμῶν νὰ συντελέσῃ δι' ἀγορῶν εἰς τὸν πλουτισμὸν τοῦ Μουσείου ἀναλόγως τῶν μέσων, ἃ ἠδυνήθη πρὸς τοῦτο νὰ διαθέσῃ.

Οὕτω κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συνεπληρώθη ἡ ἐξ 21 εἰκόνων συλλογὴ ἀντιγράφων τῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ εὕρισκομένων προσωπογραφιῶν τῶν διδασκάλων τοῦ ἔθνους, ἠρξάτο δὲ ἡ ἀντιγραφή τῶν ἐν ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς βιβλιοθήκαις εὕρισκομένων αὐθεντικῶν εἰκόνων τῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἐπισήμων ἀνδρῶν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ληφθεισῶν ἤδη τῶν πανομοιότυπων εἰκόνων τοῦ Θεοδ. Λασκάρους, τοῦ Μιχαήλ Παλαιολόγου, τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου, τῆς Ἄννης Παλαιολογίνης καὶ τοῦ Γεωργίου Παχυμέρη. Καὶ εἰς ἀγορὰς δὲ προέβημεν ἀξίας λόγου, τὰς ἐξῆς:

Ἠγοράσθησαν. Σφραγίς ἀργυρᾶ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐν ἔτει 1821.

— Εικών ελαιογραφική τοῦ Γ. Σισίνη. — Ὀρειχάλκινον ἐκμάγειον προτομῆς τοῦ Γεωργ. Ῥοδοκανάκη. — Μετάλλιον ὀρειχάλκινον τῆς Γ' Σεπτεμβρίου 1843. — Ἐνδυμασία πλήρης γυναικὸς ἐκ Καστελλορρίζου. — Ἐνδυμασία πλήρης γυναικὸς ἐκ Ναυπακτίας. — Ἐνδυμασία πλήρης χωρικοῦ Κερκύρας. — Ἐνδυμασία πλήρης χωρικοῦ Ληξουρίου. — Ἐνδυμασία γυναικὸς ἐκ Τιρκάνων Ἀλβανίας πλήρης. — Ὁμοίωμα σιδηρᾶς πανοπλίας ἱπποτικῆς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. — Ἐξ ἐκμαγεία χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων. — Ἐν μαρμαρίνον ἀνάγλυφον χριστιανικόν. — Ζώνη ἀργυρᾶ μετὰ δύο παραρτημάτων. — Λιθογραφικὴ εἰκὼν παριστώσα τὸν Βύρωνα ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Μάρκου Βότσαρη. — Λιθογραφικὴ εἰκὼν παριστώσα τὴν Ἑλλάδα ἐν Πάργῃ. — Λιθογραφικὴ εἰκὼν παριστώσα τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου Βότσαρη. — Λιθογραφικὴ εἰκὼν παριστώσα τὴν ὕψωσιν τῆς σημαίας ὑπὸ Γερμανοῦ.

Ἐτοποθετήθησαν ἐπίσης ἐπ' ἀνδρεικέλων αἱ πλείσται τῶν ἐνδυμασιῶν, ἀποτελοῦσαι οὕτως ὠραῖον κύσμημα τοῦ Μουσείου καὶ συμπληροῦσαι τὴν πολύτιμον ταύτην συλλογὴν.

Μετὰ πάσης ὑπολήψεως

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 20 Μαρτίου 1892.

Ὁ Ἐφορος τοῦ Μουσείου
ΛΛΕΞ. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ

Ἐπεθεσις τοῦ Ταμίου.

Κύριε πρόεδρε,

Ἀναγκαζόμενος μετὰ λύπης νάπουσιάζω ἐξ Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν ἐταίρων τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρίας τῆς Ἑλλάδος, πέμπω ὑμῖν ἔκθεσιν περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐμὴν διαχείρισιν ἀπὸ τῆς 24 Ἰανουαρίου 1891, ὅτ' ἐγένεν ἡ τελευταία γενικὴ συνέλευσις, μέχρι τῆς σήμερον.

Κατὰ τὰ βιβλία τοῦ ταμείου αἱ μὲν εἰσπράξεις τοῦ ἔτους ἢ μάλλον τῶν τελευταίων δεκατσεσάρων μηνῶν ἀνέρχονται εἰς δρ. 8333.60. Προστιθεμένων δὲ 1033.95 δρ., περισσεύματος εἰς μετρητὰ ἐν τῷ

ταμείῳ κατὰ τὴν 24 Ἰανουαρίου 1891, καὶ δρ. 3939 εἰσπραχθεισῶν ἐκ πωλήσεως ἑπτὰ λαχειοφόρων ὁμολογιῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, αἵτινες ἐπωλήθησαν δι' ἀνάγκας τῆς ἑταιρίας κατὰ τὰς ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου, εἰσῆλθον ἐν ὅλῳ εἰς τὸ ταμεῖον δρ. 13306.55.

Ἐδαπανήσαμεν δ' ἐν ὅλῳ δρ. 11500.55, εἰς ἃς προσθετέον δρ. 1114 πληρωθείσας πρὸς ἀγορὰν δύο λαχειοφόρων ὁμολογιῶν, ὡστ' ἐξῆλθον ἐν ὅλῳ ἐκ τοῦ ταμείου δρ. 12614.55. Κατὰ ταῦτα ἔχομεν σήμερον ἐν τῷ ταμείῳ περίσσευμα εἰς μετρητὰ ἐκ δρ. 692.

Καὶ αἱ μὲν εἰσπράξεις προῆλθον ἐκ τῶν τακτικῶν καὶ προσθέτων συνδρομῶν ἐταίρων, ἐκ τῆς συνδρομῆς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἐκ τοκομεριδίων καὶ ἐκ πωλήσεως τοῦ Δελτίου καὶ βιβλίων τῆς ἑταιρίας. Ἀναλύονται δ' εἰς τὰ ἐξῆς κονδύλια.

Ἐκ συνδρομῶν ἐταίρων διὰ τὸ 1891 τακτικῶν καὶ προσθέτων εἰσπράχθησαν	δρ. 5792.70
Ἐκ καθυστερουμένων συνδρομῶν παρελθόντων ἐτῶν	» 720
Ἐκ συνδρομῶν διὰ τὸ 1892 καὶ ἐπόμενα ἔτη	» 510
Ἐκ τῆς συνδρομῆς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας	» 800
Ἐκ τοκομεριδίων λαχειοφόρων ὁμολογιῶν	» 137.70
Ἐκ Δελτίων καὶ βιβλίων	» 383.20
Τὸ ὅλον	» 8333.60

Αἱ δὲ δαπάναι ἀναλύονται ὡς ἐξῆς:

Εἰς μισθὸν βοηθοῦ τοῦ γραφείου καὶ τοῦ μουσείου	δρ. 1010
Εἰς ἐξοδα γραφείου, γραμματόσημα καὶ ἄλλας μικρὰς δαπάνας	» 572.90
Εἰς κηδείαν Σακκελίωνος καὶ βοήθημα εἰς τὴν χήραν αὐτοῦ	» 244.25
Εἰς ποσοστὰ εἰσπράκτορος	» 628.80
Εἰς ἐκτύπωσιν Δελτίου, ἐγγράφων Ῥήγα, πρακτικῶν, ἐγκυκλίων κτλ.	» 2684.35
Εἰς ἀγορὰς διὰ τὸ ἀρχεῖον	» 563.65
Εἰς ἀγορὰς διὰ τὸ μουσεῖον, ἐπιπλα καὶ ἄλλα ἐξοδα δι' αὐτό	» 4606
Εἰς ἀγορὰς διὰ τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὴν συλλογὴν τῶν ἀγγλικῶν ὑδρογραφικῶν χαρτῶν	» 1190.60
Τὸ ὅλον	» 11500.55

Ἐν τέλει ἀναφέρω ὑμῖν, κ. πρόεδρε, ὅτι εἰς τὴν ἐταιρίαν ὑπελείφθησαν δύο μόνον λαχειφόροι ὁμολογίαι, αἱ ὑπ' ἀριθ. 44895 καὶ 106972, αἵτινες, ἀποκείμεναι παρ' ἐμοῖ, συναποτελοῦσι μετὰ τοῦ ἐκ δρ. 692 περισσεύματος εἰς μετρητὰ τὴν μόνην χρηματικὴν περιουσίαν τῆς ἐταιρίας.

Δέξασθε τὴν ἔκφρασιν τῆς ἰδιαζούσης μου ὑπολήψεως, μεθ' ἧς διατελῶ ὑμέτερος

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 24 Μαρτίου 1892

Ὁ ταμίης τῆς ἐταιρίας
ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

Α' ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

τῶν εἰσπράξεων καὶ δαπανῶν.

α'. Εἰσπράξεις.

1. Περίσσευμα τῆς παρελθούσης χρήσεως	Δρ.	1033.95
2. Ἐκ τακτικῆς εἰσφορᾶς ἐταίρου ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ ἔτος 1889 (κατὰ τὴν ἀπόδειξιν 1045)	»	40.—
3. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ ἔτος 1890 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 931, 985, 1003, 1030, 1031, 1034, 1104, 1112, 1119, 1127, 1187, 1200, 1218, 1259, 1277, 1288, 1291, 1292, 1296, 1304, 1348, 1359, 1480)	»	230 —
4. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ ἔτος 1891 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 1346, 1351-1356, 1361-1365, 1367-1379, 1381, 1384, 1385, 1387, 1390-1394, 1396, 1397, 1400, 1402-1405, 1407, 1408, 1410, 1411, 1413, 1415, 1416, 1418, 1420-1424, 1426-1430, 1433, 1434, 1437-1440, 1443-1448, 1450, 1451, 1454-1460, 1462-1469, 1471-1476, 1479, 1481, 1483-1486, 1488-1492, 1494, 1495, 1498-1511, 1513, 1515-1518, 1520-1524, 1526, 1528, 1529-1532, 1534-1543, 1547, 1548, 1551, 1552, 1554, 1557-1559, 1562-1569, 1572, 1573, 1576, Εἰς μεταφορὰν.	»	1723.95

Ἐκ μεταφορᾶς.	Δρ.	1273.95
1578, 1579, 1581, 1583-1590, 1592-1595, 1597, 1598, 1600, 1602, 1606-1608, 1610, 1611, 1613, 1615, 1618-1621, 1623, 1624, 1627, 1628, 1631-1633, 1636, 1638, 1642, 1646, 1647, 1649, 1652-1657, 1659, 1660, 1664-1667, 1669, 1670, 1672-1674, 1679, 1682, 1684, 1687, 1687-1689, 1695, 1697, 1698, 1700-1703, 1711, 1715, 1719, 1722-1724, 1727, 1728, 1730-1732, 1735-1739, 1742, 1745, 1746, 1748, 1750, 1753-1758, 1760, 1761, 1763, 1765, 1766, 1768, 1769, 1771-1776, 1780-1788, 1790-1795, 1798, 1800, 1802, 1803, 1806-1809, 1812, 1813, 1815-1818, 1820, 1826-1829, 1831, 1834, 1836-1847, 1849, 1851, 1853, 1856-1858, 1860, 1861, 1863-1867, 1871, 1873, 1875-1877, 1880-1882, 1885-1887, 1889, 1890, 1892-1900, 1904, 1906-1914, 1916, 1918-1920, 1922-1925, 1933, 1934, 1936, 1941, 1942, 1944, 1945, 1948, 1949, 1954)	»	3920.—
5. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ ἔτος 1892 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 1477, 1704, 1998, 2004-2007, 2009-2013, 2017-2019, 2021-2027, 2030-2033)	»	260.—
6. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρου ἐν Ἀθήναις διὰ τὰ ἔτη 1893 καὶ 1894 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 1705, 1706)	»	20.—
7. Ἐκ προσθέτου εἰσφορᾶς ἐταίρου ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ ἔτος 1889 (κατὰ τὴν ἀπόδειξιν B 49)	»	40.—
8. Ἐκ προσθέτων εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ ἔτος 1890 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις B 185-187, 196, 198, 224)	»	90.—
9. Ἐκ προσθέτων εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ ἔτος 1891 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις B 188, 191-195, 201-220, 222, 223, 228, 229, 231-264, 266-273, 275, 276, 286, 289)	»	1215.—
10. Ἐκ προσθέτων εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ ἔτος 1892 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις B 292, 293, 298, 300-302, 304, 314)	»	185.—
11. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρου ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων διὰ τὰ ἔτη 1886-1888 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 1690-1692)	»	30.—
12. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸ ἔτος 1819 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 1357, 1693, 1926, 1929, 1976)	»	50.—
13. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸ ἔτος 1890 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 1178, 1184, 1190, 1232, 1234, 1268, 1290, 1349, 1358, 1360, 1650, 1691, 1707, 1927, 1930, 1972, 1977, 1979, 1986, 1995)	»	210.—
14. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸ ἔτος 1891 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 1300, 1601, 1609, 1651, 1681, 1686, 1696, 1708, 1710, 1799, 1884, 1928, 1931, 1950, 1960-1962, 1968, 1969, 1973-1975, 1978, 1980-1982, 1985, 1987-1994, 1996, 1997, 1999-2002, 2016)	»	420.—
15. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸ ἔτος 1892 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 1709, 2003, 2034)	»	30.—
Εἰς μεταφορὰν.	»	7843.95

	Ἐκ μεταφορᾶς. . . . Δρ.	7843.95
16. Ἐκ προσθέτων εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτός τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὸ ἔτος 1890 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 199, 200)	»	60.—
17. Ἐκ προσθέτων εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτός τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὸ ἔτος 1891 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 190, 221, 230, 279, 282, 284, 285, 283, 290)	»	127.70
18. Ἐκ προσθέτου εἰσφορᾶς ἐταίρου ἐκτός τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὸ ἔτος 1892 (κατὰ τὴν ἀπόδειξιν Β 309)	»	15.—
19. Βοήθημα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας διὰ τὸ ἔτος 1891 (κατὰ τὴν ἀπόδειξιν Β 277)	»	800.—
20. Ἐκ τοκομεριδίων λαχειοφόρων ὁμολογιῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς (ἐννέα τῆς λήξεως 20/1 Ἰουλίου 1891 καὶ τεσσάρων τῆς λήξεως 20/1 Ἰανουαρίου 1892).	»	137.70
21. Ἐκ πωλήσεως ἑπτὰ λαχειοφόρων ὁμολογιῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, τῶν ὑπ' ἀρ. 60426, 117288, 127283, 143742, 147218, 163838, 163840 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 265, 278, 280, 281, 291, 310).	»	3939.—
22. Ἐκ πωλήσεως τόμων καὶ φυλλαδίων τοῦ Δελτίου (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 189, 225, 274, 294, 297)	»	254.80
23. Ἐκ πωλήσεως ἀντιτύπων τῆς Νεοελληνικῆς Γεωγραφίας Μηλιαράκη (κατὰ τὴν ἀπόδειξιν Β 306)	»	22.40
24. Ἐκ πωλήσεως ἀντιτύπων Ἐγγράφων περὶ Ῥήγα (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 295, 296, 307)	δ	106.—
Τὸ ὅλον τῶν εἰσπράξεων.	»	13306.55

β'. Δαπάναι.

1. Εἰς μισθὸν τοῦ βοηθοῦ τοῦ γραμματέως καὶ τῶν ἐφόρων (κατὰ τὰ ἐντάλματα 1, 11, 15, 22, 25, 36, 41, 45, 51, 61, 68, 76, 80, 89, 105)	Δρ.	1010.—
2. Εἰς γραφικὰ, ταχυδρομικὰ, ἔξοδα διανομῆς καὶ διάφορα μικρὰ ἔξοδα (κατὰ τὰ ἐντάλματα 2, 8, 12, 21, 24, 26, 31, 38, 54, 55, 65, 66, 69, 77, 78, 82, 84, 92, 109)	»	572.90
3. Εἰς ἐπιπλα καὶ διακόσμησιν τοῦ μουσείου καὶ ἀγορὰς πρὸς πλουτισμὸν αὐτοῦ (κατὰ τὰ ἐντάλματα 5, 6, 10, 13, 28, 29, 37, 39, 40, 43, 44, 47, 60, 62, 67, 73, 74, 79, 81, 83, 88, 91, 93, 94, 96, 98, 99, 106, 107)	»	4606.—
4. Εἰς ἀγορὰν ἐγγράφων διὰ τὸ ἀρχεῖον κτλ. (κατὰ τὰ ἐντάλματα 57, 64, 100)	»	563.65
5. Εἰς ἀγορὰν τῆς σειρᾶς τῶν ἀγγλικῶν ὑδρογραφικῶν χαρτῶν (κατὰ τὸ ἐντάλμα 30)	»	602.20
6. Εἰς ἀγορὰν βιβλίων διὰ τὴν βιβλιοθήκην, δετικὰ καὶ κατασκευὴν ὀγκῶν (κατὰ τὰ ἐντάλματα 4, 17, 23, 27, 32, 50, 56, 70, 71, 90, 97, 101)	»	588.40
7. Εἰς τυπωτικὰ Πρακτικῶν, προσκλητηρίων κτλ. (κατὰ τὰ ἐντάλματα 3, 7, 34, 72, 85)	»	231.50
8. Εἰς τυπωτικὰ καὶ χάρτην τοῦ Δελτίου καὶ χωριστῶν ἀντιτύπων τῶν περὶ Ῥήγα ἐγγράφων μετὰ καὶ ἄλλων σχετικῶν δαπανῶν (κατὰ τὰ ἐντάλματα 13, 16, 33, 42, 52, 58, 59, 75, 95, 102-104, 110)	»	2452.85
9. Εἰς ἔξοδα κατὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ ἀντιπροέδρου Ἰω. Σακελλίανος καὶ βοήθημα εἰς τὴν χήραν αὐτοῦ (κατὰ τὰ ἐντάλματα 48, 49)	»	244.25
10. Εἰς ἀγορὰν τῶν ὑπ' ἀρ. 163838 καὶ 163840 λαχειοφόρων ὁμολογιῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς (κατὰ τὸ ἐντάλμα 20)	»	1114.—
11. Εἰς ποσοστὰ εἰσπράκτορος (κατὰ τὰ ἐντάλματα 9, 14, 19, 35, 46, 53, 63, 86, 87, 108, 111)	»	628.80
	»	42614.55
Περὶ σκευμα εἰς μετρητὰ ἐν τῇ ταμείᾳ	»	692.—
	»	13306.55

Ὁ ταμίας

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

Β' ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 1891 ΕΙΣΠΡΑΧΘΕΙΣΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ
ΕΤΑΙΡΩΝ ΚΑΤ' ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΗΝ ΤΑΞΙΝ (1)

Ἀγγελόπουλος Γ.	10.—	Ἀντωνιάδης Ἀντ. Σ.	10.—
Ἀγγελόπουλος Κ.	10.—	Ἀξελός Μ.	20.—
Ἀγέλαστος Ἡρακλῆς	20.—	Ἀποστολίδης Ν.	10.—
Ἀθηνογένης Γ.	25.—	Ἀποστολίδης Χαρ.	10.—
Ἀλεξανδρόπουλος Ἰω.	10.—	Ἀργυριάδης Ἰω.	10.—
Ἀλμείδης Μ.	10.—	Ἀργυρόπουλος Λεωνίδης	10.—
Ἀναγνωστόπουλος Γ.	10.—	Ἀργυρόπουλος Περικλῆς ²	100.—
Ἀνάργυρος Ἰω. ¹	10.—	Ἀρεταῖος Θ.	20.—
Ἀναστασίου Ν.	10.—	Λύγερινός Ἀνδρέας.	10.—
Ἄννινος Θέρμος	10.—	Ἀχιλλόπουλος Ε. †	10.—

(1) Ἐν μὲν τῷ πίνακι αὐτῷ περιλαμβάνονται αἱ συνδρομαὶ τοῦ 1891 αἱ πληρωθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἐταίρων ἐντὸς τοῦ ἔτους. Ἐν δὲ ταῖς σημειώσεσι ἀναγράφονται αἱ κατὰ τὸ 1891 διὰ παρελθόντα ἢ προσεχῆ ἔτη γενόμεναι εἰσφοραί. Τὸ σημεῖον † δηλοῖ τὰς κατὰ προηγουμένα ἔτη διὰ τὸ 1891 γενομένας πληρωμάς.

¹ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1890.

² Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 100 διὰ τὸ 1892.

Βαλαωρίτης 'Ιω.	10.—	Γεωργαντάς Παντελής .	10.—
Βαλαωρίτης Περ.	10.—	Γεωργαντάς Φίλιππος .	10.—
Βαλέτας Σπυρ.	10.—	Γεωργιάδης Δημήτριος .	10.—
Βάμβας 'Ιω.	10.—	Γεωργιάδης Λεωνίδας .	10.—
Βαρατάσης 'Αν.	10.—	Γιαννόπουλος Στέφανος .	10.—
Βάρβογλης Ν.	10.—	Γιαννοῦκος 'Ιω.	10.—
Βάρβογλης Φιλ.	10.—	Γιασεμολαδάς Π.	10.—
Βασιλείου Μιχ.	10.—	Γιουρδής Γ.	10.—
Βάφας Γ.	10.—	Γιουρδής Δ.	10.—
Βάφας Λεωνίδας	10.—	Γκίζης Βαρθολ.	10.—
Βαφειάδης Νικ.	20.—	Γλυκοφρούδης 'Ηλ.	10.—
Βελέντζας Σπυρ.	10.—	Γονατάς Δημ.	10.—
Βελούδιος Δ.	10.—	Γουμποῦρος 'Αρσένιος ("Υδρας)	10.—
Βελούδιος Ζαχ.	10.—	Γραφειάδης Δημ.	10.—
Βενιζέλος Μ. Γ.	25.—	Γρηγοράκης Π.	25.—
Βερροιάπουλος 'Ηλίας	10.—	Γρηγοριανόπουλος 'Αχ.	10.—
Βικέλας Δημ.†	10.—	Γρηγορίου 'Ιω.	10.—
Βιωνής Γ.	10.—	Γρίβας Χρ. Γαρδικιώτης	10.—
Βλάχαλης Ν.	10.—	Γρυπάρης Περ. ²	10.—
Βλαστός Γ.	10.—	Γῶγος Γρ. ³	33.20
Βλαστός Στέφ.	25.—		
Βλαχόπουλος Ξενοφών	10.—	Δαγκλής Π.	10.—
Βορές Δημ.	10.—	Δαίρπεφδ Γουλιέλμος	10.—
Βότσαρης 'Αθαν.	10.—	Δαμασκηνός Ν.	10.—
Βουγιούκας Δημ.	10.—	Δαμασκηνός Σπυρ.	10.—
Βούκρας Δημ. ⁴	10.—	Δαμβέργης 'Αναστ.	10.—
Βούλγαρης Δ. Γ.	10.—	Δαμβέργης 'Ιω.	10.—
Βουλπιώτης Δ.	10.—	Δέγλερης Σ.	10.—
Βούλτσος Κ.	10.—	Δέδες 'Ιω.	10.—
Βουρνάκος Χρ.	10.—	Δεικτάκης Ν. ⁴	—
Βουσαάκης 'Αρ.	10.—	Δεκαβάλλας Κ.	20.—
Βουσαάκης Κ.	10.—	Δεληγεώργης Δημ.	10.—
Βουταινάς 'Ιέρμ.	10.—	Δεληγεώργης Λεωνίδας.	10.—
Βρυζάκης Δ.	10.—	Δεληγιάννης Νικ.	10.—
Βρυζάκης Κ.	10.—	Δεληγιάννης Πέτρος Ι.	10.—
Βυζάντιος Κ.	10.—	Δέλτας Στέφ.	10.—
		Δέρβος Γ.	10.—
Γαλδάνης 'Ιούλιος	10.—	Δημαρᾶς Ν.	10.—
Γαρδίκης Κ.	25.—	Δημητριάδης Χαρ.	25.—
Γεράσιμος ('Ιεροσολύμων)†	10.—	Δήμιτσας Μαργ.	10.—

¹ 'Επλήρωσε και δρ. 15 προσθέτους δια τὸ 1890.

² 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1890.

³ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1892.

⁴ 'Επλήρωσε δρ. 25 δια τὸ 1890.

Διάγγελης 'Αρ.	10.—	Καλαμώνος Δημ.	10.—
Διαμαντόπουλος Π.	10.—	Καλαμποκιάδης Γ.	10.—
Διομήδης Νικ. ¹	10.—	Καλέργης 'Αντ. Ε. ²	10.—
Δουρούτης 'Αθ. Γ.	10.—	Καλλιγᾶς Γερμανός ('Αθηνῶν)	10.—
Δραγούμης Δημ.	10.—	Καλλιγᾶς Γεώργιος ³	10.—
Δραγούμης 'Εμμ.	10.—	Καλλιγᾶς Παῦλος ⁴	25.—
Δραγούμης Στέφ.	20.—	Καλλιγᾶς Πέτρος	10.—
Δροσίνης Γεώργιος	10.—	Καλλιοντζής Εὐάγγ.	25.—
Δροσινός Βασ.	15.—	Καλλιφρονᾶς Δημ. Μ.	25.—
		Καλλιφρονᾶς Νικ. Δ.	10.—
		Καλογεράς Νικηφόρος	10.—
'Εμπειρικός 'Επ.	25.—	Καλογερῆς Κλεισθένης	10.—
Εὐκλείδης Ι.	10.—	Καλογερόπουλος 'Ιωάννης	10.—
Εὐστρατίου Γ.	10.—	Καλούτσης Ν. Σοφ.	10.—
Εὐταξίας 'Ιω.	10.—	Καλύβας 'Ανδρ.	20.—
		Καμάρας Κ.	50.—
Ζαίμης 'Αλέξ.	10.—	Καμάρας Μαν.	25.—
Ζαλάπας 'Ανδρ.	10.—	Κανάκης Πέτρος	25.—
Ζαλονιώστας Παῦλος	10.—	Κανέλλης 'Αντ.	10.—
Ζάννος Στυλ.	10.—	Κανελλόπουλος 'Ηλ.	10.—
Ζαχαριάδης 'Ιω.	10.—	Καραθεοδωρῆς Τηλέμαχος	25.—
Ζαχαρίας Διον.	10.—	Καρακατσάνης Παν.	10.—
Ζερλέντης Περ.	10.—	Καρακατσάνης Δημ.	10.—
Ζυγομαλάς 'Αντ.	10.—	Καραμήτσας Γ.	10.—
Ζυγομαλάς 'Ιω.	10.—	Καραπάνος Κωνστ.	10.—
Ζώτος Κ.	10.—	Καρβελλᾶς Γ.	25.—
		Καρμπούνης Αἰμ.	10.—
'Ηλιόπουλος Δ.	20.—	Καρμπούνης 'Αλέξ.	10.—
		Καρμπούνης Θεόδ.	10.—
Θάλης Μιλτιάδης	15.—	Κασδύνης Γεώρ. ⁵	10.—
Θεοδωράκης 'Αν.	10.—	Κασδύνης Σωκρ. ⁶	10.—
Θεοφανόπουλος Δημ.	10.—	Κασμάτης Στυλιανός ⁷	10.—
Θεοφιλάτος 'Ιω.	10.—	Κασσαδέτης Κ.	10.—
Θερμησιώτης Γ.	10.—	Καστρομένος Π.	20.—
Θών Ν.	10.—	Κατσανδρῆς 'Αθ.	10.—
		Κατσιμπαλής Μιχ.	20.—
'Ισηγόνης 'Ιω.	15.—	Κατσιφός Κ.	10.—

¹ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1890.

² 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1892.

³ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1892.

⁴ 'Επλήρωσε και δρ. 25 δια τὸ 1892.

⁵ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1892.

⁶ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1892.

⁷ 'Επλήρωσε και δρ. 20 δια τὸ 1889 και 1890.

Κελαϊδής Παρθένιος	10.—	Κρίνας 'Αθανάσιος	10.—
Κέπετζης Στ. ¹	10.—	Κρίνας Γεώργιος	25.—
Κλεομένους Κλεομένης	10.—	Κρίνας Σταμάτιος	110.—
Κολοκοτρώνης Πάνος	10.—	Κυριακός 'Αναστ. Διαμήδης	10.—
Κονδύλης Π.	10.—	Κυριακός 'Ιωάννης	20.—
Κόνσολας Δ.	10.—	Κυριακός Περικλής	10.—
Κοντογούρης Λ.	25.—	Κωνσταντινίδης 'Ανέστης	10.—
Κοντόσταυλος 'Αλέξ.	10.—	Κωνσταντινίδης Γεώργιος	25.—
Κοντόσταυλος 'Αλέξ.	20.—	Κωστής Γεώργιος	10.—
Κοντουμάς Δ.	25.—	Κωστής Κωνσταντίνος	10.—
Κορδέλλας 'Ανδρ.	20.—	Λάκων Βασίλειος	10.—
Κορνήλιος 'Αρ. ²	10.—	Λαμπέρης 'Αθέρμιος	10.—
Κορομηλάς Λάμπρος ³	10.—	Λαμπρινίδης Μιχ.	10.—
Κόρπας Γ.	10.—	Λάμπρος Διονύσιος	10.—
Κοσσονάκος Κωνστ.	10.—	Λάμπρος Κωνστ. ¹⁰	10.—
Κοτσούλης Νικ. ⁴		Λάμπρος Μιχαήλ	10.—
Κουμανούδης 'Αθαν.	10.—	Λάμπρος Σπυρίδων ¹¹	20.—
Κουντουριώτης Δημ.	25.—	Λάμπρας 'Ιωάννης ¹²	10.—
Κουντουριώτης Λάζ.	25.—	Λεονόρδος Δημ.	10.—
Κούπας 'Αν.	25.—	Λιμπρίτης Θ. ¹³	10.—
Κουρής 'Ιω. ⁵	14.50	Λιμπρίτης 'Ιω.	10.—
Κουρής Ν.	10.—	Λιναρδάτος Δ.	10.—
Κούτσης 'Ιω. Γ. ⁶	10.—	Λογοθέτης 'Ιω. ¹⁴	10.—
Κοφινιώτης Ευάγγ.	10.—	Λόλλιγκ "Αββων Γεράρδος	10.—
Κοφινιώτης 'Ιω.	10.—	Λομβάρδος 'Ιω.	10.—
Κρασσάς 'Αλκιλιάδης ⁷	25.—	Λόντος 'Ιω.	10.—
Κρητικός Λ. ⁸	10.—	Λουριώτης Νικ.	10.—
Κριεζής Δ. Λ.	10.—	Λύδερς "Οθων ¹⁵	10.—
Κριεζής Κωνσταντίνος ⁹	10.—		

¹ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1892.

² 'Επλήρωσε και δρ. 20 δια τό 1889 και 1890.

³ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1890.

⁴ 'Επλήρωσε δρ. 25 δια τό 1892.

⁵ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1890.

⁶ 'Επλήρωσε και δρ. 60 δια τό 1890.

⁷ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1892.

⁸ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1890.

⁹ 'Επλήρωσε και δρ. 20 δια τό 1889 και 1890.

¹⁰ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1892.

¹¹ 'Επλήρωσε και δρ. 20 δια τό 1892.

¹² 'Επλήρωσε και δρ. 25 δια τό 1890.

¹³ 'Επλήρωσε και δρ. 30 δια τό 1892, 1893 και 1894.

¹⁴ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1890.

¹⁵ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1890.

Λόδης 'Απόστολος	10.—	Μεσσαλαῆς Διον.	10.—
Λύτρας Νικηφόρος	10.—	Μεταξᾶς 'Αναστ.	30.—
		Μεταξᾶς Νικόλαος	25.—
Μαγγίνας Σπυρ.	10.—	Μεταξᾶς Σταῦρος ⁴	
Μακκᾶς Δημ.	10.—	Μηλιαράκης 'Αντώνιος ⁵	10.—
Μακκᾶς Κωνστ.	10.—	Μηλιαράκης Σπυρίδων ⁶	10.—
Μακκᾶς Νικ.	10.—	Μηλιώτης Ν. ⁷	25.—
Μάνος 'Αλέξανδρος ¹	35.—	Μητσόπουλος Κ.	10.—
Μάνος Α. Θρασύδουλος	10.—	Μιαούλης Δημ.	10.—
Μαντζαβίνος Νικ.	10.—	Μίνδλερ 'Ιω. ⁸	10.—
Μαντζάκος Χρ.	10.—	Μίνδλερ Μάρκος ⁹	10.—
Μαραγγός 'Ιω.	10.—	Μιστριώτης Γ.	10.—
Μαρίνος Θεμ.	10.—	Μιχαλόπουλος Θεμ.	10.—
Μαρκόπουλος 'Ιωάννης	10.—	Μομφερράτος 'Αντ. ¹⁰	10.—
Μάτσας 'Αντώνιος	10.—	Μοσχάκης 'Ιγνάτιος	10.—
Μάτσας Ζαφείριος	10.—	Μοσχονήσιος 'Ιωάννης	10.—
Μαυροκορδάτος 'Αλέξ. Ν.	10.—	Μουρούζης Γεώργιος	20.—
Μαυροκορδάτος Νικόλαος	10.—	Μουστάκας Μ. ¹¹	10.—
Μαυρομιχάλης 'Αντώνιος	10.—	Μουτσόπουλος Τρύφων	10.—
Μαυρομιχάλης Γ. Λεων.	10.—	Μπαλάνος Δημ.	10.—
Μαυρομιχάλης Γ. Α. Π.	10.—	Μπαλάνος Κωνστ.	10.—
Μαυρομιχάλης Κυριακ. Π.	25.—	Μπαλάνος Νικ.	10.—
Μαυρομμάτης Σπυρίδων ²		Μπαλτής Θεοφ.	10.—
Μαῦρος 'Αλέξανδρος	25.—	Μπάρτ Γουλιέλμος ¹²	15.—
Μαῦρος Μιχαήλ	20.—	Μπασιάκος Πάνος	25.—
Μελᾶς Μιχαήλ	25.—	Μπέτς Ικάρολος ¹³	10.—
Μελετόπουλος Χαρίλαος	10.—	Μπότασης Ν. Δημ.	10.—
Μελησσιώτης Π.	10.—	Μπότασης Ν. 'Ι. ¹⁴	25.—
Μέξης Θ. ³		Μπούμπουλης Γ. Π.	10.—
Μερκάτης Λεονάρδος	10.—	Μπούμπουλης Γ. Ν.	10.—

¹ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1890.

² 'Επλήρωσε δρ. 10 δια τό 1890.

³ 'Επλήρωσε δρ. 10 δια τό 1890.

⁴ 'Επλήρωσε δρ. 50 δια τὰ ἔτη 1886 - 1890.

⁵ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1892.

⁶ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1892.

⁷ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1890.

⁸ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1892.

⁹ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1892.

¹⁰ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1892.

¹¹ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1892.

¹² 'Επλήρωσε και δρ. 25 δια τό 1892.

¹³ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1892.

¹⁴ 'Επλήρωσε και δρ. 25 δια τό 1892.

Μπούμπουλης Παντελής ¹	10.—	Πάλλης Φίλιππος	40.—
Μπουντούρης Σταμάτιος	10.—	Παναγιωτόπουλος Α. ¹⁰
Μπουφίδης Νικ.	20.—	Πάνος Κ. Γ. ¹⁰
Μυστακίδης Βασ. ²	15.—	Πανταζίδης 'Ιω.	40.—
Μωραϊτίνης Κ.	40.—	Παπαβασιλείου Γ.	40.—
		Παπάγος Λεωνίδας	45.—
Ναδίρης Ν.	10.—	Παπαδάκης 'Ιω.	40.—
Νεγρεπόντες Μενέλαος ³	10.—	Παπαζήσης Γ.	40.—
Νερούτσος βέης †	10.—	Παπαμάρκου Χαρίσιος	40.—
Νικολαΐδης Β.	40.—	Παπαμιχαλόπουλος Κ.	40.—
Νικολαΐδης 'Ιω. Σεβ.	40.—	Παπαναστασίου Παν. ¹¹	40.—
Νικολόπουλος Βασ.	40.—	Παπανικολάου Βασ.	25.—
Νομικός 'Ανδρέας	25.—	Παπανδρέου Γ.	40.—
Νομικός Νικόλαος	25.—	Παπαπαναγιώτου Σωφρόν. ¹²
Νοταράς Γρηγόριος	10.—	Παπαφράγκος 'Αθαν. ¹³
Νοταράς Διονύσιος	10.—	Παπούδωφ 'Αριστ.	35.—
		Παρίσης Γ. †	40.—
Ξανθάκης Πέτρος	40.—	Πασπάτης Γ. Ν. ¹⁴	40.—
Ξένος Κωνστ.	35.—	Πασπάτης 'Αλέξ.	40.—
Ξένος Στέφανος	10.—	Πατρίκιος Βασίλειος	40.—
		Πατρίκιος 'Ιωάννης	40.—
Οικονομίδης Προκόπιος	10.—	Πατύχας Γ.	40.—
'Οριγώνης Π. ⁴	10.—	Παυλίδης Π.	40.—
'Ορλάνδος Γ. ⁵	Περδάνογλους 'Ιω.	10.—
'Ορλάνδος Κίμων ⁶	Πέρδικας Παν.	25.—
'Ορυσταίν Β. ⁷	10.—	Περόγλους Πέτρος	25.—
'Ορφανίδης Γ.	40.—	Περρής Πέτρος	40.—
		Περρής Σπυρίδων	40.—
Παγανέλης Γ. ⁸	Πετρής Νικ.	40.—
Πάγκαλος Θεμ.	10.—	Πετροκόκκινος Στέφ.	40.—

¹ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1890.

² 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1890.

³ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1890.

⁴ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1890.

⁵ 'Επλήρωσε δρ. 10 δια τὸ 1890.

⁶ 'Επλήρωσε δρ. 10 δια τὸ 1890.

⁷ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1890.

⁸ 'Επλήρωσε δρ. 10 δια τὸ 1890.

⁹ 'Επλήρωσε δρ. 10 δια τὸ 1890.

¹⁰ 'Επλήρωσε δρ. 10 δια τὸ 1890.

¹¹ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1892.

¹² 'Επλήρωσε δρ. 10 δια τὸ 1890.

¹³ 'Επλήρωσε δρ. 10 δια τὸ 1890.

¹⁴ 'Επλήρωσε και δρ. 20 δια τὸ 1889 και 1890.

Πετσάλης Σ. †	40.—	'Ρώσης Στέφανος	40.—
Πίσσας Γ.	20.—	Σάβας Κ. ⁶
Πίσσας Εύστρ.	25.—	Σακελλαριδης 'Ιω. ⁷	40.—
Πίσσας Χριστόφορος	50.—	Σακελλαρόπουλος Σπυρ.	40.—
Πλαπούτας Γ. Γ.	40.—	Σακελλίων 'Ιω.	40.—
Πολίτης Γ. Νικ. ¹	10.—	Σαμιωτάκης Δημ.	40.—
Πολυγένης Κ.	40.—	Σάκουριωτ Μ.	40.—
Ποταμιάνος 'Ηλίας	40.—	Σαπουντζάκης Κ.	40.—
Πούλος 'Ιωάννης	25.—	Σαχίνης Κ.	40.—
Πουρναράς Ν.	35.—	Σβορώνος 'Ιω.	40.—
Προβελέγιος 'Αρισταμένης	20.—	Σγούτας Δημ.	40.—
Προβελέγιος Χαρίλαος	25.—	Σέχος 'Ιω.	40.—
		Σιμόπουλος 'Ανάργυρος	40.—
'Ραγκαθής 'Αλέξιος Ρ. ²	10.—	Σιμόπουλος 'Ιω.	40.—
'Ραγκαθής Κλέων	40.—	Σίμος 'Αγγελος	40.—
'Ράγκος 'Ιωάννης	10.—	Σιμουριώτης Π.	35.—
'Ρακτιδάν Δημ.	40.—	Σίνας Γ.	40.—
'Ράλλης Εύστράτιος	40.—	Σισίνης Χρυσ.	40.—
'Ράλλης Μιλτ. Κ.	40.—	Σκύκος Κ.	40.—
'Ράλλης Παντιᾶς	40.—	Σκουζές 'Αλέξανδρος	40.—
'Ράνδας Λεωνίδας	40.—	Σκουζές Κωνστ.	40.—
'Ρενιέρης Μάρκος ³	20.—	Σκουζές Παῦλος	40.—
'Ριδέλης Μ. ⁴	10.—	Σκουλούδης Στέφανος	20.—
'Ρίζος Γεώργιος	40.—	Σκουφος Γ.	40.—
'Ροβέρτος 'Αριστείδης	40.—	Σμαλέντζ Κωνστ.	40.—
'Ροΐδης 'Εμμ.	40.—	Σμαλέντζ Νικ.	40.—
'Ροΐδης Νικ.	25.—	Σόλων 'Ιω.	35.—
'Ρόσχιλδ Κάρ.	40.—	Σούλης 'Αν.	40.—
'Ρωμαΐδης 'Αρ.	40.—	Σουρμελής Μαρτίνος	40.—
'Ρωμάνος 'Εκτωρ	40.—	Σούτσος 'Αλέξ. Α.	25.—
'Ρωμανός 'Ιωάννης ⁵	Σούτσος 'Αλέξ. Δ.	40.—
'Ρώμας 'Αλέξανδρος	40.—	Σούτσος Γρηγόριος †	40.—
'Ρώμας Κ. Γεώργιος	40.—	Σούτσος Μ. Γ. Δημήτριος	40.—
'Ρώμας Κ. Καΐσαρ	40.—	Σούτσος Δ. Κωνσταντίνος	40.—
'Ρώμας Λουδοβίκος	25.—	Σπαθάκης 'Αριστείδης	40.—
'Ρώμας 'Ροβέρτος	40.—	Σπηλιωτάκης 'Ιω.	40.—
'Ρώσης Ζήκος	40.—		

¹ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1892.

² 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1892.

³ 'Επλήρωσε και δρ. 20 δια τὸ 1892.

⁴ 'Επλήρωσε και δρ. 25 δια τὸ 1890.

⁵ 'Επλήρωσε δρ. 20 δια τὸ 1889 και 1890.

⁶ 'Επλήρωσε δρ. 10 δια τὸ 1890.

⁷ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1890.

Σταμούλης 'Αν. † ¹	10.—	Φανδρίδης Διομ.	40.—
Στέφανος Κλών.	10.—	Φέρμπος Δημ.	40.—
Στέφανος Κυπάρισσος	10.—	Φιλάρετος Νικ.	40.—
Στεφάνου Διονύσιος.	25.—	Φιλήμων Τιμ. ⁷	40.—
Στεφάνου Στέφανος.	40.—	Φίλιος Δημ. ⁸	40.—
Στρέϊτ Στέφανος ²	25.—	Φιλιππακόπουλος 'Ηλ. ⁹	40.—
Συγγρός 'Ανδρέας ³	50.—	Φιλοσοφόπουλος Θεοδ.	40.—
		Φραγκούλης Νικ.	20.—
Ταμβάκος Δ. Ν. †	10.—	Φωκιανός 'Ιω.	40.—
Τζίνης 'Αν.	10.—	Φωτιάδης Π.	40.—
Τζίφος Θεόδ.	10.—	Φωτίου Χαράλαμπος	10.—
Τομπάζης 'Ιάκωβος.	10.—		
Τριανταφυλλάκος Μ.	20.—	Χαραλάμπους Α.	40.—
Τριανταφυλλίδης 'Αλ.	10.—	Χαριλάου Πέτρος	40.—
Τριανταφυλλίδης Ν.	10.—	Χαρβούρης 'Ιω.	10.—
Τρικούπης 'Ιω.	10.—	Χατζημιχάλης Μιχ.	10.—
Τσακάλης 'Επ.	10.—	Χοϊδάς 'Αχ.	40.—
Τσακαλώτος Ε.	10.—	Χύρος Μιχαήλ	10.—
Τσαμαδός 'Αν. ⁴	10.—	Χρηστομάνος Κωνστ. ¹⁰	40.—
Τσαμαδός Νικ.	10.—	Χρηστομάνος 'Αν.	40.—
Τσαουσόπουλος Δημ.	10.—	Χριστόπουλος 'Ασημ.	40.—
Τσάτσος Δημ.	25.—	Χριστόπουλος 'Αδαμ.	40.—
Τσίλλερ 'Ερν. ⁵	25.—	Χωρέμης 'Ιω.	50.—
Τσούντας Χρ.	10.—		
Τυπάλδος Γ. Κοζάκης	10.—	Ψάλτης 'Ιάκ.	10.—
Τυπάλδος Γεράσιμος ⁶		Ψαρᾶς Ξενοφών	40.—

¹ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1892.

² 'Επλήρωσε και δρ. 25 δια τό 1892.

³ 'Επλήρωσε και δρ. 40 δια τό 1889 και 10 δια τό 1890.

⁴ 'Επλήρωσε και δρ. 25 δια τό 1890.

⁵ 'Επλήρωσε και δρ. 25 δια τό 1892.

⁶ 'Επλήρωσε δρ. 20 δια τό 1890.

⁷ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1890.

⁸ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1892.

⁹ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1890.

¹⁰ 'Επλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1890.

"Εκθεσις τῆς 'Εξελεγκτικῆς 'Επιτροπῆς.

Πρὸς τὴν Συνέλευσιν τῆς 'Ιστορικῆς καὶ 'Εθνολογικῆς 'Εταιρίας.

Κύριοι,

'Η ἐντολὴ τὴν ὁποίαν ἀνεθέσατε ἡμῖν κατὰ τὴν παρελθούσαν συνάθροισιν ἐξετελέσθη ἀκριβῶς. Μετ' ἐπιστασίας ἀμα καὶ αὐστηρότητος ἠλέγξαμεν τὰς πράξεις τῆς διαχειρίσεως τοῦ λήξαντος ἔτους καὶ σήμερον εὐρισκόμεθα εἰς τὴν θέσιν νὰ ὑποβάλωμεν ὑμῖν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐξετάσεών μας.

Κατὰ τὰ στοιχεῖα ἐν γένει τῆς διαχειρίσεως τοῦ λήξαντος ἔτους, τὰ ὁποῖα προθύμως παρέσχεν ἡμῖν ὁ Ταμίας τῆς ἐταιρίας, εἰσεπράχθησαν

"Ἔσοδα μὲν δρ. 8 189.35

"Ἦτοι ὑπόλοιπον τοῦ παρελθόντος ἔτους δρ. 613.90

'Απὸ τακτικῆς συνδρομᾶς » 3 490.—

» προσθέτους » » 1 244.20

» ἐκτάκτους » » 1 240 —

» συνδρομᾶς τῶν δήμων 'Αθηνῶν καὶ Πειραιῶς » 700.—

» διάφορα ἄλλα » 901.25

» 8 189.35

"Ἐξοδα δὲ ἐπληρώθησαν » 7 156.30

Καὶ ἔμεινεν ὑπόλοιπον » 1 033.05

διὰ τῶν ὁποίων χρεοῦται ἡ διαχείρισις τοῦ τρέχοντος ἔτους εἰς ἣν, ὡς εἰκός, μεταφέρονται.

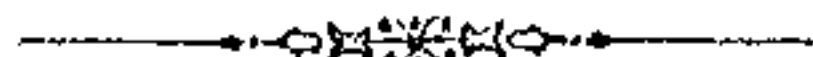
Τὰ βεβαιωθέντα ἔσοδα εἰσῆχθησαν ἀνελλιπῶς εἰς τὸ Ταμεῖον, τὰ δὲ πληρωθέντα ἔξοδα ἐνετάλθησαν κανονικῶς.

Μολονότι ἡ διαχείρισις αὕτη ἀσήμαντος οὔσα καθ' ἑαυτὴν δὲν χρήζει εὐρυτέρας ἀναπτύξεως, ὀφείλομεν ὅμως νὰ εἴπωμεν ἐνταῦθα, ὅτι πολλὰς ἐνέχει τὰς δυσχερείας, πρὸ πάντων διὰ τὸ προαιρετικὸν τῶν καταβαλλομένων.

Ταύτας ὁμως ὑπερενίκησε τὸ ὑπὲρ τῆς ἐταιρίας ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἐπιμεμελημένη μέριμνα τοῦ διαχειριστοῦ κ. Σπ. Λάμπρου, πρὸς ὃν ἀληθῶς χάριτας ὀφείλει ἡ ἐταιρία, τὰς ὁποίας ἡμεῖς οἱ ἐκ τοῦ σύνεργου ἀντιληφθέντες τῶν δυσχερειῶν καὶ τὰς φροντίδας τῆς μικρᾶς αὐτῆς διαχειρίσεως ἐκτιμήσαντες δὲν διστάζομεν νὰ συστήσωμεν καὶ εἰς τὴν Συνέλευσιν νὰ ἐκδηλώσῃ.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 20 Μαρτίου 1892.

Οἱ ἐλεγχταὶ
Κ. ΚΑΛΟΓΕΡΗΣ
Π. ΓΕΩΡΓΑΝΤΑΣ
ΠΕΤΡ. Π. ΚΑΝΑΚΙΣ

ΝΕΟΣ ΚΩΔΙΞ

ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΥΠΟ

ΜΑΞΙΜΙΑΙΑΝΟΥ ΤΡΟΥΪ (1)

Ὁ κ. Α. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς περιγράφει ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῆς ἐν Πετροπόλει ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης Ἱεροσολυμιτικῆς βιβλιοθήκης (2) κώδικά τινα περιέχοντα ἔργα τοῦ μεγάλου λογοθέτου Κωνσταντίνου τοῦ Ἀκροπολίτου. Τούτων τὰ πλείστα ἦσαν ἄγνωστα τέως, οὐδὲ περιλαμβάνοντο εἰς τὸν κατάλογον τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν ἔργων αὐτοῦ, ἅτινα κατέλεξα ἐν ταῖς σημειώσεσί μου εἰς τὴν ἐμὴν ἔκδοσιν τῶν ἐπιστολῶν Μαξίμου τοῦ Πλανούδη (3). Ἐκ δὲ τοῦ κώδικος ἐκείνου ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Κεραμεὺς ἐν μὲν τῷ ἀνά χειρας Δελτίῳ (4) τέσσαρας μύθους καὶ μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τινα τῶν ἐταίρων περὶ τοῦ τετάρτου μύθου, ἐν δὲ τοῖς Ἀναλέκτοις Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας τὸν τοῦ Ἀκροπολίτου Λόγον εἰς τὸν μεγαλομάρτυρα καὶ μυροβλύτην Δημήτριον μετὰ δύο πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολῶν (5) καὶ τὸν Λόγον εἰς τὸν ἅγιον Βάρβαρον (6).

Ἐγὼ δ' εὐρίσκομαι εἰς θέσιν νὰ προαγάγω οὐσιωδῶς τὴν περὶ τοῦ Ἀκροπολίτου γνῶσιν, ἅτε εὐρῶν καὶ γὰρ κώδικα περιέχοντα συγγραφαί

(1) Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τῆς γερμανικῆς ὑπὸ Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου.

(2) Σ. 120 - 123.

(3) Σ. 218 - 240.

(4) Τόμ. Γ' σ. 445 - 451.

(5) Τόμ. Α' σ. 160 - 215.

(6) Αὐτ. σ. 405 - 420.

αὐτοῦ. Καὶ δὴ θεωρητέος προφανῶς ὁ παρ' ἐμοῦ μελετηθεὶς κώδιξ ὡς τὸ δεύτερον μέρος τῶν συγγραφῶν τοῦ Ἀκροπολίτου, ὧν πρῶτον μέρος ἀποτελεῖ ὁ ὑπὸ τοῦ Κεραμίου γνωσθεὶς.

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χειρόγραφον εἶνε ὁ μεδιολάνειος *Codex Ambrosianus H 81 Sup.* Ὅτι δὲ ἀμφότεροι οἱ κώδικες, ὁ ἱεροσολυμιτικός, ὃν ἀποκαλῶ Α, καὶ ὁ μεδιολάνειος, Β, πράγματι συναπαρτίζουσιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὅλον, πιστεύω ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν ἐξῆς τεκμηρίων (1).

1. Ὁ μὲν κώδ. Α ἔχει ὕψος 0,242 καὶ πλάτος 0,180, ὁ δὲ κώδ. Β ὕψος 0,242 καὶ πλάτος 0,175.

2. Ὁ μὲν κώδ. Α εἶνε γεγραμμένος τὸν ἰγ' αἰῶνα, ὡς εἰκὸς περὶ τὸ τέλος αὐτοῦ, ἢ ὀρθότερον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιδ', ὁ δὲ κώδ. Β ἀρχομένου τοῦ ιδ' αἰῶνος.

3. Ὁ μὲν κώδ. Α περιέχει ἐν ἐκάστη σελίδι στίχους 20-25, ὁ δὲ Β συνήθως 24.

4. Ἐν τῷ κώδ. Β εὑρήται γεγραμμένος αὐτῇ χειρὶ τοῦ βιβλιογράφου ἄνωθεν τοῦ τίτλου τῆς πρώτης τῶν περιγραφομένων συγγραφῶν ἢ ἐπιγραφῆ *Βιβλίον δεύτερον, οὐδεμίαν δ' ὁ κώδιξ περιέχει συγγραφὴν τοῦ Ἀκροπολίτου ἀπαντῶσαν καὶ ἐν τῷ Α. Μία μόνη ὑπάρχει ἐξαίρεσις. Περιέχει δὴλα δὴ ὁ Β συλλογὴν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀκροπολίτου, ἐν ἧ περιλαμβάνονται καὶ ἐκεῖναι τῶν ἐπιστολῶν τοῦ κώδικος Α ὅσαι σχετίζονται πρὸς τὸν Λόγον εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον, διὸ καὶ προτάσσονται αὐτοῦ ἐν τῷ Α. Ἰδ. Ἱεροσολυμιτικῆς βιβλιοθήκης σ. 122 ἀρ. 18 καὶ 19, Ἀναλέκτων σ. 160-162. Συμφωνεῖ δὲ τὸ κείμενον τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἐν τῷ κώδ. Β πρὸς τὰ τοῦ Α πλὴν ἢ ἐν τοῖς ἐξῆς χωρίοις. Ἀναλ. σ. 160,2 *σύνταγμα. συντάμα Β. — 160,2 οὕτε γάρ. οὐ γάρ Β. — 161,12 εἰσεληλύθειν. εἰήειν Β. — 161,18 παντὸς παντὸς Β. — 161,25 τιμηέντως. τιμήεντος Β.**

Ἐχει δὲ περιγραφόμενος ὁ κώδιξ Β ὡδε.

Ὁ *Ambrosianus H 81 Sup.* εἶνε κώδιξ περγαμ. γεγραμμένος ἀρχομένου τοῦ ιδ' αἰῶνος, ἔχων ὕψος μὲν 0,212, πλάτος δὲ 0,175. Συνίσταται δ' ἐκ τριῶν ἐν ἀρχῇ παραφύλλων ἐπὶ χάρτου καὶ ἐκ 42 τετραδίων περγαμηνῆς, ὧν ἕκαστον φέρει ἐν ἀρχῇ καὶ τέλει τὸ ἀριθμητι-

(1) Παρατηρῶ ἐνταῦθα, ὅτι τὰς περὶ τοῦ κώδικος Β σημειώσεις μου ἔλαβον ἐν ἔτει 1890, ἤτοι πρὶν ἢ γνωσθῆ μοι ἡ ὑπαρξίς τοῦ Α.

κὸν σημεῖωμα α' β' γ' κ.έ. Τοῦ πρώτου τετραδίου εἶνε ἀποκεκομμένον τὸ πρῶτον φύλλον, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν λείπει ἐκ τοῦ κειμένου, διὸ φαίνεται ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ ἐκείνῳ φύλλῳ ὑπῆρχε μόνον ἢ ἐπιγραφὴ καὶ πλήρης πίναξ τῶν περιεχομένων, γεγραμμένος ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου. Πρὸ τοῦ τελευταίου φύλλου τοῦ 31 τετραδίου εἶνε συνεστωμένον τριάδιον, πρὸ δὲ τοῦ τελευταίου φύλλου τοῦ 41 τετραδίου δύο φύλλα. Προσέθηκε δὲ τὸ τριάδιον ἐκεῖνο καὶ τὰ δύο φύλλα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ὁ βιβλιογράφος. Οὕτω δὲ ὁ κώδιξ συνίσταται ἐκ φύλλων $335 + 6 + 2 = 343$. Ἠριθμύθησαν δὲ τὰ φύλλα ὑπὸ χειρὸς μεταγενεστέρως, ἀλλ' εἰς τὴν ἀριθμύθησιν παραιρέθησαν δύο λάθη, καθότι πρῶτον μὲν αὕτη ἀρχεται εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 3, δεύτερον δ' ἐλησμονήθη ὁ ἀριθμὸς 55.

Τὸ κείμενον ἔχει ὕψος 0,175 καὶ πλάτος 0,117, περιέχει δὲ σχεδὸν πάντοτε στίχους 24.

Ἐπὶ τοῦ παραφύλλου 1^α εὑρήνται γεγραμμένα ὑπὸ χειρὸς νεωτέρας τάδε: *Constantini Acropolitae, Sermones uarij. Κάτωθεν δὲ τούτων ὑπὸ χειρὸς ἀρχαιοτέρας πῶς εἶχον γραφῆ τὰ ἐξῆς, ἅτινα διέγραψεν ἢ νεωτέρω χεῖρ. Sermones uarij, ut opinor, Theodori Studitae. | Eiusdem Auctoris epistolae CXCVIII | Testamentum etiam eiusdem. | Codex non ille quidem ualde antiquus, | sed ualde bonus, ex insula chio | aductus 1606. | fuit ex libris Manuelis Sophiani. N | H. 81.*

Ἐπὶ δὲ τοῦ παραφύλλου 2 εὑρήνται ὁ πίναξ τῶν ἐν τῷ κώδικι περιεχομένων συγγραφῶν· εἶνε δὲ γεγραμμένος, καθ' ἃ μοι φαίνεται, περὶ τὰ τέλη τοῦ ιε' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου τοῦ μεδιολανείου κώδ. P 210 Sup., περὶ οὗ ὁ γράψω ἄλλοτε.

Τὸ δὲ παράφυλλον 3 εἶν' ἐντελῶς ἄγραφον.

Τὸ 1 φύλλον τοῦ πρώτου τετραδίου εἶνε, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, ἀποκεκομμένον· τὸ δὲ φύλλον 2^α εἶνε ἄγραφον. Ἐν δὲ τῷ φύλλῳ 2^β ὁ βιβλιογράφος τοῦ κώδικος ἔχει γράψει τοὺς ἐξῆς πέντε στίχους·

Ἐκ παιδὸς εὐθὺς ἐκδοθεὶς ἀνακτόροις,
συγνοῖς τε δεινοῖς ἐντυχίην καὶ κινδύνοις,
καὶ συσχεθεὶς φροντίσαι τὰς ἐκ τοῦ βίου
κλέπτων ἑμαυτὸν καὶ φόβων καὶ φροντίδων,
ταῦθ' ὡς προσήγον Χριστιανῶ συγγράφω: † †

Πρὸ δὲ τῶν πέντε τούτων στίχων ἦτο γεγραμμένος καὶ ἄλλος εἰς, ἀλλ' οὗτος ἔχει διαξεσθῆ.

Γέλος ἐν φύλλῳ 3^α, τῷ φέροντι νῦν τὴν ἀρίθμησιν 1, ἄρχονται αἱ συγγραφαὶ τοῦ Ἀκροπολίτου, ὧν ἀναγράφω ἐνταῦθα τοὺς τίτλους καὶ τὴν ἀρχήν.

1. † Λόγος εἰς τὸν ὄσιον καὶ θαυματουργὸν Ζωτικόν. εὐλόγησον πάτερ: - "Αρχ. «Εἰ δὲ καὶ ὁ μίαν ἄρα κατορθώσας τῶν ἀρετῶν». φ. 1 - 11^α.
2. Τοῦ αὐτοῦ, Κωνσταντίνου, Θεωρία εἰς τὸ εὐαγγελικὸν ῥητόν, τὸ φάσκον· ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. "Αρχ. «Θεοῦ μὲν ἀληθῶς· ἀληθῶς θεοῦ λόγοι», φ. 11^α - 18^β.
3. Εἰς τὸν μάρτυρα Θεόδωτον. "Αρχ. «Καὶ νῦν ὁ φιλομάρτυρες καὶ φιλόθεοι»: φ. 18^β - 27^α.
4. [Εἰς τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην Μητροφάνην: -] "Αρχ. «Οἶδα μὲν ὡς ἅπασιν ὅσοι τὸν κατὰ θεόν». φ. 27^α - 33^β.
5. [Εἰς τὸν μάρτυρα Εὐπλῶν: -] "Αρχ. «Καὶ τῷ περιφανεῖ τὴν μαρτυρίαν Εὐπλῶ» φ. 33^β - 47^α.
6. † Ἀνάμνησις τοῦ τελεσθέντος ἐν ταύτῃ τῇ βασιλείδι τῶν πόλεων θαύματος, παρὰ τοῦ περιβοίου μάρτυρος, Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος: - εὐλόγησον πάτερ: - "Αρχ. «Σὺ μὲν ἀγαθὸς τοῦ ὑπεραγάθου δοῦλε θεοῦ». φ. 47^α - 53^β.
7. † Ὁ λόγος πρόφασιν μὲν ἀράχνην τὸ εὐτελέστατον ζουφίων πεποίηται· περὶ δὲ τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ προνοίας, διαλαβεῖν βούλεται, καὶ τῶν ὄλων ἔφορον καὶ κηδεμόνα σπεύδει δεῖξαι θεόν: - "Αρχ. «Ὁ μὲν πολὺς τὰ θεῖα Δαυὶδ, ἄλλοις ὄντως». φ. 53^β - 59^α.
8. † Λόγος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Λεόντιον: εὐλόγησον πάτερ: - "Αρχ. «Τὸ μὲν τῆς παροιμίας προσίσταται· τὸ δὲ τῆς προθυμίας» φ. 59^α - 66^α.
9. † Λόγος εἰς τὴν ἁγίαν Θωμαίδα: εὐλόγησον πάτερ: "Αρχ. «Θωμαὶς ἡμῖν εὐφημίαν τανῦν». φ. 66^α - 77^β.
- 10^α. Προοίμιον ἐν τῇ διηγήσει τοῦ τελεσθέντος θαύματος ἐπὶ Ἰουδαίων δεδανεικῶτι Χριστιανῶ· ἐγγυητὴν αὐτῷ δόντι, τὸν δεσπότην ἐν εἰκόνι Χριστὸν, ὅθεν καὶ ἡ

- ἐπιγραφή ἢ ἐν τισιν εὐρισκομένη τῶν σεπτῶν εἰκόνων Χριστοῦ ἢ, ὁ ἀντιφωνητὴς τὴν ἀρχὴν ἔσχηκεν: - "Αρχ. «Μέγας εἰ σὺ κύριε καὶ ποιῶν θαυμάσια». φ. 77^β - 78^β.
- 10^β. † Ἐπίλογος ταύτης τῆς διηγήσεως: - "Αρχ. «Ἄλλ' εἰ σκοπήσει τις, ἀνωθεν». φ. 78^β - 79^β.
 11. [Εἰς τὴν ἁγίαν Εὐφροσύνην:] "Αρχ. «Οὐδὲ γυναῖκες ἄρα τά γε εἰς ἀρετήν». φ. 79^β - 87^β.
 12. [Εἰς τὴν ἁγίαν πρωτομάρτυρα Ὁραιοζήλην:]. "Αρχ. «Ἐν Χριστῷ φησὶ τὸ στόμα Παῦλος Χριστοῦ». φ. 87^β - 93^β.
 13. † Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν ἐλεήμονα τὸν νέον: εὐλόγησον πάτερ: "Αρχ. «Ὁ τέως ἡ αὐτοαλήθεια Χριστὸς ἀπεφῆνατο». φ. 93^β - 103^β.
 14. [Εἰς τὸν μάρτυρα Νεόφυτον:].
Μάρτυρος ἄθλους ἱστορῶ Νεοφύτου·
εὐρεῖν μεσίτην λιπαρῶν ἐν τῇ κρίσει: -
"Αρχ. «Παραδόξων πραγμάτων, δυσπαράδεκτος ἡ διήγησις». φ. 103^β - 113^β.
 15. [Εἰς τὸν μάρτυρα Νικηφόρον:]. "Αρχ. «Ἐμοὶ δὲ ἄρα πως δοκεῖ, ὡς εἰ», φ. 113^β - 123^β.
 16. [Εἰς τὸν ἅγιον Γεράσιμον:].
Λόγον προσάγω τῷ πατρὶ Γερασίμῳ·
Θῆρας νοητοὺς ἀπερύκειν μου θέλων: -
"Αρχ. «Καὶ πάλιν ἐκ τῶν μύρων, μῦρον ἠδύπνοον». φ. 123^β - 131^β.
 17. [Εἰς τὴν ὀσιομάρτυρα Θεοδοσίαν:]. "Αρχ. «Γυναῖκα μὲν ἀνδρείαν ποῦ τις ἄν». φ. 131^β - 152^β.
 18. [Εἰς τὸν ἅγιον Σαμφῶν:].
Λόγον προσάγω τῷ Σαμφῶν εὐφημίας
ὡς προστάτην ἔχομι πρὸς θεὸν λόγον.
"Αρχ. «Εἰ καὶ χρόνος γῆρας ἐπηνεγκῶν καὶ νόσος». φ. 152^β - 169^β.
 19. [Εἰς τὸν μάρτυρα Προκόπιον:]. "Αρχ. «Μέγα τι ὡς ἀληθῶς χρῆμα καὶ δυσπαραίτητον». φ. 169^β - 196^α.
 20. Λόγος εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Παντελεήμονα: εὐλόγησον πάτερ: -

Ἐκ συμπαθοῦς τὴν κλῆσιν ἐσχηκῶς τρόπου,
κἄμοῦ προσηνῶς τοὺς λόγους μάρτυς δέχου.

Ἄρχ. « Ἀγέ μοι ὦ λόγε καὶ αὐθις εἰς ἀγῶνας ». φ. 196^α - 215^α .

21. [Λόγος εἰς τινὰ Γεώργιον μοναχὸν τὸν καὶ Γρηγόριον:]

Ζωῆς ὄρους εἶρηκα καὶ τρόπους τέλους,
οὐ κατ' ἀποκλήρωσιν οὐ πεπρωμένους,
ἀλλ' ὡς προγνώσει τοῦ Θεοῦ τεταγμένους·
τοσόνδε τῶδε τῷ βίῳ διδοῦ χρόνον
καὶ συμμέτρως ἄλλω δὲ πλατύνει θέλων·
τινῶν δ' ἐπὶ μήκιστον ἐκτείνει βίον·
ἀλλ' οἶδεν ἀλλ' ἔγνωκε τοὺς λόγους μόνος,
ὡς ἐμβρατεύων καὶ νεφραῖς καὶ καρδίᾳ
καὶ κρίσιν ἀσύγκριτον ἐν πᾶσιν ἔχων.

Ἄρχ. « Μεγάλη μὲν ἡ περὶ ἡμᾶς ». φ. 215^β - 219^β .

22. [Λόγος διαλεκτικὸς εἰ ὄρισται ἐκάστου ἢ ζωῆ καὶ ὁ
θάνατος· ἢ ὡς τὰ πλείω τῶν ἐπιγινομένων ἡμῶν συμ-
πίπτει:]. Ἄρχ. « Ἐπειδὴ περ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς, καὶ ». φ. 219^β -
232^β .

23. [Λόγος εἰς τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Κυρίου
ἡμῶν ἀναστάσεως, διαθητικὸς]. Ἄρχ. « Τῷ τὸν οὐρανὸν
καὶ τὴν γῆν πληροῦντι ». φ. 232^β - 237^β .

24. [Λόγος εἰς ἐπίσκεψιν τινῶν μοναχῶν καινόντων:]. Ἄρχ.
Ἄρχ. « Ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ μόνος ». φ. 237^β - 239^β .

25. [Εἰς ἄφεσιν χρέους παρ' αὐτοῦ ἐνὶ πενήτι (οὕτως!):].
Ἄρχ. « Ἀφιετέ φησι καὶ ἀφεθήσεται ». φ. 239^β - 241^β .

26. [Ἐπιστολὴ διαλαμβάνουσα τινὰ διάλεξιν:]. Ἄρχ. « Ἦν
μὲν μοι καὶ ἄλλως ». φ. 241^β - 247^α .

27. [Ἀντίφωνα εἰς τὴν ἁγίαν Θεοτόκον:]. Ἄρχ. « Κόσμος φύ-
σεως ἀγνεῖα ». φ. 247^α - 248^α .

28. [Εὐχαὶ διάφοροι:]. Ἄρχονται α, « Κύριε καὶ θεέ μου ». β, « Εὐ-
χὴ ἑτέρα εἰς πανάγιον πνεῦμα· Συναΐδιε· συμφυῆς ὁμοού-
σιε ». γ, « Ἀγαθὴ θεὲ αὐτοάγαθε ». δ, « Ἐξαγγέλλω σοι κύριε » ε,
« Κύριε θεὸς μου καὶ πλάστης ». ς, « Εὐσπλαγγνε καὶ φιλάνθρωπε
κύριε ». ζ, « Εὐχαριστῶ τῇ ἀνεκφράστῳ σου εὐσπλαγγνία ». η,
« Εὐχὴ ἱκετήριος εἰς τὴν ὑπέραγνον δέσποιναν καὶ

κυρίαν ἡμῶν, τὴν ὑπέραγνον Θεοτόκον· Μητέρα ἀγαθὴ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ φιλαγάθου ». φ. 248^α - 261^α .

29. [Εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Ἀνίκητον καὶ Φώτιον:].
Ἄρχ. « Πρὸς δύο λόγος, οὐδ' Ἡρακλῆς· Ἡρακλῆς ». φ. 261^α -
267^β .

30. [Εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Φλῶρον καὶ Λαυρέντιον:].
Ἄρχ. « Χρησίμους ἐν ἀνάγκαις εἶναι ». φ. 267^β - 269^β .

31. Ἐπιστολαί: Ἄρχ. « (ἄ) Κἄν οὐ γράφης, οἶδα φιλεῖς ». φ.
270^α - 333^β .

32. Διαθήκη: Ἄρχ. « Ἦν ἄρα καλὸν τοῖς κατ' εἰκόνα ». φ. 334^α -
337^β .

33. Ἐτέρα διαθήκη: Ἄρχ. « Ἐδει μὲν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ». φ.
337^β - 338^β .

34. [Λόγος εἰς τὴν ἁγίαν Ἐπίχαριν:]. Ἄρχ. « Σοφαὶ γυναῖκες
ᾠκοδόμησαν ». Τέλ. « αἰῶνας, ἀμήν ». φ. 338^β - 343^β .

Τὰ τελευταῖα τέσσαρα φύλλα τοῦ κώδικος εἶνε λίαν λελωθῆμένα
ἐν τοῖς ἄνω καὶ κάτω τῆς ᾠκῆς πρὸς μεγάλην βλάβην τοῦ κειμένου·
τοῦ δὲ τελευταίου φύλλου εἶνε λελωθῆμένη ἡ ὅλη ᾠκῆ. Αἱ δὲ ὑπ' ἀρ.
2 καὶ 3 ἐπιγραφαὶ εἶνε γεγραμμέναι ὑπὸ νεωτέρας χειρὸς διὰ μέλα-
νος. Τῶν δὲ συγγραφῶν, ὧν τὰς ἐπιγραφὰς ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἀναγραφῇ
ἐνέκλεισα εἰς ἀγκύλας, λείπουσιν οἱ τίτλοι ὀλοσχερῶς ἐν τῷ κειμένῳ·
παρέλαβον δ' αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἐν τῷ παραφύλλῳ 2 προτασσομένου τοῦ
κώδικος νεωτέρου πίνακος. Πρὸ τῶν στίχων τῶν προτασσομένων ἐν
τοῖς ἀρ. 14, 16 καὶ 21 εἶνε διεξεσμένη ἐκάστοτε ὅλη σελίς, ὡς καὶ
εἰς στίχος μετὰ τοὺς προτασσομένους ἐν τοῖς ἀρ. 18 καὶ 20. Ἀντὶ
δὲ τοῦ τίτλου τοῦ ἀρ. 34 εὔρηται ἐν φ. 338^β πρὸ τῆς οἰκείας συγ-
γραφῆς γεγραμμένον νεωτέρας χειρὸς· « Alla Sia Epichare εἰς τὴν
ἁγίαν ἐπίχαριν ». Τέλος δ' ἀναφέρω, ὅτι ἐν Μεδιολάνοις εὑρίσκεται
καὶ χειρόγραφον περιέχον ἀντίγραφο ἐκ τοῦ κώδ. *Ambros. II 81 Sup.*
καὶ δὴ ἐκ τῶν φ. 270^α - 333^β καὶ φ. 241^β - 247^α . Εἶνε δ' οὗτος ὁ
Cod. Ambrosianus P 110 Sup.

κώδιξ χαρτῆος ἔχων κάλυμμα ἐκ λεπτοῦ χαρτονίου, πιθανώτατα γε-
γραμμένος περὶ τὸ τέλος τοῦ 1^{ου} αἰῶνος, ἔχων δὲ ὕψος 0,285 καὶ
πλάτος 0,208. Περιλαμβάνει δὲ 8 τετράδια, ἐν τριάδιον, 2 φύλλα

καὶ ἐν δυάδιον = 64 + 6 + 2 + 4 = 76 (ἡριθμημένα) φύλλα. Τὸ κείμενον ἔχει ὕψος 0,195 καὶ πλάτος 0,131, ἔπειτα δὲ 0,185 καὶ 0,130. "Αρχ. ἐπιστολὴ ἀκροπολίτου τοῦ ἀκριπολίτου τοῦ καὶ τὴν ἀξίαν μέγα (οὕτω!). λογοθέτου: - ἂν | Κἂν οὐ γράφεις. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἀντέγραψα ὅλον ἐπειδὴ μ' ἐνδιέφερε μέγαν καὶ ἦτο ἐκτάκτως ὠραία γεγραμμένον. Ἀργότερον δὲ μόνον ἀντέβαλον τὸν κώδ. Π 81 Sup. πρὸς τὸ ἀπόγραφόν μου. Διὰ ταῦτα δὲ δύναμαι νὰ βεβαιώσω, ὅτι ὁ κώδ. Ambr. P 210 Sup. εἶνε ἀναμφηρίστως ἀπόγραφον τοῦ κώδ. Ambr. Π 81 Sup.

Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀκροπολίτου εἶνε γεγραμμέναι δι' ὕφους λίαν ἐπιμελετημένου, ὡς αἱ πλείσται ἐπιστολαὶ τῶν Βυζαντινῶν, καθ' ἃ ἔχαρακτήρισα αὐτὰς ἐν τῇ ὑπ' ἐμοῦ γενομένη ἐκδόσει τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Πλανούδη (1). Ἄλλ' ἐν τῷ συνόλω στεροῦνται ἐξόχως οὐσίας. Οὐχ ἦττον περιέχουσι δι' ἐμὲ, ἀσχοληθέντα πως ἤδη περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀκροπολίτου, πολλὰ τὰ ἐνδιαφέροντα, διό καὶ προτίθεμαι ποτε νὰ δημοσιεύσω τὰς ἐπιστολάς ταύτας ὅλας ἐν τῷ ἀνα χεῖρας Δελτίῳ. Ἄλλ' ἤδη ἀπὸ τοῦδε ἀναγκάζομαι νὰ μνημονεύσω λυπηροῦ γεγονότος, μέγαν μειοῦντος τῶν ἐπιστολῶν τούτων τὴν ἀξίαν· λέγω τὴν πρὸ τῶν πλείστων αὐτῶν ἔλλειψιν τοῦ ὀνόματος ἐκείνων πρὸς οὓς ἀπηυθύνοντο αἱ ἐπιστολαί.

Νῦν δὲ δημοσιεύω ἐνταῦθα ἐκ τοῦ κώδικος τρία ἄλλα ἔργα τοῦ Ἀκροπολίτου, τὰ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἀνακοινωθέντι πίνακι ὑπὸ τοὺς ἀρ. 27, 32 καὶ 33 περιλαμβανόμενα.

Ἀντίφωνα εἰς τὴν ἀγίαν Θεοτόκον.

Κόσμος φύσεως ἀγνεία ψυχῆς γεγονός· καὶ τεκοῦσα τὸν κόσμον ἐξ ἀκοσμίας εἰς εὐκοσμίαν ἐπανήγαγες:—

Ὡ θαύματος· Θεὸς γενόμενος ἄνθρωπος, ἄνθρωπον ὑπὲρ ἀγγέλους ἐποίησεν ἐκ σοῦ γεννηθεὶς, ὑπεράνωμε:—

Νικᾷ καὶ νοῦν καὶ δίκνοϊαν τοῦ μυστηρίου μέγεθος· τὸν Θεὸν γὰρ τεκοῦσα, τοὺς βροτοὺς ἐθέωσας, ἄχραντε:—

Σεραφίμ, ὑπερτέρα τυγχάνουσα, ὡς τὸν ὑπ' αὐτῶν δορυφορούμενον τέξασα πρὸς πόλου τρίβον ἡμᾶς ἴθουνον:—

(1) Maximi monachi Planudis epistolae. Vratislaviae 1890 σ. 208.

5 Τίς σε πρὸς ἀξίαν αἰνέσειε; τὴν ἀμώμητον ἀμηχανοῦντες, δυσωποῦμεν ὑπὲρ ἡμῶν τῷ τόκῳ σου πρέσβευε:—

Ἄχραντε, ὑπέραγνε, ἢ τεκοῦσα τὸν ὑπεράγιον, τὸν κατεσπιλωμένον τοῖς πλημμελήμασι, μὴ παρίδης με:—

Ναὸς Θεοῦ πανάγιος γέγονας· διό σοι καὶ προσιάντες, ἴλεων τοῖς παροργίσασι ποιῆσαι δεόμεθα:—

Ἰῶν γεγονότων ὑπερτέρῃ γενομένη, μήτηρ τοῦ δημιουργοῦ χρηματίσασα, τὴν ἱεσίαν ἡμῶν πρόσδεξαι:—

Ἴνα σῶσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἄνθρωπος ὁ Θεὸς ἐχρημάτισεν, ἐκ σοῦ τεχθεὶς, ἀειπάρθενε, καὶ κόσμον ἀνέπλασεν:—

10 Νέαν κτίσιν ὁ δημιουργὸς διὰ σοῦ κατεσκεύασε, παλαιωθεῖσαν φύσιν ἡμῶν ἀνακαινίσας ὡς εὐσπλαγχνος:—

Ὅλον ἐμαυτὸν ἀναθεὶς σοι, δέσποινα, οὐκ ἀπελπίζω τὴν σωτηρίαν μου· λιπαρῶν κρινομένου μου πρόστηθι:—

Σὲ μόνην ἐκ πασῶν τῶν γενεῶν ἐπιλεξά[μενος ὁ Θεός,] σοὶ κατασκηνώσας τὴν βροτείαν φύσιν ἐθέωσεν:—

Ὁ σὸς λάτρις, ἄχραντε, δυσωπῶ τὸν δεσπότην ἴλεων, ἐπὶ τὴν οἰκουμένην ἔλθη κρίναι, σαῖς μοι λιταῖς ποίησον:—

Ἀφράστως συλλαβοῦσαν σέ, τὸν ἀχώρητον προστάτιν, πρὸς αὐτὸν προβαλλόμεθα, ὃν θείης τοῖς λατρεύουσιν ἴλεων:—

15 Κυρίαν σε τοῦ παντός οἶδαμεν· καὶ γὰρ τὸν πάντων δημιουργόν, δέσποινα, τέτοκας· ὅθεν πρὸς ἰσχύν σε δοξάζομεν:—

Ῥευστὴν φύσιν εἰς ἀφθαρσίαν μετήμειψας· τῇ γὰρ μακαριωτάτῃ καὶ ἀκηράτῃ συνῆψας διὰ συλλήψεως:—

Ὅς τὰ πάντα παρήγαγεν, ἐν σοὶ κατεσκήνωσε καὶ προστάτιν τῶν ἐπεγνωκότων τέθεικε, πανάχραντε δέσποινα:—

Πολλὴν τὴν ἐλπίδα κεκτημένοις εἰς σέ, τὸν δεσπότην, εἰ καὶ πολλὰ πταίομεν, ὡς κυρία τοῦ παντός ἐξιλέωσαι:—

Ὅλη ψυχῇ ἐξηρτήμεθ' σου, φιλανθρώπου μήτηρ φιλάγαθε· ἐν ἡμέρᾳ δίκης ἡμῶν προστῆναι δεόμενοι:—

20 Λόγον Θεοῦ τέτοκας, ἄχραντε· λογομαχοῦντας ἡμῖν τοὺς δυσμενεῖς ἐν ἡμέρᾳ δίκης ἐπιστόμισον, αἰσχυνον:—

2 Κωδ. γεννηθεὶς 4 Κωδ. ἡμᾶς τρίβον 12 Κωδ. ἐπέλεξα σοὶ 21 Κωδ. θαρροῦμεν σέ.

Ἰκέτας σοὺς μὴ παρίδῃς καὶ μεταστάντων θερμῶς πρόστηθι· σοὶ γὰρ θαρροῦμεν· [καὶ] σὲ μεσίτην αἰεὶ προβαλλόμεθα·-

Τῶν ἱκετῶν τὴν ἱκετηρίαν πρόσδεξαι καὶ παντοίων ἀλγεινῶν ἐξάντεις ἡμᾶς φύλαττε, πανάμωμε δέσποινα·-

Ἡ τῶν Χερουβίμ. ὑψηλότερα καὶ τῶν θρόνων ὑπερτέρα τυγχάνουσα δέσποινα, μὴ παρίδῃς τὴν ἐμὴν δέησιν·-

Σὺ μόνη τῶν παγίδων ἀνωτέρα τοῦ πονηροῦ πεφύλαξαι· σὲ ρύστιν τῶν δεινῶν αὐτοῦ μηχανῶν σχεῖν αἰτούμεθα·-

25 Θεὲ τρισυπόστατε, ὁμοούσιε καὶ ὑπερούσιε· ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὰ πάντα παραγαγὼν· ἐλέησον, οἰκτεῖρον τοὺς πιστῶς σοὶ λατρεύοντας·-

Σὺ ἡ δόξα, σὺ τοῦ ἡμετέρου γένους καύχημα· Θεὸν γὰρ τέτοκας, ὅθεν ὑμνοῦμέν σε. ὑπερύμνητε·-

Τὸ ἀνωτέρω δημοσιευθὲν ἀκρόστιχον ὡς πρὸς μὲν τὴν ὕλην οὐδεμίαν παρέχει δυσκολίαν, ἀλλὰ δεῖται ὁμοίως ἐξηγήσεώς τινος ὡς πρὸς τὸ εἶδος. Ὅτι τὸ ἀκρόστιχον τοῦτο εἶνε ποίημα εἶνε φανερόν, καὶ δὴ πρῶτον μὲν διότι οἱ πλεῖστοι τῶν στίχων περιέχουσιν ἀνά 35 συλλαβὰς (1), δεύτερον δὲ διότι ἕκαστος τῶν 26 στίχων, ἐξ ὧν σύγκειται τὸ ἀκρόστιχον, εἶν' ἐν τέλει προπαραξύτονος, τοῦ τελευταίου τόνου πίπτοντος εἰς τὴν τρίτην ἀπὸ τοῦ τέλους συλλαβὴν.

Ἄλλ' ὁποῖοί τινες εἶνε οἱ στίχοι οὗτοι τοῦ ἀκροστίχου; Καὶ ἐν μὲν τῷ κειμένῳ τοῦ χειρογράφου τὸ ποίημα οὐδεμίαν φέρει ἐπιγραφὴν, ἀλλ' ἐν τῷ πίνακι ἐπιγράφεται Ἄιτίφωνα εἰς τὴν ἁγίαν Θεοτόκον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ τίτλοι οἱ ἐν τῷ πίνακι, καίπερ συχνὰ ἀναγραφόμενοι

23 Κῶδ. Χερουβίμ.

(1) Μόνον ὀλίγοι εἶνε οἱ στίχοι οἱ μὴ περιέχοντες 35 συλλαβὰς. Ἐπισημασθέντες εἶνε οἱ στίχοι 3, 11, 21, ἔχοντες ἀνά 34 συλλαβὰς, ὁ 12, ἔχων 30 συλλαβὰς, ὁ 25, ἔχων 46 συλλαβὰς, ὁ 26, ἔχων 32 συλλαβὰς. Ὁ δὲ 30 στίχος εἶνε βεβαίως παρεφθαρμένος καὶ δύναται εὐκόλως νὰ συμπληρωθῇ, ὥστε νὰ ἔχη 35 συλλαβὰς, ὡς καὶ ἐπημύρωσα αὐτόν. Ὁμοίως δ' εὐκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ προστεθῇ πρὸς συμπλήρωσιν μία συλλαβὴ εἰς ἕκαστον τῶν στίχων 3, 11, 21. Ὁ δὲ στίχος 25 περιέχει 35 συλλαβὰς μέχρι τῆς λέξεως ἐλέησον, αἱ δ' ἐπόμεναι λέξεις ἐξ 11 ἐν ὅλῳ συλλαβῶν δύναται καὶ νὰ λείψωσι καὶ εἶνε, ὡς φαίνεται, μεταγενεστέρα προσθήκη. Ἢ μᾶλλον ἀμφότεροι οἱ στίχοι 25 καὶ 26 εἶνε προιθήκη μεταγενεστέρα, ὡς δύναται νὰ εἰκασθῇ ἐκ τούτου, ὅτι τὰ ἀρχικὰ αὐτῶν γράμματα Θ καὶ Σ, σημαίνοντα, ὡς φαίνεται, θεός, περισσεύουσιν ὅλως ἐκ τοῦ ὀνόματος Κωνσταντίνος ὁ Ἀκροπολίτης, συμπληρωμένου ἤδη διὰ τῶν προτέρων στίχων καὶ μόνων.

ἐν ἐπιτομῇ, εἶνε ὅμως τᾶλλα πάντοτε ὀρθοί, οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος ὅπως ἐκφράσωμεν ἀμφιβολίαν τινὰ περὶ τῆς ὀρθότητος ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς. Ἄλλ' εἶνε δι' ἐμὲ παντελῶς αἰνιγματώδες τίνι ποτὲ λόγῳ τὸ ἀκρόστιχον τοῦτο ποίημα θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ μέλος ἀντίφωνον· ὀρθότερον δὲ θὰ εἶχεν ἡ ἐπιγραφή περίπου ὡδε· Θεοτόκον· ἡ ἀκροστιχίς Κωνσταντίνος ὁ Ἀκροπολίτης.

Διαθήκη τοῦ μεγάλου λογοθέτου Κωνσταντίνου τοῦ Ἀκροπολίτου (1).

Ἦν ἄρα καλὸν τοῖς κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθεῖσιν ἡμῖν μὴ ὦτα τὴν ἀρχὴν τῷ δυσμενεῖ Σατάν ὑποσχεῖν· ἐπεὶ δὲ (2) φεῦ ὑποθεῖναι τῷ δολίῳ τὴν ἀκοὴν συνηρπύχημεν, ἔδει μὴ προσέσθαι τὴν δολερὰν αὐτοῦ συμβουλὴν ἐν ἑαυτοῖς εὐθὺς γενομένοις καὶ τὰ τῆς ἀπάτης φωράσασιν· οὕτω γὰρ ἂν ὑπέρτεροι τοῦ θανάτου διεφυλάχθημεν καὶ τῆς αἰζωίας, μᾶλλον δ' εὐζωίας ἐτύχομεν, ταῖς αἰδίαις καὶ θείαις συνδιάγειν λαχόντες δυνάμεσι καὶ τοῦ πρώτου καταξιωθέντες ἀπολαύειν φωτός, τῆς μακαρίας φημί καὶ δημιουργικῆς καὶ προνοητικῆς φύσεως, μισθὸν φιλαγάθως τῆς εὐηχοίας ἀποτινύντος ἡμῖν, τοῦ καὶ πλάσαντος καὶ τὴν ἐντολὴν παρασχόντος Θεοῦ. ἐπεὶ δ' ὡς μὴ ὠφελον καὶ τὴν ἀκοὴν ὑπεκλίναμεν καὶ τὸ δέλεαρ μὴ τὸν βρόχον συνεωρακότες πεπώκαμεν, ἄπανθ' ἡμῖν παρευθὺς ἀντίστραπται καὶ πρὸς τοῦναντίον μεταπεποιήται. ἐνθέντοι καὶ παχυτέραν σάρκα περιβαλλόμεθα καὶ θνητότητα ἰδιούμεθα, τῆς τε ἐν παραδείσῳ ἀπελαθέντες τρυφῆς πρὸς τὴν ἀκύνθας (3) καὶ τριβόλους ἀνατέλλειν κεκατηραμένην ὑπεροριζόμεθα γῆν· πλημμελῶς τε βιοτεύειν κατακρινόμεθα καὶ τοῖς ἐνθάδε καὶ χθονίοις ἐγκαλινδούμεθα· καὶ ὁ δὴ χειρὸν ἡμῖν καὶ οὐκ οἶδ' ὅτι ἂν τούτου μᾶλλον ἄξιον νομισθεῖται θρήνου καὶ ὀδυρμοῦ, ἢ χλευασμοῦ τε καὶ γέλωτος ἀμφοῖν ὁ φασὶ χεροῖν τῶν τῆδε περιδραττόμεθα μηδένα τῶν πάλαι λόγον ποιούμενοι, μηδ' εἰς μνήμην ὅλως ἐρχόμενοι τῆς προτέρας ἐκείνης μακαριότητος· τοὺς κατ' ἐμὲ λέγω τοὺς κεχηνότας περὶ τὰ μάταια καὶ ὑπερτιθέντας τῶν αἰώνιων τὰ χθόνια καὶ προτιμῶντας τῶν μονίμων τὰ διαπίπτοντα. οἱ γὰρ δὴ τὰ κρείττω φρονοῦντες καὶ

(1) Ἐν τῷ κώδικι μόνον Διαθήκη.

(2) Κῶδ. ἐπεὶ δε.

(3) Γένεσ. III 18.

τῶ ὄντι γε ἄνθρωποι καὶ τὴν ἀνθρώπου κλήσιν ἐπαληθεύοντες πάνυ τε καλῶς τῶν τῆδε κατέγνωσαν καὶ ὡς πάροιθε τινες καὶ παρεπίδημοι, κατὰ τὸν θεῖον φάναι Δαυὶδ (1), τὰ ἐνταῦθα περιπολεῖν εἶλοντο, ἰδὺν βυθοῦ τὰ τῆδε πάντα νομίσαντες, ἢ κλαυθμῶνος κοιλάδα, κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ πάλιν φάναι Δαυὶδ (2), τοῦ τῆς ἀλήκτου χαρᾶς χωρίου, τῆς Θείας Ἐδέμ, τῆς ἀνωτέρω καὶ πρὸς ἀνατολὰς τὸ ἀντίθετον.

ἄλλ' οὖν οἱ κατ' ἐμὰ νωθεῖς περὶ τὰ καλὰ καὶ περὶ τὴν τῶν ὑψηλοτέρων δυσκίνητοι ζήτησιν τῶν τῆδε καὶ προσκαίρων καθάπαξ δραξάμενοι οὐδένα τὸ παράπαν τῶν μελλόντων λόγον τιθέμεθα· ἄλλ' ἀπρίξ τῶν χθονίων ἀψάμενοι ἀμεταπτώτως σφῶν ἐξεχόμεθα· ἔνθεν καὶ οὐχ ὅτι γε διὰ βίου τῶν τοιούτων ἡμῖν μέλει (3), ἀλλ' ἤδη καὶ παρὰ αὐτὴν καταντῶντες τὴν τελευταίαν συχνὴν καὶ τηνικᾶδε φροντίδα τούτων ποιούμεθα· τοῦτο δ' οὐ πρὸς κακοῦ πάντη πως τοῦ τρόπου, οὐδὲ τῆς περὶ τὰ ἐνθάδε προσπαθείας τὸ παντελές· ἔστι γάρ, ἔστι τις καὶ χρηστότερος λογισμὸς, ὁ καὶ κατὰ τὸδε καιροῦ περὶ τὰ τοιαῦτα ἡμᾶς συνωθῶν τῶν ἐξ ἡμῶν γεγονότων, ἢ καὶ τῶν ἄλλως προσηκόντων ἡμῖν ὑποβάλλων προνοεῖσθαι δῆπουθεν τὰ καλῆκοντα. ὑπὸ γὰρ φύσιν γεγονόσιν ἡμῖν καὶ φυσικοῖς ἐνείληφθεῖσι δεσμοῖς ὑπέκειν δῆπως τῇ φύσει καὶ τὸ κατὰ φύσιν πράττειν ἐπάναγκες· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐμποδίων ἄλλως πρὸς τὰ ὑπὲρ φύσιν τὰ κατὰ φύσιν ἐστὶ· τὰ δὲ γε παρὰ φύσιν πρὸς ταῦτά τε σφάλλει κἀκείνων μεθίστησιν.

ἄλλ' οὖν ἐπειδήπερ τῆς φύσεως, ὡς εἰρήκειν, κατέστημεν καὶ τοῖς τῆς φύσεως κλοιοῖς ἔστιν οἱ συνεσχέθημεν, πατέρες τε παίδων γεγονάμεν καὶ χρήματα ἡμῶν τε αὐτῶν χάριν καὶ τούτων εἰς νέωτα ἐκτησάμεθα, ἀγρούς τε καὶ ἀμπελωνας ἐσχῆκαμεν καὶ διαφόρους ἀπλῶς τὰς πρὸς χρεῖαν ὕλας ἡμῖν τε αὐτοῖς καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς περιποιησάμεθα, ὡς ἐαυτῶ βουλευτὸν ἕκαστον τῶν τῆδ' ἐξιόντες περὶ τῶν ἰδίων δικτιθέμεθα. οὕτω γὰρ καὶ πρὸς τῶν πάλαι βασιλέων, πρὸς τῶν πάλαι περιωνύμων ἀνδρῶν διώρισται καὶ τεθέσπισται, τὸ πάντα τινὰ τὰ προσόντα οἱ κατὰ γνώμην ἀκωλύτως διανέμειν ἔχειν, παῖσι τε δηλαδὴ καὶ τοῖς ἄλλως κατὰ γένος προσήκουσι· καὶ τὸ πρὸς βούλησιν ἀνευδοικᾶστως δηλοῦν τοῖς ἐκ τοῦ δικαίου σφῶν κληρονόμοις· ὡς ἂν μὴ

(1) Ψαλμ. XXXVIII 17.

(2) Ψαλμ. LXXXIII 6.

(3) Κωδ. μέλλει.

ἀντ' εὐπορίας βίου, ἢ τρόπος ἐνίοτε πρὸς τὴν εἰς θεὸν εὐχαριστίαν εὐρίσκειται, ἀφορμὴ σκανδάλου ταῦτα καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους διαφορᾶς τοῖς κληρονομοῦσι περιλιμπάνοιτο, ὡς καὶ παροργίζειν ἔνθεν τὸν πρῶτως καὶ ὄντως παροχέα τούτων θεὸν καὶ κοινὸν ἀπάντων ἀγαθῶν πρύτανιν, ὅς δὴ καθ' ἡμᾶς ὑπὲρ ἡμῶν γενόμενος εἰρήνην ἐνομοθέτησεν, εἰρήνην ἀφῆκε τοῖς αὐτῶ μαθητεύσασιν καὶ δι' αὐτῶν τοῖς ἀπ' αὐτοῦ παρωνομασμένοις πᾶσι καθ' ἐξῆς ἐντείλατο. διὰ δὲ τοῦτο γε καὶ αὐτός, ἐπεὶπερ ἐληλύθειν εἰς γένεσιν, ὡς ὁ ἐκ μὴ ὄντων τὰ πάντα παραγαγὼν ἠυδόκησε Κύριος, καὶ ὑπὸ φύσιν ἐγεγόνειν· μηδὲν δὲ τῶν ὑπὲρ φύσιν ἐκ τῆς συντρόφου νωθείας καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀβελτερίας ἐννοήσασθαι, μὴ ὅτι φάναι καὶ διαπράξασθαι ἠδυνήθη· ἢ μᾶλλον προσιλόμην ὁ μάταιος καὶ ἐπὶ ματαίοις ἐσχολακῶς· ἐγὼ γὰρ νῦν ἐξαγορεύειν, ὡς ἐπὶ πλέον ἢ ὡς ἐπίπαν τοῖς παρὰ φύσιν ἐμαυτὸν ἐξεδεδώκειν ὁ δειλαιὸς, τῇ διανοίᾳ τε πρὸς ταῦτα καταφερόμενος καὶ τὸν θεϊότερον καὶ ὑπέρτερον νοῦν, τὸ θεῖον ἐμφύτευμα, πρὸς ἃ μηδὲ θέμις εἰπεῖν κατασπῶν καὶ τῇ ἀλογωτέρᾳ φαντασίᾳ συνιλυσπῶν, πάντα τρόπον θέλγειν θέλων τὴν αἴσθησιν καὶ τῶν αἰσθητῶν ὅλως γινόμενος, ἐφ' οἷς μοι καὶ συγγνώμων ὁ φιλόανθρωπος εἶη θεός.

ἄλλ' οὖν περὶ τῶν ἐμῶν καὶ αὐτός καὶ πρὸς τοὺς ἐμούς ὡς βουλευτὸν ἔμοιγε διατίθεμαι, μηδὲν ἐπὶ μηδενὶ ἀντίξουν σὺν θεῷ φάναι οἰόμενος ἐπὶ τούτοις ἀναφανῆναι εἰς νέωτα, μηδὲ παρὰ τοῦ τῶν ἀπάντων τὴν οἰανδήτινα μηδοπωσοῦν παρατροπὴν ὑφορώμενος, ἐφ' οἷς βούλομαι καὶ καθωσπερεὶ διανέμω· χρηματικά τε φημί καὶ κτηματικά, κινητά, ὃ δὴ φασί, καὶ ἀκίνητα. καὶ γὰρ τὰ μὲν μητρόθεν ἐκληρωσάμεν, ἐπ' ἐμοὶ μόνῳ τῆς γειναμένης τὸν βίον ἀπολιπούσης καὶ μόνον εἰ καὶ μὴ τῆς ἀρετῆς, ἧς ἐκείνη γε περιῆν, ἀλλὰ τῶν ἐκείνης ὁμοῦ πάντων κληρονόμον καταλιπούσης· ἅπαν ἐκ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας ἀμφήριστον ἐκ προβολῆς εὐθὺς διασκεδαννύοντα καὶ ἀναλύοντα καὶ μὴ δίκην ἐξούλης δεδιότα. τὰ δ' αὖ πρὸς τοῦ γεγεννηκότος καὶ καλῶς θρέψαντος καὶ παιδείας πάσης τό γε εἰς αὐτὸν ἦκον πλουσίως μεταδόντος. τὸ γὰρ τοῦ Ἰσαίου (1) εὐκαιρὸν ἐπὶ τὸδε μεταλαβεῖν παλαιᾶ παλαιῶν ἐδηδοκῶς ἦν παντοίας σοφίας κατακόρως ἐμφορηθεῖς, τῆς κρυφιδεστέρας τε καὶ ὑψηλοτέρας, καὶ γε τῆς δευτέρας καὶ εἰς πολ-
λοὺς ἠκούσης· ἐπεὶπερ οὐδὲ τὰ σμικρότατα τῶν ὅσα γε εἰς παιδείαν

(1) Λευιτικ. XXV 20.

ἤκει καὶ λόγους περιεώρακεν, ἀλλ' ἐκ τῶν πρώτων καὶ ἀρχοειδεστέ-
ρων ἀρξάμενος εἰς τὸ ἀκρότατον τῆς σοφίας ἀφίκετο. ὅθεν καὶ αὐτό-
χρημα ταμιεῖον κατέστη κοινὸν φιλοσοφίας τε καὶ Μουσῶν ἅπαντι τῷ
εἰς χρείαν ἤκοντι ἐτοίμως παρέχων καὶ ἀφθόνης μεταδιδούς. πρόσφο-
ρον ἴσως καὶ τὸ τοῦ Κυρίου (1) φάναι, καινὰ καὶ παλαιὰ ἐκ τοῦ Ἡ-
σαυροῦ ἐκβάλλων αὐτοῦ.

πρὸς οὖν τοῦ ἐμοῦ πατρός, ὃς μέγας μὲν τὴν ἀξίαν λογοθέτης ὠνό-
μαστο, μέγιστος δὲ τὴν ἐν λόγοις καὶ περὶ λόγους ἐνέργειαν ἦν καὶ
πλείων τῆς κλήσεως τὴν ἀλήθειαν, ὡς καὶ πᾶς τις ἂν ὁπωσοῦν ἐπαίων
λόγου καὶ παιδείας ζυμφήσειε, τάχα δὲ καὶ μείζω τούτων εἰς τὴν
ἐκείνου μνήμην ἰὼν καὶ τοῖς περὶ ἐκείνου λόγοις ἐμπεισὼν ἐπιδαφιλεύ-
σαιτο. ἐμὲ γὰρ οὐ μετρίως ἀνακόπτει καὶ τὸ τῆς υἰότητος γνήσιον· καὶ
γε ἡ τοῦ τὰ οἰκεία διαίρειν δόξα προσισταμένη οὐ μικρὰν ἐμποιεῖν ἔχει
τῶν ἐγκυκλίων τὴν ὕφεισιν· μᾶλλον δὲ ἴν' ἐξείπω καὶ ἀληθῶς εἶπω, τοῦτό
με καὶ πρὸς τοὺς κατὰ πάροδον ἐπαίνους ἀναπτέλλει, ὃ δὴ καὶ πλατυ-
κῶς ἐγκωμιάσαι κεκώλυκε· τὸ δὲ ἐστὶ τὸ τῆ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς τῆς ἐκ-
κλησίας θεσμοῖς δόξαι προσκροῦσαι τῷ δεσπότη καὶ βασιλεῖ τὰ πολλὰ
χαρισάμενον. πλὴν ἀλλὰ πρὸς τοῦ ἐμοῦ πατρός οὐχ ὅτι λογικὴν ἐκλη-
ρωσάμενην παιδείαν, ἀλλ' ἤδη καὶ χρυσὸν τε καὶ ἄργυρον προσειλήφειν ὅτι
πολὺν τάχα μοι πρὸς τὴν περὶ λόγους πορείαν, μᾶλλον δὲ ἀληθῶς εἰ-
πεῖν μεγαλεμπορίαν, αὐτάρκη δεδωκότος ἐφόδια, ἢ μᾶλλον δαφιλιῶς
τὰ πρὸς χρείαν παρασχομένου, ἐφ' ὃ γε διὰ βίου ἀκωλύτως τὴν σοφίαν
ἔχειν με ἐμπορεύεσθαι· ἦν ὑπὲρ ἄργυρον καὶ χρυσὸν ἅπαν τε ἄλλο τῶν
ἐν βίῳ τιμωμένων εἰσηγεῖτό μοι τίθεσθαι.

ἐπὶ δὴ τούτοις, τοῖς πατρόςθεν τε καὶ μητρόςθεν προσηγομένοις μοι,
οὕτως πῶς διατάττομαι καὶ κληροδοτῶ· καὶ γὰρ ὅσα τῆ ἐμῇ ὁμει-
νέτιδι εἰς ἔδνα πρὸς τοῦ ἀγαθοῦ ταύτης πατρός κῆμοῦ προσφιλοῦς
κηδεστοῦ δέδοται, τοῦ εὐγενοῦς καὶ ἐξ εὐγενῶν· οἱ μὲν γὰρ *Τορτίκαι*
ἐκ μακροῦ τοῦ χρόνου περίφανέστατοι καὶ λαμπρᾶς τῆς τῶν *Κομινη-
γῶν* σειρᾶς καταγόμενοι· ὃ δὲ τρόπων καλοκαγαθία γνώσεως τε βαθύ-
τητι καὶ ἠθῶν βεβαιότητι οὐχ ἥττον ἢ τῆ ἐκεῖθεν δόξῃ περιβλεπόμε-
νος· καὶ εἴ τι γε ὅλως πρὸς τῶν ἐμῶν δεσποτῶν, πρὸς τῶν κατὰ γέ-
νος μοι προσηκόντων εἰς κλησὶν ἐλήλυθε τῆ ἐμῇ πάντα συναγαγὼν
ἐπροικοδόμησα θυγατρὶ κυρᾷ Θεοδώρᾳ.

(1) Εὐαγγ. κ. Ματθ. XII 35.

ἐπὶ γοῦν τοῖς πατρόςθεν τε καὶ μητρόςθεν εἰς κληρὸν παραπεμφθεῖσί μοι
οὕτως διατίθεμαι καὶ πρὸ πάσης νόσου, πρὸ πάσης βίας τε καὶ ἀνάγ-
κης κατ' ἐμὴν θέλησιν διανέμω, κατ' οἰκείαν γνώμην κληροδοτῶ, ἔφο-
ρον ταυτησὶ τῆς ἐμῆς διαθήκης τὸν πάντ' ἐφορῶντα (1) καὶ πάντ' ἐπα-
κούοντα θεὸν ἐφιστάς καὶ μόνω τὰ τῆς ἐπιτροπείας τῶν ἐμῶν κληρο-
νόμων ἐπαφίεις· οὐ καὶ ἐπεύχομαι μνείαν ποιεῖσθαι διηνεκῶς καὶ σχε-
δὸν αὐτοῦ μνημονεύειν τούτους ἢ ἀναπνεῖν τὴν τε εἰς αὐτὸν πίστιν μέ-
χρι καὶ αὐτοῦ θανάτου ἀκραιφνῆ φυλάττειν καὶ ἀπερίτρεπτον κά-
κείνω μόνω θαρρεῖν καὶ τῆ πρὸς ἐκείνον ἀνεπιδικάστῳ ἐλπίδι τῶν κατὰ
βούλησιν ἅπαν μεταχειρίζεσθαι· οὕτω γὰρ ἂν ἀπροσκόπως ζῆσαι δυ-
νηθεῖεν καὶ τὸν πολυκύμαντον ἀταράχως βίον τουτονὶ διαπεραιώσα-
σθαι καὶ ἐν καλῷ τῆς σωτηρίας λιμένι καθορμισθῆναι, ἅπαν ἀντίξουν
τῆς πονηρίας πνεῦμα διαφυγόντες καὶ πρὸς γαλήνην σταθερὰν (2) φθά-
σαντες· ἐνθα ἀληθῶς ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός, χαρὰ δὲ
πληροῖ τὰ πάντα καὶ ἀγαλλίασις εἰς δόξαν πατρός καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου
πνεύματος, τῆς μιᾶς θεότητός τε καὶ βασιλείας, ἣ πρέπει πᾶσα δόξα,
τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν·-

πρὸ μὲν οὖν πάντων καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος τοῖς ἐμοῖς ὁμοῦ
πᾶσιν ἐπεύχομαι· ὃν καὶ μόνον τῶν ἐμῶν ἔφορον ὡς ἔφην ἀφίημι· καὶ
τὰ τῆς ἐπιτροπείας αὐτῷ (3) ἀνατίθημι· ὃς καὶ διανασταίη κατὰ τῶν
ἐπιχειρησόντων ἀνατρέψαι τι τῶν ὑπ' ἐμοῦ νῦν διαταττομένων, ἢ ἀθετῆ-
σαι τὸ σύνολον· λαβέτω ὁ μὲν... (4) Ταῦτα μὲν ἂ τοῖς ἐμοῖς ἐπαφίημι,
ἅπασιν δ' ὁμοῦ καὶ αὐτοῖς δὴ τούτοις μετὰ πάντων τὴν ὀφειλομένην
Χριστιανοῖς παρὰ Χριστιανῶν συγχώρησιν· ἦν καὶ ἀντιλαβεῖν αἰτοῦμαι
καὶ εὐχομαι. Θεὸς δὲ εἶη ταῦτα καὶ δεχόμενος καὶ ἀποδεχόμενος·-

Ἔτερα Διαθήκη:

Ἔδει μὲν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀπ' αὐτῆς ὡς ἐρεῖν τῆς γενέσεως, ἢ μᾶλ-
λον ἐκ πρώτης τῶν καθ' ἡμᾶς συναισθήσεως, τὸν ἐμὸν ἀναλογίζεσθαι

(1) Ὀμήρ. λ 409.

(2) Κωδ. σταθεράν.

(3) Κωδ. αὐτῶν.

(4) Ἐν τῷ κώδικι κατὰ συνέχειαν. Ἄλλ' εἶνε προφανές, ὅτι ἐνταῦθα ὁ βιβλιογράφος ἐθεώρησε περιττὴν τὴν ἀντιγραφὴν τῶν καθ' ἕκαστα ἐν τῇ διαθήκῃ ἀναγραφόμε-
νων κληροδοτημάτων. Σ. Π. Α.

θάνατον και τὴν φθορὰν διενθυμείσθαι και τὴν τελευταίαν διάλυσιν, και ἴν' ὅπερ τῶν θείων τις ἀνδρῶν ὑψηλότερον εἴρηκε, βραχύ τι παρ-
ραλλάξας εἶπω, τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως μνημονεύειν, ἢ ἀναπνεῖν. οὐδὲ
γὰρ ἂν τοιαῦτα παρὰ τὸν βίον διεπραξάμην ὁ μέλεος, οὐδ' οὕτω
προσετέθην τοῖς παρερχομένοις τοῖσδε (1) και μεταπίπτουσιν, ἀλλ' εὐ-
τρεπῆ καθίστων ἑμαυτὸν πρὸς τὴν ἔξοδον και τὴν παροῦσαν εἶχον
ζωὴν παρασκευὴν πρὸς τὴν μέλλουσαν. και νῦν εὐκαιρῶς ἂν ἴδον τὸ
τοῦ Δαυὶδ (2) ἠτοιμάσθην και οὐκ ἐταράχθην. ἐπεὶ δ' (3) ὡς μὴ ὄφελεν
ὄλος τοῦ βίου γενόμενος φροντίσιν ἑμαυτὸν ἐνεδεδώκειν, ἀφιστώσας
τῆς περὶ τοῦ μέλλοντος ἐνθυμήσεως, ὡς πῶς θρηνήσω; πῶς ἀποκλαύ-
σομαι; ἀλλ' εἴη μοι θεὸς ἐπὶ τοῖς φθάσασιν ἴλεως και τὰ ἐν βίῳ περι-
ίδοι μοι πλημμυλῆματα. ἀπαίρων δ' ἀπάρτι τοῦ βίου και τὸ κοι-
νὸν ἀποτινύς ὄφλημα, ἅπαντι μὲν ὡς νενόμισται Χριστωνύμῳ και εὐ-
σεβεῖ τὴν συνήθη ἀπονέμω συγχώρησιν· τοῖς δ' ἐμοῖς τὰ ἐμὰ κατ' οἰ-
κείαν οὕτω διανέμω προαίρεσιν:— (4)

ἀλλ' ἐγὼ μὲν ὑμῖν, τέκνα μου ποθεινά και ἔγγονα φίλτατα και οἱ
καθ' αἰμά μοι πάντες προσήκοντες, τὰ ὅπωςδὴ ποτέ μοι κτηθέντα διέ-
νειμα, ὡς ἐπέκρινα· ὑμῶν δ' ἂν εἴη τούντεῦθεν μεμνησθαί μοι τὰ εἰ-
κότα διὰ βίου και τὰ κατὰ δύναμιν ὑπὲρ ἐμοῦ προσφέρειν θεῶ. δε-
κτὴν γὰρ και τὸ μικρὸν, ὡς ἐκ τῶν ἱερῶν γραφῶν μεμαθήκαμεν, εἰ
φανείη τῆ δυνάμει παραμετρούμενον· και τάχ' ἂν μοι τὰ μικρὰ μὲν,
εὐγνωμόνως δὲ προσφερόμενα μεγάλων ἀμπλακημάτων προξενήσειεν
ἄφεςιν. ὁ δ' αὐτόνυκτος εἰς συμπάθειαν, ὁ μόνος ἀγαθὸς και φιλάν-
θρωπος Κύριος δέχοιτο ταῦτα και τὰς ὑπὲρ ἐμοῦ δι' ὑμῶν τε και παρ'
ὑμῶν ἐντεύξεις προσδέχοιτο και με τῆς ἐσχέτης καταδίκης ρυσάμενος
τῆς αἰωνίου καταξιώσειεν ἀπολαύσεως, ἧς και ὑμᾶς πάντας τε ἄλ-
λους, ὅσοι τὸν βίον εὐσεβῶς διήνυσάν τε και διανύσουσιν, ἐπιτυχεῖν
εὐχομαι χάριτι και φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου και Θεοῦ και σωτῆρος
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὃς καθ' ἡμᾶς ὑπὲρ ἡμῶν γέγονε και τὸ ἴδιον
αἶμα ἐξέχεεν, ἴν' ἡμᾶς τῆς ἀμαρτίας ἐξαγοράσειε και κληρονόμους τῆς
βασιλείας αὐτοῦ καταστήσειεν:—

(1) Κῶδ. τοῖς δέ.

(2) Ψαλμ. CXXVIII 60.

(3) Κῶδ. ἐπεὶ δ'.

(4) Και ἐνταῦθα παρελήφθη ἡ ἀναγραφὴ τῶν καθ' ἕκαστα. Σ. Π. Α.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

ΥΠΟ

ΤΑΣΣΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΝΕΡΟΥΤΣΟΥ

BIBLION Β'. (1)

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΘΗΝΩΝ ΕΠΙ ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ἐγκατάστασις ἐν Ἀθήναις λατινικῆς ἀρχιεπισκόπου
ἐπὶ Ὀθωνος, πρώτου βουργουνδοῦ ἡγεμόνος.

Ἀλωθείσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων και Βενε-
τῶν, μηνὶ ἀπριλίῳ τοῦ ἔτους 1204, και ἀναγορευθέντος αὐτοκράτο-
ρος τοῦ κόμητος Φλάνδρας Βαλδουίνου (1), ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας
μαρκίων τοῦ Μονφερράτου Βονιφάτιος ἐτιμήθη εἰς βασιλεῖα Θεσσαλο-
νίκης και Ἑλλάδος, και καταλαβὼν μηνὶ ὀκτωβρίῳ τὴν μέλλουσαν
πρωτεύουσαν τοῦ κράτους αὐτοῦ Θεσσαλονίκην, συνεζεύχθη τὴν χή-
ραν τοῦ Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου βασιλῆα Μαρίαν τὴν Οὐγγρικὴν, ἣν
διὰ τοῦ ἐκεῖ παρόντος καρδινάλεως Σοφροέδου ἐπαναγαγὼν εἰς τὸ ἀρ-
χῆθεν λατινικὸν ὄρησκευμα, μετωνόμασε Μαργαρίταν. Ἐπειτα, κατα-
λιπὼν αὐτὴν ἐπίτροπον τῆς βασιλείας ἐπεχείρησε τὴν κατάκτησιν τῆς

(1) Ἰδ. Βιβλίον Α' ἐν Δελτ. Τόμ. Γ' σ. 5-107.

(2) Ὁ μηνὶ μαίῳ 1204 ἐν τῷ ναῶ τῆς ἁγίας Σοφίας στεφθεὶς αὐτοκράτωρ ἐπεγρά-
φτο ἐπὶ τῶν χρυσοβούλλων ἔμπροσθεν ἑλληνιστί: ΒΑΛΔΟΒΙΝΟΣ ΔΕΣΠΟΤΗΣ·
και ὀπισθεν λατινιστί: BALD. DI GRA. + IMI R. ROM FLAND. HAIN. COM. ἦτοι
Baldouinus, Dei Gratia imperator Romanorum, Flandriae Hainoniarumque co-
mes. — Ἐν κεφαλίδι ἐπιστολῶν και ἐδίκτων ἐπιτιλοφροετο: Baldwinus Dei gratia
fidelissimus in Christo Constantinopolitans Imperator, a Deo coronatus Ro-
manorum moderator et semper Augustus, ἦτοι «Βαλδουίνος ἐλέῳ Θεοῦ πιστὸς
ἐν Χριστῷ αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως, Θεοστεφῆς Ῥωμαίων ἀναξ και αἰεὶ ἀβγου-
στος»: ὅπως ἐπεγράφοντο και οἱ πρὸ αὐτοῦ βυζαντινοὶ βασιλεῖς.

κληρωθείσης αὐτῷ χώρας συνεπαγόμενος στρατόν, οὗ ἡγοῦντο πλείστοι λομβαρδοί, καὶ τινες ἀλαμαννοί, φλαμανδοί καὶ βουργουνδοί ἱππότες.

Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ', εὐχόμενος τὴν παρὰ Θεοῦ εὐδῶσιν τῇ ἐπιχειρουμένη στρατείᾳ, ἐσύστανε τῷ Βονιφατίῳ ἰδίᾳ ἵνα μὴ νεωτερίσῃ περὶ τῶν ἐλλήνων ὑπηκόων, μηδὲ νὰ σφετερισθῇ τὰ κτήματα τῶν ἐλληνικῶν μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν, ἐφ' ὧν ἐπεφυλάττετο ὁ ἅγιος πατὴρ ὅπως διαθέσῃ ὑστερώτερα κατὰ τὸ δοκοῦν.

Πᾶσαι τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλίας καὶ Φθιώτιδος αἱ χῶραι μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν ὑπετάγησαν ἀσμενῶς τῷ βασιλεῖ Βονιφατίῳ, καὶ παρεχωρήθησαν ὡς φέουδα κληρονομικὰ εἰς λομβαρδούς, ἀλαμαννοὺς καὶ φλαμανδοὺς μεγιστάνους. Μετὰ τὰς Θερμοπύλας διαβάς ὁ Βονιφατίος τῆς Οἴτης τὰς κλεισωρείας, εἰσῆλθεν εἰς Βοιωτίαν, ἧς οἱ κάτοικοι ἐδέχοντο αὐτὸν πανηγυρικῶς ὡς σωτῆρα· ἐκεῖθεν ὑπερβάς τὸν Κιθαριῶνα κατῆλθεν εἰς Μεγαρίδα καὶ ἐτρέπη πρὸς τὴν Ἀττικὴν, ὅπου κατέλαβεν ἄνευ ἀντιστάσεως τὴν ἀκρόπολιν Ἀθηνῶν, γενόμενος οὕτω κύριος ἀπάσης τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ. Τῶν Θηβῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν τὴν κυριότητα ἐκληρώθη ὁ βουργουνδὸς δυνάστης Ὁθων de la Roche, πιστὸς τοῦ βασιλέως σύμβουλος καὶ φίλος (1).

Περὶ τῆς ἑκτοῦ φεουδαλικῆς ὀργανώσεως τοῦ νεοσυστάτου καὶ τῆ ἐν Θεσσαλονίκῃ βασιλείᾳ ὑποταγῶς μικροῦ τούτου κράτους, ὃ ἐκαλεῖτο ἐν τῷ ἰδιώματι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς *Μεγαλοκυρῆτοι Ἀθηνῶν*, καὶ περιελάμβανε τὰς χῶρας Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος, Βοιωτίας τε καὶ Λοκρίδος, οὐδεμίαν ὑπάρχει πληροφορία παρὰ συγχρόνων χρονογράφων. Ἄλλ' ἐξ ὅσων γνωρίζομεν περὶ τῆς τότε φραγκικῆς μεταπολιτεύσεως ἐν τῷ πριγκιπάτῳ τῆς Ἀχαΐας, δυνάμεθα νὰ εἰκόσωμεν ἀσφαλῶς, ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὠρίσθησαν περίπου τὰ ὅμοια. Οἱ περὶ τὸν Ὁθωνα de la Roche βουργουνδοὶ ἱππότες καὶ ἀκόλουθοι ἦσαν τῆς αὐτῆς γλώσσης καὶ τῆς αὐτῆς γαλλικῆς ἐθνότητος ὅπως καὶ τῆς Πελοποννήσου οἱ καμπανοὶ κατακτῆται, ἐπομένως ὅμοιοι τὴν καταγωγὴν, τὸ φεουδα-

(1) Ὁ Ὁθων ἐπεγράφετο ἑκτοῦ ἐπὶ δημοσίων ἐγγράφων συντεταγμένων γαλλιστί, *Sire d'Athènes*, καὶ λατινιστί *dominus Athenarum*· οὕτω προσεφωνεῖτο καὶ ἐν ταῖς τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ' ἐπιστολαῖς. Παρὰ τῶν ἐγγυρίων ὑπηκόων ἐκαλεῖτο *Μέγας Κύρ*, ὅπως μαρτυρεῖ τὸ βιβλίον τῆς κουγκέστας τῆς Ῥωμανίας καὶ τοῦ Μωρέως, καὶ ἐκ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων ὁ Παχυμέρης.

λικὸν πολίτευμα καὶ τὸ λατινικὸν θρήσκευμα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ὑποχείριον αὐτοῖς ἐλληνόφωνον καὶ ὀρθόδοξον πληθυσμὸν.

Οἱ ἐν ταῖς πόλεσιν Ἀθήναις, Μεγάραις, Θήβαις, Λεβαδείᾳ καὶ Ἀταλάντῃ ἰθαγενεῖς κάτοικοι, καὶ οἱ ἐν τῇ ἀνοικτῇ χώρᾳ ἐλεύθεροι ἀγρόται αὐτοκαλούμενοι Ῥωμαῖοι (1) παρὰ δὲ τῶν Φράγκων Γραικοί, ἀπετέλουν ἰδίᾳς κοινότητος ἀνδρῶν μὴ καταδουλωθέντων διὰ τῶν ὅπλων, ἀλλὰ προσδεξαμένων τὴν φραγκικὴν ἐπικράτησιν οἰκειοθελῶς, ἐπὶ συμβάσει ὅτι ἤθελε τηρηθῆ ἀνέπαφος καὶ ἀνεπηρέαστος ἡ προσωπικὴ αὐτῶν ἐλευθερία, ἢ κατὰ τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον καὶ τὰ ἐγγύρια ἔθιμα διαδικασία, κοινῶς λεγομένη *Ῥωμαϊκὴ κρίσις*, πρὸ παντὸς δὲ τὸ ἱερώτατον θρήσκευμα τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἄλλως εἶχον τὰ πράγματα ὡς πρὸς τὴν κτηματικὴν περιουσίαν τοῦ δημοσίου τῆς πόλεως, τῶν ἐν τῇ χώρᾳ κοινοτήτων, τῶν μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν. Ἀφ' οὗτοῦ ἐκ τῶν τελευταίων βυζαντινῶν βασιλέων ὁ Μανουὴλ Α' Κομνηνὸς ἐφιλοτιμεῖτο δι' ἐπανειλημμένων χρυσοβούλλων (1146. 1158) ἵνα χαρίζηται ἀτέλειαν καὶ ἀσυνδοσίαν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ μοναῖς, ἐτι δὲ μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῶν διατάξεων αὐτῶν ὑπὸ Ἀλεξίου Β' Κομνηνοῦ (1181), οἱ ἀπανταχοῦ εὐαγεῖς οἴκοι, εὕρισκον λίαν σύμφορον τὴν κτῆσιν ἀπεράντων γαιῶν, οἰκειοποιούμενοι πλείστας ἐξαλειμματικὰς ὑποστάσεις καὶ κτήματα ἰδιοσυντήρητα ἢ δι' ἐναπογράφων παροίκων καλλιεργούμενα, ἐκτὸς τῶν διηνεκῶς δωρουμένων καὶ κληροδοτουμένων αὐτοῖς κτήσεων παρὰ ζώντων καὶ θνησκόντων εὐσεβῶν. Πολλὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τούτων ὑποστατικῶν καὶ τῶν κτημάτων τοῦ δημοσίου, ἐν μέρει ἢ καὶ καθ' ὅλοκληρίαν κατέσχεν ὁ Ὁθων ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ ὑπὲρ τῶν περὶ αὐτὸν οἰκείων καὶ συγγενῶν, λόγῳ κατακτήσεως· κρατήσας δὲ τὰ καλλίτερα καὶ εὐφορώτερα ὡς ἰδίαν τοῦ κυριαρχικοῦ οἴκου περιουσίαν, διένεμε τὰ λοιπὰ μεταξὺ τῶν ἀκολουθούντων αὐτῷ μεγιστάνων καὶ ἱπποτῶν, οἱς ἐδούλευον οἱ ἀνέκαθεν, ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν χρόνων, προσκαθήμενοι ἐναπόγραφοι χωρῖται, οἱ καλούμενοι πάροικοι, αὐτοὶ καὶ τὰ τέκνα καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν, δεδεμένοι ὄντες τῇ γῇ καὶ ταῖς ὑποστάσεσιν, ἃς εἰργάζοντο εἰς ὄφελος τῶν γαιοκτητῶν. Ὀλίγα ἐκ τῶν κτημάτων αὐτῶν καὶ χωρίων ἀφῆκεν ὑπὲρ τοῦ κλήρου τῆς λατινικῆς

(1) Ἡ κλήσις Ἑλληνας ἦτο ἄχρηστος κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, καὶ ἐθεωρεῖτο ὕβριστικὴ ἐπωνυμία, ἀποδιδομένη τοῖς εἰδωλολάτραις καὶ ἔθνικοις.

Ἐκκλησίας, ἣτις ἐπρόκειτο ἵνα εἰσχυθῇ ὡς ἐπικρατοῦσα, παρὰ τὴν ἐν ἧττονι μοίρᾳ μεταπεσοῦσαν ὀρθόδοξον ἀνατολικήν.

Αἱ ὑποστάσεις καὶ γαῖαι τῶν ἰδιωτῶν ἐκ τῶν ὀλίγων ἀρχοντικῶν οἰκογενειῶν καὶ ἄλλων κτηματιῶν, δὲν ἀφηρέθησαν ἀπ' αὐτῶν, ἐθεωρήθησαν ὅμως ὡς ἀνήκουσαι ἐν λόγῳ ἰσομοιρίας τοῖς τε παλαιοῖς κατύχοις καὶ τοῖς νέοις κατακτηταῖς (terres de parehon). Τῶν κτημάτων αὐτῶν καλλιεργουμένων ὡς πρότερον ὑπὸ τῶν προσκαθημένων παροίκων, ἢ καὶ ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῶν ἐλευθέρων μὲν ἀλλὰ πενήτων καὶ ἀκτημόνων χωριτῶν, τὰ εἰσοδήματα ἐμοιράζοντο ἐξ ἑσού οἱ ἐξ ἀρχῆς γαιοκτήμονες καὶ οἱ νέοι κληροῦχοι ἐκ τῶν ἱπποτῶν.

Ἐπὶ τῶν πρὸ τῆς φραγκικῆς κατακτήσεως χρόνων οἱ ἐλεύθεροι χωρῖται ἐνοχλούμενοι παρὰ τῶν γειτονεύοντων αὐτοῖς κληρικῶν ἢ λαϊκῶν ἀρχόντων καὶ δυνατῶν, ἔτι δὲ ἀπαύστως πιεζόμενοι παρὰ τῶν ἐκ Βυζαντίου στελλομένων ἀνηλεῶν δασμολόγων, εἶχον πτωχεύσῃ μέχρι ἐγκαταλείψεως τῶν οἰκείων γαιῶν, προσκαθήμενοι δὲ τοῖς ἀρχοντικοῖς καὶ ἐκκλησιαστικοῖς κτήμασιν ἐδούλευον οἰκαιοθελῶς. Ἐπιδρομαὶ ὁμοῦ τῶν κατὰ θάλασσαν πειρατῶν, λεηλασίαι καὶ ἀνδραποδισμοί, ἔπειτα προσεπισκῆπτοντες λιμοὶ καὶ λοιμοί, ἠνάγκαζον αὐτοὺς ἵνα ἐγκαταλείπωσι τὰ παρ' αὐτῶν καλλιεργούμενα κτήματα καὶ νὰ φεύγωσι ζητοῦντες ἄρτον καὶ ἐργασίαν εἰς Πελοπόννησον, Λεβάνθειαν καὶ Βοιωτίαν. Οὕτω ἐν ἡμέραις τῶν τελευταίων μητροπολιτῶν, ἀπὸ Νικολάου Α' Ἀγιοθεοδώριτου μέχρι Μιχαήλ Γ' Ἀκορινάτου, λήγοντος ΙΒ' αἰῶνος, πᾶσα ἡ χώρα τῆς Ἀττικῆς ἔμενεν ἔρημος χειρῶν ἐργατικῶν πρὸς ἐπιμέλειαν καὶ καλλιέργειαν τῶν γαιῶν.

Ἀλλὰ διὰ τῆς βουργουνδικῆς κατοχῆς λυτρωθείσης τῆς χώρας ἀπὸ τῆς πλημμυλοῦς βυζαντιακῆς διαχειρίσεως, καὶ ἐπελθούσης ἀσφαλείας, μετὰ τὴν καταδίωξιν τῆς κατὰ θάλασσαν ληστείας, συνεργείᾳ τοῦ συμμαχικοῦ στόλου τῶν Βενετῶν, οἱ τὰς παλαιὰς αὐτῶν οἰκήσεις ἐγκαταλιπόντες χωρῖται ἐπέστρεφον ἄθροοι καὶ προσελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν φράγκων μεγιστάνων καὶ ἱπποτῶν πρὸς καλλιέργειαν τῶν γαιῶν κατὰ τὰς ἐν ἰσχύει συνθηλαίας καὶ διατυπώσεις τῶν βυζαντιακῶν Θεσμῶν, τελοῦντες τοὺς αὐτοὺς φόρους καὶ τὰς αὐτὰς δουλείας τοῖς βουργουνδοῖς δυνάστασις καὶ γαιοκτήταις, ὅπως ἄλλοτε τῇ βυζαντινῇ βασιλείᾳ καὶ τοῖς ἀρχουσι τοῖς ἐν τῇ πόλει. Καὶ οὐχὶ μόνον οἱ πρὸ χρόνων ἐξ Ἀττικῆς φυγάδες ἐπανήρχοντο εἰς τὰς ἐστίας αὐτῶν, ἀλλὰ μετ'

αὐτῶν συνέβρεον καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν γειτονεουσῶν τῆς Κορινθίας καὶ Ἀργολίδος χωρῶν, φεύγοντες τὰς κακώσεις τοῦ βυζαντινοῦ ἀρχοντος Λέοντος τοῦ Σγουροῦ. Οἱ ἔποικοι οὗτοι εὐρίσκοντες φιλανθρωποτέραν τῶν βουργουνδῶν δεσποτῶν τὴν ἀγωγὴν, καὶ τοὺς ἀλλοφύλους ἱππότερας ἡμερωτέρους καὶ δικαιοτέρους τῶν ὁμογενῶν καὶ ὁμοθρήσκων ἀρχόντων (1), προσήρχοντο τιθέμενοι ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ κυριάρχου τῶν Ἀθηνῶν Ὁθωνος de la Roche, καὶ συνφιζόντο ἀπανταχοῦ τῆς Ἀττικῆς, πληροῦντες κατοίκων τὰ πρὸ μικροῦ ἐγκαταλελειμμένα χωρία.

Οὕτω ἐπὶ Ὁθωνος, ἀντὶ τῆς πρῶτης ἐρημώσεως καὶ οἰκονομικῆς τοῦ τόπου παραλυσίας, ὑπεισηλθε πικρὸς κατοίκων συνοικισμὸς καὶ εὐθυμερία, ἧς πρὸ πολλῶν γενεῶν δὲν ἔλαχε νὰ ἀπολαύσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι· ὅθεν μετὰ προθυμίας ἐδέχοντο τὴν βουργουνδικὴν ἐπικράτησιν ἀγαλλόμενοι ἐπὶ τῇ μεταβολῇ, καὶ οὐδέποτε πειρώμενοι, ὡς οἱ ἐν Πελοποννήσῳ ἑλληνόφωνοι κάτοικοι καὶ σλαυηνοὶ ἔποικοι, ἵνα ἀποβάλωσι τὴν μειλίχιον αὐτὴν τυραννίδα.

Ἀλλ' ὅμως οἱ Ἰθαγενεῖς, Ἀθηναῖοι, εἰ καὶ ἀπολαύοντες θρησκευτικῆς ἀνοχῆς καὶ προσωπικῆς ἐλευθερίας, εἶχον ἀπαλλοτριωθῆ τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν δημοσίων· οὐδὲν μνημονεύεται περὶ ἐθνικοῦ ἐν Ἀθήναις βίου μετὰ τὴν κατάκτησιν, οὐδὲ ἠκούσθη περὶ οἰουδήποτε Ἀθηναίου ἀναμιχθέντος εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν τῆς πόλεως πραγμάτων, ἢ ὑπηρετήσαντος τὴν βουργουνδικὴν αὐλήν, ἢ διακριθέντος ἐπὶ στρατιωτικῷ ἀξιώματι, ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μετὰ τῶν φράγκων κατακτητῶν. Ἐὰν πρὶν ἀρχοντικὰ γένη εἶχον ἐκπέση τῆς παλαιᾶς αὐτῶν ἐπισημότητος ἤδη μεσοῦντος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἄλλα εἶχον ἐκλείψει ὀλοτελῶς, τὰ δὲ ὀλίγα ἐναπομένοντα μετὰ τῆς μέσης τῶν μικρῶν γαιοκτημόνων τάξεως, ἀπεκλείοντο τῆς φραγκικῆς ἰσοπολιτείας· τὴν πλειονότητα τοῦ ὑποχειρίου λαοῦ ἀπετέλουν οἱ τοῖς κτήμασι τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῶν ἱπποτῶν προσκαθήμενοι καὶ δουλεύοντες,

(1) « Τῶν γὰρ αὐτοῦ [Λέοντος τοῦ Σγουροῦ] κακώσεων αἱ παρὰ τούτων [τῶν Λατίνων] φιλανθρωπότεραι· καὶ δοκοῦσι τοῦ ὁμογενοῦς οἱ ἑτερογενεῖς ἡμερώτεροι, καὶ ὡς ἐπὶ παν ἐπιεικέστεροι. Μαρτυρεῖ δὲ σφίσι καὶ ἡ τῶν πραγμάτων ἐνάργεια· καὶ γὰρ οἱ τῶν ἄλλων ἄρχοντες, Ἐρμιόνης, Λιγίνης οἰκῆτορες; καὶ οἱ τῆς Κορινθίου πολιτείας οἱ ὄλβιοι; οὐκ οἶχονται πάντες; Ἀθηναῖοι γε μὴν καὶ Θεβαῖοί τε καὶ Χαλκιδαεῖς, καὶ οἱ ἀνωτέρω ἐπιθαλαττίδιοι, μένουσιν οἴκοι καὶ οὐδέπω τὰς ἑαυτῶν οἰκίας πεφεύγασιν. ΜΙΧ. ΑΚΟΜΙΝΑΤΟΣ, τῷ ἀνεπιφῶ αὐτοῦ κύρ Γεωργίῳ τῷ σεβαστῷ.) 1206).

καὶ οἱ προσωπικῶς ἐλεύθεροι ἀλλὰ φορολογούμενοι χωρικοί· ἐν δὲ ταῖς πόλεσιν οἱ χειρῶνακτες, οἱ πραγματευταὶ καὶ οἱ βιομήχανοι τεχνῖται.

Μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν τούτων ὑπηκόων ἐξηκολούθουν νὰ ἰσχύωσι τὰ βυζαντινὰ νόμιμα καὶ ἔθιμα ὅπως καὶ πρὶν, αἱ δὲ διαδικασίαι ἐγένοντο κατὰ τὰς παλαιὰς βασιλικὰς διατάξεις ἐν ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐνώπιον ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν. Οἱ φράγκοι ἱππότες ἔχαιρον πλήρη κυριότητα καὶ αὐτοδικίαν ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς κτήμασιν αὐτῶν βιούντων ἐναπογράφων παροίκων, ἀλλ' ἡ κυριότης αὐτὴ ἐμετριάζετο καὶ ἐπεβλέπετο δι' ἐπίτηδες ἀποστελλομένων κατὰ καιροῦς αὐθεντικῶν ἐπιτρόπων καὶ ἐπιμελητῶν. Οἱ παρανομοῦντες ἱππότες ἐδικάζοντο παρὰ τοῦ ἐν Θήβαις ἐδρεύοντος ἀνωτάτου δικαστηρίου (Haute Cour) τῆς αὐθεντικῆς αὐλῆς, διὰ δὲ τὰς δίκας μεταξὺ ἰθαγενῶν πολιτῶν καὶ φράγκων, ἐκ τῆς τάξεως τῶν βουργησιῶν, ἢ μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων, ἴδρυτο δικαστήριον κατωτικὸν (Basse Cour), ἢ καλουμένη αὐλὴ τῆς βουργησίας ἐν τῷ ἰδιώματι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Ἐν ἀμφοτέροις τοῖς δικαστηρίοις ἴσχυον τὰ νόμιμα καὶ αἱ συνήθειαι τοῦ συντάγματος τῶν Συνέδρων τῆς Ῥωμανίας (Assises de Romanie) τὰ εἰσαχθέντα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου ἐν ἔτει 1209 κατὰ τὴν ἐν Ῥαυενίκῃ συγκροτηθεῖσαν συνέλευσιν τῶν ὑποταγῶν τῇ λατινικῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορίᾳ φράγκων δυναστῶν καὶ ἡγεμόνων. Ἐν τοῖς παλατίοις τοῦ Μεγάλου Κυρίου ἐν Θήβαις καὶ ἐν Ἀθήναις, μεταξὺ τῶν φράγκων μεγιστάνων καὶ ἱπποτῶν, καὶ ἐνώπιον τῶν φραγκικῶν δικαστηρίων, ἐπεκράτει ἡ δόκιμος καὶ καθαρεύουσα γαλλικὴ γλῶσσα, οἷα ἐλαλεῖτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐν Παρισίοις, καὶ γαλλιστὶ συνετάσσοντο τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς κυβερνήσεως καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν φραγκικῶν δικαστηρίων, ἐνίστε δὲ καὶ λατινιστὶ.

Ὁ μέγας Κύριος Ὅθων de la Roche ἐγκαταστήσας βουργουνδικὴν φρουρὰν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, ἀνήγειρε νέους παρὰ τὴν δυσμικὴν εἰσοδὸν προμαχῶνας καὶ νέα τεῖχη περὶ τὰς πρὸς βορρᾶν τοῦ φρουρίου κατοικίας τοῦ φραγκικοῦ καὶ τοῦ ἰθαγενοῦς πληθυσμοῦ. Τὰ τεῖχη ταῦτα μετὰ τῶν οἰκείων ὀχυρῶν πύργων ἐκτίσθησαν διὰ λίθων ὀγκωδῶν ἐξ ἄλλων ἐρειπιωμένων ἀρχαίων οἰκοδομῶν καὶ μνημείων, καὶ αὐτῶν τῶν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἀνακτισθέντων παλαιῶν καὶ ἤδη περιηρημένων τειχῶν.

Τὰ νέα τεῖχη ἤρχιζον ἀπὸ τῆς πρὸς δυσμᾶς ἀνωφεροῦς εἰσοδοῦ τῆς

ἀκροπόλεως καὶ κατήρχοντο πρὸς βορρᾶν μέχρι τῆς Παναγίας τῆς Πυργιωτίσσης καὶ τῆς στοᾶς τοῦ Ἀττάλου· ἔπειτα κέμπτοντα τὴν βορειοδυτικὴν τῆς στοᾶς γωνίαν καὶ τὴν βόρειον αὐτῆς πλευρὰν κατηνθύνοντο πρὸς ἀνατολὰς, περιλαμβάνοντα τὸ γυμνάσιον τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ Διογενείου, ἵνα τραπῶσιν ἔπειτα πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἀπολήξωσιν ἀναβαίνοντα ἐπὶ τὸν νοτιανατολικὸν ὄχθον τῆς ἀκροπόλεως.

Σφάλλονται οἱ εἰκάζοντες ὅτι τὰ τεῖχη ταῦτα ἦσαν τὰ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων ἀνοικοδομηθέντα ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ (253), ἢ τὰ κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀνεγερθέντα πρὸς ἀποσόβησιν τῶν βουλγαρικῶν καὶ σλαυικῶν ἐπιδρομῶν (540). Τὰ στενὰ ὄρια τοῦ περιβόλου, οὐ τὰ ἄκρα δὲν ἀπεμακρύνοντο πλέον τῶν πεντακοσίων βημάτων ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, καὶ ἐξακοσίων ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς, δὲν συμβιβάζονται τῷ ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ ἢ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ μεγέθει τῆς πόλεως, συμφωνοῦσι δὲ μᾶλλον τοῖς λεγομένοις τοῦ μητροπολίτου Μιχαὴλ Γ' Ἀκομινάτου ἐν τῷ προσφωνήματι αὐτοῦ εἰς τὸν πραιίτωρα Δημήτριον τὸν Δριμύν, εἰκοσιδύο ἔτη πρὸ τῆς φραγκικῆς κατακτήσεως (1183) ἐν οἷς ὁ ἐλεεινολογῶν ἱεράρχης ἀποκαλεῖ τὰς Ἀθήνας « ἀποβαλομένας καὶ αὐτὸ τὸ τῆς πόλεως σχῆμα καὶ τὴν ὅλως ἐγ- » γράφουσιν ταῖς πόλεσι μορφήν καὶ κατάστασιν -- χωρίον μικρὸν » καὶ ἀοίκητον ».

Τὰ ἐπὶ φραγκοκρατίας τεῖχη περιέγραφον ἡμικύκλιον μικρὸν καὶ συνεσταλμένον, περικλείον ἐλάχιστον τμήμα τῆς παρὰ τὰ ἀρκτικὰ κράσπεδα τοῦ φρουρίου βυζαντινῆς πόλεως, ἐκεῖνο δὴλα δὴ τὸ οἰκούμενον ὑπὸ τῶν λεγομένων καστρηνῶν. Ὁ πτωχότερος πληθυσμὸς κατῴκει τὰ ἀπόκεντρα ἀνοικτὰ μέρη ἔξωθεν τῶν τειχῶν, καὶ μόνον ἐν καιρῷ κινδύνου ἐξωτερικῆς ἐπιδρομῆς συνέρρεον ἐντὸς αὐτῶν οἱ περίοικοι πρὸς διαφύλαξιν, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ἐν τῇ ἀκροπόλει φραγκικῆς φρουρᾶς.

Παρὰ τὰ Προπύλαια καὶ ἐπ' αὐτῶν ὁ Ὅθων de la Roche ἔκτισε παλάτιον μεγαλοπρεπές, ὃ ἐπεσκεύασαν ἐμεγάλυναν καὶ ἐξωράισαν ἔπειτα οἱ δούκες Ἀθηνῶν ἐκ τῆς φλωρεντινῆς τῶν Ἀκκιαϊῶλων δυναστείας, λήγοντος τοῦ ΙΔ' καὶ ἀρχομένου τοῦ ΙΕ' αἰῶνος (1).

(1) Ἐπὶ Ἀκκιαϊῶλων οἱ ἐσωτερικοὶ τοῖχοι τῶν αἰθουσῶν καὶ κοιτῶνων ἠγλαίσθησαν διὰ γραφῶν ἐφ' ὕψος, ὧν ἔχνη διεσώζαντο ἔτι ἐπὶ τουρκοκρατίας.

Ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τῶν Προπυλαίων καὶ ἐπὶ τῆς γλαφυρᾶς πινακοθήκης ἠγέρθησαν ὄροφοι πολλαπλοῖ, ἠνεώχθησαν νέαι πύλαι καὶ θυρίδες, προσετέθησαν ἐξώσται καὶ κλίμακες μαρμάρινοι ἀγούσαι εἰς τὰ ὑπερφᾶ. Ἡ ἀνατολικὴ τοῦ παλατίου πτέρυξ παρεξτείνεται μέχρι τοῦ Ἐρεχθείου. Αὐτὴ ἡ Πινακοθήκη ἐπιστεγασθεῖσα διὰ σταυροβολίας ἐρειδομένης ἐπὶ τεσσάρων γωνιακῶν ἀψίδων, συγκρατουμένων δι' ὑποβασταζούσης κίονος στερεᾶς ἐκ μαρμαρίου, γοτθοφραγκικοῦ ῥυθμοῦ, καὶ ὑψουμένης ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ἐμβαδοῦ, μετασχηματίσθη εἰς εὐκτῆριον οἶκον τοῦ παλατίου, τιμῶμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου· ἐπὶ δὲ τῆς ἐξωτερικῆς βορείου, πρὸς τὴν πόλιν ἐχούσης τὴν θέασιν πλευρᾶς τῶν ἀνακτόρων ἐφαίνοντο ἔγκτιστοι ἐν ἀναγλύφοις, παρὰ τὰ ἐπίσημα τοῦ βουργουνδικοῦ οἴκου τῶν de la Roche, καὶ οἱ θυρεοὶ τῶν καμπανῶν ἡγεμόνων τῆς Ἀχαΐας καὶ τῶν ἐκ Φλάνδρας φράγκων αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν ἐπικυριαρχούντων ἐπὶ τοῦ μεγαλοκυράτου τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ ἐγκατάστασις λατινικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀθήναις, ὅπως καὶ ἀπανταχοῦ τῆς νέας φραγκοβυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἐγένετο ἐξ ἀρχῆς δι' ἀμέσου πρωτοβουλίας τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀποστολικῆς ἑδρας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπὲρ τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, συνεστήθη ἐπικρατοῦσα ἡ λατινικὴ. Ὁ ὑπὸ βενετῶν κανονικῶν πρεσβυτέρων τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας ἐκλεχθεὶς λατῖνος πατριάρχης Θωμᾶς Μωροζίνης ἐχειροτονήθη παρ' αὐτοῦ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ' ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐν Ῥώμῃ, μηνὶ μαΐῳ τοῦ ἔτους 1205, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ ἐκυρώθη πατριάρχης κατέχων, ὅπως καὶ οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ ὀρθόδοξοι πατριάρχαι, πρῶτην θέσιν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ δευτερεύουσαν μετὰ τὴν ἀποστολικὴν ἑδραν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ ὑποκειμένην αὐτῇ, ὡς μητρὶ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ πατριάρχης Θωμᾶς ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ κατέλαβε τὰ πατριαρχεῖα μηνὶ σεπτεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1205.

Ἀμέσως ὑποκείμεναι τῷ πατριαρχικῷ Κωνσταντινουπόλεως ὀρόνῳ ὠρίσθησαν μόναι αἱ ἐντὸς τῆς Πόλεως, καὶ αἱ ἐν τῷ θέματι Θράκης μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαί, διότι αἱ ἐν τοῖς θέμασι τῆς Ἰλλυρίας, τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἕως τότε δὲν εἶχον κατακτηθῆ ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ Βενετῶν, αἱ δὲ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θεσ-

σαλίᾳ ὑπεβλήθησαν τῇ μητροπόλει Θεσσαλονίκης, ἣτις ἀνεδείχθη αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία ὑπὸ λατῖνον μητροπολίτην, τὸν πρῶτον Σουησιῶνων (de Soissons) ἐπίσκοπον Νευελῶνα (1205-1207). Αἱ τῷ μητροπολιτικῷ ὀρόνῳ Θεσσαλονίκης ὑποκείμεναι ἀρχιεπισκοπαὶ ἦσαν ἐν μὲν τῇ Μακεδονίᾳ ἡ Σερρών καὶ ἡ Φιλίππων, καταληφθεῖσαι μόλις ἐν ἔτει 1212 ὑπὸ λατῖνων ἱεραρχῶν· ἐν δὲ τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ Φθιώτιδι, αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ Λαρίσσης καὶ νέων Πατρῶν.

Ἐν τῷ πριγκιπάτῳ τῆς Ἀχαΐας συνεστήθη ἐν ἔτει 1205 ἡ λατινικὴ μητρόπολις Πατρῶν, καὶ ἔπειτα ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Κορίνθου, μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως εἰς τοὺς περὶ τὸν Γουλιέλμον de Ville-Hardouin καὶ Ὄθωνα de la Roche καμπανούς καὶ βουργουνδοὺς ἱππότας, ἐν ἔτει 1210.

Ἐν τῷ μεγαλοκυράτῳ Ἀθηνῶν συνεστήθησαν δύο λατινικαὶ ἀρχιεπισκοπαί, ἡ τῶν Θηβῶν καὶ ἡ τῶν Ἀθηνῶν. Τῷ λατῖνῳ ἀρχιεπισκόπῳ Θηβῶν ὑπέκειντο δύο μόναι ἐπισκοπαί· ἡ Κασταλίας ἡ τοὶ Δελφῶν, καὶ ἡ Ζαγαρᾶς ἡ τοὶ Ἐλικωνίας (1). Τῷ Ἀθηνῶν ἀρχιεπισκόπῳ ὑπέκειντο ὡς τὸ πάλαι ἕνδεκα ἐπισκοπαί· ἐπὶ μὲν τῆς νήσου Εὐβοίας τέσσαρες, Εὐρίπου, Αὐλώνος, Ζάρκων καὶ Καρύστου (2)· ἐπὶ δὲ τῆς στερεᾶς ἄλλαι τέσσαρες, Δαυλίας ἐν Φωκίδι (3), Κορωνείας ἐν Βοιωτίᾳ, Θερμοπυλῶν ἐν Λοκρίδι (4), καὶ Μεγάρων· παρὰ

(1) Τὴν ἐπισκοπὴν Κασταλίας οἱ λατῖνοι μεταγραφεῖς διέστρεψαν εἰς Castalio καὶ ἄλλοι εἰς Castellio· νεώτεροι δὲ τινες ἐξέλαβον αὐτὴν ὡς δεξίαν τὴν ἐν Μακεδονίᾳ Καστορίαν. — Τὴν ἐπὶ τοῦ Ἐλικωνος Ζαγαρᾶν, μετεκάλεσαν οἱ λατῖνοι Zaratona, τινὲς δὲ τῶν ἡμετέρων ἐξέλαβον ὡς τὴν χώραν τῶν Ζαγοριτῶν τῆς Ἠπείρου, ἢ τὴν ὑπὸ τὸ Πηλῖον Ζαγορᾶν τῆς Θεσσαλικῆς Μαγνησίας.

(2) Εὐρίπου ἢ τοὶ Χαλκίδος (Aegiriontis, Nigiriontis)· Αὐλώνος (Abelonensis, Analonensis), νοτίως τῆς Κύμης, τῆς νῦν καλουμένης Αὐλωνάρι, οὐχὶ τῆς Αὐλίδος, κατὰ Σάθαν, οὐδὲ Σαλιόνων κατὰ Φερδ. Γρηγορόδιον· Ζάρκων (Zarconensis), τὰ καὶ νῦν καλούμενα Ζάρκα, τῆς ἐπαρχίας Καρύστου, ἢ τοὶ τὰ Ζάρετρα τῶν ἀρχαίων.

(3) Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐκαλεῖτο ἐπισκοπὴ Διαυλείας.

(4) Ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη τοῦ μαρκιωνάτου τῆς Βυθωνίτης ἀπαντᾷ ἐν μεταγενεστέροις καταλόγοις μετὰ τὴν ἄλλωσιν Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, φέρουσα τὴν κλησιν *Μενδενίτσης*. Τὴν ἀρχαίαν ἐπισκοπὴν Θερμοπυλῶν καταργηθεῖσαν ἐπὶ Βυζαντινῶν, ἰδρύσατο ἐκ νέου ὁ πάπας ἐν ἔτει 1208, ὀρίσας ἑδραν αὐτῆς μίαν τῶν ἐπὶ τῇ θαλάσῃ κοιμῶν, καὶ ὑστερώτερα, ἐν τῇ ἐνδοτέρῳ ἐπὶ τοῦ ἔρους κειμένη μονῇ τῶν Κομνηνῶν (Chaimenouhi καὶ Κομνηνία τῶν φράγκων χρονογράφων). Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1213 οἱ ἐπίσκοποι Θερμοπυλῶν ἐνεκατεστάθησαν ὀριστικῶς ἐν Βυθωνίτῃ, ἐξ ἧς ἐλάμ-

ταύτας τρεῖς ἄλλαι νησιωτικαὶ ἐπισκοπαί, Σκύρου, Ἄνδρου, Κέω (1).

Ταύταις προσετέθησαν ὑστερώτερα ἐπὶ πάπα Ὀνωρίου Γ' ἄλλαι τέσσαρες ἐπισκοπαί· ἡ τῆς νήσου Αἰγίνης, ἡ Ζητουνίου ἢ τοι Λαμίας ἐν Φθιώτιδι, ἡ Σόλωνος ἢ τοι Ἀμφίσσης τῆς ἐσπερίας Λοκρίδος, καὶ ἡ Ῥείου ἢ τοι Κρεούσης ἐπὶ τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ (2).

Τῆς Ἀχαΐας καὶ Ἑλλάδος αἱ μητροπόλεις ἐχρημάτιζον αὐτοκέφαλοι, μὴ ὑπαγόμεναι μὴ τε τῇ τοῦ Λατίνου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησιαστικῇ δικαιοδοσίᾳ, μὴδὲ ἐκείνῃ τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης καὶ πρωθιεράρχου (primas) τοῦ βασιλείου, ἀλλ' ἀπολάουσαι ἐξαιρετικῆς προνομίας, τῆς ἀμέσου ἐξαρτήσεως ἀπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀποστολικῆς ἑδρας (privilegium exemptionis indultum -- immediate ad sedem apostolicam pertinere). Ἄλλως τε τὰ καθ' ἕκαστα τῆς ἐσωτερικῆς διοργανώσεως τῶν ἐν τῷ κράτει τῆς Ῥωμανίας (3), ἐν τῷ βασιλείῳ Θεσσαλονίκης, καὶ ἐν ταῖς ἡγεμονίαις τῆς

δανον ἔπειτα τὸν οἰκεῖον τίτλον οἱ ἐφεξῆς ἐπὶ τουρκοκρατίας ὀρθόδοξοὶ Μενδενίτης ἐπίσκοποι.

(1) Oheensis ἀντὶ Κοensis. — ἡ ἰταλίζουσα γραφή ἔδωκεν ἀφορμὴν τοῖς νεωτέροις ἵνα ἐκλάβωσιν αὐτὴν ὡς ἐπισκοπὴν Χίου, ἀπερὶσκεπτως δὲ ἠκαιοποιήθησαν ταιαύτην παρεξήγησιν καὶ ἡμέτεροι τινὲς ἱστοριογράφοι.

(2) « Atheniesui metropoli, ac undecim ecclesiis ei assignatis ut suffraganeis ab Innocentio, posteriores ajunt -- subditas: episcopatus Aeginensis, » Cithoniensis, Salonensis, et Rheonensis ». Le Quien. — Ἡ ἐπισκοπὴ Cithoniensis ἢ Sitoniensis δὲν εἶνε ἡ Κύθνου, ὡς ὑπέθεσαν τινὲς, ἀλλ' ἡ Ζητουνίου ἢ τοι Λαμίας, ἡ πρὶν ὑποκειμένη τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Νέων Πατρῶν. Αἱ ἐπισκοπαὶ Σόλωνος καὶ Ῥείου συνεστήθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ πάπα Ὀνωρίου Γ'. Σόλων ἢ τοι Σάλωνα ἐκλήθη ἡ Ἀμφισσα κατὰ τὸ φραγκικὸν Sola καὶ Soula, διότι οἱ δυνάσται αὐτῆς προσηγόρευοντο sires de la Sola, Ῥέον, ἰταλιστὶ Riva d'Ostra, ἐκαλεῖτο ἡ ἀρχαία Κρέουσα τοῦ Στράβωνος καὶ Πτολεμαίου, ἢ τοι Κρεῦσις τοῦ Πausανίου καὶ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου, τὸ ἐν τῷ Κρῖσαίῳ κόλπῳ ἰδρυμένον ἐπίγειον τῶν Θεσπιέων, ἡ νῦν Λιβαδόστρα.

(3) Κράτος τῆς Ῥωμανίας ἐκαλεῖτο ἤδη ἀπὸ λήγοντος Δ' αἰῶνος ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία τῆς Ἀνατολῆς, καὶ οὕτως ἀπαντᾷ παρ' Ἀθανασίῳ Ἀλεξανδρείας, Ἐπιφάνειῳ, Εὐαγγέλιῳ, καὶ Μιχαὴλ Κηρουλαρίῳ, μεσοῦντος ΙΑ' αἰῶνος. Ἐπὶ Ἰσαακίου Β' Ἀγγέλου Ῥωμανία εἶνε συνώνυμον τῆς φράσεως Ῥωμαϊκὴ ἐπικράτεια. Ἐν ναυτικῷ ἐγγράφῳ ἐκδοθέντι μηνὶ φεβρουαρίῳ τοῦ ἔτους 1188 παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει σεκρέτου τῆς θαλάσσης, γίνεται λόγος περὶ ἰδιοκτητῶν πλοίων τῆς ἐν Πάτρῳ μονῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, « ὀφειλόντων διαπλωίζεσθαι ἐν πάσαις ταῖς » κατὰ τε ἀνατολὴν καὶ δύσιν παραλλαῖς χώραις τῆς Ῥωμανίας ». Μεταγενέστερα ἐγγράφα τοῦ σεκρέτου τῆς θαλάσσης ἐπὶ Ἀλεξίου Γ' Ἀγγέλου, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1195, καὶ διακοίνωσις τοῦ μεγάλου λογοθέτου Ἰωάννου τοῦ Βελισσαριώτου τῷ δουκὶ τῆς νή-

Ἑλλάδος καὶ Ἀχαΐας Ἐκκλησιῶν ἀνετέθησαν τῷ ἀποστολικῷ ἐξάρχῳ Βενεδίκτῳ, πρεσβυτέρῳ καρδινάλει τοῦ τίτλου τῆς ἁγίας Σωσάνης, ἀποσταλέντι εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Θεσσαλονίκην περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1205.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἄμα μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ πατριάρχου Θωμᾶ οἱ βενετοὶ κληρικοὶ ἀπήρτων παρὰ τοῦ ὁμογενοῦς αὐτοῖς ἱεράρχου ἵνα καταστήσῃ ἀποκλειστικῶς βενετοὺς ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς ἐν ταῖς ἐγκυκαταλειφθείσαις παρὰ τῶν ὀρθοδόξων ἰθαγενῶν ἐκκλησίαις, ἐν ᾧ οἱ περὶ τοὺς ἀρχηγούς τῆς στρατείας καὶ περὶ τὸν αὐτοκράτορα φράγκοι ἱερωμένοι καὶ μοναχοὶ ἀπεποιοῦντο νὰ ἀναγνωρίσωσιν ἄνδρα βενετὸν ὡς οἰκεῖον αὐτῶν πατριάρχην. Ἐξ αὐτῶν πολλοὶ δυσηρεστημένοι ἐπίσκοποι καὶ ἡγούμενοι, κληροῦχοι φεούδων μεγάλων τε καὶ μικρῶν, ἠνάγκαζον τοὺς προσκαθημένους καὶ δουλεύοντας χωρίτας εἰς ἐξαγοράσιν τῶν ὑποστάσεων καὶ τῆς ἐλευθερίας ἑαυτῶν ἀντὶ χρημάτων, καὶ ἀργυρολογοῦντες ἐπανήρχοντο εἰς τὰς οἰκείας ἕκαστοι πατρίδας. Ὁ πατριάρχης Θωμᾶς εἰς μάτην ὑπέβαλλε τοὺς δυστροποῦντας καὶ ἀνυποτάκτους φράγκους κληρικοὺς εἰς ἐπιτίμιον ἀφορισμοῦ, ἀνευ ἀποτελέσματος. Παρὰ ταῦτα παρεῖχεν αὐτῷ πράγματα ἢ διαβρῦθμισις τῶν σχέσεων μεταξὺ λατίνων ἀρχιεπισκόπων καὶ τοῦ ὀρθοδόξου ἀνατολικοῦ κλήρου, τοῦ τε ὑποταγέντος κατ' ἐπιφάνειαν τῇ ἐν Ῥώμῃ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῦ ἀρνούμενου τὴν μετ' αὐτῆς κοινωνίαν.

Μηνὶ μαρτίῳ 1206 συνυπεγράφη ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας σύμβασις μεταξὺ τοῦ ἀποστολικοῦ ἐξάρχου καρδινάλειος Βενεδίκτου καὶ τοῦ πατριάρχου Θωμᾶ ἐξ ἑνός, καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου, τῶν βαρῶνων καὶ ἱπποτῶν τοῦ κράτους τῆς Ῥωμανίας ἐξ ἑτέρου μέρους, ἀποβλέπουσα τὰς σχέσεις μεταξὺ κοσμικῆς ἀρχῆς καὶ Ἐκκλησίας, ἐπιφυλαττομένης πάντοτε τῆς παπικῆς ἐπικυρώσεως, ἥτις καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ δοθῇ.

Κατὰ τὴν σύμβασιν ὠρίσθη ὅτι πρὸς τὸ παρὸν πάντες οἱ ἐν τῷ κράτει τῆς Ῥωμανίας καὶ ταῖς ὑποτελείσιν ἡγεμονίαις λατῖνοι ὑπήκοοι ἔδει ἵνα ἀποτίωσι τοῖς ἐπισκόποις καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰ ἀνέκαθεν

σου Κρήτης ἀπὸ τοῦ ἔτους 1297, ἀναφέρουσι περὶ τῶν πλοίων τῆς μονῆς « ὥστε ἔχειν » αὐτὰ ἐπ' ἀδείας πλέειν ἀπανταχοῦ τῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας μερῶν ». Ἄρα ἡ ἐπὶ φραγκοκρατίας συνήθης προσηγορία Ῥωμανία (Romania) δὲν εἶνε φράσις καινῆ, οὐδὲ δημιουργημα τῶν φράγκων κατακτητῶν, ἀλλὰ λέξις ἐγγυρῖα βυζαντινῆ.

ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ὠρισμένα δέκατα ἐκ τῶν καρπῶν τῆς γῆς, ὀπωρῶν καὶ θρεμμᾶτων (1) καὶ τὸ αὐτὸ ἐπεφυλάττετο καὶ διὰ τοὺς ἰθαγενεῖς τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, μετὰ τὴν προσδοκωμένην ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Πάντες οἱ ναοὶ, τὰ οἰκήματα αὐτῶν καὶ οἱ ἐνοικοῦντες ἐν αὐτοῖς· πάντες ἱερωμένοι, γραικοὶ καὶ λατῖνοι, καὶ οἱ συνοικοῦντες αὐτοῖς· πάντα τὰ μοναστήρια καὶ μετόχια, οἱ ἐν αὐτοῖς διακονοῦντες κοινοβιάται, καὶ οἱ προσκαθήμενοι ἐναπόγραφοι χωρῖται, ἔτι δὲ οἱ προσφεύγοντες ὡς ἐπ' ἄσυλον ἱερόν εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἔμενον πάσης κοσμικῆς δικαιοδοσίας ἀπηλλαγμένοι, καὶ ἀκαταζήτητοι «κατὰ τὰ ἰσχύοντα ἐλευθέρια νομίμα τὰ ἐν Φραγκίᾳ».

Ὅτι ἀπέβλεπεν ἰδίᾳ τὸν ὀρθόδοξον κλῆρον, ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ' ἀπέτρεπε τὸν πατριάρχην Θωμᾶν ἀπὸ πάσης ἀπερισκέπτου σπουδῆς πρὸς ἐκλατίνισιν αὐτοῦ· μάλιστα παρεκέλευεν, ὅπου κατῴκουν ἀποκλειστικῶς ἑλληνόφωνοι ἰθαγενεῖς, νὰ τηρῆ τοὺς ἐνυπάρχοντας ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, καὶ ὅπου ἦσαν ἐνορίαὶ χηρεύουσαι, νὰ πληροῖ αὐτὰς μὲ ὀρθοδόξους ἱερωμένους ἐκ τῶν ἐνόνητων, ἐπιτρέπων αὐτοῖς τὴν χρῆσιν τῆς ἑλληνικῆς λειτουργίας καὶ τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ὅπου δὲ πάλιν ἤθελον εὐρεθῆ ἐγκαταλελειμμένοι μικραὶ τινες ἢ πενιχραὶ ἐπισκοπαί, συνεβούλευεν ὁ πάπας οὐχὶ τὴν κατάργησιν οὐδὲ τὴν συγχώρησιν αὐτῶν εἰς μίαν μεγάλην ἐπισκοπὴν, ἀλλὰ τὴν πρὸς καιρὸν παραχώρησιν, λόγῳ ἐπιδόματος, τῷ πρωτεύοντι τῆς ἐπαρχίας γραικῷ ἢ λατίνῳ ἀρχιεπισκόπῳ, ἕως οὗ ἤθελον ἐπέλθῃ βελτίονες καιροὶ πρὸς κατάρτισιν αὐτῶν εἰς αὐτοσυντηρήτους καὶ αὐτοτελεῖς ἐπισκοπάς.

Παρὰ ταῦτα ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ' προέτρεπε τὸν πατριάρχην Θωμᾶν ὅπως μὴ ζητῆ παρὰ τοῦ ἀνατολικοῦ κλήρου ἐξόμωσιν τῶν πατριῶν δογμάτων, μηδὲ παραδοχὴν τῶν διατυπώσεων τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν καὶ μόνον: «Ὁμολογῆσαι τὸν πάπαν πρῶτον ἀρχιερέα καὶ τούτου μνημονεύειν ἐν τῇ λειτουργίᾳ». Αὐτὴ ἢ ὁμολογία καὶ ὑπόσχεσις ὑπακοῆς (obedientia) ἔπρεπε νὰ δίδωται διὰ χει-

ραφίας, τοῦ ὀρθοδόξου ἱερωμένου ἐμβάλλοντος τὰς χεῖρας ἐν χερσὶ τοῦ λατίνου ἀρχιεπισκόπου. Ἡ πράξις αὐτὴ παρὰ μὲν τῶν Λατίνων ἐκαλεῖτο «χειραγωγία πρὸς ὑποταγὴν τῇ ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ», παρὰ δὲ τῶν Ἀνατολιτῶν, μετὰ τινος πικρίας, «χειροδοσία εἰς σημείον εὐπειθείας καὶ δουλώσεως, ἐχέγγυον ἀσφαλῆς δουλωτικῆς ὑποκλίσεως».

Ἐν ταῖς ὀδηγίαις ἃς ἐδίδεν ὁ πάπας τῷ ἀποστολικῷ ἐξάρχῳ πρεσβυτέρῳ καρδινάλει Βενεδίκτῳ, παρήγγελλεν αὐτῷ νὰ ἀπαγορεύῃ ἐπισκόποις τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας χειροτονίαν ἱερέων παρ' ἐνορίαν, ἢ τοι προσώπων ὠρισμένων δι' ἐκκλησίας ὀρθοδόξων, ἀλλὰ κειμένας ἐν ἐνορίᾳ λατινικῇ, ἐκτὸς ἐὰν τοῦτο ἐγένετο ἀδείᾳ αὐτοῦ τοῦ λατίνου ἀρχιεπισκόπου, ὅστις ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀνέθετε τὴν τέλεσιν τῆς χειροτονίας τῷ γειτονεύοντι ὀρθοδόξῳ ἀρχιερεῖ. Ὅπως δὴ ποτε ἡ χειροτονία εἶχε πάντοτε πλήρες ἐκκλησιαστικὸν κύρος, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἐπιφυλάξει τῆς τοῦ λατίνου ἀρχιεπισκόπου συγκαταθέσεως καὶ παραδοχῆς.

Τῷ πατριάρχῳ Θωμᾶ ἀναφέροντι, ὅτι ἐπίσκοποι τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὡμολόγουν μὲν διὰ χειροδοσίας τὴν ὀφειλομένην ὑπακοήν, ἀπειποιοῦντο ὅμως μετὰ ταῦτα τὴν, ὡς ἔθος παρὰ Λατίνους, διὰ τοῦ ἀγίου μύρου ἐπισφράγισιν, ὁ πάπας ἀπεκρίνετο, μηνὶ μαρτίῳ 1208· «εἰ μὲν τυγχάνωσι κεχειροτονημένοι κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ προσέρχωνται εἰς ὑπακοήν, ἀποποιοῦνται ὅμως τὸ χρίσμα, ἔσσεις τὰ περὶ τούτου εὐπροσώπως, παραβλέπων αὐτοῖς·» εἰ δὲ σὺ αὐτὸς βούλη χειροτονεῖν αὐτούς, μηδαμῶς τοῦτο πράξῃς, «εἰ μὴ ἂν ἐθέλωσι χειροτονηθῆναι ὡς ἔθος παρὰ Λατίνους· ὅτι καὶ ἡμεῖς οὐδ' ἄλλως χειροτονοῦμεν γραικοὺς ἐπισκόπους, εἰ μὴ ὡς εἰσιστῆται παρ' ἡμῖν, κατὰ τὴν τάξιν τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας».

Τὰ αὐτὰ περὶ που παρεκέλευεν ὁ πάπας τῷ Λαρίσσης ἀρχιεπισκόπῳ, μηνὶ ὀκτωβρίῳ 1208· «Περὶ χειροτονιῶν ἐπισκόπων, προχειρίσεως ἡγουμένων καὶ εὐλογίας μοναχῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, περὶ ὧν ἠτήσω παρ' ἡμῶν ἐρμηνείαν, τοῦτο δοκεῖ ἡμῖν ἀποκρίνεσθαι τῇ σῇ ἀδελφότητι· ὅτι τοὺς εὐρεθέντας κεχειροτονημένους καὶ ἠυλογημένους, τούτους ἔσσεις ὡς εἰσὶ καὶ εὐρίσκονται· τοῖς δὲ βουλομένοις εἰς τὸ ἐξῆς χειροτονηθῆναι καὶ εὐλογηθῆναι παρὰ σοῦ, τούτοις δώσεις τὴν δωρεάν τῆς χειροτονίας καὶ εὐλογίας ὡς ἔθος παρὰ Λατίνους, ταῖς μοναχαῖς καὶ τοῖς μοναχοῖς ὑφηγούμενος κανόνα βίου ἐκ τῶν παραδεδεγμένων ἐν τῇ ἀσκήσει, ἣν φυλάττειν ἐπαγγελοῦνται».

(1) Ἐν νεαρᾷ διατάζει Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081 - 1118) ἐκανονίζοντο ὑπὲρ τῶν κατὰ τόπους ἐπισκόπων τέλος ἀπὸ ἐκάστου χωρίου ἔχοντος τριάκοντα καπνοῆς ἢ τοι ἐστίας, ἐν χρυσοῦν νόμισμα καὶ δύο ἀργυρᾶ, εἰς κριός, κριθῆς μῦδοι εἴ, καὶ ὕρμιθες τριάκοντα. Τὰ τέλη ταῦτα καλούμενα καπνικά, καὶ θετρούμενα ὡς ἔρανος ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἀπαντῶσι καὶ ἐπὶ Μανουῆλ Κομνηνοῦ (1143 - 1181). ΚΑΛΛΙΓΑΣ.

Ἐπὶ τῆς κατακτῆσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀχαΐας ὑπὸ τῶν βουργουνδῶν καὶ καμπανῶν ἱπποτῶν, οἱ ἀκολουθήσαντες αὐτοὺς λατῖνοι κληρικοὶ ἦσαν εὐάριθμοι, καὶ οὗτοι ἐπωφθαλμίων τὰ ἀνώτερα ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα ἐν ταῖς ὀλίγαις μητροπόλεσιν, οὐχὶ τὰς κατὰ χώραν ἐπισκοπὰς καὶ ἡγουμενίας. Οἱ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος Γυλιέλμου de Champlitte ἐγκατασταθέντες κανονικοὶ πρεσβύτεροι τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τῶν Πατρῶν, ἐξελέξαντο, ἐν ἔτει 1205, αἰκείαν ἀρχιεπίσκοπον Ἀνθέλμον, μοναχὸν τῆς τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου τάξεως ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Cluny, κυρωθέντα ὑπὸ τοῦ πάπα ἐν ἔτει 1207. Τοῖς κτήμασι τοῦ πρεσβυτερίου καὶ τῆς μητροπόλεως ἐδόουλεον οἱ ἀνέκκαθεν προσκαθήμενοι ἐναπόγραφοι χωρίται (rustici), κατὰ τὰς περὶ δουλοπαροίκων παλαιὰς βυζαντιακὰς διατάξεις. Οἱ λοιποὶ κληρικοί, οἷς ἀπενεμήθησαν αἱ ἄλλαι ἐν τῇ χώρᾳ ἐκκλησίαι καὶ μοναί, εἰ καὶ ἀμελοῦντες αὐτῶν καὶ καταλείποντες ἄνευ πνευματικῆς ἐπιστάσεως, ἐκαρποῦντο ὅμως τὰς ἐξ αὐτῶν κανονικὰς προσόδους. Ταῦτα ἀκούων ὁ πάπας, διὰ πιττακίου ἐκδοθέντος τὴν 28 ἀπριλίου (IV Kal. Maii) τοῦ ἔτους 1207 ἀπὸ τοῦ Λατερανοῦ, παρεκέλευε τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Πατρῶν ὅπως ὑποβάλλῃ ὑπὸ ἐπιτίμιον ἀργίας τοὺς λατίνους κληρικούς τοὺς μὴ στέργοντας νὰ ἐξυπηρετῶσι προσωπικῶς τὰς ὀρισμένας ἐνορίας, καὶ μὴ ἐπιτρέπῃ αὐτοῖς τὴν ἀκόπως ἀποκτωμένην ἀπολαβὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν προσόδων καὶ συμπαραρμαρτούντων δικαιωμάτων.

Ἐπεὶ δὲ καὶ ἄλλως δὲν ἐξήρκουν οἱ λατῖνοι κληρικοὶ πρὸς πληρωσιν τῶν χηρευουσῶν ἐπισκοπῶν, ὅτε οἱ ὀρθόδοξοι ἰθαγενεῖς ἐπίσκοποι, διὰ τοὺς ταραχώδεις καιροὺς καὶ τὰς γενομένας μεταβολὰς, περίφοβοι κατέλειπον τὰς ἑδρας αὐτῶν καὶ ἀπεκρύπτοντο, ὁ ἅγιος Πάτρις, ὅπως ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις τῆς Ῥωμανίας, καὶ ἐνταῦθα ἐν Ἀχαΐᾳ ἀσμένως προσεπεκύρου τοῖς ἱερωμένοις τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος τὰς παλαιὰς αὐτῶν ἐκκλησίας καὶ μονὰς, ἐπὶ μόνῃ τῇ διὰ χειροδοσίας ὑποσχέσει ὑπακοῆς τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ. Δι' ὃ συνεβούλευε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Πατρῶν ὅπως προβῆ μετὰ περισκέψεως πρὸς Θεραπειάν τῶν πλημμυλῶς ἐχόντων, προσκαλῶν παρ' ἑαυτῷ τοὺς ἰθαγενεῖς ὀρθοδόξους κληρικούς, οὐχὶ μόνον ἀπαξ, ἀλλὰ πολλάκις, ἵνα κοινοποιήσῃ αὐτοῖς τὰ βουλευματα τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας· τοῖς δὲ ἀρνούμενοις νὰ παρουσιασθῶσι καὶ ἀναλάβωσι τὰς ἐνορίας αὐτῶν, νὰ ἀπειλήσῃ ἐκ-

κλησιαστικὰ ἐπιτίμια. Εἰ δὲ καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα δὲν ἤθελε δυνηθῆ ὁ ἀρχιεπίσκοπος νὰ μαλάξῃ τὴν σκληρογνωμοσύνην αὐτῶν, τότε νὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀποστολικοῦ ἐξάρχου, καρδινάλεως Βενεδίκτου, ὅστις εἶχεν ἐξουσίαν νὰ θέτῃ εἰς ἀργίαν τοὺς ἰσχυρογνωμοῦντας καὶ ἀπειθεῖς κληρικούς, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ προβαίῃ εἰς καθαιρέσιν αὐτῶν, ἔπειτα δὲ νὰ πληροῖ τὰς κενὰς θέσεις δι' ἄλλων ἀξίων προσώπων, ἐκ τῶν ὀρθοδόξων ἰθαγενῶν.

Οἱ ἐν Ἀθήναις περὶ τὸν μέγαν κύριον Ὁθωνα de la Roche βουργουνδοὶ κληρικοὶ ἀποβαλόντες τὸν τέως παρὰ τὰ προπύλαια τῆς ἀκροπόλεως οἰκοῦντα μητροπολίτην Μιχαὴλ Γ' Ἀκομινάτον, κατέλαβον τὸν ἐν τῷ Παρθενῶνι καθεδρικὸν ναὸν τῆς Θεομήτορος Ἀθηναίας, καὶ ἐνεκατεστάθησαν ἐν αὐτῷ· ἔπειτα ἐκλέξαντες ἐκ τοῦ μέσου αὐτῶν εἰς ἀρχιεπίσκοπον κληρικὸν ὁμογενῆ καλούμενον Βεράρδον, τοῦ κυριάρχου Ὁθωνος συνευδοκοῦντος, ὑπέβαλον τὴν ἐκλογὴν τῷ πάπᾳ Ἰννοκεντίῳ Γ', ὅστις ἐπεκύρωσεν αὐτὴν ἐν ἔτει 1206, καὶ ἐκέλευσε τῷ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀποστολικῷ ἐξάρχῳ ὅπως διατάξῃ τὰ περὶ ὄφρικίων τοῦ πρεσβυτερίου ὃ ἐμέλλον συναποτελεῖν οἱ Κανονικοὶ τοῦ Κυριακοῦ ναοῦ Ἀθηνῶν (canonici Domini templi Athenarum), δίδων αὐτοῖς ἐπίδομα πρὸς συντήρησιν καὶ ζωάρκειαν τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐπὶ τῆς Πάρνηθος μονῆς τῆς ἁγίας Τριάδος, παρὰ τὴν Φυλὴν, καὶ ἐν τῇ βασιλίδι Κωνσταντινουπόλει μετόχιον καὶ ξενῶνα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου τῶν Βαρδαριωτῶν.

Τὸ ἐπιὸν ἔτος, μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ εὐσεβοῦς καὶ δικαίου βασιλέως Θεσσαλονίκης Βονιφατίου, φονευθέντος ὑπὸ ἐνεδρευόντων Βουλγάρων παρὰ τὴν Μοσυνόπολιν (1207), θανόντος καὶ τοῦ πρωθιεράρχου τοῦ βασιλείου μητροπολίτου Νευελῶνος ἐν Βαρίῳ τῆς Ἀπουλίας, ὅτε ἐπορεύετο εἰς Ῥώμην διὰ προσκύνησιν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἁγίου Πέτρου (1), οἱ μεγιστᾶνες τοῦ βασιλείου Θεσσαλονίκης καὶ οἱ δυνάσται τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν, ὡς ἐκ συνθήματος ἐπέβαλον ἀνόσιον χεῖρα ἐπὶ τῶν κτημάτων τῶν ἀπανταχοῦ ἐκκλησιῶν. Πρώτη αὐτῆ ἡ χεῖρα βασιλὶς Μαρία ἠνώχλει τὴν Ἐκκλησίαν Λαρίσσης, ἀπαγορεύουσα τὴν ἀπότισιν τῆς δεκάτης ἐκ μέρους τῶν ὀρθοδόξων ἰθαγενῶν· συγχρόνως ὁ κοντόσταυλος τοῦ βασιλείου (connétable) Ἀμαδαῖος de Buffa, ὁ

(1) Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Νευελῶνος ἐξελέχθη ἀντ' αὐτοῦ ὁ ἐπίσκοπος Βεροίας Γουαρίνος, προαχθεὶς εἰς μητροπολίτην (1210) καὶ πρωθιεράρχην (primas) τοῦ βασιλείου.

μαρκίων τῆς Βωδωνίτσης Γυίδων Pallavicini, ὁ μέγας κύριος Ἀθηνῶν Ὁθων de la Roche, ὁ τριάρχης ἐπὶ τῆς Εὐβοίας Ραυᾶνος dalle Carceri, ὁ δυνάστης Σόλωνος Θωμάς de Stromoncourt, καὶ ἄλλοι, κατέσχον πλείστας ὄσας ἐκκλησίας καὶ μονὰς, κτήματα αὐτῶν καὶ μετοχές, καὶ ἄλλας προσόδους ἐκκλησιαστικὰς τῶν ἐπισκοπῶν Ἐζε-ροῦ, Θερμοφυλῶν, Ἀθηνῶν καὶ Σόλωνος, αὐτοὶ μὲν ἀρνούμενοι, τοῖς δὲ ὑπηκόοις ἑλλησί τε καὶ λατίνοις ἀπαγορεύοντες τὴν ἀπότισιν τῆς δεκάτης καὶ ἄλλων δικαιωμάτων ὑπὲρ τοῦ κλήρου καὶ τῶν ἐκκλησιῶν.

Ὁ Ὁθων ἰδίᾳ, ἀφαιρέσας ὑπὲρ ἑαυτοῦ πολλὰ ἐκ τῶν ἀνέκαθεν κτημάτων τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν, ἐπέβαλλε φόρους ἐπὶ τῶν λατίνων καὶ ἐπὶ τῶν ὀρθοδόξων κληρικῶν, οἵτινες ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἔμενον ἀφορολόγητοι καὶ ἀπήλαυον προνομίων πλήρους ἀσυδοσίας· ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Βεράρδος φοβούμενος τὸν ἡγεμόνα δὲν ἠναντιοῦτο εἰς τοιαύτας παραβιάσεις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συμβάσεως τοῦ ἔτους 1206 μεταξὺ αὐτοκράτορος καὶ Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μάλιστα πιεζόμενος σφόδρα ἔδωκε περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1207 τῷ μεγάλῳ κυρίῳ Ὁθωνι, κοσμικῶ ἄρχοντι καὶ ἐγγύμῳ προσωπικὸν ὀφφίκιον ἐκκλησιαστικὸν ἐπὶ τοῦ θησαυροφυλακίου τῆς μητροπόλεως, ἀξίωμα ἀνήκον Ιερωμένῳ, ἐπομένῳ ἀγάμῳ κληρικῶ, καὶ ἔπειτα ἔσπευσεν εἰς Ῥώμην ὅπως αἰτήσῃται βοήθειαν καὶ ἀρωγὴν παρὰ τοῦ πάπα διὰ τὰ προσγεγόμενα ἀδικήματα. Ταῦτα ἀκούων ὁ ἅγιος Πατὴρ ἐκέλευσε διὰ γραμμάτων τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Λαρίσσης καὶ τοῖς ὑποψηφίοις ἐπισκόποις Κίτρους καὶ Ἐζεροῦ ἵνα ἀνακρίνωσι τὰ περὶ τῆς υποθέσεως· καὶ ἴαν πράγματι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἐπιέσθη παρὰ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας ὅπως πράξῃ παρὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἀκυρώσωσιν ἐπ' ὀνόματι τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας τὸν παράλογον διορισμὸν καὶ νὰ ἐπαναφέρωσι τὰ πράγματα εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς κατάστασιν (1).

(1) Τὸ περὶ τῆς υποθέσεως αὐτῆς παπικὸν πιττάκιον ἀπολυθὲν ἀπὸ τοῦ Λατερανοῦ τὴν 23 ἰανουαρίου (X Kal. febr.) 1208, λέγει: «Atheniensis archiepiscopus li-» more ductus, nobili viro Ottoni de Russia domino Athenarum, qui uxu-» ralis est, quendam personnam Atheniensis ecclesie qui *Thesauraria* vul-» gariter appellatur, conferre presumpsit. Τοῦτο παρεξηγήθη ὑπὸ Καρόλου Πριφ καὶ Φερδινάνδου Γρηγοραίου, ἐκλαβόντων τὴν παρεντεθειμένην φράσιν *qui uxoratus est* ὡς σημαίνουσαν ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, λήγοντος τοῦ ἔτους 1207, συνεζεύχθη ὁ Ὁθων de la Roche τῇ ἐξαδέλφῃ αὐτοῦ Ἰσαβέλλῃ, θυγατρὶ Γυίδωνος de Ray, καὶ ὅτι δῆθεν ὡς γαμήλιον δῶρον προσέφερεν αὐτῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν τὴν διαχει-

Μετὰ τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Βεράρδου εἶχον συναποδημήσῃ εἰς Ῥώμην καὶ ὁ ἐπίσκοπος Θερμοφυλῶν καὶ ὁ ὑποψήφιος ἐπίσκοπος Ἐζεροῦ, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ υποβάλωσιν ἐνώπιον τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως τὰ αἰτήματα αὐτῶν κατὰ τῶν ἐνοχλήσεων καὶ καταδυναστεύσεων ἐκ μέρους τῶν ἐν Ἑλλάδι κοσμικῶν καὶ αἰτήσωνται ἀρωγὴν καὶ προστασίαν παρὰ τοῦ ἁγίου Πατρός.

Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ' πρὸς μὲν τοὺς κατὰ τόπους δυνάστας ἔγραψεν ἀμέσως τὴν 24 ἰανουαρίου (IX Kal. Februar.) τοῦ ἔτους 1208 ἀποστολικά γράμματα παρακελεύων αὐτοῖς ὅπως ἀπέχωσι πάσης βιαιοπραγίας, καὶ ἐπιστρέψωσι τὰ ἀρπαγέντα κτήματα καὶ ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα, διατάττοντες τοῖς ἑλλησι καὶ λατίνοις ὑπηκόοις ὅπως ἀποτίνωσι τακτικῶς ταῖς ἐκκλησίαις τὰς ὀφειλομένας δεκάτας, καὶ προσφέρωσι τοῖς ἀρχιερεῦσιν ὑπακοὴν καὶ εὐλάβειαν· ἄλλως ἠπειλεῖ αὐτοῖς ἐπιτίμιον ἀφορισμοῦ καὶ ἀναθέματος. Τῷ δὲ ἐν Ῥώμῃ διατρίβοντι ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν Βεράρδῳ, ἐν πρώτοις διὰ σιγίλλου ἀπολυθέντος τὴν προτεραίαν, 23 ἰανουαρίου, ἰεβεθαίου τῆς Ἐκκλησίας Ἀθηνῶν τὴν ἄμεσον ἐξάρτησιν ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας, καὶ τὴν διαφύλαξιν αὐτῆς ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ μακαρίου Πέτρου, μεθ' ὧν τῶν ἐνυπαρχόντων αὐτῇ καὶ ἐξύστερον, Θεοῦ δωροῦντος, ὑπαρξόντων καὶ προσεπικτηθησομένων· τὴν δὲ ἐπαύριον, 24 ἰανουαρίου 1208, τοῦ ἀρχιεπισκόπου δηλώσαντος, ὅτι κανονικοὶ τινὲς πρεσβύτεροι τοῦ Καθολικοῦ Ἀθηνῶν, εἰ καὶ ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοι, ἀπεποιοῦντο ὁμῶς τὴν προσωπικὴν διεξυπηρέτησιν τοῦ ναοῦ, μὴ εἰσερχόμενοι εἰς τὸ Κυριακὸν ὡστε ἀναγνῶναι ἢ ψᾶλαι ἢ ἄλλο ἐκκλησιαστικὸν ἐκτελέσαι ὑπουργήματα, ὁ πάπας ἔδιδε τῷ μητροπολίτῃ Βεράρδῳ

ρισιν τῶν οικονομικῶν τῆς μητροπόλεως. Ἀλλ' ὁ Ὁθων ἦτο ἤδη ἕγγαμος καὶ πατὴρ τέκνων ὅτε ἐστρατεύετο μετὰ τῶν ἑλλων βουργουνδῶν καὶ φλαμανδῶν ἱπποτῶν ἐν ἀπολουθία τοῦ μαρκίωνος καὶ ἔπειτα βασιλέως Θεσσαλονίκης Βονιφατίου, καταλιπόν ἐν Βουργουνδία τὴν σύζυγον Ἰσαβέλλαν καὶ τοὺς υἱοὺς Ὁθωνα de Ray γεννηθέντα ἐν ἔτει 1187 καὶ Γυίδωνα de la Roche γεννηθέντα ἐν ἔτει 1192.—Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ', ἐπιτιμῶν τὴν ἐκδυσθεῖσαν ἀντικανονικὴν πράξιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βεράρδου, ἔλεγεν ἀπλῶς ὅτι δὲν ἐπετρέπετο ἐκκλησιαστικὸν ὀφφίκιον προσωπικὸν (*personatum*), τὸ τοῦ θησαυροφύλακος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Ἀθηνῶν, ἢ ται μεγάλου Οἰκονόμου καθ' ἡμᾶς, ἀνήκον κατὰ τοὺς κανόνας ἀγάμῳ κληρικῶ, νὰ ἀπονειμηθῇ κοσμικῶ ἄρχοντι ἐγγάμῳ, καὶ δὴ αὐτῷ τῷ ἡγεμόνι Ὁθωνι de la Roche, εἰς σκάνδαλον καὶ εἰς βλάβην τῇ Ἐκκλησίᾳ.—Σημειῶσαι δὲ ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1206 εἶχε μεταφέρει ὁ Ὁθων πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν εἰς Ἀθήνας ἐν τῷ παλατίῳ τῆς ἀκροπόλεως.

ἔγγραφον πληρεξουσιότητα πρὸς τὸ πειθαναγκάσαι δι' ἐπιβολῆς ἐπιτιμιῶν καὶ ἀποστερήσεως παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ εἰσοδήματος ὅπως προσκάλωνται τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐπὶ μηδεμιᾶ προφάσει ἀπέρχονται ἐν καιρῷ τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν.

Ἐξοσιν ἡμέρας ὑστερώτερα, ἰδοὺς φεβρουαρίαις τοῦ ἔτους 1208, ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ' ἀπέλυσε σιγίλλον ἀποστολικὸν ἀπὸ τοῦ Λατεράνου, διὰ χειρὸς Ἰωάννου, τοῦ τίτλου τῆς Θεοτόκου ἐν Κοσμιδίῳ καρδινάλεως διακόνου, καὶ τῆς ἁγίας Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καγκελλάρου, κατευθυνόμενον « Βεράρδῳ, ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν καὶ τοῖς κανονικῶς αὐτὸν διαδεχομένοις εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ». Διὰ τοῦ σιγίλλου αὐτοῦ, μετὰ τὴν ἐκ νέου μνημόνευσιν ὅτι ἡ Ἀθηνῶν Ἐκκλησία εἶχε τεθῆ ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ φυλακὴν τοῦ μακαρίου Πέτρου, καὶ τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας τὴν προστασίαν, ὁ πάπας ἐξησφάλιζεν αὐτῇ « πάντα τὰ ὅθεν δὴ ποτε δικαίως καὶ κανονικῶς προσαρμόσαντα κτήματα ἐν τῷ παρόντι, καὶ τὰ ποντιφικῇ συγκαταθέσει, βασιλικῇ ἢ αὐθεντικῇ δωρήσει, προσφορᾷ πιστῶν, ἢ ἄλλοις τισι δικαίοις τρόποις, Θεοῦ ἐπιδοηθούντος, προσκτηθησόμενα ἐν τῷ μέλλοντι, ἵνα ταῦτα ἀσφαλῆ καὶ ἀλώβητα τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς τὸ διηνεκὲς διαμένωσιν ».

Ὡς κτήματα τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν ἀνεφέροντο ὀνομαστικῶς τὰ ἀκόλουθα χωρία: Προκοβενίκος, Ὠρωπός, Τρικλίνη, Πλατάνη, Φυλὴ, Κυριομοναστήρι, Χασσιά, Μαινίδι, Δεκέλεια, Κλειστά, Περσεκονάρι, Κάτω-Πρέξικα, Καλέντζη, Καπανδρίτι, Ἁγία Ἀνάστασις, Ποταμός, Πύργος, Ταῶ, Μαραθῶν, Ἀργαλεῖκι, Ἀνθηδών, Αἰγώνεια, Βάθεια, Θέρμα, Μουρτάρι (1).

(1) « In quibus hæc propriis duximus vocabulis exprimentia casalia: Proconvenico, Vertipos, Triclini, Platan, Felin, Curiomonaster, Cassas, Menidi, Ducheleos, Calixtes, Perseconar, Catapersica, Olazazuntas, Chantebrite, Alianastasis, Rothamo, Pirgo, Hû, Mareton, Oargito, Largedo, Lalaeonila, Vatia, Lilerme, Mortar ». Τούτων ὁ Προκοβενίκος σώζεται μέχρι τοῦ νῦν, ἐν τῷ δήμῳ Ἡρακλείου τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος. Vertipos ἦτοι Ὠρωπός, τὸ ἐπὶ Μεγαλῆ Ἀχομιναῶτος χωρίον τῆς ἐπισκέψεως Ἀθηνῶν, ἀποσπασθὲν παρανόμως καὶ δοθὲν τῷ κοινῷ τῶν Θησῶν. Τρικλίνη καὶ Πλατάνη, χωρία τῆς καταργηθείσης ἐπισκοπῆς Πλαταιῶν. Φυλὴ, τῆς Κυρᾶς τὸ Μοναστήρι, Χασσιά, Μαινίδι (τοῦ δήμου Παιονιδῶν), Δεκέλεια, Κλειστά, σώζονται μέχρι τοῦ νῦν ἐπὶ τῆς Πάρνηθος κατὰ τὰ πρὸς μεσημέριαν κρᾶσπεδα αὐτῆς Περσεκονάρι, Κάτω-Πρέξικα, Καλέντζη, Καπανδρίτι, Ἁγία Ἀνάστασις, Ποταμός, Πύργος (Torre ἐπὶ Βενετῶν), Ταῶ (φραγκιστὶ τοῦ Πῦ, καὶ ἄλλα-

Τούτοις προσετέθησαν καὶ ἄλλα δέκα, ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Καρύστου κείμενα χωρία: Βουκόλια, Πεζᾶνον, Περιστερὰ, Μαρώνεια, Καλήμερα, Μονή, Χυμώνι, Πολύστυλον, Κοντογράδι, Λάφυστον, καὶ οἱ ἀμπελώνες Κονίζαρη, Μοσχατέλι, Κάτω-Κεφαλάρι, Ἁγία Φρόνησις (1).

Παρὰ ταῦτα ὁ πάπας παρεχώρει τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀθηνῶν τετρακοσίους παροίκους καὶ διακοσίους παπάδες (2) κατοικοῦντας ἐν Ἀθή-

νιστὶ Δαοῦ), Μαραθῶν, Ἀργαλεῖκι ἢ τῷ Ἡρακλείῳ τοῦ Μαραθῶνος, κείνται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἀττικῆς, τῆς καλουμένης Μεσογαίας. Largedo [L'Argedo] καὶ Lalaeonila [La Laeonila], ὠνομάζοντο τὸ ἐντεῦθεν τοῦ Εὐρίπου ἔσχατον τῆς βοιωτικῆς παραλίας χωρίον Ἀνθηδῶν καὶ Αἰγώνεια ἢ πόλις τῶν Μαλλέων ἀντικρὺ τῆς Εὐδόλας (Liceo τῶν Βενετῶν). Vatia, Lilerme [Li Torme], Mortar, εἶνε τὰ μέχρι τοῦ νῦν σωζόμενα τῆς νήσου Εὐδόλας χωρία, Βάθεια ἐπὶ τῷ Εὐρίπῳ, Θέρμα παρὰ τὴν Αἰδηψόν, καὶ Μουρτάρι τοῦ δήμου Λύλωνος.

(1) « In Caristiensi episcopatu decem casalia; Les Bovories, Lepesin, Loperistore, Lamarogna, Locarimera, Lomoni, Lochimoni, Lopolistile, Cunograt, Lapisto; vineas Conizari, Muscatel, Catacephalar, Agiafronesis ». Τὰ περισσότερα τῶν τοπικῶν τούτων ὀνομάτων γράφονται ἐν συνθέσει μετὰ τοῦ βωμναφραγκικοῦ ἄρθρου Le, la, lo, καὶ μάλιστα τὸ πρῶτον ἐν γαλλικῇ φράσει Les Bovories ἀντὶ Βουκόλια. Τὸ Πεζᾶνον σώζεται καὶ νῦν ἐν τῷ δήμῳ Καρύστου, τὸ δὲ χωρίον Καλήμερα εἶνε τὸ νῦν καλούμενον Καλημεριάνοι, τοῦ δήμου Κοτυλαίου τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας. Ἡ Μονή, ἦτοι τὸ νῦν Μονίδρι καλούμενον χωρίον, ἀνήκει τῷ δήμῳ Λύλωνος.

(2) « Quadringentos palicas et ducentos papates commorantes Athenis, et centum palicas in Thebis, et centum in Nigroponto ». — Palicas, ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ πάλλικες ἢ τῷ παλλικάρια, ὠνομάζοντο ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ οἱ ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ στρατῷ ἀκόλουθοι, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ ἐργαζόμενοι τὰς γαίας ἐναπόγραφοι χωρίται, οἱ ἄλλως τε καλούμενοι villani καὶ rustici παρὰ τῶν Λατίνων, πάροικοι δὲ παρὰ τῶν Βυζαντινῶν. — Παπάδες ἐκαλοῦντο καὶ τότε, ὅπως ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, κυρίως οἱ ἔγγαμοι ἱερεῖς, ἔπειτα δὲ καθ' ὅλου ὁ κατώτερος κληρὸς τῶν ἰθαγενῶν. Ὁ μητροπολίτης Μεγαλῆ Γ' Ἀχομιναῶτος γράφων ἀπὸ τῆς Κέας τῷ ἀνεψιῷ Μεγαλῆ, ἐν ἔτει 1207, ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς ἀπολύσεως τοῦ παπικοῦ σιγίλλου, ἠύχετο « ἀπαλλαγῆναι τῆς παπαδικῆς τῶν Ἀθηναίων μοχθηρίας » τοῦ μητροπολίτου ἢ δέησις εἰσηκούσθη παρὰ Θεοῦ, ὅτε ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ' ὑπέβαλε τοὺς παπάδες τῶν Ἀθηνῶν τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Βεράρδῳ, δίκην ἐναπογράφων παροίκων, ἵνα δουλεύωσι τὰ κτήματα τῆς λατινικῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. Πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν τῆς παραχωρήσεως ταύτης σημειωτέον ὅτι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους πολλοὶ τῶν προσκαθημένων τοῖς κτήμασι καὶ δουλεύοντων χωριτῶν, ὠφελοῦμενοι τοῦ ἐπικρατοῦντος βυζαντιτικοῦ θεσμοῦ καθ' ὃν οἱ κληρικοὶ ἦσαν ἐλεύθεροι δουλασύνης καὶ ἀγγαρίας, προσεπάθουν παντὶ τρόπῳ ὅπως χειροτονηθῶσι λάθρα ἱερεῖς ἢ διάκονοι ὑπότινος τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἔπειτα ὡς κληρικοὶ τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος παρουσιάζοντο εἰς τὴν διὰ χειροδοσίας ὁμολογίαν ὑπακοῆς τῇ λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ, πρὸς ἀπόκτησιν τῆς προσωπικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας, καταλείποντες τὰ χωρία ἐν οἷς ἐδούλευον πρότερον καὶ εἰσοικιζόμενοι ἐντὸς τῆς πόλεως,

ναις, ἑκατὸν παροίκους ἐν Θήβαις καὶ ἑκατὸν ἐν Εὐρίπω· ὑδρομυλικὰ ἐργαστήρια, ἀγροκήπια καὶ λουτρὰ καὶ μακελλεῖα ἐν Εὐρίπω καὶ ἐν Ἀθήναις, καὶ ποτάμια ὕδατα πρὸς ἄρδευσιν τῶν ἀγροκηπίων.

Ἐπ' ἴσης ὑπέβαλεν ὁ πάπας τῇ ἐνοριακῇ τοῦ ἀρχιεπισκόπου δικαιοδοσίᾳ τὰς ἡγουμενικὰς μονὰς ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὑμηττοῦ, τὴν Καισαριανήν, τοὺς Ταξιάρχας τοῦ Ἀστερίου, καὶ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τοῦ Κυνηγοῦ· ἔτι δὲ τὸν ἅγιον Νικόλαον τῶν Καλισίων, παρὰ τὰ κράσπεδα τοῦ Πεντελικοῦ. Ἐπειτα τὰ μοναστήρια τοῦ ἁγίου Νικολάου εἰς Κάτω-Πρέξικα, τοῦ ἁγίου Νικολάου εἰς τὰς Κολώνας, δυτικῶς τοῦ Σουνίου, τῆς Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν ἐν Δαφνίῳ, τῶν ἁγίων Ὁμολογητῶν ἐν Ἀμπελοκήποις, τοῦ ἁγίου Πρωτασίου, τῆς ἁγίας Τριάδος τοῦ χωρίου Λαμπρικῶν, τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Βρανᾶ παρὰ τὸν Μαραθῶνα, τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου ὀπισθεν τοῦ Πεντελικοῦ, τοῦ ἁγίου Θεοδώρου παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Χαράδρου, τῶν ἁγίων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ παρὰ τὸν Κάλαμον, τοῦ ἁγίου Νικολάου τῆς Δεκελείας, τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Μαινιδίου, τοῦ ἁγίου Φιλίππου, τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Λουκᾶ τῶν Παραδεισίων (1), τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς νησίδος Μάκρης ἢ τοῖς Βελβίνης, τὸ μοναστήριον τῆς Θεοτόκου ἐν Κοπρίᾳ (2), καὶ ἐκεῖνο τοῦ ἁγίου Βλασίου.

Τῆς λατινικῆς ἀρχιεπισκοπῆς καθεδρικός ναὸς ὠρίσθη ἡ ἐν τῷ Παρθενῶνι τῆς ἀκροπόλεως ἀνέκαθεν μεγάλη ἐκκλησία τῆς Θεομήτορος Ἀθηναίας, ὑπὸ ὁμοίαν ἐπέκλησιν καὶ παρὰ τῶν βουργουνδῶν κληρι-

εἰς μέγα σκάνδαλον τῶν ἄλλων ἐλευθέρων καὶ κανονικῆς χειροτονίας λαχόντων ὀρθόδοξων τε καὶ λατίνων κληρικῶν. Τοιοῦτοι παρείσακτοι ἱερωμένοι ἦσαν οἱ διακόσιοι παπάδες, οἱ ἐν τῇ πόλει Ἀθηνῶν κατοικοῦντες, οἵτινες μετ' ἄλλων τετρακοσίων παροίκων παρεδίδοντο εἰς δουλείαν τῇ λατινικῇ τῶν Ἀθηνῶν Ἐκκλησίᾳ.

(1) Οὐχὶ τὸ μοναστήριον τοῦ ὁσίου Λουκᾶ τοῦ Στειρίτου, ἐν Στειρίδι τῆς Φωκίδος, ὡς ὑπέλαβον τινὲς ἐσφαλμένως. — Τοῦτο ἀνήκε τῇ ἱπποτικῇ τάγματι τῶν Ἀγιοταριτῶν, ὑπὸ οἰκείον προηγούμενον (PRIOR), καὶ ὁ πάπας οὐδεμίαν εἶχεν ἐπ' αὐτοῦ δικαιοδοσίαν. Τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ παρὰ τὰς Ἀθήνας ἐσαΐζετο ἔτι ἐπὶ τουρκοκρατίας· ὁ ἡγούμενος, ἱερομόναχος Μελέτιος, ἐν ἔτει 1848, ὡμολόγηε ὅτι ἔλαβε παρὰ τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν βεβαίως ἑκατὸν πενήκοντα ἀτόκως, πρὸς χρῆσιν τῆς ὑπ' αὐτὸν ἀδελφότητος.

(2) Κοπρία ἐλέγετο ἀρχῆθεν, καὶ οὕτως ὠνομάζετο ἐν τῷ αἰγίλλῳ τοῦ πάπα Ἰννοκέντιου Γ', τὸ νῦν καλούμενον χωρίον Κορωπή, ἀλβανιστὶ δὲ Κουρσαλᾶ, τῶν Μεσσηνίων. Ἦτο δὲ ἡ Κοπρία τὸ πάλαι δῆμος τῆς Ἰπποθωοντίδος φυλῆς.

κῶν, maître-église de Notre-Dame d'Athènes (1), λατινιστὶ δὲ προσαγορευομένη *Dominicum templum Athenarum*, ἢ τοῖς Κυριακῶν Ἀθηνῶν. Αἰτήσῃ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βεράρδου καὶ τοῦ περι αὐτὸν πρεσβυτερίου, ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ' διατάξατο τὴν ἐν τῷ Κυριακῷ ἐκκλησιαστικῇν ὑμνωδίαν καὶ πᾶσαν ἀπλῶς τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς Ἐκκλησίας τῶν Παρισίων, καὶ ἐπεκύρωσε τὰ πρὶν παρὰ τοῦ ἀποστολικοῦ ἐξάρχου καρδινάλειος Βενεδίκτου ὀρισθέντα περὶ τῶν κανονικῶν πρεσβυτέρων, καὶ τῆς διανομῆς τῶν λεγομένων διακονιῶν καὶ κανονικῶν ἢ τοῖς μερίδων ἐκάστου αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἱσρατικῶν ἀπολαβῶν καὶ κτημάτων, ἐπιτρέπων αὐτοῖς τὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων ἰσχυρούσας συνηθείας, καθ' ὅσον αὐταὶ ἠδύναντο νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἄνευ ζημίας τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν, καὶ ἄνευ σκανδάλου τοῦ λοιποῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς χώρας τοῦ ἡγεμόνος.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βεράρδος μετὰ τῶν περι αὐτὸν κανονικῶν πρεσβυτέρων ἐνωκίσθησαν ἐν τῷ παρὰ τὰ Προπύλαια τῆς ἀκροπόλεως ἀρχαίῳ μητροπολιτικῷ οἴκῳ, ὅπου πρὸ αὐτῶν εἶχον τὰς διατριβὰς οἱ τελευταῖοι ποιμενάρχαι, Γεώργιος Γ' Ξηρός, Γεώργιος Δ' Βούρτζης, καὶ Μιχαὴλ Γ' Ἀκομινάτος, καὶ οὕτως ἡ πρὶν ὀρθόδοξος μητρόπολις μετεσχηματίσθη εἰς λατινικὸν ἀρχιεπισκοπεῖον καὶ πρεσβυτέριον, καὶ ὡς τοιοῦτο διέμενε δι' ὅλης τῆς φραγκοκρατίας.

Τῷ Μιχαὴλ Γ' Ἀκομινάτῳ, τελευταίῳ ἑλληνι μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν, βιαίως ἐκβλήθέντι παρὰ τῶν εἰς ἀλλότρια ἐμπεσόντων βουργουνδῶν κληρικῶν, δὲν συνεχωρήθη οὔτε αὐτὴ ἡ ἐν Ἀθήναις διατριβή. Ὁ κανονικὸς μητροπολίτης ἐξῆλθε τῆς πόλεως ἐν σπουδῇ, καὶ συνοδευόμενος παρὰ τῶν ἀνεψιῶν Μιχαὴλ καὶ Γεωργίου κατηθύνθη εἰς Θήβας· ἐκεῖ δὲ εὗρων ὅτι καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θηβῶν Μανουὴλ εἶχε φύγη διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας, ἐξηκολούθησε τὴν διὰ ξηρᾶς πορείαν μέχρι Αὐλίδος, ὅπουθεν ἐπανάπλευσεν εἰς Θεσσαλονίκην παρὰ τὸν μέγα δυνάμενον παπικὸν ἐξάρχον καρδινάλιον Βενεδίκτον, παρ' οὗ ἠλπίζεν ἐπανόρθωσιν τινὰ τῶν προσγενομένων αὐτῷ παθημάτων· ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσεν. Ὁ παπικὸς ἐξάρχος καὶ οἱ ἐκπροσωποῦντες τὸν ἀπόντα ἐπικυριάρχην τοῦ Ὄθωνος de la Roche βασιλέα Βονιφάτιον τοῦτο μό-

(1) «maître eglise d'Athènes -- e'on dist de Nostre Dame». — HENRY DE VALENCIENNES.

νον ἐνέδωκαν ταῖς παρακλήσεσι τοῦ μητροπολίτου, ὅπως μετακινῶν πρὸς ὥραν τὴν παλαιὰν αὐτοῦ ἔδραν ἐν μιᾷ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ ἀπωτάτων ἐπισκοπῶν, ἐπιβλέπῃ ἐκεῖθεν τὸ ἐμμένον τῷ πατρίῳ ὄρησκειύματι ποιῆμιον.

Ὁ Μιχαὴλ Ἀχομινᾶτος ἐπιστρέφων ἀπρακτος ἐκ Θεσσαλονίκης ἀπέβη εἰς Εὐβοίαν, ἵνα ἐπισκεφθῇ διὰ τελευταίαν φορὰν τὰς ὑποκειμένας αὐτῷ ἐπὶ τῆς μεγαλονήσου ἐπισκοπὰς Εὐρίπου καὶ Καρύστου, καὶ τὰ ἐκεῖ ὑπάρχοντα ἐκκλησιαστικὰ τῆς Ἀθηνῶν μητροπόλεως κτήματα· ἀλλ' εὗρεν ὅτι καὶ ἐν Εὐβοίᾳ εἶχον συμβῆ ὅμοιαι ὅπως καὶ ἐν Ἀθήναις πολιτικαὶ καὶ ἐκκλησιαστικαὶ μεταβολαί, μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας παρὰ τῶν ἀκολουθούντων τὸν βασιλέα Θεσσαλονίκης φλαμανδῶν καὶ λομβαρδῶν ἱπποτῶν, ὧν ἡγούντο Ἰάκωβος d'Avnesnes καὶ oi dalle Carceri ἐκ Βερώνης.

Ἐπὶ τέλους ὁ μητροπολίτης Μιχαὴλ ἀπεφάσισεν ἵνα ἀποσυρθῇ ἐπὶ τὰ ἔσχατα τῶν κατ' Αἰγαίον Κυκλάδων, ἐν τῇ αὐτῷ ὑποκειμένη καὶ μῆπω ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων κατασχεθεῖση ἐπισκοπῇ τῆς νήσου Κέω, καταφεύγων ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (1081-1118) ἰδρυθεῖση μονῇ τοῦ Προδρόμου (1). Ἀλλὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος 1207 καὶ ἡ νῆσος Κέως κατελήφθη ὑπὸ τοῦ βενετοῦ Πέτρου Ἰουστινιάνη, συνεταιρισθέντων αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν Ἀνδρέου καὶ Ἱερεμίου Γυίζη, καὶ τοῦ Δομινίκου Μικιέλη, ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν Μάρκου Σανούδου, τοῦ τιμηθέντος ἔπειτα εἰς δοῦκα Νάξου καὶ Αἰγαίου Πελάγους.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν πολλοὶ ἐκ τῶν ἐπιφανῶν τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Ἑλλάδος ἀνδρῶν μετέβαινον εἰς Νίκαιαν πρὸς σύσκεψιν περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀνατολῆς Θεοδώρου τοῦ Λασκάρως, ἐν οἷς ὁ ἀδελφὸς τοῦ δεσπότη τῆς Ἱπείρου Θεόδωρος Δούκας, ὁ μέγας καὶ πολὺς ἄρχων τῆς Εὐρίπου Χαλκούτσης, καὶ αὐτὸς τοῦ μητροπολίτου Μιχαὴλ ὁ αὐτάδελφος Νικήτας ὁ Χωνιάτης. Τότε ὁ μηνὶ μαρτίῳ τοῦ ἔτους 1206 ἀναβὰς τὸν οἰκουμε-

(1) Ταῦτη τῇ μονῇ εἶχε δωρηθῆ παρὰ τοῦ πρωτοκτήτορος βασιλέως Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ καὶ τὸ ἐν Ναυπάκτιῳ μονίδιον τοῦ ἀγίου Νικολάου τοῦ Σιζόντος· οἱ δὲ ἐκ προμήτορος τῆς Θεοδώρας Κομνηνῆς τῷ γένει προσήκοντες δεσπότηται τῆς Ἱπείρου καὶ Θεσσαλίας Μιχαὴλ καὶ Θεόδωρος, οἱ ἐκ τῆς μητρὸς αὐτῶν Ζωῆς Δούκαινας ἐπικληθέντες Δοῦκαι Ἄγγελοι Κομνηνοὶ (1204-1214), εὐηργέτουν τὴν ἐν Κέῳ μονὴν τυγχάνουσαν ἔδραμα τοῦ ἐκ Θηλέων γενάρχου αὐτῶν Κομνηνοῦ Ἀλεξίου.

νικὸν θρόνον ἐν Νικαίᾳ πατριάρχης Μιχαὴλ Αὐτωρειανός, ὅς καὶ τὸν δεσπότην Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν τῷ βασιλικῷ διαδήματι ἐταινίωσεν, ἐν τῇ μερίμνῃ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, μετεκαλέσατο παρ' ἑαυτῷ τὸν ἐβδομηκονταετῆ περίπου Μιχαὴλ Ἀχομινᾶτον ἵνα δώσῃ αὐτῷ εἰς ἀνταλλαγὴν τῆς ἀπολεσθείσης μητροπόλεως Ἀθηνῶν τὴν χηρεύουσαν ἔδραν τῆς μητροπόλεως Νάξου. Ἀλλ' οὗτος ὑπέργηρος καὶ ρευματιῶν, ἔτι δὲ καταβεβλημένος ὑπὸ τῶν κοινῶν καὶ ἰδίων δυσπραγιῶν, ἀπεποιεῖτο εὐσχήμως τὴν εἰς Βιθυνίαν μετάθασιν, προφασιζόμενος τὴν ἐμποδοστατοῦσαν αὐτῷ ἀσθένειαν.

Συγχρόνως καὶ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις ἀπέστειλλε διὰ τοῦ μεγάλου ναυάρχου Ἰωάννου τοῦ Στειριῶνου ὄρισμὸν μετακλήσεως τοῦ μητροπολίτου, τιμὰς ἐπαγγελόμενος αὐτῷ καὶ ἀνάπαυσιν· ἀλλ' οὗτος φύσει μισαπόδημος καὶ βαρυκίνητος, νῦν δὲ καὶ ὑπέραντλος πρεσβυτικῶν δεινῶν καὶ κατάπονος ἐκ τῶν περιστάσεων, ἀπεποιεῖτο τὴν βασιλικὴν χάριν, καὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐφίετο εἰ μὴ διάγων ἐρημίτου ζωῆν νὰ ἐκμετρήσῃ ἐγκλειστος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Κομνηνοῦ τὸν πολυπαθῆ αὐτοῦ βίον. Τὰ ὅμοια ἀπεκρίνετο καὶ δευτέρᾳ μετακλήσει γενομένη παρὰ τοῦ γυναικοθείου τοῦ βασιλέως Βασιλείου τοῦ Καματηροῦ.

Τὰ ἐν Νικαίᾳ συμβαίνοντα καὶ αἱ ἐπανειλημμέναι προσκλήσεις ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου αἱ ἀποτεινόμεναι τῷ μητροπολίτῃ Μιχαὴλ, ἡγεῖραν ὑπονοίας τοῖς τότε καταλαβοῦσι τὴν νῆσον Κέων βενετοῖς κατακτηταῖς. Οὗτοι οὐχὶ μικρῶς ἐμπικραινόμενοι τῷ ἀκούσματι, ἠπεῖλουν μέγα κακὸν τοῖς συνοδεύσασιν τὸν μητροπολίτην ἀνεψιοῖς, καὶ τῇ ὑποδεξαμένη τοὺς πρόσφυγας μονῇ τοῦ Προδρόμου, παραφυλάττοντες ὅπως εὕρωσιν εὐλογον ἀφορμὴν πρὸς κατάδιωξιν αὐτῶν. Ἐντεῦθεν φοβούμενοι οἱ συγγενεῖς καὶ ὁ καθηγούμενος τῆς μονῆς, μή πως ἐκ τῆς ὑπονοίας ἐπισυμβῇ αὐτοῖς ἀνιαρόν τι ἢ ὅπως δῆποτε ὀχληρόν, παρενέβαλον ἑαυτοὺς ἐγγυητὰς, ὅτι ὁ γηραιὸς ἱεράρχης δὲν ἠθέλην ἀπομακρυνθῆ τοῦ ἐν Κέῳ καταφυγίου μεταβαίνων εἰς Νίκαιαν, καὶ οὕτω διεπράξυναν τοὺς βενετούς.

Μικρὸν ἔπειτα οἱ συνοδεύσαντες εἰς Κέων τὸν μητροπολίτην Μιχαὴλ φίλοι καὶ οἰκεῖοι, ἢ τοι ὁ υἱὸς τοῦ ἐπισκόπου Καρύστου Γεώργιος Βαρδάνης, ὁ Δημήτριος Μακρεμβολίτης, καὶ οἱ ἀνεψιοὶ Νικήτας, Γεώργιος καὶ Μιχαὴλ, ἐπιστρέψαντες εἰς Ἀθήνας ὑπετάγησαν

τῆ φραγκικῆ ἐξουσίᾳ, καὶ παραμένοντες ἐκεῖ ἀνταπεκρίνοντο μετὰ τοῦ ἱεράρχου, διευκολύνοντες τῷ ἐγκαταλειφθέντι ποιμνίῳ τὴν μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου πνευματικὴν κοινωνίαν. Κομιστὴς τῶν γραμμάτων ἐτύγχανεν ὁ διακονῶν τῷ μητροπολίτῃ μοναχὸς Νεόφυτος, ὅστις ἅμα τῷ ἐλθεῖν εἰς Ἀθήνας ὑπέστρεψε πάλιν παρ' αὐτῷ. Ἀλλὰ καὶ ὁ φυγαδευθεὶς ὑπὸ τῶν φράγκων κατακτητῶν ἀρχιεπίσκοπος Θηβῶν Μανουήλ, μεταβὰς εἰς Ἄνδρον, διὰ τῶν καταπλεόντων ἐκ Θεσσαλονίκης, Βυζαντίου, καὶ Μικρᾶς Ἀσίας πραγματευτῶν ἐμάνθανε τὰ ἐκασταχοῦ συμβαίνοντα, καὶ τὰς ἐκεῖθεν κομιζόμενας εἰδήσεις, ὅπως καὶ τὰς ἐξ Ἑλλάδος διὰ τῶν Καρυστίων πλοιαρίων μεταβιβαζόμενας, ἀνεκοίνου τῷ ἐν Κέῳ παραμένοντι μητροπολίτῃ Μιχαήλ.

Τὴν ἐπὶ τῆς καταληφθείσης Ἐκκλησίας Ἀθηνῶν ἱεράν ἐφορείαν ἀνέθετο ὁ Μιχαήλ Ἀκομινᾶτος Λουκᾶ τινι ἱερομονάχῳ, ἀκολουθήσαντι αὐτὸν εἰς Κέων, ἐπαναστρέψαντι δὲ εἰς Ἀθήνας καὶ ἀποκρυβέντι, ὅπως κοινωνῆ ἀσφαλῶς μετ' αὐτοῦ ἐν μυστικῇ ἀλληλογραφίᾳ. Τῷ Λουκᾶ τούτῳ παρεκέλευεν ὁ μητροπολίτης ὅπως στηρίξῃ τὰς ταλαιπωρουμένας καρδίας τοῦ ἐν Ἀθήναις ὀρθοδόξου πληρώματος, καὶ μὴ κατοκνῆ παραμυθητικοῖς λόγοις ἐπικοδομῶν τὰς ὀδυνωμένας ψυχὰς. Ὅτε δὲ ὁ ἐκκλησιαστικὸς οὗτος ἐπίτροπος τῆς Ἀθηνῶν μητροπόλεως ἐπρότεινε διορισμὸν ἐν τῇ ἡγουμένίᾳ τοῦ μονιδίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς Μάκρης ἢ τοῦ Βελβίνης μοναχοῦ τινος καλουμένου Κομμολάρδου, τὴν δὲ προβολὴν ταύτην, ἀξιῶσαι φίλων παραδιασθείς, ὑπεστήριξε καὶ Μιχαήλ ὁ ἐν Ἀθήναις διατρίβων ἀνεψιός, ὁ μητροπολίτης ἀνέθετα μὲν τὴν ἡγουμενίαν τῷ ὑποψηφίῳ μοναχῷ διὰ σιγίλλου, ὃ ὑπογράφας ἀπέστειλε τῷ Λουκᾶ διὰ τοῦ κομιζόντος τὰ γράμματα Νεοφύτου, παρεκέλευεν ὅμως αὐτῷ ἵνα ὑπὸ ἰδίαν εὐθύνην παρεγγυήσῃται τῷ Κομμολάρδῳ τὴν διατήρησιν τοῦ ἀνατεθέντος μονιδίου καὶ μὴ ἐξερήμωσιν· τῷ δὲ ἀνεψιῷ Μιχαήλ ἔγραψεν, ὅτι παραπεισθεὶς παρ' αὐτοῦ ἐνεπιστεύθη τῷ Κομμολάρδῳ τὴν ἡγουμενίαν τῆς Μάκρης, ἀλλ' ὅτι ἐφοβεῖτο μήπως τὸ μονίδιον τοῦτο τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς νησίδος ἐν βραχεὶ τὴν αὐτὴν ἤθελεν ὑποστῆ ἐξερήμωσιν οἷαν καὶ ὁ ἐν τῷ λεγομένῳ Θησίῳ ὀμώνυμος ναὸς τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐν τῷ ἔσω Κεραμεικῷ, ὃς ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τὸν ἐνοριτῶν δὲν διέφυγε τὸν ἐξαφανισμόν, καὶ ταῦτα προΐσταμένου τοῦ τιμιωτάτου, καὶ αὐτοῖς

τοῖς Λατίνοις αἰδεσίμου Λουκᾶ (1). Πράγματι ὀλίγους μῆνας ὑστερῶτερον τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς νησίδος οἱ μοναχοὶ μετὰ τοῦ νεοπροβλήτου ἡγουμένου Κομμολάρδου ἐξώσθησαν παρὰ τῶν Λατίνων, καὶ τὸ μονίδιον τὴν αὐτὴν φέρον ἐπωνυμίαν monasterium Sancti Georgii de Insula ἐπέδόθη παρὰ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ' τῷ λατίνῳ ἀρχιεπισκόπῳ Βεράρδῳ, μηνὶ φεβρουαρίῳ τοῦ ἔτους 1208, ἐκυρώθη δὲ ἔπειτα μηνὶ φεβρουαρίῳ τοῦ 1214 εἰς μετόχιον τοῦ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαιᾶς Ἀνδραβίδας (Andreville) Ὀσπιταλίου τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, παρὰ τοῦ τότε παπικοῦ ἐξάρχου καρδινάλεως Πελαγίου, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ὀσπιτάλιον τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τῆς Μάκρης, τῆς διοικήσεως Ἀθηνῶν». Ὅτε δὲ πάλιν τὸ ἐν Ἀνδραβίδᾳ ἱδρυμα ἠνώθη, ἐν ἔτει 1237, ταῖς ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Ἑλλάδι κτήσεις τοῦ ἱπποτικοῦ τάγματος τῶν Τευτόνων, καὶ τὸ ἐν Μάκρῃ μετόχιον ὑγκειοποιήθη παρ' αὐτῶν.

Πολλὰ αἰτήσεις ἐσωρεύοντο καθ' ἐκάστην ἐξ Ἀθηνῶν παρὰ τῷ ἐν Κέῳ ἡσυχάζοντι μητροπολίτῃ Μιχαήλ πρὸς ἐπίτευξιν χειροτονιῶν καὶ διορισμῶν ἐφημερίων καὶ ἡγουμένων διὰ μεσολαβήσεως τοῦ ἀνεψιοῦ Μιχαήλ, παραμένοντος ἐν Ἀθήναις μέχρι τοῦ ἔτους 1213, ὅτε οὗτος ἠναγκάσθη ἵνα μετοικήσῃ εἰς Θήβας.

Ὁ ἀνεψιός, καὶ τοὶ κατ' ἐπιφάνειαν ἐδέχετο τὴν σύστασιν τοιούτων ἀλόγων αἰτήσεων ἐκ μέρους ἀπαιδευτῶν ἀνθρώπων, ἐνίοτε μάλιστα ἐν παροικίας λόγῳ δουλευόντων χωριτῶν, συνεβούλευεν ὅμως τὸν θεῖον αὐτοῦ μητροπολίτην ὅπως θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ἀσκόπους καὶ ἀδοκίμους αὐτὰς χειροτονίας. Ταῦτα συνέβαινον ἐν ἔτει 1207, πρὸ τῆς ἰδοῖς φεβρουαρίαις τοῦ ἔτους 1208 ἀπολύσεως τοῦ παπικοῦ σιγίλλου δι' οὗ παρεχωροῦντο διακόσιοι τοιοῦτοι παπάδες τῷ λατίνῳ ἀρχιεπι-

(1) Τὴν τῷ ἀνεψιῷ Μιχαήλ ἀποτεينوμένην φράσιν «ἀμέλει τοι, μετόχιον ὁ ἐν Μάκρῃ ἅγιος Γεώργιος ἔσται τοῦ ἐν τῷ Κεραμεικῷ τρόπον ἕτερον, ὡς τῆς αὐτῆς» δὴλον ὅτι συμμετέξων παντελοῦς ἐξερήμωσεως», παρανοῶν ὁ Φερδ. Γρηγορόβιος ὑπέλαβεν, ὅτι ὁ ἐν τῷ Θησίῳ ναὸς ἦτο μόνῃ κοινοδιατῶν, ἧς ἐξάρτημα ἦτο μετόχιον ἦτο δὴθεν τὸ ἐν Μάκρῃ μονίδιον. Ὁ μητροπολίτης Μιχαήλ εἰρωνευόμενος ἔλεγε παραβολικῶς περὶ πράγματος συμβησαμένου τρόπον ἕτερον, οὐχὶ κυριαλεκτικῶς· ἄλλως τε ἡ περίστασις ὅτι προσοτῶς τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ Κεραμεικῷ ἦτο ὁ τιμιώτατος καὶ αἰδέσιμος Λουκᾶς, ἀποκλείει πᾶσαν περὶ μοναστηρίου ὑπόθεσιν, καθ' ὅτι μόνων τῶν ἐνοριακῶν ἐκκλησιῶν οἱ πρεσβύτεροι, ὄντες ἔγγαμοι ἱερεῖς, προσεφωνοῦντο τιμιώτατοι καὶ αἰδέσιμοι.

σκόπῳ Βεράρδῳ, ἵνα δουλεύωσι μετὰ τῶν ἄλλων παροίκων τὰ κτήματα τῆς Ἐκκλησίας, παρὰ τὴν ἀναξίως ἐπιτευχθεῖσαν χειροτονίαν. Ὁ μητροπολίτης Μιχαήλ Ἀκομινάτος ἔκτοτε παρεκάλει τὸν ἀνεψιὸν καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐπίτροπον ἱερομόναχον Λουκᾶν, ἵνα ἀπαλλάττωσιν αὐτὸν τοῦ λοιποῦ τῆς παπαδικῆς τῶν Ἀθηναίων μοχθηρίας, οἵτινες, μετὰ τόσας χειροτονίας ἱερέων καὶ διακόνων, ἐξηκολούθουν ἵνα παρέχωσιν αὐτῷ πράγματα ὅπως καὶ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς Κέω καὶ τῷ ἡγουμένῳ τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου, πρὸς οὓς ἀπηλυθύνοντο καθ' ἑκάστην ἐξ Ἀθηναίων διαπεραιούμενοι, ἀναγκάζοντες ἵνα μεσιτεύωσιν ἐπὶ τοῖς κακοῖς αὐτῶν θελήμασι καὶ ἐπιτύχωσιν ὑπὲρ αὐτῶν χαριστικᾶτα καὶ κληρικᾶτα καὶ ἄλλα ὀφίικια ἐκκλησιαστικά, ξενιζόμενοι καὶ τρεφόμενοι δωρεὰν ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῇ μονῇ.

Ἀπέναντι τῶν καθημερινῶν αὐτῶν ἐνοχλήσεων ὁ μητροπολίτης Μιχαήλ δὲν εὑρίσκειν ἄλλην ἀναψυχὴν εἰ μὴ ἐν φιλοσοφικαῖς καὶ θεολογικαῖς μελέταις, δι' ὧν ἐλησμονεῖ τὸν κόσμον καὶ τὰς κοινὰς συμφοράς. Τῇ ἀρωγῇ καὶ φροντίδι φίλων καὶ συγγενῶν ἠδυνήθη νὰ περισυλλέξῃ λείψανα τῆς ἄλλοτε πλουσίας αὐτοῦ βιβλιοθήκης τῆς ἐν τῷ μητροπολιτικῷ οἴκῳ παρὰ τὰ Προπύλαια τῆς ἀκροπόλεως Ἀθηναίων, βιβλίου καὶ κώδικας οὓς εἶχον διασκορπίσῃ οἱ καταλαβόντες τὸ φρούριον, ὅσῳ ἀνδρεῖοι τόσῳ καὶ ἀγράμματοι βουργουνδοὶ πολεμισταί, μὴ γνωρίζοντες τὴν ἀξίαν τοιούτων θησαυρῶν. Ὁ ἐν Ἀθήναις διαμένων ἀνεψιὸς Μιχαήλ ἐντυχῶν τινι τῶν ἀπολεσθέντων κωδίκων περιέχοντι τὸ ὄργανον τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀνέλαβε καὶ ἔστειλεν αὐτὸ μετ' ἀνθρώπου πιστοῦ. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ ἐπίσκοπος Εὐρίπου Θεόδωρος, ὅστις ἔπεμψε τὸ διὰ χειρὸς αὐτοῦ τοῦ Μιχαήλ Ἀκομινάτου ἀντιγραφὴν ἄλλοτε πόνημα Θεοφυλάκτου ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας, « Ἐρμηνείαν εἰς τὰς Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἐπιστολάς » (1).

Ὁ Μιχαήλ Ἀκομινάτος παροικῶν ἐν Κέῳ πόρρω τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ, ὡς ἀπὸ ὑψηλῆς σκοπιᾶς ἐπέβλεπεν ἀκόμη τὴν ἐν πανωλεθρίᾳ περισταῖσαν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀθηναίων, καὶ προσεβοήθει αὐτῇ τὸ κατὰ δύναμιν. Ἀλλ' ὅτε μετὰ δέκα ὄλων ἐνιαυτῶν ἀπουσίαν ἐτόλμησεν ἐν

(1) Ὁ κώδιξ οὗτος εἰκάζω ὅτι εἶναι ὁ νῦν ἀποκείμενος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς κατὰ τὴν νῆσον Πάτμον βασιλικῆς μονῆς τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὁ ἀναφερόμενος ἐν τῇ Ἰωάννου Σακκελίωνος ἀναγραφῇ, ὑπ' ἀριθμὸν ρις'.

ἔτει 1215 ἵνα ἀνέλθῃ ἐπὶ βραχὺ εἰς Ἀθήνας καὶ προσωπικῶς ἐπισκεφθῇ τὸ ποιμνιον αὐτοῦ ἐν τῷ κρυπτῷ, ἔμαθεν ὅψι ὅτι οὔτε τῷ οἰκείῳ κλήρῳ ἠδύνατο ἵνα καταστῇ ὠφέλιμος οὐδὲ ἑαυτῷ, ἀλλ' ὅτι εἰς μάτην ἐκοπίαζε μὴ δρέπων εἰ μὴ ὀδύνας καὶ σφακέλους, δι' ὃ ἀπέδρα καὶ πάλιν ἐκείθεν ὅσον τάχιστα ἵνα μὴ γίνῃ κατάβρωμα τοῖς ὁδοῦσι τῶν ἀντιστρατευομένων αὐτῷ λατίνων κληρικῶν.

Ἐκτοτε ὁ Μιχαήλ Ἀκομινάτος ἔγκλειστος ἐν τῷ ἱερῷ φροντιστηρίῳ τοῦ Προδρόμου συνδιῆγε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου μετὰ τοῦ καθηγουμένου τῆς μονῆς καὶ τῆς σὺν αὐτῷ ἀδελφότητος· καὶ ὅτε ὁ Θεόδωρος Δούκας, διαδεχθεὶς ἐν τῷ δεσποτάτῳ τῆς Ἡπείρου καὶ Ἄρτης τὸν ἀδελφὸν Μιχαήλ, μετεκαλέσατο πρὸς ἑαυτὸν τὸν μητροπολίτην ἐκ Κέω (1217) δωδέκατον ἤδη ἔτος παροικοῦντα ἐκεῖ, οὕτως εὐπροσώπως ἀπεποιήθη τὴν πρόσκλησιν, ὅπως εἶχε πράξῃ καὶ ἄλλοτε, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀνατολῆς Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις μετεκάλει αὐτὸν εἰς Νίκαιαν. Ἐπὶ τέλους ἐνδιατρίψας χρόνον μακρὸν καὶ ἐγκαρτερῶν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προδρόμου, ρευματιῶν καὶ ἡμιπληγῆς τὰ δεξιὰ τοῦ σώματος μέρη ἀπεβίωσεν ἐν γῆρα βαθεῖ λήγοντος τοῦ ἔτους 1220, ἀπαρηγόρητος ὅτι ἐτελεύτα πρὶν ἰδῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τὸ σωτήριον ὃ ἠτοίμαζεν ὁ Θεός, ἥ τοι τὴν παλινόρθωσιν ἐν Βυζαντίῳ τοῦ ἀρχαίου πολιτεύματος (1).

Ζῶντος ἔτι ἐν ὑπερορίᾳ τοῦ μητροπολίτου Μιχαήλ πολλοὶ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων καὶ ἡγουμένων ὑπετάγησαν κατ' ἐπιφάνειαν τῇ ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν μέχρι ἐλπίζομένης ἐπιστροφῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν τῶν ἐν Νικαίᾳ διατριβόντων νομίμων βασιλέων καὶ ὀρθοδόξων πατριαρχῶν.

Κατὰ τὰς ἐκ Ῥώμης παπικὰς εἰσηγήσεις ἀπανταχοῦ τοῦ κράτους τῆς Ῥωμανίας ἐπετρέπετο εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς ἐπισκόπους καὶ ἡγουμένους ἢ κατοχῇ τῶν ἐπισκοπῶν καὶ μονῶν ἐπὶ τῷ ὄρω αὐτοὶ μὲν νὰ δώσωσι διὰ χειραψίας ὑπόσχεσιν ὑποταγῆς τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ καὶ τῇ ἀγίᾳ ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, ὁμολογοῦντες τὸν πάπαν πρῶτον ἀρχιερέα καὶ τούτου μνημονεύοντες ἐν τοῖς διπτύχοις κατὰ τὰς θείας ἱερο-

(1) Τελευταῖαι ἐκ τῆς νῆσου Κέω ἐπιστολαὶ τοῦ Μιχαήλ Ἀκομινάτου ἦσαν αἱ πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Μανουὴλ Χαριτόπουλον καὶ τὸν βασιλέα Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν, γραφεῖσαι ἐν ἔτει 1220. Ὁ πατριάρχης Μανουὴλ ἀπέθανε περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1221, ὁ δὲ βασιλεὺς Θεόδωρος μηνὶ σεπτεμβρίῳ 1222.

τελεστίας, οἱ δὲ διαδεξόμενοι αὐτοὺς καὶ μέλλοντες εἰς ἱερατικὴν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας νὰ προβῶσι τιμὴν, μετὰ τὴν τῶν ὁμοφύλων ἐπιλογὴν, εἴτε εἰς ἐπίσκοπον προεπιβάζοντο εἴτε εἰς ἄλλην χειροτονίαν ἢ καὶ ἡγουμενίαν, νὰ χειροτονῶνται μὲν ὑπὸ τῶν λοιπῶν τῆς ἐνορίας ἀνατολικῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ συγκαταθέσει τοῦ λατίνου ἀρχιεπισκόπου, καὶ νὰ ἐγκαθίστῶνται παρ' αὐτοῦ τῇ προσφόρῳ ἀξία. Τὸ δικαίωμα μεταθέσεως ἢ καθαιρέσεως ἐπισκόπων ἐπεφυλάττετο πάντοτε τῇ ἐν Ῥώμῃ ἀποστολικῇ ἔδρᾳ. Ὅτι ἀπέβλεπε τὴν ἐκκλησιαστικὴν διαδικασίαν, ὠρίζετο ὅπως οἱ ἀνατολικοὶ χριστιανοί, ἱερωμένοι τε καὶ λαϊκοί, δικάζονται μὲν παρὰ τοῖς οἰκείοις ἐπισκόποις· ἐὰν ὅμως εἰς ἐκ τῶν κρινομένων, εἴτε ἱερωμένος εἴτε λαϊκός, ἤθελεν ἐκκαλέσθαι τὴν ὑπόθεσιν πρὸς τὸν λατίνον ἀρχιεπίσκοπον, τότε νὰ ἀνακρίνηται παρὰ τούτου πᾶσα ἐφέσιμος δίκη.

Πρῶτος τῶν Ἀθηναίων κληρικῶν ὅστις ἔσπευσε νὰ ὁμολογήσῃ ὑποταγὴν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν χειρὶ τοῦ λατίνου ἀρχιεπισκόπου Βεράρδου ἀναφέρεται ὁ περιβόητος καθηγούμενος τῆς ἐπὶ τοῦ Ὑμηττοῦ μονῆς τῆς Καισαριανῆς, ὅστις διὰ τῆς τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἐκκλησιαστικῆς συγκατανεύσεως καὶ συμπράξεως κατώρθωσε ὅπως τὸ ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου τιμώμενον μοναστήριον διατελῇ ὅπως ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ κατάρξεως ἐλεύθερον καὶ ἀσύνδοτον. Ἐν ἐπιστολῇ κατευθυνομένῃ τῷ καθηγούμενῳ τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς Καισαριανῆς παρὰ τοῦ ἐν Κέῳ ἡσυχάζοντος μητροπολίτου Μιχαήλ Ἀχορινάτου, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1209, λέγει αὐτῷ ὁ πικραίνόμενος ἱεράρχης ὅτι « ἔδει μὲν καὶ τοὺς παρόντας δεσπότας θεραπεύειν παντοίως καὶ ἀποπληροῦν τὰ καταθύμια αὐτοῖς, μνησθῆναι δὲ ὅμως καὶ τῶν παρελθόντων κανονικῶν ἀρχιερέων, εἴτε ἤδη τεθνήκασιν, εἴτε καὶ μικρὸν ἔτι ἐμπνέουσιν, ὡσπερ καὶ αὐτός ». Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἀναφέρεται πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι ὁ πτωχοηγούμενος τῆς ἐν Κέῳ μονῆς τοῦ Προδρόμου « ἀπὸ τοῦ ὑστερήματος αὐτοῦ ὠνησάμενος μελισσῶν κυψέλας » παρέδωκε τῷ καθηγούμενῳ τῆς μονῆς τῆς Καισαριανῆς, ὥστε ἐν τῷ « Ὑμηττῷ νέμεσθαι καὶ ἐπιδιδόναι εἰς αὐξήσιν »· ἀλλ' οὗτος τεσσάρων ἤδη παρελθόντων ἐνιαυτῶν (1206 - 1209), οὐ μόνον οὐδένα ἀπέδωκε καρπὸν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν μελισσῶνα ἔλεγεν ὅτι διεφθάρη. Τὰ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Μιχαήλ ἀνατεθέντα μοναστήρια τῷ τε ὑπομνηματογράφῳ τῆς μητροπόλεως Γεωργίῳ τῷ Βαρδάνῃ, υἱῷ τοῦ ἐπισκόπου

Καρύστου ἐν Ἀθήναις διατρίβοντι, καὶ τῷ οἰκίῳ ὑποτακτικῷ μοναχῷ Πέτρῳ, εἰς μικρὰν αὐτῶν συντήρησιν καὶ ψυχαγωγίαν, ὁ καταχραστῆς ἡγούμενος καὶ ταῦτα ὀλοκλήρως ὠκειοποιήθη, μετατρέψας εἰς μετόχια τῆς Καισαριανῆς, ἐπωφελούμενος τῆς μεταπολιτεύσεως. Ἄλλος ἡγούμενος, ὁ τῆς ἐν Ἀμπελοκῆποις μονῆς τῶν ἁγίων Ὁμολογητῶν ἤδη ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως ἐν Ἀθήναις τῶν λατίνων κληρικῶν, εὕρισκετο ἐκτεθειμένος εἰς μυρίας ἐπηρείας καὶ καταδιώξεις, ἀντιπραττόντων καὶ αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων συμπολιτῶν. Κατακλυδωνιζόμενος ὁ ἡγούμενος παρητήθη, ἢ μᾶλλον ἐξώσθη τῆς μονῆς, ἐν ἔτει 1208· γράψας δὲ περὶ τῶν συμβάντων τῷ ἐν Κέῳ μητροπολίτῃ, ἔλαβεν εἰς ἀπάντησιν παραμυθικωτάτην ἐπιστολὴν, ἐν ἣ ὁ Μιχαήλ Ἀχορινάτος συνεβούλευεν αὐτῷ ἵνα ζῆ καθ' ἑαυτὸν ἐν παραβύστῳ, μὴδ' ὀρώμενος τοῖς πολλοῖς, καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἀπεκδυσάμενος τὰς μετὰ τῶν τυραννούντων ἀναχύσεις καὶ συνδιαφθοράς. Ὅτε δὲ ὁ ἡγούμενος ἠθέλησε μετὰ ταῦτα νὰ μεταβῇ εἰς Κέων πρὸς συνέντευξιν μετὰ τοῦ κανονικοῦ ἀρχιερέως Μιχαήλ Ἀχορινάτου, φήμη διεδόθη ὅτι οἱ ὁμόφυλοι Ἀθηναῖοι ὑποπτεύοντες ὅτι συμπαραλαμβάναν ἀφαιρέσας ἐκ τῆς μονῆς πλοῦτον πολύν, ἐπεμψαν ἐγκαίρως ὀλέθρια μηνύματα πρὸς τοὺς κατὰ θάλασσαν πειρατάς, δι' ὧν προετρέποντο αὐτοὺς ὅπως συλλάβωσι καὶ ἀπολέσωσι τὸν ἡγούμενον κατὰ τὸν πλοῦν. Ὁ ἡγούμενος τότε, προαισθόμενος τὰ κατ' αὐτοῦ τεκταινόμενα ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν, παρητήθη τῆς μελετωμένης ἀποδημίας, καὶ ἐπροτίμησε τὴν τῷ λατίνῳ ἀρχιεπισκόπῳ ὑπακοὴν (obedientiam), ἐπανελθὼν οὕτω εἰς τὴν προτέραν κυριότητα τῆς μονῆς, ἐφ' ἣ ὁ Μιχαήλ Ἀχορινάτος, φρίττων διὰ τὴν κακοήθειαν τῶν Ἀθηναίων πατριωτῶν καὶ ἐπιφωνῶν « Φεῦ, ποταποὶ γέγονασιν οἱ νῦν χριστιανοί! » συνεχάρη τῷ ἡγούμενῳ διὰ γράμματος, λέγων ὅτι πολλὰς ὁ ἡγούμενος ὠφείλε χάριτας τῷ Θεῷ « διὰ τὸ ρυσθῆναι οὕτως ἀπραγματεύτως ἀπὸ χειρῶν πειρατικῶν, καὶ ἐν βραχυημέρῳ καιροῦ διαστήματι αὐθις ἐπανελθὼν εἰς τὴν ἐξ ἧς ἀπηλλάθη μονήν ».

Ὁ Ἕλληνας ἐπίσκοπος Εὐρίπου Θεόδωρος ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1206 εἶχεν ὑποσχεθῆ ἐν χειρὶ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐξάρχου τῆς ἀποστολικῆς ἔδρας πρεσβυτέρου καρδινάλεως Βενεδίκτου τὴν κανονικὴν ὑποταγὴν τῇ ἁγιωτάτῃ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐφ' ἣ ἐπεκυρώθη παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐπισκοπῇ. Ἀλλ' ὅμως ὁ λατίνος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηναίων Βεράρ-

δος, εἰς οὐ τὴν ἐνορίαν ὑπήγετο ἢ ἐπισκοπὴν Ἐυρίπου, ἐπιστρέψας ἐκ Ῥώμης ἀρχομένου τοῦ ἔαρος 1208, ἐπὶ προφάσει ὅτι δῆθ' ὁ ἐπίσκοπος Θεόδωρος τὴν διὰ χειραψίας δοθεῖσαν τῷ καρδινάλει ὑπόσχεσιν ὑποταγῆς δὲν ἐπεσφράγισε δεχόμενος τὸ ἅγιον χρίσμα κατὰ τὴν διατύπωσιν τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἀπέβαλεν αὐτὸν τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ αὐθαίρετως ἔθηκεν αὐτὸν ἐν ἀργίᾳ, καὶ τοι μὴ ἔχων μηδεμίαν ἐπὶ τούτῳ εἰδικὴν ἐντολήν παρὰ τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας, προεχείρισε δὲ ἄλλον ἐπίσκοπον λατίνον ἐπὶ ζημίᾳ καὶ βλάβῃ τοῦ Ἑλλήνος ἐπισκόπου.

Ἀγανακτῶν ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ' μηνὶ δεκεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1208 ἔπεμψεν ἀποστολικά γράμματα τοῖς ἄλλοις ὑποκειμένοις τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ἔλλησιν ἱεράρχαις, τῷ τε ἀρχιεπισκόπῳ Νέων Πατρῶν, τῷ ἐπισκόπῳ Δαυλίας, καὶ τῷ καθηγουμένῳ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Λουκᾶ τῆς ἐπαρχίας Ἐυρίπου, ἐντελλόμενος αὐτοῖς, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ σεβασμιώτατος ἐν Κυρίῳ ἀδελφὸς ἐπίσκοπος Ἐυρίπου Θεόδωρος ἤθελεν ἀνανεώσῃ κανονικῶς τῷ τε πάπᾳ καὶ τῷ οἰκείῳ ἀρχιεπισκόπῳ τὴν ὀφειλομένην ὑποταγήν, νὰ ἐγκαταστήσωσιν αὐτὸν καὶ πάλιν ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ αὐτοῦ θρόνῳ ἐν δικαιοσύνῃ, μηδὲ νὰ ἀφήσωσιν αὐτὸν ἐνοχλούμενον καὶ ἐπηρεαζόμενον ἀναξίως, τοὺς δὲ ἐναντιούμενους νὰ παραινέσωσιν ὅπως παύσωσιν ἄδικα λέγοντες, ἐπιποινῇ ἐκκλησιαστικῷ ἐπιτιμίου.

Ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ ὁ ἐν Κέῳ διαμένων Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτος πρὸς ὃν εἶχε γράψει διὰ βραχέων περὶ τοῦ προκειμένου πειρασμοῦ ὁ ἐπίσκοπος Θεόδωρος, μαθὼν τὰ καθ' ἕκαστα παρὰ τοῦ κομισαμένου τὴν ἐπιστολὴν παπᾶ Βασιλείου, ἔμπλεως πικρίας καὶ χέων δάκρυα ἀπεκρίνετο· «οὐκ ἔμελλες, ἱερώτατε, φύσει μισανθρώπους θῆρας λεοντοκομῶν ἐς τέλος διατηρηθῆναι τῆς ὑπ' αὐτῶν λύμης ἀνέπαφος· --ποῖαν ὁδὸν βσδιεῖται τις; οὐ καταδουλοῦται, καὶ ὡς ἀνδράποδον τὰ ἐπιτεταγμένα παρὰ τῶν τυραννούντων διυπηρετεῖται, καὶ παραχρῆμα ὡς δυσμενῆς ἀπελαύνεται ὑπερόριος· ἐξαγοράζεται τις τὸν καιρὸν καὶ τοῖς θηροῖς τὰ φίλα παρατίθεται, --καὶ οὐδ' οὕτως ἀπομειλίσσεται εἰς τέλος τὴν θηριώδη γενεάν καὶ μισάνθρωπον».

Καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Νέων Πατρῶν ὅστις ἐκ τῶν προτέρων, ἐν ἔτει 1206, εἶχεν ὁμολογήσῃ πίστιν καὶ ὑπακοὴν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ οὕτως εἶχε κυρωθῆ ἐν τῇ οἰκείᾳ ἀρχιεπισκοπῇ, ἐνοχλού-

μένος παντὶ τρόπῳ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ ἐπικρατούντων λατίνων δυναστῶν καὶ κληρικῶν, ἀπέστη καὶ πάλιν, ἐν ἔτει 1209, τῆς εἰς τὴν ἀποστολικὴν ἑδρὰν ὑποταγῆς, καὶ συνετάγη Θεόδωρῳ Δούκᾳ, ἀδελφῷ τοῦ δεσπότη Ἰπείρου καὶ Ἄρτης Μιχαήλ, ὅστις ἀνέλαβε τὴν ἐπὶ τῶν πόλεων Κορίνθου, Ἄργους καὶ Ναυπλίας κυριαρχίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγενοῦς Λέοντος τοῦ Σγουροῦ. Ὁ βαρυθυμῶν μητροπολίτης ρίψας τὴν ποιμαντικὴν αὐτοῦ ράβδον κατὰ πρόσωπον τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, καὶ γυμνώσας μάχαιραν ὀξεῖαν ἐπολέμει ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Δούκαν κατὰ τῶν καμπανῶν καὶ βουργουνδῶν ἱπποτῶν, ῥαγδαίως ἐπιπίπτων κατ' αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Ἀκροκορίνθου. Μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου εἰς τοὺς Φράγκους (1210) ἐκλείσθη ἐντὸς τῆς Λαρίσσης τοῦ Ἄργους, ἀκολουθήσας καὶ ἐκεῖ τὸν Θεόδωρον ὁ στρατευόμενος ἱεράρχης. Μηνὶ αὐγούστῳ τοῦ ἔτους 1211 ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ' δι' ἀποστολικῶν γραμμῶν παρεκελεύσατο τῷ ἐπισκόπῳ Ζαγαρᾶς τῆς Ἐλικωνίας, τῷ δεκανῷ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Θηβῶν καὶ τῷ ἱεροψάλτῃ τῆς ἐπισκοπῆς Δαυλίας εἰς συνελθόντες δικάσωσιν ἐρήμην τὸν ἀποστάτην ἀρχιεπίσκοπον Νέων Πατρῶν καὶ καθαιρέσωσιν αὐτὸν συνοδικῶς ἀπὸ παντὸς ἱερατικοῦ ἀξιώματος. Ὅτε δὲ ἐπὶ τέλους καὶ ἡ Λάρισσα τοῦ Ἄργους μετὰ τῆς πόλεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κεκρυμμένων θησαυρῶν τῆς Ἐκκλησίας Κορίνθου ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ πρίγκιπος τῆς Ἀχαΐας Γοδοφρείδου de Ville-Hardouin, καὶ τοῦ μεγάλου κυρίου Ἀθηνῶν Ὁθωνος de la Roche, ὁ Θεόδωρος Δούκας μετὰ τοῦ πρώην ἀρχιεπισκόπου Νέων Πατρῶν ἀφέθησαν ἐλεύθεροι καὶ ἀφίκοντο εἰς Ἄρτην περὶ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 1212.

Ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν μοναστικῶν ἱδρυμάτων ἢ τοῦ ἁγίου Μελετίου μονὴ ἐπὶ τῇ κλεισωρείᾳ τοῦ Κιθαιρώνας, παρὰ τὴν εἰς Θηβὰς ἄγουσαν ὁδόν, ἀντέταξεν ἀδυσώπητον ἐχθρότητα κατὰ τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, στηριζομένη εἰς τὴν ὄχυράν καὶ ἀπόρητον αὐτῆς θεσιν, καὶ ἀκολουθοῦσα τὰς παραδόσεις τοῦ ἱδρυτοῦ καὶ στρατευομένου μοναχοῦ ἐκ Μουταλάσκας Μελετίου. Ὁ Μιχαὴλ Ἀκομινᾶτος ἐν ἐπιστολῇ τῷ καθηγουμένῳ τῆς μονῆς Ἰωαννικίῳ, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1210, ἐσύστασεν αὐτῷ τὸν ἄλλοτε ἐν κλήρῳ ἐκκλησιαστικῷ τεταγμένον πρωτέκδικον τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἐπ' ἀρετῇ διακρινόμενον Ὀρφανόν, ὅστις ἀποφεύγων τὴν δουλικὴν τῷ λατίνῳ ἀρχιεπισκόπῳ ὑπακοήν, ἐπροτίμα τὰς ἐν τῇ μονῇ κατὰ Θεὸν κακουχίας.

Παρά τὰ παλαιόθεν ἐν τῷ μεγαλοκυράτῳ τῶν Ἀθηνῶν αὐτοτελῆ καὶ αὐτοδέσποτα μοναστήρια τῶν ἰθαγενῶν, τὰ ὑποκείμενα νῦν τῇ λατινικῇ ἀρχιεπισκοπῇ, ἐνεκατεστάθησαν ἐπὶ τῶν πρώτων χρόνων τῆς βουργουνδικῆς ἐπικρατήσεως καὶ γέλλοι φραγκισκανοὶ μοναχοί, οἱ λεγόμενοι Ἑλλάττοιες Ἀδελφοὶ ἢ τοὶ Μινωρίται, ἐν Θήβαις, ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κορίνθῳ. Ἡ παραφυᾶς αὕτη τοῦ μοναχικοῦ τάγματος τοῦ ἰδρυθέντος ὑπὸ τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου τοῦ ἐξ Ἀσίσσης, συγχρόνου τοῦ τελευταίου Ἑλλήνος μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Ἀκομινάτου, ἐσχηματίσθη ὑπὸ Βενέδικτον τὸν ἐξ Ἀρρήτιου, ἡγούμενον πρωτοτύπου μονῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀγκώνης, ὅπου οἱ ἐκ Γαλλίας ὀρμώμενοι ἀδελφοὶ ἐλθόντες εἰς Ἑλλάδα, μεταξὺ ἄλλων ἰδρῦσαντο καὶ τὴν μονὴν τὴν παρὰ τὰ κράσπεδα τοῦ Πεντελικοῦ ὄρους, ἧς τὰ εἰρεῖπια ἐσώζοντο μέχρι πρό τινων ἐτῶν, ὑπὸ τὴν κλήσιν *Φραγκομοναστήριον*, ἐπὶ τῇ ἀπὸ Χαλανδρίου εἰς τὴν μονὴν τῆς Πεντέλης ἀγούση ὁδῷ.

Ἄλλως τε καὶ ὁ μέγας κύριος Ἀθηνῶν Ὀθων de la Roche, προσκαλέσας εἰς Ἀθήνας γάλλους Κιστερκιανούς μοναχοὺς (1) ἀπὸ τῆς ἡγουμενικῆς μονῆς Bellevaux τῆς Βουργουνδίας, ὅπου ἔκειντο αἱ ταφαὶ τῶν προγόνων, παρέδωκεν αὐτοῖς τὴν ὑπέρλαμπρον ἐκκλησίαν τῆς βασιλικῆς μονῆς τοῦ Δαφνίου ἣν μετεσχημάτισαν αἱ φράγκοι κοινοβιαῖται εἰς λατινικὴν, διὰ προσθήκης κωιδωνοστασίου, ἐξωνάρθηκος, πυλῶνος, καὶ περιστόου ἐγκλειστρας (cloître) γοτθοφραγκικοῦ ῥυθμοῦ. Ἡ λατινικὴ αὕτη μονὴ ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1217 ἤκμαζε καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς μία τῶν ἐπισημοτέρων τῆς φραγκοκρατουμένης Ἀνατολῆς. Ὁ πάπας Ὀνώριος Γ' προκειμένων ζητημάτων ἀφορώντων τὴν καθ' ὅλου Ἐκκλησίαν ἐν τῷ κράτει τῆς Ῥωμανίας, ἀπετείνετο πρὸς τὸν καθηγούμενον τῆς ἐν Δαφνίῳ μονῆς, αἰτούμενος τὴν συνέργειαν αὐτοῦ εἰς διαφώτισιν ἀναφυομένων ζητημάτων ἐκκλησιαστικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἐκκλησιαστικαὶ ἐριδες τῶν φράγκων δυναστῶν ἐν Ἑλλάδι.
Ἡ ἐν Ῥαυενίκῃ σύμβασις πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Βονιφατίου (1207), ὁ μέγας κύριος Ἀθηνῶν Ὀθων de la Roche ἀποβαλὼν τὴν ὀφειλομένην τῇ βασιλείᾳ Θεσσαλονίκης ὑποταγὴν, ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπικυριαρχίαν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκράτορος Ἐρρίκου, τοῦ διαδεχθέντος τὸν ἐν αἰχμαλωσίᾳ θανόντα ἀδελφὸν Βαλδουίνου. Τότε ὁ ἐπίτροπος τῆς γήρας βασιλισσῆς Θεσσαλονίκης Μαρίας (1) καὶ κηδεμῶν τοῦ διευτοῦς Δημητρίου, υἱοῦ τοῦ Βονιφατίου, κόμητος Οὐβέρτος de Biandrate, μετὰ τῶν ἄλλων λομβαρδῶν μεγιστάνων, τοῦ κοντοσταύλου (connétable) Ἀμαδαίου de Buffa, Ῥαυάνου dalle Carceri, τριάρχου ἐπὶ τῆς Εὐβοίας, Ἀλβερτίνου di Canossa, δυνάστου τῶν Θηβῶν τῆς Φθιώτιδος, καὶ Γυίδωνος Pallavicini, μαρκίωνος Βωδονίτσης, ἀρνούμενοι ἐκ μέρους αὐτῶν τὴν ὀφειλομένην τῷ αὐτοκράτορι ἐπικυριάρχῃ ὑποταγὴν, ἐστράτευον κατὰ τοῦ Ὀθωνος, ὅπως τιμωρήσωσιν αὐτὸν διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλονίκης ἀποχώρησιν. Διὰ τῆς Φθιώτιδος καὶ Λοκρίδος εἰσβαλόντες μετὰ δυνάμειος πολλῆς εἰς Βοιωτίαν, περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1207, καὶ ἐπιπεσόντες ἐξ ἀπροόπτου κατέλαβον τὰς Θήβας καὶ τὴν Καδμείαν· ἀφαιρέσαντες δὲ ἀπὸ τῆς κυριότητος τοῦ Ὀθωνος, παρέδωκαν αὐτὰς ὡς φέουδον ἐνὶ ἐκ τοῦ μέσου αὐτῶν, τῷ μαρκίῳ τῆς Βωδονίτσης Γυίδωνι Pallavicini (2).

(1) Ἡ βασίλισσα, εἰ καὶ μετὰ τὴν ἐπαναγωγὴν αὐτῆς εἰς τὸ ἀρχῆθεν λατινικὸν ὄρησκεισμα μετονομασθεῖσα Μαργαρίτα, ἐξηκολούθει ὅμως παρὰ τῶν ἰθαγενῶν ὑπηκόων, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ συντηρητικοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ' νὰ καλεῖται Μαρία. — « Cum » consilio carissimae in Christo filiae nostrae Mariae, quondam Constantino-politanae imperatricis illustris, quae Thessalonicensis regni, ratione filii, » curam regit ». (1210).

(2) Ὁ Φερδ. Γρηγορόβιος ὀνομάζει αὐτὸν ἐσφαλμένως Ἀλδέρτον, παρανοῶν τὸν Henri de Valenciennes μνημονεύοντα τοῦ « Aubertins ki sires estoit d'Eslyves »,

(1) Ἡ ἀδελφότης τῶν Κιστερκιανῶν (Cistercienses, καὶ γαλλιστὶ Cîteaux) ἦτο ἀποφυᾶς τῆς τοῦ ἁγίου Βενεδικτοῦ τάξεως, ἰδρυθεῖσα παρὰ Ῥοβέρτου ἀββᾶ τῆς πρωτοτύπου μονῆς Μολέσμης, ἐν ἔτει 1098.

Παρά τὰς πολιτικὰς αὐτὰς ἀκαταστασίας συνέβαινον καὶ ἄλλαι πολλῶν δεινότεραι ἐκκλησιαστικαὶ ἐρίδες καὶ ταραχαὶ ἀπανταχοῦ τοῦ κράτους τῆς Ῥωμανίας, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἀχαΐᾳ. Ἀπὸ τῆς πρώτης συστάσεως τοῦ φραγκοβυζαντινοῦ τούτου κράτους, καὶ μετὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν σύμβασιν τὴν γενομένην μηνὶ μαρτίῳ τοῦ ἔτους 1206 ἐν Κωνσταντινουπόλει, μεταξύ τοῦ παπικοῦ ἐξάρχου καρδινάλειος Βενεδίκτου καὶ τοῦ πατριάρχου Θωμᾶ Μωροζίνη ἐξ ἑνός, καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου, τῶν βαρῶνων καὶ ἱπποτῶν ἐξ ἄλλου μέρους, καθ' ἑκάστην ἀνεφύοντο διαφοραὶ μεταξύ τοῦ κλήρου καὶ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, πηγάζουσαι ἐκ τῶν ἀξιώσεων τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀποστολικῆς ἑδρας καὶ ἐκ τῶν συνεχῶν ἐπεμβάσεων αὐτῆς εἰς τὰ τῆς πολιτείας, ὅπως ἐγένετο ἐν τῇ Δύσει. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐξ ἐναντίας, συνεχίζων τὰς βυζαντινὰς παραδόσεις τῶν βασιλέων τῆς Ἀνατολῆς, ἀπῆτει τὴν ἐκ μέρους αὐτοῦ ὑψηλὴν ἐποπτεῖαν καὶ μεσολάβησιν εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ φράγκοι κατακτῆται τῶν βυζαντινῶν καὶ ἐλληνικῶν χωρῶν ὑπέταξαν μὲν τῷ πάπᾳ Ῥώμης τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ὡς ἀντιμίσητον διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ δοθεῖσαν ἐκ τῶν ὑστέρων συγκατάθεσιν τοῖς πεπραγμένοις, καὶ τὴν τελικὴν καθαγίασιν τῆς κατακτήσεως· ἀλλὰ διὰ τούτου δὲν ἐνόουν νὰ παραδώσωσι τῇ ἀποστολικῇ ἑδρᾷ τὰς κυριευθείσας χώρας, οὐδὲ τὰς ἐν αὐταῖς κτήσεις τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, δίκην ἄλλου πατριμωνίου τοῦ ἁγίου Πέτρου, ὅπως ἐκείνο ἐν τῇ ἰταλικῇ Ῥωμανίᾳ.

Τὰ πολυπληθῆ κτήματα δι' ὧν εἶχον πλουτισθῆ ἐπὶ τῶν τελευταίων βυζαντινῶν βασιλέων οἱ ἀπανταχοῦ εὐαγεῖς οἴκοι καὶ τὰ μοναστήρια, ὁ αὐτοκράτωρ Ἐρρίκος καὶ οἱ ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἐν Ἑλλάδι ὑποταγεῖς ἡγεμόνες συνεφώνησαν ὅπως ἐκλαϊκεύσωσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν, καὶ μὴ ἐπιτρέπωσιν ἐφεξῆς τὰ ἐκ διαθήκης κληροδοτήματα, μηδὲ τὰς δωρεὰς μεταξύ ζώντων, πρὸς ὄφελος τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν.

Ἡ λατινικὴ ἀρχιεπισκοπὴ Θεβῶν εὗρεσκετο ἐν πλήρει παραλυσίᾳ, διὰ τὰς ἐν Θεσσαλονικίᾳ ἐκρηγείσας πολιτικὰς ταραχὰς· αἱ ὑποκειμε-

Οὗτος ὅμως δὲν ἀνῆκε τῷ οἴκῳ Pallavicini, οὐδὲ ἦτο κύριος τῶν ἐν Βοιωτίᾳ Θεβῶν, ἀλλ' ὁ γνωστός Ἀλβερτίνος di Canossa, δυνάστης τῶν Φθιωτίδων Θεβῶν παρὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τοῦ Παγασαίου κόλπου.

ναι αὐτῇ ἐπισκοπῇ τῆς Κασταλίας, τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Ζαγαρᾶς ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος, ἀμφότεραι πτωχαὶ καὶ ἀνεπαρκεῖς, ἠνωχλοῦντο πολυτρόπως παρὰ τοῦ λατίνου ἀρχιεπισκόπου, καὶ παρὰ τοῦ καστελλάνου τῶν Θεβῶν ἱππότου de Sainte-Croix, ὅστις ἐπέβλεπε χεῖρας ἐπὶ τοῦ ἐπισκόπου Ζαγαρᾶς ἵνα ἐξαναγκάσῃ αὐτὸν εἰς ἀπόδοσιν τῆς ὀφειλομένης τῷ μητροπολίτῃ ὑποταγῆς. Οἱ ἱππῶται τοῦ Ὀσπιταλίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ, γαιοκτήμονες ἐν Βοιωτίᾳ ἐκ τῶν δυνατῶν, ἐξηρέθιζον τοὺς συναυθεντεύοντας ἐν Θεβαίᾳ Ὅθωνα de la Roche καὶ Νικόλαον de Saint Omer (1), καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν ἰθαγενῆ κλῆρον καὶ τὸν λαόν, καὶ παρώτρυνον αὐτοὺς ὅπως ἀποποιηθῶσι τὴν ἀπότισιν τῆς δεκάτης καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν δικαίων τῶν ὀφειλομένων τῷ ἀρχιεπισκόπῳ, ἐξ ἐναντίας μάλιστα νὰ ἐκδιάσωσι τὴν παρὰ τούτου πληρωμὴν ἐγγείου φόρου, τοῦ λεγομένου ἀκροστίχου, ἐπὶ τῶν κτημάτων τῆς μητροπόλεως.

Αἰτήσῃ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ὁ πάπας, μεσοῦντος μηνὸς ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1208, ἀνέθετο τὴν διεκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως τοῖς ἀρχιεπισκόποις Λαρίσσης καὶ Ἀθηνῶν, καὶ τῷ ἐπισκόπῳ Ζητουνίου, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἀπελπισ ὁ ἀδικούμενος ἱεράρχης ἐβουλεύθη ὅπως μεταβῆ εἰς Ῥώμην καὶ ὑποβάλλῃ αὐτοπροσώπως τὰ αἰτιήματα αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ὅθωνος, ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1209, ἀλλ' ἀπεβίωσε καθ' ὁδόν, καὶ τὸ ζήτημα ἐλησμονήθη μέχρι τῆς πολλῆς ὕστερον ἐκλογῆς διαδόχου εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον Θεβῶν, τοῦ πρώην ἱερέως τοῦ παλατίου τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου, συμβιβασθέντος μετὰ τοῦ μεγάλου κυρίου Ὅθωνος καὶ τοῦ Νικολάου de Saint Omer.

Οἱ ἱππῶται τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ δὲν ἤρχοῦντο εἰς τὰς κατὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεβῶν ὀχληρίας, ἀλλὰ κατεφέροντο καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Γαρδικίου τῆς Φθιώτιδος, οἰκειοποιηθέντες μονὴν ὑποκειμένην αὐτῷ, ἔπειτα δὲ καὶ ὀλόκληρον τὴν ἐπισκοπὴν καὶ τὸ φρούριον τοῦ Γαρδικίου, ἀπειλοῦντες θάνατον τῷ ἐπισκόπῳ,

(1) Οἱ φλαμανδοὶ κόμητες τοῦ Saint Omer καὶ τοῦ Falkenberg, ἀδελφοὶ Ἰάκωβος καὶ Νικόλαος, ἠγωνίσθησαν ὑπὸ τὸν κόμητα Φλάνδρας Βαλδουίνον κατὰ τὴν ἄλυσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἔπειτα ἀκολουθήσαντες τὸν μαρκίωνα Βονιφάτιον τοῦ Μονφερβάτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐτιμῆθησαν ὁ μὲν Ἰάκωβος εἰς μαρκίωνα τῆς Γραβιάς ἐν Δωρίδι, ὁ δὲ Νικόλαος εἰς κύριον τῆς καστελλανίας Θεβῶν, συναυθεντεύοντα μετὰ τοῦ Ὅθωνος de la Roche.

καὶ ραπίζοντες τὸν δευτερεύοντα τῆς ἐπισκοπῆς, ἀποσταλέντα παρὰ τοῦ ἐπισκόπου εἰς ἐπιτίμησιν αὐτῶν.

Παρὰ τοὺς Ἰωαννίτας ἱπποτάς κατεῖχον καὶ οἱ Ναῖται κτήματα καὶ ὑποστάσεις ἐν ταῖς ὑποκειμέναις τῷ Ὀθωνι χώραις τῆς Βοιωτίας. Ὁ παπικὸς ἔξαρχος καρδινάλιος Βενέδικτος εἶχεν ἀπονεύσει αὐτοῖς τὴν παρὰ τὰς Θήβας μονὴν καὶ ἐκκλησίαν τῆς ἀγίας Φωτεινῆς (Sanctae Luciae), ὃ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Θηβῶν εἶχε δωρήσει παρακειμένης γαίας καὶ ἀγρούς, καὶ οἱ τριάρχαι ἐπὶ τῆς Εὐβοίας, ὃ τε φλαμανδὸς Ἰάκωβος d' Avesnes καὶ Ῥαυᾶνος dalle Carceri ὃ ἐκ Βερώνης, εἶχον προικοδοτήσῃ διὰ μετοχίων καὶ ἐξερτημάτων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Ὠρεοῦ καὶ Εὐρίπου· ἀλλ' οἱ ἐπὶ τῶν Θηβῶν συνκυβεντεύοντες δυνάσται, Ὀθων de la Roche καὶ Νικόλαος de Saint Omer, ἐπηρέαζον τοὺς Ναίτας, καὶ οἱ τούτους προστατεύοντες ἱεράρχαι τῶν Θηβῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἠναγκάζοντο ἀμυνόμενοι, καὶ ἄνευ προηγουμένης παρὰ τοῦ πάπα ἀδείας, νὰ ἐπιβέλλωσιν ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια καὶ αὐτὸν τὸν ἀφορισμὸν κατὰ τῶν ἀδικούντων αὐθεντῶν.

Οὐχὶ μόνον μεταξὺ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν καὶ κοσμικῆς ἐξουσίας ἀνεφύοντο ἔριδες, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ ἑαυτῶν διεμάχοντο ἐπίσκοποι καὶ μητροπολίται φιλονεικοῦντες περὶ ἐκκλησιαστικῶν δικαίων, καὶ ἐκτάσεως ἐνοριῶν. Ὁ ἐπίσκοπος Ζητουνίου κατεφέρετο κατὰ τῶν Ναϊτῶν ἱπποτῶν ἔχόντων κτήσεις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ, δωρηθείσας παρὰ τῶν βαρῶνων Ῥολάνδου di Canossa καὶ Οὐγῶνος de Colemy. Ὁ βασιλεὺς Βονιφάτιος εἶχε δώσει αὐτοῖς τὴν Ῥαυενίκην, καὶ ὑπερθεῖν αὐτῆς τὴν πόλιν τοῦ Ζητουνίου, τὴν δὲ βασιλικὴν δωρεὰν ἐπεκύρου μὲν ὁ μαρκίων τῆς Βαυδονίτσης Γυίδων Pallavicini, ἀλλὰ διεφιλονεῖκε ὁ κοντόσταυλος (connétable) τοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλονίκης Ἀμαδαῖος de Buffa, ὃ δὲ κόμης Ῥαινέριος de Travalala ἐκράτει ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐπισκόπου Κίτρος.

Ὁ ἐν ἔτει 1208 εἰς Ῥώμην ἀποδημήσας ἀρχιεπίσκοπος Λαρίσσης, ὅπως ἐκθέσῃ τὰς παρὰ τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων καὶ δυνατῶν προσγινομένης τῇ Ἐκκλησίᾳ καταδυναστείας, καὶ ὅπως συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ λατινικοῦ κλήρου, ἐπανακάμπτων ἔλαβε παρὰ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ' ἐντολὴν ἵνα ἐξαιτήσῃται ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου τὴν ἐπιστροφὴν τῶν παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἐν Ἑλλάδι ἡγεμόνων καὶ μεγιστάνων ἐκλαϊκευθέντων ἐκκλησιαστικῶν κτη-

μάτων, καὶ τὴν ἀπότισιν τῶν χρεωστούμενων τῇ Ἐκκλησίᾳ δεκάτων καὶ ἄλλων δικαιωμάτων ἐκ μέρους τῶν ἐλλήνων καὶ λατίνων ἐνοριτῶν. Καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Θωμᾶς Μωροζίνης παρεκάλει τὸν αὐτοκράτορα ἵνα διαλύσῃ τὰς μεταξὺ κλήρου καὶ μεγιστάνων διαφορὰς.

Ἴνα καταπαύσῃ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Ἑλλάδι ὑποταγῶν τὰς διενέξεις, καὶ τὰς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ λατινικοῦ κλήρου διαφορίας, ὁ αὐτοκράτωρ Ἐρρίκος κατήλθεν εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς εἰρήνευσιν τῶν καταστασιαζόντων λομβαρδῶν μεγιστάνων, τῶν ἐπιτετραμμένων τὴν ἐπὶ τοῦ νηπίου βασιλέως Δημητρίου κηδεμονίαν, καὶ πρὸς διαρρύθμισιν τῶν πραγμάτων τῆς ἐν Ἑλλάδι λατινικῆς Ἐκκλησίας.

Μηνὶ δεκεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1208 ὁ αὐτοκράτωρ προαποστείλας εἰς τὰ ὕδατα τῆς Θεσσαλονίκης στόλον μετὰ ἐπιτηδείων καὶ ἀποσκευῶν ἐξεκίνησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διὰ ξηρᾶς καὶ ἀφίκετο εἰς Ῥαιδεστόν, ὅπου ἐπεθεώρησε τὸν ἀκολουθοῦντα στρατόν. Ἀναχωρήσας ἔπειτα ἐκείθεν ἐν μέσῳ δριμυτάτου χειμῶνος καὶ διερχόμενος τὴν Τραϊανούπολιν, Μοσυνόπολιν καὶ Χριστόπολιν, ἔφθασε τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων εἰς Δράμαν καὶ εἰς Σέρρας καὶ παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου εἶχον παρασκευασθῆ καταλύματα διὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀκολουθίαν ἐν τῇ μονῇ τῶν Χορταϊτῶν.

Εἰσελθὼν θριαμβευτικῶς εἰς Θεσσαλονίκην μετὰ μεγάλης παρατάξεως καὶ πομπῆς τὴν ἡμέραν τῶν ἀγίων Θεοφανείων, ἕκτην ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1209, ὁ αὐτοκράτωρ ἐτίμησεν ἱππότην τὸν διετῆ βασιλόπαιδα Δημήτριον, καὶ ἐνώπιον πάντων, ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἔστειψεν ἰδίᾳ χειρὶ εἰς βασιλεῖα Θεσσαλονίκης καὶ Ἑλλάδος, ἐπιστήσας αὐτῷ ἄλλην τῇ κυριαρχικῇ αὐτοκρατορίᾳ ἀφωσιωμένην ἀντιβασιλείαν, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀλαμαννοῦ κόμητος Βαρθολόδου de Katzenellenbogen.

Τότε ὁ πρῶτος κηδεμὼν τοῦ νηπίου βασιλέως, κόμης Οὐβέρτος de Biandrate, ἀποκηρύξας τὴν ὀφειλομένην τῷ αὐτοκράτορι ὑποταγὴν καὶ ἀποχωρήσας μετὰ πολλῶν ἄλλων δυσηρεστημένων λομβαρδῶν ἱπποτῶν, ἀντέστησαν θρασεῖς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐν τοῖς παρ' αὐτῶν κατεχομένοις φρουρίοις καὶ καστελλίοις. Διὰ ταῦτα ὁ αὐτοκράτωρ, ἀρχομένου τοῦ ἔαρος, ἐβιάσθη νὰ καταλάβῃ διὰ τῶν ὀπλῶν πᾶσας τοῦ βασιλείου τὰς ὀχυρὰς πόλεις, καὶ αὐτὴν τὴν Λάρισσαν τῆς

Θεσσαλίας, ἔνθα οἱ Λομβαρδοὶ ἠττήθησαν ἐν μάχῃ ἐκ τοῦ συστάδην καὶ ἔφυγον διὰ νυκτὸς εἰς Πλαταμῶνα.

Ἀπὸ Λαρίσσης κατηυθύνθη ὁ αὐτοκράτωρ εἰς Ἀλμυρόν, ὅπου οἱ ἰθαγενεῖς κάτοικοι τῆς Θεσσαλίας καὶ Φθιώτιδος προσήρχοντο εἰς προκύνησιν, προπορευομένου καὶ πολυχρονίζοντος τοῦ ὀρθοδόξου ἀνατολικοῦ κλήρου μετὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων (1), καὶ μηνὶ ἀπριλίῳ τοῦ ἔτους 1209 τὴν Ὄθρον ὑπερκαταβάς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ κατεσκήνωσε μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ καὶ μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐν τῇ μεταξὺ τῆς Ὄθρου καὶ τῆς Οἴτης ὑπὸ τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ διαρρέομένη πεδιάδι τῆς Ῥαυενίκης, κάτωθεν τοῦ Ζητούνιου, καὶ ἀπέναντι τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καὶ τῶν Θερμοπυλῶν.

Ἐν Ῥαυενίῃ (2) ὁ αὐτοκράτωρ Ἐρρίκος συνεκάλεσε συνέλευσιν

(1) «Li empereures s'en vaît à l'Amvro -- et Grin Il vont encontre -- et li » aporlent les aneunes, et si li font poluerone». — HENRY DE VALENCIENNES.

(2) Τὴν ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐξαφανισθεῖσαν Ῥαυενίην ἀναφέρει ἐν τῇ περιηγήσει αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς Βενιαμίν, ὁ ἐκ Γουδέλας τῆς Ἰσπανίας, μεσοῦντος ΙΒ' αἰῶνος. Κατ' αὐτὸν ἡ Ῥαυενίη ἦτο πόλις κατοικουμένη ὑπὸ ἰθαγενῶν Γραικῶν καὶ ἑκατὸν περίπου Ἰουδαίων πραγματευτῶν. — Ἀρχομένου ΙΓ' αἰῶνος, ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ πάπα Ἰννακεντίου Γ', ἀναφέρεται τὸ κάστρον Ζητούνιον ὑπερβῆν τῆς Ῥαυενίκης (castrum de Situm super Raveniā), καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ πάπα Ὀνωρίου Γ' ἐπανειλημμένως γίνεται λόγος περὶ Ῥαυενίης, ὑποκειμένης τῇ ἐπισκοπῇ Ζητούνιου ἢ τοῦ Λαμίας.

Ἄννα Κομνηνὴ ἐν τῇ ἀφηγήσει τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ πολέμου τῶν Νορμανδῶν, λέγοντος ΙΑ' αἰῶνος, ἀναφέρει «τὴν τοῦ Διποτάμου κλεισθραν καὶ τὸ Ῥεβενικόν» ἐν δὲ τῇ ἐν ἔτει 1204 συμφωνηθείσῃ Partitio Imperii Romaniae pars secunda peregrinorum, μετὰ τὰς πόλεις Vescena, Fersala, Domusos, ἀναφέρονται «Ravenica, duo Amyri cum Demetriadi». — Ἄλλ' ἐν τῇ συμβάσει μεταξὺ Ἀλεξίου Γ' καὶ τοῦ κοινοῦ τῶν Βενετῶν, μηνὶ νοεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1199, μεταξὺ τῶν πόλεων ἐν αἷς ἐπετρέπετο τοῖς Βενετοῖς ἵνα ἐμπορεύωνται, μετὰ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Θεσσαλικῆς Ἰλαχίας, μνημονεύονται «ἐπίσκεψις Δημητριάδος· οἱ δὲ ἄλλοι ἐπίσκεψις Ῥεβενικῶν καὶ Φαρσάλων· ἐπίσκεψις Δομοκοῦ καὶ Βεσσίνης». Ἐκ τούτων γίνεται δῆλον, ὅτι τὸ Ῥεβενικόν τῆς Ἄννας Κομνηνῆς, καὶ τὰ Ρεβονίσα τῆς Διανομῆς τοῦ κράτους τῆς Ῥωμανίας τὰ ἀναφερόμενα μεταξὺ Φαρσάλων καὶ Δομοκοῦ ἐξ ἑνός, καὶ τῶν δύο Ἀλμυρῶν καὶ τῆς Δημητριάδος ἐξ ἄλλου μέρους, δὲν εἶνε εἰ μὴ τὰ Ῥεβενικὰ τῆς ἐπαρχίας Λαρίσσης τῆς Θεσσαλίας, καὶ οὐδὲν ἔχουσι κοινόν μετὰ τῆς ὑποκειμένης τῇ ἐπισκοπῇ Ζητούνιου Ῥαυενίκης ἐπὶ τῷ Σπερχειοῦ ποταμῷ, ἐν ᾗ κατεσκήνωσεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἐρρίκος, καὶ συνεκάλεσεν ἔπειτα συνέλευσιν τῶν ὑποταγῶν ἡγεμόνων (Eusi su li parlemens ou vai de Ravanique. — HENRY DE VALENCIENNES). Σφάλλονται ἄρα δεινῶς ὅτε Buchon λέγων ὅτι ἡ Ῥαυενίη ἔκειτο πρὸς ἀνατολὰς τῆς Θεσσαλονίκης παρὰ τὴν ἀρχαίαν λίμνην Βόλβην (Nouvelles Recherches historiques, p. xxvii),

τῶν ὑποταγῶν τῷ κράτει τῆς Ῥωμανίας ἡγεμόνων καὶ ἀνωτέρων ἱεραρχῶν, μηδ' αὐτῶν ἐξαίρουμένων τῶν στασιαζόντων λομβαρδῶν μεγιστάνων καὶ ἱπποτῶν, οἵτινες ἠττηθέντες ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐκδιωχθέντες ἐκείθεν ἀνθίσταντο ἔτι ἐν Βοιωτίᾳ κλεισθέντες ἐν τῇ Καδμείᾳ τῶν Θηβῶν.

Ἐν τῇ συνελεύσει ἐπρόκειτο νὰ διαρρυθμισθῶσιν αἱ σχέσεις τῶν ὑποταγῶν ἡγεμόνων καὶ δυναστῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν επικυριάρχην αὐτοκράτορα, πρὸ παντὸς ὅμως νὰ κανονισθῶσιν ὀριστικῶς τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ὑποχρεώσεις τῆς ἐν Ῥωμανίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῶν ἐσχάτων τοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλονίκης ὀρίων μέχρι Κορίνθου.

Ἐν ᾧ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ δυνάστης τῆς Καλαμᾶτας καὶ Ἀρκαδίας, καὶ βῆσιλος τοῦ πριγκιπέτου τῆς Ἀχαΐας Γοδοφρείδος de Ville-Hardouin, ὁ μέγας κύριος Ἀθηνῶν Ὄθων de la Roche, καὶ ὁ βεράν τῆς Ἀκώας Γουαλθῆρος de Rozieres μετ' ἄλλων ἐξήκοντα καμπανῶν καὶ βουργουνδῶν ἱπποτῶν, ἐπανερχόμενοι ἐκ τῆς πολιορκίας τῆς Κορίνθου, ἔνθα ἐμάχοντο κατὰ τοῦ Θεοδώρου Δούκα, προσῆλθον εἰς Ῥαυενίην ὑπακούοντες τῷ προετκήματι τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ προθυμίας· αἱ ὑπὸ τὸν κόμητα Οὐβέρτον de Biandrate ἐν Θήβαις ὠχυρωμένοι λομβαρδοὶ ἱππῶται ἀπέσχον τῆς συνόδου, μὴ θέλοντες νὰ λάβωσι μέρος, καὶ ἐπιμένοντες αὐθιχῶς ἐν τῇ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἀπειθείᾳ. (Lombard defaillirent dou parlemens, que il n'i vinrent point. — HENRY DE VALENCIENNES).

Ἡ ἐναρξίς τῆς συνόδου ἐγένετο τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ μαΐου μηνὸς τοῦ ἔτους 1209, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ τῆς ἐβδομάδος (1), ὅτε συνωμο-

καὶ ὁ ἀβασανίστιος παραδεχόμενος ταῦτα Κωνστ. Σάθας, καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ Finlay, γνωματεῦσαν ὅτι Ῥαυενίη εἶνε ἡ παρὰ τοῦ Leake ἀναφερομένη Ρεβονίση, καὶ παρὰ τοῦ Fallmerayer περιγραφομένη πόλις Ravanika ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Χαλκιδικῇ, παρὰ τὴν Ἱερισσὸν (Medieval Greece, p. 125, Note).

(1) Δὲν ἔχουσι ὀρθῶς τὰ γραφόμενα ὑπὸ Καρόλου Hoff, Κωνστ. Σάθα. Κωνστ. Παπαβήγαπουλου καὶ Φερδ. Γρηγοροβίου ὅτι δῆθεν ἡ συνέλευσις συνεκροτήθη μηνὶ μαΐῳ τοῦ ἔτους 1210. Ἡ παπικὴ ἐπικύρωσις τῆς ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Ῥαυενίκης συναμομηθείσης συμβάσεως ἐξεδόθη τῇ 16' καλανδῶν Ἰανουαρίων, ἢ τοῦ κα' δεκεμβρίου 1209· ἄρα αὐτὴ ἢ σὺμβασις, καὶ ἡ σύνοδος καθ' ἣν συναμολογήθη, ἐγένοντο τῷ προηγηθέντι μηνὶ μαΐῳ τοῦ ἔτους 1209, καὶ οὐχὶ τῷ ἀκολουθῶντι τοῦ ἔτους 1210, ὅπερ θὰ ἦτο ἔλαγον. Σημείωσαι δὲ ὅτι τὴν ἐπαύριον τῆς ἐνάρξεως τῶν συνεδριάσεων, ὁ βῆσιλος τῆς Ἀχαΐας Γοδοφρείδος de Ville-Hardouin τιμηθεὶς παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος στρατοπε-

λογήθη σύμβασιν μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων καὶ μεγιστάνων τοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐξ ἑνὸς καὶ τῶν λατίνων ἱεραρχῶν ἐξ ἄλλου μέρους.

Κατὰ τὴν σύμβασιν οἱ μεγιστᾶνες καὶ ἡγεμόνες Ἀμαδαῖος de Buffa, κοντόσταυλος (connétable) τοῦ βασιλείου Θεσσαλονίκης, Ὁθων de la Roche, μέγας κύριος Ἀθηνῶν, Γυδων Pallavicini, μαρκίων Βωδο-νίτσης, Ραυᾶνος dalle Carceri, τριάρχης ἐπὶ τῆς Εὐβοίας, Ραινέριος de Travala, θεῖος ἐκ πατρὸς τοῦ νηπίου βασιλέως Δημητρίου, Ἀλβερτίνος di Canossa, δυνάστης τῶν Φθιωτίδων Θηβῶν, Θωμάς de Stromencourt, δυνάστης τῶν Σαλώνων, ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος καὶ δυνάστης Βελεστίνου κόμης Βαρθόλδος de Katzenellenbogen, ὁ συναυθεντεύων μετὰ τοῦ Ὁθωνος de la Roche ἐπὶ τῆς καστελλανίας Θηβῶν τῆς Βοιωτίας κόμης Νικόλαος de Saint Omer, καὶ οἱ ἱππότες Γυλιέλμος de Blandel, καὶ Γυλιέλμος δυνάστης Λαρίσσης καὶ Ἀλμυροῦ, παραιτούμενοι ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς παντὸς δικαιώματος, παρεχώρουν οἰκείᾳ βουλήσει τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, ἐνεργοῦντι ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ πάπα καὶ ἑαυτοῦ, καὶ ἐν χερσὶ τῶν ἐν τῷ βασιλείῳ Θεσσαλονίκης καὶ Ἑλλάδος ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων, πάσας τὰς μέχρι τοῦδε κατακρατουμένας ἐκκλησίας καὶ μονὰς, ὑποστάσεις καὶ περιουσίας, δωρούμενοι τοῖς ἱεροῖς ἰδρύμασι καὶ τοῖς ἐν αὐτοῖς ἀτέλειαν καὶ ἐξαιρέσειν ἀπὸ παντοίας ἐπιτηρείας καὶ ἀγγαρείας καὶ ἄλλης δουλοσύνης, καὶ ἄφεσιν παντὸς δημοσιακοῦ τέλους, ἐκτὸς τοῦ ἐγγείου φόρου, τοῦ καλουμένου ἀκροστίχου, τοῦ ὀφειλομένου ἀνεξαίρετως παρὰ λατίνων τε καὶ ἐλλήνων κληρικῶν, διὰ τὰ παρ' αὐτῶν κατεχόμενα ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, ὅπως συνειθίζετο καὶ τὸ πάλαι ὑπὸ τοὺς βυζαντινοὺς βασιλεῖς.

Εἰ δὲ ἤθελον εὐρεθῆ τινες ἐκ τῶν λατίνων ἢ γραικῶν κληρικῶν, ἐάν τε μοναχῶν, παπᾶδων ἢ καλογήρων (sive monachis, papatibus vel calogeris) κρατοῦντες καὶ ἐργαζόμενοι γαίας τῶν ὑψηλῶν βαρῶν, καὶ ὅμως ἤρνούντο ἵνα ἀποτίνωσι τὸ ὀφειλόμενον ἀκροστίχον,

δάρχης (sénéchal) τῆς Ῥωμανίας. ἤτοι μέγας δομέστικος ὅπως ἔλεγον οἱ Βυζαντινοί, τὸν τίτλον αὐτὸν ἔφερεν ἤδη ἐν πράξει συνταχθεὶς μὲν ἑπτεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1209, καὶ οὕτω προσηγορεύετο παρὰ τοῦ πάπα ἐν ἐπιστολῇ πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ μαρτίου μηνὸς τοῦ ἔτους 1210, τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν μὲν δεκεμβρίῳ 1209 ἐπικύρωσιν τῆς συμβάσεως.

τότε οἱ κατὰ χώρας δυνάσται νὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα ὅπως κατὰσχῶσι ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῶν δυστροπούντων κληρικῶν τὸ ἰσότιμον τοῦ ὀφειλομένου ἀκροστίχου, καὶ πλέον οὐδέν. Ἀλλ' ἐπὶ οὐδενὶ λόγῳ ἐπετρέπετο διὰ καθυστεροῦντα χρέη προσωπικῆ φυλάκισις κληρικῶν, οὐδὲ τῶν κληρονόμων αὐτῶν, ἐάν τε υἱῶν κληρικῶν, ἐάν τε παπᾶδων καὶ τῶν γυναικῶν αὐτῶν (haeredes quoque, sive filios clericorum sive papatum, et uxores eorum non capiant vel detineant), ἐν ὅσῳ ὑπῆρχε παρ' αὐτοῖς κινήτῃ ἢ χρηματικῇ περιουσίᾳ πρὸς κατάσχασιν καὶ ἀπότισιν τῶν ὀφειλομένων. Ἄλλως τε τὰ τέκνα τῶν λαϊκῶν χωριτῶν, καὶ τῶν κληρικῶν ἢ τοι παπᾶδων, ἔπρεπε νὰ δουλεύωσι προσκαλήμενα τοῖς κτήμασι τῶν δυνατῶν, ἐκτὸς ἐάν ἐχειροτονοῦντο καὶ αὐτοὶ κληρικοὶ ὑπ' ἀρχιεπισκόπου ἢ ἐπισκόπου, ἀδείᾳ τοῦ δεσπίζοντος αὐτῶν γαιοκτήμονος δυνάστου. Οἱ τοιοῦτοι, μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἐδικαιοῦντο νὰ ἀπολαμβάνωσι τὰς αὐτὰς τιμὰς καὶ προνομίας ὧν ἀπήλαυον καὶ οἱ λοιποὶ ἰθαγενεῖς ἱερωμένοι οἱ δόντες ὑπόσχασιν ὑπακοῆς τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ.

Εἰ δὲ τινες τῶν παπᾶδων ἢ ἄλλων ἰθαγενῶν μοναχῶν ἐκράτουν ἢ ὑπειργάζοντο γαίας βαρῶν μὴ ὑποκειμένας ἐκκλησιαστικοῖς ἢ μοναστηριακοῖς δικαίαις, νὰ ἀποδίδωσι τοῖς γαιοκλήταις τὰ ὅμοια ὅπως οἱ λαϊκοὶ οἱ κρατοῦντες καὶ ὑπεργαζόμενοι γαίας κοσμηκῶν ἀρχόντων καὶ δυνατῶν.

Ἐν περιπτώσει παραβιάσεως τῶν ὀρισθέντων ἐν τῇ συμβάσει ἐκ μέρους τῶν προῤῥηθέντων βαρῶν, οὗτοι, ἐπιμένοντες καὶ μετὰ τὴν δέουσαν προηγουμένως παραίνεσιν, ἤθελον ὑποβληθῆ ὑπὸ ἐπιτίμιον ἀφορισμοῦ παρὰ τοῦ οἰκείου τῆς χώρας ἱεράρχου, μέχρι ἐπανορθώσεως τῆς κανονικῶς καταγγελλομένης ἀδικίας ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας.

Πρὸς πλεῖον κῦρος, βουλήσει καὶ συναινέσει καὶ αὐθεντικῶς Θωμά πατριάρχου καὶ Ἐρρίκου αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν ἀρχιεπισκόπων, ἐπισκόπων καὶ βαρῶν, οἱ ὅροι τῆς συμβάσεως ἐπιστάθησαν δι' ὀρκωμοσίας, καὶ ἐγένετο πρᾶξις, ἐν ἣ συνυπεγράφησαν τὰ ὀνόματα πάντων, καὶ ἐπισυνήφθησαν αἱ σφραγίδες αὐτῶν, παρόντων καὶ συνυπογραφόντων ὡς μαρτύρων Λεονάρδου πρωτοψάλτου, Ἰακώβου πρεσβυτέρου, Ἐρρίκου μαγίστορος καὶ Βονιφατίου κανονικοῦ πρεσβυτέρου τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Σοφίας τοῦ ἡγουμένου τῶν σταυροφόρων τῆς Βοωνίας, τοῦ ἀρχιδιακόνου τῆς μητρο-

πόλεως Θηβῶν, τοῦ δεκανοῦ τῆς ἐπισκοπῆς Δαυλίας, τοῦ κυροῦ Ἄρ-
δουίνου καὶ τοῦ κυροῦ Ἄρνούδου ἐφημερίων τοῦ παλατίου τοῦ αὐτο-
κράτορος· ἔτι δὲ πικρόντων Γοδοφρείδου πρωτοστράτορος Ῥωμανίας (1),
καὶ τῶν ἱπποτῶν Ῥολανδίνου τῆς Κανώσσης, Ῥαινερίου τῆς Τραυλάς
καὶ Γυλιέλμου τῆς Λαρίσσης, Βονούσου τοῦ Ἀγιοταφίτου, Γεραρδί-
νου τῆς Γραμπούλλας, Ἰακώβου τῆς Ἀσσίσης, Οὐζωνος τῆς Σοττεν-
γιένης, Ἀλβερίκου τοῦ Πλανγῦ, Φιλίππου τῆς Στρόμβης καὶ ἄλλων
πολλῶν.

Ἡ σύμβασις, ὕστερον ἀπὸ πολλὰς δυσκολίας ἐκ μέρους τῆς ἀπο-
στολικῆς ἑδρας, ἐπεκυρώθη ἐπὶ τέλος παρὰ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου
Γ' διὰ πιττακίου (breve) ἀπολυθέντος ἀπὸ τοῦ Λατερανοῦ τῆ ἑβ'
καλανδῶν ἰανουαρίων, ἔτους ιγ' τῆς ποντιφικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας, ἥτοι
τὴν κα' δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1209, καὶ κατευθυνομένου τοῖς ἀρχι-
επισκόποις Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πικτρῶν, τοῖς ἐπισκόποις Δαυλίας, Θερ-
μοπυλῶν, Αὐλῶνος, Ζητουνίου, Κασταλίας καὶ Ζαγαρᾶς τῆς Ἑλι-
κωνίας, ἔτι δὲ τοῖς ὑποψηφίοις Θηβῶν, Κίτρος, Ἐζεροῦ καὶ Θεσσα-
λικῆς Βλαχίας.

Τῆς ἐν Ῥαυενίκῃ συνόδου λαβούσης τέλος, καὶ τῶν μετασχόντων
αὐτῆς ἡγεμόνων καὶ ἱεραρχῶν ἐπιστρεψάντων εἰς τὰς οἰκείας χώρας,
ὁ αὐτοκράτωρ διενεόθη νὰ ἐκδιώξῃ τῶν Θηβῶν τῆς Βοιωτίας τοὺς
ἐκεῖ ὠχυρωμένους λομβαρδοὺς ἀντάρτας, καὶ ἐπιφέρει τὴν εἰρήνευσιν
ἐν τῷ μεγαλοκυράτῳ τῶν Ἀθηνῶν. Δι' ὃ ἀναζεύξας ἀπὸ τῆς Ῥαυε-
νίκης καὶ διελθὼν τὰς Θερμοπύλας, ἀφ' οὗ διενυκτέρευσε ἐν Βωδο-
νίτση, τὴν ἐπαύριον διὰ τῶν στενῶν τῆς Κλεισούρας (2) ὑπερκατα-

(1) Γοδοφρεῖδος de Ville - Hardouin ὁ πρεσβύτερος, πρωτοστράτωρ (maréchal)
τῆς Καμπανίας καὶ τῆς Ῥωμανίας, παρὼν καὶ ὑπογράφων ὡς μάρτυς τῆς περὶ τῆς ὁ-
λόγος ἐκκλησιαστικῆς συμβάσεως, ἦτο θεῖος Γοδοφρεῖδου de Ville - Hardouin τοῦ
νεωτέρου, δυνάστου τῆς Καλαματίας καὶ βαίλου τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας, ὅστις
τιμηθεὶς εἰς στρατοπεδάρχην (sénéchal) τῆς Ῥωμανίας παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρ-
ρίκου τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἐν Ῥαυενίκῃ συνελεύσεως, δὲν ἠθέλησε νὰ συνυπογράψῃ
οὐδὲ νὰ ἀναγνωρίσῃ ὑποχρεωτικὴν τὴν ἐκκλησιαστικὴν σύμβασιν, οὐδὲ δι' ἑαυτὸν, οὐδὲ
διὰ τὸ παρ' αὐτοῦ κυβερνώμενον πριγκιπάτον τῆς Ἀχαΐας.

(2) Ἡ Κλεισούρα αὕτη εἶνε ἡ μεταξὺ τῶν ὀρέων Φοντάννα καὶ Λυκορζεύματα, ἡ
καλουμένη ἐπὶ τουρκοκρατίας Δερβένια. Ἡ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς Ἰννοκεντίου Γ' ἀναφε-
ρομένη ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Κλεισούρας, τῆς ἐπισκοπῆς Θερμοπυλῶν, δὲν ἔκειτο
ἐνταῦθα, ὅπως ἐγνωμάτευσε ἄλλοτε ὁ Buchon, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἄλλης Κλεισούρας μεταξὺ

βὰς τὸ Καλλίδρομον ὄρος καὶ ὀδεύων ἐπὶ τὰ δεξιὰ τοῦ Κηφισσοῦ πο-
ταμοῦ, ἀφίκετο εἰς Θήβας, ὅπου εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς ἀνευφημού-
μενος καὶ πολυχρονιζόμενος παρὰ τοῦ κλήρου τῶν ἰθαγενῶν, τῶν ἀρ-
χόντων καὶ τοῦ λαοῦ, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ἐν ἤχῳ κυμβάλων,
τυμπάνων καὶ σαλπίγγων, ὥστε ἀπὸ τοῦ ἀλαλαγμοῦ ἔτρεψε πᾶσα
ἡ γῆ (1).

Ἐν τούτοις οἱ ὑπὸ τὸν κόμητα Οὐβέρτον de Biandrate λομβαρ-
δοὶ ἱππῶται ἀμυνόμενοι ἀπὸ τῶν ἐπ' ἄλλεων τῆς Καδμείας ἀντέστησαν
γενναίως ἐπὶ τινὰς ἡμέρας κατὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν δυνάμεων, ἀπο-
κρούοντες μετὰ πεισμονῆς τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐφόδους· ἀλλ' ἐπὶ τέ-
λους παρεδόθησαν ἐπὶ ὄρφ ἐλευθέρως ἐξόδου μετὰ σκευῶν καὶ ὄπλων,
καὶ ἀμνηστευθέντες παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐξεκένωσαν μετὰ τῆς
Καδμείας καὶ πᾶσαν τὴν παρ' αὐτῶν κατεχομένην Βοιωτίαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπικυρώσας ἐκ νέου τὰς Θήβας τῷ Ὄθωνι de la
Roche, ἦλθε μετ' αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας καὶ ἀνέβη τὴν ἀκρόπολιν, ἵνα
προσευχηθῇ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς Θειομήτορος Ἀθηναίας (2),
ὅπως εἶχον πράξῃ πρὸ αὐτοῦ καὶ δύο ἄλλοι βυζαντινοὶ αὐτοκράτο-
ρες, Κωνσταντῆς Β', ἐν ἔτει 662, στρατευόμενος πρὸς ἀπελευθέρωσιν
τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν Λογγοβαρθῶν, καὶ Βασίλειος Β' ὁ
Βουλγαροκτόνος, ἐπιστρέφων ἀπὸ τοῦ κατὰ Βουλγάρων αἱματηροῦ
πολέμου, ἐν ἔτει 1019.

Ἐν Ἀθήναις διατρίψας ὁ αὐτοκράτωρ Ἐρρίκος δύο μόνον ἡμέρας,
ἐξεκίνησεν ἔπειτα διὰ τὴν Εὐρυπτον, ὁπίθεν μετὰ τοῦ στρατοῦ, ἀκο-
λουθῶν τὴν μεγάλην χερσαίαν ὁδόν, διὰ Λαμίας, Λαρίσσης καὶ Θεσ-
σαλονίκης ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν (3).

τῶν Τραχινίων πετρῶν καὶ τῆς κορυφῆς Ἀνοπαίας. Τὰ εἰρεῖπια τῆς ἐκκλησίας καὶ μο-
νῆς τῆς Παναγίας τῆς Κλεισούρας σωζονται ἔτι καὶ νῦν ὑπερθεῖν τῆς Ἀνοπαίας ἀτραποῦ.

(1) « Et quant il entra en Thebes, dont peussies oir un si grant polu-
» erone de papas et d'aleontes, et d'hommes et de femmes, et si grant tumulte
» de tymbres, de tabours et de trompes, que toute la terre en trembloit. —
HENRY DE VALENCIENNES.

(2) « Li empereres ala à la maistre eglise d'Athaines, en orisons; chou est
» une eglise e'on dist de Nostre - Dame ». HENRY DE VALENCIENNES.

(3) Δια θαλάσσης ἦτο ἀδύνατος ἡ ἐπιστροφή. Ἦδη εὐρισκόμενος ἐν Ἀλμυρῷ, πρὸ
τῆς καθόδου αὐτοῦ εἰς Ἑλλάδα, εἶχε μάθῃ ὁ αὐτοκράτωρ ὅτι ὁ ἔμπροσθεν τῆς Θεσ-
σαλονίκης ναυλοχῶν στόλος εἶχε καταστραφῆ ῥιφθεὶς κατὰ τῶν πετρῶν ὑπὸ σφοδρᾶς
καταιγίδος.

Ὁ μέγας κύριος Ἀθηνῶν Ὁθων de la Roche, ἀφ' οὗ συνώδευσε τὸν αὐτοκράτορα μέχρι Εὐρίπου, ἐξεστράτευσε καὶ πάλιν μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἱπποτῶν κατὰ τῆς Κορίνθου, ὅπου, μηνὶ φεβρουαρίῳ τοῦ ἔτους 1209, συμμαχῶν τῷ στρατοπεδάρχῃ τῆς Ῥωμανίας καὶ βαίλῳ τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας Γοδοφρείδῳ de Ville-Hardouin, ἐπολιόρκει στενωπῶς τὸν Ἀκροκόρινθον, ὑπερασπιζόμενον παρὰ τοῦ Θεοδώρου Δούκα, ἀδελφοῦ τοῦ δεσπότη τῆς Ἡπείρου καὶ Ἀρτίης Μιχαήλ, καὶ διαδεχθέντος ἐν τῇ κυριότητι τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Ἄργους μετὰ τῆς Ναυπλίας τὸν ἐν ἐξοδῷ ἀπὸ τοῦ φρουρίου φονευθέντα πρωτεξάδελφον Λέοντα τὸν Σγουρόν.

Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ' προβλέπων τὴν ταχεῖαν πτώσιν τῆς Κορίνθου εἰς χεῖρας τῶν καρπανῶν καὶ βουργουνδῶν ἱπποτῶν, δι' ἐπιστολῆς ἀπὸ τοῦ μαρτίου τοῦ ἔτους 1210 εἰδοποιεῖ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν, καὶ τοῖς ἐπισκόποις Θερμοπυλῶν καὶ Ζητουνίου τὴν προσεχῆ ἐγκατάστασιν ἐν Κορίνθῳ φραγκικῆς ἐξουσίας, καὶ παρεκέλειεν αὐτοῖς ἅμα τῇ παραδόσει τοῦ φρουρίου νὰ μετατρέψωσι τὴν χηρεύουσαν μητρόπολιν Κορίνθου εἰς λατινικὴν ἀρχιεπισκοπὴν, καὶ νὰ χειροτονήσωσιν ἀρχιεπίσκοπον τὸν πρῶτον δεκανὸν τῆς Ἐκκλησίας Καταλωνίας Ἐρρίκον, παραινοῦντες τοὺς ἐν τῇ πόλει κληρικούς τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος ἵνα προσφέρωσι τῷ λατίνῳ ἱεράρχῃ τὴν ὡς ἔθος ὀφειλομένην προσκύνησιν καὶ ὑποταγήν. Συγχρόνως εἰδοποιεῖ ὁ ἅγιος πατὴρ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν καὶ τοῖς ὑποκειμένοις αὐτῷ ἐπισκόποις, ὅτι τὸ ἀγαπητὸν τῆς Ἐκκλησίας τέκνον, ὁ εὐγενὴς ἀνὴρ καὶ μέγας κύριος Ἀθηνῶν Ὁθων de la Roche διὰ γραμμῶν ἠτείτο ὅπως ἐν τοῖς κάστροις καὶ καστελλίοις τοῦ μεγαλοκυράτου, ὅπου δώδεκα τὸ ἐλάχιστον ὑπήκοοι τοῦ λατινικοῦ δόγματος ἤθελον ἔχη σταθερὰν οἰκῆσιν, νὰ ληφθῇ πρόνοια περὶ ἐγκαταστάσεως οἰκείων ἱερέων λατίνων, οἱ ἤθελον ἀποτίνεσθαι διὰ συντήρησιν καὶ ζωάρκειαν τὰ συνειθιζόμενα δέκατα· καὶ ὅτι ἐὰν αὐτὰ δὲν ἤθελον εἶναι ἐπαρκῆ, οἱ ῥηθέντες λατῖνοι ἐνορεῖται ἐπροθυμοῦντο νὰ προβλέψωσι καὶ τὰ ἐλλείποντα διὰ συνεισφορῶν. Ὅθεν παρεκελεύοντο οἱ ἐν τῷ μεγαλοκυράτῳ ἱεράρχαι, ἐμβλέποντες τοῦ πράγματος τὸ λυσιτελές, νὰ συμμορφωθῶσιν εὐμενῶς τῇ αἰτήσει τοῦ ἡγεμόνος.

Ἐν τῷ μεταξὺ, ἀρχομένου τοῦ ἔαρος 1210 ὁ Ἀκροκόρινθος παρεδόθη παρὰ τοῦ Θεοδώρου Δούκα τοῖς φράγκοις πολιορκηταῖς, ἐπὶ συν-

θήκῃ ἐλευθέρως ἐξόδου καὶ ἀποχωρήσεως αὐτοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν μετὰ σκευῶν καὶ ὀπλῶν, ἔτι δὲ μετὰ τῶν αὐτοῖς ἀνηκόντων χρημάτων καὶ πραγμάτων πολυτελῶν. Μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς Κορίνθου, τὸ Ἄργος καὶ ἡ Ναυπλία ἀφέθησαν τῷ Θεοδώρῳ Δούκῃ ἵνα κατέχωνται παρ' αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ μετέπειτα, ἀλλ' ὡς φέουδα ὑποτελῆ τῷ νῦν ἀναρρήθῃντι ἡγεμόνι τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας Γοδοφρείδῳ de Ville-Hardouin.

Ἐὰν ὁ παρὰ τοῦ πάπα Ἰννοκέντιου Γ' προταθεὶς δεκανὸς τῆς μητροπόλεως Καταλωνίας Ἐρρίκος πράγματι ἐνεθρονίσθη λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος Κορίνθου, εἶνε ἄδηλον· ἐν ἔτει 1212 φαίνεται ἀρχιερατεύων ἕτερος, καλούμενος Γουαλθῆρος, ὅστις παρεπονεῖτο ὅτι οἱ ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων καὶ οἱ ἐφημέριοι τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος ἠρνοῦντο τὴν αὐτῷ ὀφειλομένην ὑπακοήν· διὰ τοῦτο ὁ πάπας δι' ἀποστολικοῦ γράμματος ἀπὸ τῆς 21 μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, παρεκέλευε τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Θηβῶν καὶ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ δεκανῷ Δαυλίας, ὅπως μεσολαθήσωσι παρὰ τοῖς ἰθαγενέσι κληρικοῖς τῆς μητροπόλεως Κορίνθου, ὥστε νὰ μὴ ἀναβάλλωσιν ἐπὶ πλέον τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ἐπ' αὐτῶν κληθέντος κανονικοῦ ἱεράρχου· τῇ δὲ ἐπαύριον, ἰα' καλανδῶν ἰουνίων, ἢ τοι τὴν 22 τοῦ μηνὸς μαΐου, προσεπεκύρου ὁ πάπας τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Κορίνθου Γουαλθῆρῳ, καὶ τοῖς κανονικῶς διαδεξομένοις αὐτὸν εἰς τὸ διηνεκές, τὰ χωρία τὰ καλούμενα: Ἐνορία, Πετρικία, Παναγία, Καλέσματα, Κυρίλλα, Σικυῶνα, Σωράδες, Λαυενίσια, Κλένια, Σαρμάνι, Ἀκράτα, Χαρθάτη καὶ Σάνδουκα (1)· πρὸς δὲ τούτοις ὑπέβαλλε τῷ μητροπολιτικῷ θρόνῳ Κορίνθου τὰς ἐπισκοπὰς Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, Δαμαλά, Μονεμβασίας, Ἄργους, Αἰγιαλίας καὶ Ζημαινᾶς (2).

(1) Ἐν τῷ λατινικῷ κειμένῳ: Enozia, Petricia, (τὸ καὶ νῦν Πετρί τοῦ δήμου Νεμέας), Palagia, Calesmata, Cyrilla (Κελεαί), Suebhyna (Σικυῶν), Sorades, Lavonisia (Ἰβλαντούσια; τοῦ δήμου Πελλήνης), Olenia (τὰ νῦν ἔτι σωζόμενα Κλένια, ἢ τοι αἱ ἀρχαῖαι Κλεωναί) Sarman (Ζερβιάνικα; τοῦ δήμου Ζάχολης) Crata (ἢ νῦν Ἀκράτα τῆς Αἰγιαλίας) Quarata (Χαρθάτη τοῦ δήμου Μυκηνῶν), Sandyca.

(2) «Episcopatus -- Cephalonensem, Jacintum, Damalan, Malavesia, Argos, Gilas et Cimenes». — Ἡ τελευταία ἐπισκοπὴ ἐκαλεῖτο ἐν τοῖς καταλόγοις τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας Ζημαινᾶς, Ταρσοῦ καὶ Πολυφέγγου. Ἡ Ζημαινᾶ καλεῖται νῦν Ζεμενόν, τοῦ δήμου Σικυῶνος, ὁ δὲ Ταρσὸς καὶ τὸ Πολυφέγγον αἰῶνται ἐτι ἐν τῷ δήμῳ Νεμέας.

Μετά τὸν θάνατον τοῦ λατίνου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Θωμᾶ Μωροζίνη (1211) ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅπου συνώδευε τὸν αὐτοκράτορα Ἑρρίκον, προκειμένης ἐκλογῆς διαδόχου εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ἀνεφύη μέγα σχίσμα μεταξὺ βενετῶν καὶ φράγκων κληρικῶν, ἑκατέρας μερίδος προτεινούσης οἰκεῖον ὑποψήφιον, καὶ ὑποβαλλούσης τὴν ἰδίαν ἐκλογὴν ἐν Ῥώμῃ, πρὸς ἐπικύρωσιν ἐκ μέρους τῆς ἀποστολικῆς ἕδρας. Ὀλόκληρα δύο ἔτη ἐχῆρευεν ὁ πατριαρχικὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνος, ἕως ὅτου ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ' ἔπεμψε, μηνὶ αὐγούστῳ τοῦ ἔτους 1213, τὸν ἐπίσκοπον καρδινάλιν Πελάγιον ὡς ἀποστολικὸν ἐξάρχον, ἵνα κανονίσῃ ὀριστικῶς τὰ περὶ τῆς πατριαρχικῆς ἐκλογῆς, καὶ διὰ τῆς ἐγνωσμένης αὐτοῦ δραστηριότητος συμπληρώσῃ τὴν ἔνωσιν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς λατινικῆς.

Ὁ καρδινάλιος Πελάγιος, καθ' ὅσον ἀπέβλεπε τὸ ἐκλογικὸν ζήτημα, οὐδὲν κατώρθωσεν· ἀντ' αὐτοῦ ἐπεδόθη μετὰ μείζονος ζήλου εἰς τὸ καταχεῖρισμα τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀλλὰ τὴν παρὰ τοῦ πάπα ἐπιζητουμένην ἔνωσιν ὑπολαμβάνων ἐξώμωσιν τοῦ ἀνατολικοῦ θρησκευματος καὶ παραδοχὴν τῶν δογμάτων τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, προσεπέθκει ὅπως ἐπιβῆλῃ αὐτὰ διὰ τῆς βίαις ἐπὶ τῶν περισσοτέρων ἐκκλησιῶν καὶ τοῖς πατρίοις δόγμασιν ἀφωσιωμένων ἰθαγενῶν. Ὅσοι ἐκ τῶν ἱερομένων δὲν ἤθελον νὰ ἀφομοιωθῶσι ταῖς διατυπώσεις τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἤγοντο ἀλυσσόμενοι, οἱ μοναχοὶ ἐφυλακίζοντο, τὰ μοναστήρια διελύοντο, αἱ ἐκκλησίαι ἐκλείοντο, καὶ οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ἔμενον ἀλειτούργητοι.

Σύμπας ὁ ἀνατολικὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως κλήρος, καὶ περὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας ἀπεγνωσμένου λαοῦ συνηθροίσθησαν ἐπὶ τῆς πλατείας ἔμπροσθεν τῆς μεγάλης πύλης τοῦ παλατιοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, διαμαρτυρόμενοι κατὰ τοῦ καρδινάλειος Πελαγίου, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ καταπίεσεως τῶν συνειδήσεων, προσαπειλοῦντες μετανάστευσιν πανδημεὶ καὶ προσέλευσιν πρὸς τὴν ἐν Νικαίᾳ ὀρθόδοξον βασιλείαν τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ στασιάζων ὄχλος ἐκραύγαζεν ὅτι «ὄντες Ῥωμαῖοι τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐπέμενον ἵνα ζῶσι καὶ ἀποθάνωσιν ἐν τῷ πατρίῳ θρησκευματι· ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ τῇ ἀναβάσει εἰς τὸν θρόνον ὁμολογήσας παντελεῖ ἀνεξιθρησκείαν, ἔδει ἵνα ὑπερασπισθῇ τὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν διωγμῶν τοῦ καρ-

» δινάλεως Πελαγίου, καὶ ὅτι αὐτοί, ὅτι καὶ ἂν συμβῆ, οὐδέποτε θέλουσιν ἀρνηθῆ τὴν Ὀρθοδοξίαν».

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἑρρίκος, διορῶν τὸν ἐπικείμενον ὄλεθρον, ἀπέκρουσεν ἐντόνως τὰ παράτολμα διαβήματα τοῦ καρδινάλειος, ὅστις εἶχε τὴν ἀναίδειαν νὰ ὑποδείξῃ, ὅτι τὴν στάσιν τοῦ λαοῦ διήγειρε καὶ ὑπεδαύλιζε δῆθεν αὐτὴ ἡ αὐτοκράτειρα Μαρία, ἡ καρτερόθυμος ὀπαδὴ τῶν δογμάτων τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (1). Ὁ εὐμενῶς διακειμενός πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς ὑπηκόους ἀναξ (2) ἔθεσε τέρμα εἰς τοῦ παπικοῦ ἐξάρχου τὰς βιαιοπραγίας, καὶ ἐπέτρεψε τῷ ὀρθόδοξῳ κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ ἵνα ἀναφερθῶσι κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν πάπαν, αἰτούμενοι θεραπείαν τοῦ κακοῦ διὰ συνόδου οἰκουμενικῆς. Ἀντ' αὐτῆς συνεκαλέσθη παρὰ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ' ἡ τετάρτη ἐν Λατερανῶ συνόδος τῶν ἐπισκόπων τῆς Δύσεως, μηνὶ νοεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1215, καθ' ἣν ἐπεψηφίσθη λατίνος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἐκ Τοσκάνης Γερβάσιος, καὶ ἐξεδόθη τόμος ὀρίζων, ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία τιμῶσα καὶ περιποιουμένη τοὺς γραικοὺς κληρικοὺς ἐνόει νὰ ἀνέχεται κατὰ τὰ ἐνόοντα τὰς πατροπαραδότους ἀνατολικὰς συνηθείας καὶ διατυπώσεις ἐν ταῖς ἱεροτελεστείαις καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ, ἀλλ' οὐδέποτε ἤθελεν ἀνεχθῆ ἄτοπα παραβλάπτοντα τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν καὶ ἐκκλησιαστικὴν τιμιότητα. Δι' ὃ ἀπηγορεύετο τοῖς ἀνατολικοῖς ἱερωμένοις ἐπὶ ποινῇ ἀργίας καὶ ἀφορισμοῦ ὁ ἀναβαπτισμὸς νηπίων, ἐὰν ἐν καιρῷ ἀνάγκης ἔλαχε νὰ βαπτισθῶσιν ὑπὸ ἱερέως λατίνου· ἐτι δὲ ἀπηγορεύετο αὐτοῖς ἡ ἐκπλοσις τῆς ἀγίας τραπέζης, ἐφ' ἧς τυχὸν λατίνος ἱερεὺς προηγουμένως ἐτέλεσε τὴν θεῖαν μυσταγωγίαν. Καθ' ὅλου οἱ κληρικοὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἔδει οὐχὶ μόνον ἀναγνωρίζειν τὸ κῦρος τῶν ἀγίων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀλλὰ καὶ ὑποβάλλειν ἐαυτοὺς εἰς τὰ ὀριζόμενα ὑπὸ συνόδων τοπικῶν, καθ' ὅσον αὐτὰ δὲν ἤθελον ἀντιβαίνειν ταῖς ἀνέκαθεν συνηθείαις.

Οὐχὶ μόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀλλὰ καὶ ἀπανταχοῦ τοῦ κράτους

(1) Ἡ διὰ τὸ κάλλος αὐτῆς ἐξυμνηθεῖσα παρὰ τῶν γάλλων ὑμνωδῶν νεανικὴ αὐτοκράτειρα Μαρία, ἦτο θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Βόριος, καὶ εἰς τὸ ἔπακρον φιλορθόδοξος ἡγεμονίς.

(2) Κατὰ τὴν μαρτυρίαν Νικήτα τοῦ Χωνιάτου, βασιλεύοντος τοῦ Ἑρρίκου οἱ ἰθαγενεῖς τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, οἱ αὐτοκαλούμενοι Ῥωμαῖοι, ἐκυδερνώοντο μετὰ πολλῆς δικαιοσύνης καὶ πραότητος.

τῆς Ῥωμανίας, ἐν τῷ βασιλείῳ Θεσσαλονίκης καὶ ἐν Ἑλλάδι, μεθ' ὅλην τὴν ἐν τῇ συνελύσει τῆς Ῥαυενίκης ὁμολογηθεῖσαν σύμβασιν, ἐξηκούθουν καὶ εἰς τὸ μετέπειτα αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἔριδες καὶ ἀνωμαλῖαι.

Τὸ χωρίον Ἐρημόκαστρον τῶν Θεσπιῶν, ἀνήκον τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Θεβῶν, ἀφηρέθη ἐν ἔτει 1211 παρὰ τοῦ κόμητος Νικολάου de Saint Omer, καὶ ἐδωρήθη ὡς μετόχιον τῷ παρὰ τὸ Βρεντήσιον μοναστηρίῳ τῶν γαλλικανῶν μοναχῶν τῆς τοῦ ἁγίου Νορβέρτου τάξεως, τῶν λεγομένων Πραιμονστρατιανῶν. Ὁ ἐπίσκοπος Δαυλίας ἐν Φωκίδι ὑποφέρων τὰ πάνδεινα παρὰ τῶν ἰθαγενῶν ἐνοριτῶν, συστάσει τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ' ἐτέθη ἐν ἔτει 1212 ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ μαρκίωνος τῆς Γραβιάς· ὁ δὲ ἐπίσκοπος Θερμοπυλῶν, οὗ τὴν ἔδραν εἶχεν ὀρίση ὁ πάπας πρὸς ὥραν ἐν τῇ μονῇ τῶν Κομνηνῶν, ἐνοχλούμενος ὑπὸ τοῦ ἑλληνοσ καθηγουμένου τῆς μονῆς, μετώκησεν ἐν τῇ ὄχυρῃ πόλει τῆς Βωδονίτσας, τεθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔτους 1213 ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ μαρκίωνος Γαϊδωνος Pallavicini. Ὁ ἐν Θεσσαλονικῇ βασιλικὸς ἐπίτροπος κόμης Βαρθόλδος de Katzenellenbogen, καὶ οἱ λομβαρδοὶ μεγιστᾶνες ἐδήμευσαν τὰ κτήματα τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας τῶν Θεσσαλονικέων.

Παρὰ ταῦτα ἡ βασιλὶς Μαρία ἡξίου ἵνα διαθέτῃ κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ διάφορα ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Θεσσαλονίκης ὑπάρχοντα μοναστήρια, ὅσα εἶχον καταληφθῆ παρὰ διαφόρων τῆς Δύσεως ἱερῶν ταγματῶν· ἐκ δὲ τῶν ἐπὶ τοῦ ἁγίου ὄρους Ἄθω ὀρθοδόξων μοναστηρίων, ὧν εἶχεν ἐπιτραπῆ τὴν ἐπιτήρησιν παρὰ τοῦ παπικοῦ ἐξάρχου καρδινάλειος Βενεδίκτου ὁ λατῖνος ἐπίσκοπος Σεβαστῆς, οὗτος, συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν λομβαρδῶν τῆς Θεσσαλονίκης μεγιστάνων, ἀφῆρσε πᾶν ὅτι εὖρεν ἐν αὐτοῖς πολύτιμον, χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ σκεύη τιμαλφῆ, καὶ διὰ βασάνων ἠνάγκαζε τοὺς μοναχοὺς εἰς φανέρωσιν οἶων δὴ ποτε κεκρυμμένων θησαυρῶν. Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ' θυμωθεὶς ἐπὶ τῷ ἀκούσματι ἐτιμώρησε τὸν ἱερόσυλον ἐπίσκοπον διὰ καθαιρέσεως καὶ ἀφορισμοῦ, ἀνακηρύξας δὲ ἐν ἔτει 1214 πάντα τὰ ἐπὶ τοῦ ἁγίου ὄρους μοναστήρια αὐτόνομα καὶ αὐτοδέσποτα, ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ προστασίαν, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἐρρίκος ἀνεκαίνισεν ἐκ μέρους αὐτοῦ καὶ ἀπεζημίωσε τὰς μᾶλλον παθούσας ἐκκλησίας. Μέχρι τοῦ νῦν σώζεται ἐν τῇ πρωτευούσῃ μονῇ τῆς Λαύρας εἰκὼν παριστώσα τὸν αὐτοκράτορα Ἐρρίκον ὡς ἀνορθωτὴν αὐτῆς.

Ὁ ἡγεμὼν τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας Γοδοφρείδος de Ville-Hardouin, ἐπὶ προφάσει ὅτι δὲν συνυπέγραψε τὴν ἐν Ῥαυενικῇ σύμβασιν, καὶ ἦτο ἐλεύθερος πάσης ὑποχρεώσεως, ἀπεγύμνωσε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Πατρῶν, καταφερόμενος προσωπικῶς κατὰ τοῦ μητροπολίτου Ἀνθέλμου. Οὐχὶ μόνον κατέσχευεν ὁ Γοδοφρείδος πάντα τὰ κτήματα καὶ τὰς προσόδους τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ διέταξε καὶ τὴν ἀναίρεσιν καὶ ἀκύρωσιν πάσης γενομένης ἕως τότε τῇ μητροπόλει πωλήσεως κτημάτων, κληροδοτήσεως θανόντων καὶ δωρεᾶς μεταξὺ ζώντων, ὅπως ἔπραξε καὶ ὁ μέγας κύριος Ὄθων de la Roche κατὰ τῆς ἀθηναϊκῆς Ἐκκλησίας. Οὗτος, ὅσα κτήματα ἢ χωρία ἢ μοναστήρια καὶ μετόχια τῆς ἐπισκέψεως Ἀθηνῶν ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Γ' ἐπεκύρωσε διὰ σιγίλλου τὴν ἰγ' φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1208 τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Βεράρδῳ, ἐξ αὐτῶν ὀλίγα ἐπέτρεψε τῇ λατινικῇ μητροπόλει, τὰ δὲ ἄλλα ἐξελαίκευσεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν συγγενῶν, ἢ ὅπως δὴ ποτε ἐτήρησεν ἐλεύθερα πάσης ἐκ μέρους τοῦ ἀρχιεπισκόπου κατακρατήσεως καὶ δεσποτείας. Ὅτε δὲ ἐν ἔτει 1212 ὁ δυνάστης Ἄργους καὶ Ναυπλίας, Θεόδωρος Δούκας, κατηγορηθεὶς ἐπὶ προδοσίᾳ, ἐξεβλήθη ἀπὸ τῆς Ἀρρίσσης τοῦ Ἄργους, καὶ εὐρέθη ὅτι ἐκεῖ ἦσαν κεκρυμμένοι οἱ παρ' αὐτοῦ πρὸ διετίας ἀφαιρεθέντες θησαυροὶ τῆς μητροπόλεως Κορίνθου, διμοιράσθησαν αὐτοὺς ὅτε ἡγεμὼν Γοδοφρείδος, ὁ μέγας κύριος Ὄθων, καὶ οἱ διακριθέντες εἰς τὴν ἐκπολιόρκησιν τοῦ Ἀκροκορίνθου ἱεπόται τῶν Θεβῶν καὶ τῆς Ἀχαΐας. Ὁ Ὄθων μάλιστα ἐδωρήθη παρὰ τοῦ ἡγεμόνος Γοδοφρείδου τὴν κτῆσιν τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Ναυπλίας.

Εἰς μάτην ὁ πάπας, ἐπὶ τῇ ἐκθέσει τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου Γουαλθήρου περὶ τῶν διατρεξάντων, παρεκέλευε τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Θεβῶν, καὶ τοῖς ἐπισκόποις Δαυλίας καὶ Ζαγαρᾶς τῆς Ἐλικωνίας ὅπως συνεργήσωσιν εἰς τὴν ἐπιστροφήν τῶν θησαυρῶν, οὓς ἐσφετερίσθησαν οἱ ἡγεμόνες ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ψυχικῆς αὐτῶν σωτηρίας, καὶ νὰ προσπειλήσωσι φρικτὰ ἐπιτίμια ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει 1213 ὁ ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν, καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι Ἀθηνῶν καὶ Θεβῶν ἐκ συμφώνου, ἔβαλον κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας Γοδοφρείδου, καὶ κατὰ τοῦ μεγάλου κυρίου Ὄθωνος ἀνάθεμα καὶ ἀφορισμόν, διὰ τὰς ἐπαναληφθείσας ἀρπαγὰς καὶ ἐκλαϊκεύσεις κτήσεων ἐκκλησιαστικῶν. Ὁ Ὄθων πρὸς λύσιν τοῦ ἀφορισμοῦ καὶ ἐξιλέωσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐδωρήσατο, μηνὶ ἰουνίῳ τοῦ ἐπομένου

ἔτους 1214, κατ' εὐθείαν τῇ ἀποστολικῇ ἔδρᾳ, ἐν χερσὶ τοῦ παπικοῦ ἐξάρχου καρδινάλεως Πελαγίου, τὴν καστελλανίαν τῆς Λεβαδείας, καὶ ἐπανελάβεν αὐτὴν ὡς φέουδον ἐξαρτώμενον παρὰ τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, τελῶν κατ' ἔτος δύο μάρκας ἀργύρου χάριν ὑποταγῆς (1).

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει λατίνου πατριάρχου Γερβασίου ἦλθεν εἰς ῥῆξιν ὁ Ὄθων de la Roche, ὅτε ἐν ἔτει 1216 ὁ πατριάρχης παραγενόμενος αὐτοπροσώπως ἐν Θήβαις, οὐχὶ μόνον διαφόρους ἐκεῖ ὑπαρχούσας μονὰς ὤκειοποιεῖτο ὡς δῆθεν ἐπὶ πατριαρχικῷ σταυροπηγίῳ ἔκπαλαι ἰδρυμένας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν αὐτοκέφαλον ἀρχιεπισκοπὴν Θηβῶν ἠξίου ὅτι ἔδει ἵνα ὑπόκηται ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ πατριαρχικοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ὁρόνου πνευματικὴν δικαιοδοσίαν, μὴ οὖσαν ῥητῶς ἐξηρημένῃ, ὅπως αἱ μητροπόλεις Ἀθηνῶν καὶ Πατρῶν. Ὁ ἱερός σύλλογος τῶν κανονικῶν πρεσβυτέρων τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Θηβῶν ἐπεκαλέσατο τοῦ πάπα τὴν προστασίαν· ὁ δὲ πάπας Ὀνώριος Γ', τὴν ἰδ' φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1217, ἐνετείλατο τῷ καθηγούμενῳ τῆς μονῆς Δαφνίου, τῷ προεστῶτι πρεσβυτέρῳ τοῦ Κυριακοῦ ναοῦ Ἀθηνῶν, καὶ τῷ δεκανῷ τῆς ἐπισκοπῆς Δαυλίας, ἵνα ἀποτρέψωσιν εὐσχήμως τὸν πατριάρχην ἀπὸ τοιούτων αὐθαιρεσιῶν.

Ἐν ἔτει 1218 ὁ πατριάρχης Γερβάσιος δι' ἐξάρχου ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλέντος εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαιῆς Ἀνδραβιδαν (Andréville) ἔβαλε καὶ αὐτὸς κατὰ τῶν ἡγεμόνων Γοδοφρείδου καὶ Ὄθωνος μέγαν ἀφορισμὸν καὶ διήγγειλε λειτουργίας ἀπαγόρευσιν ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν (interdictum)· ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἠκύρωσεν ὁ πάπας Ὀνώριος Γ' ὡς γενόμενα παρ' ἐνορίαν, καὶ παρὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ πατριάρχου μηδεμίαν ἔχοντος δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν χωρῶν τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαιῆς καὶ τοῦ μεγαλοκυράτου τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἔτι ὀλιγωτέραν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀθηνῶν καὶ Πατρῶν. Ὁμοίως ἔλυσε ὁ πάπας μὴνὶ σεπτεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1223 καὶ τὸν πρὸ τριετίας (1220) κατὰ τῶν αὐτῶν ἡγεμόνων ὑπὸ τοῦ ἀποστολικοῦ ἐξάρχου καρδινάλεως Colonna βληθέντα ἀφορισμὸν.

Ἡ ἐν Ἑλλάδι λατινικὴ Ἐκκλησία, καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολικήν, ἔτι δὲ καὶ πρὸς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, διετά-

(1) Ἡ μάρκα ἀργύρου ἰσοδυναμεῖ πεντήκοντα φράγκοις ἢ τοὶ δύο λίραις ἀγγλικαῖς τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

χθῆσαν παρὰ τοῦ πάπα Ὀνωρίου Γ' ὅπως καὶ αἱ ὀρισθεῖσαι ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Κύπρου, ἐνθα ὁ ἐξάρχος τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀποστολικῆς ἔδρας διὰ τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς καρδινάλις Πελάγιος κατῴρθωσεν ἵνα συνυπογραφῇ μὴνὶ ὀκτωβρίῳ τοῦ ἔτους 1220 σύμβασις μεταξὺ τῆς βασιλίσσης τῆς Κύπρου Ἀλίκης ἐπ' ὀνόματι τοῦ υἱοῦ Ἐρρίκου de Lusignan μετὰ τῶν βαρῶνων τοῦ βασιλείου ἐξ ἐνός, καὶ τοῦ λατίνου μητροπολίτου καὶ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ ἐπισκόπων ἐξ ἄλλου μέρους, κανονίζουσα τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῶν ἐνδιαφερομένων κοσμικῶν ἀρχόντων καὶ τῶν λατίνων καὶ γραικῶν ἱεραρχῶν, μετὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς κληρικῶν.

Πάντες οἱ ἰθαγενεῖς ὀρθόδοξοι ἱερωμένοι καὶ μοναχοί, ὅσοι διὰ χειροδοσίας ὑπέσχοντο ὑποταγὴν τῷ λατίνῳ ἀρχιεπισκόπῳ, ἦσαν ἐλεύθεροι ἀπὸ πάσης δουλοσύνης καὶ ἀγγαρείας, αὐτοὶ τε καὶ αἱ ἐκκλησῖαι αὐτῶν· τοῖς δὲ ἐν ἐκκλησιαστικοῖς κτήμασι προσκαθημένοις παροικοῖς παρεχωρεῖτο πλήρης ἀτέλεια καὶ ἀσυνδοσία. Ἐάν τις ὅμως ἐκ τῶν ἐν λόγῳ δουλείας προσκαθημένων τοῖς κτήμασι τῶν δυνατῶν, ἐπισκοπῷ ἀνακτῆσεως τῆς ἐλευθερίας, προσήρχετο ἵνα χειροτονηθῇ κληρικός, αὐτὸς δὲν ἐγίνετο δεκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ συγκαταθέσει τοῦ κυρίου τῆς ὑποστάσεως ἐν ἣ ἐδούλευε. Καὶ ἐάν τις τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐνορίας ἐχειροτόνει ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ κυρίου τοῦ κτήματος ἄνθρωπον δουλεύοντα, ἐχρεώσεται νὰ ἐπιστρέφῃ τὸν αὐτῷ χειροτονηθέντα καὶ τοὶ ἱερωμένοι, ἵνα καὶ πάλιν δουλεύῃ ἐν τῷ κτήματι ᾧ προσεκάθητο πρότερον. Εἰ δὲ τις τῶν ἐναπογράφων χωριτῶν, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ γαιοκτήμονος, ἀποδηρῶν εἰς ἄλλην χώραν, ἤθελε χειροτονηθῆ ἐκεῖ παρ' ἐνορίαν, καὶ οὕτω χειροτονηθεὶς ἤθελεν ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ οἰκεῖον χωρίον, τότε ὁ τῆς ἐνορίας ἐπίσκοπος ἔθετεν αὐτὸν εἰς ἀργίαν, ὁ δὲ κύριος τῆς ὑποστάσεως ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ τὸν δραπετὴν, καὶ τοὶ ἱερωμένοι, καὶ ὑποβάλλῃ ὑπὸ τὴν προτέραν δουλείαν.

Ἄλλως τε τοῖς κανονικῶς καὶ νομίμως χειροτονηθεῖσι πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, ἀδείᾳ τοῦ οἰκείου αὐτῶν δεσπόζοντος γαιοκτήτου, παρεχωρεῖτο ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία καὶ ἀκαταζήτητος μετάβασις ἀπὸ ἐνός εἰς ἄλλο χωρίον, ἀποκλειομένων ὅμως τῶν τέκνων καὶ τῆς ἄλλης οἰκογενείας τοιούτων κληρικῶν ἀπὸ πάσης χειραφετήσεως· τὰ τέκνα καὶ αἱ γυναῖκες ἐξηκολούθουν βιοῦντες ἐν λόγῳ παροικίας ὅπως καὶ πρότερον.

Ἐν μοναστηρίοις κοινοβιατῶν τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, προκειμένης προχειρίσεως ἡγουμένου, ἢ ἐκλογή τοῦ μέλλοντος ἡγουμενεῦσαι ἔπρεπε νὰ γίνηται κανονικῶς καὶ μετὰ συγκαταθέσεως τοῦ κτητορικῶν δικαίωμα ἔχοντος κληρικοῦ ἢ κοσμικοῦ ἄρχοντος. Ἡ τοιαύτη ἐκλογή ἐπεκυροῦτο παρὰ τοῦ λατίνου μητροπολίτου ἢ ἐπισκόπου ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ ὁποίου ὑπέκειτο ἢ μονὴ καὶ οὕτως ἀπενέμετο τῷ προχειρισθέντι ἢ ἐπισκοπικῇ εὐλογία. Ὁ προχειρισθεὶς καθηγούμενος δὲν ἀπηλλάττετο τῆς ἡγουμενίας εἰ μὴ ἐπὶ δικαστικῇ ἀποφάσει τοῦ ἱεροδικεῖου τῆς μητροπόλεως, κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον καὶ τὰς διατυπώσεις τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡγούμενοι καὶ μοναχοὶ ἀνήκοντες εἰς τὴν τάξιν τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἔπρεπε νὰ ὑπόκηνται ὡς πρὸς τὰ λειτουργικὰ αὐτῶν καθήκοντα τῷ κατὰ τὸν ἀρχιεπισκόπῳ ἢ ἐπισκόπῳ, ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ ἱερωμένοι γραικοὶ καὶ λατῖνοι τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκκλησιῶν. Κατὰ τὸ λειτουργικὸν μέρος, αὐτὸ καὶ μόνον, πάντα τὰ μοναστήρια ἦσαν ἐνοριακά, ὑποκείμενα τῷ κατὰ τὸν ἀρχιερεῖ· ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν κτηματικὴν περιουσίαν καὶ λοιπὴν οἰκονομίαν ἦσαν ἀνεξάρτητα καὶ αὐτοδέσποτα, ὡς τὰ ἄλλοτε σταυροπηγιακὰ ἢ βασιλικὰ.

Οὐδενὶ τῶν ἐν λόγῳ παροικίας δουλευόντων χωριτῶν ἐπετρέπετο ἵνα ἀποκαρῆ μοναχός, ἄνευ συγκαταθέσεως τοῦ γαιοκτήμονος δυνάστου, οὐδὲ ἀπαρνούμενος τὸ πάτριον ἀνατολικὸν ὀρθόσκευμα νὰ γίνη προσήλυτος λατῖνος, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι χειραφετήσεως καὶ ἐλευθερώσεως ἀπὸ τῆς δουλείας· καὶ ἂν ἄλλως ἤθελε πράξῃ τοῦτο, ὁ κύριος, εἰ ἐβούλετο, ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ αὐτὸν καὶ ὑποβάλλῃ τῇ προτέρᾳ δουλείᾳ καὶ τοι μοναχὸν ἢ προσήλυτον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Τὸ δουκᾶτον Ἀθηνῶν
μέχρι τέλους τῆς βουργουνδικῆς δυναστείας.

Μετὰ εἰκοσαετῆ κυβέρνησιν (1205-1225) ὁ θεμελιωτὴς τῆς βουργουνδικῆς δυναστείας ἐπὶ τοῦ μεγαλοκυράτου τῶν Ἀθηνῶν, Ὁθων de la Roche, ἀποκαμῶν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ πολυειδῶν τῆς ἐξουσίας φροντίδων, καὶ ἀηδιασθεὶς ἐκ τῶν διηνεκῶν ἐπιθέσεων καὶ ἐπεμβάσεων τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, παρητήθη ἐπὶ τέλους οἰκειοθελῶς τῆς κυριαρχίας, καὶ ἐπέστρεψε μετὰ γυναικὸς καὶ τέκνων εἰς τὴν γενέτειραν Βουργουνδίαν, ἀπολαύων ἀνέτου καὶ ἀμερίμνου βίου ἐπὶ τῶν γαιῶν αὐτοῦ καὶ κτημάτων ἐν τῇ πατρίδι, μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1233 τελευτῆς. Ὁ ἀπογονητευθεὶς κύριος τῶν μεγαλωνύμων Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν κατεφρόνησε τὸ ὑπ' αὐτοῦ συσταθὲν κράτος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὔτε ἔκρινεν ἄξιον νὰ ἀφήσῃ τοῖς τέκνοις τὴν διαδοχὴν, ἀλλὰ παρέδωκεν αὐτὴν τῷ υἱῷ τοῦ αὐταδέλφου Ποντίου, Γυίδωνι de la Roche, βιοῦντι ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1208, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κόμητος Νικολάου de Saint Omer, ἐν ἔτει 1212, συναυθεντεύοντι ἐπὶ τῶν Θηβῶν.

Ὁ Γυίδων παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἐν ἔτει 1225, ἐδωρήσατο τῇ ἀδελφῇ Βόννη de la Roche τὴν ἡμισίαν μερίδα τῆς καστελλανίας Θηβῶν, καὶ τὰ αὐτῇ ὑποκείμενα ἑπτὰ ἱπποτικὰ φέουδα ἐν Βοιωτίᾳ, τὰ πρὶν ἀνήκοντα τῷ ἀποθανόντι κόμητι Νικολάῳ, ἢ δὲ Βόννη ὑπανδρευθεῖσα τοῦ Νικολάου τῷ υἱῷ καὶ κληρονόμῳ Βέλᾳ, ἔφερεν αὐτῷ εἰς προῖκα τὰς παλαιὰς κτήσεις τοῦ πατρὸς. Ἐκτοτε ὁ κόμης Βέλᾳς de Saint Omer ἐτιμᾶτο ὡς συναυθεντεύων ἐπὶ τῶν Θηβῶν μετὰ τοῦ μεγάλου κυρίου Γυίδωνος de la Roche (1240-1258).

Ὁ Γυίδων εἶχε τὰς διατριβὰς ἐν Θήβαις, πόλει πολυανθρωποτέρᾳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ πλουσιωτέρᾳ διὰ τὴν ἐκεῖ βιομηχανίαν καὶ ἐμπορείαν. Οἱ Ἰουδαῖοι, μηδέποτε ὄντες ἀνεκτοὶ ἐν Ἀθήναις, ἠριθμοῦντο

ἐν Θήβαις ὑπὲρ τοὺς διςχιλίους, κάτοχοι τῶν μεγαλειτέρων ὑφαντουργικῶν καὶ ἐμπορικῶν καταστημάτων τῆς Ἀνατολῆς, καὶ πολυάριθμοι ἦσαν οἱ Ἀρμένιοι τραπεζίται, παρὰ τούτους δὲ χρηματισμοῦ χάριν πλεῖστοι Βενετοὶ καὶ Γενουήσιοι πραγματευταί, ἀπὸ τῶν χρόνων Μανουὴλ Α΄ Κομνηνοῦ, ἐν ἔτει 1169, μονίμως ἐγκατεστημένοι ἐκεῖ. Τοῖς Γενουησίοις ἐπανεκύρωσεν ὁ μέγας κύριος Γυίδων, ἐν ἔτει 1240, προνομίας ἐλευθέρας διαμονῆς καὶ ἐμπορείας ἐν Θήβαις καὶ ἐν Ἀθήναις, ἔτι δὲ καὶ ἀσυνδοσίαν καὶ ἀτέλειαν παντὸς εἵδους ἐμπορευμάτων, ἐξαιρουμένου τοῦ τελωνιακοῦ δασμοῦ ἐπὶ τῇ ἐξαγωγῇ ὑφασμάτων μεταξωτῶν· ἐπὶ τέλους παρεχώρησεν αὐτοῖς καὶ δικαίωμα ἑτεροδικίας ὑπὸ οἰκείου προξένου, οἷας ἀπήλαυον καὶ οἱ Βενετοί.

Μετὰ πεισματώδη πόλεμον κατὰ τοῦ γυναικοθείου πρίγκιπος τῆς Ἀχαΐας Γυιλιέλμου Β΄ de Ville-Hardouin, ἐν ᾧ δις ἠττήθη, τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ ὄρους Καρυδίου τῆς Μεγαρίδος, καὶ ἔπειτα ἔμπροσθεν τῶν Θηβῶν, ὁ Γυίδων προσῆλθεν αἰτούμενος εἰρήνην, καὶ περὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 1259 ἀπεδήμησεν εἰς Γαλλίαν παρὰ τῷ ἀγίῳ βασιλεῖ Λουδοβίκῳ Θ΄ πρὸς καθιέρωσιν τῆς γενομένης διαλλαγῆς. Ὁ βασιλεὺς ἀμνηστεύων τὸν Γυίδωνα διὰ τὴν κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας ἐπίθεσιν, ἐναντίον τῶν παραδεδεγμένων τῆς ἱπποσύνης Θεσμῶν καὶ τῆς φεουδαλικῆς πειθαρχίας, ἐτίμησεν αὐτὸν περὶ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 1260 εἰς δοῦκα· ἔκτοτε τὸ μεγαλοκυρᾶτον Ἀθηναίων μετεποιήθη εἰς δουκιᾶμον, ὅπως ἐλέγχετο ἐν τῷ ιδιώματι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς (1).

Ὁ Γυίδων ἔτυχε διατρίβων ἔτι ἐν Παρισίοις, ὅτε ἔφθασεν αὐτὸν ἡ εἰδησις ὅτι ὁ πρίγκιψ Γυιλιέλμος Β΄ ἐπιμαχῶν τῷ πενθερῷ Μιχαήλ Β΄ Ἀγγέλῳ Δούκα, δεσπότῃ τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀρτῆς (2), κατὰ τοῦ

(1) Γαλλιστὶ *duchiamo* καὶ *ducheaume*, κατ' ἀναλογίαν τῆς λέξεως *royaume*, ἀντὶ τοῦ νῦν συνηθους *duché*, ἧτοι δουκάτου καθ' ἡμᾶς. Ἐγγράφα ἐκδοθέντα ἐν Γαλλίᾳ παρὰ τοῦ Γυίδωνος, μηνὶ φεβρουαρίῳ τοῦ ἔτους 1260, μικρὸν πρὸ τῆς προχειρίσεως αὐτοῦ εἰς δοῦκα, φέρουσιν ἐν κεφαλίδι «*Guis de la Roche, sire d'Athènes*». Τὰ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ κοπέντα νομίσματα φέρουσι, τὰ μὲν παλαιότερα ἀπλῶς DNS ATHEN. καὶ ὀπισθεν THEBE CIV. ἧτοι Dominus Athenarum, Thebe civis, τὰ δὲ μεταγενέστερα GVI. DVX ATHENES καὶ ὀπισθεν THEBAN. CIVIS, ἧτοι Gvidio dux Athenes, Thebanus civis. — Τοῦ Ὄθωνος de la Roche νομίσματα δὲν εὐρέθησαν μέχρι τοῦδε, οὐδὲ φαίνεται νὰ ἐκόπησαν ποτὲ τοιαῦτα.

(2) Ὁ δεσπότης Μιχαήλ Β΄ τὴν μὲν θυγατέρα Ἐλένην ἔδωκεν εἰς γάμον τῷ βασιλεῖ τῆς Σικελίας καὶ Νεαπόλεως Μανφρέδῳ, τὴν δὲ ἑτέραν θυγατέρα Ἄνναν, μετακληθεῖσαν Ἀγνήν, ὑπάνδρευσε τῷ Γυιλιέλμῳ Β΄ πρίγκιπι τῆς Ἀχαΐας.

σεβαστοκράτορος Ἰωάννου Κομνηνοῦ, ἀδελφοῦ τοῦ ἐν Νικαίᾳ αὐτοκράτορος Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγου, ἠττήθη κατὰ κράτος, μηνὶ ὀκτωβρίῳ τοῦ ἔτους 1259 ἐν τῇ μάχῃ τῆς Πελαγονίας, καὶ ἤχθη αἰχμάλωτος παρὰ τῷ αὐτοκράτορι διαμένοντι ἐν Λαμψάκῳ, καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ Γυίδων προσεκαλεῖτο παρὰ τῶν βαρῶνων τῆς Ἀχαΐας, ὅπως σπεύσῃ καὶ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ πριγκιπάτου ὡς βάσιλος ἢ τοὶ κυβερνήτης, ἀντὶ τοῦ ἀπόντος ἡγεμόνος.

Ἐπανερχόμενος εἰς Ἑλλάδα ὁ Γυίδων κατέπλευσεν εἰς Κλαρέντσαν τῆς Ἡλίδος, καὶ προσεκλήθη εἰς Ἀνδραβίδα παρὰ τῶν βαρῶνων καὶ τῆς πριγγιπίσης Ἀγνῆς, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ἐξουσίαν μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ νομίμου κυριάρχου καὶ ἡγεμόνος. Πράγματι ὁ δούξ Ἀθηναίων Γυίδων de la Roche ἐξεπλήρωσε τιμίως τὴν ἀνατεθεισάν αὐτῷ ἐντολήν (1), καὶ ἐπανελημμένοι πρεσβεῖαι ἐστάλησαν παρ' αὐτοῦ τῷ αὐτοκράτορι Μιχαήλ Παλαιολόγῳ, καὶ λύτρα πολλὰ προσφέρθησαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ πρίγκιπος Γυιλιέλμου Β΄, ἀλλ' ἐπιματαίω.

Ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ, μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, ὁ καῖσαρ Ἀλέξιος Μελισσηνὸς Στρατηγόπουλος, μηνὶ ἰουλίῳ τοῦ ἔτους 1261, μετὰ ὀκτακοσίων βιθυνῶν ἱππέων τοξοτῶν αἰφνιδίως ἐπιπεσὼν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ εὐρῶν αὐτὴν ἀφρούρητον, κατέλαβεν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν Νυμφαίῳ τῆς Ἰωνίας παραμένοντος αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς Μιχαήλ Παλαιολόγου. Ὁ Βαλδουῖνος Β΄, τελευταῖος λατῖνος αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως, ἄπελπις, μόλις ἔφθασε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἵνα ἐπιβῇ βενετικῆς γαλέας καὶ νὰ φύγῃ, κατευθυνόμενος εἰς τὰς ἐν Ἑλλάδι κτήσεις τῶν ὑποταγῶν αὐτῷ φράγκων ἡγεμόνων, ἐν ᾧ Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγος εἰσῆρχετο τὴν ἐν αὐγούστου διὰ τῆς χρυσοῦς πύλης εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων πεζῆ, ἐν λιτῇ καὶ ἱεσῖα ἀκολουθῶν τὴν πρὸ αὐτοῦ θριαμβευτικῶς φερομένην ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει σεπτὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, τὴν Ὀδηγήτριαν.

Ὁ Βαλδουῖνος Β΄, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ βαίλου τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Βενετῶν Μάρκου Γραδενίγου καὶ τοῦ λατῖνου πατριάρχου Ἰουστινιάνη, κατέπλευσε πρῶτον εἰς Εὐρίπον, καὶ ἐκεῖθεν

(1) Ὡς βάσιλος τῆς Ἀχαΐας ἔκοψε νομίσματα ὁ δούξ Γυίδων ἐν Κλαρέντσα, φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν GVI. DVX. ATHENES: καὶ ὀπισθεν DE CLARENZIA.

μετέβη εἰς Θήβας καὶ εἰς Ἀθήνας, ὁπόθεν διὰ τῆς Ἀχαιῆς καὶ Ἀπουλίας ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, διανέμων πανταχοῦ τίτλους ἐπὶ ψιλῶ ὀνόματι, καὶ μᾶλλον καὶ ἤττον γνήσια ἀγίων λείψανα πρὸς πορισμὸν χρημάτων. Οὕτω ἐν Ἀθήναις, μηνὶ ὀκτωβρίῳ τοῦ ἔτους 1261, ἀπέτινε χρέος πέντε χιλιάδων ὑπερπύρων τῷ δυνάστη τῆς Καρύστου Ὁθωνι de Ciconis, δωρούμενος αὐτῷ μίαν τῶν χειρῶν τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἐντὸς τιμαλφούς λειψανοθήκης φερούσης ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς. Τὸ τρίμιον τοῦτο λείψانون ὁ εὐσεβὴς Ὁθων κατέθεσεν ἔπειτα ἐν Βουργουνδίᾳ παρὰ τῇ πρωτοτύπῳ ἡγουμενικῇ μονῇ τοῦ ἱεροῦ τάγματος τῶν Κιστερκιανῶν μοναχῶν.

Ὁ πρίγκιψ τῆς Ἀχαιῆς Γουλιέλμος Β' de Ville-Hardouin ἐλυτρώθη τῆς αἰχμαλωσίας μόλις ἐν ἔτει 1262, παραδούς τῷ αὐτοκράτορι Μιχαὴλ Παλαιολόγῳ τὰ ἀξιολογώτερα τῶν ἐν τῇ ἀνατολικῇ Πελοποννήσῳ φρουρίων, τὴν Μάνην, τὰ Λεῦκτρα, τὴν Γεράκην ἢ τοὶ τὰς Γερονθράς, καὶ τὴν Μονεμβασίαν, καὶ ἀναγνωρίζων αὐτὸν ἐπικυρίαρχον τοῦ κράτους τῆς Ῥωμανίας, καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Πελοποννήσῳ φράγκων ὑποταγῶν. Ὡς ὄμηροι διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑποσχεθέντων ἀπεστάλησαν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλὴν τῶν Βλαχερνῶν δύο ἐκ τῶν τὰ μάλιστα εὐγενῶν βαρωνίδων, Μαργαρίτα, θυγάτηρ Ἰωάννου de Neuilly, βαρῶνος τοῦ Πασσαυᾶ καὶ πρωτοστράτορος τῆς Ἀχαιῆς, καὶ μετ' αὐτῆς ἡ ἀδελφὴ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου (connétable) Ἰωάννου Chaudoron. Μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν ὀμηρῶν ὁ πρίγκιψ τῆς Ἀχαιῆς ἐπεκύρωσε δι' ὀρκωμοσίας τὰ συνωμολογημένα καὶ ἐπροσκύνησε τὸν αὐτοκράτορα, οὗτος δὲ ἐτίμησε τὸν πρίγκιπα μέγαν πρωτοστράτορα τῆς Ῥωμανίας, καὶ ἀνάδοχον ἀπὸ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος νεογνοῦ βασιλόπαιδος. Ἐκ τῶν παραχωρηθέντων φρουρίων καὶ τῶν περίξ χωρῶν διωργάνωσεν ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος τὴν γνωστὴν εἰς τὸ μετέπειτα ὑπὸ τὴν κλήσιν δεσποτάζοντος τοῦ Μισθρᾶ βυζαντινῆν τῆς Πελοποννήσου ἡγεμονίαν.

Ὁ Γουλιέλμος Β' de Ville-Hardouin ἀναχωρήσας ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως κατέπλευσεν εἰς Εὐρίπον, ὅπου ὑπεδέχθη αὐτὸν ὁ δούξ Ἀθηνῶν Γουίδων, καὶ ἀπέθεσεν ἐν χερσὶν αὐτοῦ τὴν προσωρινὴν ἐπὶ τῆς Ἀχαιῆς κυβέρνησιν καὶ ἐπιτροπείαν, ἔπειτα δὲ συνώδευσεν εἰς Θήβας, ἐνθα τὴν 15' μαΐου 1262 ἐν τῇ μητροπόλει, παρόντος τοῦ

ἀρχιεπισκόπου Ἐρρίκου, συμφωνήθη διαρκὴς εἰρήνη μεταξὺ τοῦ πρίγκιπτος τῆς Ἀχαιῆς καὶ τῆς Βενετικῆς πολιτείας.

Ἐν ἔτει 1263 ἀπεβίωσεν ὁ δούξ Ἀθηνῶν Γουίδων de la Roche καὶ ἐκλήθη εἰς τὸν θρόνον ὁ πρεσβύτερος τῶν δύο υἱῶν Ἰωάννης. Τῷ νεωτέρῳ Γουλιέλμῳ εἶχεν ἤδη ἀπονεμηθῆ παρὰ τοῦ πατρὸς ἡ κυριότης ἐπὶ τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου τῆς Λεβαδείας. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ δεσποτάτῳ τῆς Ἠπείρου καὶ Ἄρτης διεδέχθη τὸν ἐν ἔτει 1271 θανόντα Μιχαὴλ Β' Ἀγγελὸν Δούκαν ἐπὶ τῶν χωρῶν τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Ἠπείρου, ἐπὶ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας καὶ ἐπὶ τῆς νήσου Λευκάδος, ὁ νόμιμος υἱὸς δεσπότης Νικηφόρος (1) (1271-1296). ὁ δὲ νοθογενὴς Ἰωάννης Δούκας Κομνηνός, ὅστις ἐπὶ τῷ γάμῳ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ αὐθεντεύοντος τῶν Μεγαλοβλαχιτῶν Τάρωνος, ἐν ἔτει 1258, εἶχε λάβῃ εἰς προῖκα τὴν ἐκατέρωθεν τοῦ Πίνδου μέχρι τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου Θεσσαλικὴν Βλαχίαν (2), προσήρτησεν αὐτῇ καὶ τὴν κληροδοτηθεῖσαν παρὰ τοῦ πατρὸς Φθιώτιδα μετὰ τῆς Οἰταίας, τῆς Δωρίδος καὶ τῆς ἐσπερίας Λοκρίδος, καὶ οὕτω δεσπόζων πασῶν τῶν μεταξὺ Πίνδου, Ὀλύμπου καὶ Παρνασσοῦ χωρῶν (1271-1295), ἐξελέξατο ἔδραν τὸ ὀχυρώτατον φρούριον Νέων Πατρῶν (3), ἰδρυμένον ἐφ' ὑψηλοῦ ὄρους τῆς Οἴτης, ὑπερθεῖν τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ. Ἀμφότεροι, ὁ τε δεσπότης Νικηφόρος καὶ ὁ τιμηθεὶς ἔπειτα

(1) Ὁ Νικηφόρος ἐτιμήθη δεσπότης νυμφευθεὶς Μαρίαν τὴν θυγατέρα τοῦ ἐν Νικαίᾳ αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς Θεοδώρου Β' Λασκάρως· μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ἐνυμφεύθη τὸ δεύτερον Ἄνναν Παλαιολογίαν Καντακουζηνήν, ἀνεψίαν ἐπὶ ἀδελφῇ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου.

(2) Οἱ ἀπὸ τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Δουναβέως Λύρηλιανῆς Δακίας ἢ τοὶ Μυσίας παρὰ τῶν Βουλγάρων ἐκδιωχθέντες τὸν Ζ' αἰῶνα Ῥωμῶνοι ἢ τοὶ Βλάχοι, κατέλαβον ἔπειτα τὴν δυσμικὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν, ἐκεῖθεν δὲ καταβαίνοντες τὸν ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνα κατέκλυσαν τοὺς ἐκατέρωθεν τοῦ Πίνδου τόπους, ἄπασαν τὴν Θεσσαλίαν, ἐτι δὲ τὴν Δωρίδα, τὴν δυσμικὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Αἰτωλίαν. Ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος πᾶσαι αἱ μνησθεῖσαι χώραι ἐκαλοῦντο ὁμοῦ ἢ ἐν Ἑλλάδι Βλαχία· ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ τοῦ Πίνδου μέχρι τῆς ὑπὸ τὸ Πήλιον Μαγνησίας, καὶ ἀπὸ τῶν Καμβουνίων ὄρων μέχρι τῆς Ὀθρυος, ὠνομάζοντο Μεγάλῃ Βλαχίᾳ ἢ Δωρίς, ἢ ἐσπερία Λοκρὶς καὶ ἢ Αἰτωλία ἐγνωρίζοντο ὑπὸ τὸ ὄνομα Μικρὰ Βλαχία.

(3) Ἡ ἀργαία Ὑπάτη τῆς Οἴταιας ἐπὶ Βυζαντινῶν ἔλαβε τὴν κλήσιν Νέων Πατρῶν. Ἐν ταῖς πρακτικαῖς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Δ' οἰκουμενικῆς συνόδου τοῦ ἔτους 867 ἀπαντᾷ ἡ ἐπιγραφή «Λέοντος Νέων Πατρῶν ἐπισκόπου». Ὡς οἰκουμενικῆς συνόδου τοῦ 681; Σ. Π. Α.

σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης Δούκας Κομνηνός (1), ἐξηκολούθησαν τὴν πολιτικὴν ἀγωγὴν τοῦ πατρὸς Μιχαήλ. Ὅπως ἐκεῖνος ἐστηρίζετο ἐπὶ συμμαχίαις μετὰ τῶν φραγκικῶν δυναστειῶν τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Ἀχαΐας, συνάπτων ἐπιγαμβρίας μετ' αὐτῶν, καὶ ἐπετίθετο κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ Παλαιολόγου, οὕτω καὶ ὁ Νικηφόρος ἔδωκεν εἰς γάμον τὴν μὲν θυγατέρα Μαρίαν τῷ Ἰωάννῃ Ὀρσίνῃ, υἱῷ τοῦ παλατίνου κόμητος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου Ῥιχάρδου, προικοφοροῦσαν αὐτῷ τὴν νῆσον Λευκάδα· τὴν δὲ νεωτέραν, καλουμένην Θάμαρ, ὑπάνδρευσε τῷ ἡγεμονίδῃ Φιλίππῳ τῷ Ταραντίνῳ, υἱῷ Καρόλου Β' τοῦ Ἀνδηγαυοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, δίδων εἰς προίκα τὴν Ναύπακτον, τὸν Βλοχόν, τὸ Ἀγγελόκαστρον καὶ τὴν Βόνιτσαν. Ὁ Ἰωάννης Δούκας ἐξ ἄλλου μέρους ὑπάνδρευσε τὴν θυγατέρα Ἐλένην Ἀγγέλαν τῷ ἡγεμονίδῃ καὶ ἔπειτα δουκὶ Ἀθηναίων Γυλιέλμῳ de la Roche, προικοφοροῦσαν αὐτῷ τὰς πόλεις καὶ τὰ φρούρια Γραβιάν, Σιδηρόκαστρον (2), Ζητούνιον καὶ Γαρδίκιον· ἀπὸ κοινοῦ δὲ ἀμφότε-

(1) Τοῦ Μιχαήλ Β' ὁ νοθογενὴς υἱὸς Ἰωάννης Δούκας Κομνηνός, ἀνεγράφετο ἐπὶ τῶν νομισμάτων ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΕΣΠΟΤΗΣ, τὰ δὲ μολυβδόδουλλα αὐτοῦ ἔφερον ἐπιγραφὴν ΣΦΡΑΓΙΣ ΣΕΒΑΣΤΟΚ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΔΥΚΑ, ΡΙΖΑΝ ΓΕΝΟΥΣ ΕΧΟΝΤΟΣ ΕΚ ΒΑΣΙΛΕΩΝ. — Ὁ Ἰωάννης ἐτιμήθη σεβαστοκράτωρ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ Παλαιολόγου, ὅτε ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀδελφοῦ δεσπότη Νικηφόρου, ὁ δὲ αὐτῷ ἀποδοθεὶς ἐνίοτε παρειακτὸς τίτλος δουξ εἶχε τὴν ἀρχὴν ἐκ παρανοήσεως τοῦ οἰκογενειακοῦ ἐπιωνύμου Δούκας, ὃ ἐξελάμβανον οἱ πολλοί, καὶ μάλιστα οἱ Φράγκοι, ἀντὶ τοῦ τιμητικοῦ ἀξιώματος δουκός.

(2) Ὅτι Γραβιά εἶνε τὸ ἀρχαῖον Κυτίνιον τῆς Δωρίδος, Ζητούνιον ἢ Λαμία, καὶ Γαρδίκιον ἢ Κρεμαστὴ Λάρισσα τῆς Φθιώτιδος, τοῦτο γινώσκουσιν οἱ πλείστοι· ἀλλὰ περὶ τοῦ Σιδηροκάστρου ὑπάρχουσι διάφοροι γνώμαι. — Ὁ Buchon συγγέει τὸ Σιδηρόκαστρον μετὰ τοῦ καστελλίου Σιδηρόπορτα ἐπὶ τοῦ ὄρους Κνημίδος, ὑπερθεῖν τῆς ἄκρας Κνημίδος τῆς ἐκείας Λοκρίδος ἀπέναντι τῆς Εὐβοίας· ὁ δὲ Κωνστ. Σάβας, καὶ τοῦτον ἀκολουθῶν ὁ Rubiù y Lluich, ὑποθέτουσιν ὅτι εἶνε τὸ Καστρί τῶν Δελφῶν ἢ καὶ αὐτὴ ἢ Ἀράχωβα ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ. Καὶ ἕμως τὴν πραγματικὴν τοποθεσίαν τοῦ Σιδηροκάστρου προσδιορίζει ἀκριβέστατα ὁ ἀνώνυμος φράγκος χρονογράφος τοῦ Βιβλίου τῆς Κουγκέστας, ἀναφέρων τὴν πορείαν ἣν ἠκολούθησεν ὁ πρωτοστράτωρ (inaiéchal) τῆς Ἀχαΐας Νικόλαος Γ' Σαιντ-Ὀμέρ, ἐν ἔτει 1304, ἀπὸ Σαλώνων μέχρι Νέων Πατρῶν μετὰ τῶν ἀκολουθῶν ἵπποτῶν, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ δουκὸς Ἀθηναίων Γυλιέλμου Β' de la Roche, κηρύξαντος πόλεμον κατὰ τῆς δεσποίνης Ἡπείρου καὶ Ἄρτης Ἀννης Παλαιολογίνης Καντακουζηνῆς. — «Καὶ ἀναχωρήσας ἀπὸ τῶν Σαλώνων [ὁ πρωτοστράτωρ Σαιντ-Ὀμέρ] ἀφίκετο εἰς Γραβιάν -- διότι ὁ ἐξάδελφος δουξ Ἀθηναίων ἐπερίμενε αὐτὸν μίαν ἐβδομάδα παρὰ τὸν ποταμὸν Ἑλλάδα (Σπερχειὸν) κάτωθεν τοῦ Σιδηροκάστρου. -- Ἦν ἐπαύριον ἀνεχώρησεν ὁ πρωτοστράτωρ [ἀπὸ τῆς Γραβιάς] μετὰ τῶν ἀκολουθῶν, καὶ διαβάς διὰ τοῦ Σιδηροκάστρου κατήλθεν εἰς τὴν

ροὶ διετέλουν εἰς συνεχῆ πόλεμον πρὸς τὸν ἀνακτῆσαντα τὴν ἑλληνοβυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν Μιχαήλ Η' τὸν Παλαιολόγον.

Ὁ δεσπότης Ἰωάννης ἐπιστήσας ὀρθόδοξον μητροπολίτην ἀντὶ τοῦ πρώην λατίνου ἀρχιεπισκόπου Νέων Πατρῶν, διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς μηνὸς ἰουλίῳ 1274 ἐν Λουγδούνῳ δι' ἀντιπροσώπων ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος συνομολογηθείσης μετὰ τοῦ πάπα Γρηγορίου Ι' ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν (1)· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Μιχαήλ Παλαιολόγος ἀπέστειλε τὸ ἀκόλουθον ἔτος 1275 τὸν αὐτάδελφον σεβαστοκράτορα Ἰωάννην Κομνηνὸν Παλαιολόγον μετὰ τριάκοντα χιλιάδων στρατοῦ συγκειμένου ἐκ μιγάδων Βυζαντινῶν, Κουμάνων καὶ Τουρκομάνων μισθοφόρων, πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἐπιμένοντος εἰς τὸ σχίσμα δεσπότη Ἰωάννου καὶ πρὸς ἐπανάκτησιν τῆς Μεγαλοβλαχίας. Ἀλλ' ὁ δεσπότης καταφυγὼν εἰς Θήβας παρὰ τῷ δουκὶ Ἀθηναίων Ἰωάννῃ de la Roche, καὶ λαβὼν ἐπικουρίαν τριακοσίων λογάδων ἵπποτῶν καὶ ἄλλων πεζῶν στρατευμάτων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ τοῦ δουκός, ἐπέπεσε ῥαγδαῖος κατὰ τῶν πολιορκούντων τὰς Νέας Πάτρας αὐτοκρατορικῶν καὶ διασκορπίσας αὐτοὺς ἀπέδιώξεν ἀπὸ τῆς Φθιώτιδος.

Ὁ σεβαστοκράτωρ Ἰωάννης Παλαιολόγος συνάξας τὰ λείψανα τοῦ περισωθέντος στρατοῦ ὑπεχώρει ἐν τάξει πρὸς τὴν Παγασσιδα ἀκτὴν, ἵνα ἐπιβῆ τῶν ἐκεῖ ναυλοχούντων αὐτοκρατορικῶν γαλεῶν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ μεγάλου δουκός τοῦ στόλου Ἀλεξίου Φιλανθρωπηνοῦ, ἀλλ' εὗρεν ὅτι ὁ παραφυλάττων στόλος τῶν Εὐβοέων τριαρχῶν ἐπιτεθείς ἀπροόπτως κατὰ τοῦ βυζαντινοῦ στόλου παρ' ὀλίγον ἐγένετο κύριος αὐτοῦ· δι' ὃ ἐπιβιβάσας ὁ σεβαστοκράτωρ ἐν σπουδῇ τὸν ὕψ' ἑαυτὸν στρατὸν ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν γαλεῶν, ἐτρέπη κατὰ τῶν Εὐ-

» μεγάλην πεδιάδα, καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν ποταμὸν Ἑλλάδα [Σπερχειὸν] παρὰ τὸ χωρίον
» τὸ καλούμενον Λουτρόν» ἦτοι τὰς θερμὰς πηγὰς κάτωθεν τῆς Ὑπάτης, μιᾶς ὥρας δρόμον μακρὰν, βορειανατολικῶς, ἐπὶ τὰ δεξιὰ τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ. Ἄρα τὸ Σιδηρόκαστρον ἔκειτο ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῆς ἀγούσης ἀπὸ τῆς Γραβιάς εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Σπερχειοῦ, ὑπερθεῖν αὐτῆς καὶ τῆς φάραγγος τῆς διαβρέσμενης ὑπὸ τοῦ ρεύματος Ἀσωποῦ, τοῦτ' ἐστὶ τῆς Καρβουναριάς τῶν κατ' ἡμᾶς χρόνων. Ἐκ τούτου γίνεται καταφανές ὅτι Σιδηρόκαστρον ἔκαλεῖτο ἢ παλαιὰ ὄχυρὰ πόλις Ἡράκλεια ἢ ἐν Τραχίνοι, ἢ ὑπερκείμενη τῆς στενοπορίας τῆς ἀγούσης ἐπὶ τὴν πεδιάδα τοῦ Σπερχειοῦ.

(1) Οἱ ἀπεσταλμένοι ἀντιπρόσωποι τοῦ αὐτοκράτορος ἦσαν ὁ μέγας λογοθέτης Γεώργιος Ἀκροπολίτης, ὁ ἱστοριογράφος, καὶ ὁ πρώην οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1267) Γεωργίου Γ' ὁ Μαρκουτσᾶς.

βοέων, και ἐκέρδησε παρ' ἐλπίδα νίκην περιφανῆ καταστρέψας και βυ-
 θίσας πάντα τὰ ἐχθρικά πλοῖα. Ἐν τῇ συμπλοκῇ ἐφρονεύθη ὁ τριάρ-
 χης τοῦ Ὁρειοῦ Γουλιέλμος Β' dalle Carceri μετὰ πολλῶν ἄλλων
 ἀνδρείων ἱπποτῶν, ὁ δὲ ἀδελφὸς Φραγκίσκος και τινες συγγενεῖς τοῦ
 δουκὸς τῆς Νάξου περισωθέντες ἀπὸ τῆς καταστροφῆς ἤχθησαν αἰχμάλ-
 ωτοι εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ὅτε δὲ πάλιν, ἐν ἔτει 1277, ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Παλαιολό-
 γος και ὁ πατριάρχης Ἰωάννης Βέκκος ἀπεξεδέχθησαν ὀριστικῶς τὴν
 ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Λουγδούνου προδιωμολογημένην ὑποταγὴν τῇ ῥω-
 μαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ· και τὸ ἀκόλουθον ἔτος (1278) ὁ πατριάρχης ὑπέ-
 βαλεν ἐκκλησιαστικῶ ἀνάθεματι τὸν τε Ἰωάννην Δούκαν και τὸν ἀδελ-
 φὸν αὐτοῦ Νικηφόρον· ὁ δεσπότης τῶν Νέων Πατρῶν συγκαλέσας το-
 πικὴν σύνοδον ὀκτῶ ἐπισκόπων και τινων ἡγουμένων τῶν ἐν Θεσσα-
 λίᾳ μονῶν ἀπεκήρυξε δι' αὐτῶν τὴν ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ὡς αἰρετι-
 κήν, και ἀπήγγειλε κατὰ τοῦ πάπα, ἔτι δὲ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος,
 τοῦ πατριάρχου, και τῶν ὁμοφρονούντων αὐτοῖς ἀνάθεμα και ἀφορι-
 σμόν. Ὁ ἐπίσκοπος Τρικκάλων, μὴ θελήσας νὰ λάβῃ μέρος ἐν τῇ
 παραβύστῳ ταύτῃ συνόδῳ ἐβλήθη εἰς εἰρκτὴν ἐπὶ μῆνας δέκα ὀκτῶ,
 ὁπόθεν ἀποδράς ἐσώθη διὰ Ναυπάκτου εἰς Κωνσταντινούπολιν· ὁ δὲ
 μητροπολίτης Νέων Πατρῶν μὴ ὑπακούσας νὰ ἀπαρνηθῇ τὴν παρ'
 αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνυπογραφείσαν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλη-
 σιῶν, ἀφ' οὗ διὰ πολλὰς ἡμέρας και νύκτας, μηνὶ δεκεμβρίῳ, ἐξετέθη
 γυμνὸς τοῖς παγετοῖς δριμυτάτου χειμῶνος, ἀπεβλήθη ἐπὶ τέλους τῆς
 ἀρχιεπισκοπῆς.

Τῆς μικροσυνόδου τῶν ὀκτῶ Θεσσαλῶν ἐπισκόπων τὸ ἀνάθεμα οὐδ'
 ἐπ' ἐλάχιστον ἐσάλευσε τὸν ἐν Ῥώμῃ ἀποστολικὸν θρόνον, οὐδ' ἐμεί-
 ωσε τοῦ πάπα τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν· ἀλλ' ἐπεβεβαίωσε τὴν μι-
 σαλλοδοξίαν τοῦ Ἰωάννου Δούκα, ὅστις, εἰ και ἐστηρίζετο ἀποκλει-
 στικῶς ἐπὶ τὴν προστασίαν και ἀρωγὴν λατίνων συμμάχων, κατεφέ-
 ρετο ὁμῶς κατὰ τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας και κατὰ τῶν Παλαιολό-
 γων τῶν ἀνακτητῶν και ἀνακαινιστῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐλ-
 ληνορωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1279, ὁ δούξ Ἀθηνῶν Ἰωάννης de la Roche
 ἀκούων ὅτι πλείστον μέρος τῆς Εὐβοίας εἶχε καταληφθῆ παρὰ τοῦ ἐκ
 Βικεντίας ἱππότηου Λικαρίου, τοῦ προσληφθέντος ἐν βυζαντινῇ ὑπηρε-

σίᾳ, και τιμηθέντος εἰς μέγαν δοῦκα τοῦ στόλου παρὰ τοῦ αὐτοκρά-
 τορος Μιχαὴλ, ἐξεστράτευσε ἀπὸ τῆς Βοιωτίας εἰς βοήθειαν τῶν εὐ-
 βοέων τριαρχῶν· ἀλλ' ἐν μάχῃ συγκροτηθεῖσα παρὰ τὸ χωρίον Βα-
 τῶντα (1) ἄνωθεν τῆς Εὐρίπου, ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηνῶν και τῆς Εὐ-
 βοίας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ δουκὸς Ἰωάννου και τοῦ τριάρχου τοῦ
 Ὁρειοῦ Γιβέρτου dalle Carceri, ἠττήθησαν κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ βυ-
 ζαντιακοῦ στρατοῦ, συγκειμένου ἐξ ἐλλήνων, σικελῶν και καταλανῶν
 μισθοφόρων, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λικαρίου. Αὐτὸς ὁ δούξ Ἰωάν-
 νης, πληγείς ὑπὸ βέλους ἐχθρικοῦ, ἔπεσε ἀπὸ τοῦ ἵππου, και μετὰ
 τοῦ τραυματισθέντος ἐπ' ἴσης τριάρχου Γιβέρτου και ἄλλων ἱπποτῶν
 ἤχθησαν αἰχμάλωτοι εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἐκεῖ ὁ μὲν Γιβέρτος ἀπε-
 βίωσεν, ὁ δὲ δούξ Ἰωάννης μετὰ τῶν ἄλλων συναιχμαλώτων ἀπελύ-
 θησαν ἐπὶ λύτροις τριακοντακισχιλίων νομισμάτων χρυσῶν.

Μετὰ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστροφήν ὁ δούξ Ἰωάννης δὲν
 ἐπέζησε πολὺ, και κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1279 ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν
 Ἀθηνῶν ὁ μέχρι τούτου δυνάστης τῆς Λεβαδείας ἀδελφὸς Γουλιέλμος
 de la Roche, ὁ ἐν ἔτει 1275 νυμφευθεὶς τὴν ἐλληνίδα Ἐλένην Ἀγ-
 γέλαν, θυγατέρα Ἰωάννου Δούκα, τοῦ δεσπότη και σεβαστο-
 κράτορος τῶν Νέων Πατρῶν (2). Ὁ Γουλιέλμος, ἅμα τῇ ἀναβάσει
 ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Ἀθηνῶν, ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ βασι-
 λέως τῆς Νεαπόλεως Καρόλου Α' τοῦ Ἀνδρηγαυοῦ, ὅστις εἶχε κλη-
 ρωθῆ τῆς Ἀχαΐας και Ἑλλάδος τὴν ἐπικυριαρχίαν παρὰ τοῦ ἐκπτώ-
 του αὐτοκράτορος τῆς Ῥωμανίας Βαλδουίνου Β', διὰ τῆς ἐν Οὐί-
 τέρβῳ συνθήκης τοῦ μηνὸς μαΐου τοῦ ἔτους 1267. Μετὰ τὸν θάνα-

(1) Βατῶντα, διὰ τοῦ τ, και οὐχὶ Βαρώνδα ἢ Varonda διὰ τοῦ ρ, ὅπως ἀνέγνω-
 σαν και ἔγραψαν ὁ Κάρολος Ηυρί και Φερδ. Γρηγορόβιος. — Τὸ χωρίον σώζεται μέ-
 χρι τοῦ νῦν, μιᾶς ὥρας δρόμον μακρὰν πρὸς βορρᾶν τῆς Χαλκίδος.

(2) Ὅτι ὁ Γουλιέλμος ἀνέβη τὸν δουρικὸν θρόνον ἐν ἔτει 1279, ἐξάγεται ἐκ διατάγ-
 ματος τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐκδοθέντος παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Καρόλου Α'
 τοῦ Ἀνδρηγαυοῦ ἐξ Ἀμάλφης πρὸς τοὺς λιμενάρχας τῆς Ἀπουλίας, ὑπὲρ ἐλευθέρως
 ἐξαγωγῆς ἵππων διὰ τὸν «ἀγαπητὸν ἱππότην και οἰκεῖον τῇ βασιλεῖᾳ, εὐγενῆ Γουλιέλ-
 μον de la Roche, δοῦκα Ἀθηνῶν». — Τὰ ἐν Θῆβαις κοπέντα νομίσματα τοῦ δουκὸς
 δὲν φέρουσι τὸ κῆριον αὐτοῦ ὄνομα, ἀλλ' ἀπλῶς τὸν τίτλον DUX ACTENARUM ἢ
 DUX ATENES, και ὅπισθεν THEBE CIVIS. Ἀγνωῶ ἐπὶ τίνι ἀφαρμῇ ὁ μακαρίτης
 Παῦλος Λάμπρας ἐγνωμάτευσε ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα ἀνήκουσι τῷ υἱῷ τοῦ δουκὸς
 Γουλιέλμου, Γυίδωνι Β', κοπέντα δῆθεν κατὰ τὴν ἀνηλικιότητα αὐτοῦ.

τον τοῦ πρίγκιπος τῆς Ἀχαΐας Γουλιέλμου Β' de Villo-Hardouin ἐν Καλαμάτῃ τὴν πρώτην τοῦ μηνὸς Μαΐου τοῦ ἔτους 1278, ὁ βασιλεὺς Κάρολος, ἐπ' ὀνόματι τῆς μονογενοῦς θυγατρὸς τοῦ θανόντος Ἰσαβέλλας, νεαρᾶς χήρας τοῦ προαποθανόντος βασιλόπαιδος Λουῆ-Φιλίππου πρίγκιπος τοῦ Γάραντος, ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τοῦ πριγκιπάτου, καὶ ἔπεμψε γενικὸν ἐπίτροπον τὸν στρατοπεδάρχην (sénéchal) τῆς Σικελίας Γαλεράνον d'Ivry, εἰς χεῖρας τοῦ ὁποίου ὤμωσαν ὄρκον ὑποταγῆς, παρὰ τοὺς βαρῶνας τῆς Ἀχαΐας, καὶ οἱ τριάρχαι τῆς Εὐβοίας, ἔτι δὲ ἡ μαρκωνίς τῆς Βωδονίτσης Ἰσαβέλλα Pallavicini, καὶ αὐτὸς ὁ δούξ Ἀθηναίων Γουλιέλμος.

Ἡ ἀνδρεία καὶ σύνεσις τοῦ Γουλιέλμου ἐφημιζέτο ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ διὰ τοῦτο, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Καρόλου Α', ἐν ἔτει 1285, ὅτε ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος Κάρολος Β' ἐκρατεῖτο αἰχμάλωτος ἐν Ἀραγωνίᾳ, ὁ ἀντιβασιλεύων ἐν Νεαπόλει νεώτερος ἀδελφὸς Ῥοβέρτος, κόμης d'Artois, διώρισε τὸν δούκα Ἀθηναίων γενικὸν ἐπίτροπον καὶ βάλων, ἦτοι κυβερνήτην τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας. Ὁ δούξ Γουλιέλμος ἀναλαβὼν τὴν κυβέρνησιν καὶ διατρέβων ἐν Καρυταίνῃ ἔκτισεν ὄχυρόν φρούριον τὴν Δημάτραν ἐπὶ τοῦ ἀύχενος τοῦ ὄρους τῶν Σκόρτων τῆς Γορτυνίας, τὴν κληθεῖσαν ἔπειτα Δημητσάνην.

Τὸν δούκα Γουλιέλμον de la Roche ἀποθανόντα ἐν ἔτει 1287 καὶ ὀρηγούμενον παρὰ πάντων διὰ τὴν περὶ τὸ κυβερνᾶν ἱκανότητα καὶ φιλανθρωπίαν, διεδέχθη ἐπὶ τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηναίων ὁ ἀνήλιξ αὐτοῦ υἱὸς Γουίδων Β', ὁ καθ' ὑποκόρισιν κληθεὶς Γουῶτος (Guyot), ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς ἑλληνίδος μητρὸς Ἑλένης Ἀγγέλας. Ἀλλ' ὅτε ἡ χήρα δούκισσα συνῆψε δεῦτερον γάμον, περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1291, μετὰ Οὐγῶνος τοῦ ἐκ Βριέννης, κόμητος τοῦ Ἀλετίου (Lecce) καὶ βαρῶνος τῆς Καρυταίνης, ἀνέθηκε τῷ συζύγῳ τὴν κυβέρνησιν τοῦ δουκάτου καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ παιδὸς κηδεμονίαν μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως αὐτοῦ (1). Τῆς Ἑλένης ὁ ἑλληνοτραφὴς υἱὸς γενόμενος δεκαοκταετῆς

(1) Ὁ Οὐγῶν de Brienne, κόμης Ἀλετίου τῆς Ἀπουλίας προσελθὼν παρὰ τῷ πρίγκιπι Γουλιέλμῳ Β' de Ville-Hardouin εἰς Ἀνδραβίδα τῆς Ἀχαΐας, ἐν ἔτει 1277, ἐνυμφεύθη ἐκεῖ τὴν Ἰσαβέλλαν de la Roche, ἀδελφὴν τοῦ δούκως Ἀθηναίων Γουλιέλμου, χήραν τότε οὖσαν τοῦ βαρῶνος Καρυταίνης Γοδεφρείδου de Bruyères, καὶ ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Νεάπολιν. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἰσαβέλλας ἐν ἔτει 1279, καταλείπουσας τέκνον Γουαλθῆρον, τὸν ἔπειτα δούκα Ἀθηναίων, ὁ Οὐγῶν ἔμεινεν ἄγαμος

ἀνεκηρύχθη ἐνήλιξ μὴνὶ Ἰουνίῳ τοῦ ἔτους 1294 ἐν Θήβαις, ἐν μέσῳ δημοτελῶν ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων, προχειρισθεὶς ἱππότης διὰ χειρὸς Βονιφατίου dalle Carceri τοῦ ἐκ Βερώνης (1), καὶ ἀναβῆθαις ἑναρχος δούξ παρὰ τοῦ αὐτοπροσώπως ἐρουργήσαντος ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀρχιεπισκόπου Θηβῶν ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Θεομήτορος, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν τοῦ δουκάτου, τῶν μεγιστάνων καὶ ἱπποτῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀχαΐας, καὶ τῶν ἐπὶ τούτῳ προσκληθέντων ἀντιπροσώπων τοῦ συγγενοῦς δεσποτικοῦ οἴκου τῆς Μεγαλοβλαχίας.

Ἀναλαβόντος τοῦ Γουίδωνος Β' τὴν κυβέρνησιν τοῦ δουκάτου (2), ὁ Οὐγῶν ἐπέστρεψεν εἰς Νεάπολιν, ὅπου μαινομένου τοῦ πολέμου κατὰ Φρεδερείκου Β' τοῦ ἐξ Ἀραγῶνος βασιλέως τῆς Σικελίας, ὠνομάσθη ἀρχιστράτηγος, καὶ γενναίως ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῶν Ἀνδηγαυῶν

μέχρι τοῦ ἔτους 1291, ὅτε τὸ φθινόπωρον ἐπανελθὼν ἐκ Νεαπόλεως εἰς Ἑλλάδα, ἐνυμφεύθη τὴν χήραν δούκισσαν Ἀθηναίων Ἑλένην, καὶ διὰ τοῦ δευτέρου τούτου γάμου κατέστη μητριὸς τοῦ νεαροῦ Γουίδωνος, ἐκ τῶν προτέρων ἤδη ὢν θεῖος αὐτοῦ διὰ τῆς πρώτης συζύγου Ἰσαβέλλας de la Roche.

(1) Ὁ ἱππότης Βονιφάτιος, υἱὸς Φραγκίσκου τοῦ Γέροντος, καὶ ἀνεψιὸς τῶν τριαρχῶν τοῦ Ὀρειοῦ τῆς Εὐβοίας Γουλιέλμου Β' καὶ Γιβέρτου dalle Carceri, τῶν διακριθέντων ἐν τοῖς πολέμοις κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου, διατρέβων ἐν Θήβαις ὡς ἀκόλουθος τοῦ δούκως Γουλιέλμου, μετὰ τὸν θάνατον τούτου, ἐν ἔτει 1287, προσελήφθη αὐλικὸς σύμβουλος παρὰ τῆς χήρας δούκισσης Ἑλένης, ἐμπιστευθείσης αὐτῷ τὴν ἐπιστάσιαν ἐπὶ τοῦ μικροῦ δούκως, μέχρι τοῦ ἔτους 1291, ὅτε ἀνέθηκε τὴν κηδεμονίαν τῷ δευτέρῳ συζύγῳ, κόμητι Οὐγῶνι de Brienne. Ὁ Γουίδων Β', γενόμενος ἐνήλιξ καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἐξουσίαν, παρεχώρησε τῷ Βονιφατίῳ διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ τὰς βαρωνίας τοῦ Γαρδικίου καὶ Σελιζηρίου τῆς Φθιώτιδος, καὶ συνετέλεσεν ἵνα δοθῇ αὐτῷ εἰς γυναῖκα ἢ δεσποινίς Ἀγνή de Cisors, ἡ πλουσία κληρονόμος τῆς τριαρχίας Καρύστου, καὶ δυνάστις τῆς νήσου Λίγνης, μετὰ πολλῶν ἄλλων φεσῶδων ἐπ' αὐτῆς τῆς Ἀττικῆς. — Τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ Γουίδωνος Β' ἦτοι Γουῶτος, καὶ τὴν ἀνάβῆθαιν εἰς ἑναρχον δούκα, ἀναφέρει ἡ ἔμμετρος μετάφρασις τοῦ βιβλίου τῆς Κουγκέστας (στ. 6709-6713).

» Καὶ ὅτε ἦλθεν ὁ Γουῶτης εἰς νόμου ἡλικίαν,
» τὴν αὐθεντείαν παράλαβε τοῦ μεγαλοκυράτου·
» καὶ καθ' ἑαυτοῦ ἔγεινε, καλὸς αὐθέντης ἦτον·
» Μεγάλον Κύρ τὸν ἔλεγον, ἐπίκλην τῶν Ἑλλήνων,
» καὶ δούκας ἦτον Ἀθηναίων ὄνομα μέγα εἶχεν.

(2) Τὰ νομίσματα τοῦ Γουίδωνος Β', φέρουσι τὸ ὄνομα καθ' ὑποκορισμὸν, Γουῶτος ἢ Γουῶτης: ΘΝΙΟΤ. DVX ATH. καὶ ὅπισθεν ΤΗΒΕ ΒΙΝΙΣ.

ἐτραυματίσθη βαρέως ἐν τῇ ἀτυχῇ μάχῃ τοῦ Γαριλιάνου καὶ ἀπεβίωσε μὲν ἀύγουστῳ τοῦ ἔτους 1296. Ἡ παραμείνασα ἐν Ἑλλάδι δούκισσα Ἑλένη, ἔπειτα ἀπὸ τὴν δευτέραν ταύτην χηρείαν, ἀπεσύρθη ἐν ἔτει 1299 μετὰ τοῦ θυγατρίου Ἰαννέτας (1) εἰς Στείριδα τῆς Φωκίδος, ὅπου ἔζη παρὰ τῇ μονῇ τοῦ ὁσίου Λουκᾶ ὡς δέσποινα τῆς Γραβιάς καὶ τοῦ Ζητουνίου, ἅτινα εἶχον προικοδοτηθῆ αὐτῇ παρὰ τοῦ πατρός, καὶ ὡς δυνάστις τοῦ ἡμίσεος φεούδου τῆς Καρυταίνης ἐν Ἀρκαδίᾳ, μετὰ τινῶν ἄλλων κτημάτων ἐν Ἀπουλίᾳ, παραχωρηθέντων λόγῳ προγαμιαίας δωρεᾶς παρὰ τοῦ δευτέρου συζύγου (2).

Ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις ὁ ἐκ Φλάνδρας Φλωρέντιος d' Avesnes-Hainaut τιμηθεὶς παρὰ τοῦ βασιλέως Καρόλου Β' τῆς Νεαπόλεως εἰς κοντόσταυλον (connétable) τῆς Σικελίας, καὶ νυμφευθεὶς μὲν ἰσχυρῶς τοῦ ἔτους 1289 Ἰσαβέλλαν de Ville-Hardouin πριγκίπισσαν τῆς Ἀχαΐας καὶ χήραν τοῦ πρίγκιπος τοῦ Τάραντος Λουῆ-Φιλίππου τοῦ Ἀνδρηγαυοῦ, ἔσχεν ἐξ αὐτῆς θυγατέρα Ματθίλδην de Hainaut, δέσποιναν τῆς Καλαμάτας καὶ κληρονόμον τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας, γεννηθεῖσαν τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ μηνὸς νοεμβρίου, τοῦ ἔτους 1293.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φλωρεντίου (1297) οἱ μεγιστάνες τοῦ πριγκιπάτου, καὶ πρὸ πάντων ὁ πρωτοστράτωρ (maréchal) Νικόλαος Γ' de Saint Omer, βαρῶν τοῦ Πασσαυᾶ καὶ ἀύθεντεύων ἐπὶ τοῦ ἡμί-

(1) Jeannette de Brienne, ἡ γεννηθεῖσα ἐκ τοῦ γάμου τοῦ Οὐγῶνος μετὰ τῆς δούκισσας Ἑλένης Ἀγγέλας, ἠλικιωθεῖσα συνεζεύχθη Νικολῶν Σανουῶδον, δούκα τοῦ Λίγαίου Πελάγους (1323-1341), ἀλλὰ δὲν ἔφερε τέκνα.

(2) Ἐὰ ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς κοπέντα νομίσματα ὡς δεσποίνης τῆς Γραβιάς, φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ἔμπροσθεν + HELENA DI. GRA. ὑπισθῆν δὲ DE + CLARENTIA +, τοῦτ' ἐστὶ: Helena domina Graviae, de Clarentia, ὁ Παῦλος Λάμπρος ἀνέγνωσε Helena Dei Gratia, Claristia sumis feudi, καὶ ἀπέδωκε τῇ χήρᾳ δούκισσῃ Ἑλένῃ, ὡς βαρωνίδι τοῦ ἡμίσεος φεούδου τῆς Καρυταίνης. Ἄλλ' ὁ τύπος Dei Gratia (Ἑλένη Θεοῦ) εἶνε λίαν ἐπιδεικτικὸς, μὴ ἐμπρέπων κερματίοις πενιχροῖς ἐκ κράματος ὀρειχάλκου, καὶ, παρὰ τοῦτο, μηδέποτε ἀπαντῶν ἐπὶ φραγκικῶν νομισμάτων τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀχαΐας, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ χρυσῶν δουκάτων τῆς Βενετίας, καὶ ἐπὶ ὁμοίων τῶν μεγάλων μαγίστρων τοῦ ἱεροῦ τάγματος τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ὀσπιταλίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ. — Claristia εἶνε προφανῶς ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις ἀντὶ Clarentia, ἢ τοι τῆς πόλεως Κλαρέντας τῆς Ἡλίδος, ἐνθα ἔδρυτο τὸ νομισματοκοπεῖον, καὶ ὅπου εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐν ἔτει 1299 καὶ 1300 οἱ βασιλικοὶ τοῦ Βρεντησιῶ ἀργυροκόποι εἰργάζοντο ἀποχρυστικῶς τὸ διαχωροῦν ἐν Ἀχαΐᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι νόμισμα. Ἄλλως τε ἡ Καρυταίνα οὐδέποτε ἐκαλεῖτο Claristia, ἀλλὰ Caritana καὶ Cariteyno.

σεος τῶν Θηβῶν, ἐπρότειναν τῇ χήρᾳ πριγκίπισσῃ Ἰσαβέλλᾳ ὅπως ἀράβωνισῇ τὴν νηπίαν ἔτι θυγατέρα Ματθίλδην τῷ νεαρῷ δουκὶ Γυίδωνι B' de la Roche, ἡ δὲ πριγκίπισσα μήτηρ ἀσμένως παρεδέξατο τὴν αἴτησιν τῶν ὑποταγῶν. Ἀρχομένου τοῦ ἔαρος 1299 ὁ τότε εἰκοσιτριετῆς δούξ Γυίδων ἀκολουθούμενος παρὰ τοῦ δυνάστου τῶν Σαλώνων Θωμᾶ Γ' de Stromoneourt καὶ ἄλλων μεγιστάνων καὶ ἱπποτῶν ἦλθεν εἰς Βλιζίριον (la Glisière) τῆς Ἡλίδος, ὅπου εἶχε τὰς διατριβὰς ἡ πριγκίπισσα Ἰσαβέλλα, καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ἀράβωνισθεῖς ἀλλὰ καὶ νυμφευθεῖς ἐπισήμως καὶ ἐκκλησιαστικῶς τὴν μόλις ἐξαετῆ ἡγεμονίδα Ματθίλδην, τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ὠλένου εὐλογήσαντος τὸν γάμον, ἠγάγεν αὐτὴν εἰς Θήβας, προικοφοροῦσαν τὴν βαρωνίαν τῆς Καλαμάτας, καὶ κτήματα πατρικὰ ἐν Φλάνδρᾳ τε καὶ Ὀλλανδίᾳ. Οὐδ' ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως Κάρολος Β', οὐδ' ὁ πάπας αὐτὸς ἠρωτήθησαν, ἐὰν ἔδιδον ἄδειαν διὰ τὸν πρόωρον γάμον κορασίδος ἀνηλίκου, παρὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ παρὰ τὸν θεμελιώδη νόμον τοῦ κράτους, καθ' ὃν ἡ κληρονόμος τοῦ πριγκιπάτου δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπανδρευθῆ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἐπικυριάρχου βασιλέως. Μακρὰ διαπραγματεύσεις ἀντηλλάγησαν ἐκ τῶν ὑστέρων μέχρις ὅτου ὁ βασιλεὺς Κάρολος συγκατένευσεν ἐπὶ τέλους μὲν ἰσχυρῶς τοῦ ἔτους 1300, καὶ ὁ πάπας Βονιφάτιος Η' ἐσυγχώρησε τὸν παρὰ τῆς Ἐκκλησίας κωλυόμενον γάμον.

Πρωτοφανὲς ἦτο θέαμα οἴκου ἡγεμονικοῦ, οὐ προίστατο δούξ νεανίας, ἔχων παρ' αὐτῷ δούκισσαν ἐν τρυφερᾷ ἡλικίᾳ, ἣν οὐχὶ μόνον ἐτίμα ὡς νόμιμον σύζυγον, ἀλλὰ καὶ ἀνέτρεφε καὶ ἐξεπαίδευεν ἀξίαν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ θρόνου· ἀμφότεροι ἐβίουν ἀπηλλαγμένοι πενθερικῶν ὀχληριῶν, τῆς μὲν πριγκίπισσας Ἰσαβέλλας ἀποδημησάσης εἰς Ῥώμην ὑπὲρ ψυχικῆς σωτηρίας, διαγγελοθέντος παρὰ τοῦ πάπα ἰωβηλαίου εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, πράγματι δὲ ἵνα ὑπανδρευθῆ ἐκεῖ εἰς τρίτον γάμον Φιλίππῳ τῷ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Σαυβοίας, κόμητι Μαυριανῆς καὶ Πεδεμοντίου, τῆς δὲ χήρας δούκισσας Ἑλένης διαγούσης βίον μονότροπον ἐν Στείριδι τῆς Φωκίδος, μακρὰν τῆς ἐν Θήβαις αὐλῆς.

Κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἐποχὴν ἀνεφύθησαν ἐκκλησιαστικαὶ ἔριδες ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' οὐχὶ πλέον μεταξὺ κοσμικῆς ἐξουσίας καὶ ἱεραρχῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἐν Ἀχαΐᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι ἀποκατεστημένων μοναχῶν τῆς τάξεως τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου,

τῶν λεγομένων Μινωριτῶν (1). Ἐκ τούτων τινὲς ἐν Ἰταλίᾳ ἀποσχισθέντες τοῦ τάγματος, καὶ ἀποζῶντες ἐκ ζητείας καὶ ἐξ ἐλεημοσυνῶν, αὐτοκαλούμενοι δὲ Ἐρημίται, ἤξιώθησαν ἐν ἔτει 1294 παρὰ τοῦ πάπα Κελεστίνου Ε' τῆς ἀδείας ὅπως σχηματίσαντες χωριστὴν ἀδελφότητα, καὶ ἀκολουθοῦντες ἰδιόρρυθμον κανόνα, διανύωσι τὸν βίον ἀσκούμενοι εἰς τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν. Ἀλλὰ καταδιωκόμενοι παρὰ τοῦ ἡγουμένου τῆς ἐν Ἀγκῶνι προτύπου μονῆς τῶν Μινωριτῶν, καὶ ἀποκηρυχθέντες παρὰ τοῦ πάπα Βονιφατίου Η', μετέβησαν εἰς Κλαρέντσαν τῆς Ἡλίδος, ἐν ἔτει 1299, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς αἰρεσιάρχας μοναχοὺς Λιβερᾶτον καὶ Πέτρον τὸν ἐκ Μακεράτης, ἐκεῖθεν δὲ κατέφυγον παρὰ τινι τῶν ἐν Ἀχαΐᾳ ὁμοφρονούντων ἀδελφῶν, καλουμένων Ἀγγέλῳ Κλαρηνῶ. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἐξηκολούθουν νὰ ἐνοχλῶνται παρὰ τοῦ ἐν Κλαρέντσα ἐπαρχιακοῦ ἡγουμένου (provincialis) τῶν Μινωριτῶν, ὅστις κατεφέρετο δεινῶς ἐναντίον αὐτῶν· ὁ δὲ βασιλεὺς Κάρολος Β' τῆς Νεαπόλεως ἐπ' ὀνόματι τοῦ πάπα Βονιφατίου, μεσοῦντος ἱαγουαρίου τοῦ ἔτους 1300, διέταττε τῇ περιγίπτεσσι Ἰσαβέλλα ὅπως ἐπέμβῃ κατὰ τῶν δῆθεν αἰρετικῶν τούτων ἀγυρτῶν. Ἐπὶ τέλους μετὰ πολλὰς ἐν Ἀχαΐᾳ περιπλανήσεις τῶν Ἐρημιτῶν, εὐσπλαγχνιζόμενος ὁ δυνάστης τῶν Σαλώνων Θωμᾶς Γ' de Stromoncoure παρεχώρησεν αὐτοῖς μικρὰν νησίδα τοῦ Κρισίου κόλπου εἰς ἡσυχαστήριον καὶ καταφυγὴν· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα δὲν εὗρον τὴν ποθουμένην εἰρήνην· μεθ' ὅλας τὰς ὑπὲρ αὐτῶν συνηγορίας τῶν ἀρχιεπισκόπων Πατρῶν καὶ Κορίνθου, ὁ πάπας ἐπεφόρτισε τὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν, ᾧ ὑπέκειτο ἡ ἐπισκοπὴ Σαλώνων, ἵνα, ἀνακρίνων τὴν ὑπόθεσιν, ἐπιφέρῃ τὴν ἀρμοδίαν τοῦ ζητήματος λύσιν· οὗτος δὲ ἀπεφάνθη ὀριστικῶς κατὰ τῶν Ἐρημιτῶν, καὶ προσεκάλεσε τὸν δυνάστην Θωμᾶν ἐν ἔτει 1301 νὰ ἀπελάσῃ ἀπὸ τῆς νησίδος τοὺς ἀλήτας μοναχοὺς. Παρὰ ταῦτα ὁ ἐν Εὐρίπῳ ἐδρεύων λατῖνος τιτουλάριος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νικόλαος ἔβαλε καὶ αὐτὸς κατὰ τῶν αἰρετικῶν ψευδασκητῶν

(1) Ἐν τῇ συνελεύσει τῶν Μινωριτῶν ἦν συνεκάλεσεν ἐν Ναρβῶνι ὁ ἅγιος Βοναυεντούρας, ἐν ἔτει 1260, ἐγένετο ἡ συγκεφαλαίωσις τῶν ἀπανταχοῦ ἐπαρχιῶν (provinciarum) τοῦ τάγματος, ὧν ἡ τρίτη, καλουμένη ἐπαρχία Ῥωμανίας, εἶχε τρεῖς ὑποκειμένας αὐτῇ ἐπισκοπίας (custodias), Εὐρίπου, Θηβῶν καὶ Κλαρέντσας. Ἡ ἐπισκοπία Θηβῶν εἶχε μοναστήρια ἐν Θήβαις, ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κορίνθῳ, διατηρούμενα μέχρι μεσοῦντος ΙΕ' αἰῶνος.

μέγαν ἀφορισμόν. Οὕτως ἐν ἔτει 1302 οἱ ἀποκηρυχθέντες Ἐρημίται διεσκορπίσθησαν, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ αἰρεσιάρχου Λιβερᾶτου ἡ ἀδελφότης ἐξηφανίσθη διὰ παντός.

Ὁ Γυίδων Β', ὅστις δυνάμει τῆς ἐν Οὐιτέρβῳ συμβάσεως τοῦ ἔτους 1267, ὡς δούξ Ἀθηνῶν, κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν δώδεκα ὁμοτίμων (pairs) τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας (1), ἐμεγαλύνθη ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς λαχούσης αὐτῷ ἐπικυριαρχίας ἐπὶ τῶν χωρῶν τῆς Λοκρίδος, Φθιώτιδος καὶ Θεσσαλικῆς Βλαχίας.

Ἰωάννην Δούκαν τὸν δεσπότην καὶ σεβαστοκράτορα Νέων Πατρῶν παραιτηθέντα οἰκειοθελῶς, ἐν ἔτει 1295, διεδέχθη ὁ υἱὸς Κωνσταντῖνος Ἀγγελὸς Δούκας, ἀδελφὸς τῆς χήρας δουκίσσης Ἀθηνῶν Ἐλένης Ἀγγέλας. Οὗτος συμμαχῶν τοῖς Λατίνοις ὅπως ἄλλοτε ὁ πατήρ, διέτελει εἰς διηνεκῆ διαμάχην μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου, καὶ ἀπεβίωσε κατὰ τὸ ἔτος 1303 διορίσας κηδεμόνα τοῦ ἐκ τῆς συζύγου Ἄννης Εὐαγιονασκητίσσης Δουκαίνης ἀνήλικος υἱοῦ Ἰωάννου Β' Ἀγγέλου Κομνηνοῦ, τὸν ἐκ τῆς ἀδελφῆς ἀνεψιὸν Γυίδωνα Β' de la Roche, ἀναθέτων αὐτῷ τὴν κυβέρνησιν τοῦ δεσποτάτου μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ παιδός. Ὁ Ἰωάννης ἐτιμᾶτο δεσπότης, καὶ προσηγορεύετο παρὰ τῶν φράγκων δούξ Νέων Πατρῶν, ὅπως καὶ ὁ πατήρ, ἔτι δὲ σεβαστοκράτωρ Μεγαλοβλαχίας, εἰ καὶ τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ κτήσεων πρὸ πολλοῦ εἶχον προσαρτηθῆ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνορωμαϊκῇ αὐτοκρατορίᾳ, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν οἰκείων τῇ βασιλείᾳ Παλαιολόγων Κομνηνῶν (2).

Ὁ Γυίδων Β' κληθεὶς ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου Ἀγγέλου

(1) Μεταξὺ τῶν δώδεκα ὁμοτίμων προηγεῖτο ὁ δούξ Ἀθηνῶν καὶ μετὰ τοῦτον ἠκολούθουν ὁ δούξ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ὁ δούξ τῆς Λευκάδος, ὁ μαρκίων τῆς Βωδωνίτσης, ὁ παλατῖνος κόμης Κεφαλληνίας, ὁ δυνάστης τῶν Σαλώνων, ὁ δυνάστης τῆς πόλεως Ἀρκαδίας ἢ τοῖς Κυπαρισσίας, οἱ τριάρχαι Ὠρεοῦ, Εὐρίπου καὶ Καρύστου ἐπὶ τῆς Εὐβοίας, ὁ δυνάστης τῆς Χαλανδρίτσης ἐν Ἀχαΐᾳ, καὶ ὕστατος πάντων ὁ κατὰ καιρὸν δεσπότης ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν.

(2) Σώζονται προστάγματα καὶ ἀργυρόβουλλα ἀπὸ τῶν ἐτῶν 1282-1285 αὐτοῦ δεσπότη κυροῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου, ἀγαθέλφου τοῦ θεοστεφοῦς βασιλέως, ἀποβλέποντα τὴν Μεγάλην Βλαχίαν καὶ Θεσσαλίαν, ὑποκειμένας τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλείᾳ.—Ὁ καίσαρ Ἀλέξιος Κομνηνὸς Στρατηγόπουλος ὁ Μελισσηνὸς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1285 ἐδέσποζεν ἐπὶ τῆς Θεσσαλικῆς Μαγνησίας, καὶ ἐν ἔτει 1286 ὠνομάσθη κεφαλὴ ἢ τοῖς τσάρχης τῆς Μεγάλης Βλαχίας Ῥαοὺλ Κομνηνὸς ὁ πεγκέρνης, ἐξάδελφος τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ Παλαιολόγου.

κηδεμονίαν και τήν κυβέρνησιν τοῦ δεσποτάτου τῶν Νέων Πατρῶν ἀνεχώρησεν ἀπό τῶν Θηβῶν ἀκολουθούμενος παρά τῶν πιστῶν συμβούλων Βονιφατίου dalle Carceri, τριάρχου τῆς Καρύστου, τοῦ δυνάστου τῶν Σαλώνων Θωμᾶ Γ' de Stromoneourt, και τοῦ δυνάστου τῆς Καρδίτσας Ἰππότου Ἀντωνίου le Flamenc, μετ' αὐτῶν δὲ μεταβάς εἰς Ζητούνιον ἐδέχθη ἐκεῖ ἐπισήμως τὸν ὄρκον τῆς ὑποταγῆς παρά τῶν μεγιστάνων τοῦ δεσποτάτου, ὀρκισθεὶς και αὐτὸς ὅτι ὡς ἐπικυριάρχης ἤθελε προστατεύῃ τὰς συνθηεῖας και τὸ θρήσκευμα τῶν ἰθαγενῶν Ἑλλήνων τε και Βλάχων, φυλάττων τὴν χώραν ἀπὸ πάσης ξενικῆς ἐπιθέσεως και ἐπηρείας, και τηρῶν ἐν τοῖς ὄχυροῖς τόποις και φρουρίοις τὰς ἐγγχωρίους φρουρὰς κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ θανόντος δεσπότη. Ἐπειτα ἀφίχθεὶς εἰς Νέας Πάτρας ἐπεμελήθη τοῦ ἡγεμονόπαιδος Ἰωάννου Ἀγγέλου ὡς υἱοῦ βασιλέως, και ἐρρύθμισε τὴν στρατιωτικὴν και οἰκονομικὴν διαχείρισιν τοῦ δεσποτάτου διοργανώσας πάντα κατὰ τὸ ἐν τῇ φραγκοκρατουμένῃ Ἑλλάδι φεουδαλικὸν σύστημα (1). Ἐν πρώτοις ἐπέστησεν ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν τοῦ κράτους δυνάμεων ἓνα τῶν ἐγγχωρίων μεγιστάνων, τὸν Βοτανιάτην, τιμήσας αὐτὸν ὑποκόμιστα και πρωτοστράτορα (maréchal) Μεγαλοβλαχίας, και διώρισε παρ' αὐτῷ ὑποστράτηγον τὸν ἰππότην Ἰωάννην le Flamenc· ἔπειτα κατέστησε κυβερνήτην τῆς χώρας και τόπον ἐπέχοντα τοῦ ἐπικυριάρχου δουκός, τὸν πατέρα τοῦ ἰππότη τοῦ Ἰωάννου, δυνάστην τῆς Καρδίτσας Ἀντωνίον le Flamenc, νομιζόμενον τότε ὡς συνετάτατον και λαοφιλεῖ ἄρχοντα (2) ἐν τῷ δουκάτῳ τῶν Ἀθηναίων.

(1) Τὰ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἰωάννου Ἀγγέλου ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ Γουίδωνος Β' κοπέντα νομίσματα, ἔφερον λατινιστὶ ἔμπροσθεν ANGELVS SEBO. και ὄπισθεν DELLA PATRIA, ἢ τοι Angelus Sebastocrator de la Patria. Τὰ μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν κοπέντα δηνάρια ἔφερον ἔμπροσθεν DVX ANGELVS και ὄπισθεν DELLA PATRIA, εἰς ἔνδειξιν τοῦ τότε ἐπικρατήσαντος τίτλου δουκός τῶν Νέων Πατρῶν.

(2) Ὁ ἐκ Φλάνδρας ὀρμώμενος ἰππότης Ἀντωνίος le Flamenc δυνάστης τῆς Καρδίτσας ἢ τοι Ἀκραιφίας τῆς Βουωτίας, και σύζυγος εἰς δεύτερον γάμον τῆς μαρκιωνίδος τῆς Βυδωνίτσας Ἰσαβέλλας Pallavicini, εἶχεν υἱὸν ἐκ πρώτου γάμου τὸν ἰππότην Ἰωάννην· ἀμφότεροι ἔπεσαν μαχόμενοι ὑστερώτερα κατὰ τῶν Κατελάνων ὑπὲρ τοῦ τελευταίου δουκός Ἀθηναίων Γουαλθέρου τοῦ ἐκ Βριέννης ἐν τῇ ὀλεθρῇ μάχῃ τῆς 15^{ης} μαρτίου τοῦ ἔτους 1311 περὶ τὸν Ἀλμυρόν. — Ἡ πέραν τῆς Καρδίτσας, παρά τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος Πιτύου ἐκκλησία και μονὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου σώζει τὴν μνήμην τοῦ εὐσεβοῦς ἰππότη διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ διαζώματος: « Ἀνηγέρθη ὁ θεὸς και πάνσεπτος ναὸς τοῦ ὑπεραγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου διὰ

Ὁ Γουίδων ἐπέστρεψεν ἐκ Νέων Πατρῶν εἰς Θήβας περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1303· ἀλλὰ τὸ ἐπιόν ἔτος 1304 ἔμαθεν ὅτι τοῦ δεσπότη τῆς Ἠπείρου και Ἀρτης Νικηφόρου ἡ χήρα Ἄννα Παλαιολογίνα Καντακουζηνή, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀνήλικος υἱοῦ Θωμᾶ κατέλαβεν ἐξ ἀπροόπτου τὸ παρὰ τὰς ἀνατολικὰς ὑπωρεῖας τοῦ Πίνδου Φανάριον (1), φρούριον τῆς Θεσσαλικῆς Βλαχίας πετρῶδες και ἐρυμνόν, και διέταξε τὸν στρατὸν τῆς Ἠπείρου ἵνα εἰσβάλλῃ ἐκεῖθεν εἰς τὰς κτήσεις τοῦ δεσποτάτου τῶν Νέων Πατρῶν. Τότε ὁ δούξ Γουίδων συναγαγὼν ἐπὶ τὸ αὐτὸ παρὰ τὸ χωρίον Θαλασσινὸν τῆς Θεσσαλιώτιδος πεδιάδος, μιᾶς ἡμέρας δρόμον ἐκεῖθεν τοῦ Δομοκοῦ, τὸν στρατὸν τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηναίων και ἐκεῖνον τῶν Νέων Πατρῶν, μετὰ τῶν ἐξ Ἀχαΐας, Σαλώνων και Εὐβοίας συμμάχων, ἐκ τριάκοντα ἑπτὰ χιλιάδων ἀνδρῶν ἰππέων τε και πεζῶν (2), ἔδωκε τὴν ἀρχηγίαν ἐπ' αὐτῶν τῷ πρωτοστράτῳ τῆς Ἀχαΐας και συναυθεντεύοντι ἐπὶ τῶν Θηβῶν Νικολάῳ Γ', κόμητι τοῦ Saint Omer, και τῷ βουργουνδῷ ἰππότη ἀντιστρατήγῳ Στεφάνῳ Corbeille· ἔπειτα παρακάμπτων τὸ φρούριον Φανάριον, κατεχόμενον ὑπὸ τῶν Ἠπειρωτῶν, προήλασε μετὰ σπουδῆς διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν Τρικκάλων και τῶν Σταγῶν μέχρι τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, και ἐκεῖ τὸν Πίνδον ὑπερκαταβάς ἔφθασεν εἰς τὰ χωρία τῶν Ζαγορι-

« συνεργείας και πόθου πολλοῦ τοῦ θεοσεβεστάτου καθάλλαριου μισέρ Ἀντωνίου λέ « Φλαμᾶν . . . παρά Γερμανοῦ ἱεραμονάχου και καθηγουμένου, και Νικοδήμου ἱερομονάχου τῶν αὐταδέλφων, τῶν ἀνακαινισάντων τὸν οἶκον τοῦτον † ἔτει ς'ωιθ' † » ἢ τοι 6819 ἀπὸ κοσμογονίας, και 1311 καθ' ἡμᾶς, βραχὺ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ φράγκου ἱδρυτοῦ και κτήτορος τῆς ὀρθοδόξου ταύτης μονῆς.

(1) Σφάλλεται ὁ Φερδ. Γρηγορέδιος ἀναφέρων δύο καστέλλια, τὸν Πίνδον και τὸ Φανάριον. Τὸ Βιβλίον τῆς Κουγκέστας λέγει: « un chastel de l'enfant en la Blaquie que on appelle le Fanary, et est devers la Janyne », ἐν καστέλλιον ἀνήκον τῷ ἡγεμονόπαιδι τῆς Βλαχίας, τὸ καλούμενον Φανάριον, πρὸς τὰ Ἰωάννινα. — Ἄλλως τε οὐδὲν ἀπαντᾷ καστέλλιον Πίνδος, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ ὄρους Πίνδου Φανάριον, ὅπερ σώζεται μέχρι τοῦ νῦν ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῆς ἀγοῦσῃ εἰς τὰς Μεγάλας Πύλας τῆς Ἠπείρου. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὸ Φανάριον ἐκαλεῖτο Ἰωῶμη ὀμωνύμως τῇ Μεσσηνιακῇ τῆς Πελοποννήσου, « χωρίον ἐρυμνόν και τῷ ὄντι κλωμαζόν » κατὰ Στράβωνα.

(2) Περὶ ποῦ ἐνεακόσιοι κατάφρακτοι ἰππῶται μετὰ τῶν ἀκολουθῶν ἔλαβον μέρος εἰς τὴν στρατείαν κατὰ τῆς Ἠπείρου, και παρά τούτοις ἑξακισχίλιοι βλάχοι και βούλγαροι ἰππεῖς ἐκ Θεσσαλίας, διαιρούμενοι εἰς δεκαοκτὶ ἑλας βαρέας και ἑλαφροῦ ἰππικοῦ. Τὸ πεζικὸν ἠρίθμει τριάκοντα χιλιάδας μισθοφόρων ἐκ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἐξ Εὐβοίας και ἐκ Πελοποννήσου, ἀποτελούντων τρία σώματα, συγκροτούμενα ἕκαστα ἀπὸ δέκα χιλιάδων ἀνδρῶν.

τῶν, μιᾶς ἡμέρας δρόμον μακρὰν τῶν Ἰωαννίνων ἀπειλῶν τὴν κατάληψιν αὐτῶν.

Ἡ δέσποινα Ἄννα καταπτοηθεῖσα ἀπέστειλε πρεσβείαν τεσσάρων ἐπιφανῶν ἱπποτῶν καὶ ἀρχόντων εἰς ὑπάντησιν τοῦ δουκὸς αἰτουμένη εἰρήνην, καὶ προφασίζομένη ὅτι ἡ κατάληψις τοῦ Φαναρίου ἐγένετο δῆθεν ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῆς· ὑπέσχετο δὲ τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου, καὶ παρὰ τοῦτο ἀποζημίωσιν δέκα χιλιάδων νομισμάτων χρυσῶν. Ὁ Γυῖδον ἀκούων ὅτι οἱ Μεγαλοβλαχῖται ἀρκούμενοι εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ φρουρίου ἀπέστεργον τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου κατὰ τοῦ συγγενοῦς δεσποτικῆς οἴκου τῆς Ἡπείρου, ἐδέχθη τὴν εἰρήνην, καὶ ἀφ' οὗ ἐπέδραμε ληϊζόμενος χάριν τῶν συμμάχων τὰς παρακειμένας τοῦ αυτοκράτορος χώρας τῆς Μακεδονίας καὶ βορείου Θεσσαλίας, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Σπερχειοῦ, κάτωθεν τοῦ Ζητουνίου, ὅπου διέλυσε τὸν στρατόν, καὶ ἀπέπεμψε τοὺς συμμάχους μετὰ δώρων πολλῶν. Ἄλλως τε καὶ ἔπειτα ἀκόμη ὁ Γυῖδων δὲν ἔπαυσε φροντίζων πατρικῶς περὶ τοῦ κηδευομένου ἐξαδέλφου Ἰωάννου Ἀγγέλου κυβερνῶν ἐκ Θηβῶν τιμίως καὶ ἀφιλοκερδῶς τὸ δεσποτᾶτον τῶν Νέων Πατρῶν.

ὑπὸ τὴν διοίκησιν Γυῖδωνος Β' « τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ δουκὸς » τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν ἠὺδαιμόνει μεγάλως· τὰ δημόσια εἰσοδήματα εἶχον ἀυξήσῃ ὡς οὐδέποτε ἐν ἄλλοις καιροῖς, οὐχὶ ἀπὸ τῶν προϊόντων τῆς λυπρογαίου Ἀττικῆς, ἀλλ' ἐξ ἐκείνων τῆς εὐφόρου Βοιωτίας, τῆς Λεβαδείας καὶ τῆς Φθιώτιδος, αἵτινες προῆγον σιτηρὰ οὐχὶ μόνον ἀρκοῦντα διὰ τὴν ἐπιχώριον κατανάλωσιν, ἀλλὰ καὶ περισσεύοντα δι' ἐξαγωγὴν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Μεγάλαι ἦσαν καὶ αἱ πρόσοδοι ἐκ τῆς ἀκμαζούσης βιομηχανίας καὶ ἐμπορείας τῶν Θηβῶν. Ἐνταῦθα ὑπῆρχον ἐργοστάσια μετάξις καὶ πορφύρας, ὑφασμάτων ὀλοσηρικῶν, μαλίνων, βαμβάκηρῶν καὶ λινῶν, ἐξακουστῶν διὰ τὴν λεπτότητα τῆς κατασκευῆς, τὴν στιλπνότητα καὶ διαύγειαν, καὶ διὰ τὴν ἰδιάζουσαν τέχνην τοῦ χρωματισμοῦ καὶ τῶν ποικιλιμάτων.

Τὸ ἐμπόριον τῆς ἐξαγωγῆς ἦτο ἐπικερδέστατον καὶ ἀσφαλές διὰ τοῦ λιμένος τῆς ἀρχαίας Κρεούσης, ἐπινείου τῶν Θεσπιῶν ἐπὶ τῆ παραλίᾳ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, τῇ λεγομένῃ Riva d'Ostiro, ἐξ οὗ ἡ κλησις Λιβαδόστρα ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Τὰ ἐμπορεύματα μεταφερόμενα ἐντεῦθεν εἰς Πάτρας, Βρεντήσιον, Βενετίαν, Γενούην καὶ Μασσαλίαν, εἰσῆγοντο ἀπανταχοῦ τῆς Ἑσπερίας.

Ἐν Θήβαις ὑπῆρχον πολυάριθμα πολιτικὰ καὶ ἐμπορικὰ πρακτορεῖα, καὶ τὰ ἄξια βασιλείων παλάτια τῶν κομήτων τοῦ Saini-Omeri καὶ τῶν δουκῶν, οἵτινες εἶχον ἐκεῖ ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς διατριβάς, εἰ καὶ ἔφερον τίτλον δουκὸς Ἀθηνῶν, χάριν τῆς δόξης καὶ φήμης ἧς ἀπήλαυον αἱ Ἀθηναὶ διὰ τὸ περικλεῆς αὐτῶν παρελθόν· καὶ ὁμως αὐταὶ ὑπελείποντο πολὺ τῶν Θηβῶν ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον τῶν κατοίκων, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν πληθυσμόν· μόνη ἡ ἀκρόπολις ἐτήρει ἀκεραίαν τὴν ἀρχαίαν καλλονὴν διὰ τῶν ἀμιμήτων τῇ μορφῇ καὶ τῇ χάριτι μνημείων καὶ ἱερῶν, τῶν ἐξυψηρευομένων νῦν ὑπὸ λατίνων κληρικῶν, καὶ φρουρουμένων ὑπὸ βουργουνδῶν ὀπλιτῶν. Ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλην τὴν προτίμησιν τῶν Θηβῶν ὁ Γυῖδων Β' δὲν ἠμέλει νὰ περιεκσμηῇ δι' ὀχυρωματικῶν ἔργων καὶ δημοσίων οἰκοδομῶν τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς ὅστις ἐπὶ φραγκοκρατίας ἐκαλεῖτο Λέοντος λιμὴν (Porte Lion) διὰ τὸν ἔκπαλαι παρὰ τὸν μυχὸν ἐστηκότα μαρμαρίνον λέοντα (1).

Ὁ δούξ Γυῖδων Β' ἦτο, μετὰ τὸν ἐπικυριάρχην βασιλέα τῆς Νεαπόλεως, ὁ μᾶλλον περίβλεπτος τῷ γένει καὶ τῷ πλούτῳ ἡγεμῶν ἐν τῷ κράτει τῆς Ῥωμανίας, ὅπως ἐμαρτύρει περὶ αὐτοῦ ὁ σύγχρονος καταλανὸς ἱππότης καὶ χρονογράφος Ῥαμὼν Μουντάνερ (2), ὁ ἐπισκεφθεὶς τὴν ἐν Θήβαις αὐλὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 1308, προσθέτων ὅτι οὐδαμοῦ ὑπῆρχεν εὐγενεστέρα καὶ λαμπροτέρα ἱπποσύνη εἰ μὴ ἐν Ἑλλάδι, ἐνθα τῶν πρώτων ἐγκαταστηθέντων φράγκων ἱπποτῶν οἱ ἐπίγονοι συνάπτοντες ἀποκλειστικῶς κηδεστίας μετὰ τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν, ἐτήρουν καθαρὰν καὶ ἀμιγῆ τὴν εὐγενῆ καταγωγὴν καὶ τὴν μητρικὴν γλῶσσαν.

(1) Οἱ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1318 ἐν Βενετίᾳ δημοσιευόμενοι ὑδρογραφικοὶ χάρται καὶ τὰ λιμενολόγια (Portolani) ἀποδίδουσι τῷ Πειραιεὶ τὴν κλησιν Porto Leone καὶ Porto Dragone, διότι Δράκον ἐκάλουν οἱ χυδαιότεροι τῶν Ἀθηναίων ἐν πρώτοις τὸν λιθινὸν λέοντα καὶ ἔπειτα τὸν ἐπιόνουμον λιμένα, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς τουρκοκρατίας. — Οἱ ἐν ἔτει 1041 τὴν ἐν Ναυπάκτῳ στάσιν τῶν Ἑλλαδικῶν ἐπὶ αὐγούστας Ζωῆς καὶ Μιχαὴλ Δ' Παφλαγόνας καταβαλόντες Βάραγγοι, καθορισθέντες εἰς Πειραιᾶ ἐνέγραψαν τοὺς ἄθλους αὐτῶν διὰ βουνικῶν γραμμῶν ἐπὶ τοῦ λέοντος· ὁ δὲ βενετὸς στόλαρχος Φραγκίσκος Μωροζίνης, ἐν ἔτει 1688, ἀφαίρεσας ἀπὸ τῆς βιάσεως τὸν λέοντα, ἔστησεν ἐν τῷ ναυστάθμῳ τῆς Βενετίας.

(2) « Veritat es, quel duchi de Tenes era hu dels nobles homens qui sien » en l'imperi de Romania apres Rey e dels pus ríchs». — CHRONICA Cap. COXLIV.

Τῆς ἐν Θήβαις αὐλῆς ἡ λαμπρότης καὶ πολυτέλεια ἦτο ἐξαιρετικὴ καὶ ἐξακουστή. Τὸ δουκικὸν ζεῦγος, ἐκτὸς τῶν πλουσίων τοῦ κράτους προσόδων, εἶχεν ἰδίαν περιουσίαν κτηματικὴν ἐν Βοιωτίᾳ, Ἀχαΐᾳ, Φλάνδρᾳ καὶ Ὀλλανδίᾳ (1), καὶ διὰ τῶν ἐξ αὐτῶν ἀφθόνως ποριζομένων χρημάτων, αἱ δαπάναι τῶν ἀνακτόρων ἐγίνοντο ἄνευ φειδοῦς.

Ἡ πενθερὰ τοῦ Γυίδωνος πριγκίπισσα τῆς Ἀχαΐας Ἰσαβέλλα, συζευχθεῖσα ἐν ἔτει 1301 εἰς τρίτον γάμον Φίλιππον τὸν ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Σαυβοΐας, κόμητα τοῦ Πεδεμοντίου, παρεχώρησε μηνὶ μαρτίῳ τοῦ ἔτους 1307 τὴν ἐπὶ τοῦ πριγκιπάτου κυριότητα τῆς οὐκ ἐπι-κυριάρχου βασιλείας Καρόλου Β' τοῦ Ἀνδηγαυοῦ, Φιλίππου, πριγκίπι τοῦ Τάραντος καὶ δεσπότη τῆς Ῥωμανίας (2), εἰς ἀνταλλαγὴν τῆς εἰς πριγκιπάτον τιμηθείσης κομητίας Ἀλβης τῆς Μαρσικῆς παρὰ τὴν Φούκιναν λίμνην, καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς Ἀπουλίας, τὴν δὲ παραίτησιν αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀχαΐας δικαιωμάτων ἐδήλωσε τοῖς ἐν Φλάνδρᾳ οἰκείοις τοῦ πρώην συζύγου Φλωρεντίου d'Anosnes - Hainaut. Ἐκτοτε Φίλιππος ὁ Ἀνδηγαυὸς παρὰ τὸ πριγκιπάτον τοῦ Τάραντος προσαπολαβὼν καὶ ἐκεῖνο τῆς Ἀχαΐας, ἐκράτει ἀμφοτέρω ὡς φέουδα ἐξαρτώμενα ἀπὸ τοῦ στέμματος τῆς Νεαπόλεως· τὴν κυβέρνησιν ὁμῶς τῆς Ἀχαΐας ἐνεπιστεύθη τῷ δουκὶ Ἀθηναίων Γυίδωνι Β' de la Roche, ὅστις παρὰ τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, ἔτι ὡς σύζυγος τῆς ἀμέσου καὶ νομίμου κληρονόμου τοῦ πριγκιπάτου, δεσποί-

(1) Τὰ ἐν Φλάνδρᾳ καὶ Ὀλλανδίᾳ κτήματα, ὅσα εἶχε κληρονομήσῃ ἡ μικρὰ πριγκίπισσα Ματθίλδη παρὰ τοῦ πατρὸς Φλωρεντίου d'Anosnes - Hainaut, θανόντος ἐν ἔτει 1297, ἔλαβεν εἰς κατοχὴν μετὰ τὴν ὑπανδρείαν, κηρυχθεῖσα ἐνῆλιξ, εἰ καὶ μόλις δωδεκαετῆς ἐν ἔτει 1305, ὅτε ἀπεστάλησαν παρ' αὐτῆς καὶ τοῦ συζύγου δουκὸς Γυίδωνος ἀντιπρόσωποι ὁ Ἰωάννης Sausset καὶ ὁ Ἰωάννης de Chyngigné, φέροντες ἐπιτροπικὸν ἔγγραφο, ἐν ᾧ ὑπεγράφοντο μάρτυρες ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηναίων Ἰερόβριτος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θεσσων Νικόλαος, ὁ ἐπίσκοπος Δαυλίας Θωμᾶς, ὁ ἐπίσκοπος Εὐρύπου Γουαλθῆρος, ὁ καθηγούμενος τῶν Μινωριτῶν Ἰάκωβος ὁ ἐκ Πάρρας, ὁ καθηγούμενος τῶν Δομινικανῶν Ἀλγίσιος ὁ ἐκ Βεργάμου, ὁ μέγας ταξίαρχος τῶν Ναϊτῶν τῆς Ῥωμανίας Ἰάκωβος de Neufchâtel, καὶ ἐκ τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων ὁ κοντόσταυλος Ἀγγελβέρτος de Lüderkerke, ὁ δυνάστης τῶν Σαλώνων Θωμᾶς I' de Stromonocouri, ὁ τριαρχὸς Καρύστου καὶ δυνάστης Γαρδικίου Βονιφάτιος ὁ ἐκ Βερσίνης, ἔτι δὲ Ἀντώνιος de Flamenc, δυνάστης Καρδίτσης καὶ βασιλεὺς Μεγαλοβλαχίας.

(2) Ὁ πριγκίψ τοῦ Τάραντος Φίλιππος ὁ Ἀνδηγαυὸς προσέλαβε τὸν τίτλον δεσπότη τῆς Ῥωμανίας, νυμφευθεὶς εἰς δεύτερον γάμον Λίκατερίνην de Valois, τιτουλαρίαν «αὐτοκράτειραν Κωνσταντινουπόλεως, δούκισσαν Δυρραχίου, καὶ δεσποιναν τῆς Ῥωμανίας».

νης τῆς Καλαμάτας Ματθίλδης de Hanaut, ἦτο εὐπρόσδεκτος τοῖς φράγκοις δυνάσταις, καὶ ποθητὸς τοῖς ἰθαγενέσιν Ἕλλησιν ὑπηκόοις.

Ἄλλ' ἀτυχῶς ὁ δούξ Ἀθηναίων ἐνόσει βαρέως ἐν Θήβαις, καὶ οὐδεὶς ἐκ τῶν ἰατρῶν ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ ἴασιν τῆς παθήσεως, οὐδ' αὐτὸς ὁ κατὰ σύμπτωσιν παραγενόμενος ἐκεῖ, καὶ διὰ τὰς θεραπευτικὰς αὐτοῦ γνώσεις φημιζόμενος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος Γ' (1270-1310). Οὗτος πρῶην μοναχὸς τῆς μονῆς τοῦ θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ ἐγένετο ὀνομαστὸς ὅτε, βασιλεύοντος Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου, παρῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπεκήρυξε τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, οἷα διωμολογήθη ἐν τῇ ἐν Λουγδούνῳ συγκροτηθείσῃ συνόδῳ (1274), καὶ ἠρνήθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν λατινοφρονούντα Ἰωάννην Βέκκον ὡς οἰκουμενικὸν πατριάρχην. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου, ἐν ἔτει 1307 ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὸ Βυζάντιον, ὅπου διέτριβε διὰ πολλῶν ἐτῶν μεσάζων μεταξὺ αὐτοκράτορος καὶ οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν ἐπὶ τοῦ διαιωνιζομένου ζητήματος περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ἐπιβὰς πλοίου βενετικοῦ κατέπλεεν εἰς Ἀλεξανδρείαν. Προςορμισθεὶς εἰς Εὐρίπον ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ διέλθῃ ἡμέρας τινὰς ξενιζόμενος ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ ἐκεῖ παρασυρθεὶς εἰς δογματικὰς διαλέξεις μετὰ τῶν φραγκισκανῶν μοναχῶν, τῶν λεγομένων Μινωριτῶν, καὶ τοῦ λατίνου ἐπισκόπου Γουαλθῆρου, ἐκινδύνευσε νὰ ὑποστῇ τὸν διὰ πυρὸς μαρτυρικὸν θάνατον διὰ τὰς ἀντιρρήσεις αὐτοῦ εἰς τὰ δόγματα τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας.

Φυγὼν ἐγκαίρως ἐξ Εὐρίπου ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος ἀφίκετο εἰς Θήβας, ἐκεῖ δὲ ἐπισκεφθεὶς τὸν πάσχοντα δούκα ἀνεκούφισεν αὐτὸν ἐπ' ὀλίγον, καὶ λαβὼν δῶρα πολλὰ ἀπελύθη μετ' ἀσφαλείας ἵνα ἐξακολουθήσῃ τὸν εἰς Ἀλεξανδρείαν πλοῦν. Ἀφίχθεις εἰς Αἴγυπτον καὶ καταλαβὼν τὸν ἀποστολικὸν αὐτοῦ θρόνον, ἐξεπλήχθη μαθὼν ὅτι ὁ πάπας Κλήμης Ε', ἐπωφελούμενος τὴν πολυετῆ τοῦ πρωθιεράρχου ἀπουσίαν, εἶχεν ἀποστείλῃ ἀντ' αὐτοῦ λατίνον πατριάρχην Αἰγίδιον τινὰ δομινικανὸν μοναχὸν ἐκ Φερόβρας, πρῶην πατριάρχην τοῦ Γράδου τῆς Βενετίας, ὅστις ἐγένετο ἀρχὴ λατινικῆς διαδοχῆς πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας in partibus infidelium.

Ἐν ἔτει 1308, ἀρχομένου τοῦ φθινοπώρου, ὁ νοσῶν δούξ Γυίδων Β' μετεκομίσθη ἐκ Θεσσων εἰς Ἀθήνας, καὶ εἰςωκίσθη εἰς τὸ ἐπὶ τῆς

ἀκροπόλεως παλάτιον· ἀλλὰ τὴν πέμπτην τοῦ μηνὸς ὀκτωβρίου, ἡμέρα παρασκευῆ, ἐτελεύτησε, καὶ τὴν ἐπαύριον τὸ σῶμα αὐτοῦ κατετέθη ἐν τῇ κρύπτῃ τῆς ἐκκλησίας τῆς μονῆς Δαφνίου, ὅπου ἔκειντο αἱ ταφαὶ τῶν δουκῶν ἐκ τοῦ οἴκου de la Roche, φυλαττόμεναι ὑπὸ τῶν ἐκ Βουργουνδίας Κιστερκιανῶν μοναχῶν. Μετὰ μίαν ἑβδομάδα, τὴν 13 ὀκτωβρίου, οἱ πάρεδροι τοῦ βενετοῦ βαίλου τῆς Εὐρίπου, Ἀνδρέας Δάνδολος καὶ Ἐρρίκος Μωροζίνης, ἀνήγγελλον τῷ δουκὶ Βενετίας Πέτρῳ Γραδενίῳ τὸν θάνατον τοῦ δουκὸς Ἀθηναίων «dominus dux Atheniensis, die Veneris, V. octobris, de hoc mundo migravit ad Christum».

Τὸ μαρτυρικὸν τῆς θανάτου καὶ κηδείας τοῦ δουκὸς Γυίδωνος Β', ἐκδοθὲν τὴν 30 ὀκτωβρίου, ἵνα ἀποσταλῆ εἰς Φλάνδραν τῷ κόμητι Γουλιέλμῳ de Hainaut, πρὸς πατρὸς θείῳ τῆς δουκίσσης Ματθίλδης, ὑπέγραψαν Ἐρρίκος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηναίων, ὁ δεκανὸς Πέτρος, ὁ πρωτοψάλτης Αἰγίδιος, ὁ θησαυροφύλαξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Ἀθηναίων Λαυρέντιος, ὁ καθηγούμενος τῆς μονῆς Δαφνίου ἀββᾶς Ἰάκωβος καὶ οἱ ἱππῶται Ἀνδρέας Gaffore ἐκ Γενούης, Νικόλαος de P' He, Γουλιέλμος de Vaicy καὶ Ἰσαμβέρτος de Plaicy.

Ἡ νεαρὰ χήρα δούκισσα Ματθίλδη, μόλις δεκαπενταετῆς ἀπεχώρησεν εἰς Θήβας, κατὰ τὴν τελευταίαν θέλησιν τοῦ ἀποθανόντος συζύγου, ἵνα διέλθῃ ἐκεῖ τὴν χηρείαν αὐτῆς, τὴν δὲ κυβέρνησιν τοῦ δουκάτου ἐπετρέπη ὁ παλαιὸς καὶ πιστὸς σύμβουλος τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου Βονιφάτιος dalle Carceri, ὁ ἐκ Βερώνης, μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ παρ' αὐτοῦ τοῦ Γυίδωνος ἐν διαθήκῃ ὑποδειχθέντος διαδόχου Γουαλθῆρου, κόμητος Βριέννης καὶ Ἀλετίου τῆς Ἀπουλίας, υἱοῦ τῆς ἐκ πατρὸς θείας Ἰσαβέλλας de la Roche καὶ τοῦ μητροποιῦ Οὐγῶνος de Brienne. Ἀλλὰ μόλις ἕκτον μῆνα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δουκὸς, καὶ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ διαδόχου Γουαλθῆρου, ἡ δούκισσα Ματθίλδη, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ ἐπικυριάρχου βασιλέως Καρόλου Β' τῆς Νεαπόλεως, ἠρράβωνίσθη τὸν βασιλικὸν ἔγγονον Κάρολον, υἱὸν Φιλίππου πρίγκιπος τοῦ Γάραντος, ὅπως ἐξασφαλισθῶσι τῷ οἴκῳ τῶν Ἀνδηγαυῶν τὰ ἐκ τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας ἄμεσα κληρονομικὰ δικαιώματα τῆς ἡγεμονίδος. Ὁ ἀρράβων ἐτελέσθη ἐν Θήβαις, μὴν ἄπριλιῳ τοῦ ἔτους 1309, διὰ τοῦ μητροπολίτου Ἀθηναίων Ἐρρίκου, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν μεγιστάνων τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας καὶ τοῦ

δουκάτου τῶν Ἀθηναίων. Τὸν μνηστῆρα πρίγκιπα Κάρολον ἀπόντα ἀντεπρόσωπευεν ὁ κυβερνήτης τῆς Ἀχαΐας Βερτίνος Visconte.

Τὸν πανηγυρικὸν ἀρράβωνα τῆς χήρας δουκίσσης Ματθίλδης δὲν ἐπηκολούθησε γάμος πραγματικός. Ὁ Γουαλθῆρος de Brienne προσκληθεὶς ἐκ τῆς Καμπανίας ἐνθα διέτριβε νυμφευθεὶς τὴν Ἰωάνναν de Chastillon (1) ἀφίχθη εἰς Ἀθήνας ἀρχομένου τοῦ θέρους τοῦ ἔτους 1309, καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐπὶ τοῦ δουκάτου ἐξουσίαν, καὶ τὴν κυριότητα τῶν ἐν Πελοποννήσῳ κτήσεων τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Ναυπλίας· ἡ δὲ χήρα τοῦ Γυίδωνος Β' κατέλιπε τὰς Θήβας καὶ ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Ἐσπερίαν, βιοῦσα μετὰ τῆς μητρὸς Ἰσαβέλλας de Ville-Hardouin ἐν Φλάνδρᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ. Τῆς μητρὸς ἀποθανούσης ἐν ἔτει 1311, ἡ Ματθίλδη διεδέχθη τὴν ἐπὶ τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας κληρονομικὴν ἡγεμονίαν, καὶ ἔκτοτε αἱ λαχοῦσαι αὐτῇ συμφοραὶ ἐπῆλθον συχναὶ δι' ἄλλων εἰκοσι ἑτῶν μέχρι θανάτου ἐν ἔτει 1331.

Τοῦ ἀρράβωνος μετὰ τοῦ ἡγεμονίδου Καρόλου τοῦ Ἀνδηγαυοῦ διαλυθέντος ἡ πριγκίπισσα τῆς Ἀχαΐας διὰ μεσολαβήσεως τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου Δ' τοῦ Ὠραίου καὶ συγκατανεύσει τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Ῥοβέρτου ὑπανδρεύθη ἐν ἔτει 1313 Λουδοβίκῳ τῷ ἀδελφῷ τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, τιτουλαρίῳ «βασιλεῖ Θεσσαλονίκης», τούτου δὲ φαρμακευθέντος ὑπὸ τοῦ κόμητος τῆς Κεφαλληνίας, μὴν Ἀυγούστῳ τοῦ ἔτους 1316, καὶ πάλιν ἡ ἀτυχὴς πριγκίπισσα Ματθίλδη ἐβιάζετο παρὰ τοῦ ἐπικυριάρχου βασιλέως Ῥοβέρτου καὶ τοῦ πρίγκιπος τοῦ Γάραντος Φιλίππου, ὅπως ὑπανδρευθῆ εἰς τρίτον γάμον τῷ ἀδελφῷ αὐτῶν Ἰωάννῃ κόμητι τῆς Γραβίνας· ἐπεὶ δὲ ἡ ἡγεμονίς ἤρνεϊτο, ἀπήχθη κελεύσει τοῦ βασιλέως εἰς Νεάπολιν, καὶ ἐκεῖ, ἀδείᾳ τοῦ πάπα, ἐτελέσθη ὁ γάμος διὰ τῆς βίας ἐκκλησιαστικῶς ἐν ἔτει 1318, καὶ ἔκτοτε ὁ κόμης τῆς Γραβίνας ἐπεγράφετο πρίγκιψ τῆς Ἀχαΐας.

Ἡ πριγκίπισσα Ματθίλδη δὲν ὑπέμενε τὸ πρᾶγμα ἀγογγύστως, οὐδὲ ἔπαυσε διαμαρτυρομένη κατὰ τῆς βίας τῆς διαπραχθείσης ἐπ' αὐτῆς, ἠρνεῖτο δὲ ἐπιμόνως τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ κόμητος Ἰωάννου

(1) Ἡ νέα δούκισσα Ἀθηναίων Ἰωάννα de Chastillon, ἦτο θυγάτηρ τοῦ κοντοσταύλου (connétable) τῆς Καμπανίας Galoher de Saint Pol-Porcien, ἐγγόνου ἐκ μητρὸς τοῦ πρωτοστράτορος (maréchal) τῆς Καμπανίας καὶ Ῥωμανίας Γυδοφρείδου de Ville-Hardouin.

ὡς νομίμου συζύγου· διὰ τοῦτο ὁ βασιλεὺς Ῥοβέρτος, ἐν ἔτει 1322, παρέπεμψε τὴν ἀπειθοῦσαν ἡγεμονίδα εἰς Αὐενιῶνα παρὰ τῷ πάπα Ἰωάννη ΚΒ' πρὸς ἀπολογία, καὶ ἵνα δηλώσῃ τὴν ἀφορμὴν τῆς ἀρνήσεως. Τότε πρῶτον ἐξωμολογήθη ἡ Ματθίλδη, ὅτι ἤδη πολλῶ πρότερον τοῦ ἐν ἔτει 1318 τελεσθέντος ἀκουσίου καὶ καταναγκαστικοῦ γάμου εἶχεν ὑπανδρευθῆ, ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἐπικυριάρχου αὐτῆς, τῷ βουργουνδῷ ἱππότη Οὐγῶνι de la Palisse. Ὁ βασιλεὺς Ῥοβέρτος ὀργισθεὶς ἐπὶ τῷ ἀκούσματι, καὶ μεμφόμενος τὴν πριγκίπισσαν ὅτι ἠμάρτησεν εἰς τοὺς φεουδαλικούς θεσμούς συζευθεῖσα ἄνδρα ὑποδεεστέρας τάξεως καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ παρὰ τὴν ἄδειαν τοῦ ἐπικυριάρχου, ἐκήρυξεν αὐτὴν ἔκπτωτον τῆς ἡγεμονίας, καὶ μετεβίβασε πάντα τὰ ἐπὶ τοῦ πριγκιπάτου δικαιώματα τῷ οἰκείῳ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ κόμητι τῆς Γραυίνας. Ἐπεὶ δὲ δέ, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1322, ὁ βασιλεὺς Ῥοβέρτος, διατρίβων ἔτι ἐν Αὐενιῶνι παρὰ τῷ πάπα, παρ' ὀλίγον ἐδολοφονεῖτο ὑπ' ἀνθρώπων παρορμηθέντων ὑπὸ τοῦ Οὐγῶνος de la Palisse πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ διαπραχθέντος ἀδικήματος κατὰ τῆς συζύγου, ἡ πριγκίπισσα Ματθίλδη ἀπέτιπε τὴν ποινὴν τῆς ἀποπειραθείσης δολοφονίας, ἀπαχθεῖσα καὶ πάλιν εἰς Νεάπολιν, καὶ βληθεῖσα εἰς εἰρκτὴν ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῆς Αὐέρσας, ὅπου ἐν ἔτει 1331 ἐξεμέτρησε τὸν πολυπαθὴ αὐτῆς βίον οἰκτρῶς.

Γουαλθῆρος ὁ ἐκ Βριέννης, ἅμα λαβὼν τὴν ἐπὶ τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν ἐξουσίαν, ἤξιου τὴν ἐπὶ τοῦ δεσποτάτου τῶν Νέων Πατρῶν καὶ τῆς Μεγαλοβλαχίας ἐπικυριαρχίαν, ἐν καιρῷ ὅτε ὁμοίας ἀπαιτήσεις εἶχον ὑπὲρ ἑαυτῶν ἡ δέσποινα τῆς Ἡπείρου καὶ Ἄρτης Ἄννα Παλαιολογίνα, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως Ἀνδρόνικος Β' Παλαιολόγος, ὡς συγγενεὶς καὶ φυσικοὶ προστάται τοῦ νεαροῦ δεσπότη καὶ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου Β' Ἀγγέλου (1). Συγχρόνως οἱ παρὰ τοῦ βυζαντινοῦ στρατηγοῦ Χανδρηνοῦ διωκόμενοι συρφετοὶ

(1) Δὲν ἔχουσιν ὀρθῶς τὰ γραφόμενα ὑπὸ Φερδ. Γρηγοροβίου, ὅτι δῆθεν ἅμα τῇ τελευτῇ τοῦ δουκὸς Ἀθηνῶν Γαϊδωνος Β' καὶ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ διαδόχου Γουαλθῆρου, ὁ Ἰωάννης Β' Ἀγγελὸς ἀνεβῆθη ἐναρχὸς δεσπότης Μεγαλοβλαχίας, νυμφευθεὶς τὴν νοθαγενῆ θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Ἰβήρηνη Παλαιολογίνην, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀναγνωρισθεὶς ὑποταγῆς τῆς ἐλληνοβυζαντινῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορίας. Ὁ Ἰωάννης Ἀγγελὸς ἐνυμφεῦθη πολὺ ὑστερώτερα, ἐν ἔτει 1315, ὅτε ὁ Γουαλθῆρος δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀπολέσας ζωὴν καὶ θρόνον ἐν τῇ αἰματηρᾷ ἐκείνῃ μάχῃ περὶ τὸν Ἀλμυρόν, ἣν ἐσφαλμένως πάντες καλοῦσι μάχην τοῦ Κηφισσοῦ.

τῶν Κατελάνων, Ἀραγωνίων καὶ Τούρκων μισθοφόρων, οἵτινες ὑπὸ τὸ ὄνομα «ὁ εὐτυχῆς στρατὸς τῶν Φράγκων ἐν Ῥωμανίᾳ» ἀπὸ συμμάχων τοῦ αὐτοκράτορος μεταβληθέντες εἰς πολεμίους διήρχοντο τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν ληΐζοντες καὶ ἐρημοῦντες αὐτάς, καταλιπόντες τὴν Κασσάνδρειαν καὶ ἀποκρουσθέντες τῆς Θεσσαλονίκης, διέβησαν τὰ Τέμπη τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 1309, καὶ ἐπιδραμόντες τὴν χώραν κατέλαβον τὴν Φθιώτιδα (1). Οἱ Μεγαλοβλαχίται μεγιστᾶνες ἐδέχθησαν φιλοφρόνως τὰ ληστρικά στίφη, ἐλπίζοντες τῇ βοήθειᾳ αὐτῶν νὰ ἀντιταχῶσι κατ' ἐπικειμένης ἐπιθέσεως τοῦ δουκὸς Ἀθηνῶν.

Οἱ Κατελάνοι παραδεχόμενοι νὰ ὑπηρετήσωσι τὰ συμφέροντα τοῦ δεσποτάτου καθ' οἴου δὴ ποτε ἐχθροῦ ἐπὶ ἀδρῶ μισθῷ, κατεσκήνωσαν μετὰ γυναικῶν καὶ παιδῶν ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ, καὶ ἀνεπαύοντο ἐπὶ ὀλόκληρον ἔτος ἀπὸ τῶν μέχρι τούτου παντοδαπῶν καὶ πολυειδῶν περιπλανήσεων καὶ περιπετειῶν. Ἄλλ' ὁ δούξ Ἀθηνῶν Γουαλθῆρος, ὅστις πρὸ χρόνων εἶχεν ἐξοικειωθῆ τῇ γλώσσῃ καὶ τοῖς ἥθεσι τῶν Κατελάνων ἐν Σικελίᾳ, ὅπου, διαρκούντος τοῦ πολέμου μεταξὺ Καρόλου Β' τοῦ Ἀνδηγαυοῦ καὶ τοῦ βασιλέως Φρεδερίκου Β' τοῦ Ἀραγωνίου, ἐκρατεῖτο ὄμηρος ἐν τῷ καστελλίῳ τῆς Λυγούστης, ἀντὶ τοῦ ἀπολυθέντος τῆς αἰχμαλωσίας πατρὸς Οὐγῶνος, δι' ἀπεσταλμένου, τοῦ ἐκ Ῥωσσιλιῶνος ἱππότη Ῥογήρου Deslaur, προτείνων τῇ Κατελανικῇ ἐταιρίᾳ συμφωρότερους ὅρους, ἐμίσθωσεν ὀλόκληρον τὴν συμμορίαν ἐπικούρου τοῦ κάτωθεν τοῦ Ζητουνίου ἐστρατοπεδευμένου δουκικοῦ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος στρατοῦ (2).

Ὁ δούξ Γουαλθῆρος ἐν τῇ διομολογηθείσῃ συμβάσει ὑπέσχετο ὅτι ἡ μισθοδοσία τῶν ἐπικούρων Κατελάνων, Ἀραγωνίων, Τούρκων καὶ Τουργοπούλων ἤθελεν εἶναι προπληρωτέα διὰ τοὺς πρώτους δύο μῆνας, καὶ ὅτι οἱ λοιποὶ τέσσαρες ἤθελον πληρωθῆ μετὰ τὸ πέρασ τῆς

(1) Ἐν Θεσσαλίᾳ ἠρίθμει ἡ συμμορία περὶ τὰς ὀκτὼ χιλιάδας ἱππέων καὶ πεζῶν, Κατελάνων, Ἀραγωνίων, Σικελῶν, Βουλγάρων καὶ Τούρκων.

(2) Παρὰ τοῦ συγκεχυμένου χρονικοῦ τοῦ Γαλαξειδίου, καὶ τῶν ἐσφαλμένως ἰστορηθέντων ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Γρηγορᾶ παραπαισθεὶς ὁ Κάρολος Ηυρὶ ἔγραψεν ὅτι οἱ Κατελάνοι, προσληθέντες παρὰ τοῦ δουκὸς Γουαλθῆρου κατῆλθον ἐκ τῆς Θεσσαλιῶτιδος εἰς Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὰς Θήβας, ὅπου ἠνωθῆσαν μετ' αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ δούξ ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1310 εὕρισκετο ἐστρατοπεδευμένος κάτωθεν τοῦ Ζητουνίου (Sotto la Gylona) ἤτοι παρὰ τὴν Λαμίαν, ὅτε ἀπέστειλεν εἰς Θεσσα-

στρατείας. Ὁ μισθὸς ἐλογίσθη πρὸς τέσσαρας οὐγκίας χρυσᾶς κατὰ μῆνα δι' ἕκαστον κατάφρακτον ἱππέα, δύο οὐγκίας δι' ἕκαστον ἄνδρα τοῦ ἐλαφροῦ ἱππικοῦ, καὶ μίαν χρυσὴν οὐγκίαν δι' ἕκαστον ἐκ τοῦ πεζικοῦ (1).

Βοηθεῖα τῆς Κατελανικῆς ἐταιρίας ὁ δούξ Ἀθηνῶν ἐγένετο κύριος τῆς Φθιώτιδος, τριάκοντα περίπου φρουρίων καὶ καστελλίων, τοῦ Δομοκοῦ, τοῦ Ἀλμυροῦ, τῆς Δημητριάδος, καὶ ἄλλων ἐκατέρωθεν τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου πόλεων καὶ χωρίων ἐν βραχεῖ διαστήματι ὀλίγων μηνῶν. Ὁ πόλεμος ἤχθη πεισματώδης καὶ καταστρεπτικός, ὅπως ἐμαρτύρει ὁ σύγχρονος βενετὸς Μαρῖνος Σανουῦτος, γνωματεύων ὅτι ἡ Θεσσαλικὴ Βλαχία οὔσα φύσει εὐφορος καὶ πλουσία εἰς σιτηρὰ καὶ ἄλλα προϊόντα τῆς γῆς, ἠδύνατο καὶ πάλιν νὰ ἐξάγῃ τοιαῦτα ὅπως ἄλλοτε ἐκ τῶν λιμένων τοῦ Ἀλμυροῦ, τῆς Δημητριάδος καὶ τοῦ ὄρμου τοῦ Λαύκου (Lade) ἐὰν ἐπανήρχετο εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν, πρὶν δῆσῃ τὴν χώραν Γουαλθῆρος ὁ ἐκ Βριέννης ἐπι κεφαλῆς τῶν Κατελάνων.

Ὁ πόλεμος διήρκεσεν ἐπὶ ἕξ μῆνας, καὶ δι' αὐτοῦ ὁ Γουαλθῆρος ἠσφάλισε τὴν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου εἰρήνην, ἀναγνωρισθεὶς ἐπικυριάρχης τοῦ ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Β' Ἀγγελοῦ δεσποτάτου Μεγαλοβλαχίας καὶ Νέων Πατρῶν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν εὐόδωσιν τῆς στρατείας ὁ παλιμβουλος δούξ, μηδὲν ἄναμνησθεὶς ὅτι ὤφειλε τῇ Κατελανικῇ ἐταιρίᾳ τεσσάρων μηνῶν μισθοῦς, ἄλλως τε δὲ καὶ φο-

λίαν τὸν ἱππότην Ρογήρον Deslaur μεσάζοντα πρὸς μίσθωσιν τῶν Κατελάνων. Ἐκ τοῦ στρατοπέδου κάτωθεν τοῦ Ζητουνίου, τὴν 5' Ἰουνίου 1310 χρονολογεῖται δωρητήριον ἐγγραφον, δι' οὗ παρηγγύα ὁ δούξ Γουαλθῆρος τῇ βενετῇ εὐπατρίδῃ Ἰωάννῃ Κυρίνῃ τὰ παρὰ τὸν Πτελεὸν κτήματα τῆς μονῆς τῆς Κικυνήθου (Abbatia della Cochinta), τῆς κειμένης ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νησιδος, παρὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου. Ἄρα παρὰ τὰς Θήβας τῆς Φθιώτιδος ἐγένετο ἡ συσσωμάτωσις τῶν ξένων μισθοφόρων μετὰ τοῦ δουκικοῦ στρατοῦ καὶ οὐχὶ παρὰ τὰς Θήβας τῆς Βοιωτίας.

(1) Ὑπὸ τὴν λέξιν χρυσῆ οὐγκία νοητέον τὸ διαχωροῦν τότε νόμισμα τὸ καλούμενον Unze dor καταλανιστί, καὶ Unzia di Sicilia παρ' Ἰταλοῖς, ἀξίας 12 1/2 φράγκων, ἢ τοὶ ἡμισείας λίρας ἀγγλικῆς τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὅπως τὰ βυζαντινὰ ὑπέρπυρα καὶ τὰ Soldi d'oro τῶν Βενετῶν. Οἱ προσληφθέντες ἐν δουκικῇ ὑπηρεσίᾳ μισθοφόροι ἠρίθμουν 1,500 ἱππεῖς καὶ 5,000 πεζοὺς. Ἄρα ὁ μηνιαῖος αὐτῶν μισθὸς δὲν ὑπερέβαινε τὰς ἑνεακισχιλίας χρυσᾶς οὐγκίας, τοῦτ' ἐστὶ 112,500 φράγκα σημερινά. Ὁ Sassonay καὶ ὁ Φερδ. Γρηγορόβιος σφάλλονται δεινῶς ὑπολογιζόμενοι μυθῶδες ποσὸν 2,900,000 φράγκων ὡς ὀρισθεῖσαν δῆθεν μισθοδοσίαν.

βούμενος τὴν περαιτέρω διαμονὴν ἐν Ἑλλάδι τῶν περιβοήτων Ἀλμουγαυάρων (1), διενοεῖτο πῶς νὰ ἀπαλλαχθῇ τῆς ὀχληρίας καὶ τῆς δαπάνης πρὸς διατροφήν καὶ μισθοδοσίαν τοῦ περιττοῦ μετὰ τὴν εἰρήνην ξενικοῦ στρατοῦ· δι' ὅ, ἀντὶ νὰ ἀποπέμψῃ εὐσχήμως καὶ μετὰ δώρων τοὺς ἕως τότε ὠφελίμως ὑπηρετήσαντας ξένους πολεμιστάς, παρέχων αὐτοῖς τὰ μέσα τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὰς οἰκίας πατρίδας, διέταξεν ἀποτόμως καὶ ὑπεροπτικῶς ὅπως ἐγκαταλείψωσι τὴν χώραν καὶ πορευθῶσιν ἀλλαχοῦ κατὰ τὸ δοκοῦν, ἀπειλῶν ὅτι ἤθελεν ἐξελάσῃ διὰ τῆς βίας τοὺς ἀπειθοῦντας.

Ἡ μετ' ἀχαριστίας καὶ ὕβρεως ἀποπεμπομένη Κατελανικὴ ἐταιρία ἀπεποιεῖτο νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς προτέρας περιπλανήσεις μεταξὺ ἐχθρικών χωρῶν, καὶ ἐπέμενε νὰ κρατῇ τοὺς διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος κερδηθέντας τόπους, ἵνα οἰκήσωσιν ἐν αὐτοῖς ὡς μόνιμοι ἔποικοι οἱ πρῶην ἀλῆται μισθοφόροι, δίδοντες ὄρκον ὑποταγῆς τῷ κυριάρχῃ δουκί, καὶ ἀπέχοντες πάσης ληστείας. Ἀλλ' ὁ δούξ Γουαλθῆρος ἀλαζονευόμενος καὶ ὑποκινούμενος παρὰ τοῦ ἐχθρευομένου τοῦς Κατελάνους βασιλέως Ροβέρτου τοῦ Ἀνδηγαυοῦ, ἐπέμενε τῇ δοθείσῃ διαταγῇ καὶ ἠτοιμάζετο πρὸς παντελῆ ὄλεθρον καὶ ἐξόντωσιν τῆς μάστιγος αὐτῆς τῶν βυζαντινῶν χωρῶν καὶ τῆς Ρωμανίας. Ἦδη πρὸ εἰκοσιενέα ἐτῶν (1282) βοηθεῖα τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου τῶν Κατελάνων εἶχεν ἀποσπασθῆ ἡ Σικελία ἀπὸ τοῦ Ἀνδηγαυοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Καρόλου Β', ἐνωθεῖσα τῇ βασιλείᾳ τῆς Ἀραγῶνος· διὰ τοῦτο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Καρόλου βασιλεὺς Ροβέρτος, φοβούμενος τὰ ὅμοια παρὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι Κατελάνων, παρώρμα κατ' αὐτῶν τὸν δούκα Γουαλθῆρον (2).

Παρὰ τὴν στρατιάν τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν ἐκλήθησαν ἵνα μετάσχωσι τοῦ ἀγῶνος πάντες οἱ τῆς Ἑλλάδος ἱππῶται, ἔτι δὲ προτροπῇ καὶ ἀδείᾳ τοῦ βασιλέως Ροβέρτου, πλείστοι ἄλλοι ἐκ τοῦ

(1) Almugávares: Ἰσπανοαραβικὴ λέξις, σημαίνουσα τοὺς εὐζώνους καὶ ἐν γένει τὰ ἀτακτα ἐλαφρὰ στίφη τοῦ πεζικοῦ καταδρομικοῦ στρατοῦ τῶν Κατελάνων. - Ἰταλιστὶ ἐκαλοῦντο Almugávani, καὶ ἡ λέξις μεταφράζετο scorridori ἢ τοὶ πρόσκοποι καὶ ἐπιδρομεῖς.

(2) » Καὶ κείνος ἀπ' ἀλαζονιάς, ὡς τὸ 'χουσιν οἱ Φράγκοι,
» ἀπὸ κακῆς τε συμβουλῆς ὅπου τοῦ δῶκαν ἄλλοι,
» ἐβάλλη καὶ πολέμησε ».

Βιβλίον τῆς Κουγκέστας στ. 5950 — 5952.

βασιλείου τῆς Νεαπόλεως καὶ ἐκ τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας, τὸ ἄνθος τῆς ἐν Ῥωμανίᾳ φραγκικῆς ἱπποσύνης. Ἐπτακόσιοι ἐν συνόλῳ ἦσαν οἱ εὐγενεῖς καὶ ἀνδρείοι ἱππότες, ὅσοι μετὰ τῶν ἀκολουθῶν ἔδραμον ἀθρόοι εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ δουκός, πᾶσα δὲ ἡ δύναμις ἡ στρατοπεδεύουσα ἐν τῇ κάτωθεν τοῦ Ζητουνίου πεδιάδι ἠριθμει ἑξακισχιλίους τετρακοσίους ἱππεῖς, καὶ ὀκτακισχιλίους ἀνδρας πεζούς.

Οἱ περὶ τὴν Κατελανικὴν ἑταιρίαν μαθόντες τὰς πολεμικὰς παρασκευὰς τοῦ δουκός Ἀθηνῶν, καὶ περιμένοντες ὁσημέραι τὴν παρ' αὐτοῦ μελετωμένην ἐπίθεσιν, συνεσωματώθησαν κάτωθεν τῶν Θηβῶν τῆς Φθιώτιδος παρὰ τὸν Ἀλμυρόν (1), ὅπου ὠχυρώθησαν ἰσχυρῶς, ἐπὶ τὰ δεξιὰ τοῦ Χολορρέυματος, ἢ τοι τοῦ ἀρχαίου Κουαρίου ποταμοῦ, τοῦ διαρρέοντος τὸ μεταξὺ Ἀλμυροῦ καὶ Φθιωτίδων Θηβῶν ὠραῖον καὶ τερπνὸν Κρόκιον πεδίον (2). Φοβούμενοι δὲ πρὸ παντός τὴν

(1) Τῶν Φθιωτίδων Θηβῶν ἡ ὁμωνυμία ταῖς ἐν Βοιωτίᾳ Θήβαις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς σύγχυσιν περὶ τὸν ὄρισμόν τῆς θέσεως ἣν κατεῖχον οἱ Κατελάνοι ὅτε συνήφθη ἡ ἀποφράς καὶ αἱματηρὰ μάχη τῆς 16' μαρτίου τοῦ ἔτους 1311, καθ' ἣν ἔπεσεν ὁ δούξ Ἀθηνῶν Γουαλθῆρος. Ὁ μετὰ πενήκοντα ἔτη γράψας Νικηφόρος Γρηγορᾶς πρῶτος ἀνέφερεν ὅτι οἱ Κατελάνοι «διαβάτες . . τὸν Κηφισὸν κατεστρατοπέδευσαν παρὰ τὴν Βοιωτίαν, οὐ πῶρον τοῦ ποταμοῦ». Ἔκτοτε πάντες οἱ νεώτεροι ἱστοριογράφοι καὶ μεσαιωνοδίφαι, ἡμέτεροί τε καὶ ἄλλοδαποί, Σουρμελῆς, Buchon, Hoff, Σάθς, Παπαρρηγόπουλος, Finlay, Hertzberg καὶ Gregorovius ἀβασανίστως ποιοῦνται λόγον περὶ τῆς μάχης «οὐχὶ μακρὰν τῶν Θηβῶν παρὰ τὰ ἔλη τοῦ Κηφισοῦ καὶ τῆς Κωπαίδος». Ὁ Finlay μάλιστα, καὶ τοῦτον ἀκολουθῶν ὁ Hertzberg, ὀρίζουσιν ἀκριβέστερον τὴν θέσιν παρὰ τὸ νῦν χωρίον Σκριποῦ, ἢ τοι τὸν ἀρχαῖον Ὀρχομενόν. Οἱ ἀγαθοὶ οὗτοι συγγραφεῖς οὐδ' ἐστοχάσθησαν ὅτι οἱ Κατελάνοι κατεῖχον μέχρι τέλους τοὺς ὄχρους τῆς βορείας Φθιώτιδος τόπους ἐκεῖθεν τῆς Ὀθρυς, ἀποποιούμενοι τὴν ἔξοδον, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ὁ δούξ Ἀθηνῶν εἶχε συναθροίσῃ παρὰ τὰ μεθόρια κάτωθεν τοῦ Ζητουνίου τὰς δυνάμεις δι' ὧν προετίθετο τὴν ἐκδίωξιν αὐτῶν. Ἄλλως τε οἱ Κατελάνοι οὐδεμίαν εἶχον ἀφορμὴν ἐγκαταλείψεως τῶν πέραν τῆς Ὀθρυς ἀσφαλῶν οἰκησιῶν πρὸς μετανάστευσιν παρὰ τὰς Θήβας, ὑφιστάμενοι οὕτω τὴν ἐπίθεσιν τοῦ κάτωθεν τοῦ Ζητουνίου στρατοπεδεύοντος ἰσχυροῦ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος στρατοῦ, τοῦ φυλάττοντος τὰς στενοπορίας καὶ τὴν ἀπὸ Φθιώτιδος εἰς Βοιωτίαν ἄγουσαν ὁδόν. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ὅπως δὴ ποτε οἱ Κατελάνοι, ὑπερκαταβάτες τὴν Ὀθρυν καὶ τὸ Καλλιῶρομον ὄρος, πράγματι διέβησαν τὸν Κηφισὸν καὶ κατεστρατοπέδευσαν οὐχὶ μακρὰν τοῦ ποταμοῦ παρὰ τὴν Βοιωτίαν, τότε βεβαίως ὁ δούξ Γουαλθῆρος δὲν ἤθελεν ἐγκαταλείψῃ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους, τὰς Θήβας τῆς Βοιωτίας, ὑποχείριον τοῖς Κατελάνοις, στρατοπεδεύων ἀσκόπως ἐν Ζητουνίῳ.

(2) Ἐν Φθιώτιδι, ἐκεῖθεν τῆς Ὀθρυς ὑπῆρχε τὸ πάλαι πόλις Κορώνεια, ὁμώνυμος τῇ ἐν Βοιωτίᾳ, ὁ δὲ ἀπὸ τῆς Ὀθρυς καταβαίνων καὶ εἰς τὸν Παγασητικὸν κόλπον ἐκβάλλων Κουάριος ποταμός, ὁ διαρρέων τὸ Κρόκιον πεδίον ἐκαλεῖτο ἐπ' ἴσης ὁμοφώνως

ἐπίθεσιν τοῦ ὑπερτέρου καταφράκτου ἱππικοῦ τοῦ δουκός, μετωχέτευσαν δι' αὐλάκων τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ, καὶ μετέβαλον τοὺς πρὸ αὐτῶν ἐκτεινομένους τόπους εἰς ἀδιάβατον τέλμα κρυπτόμενον ὑπὸ τὴν χλόην.

Ὁ ἐν Ζητουνίῳ στρατοπεδεύων Γουαλθῆρος ὑπερηφάνως θαρρόων ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ δυνάμει, συνησθάνετο ὅμως ὅτι ἔμελλεν ἵνα ἀγωνισθῇ μετὰ φοβεροῦ ἐν τοῖς ὅπλοις ἐχθροῦ, καὶ προοιωνιζόμενος δεινόν τι ἐν τῷ προκειμένῳ ἐγχειρήματι, τὴν δεκάτην μαρτίου 1311, ἡμέρα τετάρτη τῆς ἑβδομάδος, συνέταξε διαθήκην, ἐν ἣ ἐξέθετε τὴν τελευταίαν αὐτοῦ θέλησιν ὑπὲρ τῶν πλησιεστάτων συγγενῶν, τῆς χήρας δουκίσσης Μαθιλδῆς de Hainaut, τῆς οἰκείας ἀδελφῆς Ἰανέττας τῆς ἐκ Βριέννης καὶ ἄλλων, ὅσοι ἐκ Γαλλίας ἠκολούθησαν αὐτὸν εἰς Ἑλλάδα.

Διὰ τῆς διαθήκης ἐκληροδοτεῖ τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Θεομήτορος Ἀθηναιῆς τοῦ Παρθενῶνος, καὶ τῇ Μονῇ τῶν ἐν Ἀθήναις φραγκισκανῶν Μινωριτῶν, ἔτι δὲ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Θεομήτορος τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Εὐρίπου, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Ἄργους ἀνὰ διακόσια ὑπέρπυρα, ἀνὰ ἑκατὸν δὲ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Δαυλίας, τῆς Βωδωνίτσης καὶ τοῦ ἀγίου Γεωργίου τῆς Λεβαδείας. Ἐκτελεστὰς τῆς διαθήκης ἄφηκε τὴν σύζυγον δούκισσαν Ἰωάνναν de Chastillon καὶ τὸν ἐπίσκοπον Δαυλίας, οἷς παρεκέλευεν ἐν περιπτώσει θανάτου, νὰ καταθέσωσι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῇ κρύπτῃ τῆς ἐκκλησίας τῶν μοναχῶν τοῦ Δαφνίου (1), ὅπου ἔκειντο αἱ λάρνακες τῶν προκατόχων δουκῶν ἐκ τοῦ οἴκου de la Roche. Μάρτυρες τῆς διαθήκης ὑπεγράφησαν οἱ ἐν Ζητουνίῳ παρευρισκόμενοι τῆς Εὐβοίας δυνάσται Ἰωάννης de Maisy καὶ Βονιφάτιος dalle Carceri ὁ ἐκ Βερώνης, παρὰ τούτους δὲ καὶ ὁ βάλιλος τῆς Ἀχαΐας Gilles de la Plainche (2).

τῷ παραρρέοντι τῇ ἐν Βοιωτίᾳ Κορωνεῖᾳ Κουαρίῳ ποταμῷ ἐντεῦθεν ἡ σύγχυσις τοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ περὶ τὴν τοποθεσίαν ἐν ἣ ὠχυρώθησαν οἱ Κατελάνοι.

(1) Ἡ διαθήκη περιεῖχεν αὐτολεξεί: Nous faisons nostre sepulture aux Daufeniens· «τὴν ταφὴν ἡμῶν αἰραύμεθα παρὰ τοῖς Δαφνίταις μοναχοῖς».

(2) Τὸ ἔγγραφο ἐπὶ περγαμηνῆς, μετὰ κρεμαστῶν κηρίνων σφραγίδων, ἀπόκειται νῦν ἐν Τρικασσίνοις (Troyes) τῆς Γαλλίας. Ἐν ἀρχῇ ἀναγινώσκειται: «Ἐπει σωτηρίῳ χιλιοστῷ τριακασιοστῷ καὶ ἐνδεκάτῳ, Τετάρτη [τῆς ἑβδομάδος] καὶ ἡμέρᾳ δεκάτῃ τοῦ μαρτίου, ἡμεῖς Γουαλθῆρος, δούξ Ἀθηνῶν, κόμης Βριέννης καὶ Ἀλετίου», κτλ. λήγει δὲ διὰ τῆς φράσεως: Ἐγένετο καὶ ἐξεδόθη ἐν Ζητουνίῳ (Gilom) ἔπει καὶ ἡμέρα ὡς ἄνω».

Μετὰ ταῦτα ἀναζεύξας ἀπὸ τοῦ Ζητουνίου ἐκίνησεν ὁ δούξ Γουαλθῆρος κατὰ τῶν Κατελάνων, οἵτινες ἐστρατοπεδευμένοι κάτωθεν τοῦ Ἀλμυροῦ, ἐναγωνίως ἀνέμενον τὴν ἐπίθεσιν τοῦ δουκικοῦ στρατοῦ, ἐν ᾧ οἱ Τοῦρκοι σύμμαχοι διστάζοντες εἶχον ὀχυρωθῆ ἐκεῖ που πλησίον ὑπὸ οἰκεῖον ἀρχηγὸν τὸν Χαλήλ, καὶ ἐπερίμενον νὰ ἴδωσι τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος, ὥστε λαμβάνοντες μέρος ὑπὲρ τῶν νικῶντων κατὰ τῶν ἠττωμένων, νὰ ἐπιπέσωσι σφάζοντες καὶ συλοῦντες.

Τὴν 15^{ην} μαρτίου ἀφικόμενος εἰς Ἀλμυρόν ὁ δούξ Ἀθηνῶν, καὶ προῖπτεῦν τοῦ στρατοῦ μετὰ διακοσίων λογάδων ἱπποτῶν, ἅμα τῇ θείᾳ τῶν Ἀλμουγαυάρων ἐξώρμησεν ἀκράτητος κατ' αὐτῶν· ἀλλ' οὗτοι ἐν πυκνῇ παρατάξει καὶ στερεῶ τῷ ποδὶ προβαλλόμενοι τὰς λόγχας ἐδέχθησαν τὴν προσβολὴν μετ' ἀγρίων φωνῶν. Ἴδῃ ὁ δούξ διαπερασθεὶς ὑπὸ βέλους ἐξακοντισθέντος μακρόθεν εἶχε πέσῃ νεκρός, ὅτε τῶν ἀκολουθῶν οἱ ἵπποι ἀφηνιάζοντες ἀπὸ τῶν κραυγῶν καὶ τοῦ ἀλαλαγμοῦ τῶν Ἀλμουγαυάρων καὶ ὀλισθαίνοντες ἐπὶ τῆς ἰλῦος τοῦ τελματώδους πεδίου, ἐρρίπτοντο κατὰ γῆς, καὶ μετ' αὐτῶν οἱ ἀναβάται, οἵτινες ἐν βαρεῖ ὀπλισμῷ, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξεγερθῶσιν, ἐκυλίοντο ἐπὶ τοῦ γλοιώδους πηλοῦ, κατασφαττόμενοι παρὰ τῶν Κατελάνων διὰ τῆς σπάθης ἢ διαπερώμενοι ὑπὸ τῶν λογχῶν. Οἱ μέχρι τούτου ἐν ἀπραξίᾳ περιμένοντες Τοῦρκοι καὶ Τουρκόπουλοι ἐπέπιπτον καὶ αὐτοὶ κατὰ τῶν ἐν ἀταξίᾳ φευγόντων, καὶ ἡ σφαγὴ ἐγένετο μεγάλη καὶ φοβερά. Τὴν κεφαλὴν τοῦ δουκὸς ἀποκόψαντες οἱ Κατελάνοι, καὶ ἐμπείραντες περὶ λόγχην καταρρέουμένην τῷ αἵματι, ἐκόμιζον ἀναπάλλοντες ἐν Θριάμβῳ.

Μεταξὺ τῶν πεσόντων ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ μεγιστάνων καὶ ἱπποτῶν μνημονεύονται ὁ μαρκίων τῆς Βωδωνίτης Ἀλβέρτος Pallavicini, ὁ τριάρχης ἐπὶ τῆς Εὐβοίας καὶ δυνάστης Τήνου καὶ Μυκόνου βαρὼν τῆς Καλαμάτας Γεώργιος Γκίζης, ὁ δυνάστης Σαλώνων καὶ πρωτοστράτωρ Ἀχαιῶν Θωμᾶς Γ' de Stromoncourt, ὁ δυνάστης Δαμαλά καὶ Βελιγόστης Ραινάλδος de la Roche, καὶ ὁ δυνάστης Καρδίτης Ἀντώνιος le Flamene μετὰ τοῦ υἱοῦ. Ἐξ ἐκείνων ὅσων ἐφείσθησαν οἱ Κατελάνοι τὴν ζωὴν, ἀναφέρονται Νικόλαος Σανουῦδος, υἱὸς τοῦ δουκὸς τῆς Νάξου καὶ Αἰγαίου Πελάγους Γουλιέλμου, ὁ ἐκ Ῥωσσιλιῶνος ἱππότης Ρογῆρος Deslaur, καὶ ὁ τριάρχης Καρύστου Βονιφάτιος dalle Carceri ὁ ἐκ Βερώνης. Οἱ δύο οὗτοι γνωστοὶ καὶ προς-

φιλεῖς τοῖς Κατελάνοις διὰ προηγηθείσας χάριτας, ἐκρατήθησαν αἰχμάλωτοι προσωρινῶς, ἀλλ' ἀπελύθησαν ἔπειτα ἐλεύθεροι μετὰ μεγάλων τιμῶν. Οὗτοι ἐφρόντισαν καὶ περὶ τῆς κηδείας τοῦ σώματος τοῦ πεσόντος δουκὸς, μετενεγκόντες εἰς Ἀθήνας τὸ πτώμα καὶ ἀποθέμενοι ἐν τῇ κρύπτῃ τῆς ἐκκλησίας Δαφνίου, κατὰ τὰ ὀρισθέντα ἐν τῇ διαθήκῃ, ἐν ἣ ἔειχε προσυπογραφῆ μάρτυς ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν. Περὶ τῆς ἀποτμηθείσης κεφαλῆς τοῦ Γουαλθῆρου γινώσκουμεν ὅτι μετὰ τριάκοντα ἔξ ὅλα ἔτη (1347) ἐξηγόρασαν οἱ συγγενεῖς παρὰ τῶν ἐν Ἀθήναις Κατελάνων καὶ ἀνακομισάμενοι εἰς Ἀλέτιον τῆς Ἀπουλίας, κατέθεσαν παρὰ τῷ ἐκεῖ καθεδρικῷ ναῷ τοῦ τιμίου Σταυροῦ (Santa Croce). Πολλῷ ὕστερον, ἡ κομήτιςσιν Ἀλετίου, Μαρία d' Enghien, σύζυγος τοῦ βασιλέως Λαδισλάου, ἔστησε τῷ πρὸς μητρὸς πάππῳ δουκὶ Ἀθηνῶν, παραπλεύρως τῷ μεγάλῳ θυσιαστηρίῳ, περίθλεπτον ἐκ μαρμάρου μνημεῖον.

Ἐν τῇ αἱματηρᾷ μάχῃ τῆς 15^{ης} μαρτίου τοῦ ἔτους 1311 περὶ τὸν Ἀλμυρόν (1) κατέδυν ἡ βουργουνδικὴ δυναστεία, καὶ τὸ ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη (1205—1311) κυριαρχήσαν τῶν Ἀθηνῶν ἑκλαμπρον γένος τῶν de la Roche.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γουαλθῆρου ὁ δεσπότης Νέων Πατρῶν Ἰωάννης Β' Ἄγγελος ἡξίου δι' ἑαυτὸν τὴν διαδοχὴν ἐπὶ τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν, καὶ νυμφευθεὶς ἐν ἔτει 1315 Εἰρήνην Παλαιολογίνην, νοθογενῆ θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β', προῖ-

(1) Ἐν τῷ χρονολογικῷ πίνακι τοῦ γαλλικοῦ ἀρχεγράφου τοῦ Βιβλίου τῆς Κουγέστας ἀναφέρεται ἔρηως: «A quinze jours don moys de mars, par un leundi, » se combati le duc Gautier, conte de Breyno et de Liche, à la compaignie » des Castelens et en la Ramirò; et là fu ocis par sa coulpe.» — Τὸ ἀραγωνικὸν κείμενον τοῦ αὐτοῦ χρονικοῦ λέγει: « à un luguar, que se clama el Almirò. » Ἐπ' ἴσης ὁ σύγχρονος βενετὸς Μαρτίνος Σανουῦτας, ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Λουδοβίκον δεῦκα τοῦ Bourbon, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1334, (ἐν τῇ συγγραφῇ *Secreta fidelium Crucis*), καλεῖ τὴν θέσιν Almirò, ἐν δὲ τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ῥωμανίας Val-mirò ἢ τοι πεδίον τοῦ Ἀλμυροῦ. — Ὁ Ῥαμὸν Μουντάνερ ἀναφέρειν ὅτι ἡ μάχη συνήφθη « en un bel plat prop l'istines », ἐν τερπνῇ πεδιάδι πλησίον που τῶν Θηῶν, προδήλως νοεῖ τὰς Φθιωτικὰς Θῆβας καὶ τὸ Κρόκιον πεδίον περὶ τὸν Ἀλμυρόν.

Ὁ Φλωρεντίνος ἱστοριογράφος Ἰωάννης Villani γράφειν περὶ τῆς μάχης δι' ἧς « ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ κατεστράφη ὑπὸ τοῦ ἀκολάστου ὄχλου τῶν Κατελάνων τὸ ἐντρυφήμα » τῶν Λατίνων, οὗ ἀπῆλθον παλαιότερον οἱ Φράγκοι ἐμδισθόντες ἐν ἀνέσει καὶ ἐν χλιδῇ, δὲν ὀνομάζει τὴν θέσιν ἐν ἣ ἐπολεμήθη ὁ περὶ τῶν ὄλων ἀγῶν.

κοφοροῦσαν αὐτῷ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν δυσμικὴν Μακεδονίαν, προσηγορεύετο πομπικῶς « δούξ Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν, δεσπότης Μεγαλοβλαχίας καὶ Καστορίας ». Ἀλλὰ τρία μόνα ἔτη συνοικήσας τῇ δεσποίνῃ Εἰρήνῃ, ἀπεβίωσεν ἄπαις ἐν ἔτει 1318· ἐπεὶ δὴ δὲ κατελείφθη ἀδιάδοχος ἡ ἀρχὴ διερρήχθησαν αἱ τῷ δεσποτάτῳ ἀνήκουσαι κτήσεις, ὧν ἄλλαι ἐπανῆλθον ὑπὸ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορικὴν ἐξουσίαν, ἕτεραι δὲ ὑπέκυψαν τῇ κυριότητι ἐγγχωρίων τινῶν μεγιστάνων, τὰς δὲ πόλεις καὶ τὰ φρούρια τῆς Οἰταίας καὶ Δωρίδος εἶχον ἤδη κυριεύσει οἱ Κατελᾶνοι συγχρόνως μετὰ τοῦ δουκᾶτος τῶν Ἀθηνῶν.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς βουργουνδικῆς δυναστείας ἡ ἐν Ἀθήναις λατινικὴ Ἐκκλησία διῆγεν ἐν πνεύματι εἰρήνης καὶ διαλλαγῆς πρὸς τὴν αὐτῇ ὑποκειμένην ὀρθόδοξον Ἀνατολικήν.

Οἱ γάλλοι τὴν ἐθνότητά ἱεράρχαι, φύσει ἡμέρων ἠθῶν καὶ πράξεις, ἤρκοῦντο τῇ κατ' ἐπιφάνειαν ὑποταγῇ τοῦ ἐν τῷ δουκᾶτῳ ὀρθοδόξου ἀλλ' ἀνεπισκόπου κλήρου, καὶ ἀπεῖχον πάσης πολυπραγμοσύνης περὶ τὰ δόγματα τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, μὴ παρενείροντες μηδὲ καταμιγνύντες ἑαυτοὺς, εἰ μὴ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ προστατεύσωσι τὰς ἐκκλησίας τῶν ἐγγχωρίων κατὰ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας.

Πολλοὶ ἐκ τῶν λατίνων κληρικῶν, διὰ τὴν τότε ἐν Ἑλλάδι παντελεῖ ἔλλειψιν σχολείων, ἀπεδήμουν εἰς Παρισίους καὶ εἰς Ῥώμην ἀκροαζόμενοι τὰ θεολογικὰ καὶ διδασκόμενοι τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ὑπὸ καθηγητᾶς Δομινικανούς καὶ Φραγκισκανούς ἑλληνιστάς, ἐπέστρεφον δὲ διοριζόμενοι ἡγούμενοι ἢ ἐπίσκοποι τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀχαΐᾳ λατινικῶν μοναστηρίων καὶ ἐπισκοπῶν, ὅπως ὁ δομινικανὸς μοναχὸς Γουλιέλμος de Meerbeke, ὁ χρηματίσας ἀρχιεπίσκοπος Κορίνθου ἐν ἔτει 1280, καὶ μεταφράσας λατινιστὶ διάφορα συγγράμματα Ἀριστοτέλους, Πρόκλου, Ἰπποκράτους καὶ Γαληνοῦ.

Οἱ ἰθαγενεῖς ἱερωμένοι ἦσαν ἀπαιδευτοὶ καὶ ἀμαθεῖς, οἷους εὖρε καὶ οἷους κατέλιπεν ὁ τελευταῖος ὀρθόδοξος μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Γ' Ἀκομινᾶτος, ἀρχομένου ΙΓ' αἰῶνος. Οἱ πλείστοι ταπεινῆς καταγωγῆς, ἐνίοτε δὲ καὶ δουλεύοντες χωρῖται, ἐχειροτονοῦντο παρ' ἀλλοδηρῶν κατὰ καιροὺς ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, προνοίᾳ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, καὶ συγκατανεύσει τῶν ἐν Ἑλλάδι λατίνων μητροπολιτῶν, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν χηρευου-

σῶν ἐφημεριῶν. Οἴκοθεν ἀγράμματοι, σπανίως ἀπεδήμουν πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς τοῦ ἀγίου ὄρους Ἀθῶ τὰς ἱερατικὰς σχολὰς ἢ εἰς Βυζάντιον· ἀλλὰ τότε δὲν ἐπέστρεφον εἰς τὴν οἰκίαν πατρίδα ἀποφοιτῶντες, μηδεμίαν ἐλπίζοντες ἐκεῖ εἰς ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα προαγωγῆν, ἐν ᾧ παραμένοντες ἐν Κωνσταντινουπόλει προχειρίζοντο ἐνίοτε εἰς τὰ ὑψηλότερα ὀφίκια τῆς ὀρθοδόξου ἱεραρχίας ἀπανταχοῦ τῆς Ἀνατολῆς.

Ἄλλως τε μετὰ τὴν ἐν Βυζαντίῳ παλινόρθωσιν τῆς ἑλληνορωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφήν ἐν τοῖς οἰκείοις πατριαρχείοις τῶν τέως ἐν Νικαίᾳ προσωρινῶς ἐδρευόντων οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν, ἐχειροτονοῦντο ὀρθόδοξοι Ἀθηνῶν μητροπολίται καὶ ὑπέρτιμοι, ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι, ἔχοντες τὰς διατριβὰς αὐτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς μέλη τῆς περὶ τὸν πατριάρχην διαρκοῦς συνόδου. Οἱ τιτουλάριοι οὗτοι μητροπολίται ὑπέγραφον τὰς συνοδικὰς τοῦ πατριαρχείου ἀποφάσεις ἐν κατωτέρᾳ τάξει παρ' ἐκείνην ἣν κατεῖχον ἐν τοῖς πρότερον χρόνοις, διότι κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου τοῦ γέροντος (1282-1328) ὅπως τότε εἶχον τάξεως οἱ ὑποκείμενοι τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως ἑλληνικαὶ μητροπόλεις, « Αἱ Ἀθῆναι, θρόνος οὔσαι καὶ εἰς λευπέβιδάσθησαν » (1).

Τοιοῦτοι Ἀθηνῶν μητροπολίται μηδέποτε κατελθόντες εἰς Ἀθήνας, μνημονεύονται Μελέτιος Α' ὑπέρτιμος καὶ ῥεφερενδᾶριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐπὶ τοῦ λατινοφρονοῦντος πατριάρχου Ἰωάννου Βέγκου (1275-1282), καὶ Ἀνθιμος Α', ὁ Ὁμολογητῆς ἐπὶ Ἀθανασίου πατριαρχεύοντος τὸ δεύτερον (1304-1310), καὶ ἀντιφερομένου πρὸς τὸν ὁμώνυμον αὐτῷ Ἀθανάσιον Γ' πατριάρχην Ἀλεξανδρείας. Ὁ Ἀνθιμος τιμηθεὶς Κρήτης πρόεδρος καὶ ἀποδημήσας πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐν τῇ νήσῳ ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, ὑποπτος γενόμενος τοῖς ἐκεῖ δυναστεύουσι Βενετοῖς, ἐβλήθη εἰς εἰρκτὴν καὶ ἐτελειώθη ἐν βασάνοις μαρτυρικῶς.

(1) Ἐν ἀνωνύμῳ χειρογράφῳ κώδιξι τοῦ Βατικανοῦ ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἐπιγραφόμενῳ « Ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν, καὶ συναριθμησις τῶν ὀρθοδόξων τῶν ἀποστολικῶν θρόνων, » ἀναφέρεται: « Τάξις πρωτοκαθεδρίας μητροπολιτῶν· λε, ἐπαρχία Ἑλλάδος· ὁ Ἀθηνῶν - λς', ἐπαρχία Ἀχαΐας· ὁ Πατρῶν - λζ', ἐπαρχία Ἑλλάδος· ὁ Λαρίσης ».

Ἐπὶ τῆς βουργουνδικῆς ἐπικρατήσεως, ἐκτὸς τοῦ παρὰ τὴν Πεντέλην ἰδρυθέντος μοναστηρίου τῶν φραγκισκανῶν Μινωριτῶν, οὐδεμία ἄλλη ἐκτίσθη νέα ἐν Ἀθήναις ἐκκλησία οὐδὲ μονή. Ὁ ὀρθόδοξος ζῆλος τῶν δουκῶν ἐκ τοῦ οἴκου de la Roche ἦτο ἐλάχιστος· ἐπρωτίμων δὲ τὴν ἐκλαίκευσιν τῶν ὑπαρχουσῶν παλαιῶν ἐκκλησιῶν καὶ μόνων παρὰ τὴν ἀνέγερσιν νέων καὶ περιττῶν. Ἄλλως τε ὁ λατινικὸς κληρὸς διὰ τὸ εὐχάριθμον ποιμνιον τοῦ ῥωμαϊκοῦ δόγματος ἤρκειτο τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς Θεομήτορος Ἀθηναίας τοῦ Παρθενῶνος, καὶ ὀλίγαις ἄλλαις ἐν τῇ πόλει ἀφαιρεθείσαις ἀπὸ τῶν ἰθαγενῶν. Ἐπ' αὐτῶν προσεπωκοδομήθησαν κωδωνοστάσια καὶ ἀνηρτήθησαν κώδωνες, τέως ἄγνωστοι παρὰ Βυζαντινοῖς, καὶ κατὰ τοῦτο διεκρίνοντο αἱ λατινικαὶ ἐκκλησίαι ἀπὸ τῶν στερουμένων τοιοῦτων ἐξαρτημάτων ἑλληνικῶν (1). Ἐν πρώτοις ἡ μεγάλη ἐκκλησία τῆς Θεομήτορος ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἐκαλλύνθη διὰ κωδωνοστασίου ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας τοῦ ναοῦ, ὅπερ ἀντικατέστησεν ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑψιτενῆς καὶ ὀβελοειδῆς μιναρῆς, τῇ δὲ ἐκκλησίᾳ τῆς μονῆς τοῦ Δαφνίου προσεκτίσθη ἐπὶ τοῦ βορείου κλίτους κωδωνοστάσιον τετράπλευρον, ὀγκῶδες καὶ πυργωτόν, ὅπως καὶ τῷ ἐν τῇ πόλει εὐκτηρίῳ τῆς Θεομήτορος Γοργοπηκόου ὅμοιον τετράπλευρον κεραμοστεγές, ἐπὶ τῇ πρὸς νότον καὶ δυσμὰς γωνίᾳ, καθαιρεθὲν ἐν ἔτει 1863, παρὰ τῶν ἀνακαινισάντων τὸ ἐκκλησίδιον τεχνιτῶν. Τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου προσετέθη μικρὸν δίζυγον κωδωνοστάσιον ἐπὶ τοῦ νοτίου κλίτους, ὅπως καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Ταξιαρχῶν παρὰ τὴν πύλην τῆς Ἀγορᾶς, μονόζυγον καὶ τοξοειδές. Ἀνωθεν τοῦ μεσημβρινοῦ προστώου τῆς ἐκκλησίας τῆς Μεγάλης Παναγίας, ἐντὸς τῆς στοᾶς τοῦ Ἀδριανοῦ, προσεπωκοδομήθη κωδωνοστάσιον γοτθικοῦ ῥυθμοῦ, μετὰ κοσμημάτων ἐγκτίστων ἐκ λιθίας μορρίνης, στιλπνῶν καὶ ἡεροειδῶν (2).

Τὸ ἐν Δαφνίῳ ἴδρυμα τῶν Κιστερκιανῶν μοναχῶν ἦτο ἀπλῆ μεταρ-

(1) Παρὰ Βυζαντινοῖς ἀντὶ κωδωνῶν ἐγένετο χρῆσις σημάτων ἐκ σανίδος ἢ ἐκ μετάλλου· ὅπως καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν.

(2) Ἐκτὸς τοῦ ἐπὶ τῆς ὀθωμανικῆς κατακτῆσεως εἰς μισομεθαικὸν μιναρὲν μετασχηματισθέντος κωδωνοστασίου τοῦ Παρθενῶνος, πάντα τὰ ἄλλα τῶν ἐν τῇ πόλει ἐκκλησιῶν ἐσώζοντο μέχρι τέλους τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἄνευ κωδωνῶν, διότι ἐπὶ Τουρκοκρατίας αἱ κώδωνες ἀπηγαρεύοντο αὐστηρῶς· μόνη ἐξαίρεσις ἐγένετο διὰ τὰς ὑπὸ φραγκικὴν προστασίαν τελοῦσας ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Λιγαίου Πελάγους ἐκκλησίας τῶν Δυτικῶν.

ῥυθμισίς τῆς ἀρχαίας βασιλικῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν, μεταποιηθείσης εἰς μοναστήριον λατινικόν. Ἐν ἔτει 1276 γενικὴ σύνοδος τῆς ἀποφυκτῆς αὐτῆς τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου, συνελθοῦσα ἐν τῷ πρωτάτῳ μοναστηρίῳ τῶν Κιστερκιανῶν ἐν Βουργουνδίᾳ (1), ὑπέβαλε τὸ Δαφνίον τῆς διοικήσεως Ἀθηνῶν τῇ ἀμέσῳ δικαιοδοσίᾳ τῆς μονῆς τοῦ Bellevaux, ἢ ἐπιτρέπετο ἡ ἐκλογή καὶ ὁ διορισμὸς τοῦ ἡγουμένου τῆς Δαφνιαίας μονῆς. Ἀλλὰ διὰ τὴν μεγάλην ἀπόστασιν ἢ ἐκτέλεσις τοῦ ὅρου ἦτο δυσχερῆς· ὥστε ἀφέθη καὶ πάλιν ἡ ἐκλογή τοῖς Δαφνίταις μοναχοῖς. Μεταξὺ τῶν λατίνων ἡγουμένων Δαφνίου ἀναφέρονται: Ἰωάννης (1263-1271) ἐπιτραπίς παρὰ τοῦ πάπα Κλήμεντος Δ' τὴν ἐποπτείαν τῶν ἐν Ἀχαΐᾳ καὶ Ἑλλάδι μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν· ὁ τοῦτον διαδεχθεὶς Πέτρος (1271-1283)· ἔπειτα Ἰάκωβος, ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας τοῦ ὁποίου κατετέθη τὸ σῶμα τοῦ δουκὸς Γυίδωνος Β' ἐν τῇ κρύπτῃ τῆς ἐκκλησίας ἐν ἔτει 1308· ἐπὶ τέλους ἕτερος Πέτρος μετὰ ἑκατὸν περίπου ἔτη, ἐπὶ Ἀκκιαῶλων δουκῶν, ἀποθανὼν ἐν ἔτει 1412.

Ἦδη ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἡ μονὴ ἦτο ὠχυρωμένη γύρωθεν δι' ἐρυμάτων καὶ τειχῶν πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης πειρατῶν. Οἱ Κιστερκιανοὶ προσέθεσαν καὶ τοξικὰς θυρίδας ἐπὶ τῶν τειχῶν καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς στέγης τοῦ ναοῦ· παρεκτὸς δὲ τοῦ ἄνωθεν τοῦ βορείου κλίτους μεγάλου καὶ βαρέος πυργωτοῦ κωδωνοστασίου, προσεπωκοδόμησαν ἔμπροσθεν τῆς δυτικῆς προσόψεως ἑξωνάρθηκα γοτθοφραγκικοῦ ῥυθμοῦ, μετὰ ἐγκτίστων τεσσάρων ἀρχαίων ἰωνικῶν στηλῶν ἐκ τοῦ ἐν ἐρείπιοις παρακειμένου ναοῦ τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος. Τούτων αἱ τρεῖς ἀφηρέθησαν ἱεροσύλως ὑπὸ τοῦ λόρδου Ἑλγίν ἐν ἔτει 1801, καὶ μετὰ τῶν ἀρπαγέντων ἀγαλμάτων τοῦ Παρθενῶνος μετεκομίσθησαν εἰς Λονδίνον.

Τὸ μοναστήριον τῶν Κιστερκιανῶν τοῦ Δαφνίου ἐπεβίωσε πάντα τὰ ὅμοια φραγκικὰ σημεῖα τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν τοῦ κράτους τῆς Ῥωμανίας, μέχρι τῆς τουρκικῆς κατακτῆσεως, ἡ δὲ μνήμη αὐτοῦ διακρινέσθη καὶ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα ἐν τῇ δημῶδει ποιήσει τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα.

(1) Τοῦτο καλούμενον ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ἀδελφότητος Ἠγουμενῶν τῶν Κιστερκιανῶν (Abbaye de Cîteaux) ἔκειτο ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Βουργουνδίας τῇ νῦν λεγομένῃ Côte d'Or, παρὰ τὸ χωρίον Nuits.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Καταλανικὴ ἐπικράτησις
ὑπὸ τοῖς βασιλεῖς Σικελίας καὶ Ἀραγῶνος.

Μετὰ τὴν περὶ τὸν Ἀλμυρὸν φθορὰν καὶ πανωλεθρίαν τοῦ δουκὸς Ἀθηνῶν Γουαλθέρου τοῦ ἐκ Βριέννης καὶ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ, πᾶσα ἡ ἀνατολικὴ Ἑλλάς ἐγένετο ἔρμαιον τῶν Κατελάνων. Τῶν Ἀθηνῶν καὶ βοιωτικῶν Θηβῶν οἱ εὐπορώτεροι κάτοικοι ἔφευγον εἰς τὴν ὑπὸ βενετικὴν προστασίαν τελοῦσαν Εὐβοίαν· οἱ δὲ μένοντες ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρῃ περίτρομοι ἐκέτευον τὸ ἔλεος τῶν νικητῶν. Τὰ ἐκασταχοῦ φρούρια, τὰ καστέλλια καὶ οἱ πύργοι παρεδίδοντο ἀμαχητί, οἱ δὲ ἔγκριτοι τῶν Ἰθαγενῶν τῆς Λεβαδείας ἤνοιγον τὰς πύλας τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου ἐκουσίως, ἐπ' ἀμοιβῇ δικαιώματος φραγκικῆς ἰσοπολιτείας.

Αἱ πλούσιαι Θῆβαι, εἰ καὶ μὴ ἀντιστάσαι, ἐλεηλατήθησαν καὶ διηρπάγησαν, ὅπως καὶ τὰ ἐπὶ τῆς Καδμείας ὑπέρλαμπρα παλάτια τῶν δουκῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν κομήτων τοῦ Σαιντ-Ὀμέρ. Ἡ χήρα τοῦ φονευθέντος δουκὸς Ἰωάννα de Chastillon μετὰ τῶν δύο τέκνων φυγοῦσα ἦλθε καὶ ἐκλείσθη ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν· ἀλλ' ἐμβλέπουσα ὅτι οὐδ' ἐκεῖ ἦτο ἀσφαλῆς, ἐν ἀπογνώσει ἀπέδρα εἰς Ἀχαίαν, καὶ ἐκεῖθεν ἀπεχώρησεν εἰς Νεάπολιν παρὰ τῷ βασιλεῖ Ροβέρτῳ. Ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ ἀκρόπολις ἠλώθησαν ἐξ ἐφόδου καὶ διηρπάγησαν ὅπως αἱ Θῆβαι, ἀφ' οὗ ἐπυρπολήθησαν αἱ ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως περὶ τὸ ἀρχαῖον Ἀσκληπιδεῖον κατοικίαι μετὰ τοῦ παρακειμένου ναοῦ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ ἐν Κολωνῷ ὁ περὶ τὴν Ἀκαδήμειαν ἐλαιῶν.

Οἱ ἕως τότε τοὺς Κατελάνους παρακολουθοῦντες Τούρκοι ἐπίκουροι ἀπεχωρίσθησαν κατάφορτοι λαφύρων, καὶ διὰ τῆς Θεσσαλίας εἰςβόλ-
λοντες καὶ πάλιν εἰς Μακεδονίαν καὶ Θράκην ἠρήμουν αὐτὰς ἐπὶ δύο ὅλα ἔτη ληίζοντες καὶ δηρῶντες μέχρι τοῦ ἔτους 1313, ὅτε ἀφίκοντο

εἰς Καλλίπολιν. Ἐκεῖ ἐπέβησαν δέκα γενουηνσίων γαλεῶν ἵνα περάσωσι τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς οἰκείας ἕκαστοι πατρίδας· ἀλλ' οἱ συμμαχοῦντες τοῖς Βυζαντινοῖς Γενουήνσιοι, εἰ καὶ ὑποσχεθέντες ἀσφαλῆ τὴν διάβασιν, μόλις ἀπομακρυνθέντες τῆς στερεᾶς, ἐπέπεσαν κατὰ τῶν ἀποθεσάντων τὰ ὄπλα Τούρκων καὶ Τουρκοπούλων, καὶ ἄλλους μὲν ἐκρεοῦργησαν ἀνηλεῶς, ἄλλους δὲ ἤγαγον εἰς αἰχμαλωσίαν καὶ ἐπώλησαν δούλους εἰς Ἀπουλίαν, Καλάβριαν, Νεάπολιν καὶ Γενούην.

Ἡ πρὶν ὑπὸ τοὺς βουργουνδοὺς ἡγεμόνας ἀκμάζουσα καὶ ὀλίγη χώρα τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ἐντρύφημα τῶν Λατίνων τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τῶν διαπρεπεστέρων ἱπποτῶν τῆς Ῥωμανίας τὸ ζηλωτὸν ἐνδιαίτημα, κατεστράφη παρὰ τῶν Κατελάνων, καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ληστρικοῦ τούτου ὄχλου ἐγένετο χρῆσις ἐν τῷ στόματι τῶν Ἰθαγενῶν ἵνα σημάνωσι τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως. Οἱ τέως ἄγριοι καὶ ἀσύντακτοι Κατελᾶνοι καὶ Ἀραγῶνιοι μισθοφόροι, ἀπαλλάξαντες ἑαυτοὺς τῶν περιπλανήσεων, κατέλαβον νῦν τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα μονίμως, καὶ ἐκδιώξαντες τὴν πρῶην ἐπικρατοῦσαν ὀμάδα τῶν βουργουνδῶν γαιοκτημόνων καὶ εὐπατριδῶν, διενεμήθησαν τὰς γαίας, τὰ καστέλλια καὶ τοὺς πύργους αὐτῶν· πρὸς δὲ τούτοις, ὅπως νομιμοποιήσωσι τὰς νέας κτήσεις, ἐνυμφεύθησαν τὰς καταλειφθείσας χήρας καὶ τὰς θυγατέρας τῶν ἀπολεσθέντων ἱπποτῶν. Αὐτὸς ὁ Ῥαμὼν Μουντάνερ, ὁ ἄλλοτε ἀρχηγὸς καὶ ἔπειτα χρονογράφος τῶν κατορθωμάτων τῆς Καταλανικῆς ἐταιρίας, ἔλεγεν ὅτι πολλάκις τὴν μᾶλλον ἐξέχουσαν τῷ γένει καὶ τῷ κάλλει γαλλίδα δέσποιναν ἢ δεσποινίδα ἔλαχε λαβὼν εἰς γυναῖκα ἄξεστος καὶ ἀγροῖκος πολεμιστῆς ὅστις ἐν ἄλλοις καιροῖς ἠθέλην εἶναι εὐτυχῆς δουλεύων αὐτῇ ὡς κοινὸς ὑπηρέτης.

Οἱ ἐγγῶριοι κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας οἵτινες ὑπὸ τὴν πρᾶξιαν καὶ ἐπιεικῆ κυβέρνησιν τῶν δουκῶν ἐκ τοῦ οἴκου de la Roche οὐδεμίαν εἶχον δοκιμάσῃ πικρίαν, ὑφίσταντο νῦν πλεῖστα ὅσα δεινά. Ἀπαντες, ἄνευ διακρίσεως, ἀπὸ ἐλευθέρων κατέστησαν δούλοι· καὶ ἀντὶ πατρικῆς κυβερνήσεως ἐξουσίαζεν ἐπ' αὐτῶν ἀχαλίνωτος καὶ ἐξηγριωμένη στρατοκρατία.

Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἐν τῷ δουκάτῳ τῶν Ἀθηνῶν ἡ Καταλανικὴ ἐταιρία μηδενὶ ἐκ τοῦ μέσου αὐτῆς ἐμπιστευομένη τὴν διοίκησιν καὶ ἀρχηγίαν, ἐνόμισεν εὐλογον ὅπως ἀναθήσῃ τὸ ὕπατον

τοῦτο ἄξιωμα πρὸς ὥραν τῷ περισωθέντι ἀκολουθῶν τοῦ πεσόντος δουκὸς Γουαλθῆρου ἱππότης Ῥογήρω Deslaur, τῷ ἐκ Ῥωσσιλιῶνος, ὅστις ἀναρρήθεις κυβερνήτης (regidor) ἐνυμφεύθη τὴν χήραν τοῦ δυνάστου Θωμᾶ Γ' Στρομονκούρτ, καὶ προσεκτήσατο ὑπὲρ τῆς ἐταιρίας τὴν κυριότητα τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου τῶν Σαλώνων (de la Sola), μεθ' ὅλης τῆς δυσμικῆς Λοκρίδος καὶ τῆς Φωκίδος. Ἀλλὰ μετὰ τινα χρόνον ἡ ἐταιρία ἐν ἐπιγνώσει ὅτι διὰ τοῦ μέχρι τοῦδε ὀχλοκρατικοῦ αὐτῆς πολιτεύματος ἡ νέα κατὰκτησις δὲν ἐπαγιοῦτο, ἀπετάθη πρὸς τὸν ὁμογενῆ βασιλέα τῆς Σικελίας Φρεδερεϊκὸν Β' τὸν Ἀραγωνίον, ἐπικαλουμένη τὴν προστασίαν αὐτοῦ, καὶ ἱκετεύουσα τὸν διορισμὸν ἐνός ἐκ τῶν βασιλοπαίδων εἰς δοῦκα Ἀθηνῶν, ᾧ ὑπέσχετο ἐκ τῶν προτέρων τελείαν ὑποταγὴν καὶ παράδοσιν τῶν κατακτηθεισῶν πόλεων καὶ φρουρίων.

Ὁ βασιλεὺς προθύμως ἀποδεχθεὶς τὴν αἴτησιν τῶν Κατελώνων καὶ Ἀραγωνίων, ὠνόμασε τὸν δευτερότοκον βασιλόπαιδα Μανφρέδον πρωτοστάτην (praeses) τῆς ἐταιρίας καὶ δοῦκα Ἀθηνῶν. Ἐπειτα δέ, ἐν ἔτει 1312, ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας κυβερνήτην ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀνήλικος δουκὸς τὸν ἱππότην Βερεγγάριον Ἐστανιῶλ, συνοδευόμενον ὑπὸ πέντε σικελικῶν γελεῶν. Οὗτος παραλαβὼν ἐκ χειρῶν τοῦ Ῥογήρου Deslaur τὴν ἀρχηγίαν τῆς Κατελανικῆς Ἐταιρίας, ἐκυβέρνησε τὴν χώραν τέσσαρα ὅλα ἔτη (1312-1316) εὐδοκίμως καὶ συνετῶς.

Ἡ φυγοῦσα πρὸς τὸν ἐπικυρίαρχον αὐτῆς βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Ῥοβέρτον χήρα τοῦ δουκὸς Γουαλθῆρου, ἀπεδήμησεν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς Γαλλίαν, ὅπου ἀφῆκε τὰ ὄρφανὰ καὶ ἀνήλικα τέκνα ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ πατρὸς αὐτῆς, καὶ ἐλθοῦσα εἰς Παρισίους καὶ Λυενιῶνα (1),

(1) Ἐν ἔτει 1305 ὁ γάλλος τὸ γένος Βερτράνδος (de Cui) δι' ἐνεργειῶν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου Δ' ἐκλεχθεὶς πάπας Ῥώμης ὑπὸ τὸ ὄνομα Κλήμης ΙΒ' μετένεγκε τὴν ἀγίαν ἑδραν τῆς Ῥώμης εἰς Λυενιῶνα τῆς Προβηγκίας ὅπου διεδέχθησαν αὐτὸν ἕξ ἄλλοι πάπαι· Ἰωάννης ΚΒ', Βενέδικτος ΙΒ', Κλήμης Γ', Οὐρβανὸς Ε' καὶ Γρηγόριος ΙΑ'. Οὗτος ἐπέστρεψεν εἰς Ῥώμην μηνὶ Ἰανουαρίῳ τοῦ ἔτους 1377. Ἡ μετὰθεσις τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου ἀπὸ Ῥώμης εἰς Λυενιῶνα ἐκλήθη « δευτέρα μετοικεσία Βαβυλῶνος ». — Τὸν θάνατον Γρηγορίου ΙΑ' ἠκολούθησε μέγα σχίσμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Δύσεως· οἱ ἐν Ῥώμῃ καρδιάλιοι ψηφισάμενοι πονηρῶς Οὐρβανὸν Γ', ἀνήρθεσαν ἔπειτα τὴν ἐκλογὴν ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἐπίεσθησαν παλαιῶν μαϊκάου ὄχλου, καὶ ἐξελέξαντο ἕτερον, τὸν Κλήμεντα Ζ'. Οἱ νέοι πάπαι, ἀξιοῦντες ἑλάτερος δι' ἑαυτὸν τὴν κανονικότητα τῆς ἐκλογῆς ἠδρευον ὁ μὲν Οὐρβανὸς Γ' ἐν Ῥώμῃ μέχρι θανά-

παρεκάλει τὸν βασιλέα Φίλιππον Δ' τὸν Ὁραῖον, καὶ τὸν πάπαν Κλήμεντα Ε', ἵνα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Ῥοβέρτου τοῦ Ἀνδρηγαυοῦ, ἐπανορθώσωσι τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον Γουαλθῆρον Β' ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ πάπας διὰ γραμμάτων ἀποσταλέντων μηνὶ Ἰανουαρίῳ τοῦ ἔτους 1314 τῷ βασιλεῖ τῆς Ἀραγῶνος Ἰακώβῳ Β' ἀδελφῷ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Φρεδερεϊκοῦ Β', ἐξιστόρει τὰ ἀνοσιουργήματα τῶν Κατελώνων, οἵτινες μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὸν φόνον τοῦ δουκὸς Γουαλθῆρου, « τοῦ ἀληθοῦς ἀθλητοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ προμάχου τῆς Ἐκκλησίας » τὴν μὲν χήραν καὶ τὰ ὄρφανὰ ἐφυγάδευσαν, ἐλεηλάτησαν δὲ καὶ ἐγύμνωσαν τὰς ἐκκλησίας καὶ διήρπασαν τὰ κτήματα τῶν εὐπατριδῶν, οὐδ' ἐπαύσαντο καταστρέφοντες καὶ ἐρημοῦντες τὴν χώραν διὰ παντός· παρεκκλείει δὲ τὸν βασιλέα ὁ πάπας, ὅπως ἀνακαλέσῃ τοὺς παλαιοὺς αὐτοῦ ὑπηκόους, καὶ προστάξῃ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ δουκάτου εἰς τὸν νόμιμον κληρονόμον. Ταυτοχρόνως παρεκέλευεν ὁ ἅγιος Πατὴρ τῷ τιτουλαρίῳ λατίνῳ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Νικολάῳ, ἐδρεύοντι ἐν Εὐρίπῳ (1), ὅπως παραινέσῃ καὶ οὗτος ἰδίᾳ τοὺς ἡγέτας τῆς Κατελανικῆς ἐταιρίας, ἐπὶ ἀπειλῇ ἀναθέματος καὶ ἀφορισμοῦ, ἵνα ἀποδώσωσι τὰ ἄρπαγέντα καὶ ἀπέλθωσι τῶν χωρῶν τοῦ δουκάτου.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγῶνος Ἰακώβος Β' ἀπεκρίνατο τῷ πάπᾳ Κλήμεντι Ε', ὅτι αὐτὸς δὲν ἤσκει οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Κατελώνων, ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ βασιλεὺς τῆς Σικελίας Φρεδερεϊκος· ἄλλως τε δὲ οὔτε δικαία οὔτε θεάρεστος ἤθελεν εἶναι ἡ ἀποστέρησις ὠφελιμῶν κερδηθέντων διὰ μόχθων πολλῶν καὶ αἱματηρῶν ἀγῶνων· ὅτι ὁ δούξ Γουαλθῆρος ἐφονεύθη, ἐπεὶ δὴ, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀδικήμασι, μὴ τηρήσας τὰ δι' ὄρκου ὑποσχεθέντα, ἐξημάρτησε διπλᾶ· ἐπὶ τέλους, προσέθετεν ὁ βασιλεὺς, οἱ Κατελώνοι ἦσαν χριστιανοί, καὶ μάλιστα καθολικοί, παρέχοντες οὐχὶ μικρὰς ὑπηρεσίας τῇ ἀγίᾳ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν τῷ ἀγῶνι κατὰ τῶν σχισματικῶν, καὶ

του, μηνὶ Ὀκτωβρίῳ 1389, ἀφῆσας Βονιφατίῳ Θ' τὴν διαδοχὴν· ὁ δὲ ἀντίπαπας Κλήμης Ζ' ἐπέστρεψε καὶ πάλιν εἰς Λυενιῶνα, ὅπου ἀπέθανε μηνὶ Σεπτεμβρίῳ 1394.

(1) Ἡ ἐπισκοπὴ Εὐρίπου ἀποσπασθεῖσα τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν εἶχε παραχωρηθῆ τοῖς λατίνοις πατριάρχεις Κωνσταντινουπόλεως λόγῳ ἐπιδόματος πρὸς συντήρησιν αὐτῶν καὶ ζωάρκειαν.

ἄξιοι τῶν συμπαθειῶν καὶ τῶν εὐχῶν τοῦ ἁγίου Πατρὸς, οὐχὶ ἐπιτιμήσεων καὶ ἄρων.

Θανόντος τοῦ Βερεγγαρίου Ἐσταυώλ ὁ βασιλεὺς Φρεδερεϊκος Β', ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1317, ἀπέστειλεν ἡγέτην τῆς Ἐταιρίας καὶ γενικὸν κατεπάνω (capitā general) (1) τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηναίων, τὸν νοθογενῆ υἱὸν Ἀλφόνσον Φρεδερεϊκὸν τὸν Ἀραγώνιον (Alfons Frederich d'Aragó) κόμητα Μελίτης καὶ Γαύδου.

Ὁ Ἀλφόνσος ἀφικόμενος εἰς Ἀθήνας, φέρων καθ' ἑαυτοῦ ἐπὶ δέκα σικελικῶν γαλεῶν ἀξιολόγους ἐπικουρίας Κατελάνων μισθοφόρων, στρατολογηθέντων ἐν Βαρκελώνῃ, ἐνέβαλε νέον θάρρος, καὶ ἐνέπλησε παρατόλμου φρονήματος τὴν Ἐταιρίαν, ὅτε ἀνήγγειλεν ὅτι ἦλθεν ὅπως ἀποκατασταθῆ μονίμως. Ὀλίγον ὑστερώτερα, μηνὶ μαρτίῳ τοῦ ἔτους 1317 ὁ Ἀλφόνσος ἐνυμφεῦθη Μαροῦλαν τὴν ὠραίαν καὶ πλουσίαν θυγατέρα τοῦ Βονιφατίου dalle Carceri, ἄγουσαν μόλις τὸ δέκατον ἔκτον τῆς ἡλικίας ἔτος, καὶ προικοφοροῦσαν αὐτῷ τὴν βαρωνίαν καὶ τὸ φρούριον τῆς Καρύστου ἐπὶ τῆς Εὐβοίας, τὴν νῆσον Λέγιναν, τὰς βαρωνίας τοῦ Ζητουνίου καὶ Γαρδικίου, καὶ πλεῖστα ἄλλα καστέλλια καὶ πύργους ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐὼς Λοκρίδα.

Μηνὶ νοεμβρίῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1317 ἀπέθανεν ἐν Σικελίᾳ ὁ βασιλόπαις Μανφρέδος, τοῦ δὲ προχειρισθέντος ἀντ' αὐτοῦ εἰς δούκα Ἀθηναίων νεωτέρου ἀδελφοῦ Γουλιέλμου (1317-1338) κόμητος Καλαταφήμες ὄντος καὶ τούτου ἀνήλικος, ὁ Ἀλφόνσος Φρεδερεϊκος ὠνομάσθη γενικὸς ἐπίτροπος (vicari general), καὶ παρέμενε κυβερνῶν μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ βασιλόπαιδος δουκὸς ἐν ἔτει 1330.

Ὁ Ἀλφόνσος ἄμα νυμφευθεὶς τὴν δεσποινίδα Μαροῦλαν dallo Carceri ἐπεραιώθη εἰς Εὐβοίαν μετὰ στρατοῦ διςχιλίων πεζῶν καὶ

(1) Ὁ Ἀλφόνσος διορίσθη παρὰ τοῦ πατρὸς Φρεδερεϊκοῦ Β' γενικὸς κατεπάνω τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' ἐν τοῖς δημοσίαις ἐγγράφοις αὐτεκαλεῖτο « βασιλόπαις » πρωτοστάτης τοῦ φραγκικοῦ στρατοῦ ἐν τῷ δουκάτῳ τῶν Ἀθηναίων καὶ ταῖς ἄλλαις « χώραις τοῦ κράτους τῆς Ῥωμανίας ». — Ὁ παρὰ Βυζαντινοῖς ἀκλίτως ἐκφερόμενος τίτλος κατεπάνω, ἐξ οὗ τὸ Capitaneus τῆς μεταγενεστέρως Λατινικῆς, καὶ Capiti τῶν Κατελάνων, ἐσήμαινε τὸν στρατιωτικὸν διοικητὴν χώρας ἢ ἐπαρχίας (praefectus). Ὅμοιοι ἦσαν ὁ κατεπάνω Ἰταλίας, καὶ ὁ κατεπάνω Ἀντιοχείας. Κατεπανίσιον ἐκαλεῖτο τὸ ἄξιωμα τοῦ κατεπάνω, καὶ ἡ παρ' αὐτοῦ κυβερνωμένη τοπαρχία, ὅπως παρ' ἡμῖν καπετανίσιον τὸ ἄξιωμα τοῦ καπετάνου, παρὰ τοῖς ἄρματολοις τῆς Ἑλλάδος λήγοντος τοῦ III' αἰῶνος, καὶ ἡ περιφέρεια τῶν παρ' αὐτοῦ φυλαττομένων χωρίων.

ἱππέων, ὅπως λάβῃ κατοχὴν τῶν ἐπὶ τῆς νήσου κτήσεων τῆς συζύγου, καὶ ἐκδιώξας τῆς Εὐρίπου τὸν βενετὸν βάϊλον Μικέλην Μωροζίνην, μετέβη εἰς Κάρυστον ὅπου ἐγκατέστησε κατελανικὰς φρουράς, ὅπως καὶ ἐν τῷ παρακειμένῳ καστελλίῳ τῷ καλουμένῳ Ἄρμενα (1), διανοούμενος ἵνα ὑποτάξῃ διὰ τῶν ὄπλων καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Εὐβοίας πολιήματα μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς καστελλίων.

Ἡ πολιτεία τῆς Βενετίας ἐγκαλοῦσα ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Φρεδερεϊκοῦ Β' τὸν Ἀλφόνσον ἐπὶ τοῖς διαπραχθεῖσιν ἀδικήμασι, κατώρθωσε τὴν ἔκδοσιν βασιλικῆς προσταγμῆτος πρὸς κένωσιν τῆς νήσου, καὶ παράδοσιν τοῦ φρουρίου καὶ τῆς πόλεως Εὐρίπου· συγχρόνως δὲ ἀπέστειλεν ἄλλον βάϊλον ἐπὶ τῆς Εὐβοίας, τὸν Φραγκίσκον Δάνδολον (1317-1319) μετὰ στόλου εἴκοσι γαλεῶν καὶ στρατοῦ ἵνα φροντίσῃ τὰ δέοντα περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς.

Ὁ Δάνδολος ἀφικόμενος εἰς Εὐρίπον ἐνεχείρισε τῷ Ἀλφόνσῳ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως πατρὸς· ἀλλ' αὐτὸς ἀπειθῶν προσέβαλε τὰς δυνάμεις τῆς Βενετίας, καὶ μόνον ὅτε οἱ ὑπ' αὐτὸν Κατελᾶνοι ἠττήθησαν ἐν μάχῃ ἐκ τοῦ συστάδην ἐποιήσατο εἰρήνην ἐπὶ ὄρω ἀκωλύτου ἐπιστροφῆς εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀναγνώρισεως τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Καρύστου.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως Ροβέρτος καὶ οἱ ἀδελφοὶ ὅ τε πρίγκιψ τοῦ Τάραντος Φίλιππος, καὶ ὁ πρίγκιψ Ἀχαΐας, κόμης Γραυῖνας Ἰωάννης, μηνὶ μαρτίῳ τοῦ ἔτους 1318 ἀνεκοίνωσαν τῇ Βενετικῇ πολιτείᾳ ὅτι ὁ Ἀλφόνσος οὐχὶ μόνον ἐπὶ προφάσει ἐγκαταστάσεως ἐν ταῖς κτήσεσι τῆς νεονύμφου Μαρούλας προσήρτησεν ἑαυτῷ καὶ πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Εὐβοίας, ἀλλ' ἠπειλεῖ καὶ τὰς ἐν Πελοποννήσῳ κτήσεις τῆς Βενετίας· ὅτι εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶναι ἂν ἡ Βενετικὴ πολιτεία συμμαχοῦσα τῇ ἐπικυριάρχῳ τῆς Ἀχαΐας καὶ Ἑλλάδος βασιλείᾳ τῶν Ἀνδηγαυῶν συνετέλει πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀνόρθωσιν ἐπὶ τοῦ δουκικοῦ θρόνου Ἀθηναίων τοῦ νομίμου κληρονόμου Γουαλθήρου Β' τοῦ ἐκ Βριέννης.

Καὶ ὁ πάπας Ἰωάννης ΚΒ' ἐπεμψεν ἐξ Ἀβενιῶνος περὶ τὸ φθινό-

(1) Τὰ Ἄρμενα (L'Armena) ἔκριντο μετὰ Στέρων καὶ Καρύστου ἐπὶ τῇ θαλάσῃ, ἀντικρὺ τῶν νήσων Πεταλιῶν· εἰκόζω δὲ ὅτι ἦσαν τὸ καλούμενον Μαρμάριον τῶν ἀρχαίων, ὅπου ἦσαν τῆς καρυστίας λίθου αἱ περίφημοι λατομῆαι, καὶ ἱερὸν Ἀπόλλωνος Μαρμαρίου.

πωρον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀποστολικά γράμματα τῷ δουκὶ Βενετίας Ἰωάννη Σωράντζω, παρορμῶν αὐτὸν εἰς ἐπιθέσιν κατὰ τοῦ Ἀλφόνσου καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν « υἱῶν τῆς ἀπωλείας » Κατελάνων, οἵτινες ἠρήμωσαν σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἑταιρισθέντες Τούρκους ἀπίστους εἰσέβαλον μετ' αὐτῶν εἰς Εὐβοίαν καὶ Ἀργολίδα ληίζοντες τὴν χώραν, καὶ ἄγοντες εἰς δουλείαν τοὺς ἐγκατοίκους.

Πράγματι ὁ Ἀλφόνσος μὲν ἐν Ἰουνίῳ τοῦ ἔτους 1318 εἶχε προσκαλέσῃ ἐκ Λυδίας καὶ Ἰωνίας Τούρκους ἐπικούρους, οἵτινες ἐπιβαίνοντες εἴκοσι τεσσάρων πλοίων πειρατικῶν διήρχοντο τὴν Εὐβοίαν καὶ τῆς Ἀργολίδος τὰ ἐπιθαλάττια μέρη ληστεύοντες καὶ αἰχμαλωτίζοντες τοὺς οἰκήτορας τῆς ὑπαίθρου χώρας, πρὶν ἔτι προσορμισθῶσιν εἰς Πειραιᾶ καὶ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν Κατελάνων. Ὅμως ὁ Ἀλφόνσος πρὶν ἔτι τῆς ἀφίξεως αὐτῶν εἶχεν ἤδη ἐκπλεύσῃ μετὰ τοῦ οἰκείου στόλου εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Λίγαίου Πελάγους Γουλιέλμου Σανούδου, ὑποταγοῦς καὶ συμμάχου τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Ἰοβέρτου, καὶ ἀποβάς εἰς τὴν νῆσον Μῆλον προσέβαλε τὴν πόλιν καὶ τὸ κάστρον, καὶ ἐλεηλίκτησε τὰ περίξ, ἀπαγαγὼν λάφυρα πολλὰ καὶ ἑπτακοσίους αἰχμαλώτους, οὓς ἐπώλησεν ἔπειτα ὡς δούλους εἰς Κύπρον. Ἐπὶ τούτῳ ὁ καρδινάλιος ἐπίσκοπος Ὡστίας ἐν ὀνόματι τοῦ Πάπα καὶ πάλιν ὑπεκίνει τὴν πολιτείαν τῆς Βενετίας κατὰ τῶν ἐν Ἀθήναις Κατελάνων « τῶν καθαρμάτων αὐτῶν τῆς ἀνθρωπότητος » οἵτινες κρέμασιν οἷς οἶδε Κύριος ἐλυμνίνοντο τὴν χριστιανοσύνην » ἀδελφοποιούμενοι μετὰ Τούρκων καὶ σχισματικῶν ».

Ὁ δούξ καὶ ἡ σύγκλητος τῆς Βενετίας ἀπαθῶς καὶ ἀταράχως προσδεχόμενοι τὰς προτροπὰς τοῦ Πάπα καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, ἔκρινον συμφωρότερον φιλικὴν ἀγωγὴν πρὸς τὴν Ἑταιρίαν, συνθηκολογοῦντες μετὰ τοῦ ἐπικυριάρχου αὐτῆς βασιλέως τῆς Σικελίας Φρεδερίκου Β'. Μηνὶ δεκεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1318 συνυπεγράφη σύμβασις διὰ τῆς ὁποίας ὁ Ἀλφόνσος ὑπεχρεῖτο ἵνα ἀποπέμψῃ τὰ πειρατικὰ τῶν Τούρκων πλοῖα μετὰ παρέλευσιν ῥητῆς προθεσμίας, καὶ ἀφοπλίσῃ πάσας τὰς ἐν Πειραιεὶ καὶ ἐν Κρεούσῃ τοῦ Κρυσταίου κόλπου ναυλοχοῦσας κατελανικὰς γαλέας, ἐκτὸς μιᾶς θαλαμηγοῦ πρὸς ἰδίαν χρῆσιν, ἢ δι' ἀποστολὴν πρεσβειῶν, παραδίδων συγχρόνως τὰ ἐπὶ τῆς Εὐβοίας κρατούμενα καστέλλια καὶ χωρία. Ἡ Βενετία ἐξ ἄλλ-

λου μέρους ὑπέσχετο ἵνα καταλίπη τῷ Ἀλφόνσῳ ἐλευθέραν τὴν κτήσιν τῶν Ἀρμένων καὶ τῆς Καρύστου.

Μηνὶ μαίῳ τοῦ ἔτους 1321 ἀνενεώθη ἡ σύμβασις ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις. Ὁ Ἀλφόνσος ὑπεχρεῖτο ἵνα μὴ ἀνέχηται περαιτέρω τὴν παρουσίαν τῶν ἄλλοφύλων Τούρκων, ἀλλ' ἀποπέμψῃ αὐτοὺς διὰ παντὸς ἀπὸ τοῦ δουκάτου· ἔτι δὲ ἵνα καθαιρέσῃ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ Εὐρίπου ἀνεγερθὲν καστέλλιον Φιλάγγραν, καὶ μὴ κτίσῃ νέους πύργους ἐν τῇ βαρωνίᾳ τῆς Καρύστου. Ἡ Βενετία ἐξ ἑτέρου ὑπέσχετο τὴν μὴ ἀνέγερσιν νέων καστελλίων ἐπὶ ταῖς ἐν τῇ μεσημβρινῇ Εὐβοίᾳ κτήσεσι τοῦ Ἀλφόνσου. Τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης ὠρκίσθη ὁ Ἀλφόνσος μετὰ πεντήκοντα ἐκ τῶν ἀρίστων Κατελάνων καὶ Ἀραγωνίων, ἐν οἷς ὁ πρῶτον κατεπάνω, ἱππότης Γουλιέλμος Θωμάς, ὁ καγγελλάριος Γουλιέλμος Βασσάδα, ὁ καστελλᾶνος καὶ πολιτάρχης Ἀθηνῶν Γουλιέλμος Πλάνις, ὁ πολιτάρχης Θηβῶν Βερεγγάριος Ἰερῶδης, ὁ μέγας κριτῆς τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου Ἀθηνῶν Γουλιέλμος ὁ ἐξ Ἀγίου Ἀρπίνου, καὶ ὁ κληρονομικὸς πρωτοστράτωρ (mariscal) ἱππότης Ὁθων de Nouelles.

Ἀποτυχῶν ὁ πάπας Ἰωάννης ΚΒ' ἐν ταῖς ἐνεργεταῖς αὐτοῦ ἵνα ἐξεγείρῃ κατὰ τῆς Κατελανικῆς ἑταιρίας τὴν θαλασσοκράτειραν Βενετίαν, περιωρίσθη καὶ πάλιν εἰς τὰ συνήθη ἀποστολικά γράμματα καὶ ἐγκυκλίους, ἀπολύσας μὲν ὀκτωβρίῳ τοῦ ἔτους 1322 σιγίλλον, δι' οὗ ἐπιτιμῶν τῷ Ἀλφόνσῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ ἵνα παύσωσιν ἄγοντες εἰς αἰχμαλωσίαν καὶ ἀπερπολοῦντες χριστιανοὺς τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, παρεκέλευε συγχρόνως τῷ ἐν Εὐρίπῳ λατίνῳ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Νικολάῳ, καὶ τῷ μητροπολίτῃ Παλαιῶν Πατρῶν Γουλιέλμῳ ὅπως παρεμβῶσι κατὰ τῶν ἀνυποτάκτων Κατελάνων μεθ' ὅλων τῶν πνευματικῶν ὄπλων ὅσα ἐχορήγει αὐτοῖς ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία.

Κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἐποχὴν ὁ σεβαστοκράτωρ τῆς ἐν Ἑλλάδι Βλαχίας καὶ δούξ Νέων Πατρῶν Ἰωάννης Β' Ἄγγελος, ὅστις νυμφευθεὶς ἐν ἔτει 1315 Εἰρήνην τὴν νοθογενῆ θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου, ἐτέλει ὑποταγῆς τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἀπεβίωσεν ἄτεκνος ἐν ἔτει 1318, καὶ μετ' αὐτοῦ ἀπέσθη ὁ νεώτερος κλάδος τῶν Ἀγγελωνύμων Κομνηνῶν, ὁ δεσπότης τῆς Θεσσαλίας καὶ Φθιώτιδος. Ἄλλ' ὅμως ἐκ

πλαγίων συγγενῶν ὑπῆρχον δύο θεῖοι, ἢ τοι οἱ πρωτεξάδελφοι τοῦ πατρὸς Κωνσταντίνου, Ἀνδρόνικος καὶ Κωνσταντῖνος, τέκνα τοῦ Δημητρίου Ἀγγέλου τοῦ ἐπιλεγομένου Κουτρούλη, καὶ Ἄννης Παλαιολογίνης, θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Η', ἀμφότεροι διατρίβοντες ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐκ τῆς μητρὸς ἐπικαλούμενοι Παλαιολόγοι. Ὁ Ἀνδρόνικος τιμηθεὶς πρωτοβεστιάριος ἐκλήρωθη παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' τὸ Βεράτιον τῆς Ἀλβανίας, τὰ καλούμενα τότε Βελέγραδα καὶ Βηρυτόν, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος τὰς Φεράς τῆς Μακεδονίας (1). Ἄλλος Ἰωάννης Ἀγγελος, ὁμώνυμος καὶ συγγενὴς τῷ θανόντι σεβαστοκράτορι, κληρωθεὶς τὴν Καστορίαν καὶ τὰ Τρίκαλα, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ πρωτοβεστιάριου Ἀνδρονίκου Ἀγγέλου Παλαιολόγου, καὶ ἠξίου δι' ἑαυτὸν τὴν ἐπὶ τῆς Μεγαλοβλαχίας ἀπάσης διαδοχὴν καὶ δεσποτείαν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἀνδρόνικος Β' μετὰ τοῦ συμβασιλεύοντος Μιχαὴλ Θ' Παλαιολόγου, ὡς ἐπικυριάρχαι καὶ φυσικοὶ προστάται τῆς χήρας δουκίσσης Εἰρήνης Παλαιολογίνης διέθετον ἐπὶ τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὸ δοκοῦν, οἱ Μεγαλοβλαχῖται μεγιστᾶνες ἀσμενίζοντες ἀπεριόριστον ἀνεξαρτησίαν ἠτοιμάζοντο ὅπως διανεμηθῶσι τὴν χώραν μεταξὺ ἑαυτῶν, καὶ μὴ ὁμοφρονοῦντες, περιεπλάκησαν εἰς ἐμφυλίους ταραχάς, ἀπειθοῦντες τοῖς προστάγμασι τῶν αὐτοκρατόρων, καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ταῖς πρὸς συνδιαλλαγὴν προτροπαῖς. Μάλιστα σφοδραὶ καὶ πεισματώδεις ἦσαν αἱ περὶ τῆς κυριότητος ἐπὶ τῆς Λαρίσσης διαμάχαι, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ παρὰ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου ΙΓ' νεωστὶ ἀποσταλεὶς μητροπολίτης Λαρίσσης, πρῶτον ἠγούμενος τῆς μονῆς τῶν Μαρμαριανιτῶν, μὴ δυνάμενος ἵνα καταλάβῃ τὴν αὐτῇ λαχοῦσαν μητρόπολιν ἐκ τῆς ἐπισυμβάσης ἐκεῖ συγχύσεως καὶ ἀνωμαλίας, ἐπετράπη ἵνα διάγῃ πρὸς καιρὸν ἐν τῇ αὐτῇ ὑποκειμένη ἐπισκοπῇ Χαρμαίνης παρὰ τὸ Φανάριον, στερουμένη οἰκείου ἀρχιερέως, μέχρις οὗ διαλυθῶσιν αἱ διενέξεις καὶ ἐπέλθῃ εἰρηνικωτέρα κατάστασις ἐν τῇ χώρᾳ.

Ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἐν Ἠπειρῷ συνέβαινον ὅμοιαι ταραχαὶ καὶ

(1) Αἱ ὁμοφώνως ταῖς Φεραῖς τῆς Θεσσαλίας καλούμεναι ἕτεραι αὗται Φεραὶ κατελέγοντο ὅτε μὲν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μακεδονίας, ἄλλοτε δὲ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ῥοδόπης τοῦ θέματος Θράκης, καὶ ἦσαν αἱ λεγόμεναι ἔπειτα Σέβραι.

ἐμφύλιοι διαπληκτισμοί. Θωμᾶς ὁ δεσπότης Ἠπειροῦ καὶ Ἄρτης, ὅστις νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ Μιχαὴλ Θ' Ἄνναν Παλαιολογίνην εἶχε καταστῆ ὑποταγῆς τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορικῇ ἐξουσίᾳ, ἐδολοφονήθη ἐν ἔτει 1318 ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ κόμητος παλατίνου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου Νικολάου Ὀρσίνου· οὗτος δὲ νυμφευθεὶς τὴν χήραν τοῦ φονευθέντος ἐπεκλήθη «δεσπότης τῆς Ῥωμανίας». Οἱ βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες Ἀνδρόνικος Β' καὶ ὁ συμβασιλεύων αὐτῷ υἱὸς Μιχαὴλ Θ' ἀπάγοντες ἐκ Θεσσαλίας τὸν ἐκεῖ φρουροῦντα στρατὸν ἐτράπησαν κατὰ τοῦ σφετεριστοῦ Νικολάου καὶ κατέλαβον ἐν ἔτει 1319 τὸν Αὐλῶνα, τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν Ἄρταν.

Ἡ ἀποχώρησις τῶν Βυζαντινῶν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας, καὶ οἱ αἱματηροὶ ἐμφύλιοι ἀγῶνες τῶν Μεγαλοβλαχιτῶν μεγιστάνων ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν τοῦ Ἀλφόνσου Φρεδερείκου καὶ τῆς ὑπ' αὐτὸν Κατελανικῆς ἐταιρίας, τὸσφ μᾶλλον ὅσφ τινὲς τῶν ἐγγχωρίων βυζαντινῶν ἀρχόντων, οἱ Μελισσηνοὶ, συμπαθοῦντες τοῖς Κατελάνοις, προσεκάλουν αὐτοὺς ἵνα κατάσχωσι καὶ πάλιν τὰ πρὸ ὀκτῶ ἐτῶν, ἐπὶ δουκὸς Ἀθηνῶν Γουαλθήρου ἰδίῳ αἵματι κυριευθέντα καὶ ἔπειτα καταλειφθέντα φρούρια καὶ χωρία.

Οἱ Κατελᾶνοι ἀπὸ τοῦ Ζητουνίου εἰσβαλόντες εἰς τὰς κτήσεις τοῦ θανόντος δουκὸς καὶ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου Β' Ἀγγέλου, κατέλαβον ἀμαχητὶ τὰ ἐπὶ τῆς Οἴτης φρούρια, τὸ Σιδηρόκαστρον καὶ τὰς Νέας Πάτρας, πέραν δὲ τῆς Ὀθρυος τὸν Δομοκὸν καὶ τὴν Φάρσαλον. Οὕτως ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλέως Φρεδερείκου Β' προσηρτήθησαν τῷ στέμματι τῆς Σικελίας, ἐν ἔτει 1319, πᾶσαι αἱ χώραι τῆς Θεσσαλικῆς Φθιώτιδος καὶ τῆς ὑπὸ τὸ Πήλιον Μαγνησίας, ἐκτὸς τῆς ἐπιθαλαττίου πόλεως Πτελεοῦ (1), ἔτι δὲ πᾶσα ἡ Οἰταία καὶ ἡ Δωρίς. Ἐκτοτε ὁ σικελὸς βασιλόπαις Γουλιέλμος, κόμης Καλαταφήμες προσηγορεύετο «δουξ Ἀθηνῶν καὶ νέων Πατρῶν» (duch de Athenes et de Neopatria).

Ἐκ τῶν πρῶτων ἐν Θεσσαλίᾳ ὑποταγῶν τῇ βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ ἐγγχωρίων μεγιστάνων διαπρεπέστεροι ἦσαν τότε οἱ τὰς περὶ τὸν Πάγασητικὸν κόλπον χώρας κατέχοντες Μελισσηνοὶ, οἱ ἀρχῆθεν πολ-

(1) Τὸ Πτελεὸν ἐπικαλεσθὲν τὴν προστασίαν τῆς Βενετίας, ἐκυρώθη παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' τοῖς Βενετοῖς κατὰ προτίμησιν, ἵνα μὴ περιπέσῃ καὶ αὐτὸ ἐν χερσὶ τῶν Κατελάνων.

λαχῶς συγγενεύοντες μετὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλευόντων Κομνηνῶν, Ἀγγέλων καὶ Παλαιολόγων, καὶ διὰ τοῦτο ἐπικαλούμενοι «οἰκείοι τῆς βασιλείας» Κομνηνοὶ Ἀγγελοὶ Μελισσηνοὶ (1). Ὁ τοῦ μεγάλου δουκὸς Ἀλεξίου Μελισσηνοῦ υἱός, Κωνσταντῖνος Βρυέννιος Μελισσηνός, δυνάστης τῆς Δημητριάδος καὶ τῆς παρακειμένης εὐφώρου πεδιάδος τῶν Λυκωνίων ἐπὶ τῷ Παγασαίῳ κόλπῳ, ἐνυμφεύθη ἐν ἔτει 1246 τὴν θυγατέρα τοῦ δεσπότη τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Β' Δούκα Ἀγγέλου Μαρίας Κομνηνὴν Ἀγγελίνην. Ὁ Κωνσταντῖνος τὰ μέγιστα δυνάμενος καθ' ἑαυτόν, ἔτι καὶ ἐκ τῆς ἐπιγαμβρίας ἀπέκτησε πλοῦτον πολὺν καὶ ἀφθονίαν κτημάτων καὶ περιουσίας παντοδαπῆς (2), ὅπως καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Θεοδόσιος Μελισσηνός, πατὴρ τοῦ καίσα-

(1) Πρῶτος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Μελισσηνῶν ἀναφέρεται ἐν τῇ βυζαντινῇ ἱστορίᾳ ὁ ἐπὶ Βασιλείου Β' μάγιστρος τῶν σχολῶν ἢ τοὶ στρατάρχης Λέων Μελισσηνός, ἐν ἔτει 981· ἀλλὰ πράγματι προπάτωρ τῶν ἀπὸ λήγοντος ΙΑ' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς «οἰκείων τῇ βασιλείᾳ» Μελισσηνῶν ἦτο ὁ ἐπὶ τῆς βασιλείας Νικηφόρου Γ' Βοτανειάτου γαμβρὸς τοῦ ἔπειτα ἀνακηρυχθέντος βασιλέως Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ Εὐδοκίᾳ, κατὰ Νικηφόρος Μελισσηνός, ὅστις ἐπανέστη κατὰ τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτου ἐν ἔτει 1080, καταλαβὼν τὴν Νίκαιαν καὶ μέγα μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ἀνεπιβὰν ἑαυτὸν αὐτοκράτορα τῆς Ἀνατολῆς. Μετὰ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ γυναικαδέλφου Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, οὗτος ἀνεγνώρισε τὸν Νικηφόρον Μελισσηνὸν συμβασιλέα, ὁρίσας αὐτῷ ἔδραν τὴν Χρυσόπολιν, ἀντικρὺ τοῦ Βυζαντίου. Τοῦ Νικηφόρου Μελισσηνοῦ υἱὸς ἐγένετο ὁ Ἰωάννης καὶ ἕγγονος ὁ μέγας δοῦξ Ἀλέξιος Μελισσηνός, πατὴρ τοῦ δυνάστου τῆς Δημητριάδος καὶ τῶν Λυκωνίων Κωνσταντῖνου Βρυεννίου Μελισσηνοῦ, καὶ τοῦ Θεοδοσίου, πατρὸς τοῦ καίσαρος Ἀλεξίου Στρατηγοπούλου Μελισσηνοῦ τοῦ ἀνακτήσαντος τὸ Βυζάντιον ἀπὸ τῶν Φράγγων ἐν ἔτει 1261.

(2) Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἱωάννῃ τῆς Ἰταλίας Ἀθηναίου ἀπόκειται διπλωματῆριον τῆς μονῆς «τῆς Θεομήτορος τῆς Ὁξείας ἐπισκέψεως», ἐπικεκλημένης τῆς Μακρυνιτσίσης ἐπὶ τοῦ ὄρους Δρόγγου ὑπερθεῖν τῆς Δημητριάδος, καὶ τῆς γυναικείας μονῆς «τοῦ τιμίου Προδρόμου», τῆς ἐπονομαζομένης Νέας Πέτρας, ἐν τῷ θέματι τῆς Δρυανουδαίνης ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ζαγορᾶς. Μεταξὺ ἄλλων ἐγγράφων περιέχονται χρυσόβουλλα τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Η', ἀργυρόβουλλα τοῦ αὐταδέλφου σεβαστοκράτορος καὶ ἔπειτα δεσπότη Ἰωάννου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου, χρυσόβουλλα τοῦ δεσπότη Μιχαὴλ Β' Δούκα Ἀγγέλου, ἀργυρόβουλλα τοῦ υἱοῦ δεσπότη Νικηφόρου, καὶ ὑπομνήματα καὶ σιγίλλια τῶν πατριαρχῶν Ἀρσενίου καὶ Ἰωσήφ ὑπὲρ τῶν ῥηθέντων μοναστηρίων, ὧν ἦσαν κτήτορες οἱ Μελισσηνοὶ. Ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐγγράφοις ἀπαριθμοῦνται αἱ πολυπληθεῖς κτήσεις τῶν εὐγενῶν τούτων ἀρχόντων ἀπανταχοῦ τῆς Θεσσαλίας ὑπερμεσοῦντος ΙΓ' αἰῶνος. Ἀτυχῶς ὁ πρῶτος τῶν διπλωμάτων τούτων ἐκδότης Πασίνης, καὶ τοῦτον ἀκολουθῶν ὁ ἐν Ἱωάννῃ καθηγητῆς Ἰωσήφ Μύλλερ (Λεῖα οἱ *Diplomata Monasteriorum*, Tom. I, p. 331-430) πανταχοῦ τῶν κειμένων ἀνέγνωσαν ἐσφαλμένως *Μαλιασηνός* καὶ *Μαλιασηνὴ* ἀντὶ *Μελισσηνός* καὶ *Μελισσηνή*, ἀσχημίσαντες ἀθελήτως τὴν πολύτιμον αὐτὴν αὐθεντικῶν ἐγγράφων συλλογὴν.

ρος Ἀλεξίου Μελισσηνοῦ τοῦ Στρατηγοπούλου, τοῦ ἐκδιώξαντος τὸν λατῖνον αὐτοκράτορα Βαλδουῖνον Β' καὶ καταλαβόντος τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐν ἔτει 1261. Ἡ Δημητριάς καὶ τὰ Λυκωνία ἢ τοὶ ἢ ἀρχαία Ἰωλκίς, μετὰ τοῦ ὑπερθεῖν ὄχυροῦ φρουρίου Νηλίας, ἢ Πορταριά, ἢ Μακρυνίτσα, ἢ Κάπραινα καὶ ἄλλαι περὶ τὴν Δρυανουδαίνην κῶμαι πρὸς ἔω, καὶ ἐπὶ τῇ Βοιθηίδι λίμνῃ πρὸς βορρᾶν, ἔπειτα ὁ Ἀλμυρός, τὸ Βελεστῖνον, ἢ Φάρσαλος καὶ ἄλλαι χῶραι περὶ τὴν Λάρισσαν, κληρωθεῖσαι ποτὲ τοῖς πρώτοις Μελισσηνοῖς παρὰ τῆς συγγενοῦς βασιλίσσης Θεσσαλονίκης Μαρίας τῆς Οὐγγρικῆς (1207), εἶχαν ἀφαιρεθῆ ὑστερώτερα ὑπὸ τῶν κρατησάντων τῆς Θεσσαλίας Λομβαρδῶν μεγιστάνων. Ἀλλ' ὅτε οἱ Λομβαρδοὶ ἐν ἔτει 1222 ἐξώσθησαν ὑπὸ τοῦ δεσπότη τῆς Ἠπείρου καὶ ἔπειτα βασιλέως Θεσσαλονίκης Θεοδώρου Δούκα Ἀγγέλου, αἱ ἀρπαγεῖσαι κτήσεις περιῆλθον καὶ πάλιν εἰς τὴν κυριότητα τῶν Μελισσηνῶν, κυρωθεῖσαι αὐτοῖς παρὰ τε τοῦ δεσπότη τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Β' Δούκα Ἀγγέλου, καὶ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου ἐδρεύοντος ἔτι ἐν Νικαίᾳ.

Οἱ Μελισσηνοὶ ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος διηροῦντο εἰς δύο κλάδους, τοὺς Βρυεννίους, ὧν γενάρχης ἐθεωρεῖτο ὁ προμνησθεὶς Κωνσταντῖνος Βρυέννιος Μελισσηνός, καὶ τοὺς Στρατηγοπούλους, ἐν οἷς ὁ καταλύσας τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει λατινικὴν αὐτοκρατορίαν Ἀλέξιος Μελισσηνός ὁ Στρατηγόπουλος, ἀνεψιὸς τοῦ Κωνσταντῖνου Βρυεννίου (1).

Ὁ ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ δεσπότη τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ Β' Δούκα Ἀγγέλου γαμβρὸς Κωνσταντῖνος Βρυέννιος Μελισσηνός (2) εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ βίου ἀποκαρεῖς μοναχὸς καὶ μετονομασθεὶς Κωνσταντῖος, ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐντὸς τῆς παρ' αὐτοῦ ἰδρυθείσης μονῆς τῆς Θεο-

(1) Ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ καίσαρος Ἀλεξίου Μελισσηνοῦ τοῦ Στρατηγοπούλου κατήγοντο οἱ ἀρχαίοντες τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἔπειτα ἐν Κρήτῃ ἀποκατασταθέντες Μελισσηνοὶ Στρατηγόπουλοι· Νικηφόρος δυνάστης Ἰωάννης τῆς Μεσσηνίας μετὰ τοῦ υἱοῦ Νικολάου, δεσπότη τῆς Λίνου, καὶ οἱ ἀδελφοὶ Λέων δυνάστης Ἴαστρους καὶ πολλῶν ἄλλων χωρίων τῆς Λακωνίας, καὶ Γεώργιος ὁ πατριαρχεὺς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τὸ ὄνομα Γρηγόριος Γ' Στρατηγόπουλος ὁ Κρήτης (1446-1452). Τούτων ἀπόγονοι ἦσαν καὶ οἱ λήγοντες ΙΓ' αἰῶνος ἀποκαταστηθέντες ἐν Νεαπόλει, καὶ μεσοῦντος ΙΖ' αἰῶνος ἐν Ἰσπανίᾳ ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἱππῶται Μελισσηνοὶ.

(2) Ἐν τοῖς διπλώμασι καλεῖται «Κομνηνός κύρ Κωνσταντῖνος Μελισσηνός ὁ Βρυέννιος» ἢ δὲ σύζυγος «Μαρία Δούκαινα Κομνηνὴ Ἀγγελίνη, ἢ Μελισσηνή».

μήτορος Μακρυνιτίσσης περί τὸ ὄρος τοῦ Δρόγγου· ὁ δὲ υἱὸς Νικόλαος Βρυέννιος Μελισσηνός, δυνάστης Δημητριάδος καὶ Λυκωνίων, ἐνυμφεύθη τὴν ἀνεψιάν τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Η΄ Ἄνναν Κομνηνὴν Παλαιολογίνην Φιλανθρωπηνήν (1)· καὶ ἀμφότεροι ἰδρύσαντο πολλὰ ἄλλα μοναστήρια, ἐν οἷς τὴν ἐν τῷ ὄρει τῆς Δρυανουβαίνης γυναικεῖαν μονὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου Προδρόμου, καὶ ἐπικαλουμένην Νέαν Πέτραν, προικοδοτήσαντες τὰ σεμνεῖα διὰ πολλῶν ὑποστάσεων, χωρίων καὶ μετοχιῶν, μετὰ τῶν προσκαθημένων αὐτοῖς καὶ δουλευόντων βλάχων παροίκων. Ἐπὶ τέλους καὶ αὐτοὶ τὸν μοναχικὸν κατασπασάμενοι βίον, ὁ μὲν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάσαφ, ἡ δὲ κληθεῖσα Ἀνθοῦσα, ἀφῆκαν τὴν ἐπὶ τῶν Θεσσαλικῶν κτήσεων διαδοχὴν καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ἱερῶν ἰδρυμάτων κτητορικὴν ἐξουσίαν τῷ υἱῷ Ἰωάννῃ Μελισσηνῷ (2), καὶ τῷ ἐγγόνῳ Γαβριήλ, ὅστις ἐδέσποζεν ἤδη ἐπὶ τῆς Δημητριάδος καὶ τῶν Λυκωνίων ὅτε ἐγένετο ἡ περὶ τὸν Ἄλμυρὸν μάχη μεταξὺ τοῦ δουκὸς Ἀθηνῶν Γουαλθήρου καὶ τῶν Κατελάνων.

Ὁ Γαβριήλ Μελισσηνός ἐξ ἀρχῆς εὐνοῶν τοὺς Κατελάνους, ὅτε διωκόμενοι ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ ἐν ἔτει 1309 κατέλαβον τὴν Θεσσαλίαν, διὰ τοιαύτης εὐμενοῦς ἀγωγῆς προσέλκυσε τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν καὶ τὴν ἀποχὴν ἀπὸ πάσης βιαιοπραγίας. Ὁ υἱὸς Στέφανος Γαβριηλόπουλος Μελισσηνός, δυνάστης Δημητριάδος καὶ Λυκωνίων, ἔτι δὲ κύριος τοῦ Καστρίου τῆς Θεσσαλικῆς Μαγνησίας, προσαποκτήσας τὰ περὶ τὸ λεγόμενον Λυκοστόμιον χωρία ἢ τοὶ τὰ Τέμπη τῆς Θεσσαλίας, καὶ πολιτευόμενος ὡς ὁ πατήρ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σεβαστοκράτορος καὶ δουκὸς Ἰωάννου Β΄ Ἀγγέλου, ἐν ἔτει 1318, προσεκάλεσε τοὺς Κατελάνους ἵνα κατὰσχωσι τὸ δουκάτον τῶν Νέων Πατρῶν καὶ τὴν Φθιώτιδα καὶ συνῆψεν ἐπιγαμβρίαν μετ' αὐτῶν, ἐκδούς εἰς γάμον τὴν οἰκείαν ἀδελφὴν Γαβριηλοπούλινην τῷ κληρονομικῷ πρωτοστράτορι τῶν Κατελάνων Ὄθωνι de Nouelles, καὶ ὁμώσας ὄρκον πίστεως τῇ Ἐταιρίᾳ (3).

(1) Ἐν τοῖς διπλώμασιν ὁ Νικόλαος καλεῖται «εὐγενέστατος γαμβρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Κομνηνός, κύρ Νικόλαος Βρυέννιος Μελισσηνός Ἀγγελος», ἡ δὲ σύζυγος «εὐγενεστάτη Κομνηνὴ, κυρά Ἄννα Δούκαινα Παλαιολογίνη Φιλανθρωπηνή, ἡ Μελισσηνή».

(2) Ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς σιγίλλοις ὁ Ἰωάννης καλεῖται «εὐγενέστατος Κομνηνός, κύρ Ἰωάννης Ἀγγελος Μελισσηνός».

(3) «Est etiam quidam Graecus qui vocatur Missilinò, qui tenet ca-

Τὰς κτήσεις τοῦ Στεφάνου Γαβριηλοπούλου Μελισσηνοῦ, θανόντος ἐν ἔτει 1333, διενεμήθησαν οἱ ἐν Θεσσαλίᾳ ἐκ πλαγίου συγγενεῖς βυζαντινοὶ δυνάσται καὶ οἱ Κατελάνοι. Ἡ Δημητριάς, τὰ Λυκωνία, καὶ τὸ Καστρίον ἐκληρώθησαν τῷ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρῷ Ὄθωνι de Nouelles· τούτου δὲ καὶ τῆς Γαβριηλοπούλινης ὁ πρωτότοκος υἱὸς ἐτιμήθη ὑστερώτερα κόμης Δημητριάδος, ἐπὶ δουκὸς βασιλέως Φρεδερίκου Γ΄ τῆς Σικελίας, ὅτε καὶ ὁ νεώτερος υἱὸς Μελισσηνός de Nouelles ἐτιμήθη βαρὼν τῆς Στυλίδος (Estanyol) ἐν τῷ δουκάτῳ τῶν Ἀθηνῶν.

Οἱ πρόην σύμμαχοι καὶ ἐπικούροι τῶν Κατελάνων Μικρασιάται Τοῦρκοι πειραταὶ καὶ πάλιν ἐν ἔτει 1328 ἐπέτρεχον καὶ ἐληίζοντο οὐχὶ μόνον τὰ ἐπιθαλάττια χωρία καὶ τὰς νήσους τοῦ κράτους τῆς

» strum del Castrì et de Lyconia; et videtur quod iste contraxit parentellam » cum Catollanis, eo quod tradidit sororem suam in uxorem marescalco Catollanorum ». — Marino Sanuto, Secreta fidelium Crucis, IV, 13, p. 68. — Κωνσταντῖνος Σάθας, Κωνσταντῖνος Παπαρῥηγόπουλος, Rubiò y Lluçh καὶ Φερδινάνδος Γρηγορόβιος σφάλλονται δεινῶς ἐκλαμβάνοντες τὸ Καστρί καὶ τὰ Λυκωνία τῆς ὑπὸ τὸ Πήλιον Μαγνησίας ἀντὶ τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Λυκωρείας τοῦ Παρνασσῶ ἐν Φωκίδι. — Τὰ Λυκωνία τῶν ἀραγωνικῶν χρονικῶν καὶ τῶν βενετικῶν ἐγγράφων (Lyconia καὶ Liconia), τὰ καλούμενα Ἰωλῆς παρὰ τῶν ἀρχαίων, σώζονται μέχρι τοῦ νῦν παρὰ τὰ εἱρεῖπια τῆς Δημητριάδος, καὶ ὀνομάζονται Λεχώνια, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Βαῖλου· σώζεται δὲ καὶ τὸ Καστρί τοῦ νῦν δήμου Κασθανάλας, ὑπερθεν τῆς Βοιωτῆδος λίμνης, παρὰ τοῖς κρημνοῖς τῶν δυσμικῶν διακλαδώσεων τοῦ λεγομένου Μαυροδουνίου. Ὅτι ἀφορᾷ τὸ Λυκοστόμιον, τὸ καὶ νῦν ἔτι σωζόμενον καὶ καλούμενον Λυκοστόμα, εἶνε τοῖς πᾶσι γνωστὸν, ὅτι οὕτως ὀνομάζοντο ἀνεκάθεν παρὰ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων αὐτὰ τὰ Τέμπη τῆς Θεσσαλίας, καὶ τὸ χωρίον τὸ παρακείμενον τῇ κυρίᾳ εἰσόδῳ αὐτῶν. — Ὁ μακαρίτης Κωνσταντῖνος Παπαρῥηγόπουλος, παραπεισθεὶς παρὰ τοῦ Κωνστ. Σάθα, ἐξέλαβε τοὺς δυνάστας τῆς Δημητριάδος, τῶν Λυκωνίων καὶ τοῦ Καστρίου τῆς Θεσσαλικῆς Μαγνησίας Μελισσηνοῦς, ὡς μεγαλοκτήμονας τῆς Λυκωρείας καὶ τοῦ Καστρίου τῶν Δελφῶν ἐν Φωκίδι· πρόγονον δὲ αὐτῶν καὶ τῶν ἐν Μεσσηνίᾳ Μελισσηνῶν ἐνόμισε τὸν ἐπὶ Βασιλείου Β΄ τοῦ Βουλγαροκτόνου προῦχοντα τῆς Λακεδαίμονος πρωτοσπαθάριον Ἰωάννην τὸν Μαλακηνόν, τὸν ἀπαχθέντα δέσμιον εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸ ἔτος 998 (Ἰστ. τοῦ Ἑλλην. Ἔθνους, Τόμ. Δ', σελ. 245). Καὶ ὅμως ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀναφέρει, ὅτι ὁ Βασίλειος Β΄ εἰσβαλὼν εἰς τὴν Βουλγαρίαν τῷ 981, καὶ διελθὼν τὰς στενοπορείας τοῦ Λίμου, ἐπέτρεψε τὴν φύλαξιν αὐτῶν τῷ μαγίστρῳ Λέοντι τῷ Μελισσηνῷ (αὐτόθι, σελ. 235-236), οὐδεμίαν ἔχοντι σχέσιν ἢ συγγένειαν μετὰ τῶν προῦχόντων τῆς Μάνης Μαλακηνῶν· καὶ πολὺ φυσικιώτερα ἤθελεν εἶναι ἡ καταγωγὴ τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Πελοποννήσῳ καὶ Κρήτῃ Μελισσηνῶν ἀπὸ τῶν ἐν Βυζαντίῳ οἰκείων τῇ βασιλείᾳ Μελισσηνῶν, παρὰ ἀπὸ τοῦ προῦχοντος τῆς Μάνης Μαλακηνοῦ.

Ῥωμανίας καὶ τῶν Βενετῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς ἔτι τὰς κτήσεις τῆς Κατελανικῆς ἑταιρίας διαρπάζοντες τὰ κτήνη καὶ ἀνδραποδιζόμενοι τοὺς κατοίκους. Ὁ βασιλεὺς τῆς Εὐρίπου Μάρκος Γραδένιγος, καὶ ὁ ἐκεῖ παρὰ τῷ λατίνῳ πατριάρχῃ ξενιζόμενος ἀρχιεπίσκοπος Θηβῶν ἀνήγγελλον τοῖς ἐν Βενετίᾳ ὅτι τὴν Εὐβοίαν καὶ πάσας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἐληίζοντο οἱ Σαρακηνοί. Τὰ αὐτὰ ἐπανελάμβανε καὶ ὁ νέος βασιλεὺς Φίλιππος Βελένιος· ὅτι ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν, τὸ θέρος τοῦ 1329 καὶ ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1330, τετράκις οἱ Τοῦρκοὶ ἐπέδραμον καὶ ἠρήμωσαν τὴν Εὐβοίαν καὶ τὴν Ἀττικὴν, κατακόπτοντες τοὺς ἀνδρας, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τὰ παιδία ἀνδραποδίζοντες καὶ ἀπεμπολοῦντες. Ἐν ἔτει 1331 εἰκοσιπέντε χιλιάδες χριστιανῶν, γραικῶν καὶ λατίνων, ἠχμαλωτίσθησαν καὶ ἐπωλήθησαν δοῦλοι εἰς Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον· τὸν δὲ μᾶλλον καὶ ἰούνιον τοῦ ἔτους 1332 περὶ τὰ τριακόσια ὀγδοήκοντα καταδρομικὰ πλοῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπέβαινον τεσσαράκοντα χιλιάδες Τουρκομάνων Μικρασιατῶν ἐληίζοντο τὰς Κυκλάδας καὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου τὰς παραλίας, συχνὰς ποιούμενοι τὰς ἀποβάσεις, καὶ μηδένα ἔχοντες τὸν ἀνθίστάμενον αὐτοῖς.

Αἱ ἐπ' αὐτῆς τῆς Ἀττικῆς διαπραχθεῖσαι ὠμότητες παρεκίνησαν τὸν Ἀλφόνσον Φρεδερεϊκόν, ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1330, ἵνα ἐνωθῇ μετὰ τῶν Βενετῶν εἰς κοινὴν ἄμυναν, καὶ πρὸς ἐπιβίωσιν τῆς συμβάσεως συγκατένευσεν ἵνα διορισθῇ ἐκ μέρους τοῦ ἐν Εὐρίπῳ λατίνου πατριάρχου ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηναίων βενετὸς κληρικός, ὁ Νικόλαος Σαλομῶν (1330-1334), καθ' ὅσον ἡ ἐν Αὐενιῶνι ἀγία Ἐδρα ἀποκηρύττουσα τοὺς Κατελάνους δὲν ἐφρόντιζε περὶ διορισμοῦ μητροπολίτου ἐν τῇ χηρευούσῃ μητροπόλει Ἀθηναίων.

Δὲν ἦσαν μόναι αἱ ἐκ τῶν τουρκομανικῶν ἐπιδρομῶν προσγεγόμεναι ζημίαι αἱ παρακινήσασαι τὸν Ἀλφόνσον Φρεδερεϊκόν ὅπως συνολογήσῃ τὴν μετὰ τῶν Βενετῶν σύμβασιν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Νεαπόλεως παρασκευαζομένη παρὰ Γουαλθῆρου Β' τοῦ ἐκ Βριέννης κατὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι Κατελάνων στρατεία.

Ὁ Γουαλθῆρος ὅστις λήγοντος τοῦ ἔτους 1325 ἐνυμφεύθη Βεατρίκην, τοῦ πρίγκιπος τοῦ Ἰάραντος Φιλίππου καὶ τῆς δεσποίνης τῆς Ἡπείρου Θάμαρ τὴν θυγατέρα, ἐξ ἧς εἶχε λάβῃ προῖκα διαφόρους κτήσεις ἐπὶ τῆς Ἀκαρνανίας, σφετερισθείσας ὑπὸ τοῦ κόμητος Κεφαλ-

ληνίας καὶ δεσπότης Ἡπείρου Ἰωάννου Β' Ὀρσίνου, ἀνεπέεωσεν ἐν ἔτει 1330 τὰς ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Ἀθηναίων ἀξιώσεις, ὑποβοηθούμενος παρὰ τοῦ πενθεροῦ, καὶ παρὰ τοῦ ἐπικυριάρχου βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Ῥοβέρτου, συνάμα δὲ πεποιθὼς ἐπὶ τῇ πνευματικῇ ἀρωγῇ τοῦ Πάπα κατὰ τῶν κρατούντων τὴν νόμιμον αὐτοῦ κληρονομίαν Κατελάνων.

Πράγματι ὁ πάπας Ἰωάννης ΚΒ', μηνὶ ἰουνίῳ τοῦ ἔτους 1330 παρεκέλευε τῷ ἐν Εὐρίπῳ λατίνῳ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοῖς ἀρχιεπισκόποις Παλαιῶν Πατρῶν καὶ Ὑδροῦντος, ἵνα ἐκζητήσωσι παρὰ τῶν Κατελάνων τὴν κένωσιν τῶν δουκάτων ἐντὸς ἕξι μηνῶν ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ· ἐν περιπτώσει δὲ ἀπειθείας, συνεννοούμενοι μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου, κηρύξωσιν ἀπὸ κοινοῦ γενικὴν σταυροφορίαν «κατὰ τῶν ἐχθρῶν τούτων τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας».

Ἀλλὰ καὶ οἱ Κατελᾶνοι δὲν ἔμενον ἀπαράσκευοι πρὸς ἐνδεχομένην ἐπίθεσιν τοῦ Γουαλθῆρου. Παρὰ τοῦ ἐνηλικιωθέντος τότε δουκὸς Ἀθηναίων καὶ Νέων Πατρῶν σικελοῦ βασιλόπαιδος Γουλιέλμου ἀπεστάλη γενικὸς κατεπάνω (capitā general) τῆς ἑταιρίας ὁ Νικόλαος Λάντσια (1330-1335), ἐν ᾧ ὁ Ἀλφόνσος Φρεδερεϊκὸς ἔμενεν ἀντιπροσωπεύων τὸν ἐπικυριάρχην βασιλέα· διὰ δὲ τῆς μηνὸς ἀπριλίου τοῦ ἐπομένου ἔτους ἐν Θήβαις συνολογηθείσης συμβάσεως μετὰ τῶν Βενετῶν τῆς Εὐβοίας, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις τῶν παλαιῶν συμφωνιῶν, οἱ Κατελᾶνοι ἐξησφάλισαν εὐμενῇ ὑπὲρ ἑαυτῶν οὐδετερότητα ἐκ μέρους τῆς Βενετικῆς πολιτείας, καὶ ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τῆς χώρας ἄμυναν, καὶ εἰς τὴν ὀχύρωσιν τῶν ἐπιβαλίων θέσεων καὶ φρουρίων.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, εἰ καὶ ἔδρα τῆς κυβερνήσεως ἦσαν πάντοτε αἱ Θῆβαι, ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν βουργουνδῶν μεγάλων κυρίων καὶ δουκῶν, κυριώτατος ὅμως καὶ ἀσφαλέστατος προμαχὼν τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἐφ' οὗ ἐρείδόμενοι οἱ Κατελᾶνοι κατεπολέμουν τὰ γειτονικὰ κράτη καὶ ἐνέπαιζον τοῦ Πάπα τοὺς ἀδιακόπως βαλλομένους ἀφορισμούς, ἦτο ἡ ὀχυρὰ καὶ ἀπόρθητος ἀκρόπολις τῶν Ἀθηναίων, οὐχὶ τῶν Θηβῶν ἢ Καδμεία. Ἀλλ' ὅμως φοβούμενοι οἱ Κατελᾶνοι μήπως ὁ ἐκ δυσμῶν ἀπειλῶν ἵνα εἰσβάλλῃ στρατὸς τοῦ Γουαλθῆρου καταλαμβάνων τὴν Καδμείαν καθίστα ἴσως αὐτὴν ὀλέθριον κατὰ τῆς

Ἀττικῆς ὀρμητήριον, καθήρεσαν αὐτῆς τὰ τείχη καὶ κατέσκαψαν τὰ ὀχυρώματα, παραδόντες εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐπ' αὐτῆς ἐκπρεπὲς παλάτιον τῶν κομήτων τοῦ Σαίντ - Ὀμέρ, ἐπὶ ὑποψίᾳ ὅτι ὁ νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀλφόνσου Φρεδερίκου Σιμώνην, καὶ λαβὼν εἰς προῖκα τὸ παλάτιον Γεώργιος Γκίζης, υἱὸς ὄν τοῦ κοντοσταύλου τῆς Ἀχαΐας καὶ βαρῶνος τῆς Καλαμάτας Βαρθολομαίου Γκίζη, ἠδύνατο ἀνυποστόλως ἵνα παραδῶσῃ τὴν Καδμεΐαν εἰς τὸν Γουαλθῆρον, ὑπακούων εἰς τοῦ ἐπικυριάρχου βασιλέως Ῥοβέρτου τὰς διαταγὰς (1).

Ὁ Γουαλθῆρος Β' ἀπέπλευσεν ἐκ Βρεντησιου μηνὶ αὐγούστῳ τοῦ ἔτους 1331, συνεπαγόμενος ἀξιόμαχον στρατὸν ἐξ Ἀπουλίας καὶ Νεαπόλεως, καὶ κατέλαβε τὴν νῆσον Λευκάδα, ἐπὶ δὲ τῆς στερεᾶς τὴν Βόνιτσαν καὶ τὴν Ἄρταν. Ἀλλ' ὅτε ἀπὸ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας ἐπροχώρησε πρὸς τὰ δουκᾶτα Νέων Πατρῶν καὶ Ἀθηνῶν, εὔρε τοὺς μὲν Κατελάνους ὠχυρωμένους ἐντὸς ἀπορρήτων φρουρίων, τοὺς δὲ κατοίκους τῆς τε ὀρεινῆς καὶ τῆς ὑπαίθρου χώρας βλάχους τε καὶ γραικοὺς ἐμμένοντας πιστοὺς τοῖς Κατελάνοις, καὶ ἀποκρούοντας διὰ τῶν ὀπλων τοῦ Γουαλθῆρου τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν. Ἀπογοητευθεὶς καὶ ἀπελπὶς ὁ δοῦξ ἐπὶ ἕξ μῆνας περιεφέρετο τῆδε κάκεισε τῶν μεθορίων, ἐξάντλων τὰς δυνάμεις καὶ καταναλίσκων ἐπὶ ματαίῳ τοὺς ἄλλως τε ἀνεπαρκεῖς αὐτοῦ πόρους, καὶ ἐπὶ τέλους, ἐν ἔτει 1332, ἐπέστρεψεν ἀπρακτος εἰς Ἀχαΐαν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βρεντήσιον καὶ Ἀλέτιον (Lecce) μὴ ἐπαναβλέπων πλέον τὴν Ἑλλάδα. Οὐδ' αὐτὰς τὰς ἀπομενούσας ἐν Πελοποννήσῳ κτήσεις, τὸ Ἄργος καὶ τὸ Ναύπλιον ἠξιώθη ἵνα ἐπισκεφθῆ, ἀλλ' ἐκυβέρνα μακρόθεν δι' ἀντιπροσώπων καὶ ἐπιμελητῶν ἀποστελλομένων ἐξ Ἀλετίου.

(1) Τὸ περὶ αὐτὸ ὁ λόγος παλάτιον εἶχε κτισθῆ ἐπὶ τῆς Καδμεΐας τῶν Θεσῶν περὶ τὰ 1278 ὑπὸ Νικολάου Β' κόμητος τοῦ Σαίντ - Ὀμέρ, χηρεύσαντος τῆς πρώτης γυναικὸς Μαρίας, θυγατρὸς Βοημούνδου Δ' πρίγκιπος Ἀντιοχείας καὶ Τριπόλεως, καὶ κληρονομήσαντος ἐξ αὐτῆς ἄπειρα πλοῦτη. — Αἱ αἰθουσαι ἦσαν ἐξωραϊσμέναι διὰ τοιχογραφῶν παριστανουσῶν τοὺς ἐν Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ ἄθλους τῶν Σταυροφόρων. — Ἐν ἔτει 1314 οἱ Κατελάνοι ἐδιώρησαν τὸ παλάτιον Γυίδωνι τῷ δελφίνῳ τῆς Βιέννης ἐπὶ Ῥοδανῶ καὶ δυνάστῃ τοῦ Μοντιωβάν, ὑποσχομένην ὅτι ἤθελε συνταχθῆ τῇ σημαίᾳ τῆς Ἐταιρίας· ἀλλὰ τούτου μὴ τηρήσαντος τὴν ὑπόσχεσιν καὶ ἀκυρωθείσης τῆς διωρεᾶς, ἐδόθη ἔπειτα ἀντὶ προικὸς τῷ τριάρχῳ ἐπὶ τῆς Εὐβοίας καὶ ἐπιδόξῳ κληρονόμῳ τῶν νήσων Τήνου καὶ Μυκόνου, Γεωργίῳ Γκίζῃ νυμφευθέντι τὴν Σιμιώνην Φρεδερεϊκην, ἐν ἔτει 1327, μόλις ἕνεαετῆ.

Ὁ ἐν ἔτει 1333 συμβὰς θάνατος τοῦ βυζαντινοῦ δυνάστου τῆς Δημητριάδος καὶ τῶν Λυκωνίων Στεφάνου Γαβριηλοπούλου Μελισσηνοῦ ἐγένετο ἀφορμὴ νέων ἐν Θεσσαλίᾳ ταραχῶν μεταξὺ τῶν ἐγγωρίων ἀρχόντων καὶ τῆς Κατελανικῆς Ἐταιρίας, κρατούσης τὴν ὑπὸ τὸ Πήλιον Μαγνησίαν ἐπ' ὄνοματι τῆς ἀδελφῆς τοῦ Στεφάνου, τῆς συζευθείσης τὸν πρωτοστράτορα Ὄθωνα de Nouelles. Ὁ στρατηγὸς Θεσσαλονίκης Ἰωάννης Μονομάχος, ἐπεμβαίνων ἐν ὄνοματι τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Γ' Παλαιολόγου, ἐκυρίευσεν τὰς Παγασὰς, τὸ ὑπερθεὶς τῆς Βοιθίδος λίμνης Καστρίον καὶ τὸ Λυκοστόμιον· ὁ δὲ κόμης παλατῖνος Κεφαλληνίας καὶ δεσπότης τῆς Ἠπείρου Ἰωάννης Β' Ὀρσίνης Κομνηνὸς κατέλαβε τοὺς Σταγούς, τὰ Τρίκαλα, τὸ Φανάριον, τὸ Δαμάσιον, καὶ τὴν Ἐλασσῶνα. Αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ προσεπελθὼν ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιολόγου στρατοῦ, καὶ ἐκβαλὼν τὰς παρὰ τοῦ δεσπότη Ἰωάννου ἐγκατασταθείσας ἐν ταῖς πόλεσι φρουράς, καθυπέταξεν ἐκ νέου πᾶσαν τὴν Θεσσαλίαν τῇ βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἐκτὸς τῶν Κατελανικῶν κτήσεων τῆς Μαγνησίας καὶ τῆς Φθιώτιδος (1).

Τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ ἔτους 1335 καὶ πάλιν κελεύσει τοῦ ἐν Λυενιῶνι πάπα Βενεδίκτου ΙΒ' ὁ ἀρχιεπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γυλιέλμος ἀφώρισεν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῆς ἐκκλησίας τῶν φραγκισκανῶν Μινωριτῶν τοὺς ἀρχηγούς τῆς Κατελανικῆς Ἐταιρίας, καὶ μάλιστα ὀνομαστί τὸν βασιλόπαιδα δοῦκα Γυλιέλμον, τὸν βασιλικὸν τοποτηρητὴν Ἀλφόνσον Φρεδερεϊκὸν μετὰ τῶν υἱῶν, τὸν γενικὸν κατεπάνω τῆς Ἐταιρίας Νικόλαον Λάντσια, καὶ τὸν πρωτοστράτορα Ὄθωνα de Nouelles. Ἀλλ' ἐν ἔτει 1337 ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θεσῶν Ἰσακίδος, αὐτοπροαιρέτως καὶ ἐν πλήρει ἀρχιερατικῇ λειτουργίᾳ, ἔλυσε τὸν παρ' ἐνορίαν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν πρὸ διετίας βληθέντα ἀφορισμὸν, καὶ ἠύλόγησε παρῆρησι τὰ Κατελανικὰ ὄπλα. Ρογγύζων ὁ πάπας ἀνέθεσε τοῖς ὑποκειμένοις τῇ μητροπόλει Ἀθηνῶν ἐπισκόποις, τῷ Κορωνεΐᾳ ἐν Βοιωτίᾳ καὶ τῷ Αὐλῶνος ἐν Εὐβοίᾳ (2),

(1) Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Γ' Καντακουζηνὸς ἀπένειμεν ὑστερότερα διὰ χρυσοβούλλου τῷ ἀνεψιῷ αὐτοῦ Ἰωάννῃ Ἀγγέλῳ τῷ πιγκέρνῃ, τὴν διὰ βίου δεσποτείαν τῆς Θεσσαλίας, ὑπὸ τὸν τίτλον «κεφαλῆ Μεγαλοβλαχίας», ἐν ἔτει 1342.

(2) Οὐχὶ Κορωνῆς τῆς Μεσσηνίας, οὔτε Αὐλῶνος τῆς Ἠπείρου ὅπως ἔγραψεν ἐσφαλμένως ὁ Κάρολος Ηορν, καὶ ἐπανάλαβεν ὁ Κωνστ. Παπαρῆρηγόπουλος. Ὁ πάπας κε-

τὴν ἐπανάληψιν τοῦ ἐπιτιμίου καὶ ἀναθέματος. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἰς οὐδὲν ἐχρησίμευσε, διότι ὀλίγον ἔμελε τοῖς Κατελάνοις τῶν ἐν Αὐενιῶνι παπῶν ἢ καταφορὰ, οὐδὲ ἐτόλμησαν οἱ ἐπίσκοποι τῆς διοικήσεως Ἀθηνῶν, ἐπὶ κινδύνῳ τῆς ἰδίας ζωῆς, τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ κελεύσματος τοῦ ἁγίου Πατρός.

Ἐν ἔτει 1338 ἀπέβίωσεν ἐν Ἑλλάδι ὁ ἀνδρεῖος πρωτοστάτης (praeses) τῆς Ἐταιρίας Ἀλφόνσος Φρεδερεϊκος ὁ Ἀραγώνιος, καὶ ἐν Σικελίᾳ ὁ δούξ Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν Γουλιέλμος, ἐνσοριασθεὶς ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τοῦ Πανόρμου, τῷ τιμωμένῳ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Ῥοσαλίας, ὅπου ἦσαν οἱ τάφοι τῶν βασιλέων ἐκ τῆς νορμαννικῆς καὶ ἐκ τῆς σουαβικῆς δυναστείας, φέρων ἔνδυμα δομινικανοῦ μοναχοῦ. Ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν ἐν Ἑλλάδι δουκᾶτων διεδέχθη αὐτὸν ὁ νεώτερος ἀδελφὸς βασιλόπαις Ἰωάννης ὁ Ἀραγώνιος (1338-1348), μαρκίων Ῥανδάτζου, Καστιλιῶνος καὶ Φραγκαβίλλης, καὶ δυνάστης Τραίνης καὶ Μοντ-άλβάνου.

Ἐκτοτε ὁ ἀντιποιοῦμενος τοῦ δουκᾶτου τῶν Ἀθηνῶν Γουαλθῆρος Β' ὁ ἐκ Βριέννης κατέλιπε πᾶσαν περαιτέρω ἀξίωσιν, ἐπιστῶν τὴν προσοχὴν ἐπὶ ἄλλαις ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ φιλοτιμίαις. Μηνὶ αὐγούστῳ τοῦ ἔτους 1342 προσκληθεὶς παρὰ τῶν Φλωρεντίνων ἵνα τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων τῆς πόλεως, καὶ ἐπιφέρῃ τὴν τάξιν μεταξὺ τῶν ἐρίζουσῶν ἀλλήλαις φατριῶν, ἀπὸ διαιτητοῦ κατέστη ἀπόλυτος τύραννος, ἕως οὗ ὁ στασιάζων δῆμος μηνὶ ἰουλίῳ τοῦ ἐπελθόντος ἔτους 1343 ἐξέβαλεν αὐτὸν τῆς πόλεως καὶ ἠνάγκασεν ἵνα ἀπέλθῃ εἰς Νεάπολιν.

Τὸν φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1344 ἀποδημήσας εἰς Γαλλίαν ἐνυμφεύθη εἰς δεῦτερον γάμον τὴν συγγενῆ Ἰωάνναν τὴν ἐκ Βριέννης, καὶ τιμηθεὶς κοντόσταυλος τῆς Γαλλίας (connétable de France) ἐπολέμησεν ἀνδρεῖως ὑπὲρ τοῦ βασιλέως Φιλίππου Σ' κατὰ τῶν Ἀγγλῶν ἐν τῇ αἱματηρᾷ μάχῃ τοῦ Crécy (1346)· δέκα ἔτη ὑστερότερα, τὴν ἀποφράδα ἡμέραν τῆς 10' Σεπτεμβρίου 1356 ἔπεσε μαχόμενος γενναίως ἐν τῇ παρὰ τὸ Πικταύιον (Poitiers) μάχῃ κατὰ τοῦ βασιλέως

λευῶν τοὺς ὑποκειμένους τῇ χηρευαύσῃ τότε μητροπόλει Ἀθηνῶν ἐπισκόπους, ἵνα βάλωσιν ἐκ νέου κατὰ τῶν Κατελάνων ἀνάθεμα καὶ ἀφορισμὸν, ἐσκόπευε τὴν κανονικότητα τῆς πράξεως, ἵνα μὴ θεωρηθῆ ἄκυρος ἐπὶ προφάσει ὅτι δῆθεν ἐξηγγέλω παρ' ἐνορίαν, ὅπως ἐκεῖνος ὃν ἔβαλε πρότερον ὁ ἀρχιεπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν.

τῶν Ἀγγλῶν Ἐδουάρδου Γ', ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἰωάννου Β' τοῦ Ἀγαθοῦ (1).

Ἀπὸ τῆς ἀναρρήσειος τοῦ βασιλόπαιδος Ἰωάννου τοῦ Ἀραγωνίου δουκὸς Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν ἐν Αὐενιῶνι παπῶν καὶ τῆς Κατελανικῆς Ἐταιρίας ἠλλοιώθησαν οὐσιωδῶς. Ὁ ἐν ἔτει 1341 προχειρισθεὶς νέος λατῖνος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐρχόμενος ἵνα καταλάβῃ τὴν λόγῳ ἐπιδόματος ὀρισθεῖσαν αὐτῷ ἐπισκοπὴν Εὐρίπου, προσωρμίσθη εἰς Πειραιᾶ, καὶ ἀναβάς εἰς Ἀθήνας ἀνήγγειλεν ἐκεῖθεν τῷ πάπα Κλήμεντι Σ', ὅτι ἀδίκως ἢ ἀποστολικῆ Ἔδρα κατεμέμφετο τῆς Ἐταιρίας, ὡς δῆθεν κακοδόξου καὶ σχισματικῆς· ἐν ᾧ οἱ Κατελᾶνοι ἐν ἐκείνοις τοῖς παραχώδεσι καιροῖς εἶχον κατορθώσῃ τὴν παγίωσιν τακτικῆς κυβερνήσεως ἐν τῷ δουκᾶτῳ Ἀθηνῶν, διαμένοντες πιστοὶ τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, μηδὲ ἄδελφιζόμενοι Τούρκους ἀπίστους, ὡς ἔλεγον οἱ ὑπεναντίοι, ἀλλὰ μάλιστα καταπολεμοῦντες αὐτοῖς. Γὰρ ὅμοια ἰσχυρίζετο καὶ ὁ διαδεχθεὶς τὸν θανόντα Ἰσνάρδον ἀρχιεπίσκοπος Θηβῶν βενετὸς Λεονάρδος Πιζάνης ἐν ἔτει 1342. Διὰ ταῦτα ὁ ἅγιος Πατὴρ ἔλυσε διὰ πάντα τὸν παρὰ τοῦ προκατόχου πάπα Βενεδίκτου ΙΒ' βληθέντα ἀφορισμὸν, καὶ διέκειτο ἔκτοτε εὐνοικῶς πρὸς τοὺς Κατελάνους, ὅπως καὶ οἱ μετ' αὐτόν.

Ὁ βασιλόπαις δούξ Ἰωάννης δὲν ἠξιώθη οὐδ' αὐτὸς ἵνα ἴδῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς ἐν Ἑλλάδι κτήσεις. Μηνὶ ἀπριλίῳ τοῦ ἔτους 1348 προσβληθεὶς ὑπὸ τῆς λυμαιομένης τότε τὴν οἰκουμένην πανώλους ἀπέθανεν ἐν Κατάνῃ τῆς Σικελίας, ἀφίς τὴν ἐπὶ τῶν δουκᾶτων διαδοχὴν τῷ ἀνήλικι υἱῷ Φρεδερεϊκῷ, μαρκίωνι Ῥανδάτζου, ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν Βλάσκου τοῦ ἐξ Ἀλαγώνης. Ἀλλὰ καὶ ὁ νεαρὸς δούξ Φρεδερεϊκος προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ, ἀπέθανε μηνὶ ἰουλίῳ τοῦ ἔτους 1355 ἐν Κατάνῃ καὶ ἐτάφη μετὰ βασιλικῆς πομπῆς ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς ἁγίας Ἀγάθης, ὅπου οἱ τάφοι τῶν βασιλέων ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Ἀραγῶνος· ἐπὶ δὲ τοῦ θρόνου τῶν Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν

(1) Τὸ σῶμα αὐτοῦ εὑρεθὲν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, ἐν Maupertuis, ἐκομίσθη εἰς Βριέννην καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς μονῆς Beaulieu. Ἐπὶ τῆς ἐπιτομῆς πλακὸς ἀνεγράφη: «*Oi gist très excellent prince, monseigneur Gautier duc d'Atthènes, comte de Brienne, seigneur de Liche et connétable de France, qui » trespassa mcccclvi en la bataille de Poitiers, quant le roy Jean fut pris »*

ἀνεῤῥήθη δούξ ὁ δευτεροεξάδελφος, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Πέτρου Β', ἕτερος Φρεδερεϊκος, ὅστις διὰ τὸν συγχρόνως συμβάντα θάνατον τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ βασιλέως Λουδοβίκου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Σικελίας ὡς βασιλεὺς Φρεδερεϊκος Γ', καὶ ἦνωσεν ὀριστικῶς ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι δουκᾶτων ἡγεμονίαν μετὰ τῆς βασιλείας τῆς Σικελίας (1355 - 1377).

Ἐπὶ βασιλείῳ Φρεδερεϊκου Γ' ἐκυβέρνησαν τὰ δουκᾶτα ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἀλφόνσου Φρεδερεϊκου κόμης τῶν Σαλώνων (de la Sola) Ἰάκωβος Φρεδερεϊκος ὁ Ἀραγώνιος (1356 - 1359), καὶ μετ' αὐτὸν ὁ στρατοπεδάρχης (senescal) τῆς Σικελίας Ματθαῖος Μονκάδα, κόμης Λύγούστης καὶ Ἀδερνώ (1359 - 1361), ἐπὶ τέλος Ῥογήρος de Lloria (1361 - 1363), ὀνομασθεὶς ἐπὶ τούτῳ ἑναρχος πρωτοστράτωρ τοῦ δουκᾶτου τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις οἱ Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοι ὑπὸ τὸν σουλτᾶνον Ὀρχᾶν καὶ τὸν διαδεχθέντα αὐτὸν Μουράτ, ὄντες κύριοι πάσης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ προσκαλούμενοι εἰς Εὐρώπην παρ' αὐτῶν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ἐπεραιουῦντο τὸν Ἑλλησπόντον καὶ ἐλυμαίνοντο τὰ δυσμικὰ θέματα τῆς αὐτοκρατορίας, τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν, ἄλλοι δὲ διέπλεον τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος ληϊζόμενοι καὶ ἐρημοῦντες τὰς νήσους καὶ παραθαλασσίους κώμας τῆς Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου, ὅπως ἄλλοτε πρὸ αὐτῶν τῆς Λυδίας καὶ τῆς Ἰωνίας οἱ αὐτόνομοι Τουρκομᾶνοι πειραταί.

Ὅτε δὲ ἔτει 1363 ὁ δεσπότης τοῦ Μισθρά Μανουὴλ Καντακουζηνός, καὶ ὁ βενετὸς βᾶσιλος τῆς Εὐρίπου Πέτρος Γραδένιγος ἠπέιλου πόλεμον κατὰ τοῦ δουκᾶτου τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Ῥογήρος de Lloria πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου προσεκάλεσεν ἀστοχάστως παρὰ τοῦ ἐν Προύσῃ τῆς Βιθυνίας διατρίβοντος σουλτάνου Μουράτ τουρκικὰς ἐπικουρίας, μεθ' ἧλας τὰς διαμαρτυρίας τοῦ κοινοῦ τῶν Θηβαίων, οἵτινες εἶχον ἀφορμὰς ἵνα ἀποστρέφονται τοιαύτας μετὰ τῶν ἀπίστων σχέσεις καὶ συμμαχίας. Πράγματι οἱ Θηβαῖοι ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα ἐκ τῶν ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐλθόντων εἰς βοήθειαν Τοῦρκων ἐπικούρων, οὓς εἰσήγαγεν εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἑλλάδος ὁ Κατελᾶνος κυβερνήτης καὶ πρωτοστράτωρ τοῦ δουκᾶτου τῶν Ἀθηνῶν (1).

(1) Δὲν ἦτο πρῶτος ὁ Ῥογήρος de Lloria, ὅστις ἔφερεν ἐξ Ἀσίας εἰς Ἑλλάδα

Οἱ Ὀθωμανοὶ ἅμα τῇ ἐμφανίσει αὐτῶν κατέλαβον τὰς Θήβας, καὶ ἠρήμωσαν τὴν περὶ αὐτὰς χώραν, σκοποῦντες ἵνα ἐποικήσῃ μονίμως ἐν τοῖς δουκᾶτοις, καὶ ἐκεῖθεν εἰσβαλόντες εἰς Πελοπόννησον κατακτήσῃ τὸ δεσποτᾶτον τοῦ Μισθρά καὶ τὸ περιγκιπᾶτον τῆς Ἀχαιας.

Ὁ πάπας Οὐρβανὸς Ε' θορυβηθεὶς ἐπὶ τῷ θρυλήματι παρεκέλευε τῷ ἐν Εὐρίπῳ λατίνῳ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Πέτρῳ Θωμά (1), καὶ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Παλαιῶν Πατρῶν, ἵνα προνοήσῃ περὶ τῶν μέτρων ἃ ἔδει ἵνα ληφθῶσιν ἀπέναντι τοῦ ἀπειλοῦντος κινδύνου· ὁ δὲ βασιλεὺς Φρεδερεϊκος Γ' διέταξεν ἐν σπουδῇ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ἀπερισκέπτου κυβερνήτου τῶν δουκᾶτων Ῥογήρου, καὶ τοῦτο κατ' αἴτησιν τῶν ἐξ Ἑλλάδος ἀποσταλέντων ἀντιπροσώπων τῆς Κατελανικῆς Ἑταιρίας, ἐχόντων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Θηβῶν Παῦλον καὶ ἐπικαλεσθέντων τοῦ δουκὸς καὶ βασιλέως τὴν ἐπέμβασιν καὶ προστασίαν.

τοὺς Ὀθωμανοὺς. Ὀλίγα ἔτη πρότερον (1345) ἡ βυζαντινὴ αὐτοκράτειρα Ἄννα, μήτηρ τοῦ ἀνήλικος Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου, εἶχε προσκαλέσῃ παρὰ τοῦ σουλτάνου Ὀρχᾶν τουρκικὰς ἐπικουρίας πρὸς βοήθειαν κατὰ τοῦ συμβασιλεύοντος αὐτῇ Ἰωάννου Γ' Καντακουζηνοῦ. Ὁ Ὀρχᾶν ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν δέκα χιλιάδας Τοῦρκων πολεμιστῶν, αἵτινες ἔπειτα ἐν τῇ ἐπιστροφῇ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐν τοῖς παρακειμένοις χωρίοις ἀγροτῶν, ἄγοντες καὶ φέροντες, ἄνευ διακρίσεως, ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδιὰ, ἱερωμένους καὶ μοναχοὺς, ὧν ἄλλους ἀπέλυσαν ἐπὶ λύτροις, καὶ ἄλλους ἐπώλησαν δούλους εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας. Τὰ αὐτὰ ἐπανελήφθησαν ἐν ἔτεσι 1346, 1349 καὶ 1356, ὅτε ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης Γ' Καντακουζηνός, ἐκδούς εἰς γυναῖκα τὴν ἰδίαν θυγατέρα τῷ γέροντι σουλτάνῳ Ὀρχᾶν, ἤτησατο παρ' αὐτοῦ ἐπικουρίας πρὸς καταπολέμησιν τῶν Σέρβων καὶ τῶν Βουλγάρων, συμμαχούντων τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ Ε' Παλαιολόγῳ ἐν τῷ ἐμφυλίῳ καὶ ὀλεθρίῳ ἐκείνῳ πολέμῳ τῶν ἀντιποιομένων ἀλλήλοις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναρχίας Παλαιολόγων καὶ Καντακουζηνῶν. Ἐκᾶστοτε οἱ Τοῦρκοι ἐπικουροὶ διήρχοντο τὴν Θράκην ληϊζόντες καὶ ἐρημοῦντες αὐτήν, καὶ κατάφορτοι λαφύρων ἐπέστρεφον εἰς Βιθυνίαν.

(1) Πέτρος Θωμάς, πριὸν ἐπίσκοπος Κορώνης τῆς Μεσσηνίας (1359 - 1364), διωρίσθη παπικὸς ἕναρχος παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Κύπρου, καὶ ἐπιτηρητὴς τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀχαιας, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Κυκλάδων, ἐν ἔτει δὲ 1364 ὀνομάσθη τιτουλάριος λατίνος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἔχων τὴν ἔδραν αὐτοῦ ἐν Εὐρίπῳ, καὶ καρπούμενος τὰ εἰσοδήματα τῶν ἐπισκοπῶν Εὐρίπου καὶ Κορώνης λόγῳ ἐπιδόματος πρὸς συντήρησιν καὶ ζωάρκειαν μέχρι τελευτῆς. — Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ στρατευόμενος πατριάρχης ἐπολέμησε παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου Πέτρου de Lusignan κατὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας, τὴν δεκάτην ὀκτωβρίου 1365, καὶ πληγεὶς ἀπέθανεν ἔπειτα ἐν Ἀμμοχώστῳ, καὶ ἐκανονίσθη ἅγιος παρὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ βασιλεὺς διορίσας τότε γενικὸν ἐπίτροπον ἐπὶ τῶν δουκάτων καὶ πάλιν τὸν Ματθαῖον Μονκάδα (1363-1365), ᾧ ἀπενεμήθη ὁ τίτλος μαρκίωνος Βωδονίτης (1), ἐνετείλατο αὐτῷ ἵνα διαγγεῖλη γενικὴν ἀμνηστειάν ἅμα ἀναλάβῃ τὴν ἐπὶ τῶν δουκάτων κυβέρνησιν καὶ θέσῃ κατελανικὰς φρουρὰς ἐντὸς τῶν φρουρίων καὶ καστελλίων, ἀποπέμπων τοὺς Τούρκους εὐσχήμως, καὶ ἐξασφαλίζων τὰς Θήβας ἀπὸ νέων ἐπιθέσεων καὶ ἀρπαγῶν.

Ὁ Ματθαῖος Μονκάδα, ἀφ' οὗ κατώρθωσεν ὑπὸ ὄρους ἐπιεικεῖς καὶ διαλλακτικοὺς τὴν κένωσιν τῶν Θηβῶν ἀπὸ τῶν Τούρκων συμμάχων, μηνὶ φεβρουαρίῳ 1365 κατέλαβε τὰ φρούρια τῆς Λεβαδείας, τοῦ Σιδηροκάστρου καὶ τῶν Νέων Πατρῶν. Καὶ ὁμοίως τὰ πράγματα τῆς Ἑταιρίας δὲν ἔβαινον κατ' εὐχὴν. Οἱ ἐξερχόμενοι τῶν Θηβῶν Τούρκοι καὶ μετὰ ταῦτα ἀκόμῃ ἐξηκολούθουν ληϊζόμενοι τὴν ὑπαιθρον χώραν, καὶ μάλιστα ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ κυβερνήτου ἐπιστρέψαντος εἰς Σικελίαν ἐπετέθησαν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 1367 κατὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἀκροπόλεως. Ὁ πρωτοστράτωρ Ρογήρος de Lloria ἡγούμενος τῶν ἐν Ἀχαΐᾳ στρατολογηθέντων τότε μισθοφόρων ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν καὶ ἔλυσε τὴν πολιορκίαν, οἱ δὲ Τούρκοι ἐπέστρεψαν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ἡ παρατεινομένη ἀπουσία ἐκ τῶν δουκάτων τοῦ βασιλικοῦ τοποτηρητοῦ κόμητος Ματθαίου Μονκάδα, καὶ αἱ μεταξὺ τοῦ μηνὶ μαΐῳ 1367 διορισθέντος κυβερνήτου Ρογήρου de Lloria καὶ τοῦ πρωτοπροέδρου ἐπὶ τῶν κρίσεων Πέτρου de Puigpardines ἀναφεῖσαι ἔριδες, ἐγένοντο ἀφορμὴ ἠθικῆς καταπτώσεως καὶ ἐκλύσεως ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἑταιρίας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας Φρεδερεϊκου Γ'. Ὁ μέγας κριτὴς διὰ τῶν ἀθαιρεσιῶν αὐτοῦ εἶχεν ἐπισύρῃ τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀπέχθειαν τῶν Κατελάνων καὶ Ἀραγωνίων φεουδαρχῶν. Ὁ Θηβαῖος ἱππότης καὶ καστελλᾶνος Βιτρινίτης Βερεγγάριος Σωλέρ ὑπέστη παρ' αὐτοῦ πολλὰς καταδιώξεις καὶ ἐπιβουλὰς.

(1) Ὁ τίτλος οὗτος ἀπενεμήθη ἐπὶ φιλῆ ὀνόματι, διότι τὸ μαρκιωνᾶτον τῆς Βωδονίτης κατεῖχετο τότε παρὰ τοῦ Φραγκίσκου Ζωρζή (1358-1382), υἱοῦ τῆς ἐν ἔτει 1358 θανούσης Γυλιέλμης Pallavicini καὶ τοῦ Νικολῶ Ζωρζή βενετοῦ εὐπατρίδου. Ἄλλ' ἐπεὶ δὴ οἱ τελευταῖοι μαρκιῶνες οὗτοι, ἀποστάντες τῆς κατελανικῆς ἐπικυριαρχίας ἐκηρύχθησαν γνήσιοι ὑπήκοοι τῆς Βενετικῆς πολιτείας, ὁ βασιλεὺς Φρεδερεϊκος Γ' ἐθεώρει χηρεῦντα τὸν τίτλον, καὶ ἀπένειμεν αὐτὸν τῷ Ματθαίῳ Μονκάδα.

Μεταξὺ ἄλλων ἀδικημάτων, ὁ μέγας κριτὴς ἀφήρεσεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ καστελλάνου ἀργυρώνητον δούλον, ἐπὶ σκοπῷ ἀπελευθερώσεως· ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἀπέστειλε τὸν δῆθεν ἀπελεύθερον εἰς Μαυρικὴν, καὶ ἐπώλησεν ἐκεῖ δούλον πρὸς ἴδιον κέρδος. Ὅτε δὲ πάλιν οἱ Ἀλβανοὶ τῆς Θεσσαλίας ἐπιπεσόντες κατὰ τῆς βενετικῆς κτήσεως Πτελεοῦ ἀπεκρούσθησαν παρὰ τῶν Βενετῶν, καὶ εἰσβαλόντες εἰς τὸ δουκάτον τῶν Νέων Πατρῶν κατέλαβον τὸ ὑπερθεῖν τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ Σιδηρόκαστρον, ὁ μέγας κριτὴς ὑπεχρέωσε τὸν ἱππότην Σωλέρ ἵνα ἐξοπλίσῃ ἰδίῳι ἀναλώμασι γαλέαν, πρὸς φυλακὴν τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου· ἀλλ' ἡ γαλέα ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Βενετῶν, καὶ ὁ Πέτρος de Puigpardines κρίνων τὴν ὑπόθεσιν ἠρνήθη τῷ Σωλέρ τὴν ὀφειλομένην ἐκ μέρους τῆς Ἑταιρίας ἀποζημίωσιν.

Ἐν διαστήματι ὀκτῶ ἐτῶν ἐπισωρεύονται δίκαι ἐπὶ δικῶν στερούμεναι ἀποφάσεων· καὶ ἂν ἐξεδίδοντο ἀποφάσεις, αὐταὶ ἦσαν συντεταγμέναι πάντοτε ὑπὲρ τῶν φίλων τοῦ πρωτοπροέδρου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. Οἱ ἐν Ἀχαΐᾳ στρατολογηθέντες καὶ ἐν τοῖς δουκάτοις ὑπηρετοῦντες ξένοι μισθοφόροι ὑπήκουον τῷ μεγάλῳ κριτῇ γινόμενοι ἐκτελεσταὶ τῶν παρανομιῶν αὐτοῦ καὶ ἀθαιρεσιῶν, οὐχὶ δὲ τῷ ἀντιπροσωπεύοντι τὸν δούκα καὶ βασιλέα γενικῷ ἐπιτρόπῳ καὶ πρωτοστράτορι Ρογήρῳ.

Ἡ ἀγανάκτησις τῶν Κατελάνων ἐκορυφώθη εἰς τὸ ἔπακρον. Λήγοντος τοῦ ἔτους 1366 συνησπίσθησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ρογήρου de Lloria πάντες οἱ δυσηρεστημένοι καὶ ἀπέκρουσαν τὴν βίαν διὰ τῆς βίας. Αἱματηρὰ στάσις ἐξεβράχθη ἐν Θήβαις· ὁ μέγας κριτὴς Πέτρος de Puigpardines μετὰ τῆς ἰθαγενοῦς συζύγου Σκαρλάτης Ἀγγελίνης (1) καὶ τῶν συμπολιτευομένων, τοῦ τε πολιτάρχου Ἰακώβου Σαρδάνα, καὶ τοῦ συνδίκου Πέτρου Βαλαῦερ καὶ ἄλλων συλληφθέντες ἐκρεουργήθησαν ἀνηλεῶς, οἱ δὲ περὶ αὐτοὺς μισθοφόροι κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν Κατελάνων στασιαστῶν.

Ὁ Ρογήρος de Lloria ἔμεινε γενικὸς ἐπίτροπος ἐπὶ τῶν δουκάτων μέχρι τελευτῆς ἐν ἔτει 1371, μετ' αὐτὸν δὲ διωρίσθη παρὰ τοῦ δουκὸς βασιλέως Φρεδερεϊκου Γ' ὁ Ματθαῖος Περάλτα, νεώτερος υἱὸς τοῦ ἐν Σικελίᾳ Γυλιέλμου κόμητος τῆς Καλαταβελλότα. Εἰς τὸ

(1) Σκαρλάτη ἐν βυζαντινικῷ ἰδιώματι ἀντὶ Καρολίνῃ, ὅπως Σκαρλάτος ὁ Κάρολος = Charles.

ἀξίωμα πρωτοστράτορος κληρονομικοῦ διεδέχθη τὸν Ῥογῆρον ὁ πρεσβύτερος υἱὸς Ἀντώνιος de Luria.

Μηνὶ Ἰανουαρίῳ τοῦ ἔτους 1372 ἐπεκύρου ὁ βασιλεὺς τῷ συγγενεῖ τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου Γαλθηράνῳ Περάλτα τὸ ἀξίωμα καστελλάνου, πολιτάρχου καὶ κατεπάνω τῶν Ἀθηνῶν διὰ βίου ἐντελλόμενος αὐτῷ ὅπως ἀσκήσῃ δικαιοσύνην «κατὰ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς Βαρκελώνης τὰ ἰσχύοντα ἐν Ἀθήναις», καὶ διώριζε τὸν Γυλιέλμον Ἀλμενάρα καστελλάνον καὶ πολιτάρχην τῆς Λεβαδείας. Ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἡ Κατελανικὴ ἐταιρία διεμαρτυρήθη εὐσχήμως κατὰ τούτων τῶν παρὰ νόμον διορισμῶν, καθ' ὅσον διάφορα ἀξιώματα ἐπεσωρεύοντο ἐνὶ προσώπῳ καὶ ἀντὶ Κατελάνοις ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν κατακτητῶν, καὶ μόνον διὰ τρία ἔτη, ὅπως ὠρίζετο ἐν τῷ συντάγματι τῆς Ἐταιρίας, παρεχωροῦντο διὰ βίου ἀνθρώποις ὁμοφύλοις μὲν, ἀλλ' ὅπως δὴ ποτε ξένοις εἰς τὸν τόπον, καὶ ἀποστελλομένοις κατ' εὐθείαν ἐκ Σικελίας.

Ὁ βασιλεὺς ἐμβλέπων τὸ δίκαιον τῆς διαμαρτυρίας ὥρισεν ὅτι οἱ νέοι πολιτάρχαι τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Λεβαδείας μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τριῶν ἐτῶν ἔδει ἵνα παραιτηθῶσιν οἰκειοθελῶς, διὰ τὴν εὐπρέπειαν, ὅπως μὴ φανῆ ὅτι ἀνηρεῖτο ὁ βασιλικὸς λόγος, μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν χωρισθῶσι καὶ πάλιν τὰ ἐνὶ προσώπῳ ἐπισωρευθέντα ἀξιώματα, καὶ παραχωρηθῶσι Κατελάνοις καὶ Ἀραγωνίοις ἐκ τῆς τάξεως τῶν κατακτητῶν (conquistadors). Διὰ τοῦτο μηνὶ Ἰανουαρίῳ τοῦ ἔτους 1374 ἀντὶ τοῦ Γυλιέλμου Ἀλμενάρα διωρίσθη καστελλάνος Λεβαδείας ὁ θηβαῖος Φραγκίσκος Λωνέλλ, καὶ πολιτάρχης ὁ λεβαδεὺς Γιλβέρτος Βιδάλ, ἀντὶ δὲ τοῦ Γαλθηράνου Περάλτα, διωρίσθη ἐν Ἀθήναις καστελλάνος ὁ Γυλιέλμος Πουιάλ, καὶ πολιτάρχης ὁ θηβαῖος Βερνάρδος de Vich ὁ δὲ Φίλιππος Λουλούτης ὠνομάσθη λιμενάρχης Πειραιῶς.

Ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις, ὑπερμεσοῦντος ἸΔ' αἰῶνος, ἡ ἐν τῇ Ἀνατολῇ πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἔκλυσις καὶ κατάπτωσις ἐπληθύνετο παρὰ τε φράγκοις καὶ βυζαντινοῖς, ἐν ᾧ οἱ ὀθωμανοὶ Τούρκοι περαιούμενοι τὸν Ἑλλήσποντον ἐπροώδεον ἐν τοῖς δυσμικοῖς θέμασι τοῦ κράτους τῆς Ῥωμανίας. Μετὰ πολλαπλᾶς ἐπιδρομᾶς εἰς Θράκην καὶ Μακεδονίαν ἐπὶ σουλτάνου Ὁρχάν ἐπιμαχοῦντος τῷ οἰκείῳ πενθερῷ Ἰωάννῃ Σ' Καντακουζηνῷ πρὸς καταπολέμησιν τῶν Σέρβων καὶ

Βουλγάρων συμμάχων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκράτορος Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου κατέλαβον οἱ Τούρκοι ὀριστικῶς, ἐν ἔτει 1357, τὰ ἐπὶ τῷ Ἑλλήσποντῳ καστέλλια τῆς Τούμπης καὶ Καλλιπόλεως, πᾶσαν τὴν θρακικὴν χερσόνησον καὶ τὰ παρακείμενα χωρία μέχρι Ῥαιδεστοῦ πρὸς ἀνατολάς, μέχρι τῶν ἐπὶ τῷ Ἐβρῷ Κυψελῶν πρὸς δύσιν, καὶ μέχρι Χαριοπόλεως πρὸς βορρᾶν.

Ὁ σουλτάνος Ὁρχάν δὲν ἐπάτησε τὸ ἔδαφος τῶν ἐν Θράκῃ ὀθωμανικῶν κτήσεων, ἀφείλε τὴν κυβέρνησιν τῷ υἱῷ Σολυμᾶν ὅστις εἶχε κατακτήσει αὐτὰς· ἀλλὰ τοῦτον ἔδρεψεν ἄωρος θάνατος, λήγοντος τοῦ ἔτους 1358.

Ὁ Σολυμᾶν ἦτο ὁ πρῶτος ὀθωμανὸς ἡγεμονίδης ὅστις ἐτάφη ἐντεῦθεν τοῦ Ἑλλήσποντου ἐπὶ ἐδάφους εὐρωπαϊκοῦ. Δύο μῆνας μετέπειτα, ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1359, ἀπέθανεν ἐν Προύσῃ τῆς Βιθυνίας καὶ ὁ γηραιὸς σουλτάνος Ὁρχάν, ὃν διεδέχθη ὁ δευτερότοκος υἱὸς Μουράτ.

Μετὰ τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ εἰς τὸν ὀθωμανικὸν θρόνον ὁ Μουράτ περαιωθεὶς τὸν Ἑλλήσποντον παρὰ τὴν Καλλιπόλιν, ἐν ἔτει 1361, ἀρχομένου τοῦ ἔαρος ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐν Θράκῃ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ καὶ ἐξεπόρθησε τὴν Ἀδριανούπολιν· ἔπειτα δὲ ἐξαπέστειλε τοὺς στρατηγοὺς Λάλα-Σαχὴν πρὸς βορρᾶν κατὰ τῆς Φιλιππουπόλεως, καὶ Ἐβρενὸν βέην πρὸς μεσημβρίαν, οἵτινες καθυπέταξαν ἀμαχητὶ πᾶσαν τὴν μεταξὺ Ἐβρου καὶ Ἀξιοῦ Μακεδονίαν, καὶ ἐπέστρεψαν φέροντες μεθ' ἑαυτῶν ἄπειρα λάφυρα, χρυσὸν καὶ ἄργυρον, πολύτιμα σκεύη, αἰχμαλώτους ὡραίας γυναῖκας καὶ τρυφερὰς κορασίδας. Ἡ Φιλιππούπολις ἀλωθεῖσα, ἐν ἔτει 1362 ὠχυρώθη ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ὀρμητήριον διὰ τὴν μελετωμένην κατὰ τῶν Σέρβων καὶ Βουλγάρων στρατείαν.

Ἐνώπιον τοῦ προκειμένου κινδύνου ὠφελούμενοι τὴν εἰς Βιθυνίαν ἐπιστροφὴν τοῦ σουλτάνου ὁ τσαῖρος τῶν Σέρβων Στέφανος Ε' Οὐρεσσης, ὁ κρᾶλης τῆς Βοσνίας, ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Λουδοβίκος, καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων συμμαχήσαντες ἐπεμψαν ἀπὸ κοινοῦ σύμμικτον στρατὸν κατὰ τῶν ἐν Θράκῃ ὀθωμανῶν ἐν ἔτει 1363. Ἀλλὰ παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Ἐβρου καὶ Τάξου, ἔμπροσθεν τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐνθα οἱ σύμμαχοι ἐστρατοπέδευσαν κατὰ πονοὶ καὶ ἀπηυδηκότες ἀπὸ τῆς μακρᾶς καὶ ἐσπευσμένης πορείας, διὰ

νυκτὸς ἐπέπεσαν οἱ Τοῦρκοὶ ἑλαφροὶ ἱππεῖς ἀπὸ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦ στρατοπέδου συγχρόνως, καὶ ἄλλους μὲν κατέκοψαν ἐν τῇ παραζάλῃ τοῦ ὕπνου, ἄλλους δὲ ἔρριψαν ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ ποταμοῦ, καὶ τοὺς λοιποὺς ζωγρήσαντες ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν αἰχμαλώτους.

Ὁ Μουράτ ἐπιστρέψας ἐκ Προύσης ἐν ἔτει 1365, ἰδρύσατο τὰ βασιλεια ἐν Ἀδριανουπόλει. Ἐπειτα τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πρώτης στρατιᾶς κατηυθύνθη πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ τὸν Εὐξείνιον Πόντον, καὶ ἐκυρίευσεν τὰς πόλεις Ἀετόν, Ἀγχιάλον, Σωζόπολιν, Ἀγαθόπολιν καὶ Βιζύην, δύο ἡμερῶν δρόμον μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ δευτέρα στρατιὰ ὑπὸ τὸν Τιμουρτάς ἐτράπη πρὸς βορρᾶν καὶ κατέκτησε τὴν Διάμπολιν καὶ τὴν ἐκεῖθεν τοῦ Αἴμου Βουλγαρίαν. Ἡ τρίτη στρατιὰ ὑπὸ τὸν Λάλα-Σαχίν κατευθυνθεῖσα πρὸς δυσμὰς ἐπροχώρησε μέχρι τοῦ Σαμακώβου ἀπειλοῦσα τὴν Σαρδικήν, τὴν τότε καλουμένην Τριάδιτσαν καὶ Σόφιαν. Ὁ κρᾶλης τοῦ Σιρμίου Λάζαρος ἀντίστη τοῖς Ὀθωμανοῖς παρὰ τὸ Σαμακώβον, ἀλλ' ἠττήθη κατὰ κράτος καὶ ἀπεχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα· ὁ δὲ αὐτομολήσας πρὸς τοὺς Τοῦρκους σέρβος δεσπότης τῶν περὶ τὸν Ἀξιὸν βλάχων Βαρδαριωτῶν Κωνσταντῖνος Δραγάσης (1) ἀνεγνωρίσθη αὐτόνομος ἡγεμὼν παρὰ τοῦ Λάλα-Σαχίν καὶ ὑποταγῆς τῷ σουλτάνῳ Μουράτ.

Συγχρόνως τῆς ἐπὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Φιλοθέου πατριαρχεύοντος τὸ δεύτερον ἐνώσεως τῆς τέως σχισματικῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας μετὰ τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἔτει 1371, ὁ σουλτάνος Μουράτ ἐν αἰματηρᾷ μάχῃ παρὰ τὸν Ἐβρον κατέστρεψε τοὺς αὐτονόμους σέρβους δεσπότης, τὸν τε φονέα τοῦ τελευταίου τσάρου Στεφάνου Ε' Οὔρεση κρᾶλην τῶν περὶ τὸ Πρέλουπον χωρῶν Βούκασιν, καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννην Οὐγκλεσσιν δεσπότην τῶν Σερρών, ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐφονεύθη διωκόμενος ὑπὸ τῶν Τοῦρκων, ὁ δὲ ἕτερος μετ' ἄλλου νεωτέρου ἀδελφοῦ, τοῦ βοεβόδα Γόικου, ἐπνίγησαν ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ ποταμοῦ. Βραχὺ μετέπειτα κατετρόπωσεν ὁ Μουράτ καὶ τοὺς ἐπιτεθέντας κατ' αὐτοῦ Βουλγάρους καὶ κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς.

(1) Τοῦ σέρβου ἄρχοντος Γουάρκω ὁ υἱὸς καὶ δεσπότης τῶν βλάχων Βαρδαριωτῶν, Κωνσταντῖνος Δραγάσης (Dragáshia) ἔδωκεν εἰς γάμον ἔπειτα τῷ αὐτοκράτῳ Μανουῆλ Β' Παλαιολόγῳ τὴν θυγατέρα Ἐλένην, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ τελευταῖος βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Δραγάσης Παλαιολόγος ὁ ἠρωϊκῶς προμαχόμενος τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πεσὼν τὴν 20' μαΐου 1453.

Ὁ Ἰωάννης Ε' Παλαιολόγος πειραθεὶς ἐν ἔτει 1372 τὴν ἀπέλασιν τῶν Τοῦρκων ἀπὸ τῆς Θράκης ἀπέτυχεν· ὁ Μουράτ οὐχὶ μόνον ἀπέκρουσε τοὺς Βυζαντινοὺς, ἀλλ' ἐκυρίευσεν καὶ ἄλλα τῆς Θράκης χωρία ἐπὶ τῷ Ἑλλησπόντῳ καὶ ἐπὶ τῷ κόλπῳ τῆς Αἴνου. Μόνος ὁ μέγας πριμικήριος καὶ γαμβρὸς τοῦ αὐτοκράτορος, Ἀλέξιος Ἀσάν, δεσπότης Θάσου καὶ Χριστουπόλεως, διέσωσεν ὀλίγα φρούρια καὶ καστέλλια ὑπὲρ ἑαυτοῦ· ἀλλ' ἐμβλέπων ὅτι οὐδεμίαν βοήθειαν ἠλπίζετο παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπεκαλέσατο τὴν προστασίαν τῆς Βενετίας, ἐφ' ᾧ ἐτιμήθη ἐν ἔτει 1373 διὰ βενετικῆς ἰσοπολιτείας.

Ἀπελπισὼν ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέστειλε τοὺς λατινοφρονοῦντας οἰκείους Ἰωάννην Λάσκαριν τὸν Καλόφερον καὶ τὸν Δημήτριον Κυδώνην, αἰτούμενος τὴν βοήθειαν καὶ προστασίαν τοῦ ἁγίου Πατρὸς κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐφ' ᾧ ὁ πάπας Γρηγόριος ΙΑ' διὰ βούλλης ἀπολυθείσης τὴν 19' νοεμβρίου 1372 προσεκάλει εἰς γενικὴν κατὰ τῶν Τοῦρκων σταυροφορίαν τοὺς ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς τῆς Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς, καὶ τοὺς φράγκους δυνάστας τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀχαΐας. Ὀνομαστὶ προσεκαλοῦντο ἵνα λάβωσι μέρος εἰς τὴν διαγγελομένην σταυροφορίαν τὸ ἱερὸν τάγμα τῶν ἐν Ῥόδῳ ἱπποτῶν τοῦ Ὀσπιταλίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Παλαιολόγος, ὁ τιτουλάριος λατῖνος αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωμανίας Φίλιππος ὁ Ταραντῖνος, ὁ πρίγγιψ Ἀντιοχείας καὶ κυβερνήτης τοῦ βασιλείου τῆς Κύπρου διαρκούσης τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ βασιλέως Πέτρου Β' de Lusignan, ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Λουδοβίκος, ὁ βασιλεὺς τῆς Σικελίας Φρεδερεϊκος Γ', καὶ αἱ πολιτεῖαι τῆς Γενούης καὶ τῆς Βενετίας.

Καὶ ἐν Θήβαις, μηνὶ ὀκτωβρίῳ 1373, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Νέων Πατρῶν, συνεκλήθη σύνοδος τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀχαΐας ἡγεμόνων καὶ μεγιστάνων, ὅπως συσκεφθῶσι περὶ ἀμύνης κατὰ τῶν ἀπειλούντων τὴν φραγκοκρατούμενην Ἑλλάδα Ὀθωμανῶν. Εἰς τὴν συνέλευσιν προσῆλθον, ὁ κόμης παλατῖνος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, καὶ δούξ Λευκάδος Λεονάρδος Τόκκος, ὁ δούξ τῆς Λέσβου Φραγκῖσκος Γαττιλούσιος, ὁ δυνάστης Σερίφου Ἐρμόλαος Μινῶττος, ὁ τριάρχης ἐν Εὐβοίᾳ καὶ ἔπειτα δούξ Αἰγαίου Πελάγους Νικολῶς dalle Carceri, καὶ μετ' αὐτῶν ὁ Φραγκῖσκος Ζώρζης, μαρκίων τῆς Βωδονίτσης, ὁ γενικὸς ἐπίτροπος τῶν δουκᾶτων

Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν Ματθαῖος Παράλτα, ὁ κύριος τῆς καστελλανίας Κορίνθου Νέριος Ἀκκιαϊώλης, καὶ ἄλλοι τινές. Ἄλλ' οὐδὲν κατωρθώθη ἐν τῇ συνόδῳ, ἐν ἣ ἀπλῶς διημείφθησαν φράσεις κεναί.

Ἐν τούτοις ὁ σουλτᾶνος Μουράτ τῷ αὐτῷ ἔτει 1373 τραπείς κατὰ τοῦ πρώην κράτη τοῦ Σιρμιού καὶ νῦν ἀναρρήθέντος τσάρου τῶν Σέρβων Λαζάρου, ἐκυρίευσεν τὴν Ναϊσσόν (Nish) καὶ ἠνάγκασεν τὸν Λάζαρον ὅπως καὶ τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων Σισμάν, ἵνα ἀναγνωρίσωσι τὴν ὀθωμανικὴν ἐπικυριαρχίαν γινόμενοι φόρου ὑποτελεῖς. Ἐξ ἄλλου μέρους ὁ μέγας βεζύρης Χαιρεδδίν πασσᾶς καὶ ὁ Ἑβρενὸς βέης προχωροῦντες πρὸς μεσημβρίαν ἐκυρίευσαν τὰ Βουρλά, τὰ Μάρουλα, τὴν Καβάλαν, τὴν Δράμαν, τὰς Ζίχνας, τὴν Βέροϊαν, τὰς Σέρρας, καὶ ἄλλα τῆς μεσημβρινῆς Μακεδονίας καστέλλια καὶ χωρία.

Μεταξὺ τῶν ἐν Θήβαις συναλλόντων μεγιστάνων πρὸς σύσκεψιν περὶ ἐνδεχομένης κοινῆς ἀμύνης κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ὁ βαρὼν Βοστίτσης καὶ κύριος τῆς καστελλανίας Κορίνθου Νέριος Ἀκκιαϊώλης κατὰ τὴν βραχείαν αὐτοῦ διατριβὴν ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν καθορῶν τὴν ἐκεῖ ἐπικρατοῦσαν ἀταξίαν καὶ ἐκλυσιν τῆς Κατελανικῆς ἐταιρίας, συνέλαβε τὸ παράτολμον σχέδιον τῆς κατακτῆσεως τοῦ δουκάτου. Τὸ ἀκόλουθον ἔτος 1374, βεβαιωθεὶς ἐκ τῶν προτέρων περὶ εὐμενοῦς οὐδετερότητος ἐκ μέρους τῆς Βενετικῆς πολιτείας, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιολόγου στρατοῦ Ἀλβανῶν μισθοφόρων, συλλεχθέντων μεταξὺ τῶν ἐξ Ἠπείρου καὶ Ἀκαρνανίας μεταναστῶν, δι' ὧν εἶχε κατακλύσει προηγουμένως τὴν παρ' αὐτοῦ κυβερνωμένην Ἀχαιαν, Ἀργολίδα καὶ Κορινθίαν, καὶ εἰσβαλὼν εἰς τὴν Μεγαρίδα ἐξεπόρθησε τὴν πόλιν καὶ τὸ φρούριον τῶν Μεγάρων, ἐνθα συνέλαβεν αἰχμαλώτους πλείστους Κκατελλάνους ἐκ τῶν περιφανεστέρων οἰκογενειῶν.

Τῶν Μεγάρων ἡ ἀπώλεια ἐξήγειρεν, ὡς εἰκός, τὴν ἀγανάκτησιν τῆς Ἐταιρίας, καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ δεινῆς ἔριδος μεταξὺ τοῦ πλήθους ὑποπτεύοντος προδοτικὰς ἐνεργείας ἐκ μέρους τῶν ἀρχηγῶν. Αἰματηραὶ σκηναὶ διεδραματίσθησαν ἐν Θήβαις καὶ ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ταραχῶν ἀπεβίωσεν ὁ πρωτοστράτωρ καὶ γενικὸς ἐπίτροπος Ματθαῖος Παράλτα, ἐν ἔτει 1375, τὴν δὲ ἐπὶ τῶν δουκᾶτων κυβέρνησιν ἐπετρέπη παρὰ τῆς Ἐταιρίας καὶ τοῦ βασιλέως ὁ κόμης τῶν Σαλώνων καὶ τοῦ Ζητουνίου (comte de la Sola e del Siton) Λουῆς Φρεδερεϊκος ὁ Ἀραγώνιος (1375-1381).

Ἐν ἔτει 1377, μηνὶ ἰουλίῳ, ἀπέθανεν ὁ δούξ βασιλεὺς Φρεδερεϊκος Γ' ἐν Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας, ἀφείς τῇ μονογενεῖ καὶ ἀνήλικι θυγατρὶ Μαρίᾳ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι δουκᾶτων κυριαρχίαν. Ἄλλ' ὁ πρωτεξάδελφος βασιλεὺς τῆς Ἀραγῶνος Πέτρος Δ', ὅστις ἐκλειψάσης τῆς ἐξ ἀρρένων διαδοχῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Σικελίας ἐθεώρει ἑαυτὸν ὡς τὸν ἄμεσον κληρονόμον, ὑποβοηθούμενος παρὰ τῶν ἐν τῇ νήσῳ νεωτεριζόντων καὶ ἀνυποτάκτων φεουδαρχῶν, κατέλαβε τὴν χώραν ἀναρρήθεις βασιλεὺς τῆς Σικελίας, καὶ ἀπήγαγε τὴν βασιλόπαιδα Μαρίαν, ἀρράβωνίσας αὐτὴν τῷ ἐγγόνῳ Μαρτίνῳ τῷ νεωτέρῳ.

Ἐπ' ἰσῆς ἐν Ἑλλάδι ἠγέρθη στάσις δεινὴ κατὰ τῆς ἡγεμονίας ἀνήλικος κόρης, τῆς Ἰνφάντης Μαρίας τῆς Σικελικῆς. Ὁ γενικὸς ἐπίτροπος τῶν δουκᾶτων ὕψωσε πρῶτος τὴν σημαίαν τῆς Ἀραγῶνος, καὶ ἀνευφήμησε δοῦκα τὸν βασιλέα Πέτρον Δ', συναινούντων τῶν Κατελλάνων καὶ Ἀραγωνίων βαρῶνων καὶ τῶν ἱεραρχῶν, τοῦ τε Ματθαίου ἀρχιεπισκόπου Νέων Πατρῶν, τοῦ Θηβῶν Συμεῶνος, τοῦ πρώην Μεγάρων Ἰωάννου Βούλ, καὶ τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Ἀντωνίου Βαλλεστέρ, ἀδελφοῦ τοῦ Πέτρου Βαλλεστέρ, δυνάστου Καπραίνης καὶ Πέτρας (Patria) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Θηβῶν. Τῆς ἐναντίας μερίδος, μαχομένης ὑπὲρ τῆς Ἰνφάντης Μαρίας, προίστατο ὁ μαρκίων τῆς Βυδονίτσης Φραγκίσκος Ζώρζης, ὅστις ἀπεκήρυξε τὴν Κατελανικὴν ἐταιρίαν, τεθείς ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς οἰκείας πατρίδος Βενετίας, καὶ πόλεμος ἐμφύλιος ἀνεφλέχθη μεταξὺ τῶν δύο φατριῶν, ἀπολήξας ὑπὲρ τοῦ στέμματος τῆς Ἀραγῶνος διὰ τῆς ὑποταγῆς τῶν Μαριανῶν.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα μέχρι τοῦ ἔτους 1380, ὅτε ληστρικὴ συμμορία Ναυαρράϊων μισθοφόρων στρατευομένων ὑπὲρ τοῦ δουκὸς Ἰακώβου de Baux, εἰσέβαλον ἐν τοῖς δουκάτοις, ὀρμώμενοι ἐκ Κορυφῶν τῆς Κερκύρας καὶ διερχόμενοι τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Βερνάρδου Βαρβάσσα καὶ Πέτρου Σάν-Σουπερᾶν τοῦ ἐπικαλουμένου Βορδῶ, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Γαλοηρᾶνος Παράλτα πολιτάρχης καὶ κατεπάνω τῆς Ἀττικῆς μετὰ τοῦ καστελλάνου Ῥωμαίου de Bellarbie, ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως, ἐνθα ὑπέστησαν μακρὰν πολιορκίαν, ἐπεχείρησαν ἔξοδον κατὰ τῶν Ναυαρράϊων, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν· καὶ ὁ μὲν καστελλᾶνος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἐξηκολούθει τὴν ἀμυναν κατὰ τῶν ἐφό-

δων τῶν πολεμίων, ἀλλ' ὁ πολιτάρχης Γαλοθηρᾶνος Περάλτα συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ἐβλήθη εἰς φυλακὴν ἔπειτα ἐν Θήβαις, καὶ ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων διηρπάγη. Μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν Ἀθηναίων, ὁ κατελανικῆς ἰσοτιμίας ἀπολαύων νοτάρης Δημήτριος Πένδης διακρίθη μαχόμενος παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ πολιτάρχου, ὅπως καὶ πρὶν ὅτε ἐπολέμει ὑπὲρ τῆς Σικελικῆς δυναστείας ἐν ἔτει 1374 ἐπὶ τῆς ἀλώσεως τοῦ κάστρου τῶν Μεγάρων ὑπὸ Νερίου τοῦ Ἀκκιαϊώλου.

Ὅμοίαν τύχην οἶαν ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ὑπέστη καὶ ἡ Λεβάδεια ὑπερασπιζομένη ὑπὸ τοῦ καστελλάνου Γυλιέλμου Ἀλμενάρα, ὅστις καὶ ἐφρονεῖτο μαχόμενος κατὰ τῶν προχωρούντων εἰς ἔφοδον ἐχθρῶν. Ἐπὶ τέλους ἔπεσαν καὶ αἱ Θῆβαι, μεθ' ὅλην τὴν βοήθειαν τῶν παρὰ τοῦ κόμητος τῆς Δημητριάδος σταλέντων Ἀλβανῶν ἐκ Θεσσαλίας ἐπικούρων. Ὅμως ἡ ὀρεινὴ Φωκίς μετὰ τῶν ὄχυρῶν αὐτῆς καστελλίων καὶ κλεισωρειῶν, τὰ Σάλωνα, καὶ τὰ φρούρια Νέαι Πάτραι, Σιδηρόκαστρον καὶ Ζητούνιον, παρουσίασαν εἰς τοὺς Ναυαρράιους πεισματώδη ἀντίστασιν, βοηθεῖα τοῦ κόμητος τῆς Δημητριάδος σπεύσαντος εἰς ἐπικουρίαν καὶ ἐμβαλόντος ἰσχυρὰς φρουρὰς Ἀλβανῶν μισθοφόρων.

Ἐν τῷ δουκάτῳ τῶν Ἀθηναίων, αἱ πρὶν διχοστατοῦσαι καὶ διηρημέναι πόλεις, ὁμονοήσασαι ἐπὶ τῇ κοινῇ συμφορᾷ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Ναυαρράιων συνεκρότησαν κατὰ μέρος συνελεύσεις ὑπὲρ τῶν κοινῶν συμφερόντων· τὴν μὲν ἐν Ἀθήναις, προεδρευομένην ὑπὸ τοῦ καστελλάνου καὶ κατεπάνω τῆς χώρας Ρωμαίου de Bellarbro, τὴν δὲ ἐν Σαλώνοις, προεδρευομένην ὑπὸ τοῦ κόμητος Λουῆ Φρεδερείκου τοῦ Ἀραγωνίου, ἐν ἧ' ἔλαβον μέρος καὶ φυγάδες ἐκ τῶν κατεχομένων ἔτι ὑπὸ τῶν Ναυαρράιων πόλεων τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Λεβαδείας.

Ἀμφότεραι αἱ συνελεύσεις, ἐν αἷς παρουσιάσθησαν οἱ σύνδικοι καὶ οἱ πρόκριτοι τῶν πόλεων, καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπαρχιῶν, ἐψήφισαν βουλευμάτα, τὰ λεγόμενα κεφάλαια (capitols), ἐν οἷς ἀπεικονίζοντο διὰ ζοφερῶν χρωμάτων ἢ τότε κατὰπτωσις τῆς χώρας τῶν δουκάτων, ἢ πενία καὶ ἀθλιότης τῶν πόλεων, τὰ ἀντιμαχόμενα αὐτῶν συμφέροντα, αἱ παρελθοῦσαι ἔριδες καὶ ἡ ἐνεστῶσα ἀναρχία, πρὸ πάντων δὲ αἱ προσωπικαὶ τῶν ἀρχόντων ἀντιζηλῖαι.

Τὰ κεφάλαια καὶ ἄλλα αἰτήματα καὶ παρακλήσεις τῆς ἐν Ἀθήναις συνελεύσεως παρουσίασαν τῷ βασιλεῖ Πέτρῳ Δ' διατρέβοντι ἐν

Λερίδα τῆς Καταλωνίας, μηνὶ Ιουλίῳ τοῦ ἔτους 1380, εἰδικοί ἀπεσταλμένοι καὶ ἐπίτροποι, ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Μεγάρων Ἰωάννης Βούλ, καὶ ἐκ τῶν προκρίτων ὁ Γεράλδος Ροδονέλλα κάτοικος Ἀθηναίων. Ἐν τέλει τῆς ἀναφορᾶς ἰκετεύετο ὁ βασιλεὺς ἵνα μὴ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων μηδὲ παραιτηθῇ ποτε τοῦ ἐπ' αὐτῶν τίτλου, μηδὲ παραδῶσῃ αὐτὰς ξένη κυριαρχία εἰς ἀντάλλαγμα ἄλλης χώρας, ἀλλὰ τηρήσῃ αὐτὰς ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἱεροῦ καὶ ἀγίου στέμματος τῆς Ἀραγωνίας, μεταβιβάζων τὰ ἐπ' αὐτῶν δικαιώματα τοῖς διαδεξομένοις αὐτὸν νομίμοις ἀπογόνους καὶ κληρονόμοις. Ἡ ἀναφορὰ ὑπεγράφητο παρὰ τοῦ Ρωμαίου de Bellarbro καστελλάνου καὶ κατεπάνω τοῦ κοινοῦ Ἀθηναίων, καὶ παρὰ τῶν συνδίκων, συμβούλων καὶ προκρίτων, τὴν κ' ἡμέραν τοῦ μηνὸς Μαΐου, τοῦ ἔτους 1380.

Τὰ κεφάλαια καὶ αἰτήματα τῆς συνελεύσεως τῶν Σαλώνων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Λεβαδείας καὶ τῶν Θηβῶν παρουσίασε τῷ βασιλεῖ ὀλίγας ἡμέρας ὑστερώτερα ὁ Βερνάρδος Βαλλεστέρ, πληρεξούσιος ἐπίτροπος τοῦ κόμητος τῶν Σαλώνων Λουῆ Φρεδερείκου τοῦ Ἀραγωνίου, καὶ πρεσβευτῆς τοῦ κοινοῦ τῶν ὑπὸ τῶν Ναυαρράιων κατεχομένων πόλεων Θηβῶν καὶ Λεβαδείας. Οὗτος εἶχεν ἐπ' ἴσης ἐντολὴν ἵνα ὁμολογήσῃ ἐν ὀνόματι τῶν καταδυναστευομένων πόλεων, ὅτι καὶ αὐταὶ ἀνεγνώριζον τὸν βασιλέα Πέτρον Δ' καὶ τοὺς διαδεξομένους αὐτὸν βασιλεῖς Ἀραγωνίας καὶ κόμητας Βαρκελώνης ὡς οἰκέλους βασιλεῖς καὶ δούκας, καὶ ὅτι ἤθελον διατελῆ γνήσιοι ὑποταγεῖς καὶ πιστοὶ ὑπήκοοι ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἐν πλήρει αὐλῇ, ἐν Λερίδα τῆς Καταλωνίας, τὴν πρώτην τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου 1380, ὁ βασιλεὺς ἀποδεχθεὶς εὐμενῶς τὰς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Μεγάρων Ἰωάννου Βούλ, Γεράλδου τοῦ Ροδονέλλα καὶ Βερνάρδου Βαλλεστέρ παρουσιασθείσας ἀναφορὰς μετὰ τῶν αἰτημάτων τοῦ κοινοῦ Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων πόλεων, ἀπεκρίνατο ὅτι προνοῶν ὑπὲρ τῆς ἀγαθῆς τοῦ τόπου διοικήσεως ἀποστέλλει αὐτοῖς τὸν ὑποκόμητα Φίλιππον Δαλμάτιον Ροκαβέρτην ὡς ἐπίτροπον καὶ κυβερνήτην (vicari et regidor) τῶν δουκάτων Ἀθηναίων καὶ Νέων Πατρῶν, μετὰ πληρεξουσιότητος, ἵνα διορίζῃ οἷους ἂν κρίνῃ ἀξίους ὡς πολιτάρχας καὶ καστελλάνους ἐπὶ τῶν πόλεων καὶ φρουρίων, πεποιθὼς ὅτι τὸ κοινὸν Ἀθηναίων, τὸ κοινὸν τῶν Θηβῶν, καὶ ὁ κόμης τῶν Σαλώνων Λουῆ Φρεδερείκος ὁ Ἀραγωνίος, ὅπως καὶ πάντες οἱ ἄλλοι

λοι βαρώνες και ἱππόται, και πᾶσαι αἱ κοινότητες τῶν δουκάτων θέλουσι προκόψῃ διοικούμενοι και κυβερνῶμενοι παρὰ τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου· ὅτι ἦτο καιρὸς ὅπως παύσωσιν αἱ διαιρέσεις και διενέξεις τοῦ παρελθόντος, μηδὲ γινομένου πλέον λόγου περὶ αὐτῶν· ὅτι αἱ ἐκδουλεύσεις και ὑπηρεσίαι τοῦ καστελλάνου και κατεπάνω Ἀθηνῶν Ῥωμαίου de Bellarbre θέλουσιν ἀναγνωρισθῆ και ἀμειφθῆ κατὰ τὸ προσῆκον· τῷ δὲ πιστῷ και πεφιλημένῳ νοταρίῳ Δημητρίῳ Ῥένδῃ, πολίτῃ Ἀθηναίῳ, ὅστις πιστῶς και τιμίως παρέσχεν ὑπηρεσίας τῇ βασιλείᾳ, ἐμμένων τῷ ἀγῶνι πρὸς ἄμυναν τῆς χώρας τῶν δουκάτων, ὅπως και ἄλλοτε διεκρίθη μαχόμενος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐν καιρῷ τῆς ἀλώσεως τῶν Μεγάρων, ἀποδίδεται τῷ ἀξίωμα καγκελλαρίου τῆς πόλεως Ἀθηνῶν, και προσεπικυροῦνται αἱ παλαιόθεν παρὰ τοῦ μακαρίας μνήμης βασιλέως Φρεδερείκου, δουκὸς Ἀθηνῶν, ἀπονεμηθεῖσαι ἐλευθερίαι, ἀσυνδοσίαι, τιμαί, ἀξιώματα και ὠφελήματα, ἐν ἕσῃ μοίρᾳ πρὸς τοὺς ἄλλους κατακτητὰς (conquistadors) τοὺς ἀπολαύοντας τοιούτων προνομίων ἐν τοῖς δουκάτοις Ἀθηνῶν και Νέων Πατρῶν· ὅτι αἱ ῥηθεῖσαι προνομία και χάριτες και σολέμνια (solemnitats) (1) μεταβιβασθήσονται κληρονομικῶς και τοῖς ἀπογόνοις αὐτοῦ, υἱοῖς και θυγατράσιν εἰς τὸ διηνεκές, ὅπως και τῷ συγγενεῖ Ἰωάννῃ Ῥένδῃ και τοῖς ἀπογόνοις αὐτοῦ, ἵνα ἀπολαύωσι πάσης ἐλευθερίας και ἀτελείας, και ἔχωσι τὰς αὐτὰς τιμὰς και δικαιώματα, ὅπως και οἱ λοιποὶ πεφιλημένοι και γνήσιοι ὑποταγεῖς ἐκ τῆς τάξεως τῶν κατακτητῶν· ὅτι ἐξέδωκε πρόσταγμα πρὸς πάντας τοὺς ἐν τοῖς δουκάτοις δημοσίους λειτουργούς, ἵνα πάντα και ἕκαστα ἐκ τῶν κτημάτων τοῦ νοταρίου Δημητρίου Ῥένδῃ και τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ, καθὼς και ἐκεῖνα τοῦ συγγενοῦς Ἰωάννου Ῥένδῃ και τῶν ἐξ αὐτοῦ, ὡς προνομιοῦχα, ἀκαταζήτητα, ἀκαταδούλωτα, ἐλεύθερα δημοσίων τελῶν, και ἀνώτερα πάσης ἄλλης ἐπιτηρείας και ἐπιθέσεως.

Μετὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ βασιλέως οἱ ἀπεσταλμένοι πρεσβευταί, ἐπ' ὄνοματι τῶν πόλεων ἄς ἀντεπροσώπευον, ὠρκίσθησαν εἰς τὸν Θεὸν και τὰ ἅγια Εὐαγγέλια πίστιν και ὑπακοὴν αὐτῷ τε τῷ ἐκλεκτῷ και παραδεκτῷ βασιλεῖ και δουκὶ και τοῖς διαδεξομένοις αὐτὸν βασιλεῦσιν Ἀραγῶνος και κόμησι Βαρκελώνης, ὡς γνήσιοι ὑποταγεῖς (vas-

(1) Σολέμνια ἐν βυζαντινῇ διαλέκτῳ, και solemnitates λατινιστί, ἐκαλοῦντο αἱ βασιλικαὶ δωρεαί.

sals) και ὑπήκοοι· ἔτι δὲ ὑπεσχέθησαν τήρησιν ἀπαρέγκλητον τῶν συνηθειῶν τῆς Βαρκελώνης και τῶν θεσμῶν τῆς Καταλωνίας (1).

Τὴν ἰα' τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου ἀνεκοίνου δι' ἐπιστολῆς ὁ βασιλεὺς Πέτρος Δ' « τοῖς πεφιλημένοις και πιστοῖς, τῷ τε καστελλάνῳ και τοῖς συνδίκοις, προκρίτοις και συμβούλοις τοῦ κοινοῦ Ἀθηνῶν » (2), ὅτι ἐδέξατο ἐπ' ὄνοματι αὐτῶν ὄρκον πίστεως και ὑποταγῆς, ὃν ὤμωσαν ἐν χερσὶν αὐτοῦ οἱ ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλέντες ἀντιπρόσωποι και ἐπίτροποι, ὃ τε ἐν Χριστῷ πατῆρ Ἰωάννης Βούλ διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐπίσκοπος Μεγάρων, και ὁ πρόκριτος Γεράλδος Ῥοδονέλλα και ὅτι ἐν βραχεῖ ἀποστέλλεται αὐτοῖς ὁ εὐγενῆς και πεφιλημένος σύμβουλος τῆς βασιλείας Φίλιππος Δαλμάτιος ὑποκόμης τῆς Ῥοκαβέρτης, γενικὸς ἐπίτροπος και κυβερνήτης, ὅστις Θεοῦ ἐπιβοηθουῦντος, και συμμαχούντων αὐτῷ τοῦ δικαίου και τῆς πίστεως τῶν ὑπηκόων, θέλει ἀποκαταστήσῃ ἐν ταῖς χώραις τῶν δουκάτων εἰρήνην και ἀσφάλειαν ζωῆς και περιουσίας.

Τὰ αὐτὰ ἐπέστελλεν ὁ βασιλεὺς και ταῖς ἄλλαις πόλεσι τῶν δουκάτων, Θήβαις, Σιδηροκάστρῳ, Λεβαδείᾳ και Νέαις Πάτραις, ἔτι δὲ τῷ κόμητι τῶν Σαλώνων Λουῆ Φρεδερείκῳ τῷ Ἀραγωνίῳ, εἰδοποιῶν τὴν προσεχῆ ἀποστολὴν τοῦ Φιλίππου Δαλματίου ὑποκόμητος Ῥοκαβερτίνου, ὡς ἐπιτρόπου και τοποτηρητοῦ ἐν τοῖς δουκάτοις Ἀθηνῶν και Νέων Πατρῶν (3).

Ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ ἦν ὁ βασιλεὺς Πέτρος Δ', λήγοντος ἀπριλίου 1381, ἀπηύθυνεν ἐκ Σαραγῶσης τῷ κόμητι τῆς Δημητριάδος και πᾶσι τοῖς Ἀλβανοῖς τοῖς οἰκοῦσι τὸ τέρμα τῆς Ἑλλάδος (4), εὐχαριστῶν αὐτοῖς διὰ τὰς μέχρι τοῦδε ὑπηρεσίας ὑπὲρ τοῦ στέμματος τῆς Ἀραγῶνος, και διὰ τὴν φύλαξιν τῶν δουκάτων, και ἰδίᾳ τῶν κτήσεων τοῦ οἰκείου τῇ βασιλείᾳ Λουῆ Φρεδερείκου τοῦ Ἀραγωνίου, ὠρίζεν ὅτι, ἄμ.χ. ἐμφανισθέντος τοῦ ἐπιτρόπου και τοποτηρητοῦ ὑπο-

(1) Σώζεται ἡ ἀρχέγραφος πρᾶξις τῆς παρουσιάσεως και ὀρκωμοσίας, ἀποτεθειμένη ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ στέμματος τῆς Ἀραγῶνος ἐν Βαρκελώνῃ.

(2) « Als amats e feals nostres, los castellà, sindichs, promens et consell della universitat de Cellines ».

(3) « vicari e lochinent en los ducats de Athenes e de Neopatria ».

(4) « Als noble amat e feals nostres, lo compte Mitra e tots altres Albaneses habitants en lo terme de la Ellada ». Ὑπὸ τὴν λέξιν τέρμα τῆς Ἑλλάδος, νοεῖται ἡ Φθιώτις μετὰ τῆς ὑπὸ τὸ Πήλιον Μαγνησίας.

κόμητος 'Ροκαβέρτης, ἔδει ἵνα παραδώσωσιν αὐτῷ τὰ φρούρια καὶ καστέλλια τῶν δουκάτων, καὶ βοηθήσωσιν αὐτὸν κατὰ τῶν Ναυαρράιων, οἵτινες ἐκράτουν ἔτι τὰς Θήβας καὶ τὴν Λεβάδειαν.

'Αλλ' ὁ διορισθεὶς τοποτηρητῆς τοῦ βασιλέως καὶ κυβερνήτης ὑποκόμης 'Ροκαβέρτης ἐπὶ πολὺ ἐβράδυνε τὴν εἰς Ἑλλάδα ἄφιξιν καὶ παρουσίαν αὐτοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὄμως, ἀρχομένου τοῦ ἔαρος 1381, ὁ Γαλθηρᾶνος Περάλτα φυγὼν διὰ νυκτὸς ἐκ Θηβῶν ὅπου ἐφυλάττετο αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Ναυαρράιων, καὶ ἀθροίσας ἐκ τοῦ προχείρου νέας δυνάμεις κατελανικοῦ στρατοῦ, ἐπέπεσε ῥαγδαίως κατ' αὐτῶν καὶ ἐξέβαλε τῆς χώρας ὀλοτελῶς. Ἐφ' ᾧ ὁ βασιλεὺς Πέτρος Δ' μηνὶ μαίῳ ἀπέστειλε τῷ ἀπολυτρώσαντι τὴν χώραν ἀπὸ τῶν Ναυαρράιων Γαλθηρᾶνῳ συγχαρητήριον ἐπιστολὴν ἐκφράζων τὴν βασιλικὴν εὐαρέσκειαν, καὶ ἐντελλόμενος αὐτῷ τὴν παράδοσιν τῶν ἐπανακτηθέντων φρουρίων τῷ διορισθέντι γενικῷ ἐπιτρόπῳ Φιλίππῳ Δαλματίῳ ὑποκόμητι 'Ροκαβέρτης ἅμα τῇ ἀφίξει αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας. Συγχρόνως ἐξέδωκεν ὁ βασιλεὺς διάγγελμα γενικῆς ἀμνηστίας ὑπὲρ τῶν κατοίκων τῶν δουκάτων, φράγκων τε καὶ γραικῶν, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὅσοι ἔλαβον μέρος εἰς τὰς ἐπὶ τῆς μεσοβασιλείας ταραχάς, ἢ καὶ συνεμάχησαν ἔπειτα τοῖς Ναυαρράιῳ κατὰ τῆς Ἑταιρίας.

Οἱ ἐκ τῶν δουκάτων ἐξωσθέντες Ναυαρράιοι περαιωθέντες τὴν Κορινθιακὴν θάλασσαν εἰσέβαλον εἰς Ἀχαΐαν, ἣν καὶ κατέκτησαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ δουκὸς Ἰακώβου de Bauk, ἀντιποιοιουμένου τὴν ἐπ' αὐτῆς κυριαρχίαν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν κτήσεων τοῦ Νερίου Ἀκκιαϊώλου, Βοστίτσης, Σκόρτας καὶ Καλαμάτας. Βάϊλος, ἢ τοι κυβερνήτης τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας διωρίσθη τότε ὁ Μαλιώττος Κοκκαρέλ (1382-1386), οἱ δὲ νέοι κατακτηταὶ ἐνεκατεστάθησαν μονίμως ἐν τῇ δυσμικῇ Πελοποννήσῳ, ἐνθα διετηρήθησαν ὑπὲρ τὰ πενήτηκοντα ἔτη, ἐγείραντες παρὰ τὴν ἀρχαίαν Πύλον τῆς Μεσσηνίας ὄχυρὸν φρούριον κληθὲν ἀπ' αὐτῶν Ναυαρρίνον ἢ τοι chateau Navarres. Ἀλλ' ἡ Μεθώνη καὶ Κορώνη ἐτέλουν πάντοτε ὑπὸ τοὺς Βενετούς.

Ὁ ἐπίτροπος καὶ τοποτηρητῆς τοῦ βασιλέως Πέτρου Δ' ὑποκόμης τῆς 'Ροκαβέρτης μετὰ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 1381, πολιτευόμενος φρονίμως ἐπροθυμεῖτο ἵνα διάγῃ εἰρηρικῶς πρὸς τὰς γειτονεούσας ἐξουσίας ἢ τοι τοὺς Βενετούς τῆς Εὐ-

βοίας, τὸν σέρβον βασιλέα τῆς ἐν Ἑλλάδι Βλαχίας, τὸν δεσπύζοντα τῶν Μεγάρων, τῆς Κορινθίας καὶ τῆς Ἀργολίδος Νέριον Ἀκκιαϊώλην τὸν ἐκ Φλωρεντίας, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἐν Ῥόδῳ ἱερὸν τάγμα τοῦ Ὀσπιταλίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸ κατέχον πλεῖστα ὄσα κτήματα ἐν Ἀχαΐᾳ, Ἑλλάδι τε καὶ Εὐβοίᾳ. Αὐτοὶ οἱ πρῶην στασιάζσαντες κατὰ τῆς Ἑταιρίας καὶ συμμαχήσαντες τοῖς Ναυαρράιῳ τριάρχαι dalle Carceri ἐκ Βερόνης, καὶ ὁ μαρκίων Βωδονίτσης Φραγκίσκος Ζώρζης ὤμωσαν καὶ πάλιν ὄρκον φεουδαλικῆς ὑποταγῆς τῷ βασιλεῖ τῆς Ἀραγῶνος διὰ τὰς ἐν τῷ δουκάτῳ τῶν Ἀθηνῶν κτήσεις αὐτῶν, ἐπιφυλαττομένης ὄμως πάντοτε τῆς προσωπικῆς ὑπηκοότητος τῇ πατρίδι Βενετίᾳ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξ αἰτίας τῶν ἐπὶ μεσοβασιλείας ἐμφυλίων σπαραγμῶν, καὶ τῶν τούτοις συμπαρομαρτούντων διωγμῶν, ἔτι δὲ μᾶλλον διὰ τὰς ἐπὶ Ναυαρράιων ἐπιδρομὰς καὶ καταστροφάς, καὶ τὰς συχνὰς ἐπιδημίας τῆς κατατρυχούσης τότε τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην πανώλους, ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας ἔπασχε δεινῶς· οἱ ἐν λόγῳ δουλείας ἐργαζόμενοι τὰς γαίας ἰθαγενεῖς χωρῖται πρὸ πολλοῦ εἶχον καταστραφῆ, ἄλλοι δὲ καταλείποντες τὰ δουκᾶτα ἔφευγον εἰς Εὐβοίαν καὶ εἰς Πελοπόννησον ἵνα εὕρωσιν ἐκεῖ ἐλευθέραν ἐργασίαν καὶ πόρον ζωῆς, καὶ οὕτως ὁ τόπος εἶχεν ἐρημωθῆ τὸ παράπαν ἐργατικῶν χειρῶν. Ὁ βασιλεὺς μαθὼν τὸ λυπηρὸν αὐτὸ γεγονός ἐσκέφθη μέσον θεραπείας τὴν προσέλκυσιν νέων ἐποίκων πρὸς καλλιέργειαν τῶν ἐγκαταλειμμένων γαιῶν, καὶ διὰ γραμμάτων ἀπὸ τοῦ μηνὸς δεκεμβρίου 1382 ἔδιδεν ἐντολὴν τῷ βασιλικῷ ἐπιτρόπῳ ὅπως δωρήσῃται ἀτέλειαν δύο ἐτῶν τοῖς βουλομένοις ἵνα ἐνοικισθῶσιν ἐν τοῖς δουκάτοις Ἀλβανοῖς ἐκ τῶν γειτονικῶν τῆς Αἰτωλίας καὶ Θεσσαλίας χωρῶν. Ἀλλὰ τὸ χρηστὸν τοῦτο βούλευμα ἀπέτυχε διὰ τὴν ἀκαταστασίαν τῶν τότε χρόνων· ἡ πραγματικὴ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου ἐναπέκειτο εἰς τὴν διαδεχθεῖσαν τοὺς Κατελάνους φλωρεντικὴν τῶν Ἀκκιαϊῶλων δυναστείαν.

Ὁ θανὼν ἐν ἔτει 1382 κόμης τῶν Σαλώνων καὶ τοῦ Ζητουνίου Λουῆς Φρεδερεῖκος ὁ Ἀραγωνίος, ἐκ τῆς συζύγου Ἑλένης, θυγατρὸς τοῦ δεσπότη Ἰωάννου, καὶ ἀνεψιάς τοῦ δεσπότη τοῦ Μισθρᾶ σεβαστοκράτορος Δημητρίου Καντακουζηνοῦ, κατέλιπε μονογενῆ καὶ ἀνήλικα θυγατέρα, Μαρῖαν Φρεδερεῖκην Καντακουζηνὴν τὴν Ἀραγωνίαν.

Ὁ βασιλεὺς Πέτρος Δ' ἐν συλλυπητηρίῳ ἐπιστολῇ γραφείῳ ἐν Τορτώσῃ τῆς Καταλωνίας τὴν 17 ἡμέραν τοῦ μηνὸς νοεμβρίου καὶ κατευθυνομένη πρὸς τὴν χήραν κομήτισσαν Ἑλένην Καντακουζηνήν, ὑπέσχετο τὴν βασιλικὴν προστασίαν αὐτῇ τε καὶ τῇ θυγατρὶ Μαρίᾳ, ἡ προσεπεκύρου καὶ τὴν βαρωνίαν τοῦ Σιδηροκάστρου διὰ βίου, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅτι ἤθελεν ἀρράβωνισθῆ Βερναδούκην τὸν υἱὸν τοῦ εὐγενοῦς καὶ πεφιλημένου συμβούλου καὶ προκαθημένου ἐπὶ τῶν προσόδων, κυροῦ Δαλματίου ὑποκόμητος τῆς Ῥοκαθέρτης, γενικοῦ ἐπιτρόπου ἐν τοῖς δουκάτοις Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν (1). Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ὁ ὑποκόμης ἀνεκλήθη ἀπὸ τῶν δουκάτων, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐστάλη ἀντικυβερνήτης (virregidor) ὁ Ραϊμόνδος Βιλανουεῦα (1382-1383) ὁ δὲ ἀρράβων ἐματαιώθη. Τότε ὁ κύριος τῆς καστελλανίας Κορίνθου καὶ τῶν Μεγάρων, Νέριος Ἀκκιαϊώλης ἐζήτησε τὴν χεῖρα τῆς νεαρᾶς κομητίσσης Μαρίας ὑπὲρ τοῦ οἰκείου συγγενοῦς τῆς συζύγου Πέτρου Σαρακηνοῦ τοῦ ἐκ Σαρακηνῶν τῆς Εὐβοίας· ἀλλὰ τοιοῦτο ἀνάρμοστον, οὐχὶ ἐξ ἴσου εὐγενὲς συνοικέσιον μετὰ κοινοῦ ἀνδρὸς ἰδιωτικοῦ, ἀπήρεσκε τῇ ἐπὶ τῷ βασιλικῷ γένει ἐαυτῆς καὶ τῆς θυγατρὸς ἐπαιρομένη καὶ ὑπερηφάνῳ κομητίσση Ἑλένη (2)· δι' ὃ ἀποβάλλουσα τὰς ἐπαναλαμβανόμενας προτάσεις τοῦ Νερίου, ἠρράβωνισε τὴν θυγατέρα ἐν ἔτει 1384 τῷ σέρβῳ Στεφάνῳ Δούκα Χλαπηνῷ τῷ πιγκέρνῃ, δυνάστη Φαρσάλου καὶ Δομοκοῦ, υἱῷ Ραδοσλαύου Χλαπηνοῦ τοῦ πιγκέρνου καὶ τῆς καισαρίσσης χήρας τοῦ ποτὲ δεσπότη τῆς Ἡπείρου σέρβου καίσαρος Γρηγορίου Πρελούπου (3). Ἀλλὰ καὶ οὐ-

(1) « Lo noble en Bernaduch, fill del noble et amat conseller o camorlonch » nostre, mossen Dalmau vescomte de Rochaberti, vicari general... en los » « ducats d'Athènes e de Lapatria ». — Σφάλλεται ἄρα ὁ Κάρολος Ηορτὸν ὀνομάζων τὸν μνηστῆρα Γοδοφρεῖδον, καὶ λέγων ὅτι δῆθεν ὁ ὑποκόμης Ῥοκαθέρτης ἐπέβη τὴν κομήτισσαν Ἑλένην πρὸς τὸ συνοικέσιον παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ βασιλέως, καὶ ὅτι διὰ τοῦτα παροργισθεὶς εἰς τὸ ἔπακρον ὁ μονάρχης ἀνεκάλεσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δουκάτων.

(2) Ἡ Μαρία Φρεδερεϊκή κατήγετο μητρόθεν ἀπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ καὶ δεσποτικοῦ οἴκου τῶν Καντακουζηνῶν, οὗσα δισεγγόνη τοῦ αὐτοκράτορος Ματθαίου Καντακουζηνοῦ· πατρίθεν δὲ ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Σικελίας καὶ Ἀραγῶνος, οὗσα τρισεγγόνη τοῦ βασιλέως Φρεδερεϊκοῦ Β'.

(3) Χλαπηνοὶ ὀνομάζοντο οἱ σέρβοι δυνάσται τῆς Φαρσάλου καὶ τοῦ Δομοκοῦ, ἔλκοντες τὸ γένος ἀπὸ τῆς κόμης Χλαπηνῆς ἢ τοῦ Χλέβνας, ἐν τῇ δαλματικῇ Ναρέντα τοῦ Μαυροδουνίου. Ὁ Λαόνικος Χαλκοκονδύλης ἀπεκάλει αὐτοὺς Κερναίους, διότι τὸ Μαυροδούνιον καλεῖται σερβιστὶ Κέρνα-Γόρα, ἢ τοῖς Μαῦρον ὄρος, οὗ οἱ δυνάσται πρᾶγματι ὀνομάζοντο Κερναῖοι καὶ Κερναδαῖ (Cernoj καὶ Cernojenitoh).

τος ὁ ἀρράβων μετὰ τινα χρόνον διελύθη, ὁ δὲ Στέφανος Δούκας καταστάς ὑποτελής τῷ Σουλτάνῳ Βαϊεζήτ, καὶ νυμφευθεὶς τὴν ἀδελφὴν τοῦ τελευταίου μαρκίωτος τῆς Βωδονίτσης Ἰακώβου Ζώρζη, ἐξεβλήθη τέλειον ἀπὸ τῆς κυριότητος τῆς Φαρσάλου ἐν ἔτει 1396 παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν.

Μηνὶ ἀπριλίῳ 1383, διὰ βασιλικοῦ γράμματος ἐκ Τορτώσας ὁ δούξ βασιλεὺς Πέτρος Δ' ἐδώρει τῷ πιστῷ νοταρίῳ καὶ καγκελλαρίῳ τῆς πόλεως Ἀθηνῶν Δημητρίῳ Ῥένδῃ διὰ τὰς ἐξαιρετικὰς τῆ βασιλείας ὑπηρεσίας, αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀπογόνους αὐτοῦ εἰς τὸ διηνεκές δύο οἰκογενεῖας δουλευόντων ἐναπογράφων χωριτῶν (duas familias viliporum), ἃς ἐκέκτητο ποτὲ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀθηνῶν ὁ καστελλανός τῆς Λεβαδείας Γυλιέλμος Ἀλμενάρα, ὁ φονευθεὶς ὑπὸ τῶν Ναυαρράϊων ἐν ἔτει 1380· καὶ οὐχὶ μόνον τὰς δουλεύουσας αὐτὰς οἰκογενεῖας μετὰ τῶν τέκνων καὶ κτημάτων, ὁσπιτίων, ἀγρῶν καὶ ἀμπελώνων, ἀλλὰ καὶ τὰ κτήματα τὰ ἀνήκοντα ποτὲ τῷ ἀντάρτῃ Πέτρῳ Ἰβάνιεζ ἐν Θήβαις καὶ τοῖς περιχώροις, μετὰ τῶν προκαθημένων καὶ δουλευόντων παροίκων, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων ἐδωρεῖτο ὁ βασιλεὺς τῷ Δημητρίῳ Ῥένδῃ, αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀπογόνους αὐτοῦ, δωρεὰν τελείαν καὶ ἀμετάκλητον εἰς τὸ διηνεκές.

Τὸν ἀντικυβερνήτην Ῥαϊμόνδον Βιλανουεῦα διεδέχθησαν οἱ ἀδελφοὶ Ῥογῆρος Β' καὶ Ἀντώνιος de Lluvia (1383-1385), ἀντὶ τοῦ διορισθέντος γενικοῦ ἐπιτρόπου Βερνάρδου Κορνέλλα, ὅστις δὲν ἐπρόφθασεν ἵνα παραλάβῃ τὴν ἐπὶ τῶν δουκάτων ἀρχὴν. Διότι ὁ Νέριος Ἀκκιαϊώλης, ἀρχομένου τοῦ ἔαρος 1385, ὀρμήσας ἀπὸ τῶν Μεγάρων εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὑπ' αὐτὸν Ἀλβανῶν μισθοφόρων, καὶ διὰ θαλάσσης κατέλαβε τὸν Πειραιᾶ προαποστείλας ἐπὶ τούτῳ Τούρκους πειρατὰς.

Οἱ ἀδελφοὶ de Lluvia μετ' ὀλιγαριθμοῦ καὶ ἀσυντάκτου κατελαβανικοῦ στρατοῦ ἐκ Θηβῶν ἀντεπεξῆλθον κατὰ τοῦ Νερίου, ἀλλ' ἠττήθησαν πεσόντες ἐν τῷ ἀγῶνι, ὁ δὲ Νέριος ἀνεμποδίστως εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐκεῖ, παρὰ τὸν τίτλον « κύριος καστελλανίας Κορίνθου », περιεβλήθη καὶ ἄλλον « αὐθέντης δουκιᾶμου Ἀθηνῶν », ἡ δὲ Ἀττικὴ καὶ Βοιωτία ἐγένετο ὑποχείριος τοῖς Ἀλβανοῖς. Μόνῃ ἢ ἀκρόπολις ἀντεῖχεν ἀκόμη ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἀφιχθησομένων ἐξ Ἀραγῶνος ἐπικουριῶν.

Ὁ βασιλεὺς Πέτρος Δ', μαθὼν τὰ συμβεβηκότα, ἀπέστειλε κυβερνήτην καὶ ἐπίτροπον Πέτρον de Pau (1382-1387) μετὰ νεοσυλλέκτου στρατοῦ ἐκπλεύσαντος ἐκ Βαρκελώνης καὶ διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἀφικομένου καὶ ἀποβάντος εἰς Κρέουσαν (Riva d'Ostia) τὸν λιμένα τῶν Θεσπιῶν· ὅμως ἡ ἀνάκτησις τοῦ δουκάτου ἀπέτυχεν· οὐδὲ ὠφέλησε τὸ παράπαν ὁ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Πέτρου Δ', μηνὶ Ἰανουαρίῳ 1387, ὑπὸ τοῦ διαδόχου βασιλέως δουκὸς Ἰωάννου ἐπαναληφθεὶς διορισμὸς τοῦ Φιλίππου Δαλματίου ὑποκόμητος Ῥοκαβέρτης ὡς κυβερνήτου καὶ τοποτηρητοῦ. Οὗτος οὐδὲ ἐπρόφθασεν ἵνα κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα· διότι καὶ αὐτὴ ἡ ἀκρόπολις τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τέλος εἶχε πέσῃ ἐν χερσὶ τοῦ Νερίου Ἀκκιαϊώλου, καὶ διὰ τῆς πτώσεως τοῦ ἐρύματος τούτου τῶν δουκῶν ἔλαβε τέλος ἡ ἐπὶ ἑβδομήκοντα ἔξ ὅλα ἔτη (1311-1387) διαρκέσασα ἐπικράτησις τῶν Κατελάνων· οὔτε ἔμεινεν ἔχνος αὐτῶν. Τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ φραγκικοῦ στρατοῦ τῆς Ῥωμανίας» κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν τοῦ πολυμηχάνου καὶ ἰσχυροῦ κυρίου τῆς καστελλανίας Κορίνθου, Νερίου Ἀκκιαϊώλου τοῦ ἐκ Φλωρεντίας· καὶ οἱ μὲν ἔπεσον μαχόμενοι ἄνευ ἐλπίδος διὰ πᾶσαν σπιθαμὴν ἑλληνικῆς γῆς, οἱ δὲ κατέλιπον τὴν χώραν ἐπιστρέψαντες πανοικεῖ εἰς τὰς παλαιὰς ἐστίας, ἐν Σικελίᾳ καὶ Καταλωνίᾳ.

Ἄλλ' ὁ Νέριος ἐγένετο κύριος μόνου τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηναίων, ἀπὸ Κορίνθου μέχρι Ἀταλάντης, καὶ ἀπὸ τῆς Εὐβοϊκῆς θαλάσσης μέχρι Λεβαδείας. Ἡ κομητιὰ τῆς Δημητριάδος καὶ τῶν Λυκωνίων, καὶ ἡ Φθιώτις μετὰ τοῦ δουκάτου τῶν Νέων Πατρῶν, διαρκούντος τοῦ πολέμου προσηρτήθησαν τῇ σερβοκρατουμένῃ Θεσσαλίᾳ, τουτ' ἐστὶ τῇ βασιλείᾳ τῆς ἐν Ἑλλάδι Βλαχίας, ὑπὸ βασιλεῖα Ἰωάννην τὸν Οὐρεσσην, τὸν ἐκθρονισθέντα ἔπειτα, ἐν ἔτει 1392, ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν Βαϊζήτ, καὶ ἀποθανόντα μοναχὸν ἐν ἔτει 1410 ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάσαφ.

Τὸ μαρκιωνάτον τῆς Βωδονίτσης, ὑπὸ τὸν μαρκιῶνα Ἰάκωβον Ζώρζην, μέχρι θανάτου αὐτοῦ ἐν ἔτει 1410 ἔμενεν ὑποταγὰς τῷ σουλτάνῳ τῶν Ὀθωμανῶν, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα κατελύθη καὶ προσηρτήθη τῷ πασσαλικῷ τῆς Θεσσαλίας· μόνος ὁ τίτλος αὐτοῦ ἐξηκολούθει φερόμενος ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι παρὰ τῶν ἀπογόνων, οἵτινες ἐδέσποζον ἐπὶ τῆς Καρύστου μέχρι λήγοντος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος.

Τὴν κυριότητα τῆς κομητιᾶς τῶν Σαλώνων μετὰ τοῦ Λοιδωρικίου, τοῦ Γαλαξειδίου καὶ τῆς Βιτρινίτσης ἐν Φωκίδι, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου κόμητος Λουῆ Φρεδερείκου τοῦ Ἀραγωνίου, ἐν ἔτει 1382, ἐκέκτητο ἡ χήρα Ἑλένη Καντακουζηνή. Ἄλλ' ἐν ἔτει 1396, προσκλήσει τοῦ νεωστὶ ἐγκαταστηθέντος ἰθαγενοῦς ὀρθοδόξου ἐπισκόπου Σεραφείμ, ὁ σουλτάνος Βαϊζήτ κατελθὼν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας, ἀφ' οὗ κατέστρεψε τὸ Ζητούνιον καὶ κατέσκαψε τὰς Νέας Πάτρας, εἰσέβαλεν εἰς Φωκίδα καὶ ἐγένετο κύριος τῆς κομητιᾶς, ἡ δὲ χήρα κομήτισσα Ἑλένη καὶ ἡ θυγάτηρ Μαρία Φρεδερείκη ἀπήχθησαν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἔνθα κατέλυσαν τὸν βίον ἐξισλαμισθεῖσαι καὶ ἐγκλειστοὶ ἐν τῇ γυναικωνίτῃ τοῦ Βαϊζήτ.

Ὁ ἐν Μισθρᾷ τῆς Λακωνικῆς βιῶν ἀδελφὸς τῆς Ἑλένης Καντακουζηνῆς, καὶ θεῖος τῆς Μαρίας Φρεδερείκης δεσπότης Θεόδωρος Καντακουζηνός (1), ἐν ἔτει 1402, παρεχώρησεν ἐπὶ χρήμασι τὰ νομιζόμενα κληρονομικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς κομητιᾶς τῶν Σαλώνων, καὶ τῶν αὐτῇ ὑποκειμένων ποτὲ πόλεων, φρουρίων καὶ καστελλίων, τοῖς ἐν Ῥόδῳ ἱππόταις τοῦ Ὀσπιταλίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ. Οὗτοι εἰς μάτην ἐπειράθησαν ὅπως γενῶσι κύριοι τῆς κομητιᾶς μέχρι τοῦ ἔτους 1410, ὅτε ἐξεδιώχθησαν ὀριστικῶς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, συνεργείᾳ τῶν ἰθαγενῶν, προτιμώντων, ὡς ἔλεγον, τὴν δουλείαν ὑπὸ τοὺς Τούρκους, παρὰ τὴν μετὰ λατίνων φραρίων συμβίωσιν καὶ ἀπώλειαν τῆς ψυχικῆς αὐτῶν σωτηρίας.

(1) Οὐχὶ Θεόδωρος Παλαιολόγος ὁ πορφυρογέννητος, ἑναρχος δεσπότης τοῦ Μισθρᾷ, ὅπως υπέλαβεν ἐσφαλμένως ὁ Κάρολος Ηορτ, καὶ πολλοὶ ἄλλοι αὐτὸν ἀκολουθήσαντες ἡμέτεροι καὶ ξένοι ἱστοριογράφοι. Ὁ Παλαιολόγος Θεόδωρος περὶ τὸ ἔτος 1400 ἐπώλησε τοῖς Ἰωαννίταις ἱππόταις αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ οἰκείου δεσποτάτου, τὸν Μισθρᾷν, τὰ Καλάβρυτα καὶ τὴν Κόρινθον, ἣν εἶχε προικίσῃ αὐτῷ ὁ πενθερὸς Νέριος Ἀκκιαϊώλης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Πολιτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ ὀργάνωσις τῶν δουκάτων
Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν ἐπὶ τῆς ἀραγωνικῆς δυναστείας.

Διὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως ἐν τοῖς δουκάτοις Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν κατελανικῆς κυβερνήσεως ἐπ' ὀνόματι τῶν ἀραγωνίων βασιλέων τῆς Σικελίας, τὰ ἐπὶ τῆς πρώην βουργουνδικῆς διοικήσεως ἰσχύοντα «νόμιμα καὶ συνήθειαι τοῦ συντάγματος τῶν Συνέδρων τῆς Ῥωμανίας» ἀντικατέστησαν τὰ «ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς Βαρκελώνης καὶ τὰ συντάγματα τῆς Καταλωνίας» (1)· ἐπ' ἴσης δὲ καὶ τὴν ἐπίσημον γαλλικὴν γλῶσσαν διεδέχθη ἡ κατελανικὴ, ἐν ἧ συνετάσσοντο τὰ δημόσια ἔγγραφα, τὰ ἰδιωτικὰ συμβόλαια καὶ αἱ δικαστικαὶ ἀποφάσεις, αἱ συμβάσεις τῆς Ἐταιρίας καὶ οἱ βασιλικοὶ ὅρισμοί. Σπανίως ἐγένετο χρῆσις τῆς λατινικῆς γλώσσης ἐν συνθήκαις μετ' ἄλλων κρατῶν καὶ ἐν τοῖς προλόγοις καὶ ἐπιλόγοις βασιλικῶν διατάξεων καὶ ἐπιστολῶν.

Κατὰ τοὺς θεσμούς, τὰ συντάγματα, καὶ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς Βαρκελώνης (2) ἐδικάζοντο πάντες, οἳ τε Κατελᾶνοι καὶ Ἀραγώνιοι κατακτηταί, καὶ οἱ δουλεύοντες ἰθαγενεῖς, οἱ αὐτοκαλούμενοι Ῥωμαῖοι, Γραικοὶ δὲ (Grecis) παρὰ τῶν δεσποζόντων ἀλλογενῶν. Οἱ Γραικοὶ οὐδενὸς ἀπῆλαιον ἀστικοῦ ἢ πολιτικοῦ δικαιώματος· ἀλλ' ὅμως ἐνίοτε διὰ βασιλικῆς χάριτος ἀπενέμετο τοῖς ἐγκρίτοις προνομία φραγκικῆς ἰσοπολιτείας (privilegium franchitatis) δι' ἐκτάκτους ὑπηρεσίας ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ἢ ὑπὲρ τῆς Ἐταιρίας.

Παρὰ τοὺς ἀρχῆθεν δουλεύοντας τὰς γαίας ἐγκαθημένους καὶ ἐναπογράφους παροίκους, καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ οἰκοῦντες ἰθαγενεῖς, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν ταῖς πόλεσι βιοῦντες ἐργατικοί, χειρῶνακτες καὶ τεχνῖται, ἐθεωροῦντο κατὰ νόμον ὑποχείριοι δοῦλοι, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἠδύνατο ἵνα διαθέσῃ κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ τῆς ἀκινήτου περιουσίας εἰ μὴ πρὸς ὄφελος προσώπων ἐκ τῆς τάξεως τῶν κατακτητῶν. Οὐδὲ συνεχωροῦντο γάμοι μεταξὺ ὑπηκόων τοῦ ἀνατολικοῦ δόγ-

(1) Usatges et costums de Barchinona et constitucions de Catalunya».

(2) «Segon los estatuts, constitucions et usatges o costums de Barchinona».

ματος καὶ θυγατέρων λατινικῶν οἰκογενειῶν· μόνοις τοῖς τηρηθεῖσι παρὰ τοῦ βασιλέως διὰ φραγκικῆς ἰσοπολιτείας ἐπετρέπετο ἵνα συνέρχωνται εἰς γάμου κοινωνίαν μετὰ λατινίδων, ἑκατέρου τῶν συζύγων τηροῦντος τὸ οἰκεῖον θρήσκευμα. Ἐὰν ὅμως γυνὴ ὀρθόδοξος, ἀπολάουσα φραγκικῆς ἰσοπολιτείας, συνήρχετο εἰς γάμον μετὰ λατίνου ἀνδρός, ὑπεχρεοῦτο εἰς ἐξόμωσιν τῶν δογμάτων τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ παραδοχὴν ἐκείνων τῆς δυτικῆς, ἐν περιπτώσει δὲ ἐπιστροφῆς εἰς τὸ ἀρχῆθεν θρήσκευμα, ἐτιμωρεῖτο δι' ἀπωλείας τῆς προικὸς ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός.

Ἦδη ἀπ' ἀρχῆς τῆς κατελανικῆς κατακτήσεως οἱ πρόκριτοι τῆς Λεβαδείας ἀνοίξαντες οἰκειοθελῶς τὰς πύλας τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου τοῖς θριαμβικῶς προσελάνουσι Κατελάνοις, ἠξιώθησαν φραγκικῆς ἰσοπολιτείας, καὶ ἔσχον τὴν ἄδειαν ὅπως συνάπτωσι κατὰ βούλησιν συνοικέσια μετὰ φραγκικῶν οἰκογενειῶν. Ἀλλὰ καὶ Κατελᾶνοι καὶ Ἀραγώνιοι ἐκ τῶν ἐπιφανῶν ἐνουμφεύοντο γυναῖκας ἰθαγενεῖς ἐκ τῶν ἀρχοντικῶν οἰκογενειῶν. Οὕτω ὁ κληρονομικὸς πρωτοστράτηρ (mariscal) τῆς Ἐταιρίας Ὁθων de Nouelles ἐνουμφεύθη ἐν ἔτει 1320 τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ βυζαντινοῦ μεγιστάνου Στεφάνου Γαβριηλοπούλου Μελισσηνοῦ, δυνάστου Καστρῖου, Δημητριάδος καὶ Λυκωνίων τῆς ὑπὸ τὸ Πήλιον Μαγνησίας· ὁ κόμης τῶν Σαλῶνων Λουῆς Φρεδερεῖκος ὁ Ἀραγώνιος ἔλαβεν εἰς γάμον περὶ τὰ 1360 τὴν δέσποιναν Ἐλένην Καντακουζηνήν, θυγατέρα τοῦ δεσπότη Ἰωάννου, καὶ ἐγγόνην τοῦ βασιλέως Ματθαίου Καντακουζηνοῦ. Ἐπὶ τέλους καὶ ὁ καστελλᾶνος Ἀθηνῶν Ῥωμαῖος de Bellarhre, συνεζεύχθη νομίμως τὴν πρώην δούλην Ζωὴν τὴν ἐκ Μεγάρων, ἀπονεμηθείσης αὐτῇ τῆς φραγκικῆς ἰσοτιμίας καὶ ἐλευθερίας παρὰ τοῦ βασιλέως Πέτρου Δ' ἐν ἔτει 1381.

Δικαίωμα ἐπιγαμβρίας μετὰ λατινικῶν οἰκογενειῶν ἔλαβον προσέτι ἐπὶ βασιλέων Φρεδερεῖκου Γ' καὶ Πέτρου Δ' οἱ φραγκικῆς ἰσοπολιτείας ἀπολαύοντες ἐγγῶριοι νοτάριοι, Κωνσταντῖνος Μαυρο-Νικόλας ἐν Λεβαδίᾳ καὶ Δημήτριος Πένδης ἐν Ἀθήναις, καὶ οἱ τούτων οἰκεῖοι καὶ συγγενεῖς.

Αἱ ἀρχαὶ τῶν πόλεων καὶ κοινοτήτων ἐνεπιστεύοντο Κατελάνοις, Ἀραγωνίοις καὶ Σικελοῖς, ἀποκλειομένων αὐστηρῶς τῶν Γραικῶν. Ὁ κυβερνήτης τῶν δουκάτων (regidor) ἀπεστέλλετο ἐκ Σικελίας, καὶ

ἐπὶ Πέτρου Δ' ἐξ Ἀραγῶνος, φέρων τίτλον γενικοῦ ἐπιτρόπου (vicari general) ἢ τοποτηρητοῦ (lochtinent) καὶ ἀντιβασιλέως (virey)· τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως προίστατο κληρονομικὸς πρωτοστράτωρ (mariscal). Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ἀρχῆθεν ὁ Ὄθων de Nouvelles, ἐπ' ἀδελφῆ γαμβρὸς τοῦ βυζαντινοῦ δυνάστου τῆς Δημητριάδος, Στεφάνου Γάβριηλοπούλου Μελισσηνοῦ, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ ἐκ προτέρου γάμου πρεσβύτερος υἱὸς Ἀρμενγῶλ de Nouvelles· μετὰ τὴν καθάρσειν τούτου, λόγῳ ἀνταρσίας, διωρίσθη πρωτοστράτωρ ἐν ἔτει 1361, ὁ τότε γενικὸς ἐπίτροπος ἐπὶ τῶν δουκᾶτων Ῥογῆρος de Lloria, καὶ τοῦτον διεδέχθη ἔπειτα ὁ πρεσβύτερος υἱὸς Ἀντώνιος.

Ὁ γενικὸς ἐπίτροπος πρὸ τῆς ἀποστολῆς ὠρκίζετο ἐνώπιον τοῦ βασιλέως ὄρκον πίστεως, ὃν ἐπανελάμβανε μετὰ τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ εἰς Ἑλλάδα ἐνώπιον συνελεύσεως ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων. Πληρεστᾶτη ἦτο ἡ ἐξουσία αὐτοῦ καὶ ἀπεριόριστος ἡ δικαιοδοσία· αὐτῷ ἀπέκειτο ἡ διαχείρισις τῶν προσόδων, οἱ διορισμοὶ τῶν καστελλάνων ἐπὶ τῶν φρουρίων καὶ καστελλίων, καὶ ἡ διατήρησις τοῦ στρατοῦ.

Ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκυβέρνα ὁ πολιτάρχης (veguer) καὶ ἐν ταῖς φρουρίοις ὁ καστελλᾶνος (castellí) ἢ τοι φρούραρχος· τῆς δὲ ὑπαίθρου χώρας προίστατο ὁ κατεπάνω (capitá), ἔχων ἐν χερσὶ τὴν τε πολιτικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν. Ἐπὶ τῶν τελευταίων βασιλέων δουκῶν Φρεδερείκου Γ' καὶ Πέτρου Δ' τὰ διάφορα αὐτὰ ἀξιώματα ἐνεπιστεύοντο ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ προσώπῳ· οὕτω Γουλιέλμος Φρεδερείκος ὁ Ἀραγῶνιος, ἐν ἔτει 1366, διωρίσθη καστελλᾶνος τοῦ φρουρίου τῆς Λεβαδείας καὶ ἐνταυτῷ πολιτάρχης, ἐτι δὲ κατεπάνω τῆς ὅλης ἐπαρχίας· καὶ ὁ Γαλλοθηρᾶνος Περάλτα, ἐν ἔτει 1380, «καστελλᾶνος, κατεπάνω καὶ πολιτάρχης τοῦ κάστρου καὶ τῆς πόλεως Ἀθηνῶν» (castellí, capitá e veguer del castell et ciutat de Celines).

Οἱ διορισμοὶ τῶν πολιταρχῶν ἐγίνοντο κατ' εὐθείαν παρὰ τοῦ βασιλέως ἢ καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου· ἀμὰ δὲ τῷ διορισμῷ ὁ πολιτάρχης ὤρνευεν ἐπὶ τῶν ἀγίων εὐαγγελίων ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ τῆς πόλεως, ὅτι ἤθελε κυβερνᾶ κατὰ τὰ ἰσχύοντα ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς Βαρκελώνης, καὶ τοὺς θεσμοὺς τῆς Καταλωνίας.

Οὔτε ὁ καστελλᾶνος οὔτε ὁ πολιτάρχης ἠδύνατο ἵνα ἀσκῆ τὴν ἐξουσίαν πλέον τῶν τριῶν ἐνικυτῶν· ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ ἐξαιρέσεις καθ' ἃς οἱ δημόσιοι οὗτοι λειτουργοὶ διωρίζοντο ἰσοθίως παρὰ τοῦ βασιλέως.

Τοιοῦτοι παρὰ νόμον διορισμοὶ ἐγίνοντο πολλάκις ἀφορμῇ διαμαρτυρίας ἐκ μέρους τῆς Ἐταιρίας, καὶ διὰ τοῦτο ἐπαύοντο πάλιν οἱ προχειρισθέντες πρὸς ἀποφυγὴν δυσαρεσκειῶν.

Ἐκάστης πόλεως τὸ κοινὸν (universitat) ἀντεπροσώπευον δύο σύνδικοι (syndiehs) ἢ τοι δήμαρχοι, μετὰ συμβουλίου (consell) ἐκλεγομένου ἐκ τῶν προκρίτων (promens) (1)· καὶ τὰ πρὸς τὰς πόλεις στελλόμενα γράμματα καὶ προτάγματα τοῦ βασιλέως δουκὸς ἀπηυθύνοντο «τοῖς συνδίκους, τοῖς προκρίτοις καὶ συμβούλοις καὶ τῷ κοινῷ τῆς πόλεως» (2). Τὸ κοινὸν ἔφερεν ἰδίαν σφραγίδα, δι' ἧς ἐσφραγίζοντο τὰ δημοτικὰ ἔγγραφα, καὶ εἶχεν οἰκεῖον καγκελλάριον, ἢ τοι γραμματέα, καὶ νοτάριον δημόσιον, ἢ τοι συμβολαιογράφον, ὅπως ὁ γενικὸς ἐπίτροπος τοῦ βασιλέως ἐκράτει τὴν μεγάλην τῆς Ἐταιρίας σφραγίδα, φέρουσαν τὴν εἰκόνα τοῦ ἀγίου Γεωργίου, προστάτου τῆς Καταλωνίας καὶ Ἀραγῶνος, καὶ εἶχε παρ' ἑαυτῷ οἰκεῖον ἀρχικαγκελλάριον καὶ βασιλικὸν πρωτονοτάριον (3).

Τὸ ὄφφικιον τοῦ νοταρίου, δι' ὃ ἀπητεῖτο βασιλικὴν προσηπικύρωσις, ἐδίδετο οὐχὶ μόνον εἰς γνησίους Κατελάνους καὶ Ἀραγωνίους, ἀλλὰ καὶ εἰς Γραικοὺς ἰθαγενεῖς ἀπολαύοντας φραγκικῆς ἰσοπολιτείας· καὶ ὡς ἐάν ἦτο φέουδον ἀνῆκον εἰς ὠρισμένην τινὰ οἰκογένειαν, τὸ ἀξίωμα μετεδίδετο ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν κληρονομικῶς, ὅπως ἀπεδόθη τῷ Δημητρίῳ Ῥένδῃ ἐν Ἀθήναις, καὶ τῷ Νικολάῳ Μαυρο-Νικόλαῳ ἐν Λεβαδείᾳ. Τούτου ὁ πατὴρ ἤδη ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς κατακτήσεως (1311) ἀπέκτησε τὸ δικαίωμα τῆς φραγκικῆς ἰσοπολιτείας, καὶ ἄλλας ἐξαιρετικὰς προνομίας· ὁ δὲ Νικόλαος ἐκυρώθη νοτάριος, ἐν ἔτει 1366, παρὰ Φρεδερείκου Γ' τῆς Σικελίας, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ

(1) Οἱ πρόκριτοι καλούμενοι promens ἢ promens κατελανιστί, λατινιστί δὲ probi homines, ἐλέγοντο φρόνιμοι ἄνθρωποι ἐν τῷ κοινῷ ἐλληνικῷ ἰδιώματι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ὅπως καὶ μεταξὺ τῶν ἐλληνοφώνων Σικελιωτῶν, ὑπὸ τὴν νορμαννικὴν καὶ σουαδικὴν δυναστείαν.

(2) «Scriptum est syndieis, probis hominibus consiliaris, et universitati» etc. — «Als amats e feels nostres, los syndiehs, promens e consell dela universitat de Celines». Τοῖς ἀγαπητοῖς καὶ πιστοῖς ἡμῖν συνδίκους, φρόνιμοις ἀνθρώποις καὶ συμβούλοις τοῦ κοινοῦ Ἀθηνῶν (Ἀνακοίνωσις τοῦ βασιλέως Πέτρου Δ' ἀπὸ τοῦ ἔτους 1380).

(3) Μηνὶ ἰουλίῳ τοῦ ἔτους 1366 ὁ βασιλεὺς Φρεδερείκος Γ' ἐπεκύρωσε φραγκικῶς τῷ Κρεμῶνῃ ἐφ' ὄρου ζωῆς τὸ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀποδοθὲν αὐτῷ ἀξίωμα βασιλικῆς πρωτονοταρίου ἐν ταῖς δουκάτοις.

Κωνσταντῖνος Μαυρο-Νικόλας, ἐν ἔτει 1380, παρὰ Πέτρου Δ' τῆς Ἀραγῶνος (1).

Ἐν Ἀθήναις συνεδρίαζεν ἀνώτατον βασιλικὸν δικαστήριον ὀρκωμοτικὸν (court), οὗ προϊστάτο πρωτοπρόεδρος ἐπὶ τῶν κρίσεων, ὁ λεγόμενος μέγας κριτής· ἀλλ' ἐπὶ ἐγκλημάτων καθοσιώσεως περὶ τὴν Ἐταιρίαν ἢ περὶ τὸν βασιλέα προήδρευε τοῦ δικαστηρίου αὐτὸς ὁ γενικὸς ἐπίτροπος ἐπὶ τῶν δουκᾶτων. Τὴν ἐπὶ κοινῶν πλημμελημάτων δικαιοδοσίαν ἔσκει ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ἐν τοῖς φρουρίοις ὁ καστελλᾶνος, ἐν δὲ τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ ὁ κατεπάνω τῆς ἐπαρχίας· οἱ πολιτάρχαι ἐπεῖχον τόπον εἰρηνοδικῶν.

Αἱ πρὸς τὸν βασιλέα ἀποτεινόμεναι δεήσεις καὶ ἀναφοραὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν ἀνωτάτων δημοσίων λειτουργῶν συνετάσσοντο κατελανιστί, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἰδιώματι ἐγράφοντο αἱ ἀπαντήσεις καὶ βασιλικαὶ διατάξεις, ὧν προετάσσετο ἐνίοτε ἡ εἰσαγωγή καὶ ὁ ἐπίλογος λατινιστί. Ὁ δούξ-βασιλεὺς προσηγορεύετο « ἱερὰ βασιλικὴ καὶ δουκικὴ Μεγαλειότης » (sacra royal et ducal Magestat) φέρουσα « τὸ ἱερὸν καὶ ἅγιον στέμμα τῆς Ἀραγῶνος » (la sacra sancta corona d'Aragó). Ὁ βασιλεὺς Πέτρος Δ' (1333-1387) ἔφερε τοὺς τίτλους: « Ἐλέω Θεοῦ βασιλεὺς τῆς Ἀραγῶνος καὶ Σικελίας, τῆς Οὐαλεντίας, τῆς Μαϊωρικῆς, τῆς Σαρδηνίας καὶ τῆς Κορσικῆς, κόμης τῆς Βαρκελώνης, δούξ Ἀθηῶν καὶ Νέων Πατρῶν, κόμης Ῥωσσιλιῶνος καὶ Κηριτανίας ». Ἀλλὰ τὰ προστάγματα τὰ ἀφορῶντα τὴν κυβέρνησιν τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἔφερον ἀπλῶς ἐν κεφαλίδι κατελανιστί: « Lo rey d'Aragó, duca de Athenes et de Iapatria », ἢ τοι « ὁ βασιλεὺς Ἀραγῶνος, δούξ Ἀθηῶν καὶ Νέων Πατρῶν ».

Ἀπὸ τοῦ βασιλέως Πέτρου Δ' καὶ ἐφεξῆς ὁ τίτλος « δούξ Ἀθηῶν καὶ Νέων Πατρῶν » ἔμεινε κληρονομικὸς καὶ ἀναπόσπαστος τῆς ἀραγωνικῆς δυναστείας· ὅτε δὲ μετὰ τοῦ στέμματος τῆς Ἀραγῶνος

(1) Ἐν ἐπισήμῳ ἐγγραφῇ χαριστικοῦ διπλώματος, δι' οὗ ἐδωρεῖτο παρὰ τοῦ βασιλέως Πέτρου Δ' ἡ κομητῖα τῆς Μελέτης καὶ Γαύλου Λουῆ Φρεδερείκῳ τῷ Ἀραγωνίῳ, κόμητι τῶν Σαλιώνων, προσυπογράφεται ὡς μάρτυς: « E yo Constantinus de Mauro-Nicola, per autoritat del senyor vicari en los ducats de Athenes et de La-Patria, notari public »: ἢ τοι « Καὶ ἐγὼ Κωνσταντῖνος τοῦ Μαυρο-Νικόλα, κελεύσει τοῦ κυρίου ἐπιτρόπου τῶν δουκᾶτων Ἀθηῶν καὶ Νέων Πατρῶν, δημόσιος συμβολαιογράφος ».

ἠνώθησαν καὶ ἐκεῖνα τῆς Καστιλλίας, τῆς Ναυάρρας καὶ τῆς Νεαπόλεως, ὁ τίτλος ἐκληρονομήθη παρὰ τῶν βασιλέων τῆς Ἰσπανίας καὶ Σικελίας, μέχρι Καρόλου Β' λήγοντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος (1665-1700).

Μεταξὺ τῶν ἐν τῇ σεβασμίᾳ καὶ βασιλικῇ μονῇ τοῦ θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ ἀποκειμένων διπλωμάτων, ἀπαντῶσι δύο, ὧν τὸ μὲν πρῶτον εἶνε δωρητήριον ἐγγραφὸν ἐλεημοσυνῶν καὶ χορηγιῶν Καρόλου Ε' αὐτοκράτορος Γερμανίας καὶ βασιλέως Ἰσπανίας καὶ Σικελίας, ἐκ τοῦ τελωνειακοῦ ταμείου τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος Μεσσήνης, ὑπὲρ τῆς μονῆς τῆς τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἐκδοθὲν ἐν Γρενάδῃ τὴν ζ' δεκεμβρίου 1526· τὸ δὲ ἕτερον εἶνε ἐπικυρωτικὸν τῶν αὐτῶν χορηγιῶν ἐκ μέρους τοῦ διαδεξαμένου τὸν αὐτοκράτορα υἱοῦ Φιλίππου Β', βασιλέως τῆς Ἰσπανίας, τῶν Κάτω Χωρῶν καὶ τῆς Σικελίας, ἐκδοθὲν ἐν Βρυξέλλαις τῆς Βελγικῆς τὴν κ' μαΐου 1558. Ἐν ἀμφοτέροις τοῖς διπλώμασι γεγραμμένοις λατινιστί ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος καὶ ὁ βασιλεὺς Φίλιππος φέρουσι παρὰ τοὺς ἄλλους ἡγεμονικοὺς τίτλους καὶ ἐκείνον τοῦ *Dux Athenarum et Novae Patrae*.

Ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις, μεσοῦντος τοῦ ΙΣ' αἰῶνος, ὅτε ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ διέκειτο ἐν ἐσχάτῳ ἐξευτελισμῷ καὶ παραλυσίᾳ, οἱ δὲ ἐπὶ χρήμασι παρὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου καὶ τοῦ Σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν διοριζόμενοι ἱεράρχαι τῆς Ἀνατολῆς κυριώτατον αὐτῶν ἔργον ἠγοῦντο τὴν καταπολέμησιν τῆς παποσύνης καὶ τῶν δογμάτων τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὀρθοδοξότατοι καὶ πολύτροποι μοναχοὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ δὲν ἠμέλουν ἵνα πέμπωσιν εἰς Ῥώμην ἀντιπροσώπους τῆς ἱερᾶς ἀδελφότητος πρὸς ζητείαν καὶ περισύναξιν ἐλεημοσυνῶν ὑπὲρ τῆς μονῆς. Ὑπὸ τὸ πρόσχημα εὐλαβοῦς ἀναγνωρίσεως τοῦ Πάπα ὡς κεφαλῆς τῆς ἀπανταχοῦ Χριστιανοσύνης, συνωδᾶ τῇ ἐπὶ Παλαιολόγων βασιλέων ἐπανειλημμένως συνομολογηθεῖσιν ἐνώσει τῶν Ἐκκλησιῶν, μετὰ τὴν ὀφειλομένην προσκύνησιν ἐξητοῦντο παρὰ τοῦ ἁγίου Πατρὸς συστατικὰ γράμματα πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας τῆς Δύσεως, καὶ ἀποδημοῦντες ἀπανταχοῦ τῆς Ἑσπερίας ἐπέστρεφον κατάφορτοι χρηματικῶν εἰσφορῶν, κομίζοντες μεθ' ἑαυτῶν βασιλικά δωρητήρια ἐγγράφα καὶ ὀρισμοὺς πρὸς ἐτησίαις χορηγήσεις ὑπὲρ τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ, ἐκ τῶν τελωνειακῶν προσόδων τῶν λιμένων τῆς Μεσογείου.

Ἐπί δουλκός Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Φρεδερείκου Γ' (1355 - 1377), αἱ τῆ Κατελανικῆ ἐταιρία ὑποκείμενα χῶραι ἐξετείνοντο ἀπὸ τῆς ὑπὸ τὸ Πήλιον Μαγνησίας μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, καὶ ἀπὸ τῆς Εὐβοικῆς θαλάσσης μέχρι τῶν ὄριων τῆς Ναυπακτίας καὶ Αἰτωλίας. Τῆ Ἐταιρία ὑπήγοντο ἔτι αἱ νησιωτικαὶ κτήσεις Αἴγινα ἐν τῷ Σαρωνικῷ κόλπῳ καὶ Κάρυστος ἐπὶ τῆς Εὐβοίας. Ἄλλ' ἐπὶ Πέτρου Δ' βασιλέως τῆς Ἀραγῶνος καὶ δουλκός Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν (1380 - 1385), τὰ ὅρια τῶν δουλκῶν εἶχον περισταλῆ. Ἦδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1365 Βονιφάτιος ὁ υἱὸς Ἀλφόνσου Φρεδερείκου τοῦ Ἀραγωνίου εἶχε πωλήσῃ τὴν βαρωνίαν τῆς Καρύστου τοῖς Βενετοῖς ἀντὶ ἕξ χιλιάδων δουλκῶν χρυσῶν. Ἡ ἀγορὰ ἐπεκυρώθη μὴνὶ ἰανουαρίῳ τοῦ ἔτους 1366, τῷ δὲ Βονιφατίῳ Φρεδερείκῳ κατέχοντι ἔτι τὴν νῆσον Αἴγινα καὶ ἄλλα φέουδα ἐπὶ τῆς Ἀττικῆς, ἀπένειμεν ἡ Βενετία δικαίωμα βενετικῆς ἰσπολιτείας. Μετὰ ἕνδεκα ἔτη ὁ μαρκίων τῆς Βωδονίτσης Φραγκίσκος Ζώρζης ἀποστατήσας ἀπὸ τῆς κατελανικῆς ἐπικυριαρχίας (1377) ὑπετάγη οἰκειοθελῶς τῇ Βενετικῇ πολιτείᾳ, τελῶν ἔκτοτε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς οἰκείας αὐτοῦ πατρίδος, ὅπως καὶ ὁ διάδοχος Ἰάκωβος μέχρι τῆς ὀθωμανικῆς κατακτῆσεως ἐν ἔτει 1410. Ἐξ ἄλλου μέρους ὁ κύριος τῆς καστελλανίας Κορίνθου Νέριος ὁ Ἀγκιαιώλης ἐν πολέμῳ κατὰ τῆς Κατελανικῆς Ἐταιρίας ἀλώσας τὰ Μέγαρα ἐν ἔτει 1374 ἀφῆρεσεν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ δουλκῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ προσήρτησε τῇ Κορινθίᾳ.

Ὡς ἀξιολογώτερα φέουδα διεκρίνοντο ἡ κομητία τῆς Δημητριάδος καὶ τῶν Λυκωνίων ἐπὶ τῷ Παγασαίῳ κόλπῳ μετὰ τοῦ Καστρίου ἐπὶ τῇ Βοιωτῆϊδι λίμνῃ, κληροδοτηθέντων ἐν ἔτει 1333 παρὰ τοῦ τελευταίου βυζαντινοῦ δουλκῶν Στεφάνου Γαβριηλοπούλου Μελισσηνοῦ τῷ νυμφευθέντι τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ πρωτοστράτορι τῆς Ἐταιρίας Οἰωνι de Novelles. Ἐπειτα αἱ ὄχυρα πόλεις τῆς βαρωνίας Γαρδικιον, Ζητούνιον καὶ Στυλὶς (Estanyol) ἐπὶ τῷ Μαλιακῷ κόλπῳ.

Ἐν τῇ ἐφ᾽ Ἀοκρίδι ἦσαν ὀνομαστά φέουδα τὸ μαρκιωνᾶτον τῆς Βωδονίτσης ὑπὲρ τὰς Θερμοπύλας, καὶ ἡ βαρωνία τῆς Ἀταλάντης (La Calandri) ἐπὶ τῇ Εὐβοικῇ θαλάσσει. Ἐν τῷ δουλκῶν τῶν Νέων Πατρῶν, ἡ ὀμώνυμος ὄχυρὰ πόλις, τὸ φρούριον Σιδηρόκαστρον τὸ ἐν Τραχίνοι, καὶ ἡ Γραβιά τῆς Δωρίδος. Ἐν τῇ δυσμικῇ Ἀοκρίδι ἡ βα-

ρωνία τοῦ Λοιδωρικίου (Ledoricx), ἡ κομητία τῶν Σαλώνων (de la Sola) καὶ ἄλλα μικρότερα αὐτῇ ὑποκείμενα φέουδα, ἐν οἷς ὁ λιμὴν τοῦ Παλαξειδίου ἐπὶ τῇ Κορινθιακῇ θαλάσσει καὶ ἡ Βιτρινίτσα. Τῆς Φωκίδος τὰ γνωστότερα φέουδα ἦσαν ἡ Δαυλία καὶ ἡ Στεῖρις· ἐν δὲ τῇ Βοιωτίᾳ ἡ Καρδίτσα, ἡ τοι ἡ Ἀκραιφία τῶν ἀρχαίων, ἡ Κάπραινα παρὰ τὴν Χαιρώνειαν καὶ ἡ Πέτρα (Patriau) ὑπερθεν τῆς Κωπαίδος πρὸς μεσημβρίαν.

Ἐπίσημοι πόλεις ἐν τῷ δουλκῶν τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν αἱ Θῆβαι αἱ τινες καὶ ἐπὶ τῆς Κατελανικῆς ἐπικρατήσεως ἐξηκολούθουν οὔσαι πραγματικὴ ἔδρα τῆς κυβερνήσεως, καὶ ἡ ὄχυρὰ πόλις Λεβάδεια, ἐν ἣ ἐφυλάττετο τὸ παλλάδιον τῆς Ἐταιρίας, ἡ τιμὴ κᾶρα τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, προστάτου τῆς Καταλωνίας καὶ Ἀραγῶνος.

Αἱ τοῦ πάλαι μεγαλείου ἐκπεπτωκυῖαι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀρχαίαν εὐκλειαν καὶ παρ' αὐτῶν τῶν Κατελάνων περὶ πλέον τιμῶμεναι Ἀθῆναι, μετὰ τῆς ὑπερθεν ὑπερηφάνως ὑψουμένης ἀκροπόλεως, τῆς περικλειούσης τὸν ναὸν τῆς Παρθένου Ἀθηναίας καὶ τὰ Προπύλαια μετὰ τῶν παλατίων τῶν βουργουνδῶν μεγάλων κυρίων καὶ δουλκῶν, ἐθεωροῦντο ψιλῶ ὀνόματι πρωτεύουσα τῶν δουλκῶν· οἱ ἐκ Σικελίας καὶ Ἀραγῶνος ἀποστελλόμενοι βασιλικοὶ ἐπίτροποι καὶ κυβερνήται, καὶ αὐτοὶ οἱ στρατάρχαι, ἐπρωτίμων τὰς πλουσίας Θῆβας καὶ τὴν Καδμείαν, ἔχοντες ἐκεῖ τὰς διατριβάς, ὅπως πρὸ αὐτῶν οἱ βουργουνδοὶ ἡγεμόνες, καὶ ἔτι πρότερον οἱ βυζαντινοὶ πραιτώρες καὶ στρατηγοὶ τῆς Ἑλλάδος.

Πόσον ἐτιμῶντο αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τῆς κατελανικῆς ἐπικρατήσεως ἐφάνη ὅτε μὴνὶ Σεπτεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1380 ὁ βασιλεὺς καὶ δουλκῶν Πέτρος Δ' ἀπέστειλεν ἐκ Λερίδας τῆς Καταλωνίας ἐπίκουρον φρουρὰν πρὸς φυλακὴν τῆς ἀκροπόλεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ μνημείων τῆς ἀρχαιότητος, ἃ τινα, καθὼς ἔλεγεν ἦσαν «τὰ τιμαλφέστατα ἐν τῇ» οἰκουμένην κειμήλια, καὶ τοιαῦτα οἷς ὅμοια πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς «Χριστιανοσύνης ἀμιλλώμενοι οὐδέποτε ἤθελον δυνηθῆναι νὰ οἰκοδομήσωσι» (1).

Μεταξὺ τῶν Κατελάνων φεουδαρχῶν πρώτην θέσιν κατεῖχεν ἐπὶ

(1) « La pus riche joya qui al mont sia, e tal que entre tots los reys de Cristians envides le porien fer semblant ».

τῆς βασιλείας Πέτρου Δ' ὁ εὐγενῆς κόμης τῶν Σαλώνων Λουῆς Φρεδερεῖκος ὁ Ἀραγωνίος, ἕγγονος τοῦ ἀνδρείου Ἀλφόνσου Φρεδερεῖκου τοῦ Ἀραγωνίου, νοθογενοῦς υἱοῦ τοῦ Φρεδερεῖκου Β' βασιλέως τῆς Σικελίας. Συζευχθεὶς τῇ δεσποίνῃ Ἑλένῃ Καντακουζηνῇ, ἕγγόνῃ τοῦ βασιλέως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔπειτα δεσπότη τοῦ Μισθρᾶ Ματθαίου Καντακουζηνοῦ, ἐκληρονόμησεν ὁ Λουῆς Φρεδερεῖκος παρὰ τοῦ πατρὸς Ἰακώβου Φρεδερεῖκου τοῦ Ἀραγωνίου τὴν κομητίαν τῶν Σαλώνων καὶ τὴν βαρωνίαν τοῦ Λοιδωρικίου (1365), καὶ ἐπηύξησε τὰς κτήσεις αὐτοῦ διὰ τῆς προσαρτήσεως τῶν βαρωνιῶν Ζητουνίου καὶ Σιδηροκάστρου (1367), καταστάς ὁ δυνατώτερος μεγιστὰν τῶν δουκάτων, καὶ ἐπιφανέστατος πάντων διὰ τὴν βασιλικὴν ἑαυτοῦ καὶ τῆς συζύγου καταγωγὴν (1).

Δεύτερος μετὰ τὸν κόμητα τῶν Σαλώνων θεωρεῖτο ὁ κόμης τῆς Δημητριάδος (comte de Mitra), υἱὸς τοῦ πρωτοστράτορος Ὀθωνος de Nouelles, ἐκ τῆς κληρονομικῆς δυνάστεως τῆς Δημητριάδος, τῶν Λυκωνίων καὶ τοῦ Καστρίου τῆς Θεσσαλικῆς Μαγνησίας Γαβριηλοπούλινης Μελισσηνῆς. Τὰς Θεσσαλικὰς χώρας, παρὰ τοὺς παλαιοτέρους βλάχους ἐγκατοίκους, ἐπὶ τὸ πλεῖστον ποιμένας καὶ δουλεύοντας τὴν γῆν ἐναπογράφους παροίκους, ἐνέμοντο τότε οἱ ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Γ' Παλαιολόγου καὶ ὑστερώτερα ἐπὶ Ἰωάννου Ε' Καντακουζηνοῦ ἐποικήσαντες ἐλεύθεροι Ἀλβανοὶ, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐμισθοφόρου ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ κόμητος τῆς Δημητριάδος χίλιοι πεντακόσιοι ἑλαφροὶ ἱππεῖς, οἵτινες ἔλαβον μέρος εἰς τὴν στρατείαν ὑπὲρ τοῦ κόμητος τῶν Σαλώνων Λουῆ Φρεδερεῖκου κατὰ τῆς ληστρικῆς τῶν Ναυαρράλων εἰσβολῆς. Εἰς ἀμοιβὴν ὁ βασιλεὺς Πέτρος Δ' ἀπέστειλεν εὐχαριστήριον γράμμα τοῖς μετασχοῦσι τῆς ἀμύνης τῶν δουκάτων Ἀλβανοῖς, καὶ ἀνέθηκε τῷ κόμητι τῆς Δημητριάδος τὴν φυλακὴν τῆς μεγάλης βασιλικῆς σημαίας ὡς γνησίῳ ὑποταγεῖ (vassal) τοῦ στέμματος τῆς Ἀραγωνίας (2).

(1) Οἱ τίτλοι οὗς ἔφερε Λουῆς Φρεδερεῖκος ὁ Ἀραγωνίος ἦσαν: «Don Lois Frederich, senyor de la Sola e del Ledoriex». — «Don Lois Frederich d'Aragó, comte de la Sola e senyor del Oiton». — Τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα ἦτο Φρεδερεῖκος (Frederich) ἀπὸ τοῦ γενάρχου βασιλέως Φρεδερεῖκου Β', οὐχὶ Φαδρίγος καὶ Φαδρίγγος, ὅπως ἀντιγράφουσι κακοζήλως ἀπὸ τῶν ἰσπανῶν συγγραφέων οἱ ἡμέτεροι.

(2) «Le comte de Mitra qui pot haver MD homens à cabal albanenses... o

Ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Ὀθωνος ἐκ τῆς Γαβριηλοπούλινης Μελισσηνῆς, Μελισσηνὸς de Nouelles, ἐκέκτητο τὴν βαρωνίαν τῆς Στυλίδος (Estanyol) ἐπὶ τῷ Μαλιακῷ κόλπῳ. Ὁ πρεσβύτερος ἐκ προτέρου γάμου υἱὸς τοῦ Ὀθωνος, καλούμενος Ἀρμενγῶλ de Nouelles, κληρονομικὸς πρωτοστράτωρ τῆς Ἐταιρίας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς κατεῖχεν ὡς ἴδιον φέουδον τὸ φρούριον καὶ τὴν βαρωνίαν τοῦ Σιδηροκάστρου τῆς Τραχινίας· ἀλλ' ἀποποιούμενος τὴν ὀφειλομένην ὑπακοὴν τῷ κόμητι τῶν Σαλώνων Ἰακώβῳ Φρεδερεῖκῳ τῷ Ἀραγωνίῳ, χρηματίζοντι τότε γενικῶ ἐπιτρόπῳ καὶ κυβερνήτῃ τῶν δουκάτων (1356-1359), καθήρεθη τοῦ ἀξιώματος καὶ ἐξεβλήθη τῆς βαρωνίας, ἥτις ἀπενεμήθη παρὰ τοῦ βασιλέως Φρεδερεῖκου Γ' αὐτῷ τῷ κόμητι τῶν Σαλώνων Ἰακώβῳ, καὶ ἔπειτα ἐκυρώθη τῷ υἱῷ αὐτοῦ Λουῆ Φρεδερεῖκῳ παρὰ τοῦ βασιλέως Πέτρου Δ' ἐν ἔτει 1380. Ἀποβιώσαντος τοῦ κόμητος Λουῆ Φρεδερεῖκου τοῦ Ἀραγωνίου ἐν ἔτει 1382, ὁ βασιλεὺς ἐπέτρεψε τὸ φέουδον τοῦ Σιδηροκάστρου τῇ χήρᾳ Ἑλένῃ Καντακουζηνῇ διὰ τὴν θυγατέρα καὶ κληρονόμον Μαρίαν Φρεδερεῖκην Καντακουζηνὴν τὴν Ἀραγωνίαν.

Τὸ μαρκιωνᾶτον τῆς Βωδονίτσας, παλαιὰ κτήσεις τῶν λορβαρδῶν μεγιστάνων ἐκ τοῦ οἴκου Pallavicini, ἀφ' οὗ ὁ ὕστατος τοῦ γένους ἔπεσε μαχόμενος ὑπὲρ τοῦ δουκὸς Ἀθηνῶν Γουαλθήρου τοῦ ἐκ Βριέννης ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἀλμυροῦ (1311), διὰ τῆς μονογενοῦς αὐτοῦ θυγατρὸς Γυλιέλμας περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ νυμφευθέντος αὐτὴν βενετοῦ εὐπατρίδου Νικολῶ Ζώρζη. Τούτου ὁ υἱὸς Φραγκίσκος Ζώρζης ἐκράτει τὸ μαρκιωνᾶτον ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Κατελανικῆς ἑταιρίας, ὡς φέουδον ἐξαρτώμενον ἀπὸ τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν, μετὰ τῆς ὑποχρεώσεως, ὅπως ἐν καιρῷ πολέμου αὐτὸς καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἀκολουθῶσι τὴν σημαίαν τῆς Ἐταιρίας, καὶ προσφέρωσι κατ' ἔτος διὰ τὸν στρατὸν τέσσαρας καταφράκτους ἵππους λόγῳ φεουδαλικῆς ὑποταγῆς.

Τὸ φέουδον τῆς Στείριδος (lu Estiri) μετὰ τοῦ πύργου τῶν Μετοχιῶν (Methocya) ἐν Φωκίδι, περιελθὸν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ κληρονομικοῦ πρωτοστράτορος Ἀρμενγῶλ de Nouelles, μετεβιβάσθη ὡς ὑποθήκη τῷ ἐν Θήβαις Βερνάρδῳ Βιλλὰρ ἀπέναντι δανεισθέντων «aquest porta la bandera de la nostra reyal Magestat, perque es natural »vassal». (Ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ στέμματος τῆς Ἀραγωνίας).

χρημάτων. Θανόντος τοῦ Ἀρμενγώλ, ὁ τυραννικός κυβερνήτης καὶ γενικός ἐπίτροπος τῶν δουκάτων Ρογῆρος de Lluvia (1365-1371), ἤρπασε τὴν βαρωνίαν ἀπὸ χειρῶν τοῦ Βερνάρδου Βιλλάρ, καὶ κατέσχεν αὐτὴν μετὰ τοῦ καστελλίου, πρὸς ζημίαν τῆς χήρας τοῦ Ἀρμενγώλ Βεατρίκης. Ὀλίγω ὑστερώτερα Βερνάρδος Βαλλεστέρ νυμφευθεὶς τὴν χήραν Βεατρίκην, ἐκυρώθη παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγῶνος Πέτρου Δ' νόμιμος κτήτωρ τῆς βαρωνίας, ἥτις ἐγένετο ἀφορμὴ διαπληκτισμῶν ἐν καιρῷ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ναυαρράιων.

Περὶ τοῦ φεούδου τῆς Καπραίνης, κειμένης ὅπου τὸ πάλαι ἡ Χαϊρώνεια, τοῦτο μόνον εἶνε γνωστόν, ὅτι περὶ τὸ ἔτος 1379 κατεῖχτο ὁμοῦ μετὰ τοῦ καστελλίου τῆς Πέτρας, ὑπὸ Πέτρου Βαλλεστέρ, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀντωνίου Βαλλεστέρ, ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, καὶ υἱοῦ τοῦ Βερνάρδου Βαλλεστέρ, βαρῶνος Καπραίνης καὶ Πέτρας (senyor de la Cabrena e del Patriau (1), καὶ ἔπειτα τῆς Στείδος.

Τὰ φέουδα τῆς Καρδίτσης ἐν Βοιωτίᾳ, καὶ τῆς Ἀταλάντης ἐπὶ τῇ Εὐβοικῇ θαλάσῃ (Cardaniza et la Calandri), τὰ ἐπὶ τῆς βουργουνδικῆς δυναστείας ἀνήκοντα τῷ εὐγενεῖ ἱππότῃ Ἀντωνίῳ Io Fla-mene, βαίλῳ τοῦ δουκάτου Νέων Πατρῶν καὶ Μεγαλοβλαχίας, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐν τῇ περὶ τὸν Ἀλμυρὸν μάχῃ (1311) περιῆλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Κατελάνων κατακτητῶν. Ἐν ἔτει 1365 ἀνῆκον τῷ περιβοήτῳ πρωτοπροέδρῳ ἐπὶ τῶν κρίσεων Πέτρῳ de Puig-pardines· ὅτε δὲ αὐτὸς ἐφονεύθη παρὰ τῶν ἐξεγερθέντων κατ' αὐτοῦ ὁμογενῶν, ἐν καιρῷ τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν τοῦ ἔτους 1367, τὰ τέκνα Γαλοθράνος καὶ Φραγκῆσκος de Puigpardines διενεμήθησαν τὰς βαρωνίας μεταξὺ ἑαυτῶν (2).

Ἡ τριαρχία τῆς Καρύστου ἐπὶ τῆς Εὐβοίας καὶ ἡ βαρωνία τῆς νήσου Αἰγίνης ὑπεισῆλθον εἰς τὴν κυριότητα τῆς Κατελανικῆς Ἐταιρίας διὰ τοῦ γάμου τῆς Μαρούλας, θυγατρὸς Βονιφατίου τοῦ ἐκ Βερώνης, ἐν ἔτει 1317 μετὰ Ἀλφόνσου Φρεδερείκου τοῦ Ἀραγωνίου, γενικοῦ κατεπάνω (capitá general) τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν, ᾧ

(1) Οὐχὶ Patricia ὅπως ἀνέγνωσεν ἐσφαλμένως ὁ Κάρολος Πορφ.—Patriau κατελανιστὶ ὠνομάζετο ἡ καὶ νῦν καλουμένη Πέτρα, ἢ τοι τὸ ἀρχαῖον Τιλφωσσαίον, ἐπὶ ἀποκρήννου πέτρας, ὑπερθεν τῶν ἐλῶν τῆς Κωπαίδος πρὸς μεσημβρίαν.

(2) «Galceran de Puigpardines e Francesch germánsu senyors de la Cardaniza e de la Calandri».

ἐδόθησαν ἀντὶ προικός, ὁμοῦ μετὰ τῆς βαρωνίας τοῦ Ζητουνίου ἐπὶ τῆς στερεᾶς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλφόνσου ἐν ἔτει 1338, ἡ τριαρχία τῆς Καρύστου ἐκληρώθη τῷ πρσβυτέρῳ υἱῷ, τῷ κληθέντι ὁμωνύμως τῷ μητρόθεν πάππῳ Βονιφατίῳ, ὅστις εἶχεν ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς διατριβὰς ἐν Σικελίᾳ· συγχρόνως δὲ καὶ αἱ βαρωνίαι τῆς νήσου Αἰγίνης καὶ τοῦ Ζητουνίου (1), ἄς προσεπεκύρωσεν αὐτῷ ὡς φέουδα κληρονομικὰ ὁ βασιλεὺς τῆς Σικελίας Πέτρος Β' ἐν ἔτει 1339. Καὶ ἡ μὲν Κάρυστος ἐπωλήθη τοῖς Βενετοῖς ἐν ἔτει 1365, τὸ δὲ κάστρον καὶ ἡ νήσος Αἰγινα περιῆλθον κληρονομικῶς τῷ υἱῷ τοῦ Βονιφατίου, Ἰωάννῃ Φρεδερείκῳ τῷ Ἀραγωνίῳ. Ἀλλ' οὗτος μετὰ τῆς μητρὸς δεσποίνης Γλυκερίας (Dulce) χήρας τοῦ Βονιφατίου, στασιάζσαντες καὶ ἀρνούμενοι τὴν ὀφειλομένην ὑποταγὴν τῷ ἐξαδέλφῳ καὶ γενικῷ ἐπιτρόπῳ ἐπὶ τῶν δουκάτων Λουῆ Φρεδερείκῳ τῷ Ἀραγωνίῳ, κόμητι τῶν Σαλώνων, ἀπεκηρύχθησαν καὶ ἀφῆρέθησαν τὰς κτήσεις αὐτῶν. Ὁ Ἰωάννης ἰδίᾳ, ὡς ἀντάρτης κατὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ἦν ἀντεπρόσωπευεν ὁ Λουῆς Φρεδερείκος, ἐπολεμήθη διὰ τῶν ὄπλων, καὶ συλληφθεὶς ἐβλήθη εἰς τὰ δεσμά, ἡ δὲ βαρωνία τῆς Αἰγίνης ἐκυρώθη παρὰ τοῦ δουκὸς βασιλέως Πέτρου Δ' αὐτῷ τῷ κόμητι τῶν Σαλώνων Λουῆ Φρεδερείκῳ, ὅστις ἄλλως τε ἐδικαιούτο ἵνα κατέχη τὸ φέουδον ὡς πατρικὸν κτῆμα ἀνῆκον ἀρχῆθεν τῷ οἰκίῳ πατρὶ Ἰακώβῳ.

Ἰωάννης Φρεδερείκος ὁ Ἀραγώνιος ἐξητήσατο τὴν βασιλικὴν χάριν ἥτις καὶ ἐδόθη αὐτῷ· ἀλλὰ μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐξαδέλφου Λουῆ Φρεδερείκου, ἐν ἔτει 1382, ἠδυνήθη ἵνα ἐπαναλάβῃ τὴν κτήσεις τῆς νήσου. Ἡ μονογενὴς τοῦ Ἰωάννου θυγάτηρ καὶ κληρονόμος, ὑπανδρευθεῖσα ἐν ἔτει 1394 τὸν βενετὸν εὐπατρίδην Ἀντωνέλλον Καοπένα ἔφερεν αὐτῷ προῖκα τὴν Αἰγιαν· ἀλλὰ καταλυθείσης τῆς Κατελανικῆς ἐπικρατήσεως ὑπὸ Νερίου τοῦ Ἀκκιαιώλου, οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Καοπένα δυνάσται ὑπετάγησαν τῇ πατρίδι Βενετικῇ πολιτείᾳ ὅπως πρὸ αὐτῶν οἱ μαρκίωνες τῆς Βωδονίτσης, μέχρι τῆς κατακτήσεως τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐν ἔτει 1538.

Ἐν τῇ διοικήσει τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας τῶν δουκάτων ὑπεισῆλθον καινοτομίαι παρὰ τῶν Κατελάνων κατακτητῶν, καὶ ἰδίᾳ

(1) Turris Gittina, οὐχὶ Giffina, ὡς ἀνέγνωσεν ἐσφαλμένως ὁ Κάρολος Πορφ καὶ οἱ ἀντιγράφαντες αὐτόν.

παρὰ τῶν βασιλέων τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἀραγῶνος. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βουργουνδικῆς δυναστείας ἐν ἔτει 1311, ὁ ἀπὸ Ῥώμης εἰς Λύενιῶνα τῆς Προβιγκίας μεταθέσας τὴν ἀποστολικὴν ἔδραν πάπας Κλήμης Ε', καὶ οἱ διαδεξάμενοι αὐτὸν Ἰωάννης ΚΒ' καὶ Βενέδικτος ΙΒ' πάντες γαλλικῆς ἐθνότητος, ἔλαβον μέρος ὑπὲρ τῶν ὁμογενῶν, Γουαλθέρου Β' τοῦ ἐκ Βριέννης, ἔχοντος ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ δουκικοῦ θρόνου Ἀθηνῶν, καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Ῥοβέρτου τοῦ Ἀνδρηγαυοῦ, πολεμούντων ἀπαύστως τοὺς Κατελάνους καὶ τὸν προστάτην αὐτῶν βασιλέα τῆς Σικελίας Φρεδερεϊκὸν Β' τὸν Ἀραγώνιον. Δι' ὃ ἀποκηρύξαντες ἐξ ἀρχῆς τοὺς Κατελάνους τῶν δουκᾶτων Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν ὡς σχισματικούς καὶ ἀφωρισμένους ἀπὸ τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, οὐδέποτε ἐφρόντισαν περὶ διορισμοῦ λατίνων ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων ἐν χώραις κρατουμέναις ὑπὸ τοιούτων δῆθεν ψευδοχριστιανῶν.

Τὴν ἔλλειψιν λατινικοῦ κλήρου ἀνεπλήρωσεν ὁμῶς ὁ τότε ἐν Εὐρώπῃ ἐδρεύων βενετὸς λατίνος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ παλαιὰν καὶ λησμονηθεῖσαν σύμβασιν μεταξὺ τοῦ πρώτου φράγκου αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως Βαλδουίνου καὶ τοῦ δουκὸς Βενετίας Ἐρρίκου Δανδόλου, κυρωθεῖσαν παρὰ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ' ἐν ἔτει 1205, οἱ λατίνοι πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως ἐξελέγοντο πάντοτε ἐκ τοῦ μέσου βενετῶν κληρικῶν, καὶ βενετοὶ ἦσαν οἱ παρὰ τούτου χειροτονούμενοι, καὶ τῇ πνευματικῇ αὐτοῦ ἐξουσίᾳ ὑποκείμενοι ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἀνώτατοι κληρικοὶ. Συνεπῶς τῇ ἐπικρατησάσῃ ταύτῃ ἐκκλησιαστικῇ συνηθείᾳ, καὶ κατ' αἵτησιν τοῦ γενικοῦ κατεπάνω τῆς Κατελανικῆς ἐταιρίας Ἀλφόνσου Φρεδερεϊκοῦ, συναινοῦντος καὶ τοῦ ἐν Εὐρώπῃ βαίλου τῆς Βενετικῆς πολιτείας, προεχειρίσθησαν παρὰ τοῦ λατίνου πατριάρχου βενετοὶ κληρικοὶ ἐπὶ τῶν ἀρχιεπισκοπικῶν θρόνων Ἀθηνῶν, Θηβῶν καὶ Νέων Πατρῶν παρ' ἐνορίαν, καὶ παρὰ τὴν ἄδειαν τῶν ἐν Λύενιῶνι παπῶν.

Αἱ τοιαῦται χειροτονίαι ἐγίνοντο παρὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, διότι ἡ μητρόπολις Ἀθηνῶν ὅπως καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρχιεπισκοπαὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀχαιῆς ἦσαν αὐτοκέφαλοι, μὴ ὑπαγόμεναι τῇ τοῦ λατίνου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως δικαιοδοσίᾳ, ἀλλ' ἀμέσως ἐξαρτώμεναι ἀπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀποστολικῆς ἔδρας. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ πολιτικῇ καὶ ἐκκλησιαστικῇ συγχύσει καὶ ἀνωμαλίᾳ, οἷα ἐπεκράτει ἐν

Ἑλλάδι μεσοῦντος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, αἱ τοιαῦται παρεκτροπαὶ ἔμενον ἀπαρατήρητοι, ἢ ὅπως δῆποτε ἦσαν ἀνεκταὶ πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν πρὸ πολλοῦ χηρευουσῶν ἀρχιεπισκοπῶν.

Ἀλλ' ὅτε ἐν ἔτει 1342 ὁ πάπας Κλήμης Ε' ἔλυσε τὸν παρὰ τῶν προκατόχων βληθέντα κατὰ τῆς Κατελανικῆς ἐταιρίας ἀφορισμὸν, μᾶλλον δὲ ὅτε ἐν ἔτει 1355 ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Ε' ἀνεγνώρισε τὴν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Φρεδερεϊκοῦ Γ', ἡ παλαιὰ προνομία τοῦ στέμματος τῆς Σικελίας, καθ' ἣν τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς καὶ τοῦ διορισμοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ ἐπισκόπων ἀπέκειτο ἀποκλειστικῶς τῷ βασιλεῖ, ἄνευ ἐπεμβάσεως τῆς ἀποστολικῆς ἔδρας, ἔσχε νόμιμον κῦρος καὶ διὰ τὰ δουκᾶτα Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν.

Τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ στέμματος τῆς Σικελίας, καλούμενον Προνομία ἀποστολικῆς ἐξαρχίας (Privilegium legationis apostolicae), δι' οὗ ὁ βασιλεὺς ἔθεωρεῖτο κανονικῶς τόπον ἐπέχων ἀποστολικοῦ ἐξάρχου ἢ τοι παπικοῦ ληγάτου διὰ τὴν διοίκησιν τῶν ἐπισκοπῶν τῶν ὑποκειμένων τῇ βασιλείᾳ χωρῶν, εἶχε δοθῆ τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ Β' τῷ νορμάννῳ μεγάλῳ κόμητι τῆς Σικελίας Ῥογήρῳ, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Καπύης, ἐν ἔτει 1098, αὐτῷ τε καὶ τοῖς διαδεξομένοις αὐτὸν εἰς τὸ διηνεκές· οὕτω δὲ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἐξηκολούθει ὁ θεμελιώδης θεσμὸς ὑπὲρ τοῦ στέμματος τῆς Σικελίας διαρκούσης οὐχὶ μόνον τῆς νορμαννικῆς δυναστείας, ἀλλὰ καὶ τῆς σουαβικῆς τῶν Hohenstaufen, τῆς γαλλικῆς τῶν Ἀνδρηγαυῶν, καὶ αὐτῆς τῆς ἀραγωνικῆς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος (1).

Δυνάμει τῆς βασιλικῆς αὐτῆς προνομίας, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1366 καὶ ὕστερότερα διωρίζοντο κατ' εὐθείαν παρὰ τῶν βασιλέων Φρεδερεϊκοῦ Γ' καὶ Πέτρου Δ' τοῦ Ἀραγωνίου ἐπὶ τὸ πλεῖστον Σικελοὶ, Κατελάνοι καὶ Ἀραγώνιοι ἱεράρχαι ἐν ταῖς ἀρχιεπισκοπαῖς καὶ ἐπισκοπαῖς τῶν δουκᾶτων ἀντὶ τῶν πρὶν βενετῶν κληρικῶν. Ἀλλ' ἡ Βενετικὴ πολιτεία πρὸς ἀπαραμείωτον διαφύλαξιν κατὰ θεωρίαν τῆς παλαιᾶς μετὰ τοῦ Ἀλφόνσου Φρεδερεϊκοῦ συμβάσεως, καθ' ἣν οἱ ἐν τοῖς δουκᾶτοις ἀνώτατοι κληρικοὶ ἔδει ἵνα ᾧσι πολῖται βενετοί, ἤρκειτο νῦν

(1) Ἡ προνομία ἐξηκολούθει καὶ μετέπειτα ὑπὲρ τῶν μεταγενεστέρων δυναστειῶν, μέχρι τοῦ ἔτους 1860, ὅτε τῆς Σικελίας ἐνωθείσης τῇ Ἰταλίᾳ κατηργήθη ὑπὸ τοῦ πάπα Πίου Θ' διὰ παντός.

ἵνα ἀπονέμῃ ἐκ τῶν ὑστέρων τοῖς ἐκάστοτε παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποστελλομένοις ἱεράρχαις δικαίωμα βενετικῆς ἰσοπολιτείας.

Ἐν ἔτει 1365 ἐξελέχθη ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ὁ βενετός Φραγκίσκος, πρῶτον ἡγούμενος τῶν ἐν τῷ κράτει τῆς Ῥωμανίας φραγκισκανῶν Μινωριτῶν, ἡ δὲ ἐκλογή ὑπεβλήθη παρὰ τῆς Βενετικῆς πολιτείας τῷ πάπᾳ Οὐρβανῷ Ε' πρὸς ἐπικύρωσιν. Ὁ διορισμὸς ἐγένετο δυνάμει τῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1330 συμφωνηθείσης συμβάσεως· ἀλλ' ἡ τοιαύτη βενετοῦ ὑπηκόου ἐκλογή ἦτο τελευταία, διότι τὸ ἐπόμενον ἔτος 1366 ὁ δούξ βασιλεὺς Φρεδερεϊκος Ι' ἐπέστειλε τῇ Κατελανικῇ ἑταιρίᾳ γράμματα συστατικὰ ὑπὲρ τοῦ παρ' αὐτοῦ διορισθέντος ἀρχιεπισκόπου Θηβῶν Συμεῶνος, πρῶτον ἐπισκόπου ἀγίας Κυριακῆς (Gi-race) τῆς Καλαβρίας. Τοῦτον ἐτίμησεν ἐκ τῶν ὑστέρων ἡ βενετικὴ κυβέρνησις διὰ βενετικῆς ἰσοπολιτείας, ὅπως καὶ τὸν μετέπειτα ἀποσταλέντα παρὰ τοῦ βασιλέως κατελάνων ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν Ἀντώνιον Βαλλεστέρ (1370-1382) ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Φραγκισκανῶν, τὸν τοῦτον διαδεχθέντα ἀραγώνιον δομινικανὸν μοναχὸν Ἀντώνιον Γενεβρέδα (1382-1386), καὶ τὸν ἀντ' αὐτοῦ ἀποσταλέντα ἔπειτα κατελάνων ἀρχιεπίσκοπον Φήλικα Πουϊαδέλ (1386-1390)· οὗτος ἦτο ὁ τελευταῖος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἀπολαύων βενετικῆς ἰσοπολιτείας.

Τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῶν δουκάτων κατεῖχεν ἡ μητρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, μετὰ ὑποκειμένων αὐτῇ δεκατριῶν ἐπισκοπῶν, ἀντὶ τῶν ἄλλοτε παρὰ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Ι' καὶ τοῦ πάπα Ὀνωρίου Γ' ὠρισμένων δεκαπέντε· διότι ἡ μὲν ἐπισκοπὴ τῆς Εὐρύππου εἶχε παραχωρηθῆ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1261 λόγῳ ἐπιδόματος τῇ ἔκτοτε στήσαντι ἐν Εὐρίπῳ τὴν πατριαρχικὴν αὐτοῦ ἔδραν λατίνῳ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως· ἡ δὲ ἐπισκοπὴ Ζητουνίου, ἀποσπασθεῖσα καὶ αὐτὴ ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν, μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Φθιώτιδος παρὰ τῶν Κατελάνων, εἶχεν ὑποβληθῆ τῇ τότε ἐπανιδρυθείσῃ λατινικῇ ἀρχιεπισκοπῇ Νέων Πατρῶν.

Ἐκ τῶν ὑποκειμένων νῦν τῷ λατίνῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν δεκατριῶν ἐπισκοπῶν, τέσσαρες ἦσαν αἱ ἀξιολογώτεραι· ἡ Μεγάρων, ἡ Δαυλίας, ἡ Σόλωνος ἢ τοῖς Σαλώνων (de la Sola) καὶ ἡ Θερμοπυλῶν, ἧς ἔδρα ἦτο ἡ Βωδονίτσα ὅπως καὶ πρὶν.

Τὸ πρεσβυτέριον (capitulum) τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας Ἀθηνῶν

συνεκροτεῖτο ὑπὸ δώδεκα κανονικῶν κληρικῶν (canonici) καὶ ἐνὸς δεκανοῦ (decanus) ἐντεταλμένων τὴν διεξυπηρέτησιν τοῦ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως καθεδρικοῦ ναοῦ Ἀθηνῶν (Ecclesiae sedis de Cetines) ἢ τοῖς τῆς ἐκκλησίας τῆς Θεομήτορος Ἀθηναίας τοῦ Παρθενῶνος. Ἐν τῷ παλατίῳ παρὰ τὰ Προπύλαια, ὅπου τὸ πάλαι ἡ Πινακοθήκη, διετηρεῖτο πάντοτε τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου Βαρθολομαίου τιμώμενον παρεκκλήσιον (la capella de sant Barhomeu del palau del castell de Celines), ᾧ ἦσαν ἀφιερωμένα ἐν τῇ χώρᾳ κτήματα ἰδιαιτέρα πλεῖστα. Ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ εὐκτηρίου, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ βασιλέως Πέτρου Δ', ἐμισθοδοτεῖτο διὰ εἴκοσι τεσσάρων χρυσῶν δουκάτων κατ' ἔτος, πρὸς συντήρησιν καὶ ζωάρκειαν, ὁ τελευταῖος κατελάνος ἐπίσκοπος Μεγάρων Ἰωάννης Βούλ (1), ἀπελαθεὶς ἐκ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ἐν ἔτει 1374, ὑπὸ τοῦ κυρίου τῆς καστελλανίας Κορίνθου Νερρίου Ἀκχιαϊώλου τοῦ ἐκ Φλωρεντίας.

Ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Σαλώνων ἡ πόλις Λεβαδεία ἀπήλαυεν ἰδίας εὐνοίας παρὰ τοῦ βασιλέως Πέτρου Δ', διότι ἐν τῇ ἐνοριακῇ αὐτῆς ἐκκλησίᾳ ἐφυλάττετο τὸ ἱερὸν λείψανον τῆς τιμίας κάρας τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, προστάτου τῆς Ἀραγῶνος καὶ τῆς Κατελανικῆς ἑταιρίας. Μεταξὺ ἄλλων εἶχε διατάξῃ ὁ βασιλεὺς ἵνα τὸ κάστρον τῆς Λεβαδείας θεωρῆται εἰς τὸ ἐξῆς ἔδρα τοῦ ἱπποτικοῦ τάγματος τοῦ ἀγίου Γεωργίου, τοῦ ἰδρυθέντος τὸ πάλαι ἐν Ἀλφάμᾳ τῆς ἐπισκοπῆς Τορτώσης. Ὁ κατάλευκος μανδύας τῶν ἱπποτῶν, φέρων ἀριστερόθεν ἐπικέντητον ἐρυθρόχρουν σταυρὸν, περιεκόσμηι τὸν κόμητα τῶν Σαλώνων καὶ γενικὸν ἐπίτροπον ἐπὶ τῶν δουκάτων Λουῆν Φρεδερεϊκὸν τὸν Ἀραγώνιον, τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ Ἰωάννην Φρεδερεϊκὸν, καὶ τὸν ἀνδρεῖον κατεπάνω τῶν Σαλώνων Γοδοφρεῖδον Ζαῤῥοβίραν. Ἐφημέριος τῆς ἐν Λεβαδείᾳ ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Γεωργίου ἐπὶ τῆς βασιλείας Πέτρου Δ' ἦτο ὁ κατελάνος Φραγκίσκος Κομένγε· παρὰ ταύτην ὑπῆρχον ἐκεῖ καὶ δύο ἄλλαι λατινικαὶ ἐκκλησίαι, ἡ τοῦ ταξιάρχου Μιχαήλ, παραχωρηθεῖσα τῷ ἐπισκόπῳ τῶν Σαλώνων ὡς

(1) Ὁ Rubiò y Lluch παρανοήσας τὸ πρᾶγμα, γράφει ἐν τοῖς Σημειώμασι αὐτοῦ περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι λατινικῆς Ἐκκλησίας (Δελτίον τῆς ἐν Ἀθήναις ἱστορικῆς ἐταιρίας Τόμ. Β', σελ. 461), ὅτι αὐτῷ τῷ παρεκκλήσιῳ τοῦ ἀγίου Βαρθολομαίου ἐχορηγεῖτο εἰσόδημα κτ' δουκάτων, καὶ ὅτι δῆθεν ὁ πρῶτος ἀρχιεπίσκοπος Μεγάρων, πρὸς ἀμοιβὴν τῶν πρὸς τὸν βασιλέα ἐκδουλεύσεων, ἐδωρήθη τὴν ἐκκλησίαν τοῦ παλατίου καὶ τὰ εἰσοδήματα αὐτῆς.

ἐνοριακῇ (1382) καὶ ἡ τῆς Θεομήτορος. Ἐπίσκοπος Σαλώνων κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτο ὁ μοναχὸς Ἑρρίκος (Gra Henrich), ὅστις ἀποσταλεὶς παρὰ τοῦ κοινοῦ τῆς Λεβαδείας καὶ τοῦ πολιτάρχου Γουλιέλμου Ἀλμενάρα πρὸς τὸν βασιλέα εἰς Βαρκελώνην, προσεβλήθη παρὰ τὴν Καλαβρίαν ὑπὸ Γενουησίων πειρατῶν, καὶ ἀφῆρέθη τῶν λειτουργικῶν αὐτοῦ βιβλίων, τῶν ἱερῶν ἀμφίων καὶ πολλῶν κειμηλίων τιμαλφῶν ἀξίας ἑξακοσίων δουκᾶτων χρυσῶν.

Ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Θηβῶν δὲν εἶχεν ὑποκειμένας αὐτῇ ἐπισκοπὰς. Αἱ ἐπὶ τῆς βουργουνδικῆς δυναστείας ἐπισκοπαὶ Κασταλίας καὶ Ζαγόρας τῆς Ἑλικωνίας πρὸ πολλοῦ εἶχον διαγραφῆ· οὐδὲ ἀναφέρονται ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς καταλόγοις τῶν ἀραγωνικῶν χρονικῶν. Καθεδρικός ναὸς τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τῶν Θηβῶν ἦτο ὁ τῆς Θεομήτορος, ὅπως καὶ πρὶν. Μεταξὺ τῶν ἐφημερίων ἀναφέρεται ἐπὶ τῆς βασιλείας Φρεδερίκου Γ' τῆς Σικελίας ὁ Φραγκίσκος Λοκάνζα, ἀποκτήσας τὸ φέουδον Νεοπόλεως (Neopolis), τὸ νῦν καλούμενον Νεοχώριον παρὰ τὰς Θήβας, εἰ καὶ κατὰ νόμον ἀπηγορεύετο τοῖς κληρικοῖς ἢ κτῆσις φεούδων καὶ ἄλλης ἀκινήτου περιουσίας ἰδιωτικῆς.

Ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Νέων Πατρῶν, μετὰ τῆς μιᾶς καὶ μόνης ὑποκειμένης αὐτῇ ἐπισκοπῆς τοῦ Ζητουνίου, διὰ τὸ μεταγενέστερον τῆς ἰδρύσεως, ἦτο τρίτη ὡς πρὸς τὴν ἱεραρχικὴν αὐτῆς τάξιν, μετὰ τὰς ἀρχιεπισκοπὰς Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν.

Ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ναυαρράϊων εἰς τὰ δουκᾶτα, τῆς μὲν μητροπόλεως Ἀθηνῶν προΐστατο ὁ κατελθὼν Ἀντώνιος Βαλλεστέρ, τῆς δὲ ἀρχιεπισκοπῆς Θηβῶν, ὁ καλαβρὸς μοναχὸς Συμεών. Τῶν Νέων Πατρῶν μητροπολίτης ἐχρημάτιζεν ὁ Ματθαῖος, ὃν διεδέχθη τελευταῖος ὁ Βενέδικτος, ἐν ἔτει 1402, ἐπὶ τῆς ὀθωμανικῆς κατακτῆσεως.

Οἱ κατελθόντες ἱεράρχαι ἐτιμῶντο μεγάλως ἐν τοῖς δουκᾶτοις ὡς προστάται τῶν πόλεων, συνηγοροῦντες παρὰ τῆ βασιλείᾳ ὑπὲρ μεταρρυθμίσεων ἐν τῇ νομοθεσίᾳ, ὑπὲρ βασιλικῆς χάριτος, ἐπικυρώσεως προνομίων καὶ ἐκρίζωσεως παλαιῶν καταχρήσεων. Ἴδῃ ἐν ἔτει 1363 ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θηβῶν Παῦλος παρουσιάσθη παρὰ τῆ βασιλικῇ αὐλῇ ἐν Πανόρμῳ τῆς Σικελίας, αἰτούμενος θεραπείαν τῶν δεινῶν ἃ συνέπηγαγεν ἢ παρὰ τοῦ Ῥογήρου de Lloria προσκληθεῖσα ὀθωμανικῇ κατοχῇ. Ὅτε δὲ μηνὶ μαίῳ 1380 ἡ ἐν Ἀθήναις συγκροτηθεῖσα συνέλευσις μετὰ ἄλλων βουλευμάτων διεβίβασε τῷ δουκὶ καὶ βασιλεῖ

Πιέτρῳ Δ' δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένου, τοῦ πρώην ἐπισκόπου Μεγάρων Ἰωάννου Βούλ, αἰτήσιν πρὸς κατάργησιν παλαιγενοῦς θεσμοῦ, ἀπαγορεύοντος δωρεὰς καὶ κληροδοτήσεις ταῖς ἐκκλησίαις χωρίων γαιῶν καὶ ἀμπελώνων, μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐγκαθημένων καὶ δουλευόντων παροίκων· ἔτι δὲ τὴν κατάργησιν τῆς διατάξεως καθ' ἣν πᾶσαι αἱ κληροδοτούμεναι ταῖς ἐκκλησίαις ὑποστάσεις ἐδημεύοντο πρὸς ὄφελος καὶ πρὸς συντήρησιν τοῦ κάστρου τῶν Ἀθηνῶν· ὁ βασιλεὺς ἀπέρριψε τὰ τοιαῦτα αἰτήματα ὡς ἀντιβαίνοντα τοῖς νόμοις τοῖς ἰσχύουσιν ἐν τῷ δουκᾶτι τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις τοῦ στέμματος τῆς Ἀραγωνος, Βαλεντίας τε καὶ Βαρκελώνη καὶ Μαϊωρικῆ. Ἐξ ἄλλου μέρους δι' ἐδικτοῦ ἀπολυθέντος μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1380, ὁ βασιλεὺς παρεχώρει τοῖς ἀρχιεπισκόποις, ἐπισκόποις, κανονικοῖς πρεσβυτέροις, ἐφημερίοις, καὶ ὑποδεστέροις ἱερωμένοις, φράγκοις τε καὶ γραικοῖς, πάσας τὰς προνομίας καὶ ἀτελείας ὅσων ἀπήλαυον οἱ ἱεράρχαι καὶ ἄλλοι κληρικοὶ τοῦ βασιλείου τῆς Ἀραγωνος καὶ τοῦ πριγκιπάτου τῆς Καταλωνίας (1). Συγχρόνως, παρακλήσει τοῦ αὐτοῦ πρώην ἐπισκόπου Μεγάρων, κηρύσσει ὁ βασιλεὺς ὅπως συγκαταλεχθῇ μετὰ τῶν δώδεκα κανονικῶν πρεσβυτέρων τοῦ Κυριακοῦ Ἀθηνῶν καὶ τις Σκορδῖλος, ἰθαγενῆς ἱερομόναχος τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, ὁμολογήσας ὡς εἰκὸς διὰ χειραψίας τὴν ὀφειλομένην τῷ λατίνῳ ἀρχιεπισκόπῳ ὑπακοήν, ὅπως συνηθίζετο ἐν ἐκείνοις τοῖς ἀνωμάλοις διὰ τὴν καθ' ὅλου Ἐκκλησίαν καιροῖς, ἀφ' οὗ καὶ αὐτὸς ὁ ἐν Χριστῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων, Ἰωάννης Ε' Παλαιολόγος, ἐν ἔτει 1369, ἐνώπιον τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ Ε' καὶ τῶν ἐπὶ τούτῳ συγκαλημένων καρδινάλιων ὡμολόγει τὴν Ἐνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα, ὑποσχόμενος ὑπακοήν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ (2).

(1) - - « concedimus universis archiepiscopis, episcopis, canonicis, cappellanis dietorum ducatum, et subditis eorumdem, tam franchis quam grecis, quod possint gaudere omnibus et singulis libertatibus et franchitatibus, quibus gaudent prelati et aliae personae ecclesiasticae regni Aragonis et principatus Cataloniae ».

(2) Τὴν 17 ὀκτωβρίου 1369 ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης Ε' Παλαιολόγος ἀποδημήσας εἰς Ῥώμην παρὰ τῷ ἐξ Ἀδενιωῶνος τῆς Προβηγκίας ἐπανελθόντι πάπῃ Οὐρβανῷ Ε', κατέθεσεν ἐν χειρὶ τοῦ πρώην ἀρχιεπισκόπου Σιμόνης νῦν δὲ λατίνου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Παύλου ἔγγραφον ὁμολογίαν πλάττειν κατὰ

Διὰ προστάγματος ἐκδοθέντος τῷ αὐτῷ μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1380, καὶ κατευθυνομένου τῷ νεωστὶ διορισθέντι γενικῷ ἐπιτρόπῳ ἐπὶ τῶν δουκάτων Φιλίππῳ Δαλματίῳ ὑποκόμητι τῆς Ῥοκαβέρτης, ὠρίζεν ὁ βασιλεὺς ὅτι πάντες ὅσοι ἤθελον εὐρεθῆ, ὅτι ἐπὶ τῆς μεσοθαλασσίας ἢ ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ναυαρράϊων ἐσφετερίσθησαν γαίας καὶ κτήματα ἐκκλησιαστικά, οἱ τοιοῦτοι ὑπεχρεοῦντο ἄνευ προφάσεως ἢ ἀναβολῆς εἰς ἐπιστροφὴν τῶν ἀρπαγέντων· καὶ ὅτι δὲν συνεχωρεῖτο εἰς τὸ ἐξῆς αὐδεμῖα ἐπιθέσεις κατὰ τῶν προνομίων καὶ ἀτελειῶν ὅσων ἀπήλαυον αἱ γαῖαι καὶ ἄλλαι κτήσεις τῶν ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων τῶν τε Φράγκων καὶ τῶν Γραικῶν.

Τῷ μεγάλῳ μαγίστρῳ τῆς Ῥόδου Ἰωάννῃ Φερδινάνδῳ Ἐρέδῃ, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν ταξιάρχαις καὶ ἱππόταις τοῦ ἱεροῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ, τοῦ ἔχοντος μεγάλα κτήματα ἐν τοῖς δουκάτοις, ἐνετέλλετο ὁ βασιλεὺς ὅπως ἀφίστανται ἀπὸ πάσης ἐπηρείας καὶ καταδυναστεύσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι ὑπηκόων τοῦ στέμματος τῆς Ἀραγῶνος καὶ Καταλωνίας, ἐν περιπτώσει δὲ προηγηθείσης ἐπιθέσεως καὶ βλάβης, ὅτι ἐχρεωστεῖτο ἀποζημίωσις πρὸς τοὺς παθόντας.

Ὅτε πάλιν ἐπρόκειτο ἵνα ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Μεγάρων Ἰωάννης Βούλ τιμηθῆ παρὰ τοῦ βασιλέως εἰς ἀρχιεπισκοπὸν Θηβῶν, καὶ ἀπεστάλησαν βασιλικά γράμματα τῷ ἐν Ῥώμῃ ἁγίῳ Πατρὶ Οὐρβανῷ Σ' προκαλοῦντα τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως διορισμοῦ, ὅπως ὠρίζεν ἢ τοῦ σικελικοῦ στέμματος παλαιὰ ἐξαρχικὴ προνομία, ἐδόθη διαταγὴ τῷ γενικῷ ἐπιτρόπῳ ὑποκόμητι Ῥοκαβέρτης, ἵνα παραχωρηθῶσι τῷ ἱεράρχῃ πρὸς συντήρησιν καὶ ζωάρκειαν ὁμοῦ μετὰ τῶν χορηγουμένων αὐτῷ εἴκοσι τεσσαρῶν χρυσῶν δουκάτων κατ' ἔτος ἐκ τῶν προσόδων τοῦ βασιλικοῦ παρεκκλησίου τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου, τοῦ ἐν τῷ παλατίῳ τῆς ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, προσέτι καὶ τὰ ἐν Θήβαις δημευθέντα κτήματα, κινητὰ τε καὶ ἀκίνητα, τοῦ ἀντάρτου Ὀλιβερίου Δομλίκου, ὅστις ἐγένετο ἀφορμὴ ὅπως πέσωσιν αἱ Θῆβαι ἐν χερσὶ τῶν Ναυαρράϊων, κατὰ τὴν ληστρικὴν αὐτῶν ἐπιδρομὴν.

Λατίνους· ἐν ᾧ οἱ ἐν Πέρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως Γενουήνσιοι ἀντιπράττοντες τῷ αὐτοκράτορι καὶ τοῖς αὐτῷ συμμαχοῦσι Βενετοῖς, ἀδελφοποιεῖντο μετὰ τῆς ἀντιπάλου μερίδος τῶν μὴ ἀποδεχομένων τὴν Ἰνῶσιν, καὶ μετὰ τινος ἐπιδείξεως προσήρχοντο τῷ οἰκουμενικῷ πατριαρχεῖῳ, καὶ ὠμολόγουν τὰ δόγματα τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ ὑποψήφιος ἀρχιεπίσκοπος Θηβῶν ἐμίσθωσε δύο ἵππους, καὶ συνοδευόμενος παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Νέων Πατρῶν, ἐξῆλθεν εἰς ποιμαντορικὴν περιοδείαν, ὅτε περὶ τὸ Τρικόρυφον ὄρος, παρὰ τὴν Βιτρινίτσαν, προσεβλήθη καὶ ἀπεγυμνώθη ὑπὸ ἐγχωρίων ληστῶν, οἵτινες ἤρπασαν παρ' αὐτοῦ πάντα τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ κειμήλια, ἀξίας περὶ που ἑκατὸν ἐξήκοντα δουκάτων χρυσῶν. Ὁ ἱεράρχης μὴ ἔχων ἄλλα χρήματα πρὸς πληρωμὴν τῶν ἀγωγιατῶν διὰ τὴν μίσθωσιν τῶν ἵππων, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐνέχυρον τὸ μόνον ἀπομείναν κινῶτιον βιβλίων λειτουργικῶν, τὸ περιφρονηθὲν παρὰ τῶν ληστῶν, ἀξίας εἴκοσι δουκάτων χρυσῶν.

Ὁ βασιλεὺς δυσφορῶν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι παρεκελεύετο τῷ κόμητι τῶν Σαλώνων Λουῆ Φρεδερεϊκῷ τῷ Ἀραγωνίῳ, ἵνα ἐξαναγκάσῃ τοὺς διαπράξαντας τὴν ληστείαν ἐγχωρίους ὑπηκόους Κυρατάσῃν, Ἀνδρώνῃν, Αὐγουστέλον, Πακιώτην καὶ λοιποὺς συμμορίτας εἰς ἐπιστροφὴν τῶν ληστευθέντων πραγμάτων ἢ ἀποζημίωσιν τῆς ἐκτιμηθησομένης ἀξίας αὐτῶν· ἄλλως ἤθελεν ἐπιτραπῆ τὴν τιμωρίαν τῶν ληστῶν ὁ γενικὸς ἐπίτροπος ἐπὶ τῶν δουκάτων Φιλίππος Δαλμάτιος ὑποκόμης τῆς Ῥοκαβέρτης. Πρὸς τούτοις διετάσσειτο ὁ κόμης Λουῆς Φρεδερεϊκὸς ἵνα ἐνεργήσῃ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐνεχυριασθέντων λειτουργικῶν βιβλίων, ἐλζήτων αὐτὰ ἀπὸ τῶν ἀγωγιατῶν Πέτρου Μόσχου καὶ τοῦ υιοῦ τοῦ Καχούνη, ἀφ' οὗ πληρώσῃ αὐτοῖς διὰ χρημάτων τοῦ κοινοῦ τὰ ὀφειλόμενα ἀγωγιατικά (1).

Καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ταραχώδη καὶ ἀνώμαλον ἐποχὴν, ὅτε ἡ Κατελανικὴ εἰσαχθὴ ἀπεκηρύττετο καὶ ἀφωρίζετο παρὰ τῆς εἰς Αὐενιῶνα μετατεθείσης ἀποστολικῆς Ἐδρας, ὡς ἀέχθρὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Πίστεως, καὶ γέννημα τῆς ἀπωλείας, οὐχὶ μόνον αἱ Ἀθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἑλλάδι μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπαὶ ἐστεροῦντο γνησίων ὀρθοδόξων ἱεραρχῶν, οἱ δὲ ἰθαγενεῖς κάτοικοι ἔμεινον ἀνεπίσκοποι καὶ ἄνευ λειτουργίας ἀρχιερατικῆς (2).

(1) Οἱ οἰκήτορες τῆς Φωκίδος καὶ τῆς δυσμικῆς Λοκίδος κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀπέζων οὐχὶ μόνον ἀπὸ τῆς παλαιῆς ἐπιτηδευομένης κτηνοτροφίας, ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἐκ ληστείας, ἢ καὶ ὑπηρετοῦντες ὡς ἀγωγιαταὶ καὶ ξεναγοί, ὅπως οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν Κραβαρίται τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνον.

(2) Ἡ ἔλλειψις ὀρθοδόξων ἱεραρχῶν συνέφερε καὶ τὴν ἔλλειψιν σχολείων ἑλληνικῶν, κοινῶν τε καὶ ἱερατικῶν, κυρίαν αἰτίαν τῆς τότε ἀμαθείας τοῦ κατωτέρου κλήρου.

Και τότε ακόμη, όπως επί της βουργουνδικής δυναστείας, εξηκολούθουν οι ὀρθόδοξοι ιερείς τελούντες ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν λατίνων ἐπισκόπων, δίδοντες τὴν διὰ χειραψίας ὑπόσχεσιν ὑπακοῆς (obedientia) κατὰ τὰ ἀρχῆθεν διατεταγμένα ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Γ', και διὰ τοῦ μέσου τούτου ἀπολαύοντες ἐνεργοῦ προστασίας παρὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῶν ἐπεμβάσεων και ἐπηρειῶν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Κοινῇ δὲ παραβλέπει τοῦ τε ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου και τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, παρειαίρηχοντο γειτονεύοντες ὀρθόδοξοι ἱεράρχαι ἐκ τῶν παρακειμένων ὑπὸ βυζαντινὴν προστασίαν χωρῶν, και ἐνήργουν χειροτονίας διακόνων και ἱερέων, μοναχῶν και ἡγουμένων, ἐτι δὲ καθιερώσεις ναῶν και μονῶν, παρὰ τὴν κανονικὴν παρατήρησιν και παρ' ἐνορίαν. Οἱ οὕτω χειροτονούμενοι κληρικοί, πρὸς ἐγκατάστασιν ἐν ταῖς σχετικαῖς ἐνορίαις, ὡμολόγουν ἔπειτα ὡς ἔθος τὴν κατ' ἐπιφάνειαν τοῖς λατίνοις ἐπισκόποις ὑπακοήν (1).

Ἀλλὰ κατὰ συγκυρίαν, ἀφ' ὅτου ἐν ἔτει 1355 ὁ πάπας Ἰννοκέντιος Σ' ἀνεγνώρισε τὸ καθεστὸς τῆς ἐν τοῖς δουκάτοις λατινικῆς Ἐκκλησίας, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας, κατὰ τὴν παλαιόθεν προνομίαν ἀποστολικῆς ἐξαρχίας (privilegium legationis apostolicae) τότε ἀνανῆψαν και τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον ἐπεχείρει τινὰ ἐπανόρθωσιν τῆς ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἑλλάδι ὀρθοδόξου ἱεραρχίας.

Ἐπὶ Φιλοθέου πατριαρχεύοντος τὸ δεύτερον ἐχειροτονήθη μετὰ διακοπὴν ἑκατὸν πενήκοντα ἐννέα ἐτῶν (1205 - 1304) μητροπολίτης Ἀθηνῶν, ὑπέρτιμος και ἔξαρχος πάσης Ἑλλάδος, ὅστις συμπαρακα-

και τοῦ λαοῦ. Και ὅμοιως ἀπῆντων ἐνίοτε σπάνιοι ἄνδρες σπουδάσαντες τὰ ἑλληνικὰ γράμματα και τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἐν ταῖς μεγάλαις τοῦ γένους σχολαῖς, ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἄθω και ἐν Βυζαντίῳ, και ὑπὸ τὴν σπουδὴν τῆς ὀρθοδοξίας τῶν Ἀθηναίων και ἐν τοῖς περιχώροις μοναστηρίων και ἐκκλησιῶν ἐγκρύπτοντες τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς θύραθεν φιλοσοφίας διὰ τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Μηνὶ αὐγούστῳ τοῦ ἔτους 1339, ὁ ἱεραμόναχος Κοσμάς Κάμηλος ἀντέγραφε διὰ τὸν ἐν Ἀθήναις ἀσκούντα τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμα Δημήτριον Νομάχλονα διάφορα βιβλία περὶ συνθέσεως φαρμάκων ἐκ τῶν Ὀρειθασίου και Νικολάου Μυρεψοῦ.

(1) Οὕτω ἐπὶ πατριαρχοῦ Ἰωάννου ΙΔ', ἐν ἔτει 1357 ἐγένετο προχείρισις μητροπολίτου Ῥόδου, ἀμοιρούσης ἕως τότε γνησίου ἀρχιερέως, και ἐρημῖα τοῦ κωλύοντος παρειαίρηχόμενου τοῦ μητροπολίτου Κρήτης ἢ και ἐτέρου τινός, και ἐνεργοῦντος χειροτονίας παρ' ἐνορίαν.

θήμενος παρὰ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαρκεῖ συνόδῳ συνυπέγραψε πράξιν ὑπὲρ τοῦ πρώην πατριάρχου Καλλίστου, ἐτέραν ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου Ἀλανίας και Σωτηροπόλεως, ἄλλην ἀπὸ τοῦ ἔτους 1365 ἐπὶ τῇ μεταθέσει Πέτρου τινός ἐπισκόπου Πολυστύλου εἰς μητροπολίτην Χριστουπόλεως, και ἄλλας ἀποφάσεις συνοδικάς. Τοῦ μητροπολίτου τὸ ὄνομα ἔμεινεν ἄγνωστον· τοῦτο μόνον γινώσκουμεν ὅτι οὐδέποτε ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἀπεβίωσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει· διότι τὸ ἐπόμενον ἔτος 1366 ὁ πατριάρχης Φιλόθεος ἀνέθεσεν ἱερομονάχῳ τινὶ Νεοφύτῳ, καταστάντι πρότερον πνευματικῷ πατρί, ἵνα διεξέλθῃ και διοικῇ τὰ δίκαια τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν, ἐτι τε και τῆς Εὐρίπου, και ἵνα ἔχῃ ἐπ' ἀδείας «θεῖους και ἱεροὺς ναοὺς καθιερούσιν και ἀναγνώστας προπιβάζειν», πάντα διαπραττόμενος και διενεργῶν μετὰ πολλῆς συνέσεως και προσοχῆς, «ἵνα μὴ φωραθῇ ἄτόπον τι και παρειαίρηχον ἐργασάμενος».

Ὁ παρὰ τοῦ πατριάρχου ἀποσταλείς ἐπίτροπος ἔδει ἵνα ἐπιτηρῇ τοὺς ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν πνευματικούς πατέρας και τοὺς εὐρισκομένους ἱερείς, ὑποτυπῶν αὐτοῖς και νοθετῶν τὰ πρὸς οἰκοδομὴν και σύστασιν τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν. Ταύτην τὴν ἀνάθεσιν και ἐπιτροπεῖαν ἔδιδε τῷ πνευματικῷ πατρί Νεοφύτῳ ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Φιλόθεος «μέχρι ἂν σὺν Θεῷ χειροτονηθῇ ἕτερος ἀρχιερεὺς Ἀθηνῶν», μετὰ ταῦτα δὲ ἔδει ἵνα μὲν ἄργος και ἀνεργῆτος, ὑποτασσόμενος τῷ γεννησομένῳ ἀρχιερεῖ και ὑπέικων αὐτῷ.

Ἐν συνοδικῇ πράξει ἐπὶ τῷ Ἰωαννίνων μητροπολίτῃ Σεβαστιανῷ, ἐν ἔτει 1368, ἀναφέρεται πάλιν μετὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸν πατριάρχην συνοδικῶν ἀρχιερέων και ὑπερτίμων νέος μητροπολίτης Ἀθηνῶν. Ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνεγράφη πράξις μηνὶ μαίῳ τοῦ ἔτους 1371, καθ' ἣν γνώμη κοινῇ παρεχωρεῖτο αὐτῷ, λόγῳ ἐπιδόματος, ἡ κάρπωσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαίων τῶν ἀρχιεπισκοπῶν Θεβῶν και Νέων Πατρῶν και τῆς πατριαρχικῆς ἐκκλησίας Αἰγίνης. Ἀλλὰ και οὗτος ὁ τελευταῖος μητροπολίτης, οὐ ἐπ' ἑσῆς ἀγνοοῦμεν τὸ ὄνομα, δὲν ηὐτύχησεν ἵνα ἐπιληθῇ προσωπικῶς τῆς διοικήσεως τῆς αὐτῷ λαχούσης Ἐκκλησίας, διὰ τὴν ἐν τοῖς δουκάτοις τότε ἐπικρατοῦσαν σύγχυσιν και τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμούς. Μετ' αὐτὸν μέχρι τέλους τῆς Κατελανικῆς ἐπικρατήσεως ἐν ἔτει 1385 οὐδεὶς ἄλλος ἀναφέρεται μητροπολίτης Ἀθηνῶν.

Παρά τὴν ἐπανόρθωσιν ὀρθοδόξου ἱεραρχίας ἐν τοῖς δουκάτοις, ἡ προσοχὴ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου προσηλώθη εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς ἐν Ἑλλάδι Βλαχίας, ἢ τοι Θεσσαλίας, Φθιώτιδος καὶ Αἰτωλίας. Ὁ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ διορισθεὶς κεφαλὴ Μεγαλοβλαχίας ἀνεψιὸς Ἰωάννης Ἄγγελος ὁ πιγκέρνης εἶχεν ἤδει ἀποβιώσῃ ἐν ἔτει 1349, ὅτε ὁ κρᾶλης τῶν Σέρβων Στέφανος Δούσσαν, ἀνειπὼν ἑαυτὸν βασιλεῖα καὶ αὐτοκράτορα Σερβίας τε καὶ Ῥωμανίας, ἀπέστειλε τὸν οἰκεῖον καίσαρα Γρηγόριον Πρέλουπον μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ Σέρβων καὶ Ἀλβανῶν πρὸς κατάκτησιν τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας. Ὁ καῖσαρ Πρέλουπος εἰσβαλὼν κατέλαβεν ἀναιμωτὶ πᾶσαν τὴν χώραν ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τὸ Πήλιον Μαγνησίας, ἀνηκούσης τοῖς Κατελάνοις, καὶ τῆς βενετικῆς κτήσεως Πτελεοῦ, οὗ ἡ φρουρὰ ἀντέσχε μέχρι ἐσχάτων, εἰ καὶ ἔπαθε τὰ πένθεινα ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν (1).

Ἐν τῇ ἐν ἔτει 1350 συνομολογηθείσῃ εἰρήνῃ μεταξὺ Στεφάνου Δούσσαν καὶ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ συνεφωνήθη ὅτι ἐκ τῆς Μακεδονίας ἢ Θεσσαλονίκῃ, τὰ Σέρβια, ἢ Βέροια, τὸ Γυναικόκαστρον καὶ ἡ Ἐδεσσα ἔμενον τῇ βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ, αἱ δὲ Ζίχλαι, αἱ Σέρραι, τὸ Μελενῆκον, ἡ Στρούμιτσα, ἡ Καστορία, αἱ ἐπὶ τῷ Ἀξιῷ κῶμαι τῶν Βαρδαριωτῶν, πᾶσα ἡ Ἠπειρος καὶ ἡ ἐν Ἑλλάδι Βλαχία ἐκυροῦντο τῇ σερβικῇ βασιλείᾳ. Καὶ ὁ μὲν καῖσαρ Γρηγόριος Πρέλουπος ἐτιμῆθη δεσπότης τῆς Ἠπείρου (1340 - 1350), ἔχων τὴν ἑδρὰν ἐν Ἰωαννίνοις· ὁ δὲ ἀδελφὸς τοῦ πατρὸς Στεφάνου Δούσσαν, Συμεὼν Οὐρεσσης ὠνομάσθη δεσπότης Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας καὶ βασιλεὺς Θεσσαλίας (1345 - 1371) ἔχων ἑδρὰν τὰ Τρίκαλα (2).

(1) Ἡ πόλις καὶ τὸ κάστρον τοῦ Πτελεοῦ ἐθεωρεῖτο πάντοτε ὡς ἐξάρτημα τῆς ὑπὸ τοὺς Βενετοὺς τελοῦσης Εὐβοίας. Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον ἐκέκτητο ἐκεῖ τρία μονῆδια σταυροπηγιακὰ διοικούμενα ὑπὸ ἱερομονάχου ἢ ἀνετίθετο ἢ ἐπ' αὐτῶν κτητορικὴ δικαιοσύνη καὶ ἐφορεία. — Ὁ βασιλεὺς τῆς Εὐρώπης Ἰωάννης Ἰουστινιάνης ἐν ἔτει 1366 ἀνήγειρε δι' ἐξόδων τοῦ δημοσίου τὸν ἐπὶ τῆς σερβικῆς κατακτήσεως τῆς Θεσσαλίας καταστραφέντα οἶκον τῶν κατὰ καιροὺς διοικητῶν (gellori), καὶ παρέσχε τῇ νεωστὶ διορισθέντι Νικολέττῳ Μανολέσσῳ (1365 - 1367) ὄπλα καὶ πολεμφοῦδια πρὸς ἀπώκρουσιν τῶν καὶ τότε ἀκόμη ληστρικῶς ἐπιβαλλομένων περιόικων Ἀλβανῶν.

(2) Ὁ βασιλεὺς Συμεὼν Οὐρεσσης, ὁ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ ἀναρρήθει ἐπ' ἔσσης « ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων καὶ Σέρβων, ὁ Παλαιολό-

Ὁ κρᾶλης Στέφανος Δούσσαν δὲν ἠρκέσθη ἀνειπὼν ἑαυτὸν αὐτοκράτορα Σερβίας καὶ Ῥωμανίας, ἀλλὰ συνεπαρθεὶς τῷ ὕψει τοῦ ἀξιώματος καὶ τῷ μεγέθει τῆς ἐξουσίας, συνεκάλεσε σύνοδον τῶν ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ τελούντων μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων ἐν Σέρραις κατὰ τὸ ἔτος 1352, καὶ δι' αὐτῶν ἐθέσπισε τὴν ἰδρυσιν ἰδίας αὐτοκεφάλου σερβικῆς Ἐκκλησίας, ἧς ἐπέστησε πατριάρχην αὐτοχειροτόνητον Ἰωαννίκιον τινὰ τῶς ἀρχιεπίσκοπον Πεκίου καὶ Σερβίας, ἐδρεύοντα ἐν τῇ πόλει Ἰπέκ· ἀποστατήσας δὲ τὰς πρὶν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως ὑποκειμένας μητροπόλεις ἐπέδωκε τῷ πατριάρχῃ τῆς σχισματικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὑπέβαλεν ὑπὸ τῆς ἐκεῖνου ὑπακοῆς.

Ἐκτοτε ἀπανταχοῦ τοῦ σερβικοῦ κράτους καὶ ἐν αὐτῇ τῇ δυσρικῇ Μακεδονίᾳ, Ἠπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ ἐχειροτονοῦντο ἀντικανονικῶς καὶ παρανόμως ἀρχιερεῖς τῶν Ἐκκλησιῶν ἀφιστάμενοι τῆς μετὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κοινωνίας. Σὺν τῷ σχισματικῷ κλήρῳ ἀπερβύγησαν ἐξ ἀνάγκης καὶ πάντες οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ τῶν ὑποκειμένων τῇ Σερβίᾳ χωρῶν, ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ Ἀλβανοὶ καὶ οἱ Δαλμάται ὠμολόγουν τὰ δόγματα τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ σχίσμα ἐξηκολούθει καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ υἱοῦ Στεφάνου

γος», μετέβαλε τὴν Θεσσαλίαν εἰς ἄλλην αἰγυπτιακὴν Θεβαίδα, διὰ τὴν πληθὺν τῶν μοναστηρίων ἃ ἰδρύσατο ἐν αὐτῇ. Αἱ μεγάλαι καὶ μικραὶ μοναὶ καὶ αἱ σκῆται ἄς ἑξήρουν ἐπὶ τῶν κορυφῶν καὶ ἐπὶ τῶν νώτων αἱ ὑψητεῖς καὶ οὐρανομήκεις ἀπορβύγες πέτραι τῶν Μετεώρων παρὰ τοὺς Σταγούς εἶνε κτίσματα τοῦ εὐσεβοῦς καὶ θεολήπτου Συμεῶν. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος βασιλεὺς τῆς ἐν Ἑλλάδι Βλαχίας Ἰωάννης ὁ Οὐρεσσης, μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἐν ἔτει 1392 ἀποχωρήσας ἐκ τῶν Τρικάλων εἰς τὰ Μετέωρα, ἐνεδύθη τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάσαφ ἐν τῇ μεγάλῃ μονῇ τῆς Μεταμορφώσεως, ἐνθα κατέτριψε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου ἡγουμενεύων τῆς μονῆς· ἀπέθανε δὲ καὶ ἐτάφη ἐν αὐτῇ τὴν κ' νοεμβρίου 1410. — Μέχρι τοῦ νῦν ἐπιδείκνυται τοῖς εὐλαβέσιν εἰς τὰ Μετέωρα προσερχομένοις προσκυνηταῖς ἡ τιμὴ κἀρα τοῦ βασιλέως μοναχοῦ Ἰωάσαφ, ἐν τῇ μονῇ τῆς Μεταμορφώσεως· καὶ τὸ ἐκεῖθεν τελευταίως μετακομισθέν, καὶ ἐν τῇ ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν ἀποτεθὲν πολύτιμον χειρόγραφον Εὐαγγέλιον, φέρει ἰδιοχείρως γεγραμμένον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ ὅμως τὴν τε ἀγίαν κἀραν καὶ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον τοῦ σέρβου βασιλέως τῆς Θεσσαλίας Ἰωάννου Οὐρεσσης, τοῦ ἔπειτα κτήτορος καὶ ἡγουμένου τῆς μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάσαφ, οἱ ἡμέτεροι ἐσφαλμένως ἐξακολουθοῦσιν ἀποδίδοντες τῷ βυζαντινῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ Καντακουζηνῷ, τῷ ἀποκαρέντι μοναχῷ ἐν τῇ μονῇ τῶν Μαγγάνων, ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ μετονομασθέντι καὶ αὐτῷ Ἰωάσαφ (1355) τῷ ἔπειτα θανόντι καὶ ταφέντι ἐν Μισοθρᾷ τῆς Λακωνικῆς, ἐν ἔτει 1383.

Ούρεσση Δ' (1355-1368). Ὅτε δὲ αὐτὸς ἐμπεισῶν ἐνέδρα ἐφρονεύθη διὰ κορύνης παρὰ τοῦ ἐν Πρελοῦπι ἐδρεύοντος κράλη Βούκασιν, ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης Ε' Παλαιολόγος ἀπέστειλε πρεσβευτὴν πρὸς τὴν χήραν κράλαιναν Ἐλισάβετ εἰς Φεράς τῆς Θράκης (1) τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Κάλλιστον ὅπως ἐνωθῇ τοῖς Ῥωμαίοις κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, πρὸ παντὸς ὅμως ἵνα ἄρῃ τὸ σχίσμα, ἐπαναφέρων τὴν Σερβίαν εἰς ὑποταγὴν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ.

Ὁ πατριάρχης Κάλλιστος, ἀφ' οὗ ἐξετέλεσε τὴν αὐτῷ ἐμπιστευθεῖσαν ἐντολὴν παρὰ τῇ χήρᾳ βασιλίδι, ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τῶν Φερῶν μητροπολιτικῇ ἐκκλησίᾳ· τὰς δὲ περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν διαπραγματεύσεις ἀνέλαβεν ὁ δεσπότης Ἰωάννης ὁ Οὐγκλεσης, μηνὶ μαρτίῳ τοῦ ἔτους 1368, πέμψας πρεσβείαν πρὸς τὸν πατριαρχεῦντα τὸ δεύτερον οἰκουμενικὸν πατριάρχην Φιλόθεον, καὶ γράμμα δι' οὗ ἀπέδιδε τὰς ἀρπαγείσας ἐκκλησίας καὶ μητροπόλεις, καὶ πάντα τὰ πατριαρχικὰ δίκαια τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὑπέσχετο ἐκ μέρους τῆς σερβικῆς βασιλείας μόνιμον ὑποταγὴν καὶ ἀκατάλυτον.

Ὁ τὸν Στέφανον Οὐρεσσην Δ' διαδεχθεὶς ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ἀξιώματι κράλης τοῦ Σιρμιού Λάζαρος, δὲν συμμετέσχε τῶν προσπαθειῶν πρὸς τὴν ἐνωσιν· οὐχ ἦττον ἀπεδέχθη αὐτὴν προθύμως ἐν ἔτει 1371, ὅτε ὁ πατριάρχης Φιλόθεος μηνὶ μαίῳ ἐξέδωκε συνοδικὸν σιγγιλιῶδες γράμμα, δι' οὗ κατελύετο τὸ σχίσμα, καὶ ἐγίνοντο παραδεκτοὶ εἰς πνευματικὴν κοινωνίαν μετὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Σερβίας χωρῶν.

Μετὰ τὴν κυρωθεῖσαν ἐνωσιν, ὁ κανονικῶς ἐγκατασταθεὶς μητροπολίτης Λαρίσσης, ὑπέρτιμος καὶ ἐξαρχος δευτέρας Θεσσαλίας καὶ πάσης Ἑλλάδος, ἀνέφερε τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ Φιλόθεῳ, ὅτι πολλαὶ ἀρχῆθεν τῇ Λαρίσσης μητροπόλει ὑποτεταγμέναι ἐπισκοπαὶ ἀρτίως ὑπὸ βαρβάρους τελοῦσαι καὶ ἀλλοφύλοις ἔθνεσι, διὰ πολλοῦ χρόνου ἐστεροῦντο τῆς δεούσης ἀρχιερατικῆς ἐπισκέψεως καὶ τοῦ ἐντεῦθεν ἀγιασμοῦ. Τὰ βάρβαρα καὶ ἀλλόφυλα αὐτὰ ἔθνη δὲν ἦσαν ἄλλα εἰ μὴ οἱ ὁμολογοῦντες τὰ δόγματα τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας Κατελᾶνοι καὶ Ἀλβανοί.

(1) Οὐχὶ Φεράς τῆς Θεσσαλίας, ὅπως ἔγραφεν ἐσφαλμένως ὁ Κάρολος Πορτὶ καὶ οἱ ταῦτον ἀκολουθήσαντες ἡμέτεροι καὶ ξένοι ἱστοριογράφοι. — Φεραὶ δὲ τῆς Θράκης ἢ Μακεδονίας ἐλέγοντο αἱ ἔπειτα κληθεῖσαι Σιέρραι, ἐκεῖθεν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Στρυμόνος.

Ἐπὶ τούτῳ ὁ πατριάρχης Φιλόθεος, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1371 ἀπέλυσε σιγγιλιῶδες γράμμα, παρακελευόμενος ὅπως αἱ ἐπισκοπαὶ Δημητριάδος, Φαρσάλου, Δομοκοῦ, Ζητούνιου, Ἐζεροῦ, Λαιδορικίου, Βωδονίτσας, Σταγῶν, Τρίκκης, Δεμενίκου, Κρανίας, Γαρδικίου, Περιστερᾶς, Ῥαδοβισδίου, Πατσουνᾶς καὶ Βεσαίνης, ὧσιν ἀπασαὶ ὑποτεταγμέναι τῇ ἐκκλησίᾳ Λαρίσσης, καὶ ὅπως ὁ μητροπολίτης αὐτῆς ἔχῃ τὴν ἄδειαν ἵνα διενεργῇ ἐπ' αὐταῖς πάντα τὰ ἀρχιερατικά.

Ταῖς προσπαθείαις τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχῶν πρὸς ἐπανόρθωσιν ἐν Ἑλλάδι ὀρθοδόξου ἱεραρχίας, οἱ πάπαι Ῥώμης οὐχὶ μόνον οὐδαμῶς ἀντέπραπτον, ἀλλὰ μάλιστα ἐπεμελοῦντο μεθ' ἀβροφροσύνης ποιᾶς τινος συνεννοήσεως μετὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, πρὸς κοινὴν ἀμυναν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Πίστεως, τῶν εἰς Εὐρώπην παρεϊδυσάντων καὶ ὀσημέραι πληθυνομένων Ὀθωμανῶν κατακτητῶν.

Ὁ πάπας Οὐρβανὸς Σ' πέμψας τὸν λατῖνον ἐπίσκοπον Δαυλίας εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν τότε πατριαρχεῦντα Νεῖλον, ἐζητεῖτο τὴν ἐν ἀγάπῃ καὶ ὁμονοίᾳ ἐνωσιν καὶ σύμπραξιν τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Ἀνατολῆς ὀρθοδόξων ἱεραρχῶν μετὰ τῶν λατίνων, ἄνευ οἷας δὴ ποτε ἀναμίξεως εἰς τὰ δογματικά, πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἀπίστων Ὀθωμανῶν. Χαρακτηριστικὴ ἦτο ἡ δοθεῖσα ἀπάντησις τοῦ πατριάρχου μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τοῦ ἔτους 1384. «Τῷ μακαριωτάτῳ δεσπότῃ, τῷ » πάπα κυρῷ Οὐρβανῷ, ἄκρῳ ἀρχιερεῖ καὶ ἀξιωτάτῳ Νεῖλος, ἐλέφ » Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ οἰ- » κουμενικὸς πατριάρχης, τὸν προσήκοντα χαιρετισμὸν ἀπονέμει. Ἡλ- » θεν ἐνταῦθα ὁ αἰδεσιμώτατος ἐπίσκοπος Δαυλίας, φρά Γουλιέλμος, » καὶ εἶπε πρὸς ἡμᾶς λόγους τινὰς ὡς ἀπὸ τῆς μακαριότητός σου, οὓς » ἀπεδεξάμεθα ὑπερβαλλόντως. . . . Καὶ ἡμεῖς γὰρ λίαν ἀποδε- » χόμεθα τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, πλὴν ἵνα γέ- » νηται καθὼς θέλη ὁ Θεὸς καὶ καθὼς ἦν καὶ πρὸ τοῦ σχίσματος. » Οὐδὲ γὰρ ἐστὶ, καθὼς λέγουσι τινὲς περὶ ἡμῶν, ὅτι θέλομεν ἵνα ἔχω- » μεν ἡμεῖς τὰ πρωτεῖα, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν ἀποδεχόμεθα τὴν ἐνω- » σιν· τοῦτο οὐκ ἐστὶν ἀληθές· ἡμεῖς γὰρ ὁμολογοῦμεν ὅτι πρῶτον σὲ » ἔχομεν, κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων Πατέρων, μόνον ἂν γένη- » ται ἡ Ἐνωσις καθὼς πρέπει. Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτο ἐνὶ ἀληθείᾳ, ὅτι ὅσα » γράμματα ἔρχονται εἰς ἡμᾶς, εἰς τὸν Τοῦρκον ὑπάγουσι πρότερον»

» πάσχομεν γὰρ ὑπὸ τῶν Τούρκων, συγχωρήσει Θεοῦ διὰ τὰς ἀμαρ-
 » τίας ἡμῶν, πλὴν ἔχομεν πᾶσαν ἐλευθερίαν ὥστε καὶ γράμματα δέ-
 » χεσθαι, καὶ ἀντιγράφειν καὶ ἐπιστέλλειν, καὶ χειροτονεῖν καὶ πέμπειν
 » ἐπισκόπους ὅπου βουλόμεθα, καὶ πάντα πράττειν ἀκωλύτως τὰ ἐκ-
 » κλησιαστικά, καὶ ἐν μέσῳ τῷ τόπῳ τῶν ἀσεβῶν. Πληροφοροῦμεν
 » οὖν καὶ τοῦτο τὴν μακαριότητά σου, ὡς ἂν ἀνεμποδίστως γράψῃ
 » πρὸς ἡμᾶς περὶ ὧν βούλεται ».

Ἐν τῇ ἀπαντήσει ταύτῃ τοῦ πατριάρχου οὐδεὶς ἐγένετο λόγος περὶ
 κοινῆς ἀμύνης κατὰ τῶν ἀπίστων· ὁ παναγιώτατος Νεῖλος ἠσμένιζε
 μέγιστα ἀναγνωρίζων, ὅτι μεθ' ὅσα καὶ ἂν ἔπασχεν ἡ Χριστιανοσύνη
 ὑπὸ τῶν Τούρκων, αὐτὸς εἶχε πᾶσαν ἐλευθερίαν ἵνα καὶ γράμματα
 δέχεται καὶ ἀντεπιστέλλῃ, ἐτι δὲ χειροτονῇ καὶ πάντα πράττῃ τὰ ἐκ-
 κλησιαστικά, καὶ ἐν μέσῳ τῷ τόπῳ τῶν ἀσεβῶν, ὑπὸ τὴν φρά-
 σιν αὐτὴν νοῶν τὴν ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν τῆς Ἀνατολῆς, ἣν κατέ-
 κτησαν οἱ Ὀθωμανοὶ βοηθείᾳ αὐτῶν τῶν Παλαιολόγων (1) καὶ ἥς
 οὐδὲν ἄλλο ῥάκος ἔμενεν εἰ μὴ ἡ βασιλεύουσα Κωνσταντινούπολις
 μετὰ τινῶν κύκλῳ χωρίων καὶ πολισιμάτων συμπεριλαμβανομένης τῆς
 Σηλυβρίας, καὶ ἐν Πελοποννήσῳ τὸ δεσποτάτον τοῦ Μισθρά τῆς Λα-
 κωνικῆς. Εὐτυχῆ ἐλογίζετο ἑαυτὸν ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, οὐχὶ
 παρὰ τοῦ πιστοῦ ἐν Χριστῷ βασιλέως καὶ αὐτοκράτορος Ῥωμαίων,
 ἀλλὰ παρὰ τοῦ σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν ἔχων τὴν ἄδειαν καὶ
 « πᾶσαν ἐλευθερίαν χειροτονεῖν καὶ πέμπειν ἐπισκόπους ὅπου ἐβούλετο
 » καὶ πάντα πράττειν ἀκωλύτως τὰ ἐκκλησιαστικά ».

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΒΙΒΑΙΟΥ

(1) Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Β' Παλαιολόγος μετὰ τοῦ υἱοῦ Μανουὴλ Β' στεφθέν-
 τος συμβασιλεύς ἐν ἔτει 1373, παρέστησαν ἐπίκουροι τῷ σουλτάνῳ Βαϊεζήτ κατὰ τὴν
 ἄλωσιν τῆς πολυάνδρου καὶ ἐλληνικωτάτης πόλεως Φιλαδελφείας τῆς ἐν Λυδίας, ἐν ἔτει
 1390. Οἱ βυζαντινοὶ ἐπιλεκτοὶ στρατιῶται ἦσαν οἱ πρῶτοι εἰσπηδήσαντες ἐντὸς τῶν
 τειχῶν καὶ ἀνοίξαντες τὰς πύλας τοῖς ὑπὸ τὸν Βαϊεζήτ Ὀθωμανοῖς, οἵτινες εἰσελθόν-
 τες ἔσφαξαν τοὺς κατοίκους ἐν στόματι μαχαίρας, καὶ ἐξηνδραπούδισαν τὰς νέας γυναί-
 κας καὶ τὰ παιδιά.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ — ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΝΟΣ —

ΤΑΣΣΟΣ ΔΗΜ. ΝΕΡΟΥΤΣΟΣ

Βαρύτατα ὑπῆρξαν τὰ τραύματα, ἅτινα ὑπέστη μετὰ τὸν θάνα-
 τον τοῦ Ἰωάννου Σακκελίωνος ἡ Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ ἐταιρεία.
 Τὰ ὀνόματα καὶ μόνον τῶν ἀνδρῶν, ὧν νεοσκαφῆς χαίνει ὁ τάφος, δει-
 κνύουσι τὴν ἀπώλειαν ἐργατῶν πολυτίμων ἐν τῷ σταδίῳ τῆς μελέτης
 τῆς μεσοχρονίου ἡμῶν ἱστορίας, οὐδ' εἶνε εὐκόλον νάναπληρωθῶσιν
 εὐκόλως ἐπιστήμονες οἱοὶ ὁ Ἀλέξανδρος Πασπάτης, ὁ Ἰωάννης Ῥω-
 μανός, ὁ Τάσος Νερούτσος. Καὶ οἱ τρεῖς εἶνε γνωστότατοι εἰς πάντας
 τοὺς περὶ τὴν μεσαιωνικὴν ἱστορίαν τοῦ ἐλληνισμοῦ διατρίβοντας, καὶ
 τῶν τριῶν τὰ ὀνόματα ἔχει συνειθίσει ἀπὸ ἐτῶν νὰ βλέπῃ ὁ ἀναγνώ-
 στης τοῦ ἀνά χειρας Δελτίου ἐν ταῖς στήλαις αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο δὲ
 ἡ πικρὰ ἀπώλεια εἶνε δι' ἡμᾶς τοὺς συνεργάτας αὐτῶν εἰ περ τις καὶ
 ἄλλη αἰσθητή.

Ὁ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τῷ 1814.
 Καταλιπὼν δ' ὀκταέτης ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τὴν πατρίδα καὶ τυχῶν
 τῆς προστασίας φιλανθρώπων Ἀμερικανῶν, ἐσπούδασε τὰ ἐγκύκλια
 μαθήματα καὶ κατόπιν τὴν ἰατρικὴν ἐν Ἀμερικῇ, Ἰταλίᾳ καὶ Γαλ-
 λίᾳ. Ἐπιστρέψας δὲ τῷ 1839 ὡς διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς εἰς Κων-
 σταντινούπολιν, μεταξύ μετερχόμενος τὸν ἰατρὸν, ἐπεδόθη εἰς τὰς
 ἱστορικὰς καὶ τοπογραφικὰς ἐκείνας μελέτας, αἵτινες κατέστησαν αὐ-
 τὸν εἰδικώτατον γνώστην τῶν βυζαντιακῶν πραγμάτων. Ἡ ἱστορία

τοῦ Βυζαντίου καὶ ἰδίως ἡ τοπογραφία τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶνε ἡ εἰδικότης τοῦ Πασπάτη, εἰ καὶ οὐχ ἦττον ἐπιφανῆ θέσιν κατέλαβεν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ διὰ τῆς ἐξερευνησεως τῆς γλώσσης τῶν Ἀθιγγάνων τῆς Ἀνατολῆς. Ἦσαν δ' αἱ τοπογραφικαὶ περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐρευναι, καθ' ὃν χρόνον ἤρχισεν ἐπιδιδόμενος εἰς αὐτάς ὁ Πασπάτης, πεδῖον σχεδὸν παντελῶς παρθένον μετὰ μακρὰν πάροδον ἐτῶν, καθ' ἃ εἶχον ἀσχοληθῆ περὶ αὐτάς, ἐπὶ τῶν Βυζαντίνων συγγραφέων ἰδίως ἐρειδόμενοι, ὁ Γύλλιος καὶ ὁ Βανδούρης, καὶ μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν εὐοίωνων περὶ Κωνσταντινουπόλεως συγγραφῶν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίου καὶ τοῦ Σκαρλάτου Βυζαντίου.

Ἐν δὲ τῷ νεαλῆι τῆς ἐρέυνης ἐνέκειτο ἡ σημασία τῶν τοπογραφικῶν μελετῶν τοῦ Πασπάτη, ἀλλὰ καὶ οἱ κίνδυνοι οὓς εἶχε νάντιμετωπίσῃ. Δικαιοσύνης δ' ἔργον ἐπιτελοῦντες, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὁ ζῆλος αὐτοῦ καὶ ἡ ἐπιμονὴ ὑπερέβαλον τὰς πλείστας τῶν παρουσιαζομένων δυσκολιῶν οὕτως, ὥστε αἱ συγγραφαὶ αὐτοῦ μόνον συμπληρώσεων καὶ διορθώσεων δέονται, οἷα ἀναγκάτως παρέχει καὶ μέλλει νὰ παράσῃ ἀκριβεστέρα ἐρευνα τῶν καθ' ἕκαστα καὶ κριτικῆ τῆς ὁσημέραι ἐπερχομένης νέας ὕλης ἀνακάλυψις, κατὰ δὲ τὰλλα χαρακτηρίζουσιν ἀληθῆ σταθμὸν προόδου ἐν τῇ μελέτῃ τῆς τοπογραφίας καὶ ἱστορίας τοῦ Βυζαντίου. Τοιοῦτον χαρακτῆρα φέρουσι τὰ ἔργα αὐτοῦ, τὸ Ὑπόμνημα περὶ τοῦ γραικικοῦ Νοσοκομείου τῶν Ἐπιτὰ Πύργων (Ἐν Ἀθήναις, 1862), αἱ Βυζαντιναὶ μελέται (Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1877), τὰ Βυζαντινὰ ἀνάκτορα (ἐν Ἀθήναις 1885), ἡ Πολιορκία καὶ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως (ἐν Ἀθήναις 1890), εἰς ἃ προσθετέον τὸ Χιακὸν γλωσσάριον (ἐν Ἀθήναις 1888). Ἄλλ' αἱ εἰς ἴδια βιβλία ἐκδοθεῖσαι συγγραφαὶ αὐταὶ δὲν εἶνε τὰ μόνον ἔργα τοῦ Πασπάτη, ὅστις, φιλοπονώτατος ὑπάρξας δι' ὅλου τοῦ βίου, πλείστα καὶ ἄλλα ἐδημοσίευσεν ἐν τε τῷ περιοδικῷ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, τῷ Παρνασσῷ καὶ ἄλλοις περιοδικοῖς συγγράμμασι. Καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ δὲ Δελτίῳ ἐδημοσιεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ Βραχέαι σημειώσεις περὶ ὑποδημάτων (τόμ. Β' σελ. 325-329). Συνεπληροῦτο δὲ ὁ ἐπιστημονικὸς βίος τοῦ πολυτίμου ἀνδρὸς διὰ τῆς καθημερινῆς αὐτοῦ διατριβῆς περὶ τὰ ἔργα τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς περὶ τῶν καθόλου ἐθνικῶν πραγμάτων μερίμνης. Ἐν τε Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἀθήναις, ὅπου διέτριψεν ἀγαπώ-

μενὸς καὶ τιμώμενος ἀπὸ τοῦ 1882 μέχρι τοῦ θανάτου, συμβάντος τῇ 12 Δεκεμβρ. 1891, μετέσχεν ἀκαταπόνητος καὶ ἐν τοῖς πρώτοις ἡγέταις πάντοτε τασσόμενος πλείστων ὄσων ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων, ἕτινα εὐλογοῦσι μὲν τὴν μνήμην του, θρηνοῦσι δὲ δικαίως τὴν ἀπώλειάν του. Καὶ ἡ ἡμετέρα δ' ἐταιρία ἐφ' ἱκανὸν μὲν ἠτύχησε νὰ ἔχη αὐτὸν σύμβουλον ἐν τῷ διοικητικῷ συμβουλίῳ ἐκ τῶν δραστηριωτάτων, καὶ πρόεδρον δ' ἀνεκήρυξεν αὐτὸν τῷ 1887, ἀλλὰ δυστυχῶς ἔνεκα τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν ἐστερήθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἔτους ἐκείνου τῆς πολυτίμου αὐτοῦ συνεργασίας, μὴ θελήσαντος ἔνεκα τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν νάναλάβῃ τὴν ἀνατεθείσαν αὐτῷ τιμητικὴν ἐντολήν. Ἀλλὰ δὲν ἐκωλύθη ὁμοῦς ὁ Πασπάτης ὑπὸ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἔργων νάγαπᾷ οὐχ ἦττον καὶ προστατεύῃ τὴν ἐταιρίαν μέχρι τοῦ θανάτου.

Ὁ δὲ ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΝΟΣ ἐγεννήθη μὲν τῇ 2 Μαρτίου 1836, ἀπέθανε δὲ τῇ 24 Μαρτίου 1892. Ὦν γέννημα καὶ θρέμμα τῆς Κερκύρας, ἐν ἣ αἱ ἱστορικαὶ μελέται διὰ τὴν ὑπαρξίν παλαιοῦ ἀρχείου καὶ τὴν μέχρι τῆς ἐνώσεως διατήρησιν τῆς ἀκαδημίας εὐρον ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Μουστοξύδου ἔδαφος πρόσφορον καὶ δὲν ἔπαυσαν ποτε μετὰ συνεχείας καλλιεργούμεναι, ἐπεδόθη εἰς αὐτάς μετὰ μακρὰν παρασκευὴν καὶ ἐν ἡλικίᾳ ὠρίμῳ. Οὐκ ὀλίγον δ' εἰς τὴν ἔμφυτον αὐτῷ φιλομάθειαν καὶ τὴν φιλολογικὴν αὐτοῦ παραγωγὴν συνετέλει ἡ γνωριμία μετὰ πάντων σχεδὸν τῶν τὴν Ἑλλάδα ἐπισκεπτομένων ἀλλογενῶν λογίων, οἵτινες, διαβαίνοντες ἐκ Κερκύρας, ἔσπευδον κατὰ τὸν πρῶτον αὐτῶν ἐκείνον ἐν Ἑλλάδι σταθμὸν νὰ γνωρίσωσι τὸν προσητῆ καὶ φιλόξενον ἐπὶ μακρὰ ἔτη γυμνασιάρχην τῆς Κερκύρας, ὅστις ἦτο ἡ ζῶσα τῆς νήσου ἱστορία καὶ εἰς τῶν εὐγενεστάτων τύπων Ἑλλήνων λογίου. Ἐν τοῖς πρώτοις δὲ γνωρίσας τὸν γνωστὸν μεσαιωνοδίφην Κάρολον Χόπφ, ἐκ τῆς μετ' ἐκείνου γνωριμίας ἀφωρμήθη εἰς τὴν πρῶτην αὐτοῦ συγγραφὴν, ἥτις παρέχει καὶ τρανότατον δείγμα τῆς ἀξιοζήλου μετριοφροσύνης τοῦ Ρωμανοῦ. Μεταφράσας ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος τῆς ὑπὸ τοῦ Χόπφ ἐν τῇ Γενικῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ τοῦ Ersch καὶ Gruber ἐκδοδομένης τὰ περὶ τοῦ αὐθέντου Λευκάδος Γρατιανοῦ Ζώριζη, προέταξε τῆς μεταφράσεως μακροτάτην ἱστορικὴν μελέτην περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι φραγκοκρατίας καὶ τῶν Πα-

λατίνων κομίτων Ούρσίνων, αὐθεντῶν Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, ἔργον ὑγιεινῆς ιστορικῆς κριτικῆς καὶ ζηλευτῆς πολυμαθείας, ὅπερ ἀμέσως ἀνέδειξε τὸν συγγραφέα ἓνα τῶν πρωτεργατῶν τῆς παρ' ἡμῖν μεσαιωνοδιφικῆς ἐπιστήμης. Ἄλλ' ὅμως ἐν ᾧ τὸ μὲν μεταφρασθὲν ἀπόσπασμα τοῦ Χόπφ συνέκειτο ἐκ δεκατριῶν ἐν ὄλω σελίδων, ἡ δὲ πρωτότυπος τοῦ Ῥωμανοῦ συγγραφὴ σχεδὸν ἐκ τριακοσίων, ὁ μετρίοφρων συγγραφεὺς ἐπὶ τοῦ τίτλου τοῦ βιβλίου ὡς κύριον μὲν ἔργον ἐδήλωσε τὴν βραχεῖαν ἐκείνην τοῦ Χόπφ συμβολήν, τὴν δὲ ἰδίαν ἐαυτοῦ μακρὰν συγγραφὴν ὑπεσήμανεν ἀπλῶς ὡς προεισαγωγικὴν μελέτην. Ἡ δὲ μακρὰ ἀπὸ μεγάλης παρασκευῆς ἀσχολία τοῦ Ῥωμανοῦ περὶ τὴν μεσοχρόνιον ἱστορίαν τῆς Κερκύρας καὶ τὰς ἐπὶ τῶν Ἀνδηγαυῶν τύχας τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν, ἦν προωδοποιεῖ διὰ συχνῶν εἰς τὰ ἰταλικά ἀρχεῖα ἐπισκέψεων κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας τῶν διακοπῶν, δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Ῥωμανὸν τὴν ἐκδοσὶν ἄλλης ἐν βιβλίῳ συγγραφῆς· ἀλλ' ἱκαναὶ ὅμως ἔχουσι γραφῆ παρ' αὐτοῦ μονογραφίαι ἐν τῇ Πανδώρα, τῷ Παρνασσῷ, τῇ Ἑστίᾳ, τῷ Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ καὶ ταῖς κερκυραϊκαῖς ἐφημερίσι, ὧν κητῆλογον πλήρη θὰ δημοσιεύσωμεν ἄλλοτε. Διὰ τῶν ἔργων δὲ τούτων διαλευκαίνονται πλεῖστα ὅσα ζητήματα τῆς ἱστορίας τῆς Κερκύρας, δι' ὧν οἶονεὶ παρεσκευάζετο κατὰ τμήματα ἡ παρ' αὐτοῦ συγγραφὴ μεγάλης ἱστορίας τῆς νήσου κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, μέλλουσα νάναδείξῃ τὸν Ῥωμανὸν ἐντιμότερον διάδοχον τοῦ Μουστοξύδου. Ἐκ δὲ τῶν ἐν τῷ Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ συμβολῶν αὐτοῦ ἐξαίρομεν τὸ περὶ Λίγιλων (Ἀντικυθῆρων) μακρὸν ἄρθρον, ἀρίστην περὶ τῆς νησίδος ταύτης εἰδικὴν μονογραφίαν. Ἐν δὲ τῷ Δελτίῳ τῆς ἡμετέρας ἐταιρίας ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Ῥωμανοῦ Ἀνδηγαυικὸν δίπλωμα τοῦ Ταρρατίνου ἡγεμόνος Φιλίππου τοῦ Β' (Τόμ. Β' σελ. 587 - 608) καὶ μελέτη Περί Βουθρωτοῦ (Τόμ. Γ' σελ. 548 - 559). Τέλος δὲ κατέλιπεν ὁ Ῥωμανὸς ἀνέκδοτον καὶ ἐτοίμην ἤδη πρὸς τύπωσιν Ἱστορίαν τῶν δεσποτῶν τῆς Ἡπείρου, ἧς τὴν δημοσίευσιν προθύμως ἐμελλε νάναλάβῃ ἡ ἡμετέρα ἐταιρία, ἀλλ' ὑπεχώρησεν εἰς τὴν εὐλαβῆ ἐπιθυμίαν τῶν ἀδελφῶν τοῦ μεταστάντος, θελόντων διὰ τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς νάστήσωσιν εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀληθμονήτου νεκροῦ μνημεῖον διαρκέστερον μαρμαρίνου.

Ὁ δὲ ΤΑΣΣΟΣ ΝΕΡΟΥΤΣΟΣ ἐγεννήθη τῷ 1826 ἐν Ἀθήναις. Νεκρὸς δὲ τὴν ἡλικίαν παραληφθεὶς ὑπὸ τοῦ φιλέλληρος βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐξεπαιδεύθη ἐν Μονάχῳ, ὅπου ἠξιώθη τῷ μὲν 1845 τοῦ διδακτορικοῦ διπλώματος τῆς φιλοσοφίας διὰ διατριβῆς ἐτυμολογικῆς γερμανιστὶ γραφείσης περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν Ῥωμαϊκῶν θεοτήτων, εἶτα δ' ἔλαβε καὶ δίπλωμα ἰατροῦ. Μεταβὰς δ' εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐξήσκησε μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα ἀπὸ τοῦ 1851 μέχρι πρό τιμῶν ἐτῶν, ὅτε ἡ ἀπώλεια τοῦ μόνου αὐτοῦ υἱοῦ καὶ ἡ κατατρύχουσα αὐτὸν ποδᾶγρα ἠνάγκασαν νάποσυρθῇ ἰδιωτεύων εἰς Ῥάμπλιον, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῇ 10 Αὐγούστου 1892.

Ἡ ἐν Αἰγύπτῳ μακρὰ αὐτοῦ διαμονὴ ἐν χρόνοις καθ' οὓς διὰ τῶν ἀνασκαφῶν αἱ αἰγυπτιολογικαὶ μελέται λαβοῦσαι μεγάλην ὠθησιν προσείλκυον τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, ἐγέννησε καὶ τοῦ Νερούτσου τὸ πρὸς αὐτὰς ἐνδιαφέρον. Διὸ μετ' ἐπιμελείας ἐτρέπη ἐπὶ τὴν μελέτην τῶν ἱερογλυφικῶν, καρποὶ δὲ τῶν τοιούτων αὐτοῦ αἰγυπτιολογικῶν ἐρευνῶν εἶνε διάφοροι μονογραφίαι, δημοσιευθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ ἰδίως ἐν τῇ Πανδώρα καὶ τῷ Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ. Καὶ περὶ τὴν τοπογραφίαν δὲ τῆς ἀρχαίας Ἀλεξανδρείας κατέγεινεν ἀνεκδότως ἐπὶ μακρὰ ἔτη, τῶν δὲ μελετῶν αὐτοῦ τούτων πόρισμα ὑπῆρξε τὸ γαλλιστὶ γραφὲν αὐτοῦ ἔργον *L'ancienne Alexandrie*, ἐκδοθὲν μὲν ἐν Παρισίοις τῷ 1888, τυχὸν δὲ ἀμερίστου ἐκτιμήσεως ὑπὸ τῶν ἐπαϊόντων.

Ἄλλ' οὐχ ἤττον προσφιλὴς ἀπέβη ὁ Νερούτσος εἰς τοὺς περὶ τὴν μεσοχρόνιον ἱστορίαν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἀσχολουμένους διὰ τῆς περὶ τὰ εἰς αὐτὴν ἀναγόμενα θέματα διατριβῆς. Ἐπ' ἐσχάτων μόλις ἐπὶ τὰς τοιαύτας μελέτας τραπεῖς, ἐν μὲν τῷ Γ' τόμῳ τοῦ Παρνασσοῦ ἐδημοσίευσεν διατριβὴν περὶ τοῦ ἐν Σικελίᾳ ἐλληνισμοῦ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, ἐν δὲ τῇ Ἑστίᾳ μελέτην περὶ τῶν ἐν Βενετίᾳ λεόντων τῶν ἐκ τοῦ Πειραιῶς. Ἀλλὰ τὸ Δελτίον τῆς καθ' ἡμᾶς ἐταιρίας ἐτίμησεν ἰδίως ὁ Νερούτσος ὡς ὄργανον πρὸς δημοσίευσιν τῆς κυριωτέρας τῶν μεσαιωνικῶν αὐτοῦ συγγραφῶν, εἰς ἣν ἐπὶ μακρὸν ἠσχολήθη. Εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν εἶνε γνωστόταται τοῦ γηραιοῦ ἤδη συγγραφέως *Αἰχριστιανικαὶ Ἀθήναι*, ὧν τὸ μὲν πρῶτον μέρος ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ, ἐν δὲ τῷ παρόντι τεύχει περιλαμβάνεται

τὸ δεύτερον μέρος τὸ πραγματευόμενον τὴν Ἐκκλησίαν Ἀθηνῶν ἐπὶ φραγκοκρατίας. Καὶ εἰς μὲν τὸν συγγραφέα δὲν ἐπεφυλάσσετο ἡ εὐχαρίστησις νὰ ἤδη συντετελεσμένην τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ἔργου τούτου, ὁ δὲ γράφων ταύτας τὰς γραμμὰς εἶχε τὸ θλιβερὸν καθῆκον νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν τυπογραφικῶν διορθώσεων τοῦ ἔργου τοῦ πολυτίμου συνεργάτου καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Δυστυχῶς οὕτω μένει ἀτελὲς τὸ ἔργον τοῦτο, οὐ τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον μέρος, τὸ διαλαμβάνον τὰς κατὰ τὰς Χριστιανικὰς Ἀθήνας ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐμελλεν ὁ συγγραφεὺς νὰ στείλῃ πρὸς δημοσίευσιν, ὡς ἔγραφεν ἡμῖν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1892, διὰ τὸ δέκατον τέταρτον τεῦχος τοῦ Δελτίου. Διὰ ταῦτα ἡ Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἑταιρία αἰσθάνεται ἔτι θλιβερωτέραν τὴν ἀπώλειαν τοῦ συναδέλφου, ὃν κατέλαβεν ὁ θάνατος ἐργαζόμενον καὶ ἐν ταῖς τελευταίαις αὐτοῦ ὥραις ὑπὲρ τοῦ Δελτίου τούτου.

Σ. Π. Α.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΛΟΙΔΙΜΟΝ ΠΑΪΣΙΟΝ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΥΠΟ

ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΑΡΙΤΟΥ

Παῖσιος ὁ τῶν Ἱεροσολύμων Πατριάρχης γόνος ἦν ἔνδοξος τῆς κωμοπόλεως Δημητζάνης, ἥτις μήτηρ πολλῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε δι' ὧν εἰς τὰ μάλιστα τὴν τοῦ Πέλοπος ἐδόξασε χερσόνησον ἐν ἣ τὸ τῆς εὐσεβείας καὶ ἐθνισμοῦ ἀγλαόκαρπον δένδρον ἀενάως καὶ πάνυ φιλοτίμως καλλιεργεῖται. Γεννηθεὶς δ' ἐκ γονέων εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων ἐν τῇ εἰρημένῃ τῆς Πελοποννήτου πόλει ἔλαβε τὸ κατὰ κόσμον ὄνομα Παναγιώτης. Καὶ τὰ μὲν τῶν γονέων αὐτοῦ ὀνόματα ἀγνωστα ἡμῖν, γνωστὸν δὲ μόνον τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ Λαμπάρδης, ὡς σημειοῖ τοῦτο Εὐθύμιος ὁ Καστόρχης εἰς τὸ περὶ τῆς ἐν Δημητζάνῃ Σχολῆς πόνημα αὐτοῦ (1). Πάνυ δὲ εὐσεβῶς ἐπαιδαγωγεῖτο ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ, οἷς ἦν ὑποτασσόμενος καὶ προέκοπτε τῇ ἡλικίᾳ κοσμῶν αὐτὴν διὰ πάσης ἀρετῆς. Αὐξηθεὶς δὲ μικρὸν τὴν ἡλικίαν ἀπεστᾶλη ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ πρὸς τὸν θεῖον αὐτοῦ Θεοφάνην. Ὁ δὲ παραδεξάμενος τὸν παῖδα παρέδωκεν αὐτὸν τῷ τότε πατριαρχεύοντι Σωφρονίῳ, ᾧπερ πολλὰ ἔτη ὑπηρέτησε πιστῶς καὶ παρ' οὐ πάντα τὰ μαθήματα τῆς ἀρετῆς ἐδιδάχθη, ὧν ἕνεκα πᾶσα ἡ ἀδελφότης ἠγάπα χαίρουσα ἐπὶ τῇ προκοπῇ τοῦ παιδός. Θεωρῶν οὖν ὁ ἱερὸς Σωφρόνιος τὸν νέον τοῦτον τῆς Πελοποννήσου βλαστὸν προμηνύοντα καρπούς ἠδίστους περιποιεῖτο αὐτὸν μᾶλλον πατρικῶς καὶ χειραγώγει κατὰ μικρὸν ὅπου ἡ ἀνυπόκριτος εὐσέβεια καὶ ἡ ἀληθὴς ἀρετὴ δοξάζουσι τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ γῆς. Παρίστησι δ'

(1) Σελ. 43-45.

αὐτὸν ὁ ἱερός Σωφρόνιος τῷ ἱερῷ Ουσιαστηρίῳ καὶ χρίει τῷ ἐλαίῳ τῆς ἱερωσύνης ἐν νομίμῳ ἡλικίᾳ, μετονομάσας αὐτὸν Παΐσιον. Ὑπηρετήσας δὲ ὁ Παΐσιος ἐν τῷ ναῷ τοῦ Κυρίου εὐσεβῶς καὶ θεαρέστως καὶ ὡς ἱεροδιάκονος καὶ ὡς ἱερεὺς τὴν εὐλάβειαν καὶ τὸν σεβασμὸν παντὸς Χριστιανοῦ ἐπίσπῳμενος, οὐ μόνον πολλὰς διακονίας τοῦ ἱεροῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Ἱάφου ἀνέλαβεν, ἀλλὰ καὶ ἐκάστην αὐτῶν ἐτίμησε διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ διὰ τοῦ περὶ τὸ κοινὸν συμφέρον ζήλου αὐτοῦ, τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῆς πιστῆς ὑπηρεσίας τοῖς πᾶσι γενόμενος. Ἐπειδὴ δὲ τῷ ἱερῷ Παΐσιῳ τὸ μόνον εὐάρεστον ἦν ἢ περὶ τὰ πνευματικὰ ἄσκησις, ἀπέρχεται εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Ἰορδάνου καὶ πολλοὺς ἁγίους τόπους ἐπισκέπτεται, ἐφ' ὧν ἄλλοτε αἱ μεγαλοπρεπεῖς Λαῦραι ἀνηγέρθησαν καὶ πολίσματα ἐπιγείων ἀγγέλων ἀνεδείχθησαν καὶ διδασκαλεῖα κατὰ τῆς κοσμικῆς τύβης καὶ ματαιότητος ἐχρημάτισαν. Ἐκεῖ οὖν ὁ Θεὸς Παΐσιος ἐφ' ἱκανὰ ἔτη διῆγεν ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἀσκούμενος περὶ τὰ πνευματικὰ. Ἐν ᾧ δὲ οὕτω διητᾶτο ὁ πολίτης τῆς ἐρήμου μεταπέμπεται αὐτὸν ὁ Πατριάρχης Θεοφάνης καὶ διορίζει Ἡγούμενον τῆς ἐν Ἰασίῳ ἱερᾶς Μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπονομαζομένης Μπορνόσκη. Μεταβὰς δ' ἐκεῖ, οὐ μόνον τῇ ἱερᾷ Μονῇ πιστῶς καὶ ἀξιοπρεπῶς ὑπηρετήσεν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ οἶκον τῶν Χριστιανῶν εὐχῆς καὶ εὐλογίας ἐπλήρωσε διὰ τῆς χάριτος τοῦ Παναγίου Ἱάφου, διδάσκων τοὺς λαοὺς λόγῳ τε καὶ ἔργῳ καὶ καθοδηγῶν αὐτοὺς εἰς τὴν σωτήριον ὁδόν· δι' ὃ καὶ διδασκόμενοι πλουσίως ἐχορήγουν αὐτῷ προσφοράς ὑπὲρ τῶν Ἁγίων Προσκυνημάτων. Ἦν ἱερὰν δὲ ταύτην Μονὴν καταλιπὼν ἀναλαμβάνει τὴν Ἡγουρευτείαν τῆς εὐαγεστάτης Μονῆς τῆς ἐπικαλουμένης τοῦ Γαλατᾶ ἀπέναντι τοῦ Ἰασίου κατὰ Πατριαρχικὴν ἔγκρισιν καὶ διαταγὴν. Ἐκυβέρνα δὲ καὶ ταύτην ἐν αὐταπαρνήσει ἄριστος ὁδηγὸς τῆς εὐσεβείας γενόμενος τοῖς πᾶσι. Τοιοῦτον δὲ ὄντα τὸν ἐνάρετον Παΐσιον εἰσάγει ἡ Θεία Πρόνοια εἰς εὐρύτερον καὶ κατάμεστον ἀγώνων κύκλον τῆς ὑπηρεσίας (1).

Γνωστῆς δὲ γενομένης τῆς πρὸς Κύριον ἐκδημήσεως τοῦ μακαριστοῦ Θεοφάνους, ἡ ἱερὰ τῶν Ἀγιοταφитῶν Ἀδελφότης ἐζήτει τὸν ἄξιον αὐτοῦ διάδοχον πρὸς κυβέρνησιν τῆς Ἐκκλησίας Σιών· ἀλλ' ἐν τῇ πορείᾳ αὐτῆς μέγα πρόσκομμα εὗρισκε τὸν τῆς Μ. Ἐκκλησίας

(1) ΔΟΞΙΘΕΟΥ Δωδεκάβιβλος σελ. 1191.

ποιμενάρχην Παρθένιον (1) τὸν ἐξ Ἰωαννίνων. Ἀλλ' ὁ τὰ πάντα πανσόφως διευθετῶν Θεὸς ἤρεν ἐκ μέσου τὸ σκάνδαλον διὰ τοῦ Βασιλείου Βοεβόδα τῆς Μολδοβλαχίας καὶ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἐκλέγεται ὁ ἐν Ἰασίῳ Ἡγούμενος Παΐσιος. Ὁ γὰρ τῶν Ἱεροσολύμων θρόνος ἐδεῖτο Πατριάρχου ἀνδρὸς ἐναρέτου, ταπεινοῦ, εἰρηνικοῦ, ἡγουμένου καὶ οὐ δυνατοῦ. Καὶ ὁ μὲν Ἡγεμὼν τῇ τῶν Ἀγιοταφитῶν παρακλήσει ἔγραψε τῷ τε Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ καὶ τῇ περὶ αὐτὸν ἱερᾷ Συνόδῳ, ὑποβαλὼν ἅμα καὶ τῇ τῶν Ἀγιοταφитῶν ψήφῳ καὶ ἐκλογῇ· ὁ δὲ Παρθένιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως δεδιὼς τὴν παρὰ τῷ Σουλτᾶνῳ ἐπιρροὴν τοῦ Ἡγεμόνος ἀπέστειλεν ἀμέσως εἰς Ἰάσιον τὸν Λαρίσσης Γρηγόριον καὶ τὸν Ἡγούμενον τοῦ Γαλατᾶ Παΐσιον ἐχειροτονήσατο τῇ κοινῇ τῶν Ἀγιοταφитῶν ψήφῳ καὶ ἐκλογῇ Πατριάρχην Ἱεροσολύμων ἀναγορεύσας.

Διάδοχος οὖν γενόμενος κανονικὸς τοῦ ἀοιδίμου Θεοφάνους ὁ πολὺς τὴν ἀρετὴν Παΐσιος διεδέξατο τὸν τε περὶ τὰ θεῖα ζῆλον αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀτρύτους αὐτοῦ πόνους ὑπὲρ τῶν Ἁγίων Προσκυνημάτων. Ὅπως δὲ τὸ μὲν ἴδῃ τὴν ἀδελφότητα τοῦ Ἁγίου Ἱάφου, τὸ δὲ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς ἀνάγκας τοῦ Θρόνου αὐτοῦ μελετήσῃ, καταλιπὼν τὰς Ἡγεμονείας ἀπῆει διὰ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἱεροσόλυμα (2) συνοδευόμενος καὶ ὑπό τινος βασιλικοῦ ἀνδρὸς. Καὶ ἡ μὲν ἱερὰ Σύνοδος μετὰ τῆς λοιπῆς ἀδελφότητος σεβασμῷ τε καὶ ὑποταγῇ ὑπεδέξαντο τὸν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας πεζοπορήσαντα κανονικὸν αὐτῶν ποιμενάρχην· οἱ δὲ Ἀραβες κληρικοὶ ἰταμῶς καὶ ἀπειθῶς αὐτῷ προσηνέχθησαν (3).

(1) Σημειωτέον ὅτι οὗτος ὁ Παρθένιος ἐνήργει ἵνα Πατριάρχην Ἱεροσολύμων ἀναγορεύσῃ τὸν Μητροπολίτην Βερροίας Ἰωαννίτιον καὶ οὕτως ὑποτάξῃ τῷ Οἰκουμενικῷ τὸν Θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων· ἀλλ' οἱ Ἀγιοταφитῆται ἐνοήσαντες τὰ πονηρὰ τοῦ Παρθενίου διανοήματα κατάρθρωσαν νὰ ἐπιτύχῃσι διὰ τοῦ Βασιλείου Βοεβόδα τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀοιδίμου Παΐσιου καὶ νὰ διασκεδάσωσι τοὺς ἰδιοτελεῖς τοῦ Παρθενίου σκοπούς. Ὅρα ΔΟΞΙΘΕΟΥ Δωδεκάβιβλος σελ. 1191.

(2) Ἱστορεῖ ὁ ἱερός Δοσίθεος ὅτι εἰς Ἱεροσόλυμα «ἤνεγκε χρήματα καὶ βοήθειαν ὡς ἄλλος οὐδεὶς καὶ δὴ καὶ ἄλευρον καὶ βούτυρον ἐκ Μολδοβλαχίας ἐν καιρῷ λιμοῦ καὶ πᾶν ὃ φέρει τὸ Ἰάσιον ἀγαθὸν διὰ φορτηγῶν πλοίων». Δωδεκάβιβλος αὐτόθι.

(3) Ἐπειδὴ ἕνεκα τῶν περιστάσεων κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους εἰς ἡ δύο Πατριάρχαι πρὸ τοῦ Γερμανοῦ ἀνηγορεύθησαν ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Παλαιστίνης, οὗτοι κατὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον τὰ τῆς Ἐκκλησίας διήκουν μᾶλλον τοῖς αἰετοῖς ἢ τῷ κοινῷ χαριζόμενοι ὡς μικροπρεπεῖς, καὶ πάντα τὰ τοῦ θρόνου σμικρὰ εἰσοδήματα τοῖς σφῶν αὐτῶν συγγενέσιν ἐχορήγουν μετὰ θάνατον μηδὲν δαπανῶντες πρὸς ἐπισκευὰς καὶ

Οὗτοι δὲ εἰς τοσοῦτον ἀνίας καὶ παραφορᾶς ἀφίκοντο, ὥστε ἐξεληθόντες τῆς Ἀγίας Πόλεως ἤγειραν σωροὺς λίθων καὶ ἠπειλοῦν τὸν Πατριάρχην μηδεμίαν ὑποταγὴν φέροντες αὐτῷ. Ἄλλ' ὁ ἱερός Παῖσιος φρόνιμος ὢν καὶ γενναϊόψυχος εἰς οὐδὲν τὰ τῶν Ἀράβων τολμήματα λογισάμενος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀγίαν Πόλιν μετὰ τῆς ἱερᾶς Ἀδελφότητος. Μετὰ μικρὰν δὲ τινα ἄνεσιν ὑπέβαλε τὰ τῶν Ἀράβων τολμήματα τῇ ἐπιτοπίῳ ἀρχῇ, ἥτις τὴν αὐθάδειαν καὶ ἀπειθειαν αὐτῶν οὐ μετρίως ἐλέγξασα καὶ τιμωρήσασα ἐπανήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν τοῦ ὑποτάσσεσθαι καὶ ὑπακούειν φρονίμως τῷ Πατριάρχῃ καὶ συνδιάγειν αὐτῷ εὐτάκτως καὶ εἰρηνικῶς μεθ' ὅλης τῆς θρησκευτικῆς εὐλαβείας. Τὸ πρῶτον δὲ καὶ μέγα τοῦτο ἔργον λίαν ἐπιτηδείως κατορθώσας, τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἔστρεψεν εἶτα εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ Θρόνου τῇ περὶ αὐτὸν ἱερᾷ Ἀδελφότητι συσκεπτόμενος καὶ ζήλω συνεργαζόμενος (1).

Διαμείνας δὲ καιρὸν τινα εἰς Ἱερουσαλήμ, ὁ τῆς Σιών ἱεράρχης ἀπῆλθεν εἶτα εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ θαλάσσης καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὰς Ἡγεμονείας, ὢν τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία περιερχόμενος καὶ ὡς μιμητὴς τῶν Ἀποστόλων διδάσκων καὶ εὐλογῶν τὸ ὀρθόδοξον τῆς Ἐκκλησίας πλήρωμα ἐλάμβανε τὰς κατὰ προαίρεσιν ἐλεημοσύνας τῶν Χριστιανῶν καὶ ἀπέστελλεν αὐτὰς εἰς Ἱερουσαλήμ πρὸς εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου καὶ συντήρησιν τῆς ἱερᾶς ἀδελφότητος καὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Χριστιανῶν. Ὅπως δὲ γνωστὸς γένηται καὶ τῇ Ὀρθοδόξῳ Ῥωσσίᾳ ἐπεσκέψατο καὶ αὐτὸ τὸ Ὀρθόδοξον Κράτος.

Ἀκούων δὲ πολλάκις τοῦ προκατόχου αὐτοῦ πολλὰ καὶ χριστιανικαλλωπισμοὺς τῶν Ἀγίων Τόπων. Ὅτε δὲ ὁ ἱερός Θεοφάνης ἀνέλαβε τὰς Πατριαρχικὰς ἡνίας, ἀφείλεν ἀπ' αὐτῶν ὅσα ἐνόμιζον ἀνήκοντα αὐτοῖς καὶ πάντα ἐδίδοντο τῇ Κοινῇ τοῦ Ἁγίου Ἰάφου διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ λίαν θυσηρέστησεν αὐτοὺς καὶ εὐκαιρίαν ἐπέδωκεν ἀνακτῆσασθαι τὰ δῆθεν ἀπολεσθέντα δικαιώματα. Ὅτε δὲ ὁ Πατριάρχης ἀπεβιάσθη εἰς Ἰούπην, οἱ Ἄραβες πυθόμενοι τοῦτο ἐξῆλθον τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ καὶ σωροὺς λίθων ἐπισυρεύσαντες ἀνέμενον τὴν καταδίωξιν τοῦ Πατριάρχου. Ἄλλ' ὁ Πατριάρχης διὰ νυκτὸς εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἀγίαν Πόλιν καὶ τῇ ἡγεμονίᾳ παραστήσας τὰ αὐθάδη καὶ ἀνταρτικὰ τολμήματα τῶν Ἀράβων περιώρισεν αὐτοὺς ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ὑποταγῆς καὶ εὐταξίας διὰ τῆς ἐπιτοπίου ἀρχῆς, προστατευομένους ἀεὶ ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν τοῦ θρόνου, ὡς τοῦτο ποιοῦσιν οἱ Πατριάρχαι καὶ μέχρις ἡμῶν. Τὸ γεγονός δὲ τοῦτο, ἕπερ καὶ ὑπὸ τοῦ Δοσιθέου ἱστορεῖται (Δωδεκάβιβλος σελ. 1191), ἀνέγνωμεν καὶ ἐν χειρογράφῳ.

(1) Δοσιθεοῦ Δωδεκάβιβλος σελ. 1190.

καὶ ἀφηγουμένου περὶ τῆς Ῥωσσίας, ἧς οἱ Ὀρθόδοξοι λαοὶ καὶ ἄχρις ἡμῶν τὴν πρὸς τὰ Πανάγια προσκυνήματα εὐλάβειαν αὐτῶν ἐπὶ μᾶλλον φιλοτίμως καλλιεργοῦσι, καταλιπὼν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀφίκετο εἰς Μόσχαν ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Μιχαηλίδου. Τοῦτον δὲ ὁ Τζάρος μετὰ βασιλικῆς εὐμενείας καὶ χριστιανικῆς εὐλαβείας δεξάμενος ἐχορήγησεν αὐτῷ πᾶσαν περιποίησιν καὶ περίθαλψιν. Οὗτος οὖν κατὰ παράκλησιν τοῦ Μονάρχου ἐχειροτόνησε τὸν Νίκωνα Μητροπολίτην τοῦ μεγάλου Νοβογορόδου ἀποσυρθέντος τοῦ Μητροπολίτου αὐτοῦ Ἀφθονίου εἰς τὸ τῆς Χουτίνης Μοναστήριον (1). Καί τοι δὲ ὁ Κωνσταντινουπόλεως Παρθένιος πολλὰ ἔγραψεν εἰς Ῥωσσίαν κατὰ Παῖσιου, οὐδόλως ὁμως ἔβλαψεν αὐτόν, ἐπειδὴ ὁ περὶ τὰ θεῖα ζῆλος τοῦ ἀνδρὸς καὶ αἱ ἀνυπόκριτοι αὐτοῦ ἀρεταὶ πᾶσαν ραδιουργικὴν τοῦ Παρθενίου ὑφάνσιν διέλυσαν καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν τιμὰς μᾶλλον ἐπηύξησαν. Διαμείνας οὖν ἐκεῖ ἱκανὸν χρόνον καὶ τύπος τοῖς Ὀρθοδόξοις τῆς Εὐαγγελικῆς ἀγωγῆς γενόμενος, εὐλογῶν αὐτοὺς καὶ στηρίζων ἐπὶ τὴν ἀσάλευτον τῆς Ὀρθοδοξίας πέτραν, ἀπτεται ἐν ἀγαλλιάσει πνεύματος τῆς εἰς τὰ ἴδια ἀγούσης ἐπικομιζῶν ὅσα ἐπεδαφιλεύσατο αὐτῷ βασιλικὰ δωρήματα ὁ τῆς Ῥωσσίας μονάρχης Ἀλέξιος Μιχαηλίδης. Τοῦτω δὲ κατερχομένῳ διὰ Ἰασίου εἰς Κωνσταντινούπολιν παρηκολούθησε καὶ ὁ Ἀρσένιος Σουχάνωφ Κελλάρις τῆς Λαύρας τῆς Ἀγίας Τριάδος, ἀποσταλὴς εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς ἐξέτασιν καὶ περιγραφὴν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Τυπικοῦ τῶν τεσσάρων Οἰκουμενικῶν Θρόνων (2). Ἄμα δὲ ὁ τῆς Σιών ἱεράρχης κόπῳ καὶ μόχθῳ κατέλαβε τὴν Κωνσταντινούπολιν διεβλήθη ὑπὸ τοῦ Παρθενίου εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν ὅτι δῆθεν μετέβη εἰς Ῥωσσίαν καὶ ἦν ἐν ἄλλοτριῳ τόπῳ. Ὁ δὲ ἱερός Παῖσιος δῶρον τῷ ὑπάτῳ (Βεζύρη) προσενεγκῶν τέσσαρας χιλιάδας χρυσῶν νομισμάτων ἀνέτρεψε τὴν τοῦ Παρθενίου διαβολὴν ἐάσας αὐτόν ἐν τῇ αὐτοῦ κακίᾳ. Μικρὸν δὲ διατρίψας ἐν Κωνσταντινουπόλει μετέβη εἰς Ἱερουσαλήμ, ὅπου καταλιπὼν τὰς τῶν Χριστιανῶν ἐλεημοσύνας καὶ τὰ τοῦ θρόνου αὐτοῦ εὐτρεπίσας, ὅσα ἐπέτρεπον αἱ περιστάσεις, ἐπέστρεψεν αὐθις εἰς τὰς Ἡγεμονείας πρὸς συγκομιδὴν τῶν καρπῶν τῆς διδασκαλίας καὶ εὐλογίας αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐν ᾧ ὁ τῶν Ἀποστόλων μιμητὴς Παῖσιος περιήρχετο τὴν χώ-

(1) Ὅρα Ἱστορ. τῆς Ῥωσσίας, Ἐκκλ. ὑπὸ Θεοδώρου Βαλλιάνου σελ. 216.

(2) Αὐτ. σελ. 220.

ραν σπείρων τὰς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ, πάλιν ὁ Παρθένιος ὁ τῆς Ἀγιοπαφίτικῆς ἀδελφότητος ἄσπονδος ἐχθρὸς διετάραξε τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγιοταφίτας διὰ ταύτης αὐτοῦ τῆς διαγωγῆς. Τὸν ναὸν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου παρανόλωμα τοῦ πυρὸς γενόμενον εὐρύτερον μετὰ τὴν πυρκαϊᾶν ἀνωκοδομήσαντο οἱ γουναράδες. Ἐπειδὴ δ' ἐν αὐτῷ ἐτέθη Ουματουργὸς τις εἰκὼν τῆς Κυρίας Θεοτόκου καὶ πλῆθος λαοῦ συνηθροίζετο ἀκροώμενον τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, ὁ Παρθένιος τρέφων μῖσος κατὰ τῶν Ἀγιοταφίτων, λαβὼν ἐκ τούτου τὰς ἀφορμὰς, οὐ μόνον ἐκλείσει τὸν ἱερὸν ναὸν τοῦ Μετοχίου (1), λέγων, ὅτι ἡ ἐν τῷ Μετοχίῳ πληθὺς τῶν Χριστιανῶν ζημιοὶ τὰ τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου συμφέροντα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἡγεμόνων τῶν Παριστρίων χωρῶν βυσσοδομῶν ἐπειράθη κακιῶσαι αὐτούς. Καὶ δὴ τὴν κατὰ τοῦ Ἀγίου Τάφου ἐχθρὰν διαγωγὴν αὐτοῦ ἰδόντες οἱ ἡγεμόνες καὶ τὰς κατ' αὐτῶν ἐπιβουλάς καὶ ραδιουργίας ἐννοήσαντες ἐνήργησαν κατ' αὐτοῦ ὥστε κατὰ διαταγὴν Σουλτανικὴν ἐπνίγη μέσον τῶν ξηρονήσων Ὁξείας καὶ Πλάτης. Ἐπωνομάσθη δὲ ὁ τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης βορὰ γενόμενος Παρθένιος διὰ τε τοὺς τρόπους καὶ τὴν ὑψηλοφροσύνην Γολιάθ (2).

Ὁ ἱερὸς τοίνυν Παῖσιος ἐπανακάμψας εἰς Κωνσταντινουπόλιν μετὰ μικρὰν διαμονὴν ἐπεσκέψατο τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν Φιλιππούπολιν, τὴν Σοφίαν καὶ εἶτα τὴν τῆς Σερβίας πρωτεύουσαν διδάσκων τοὺς λαοὺς καὶ συλλέγων τὰς κατὰ προαίρεσιν αὐτῶν βοηθείας ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῶν Παναγιῶν Προσκυνημάτων πρὸς καύχημα τῶν Ὀρ-

(1) Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὸ Διπλοφάναρον παρὰ τὴν νῦν οἰκίαν τοῦ Ἰέροντος Ἰρακλείας ἦν καί τις ἐνορία Πύργος ὀνομαζομένη (ἴσως ἐκ τοῦ ἐκεῖ παρὰ τὴν πύλην πύργου τοῦ τείχους) ἐτύγγανε δ' ἐκεῖ καὶ ἐκκλησία ἐπονομαζομένη Ἰεκκλησία τοῦ Πύργου καὶ αὕτη ἦν τότε ἡ ἐνοριακὴ ἐκκλησία. Κατὰ τὴν νύκτα τοῦ ἁγίου Πάσχα ἐν ἀγνώστῳ ἔτει ἐπειδὴ κατὰ τὸ ἀρχαῖον τῆς Ἐκκλησίας ἔθος οἱ Χριστιανοὶ φέρουσι λαμπάδας ἡμέρας, ἔτυχεν ἰδῶν τὰ φῶτα ὁ Σουλτάνος καὶ ἠρώτησε μαθεῖν τί ἐσημαινεν ἡ φωτοχυσία ἐκείνη. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐρωτηθέντες διέστρεψαν τὴν ἀλήθειαν διέταξεν ὁ Σουλτάνος τὴν κατεδάφισιν τῆς ἐκκλησίας. Μὴ ὄντος δ' οὖν ἐτέρου ναοῦ ἦν μόνον ἐκεῖ ὁ ἐν τῷ Μετοχίῳ τοῦ Ἀγίου Τάφου ναός, ἐν ᾧ διωρίζετο ὁ προεστὴς τῆς καταστροφείας Ἐκκλησίας, ὃς ἐκτελεῖν τὰ τῆς ἐνορίας ἐλάμβανε καὶ τὰ ἐνοριακὰ δικαιώματα· τοῦτο δὲ διετηρήθη μέχρις Ἀθανασίου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων. Ἐπειδὴ δὲ ἐπ' αὐτοῦ ὁ Ἅγιος Τάφος ὑπέπεσεν εἰς ὑπέρογκα χρέη, παρεχωρήθησαν τῷ Ἀγίῳ Τάφῳ καὶ τὰ ἐνοριακὰ δικαιώματα. Ταῦτα διατηρεῖ ἡ παράδοσις.

(2) ΔΟΞΙΘΕΟΥ Δωδεκάβιβλος σελ. 1192.

θοδόξων. Καταλιπὼν δὲ τὸ Βελιγράδιον (1), κατῆλθεν εἰς Σέρρας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Θεσσαλονίκην καὶ Βέρροιαν. Μικρὸν δὲ διαμείνας ἐνταῦθα μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπικομίζων καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν ἐλέη διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Κοινοῦ τοῦ Ἀγίου Τάφου. Τηνικαῦτα δὲ οἱ δόλιοι Ἀρμένιοι οὐ μικρῶν σκανδάλων αἴτιοι ἐγένοντο τρόπῳ ἀπανθρώπῳ τὰ τῶν Ἀθησαυτῶν σφετεριζόμενοι καὶ χρήμασιν ἀπείροις τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἱερὰν Μονὴν τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου ἀποσπῶντες τοῦ Πατριάρχου τῶν Ὀρθοδόξων. Ἔστω δὲ περὶ τούτων ἡμῖν βραχὺς ὁ λόγος.

Κατ' ἐκείνους δὴ τοὺς χρόνους ἐλθόντες οἱ Ἀρμένιοι εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ τόπον κατοικήσιμον μὴ ἔχοντες, ἐζήτησαν μετὰ παρακλήσεως, ὡς ἔδειξεν ὁ λόγος ἀνωτέρω, τὴν Ἱερὰν Μονὴν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, καὶ ἔλαβον αὐτὴν παρὰ τοῦ Πατριάρχου ἐπὶ τῷ ἀποτίνειν κατ' ἔτος τῷ Πατριάρχῳ τῶν Ὀρθοδόξων τὸ συμπεφωνημένον μίσθωμα (2).

(1) Σημειωτέον ὅτι ὄντος τοῦ Παΐσιου ἐν Βελιγράδιῳ συνέβη καί τι ὑπερφυσικὸν περὶ οὗ ταῦτα ἱστορεῖ ὁ ἱερὸς Δοσίθεος. « Γυνή τις ὀρθόδοξος, Λατινίδι γυναικὶ ζυμῶσαι θελούσῃ κατὰ τὴν εἰκοστὴν Ἰουλίου, ἐν ἧ ἡ τοῦ Ἰηλιοῦ τοῦ Προφήτου ἐορτάζεται μνήμη, εἶπε· σήμερὸν ἐστὶν ἡ ἐορτὴ Ἰηλιοῦ τοῦ Προφήτου καὶ μὴ ἄπτου ἔργων. Ἡ δὲ Λατινὶς ὑπολαβοῦσα ἔφη ὅτι δέκα παρῆλθον ἡμέραι ἀπὸ τῆς ἐορτῆς Ἰηλιοῦ τοῦ Προφήτου καὶ οὕτως ἀμφοτέραι ἀλλήλαις ἐφιλονείκουν εἰ ἄρα αἱ δέκα ἡμέραι καλῶς προσετέθησαν ὑπὸ τῶν Παπιστῶν καὶ ἤρξατο ἡ Λατινὶς ζυμοῦν. Ἄλλ' ὡς τοῦ θαύματος μετεβλήθη ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς τὸ φύραμα εἰς πέτραν, οἷόν ἐστι τὸ κισσύριον, τὸ κοινῶς λεγόμενον πουρί, καὶ ἠκούσθη εἰς τὴν Σερβίαν τὸ πρᾶγμα καὶ διένειμαν ἑαυτοῖς οἱ ἄνθρωποι τὴν πέτραν ὡς μαρτύριον καὶ ἔλαβε καὶ ὁ Παῖσιος μέρος ἐκ τῆς πέτρας, ὅπερ ἕως τοῦ νῦν κεῖται κρεμάμενον εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Προφήτου ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἱερουσαλὴμ Μοναστηρίῳ αὐτοῦ». Δωδεκάβιβλος σελ. 1192.

(2) Οἱ Σουλτάνοι τῆς Αἰγύπτου χαριζόμενοι τοῖς αὐτῶν γέτοισιν Ἀθησαυτοῖς ἐχορήγησαν αὐτοῖς χάριν προσκυνήσεως μέρη τινὰ καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατὰ ἀνατολὰς τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἐν τῇ ἀγίᾳ Βηθλεέμ. Κατὰ δὲ τὰ παρὰ τοῖς Πατριάρχεις τῶν Ἱεροσολύμων χρυσόβουλλα ἦσαν ὑποκείμενοι αὐτοῖς καὶ ὑπ' αὐτῶν αὐτοὶ τε καὶ ἡ περιουσία αὐτῶν ἐπροστατεύοντο ἐν ἀνάγκῃ. Οἱ Ἀρμένιοι ὅμως τρέφοντες σκοποὺς ἰδιοτελεῖς ἀπέσπασαν αὐτοὺς τῶν Ἑλλήνων Πατριαρχῶν καὶ διὰ τὸ ὁμοφρονεῖν συνεκινῶν αὐτοῖς, ὧν τὰ μέρη κατέσχον οἱ Ἀρμένιοι καὶ πρὸς οὓς ἐπὶ τούτῳ καὶ τινα τροφὴν ἐχορήγουν. Ὅπως δὲ τὸ μὲν κύριο γένωνται τῶν ναῶν, τῶν χρυσοφάντων ἀμφοῖν ἐχορήγουν. Ὅπως δὲ τὸ μὲν κύριο γένωνται τῶν ναῶν, τῶν χρυσοφάντων ἀμφοῖν καὶ σκευῶν τῶν οἰκιῶν καὶ πάσης αὐτῶν τῆς περιουσίας, τὸ δὲ καὶ τῶν πρὸς αὐτοῖς εὐτελῶν δαπανῶν ἀπαλλαγῶσιν, ἠλάττωσαν τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν μέχρις ἐνός δι' ὧν ἐπενόησαν τρόπῳ καὶ κατέσχον τὰ πάντα, ὧν καὶ ἔχρησεν ἡμῶν ἰδιοκτηταὶ εἰσὶν οἱ Ἀρμένιοι. Σημειωτέον δὲ ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἄλλοι Ἀθησαυτοὶ ἐστάλησαν καὶ ἤδη ὅσοι εὐρίσκονται εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐν ὀρισμένῳ ἀριθμῷ ὑποκείμενοὶ εἰσι τοῖς Ἀρμενίοις (Ὁρα Δοξίθεου Δωδεκάβιβλον σελ. 1192).

Καὶ μέχρι μὲν τινος ἀπέτινον αὐτό· μετὰ τινὰ δὲ καιρὸν ἀρνησάμενοι ἐμνηχανῶντο πῶς οἷόν τ' ἦν αὐτοῖς ἀποσπάσασθαι αὐτὴν καὶ κυρίου αὐτῆς γενέσθαι· καὶ οὐ μόνον ἠγωνίζοντο τοῦτο κατορθῶσαι, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν Ἀθησυνῶν προσκυνήματα καὶ κτήματα τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλήμ ἐνοσφίσαντο τοὺς ἰδιοκτῆτας φαρμάκῳ παραπέμφαντες εἰς τὸν Ἄδην. Οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ οἱ ἑπαρχοὶ τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῆς Ὀθωμανοὶ τὸ μὲν πολὺ ἐπηρέαζον τοὺς προσκυνητὰς καταβαίνοντας εἰς τὸν Ἰορδάνην, τὸ δὲ τὰ τ' ἐφθαρμένα καὶ κίβδηλα νομίσματα διδόντες τοῖς Μοναστηρίοις βιαίως ἐζήτουν καὶ ἐλάμβανον τὰ μὴ ἐφθαρμένα καὶ μὴ κίβδηλα ζημιοῦντες τὰ Μοναστήρια ὑπὲρ τὸ μέτρον. Ταῦτα τοίνυν ὁ ἄοκνος Παῖσιος ὁρῶν μετὰ λύπης καὶ μὴ φέρων τὴν τῶν Ἀρμενίων ἰταμότητα καὶ τὰς τῶν ἐπαρχῶν σκληρὰς πιέσεις ἀπέρχεται εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ σκέπτεται περὶ τοῦ πρακτέου. Παρίστησιν οὖν ταῖς ἐκεῖ ἀρμοδίαις ἀρχαῖς τὰ δίκαια τοῦ θρόνου αὐτοῦ διὰ τῶν παρ' αὐτῷ Σουλτανικῶν χρυσοβούλλων καὶ τῆ συνδρομῆ τῶν ἐκεῖ ἰσχυρῶν λαμβάνει ἕτερον χρυσοβούλλον (ὄρισμὸν κεκυρωμένον παρ' αὐτοῦ τοῦ Σουλτάνου) καὶ ἀπέρχεται εἰς Ἱερουσαλήμ· διὰ τούτου κατήργησε τὰς ἀδίκους χρηματικὰς πιέσεις τῶν τῆς Ἱερουσαλήμ ἀρπάγων Ὀθωμανῶν καὶ ἀνεκτήσατο πάλιν τοὺς Ἀθησυνοὺς καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν, οἳ κατὰ τὰ ἀρχαῖα χρυσόβουλλα πρὸς τὸν Πατριάρχην τῶν Ὀρθοδόξων ὑποκείμενοι ἦσαν. Ἄλλ' οἱ Ἀρμένιοι πλῆθος χρημάτων διδόντες τῷ Χουσεῖν πασσᾶ, ὄντι τότε ἡγεμόνι τῆς τε Γάζης καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, πολυειδῶς τῆ πλεονεξία αὐτοῦ ὑπηρετοῦσιν. Ὁ δέ, ὢν ἰσχυρὸς δυνάστης, καὶ τὸ χρυσόβουλλον εἰς οὐδὲν λογισάμενος, οὐ μόνον πάντα τὰ ἐν τῷ βασιλικῷ ὄρισμῷ παραδέδωκε τοῖς Ἀρμενίοις, ἀφελὼν αὐτὰ τοῦ τῶν Ὀρθοδόξων Πατριάρχου, ἀλλὰ παρεχώρησεν αὐτοῖς καὶ τὸ ἔχειν μίαν τῶν θυρῶν τοῦ ἐν Βηθλεὲμ Ἁγίου Σπηλαίου καὶ κανδήλας ἀναρτῆσαι ἐν αὐτῷ. Ὅπως δὲ τὸ βαρβαρικὸν αὐτὸ τόλμημα καὶ Σουλτανικῷ χρυσοβούλλῳ ἐπιβεβαιώσασαι, μεταβάντες εἰς Κωνσταντινούπολιν περιήρχοντο κρούοντες τὰς θύρας τῶν ἰσχυρῶν τοῦ κράτους καὶ χρήματα ἀμύθητα ὑπισχνούμενοι, εἰ ἐβοήθουν αὐτοῖς, καὶ πολυειδῶς τοὺς Ὀρθοδόξους διαβάλλοντες. Ἀλλὰ τὰ περιερχόμενα αὐτῶν πλῆθη καὶ αἱ βαρβαρικαὶ αὐτῶν κραυγαὶ τοσοῦτο διήγειραν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἰσχυρῶν κατ' αὐτῶν, ὧν πολλοὶ ἐσφάγησαν, πολλοὺς ἐδέξατο ἢ ἀγχόνη ἐπὶ

τῶν δένδρων τοῦ Ἰπποδρόμου καὶ ἄλλοι ἄλλως ἔπαθον· ἡ δὲ πονηρὰ αὐτῶν βουλή τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος. Ἐμπιστεύεται δὲ τῆνικαῦτα ἡ σφραγὶς τοῦ κράτους τῷ ἐξ Ἀρμενίων Σουλτεϊμάνη καὶ πάλιν οἱ Ἀρμένιοι, ἐπαναλαβόντες τὸ πρὸ μικροῦ πρόξενον πολλῶν δυστυχημάτων γενόμενον τόλμημα, ἤρξαντο καὶ αὐτοῖς περιέρχεσθαι τὰς ἀγυῖας τῆς βασιλευούσης καὶ κρούειν ἀναιδῶς τὰς θύρας τῶν μεγιστάνων καὶ χρημάτων πλῆθος προσφέρειν αὐτοῖς πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθουμένου. Καὶ ὁ μὲν ὕπατος μετεπέμψατο τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἰωαννίκιον ἐπὶ τούτῳ, τὰ δὲ τῶν Ὀρθοδόξων πλῆθη, τὰ ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων ἐνεργούμενα πυθόμενα, ἐγείρονται καὶ διευθύνονται οἱ μὲν εἰς τὰ βασίλεια, οἱ δὲ ἴστανται ἀπέναντι τῶν μεγάρων τοῦ ὑπάτου καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ δεόμενοι μετὰ θρήνων καὶ ἱκετεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς μὴ γενέσθαι τοῖς Ὀρθοδόξοις τοιοῦτον ἀδίκημα. Ἄλλ' ἐν τούτοις ἐκπίπτει ὁ ὕπατος καὶ ἄλλος διορίζεται καὶ πάλιν ἡ αὐτὴ τῶν Ἀρμενίων βουλή ἐνεργεῖται, καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ τῶν Ὀρθοδόξων φρόνημα ἀκραιότερον παρίσταται ἄχρις οὐ τοὺς τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους οἰκίας ἀνέλαβεν ὁ Κιουπρουλῆς, ὃς εἶλε τὸ γένος ἐξ Ἀλβανῶν καὶ ἦν υἱὸς ἱερέως καὶ οὐ ἡ μήτηρ τέθνηκε τὸν μοναχικὸν βίον μετερχομένη (1). Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἱερός Παῖσιος, ὢν ἐν Ἱερουσαλήμ, δεινῶς ἐπεβουλευέτο ὑπὸ τοῦ ἐπαρχοῦ τῆς Γάζης Χουσεῖν καὶ κίνδυνον διέτρεχεν ἡ ζωὴ, ἔγραψε τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτρόποις αὐτοῦ πάντα τὰ τε προγεγονότα καὶ τὰ τελευταῖα, ἅτινα ὑπεβλήθησαν τῷ ὑπάτῳ ἐν τῷ πρώτῳ βασιλικῷ συνεδρίῳ, ὃ δὲ ὕπατος μεταπέμπεται τὸν ἱερὸν Παῖσιον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνεφανίσθη θαρραλέως ἐνώπιον τοῦ βασιλικοῦ συμβουλίου καὶ ὑψηλοῦ κριτηρίου προεδρεύοντος τοῦ Κιουπρουλῆ Μεχμέτ Πασᾶ, καὶ ἀφόβως, παρόντων καὶ τῶν Ἀρμενίων, παρέστησε τὰ δίκαια τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἔχων βοηθοὺς καὶ διερμηνεῖς τὸν τε Μιχαήλ τὸν Κιουτζούκ-Κυρίτζην, τὸν Κωνσταντῆν τὸν ἐκ Πλατάνων τῆς Τραπεζοῦντος, τὸν ἐξ Ἑβραίων ἱερομόναχον Γαβριήλ καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἠγεμονειῶν. Τὸ δὲ ὑψηλὸν κριτήριον λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὰ Σουλτανικὰ χρυσόβουλλα καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἐπισταμένως μελετῆσαν ἀπέδωκε τὸ δίκαιον τοῖς Ὀρθοδόξοις. Καὶ δὴ τὸ ὑψηλὸν κριτήριον, ἀφ' οὗ ἐξέδωκεν ὄρισμὸν ἐπικυρωτικόν, ἐπέδωκε τῷ Πα-

(1) Ὅρα ΔΟΞΙΘΕΟΥ Δωδεκάβιβλον 16' σελ. 1193.

τριαρχῆ Παΐσιῳ, κατὰ τοὺς τύπους τῆς δικαιοσύνης, ὃς ἀντ' αὐτοῦ προσήνεγκε τῷ βασιλεῖ τριάκοντα μόνον πουγγεῖα (15 χιλ. γροσ.). Ὁ οὖν Πατριάρχης δεξάμενος τὸν ὄρισμόν μετὰ χαρᾶς ἐπεμφεν εἰς Ἱερουσαλήμ διὰ τοῦ ἀπεσταλμένου Χουσεῖν-Τζαούς, δούς αὐτῷ ὀδοπορικὰ γρόσια ἑξακόσια. Ὁ δὲ ἀφικόμενος εἰς τὴν Ἁγίαν Πόλιν καὶ εὐθὺς ὀδηγηθεὶς πρὸς τὸν ἱερόν δικαστὴν (κριτὴν) ὑπέβαλεν αὐτῷ τε καὶ τῷ ἐπίτῳ τῆς πόλεως τὰς Σουλτανικὰς διαταγὰς. Οἱ δέ, ἀνευ ἀναβολῆς, οὐ μόνον τοῖς Ὀρθοδόξοις παρέδωκαν τὰ τῶν Ἀβησσυνῶν πάντα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιούσαν πορευθέντες εἰς Βηθλεέμ, ἔξωσαν τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου τοὺς Ἀρμενίους καὶ παρέδωκαν αὐτὸ τοῖς Ὀρθοδόξοις. Ἐγένετο δὲ τοῦτο τῷ 1657 ἔτει (1).

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ρηθεὶς τῆς Γάζης καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ ἡγεμῶν Χουσεῖν πασᾶς ἀντέκειτο ταῖς τοῦ ὑπάτου διαταγαῖς, ὡς ἀποστάτης ὢν, καὶ μένεα ἔπνεε κατὰ τοῦ Πατριάρχου Παΐσιου, πολλὰ καὶ μεγάλα ἔβλαψε τοὺς Ὀρθοδόξους φίλος ὢν τοῖς Ἀρμενίοις καὶ κινούμενος ὑπ' αὐτῶν. Αὐτὸς ὁ τρομερὸς δυνάστης οὐ μόνον ἄπειρα χρήματα βιαίως καὶ τυραννικῶς ἔλαβε παρὰ τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ ἐπιτρόπων τοῦ Πατριάρχου, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου Μοναστήριον ἐκώλυσε λαβεῖν τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ πολλὰς τιμωρίας καὶ σκληρὰς πιέσεις ἐπήνεγκε τοῖς ἐν Ἱερουσαλήμ Ἀγιοταφίταις. Πυθόμενος οὖν ταῦτα ὁ Πατριάρχης καὶ τὸν ἀπεσταλμένον Τζαούσην ἰδὼν μόλις ἐπανελθόντα κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον κατῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς Σηστόν, ὅπου τότε ὁ ὑπάτος Κιουπρουλῆς ἐτύγγανε διευθύνων τὴν τῶν ὀχυρωμάτων ἀνακαίνισιν. Καὶ ὁ μὲν Τζαούσης ὑπέβαλε τῷ ὑπάτῳ τὰ τε ἀδικήματα τὰ κατὰ τῶν Ἀγιοταφιτῶν ὑπὸ τοῦ Χουσεῖν πασᾶ καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπέστη δεινὰ λάθρα φυγῶν τὸν ἐπικείμενον αὐτῷ θάνατον. Ὁ δὲ ὑπάτος ἀκούσας καὶ τοῦ Πατριάρχου λέγοντος ὅτι βιαίως καὶ ἀδίκως ἀφείλετο ἑκατὸν χιλιάδας νομίσματα τῶν Ἀγιο-

(1) Σημειωτέον ὅτι Ἄνθιμος τις Σικοῦρτος ἐπικαλούμενος φθόνῳ κινούμενος ἐχθρὰ ἐπράξατο κατὰ τῶν συμφερόντων τοῦ Κοινοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰάφου. Ταῦτα περὶ τούτου ἱστορεῖ ὁ ἱερός Δοσίθεος: «Ὁ δὲ μικρὸς Ἄνθιμος ὁ Σικοῦρτος, ὁ ἔχων τὸ πείσμα καὶ τὴν μῆνιν τοῦ Ἀχιλλέως, φθόνῳ τηρούμενος τῷ κατὰ τοῦ Πατριάρχου ἐπορεύθη καὶ διέλυσε τὰς σφραγίδας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἔξω τῆς Ἁγίας Πόρτας ὄντος καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τοῖς Ἀρμενίοις ὡσαύτως καὶ τὰς τέσσαρας καμάραις τὰς ἐπὶ τῆς Ἁγίας Πόρτας οὖσας ἀλλὰ καὶ τὸν Ἁγίον Ἰακώβον ἐκώλυσε τὸ λαβεῖν αὐτὸν τοὺς Ρωμαίους ὅθεν ἔμεινε παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις». Δωδεκάβιβλος σελ. 1194.

ταφιτῶν καὶ ὅτι αὐτὰ δωρεῖται ὁ Πατριάρχης τῷ τοῦ κράτους Ταμείῳ, εἰς μὲν τὴν Γάζην πρὸς τὸν Χουσεῖν πασᾶν ἐπεμφεν ἴδιον αὐτοῦ ἄνθρωπον μετ' ἄλλων τεσσαράκοντα ἀνδρῶν ληψόμενος τὰς ἑκατὸν χιλιάδας, εἰς δὲ τὴν Δαμασκὸν πρὸς τὸν ἡγεμόνα αὐτῆς Ταγιάρογλου ἕτερόν τινα Ἰσμαῆλ τοῦνομα, ὑπὸ τεσσαράκοντα ἐπίσης ἀνδρῶν παρακολουθούμενον, καὶ φέροντα αὐτῷ ὄρισμόν καὶ γράμματα παραδοῦναι καὶ τὸν Ἁγίον Ἰακώβον τοῖς Ὀρθοδόξοις. Καὶ ἐκεῖνος μὲν δέδωκε τὰς ἑκατὸν χιλιάδας, οὗτος δὲ λαβὼν παρὰ τῶν Ἀρμενίων εἴκοσι καὶ πέντε χιλιάδας νομίσματα (γρόσια) οὐ μόνον τὸν Ἁγίον Ἰακώβον οὐκ ἀπέδωκε τοῖς οἱς ἀνῆκεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς οἱς ἔπραξεν ἄλλοις κακοῖς τὸν ἐξ Ἀμυκλείου Παρθένιον καὶ τὸν Ἀραβὰ Ἀθανάσιον δεσμίους ἀπήγαγεν ἀπὸ Ἱεροσολύμων ἄχρι Δαμασκοῦ, ἡμέρας καὶ νύκτας γυμνοῖς τοῖς ποσὶ βαδίζοντας. Ταῦτα δὲ ὑπὸ τοῦ φιλοχρημάτου Ἰσμαῆλ ἐπράττοντο ἵνα φόβον ἐμπνεύσῃ τοῖς Ἀγιοταφίταις. Ὁ δὲ Πατριάρχης ταῦτα δὴ καὶ αὐθις μετὰ λύπης πυθόμενος ἀπέστειλεν εἰς Ἀδριανούπολιν τὸν ἀπὸ Δημητρίζανης Διονύσιον, ὃς ἐμφανισθεὶς τῷ Βασιλικῷ συνεδρίῳ ἀπήγγειλε τῷ ὑπάτῳ πάντα τὰ γεγονότα. Τότε δὲ ὁ Κιουπρουλῆς καὶ τρίτον ὄρισμόν ἀπέστειλε δι' ἐνὸς Τζαούση Ἀλβανοῦ, ὑπὸ τεσσάρων ἀνδρῶν συνοδευομένου, εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ οἱ ἐν Ἱερουσαλήμ διοικηταὶ συμφώνως τοῖς τοῦ ὄρισμοῦ ποιήσαντες, παρέδωκαν τοῖς Ὀρθοδόξοις τὸν Ἁγίον Ἰακώβον, καὶ τέλος ἐπέθηκαν τῇ κατὰ τῶν Ἀρμενίων πολυχρονίῳ καὶ πολυδαπάνῳ ἀγωγῇ.

Ἀλλὰ τὸν λοιδίμον Παῖσιον ἔμα ἤρθη ἐκ μέσου ἢ πολύμοχθος καὶ πολύπονος ἀγωγὴ ἢ πρὸς τοὺς Ἀρμενίους καὶ ἕτεραι δεινὰ μαρτυρικὰ καὶ βάσανοι ἐδέξαντο ἕνεκα συκοφαντιῶν. Διαβάλλεται δὴ ὁ ἄκακος καὶ πρᾶος Πατριάρχης τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνθυπάτῳ ὡς μίτραν κατασκευάσας ἀξίας ἑκατὸν χιλιάδων νομισμάτων (γροσίων) καὶ προθέμενος δῆθεν τῷ τῆς Μοσχοβίας βασιλεῖ ταύτην δῶρον προσενεγκεῖν (1). Ὁ δὲ ἀνθύπατος παραυτίκα ἀποστείλας ἔλαβεν αὐτὴν παρὰ

(1) Τὴν δωρηθεῖσαν μίτραν τῷ Πατριάρχῃ ἰδὼν ὁ ἐξ Ἑβραίων Γαβριήλ, ὃς ἦν ἄριστος λιθογνώμων, καὶ βουλόμενός τις τῶν πολυτίμων λίθων ἀφελεῖν κατέπεισε τὸν Πατριάρχην μετασκευάσαι αὐτὴν καὶ μεταβαλεῖν εἰς τὸ τῶν Βυζαντινῶν σχῆμα. Τοῦτου δὲ γενομένου διεβλήθη ὑπὸ τινῶν τῷ ἀνθυπάτῳ καὶ πολλὰ μαρτύρια ὁ ἄκακος καὶ εἰρηνικός Παῖσιος ὑπέστη ὡς ὁ λόγος περιγράφει αὐτὰ (Ὁρα ΔΟΞΙΘΕΟΥ Δωδεκάβιβλον σελ. 1195). Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ ἱστορικὴ αὕτη μίτρα τοῦ λοιδίμου Παῖσιου καὶ νῦν ἐν

τοῦ Πατριάρχου· ἐφ' ᾧπερ ἐβουλεύσατο μὲν ἀπελθεῖν εἰς Ἀδριανούπολιν ἐπιλέγων καὶ ταύτην τὴν παροιμίαν· « κάλλιον πτηνὸν ἐν κλωναρίῳ ἢ πτηνὸν ἐν κυρτίδι ». Ἄλλ' ὁμῶς τῶν περὶ αὐτόν τινες ἀκρίτως ἀπεκώλυσαν τοῦ ἐγχειρήματος διὰ τὸ μὴ εἶναι σπουδαίαν τὴν ὑπόθεσιν. Ὡν δὲ ὁ ἀνθύπατος εἰς ἄκρον φιλοχρήματος, μετακαλεσάμενος τὸν Πατριάρχην, ὅς ἐν τῇ ἀκρίτῳ ἐρωτήσῃ αὐτοῦ ἀπήντησεν ὅτι οὐκ ἐγὼ ἐπίβουλος εἰμι τῆς βασιλείας, ἀλλ' οἱ οὕτω καταμαρτυροῦντές μου καταπατοῦσι τὴν ἀλήθειαν, ἀνεξετάστως καθεῖρξεν ἐν τῷ καλουμένῳ τοῦ αἵματος λάκκῳ (Κανλῆ-κουγιού), ὡς καὶ τὸν ἐξ Ἰουδαίων Γαβριήλ, τὸν μετ' ἄλλων ἀκολουθήσαντα τῷ Πατριάρχῃ, οἱ ἔνεκα φόβου φυγῆ ἐχρήσαντο. Ἐκείθεν δὲ μετὰ τετράωρον διαμονὴν ἐξαγαγόντες αὐτόν ἐν τῇ τῶν χρεοφειλητῶν κατέκλεισαν φυλακῇ. Ταῦτα δὲ ὁ τῆς φιλοχρηματίας ὑπηρέτης ἀνθύπατος ἔπραττεν ἀμφοτέρων ἔνεκα· τὸ μὲν ἵνα λαβῶν χρήματα παρὰ τοῦ Πατριάρχου ἀπολύσῃ αὐτόν, τὸ δὲ ἵνα εἶτα συλλαβῶν τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἄρχοντας ὡς δῆθεν συνεπιβούλους καὶ ἀπειλήσας, χρήμασι καὶ αὐτοὺς ζημιώσῃ. Ἄλλ' ὁ καλὸς ἱεράρχης τὸν θάνατον προκρίνας τῆς τῶν ἀρχόντων ζημίας μυρίας ὅσας ὑπέστη βασιάνους. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνθύπατος οὐδέτερον ὧν ἠβούλετο κατάρθωσεν, ὅπως μὴ οἱ Χριστιανοὶ ἀπελθόντες εἰς Ἀδριανούπολιν προσκλαύσωνται τῷ Βασιλεῖ, προλαβῶν δὴ αὐτὸς ἀπέστειλεν ἄγαν τινα μετὰ τῆς μήτρας πρὸς τὸν παρὰ τῷ βασιλεῖ τυγχάνοντα ὑπατον καὶ ἀναφορὰν διαλαμβάνουσαν τὴν διαβολήν. « Ἐπειδὴ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων Πατριάρχης μήτραν κατεσκευάσατο πολύτιμον πρὸς τὸ ἀποστεῖλαι αὐτὴν δῶρον τῷ τῆς Μοσχοβίας Κράλῃ, αὐτόν μὲν ἔχομεν ὑπὸ κράτησιν ἐν φυλακῇ, τὴν δὲ μήτραν ἀποστέλλομεν πρὸς ὑμᾶς· διατάξατε περὶ τοῦ πρακτέου ». Ἄλλ' οἱ ἔνεκα φόβου κεκρυμμένοι πατέρες μαθόντες τὸ διάβημα τοῦτο τοῦ ἀνθυπάτου καταλαμβάνουσι τὴν τοῦ Ἀδριανοῦ πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀγᾶ. Ἦσαν δ' οὗτοι ὁ ἀνωτέρω διαληφθεὶς Διονύσιος ὁ ἐκ Δημητζίνας, ὁ τούτῳ συμπατριώτης Θεοδώρητος ὁ μετὰ ταῦτα Μητροπολίτης Λακεδαιμονίας προχειρισθεὶς, ὁ ἐξ Ἄνδρου Ἀρχιμανδρίτης Ἰωσήφ καὶ Μελέτιος ὁ Θεσσαλονικεὺς. Παραυτίκα οὖν ἐμφανισθέντες τῷ ὑπάτῳ ζωηρῶς αὐτῷ διεγράψαντο πάντα τὰ δρα-
τῆ Σκευοφυλακείῳ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως περισιζέται μεταξύ τῶν διαφόρων κειμηλίων.

ματουργηθέντα ἀδίκως καὶ παρανόμως κατὰ τοῦ Πατριάρχου, καὶ ὅτι ὁ ἀνθύπατος χρῆται αὐτῷ τὰς βασιάνους πολλαπλασιάζων. Καὶ ὁ μὲν ὑπατος εἶπεν αὐτοῖς ὑπομένειν μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀπεσταλμένου, ἡ δὲ τοῦ ἀνθυπάτου ὠμότης περιγράφεται οὕτως.

Ἐκβαλόντες δὴ τῇ τοῦ ἀνθυπάτου διαταγῇ τὸν μάρτυρα τῆς Σιών ἐκ τῆς εἰρκτῆς καὶ ἀσθενεῖ καὶ κατεσκληρότι ἵππῳ καὶ ἐπίσασμα φέροντι φορτηγὸν ἄνευ ἀναβολέων καὶ ὧν δεῖται τὸν ἱππέα ἀναβιβάσαντες, φέρουσιν αὐτὸν πιεζόμενον μὲν ἔλκεισι τοὺς πόδας ἐκ ρευματικῶν νοσημάτων, κακωθέντα δὲ τοὺς μηρούς ὑπὸ τοῦ ἐπισάγματος, εἰς τὸ Ὀζοῦν-Τσαρσί τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Βίᾳ δὲ παρηκολούθει αὐτῷ καὶ ὁ ἐξ Ἰουδαίων Γαβριήλ γυμνοῖς τοῖς ποσίν. Ἐκεῖ δὲ παραγενόμενος εἰς τις τῶν παρὰ τὸν ἀνθύπατον, ἐπιτάσσει τῷ ἐπὶ τῆς ἀγχόνης ἀνασκολοπισθῆναι τὸν Πατριάρχην. Ἐν ᾧ δὲ οἱ δήμιοι ἠγωνίζοντο καταπεῖσαι τὸν βασανιζόμενον πλῆθος χρημάτων ὑποσχεθῆναι τῷ ἀνθυπάτῳ πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ, ἄλλος τις τῶν δημίων παραγίγνεται καὶ νέας ἐπιταγὰς τοῦ ἀνθυπάτου δίδωσιν, ἀπαγαγεῖν αὐτόν εἰς τὴν καγγελωτὴν πύλην (τὸ λεγόμενον Σαρμά-καπί) πρὸς τὸ ἀπάγξαι αὐτόν τε καὶ τὸν Γαβριήλ. Οὕτως ἐνταῦθα ἐξέλιπε πᾶσα παρηγορία. Καὶ γὰρ τὴν ἀγχόνην περὶ τὸν τράχηλον τοῦ Πατριάρχου ἔθηκαν καὶ ὁ ἐλκύσων αὐτὴν ἀνέβη ἐπὶ τοῦ ἰκριώματος, καὶ ὁ μὲν Πατριάρχης ἴστατο, πρὸς τοὺς οὐρανοὺς ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοῦ Σωτῆρος αὐτοῦ ἐδέετο, οἱ δὲ τοῦ ἀνθυπάτου χρήματα ἐζήτουν λέγοντες· τί προσφέρεις αὐτῷ ἵνα τῶν δεινῶν ἀπαλλαγῇ; Τούτων δὲ γενομένων ἄλλος τις ἀφίκετο τῆς κακίας ὑπηρέτης διατάττων. Ἄγετε τὸν Πατριάρχην εἰς τὸ Ἀκ-σεράγιον, καὶ βάλετε αὐτόν ἐγκάρσιον εἰς τὴν ἀρπάγην (τζεγγέλι). Ἦγαγον οὖν αὐτόν εἰς τὴν τοῦ Ἀρχιανδράγχου οἰκίαν μέσον Βλάγκας καὶ Κοντοσκαλίου, καὶ τοῖς ποσίν αὐτοῦ ἐξωδηκόσιν ἐκ τοῦ νοσήματος κλοιοὺς περιθέντες, οἱ συνεκρύπτοντο ὑπὸ τοῦ οἰδήματος, καὶ ράβδον διαπεράσαντες τῇ τῶν κλοιῶν ἀλύσει συνεχόμενοις, ἔσυρον αὐτόν περὶ τὴν οἰκίαν λέγοντες· τί τῷ ἀνθυπάτῳ ὑπισχνεῖ; Ὁ δὲ ἱερός καὶ καρτερόψυχος ἐκαῖνος ἀνὴρ ἀλγεινὰς μόνον φωνὰς ἀφιεῖς κατεβόα τῶν ἀσπλάγχχνως βασανιζόντων αὐτόν. Ἀποκαμόντες οὖν οἱ τιμωρηταὶ τοῦ Πατριάρχου καὶ ἰδόντες τὸ ἀμετάθετον αὐτοῦ ἐπαύσαντο τοῦ κολάζειν καὶ δεδιότες μὴ τὰ γένομενα γνωστὰ τῷ ἐν Ἀδριανουπόλει ὑπάτῳ γένωνται, λά-

Θρα ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν Ὁθωμανὸν τινα οἰονεὶ ὄντα φίλον τῷ Πατριάρχῃ. Πρωίας δὲ γενομένης ὁ ρηθεὶς Ὁθωμανὸς Ἀχμέτ-Τζελεπῆς τοῦνομα καὶ ἐκ Χίων Λατίνων ἔλκων τὸ γένος, προσελθὼν τῷ Ἀρχιανδράγγῃ, ἐν πρώτοις μὲν ἀπέλυσε τὸν ἐξ Ἰουδαίου Γαβριήλ, καὶ ἀπέπεμψεν αὐτὸν εἰς τὸ Μετόχιον, εἶτα δ' ἐγγυητὴς γενόμενος ὑπὲρ τοῦ Πατριάρχου, ἐξέβαλε τῶν ποδῶν αὐτοῦ τοὺς σιδηροὺς ἐκείνους κλοιούς. Ἐλευθέρας δ' οὔσης τῆς εἰσόδου πολλοὶ τῶν πατριωτῶν τοῦ Πατριάρχου προσήρχοντο καὶ ὑπηρέτουν αὐτῷ, χορηγοῦντες καὶ ὧν ἐδεῖτο διὰ τὰς αὐτοῦ ἀνάγκας. Τότε δὲ καὶ ὁ αἰιδιμος Δοσιθεὸς, φέρων τὸ δέκατον καὶ ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας, προσήρχετο καὶ ὑπηρέτει αὐτῷ ἀπὸ πρωίας μέχρι ἐσπέρας, ὡς αὐτὸς ἱστορεῖ λέγων· «Κἀγὼ νέος ὢν τότε, περίπου τὰ ὀκτὼ καὶ δέκα ἔτη, καὶ ἀνυπόδητος χωρὶς σανδαλίων, ἀπηρχόμην πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Μετοχίου· καὶ ἡμέρας μὲν ὑπηρέτουν αὐτῷ, ἐσπέρας δὲ ἐπέστρεφον καὶ ἐκάθηνον ἐν τῷ Μετοχίῳ· λέγω δέ, ὅτι ἤμην ἀνυπόδητος, ἐπεὶ οὕτω τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐπικιδαγῶγον ἡμᾶς οἱ προστάται καὶ οὕτως ἐφέρομεν τὴν παιδαγωγίαν γνώμῃ εὐπειθεὶ καὶ αἰδοῖ πρὸς τοὺς προστάτας ἡμῶν» (1).

Τοιαῦτα οὖν καὶ τηλικαῦτα μαρτύρια ὑπέστη ὁ μακάριος Παῖσιος, τὸ μὲν, ἵνα ἀπαλλάξῃ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐκαταστάτους ἡμῶν ὁμογενεῖς τῆς χρηματικῆς ζημίας, τὸ δέ, ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις ἱεράρχαις παράδειγμα γένηται τῆς γενναιοψυχίας ἐν τοιαύταις περιστάσεσι, καὶ δείξῃ ὅτι πᾶσα κακία ἠττᾶται ὑπὸ τῆς ἀρετῆς. Ἀφικομένων δὲ εἰς τὴν τοῦ Ἀδριανοῦ τοῦ τε παρὰ τοῦ ἀνθυπάτου ἀπεσταλμένου μετὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς μίτρας καὶ τῶν προμνημονευθέντων Ἀγιοταφίτων, κριτήριον συνέστη μέγα, καὶ οἱ τοῦ Ἁγίου Τάφου προστάται γενναίως ἀπελογοῦντο ἐν αὐτῷ, πολλαχῶς καταδεικνύντες, ὅτι τὴν μίτραν δι' ἰδίων χρημάτων κατεσκευάσατο ὁ Πατριάρχης καὶ οὐχὶ ὅπως τῷ τῆς Μοσχοβίας βασιλεῖ ταύτην δωρήσεται· ἔλεγον δὲ ὅτι ἡ τῆς μίτρας ἀξία σμικρὰ καὶ εὐτελής ἐστὶ καὶ ἀναξία προσφοράς πρὸς βασιλέα, ὅτι ἡ κατὰ τὴν κορυφὴν (τὸν πόλον) ἐπιγραφὴ διαβεβαιοῖ εἶναι τοῦ Πατριάρχου καὶ οὐχὶ τοῦ τῆς Μοσχοβίας βασιλέως καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Λύστηρᾶς δὲ γενομένης ἀνακρίσεως τῶν αὐτῶν ἐφεξῆς καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ τῶν ἐντολῶν τοῦ νόμου ἐπικυρωτοῦ (Μουφτῆ) ἀπεδείχθη τρανῶς ὅτι αὕτη τοῦ

(1) ΔΟΣΙΘΕΟΥ Δωδεκάβιβλος σελ. 1196.

Πατριάρχου ἐστὶ καὶ οὐχὶ τοῦ τῆς Μοσχοβίας Κράλη, καὶ βασιλικὸς ἐξεδόθη ὀρισμὸς, ἐπιτάκτων ἀβλαβῆ καὶ ἀζήμιον εἶναι τὸν Πατριάρχην καὶ ἀκωλύτως φέρειν τὴν μίτραν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· τὸ γὰρ ἔχειν καὶ φέρειν τοιαῦτα τοὺς Πατριάρχας χάρις ἐστὶ βασιλική. Ὁ ἀνθύπατος οὖν ὁ τῆς κακίας ὑπηρέτης ἰδὼν τοὺς πατέρας ἐπανακάμπτοντας καὶ τὴν μίτραν φέροντας μετὰ βασιλικοῦ ὀρισμοῦ ἐμβρόντητος ἔμεινε καὶ κατησχημένος. Μὴ δυνάμενος δ' ἄλλως πράξαι ὁ τύραννος ἀπέλυσε τὸν Πατριάρχην, ὅς δοξάζων καὶ εὐλογῶν τὸν Θεὸν ἀπῆλθεν εἰς τὸ Μετόχιον, παρακολουθούμενος ὑπὸ Πέτρου τοῦ Κακούμη τοῦ ἀπὸ Τζερνίτζης τῆς Πελοποννήσου, ὑπὸ τοῦ Δοσιθεοῦ καὶ ὑπ' ἄλλων πατριωτῶν· οὐ μετρίως δ' ἐχάρη ὁ μακάριος Πατριάρχης πυθόμενος ὅτι καὶ τὸ Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου παρεδόθη τοῖς Ὀρθοδόξοις, ὅπερ οἱ Ἀρμένιοι παντοίοις τρόποις ἠγωνίζοντο ἀρπάσαι. Καί τοι δὲ ὁ θεῖος Παῖσιος πολλὰς καὶ μαρτυρικὰς βασάνους ὑπέστη, οὐχ ἠττήθη ὅμως ὑπὸ τῶν δεινοπαθημάτων, ἀλλὰ μετὰ μικρὰν ἀνακούφισιν ἐπιλαμβάνεται τῶν ἀποστολικῶν περιηγήσεων πρὸς συλλογὴν ἐλεημοσυῶν. Καὶ δὴ ἐν πρώτοις κατὰ Ἰανουάριον ἀπέρχεται εἰς Πάνορμον κάκειθεν εἰς Πέργαμον, εἶτα εἰς Ἀρτάκην καὶ Μηχανιώνα, ἔπειτα εἰς Καλόλιμνον, ὅπου τοῖς πιστοῖς συναώρτασε τὸ Ἅγιον Πάσχα· ἐξῆς εἰς Σιγὴν καὶ Μουδανιά, ἐφεξῆς εἰς Κατερλῆ· μετὰ ταῦτα εἰς Κωνσταντινούπολιν κάκειθεν καταπλεῖ εἰς τὴν Ἁγίαν πόλιν (1).

Ὁ ἱερὸς Παῖσιος ὁ μάρτυς καὶ θερμὸς προστάτης καὶ πρόμαχος τῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων τῆς μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν ἀφικόμενος ἐνταῦθα οὐκ ἐτρέπη εἰς τρυφὰς καὶ ἀναπαύσεις, τέλος θεῖς αἰσιον τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ἀλλὰ πάραυτα εἰς ἄλλα ἐπίσης θεάρεστα καὶ ἐνδοξα ἔργα τὴν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ καὶ δραστηριότητα ἔστρεψε πρὸς καλλωπισμὸν τοῦ Θρόνου τοῦ Ἀδελφοθεοῦ καὶ εὐκλειαν τῆς Ἑλληνικῆς φιλοπονίας καὶ φιλοκαλίας. Καὶ πρῶτον μὲν δὴ πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν ἐρχομένων καὶ ἀπερχομένων προσκυνητῶν τοῦ Παναγίου Τάφου, οἵπερ ὁσημέραι ἐπηυξάνοντο, καὶ μὴ ὄντος καταλύματος πολλὰ τὰ ἐνοχλοῦντα αὐτοὺς ἦσαν, κειμένους ἐν τῷ ὑπαίθρῳ, ἀνήγειρεν ἐν Ἰόππῃ Ἱερὰν Μονὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἥτις καὶ ἄχρις ἡμῶν

(1) ΔΟΣΙΘΕΟΥ Δωδεκάβιβλος σελ. 1196.

περισώζεται πολλάκις κατὰ καιρούς βελτιωθείσα και εὐρυνθείσα (1). Τὸ θεάρεστον δὲ τοῦτο ἔργον μιμηθέντες οἷτε Λατῖνοι και Ἀρμένιοι ἠκοδομήσαντο και οὗτοι Μονὰς παρὰ τὴν παραλίαν ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ πλησίον τῆς ἡμετέρας, συνεχομένας ἀλλήλας καθάπερ ὡς νῦν ὄρωνται. Ἐν τῇ κωμοπόλει Λύδδῃ ὑπῆρχε πάλαι ὁ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου περικαλλέστατος ναός, οὗ λειψάνων μόνον ὁ χρόνος ἐφείσθη. Τούτου δὲ τὸ ἥμισυ, ἔνθα ὁ τάφος και τὸ λείψανον τοῦ Ἀγίου ἀποτεθησαυρισμένα ἦσαν, ἄχρι τοῦ πρὸς δύοσιν τέρματος βίᾳ ἦν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν κατεσχημένον (2). Μετ' οὐ πολὺ δὲ κατέσχον και τὸ ἕτερον ἥμισυ. Ἀλλ' ὁ ζηλωτὴς Πατριάρχης ἵνα μὴ τῆς Λύδδης οἱ Χριστιανοὶ στερῶνται ναοῦ ἱεροῦ, ὠνήσατο διὰ δαπάνης ἀδράς και κόπου πολλοῦ τὸ τελευταῖον ἥμισυ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ, τὸ ἀπὸ τοῦ μέσου ἕως τοῦ πέρατος τοῦ ναοῦ διῆκον, ἐν ᾧ και ὁ τάφος τοῦ Ἀγίου και ὅπερ ἄχρις ἡμῶν κατέχουσιν οἱ Ὀρθόδοξοι. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μεταξὺ Ἱερουσαλήμ. και Βηθλεὲμ. κείμενον μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐφθάρη ὑπὸ τοῦ χρόνου και οὐδεμίᾳ κατοικία ὑπῆρχεν, ὁ φιλόκαλος Πατριάρχης διὰ δαπάνης οὐ μικρᾶς ἤρξατο τῆς ἐπισκευῆς και οἰκίας (3) οὐκ ὀλίγας μετὰ περιοχῆς ἠκοδομήσατο κατὰ δυσμὰς τοῦ ἱεροῦ ναοῦ. Ὅτε δὲ ὁ Σαλλαδῖνος κατέλαβε τὴν Ἀγίαν Πόλιν κατατροπώσας τοὺς Σταυροφόρους, ἄπαντας τοὺς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως φωταγωγοὺς ἐκλείσε διὰ λίθων και

(1) Σημειωτέον ὅτι διὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν κατάλυμα ἐν Ἰσππῇ πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν λεκοπιακῶτων προσκυνητῶν οἱ δυστυχεῖς ἀπεβιάζοντο ἐπὶ τῆς ψάμμου· ἀπερχόμενοι δὲ πάλιν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ. ἐξελίζοντο ὑπὸ τοῦ ὑπαίθρου, τὴν μὲν ἡμέραν κατακαίμενοι ὑπὸ τοῦ καύσιωνος, τὴν δὲ νύκτα μαστιζόμενοι ὑπὸ τοῦ λεπτοῦ και διαπεραστικοῦ ψύχους· οὐ μὴν δ' ἀλλὰ και πολλάκις ἐληστεύοντο ὑπὸ τῶν Ἀράβων και πολλὰ ἄλλα δυσάρεστα και λυπηρὰ συνέβαινον αὐτοῖς. Ταύτην οὖν τὴν ἔλλειψιν πρῶτος ὁ θεὸς Παῖσιος ἀνεπλήρωσε πρὸς ἀνάπαυσιν και ἀσφάλειαν τῶν ξένων. Ὅρα ΔΩΣΙΘΕΟΥ Δωδεκάβιβλον σελ. 1207.

(2) Σημειωτέον ὅτι τὰ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν κατεχόμενον τοῦ ναοῦ μετεβλήθη εἰς Ὀθωμανικὸν προσκύνημα (Μετζίτι) και ἕως νῦν διατηρεῖται ἐν ᾧ τέως οἱ τῶν Ὀθωμανῶν παῖδες διδάσκονται τὰ παρ' αὐτοῖς συνηθῆ γράμματα. Ὅρα ΔΩΣΙΘΕΟΥ Δωδεκάβιβλον σελ. 1207.

(3) Σημειωτέον ὅτι ὁ Κιουπρουλῆς ὅν τότε ἡγεμὸν τῆς Δαμασκοῦ και ἀπερχόμενος εἰς Χεβρόνα προσκυνήσων, εἶδε τὰς ἐπισκευὰς τῆς εἰρημένης Μονῆς και λίαν ἐθουμώθη κατὰ τοῦ Πατριάρχου. Ἀλλ' ὁ εἰρηνικός Παῖσιος κατασβέσας τὸν θυμὸν τοῦ φιλοχρημάτου διὰ τοῦ ψυχροῦ χρυσίου αὐτὸν μὲν ἤπιον ἐποίησατο και ἱλαρὸν, τὸ δὲ Μοναστήριον ἀλώθητον εἶασε. ΔΩΣΙΘΕΟΥ Δωδεκάβιβλος σελ. 1207.

κονιάματος πρὸς αἴσχος τῶν Χριστιανῶν, και ἦν ὁ τῆς Ἀναστάσεως εὐαγέστατος ναὸς ὡσεὶ φυλακὴ ζοφερά. Τὸ δὲ ἱερατεῖον ἐξετέλει τὰ τῆς θρησκείας ὑπὸ βαθύ σκοτός. Πρὸς εὐπρέπειαν οὖν και φωταγωγῆσιν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ κατάρθωσεν ὁ τῶν καλῶν ἔργων ρέκτης Παῖσιος ἀνοιχθῆναι τοὺς φωταγωγοὺς και φωτεινότατον γενέσθαι τὸν ἱερὸν ναόν, χρημάτων πλήθος δαπανήσας και παντὸς κόπου και μόχθου ἀνώτερος γενόμενος· οὐ μικρὸν δὲ συνετέλεσεν εἰς τοῦτο και ὁ συνετὸς αὐτοῦ ἐπίτροπος Ἀνθιμος. Αὐτὸς δὲ ὁ ἀοιδιμος Πατριάρχης διωργάνωσε και τὸ κατὰ τάξιν γίνεσθαι ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τὰς ἡμερο-νυκτίους ἀκολουθίας και τὴν θεῖαν λειτουργίαν και οὐχ ὡς πρότερον ἀορίστως και ἀτάκτως. Ἐπειδὴ ὅμως διὰ τὰς εἰρημένας οἰκοδομὰς και ἐπισκευὰς ποσὰ χρημάτων οὐκ εὐκαταφρόνητα ἐδαπανήθησαν, ὧν τὰ πλεῖστα ἐπὶ βαρεῖ τόκῳ ἐλήφθησαν και πολύτιμα κειμήλια ἐνεχυριάσθησαν πολλοῖς ἑτεροδόξοις, τὸ δὲ ἱερὸν Κοινὸν τοῦ Π. Τάφου χρεεῖ πάλιν ὑπέκυψεν ὑπερόγκῳ, ἤρξατο ὁ θεϊότατος Πατριάρχης σκέπτεσθαι περὶ τοῦ πρακτέου, και νέων πάλιν και ἐπιπόνων και ὀχληρῶν ὁδοιποριῶν ἐπιλαμβάνεται πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ χρέους. Παραγενόμενος οὖν ὁ ἱερὸς Παῖσιος εἰς Κωνσταντινούπολιν, παρεσκευάζετο μεταβῆναι και αὐθις εἰς Ἰάσιον πρὸς τὸν ἡγεμόνα Βασιλείον· ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς κατεδιώκετο τότε ὑπὸ τοῦ ἀντάρτου Στεφάνου και τὰ πράγματα ἦσαν λίαν τεταραγμένα, μεταβαλὼν γνώμην, ἐπελάβετο τῆς εἰς Ἰβηρίαν ὁδοιπορίας συνεπαγόμενος συνοδίτην και τὸν ἀοιδιμον Δοσίθεον. Και δὴ τῷ 1658 ἀπάρας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καταλαμβάνει τὴν Σινώπην (1) κατὰ Μάϊον μῆνα· ἐντεῦθεν δὲ πλοῖον τινὶ ἐπιβάς και οὐρίῳ ἀνέμῳ πλεύσας κατήχθη εἰς τοὺς λιμένας τῆς τῶν Ζήκχων και ἐντεῦθεν ἀπῆει εἰς τὴν τῶν Ἰβήρων, πολλὰς χώρας και λαοὺς περιελθὼν, ὡς ταῦτα ἐν ἐκτάσει περιγράφει ὁ συνοδοιπόρος αὐ-

(1) Ἐν Σινώπῃ μεγίστη τότε πυρκαϊὰ συνέβη και διὰ προσευχῆς και δεήσεως τοῦ Πατριάρχου ἐταπεινώθη τὸ καταστρεπτικὸν στοιχεῖον, τὸ ἀνηλεῶς καταβιβρώσκον τὴν πόλιν. Περὶ δὲ τῆς πυρκαϊᾶς ταύτης ταῦτα ἱστορεῖ ὁ συνοδοιπόρος τοῦ Παῖσιου Δοσίθεος. «Γενομένης δ' ἐν Σινώπῃ τῇ εἰκοστῇ πρώτῃ Μαΐου μεγάλης πυρκαϊᾶς, ἣτις ἤρξατο ἀπὸ τοῦ βορείου μέρους και ἐνέμετο ὡς χόρτα τὰς οἰκίας κατὰ τὸ Κάστρον, ὁ Πατριάρχης βαλὼν ὀλίγον ὕδωρ εἰς τριβλίον ἀπέστειλέ τινα διάκονον αὐτοῦ και ἐρράντισε κατὰ πρόσωπον τῆς πυρκαϊᾶς· και ὡ τοῦ θαύματος ἑστάθη ἐκεῖ ἡ πυρκαϊὰ και ἐσδέσθη». (Δωδεκάβιβλος σελ. 1204).

τοῦ Δοσίθεος (1). Ἐκεῖ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων Πατριάρχης πολλές χώρας καὶ πόλεις περιερχόμενος ἐδίδασκε καὶ εὐλόγει τοὺς εὐλαβεῖς καὶ Ὀρθοδόξους λαούς, οἱ ὡς πιστὰ καὶ εὐσεβῆ τῆς Ὀρθοδοξίας τέκνα πολλάκις καὶ πολυειδῶς διὰ τῶν γενναίων αὐτῶν συνδρομῶν καὶ προσφορῶν ἐνίσχυσαν τὴν φιλοκαλίαν τῶν Πατριαρχῶν καὶ σωτῆρες ὑπῆρξαν τῶν Ἀγίων Τόπων ἐν δειναῖς περιστάσεσιν ἀνακουφίζοντες τὰ χρέη καὶ παρηγοροῦντες τοὺς δεινοπαθοῦντας. Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἱερός Παῖσιος τὰς διατριβὰς ἐκεῖ ἐποιεῖτο, συλλέγων τὰς τῶν Χριστιανῶν βοήθειας, δεινὴ καὶ θλιβερά ἀγγελία ἦκεν αὐτῷ ἀναγγέλλουσα τὰς ὠμότητας καὶ τὰ βαρβαρικὰ ἀτακτήματα τοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ βαρ-

(1) Πρὸς τὸ παραστῆσαι τοῖς ἀναγνώσταις ὁποῖους κόπους καὶ μάχους καὶ ἀγρυπνίας καὶ τὰ τούτοις ἔμοια ἀνελάμβανον οἱ Πατριάρχαι τῶν Ἱεροσολύμων πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω προαγωγὴν τῆς μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ πρὸς στήριξιν τῶν πιστῶν εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ ἐν ταῖς δειναῖς ἐκείναις περιστάσεσιν, ἐξιστοροῦμεν ἐνταῦθα τὰς πόλεις καὶ τὰς χώρας, ἃς ὁ μακάριος Παῖσιος χάριν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους περιώδευσεν. Ἀπὸ Σινώπης κατέπλευσεν εἰς τὸ Κόντσοι, ἐκεῖθεν κατήχησεν εἰς τὸν λιμένα Κοῦρπ (Διοσκουριάς), ὅπου ὁ Ἐπίσκοπος Μοκφέλας δεξάμενος αὐτὸν ἤγαγεν εἰς τὸ Μοναστήριον ὅπου καὶ ἡ Ἐπισκοπὴ αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν δὲ μετήγαγεν αὐτὸν ὁ Ἐπίσκοπος μετὰ τινος Νικολάου Ἱερός εἰς τὸ Καθολικὸν Παλάτιον τοῦ Δαδιδίου, ὃς μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ δεξάμενος τὸν Πατριάρχην δέδωκεν αὐτῷ ὡς κατάλυμα τὸ Κοσλάρη Μετόχιον τοῦ Σταυροῦ· ἐνταῦθα δὲ ἀσθενήσας ὑπέστη οὐκ ὀλίγα. Ἀναρρώσας δὲ μετέβη ἐντεῦθεν εἰς Κουτατσίον καὶ κατέλυσεν εἰς τὸ Μοναστήριον Κελάτη τὸ κείμενον ἀνωθεν τοῦ Κουτατσίου. Ἰσοῦζετο δ' ἐν αὐτῷ καὶ εἰς ἦλος τῶν τοῦ Κυρίου, ὃν ἀπέστειλεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος τοῖς Ἱεραῖς ὅτι ἐχριστιάνισαν. Κατὰ παράκλησιν δὲ τοῦ Μώπερ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανείων συνεήρτασεν αὐτῷ εἰς τὸ χωρίον Γκούριαν καὶ ἐχειροτόνησε τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Κελάτη Μοναστηρίου. Ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὸ Μοναστήριον Χιώπη καὶ διέτριψεν ἱκανὰς ἡμέρας. Κατὰ δὲ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν δι' ἀκατίου κατέβη εἰς τὴν θάλασσαν, πλεύσας τὸν Χιώπην ποταμὸν, δι' ἧς εἰσῆλθεν εἰς τὸν Φάσιν ποταμὸν, ὃν πλεῖον ἀφίκετο εἰς τὸν τῆς Γκούριαν ὕψος Κουπουλέτης λεγομένης, ἐκεῖθεν δὲ πάλιν διὰ τοῦ ποταμοῦ πλεύσας δύο ὥρας ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν ξηρὰν τῶν αὐθεντικῶν οἰκιῶν (τὸ ἔτος 1659). Ἐκεῖ δὲ ἐπεσκέψαντο αὐτὸν ὁ αὐθέντης Γκούριαν καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἄλλαι γυναῖκες ἀρχόντων. Ἐκεῖθεν κατέλαβε τὴν Τραπεζοῦντα, ἧς οἱ προῦχοντες ἐδέξαντο αὐτὸν εὐλαβῶς καὶ ἐπισήμως. Ἐπεσκέψατο δὲ καὶ τὸ Μοναστήριον τῆς Θεοτόκου, τὸ καλούμενον Θεοσκεπάστος. Ἐκεῖθεν ἀνερχόμενος εἰς τὰ ὄρη, ἀφίκετο εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ Σουμελά, κείμενον ἐπὶ ἀβάτων κρημνῶν, εἰς ὃ οἱ ἐπισκεπτόμενοι διὰ κλίμακος τεχνητῆς ἀνέρχονται· ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὸ Κάνιν, εἶτα ἐπανέκαμψεν εἰς Τραπεζοῦντα, ἣν καταλιπὼν ἐπλευσεν εἰς Τρίπολιν, εἶτα εἰς Ἴνεος καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σινώπην. Πλοῖον δ' ἐπιβάς ἐπλευσεν ἐκεῖθεν εἰς Ταφόνησον (Μπαλουκλαβᾶν)· ἐκεῖθεν δ' ἀποπλεύσας κατήλθεν εἰς τὸ Κηλλή. Ἐπισκεψάμενος δὲ Βάρναν, Σουλινᾶν, Ἰνέπολιν, Ποντοηράκλειαν, Ἀμάστριδα καὶ Χηλῆν, ἀφίκετο εἶτα εἰς τὸ Νεοχώριον τῆς 7 Νοεμβρίου. Ὅρα ΔΟΣΙΘΕΟΥ Δωδεκάβιβλον σελ. 1197-1204.

βάρου καὶ πλεονέκτου Βαλῆ ὡς ὁ ἐφεξῆς λόγος παρίστησιν αὐτά.

Οἷος μὲν δὴ ἦν ὁ βάρβαρος οὗτος τοῖς τρόποις; ὠμός, ἄρπαξ, μέθυσοσ καὶ εἰς τὸ ἄκρον ἄπληστος χρημάτων. Τοιοῦτον ἀνθρωπώμορφον τέρας οὐδέποτε ἐδέξατο ἡ Ἱερουσαλήμ ἐν ὅλῃ τῇ Τουρκοκρατίᾳ. Αὐτὸς ἀληθῆς ὢν υἱὸς τῆς κακίας καὶ ὑπηρέτης τῆς ἀδικίας οὐδένα ἐσέβετο, ἀλλ' ἐπίσης καὶ Ὀθωμανοὺς καὶ Χριστιανοὺς ἠδίκει, βιαίως ἀφαιρῶν αὐτῶν τὰς περιουσίας. Αὐτὸς ζητήσας χρήματα παρὰ τῶν Ἀγιοταφίτων καὶ μὴ λαβὼν, ὄντος κεκρυμμένου τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐπιτρόπου Ἀνθίμου ἐπὶ τούτῳ, δύο αὐτῶν ἀπηγχόνισεν, ἀναρτήσας ἔνδον τοῦ Μοναστηρίου ἀπέναντι τοῦ Συνοδικοῦ. Αὐτὸς, μέθῃ κατεχόμενος καὶ παράφορος γενόμενος, εἰσῆρχετο ἐντὸς τοῦ ἐν τῇ Μονῇ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ λαμβάνων τὸ θυμιατήριον ἐθυμιάζεν, ἐμπαίζων ὁ ἀσεβῆς τὰ θεῖα. Μὴ δυνάμενοι δὲ οἱ πατέρες φέρειν τὰς ὠμότητας καὶ ἄρπαγὰς τοῦ τυράννου, οἱ μὲν κατήλθον εἰς Ρέμλι, οἱ δὲ εἰς Ἰόππην καὶ ἄλλοι ἐκρύπτοντο, ὅπου ἦν ἀσφάλεια. Πρὸς ἀσφάλειαν δὲ τῶν κειμηλίων κιβώτια πληρώσαντες ἱερῶν καὶ πολυτελῶν σκευῶν διὰ τινος θυρίδος κατεβίβασαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως· ἀλλ' ἐν τῷ καταβιβάσει κοπέντος κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὑψώματος τοῦ σχοινίου, διερράγησαν τὰ κιβώτια καὶ πάντα τὰ κειμήλια συνετρίβησαν (1)· οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἀδίκημα μέγα ἔπαθε τὸ Κοινὸν τοῦ Ἁγίου Τάφου. Ἰουδαίῳ τινὶ πλούτῳ περιρρέοντι πολλὰ καὶ πολύτιμα κειμήλια δεδώκασιν ἐνέχυρα, ἀνθ' ὧν ἔλαβον χρήματα οἱ πατέρες. Τοιοῦτον δὲ ὁ αἰμοδιψῆς καὶ ἄπληστος Βαλῆς φονεύσας διήρπασε πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, ἐν ἧ ἦν καὶ τὰ ἐνεχυρασθέντα κειμήλια τοῦ Ἁγίου Τάφου, ἅτινα πάντα ἄρπαγμα αὐτῷ ἐγένοντο. Πολλάκις δὲ ὁ θηριόκαρδος αὐτὸς ὅπως τὸ Κοινὸν τοῦ Ἁγίου Τάφου χρήμασι ζημιοῖ, ἀποκτείνων ἀθώους ἀνθρώπους, ἔρριπτε τὰ πτώματα αὐτῶν παρὰ τὴν θύραν τοῦ Μοναστηρίου καὶ ὡς φονεῖς δῆθεν καταδικάζων τοὺς πατέρας πλῆθος χρημάτων ἐλάμβανε παρ' αὐτῶν, οἱ ἐπὶ βαρεῖ τόκῳ ἐδανείζοντο. Τούτων οὖν ἕνεκα τῶν βιαιοπραγιῶν οἱ πατέρες ἀπῆλθον εἰς Προῦσαν, ἔνθα τότε ὁ τε Σουλτάνος καὶ ὁ ὕπατος αὐτοῦ διέτριβον, πρὸς οὓς ἐμφανισθέντες

(1) Σημειωτέον ὅτι ὑπὲρ τὰ διακόσια ἱερὰ καὶ ἐκλεκτὰ σκεύη συνετρίβησαν· οἷον κιβώτια ἄργυρᾶ, θυμιατήρια, σταυροὶ ἐντεχνοὶ καὶ πολυτελεῖς καὶ ἄλλα λιθοκόσμητα καὶ μεγάλης ἀξίας σκεύη. Ὅρα ΔΟΣΙΘΕΟΥ Δωδεκάβιβλον σελ. 1204.

μετὰ δακρύων παρέστησαν τὰς ὠμότητας, τὰς ἀρπαγὰς καὶ τὰς κατ' αὐτῶν καταδιώξεις τοῦ Βαλῆ· ἐφ' ᾧπερ ἄλλος εἰς Ἱερουσαλήμ ἀντικατέστησε τὸν τύραννον (1). Ἀλλὰ τοῖς λυπηροῖς τούτοις καὶ ἄλλο λυπηρότερον παρηκολούθησεν.

Οἱ Ἀρμένιοι οὐκ ἐπαύσαντο, μετὰ τὰ εἰρημένα παθήματα, ἀγωνιζόμενοι ἀποσπᾶσαι τῶν Ὀρθοδόξων τὸ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου Μοναστήριον· διόπερ χρήματα ἀμύθητα προσενεγκόντες τῷ τε Κεχαγιζ-βέρη καὶ τῷ Ρεϊζ-ἐφέντη (λογοθέτῃ τῆς βασιλείας) καὶ τῷ μεγάλῳ τῆς βασιλείας διερμηνεῖ Παναγιωτάκη, ὅς τότε ψυχρῶς διέκειτο τῷ Πατριάρχῃ, ἐπέτυχον τοῦ ποθουμένου. Καὶ οἱ μὲν δύο ψευδολογοῦντες ὑπέβαλον τὴν ὑπόθεσιν τῷ Κιουπρουλῆ, ὅτι τὸ Μοναστήριον ἦν τῶν Ἀρμενίων καὶ ὅτι κατεῖχον αὐτὸ πρὸ τριακοσίων ἐτῶν, ὁ δὲ Παναγιωτάκης ἐπεσβεβαίωσε τὰ ψεύδη τῶν πρὸ αὐτοῦ. Ἐφ' ᾧ δὴ περ ὁ ὑπάτος καὶ ὀρισμὸν ἐπέδωκε τοῖς Ἀρμενίοις ἀποδοθῆναι αὐτοῖς τὸ εἰρημένον Μοναστήριον. Ἀλλ' ὁ μὲν κριτῆς τῆς Ἱερουσαλήμ μὴ ἔχοντα τὸν ὀρισμὸν τὸ Σουλτανικὸν κῦρος οὐκ ἐδέξατο καὶ μόνον χρήματά τινα ἐζήτησε παρὰ τοῦ Ἀνθίμου, ἐπιτρόπου τότε τοῦ Πατριάρχου· αὐτὸς δὲ ἔχων τὰς ἀπειλὰς τοῦ Παναγιωτάκη καὶ παλαιὸν πρὸς τὸν Πατριάρχην τρέφων πάθος, ὁμολογήσας τὸ Μοναστήριον εἶναι τῶν Ἀρμενίων, παρέδωκεν αὐτὸ αὐτοῖς, οἳ καὶ θύραν ἔλαβον ἐν Βηθλεὲμ καὶ κῆπον καὶ δύο οἴκους τῶν Ἀθησυνῶν, ἅτινα εἰς νῦν κατακρατοῦσι. Τοιοῦτοι οὖν οἱ καρποὶ τῶν παθῶν καὶ τῆς ἐκδικήσεως, ὧν οἱ ἐπιγιγνόμενοι μετὰ πικρίας γεύονται, τοῖς αἰτίοις καταρώμενοι (2).

Ταῦτα τοίνυν τὸν θειότατον Πατριάρχην πυθόμενον θλίψις ὑπερβάλλουσα κατέλαβε, καὶ δάκρυ οὐκ ἀγανὸν τὰς γεραρὰς καὶ σεβασμίας αὐτοῦ παρειὰς περιέβρεχε. Καὶ δὴ μετὰ μακρὸν καὶ κοπιώδη καὶ κινδυνώδη πλοῦν κατάγεται εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ συσκέπτεται περὶ τοῦ πρακτέου. Παραγενόμενος οὖν μετὰ τοῦ ἀοιδίμου Δοσιθέου καὶ τῷ ὑπάτῳ ἐντυχῶν προσήνεγκεν αὐτῷ δῶρα πλούσια καὶ πικρῶς ἐκλαυσεν ἐνώπιον αὐτοῦ ἐφ' οἷς ἐπράχθησαν ἀδικήμασιν ἐν τῇ αὐτοῦ ἀπουσίᾳ. Ἀλλ' ἕνεκα τῶν πρὸς τὸν Κιουπρουλῆν δολίων καὶ σοφιστικῶν λόγων τοῦ Ρεϊζ-ἐφέντη ἀποτυχῶν ὁ Πατριάρχης, ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ πικρᾶς λύπης τῷ 1660 ἔτει,

(1) ΔΟΣΙΘΕΟΥ Δωδεκάβιβλος σελ. 1204.

(2) ΔΟΣΙΘΕΟΥ Δωδεκάβιβλος αὐτόθι.

τῇ Κυριακῇ τοῦ Ἀσώτου, καὶ διετέλει παρὰ τῷ τῶν Ἀρμενίων Βαρδαβέτῃ Ἐλεαζάρῳ συχνὰ φοιτῶν, πρὸς ὃν ἐποιήσατο τοὺς μακροὺς ἐκείνους καὶ πολυδαπάνους πολέμους. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν συνέβη καταστρεπτικὴ πυρκαϊὰ εἰς Κοντοσκάλι καὶ Βλάχκαν καὶ πολλὰ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησίαι παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ἐγένοντο, συνομιλῶν τῷ Ἐλεαζάρῳ Βαρδαβέτῃ προσεβλήθη ὑπὸ τινος τῆς καρδίας παλμοῦ, οὐπερ τρεφομένου ὑπὸ τῆς ὑπερβολικῆς λύπης καὶ θλίψεως, ἣν ἐνεποίησαν αὐτῷ αἱ ἀρπαγαὶ τοῦ Βαλῆ, ἡ ἀπώλεια τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου καὶ αἱ ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς καταστροφαὶ τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ἀύξανομένου τοῦ νοσήματος ὁσημέραι ἔγνω καταπλεῦσαι εἰς Ἱεροσόλυμα. Καὶ πρῶτον μὲν δὴ ἐπ' ἐλπίδι τοῦ μικρὰν τινα βοήθειαν παρὰ τῶν Χριστιανῶν συναγαγεῖν ἀποδημῶν ἐπισκέπτεται τὴν Κίον, Προῦσαν καὶ Μιχαλίτζι, εἶτα τὴν Πέργαμον καὶ ἐκεῖθεν τὴν Καλλιπόλιν· ἀλλ' ἀποτυχῶν καὶ ταύτης εἰς βαρυτέραν περιέπεσεν ἀσθένειαν αἱμορροΐδων καὶ ἦν ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἡμέρας ἄφωνος· μικρὸν δ' ἐκ τῆς νόσου ραΐσας ἀπέπλευσεν εἰς Λέσβον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Χίον, ἔνθα ἐχρήσατο μὲν ἰατρῷ, ἀλλ' οὐδὲν ὠφελήθη καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἡ ἀσθένεια τὰ τοῦ θανάτου παρεσκευάζεν αὐτῷ. Τὸ γὰρ ἰσχυρὸν τῆς διττῆς λύπης κατέβαλεν αὐτόν, ἀναλογιζόμενον τὴν τε ἀπώλειαν τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου καὶ τὸ δύσκολον τοῦ ἀπαλλαγῆναι τὸ Κοινὸν τοῦ Ἁγίου Γάφου τοῦ ὑπερόγκου χρέους. Ὅθεν ποθῶν ὅσον τάχος τὴν Ἁγίαν πόλιν καταλαβεῖν, καταπλέει εἰς Κῶ καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ρόδον, ἔνθα ἐπαύσατο ἐσθίειν καὶ ἤρξατο ὑποπτα λαλεῖν καὶ παραλαλεῖν. Ἐπιβιάσαντες οὖν αὐτόν Συμαϊκῷ τινι πλοίῳ οἱ παρακολουθοῦντες αὐτῷ, ὁ τε Λύδδης καὶ ὁ Πρόχωρος (1) καὶ ὁ ἀοιδίμος Δοσίθεος καὶ τινες εἰς Ἱερουσαλήμ χάριν προσκυνήσεως ἀπερχόμενοι, ἔπλευσαν εἰς Ἀττάλειαν. Παραλλάξαντες δὲ τὸ Καστελλόριζον κατὰ ἀνατολὰς ἠγκυροβόλησαν ἀπέναντι αὐτοῦ μακρὰν ὡσεὶ μίλια δέκα. Ἐκεῖ δὲ ὁ πολύτλας ἱεράρχης τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας Παΐσιος δύο τινὰ συνεχῶς μνημονεύων ἔλεγε, καὶ ὑπερβολικῶς δακρυρροῶν ἀπώλεσε τὸ φῶς τῶν

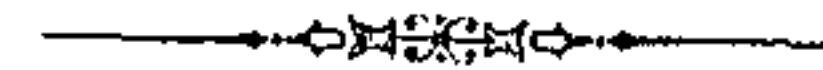
(1) Πολὺ μέμφεται τοῦ Προχώρου ὁ ἀοιδίμος Δοσίθεος, λέγων ὅτι ἡ παραχώρησις τοῦ Θεοῦ ὑστερον Ναζαρέτ χειροτόνησεν Ἐπίσκοπον καὶ μετέπειτα Ἀλεξανδρείας Πατριάρχην καὶ τέλος πάντων συγκατέλασε τῷ ἐν Σμύρνῃ σεισμῷ κατὰ τὸ ἔτος 1689. Ἴσως διότι ἦν ἀνὴρ θρασὺς φιλοσκόμων καὶ ὑβριστῆς, ὡς ὑβρίζων καὶ βλασφημῶν καὶ ὀνειδίζων τῇ ἀοιδίμῳ Παΐσιῳ τὴν τε ζωὴν καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ. ΔΟΣΙΘΕΟΥ Δωδεκάβιβλος σελ. 1206.

αὐτοῦ ὀφθαλμῶν· οἳ δὲ λόγοι τελευταῖον ἐξῆλθον τοῦ στόματος τοῦ
 θειοτάτου Πατριάρχου, τούτους ἡμῖν εἰπάτω αὐτὸς ὁ Δοσιθεὸς τῆ
 αὐτοῦ μακαρία γλώττη. «Ἐλεγε πρῶτον, πᾶσι τοῖς Χριστιανοῖς τοῖς
 πταίσασί μοι ἀφήμι τελείαν τὴν συγχώρησιν καὶ ὅσοι τῶν πιστῶν
 ὅπωςδῆποτε ἤμαρτον, δέομαι τοῦ Θεοῦ συγχωρῆσαι αὐτοῖς τὰ ἀμαρ-
 τήματα, ὅστις ὅμως διαβολῇ χρησάμενος γέγονεν αἷτιος δοθῆναι τοῖς
 Ἀρμενίοις τὸ Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, ὡς κοινωνῶν αιρε-
 τικοῖς, εἴη τῷ ἀναθέματι τῷ αἰωνίῳ ὑπόδικος· καὶ δεύτερον ἔλεγε,
 Νικόλαε, Νικόλαε! Ἴσως προφητεύων τὴν μετ' αὐτὸν εἰς τὸν Πα-
 τριαρχικὸν Ὀρόνον ἀνάρρησιν τοῦ Νεκταρίου» (1). Ταῦτα δὲ μετὰ δα-
 κρύων καὶ ἀγωνίας λέγων ἐξεπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος ἐπὶ τῶν γονά-
 των τοῦ αἰοδίου Δοσιθεοῦ ἀναπαυόμενος καὶ εἰς τὴν ἐπουράνιον
 ἀπέπτη Ἱερουσαλήμ, τοὺς ἀμαράντους στεφάνους τῶν ὑπὲρ τῆς Μη-
 τρός τῶν Ἐκκλησιῶν μυρίων αὐτοῦ ἀγώνων ληψόμενος, ἐν ἔτει 1661
 κατὰ μῆνα Δεκέμβριον, ἡμέραν Δευτέραν, ἐκκαίδεκα ἔτη Πατριαρ-
 χεύσας καὶ τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου ὁσίως καὶ θεαρέστως ὑπηρετήσας (2).

(1) ΔΟΞΙΑΙΜΟΝ Δωδεκάβιβλος σελ. 1206.

(2) Χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μεταφέρομεν ἐνταῦθα αὐτῆ λέξει καὶ ἵν ἐπιτάφιον ἔπαι-
 νον ἀναγινώσκει τις ἐν τῇ Δοσιθεοῦ Δωδεκάβιβλῳ. Τοῦτον δὲ οἱ τῷ Πατριάρχῃ συμ-
 πλωτῆρες κείμενον ἔχοντες τὸν νεκρὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐκείνῃ τόπῳ καὶ δάκρυα ἐπ' αὐτῷ
 κατάγοντες ἐξύφαναν μετὰ ὀρηκίδας ἐν τῇ ἐπιτελεῖν τὴν μακαρίαν αὐτοῦ κηδεῖαν, ὣν
 ἡ Κυρία Δόξα Σινωπίς προεξάρχουσα ἔπλεκε μετὰ δακρύων τοῦτον τὸν ἔπαινον,
 ἡ Ἀκουστὸν ἦν ἐν τῇ Σινωπῇ τὸ πολυῶμητον τῆς Πατριαρχικῆς Μεγαλειότητος ἕνομα
 καὶ ἐπεθυμεῖτο θεωρηθῆναι καὶ προσκυνηθῆναι, ὡς δίκαιόν ἐστιν. Ἰδί γὰρ τὸ τῆς Ἀρ-
 χιερωσύνης ἀξίωμα ὅλον τὸν Χριστὸν φέρει ἐπὶ γῆς ἐν αὐτῷ, δῆλον ὅτι ἡ Πατριαρχική
 ὑπεροχὴ ἔχει καὶ ὅλον τὸν Χριστὸν καὶ τὰ Χριστοῦ καθ' ὑπέρτερον λόγον τοῖς πι-
 στοῖς διανέμει. Τὴν ἀπαρχὴν γὰρ τοῦ πνεύματος, ἣν τοὺς Ἀποστόλους ὁ Θεὸς Πέτρος
 Παῦλος ἔλεγεν, ἔχουσι σχεδὸν ὁμοίως κατὰ πάντα ταῖς Ἀποστόλοις οἱ Πατριάρχαι·
 ὅθεν καὶ ὁ Μέγας Μάξιμος ἐξαιρέτως τῶν Ἀποστόλων διαδόχους αὐτοὺς καλεῖ, ἐξη-
 γούμενος τὸν μέγαν Διονύσιον. Διὰ τοῦτο ἐπεθύμουν οἱ Σινωπιεῖς εἶ που πατριαρχικοῦ
 προσώπου θεῶν ἴδοιεν ἐν Σινωπῇ, ἵνα καὶ τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἀφύονται. Ἴν ὑστέροις
 δὲ καιροῖς καὶ χρόνοις ἡ ἔχον ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ τὰ χίλια ἔτη Θεὸς ὡς μίαν ἡμέραν
 ἐπληροφόρησεν ἡμᾶς, καὶ ἐπεμψέ σε τὸν χρυσαυγῆ οἶκον τῆς χάριτος, καὶ εἶδομέν σε
 καθάπερ ἠκούσαμεν, πλήρη χάριτος καὶ πνεύματος Ἁγίου καὶ εὐωδίας Χριστοῦ ἐπιφα-
 νέντα ὡς Ἥλιον ἐπὶ παστοῦ σου τῶν κινδύνων καὶ ταλαιπωριῶν, ἅτινα ὑπὲρ Χριστοῦ
 ἔπαθες ἐν τῇ πόλει, ἐνθα ἔκαιτο ἐν τόπῳ Ἁγίῳ τὸ τῆς ἐρημιώσεως βδέλυγμα· καὶ οὐ
 μόνον ἡμεῖς ἀλλὰ καὶ σύμπασα ἡ Ἐκκλησία ἔγνω τοὺς πόνους σου, τὰς ὁδοπορίας, τὸν
 ζῆλον, τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν σου, καὶ προσέμενεν ὁσίαν τὴν κηδεῖαν
 σου, ἵνα ὡςπερ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας κεκοπίακας, οὕτω ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας δόξης τύχης
 τῆς ἐν τῇ κοιμῆσει· φησὶ γάρ τὴν περὶ τὴν κηδεῖαν δόξαν ἀρραβῶνα εἶναι τῆς ἐν οὐρα-

Ἐνδύσαντες οὖν τὸ ἱερὸν αὐτοῦ λείψανον, οὐ τοῖς συνήθεσι νεκρικοῖς
 ἱματίοις ἀλλὰ μόνον ἐπιτραχηλίῳ καὶ ὠμοφορίῳ, ὡς ἀπῆται ἡ χρεια,
 ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος, ἔθαψαν τὸ ἱερὸν αὐτοῦ σκῆνος μετὰ τῆς δεού-
 σης τιμῆς ἐπίτινος σκοπιᾶς κορυφὴν κειμένης παρὰ τὴν θάλασσαν.

νοῖς κληρουχίας. Νῦν δὲ βλέπομέν σε μονώτατον ἐν ἐρήμῳ τόπῳ τεθηκῶτα, ἔρημον,
 μὴ ἔχοντα τὸν δακρύοντα ἐκ τῶν οἰκειῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς οἰκειούς, οὓς ἔθρεψας καὶ ἐτί-
 μησας διὰ τὸ ἐσπουδακῆναι σε συστῆλαι αὐτῶν τὸ ἐπὶ κακίαν πρόχειρον, ἔχεις λοι-
 δαροῦντας καὶ βλασφημοῦντας καὶ τὴν ζωὴν σου καὶ τὸν θάνατόν σου (Ἐννόαι ἐνταῦθα
 τὸν Λύδδης καὶ τὸν Πρόχωρον, περὶ ὧν ὄρα ἀνωτέρω καὶ ΔΟΞΙΑΙΜΟΥ Δωδεκάβιβλον σελ.
 1206). Μὴ ποτε δὲ οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν· αἰεὶ τὸ τὴν ἔνδοξον κηδεῖαν ἀρραβῶνα εἶναι τῆς
 αἰωνίου ζωῆς; εἰ δὲ καὶ γέγονε τοῦτο ἐν τοῖς πάλαι Πατριαρχαῖς, ἀλλὰ μυστήριόν τι
 ἐδήλου ἢ πρὸς ἐκείνους τιμὴ ἐν τῇ κηδεῖᾳ· πῶς γὰρ οἱ ἐκδεχόμενοι τὴν τοὺς αἰωνίους
 ἔχουσαν θεμελίους πόλιν καὶ ὡς ἐν σκηνᾷ κατοικοῦντες περὶ ταφῆς ἐφρόντιζον καὶ
 κηδεῖας ἐνδόξου; καὶ πῶς οἱ ὁμολογήσαντες ξένοι εἶναι καὶ πάροικοι καὶ παρεπίδημοι
 ἐπὶ τῆς γῆς ὀρηκίων ἀνθρωπίνων ἐδέοντο; φανερόν οὖν, ὅτι μυστήριον ἐδήλου ἢ ἐκείνων
 ἐνδοξοτάτη κηδεῖα. Ὅπου δὲ οὐκ ἦν μυστήριον δηλούμενον ἐν τῇ ἐνδοξοτάτῃ κηδεῖᾳ
 τῶν Ὁσίων καὶ δόξα πᾶσα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπελήλατο. Διὰ τοῦτο ἄδοξος θνήσκει
 Μωσῆς καὶ ἡ κηδεῖα αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ ἐπεβουλεύετο, καὶ οἱ προφῆται ἀτίμως
 ἀπέθανον, ὅσον κατὰ τὴν παρ' ἀνθρώποις τιμὴν, καὶ οἱ Ἀπόστολοι σταυροῦνται καὶ τέ-
 μνονται καὶ κηρμνίζονται καὶ πυρός γίνονται παρανάλωμα, ὡν καὶ σὺ καινωδὸς τυγχάνων
 καὶ βίῳ καὶ λόγῳ μαρτυρικὴν σχεδὸν ἐκτίσω τὴν καίμησιν καὶ κηδεῖαν. Καὶ ὡςπερ αἰεὶ
 πᾶσαν ἡδυπάθειαν ἀπεποιήσω, οὕτω καὶ ἐν τῷ θανάτῳ πᾶσαν ἀνθρωπίνην τιμὴν ἀπεβά-
 λου. Ἴνα διὰ τελείων παθημάτων τέλεια λάθῃς τοῦ Χριστοῦ τὰ στίγματα, καὶ εἰσέλθῃς
 ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ ἐνδόξως, καὶ τοῦτο ἐστίν, ὡς εἶπες, τὸ αἷτιον τῆς ὑβριζούσης σε μια-
 ρᾶς τῶν ρηθέντων γλώσσης. Ἡμεῖς δὲ οἱ ἐπιθημαῖντες ἀδελφοὶ οὗτοι, ὅτι σὲ εἶδομεν
 ζῶντα, καὶ ἠξιώθημεν τῆς εὐλογίας σου, χαίρομεν ὅτι εὐρέθημεν κοινωνοὶ τῶν παθημά-
 των σου, ἐλπίζομεν συνδοξασθῆσθαι μετὰ σοῦ, εἰ μὴ ἰσοτίμως, ἀλλ' ὡς ἡ θεία εὐδο-
 κῆσει θέλησιν. Ὅτι δὲ ἐπὶ σοὶ ἐδακρύσαμεν καὶ δακρύομεν, ταῖς περὶ Μάρθαν καὶ Μα-
 ρίαν ἑαυτοὺς συναριθμοῦμεν. Ὅτι δὲ καὶ Νικόλαόν τινα ἐκάλεῖς ἐκδημῶν, προφητικοῦ
 χαρίσματος ἠξιωμένον σε γινώσκομεν· πάντως γὰρ ὁ σὲ διαδεξόμενος Νικόλαος ἐστίν.
 Καὶ δεόμεθα τοῦ Κυρίου δι' εὐχῶν σου εἰρηνεῦσαι τὸν κόσμον καὶ ἡμῖν δωρησασθαι
 πλοῦσια τὰ ἐλέη αὐτοῦ» Ὅρα ΔΟΞΙΑΙΜΟΥ Δωδεκάβιβλον σελ. 1206-1207.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΛΟΙΔΙΜΟΝ ΠΑΡΘΕΝΙΟΝ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΥΠΟ

ΚΥΡΙΑΔΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΑΡΙΤΟΥ

Μετὰ τὸν ἱερὸν Μελέτιον παρίσταται ἐν τῇ ἀγιοταφίτικῇ χορείᾳ, ὡς ἐκλελεγμένος παρὰ Θεοῦ, Παρθένιος ὁ Καισαρείας Παλαιστίνης, καὶ ἀναλαμβάνει γενναίως καὶ φιλοτίμως τοὺς ὑπὲρ τῆς μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν ἀγῶνας. Καὶ πατρὶς μὲν αὐτῷ ἦσαν αἱ κλειναὶ Ἀθῆναι· τὰ δὲ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἔχουσιν οὕτω. Ἡ Κούζα Λίμπονα ἐν ἡλικίᾳ πεντεκαίδεκα ἐτῶν ἔλαβε σύζυγον τὸν ἄρχοντα Σπυρίδωνα Γεράνην τῷ ἔτει 1680· ἦν δ' οὗτος τότε εἰς τῶν μᾶλλον πλουσίων καὶ τῶν εὐγενεστέρων ἀρχόντων τῶν ἐν Ἀθῆναις. Γίγνονται δ' αὐτοῖς παῖδες Ναταλία, Ὀλυμπιάς καὶ ὕστατος ὁ Κυριακός (1), ὃν οἱ γονεῖς εὐθὺς τῇ τοῦ Θεοῦ ὑπηρεσίᾳ ἀφιερῶσιν· ὠνομάζετο δ' οὗτος Κυριακός Λίμπονας ἐκ μητρὸς καὶ Κυριακός Γεράνης ἐκ πατρὸς· ἦσαν δὲ οἱ γονεῖς αὐτοῦ πλούσιοι τε καὶ εὐσεβεῖς, καὶ τὸν γόνον αὐτῶν εὐσεβῶς ἐξέθρεψαν, καὶ τῇ εὐαγγελικῇ διδασκαλίᾳ ἐπαιδαγώγησαν, καθοδηγοῦντες αὐτὸν αἰεὶ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ κλίσειν εἶχε πρὸς γράμματα, οἱ γονεῖς αὐτοῦ παρέδωκαν αὐτὸν τοῖς τότε εὐσεβεῖσι διδασκάλοις, οἵτινες τὴν διάνοιαν αὐτοῦ καθωράϊσαν τῇ τε ἔσω καὶ θύραθεν παιδείᾳ, ὧν ἕνεκα πάντες ἐτίμων καὶ ἠγάπων, καὶ τοῖς παῶσιν εἶτα ὁδηγὸς ἀσφαλῆς ἐγένετο εἰς τὸ πράττειν τὴν ἀρετὴν, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ διδάσκων αὐτοὺς τὸ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς. Οὐδόλως

(1) Σημειωτέον, ὅτι ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τοῦ ἁγίου Σάββα σφίζεται Μαθηματάριον, ἐν ᾧ ἐμπεριέχονται ὅσων ἠκρόασαντο μαθημάτων. Ἐν τῷ τέλει δ' αὐτοῦ ἀναγινώσκειται καὶ τόδε· «Παναγιώτης Γεράνης, ὁ ἐξ Ἀθηνῶν, εἶτα δὲ Παρθένιος Ἱερομόναχος». Πιθανόν δέ, ὅτι τὸ ὄνομα Κυριακός μετεβλήθη εἰς τὸ Παναγιώτης.

δ' ἀπίθανον, ὅτι ὁ Παναγιώτης (Κυριακός) παῖς ὢν ἐδιδάχθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῇ τότε ἀκμαζούσῃ Σχολῇ τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπειδὴ δὲ τότε οἱ τὰς πόλεις καὶ τὰς χώρας περιερχόμενοι Ἀγιοταφῖται ἦσαν ἄνδρες ἐνάρετοι, καὶ τῷ ἀποστολικῷ αὐτῶν τρόπῳ ἐνέπνεον ἐν ταῖς καρδίαις τῶν πιστῶν τὴν πρὸς τοὺς ἁγίους τόπους εὐλάβειαν, πολλοὶ τῶν πιστῶν ἀπῆρχοντο, ὡς καὶ πάντοτε, εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν προσκυνήσοντες τὰ σωτήρια τοῦ Κυρίου ἔχνη. Ποθῶν δὲ τοῦτο τότε καὶ ὁ εὐλαβὴς Παναγιώτης, μετέβη εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν προσκυνήσων τοὺς ἁγίους τόπους.

Καταλαβὼν δὲ τὴν ἁγίαν πόλιν ὁ εὐλαβὴς Παναγιώτης, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου, τοσοῦτον ἠύφρᾴνθη, ὥστε καὶ καθιέρωσεν ἑαυτὸν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου, ὡς ἄλλος Σαμουήλ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εὐδοκίμως τοῖς πνευματικοῖς αὐτοῦ πατράσιν ὑπηρέτει, ἀκροώμενος καὶ ὢν ἐδιδάσκοντό τότε μαθημάτων ἐν τῷ Μοναστηρίῳ (1). Εἶτα δὲ γνωστῆς τοῖς παῶσι γενομένης τῆς παιδείας αὐτοῦ καὶ τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς περὶ τὰ θεῖα ἀφοσιώσεως, πάντες ἠγάπων καὶ ἐτίμων, ἔχοντες αὐτὸν δι' εὐφήμου γλώττης ἕνεκα τῆς χρηστῆς αὐτοῦ συμπεριφορᾶς. Ἡ οὖν παιδεία, τὸ περὶ τὰ θεῖα σέβας καὶ τὸ εὐάγωγον τοῦ βίου ἐχειραγώγησαν αὐτὸν ὅπου τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον καὶ λειτουργὸν τοῦ παντοκράτορος Κυρίου ἀληθῆ ἀνέδειξαν. Χειροτονηθεὶς δὲ οὗτος ἱεροδιάκονος καὶ εἶτα ἱερεύς, μετὰ ζήλου καὶ πίστεως ἐξετέλει τὰ τῆς ἱερωσύνης καθήκοντα, διαθερμαίνων καὶ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν πιστῶν τὴν εὐσέβειαν καὶ ὁδηγὸς ἀσφαλῆς γενόμενος τοῖς ἄλλοις λειτουργοῖς τοῦ ὀρθῶς καὶ ἐν τάξει οἰκονομεῖν τὰ μυστήρια. Τοιοῦτον δ' ὄντα τὸν ἐν χειροτονίᾳ μετονομασθέντα Παρθένιον ἢ τῶν Ἀγιοταφιτῶν ἀδελφότητος μᾶλλον ἠγάπα αὐτὸν, καὶ οἱ τὰ τοῦ Π. Τάφου διέποντες τηνικαῦτα οὐ μόνον αὐτὸν τῷ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου βαθμῷ ἐκόσμησαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς χώρας τῶν Ὀρθοδόξων ἀπέστειλαν μεταδώσοντα τὴν χάριν τῶν Παναγιῶν τόπων, διδάξοντα τοὺς πιστοὺς τὰ σωτήρια καὶ συλλέξοντα τὰς κατὰ προαίρεσιν ἐλεημοσύνας τῶν Ὀρθοδόξων διὰ τὰς μεγάλας τότε ἀνάγκας τοῦ Π. Τάφου.

(1) Σημειωτέον, ὅτι τότε ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Ἱεροσολύμων ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα Ἰάκωβος ὁ Πάτριος, καὶ πολλοὶ τῶν Ἀγιοταφιτῶν ἐγκρατεῖς ἐγένοντο τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας. Σημειωτέον δ' ἐτι, ὅτι ὁ Παρθένιος ἐξόχως ἠγαπάτο παρὰ τοῦ Μελετίου, ἐπιτρόπου τότε τοῦ Πατριάρχου Χρυσάνθου.

Ἐξελθὼν δὲ τοῦ περιβόλου τῆς Σιών ἐν ὅλῃ τῇ εὐαγγελικῇ ταπεινότητι, περιήρχετο τὰς χώρας καὶ τὰς πόλεις τῶν Ὁρθοδόξων κατὰ τὸ σύνθημα τῶν Πρωτοσυγκέλλων τοῦ Π. Τάφου, καὶ ἐπεσκεπτετο τοὺς ταπεινοὺς οἴκους τῶν ὑπὸ τὴν δουλείαν Ὁρθοδόξων. Ἐδίδασκεν αὐτοὺς τὸν εὐαγγελικὸν λόγον, καὶ ἐνίσχυεν ἐν αὐτοῖς τὸ θρησκευτικὸν καὶ ἔθνικὸν αἴσθημα κατὰ πάσης ἐχθρικῆς ἐπιηρείας, καὶ περιεχαράκου αὐτοὺς ἀσφαλῶς ἐν τῇ παρεμβολῇ τῆς Ὁρθοδοξίας, καταστρέφων πᾶν ὀχύρωμα τοῦ Παπισμοῦ καὶ τοῦ Προτεσταντισμοῦ διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας. Οἱ δὲ Ὁρθόδοξοι παντὸς ἔθνους ἐδέχοντο αὐτὸν εὐλαβῶς ὡς διδάσκαλον τῆς Ἐκκλησίας· ἐξένιζον αὐτόν, ὡς λειτουργὸν τῆς Σιών, καὶ κατέθεντο αὐτῷ τὰς κατὰ προαίρεσιν ἐλεημοσύνας, ὡς οἱ πάλαι τοῖς Ἀποστόλοις τοῦ Κυρίου τὰς λογίας. Τοῦτον δὲ οὐ μόνον οἱ ἀπλοῖ καὶ ἀμαθεῖς Χριστιανοὶ ἐσέβοντο, καὶ ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς αὐτοῦ συμπεριφορᾶς ἐρρύθμιζον τὸν αὐτῶν βίον, ἀλλὰ καὶ τοῖς λογίοις ἦν φιλοτιμία προσοικειοῦσθαι αὐτῷ καὶ συνδιαλέγεσθαι περὶ πολλῶν ἀντικειμένων καὶ διάφορα ζητήματα συζητεῖν καὶ λίαν ἐπιτυχῶς ἐπιλύειν αὐτά. Οὗτος δὲ καὶ διδάσκαλος ἐχρημάτισεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Νικολάου Μαυροκορδάτου, μαθητοῦ Χρυσάνθου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων, διδάσκων τὰ τέκνα αὐτοῦ τὴν τε θύραθεν καὶ ἔσω παιδείαν εὐσεβῶς καὶ φιλοτιμῶς, ἐφ' ᾧ καὶ μεγάλως ἐτιμᾶτο παρὰ τῶν τότε λογίων. Αὐτὸς δὲ καὶ ἐν τῇ θαντῇ τοῦ μακαριστοῦ Νικολάου Μαυροκορδάτου συνέταξε καὶ ἐξεφώνησε τὸν ἐπιτάφιον λόγον (1), περιγράφας ἀκριβῶς τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ εὐεργετήματα τῆς μαυροκορδατικῆς οἰκογενείας. Ποῖνον ὁ ἱερός Παρθένιος οὐ μόνον τὸν κοινὸν λαὸν ἐστήριζεν εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐγκρίτοις τοῦ ἔθνους ἡμῶν συνίστη σέβασμόν τὸν πρὸς τοὺς ἁγίους τόπους καὶ τὴν ὑπόληψιν τῆς ἀγιοταφικῆς Ἀδελφότητος, προτρέπων βοηθεῖν τῷ Π. Τάφῳ [καὶ ζήλῳ θρησκευτικῷ καλλιιεργεῖν τὸν ὑψηλὸν αὐτοῦ προορισμόν.

Ἐπανακάμψαντα δὲ τὸν Παρθένιον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, ἐδέξαντο

(1) Τὸν ἐπιτάφιον τοῦτον λόγον τὸν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Παρθενίου συνταχθέντα εὑρομεν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Κοινοῦ τοῦ Π. Τάφου χειρόγραφον, οὗ ἀντίγραφον ἐδώκαμεν τῷ κ. Ν. Δραγούμη, διατρέχοντι τότε ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει Ἱερουσαλήμ τῷ 1862 ἔτει, ἵνα δημοσιεύσῃ αὐτόν διὰ τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος *Πατριότιμον*. Ἐδημοσίευσεν δ' αὐτόν εἴτα ὁ κ. Ἐπαμεινώνδης Σταματιάδης ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ περὶ τῶν μεγάλων διερμηνέων (σ. 105 κ.έ.).

ὁ τε Πατριάρχης καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἀγιοταφικὴ Ἀδελφότης λίαν εὐφροσύνως. Παρέδωκε δ' αὐτὸς οὐ μόνον τὰς τῶν Χριστιανῶν προσφορὰς εἰς χρήματα, ἀλλὰ καὶ εἰς διάφορα πολύτιμα πράγματα πρὸς κόσμον καὶ εὐπρέπειαν τῶν πανσέπτων Προσκυνημάτων. Ἐνεκεν οὖν τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ καὶ τῆς παιδείας καὶ διὰ τὸ πιστὸν αὐτοῦ τῆς ὑπηρεσίας ὁ Πατριάρχης Μελέτιος οὐ μόνον ἀνεβίβασεν αὐτόν εἰς τὴν ὑψηλὴν τῆς ἀρχιερωσύνης βαθμίδα, χειροτονήσας αὐτὸν Μητροπολίτην Καισαρείας Παλαιστίνης, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ἐπιτροπείας καθήκοντα ἀνέθηκεν αὐτῷ. Ὡν δ' ἐπιτροπος, διὰ μὲν τῆς μαθήσεως αὐτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς ἐναρέτου αὐτοῦ πολιτείας ἐρρύθμισεν ἐπὶ τὸ πνευματικώτερον τὰ τῆς ἀγιοταφικῆς Ἀδελφότητος, ἀγάπην καὶ ζῆλον ἐμπνέων αὐτῇ καὶ τὸ πιστῶς καὶ μετ' αὐταπαρνήσεως ὑπηρετεῖν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου· διὰ δὲ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ συνέσεως λίαν ἐπιτυχῶς διεξήγαγε τὰς πολυειδεῖς καὶ δυσκόλους ὑποθέσεις τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου, παριστὰς τὰ δίκαια τοῦ θρόνου ἐν τοῖς δικαστηρίοις διὰ τῆς ἱστορίας καὶ ἀποκρούων τὰ ἄδικα διαβούλια, τὰ τεκταινόμενα παρὰ τε τῶν Λατίνων καὶ Ἀρμενίων. Μετὰ συνέσεως δὲ καὶ τόλμης ἐλλόγου ὑπηρετήσας τῷ προκατόχῳ αὐτοῦ Μελετίῳ ἐν τῇ σπουδαίᾳ ἐκείνῃ διαφορᾷ τῇ μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Ἀρμενίων περὶ τῶν προνομίων τοῦ θρόνου διὰ τὰ πανάγια Προσκυνήματα. Τὴν δὲ παιδείαν τοῦ Παρθενίου καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ οὐ μόνον ἐξέτιμα τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Ὀθωμανοί. Ὅθεν, ὅτε ὁ γηραιὸς Μελέτιος διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἡλικίας καὶ διὰ τὰς ἐκ ταύτης ἀσθενείας προῦβάλετο ἐπιμόνως τὴν παραίτησιν καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν πατριαρχικῶν καθηκόντων, ἅπαντες κοινῶς καὶ ὁμοφώνως ἠτένισαν τὸ ὄμμα πρὸς τὸν Παρθένιον, καὶ διάδοχον αὐτὸν ἐξελέξαντο.

Ὁ οὖν ἱερός Παρθένιος, πεπροικισμένος ὦν λόγῳ τε καὶ πάσῃ θεοειδεῖ ἀρετῇ, ἀναγορεύεται κοινῶς παρὰ πάντων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἱερουσαλήμ ἀγιοταφικῶν Πατριάρχης Ἱεροσολύμων τῷ ἔτει 1737. Ἦν δὲ τότε ὁ τῶν Ἱεροσολύμων θρόνος λίαν κατάχρεως, καὶ οἱ ἀπηνεῖς δανεισταὶ οὐ μετρίως ἐπίεζον τὸν νέον Πατριάρχην. Καὶ ἡ μὲν ἀγιοταφικὴ Ἀδελφότης λίαν ἐλυπεῖτο καὶ ἐθλίβετο, μὴ δυναμένη ἀνευρεῖν πόρους πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ χρέους, ὁ δὲ ἱεράρχης τῆς Σιωνίτιδος ἐκκλησίας Θεμελιῶν τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Θεόν, τὸν προνοοῦντα περὶ παντὸς τοῦ κόσμου, ἐδέετο αὐτοῦ θερμῶς,

καὶ ἐσκέπτετο πῶς ἀπαλλαγῆναι δεῖ τὸν θρόνον τοῦ ὑπερόγκου χρέους, εἰς ὃ ὑπέπεσον ἕνεκα τῆς μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Ἀρμενίων διαφορᾶς περὶ τῶν προνομίων καὶ δικαιωμάτων τοῦ θρόνου. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν δὴ γράμματα πατριαρχικὰ τῇ συγκαταθέσει τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου δυνάμει τε πολλῇ καὶ ἀκαταμαχῆτῳ πειθοῖ λόγων συντεταγμένα πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Ὁρθοδόξους ἐπιστέλλει, παρατρύνων αὐτοὺς εἰς ἔλεος καὶ βοήθειαν τῶν ἁγίων τόπων. Τοῖς γράμμασι δ' αὐτοῖς (1) συναπέστειλε καὶ κληρικούς ἱεροπρεπεῖς καὶ ἐναρέτους, παραστήσοντας τὰ δεινὰ τοῦ θρόνου καὶ συλλέγοντας τὰς κατὰ προαίρεσιν βοήθειαι τῶν Ὁρθοδόξων. Ἐἶτα δὲ πρὸς ἔνδειξιν τοῦ περὶ τὰ ἐθνικὰ ζήλου καὶ

(1) Σημειωτέον, ὅτι ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἱερὸν Κοινὸν τοῦ Π. Τάφου εἰς τοσαῦτον ἔνδεας καὶ πτωχείας ἀφίκετο ἕνεκα τῶν περιστάσεων, ὥστε τὸ χρέος κατ' ἔτος ἐπολλαπλασιαζέτο, καὶ ὁ Πατριάρχης εἰς ἀμηχανίαν εὗρίσκετο πρὸς ἀνακούφισιν αὐτοῦ καὶ πρὸς διατήρησιν τῶν ἱερῶν Σεβασμάτων. Τὰς δυσόιστους οὖν ἀνάγκας τοῦ ἱεροῦ Κοινοῦ ὑπέβαλεν ὁ Μακαριώτατος τῇ οἰκουμενικῇ Πατριάρχῃ κυρίῳ Πατρίῳ καὶ τοῖς τοῦ ἔθνους ἐγκρίτοις. ὁ δὲ τῇ κοινῇ γνώμῃ τῆς ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῶν ἐγκρίτων ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον συνοδικὴν τῇ ἔτει αὐτῆς, δι' ἧς προτρέπει τοὺς ἀπανταχοῦ Ὁρθοδόξους, ἵνα δέχωνται εὐλαβῶς τὸν Μακαριώτατον Παρθένιον καὶ χορηγήσιν αὐτῷ ἕκαστος τὴν κατὰ προαίρεσιν συνδρομήν· τῇ δὲ Μακαριώτῳ ἐπιτρέπει, ἵνα ἀκωλύτως ἐκτελῇ πᾶσαν ἱεροτελεσίαν πρὸς τοὺς Χριστιανούς. Χάριν δὲ τῶν ἀναγνωστῶν μεταγράφοιαν ἐνταῦθα τινὰ τῆς πατριαρχικῆς ἐγκυκλίου. . . « Καὶ ἐπειδὴ ἡ μετριότης ἡμῶν καὶ ἡ περὶ » ἡμᾶς ἱερὰ Σύνοδος καὶ ὁμηγυρίαι τῶν ἁγίων Ἀρχιερέων γνωρίζομεν καλῶς, καὶ εἴ- » μεθα κατὰ πάντα βεβαιωμένοι εἰς τὴν ἀθλίαν καὶ ἐλεεινὴν κατάστασιν καὶ δυστυλίαν » τοῦ ἁγίου τούτου ὁσπητίου (τοῦ ἁγ. Τάφου) μετὰ πάσης προθυμίας καὶ ἀγάπης δε- » οῦκαμεν ἄδειαν τῇ αὐτοῦ Μακαριότητι εἰς τὸ νὰ περιέλθῃ καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς ὕλας τὰς » ἐπαρχίας τε καὶ παροικίας, πολιτείας τε καὶ χῆρας κλπ. τὰς ὑποκειμένας τῇ καθ' ἡ- » μᾶς πατριαρχικῇ καὶ οἰκουμενικῇ θρόνῳ, καὶ νὰ ἐκτελῇ ἀνεμπόδιστως πάντα τὰ » ἐκκλησιαστικὰ πανταχοῦ εἰδήσει τῶν κατὰ τύπους προϋσταμένων συναδελφῶν ἡμῶν » ἀρχιερέων καὶ μετὰ τῆς νενουμισμένης κανονικῆς παρατηρήσεως, καὶ νὰ εὐλογῇ καὶ νὰ » νοουθετῇ καὶ νὰ διδάσκῃ ὅλους σας ἐκκλησιαστικῶς. . . Τούτου χάριν γράφοντες διὰ » τοῦ παρόντος ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος, πρῶτον μὲν εὐχό- » μεθα καὶ εὐλογοῦμεν ἀπαξάπαντας ὑμᾶς τοὺς εὐσεβεῖς καὶ ὀρθοδόξους Χριστιανούς, » τὰ εὐλογημένα καὶ ἀγαπητὰ ἡμῖν τέκνα, ἱερωμένους τε καὶ λαϊκοὺς, μικροὺς καὶ » μεγάλους. . . καὶ συμβουλεύομεν, καὶ πατρικῶς ἐντελλόμεθα, καὶ παραγγέλλομεν, καὶ » σᾶς παρακινουῦμεν, ὅπως τὸν διαληφθέντα Μακαριώτατον καὶ ἁγιώτατον Πατριάρχην » τῶν Ἱεροσολύμων κ. κ. Παρθένιον τὸν συνάδελφον ἡμῶν περιπόνητον, ἐρχόμενον » σὺν Θεῷ σωματικῶς εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ πολιτείας. . . ὅλοι σας κοινῶς, ὡς εὐσε- » βεις καὶ εὐλαβεῖς καὶ φιλόχριστοι Χριστιανοὶ νὰ ὑποδεχθῆτε τὴν Αὐτοῦ Μακαριότητα » μετὰ πάσης εὐλαθητικῆς υποκλίσεως καὶ τιμῆς καὶ δεξιότητος τῆς προσηκούσης. . . » ἀπονέροντες εἰς τὴν Μακαριότητα Αὐτοῦ πᾶσαν εὐλάβειαν καὶ τιμὴν, καὶ ὑπακούοντες » κατὰ πάντα εἰς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς διδασκαλίας καὶ συμβουλὰς. . . Στάζεται δὲ » ἡ Ἐγκύκλιος αὕτη ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Κοινοῦ τοῦ Π. Τάφου.

αὐτοπροσώπως χώρας καὶ πόλεις πολλὰς καὶ πολίχνια ἄπειρα περιερ- χόμενος ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ πολλῷ, ἐν ὁδοιπορίᾳ πολυχρονίῳ καὶ τα- λαιπωρίαις τοῦ σώματος ποικίλαις, ἐπέχεεν αὐτοῖς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους Σιών εὐλογίαν, ὡς δρόσον Ἀερμών, διδάσκων καὶ καθοδηγῶν τοὺς λαοὺς εἰς τὴν σωτήριον ὁδόν, συμβουλεύων αὐτοῖς καὶ παροτρύνων εἰς τὸ βοηθεῖν τοῖς ἐθνικοῖς ἔργοις πρὸς στήριξιν καὶ προαγωγὴν αὐ- τῶν ἐπὶ τὰ κρείττω διὰ τὴν ἐθνικὴν δόξαν (1). Οὕτω δὲ ὁ ἱερὸς Παρθένιος μετὰ τὸ εὐλογῆσαι καὶ διδάξαι τοὺς λαοὺς τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐπανακάμπτων ἀπὸ τῶν πολυμόχθων ὁδοιποριῶν, ὡς ὄλκας μεγάλη κατήγετο εἰς τὴν λιμώττουςαν τῆς Σιών παραλίαν, ἐπικομίζουσα τὰ τίμια ἀγώγιμα τῆς τῶν Ὁρθοδόξων προαιρετικῆς ἐλεημοσύνης. Τὰ ἔλεη δὲ ταῦτα, ἅπερ ἐκομίσαστο ὁ θεσπέσιος Παρθένιος καὶ οἱ μετὰ πατριαρχικῶν γραμμάτων ἀπασταλέντες ἐνάρετοι καὶ πιστοὶ ἱερομό- ναχοι τοῦ θρόνου, ἔσωσαν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀπὸ τοῦ ναυα- γίου τοῦ δεινῶς κυμαινόμενον σκάφος τῆς Σιών· δι' αὐτῶν γὰρ οὐ μόνον τὸ χρέος ἄπαν· θεία δὲ πού ἀρωγῇ ἐξώφλησε, καὶ ὅλως αὐτὸ ἐξήλειψεν, ἀλλὰ καὶ τῆς συναγομένης λογίας ποσότητα ἱκανὴν τῷ τοῦ Π. Τάφου Ταμείῳ ἐναπέθηκε πρὸς Θεραπείαν μελλουσῶν ἀναγ- κῶν· τὸ γὰρ χριστεπώνυμον τῆς Ὁρθοδοξίας πλήρωμα πολλὰ καὶ μεγάλα βοηθήματα ἐχορήγησε τῷ Π. Τάφῳ διὰ τε τὸ ἐνάρετον τοῦ ἱεράρχου τῆς Σιών καὶ τὸ σοφὸν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἱερὸς Παρθένιος, τὸν ἀποστολικὸν αὐτοῦ καὶ πατριαρχικὸν θρόνον τοῦ βαρέος χρέους ἀπαλλάξας διὰ τῆς τῶν Ὁρθοδόξων χρη- ματικῆς συνδρομῆς, συνεσκέπτετο τῇ περὶ αὐτὸν ἱερᾷ Ἀδελφότητι περὶ ἄλλων αὐτοῦ πραγμάτων βελτιώσεως, οἱ Λατῖνοι μὴ φέροντες ὄραν τό τε δραστήριον καὶ φιλόκαλον τοῦ ἱεροῦ Παρθενίου, ἀλλὰ φθόνῳ μισοκάλῳ κινούμενοι, ἄλλας πάλιν ἐπιβουλίας στυγεράς καὶ λίαν ζη- μιώδεις τεκταίνονται κατὰ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ νέον λάκκον καὶ βαθὺν

(1) Οἱ Πατριάρχαι τῶν Ἱεροσολύμων, ὄντες πεπαιδευμένοι καὶ ἄνδρες ἀποστολικοί, οὐ μόνον ἐν ταῖς περιουσίαις ἔφερον τὴν ἐνδυμασίαν τῆς σεμνότητος καὶ ταπεινοφροσύ- νης, τὴν βλάβδον τῆς εἰρήνης καὶ τὰ σανδάλια τῆς εὐαγγελικῆς ὑπακοῆς, ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτοῖς περιεκοσμοῦντο καὶ ὄντες ἐν τῷ ἀποστολικῷ καὶ πατριαρχικῷ αὐτῶν θρόνῳ. Ὑπηρέτουσαν οὐχὶ ἑαυτοῖς, ἀλλὰ τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου καὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ. Καὶ πᾶσα μὲν εὐπρέπεια τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου ἦν αὐτοῖς τιμὴ καὶ δόξα, πᾶσα δ' αὐτῶν πολυτέ- λεια καὶ κομψότης καὶ ἀβρότης καὶ ἡδυπάθεια, καὶ εἴ τι ἄλλο φίλον αὐτοῖς ὕβρις ἐστὶ τῷ Θεῷ, καὶ ἀθέτησις τῶν παραγγελιῶν τοῦ οὐρανοδόμου Παύλου.

ἀνασκάπτουσιν, εἰς ὃν κατὰ τὸν προφήτην ἐνέπεσον αὐτοὶ εἶτα· «Βδέ-
λυγμα γὰρ Κυρίῳ λογισμὸς ἄδικος» (1). Ἐτυχε δὲ διαμένων ὁ Πα-
τριάρχης ἐν Ἱερουσαλήμ τῷ 1738 ἔτει καὶ κατὰ τὸ σὺνηθες τὴν
παραμονὴν τῆς τῶν Χριστουγέννων ἑορτῆς ἀπῆλθεν εἰς Βηθλεὲμ μετὰ
προσκυνητῶν Ὀρθοδόξων οὐκ ὀλίγων ἐν ἐπιστημότητι· οἱ δὲ Λατῖνοι
κακοβούλως φερόμενοι, οὐκ ἀνέφξαν αὐτῷ τὴν θύραν τῆς Ἐκκλησίας,
καίτοι ἐπὶ πολὺ ἔξωθεν παραμείναντι, οὐδὲ τῶν λιπαρῶν αὐτοῦ ἰκε-
σιῶν εἰσήκουσαν. Τοῦτο δὲ τοσοῦτον ἐλύπησεν αὐτόν, ὥστε λιποφυ-
χήσας μικροῦ ἐδέησε τὸ ζῆν ἀπολιπεῖν. Εἰς ἑαυτὸν δ' ἀνελθὼν,
τοσοῦτον ἐδάκρυσεν, ὥστε θερμῶς ἐπεκαλέσατο τὸν ἐν Σπηλαίῳ σαρκὶ
γεννηθέντα Σωτῆρα ἡμῶν Θεόν, τὸν ἐνισχύοντα ἀδυνάτους καὶ τα-
πεινοῦντα ἰσχυροὺς καὶ ὑπερηφάνους, καὶ ἐδεήθη αὐτοῦ μὴ πρὶν ἢ
κύριος γένηται τῶν Π. Προσκυνημάτων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τῷ Θεῷ
παραδοῦναι. Ὁ δὲ τῶν ἀδικουμένων προστάτης ἤκουσε τοῦ μετὰ
θερμῶν δακρύων δεομένου, καὶ τὴν εὐσεβῆ καὶ δικαίαν αὐτοῦ αἴτησιν
ἠδόκησεν ἐκπληρωθῆναι τοιῶδέ τινα τρόπῳ.

Οἱ Λατῖνοι, προστατευόμενοι ὑπὸ τῶν δυτικῶν τῆς Εὐρώπης δυνά-
μεων, οὐ μόνον καθ' ὅλην τὴν Παλαιστίνην πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ προση-
λυτισμοῦ τῆς παποφροσύνης πολυειδῶς ἐπίεζον τοὺς Ὀρθοδόξους, ἀλλὰ
καὶ παντὶ σθένει ἠγωνίζοντο τὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων ἀπογυ-
μῶσαι τῶν Π. Προσκυνημάτων καὶ τῶν ἀρχαίων σουλτανικῶν προ-
νομίων καὶ δικαιωμάτων. Καὶ δὴ τὸ ἔτος 1756 κινουῦνται κατὰ τοῦ
αἰδίου Παρθενίου, ἀρχόμενοι οὕτω. Εἰσάγουσιν εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν
τῆς Ἀναστάσεως κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαίων (2) πολλοὺς Ἀρα-
βας λατινόφρονας καὶ κρυφίως ὄπλοις παντοίοις ὀπλιζοῦσιν αὐτούς, ὡς
ἀποστάτας καὶ ἀνατροπεῖς τῶν καθεστώτων. Οὗτοι τὴν ἡμέραν ἐκεῖ-
νην ἐπιτίθενται τοῖς ἡμετέροις ἐν ὥρᾳ λιτανείας, καὶ ὁ τόπος τῆς
προσευχῆς μεταβάλλεται εἰς πεδῖον μάχης. Πληροῦται ὁ ναὸς γοερῶν

(1) Παροιμ. 12, 26.

(2) Σημειωτέον, ὅτι ἐν ταῖς μεγάλας ἑορταῖς, καθ' ἃς γίνονται λιτανεῖαι ἐν τῷ εὐ-
ρυτάτῳ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, ἀφ' ἑσπέρας τὰ πλήθη τῶν προσκυνητῶν Ὀρθοδόξων,
Λατίνων καὶ Ἀρμενίων καὶ τῶν ἄλλων Κοινοτήτων Κοκτῶν, Σύριων καὶ Ἀθήσωνων
εἰσέρχοντο εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, καὶ ἐνοχτέρουον προσευχόμενοι ἐν αὐτῷ, κε-
κλεισμένης τῆς θύρας τοῦ ναοῦ μέχρι πρωίας. Ἦδη δὲ πρὸ τινῶν ἐτῶν ἡ συνήθεια αὕτη
κατηργήθη, ἀφ' ὅτε τὸ ἀνοιγμα τῆς θύρας (ἀγίας Πύρας) τοῦ ναοῦ κανονισθὲν μένει
ὑπὸ τὴν διάθεσιν τῶν τριῶν ἐθνῶν, Ἑλλήνων, Λατίνων καὶ Ἀρμενίων.

φωνῶν, ῥηγνύονται κεφαλαὶ καὶ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος, συντρίβον-
ται κειμήλια, διαρπάζονται πολύτιμα πράγματα, καὶ ὅλος ὁ ναὸς
γυμνοῦται τοῦ πολυτελοῦς ἐκείνου κόσμου· αἱ δὲ ζημίαι ἐγένοντο ἡμῖν
μέγιστα, ἀρπαγέντων πολλῶν ἡμῶν πολυτίμων πραγμάτων παρὰ
τῶν ὁμοδόξων αὐτῶν Ἀράβων. Καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ μὲν ταῦτα ἔπρατ-
τον βανδαλικῶς, ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ τί ἐμηχανῶντο; Διὰ τῶν
πρέσβειων τῶν δυτικῶν δυνάμεων ἐζήτησαν παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς
κυβερνήσεως πάντα τὰ Π. Προσκυνημάτων φιλικῶς δῆθεν, διαβάλ-
λοντες τοὺς Γραικοὺς πολυειδῶς καὶ ἐνεργοῦντες διὰ πάσης δολιότη-
τος παρὰ τοῖς μεγιστᾶσι τοῦ κράτους. Ἄλλ' ὁ Ῥαγίπ πασσᾶς, ἀνὴρ
περίφημος καὶ πολυμαθής, συνετὸς καὶ πολύπειρος καὶ τὸ δίκαιον εἰς
τὰ μέγιστα σεβόμενος, ὦν ὑπάτος κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον, καὶ ἀκρι-
βῶς γινώσκων τὰ ἐν Συρίᾳ Παλαιστίνῃ καὶ Αἰγύπτῳ (1) παρὰ τῶν
δυτικῶν κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων ἐπιγενόμενα, ἐδικαίωσε τοὺς Ὀρθοδό-
ξους, γινώσκων καλῶς, ὅτι αὐτοὶ οὐ μετρίως ἀδικοῦνται παρὰ τῶν
Λατίνων. Τὴν δὲ λύσιν τῶν ζητημάτων, ἄπερ ὑπέβαλον οἱ δυτικοὶ
τῷ ὑπάτῳ, λίαν φρονίμως δέδωκεν αὐτὸς τῷ νουνεχεῖ καὶ πολιτικῷ
τρόπῳ τῷδε· οἷον ἀμφοτέρους τοὺς διαφορομένους δέον ἐμφανισθῆναι
τῷ ὑπατικῷ βήματι (2).

Μαθὼν οὖν ὁ ἱερὸς Παρθένιος πάντα τὰ ἐν Ἱερουσαλήμ γεγονότα
ὑπὸ τῶν Λατίνων, καὶ ὅσαι καὶ οἵαι ζημίαι ἐγένοντο τοῖς Ὀρθοδόξοις
ὑπ' αὐτῶν, ἐσκέπτετο περὶ τοῦ πρακτέου ἡσύχως καὶ ἀταράχως· ἐν
τῷ συσκέπτεσθαι δὲ περὶ τούτου ἀνηγγέλθη αὐτῷ καὶ ὅσα τῶν Προ-
σκυνημάτων ἀπαιτοῦσιν οἱ Λατῖνοι ἀδίκως, ἀλλ' οὐδ' ἐπὶ τούτῳ ἐτα-
ράχθη, οὔτε ἐδειλίασεν, ἀλλὰ τῷ μόνῳ Θεῷ τῷ τοῖς ἀδικουμένοις
βοηθοῦντι δόξαν ἀνέπεμψεν. Ἐν τούτοις δὲ παραγίνεται αὐτῷ ὁ εὐ-
λαβέστατος καὶ ἄκρος ζηλωτῆς τοῦ Π. Γάφου Ἀλέξανδρος ὁ Ὑψη-
λάντης, ὅς ἦν τῷ ὑπάτῳ ἀρχιατρός, καὶ γινώσκει τῷ Μακαριωτάτῳ
ἀκριβῶς τίνες ἀπαιτήσεις ὑπέβαλον οἱ Λατῖνοι τῷ ὑπάτῳ διὰ τῶν

(1) Κάλλιστα ἐγνύριζεν ὁ ὑπάτος τὰ κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων ἐν Αἰγύπτῳ, Συρίᾳ καὶ
Παλαιστίνῃ σκευωρήματα τῶν Ἰησοῦιτῶν, ἐπειδὴ ἐν αὐταῖς ταῖς χώραις προὑπήρξε
Διοικητής.

(2) Ὁ ὑπάτος νουνεχῶς ἐποίησατο τοῦτο, τὸ περὶ τῶν Π. Προσκυνημάτων ζήτημα
τῷ ὑπατικῷ Συμβουλίῳ ἀναθέμενος, ἵν' οἱ Γραικοὶ παρουσιάσωσι τὰ αὐτῶν σουλτανικὰ
χρυσόβουλλα, καὶ οἱ νομικοὶ ἴδωσιν αὐτά, ἐξελέγξωσι δ' εἶτα πάντες κοινῶς τὰς ἀδίκους
τῶν Λατίνων ἀπαιτήσεις, ὡς καὶ ἐγένετο ὑπὲρ τῶν Γραικῶν.

πρέσβειων, καὶ ὅποια ἢ μετὰ δικαιοσύνης ἀπόφασις τοῦ ὑπάτου. Μετὰ δὲ τοῦτο συνεβούλευσεν αὐτῷ α') ἵνα πρόχειρα ὧσι τὰ σουλτανικὰ χρυσόβουλλα, τὰ ἀρχαιότατα β') ἵνα εὖρη καὶ ἔχη ἐτοιμοὺς ἀνδρας ἀξιους καὶ ικανούς, οἵτινες παρασταθῶσονται τῷ ὑπατικῷ Συμβουλίῳ (Κριτηρίῳ) μετὰ τῶν ἐγγράφων καὶ θεσπισμάτων καὶ εὐστόχως καὶ προσφυῶς ἀποκριθῶσονται τοῖς ἐρωτῶσιν αὐτούς, καὶ γ') ἵνα τῷ ὑπάτῳ δῶ ἀναφορὰν κατάλληλον. Ὁ οὖν ἱερός Παρθένιος, πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου μετὰ σκέψεως καὶ κρίσεως βαθείας μελετήσας, ἐξελέξατο τοὺς νοημονεστέρους καὶ ἐμπειροτέρους Ἀγιοταφίτας, ἐν οἷς καὶ ὁ Πρωτοσύγγελλος Γερμανὸς Κύπριος, καὶ κατὰ συμβουλήν τῶν ἐγκρίτων τοῦ ἔθνους συντάξας τὴν κατάλληλον ἀναφορὰν (1), ἐνεχείρισεν αὐτὴν τοῖς ἐκλελεγμένοις Ἀγιοταφίταις μετὰ τῶν ἀρχαίων σουλτανικῶν χρυσοβούλλων καὶ θεσπισμάτων, καὶ κλίνων γόνυ, ἐδεήθη θερμῶς τοῦ δικαιοκρίτου Θεοῦ πληρῶσαι τὴν καρδίαν τῶν κριτῶν ῥημάτων δικαιοσύνης.

Λαβόντες οὖν οἱ εἰρημένοι Ἀγιοταφίται τὰ εἰρημένα ἔγγραφα καὶ ἀπελθόντες, ἐνεφανίσθησαν τῷ ὑπάτῳ, καὶ δεδώκασιν αὐτὴν αὐτῷ. Ταύτης δὲ ἐνώπιον τῶν μεγιστάνων ἀναγνωσθείσης, οἱ ἐγχειρίσαντες αὐτὴν ἐρωτηθέντες παρὰ τοῦ Ρεῖζ ἐφένδη, εἰ ἔχουσι μάρτυρας καὶ ἀποδείξεις, ὅτι τὰ ἐν Ἱερουσαλήμ Προσκυνημάτῃ εἰσι τῶν Ῥωμαίων (Ἑλλήνων), ἀπεκρίθησαν μετὰ θάρρους, καὶ μάλιστα ὁ Πρωτοσύγγελλος Γερμανὸς ὁ Κύπριος μάλιστα ἔχομεν ἀποδείξεις καὶ μάρτυρας τοσοῦτον ἀληθεῖς καὶ ἀξιοπίστους, ὥστε παντελῶς οὔτε ἔρευναν οὔτε ἐξέτασιν ἐπιδέχονται. Ἀποδεξάμενος δ' ὁ ὑπάτος εὐμενῶς τὰς ἀπαντήσεις τῶν παρισταμένων, διέταξεν, ἵνα μετὰ τρίτην ἡμέραν παρασταθῶσιν αὐτοῖς ἐνώπιον τοῦ ὑψηλοῦ βήματος (τοῦ Συμβουλίου), φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὰς ἀποδείξεις καὶ τοὺς μάρτυρας, ὅπως τὰ

(1) Σημειωτέον, ὅτι ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ ἱεροῦ Κοινοῦ τοῦ Π. Γάφου σώζεται αὐτόγραφος ἔκθεσις ὅλης τῆς ἐν λόγῳ ὑποθέσεως, συνταχθεῖσα παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Παρθενίου ἐν γλώττῃ ἐχούσῃ τὴν Ἑλληνικὴν ὑφὴν καὶ τὴν σαφήνειαν. Ἦν αὐτῇ ἀναγινώσκει τις ὅλην τὴν ἀναφορὰν, καὶ διέρχεται ἐπιόνυμα πολλῶν οἰκογενειῶν ἐπισήμων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ θαυμάζει τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν περὶ τὰ θεῖα καὶ ἐθνικὰ Προνόμια διάπυρον ζῆλον τῶν συντελεσάντων ἐντιμωτάτων προσώπων εἰς τὴν ἐπιτυχῆ ἔκθεσιν τῆς περὶ τῶν Π. Προσκυνημάτων σπουδαίας ὑποθέσεως. Περιγράφει δ' αὐτὴν ἀκριβέστατα καὶ ἐν πλήρει λογικῇ ἢ δὲ ἀνάγνωσις αὐτῆς λίαν εὐφέλιμος ἦν τοῖς τότε Ἀγιοταφίταις καὶ τοῖς νῦν. Σύγκριται δὲ τὸ ὅλον τεῦχος ἐξ 70 περίπου φύλλων εἰς 4 σμικρὸν.

περὶ τούτου ἀκριβέστερον ἐξετασθῶσι, καὶ τὸ δίκαιον οἷς ἀνήκει ἀποδοθῆ. Ἐπιστάσης οὖν τῆς τρίτης ἡμέρας, καὶ τοῦ ὑψηλοῦ συμβουλίου πλήρους συγκροτηθέντος ὑπὸ τῶν νομικῶν καὶ λοιπῶν μεγιστάνων, παρεστάθησαν πάλιν ἐνώπιον αὐτοῦ ἔνθεν καὶ ἔνθεν οἱ ἡμέτεροι καὶ οἱ Λατῖνοι ἀντιπρόσωποι. Καὶ οἱ μὲν Λατῖνοι ἴσταντο, οἱ δὲ ἡμέτεροι τῇ νεύσει τοῦ ὑπάτου ἐγχειρίσαντες τὰ ἀνά χεῖρας σουλτανικὰ χρυσόβουλλα καὶ θεσπίσματα, εἶπον· « Ἴδου αἱ ἀποδείξεις ἡμῶν καὶ οἱ μάρτυρες πρὸς διαβεβαίωσιν ὅτι τὰ ἐν Ἱερουσαλήμ ἱερὰ Προσκυνημάτα ἐξ ὑπαρχῆς ἡμῖν ἀνήκουσι τοῖς Ὀρθοδόξοις καὶ οὐχὶ τοῖς Λατῖνοις ». Οἱ δὲ νομικοὶ καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ Συμβουλίου λαβόντες τὰ σουλτανικὰ ἔγγραφα καὶ τοὺς παρασταθέντας ἀπολύσαντες διεξῆλθον μετ' ἐπιστάσης καὶ κρίσεως βαθείας τὰ βασιλικὰ προστάγματα. Διαβεβαιωθέντες δ' ὅτι τὰ ἐν Ἱερουσαλήμ Προσκυνημάτα ἀνεκάθεν παρὰ τῶν σουλτάνων τοῖς Γραικοῖς ἐδόθησαν καὶ οὐχὶ τοῖς Λατῖνοις, καὶ ὅτι οἱ δυτικοὶ παρὰ τὸ δίκαιον διαταράττουσι τοὺς Γραικοὺς καὶ αὐθαδῶς καταπατοῦσι τὰ δίκαια αὐτῶν καὶ βλάπτουσιν αὐτοὺς ἐπιζημίως διαβάλλοντες πολυτρόπως, παμψηφεί δι' ἐνσφραγίστου ἀναφορῆς ἐπέδωκαν τῷ σουλτάνῳ τὰς κατὰ τὸ δίκαιον νομικὰς αὐτῶν ἀποφάσεις. Ταύτην δὲ τὴν νομικὴν ἀπόφασιν μελετήσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἐπικυρώσας προσέταξεν ἐπὶ τῇ ἀναφορᾷ τοῦ συμβουλίου ἐγγράψαι τὸ « Ἐγένετο ἡ βασιλικὴ μου ἀδεία ». Τούτων οὖν πάντων κατὰ νόμον καὶ τάξιν γενομένων, ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ γραφείου ὁ περιληπτικὸς ὑψηλὸς ὄρισμός πάντων τῶν διατρεξάντων, καὶ, δι' αὐτοκρατορικοῦ αὐτογράφου ἐπικυρωθεὶς, ἐπεδόθη τῷ Πατριάρχῃ Παρθενίῳ ἐν ἔτει Ὀθωμανικῷ 1170, ἧτοι τῷ 1757 (1). Τοῦτον δὲ ὁ

(1) Πρὸς μεζζονα κατάληψιν τῶν περὶ τῶν Παναγίων Προσκυνημάτων γεγονότων χάριν τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν, μεταφέρομεν ἐνταῦθα καὶ τὸ τοῦ Ὀσμάν χρυσόβουλλον, ἐν ᾧ περιληπτικῶς ἐμπεριέχονται πάντα τὰ τέως ὑπὸ τῶν Λατίνων καθ' ἡμῶν διὰ δολογραφίας ἐνεργηθέντα. Ἀρχεται δὲ τὸ μὲν βασιλικὸν αὐτόγραφον οὕτω « Κατὰ τὴν διάληψιν τοῦ ἐνεργείσθω » ὁ δὲ ὄρισμός ἐχει ὡδε. « Ὁ τῆς Ἱερουσαλήμ Ῥωμαῖος Πατριάρχης Παρθένιος ἔδωκεν ἀναφορὰν εἰς τὸ κράτος μου διαλαμβάνουσαν, ὅτι κατὰ τοὺς ὄρισμούς τοὺς διὰ βασιλικῶν αὐτογράφων ἐπικυρωμένους ἔχοντες ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ χρῆσιν τοὺς τὰ τε ἐντός καὶ ἐκτός τῆς Ἱερουσαλήμ προσδιωρισμένα καὶ αὐτοῖς ἐξιδιασμένα Προσκυνημάτα καὶ θέλοντες ἤδη νὰ ἀπέλθωσιν εἰς προσκύνησιν τῆς Ἀποκαθηλώσεως ἐμποδίζονται καὶ ἐνοχλοῦνται ὑπὸ τῶν Ὑράγκων, οἱ ὅποιοι ἐκυρίευσαν τὰ ἐν τῇ Ἀποκαθηλώσει δύο μανουάλια αὐτῶν καὶ τὰς Κανδήλας καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ Κουβουκλίου τοῦ μνήματος τοῦ Ἰησοῦ μικρὸν κουμπέν, καὶ τοὺς πρὸς χάριν προσκυνήσεως

αοίδιμος Παρθένιος δεξάμενος μετὰ χαρᾶς καὶ τὰ εὐχαριστήρια ἀποδοῦς τῷ ἐνισχύοντι Θεῷ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ταπεινοὺς ἀπέστειλεν εἰς Ἱερουσαλήμ. διὰ βασιλικοῦ ὑπαλλήλου δι' οὗ καὶ γράμματα ἀπέστειλε πατριαρχικὰ τὸ μὲν ἵνα παραστήσῃ τοὺς ὑπὲρ τῶν ἁγίων Προσκυνημάτων πατριαρχικοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν βασιλικὴν εὐμένειαν,

ἀπερχομένους κάμνουσιν ἐξιγέτι, καὶ ὅτι τὸ ἔδαφος κάτω τῶν ἑπτὰ καμαρῶν, τῶν ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς Δεσποίνης Μαρίας, λεγομένου κειμένων, μὲ τὸ νὰ εἶναι τῶν Ῥωμαίων Προσκύνημα, καὶ τὸ ἄνω τούτων τῶν καμαρῶν μέρος μὲ τὸ νὰ εἶναι τῶν Φράγκων κατάλυμα καὶ οἶκημα, ἐν ᾧ διέρχονται οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὸ ρηθὲν αὐτὸ Προσκύνημά των, οἱ Φραγκοκαλόγεροι βάλλοντες αὐτοὺς μὲ ξύλα καὶ πέτρας καὶ πυροβόλα ἐπιβουλεύονται αὐτοῖς· καὶ ὅτι τὴν ἐν Βηθλεὲμ μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἐν αὐτῇ Σπήλαιον τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τῶν κλειδῶν κυριεύσαντες, ὅταν ἀπέρχονται οἱ Ῥωμαῖοι προσκυνηταὶ χάριν προσκυνήσεως, δὲν ἀνοίγουσι τὴν πύρταν, ἀλλὰ μετὰ δύο καὶ τρεῖς ὥρας, ὅταν θέλωσι, προξενούντες ἀτιμίαν εἰς αὐτοὺς καὶ περιφρόνησιν καὶ ὅτι κυριεύσαντες τὰ δύο κλειδιά τῶν πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν θυρῶν τοῦ ρηθέντος Σπηλαίου, καὶ τὰ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν δύο κομμάτια περιβόλια καὶ ἐλαιῶνας, καὶ τὸ ἐν τῇ Γεοσημανῇ μνημεῖον τῆς Μαρίας, ἀδικοῦσι παρενοχλοῦντες τοὺς Ῥωμαίους, ἐναντίως φερόμενοι τῶν εἰς χεῖρας τῶν σωζομένων παλαιῶν ἐγγράφων καὶ ἀποδεικτικῶν· καὶ ὅτι ἐπειδὴ ἔλαβον καὶ οἱ Φράγκοι ὄρισμόν κατὰ τὸ 1169 ἔτος διὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ρηθέντος Κουδουκλίου κατὰ τὸν ὄρισμόν τὸν ἐκδοθέντα τῇ 1060 ἔτει, μὲ αὐτὴν τὴν αἰτίαν καὶ πύφασιν εἶναι προφανέστατον, ὅτι αὐτοὶ θέλουσι μετακομίσει τὰς πέτρας τῶν Προσκυνημάτων εἰς τὴν Φραγκίαν καὶ ὅτι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον θέλουσι παρακινηθῆ οἱ Ῥωμαῖοι νὰ πηγαίνωσιν ἐκεῖ ἐξ ἀνάγκης χάριν προσκυνήσεως καὶ νὰ γίνωνται Κατόλικοι. Ἀλλὰ πρὸς τῇ ἀναφορᾷ των ταύτῃ ἐνεφάνισαν καὶ ἄλλην κοινὴν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἀναφορὰν ἀραδίσι γεγραμμένην, ἐξαιτητικὴν ἐκδόσεως ἱεροῦ μου ὄρισμοῦ καταπαυστικοῦ καὶ ἐμποδιστικοῦ τῶν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἐναντίον τῆς ἀρχαιότητος γινομένων ἐπηρειῶν καὶ ἐνοχλήσεων τῶν Φράγκων καὶ παρεκτικῶ τῆς κυριότητος τοῦ ρηθέντος Κουδουκλίου καὶ τῶν λοιπῶν τόπων εἰς τοὺς Ῥωμαίους κατὰ τὸ ἑκπαλαί. Προσεπιτούτοις θεωρηθέντων πολλὰς καὶ τῶν ἐνημερώσεων καὶ καταγραφῶν τῶν εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων δοθέντων ἑκπαλαί παρὰ τῶν προπαρελθόντων βασιλέων ὑψηλῶν ὄρισμῶν (αἱ ὅποια καταγραφαὶ σώζονται εἰς τὸ Διδῶν-Καλεμί), εὗρέθη ὅτι εἶναι δεδομένος εἰς τοὺς Ῥωμαίους κατὰ τὸν ἀρχαιότατον τοῦ Χαζρετ-Ἐμερ-Χαττάπ τοῦ Β' χαλιφέ, καὶ κατὰ τοὺς ὄρισμούς των προπαρελθόντων βασιλέων ὑψηλὸς ὄρισμός παρὰ τοῦ ἀλωτοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ Σουλτάν-Σελίμ-Χάν δι' αὐτογράφου του βασιλικῶ ἐπικυρωμένος κατὰ τὸ 923 ἔτος, διαλαμβάνων, ὅτι τὸ ἀντικρὺ τῆς θύρας τοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ καμαρῆ λεγομένου ναοῦ πρὸς μεσημβρίαν κείμενον μουγτεσέλ καὶ τὰ δύο μανουάλια καὶ κανδήλια, καὶ τὸ ἄνω καὶ κάτω τῶν τεσσάρων καμαρῶν τῶν ἐπὶ τοῦ Ῥολγοθᾶ τοῦ τῆ Πατριαρχείας ὑπακειμένου καὶ τὸ ἄνω καὶ κάτω τῶν ἑπτὰ καμαρῶν τῶν ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς Δεσποίνης Μαρίας λεγομένου, τὸ μέσον τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, τὸν Τάφον καὶ τὸν κουμπὲν μὲ ὅλα τὰ Προσκυνήματα, τὰς ἐκτὸς τοῦ καμαρῆ ἐν τῇ αὐτῇ κειμένας τρεῖς Ἐκκλησίας, τὴν ἀντικρὺ τούτων Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἐκκλησίαν τῆς Ἐλένης, τὴν Ἁγίαν Θέκλαν, τὴν Σειδανάγαν, τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Εὐθυμίου, τῆς Ἁγίας Λίκατερίνης, τοῦ Ἁγίου Μι-

τὸ δὲ ἵνα συμβουλεύσῃ καὶ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἀδελφοὺς πρὸς ἐπαγρύπνησιν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς παρακαταθήκης. Ἀφικόμενος οὖν ὁ ἀπεσταλλένος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ τῇ 11 τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου καὶ τῇ 23 τοῦ αὐτοῦ, ἡμέρα Σαββάτω, εἰσελθὼν εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως ἤρξατο τοῦ πραγματοποιεῖν τὰς ἐν τῷ βασιλικῷ ὀρισμῶ

χαθλ, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου μετὰ τοῦ κήπου, τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τῆς Δεσποίνης Μαρίας, ἕτερον μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, καὶ ἕτερον Ἐκκλησίαν τοῦ αὐτοῦ, τὸν Ἁγιὸν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου τῶν Γκουρτζιδων, τὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὸ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλήμ μνημεῖον τῆς Δεσποίνης Μαρίας, τὴν Ἁγίαν Σιών, τὴν φυλακὴν τοῦ Ἰησοῦ, τὸ ὀσπήτιον τοῦ Ἄννα, τὰ εἰς τὸν κάμπον μνημεῖα, τὸ μοναστήριον τοῦ Σταυροῦ τῶν Ἰδέρων, τὸ τοῦ Ἁγίου Συμεῶν, τὸ τοῦ Ἁγίου Ἰλίου μετὰ τῶν ἐλαιῶνων καὶ ἀμπελιῶνων, τὸ τοῦ Ἁγίου Σάββα, τὸ ἐν τῇ κώμῃ Πείτουζιάλα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὸ ἐν τῇ Βηθλεὲμ Σπήλαιον τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὰ κλειδιά τῶν πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν δύο θυρῶν, καὶ τὰ περίξ δύο κομμάτια τῶν κήπων, καὶ τὸν ἐλαιῶνα καὶ τὰ μνημεῖά των, καὶ τὰ εἰς ἄλλα χωρία μοναστήρια καὶ Ἐκκλησίας των νὰ ἔχουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των, καὶ περὶ τούτων κανὲν ἄλλο ἔθνος νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλῇ· καὶ ὅτι μετὰ τοῦτο ὁ αοίδιμος Σουλτάν-Σουλεϊμάν-Χάν ἔδωκεν αὐτοῖς ὄρισμόν μὲ βασιλικόν του αὐτόγραφον ἐπικυρωμένον, ἐκδοθέντα τὸ 933 ἔτος, ἵνα ἐνεργῆται τὰ ἐν αὐτῷ ἀπαράδῳ· καὶ ὅτι ἔπειτα μὲ τὸ νὰ ἐκυρίευσαν οἱ Φράγκοι τὴν ἐν τῷ ναῷ τοῦ καμαρῆ Ἀποκαθήλωσιν καὶ τὴν ἐν τῇ Βηθλεὲμ γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὰ περιβόλια καὶ τὰς καμαράς, μὲ τὸν Γολγοθᾶν καὶ μὲ τὰ Κανδήλια καὶ μανουάλια καὶ τὰ κλειδιά τῶν πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν δύο θυρῶν (τὰ ὅποια ὅλα ἦσαν ὑπὸ τὴν κυριότητα καὶ ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων), ἐθεωρήθη αὕτη ἡ διαφορὰ των ἐν βασιλευούσῃ μὲ ἄκραν ἐπιμέλειαν καὶ προσοχὴν ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Σειχ-ουλ-ισλάμη καὶ τῶν Καζασκέρηδων, καὶ μὲ τὸ νὰ ἀπεδείχθη κατὰ τὰ εἰς χεῖρας των σωζόμενα ἀποδεικτικά, ὅτι εἰσὶ τῶν Ῥωμαίων, ἀπεφασίσθη νομικῶς νὰ εἶναι πάλιν τῶν Ῥωμαίων. Ἀλλ' αὐτοὶ ἐναντίως τῇ ἀρχαιότητι φερόμενοι πεισματικῶς πάλιν ἐνοχλοῦσαν τοὺς Ῥωμαίους· ὅθεν ὁ τῶν Ῥωμαίων Πατριάρχης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν καλόγεροι δόντες ἀναφορὰν ἐξήτησαντο, ἵνα οἱ εἰρημένοι τόποι δηλ. ἡ Βηθλεὲμ καὶ τὰ περιβόλια καὶ ὁ καμαρῆ καὶ τὰ κανδήλια καὶ αἱ καμαράι [καὶ] τὰ κλειδιά παραδοθῶσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς. Ἐφ' ᾧ καὶ κατὰ τὸ 1047 ἔτος ἐξεδόθη ὑψηλὸς ὄρισμός μὲ βασιλικόν αὐτόγραφον ἐπικυρωμένος παρὰ τοῦ αἰμνήστου Σουλτάν-Μουράτ-Χάν· καὶ ὅτι μετ' αὐτὸν ἀνεκαίνισε τοῦτον τὸν εἰρημένον ὄρισμόν μὲ βασιλικόν του αὐτόγραφον κατὰ τὸ 1054 ἔτος ὁ διάδοχος Σουλτάν-Ἰμπραχίμ-Χάν· καὶ ὅτι μὲ ὅλα αὐτὰ πάλιν οἱ Φράγκοι ὄχι δὲν κατεπίσθησαν, οὐδὲ ὑπήκουσαν, ἀλλ' ἐκυρίευσαν καὶ τὸ ἐν μέσῳ τοῦ καμαρῆ Κουδουκλίον δυναστικῶς καὶ ἐνεώτερισαν διαφόρους νεωτερισμούς, τὸ ὅποιον καὶ ἀνηνέχθη δι' ἀναφορᾶς· καὶ ὅτι διὰ τοῦτο καὶ τὰ δύο ἐνδιαφερόμενα μέρη ἐκρισολογήθησαν εἰς τὸ ὑψηλὸν μας βῆμα ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἀρχικῶν καὶ μεγιστάνων· καὶ ὅτι οἱ Φράγκοι, προτεινάντες ἐν τῇ κρισολογίᾳ, ὅτι ἔχουσιν ἀποδεικτικά περὶ τῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν, ἐζήτησαν διορίαν· ἀλλὰ μὲ ὅλον ὅπου παρήλθον ἐξ ἡμερῶν, δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἐμφανίσωσι κανὲν ἔγγραφον καὶ ἀποδεικτικόν· δι' ὃ κατὰ τοὺς εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων ἱεροὺς ὄρισμούς παρεδόθησαν εἰς χεῖρας των οἱ ρηθέντες τόποι, ὁμοίως καὶ τὰ ρηθέντα κλειδιά ληφθέντα ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν Φράγκων,

ὕψηλās διαταγās. Καί κατ' ἀρχās μὲν ἀποσπάσας τῶν Λατίνων τās Κλάπας, ἦτοι τὸ παρεκκλήσιον τῶν Κλαπῶν καὶ τῆς Θεοτόκου, μεθ' ὅλου τοῦ ἐδάφους τοῦ ὑπὸ τās ἐπτὰ στοās (καμάρας), ὧν τὸ ἐπάνω καὶ νῦν ἐστὶν ὑπὸ τὴν κυριότητα τῶν Λατίνων, παραδέδωκε τοῖς Γραικοῖς. Ἔπειτα διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀρισμοῦ ἔθετο τὰ δύο μεγάλα ὄρει-

ἐσηκώθησαν προσέτι καὶ τὰ ὕσα ἐνεωτέρισαν· καὶ ὅτι εἰς τὸ νὰ μὴ φέρονται εἰς τὸ ἐξῆς ἐναντίως τῇ παλαιᾷ συνηθείᾳ καὶ τοῖς ὑψηλοῖς ὀρισμοῖς, καὶ εἰς τὸ νὰ μὴ παρενοχλῶσι καὶ παρεντίθενται τοῖς Ρωμαίοις, ἐξεδόθη ὑψηλός ὀρισμός κατὰ τὸ 1086 ἔτος, καὶ ἕτερος πάλιν προσεπικυρωτικός τούτου κατὰ τὸ 1088 ἔτος παρὰ τοῦ Σουλτάν-Μεχμέτ-Χάν· καὶ πάλιν κατὰ τὸ 1099 ἔτος ἀνεκαινίσθη ὁ περὶ τῶν εἰρημένων τούτων τόπων ὀρισμός παρὰ τοῦ Σουλτάν-Σουλεϊμάν-Χάν, τῶν ὑποίων τούτων ὀρισμῶν αἱ καταγραφαὶ εὗρέθησαν ἐγγεγραμμέναι εἰς τοὺς κώδικας ὡς εἴρηται. Θεωρηθέντων δὲ καὶ τῶν εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων δοθέντων τοῖς μὲν Φραντζέζοις ἀκτιναμέ, τοῖς δὲ καλογέροις τῶν νισσανίου βασιλικῶ, εὗρέθη διαλαμβανόμενον εἰς αὐτά, ὅτι τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλήμ. Προσκυνήματα, καὶ τὰ ἐντὸς τοῦ καμαμέ, τὰ ἀπ' ἀρχῆς εἰς κατοικίαν αὐτοῖς δοθέντα καὶ ἤδη εἰς χεῖρας τῶν εὐρισκόμενα, νὰ μένωσιν εἰς χεῖρας τῶν, χωρὶς νὰ τοῖς γίνεται ἀπὸ κανὲν ἔθνος περὶ τούτων ἐνόχλησις· ἔτι δὲ καὶ ὅτι τὸ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ κείμενον μνημεῖον τοῦ Ἰησοῦ (κατὰ τὴν δοξάν των) νὰ καλλωπίζωσι μὲ καλύμματα καὶ τὰ ἐπὶ τούτου τοῦ μνημεῖου δύο μολυβδοσκέπαστα τρούλλαια τὸ μικρόν τε καὶ μέγαλον· καὶ ὅτι ἐντὸς τούτου τοῦ μνημεῖου καὶ ἐκτὸς καὶ εἰς τὸ προαύλιόν του νὰ στρώνωσι καὶ νὰ σκουπίζωσι καὶ νὰ κάμνωσι λειτουργίας καὶ νὰ βάλλωσι σαμδάνια καὶ περτέδες· ἔτι δὲ καὶ ὅτι τὸ ἀπὸ τῆς θύρας τούτου τοῦ μνημεῖου ἕως οὗ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ρωμαίων (ἐν ἣ ὡς σύνορα εἶναι βαλμένα σιδηρᾶ κάγκελα) τὸ μεταξὺ τούτου τοῦ τόπου κείμενον σέτιον μικρόν καὶ τὰ εἰς τὴν μεγάλην καμάραν ἀπὸ μέρους τοῦ βασιλέως τῆς Φραντζας κρεμάμενα κανδήλιά των· καὶ ὅτι εἰς τὸ ἡμισυ τοῦ Γολγοθᾶ, τόπον τῆς σταυρώσεως λεγόμενον, νὰ λειτουργῶσι καὶ νὰ βάλλωσι κανδήλια καὶ μανουάλια· καὶ ὅτι νὰ προηγῶνται ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἔθνη· καὶ τὸ ἄνω καὶ κάτω μέρος τῶν ἐπτὰ καμαρῶν τῶν σίττι Μαριάμ λεγομένων· καὶ ὅτι ἐν ἣ ἀπήρχοντο εἰς τὴν πέτραν τῆς Ἀποκαθηλώσεως πρὸς ἐκτελέσειν τῶν ἐθίμων τῆς θρησκείας οἱ Ρωμαῖοι δυναστικῶς τοὺς ἐπῆραν τὰ πρωτεῖα καὶ τοὺς ἐμπόδισαν· καὶ ὅτι τὰ κλειδιά τῶν θυρῶν τοῦ Σπηλαίου τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ ἐν μέσῳ τῆς κατὰ τὴν Βηθλεὲμ ἐκκλησίας τῆς μεγάλης κειμένου, ὄντα ἀνέκαθεν εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων, οἱ ρηθέντες Ρωμαῖοι κατὰ ἀπάτην λαθόντες ὀρισμὸν τοῦς ἐμπόδισαν· καὶ ὅτι εἰς τὸν τόπον, τὸν ὄντα ἐντὸς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ὅπου εἰσὶ τὰ νεκροταφεῖα τούτων, οἱ Ρωμαῖοι ἐνεωτέρισαν μίαν πόρταν, καὶ ὅτι τῶν εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ ὑποκειμένων δύο κομματίων περιβολίων τās θύρας κλείσαντες, ἄλλας ἐκ νέου δύο θύρας ἠνέμηξαν· καὶ ὅτι ταῦτα πάντα ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐθεωρήθησαν παρὰ πολλῶν ἀξιοπίστων καὶ δικαίων Μουσουλμάνων τότε εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς ἱερᾶς κρίσεως παρόντων· καὶ ὅτι οἱ εἰρημένοι διαφορόμενοι τύποι ἀπ' ἐκπαλαι ἀφέθησαν εἰς χεῖρας τῶν Φραγκοκαλογήρων, καὶ ἐγένοντο περὶ τούτων χοτζέτια καὶ ἀρζιμαχζάρια· καὶ ὅτι κατὰ τοὺς ἱεροὺς φετβάδες καὶ τās ὁμολογίας τῶν παρελθόντων βασιλέων, ἐδόθη καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάν-Μουράτ κατὰ τὸ 1045 ἔτος νισσάνι βασιλικὸν καὶ πάλιν κατὰ τὸ 1101 ἔτος ὅτι ἐδόθη ἄλλο νισσάνι ἐπικυρωτικὸν τούτου· ἔπειτα ὅτι ἀνεκαινίσθη τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς βα-

χάλκινα κηροδοχεῖα (μανουάλια) παρὰ τὴν Ἁγίαν Ἀποκαθήλωσιν· ἔπειτα ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου, ἐν ᾧ ὁ τάφος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διωρίσθη μοναχὸς κανδηλάπτης καὶ φύλαξ παντοτεινός. Κατὰ δὲ τὴν 29 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐνεχειρίσθησαν τοῖς Γραικοῖς αἱ κλεῖς τῆς ἐν Γεθσημανῇ Θεομητορικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔμεινεν

σιλείας τοῦ Σουλτάν-Μουσταφᾶ-Χάν· καὶ πάλιν κατὰ τὸ 1115 ἔτος, ὅτι ἀνεκαινίσθη ἐπεκυρώθη καὶ διὰ βασιλικῶ αὐτογράφου· ἔπειτα πάλιν ὅτι ἀνεκαινίσθη διὰ βασιλικῶ ἐπικυρωθὲν αὐτογράφου κατὰ 1114 ἔτος, καὶ πάλιν κατὰ 1169, ὅτι ἀνεκαινίσθη αὐτοῖς. Ταῦτα πάντα εὗρέθησαν μὲν διαλαμβανόμενα εἰς τὸ βασιλικὸν νισσάνι· πλὴν ἡ Ἱερουσαλήμ καὶ τὰ περὶξ αὐτῆς μὲ τὸ νὰ ἐκυριεύθησαν καὶ ἠλώθησαν μὲ τὰ σπαθία τῶν προκατόχων μου μεγάλων βασιλέων καὶ ἔγειναν κτήματα βασιλικά μου λόγῳ κληρονομικῶ, τὰ διαφορόμενα καὶ ἐπιμαχόμενα αὐτὰ Προσκυνήματα δὲν ἐδόθησαν εἰς τὰ δύο διαφορόμενα ἔθνη πρὸς κυριότητα καὶ κτήσιν, ἀλλ' εἰς προσκύνησιν καὶ χρῆσιν καὶ εἰς ἐκτελέσειν τῶν ἐθίμων τῆς θρησκείας των· καὶ τοῖς μὲν ὑποτελέσει καὶ δεχομένοις τὸ χαράτζι ἐδόθησαν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν, τοῖς δὲ καλογήροις τῶν Φράγκων μετὰ παρέλευσιν καιροῦ κατ' εὐσπλαγγίαν καὶ ἔλεος καὶ εὐεργεσίαν, τὸ μὲν ἵνα προσκυνῶσιν εἰς μερικὰ Προσκυνήματα, τὸ δὲ ἵνα ἐπιτελῶσι τὰ ἔθιμά των εἰς μερικοὺς τόπους, βάλλοντες κανδήλια καὶ στολίζοντες καὶ ἄλλα τοιαῦτα ποιῶντες, ἐφ' ᾧ καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς διὰ τῶν προκατόχων μου ἐγγραφα καὶ βεβαιωτικά. Καὶ πρῶτον μὲν κατὰ τὸ βασιλικὸν νισσάνι τὸ δοθὲν αὐτοῖς ἐν ἔτει 1101, ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ὀρισμός κατὰ τὸ 1145 καὶ ὅτι εἰς τὰ εἰρημένα Προσκυνήματα νὰ προσκυνῶσι καὶ νὰ κάμνωσι τὰ ἔθιμά των καὶ νὰ καλλωπίζωσι καὶ τὰ τούτοις ἄρτια νὰ παιῶσι κατὰ τὴν θρησκείαν των. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ ὀρισμός τῆς ἀδείας τῆς προσκυνήσεως καὶ ἐκτελέσεως τῶν ἐθίμων τους, μὲ τὸ νὰ διαλαμβάνῃ, ὅτι νὰ ἔχωσιν οἱ Φράγκοι ὑπὸ τὴν χρῆσιν των τὰ ρηθέντα Προσκυνήματα, ὅτι δὲν εἶναι τὸ νόημά του νὰ ἐξιδιάσωσιν ἑαυτοῖς καὶ νὰ οἰκιοποιηθῶσιν ὅπως τὰ Προσκυνήματα καὶ νὰ ἐπεντίθενται καὶ παρεντίθενται εἰς ἄλλα μέρη εἶναι ὁμολογούμενον. Καὶ οἱ εἰς ἑκάτερα τὰ μέρη δοθέντες ὀρισμοί, ὅτι εἶναι παρεκτικαὶ ἀδείας τῆς προσκυνήσεως των καὶ ἐμποδιστικοὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ἐνός μέρους γενομένων πρὸς τὸ ἄλλο ἐπηρειῶν καὶ ἐνοχλήσεων, εἶναι πασίδηλον. Μὲ ὅλον τοῦτο πρὸς περισσοτέραν σαφήνειαν καὶ βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας, ἠρωτήθησαν πολλάκις οἱ δραγουμάνοι καὶ καλόγηροι καὶ τῶν δύο διαφορομένων ἔθνων περὶ τῶν ἐπιμαχομένων τούτων μερῶν, καὶ τέλος διὰ νὰ κοπῇ ἡ διαφορὰ των καὶ νὰ παύσωσιν αἱ λογοτριβαὶ των καὶ νὰ δοθῇ τὸ προσῆκον νιζάμι ἐν ζυγῶ δικαίου καὶ ὀρθότητος, ἐθεωρήθησαν πολλάκις μὲ ἀκρίβειαν τὰ εἰς χεῖρας τῶν Ρωμαίων σωζόμενα ἀρχαῖα ἐγγραφα καὶ ἀποδεικτικά, ἐθεωρήθη κατὰ συγκατάθεσιν καὶ ἡ περιλήψις τοῦ εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων βασιλικῶ νισσανίου, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔγειναν αἱ κόπια τῶν γραφησομένων ὀρισμῶν σταλεῖσαι εἰς τὸ κράτος μου, ἐφ' αἷς καὶ ἐπεγράφη αὐτογράφον μου βασιλικόν, ὅτι δέδωκα τὴν ἀδειαν. Καὶ δὴ τὸ νὰ ἐκτελῶσιν οἱ Φράγκοι τὰ ἔθιμά των εἰς τὴν πέτραν τῆς Ἀποκαθηλώσεως εἶναι σύμφωνον μὲ τὴν διάληψιν τοῦ βασιλικῶ νισσανίου, ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τās ὁμολογίας καὶ τῶν δύο μερῶν εἶναι τὴν σήμερον Προσκύνημα καὶ τῶν δύο μερῶν ὁ τόπος οὗτος, ὅταν πηγαίνωσι καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐκεῖ χάριν προσκυνήσεως νὰ μὴ τοὺς ἐμποδίζωσιν οἱ Φράγκοι, οὔτε νὰ τοὺς ἐνοχλῶσι διόλου· καὶ τὰ ὄντα εἰς τὴν Ἀποκαθήλωσιν δύο μανουάλια μὲ τὸ νὰ εἶναι τὴν σήμερον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Φράγκων, νὰ βάλωσιν ἐκεῖ καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἄλλα δύο μανουά-

ἄλλον τὸ ἱερόν τέμενος ὑπὸ τὴν κατοχὴν καὶ κυριότητα τῶν Ὁρθοδόξων, οἳ καὶ τὰς κανδήλας τῶν Λατίνων καὶ εἴ τι ἄλλο εἶχον ἐξέβαλον τοῦ ἱεροῦ ναοῦ· τῇ δὲ 11 Δεκεμβρίου ἡμέρᾳ Πέμπτη παρεχωρήθη τοῖς Ὁρθοδόξοις τὸ Καθολικὸν ἦτοι ἅπας ὁ εὐρύς καὶ μεγαλοπρεπῆς ἱερός ναός τῆς Ἁγίας Βηθλεὲμ, μία τῶν θυρῶν τοῦ Ἁγίου Σπη-

λια πρὸς κατάπαυσιν τῆς διαφορᾶς καὶ ἐξίσωσιν (ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὰ εἰς χεῖρας τῶν Ρωμαίων ἀποδεικτικά ἦσαν τὸ πάλαι τῶν Ρωμαίων)· καὶ κάθε γένος νὰ περιποιηθῆται τὰ ἰδικά του μανουάλια· καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν ρηθείσαν Ἀποκαθλίωσιν ἔχουσι καὶ τὰ δύο μέρη κανδήλια, νὰ ἄπτη κάθε μέρος τὰ ἰδικά του κανδήλια χωρὶς νὰ παρενοχλῆ τὸ ἄλλο· καὶ τὸ ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ εὐρισκόμενον κατὰ τὴν δόξαν τῶν μνημείων τοῦ Ἰησοῦ, καὶ μὲν εἶναι καὶ τῶν δύο μερῶν Προσκύνημα, ἀλλὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ ρηθέντος μνημείου κειμένου μικροῦ τυρλαίου, ἐπεσκευασμένου παρὰ τῶν Φράγκων, ἢν ὑποπτευόμενον παρὰ τοῖς Ρωμαίοις, ὅτι οἱ Φράγκαί ἤμποροῦσαν νὰ πάρουν τὰ χιώματα καὶ τὰς πέτρας του καὶ νὰ τὰς μετακομίσωσιν εἰς τὰς πατρίδας των, ἢ ὅποια αὐτὴ ὑποψία ἔδιδεν εἰς τοὺς Ρωμαίους σύγχυσιν καὶ παραγῆν· διὰ τοῦτο ἦτοι διὰ τὸν στοχασμὸν τούτους αὐτὸν καὶ διὰ τὴν ὑποψίαν τῶν αὐτῆν, τῇ 1130 ἔτει, ὅτε διὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ μεγάλου θύλου τοῦ καμαρῆ ἐδόθη τῷ Φραντζέζῳ ὄρισμός ἀδείας, μὲ τὸ νὰ ἐδόθῃ καὶ αὐτοῖς τότε ἀπὸ τοῦ βασιλικῶν διδάνι ὄρισμός μὲ βασιλικὸν αὐτογράφων, διαλαμβάνων, ὅτι ἐν τῷ διαστήματι τῆς ἐπισκευῆς τοῦ ρηθέντος μεγάλου θύλου, ἂν ἀκολουθήσῃ καμμία ζημία εἰς τὸν μικρὸν θύλον τὸν ἐπὶ τοῦ μνημείου τοῦ Ἰησοῦ κατὰ περίστασιν καὶ χρειασθῆ ἐπισκευὴν καὶ μερεμέτι, νὰ γίνηται ἢ ἐπισκευὴ τοῦ ἀπὸ μέρους τῶν Ρωμαίων, αὐτὴ ἢ δῶσις τοῦ ὄρισμοῦ ὅχι μόνον ἐβεβαίωσε τὴν ὑποψίαν των, ἀλλὰ καὶ ἐπεκύρωσεν εἰς αὐτούς, ὅτι ἐκπαλαί ὁ ρηθείς κουμπὲς τοῦ Κουβουκλίου ἦν ὑπὸ τὴν ἐφορίαν καὶ ἐπιτήρησιν τῶν Ρωμαίων ἰδίως· διὰ τοῦτο ἦτοι διὰ τὸ μὴ εἶναι τοὺς Ρωμαίους ἐν ὑποψίᾳ καὶ διὰ νὰ ἡσυχάσῃ ὁ ὄρισμός τους, ὁ εἰρημένος μικρὸς κουμπὲς νὰ εἶναι καὶ πάλιν καθὼς καὶ ἐκπαλαί ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν καὶ ἐπιτήρησιν τῶν Ρωμαίων, τὸ ὅποσον αὐτὸ οὐδὲ εἰς τὸ βασιλικὸν νισσάνι εἶναι ἀντιφερόμενον καὶ ἀπᾶδον· καὶ ἂν ποτε λάβῃ ὁ ρηθείς μικρὸς θύλος χρεῖαν ἐπισκευῆς, νὰ γίνηται ἢ ἐπισκευὴ τοῦ ἀπὸ μέρους τῶν Ρωμαίων χωρὶς τινος συγχύσεως καὶ λογοτριβῆς τῶν Φράγκων. Καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ τεσσάρων καμαρῶν αἱ μὲν δύο μὲ τὸ νὰ εἶναι τῶν Ρωμαίων κατὰ τὰ εἰς χεῖρας των παλαιὰ ἔγγραφα καὶ ἀποδεικτικά, αἱ δὲ ἄλλαι δύο μὲ τὸ νὰ εἶναι τῶν Φράγκων κατὰ τὸ βασιλικὸν νισσάνι, νὰ μὴ ἀκολουθῆ περὶ τούτων μεταξύ των σύγχυσις. Καὶ τῶν ἐπτὰ καμαρῶν τὸ μὲν ἄνω μὲ τὸ νὰ εἶναι κατοικίαι τῶν Φράγκων, τὸ δὲ κάτω ἔδαφος μὲ τὸ νὰ εἶναι Προσκύνημα τῶν Ρωμαίων, κατὰ τὰς ὁμολογίας ἐκατέρων τῶν μερῶν ἀντιπροσωποῦντων, κάθε μέρος νὰ ἐκτελῆ τὰ τῆς ὁρησκείας του εἰς τὸ ἐξιδιασμένον αὐτῷ μέρος, χωρὶς νὰ παρεντίθεται εἰς τὸ τοῦ ἄλλου καὶ νὰ παύσῃ εἰς τὸ ἐξῆς ἢ ἀπὸ μέρους τῶν Φράγκων τοῖς Ρωμαίοις ἐπιγενομένη ἐπιβουλή καὶ ἐπήρεια μὲ τὸ ρέψιμον τῶν ξύλων, πετρῶν καὶ πυροβόλων κατ' ἐπάνω αὐτῶν. Καὶ ἡ ἐν Βηθλεὲμ μεγάλη ἐκκλησία μὲ τὸ νὰ εἶναι τῶν Ρωμαίων κατὰ τὰ εἰς χεῖρας των παλαιὰ ἔγγραφα καὶ ἀποδεικτικά καὶ κατὰ τὴν περιλήψιν τοῦ βασιλικοῦ νισσανίου μὲ τὸ νὰ ἀπαιτῆται νὰ εἶναι κατὰ τὸ ἐκπαλαί ἐξιδιασμένη εἰς τοὺς Ρωμαίους νὰ ἐξιδιασθῆ καὶ ἤδη εἰς τοὺς Ρωμαίους μὲ τὸ μέσον τοῦ διορισθέντος μουκασίρη· καὶ τὸ ἐντὸς τῆς μεγάλης αὐτῆς ἐκκλησίας Σπηλαιον μὲ τὸ νὰ εἶναι Προσκύνημα τῶν δύο μερῶν καὶ τὰ κλειδιά τῶν θυρῶν του ὄντα ἀπ' ἀρχῆς

λαίου, ἢ κατὰ μεσημβρίαν, καὶ ἢ ἐν τῷ Θεοδόχῳ Σπηλαιῷ προσκυνητὴ γέννησις, ἐν ἣ παρελείφθη μόνον ὁ ἀργυροῦς ἀστὴρ καὶ αἱ κανδήλαι τῶν Λατίνων καὶ τὰ ἐν τῷ Ἁγίῳ Σπηλαιῷ παραπετάσματα (ποδῖαι) ἐκτὸς μόνον τῶν ἐν τῇ γεννήσει καὶ τῶν περὶ τὴν νότιον θύραν, ἀνθ' ὧν ἀνηρτήθησαν τὰ τῶν Ὁρθοδόξων. Δέδοται δὲ τοῖς Γραικοῖς τότε καὶ τὸ ἡμισυ περιβόλιον, τὸ κατὰ ἀνατολὰς ὀπισθεν

εἰς χεῖρας τῶν Ρωμαίων καλογήρων καὶ ὑστερον διελθόντα δόλω καὶ δυναστείᾳ εἰς χεῖρας τῶν Φραγκοκαλογήρων, μέχρι τῆς σήμερον εὐρίσκονται εἰς τὰς χεῖρας των· δι' ὃ καὶ ὅταν ἀπέρχονται ἐκεῖ προσκυνηταὶ Ρωμαῖοι δὲν ἀνοίγουσι τὴν πόρταν ἕως δύο ἢ τριῶν ὥρων διάστημα καὶ τοὺς ταλαιπωροῦσιν· ὅθεν νὰ φοβισθῆ ἐν ἄλλο ξεχωριστὸν κλειδί μὲ τὸ μέσον τοῦ μουκασίρη πάλιν καὶ νὰ παραδοθῆ ἐγγειρισθὲν εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ εἰς τοὺς καλογήρους τῶν Ρωμαίων, καὶ ὅταν ἐκτελῶσιν ἐν αὐτῷ τὰ ἔθιμα τῆς ὁρησκείας των νὰ μὴ τοὺς γίνηται καμμία ἐνόχλησις καὶ ἐμπόδιον. Καὶ τὰ εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ ὑποκειμένα δύο κομμάτια περιβόλια μὲ τὸ νὰ τὰ ἐκῦρῆσαν οἱ Φραγκοκαλόγηροι λέγοντες, ὅτι εἶναι αὐτοῖς ἐξιδιασμένα, ἀλλ' εἰς μὲν τὰ τῶν Ρωμαίων ἔγγραφα βῆτῶς καὶ εὐκρινῶς ταῦτα διαλαμβάνονται, εἰς δὲ τὸ τῶν Φράγκων βασιλικὸν νισσάνι διηγηματικῶς, μᾶλλον τοῦτο ἐξ ἴσου καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη νὰ ἐπισκέπτονται καὶ νὰ περιποιῶνται. Καὶ τὸ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλῆμ κείμενον μνημεῖον τῆς Δεσποίνης Μαρίας ὅτι εἶναι τῶν Ρωμαίων διαλαμβάνεται βῆτῶς εἰς τὰ ἐκδοθέντα βασιλικά προτάγματα τὰ καὶ διὰ βασιλικῶν αὐτογράφων ἐπικυρωθέντα, τὸ μὲν ἐκδοθὲν κατὰ τὸ 923 ἔτος τὸ δὲ κατὰ τὸ 933 ἔτος τὸ δὲ κατὰ τὸ 1067 ἔτος· εἰς δὲ τὸ βασιλικὸν νισσάνι παντελῶς δὲν διαλαμβάνεται· δι' ὃ τῶν περὶ τούτου ὡς διαλαμβανομένων καθαρώτατα εἰς τὰ τῶν Ρωμαίων ἔγγραφα, καὶ τὸ νὰ εἰσακούωνται αἱ ἐξαιτήσεις τῶν τῇ κραταιᾷ μου βασιλείᾳ ὑποκειμένων ὑποτελῶν καὶ ραγιάδων μου Ρωμαίων, ὡς μὴ ὄντος ἀπᾶδοντος καὶ ἐναντίου εἰς τὸ βασιλικὸν νισσάνι καὶ εἰς τὸν ἀγτιναμὲ τῶν Φράγκων, τὸ ρηθὲν μνημεῖον τῆς Δεσποίνης Μαρίας, ἐξιδιασθὲν κατὰ τὸ ἐκπαλαί εἰς τοὺς Ρωμαίους, νὰ παραδοθῆ πάλιν εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ εἰς τοὺς καλογήρους τῶν Ρωμαίων καὶ νὰ μένη εἰς χεῖρας των· καὶ εἰ μὲν εἰς τὸ ἐξῆς λάβῃ χρεῖαν ἐπισκευῆς καὶ μερεμετίου νὰ γίνηται ἀπὸ μέρους τῶν Ρωμαίων. Καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ ἐνοχλῶσιν οἱ Ρωμαῖοι τοὺς Φράγκους διὰ τὰ Προσκυνηματὰ των καὶ διὰ τὰ ἔθιμα τῆς ὁρησκείας των μήτε οἱ Φράγκαί τοὺς Ρωμαίους ἐπιγινόμεναι παρ' αὐτῶν ζημίαι καὶ ἐπιβουλαί· καὶ ὅποιον μέρος χρειάζεται ἐπιταγῆν καὶ τεμπῆχι, νὰ τὸ παραγγεῖλητε ἐντόνως διὰ νὰ ἐξακολουθῆ κατὰ τὸ ἀρχαῖον καὶ κατὰ τὸν ἀναιτέρω διαληφθέντα τρόπον τὸ Προσκύνημά του καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐθίμων του χωρὶς νὰ παρενοχλῆ τὸ ἄλλο· καὶ ὑμεῖς νὰ προσέχητε καὶ φυλάττησθε ἀκρῶς ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπενδίδετε εἰς τὸ νὰ γίνηται κανὲν κίνημα ἀπᾶδον καὶ ἐναντίον τῷ παράντι ἡμετέρῳ ὑψηλῷ ὄρισμῷ. Ἐπὶ τούτῳ καὶ γὰρ ἐξεδόθη σταλεῖς διὰ τοῦ μουκασίρη ἐπιτηδες. Φθάσαντος οὖν θέλετε ἐνεργῆσαι τὰ ἐν αὐτῷ προσταττόμενα, προσέχοντες καὶ μέχρι τριγῶς ἀπὸ τὴν παράδοσίν του. Οὕτω γινώσκετε, τῷ ἱερῷ μου σημείῳ πιστώθητε. Ἐγράφη περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Ζυλκαδέ, ἐν ἔτει τῆς φυγῆς 1170 ἐν Κωνσταντινουπόλει». Ὅρα τοῦτο καὶ ἐν τῇ τοῦ Γρηγορίου Παλλμα Ἱεροσολυμιάδι σελ. φος' - φπδ' ὅθεν μετηνέχθη καὶ ἐνταῦθα ἕνεκα τῆς σπουδαιότητός του.

τοῦ Ἁγίου Βήματος τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Ἁγίας Βηθλεέμ. Ἀνεώχθη δὲ διὰ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ ὀρισμοῦ καὶ ἡ ἀρχαία θύρα, δι' ἧς συναυλίζεται τὸ ἱερὸν μοναστήριον τῷ μεγάλῳ ναῷ. Ταῦτα τότε δέδονται τοῖς Ὀρθοδόξοις διὰ τοῦ ἐν λόγῳ σουλτανικοῦ χρυσοβούλλου, ὅπερ διὰ μεγάλης πολιτικῆς φρονήσεως καὶ μόχθων ἀτρώτων τοῦ αἰδίου Παρθενίου καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγκρίτων τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐξεδόθη. Ὄντος δ' ἔτι ἐν τῇ Ἁγίᾳ πόλει τοῦ βασιλικοῦ ἀπεσταλμένου (μουπασίρη) καὶ τὰ τοῦ ὀρισμοῦ ἐνεργοῦντος τέθνηκεν ὁ σουλτάνος Ὁσμάνης ὁ Γ' καὶ ἀντ' αὐτοῦ τὸ σουλτανικὸν ξίφος περιεζώσατο ὁ σουλτάνος Μουσταφᾶς ὁ Γ'. Ὅπως δὲ μὴ οἱ ἐχθροὶ προλάβωσι καὶ τὰ τοῦ ὀρισμοῦ ἀνατρέψωσιν, ὁ ἐνεργητικὸς Παρθένιος ἀμέσως ἀνακαινίζει τὸ προεκδομένον χρυσοβούλλον καὶ ἕτερον σύμφωνον ἐκείνῳ λαμβάνει ἀπαράλλακτον ἐν πᾶσι. Τοῦτο δὲ ἀνευ καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς ἀποστείλας εἰς Ἱερουσαλήμ. πρὸς τὸν αὐτὸν ἀπεσταλμένον ἐξησφαλίσατο τῇ ἀνωθεν ἀρωγῇ πάντα τὰ χορηγηθέντα τοῖς Ὀρθοδόξοις διὰ τοῦ πρώτου σουλτανικοῦ χρυσοβούλλου. Τὸ κατόρθωμα δὲ τοῦτο τοῦ αἰδίου Παρθενίου λίαν ἠϋφρανε κληρόν τε καὶ λαόν, ἐφ' ᾧ καὶ αἰδῖος εὐγνωμοσύνη παρὰ παντὸς Ὀρθοδόξου ὀφείλεται.

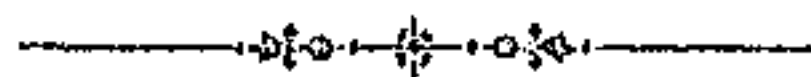
Ἄμα δὲ ὁ ἱερός Παρθένιος ἀπηλλάγη τῶν ἐπιβουλῶν καὶ διωγμῶν τῶν Λατίνων καὶ ἄλλοι ἄρπαγες ἠγέρθησαν κατ' αὐτοῦ. Οἱ Ἀρμένιοι ἐνισχυόμενοι ὑπὸ ἰσχυόντων παρὰ ταῖς ἀρχαῖς Ἀρμενίων, τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγιστᾶσιν ὑπηρετούντων, παντοίους τρόπους εἰς ἐνέργειαν ἔβαλον, καὶ πάσῃ διαβολῇ καὶ συκοφαντίᾳ ἐχρήσαντο καθ' ἡμῶν ὅπως ἀποσπάσωνται ἀφ' ἡμῶν τὴν Ἁγίαν Γεθσημανήν. Κρούσαντες οὖν παντὸς μεγιστᾶνος τὴν θύραν καὶ χρυσὸν καὶ ἀργύριον ἀμύθητον ἀναλώσαντες, κατώρθωσαν λαβεῖν ὑψηλὸν ὀρισμὸν περὶ τῆς Ἁγίας Γεθσημανῆς. Ἄλλ' ὁ ὀρισμὸς διελάμβανε τὸ εἰσερχεσθαι ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Γεθσημανῆς καὶ ἐπιτελεῖν μόνον ἐν αὐτῷ τὰ ὀρησκευτικὰ αὐτῶν καθήκοντα, οὐχὶ ὅμως καὶ λειτουργεῖν ἐν αὐτῷ.

Ἐνεκα δὲ τῶν περιστάσεων ὁ ἐν Ναζαρέτ παρὰ τῇ πηγῇ ἱερός ναὸς τῆς Θεοτόκου, ὃν ὁ ἱερός Δοσίθεος ἀνήγειρεν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, κατηρειπώθη καὶ μονοῦκ εἰς ἀχρηστίαν περιέστη. Ὁ ἱερός οὖν Παρθένιος πρὸς εὐπρέπειαν τοῦ ἀποστολικοῦ αὐτοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν Χριστιανῶν, κατὰ μι-

μησιν τοῦ αἰδίου Δοσιθέου, ἀνεκαινίσαστο ἐκ βάθρων τὸν ὄν ἐφθήμεν εἰπόντες ἱερὸν ναὸν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ κομφότατον, μὴ φεισθεῖς μήτε κόπων μήτε χρημάτων· οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ ἐκαλλώπισεν αὐτὸν εἰκόσιν ἐντέχνοις καὶ ἀμφοῖς ἱεροῖς καὶ ἄλλοις ὧν ἔχρηζεν ὁ ἱερός οἶκος πρὸς εὐπρέπειαν αὐτοῦ.

Ἐνεκα δὲ τῶν πολέμων, οὓς οἱ τε Λατίνοι καὶ Ἀρμένιοι διήγειραν κατὰ τῶν Πατριαρχῶν περὶ τῶν ἁγίων Προσκυνημάτων, ἐφ' ᾧ περ καὶ χρήματα ἔδαπανῶντο ἀμύθητα, καὶ κόποι οὐκ ὀλίγοι κατεβάλλοντο, πολλὰ τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ ἱερῶν μοναστηρίων καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν ναῶν ἔμειναν ἀνεπισκεύαστοι καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ αἰδίου Δοσιθέου. Ἄλλ' ὁ ζηλωτὴς καὶ διάδοχος αὐτοῦ ἱερός Παρθένιος μὴ φέρων ὁρᾶν τὰ χρήζοντα ἐπισκευῆς ἐπεσκευάσατο αὐτὰ πάντα δι' ἀδράς δαπάνης καὶ φιλοτιμίου ἐπιστάσις. Αἱ πλάκες τῶν δωματίων τοῦ πανιέρου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῶν τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου ἔνεκα τῆς πολυκαιρίας ἐφθάρησαν, καὶ ἡ νοτις κατέστρεψε τὰς οἰκοδομὰς. Ὅπως δὲ μὴ ἐπέλθῃ κατάπτωσις τῶν οἰκοδομῶν, καὶ ταῦτα πάντα τὰ δώματα ὁ ἱερός Παρθένιος διὰ δαπάνης οὐ μικρᾶς ἐπλακόστρωσεν, ὡς ἔδει, πρὸς ἀσφάλειαν τῶν οἰκοδομῶν. Πρὸς τὸ ξενίζεσθαι δὲ τοὺς εὐσεβεῖς προσκυνητὰς ἐπὶ τὸ ἀνετώτερον ἐν τῷ μεγάλῳ μοναστηρίῳ φιλοτιμῶς ἐκοδόμησε καὶ τὸν πρὸς μεσημβρίαν τοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Θέκλης ἱεροῦ ναοῦ μέγαν καὶ εὐρὺν ξενῶνα (Ἀρχονταρίκι), τὸν μέχρις ἡμῶν ὑπάρχοντα. Ὁ οὖν ἱερός Παρθένιος ἐνθεν μὲν, ὡς ἐφθήμεν εἰπόντες, ἐξασφαλισάμενος στερρῶς τὴν ἐμπεπιστευμένην αὐτῷ ἱερὰν παρακαταθήκην τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐνθεν δὲ τὸν ἀποστολικὸν καὶ πατριαρχικὸν αὐτοῦ θρόνον πολλαχῶς κατακοσμήσας, καὶ ἐπὶ ὄλα εἴκοσι καὶ ἐννέα ἔτη μοχθήσας ὑπὲρ τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου διὰ τε τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας καὶ τῆς πολιτικῆς συνέσεως, ὑπήκουσε τῇ φωνῇ τοῦ λιπαροῦ αὐτοῦ γήρατος. Ἐπιθυμῶν δὲ, ἵνα τὴν μὲν αὐτοῦ μακαρίαν ψυχὴν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγαλλιάσει ψυχῆς παραδῶ τῷ ποιητῇ τῶν ὄλων καὶ πλάστῃ αὐτοῦ, τὸν δὲ ἀποστολικὸν καὶ πατριαρχικὸν αὐτοῦ θρόνον παραδῶ ἀνδρὶ διαπρέποντι ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ, ἐξελέξατο διάδοχον τὸν ἱεροδιδάσκαλον Ἐφραίμ, ἀνδρα παρὰ πάντων τότε θαυμαζόμενον διὰ τε τὴν σοφίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἱκανότητα καὶ διὰ τὸν πρὸς τὰ πάτρια ἐνθερμόν, καὶ κατ' ἐπίγνωσιν ζῆλον. Οὕτω δὲ φρονίμως καὶ συνετῶς τὰ πάντα διευθετήσας, αὐτὸς

μὲν τῇ συγκαταθέσει ἀπάσης τῆς ἀγιοταφικῆς ἀδελφότητος παραι-
τεῖται τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, καὶ μικρὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει
διαμείνας ἐν ὑπολήψει καὶ ἀπολαύσει πάσης περιποιήσεως καὶ περι-
θάλψεως, ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἀπολαύσων καὶ τῆς ἀλή-
κτου μακαριότητος (1), ὁ δὲ Ἐφραὶμ τῇ ὁμοθυμῶν ἐκλογῇ διεδέξατο
αὐτόν.

(1) Σημειωτέον, ὅτι τὰ περὶ θανάτου τοῦ αἰοιδίμου Παρθενίου ἄλλως ἀφηγείται ἡ
παράδοσις. Ἀπαλλαγὴς ἕνεκα τοῦ λιπαροῦ γήρατος τῶν πατριαρχικῶν υποχρεώσεων,
διέμεινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπολαύων πάσης τιμῆς καὶ περιθάλψεως. Τοῦτο μα-
θοῦσα ἐν Ἀθήναις ἡ μήτηρ αὐτοῦ Κούζα, ἡ φέρουσα τότε ἐπὶ τῶν ἡμῶν ἔτη ὑπὲρ τὸν
αἰῶνα, διὰ μητρικῶν παρακλήσεων ἐζήτηε αὐτόν εἰς Ἀθήνας κατελθεῖν, ὁ δὲ τῇ μη-
τρικῇ αὐτῆς φωνῇ ὑπακούσας, κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας, πιεζόμενος τότε ὑπὸ τοῦ Θυῖ ἔτους
τῆς ἡλικίας, ὅπου εὔρε καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ζῶσαν μὲν, ἀλλὰ πνέουσιν τὰ λείψανα
τοῦ θανάτου. Τὸν αἰοιδίμον Παρθένιον πᾶσα ἡ πόλις Ἀθηναίων εὐλαβῶς καὶ μετὰ μεγά-
λης πανηγύρεως ὑπεδέξατο· εἰς δὲ τὰς πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ προπαρασκευᾶς ἤϊδατο καὶ
τόδε τὸ δηρῶδες δίστιχον, ὅπερ καὶ νῦν κυκλοφορεῖ εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ ἰδίως ἐπὶ
προετοιμασιῶν·

Σκούπησε, κατάβρεξε
ὁ Πατριάρχης ἔρχεται.

Ἔχει δὲ μετὰ μικρὸν ἢ μὲν μήτηρ αὐτοῦ Κούζα, ὁ τελευταῖος βλαστὸς τῆς οἰκογενείας
Λίμπονα, ἀπῆλθεν εἰς τὰς σκηνὰς τῶν δικαίων ἐν εὐχαριστήσῃ ψυχῆς, ἰδοῦσα καὶ κατ-
ασπασαμένη τὸν ποθητὸν αὐτῆς υἱόν, ὁ δὲ Πατριάρχης ἐκκοδύμηκεν ἐν τῇ θέσει Γερα-
νίῳ μεγαλοπρεπὲς Συναδικόν, ἤτοι οἶκον μεγαλυπρεπῆ, οὗ ἡ μεγαλοπρέπεια διήγειρε
τὸν θαυμασμὸν τῶν κατοίκων, οἵτινες ἐπεσκέπτοντο αὐτόν μετὰ τιμῆς καὶ εὐλαβείας·
ἀλλὰ τοῦτο δυστυχῶς διήγειρε τοῦ τότε ἀρχιερέως τὸν φθόνον, οὗ θυμὸς ὁ αἰοιδίμος
ἐγένετο. Προσεκαλέσατο δὲ αὐτὸς τὸν αἰοιδίμον Παρθένιον, ἵνα συνδειπνήσῃ αὐτῷ, ὁ δὲ
ἐπορεύθη· ἀπ' οὗ δὲ ἀνέβη τὴν κλίμακα τὴν εἰς τὸν ἄνω ὕψον ἀγούσαν, ἀφ' ἧς ὑπὲρ
ἀσθεν ἠθῆθη παρὰ τοῦ διακόνου τοῦ ἀρχιερέως κατ' εἰσῆγησιν τοῦ φθονεροῦ, καὶ κρη-
μνισθεὶς ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς κλίμακος ἔμεινεν ἄκνους, καὶ τοιοῦτον ὁ αἰοιδίμος ὑπέστη
βίαιον θάνατον, ὃν ἀπέδωκεν εἶτα εἰς ἀποπληξίον. Ἡ κηδεῖα αὐτοῦ ἐγένετο μεγαλο-
πρεπεστάτη, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ λαμπρῇ τότε θείῳ ναῶ τῆς ἁγίας Ἰουλιούσης, οὗ ἐπὶ τῶν
ἐρείπιων νῦν ἐστὶν ἱεροδομημένον τὸ Κακουργιοδικεῖον, καὶ ταῦτα διατηρεῖ ἡ παράδοσις,
ὅπερ καὶ ὑρθότερον. ("Ὁρα Γενεαλογικὰ μελετήματα ὑπὸ Κωνστ. Α. Χρηστομάνου
ἐν Ἀθήναις 1889, σελ. 17-19). Τὴν παράδοσιν δὲ ταύτην διεβεβαίωσεν ἡμῖν καὶ ὁ
ἀρχαιοδίφης Σοφοκλῆς Οἰκονόμος, ἀφηγησάμενος τὰ αὐτὰ πολλάκις.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΛΟΙΔΙΜΟΝ ΕΦΡΑΙΜ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΥΠΟ

ΚΥΡΙΑΛΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΑΡΙΤΟΥ

Ὁ ἱερός Ἐφραὶμ γόνος ἐστὶ τῶν κλεινῶν Ἀθηναίων. Ἀγνωστα δὲ
ἡμῖν τὰ τῶν εὐσεβῶν αὐτοῦ γονέων ὀνόματα καὶ τὸ κατὰ κόσμον
αὐτοῦ ὄνομα. Οἱ γονεῖς αὐτοῦ, φιλόστοργοι ὄντες, ἐνέσπειραν ἐν τῇ
καρδίᾳ τοῦ αὐτῶν τέκνου τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εἰς αὐτόν
ἀνυπόκριτον πίστιν, ἵνα καρποφορήσωσιν εἶτα τὰς εὐαγγελικὰς ἀρε-
τὰς, παιδαγωγοῦντες διὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας.
Παῖς δὲ τυγχάνων, ἐφοῖτα εἰς τὰ τότε τῆς πατρίδος αὐτοῦ σχολεῖα,
διδασκόμενος τὴν ἀνάγνωσιν καὶ παιδαγωγούμενος παρὰ τῶν ἐναρέ-
των αὐτοῦ διδασκάλων εἰς τε τὰ τῆς εὐσεβείας καὶ εἰς τὸ ὑπακούειν
καὶ ὑποτάττεσθαι τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ. Ὁρῶντες δὲ οἱ γονεῖς αὐτοῦ,
ὅτι λίαν ἦν ἐπιδεκτικὸς ἀνωτέρας παιδείας, ἐπιμελῶς ἐφρόντισαν περὶ
τούτου καὶ εἰσήγαγον αὐτόν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις τότε Ἑλληνικὸν φρον-
τιστήριον, ὅπου πολλοὶ Ἑλληνόπαιδες ἐδιδάσκοντο τὴν γραμματικὴν
καὶ τὰ τότε διδασκόμενα ἐγκύκλια καὶ ἐπιστημονικὰ μαθήματα.
Ἦσαν δὲ διδάσκαλοι αὐτοῦ Παῦλος ὁ μετέπειτα Παῖσιος μετονομα-
σθεὶς καὶ Ἀγάπιος ὁ ὑπὲρ τινα ἄλλον ζηλωτῆς ἀναφανείς. Εὐρῶν δὲ
ὁ ἱερός Ἐφραὶμ ἐν τῷ φροντιστηρίῳ τροφὴν ἀφθονον πνευματικὴν,
ἐτρέφετο ἀφειδῶς τὸν νοῦν νυχθημερὸν ἀόκνως καὶ θυμῆρως κατα-
γινόμενος περὶ τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων καὶ περὶ
τὴν κατάληψιν τῶν ὑψηλῶν καὶ σοφῶν ἐννοιῶν καὶ ἰδεῶν τῶν ἐνδό-
ξων ἡμῶν προγόνων, δι' ὧν φωτίζεται ἡ δίκνοια καὶ διὰ τοῦ φωτὸς
τῆς ἀληθοῦς παιδείας εἰσέρχεται ὁ ἄνθρωπος ἀπροσκόπτως ὅπου ὁ

ιερός αὐτοῦ προορισμός. Τοῦτο τοίνυν ὁ τῶν Μουσῶν ἀληθῆς ἐραστῆς καλῶς ἐννοήσας, πᾶν νεανικὸν θέλητρον τῆς ματαιότητος παρεώρα καὶ πᾶν ὑγιᾶς καὶ σύμφωνον τῷ προορισμῷ αὐτοῦ ἐπέδωκε διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς τῶν Ἀγίων Γραφῶν μελέτης καὶ διὰ τῆς σπουδῆς τῶν συγγραμμάτων τῶν θύραθεν σοφῶν. Καὶ ὡσπερ μὲν δὴ ἐξ ἐκείνων ὡς ἀπὸ πηγῆς καθαρᾶς ἠρύετο τὰ διαυγῆ νάματα τῆς εὐσεβείας, οὕτω καὶ ἐκ τούτων τὰ τοῦ ἀληθοῦς ἐθνισμοῦ. Τοιοῦτος δὲ γενόμενος ἐν τῷ τῶν Ἀθηνῶν φροντιστηρίῳ καὶ παρὰ τῶν διδασκάλων (1) ἠγαπήτο καὶ παρὰ τῶν σπουδαστῶν ἐτιμᾶτο.

Ἐπιθυμῶν δὲ ὁ ἱερός Ἐφραὶμ εἰς εὐρύτερον λειμῶνα τῆς παιδείας εἰσελθεῖν καὶ πλείω δρέψασθαι τῶν εὐόσμων ἀνθέων πρὸς τὸ εὐπρεπίσαι καὶ καθωραῖσαι ἑαυτὸν μετέβη εἰς τὴν νῆσον Πάτμον (2). Ἰκμαζε γὰρ τότε ἡ ἐκεῖ σχολή, ἐν ἣ ὡς ἐν λιμένι ἀσφαλεῖ οἱ ἐν Εὐρώπῃ σπουδάζοντες ὁμογενεῖς ἡμῶν κατάγοντες τὰ ἀγώγιμα τῆς ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ μαθήσεως, ἀπεφόρτιζον ἐκεῖ, καὶ οἱ τῶν Ἑλλήνων παῖδες διὰ πόνου πολλοῦ καὶ μελέτης συντόνου ὠνοῦντο τὸ ὠφέλιμον καὶ χρήσιμον. Ὡν δὲ ὁ ἱερός Ἐφραὶμ ἐγκρατῆς τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς καὶ ἔχων νοῦν ἐπιδεκτικὸν ὑψηλοτέρας μαθήσεως, ἐπιμελῶς ἠκροᾶτο τῶν ὑψηλῶν μαθημάτων τῆς τ' ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοσμικῆς σοφίας, ἀπομυζῶν διὰ τῆς μελέτης ὡς ἡ φιλεργὸς μέλισσα τὸ ὠφέλιμον κηρίον τῶν εὐαγγελικῶν γνώσεων καὶ τὸ χρήσιμον μέλι τῆς κοσμικῆς φιλοσοφίας. Τοσοῦτον δ' ἐπέδωκε τῇ κοσμικῇ παιδείᾳ καὶ τῇ ὑγιᾶ φιλοσοφίᾳ, ὥστε διδάσκοντες καὶ διδασκόμενοι ἐν ὑπολήψει εἶχον μεγάλην, καὶ τὰ πρὸς ἀλλήλους θεολογικά τε καὶ φιλοσοφικά προβαλλόμενα ζητήματα προχείρως ἐπελύοντο ὑπ' αὐτοῦ. Οὕτω τοίνυν ὁ θεράπων τῶν Μουσῶν ἱερός Ἐφραὶμ παντοίαις γνώσεσιν ἑαυτὸν πλου-

(1) Σημειωτέον, ὅτι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν Ἀθήναις ἐδίδασκεν Ἀγάπιος ὁ Βουλισμᾶς, παρ' ᾧ ἐμαθήτευσε καὶ ὁ Ἐφραὶμ. Ὡς μετέβη εἰς τὴν νῆσον Πάτμον καὶ τὰ ὑψηλὰ μαθήματα ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ Γερασίου, ὃς διεδέξατο τὸν Μακάριον ("Ὁρα ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Ὁρθόδοξον Ἑλλάδα σελ. 185).

(2) «Ταῖς Ἀθήναις δὲ τῇ σφ' φίλῳ ἐδάφει, . . . αὐτάρκως πρῦτερον ἐκπαιδευθεὶς εἶθ' οὕτως ἐπὶ τὴν Πάτμον ἀφικόμενος, ὑπὸ Γερασίου ἀνδρὶ ἀρετῇ οὐχ ἦττον ἢ παιδείᾳ διαπρέφαντι (καὶ γὰρ τὸ σεβάσιμον τούτου σκῆνος τὰ τῆς ἀγιότητος ἀρίθμητα ἐκφαίνον σήμαντρα ἐν Κρήτῃ, οἷς φασί, σωζόμενον καθορᾶται) πρὸς ἀμφοτέρας τοσοῦτον ἐξησκήσω τε καὶ ἐπέδωκας, ὅσον μύλις που ἕτερός τις πρὸς μάνην τὴν ἑτέραν». "Ὁρα τὰ τοῦ Ἰσαάκ ἀσκητικά ὑπὸ Ν. Θεοτόκου ἐκδοθέντα ἐν Λειψίᾳ αψα' ἐν ἀρχῇ.

τίσας ἐν τῇ κατὰ Πάτμον σχολῇ, ἐσκέπτετο πῶς δὴ τὰς ὑγιεῖς αὐτοῦ καὶ πολυειδεῖς γνώσεις τοῖς ὁμογενέσιν αὐτοῦ πολυειδῶς μεταδώσει.

Τοιοῦτον δὲ καὶ τηλικούτον σοφὸν καὶ ἐνάρετον ἀναδειχθέντα τὸν ἱερόν Ἐφραὶμ πολλοὶ τῶν κωμποπόλεων ἔγκριτοι ὁμογενεῖς ἡμῶν μετὰ παρακλήσεων προσεκάλουν αὐτὸν διδάσκαλον γενέσθαι τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης καὶ κήρυκα τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου πρὸς μόρφωσιν τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος καὶ ἐδραίωσιν τῆς εὐσεβείας. Ἀλλὰ τῆς νήσου Κύπρου μόνον οἱ ἔγκριτοι ἐπέτυχον ὅπερ ἐπόθουν (1). Ἡ ἐν Κύπρῳ Σχολὴ ἴστερεῖτο διδασκάλου καὶ ἐδεῖτο ἀνδρὸς σοφοῦ καὶ ἐναρέτου πρὸς διεύθυνσιν αὐτῆς. Ὁ ἱερός Ἐφραὶμ μεταβὰς εἰς Κύπρον διὰ τε τὸ σεμνὸν καὶ εὐάγωγον καὶ τὸ λιτὸν τοῦ βίου ἐξέπληξε τοὺς πάντας καὶ τοὺς ἰδόντας αὐτὸν καὶ τοὺς ἀκούσαντας τῆς γλυκείας αὐτοῦ φωνῆς. Διοργανώσας οὖν ὡς ἐπέτρεπον αἱ τότε περιστάσεις τὴν σχολὴν καὶ ἀρξάμενος τῆς διδασκαλίας, τὸν μὲν λαὸν τοῦ Κυρίου ἐξεπαίδευεν ἐπιμελῶς καὶ φιλοτίμως διδάσκων ἐν τῇ σχολῇ καὶ κηρύττων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· τὸ δὲ ὑψηλὸν τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ καὶ τὸ πολὺ τῆς μαθήσεως καὶ τὸ ἀκκματον τοῦ προθύμως καὶ μετὰ ζήλου ἐργάζεσθαι περὶ τὰ καλὰ τοσοῦτον διεθέρμαινον ἐν ταῖς καρδίαις τῶν κατοικῶν τῆς Κύπρου τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, ὥστε πανταχόθεν τῆς νήσου οἱ μὲν νέοι συνέρρεον εἰς τὴν σχολὴν σπουδάζοντες τὴν προγονικὴν αὐτῶν γλῶσσαν, οἱ δὲ γονεῖς, γέροντες καὶ νέοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐκ τῶν πηγῶν τῆς εὐαγγελικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς ἠρύοντο εὐλαβῶς τὰ διαυγῆ τῆς Ὁρθοδοξίας νάματα. Ἐχρημάτισε δὲ καθηγητῆς τῆς κατὰ Κύπρον Ἑλληνικῆς Σχολῆς ἐπὶ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη (2) μετὰ ζήλου καὶ ἐθνικῆς φιλοτιμίας καλλιεργῶν τὰ γράμματα καὶ τὴν εὐσέβειαν (3). Καὶ πολλοὶ μὲν τῶν νέων τῶν ἐν αὐτῇ τῇ σχολῇ σπουδασάντων τῷ τε μάννα τῆς εὐσεβείας καὶ τῷ γάλακτι τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς ἐκτρα-

(1) «Διὸ δὴ μετ' οὐ πολὺ ἡ Κύπρος ὅλη τοῦ ἰδίου συμφέροντος πάνυ καλῶς προνοουμένη καθηγητὴν ἑαυτῆς ἀνηγάρευσέ τε καὶ διδάσκαλον». ("Ὁρα αὐτόθι).

(2) Κατ' ἄλλους δέκα καὶ ἐννέα ("Ὁρα Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν ὑπὸ Σιθολ σελ. 508).

(3) Ἰσχυρῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην σμῆνη ἀκριδῶν κατέστρεψαν τὰ σπαρτὰ τῆς νήσου, ἀπεστάλη ὁ ἱερός Ἐφραὶμ παρὰ τῆς εὐσεβοῦς κοινότητος τῶν Κυπρίων εἰς τὴν ἐν Ἀθῶνι μάνην τῆς Λαύρας καὶ μετεκομίστατο ἐκεῖθεν τὴν κάραν τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ Συνάδων ἐπανακάμψας εἰς Κύπρον, δι' ἧς κατεστράφησαν τὰ φθοροποιὰ σμῆνη τῶν ἀκριδῶν. Ἐγένετο δὲ τοῦτο τῷ 1760 (Σιθολ Νεοελλ. Φιλολ. σελ. 507).

φέντες καὶ μεθ' ὅλων τῶν διδασκαλικῶν προσόντων ἐξελοῦντες οὐ μόνον εἰς τὰς κώμας καὶ πόλεις τῆς νήσου διεσπάρησαν ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος· τὰ δὲ ὑπ' αὐτῶν καταβληθέντα σπέρματα τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδαγωγίας τοσοῦτον ἠύξησαν ὥστε ἐκαρποφόρησαν τὸ μὲν τριάκοντα, τὸ δὲ ἐξήκοντα τὸ δὲ καὶ ἑκατόν.

Ὁ ἱερός τοίνυν Ἐφραίμ. οὕτω διήγειν ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ διδάσκων τοὺς νέους τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ ἀνεκδύτως ἀσκούμενος περὶ τὰ πνευματικά. Ὁ δὲ ἐδίδασκε τοῦτο καὶ ἀνυποκρίτως ἔπραττεν. Οὔτε πλοῦτος, οὔτε δόξα, οὔτε τιμαὶ τοῦ κοσμικοῦ βίου διήγειραν τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, οὔδὲ τρυφαί καὶ ἀναπαύσεις, φιλοδοξίαι καὶ πολυτέλειαι τῆς ματαιότητος διέσεισαν τὸ ἀρρενωπὸν αὐτοῦ πνεῦμα τὸ τείνον ἀεὶ ἀπαρεγκλίτως εἰς τὸν ὑψηλὸν αὐτοῦ προορισμόν, ὃν ἐγγύτερον ἐώρα διὰ τῆς μελέτης τῶν ἱερῶν Γραφῶν, διὰ τῆς προσευχῆς καὶ νηστείας, διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ ὑπακοῆς. Οἱ τῆς Κύπρου οὖν εὐσεβεῖς καὶ περὶ τὰ καλὰ φιλότιμοι, ὁρῶντες τὴν περὶ τὸν βίον ὀπίσθησιν τοῦ ἀνδρός καὶ τὸ ἄκακον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τὸ ἀμίαντον τῶν ἡθῶν καὶ τὸ ἐν ταῖς πράξεσιν ἀπαράμιλλον, πανδημεὶ ἐπιμόνως καὶ μετὰ θερμῶν παρακλήσεων παρώτρυνον αὐτὸν τὴν τῆς Κύπρου ἀρχιεπισκοπὴν ἀναλαβεῖν καὶ ὡς ποιμένα καλὸν ποιμαίνειν τοὺς λαοὺς τῆς νήσου καὶ μύστην καὶ διανομέα τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου γενέσθαι τῷ εὐσεβοῦντι πληρώματι (1). Ὁ ἱερός μέντοι Ἐφραίμ, τὸ μὲν συνειδῶς τὸ μέγεθος τοῦ ἀξιώματος, τὸ δὲ ἐπιθυμῶν μᾶλλον διάγειν ἐν ἀσκήσει πνευματικῇ, οὐκ ἐνέδωκε ταῖς ἰκεσίαις καὶ προτροπαῖς τῶν εὐσεβῶν τῆς Κύπρου, ἀλλὰ, τὴν νῆσον καταλιπὼν, ἀπῆλθεν εἰς τὰ κατὰ τὴν Παλαιστίνην ἀσκητήρια, πληρεστέρας ποιησόμενος τὰς περὶ τὰ πνευματικά ἀσκήσεις αὐτοῦ· ὁ γὰρ ἤρεμος καὶ ἡσύχιος βίος ὄντως βίος εὐαγγελικός ἐστίν, ὃς παρέχει σχολὴν τοῦ μελετᾶν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, δι' ὧν ἀναβαίνει τις τὴν κλίμακα τῶν ἀρετῶν εὐχερῶς. Οὐδεὶς γὰρ δύναται πλησιάζει τῷ Θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀφιστῶν ἑαυτὸν τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου καὶ ἐγκύπτων τῇ μελέτῃ τῶν θείων λόγων. Ἐν ᾧ

(1) Τοσοῦτον τὸ σέβας ἀπηνέγκω καὶ τὸ κλέος, ὥστε οὐ μόνον τὸν ΣΟΝ λόγον ἐν πᾶσιν ἡγεῖσθαι νόμον ἀλλὰ καὶ πανδημεὶ ἐπὶ τὴν ἀρχιεπισκοπικὴν ἀφέλκειν ΣΠ ποιμεναρχίαν παραιτούμενόν τε καὶ φεύγοντα· ὡς Μωυσῆς γὰρ ὁ μέγας ἀναδυόμενος ἐμάκρυνας φυγαδεύων, τοῦ βαθμοῦ συνειδῶς τὸ μέγεθος, καὶ οἷα Χριστοῦ μαθητῆς καὶ μιμητῆς ὑπὸ τῆς ταπεινοφροσύνης ἡττιόμενος». Ταῦτα περὶ τούτου ἐκφέρει Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰσαάκ ἀντάθι.

δ' ἐν τῷ λειμῶνι τῆς μοναστικῆς πολιτείας (ἐν τῇ σεβασμίᾳ Λαύρα τοῦ ἁγίου Σάββα) συνδιητάτο τοῖς ἐκεῖ μοναχοῖς καὶ ἐδρέπετο εὖσπρα ἄνθη δι' ὧν πλέκονται οἱ στέφανοι τοῦ μετὰ τὸν τῆδε βίον μακαρίου βίου, φωνὴ οὐρανία καλεῖ αὐτὸν καὶ παρὰ τῶν κατὰ τὴν Παλαιστίνην ἀσκητηρίων ἐξαγαγοῦσα αὐτὸν καὶ παραλαβοῦσα ἐξαπέστειλεν εἰς τὰ ὄρη Σιών, τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου ὑπηρετήσοντα (1), καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ θεοφιλῶς εἰς τὰς εὐαγγελικὰς ὁδοὺς καθοδηγήσοντα. Ὁ δὲ, εὐλαβῶς ὑπακούσας τῇ φωνῇ τῆς θείας Προνοίας, ἐβάδισε τὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἡ τῶν Ἀγιοταφитῶν ἀδελφότης ἐδέξατο αὐτὸν μετὰ σεβασμοῦ.

Γενομένης δὲ τῆς ἐκλογῆς παμψηφεί ἐν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ θεία Πρόνοια, ἡ πόρρωθεν πανσόφως τὰς τῶν μεγάλων πραγμάτων ἀρχὰς προδιατιθεῖσα, ἀνύψωσεν αὐτὸν εἰς τὴν ὑψηλὴν τῆς Πατριαρχείας περιωπὴν, διάδοχον τοῦ Ἀδελφοθέου ἀναδείξασα. Ἐτέθη ἀληθῶς ὁ τηλαυγῆς λύχνος ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών, ὡς ἐπὶ λυχνίαν, ἐκπέμπων τὸ φῶς τῆς σοφίας καὶ ἀρετῆς εἰς ἅπασαν τὴν Παλαιστίνην πρὸς διαφώτισιν τῶν πιστῶν. Καὶ ὡς μὲν προστάτης καὶ φύλαξ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ἐν ὅλῃ τῇ Παλαιστίνῃ ἱερῶν σεβασμάτων πολὺν ἔδειξε τὸν ζῆλον καὶ κόπους ἀτρύτους ὑπὲρ αὐτῶν ἀνέλαβεν· ὡς διδάσκαλος δὲ τῆς Ἐκκλησίας πρόχειρον εἶχε τὸ δαψιλές τῆς ὀρθοτόμου καὶ ἀποστολικῆς διδασκαλίας. Καὶ γὰρ τοὺς παρεκκλίνοντας τῆς εὐσεβείας ἐπανῆγεν εἰς τὴν εὐθειαν διὰ τῶν πυκνῶν καὶ συνεχῶν εἰσηγήσεων, τοὺς δὲ διακλονομένους ἐπεστήριξε· τοὺς δὲ ἐπὶ τὸ καλὸν ἐδραῖον τὸ φρόνημα ἔχοντας ἐπὶ τὸ τελειώτερον προῆγε. Δέον οὖν ἡμῖν ἰδεῖν ἤδη τίνα μὲν ἔπραξεν ὡς διάδοχος τοῦ Ἀδελφοθέου, τίνα δὲ ὡς διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀναβιβάζεται τοίνυν, ὡς ἄρτι εἶρητο, εἰς τὸν ἀποστολικὸν τῶν Ἱεροσολύμων θρόνον τῷ 1766 ἔτει ὁ πολὺς τὴν σοφίαν καὶ ἀρετὴν ἱερός Ἐφραίμ· ὧν δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐμελέτα συντόμως τὰς

(1) Ὁ Θεοτοκίης καὶ περὶ τῆς ἐκλογῆς ἀναφέρει ταῦτα· « Σὲ δὲ ὑπὸ τοῦ τῆς ὑψηλῆς ἐγχειρήσεως δέους ἐξελαυνόμενον, εἰς Ἱεροσόλυμα ἐξαπέστειλεν ἵνα ὡσπερ ἐκείνον (τὸν Ἰωσήφ) τῆς Φαραωνίτιδος εἰρκτικῆς ἐξάρασα ἀξία βασιλείῳ τετίμηκε σιτοδότην ἀπάσης τῆς γῆς ἐκείνης καταστήσασα· οὕτω δὲ καὶ ΣΠ παρὰ τῶν κατὰ τὴν Παλαιστίνην ἀσκητηρίων παραλαβοῦσα, τῷ ὑπερτάτῳ τῶν τῆς ἱεροσύνης βαθμῶν προδιδάσκη· προδιδάσασα δὲ, εἰς τὴν ἀποστολικὴν τοῦ Ἀδελφοθέου ἀνυψώσῃ καθέδραν... Ὁρα αὐτόθι.

ποικίλας και σκολιάς τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἀνάγκας και ἐσκέπτετο πῶς δὴ θεραπεύσει αὐτὰς πρὸς ἀσφάλειαν αὐτοῦ. Μιμούμενος δὲ τοὺς ἀοιδίμους αὐτοῦ προκατόχους και τοῖς ἔχουσιν αὐτῶν φιλοτίμως ἐπόμμενος, ἀπὸ τῶν τοῦ Βύζαντος λιμένων ἀπάρας, μετέβη εἰς τὰς Παριστρίας ἡγεμονίας. Ἐκεῖ οἱ τε ἡγεμόνες και οἱ τοὺς ὑψηλοτέρους βαθμούς και τάξεις κατέχοντες εὐλαβῶς ἐδέξαντο ὡς ποτε και τοὺς ἀοιδίμους αὐτοῦ προκατόχους και πολλὰς αὐτῶ περιποιήσεις ἐποιήσαντο ἀνθ' ὧν ἐλάμβανον εὐχῶν και εὐλογιῶν και ἀνθ' ὧν κάτοχοι ἐγίνοντο γνώσεων και ἰδεῶν θείων τε και ἀνθρωπίνων. Ἐκεῖ ὁ ἱεράρχης τῆς Σιών φέρων τὸ τριβῶνιον τῆς ἀποστολικῆς ταπεινοφροσύνης και τὴν βακτηρίαν τῆς εὐαγγελικῆς εἰρήνης περιήρχετο τὰς πόλεις και τὰς κώμας και ἐπεσκέπτετο και αὐτὰς τῶν πτωχῶν τὰς καλύβας, εὐλογῶν και ἀγιάζων τοὺς κατοίκους, διδάσκων αὐτοὺς και νοουθετῶν εὐαγγελικῶς, στηρίζων αὐτοὺς ἐπὶ τὰ πατρῷα δόγματα τῆς Ὁρθοδοξίας και διαθερμαίνων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα κατὰ τῆς ἑτεροδιδασκαλίας και πλῆξης ἀντεθνικῆς ἐπηρείας. Τῶν σοφῶν δὲ και παραινετικῶν τούτων λόγων τῶ γλυκορρόφῳ νάματι αἱ καρδίαὶ αὐτῶν ἀπαρδευόμεναι ἀειθαλῶς τῇ Ὁρθοδοξίᾳ ἀνεδείκνυσαν τοὺς καρποὺς τῆς ἀρετῆς πολλαπλασιάζουσαι αὐτοὺς. Γνωστῶν δὲ αὐτοῖς και τῶν ἀναγκῶν τοῦ Ἁγίου Ἰάφου γιγνομένων και τῶν ζημιῶν τῶν προερχομένων ἐκ τῶν ἐπιβουλῶν και ραδιουργιῶν τῶν τε Λατίνων και Ἀρμενίων, ἕκαστον τῆς Ὁρθοδοξίας τέκνον κατὰ μίμησιν τῆς εὐαγγελικῆς χήρας προσέφερε τῶ ἱεράρχῃ τὰ δύο λεπτὰ τῆς πρὸς τοὺς ἁγίους τόπους εὐλαβείας αὐτοῦ. Πλούσια δὲ και ἄφθονα ἐλέη παρὰ τῶν ἐκεῖ Ὁρθοδόξων συλλέξας και μὴ δυνηθεὶς ἐπὶ πολὺ διαμείναι ἕνεκα τοῦ τότε ἐπικειμένου Τουρκορωσικοῦ πολέμου, ἐπανέκαμψεν ὅσον τάχος εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἐκτραγέντος δὲ τοῦ Τουρκορωσικοῦ πολέμου και πολλῶν γενομένων κακῶν τοῖς Γραικοῖς ὑπηκόοις ἕνεκεν ἐχθρῶν ἀνθρώπων ραδιουργίας και συκοφαντίας, ὁ ἱερός Ἐφραίμ. διὰ τε τῆς φρονήσεως και τῶν εὐγενῶν τρόπων και τῆς συνδρομῆς ἐντίμων και φιλοδικαίων προσώπων κατηύναζε τὰς πλεονεκτικὰς ὁρμὰς τῶν κρατούντων και ἐξεμηδένιζε πᾶσαν συκοφαντίαν και ἐπιβουλήν τὴν κατὰ τῶν Ὁρθοδόξων ὑπηκόων. Ἐν ᾧ δὲ ὁ μακαριστὸς Ἐφραίμ. κατεγίνετο μετὰ ζήλου και πολιτικῆς φρονήσεως περὶ τὴν διατήρησιν τῶν Ὁρθοδόξων ὑπηκόων

ἄλλη θύελλα ἐγείρεται κατ' αὐτοῦ. Οἱ Λατῖνοι, εὐκαιρίας πάλιν δραξάμενοι προσφόρου, ἀνανεοῦσι τὰς καθ' ἡμῶν ἐπιβουλὰς πρὸς τὸ ἀρπᾶσαι τὰ Πανάγια Προσκυνήματα. Καὶ οἱ μὲν δὴ Λατῖνοι διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβειων αὐτῶν ἐπέβαλον τῶ σουλτάνῳ Μουσταφᾷ τῶ Γ' τὰς αὐτῶν ἀπαιτήσεις, ὁ δὲ σουλτάνος, εἴτε ἐπιλαθόμενος οὐ περ προλαβόντως ἐξέδωκε χρυσοβούλλου, εἴτε προσποιούμενος τὴν ἀγνοίαν αὐτοῦ, ὑπέβαλε τὰς τῶν Λατίνων ἀπαιτήσεις τῶ Σεῖχ-ουλ-ισλάμη τῶ ἐπιλεγομένῳ Τοπ-καπουλοῦ και ἠρώτησεν αὐτόν, τίνοι τρόπῳ οἱ Γραικοὶ (Ρωμαῖοι) ὑπήκοοι κατέχουσι τὰ ἐν Ἱερουσαλήμ Προσκυνήματα, και εἰ ὁ νόμος συγχωρεῖ τοῖς φίλοις Λατίνοις δωρηθῆναι αὐτά. Ὁ δὲ Σεῖχ-ουλ-ισλάμης ἀνὴρ συνετὸς και φιλοδίκαιος ἀνέβαλε τότε τὴν ὑπόθεσιν, εἰπὼν τῶ βασιλεῖ ὅτι ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος ὑπόθεσις δεῖται χρόνου και σκέψεως κατὰ τὰ δίκαια τῶν ἐθνῶν. Ὁ Σεῖχ-ουλ-ισλάμης οὖν καλέσας τὸν ἰατρὸν αὐτοῦ Νικόλαον τὸν ἐπιλεγόμενον Σκουλιδᾶν, πρὸς ὃν λίαν εὐνοϊκῶς διέκειτο και ὃς ἦν αὐτῶ λίαν ἀγαπητὸς και πιστὸς και ταμεῖον τῶν μυστικῶν τῆς αὐτοῦ διανοίας, ἐξηγήσατο πᾶσαν αὐτῶ τὴν ὑπόθεσιν και παρὰ τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐζήτησε δι' αὐτοῦ ἄνδρα ἱστορικὸν και ἱκανὸν ὡς ὁ Κριτίας· λίαν γάρ μοι ἀναγκαῖος τοιοῦτός τις ἀνὴρ διὰ τὴν ἤδη ἀναφύεισαν σπουδαίαν ὑπόθεσιν. Τότε Νικόλαος ὁ Σκουλιδᾶς συνέστησε τῶ Σεῖχ-ουλ-ισλάμη τὸν Πτολεμαῖδος Σωφρόνιον, ὡς ἄνδρα πολὺπειρον, εἰδήμονα τῆς Ἀραβίδος φωνῆς και περὶ πάντων τῶν ἐν Παλαιστίνῃ ιδέαν ἔχοντα. Ταῦτα δὲ περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἀκούσας τοῦ ἰατροῦ λέγοντος διέταξεν ἵνα λάθρα παρουσιάσῃ αὐτόν τῶ Σεῖχ-ουλ-ισλάμη. Καὶ δὴ ὁ μὲν Σωφρόνιος, συνεννοηθεὶς τῶ ἰατρῶ Νικολάῳ Σκουλιδᾷ περὶ πάντων, εἶτα και τῶ Μακαριωτάτῳ Ἐφραίμ και τοῖς ἄλλοις τοῦ ἔθνους ἐγκρίτοις κληρικοῖς τε και λαϊκοῖς συσκεψάμενος μετὰ βαθείας περινοίας περὶ τοῦ πρακτέου, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ και πάντα τὰ σουλτανικὰ χρυσοβούλλα, ἐνεφανίσθη λεληθότως τῶ φιλοδικαίῳ ἀνδρὶ Σεῖχ-ουλ-ισλάμη κατὰ τὰς τοῦ ἰατροῦ ὁδηγίας. Ὁ δὲ Σεῖχ-ουλ-ισλάμης, ἀκροασάμενος μετὰ προσοχῆς και κρίσεως τοῦ εὐγλώττου και πολυῖστορος Σωφρόνιου ἀφηγουμένου περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ Προσκυνημάτων, εἶτα δ' ἐμβριθῶς μελετήσας τὰ χρυσοβούλλα, πρὸς μὲν τὸν Σωφρόνιον ἔδειξε μεγίστην εὐνοίαν, πολὺ ἐκτιμήσας τὴν τε πολυμάθειαν και τοὺς τρόπους και μετὰ τιμῆς μεγάλης

ἀπέστειλεν εἰς τὰ ἔδρια, τῷ δὲ σουλτάνῳ παρέστησε φρονίμως, ὅτι οὔτε νόμιμον, οὔτε δίκαιον, οὔτε βασιλικόν ἐστὶν ἀθετῆσαι τοιαῦτα βασιλικά ἱερὰ θεσπίσματα, ἅτινα οἱ ἔνδοξοι αὐτοῦ πρόγονοι δεδώκασι τοῖς Γραικοῖς (Ρωμαίοις) ὑπηκόοις, ἵνα κατέχωσι τὰ ἱερὰ Προσκυνήματα, καὶ χάριν τῶν φίλων Δυτικῶν δωρήσασθαι αὐτὰ αὐτοῖς. Ταῦτα οὖν ὁ σουλτάνος ἀκούσας καὶ βεβαιωθείς παρὰ τοῦ Σείχ-ουλ-ισλάμη περὶ τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων, ἐπεκύρωσε τὴν ὑπὲρ τῶν Γραικῶν ἀπόφασιν, ἣν ἐξέδωκε τὸ ἀνώτατον συμβούλιον, ὅπερ ἐπὶ ταύτῃ καὶ μόνῃ τῇ ὑποθέσει συνεκροτήθη τότε, εἰς ὃ ὑπεβλήθησαν πάντα τὰ σουλτανικά χρυσόβουλλα καὶ σπουδαία συζήτησις ἐγένετο περὶ τῶν ἁγίων Προσκυνημάτων. Μὴ δυνηθέντες δὲ οἱ Λατίνοι κατορθῶσαι τι καὶ ἐν ταύτῃ τῇ εὐκαιρίᾳ διὰ τῶν μηχανορραφῶν, ἠλάττωσαν μὲν μικρὸν τὰ πολλὰ κατὰ τῶν Γραικῶν καὶ μεγάλα σκάνδαλα, ἀλλ' οὐκ ἐσβέσθη παντελῶς ἢ τε κακία καὶ ὁ φθόνος (1).

Μαθὼν οὖν ὁ ἱερός Ἐφραίμ τὴν παντελῆ ἀποτυχίαν τῶν Λατίνων, καὶ αὐτὸς λίαν ἐχάρη καὶ πρὸς τὴν ἐν Ἱερουσαλήμ ἱερὰν Ἀδελφότητα ἔγραψε τὰ χαρμονικά, παροτρύνων αὐτὴν ἵνα ἡ φύλαξ ἀνύστακτος τῶν ἱερῶν Προσκυνημάτων. Ἐπειδὴ δὲ ἐνθεν μὲν τὰ ὑπὲρ τῶν ἁγίων Προσκυνημάτων ἀγωνίσματα καὶ οἱ ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ἀγῶνες, οἷς ἕνεκα τοῦ πολέμου πολλὰ τὰ δεινὰ παρηκολούθουν, ἐνθεν δὲ τὸ βαρὺ γῆρας κατέλαβε τὰς σωματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, μικρὸν ἠσυχάσας καὶ εἶτα ἀσθενήσας ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ τῇ ἔτει 1771, τὴν μὲν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχὴν παραδούς ἐν χειρὶ Θεοῦ, τὸν δὲ πολυπαθῆ τοῦ Ἀδελφοθέου Ὁρόνον καταλιπὼν τῷ Σωφρονίῳ μετὰ πενταετῆ εὐκλεᾶ πατριαρχίαν. Ἐτάφη δὲ εἰς τὸ ἐν Νεοχωρίῳ κοινὸν ταφεῖον τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἱερουσαλήμ.

(1) "Ὁρα καὶ Ἱεροσολυμιὰδα σελ. φψς". Σημειωτέον, ὅτι ἐν τῇ ὑψηλῇ συμβουλίᾳ περὶ οὗ ἄρτι ἐλέχθη, ἐν ᾧ αἱ περὶ τῶν ἁγίων Προσκυνημάτων σπουδαῖαι συζητήσεις ἐγίνοντο, ἐπετρέπη καὶ τῷ εὐγλώττῳ καὶ πολυμαθεῖ Σωφρονίῳ ὁμιλῆσαι. Ὁ δὲ τοσοῦτον εὐγλώττως καὶ σαφῶς δι' ἱστορικῶν ἀποδείξεων παρέστησε τὰ δίκαια τοῦ Γραικοῦ ἔθνους ἀραβιστὶ καὶ τουρκιστὶ, ὥστε ὁ σουλτάνος, καθήμενος ἐν τῇ ἰρισιμένῃ τάπῃ ἀφανῆς καὶ ἀκούων τὸ εὐγλωττον καὶ ἁρμονικὸν τοῦ Σωφρονίου, ἐφώνησε ταῦτα: «Ἄφερμι καραμπάς! σὲ ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε διὰ Παζύρην καὶ ὄχι διὰ καλόγηρον». Ἡ φωνὴ αὕτη ἐξέπληξε τοὺς πάντας καὶ ὁ Σωφρόνιος παρ' ἀπάντων τῶν ἐν τῷ συμβουλίῳ τιμαῖς περιεστέφθη ὑψηλαῖς. Ἐὐ ἀνέκδοτον τοῦτο ἐν πολλαῖς βίβλοις χειρογράφοις καὶ ἐντύποις ἀνέγνωμεν, σεσημειωμένον παρὰ τινος ἱερομονάχου Διονυσίου, ὃς πολλὰ τοιαῦτα ἔχει σεσημειωμένα ἐν διαφόροις βίβλοις.

Συγγράμματα τοῦ Ἐφραίμ.

Ὁ θεσπέσιος Ἐφραίμ, δεινὸς ἄνθρωπος περὶ τὴν γραμματικὴν καὶ τὸ λέγειν, οὐ μόνον ὡς κῆρυξ τοῦ Εὐαγγελίου τῇ μελιφθόγῳ αὐτοῦ φωνῇ ἐκάλει ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς τοὺς πιστοὺς εἰς τὸ διάγειν εὐαγγελικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐδίδασκεν ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις ἐμπείρως μεταδιδούς τὰς γνώσεις αὐτοῦ τοῖς τῶν Ἑλλήνων παισὶ καὶ περὶ τὰς συγγραφὰς ἐπιμελῶς κατεγίνετο. Σώζονται δὲ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ταῦτα:

1) Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς σεβασμίας Μονῆς τοῦ Κύκκου (1). Ἐξεδόθη ἐν ἔτει αψνς'.

2) Ἀπαρίθμησις τῶν Λατινικῶν νεωτερισμῶν πρὸ τῆς Πατριαρχίας.

(1) "Ὁρα περὶ τούτου ἔκδοσιν Ἰσαὰκ ὑπὸ Ν. Θεοτόκη ἐν ἀρχῇ. Περὶ τούτου δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ αὐτοῦ ἐγχειριδίου περὶ τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Κύκκου ἀναγινώσκονται καὶ ταῦτα: «Καθὼς καὶ μόνος του δηλοποιεῖ ἐν τῷ προοίμῳ τῆς πρώτης ἐκδόσεως ὁ συγγραφεὺς ὁ ἴδιος, ὁ ἀλδιδμος λέγω, ὁ Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων κύριος Ἐφραίμ, ὅστις ἐννέα καὶ δέκα χρόνους ὑπῆρξεν ἐν Κύπρῳ καθηγερμῶν τοῦ Ἑλληνομουσείου (σχολῆς) καὶ πολλοὺς τῶν μαθητῶν παιδεῖα καὶ μαθήσει κατακοσμῶν, μετέβη κάκειθεν καὶ εἰς Ἱεροσόλυμα πορευθεὶς τὸν πατριαρχικὸν Ὁρόνον τῶν Ἱεροσολύμων ἐκλήρωσατο». ("Ὁρα περιγραφὴν τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Κύκκου ἐκδ. Β' 1782 σελ. 9). Προὔταξτο δὲ ὁ ἱερός συγγραφεὺς εἰς ἱαμβικὸν μέτρον καὶ τρία ἐπιγράμματα πρὸς τὴν Θεοτόκον, ἐν εἰς τὰ ὄρη, ἐν οἷς ἡ ἱερὰ μονή, ἐν ὧς ἐκ προσώπου τῶν ὁρέων καὶ ἐν πρὸς τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα τοῦ Κύκκου πάντα δὲ ἐποιήθησαν παρὰ τοῦ ἱεροδιδασκάλου Ἐφραίμ. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Ἐφραίμ λίαν ἐπιμελῶς διώρθωσε καὶ τὸ εὐρεθὲν «Τυπικὴ διάταξις τῆς κατὰ τὴν νῆσον Κύπρον σεβασμίας καὶ βασιλικῆς Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Μαχαιράδος...» κατὰ παράκλησιν τοῦ τότε ἡγουμένου. Προὔταξε δὲ αὐτοῦ καὶ ἐπίγραμμα ἱαμβικὸν ἐνδεκάστιχον καὶ πρόλογον. Περὶ δὲ τὸ τέλος τῆς βίβλου προσέθηκε καὶ κανόνα παρακλητικὸν φέροντα ταύτην τὴν ἀρσστιχίδα: «Ἐφραίμ προσάγει παρθένε σοὶ τὸν ὕμνον». Ὁ δὲ μοναχὸς Παρθένιος ὁ τῆς μονῆς Μαχαιράδος οἰκονόμος καὶ ἐκδότης τῆς βίβλου ταῦτα λέγει περὶ τοῦ Ἐφραίμ: «Ἐπειδὴ, Θεῷ ἐλάει τῆς μονῆς ἡμῶν αὐστάσης, εὔρηται καὶ ἡ τυπικὴ διάταξις τοῦ κτίτορος ταύτης ὁσίου Νείλου, καίτοι διεφθαρμένη ἐκ τῆς ἀμαθείας καὶ πολυχρονιότητος, ἐφρόντισα ἵνα ἔλθῃ εἰς φῶς διὰ τοῦ ἱεροδιδασκάλου κ. Ἐφραίμ, ὃν καὶ παρεκάλεσα πολλάκις νὰ διορθώσῃ τὰ ἐλλείποντα καὶ διεφθαρμένα αὐτῆς. Καὶ χάριτι τῆς Παρθενομήτορος οὐ παρεῖδε τὴν δέησιν ἡμῶν, ἀλλὰ ζήλῳ Θεῷ κινούμενος, τὰ μὲν ἐλλείποντα μεταξὺ τρία ἢ τέσσαρα φύλλα ἀφήκε παντελῶς διὰ νὰ φαίνηται τὸ γνήσιον τοῦ συγγραφέως, τὰ δὲ διεφθαρμένα ὡς οἶδεν αὐτὸς διορθώσατο, ὡν τῇ ἀληθείᾳ καὶ φαινόμενος ἔργῳ καὶ λόγῳ διδάσκαλος ὡς καὶ πᾶσι δῆλον, γνωστὸς γὰρ ἅπασιν ὁ ἀνὴρ». ("Ὁρα ἐν ἀρχῇ σελ. 31 ἐκδ. αψνς'.)

χειας αὐτοῦ πρὸς τὸν Χούρην Ἰωσήφ ζητήσαντα αὐτοὺς ἐνθέρμως. Χειρόγραφον ὃν σώζεται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ.

3) Λόγος πανηγυρικός εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου, ἐνθα δεικνύει τὴν κακοδοξίαν τῶν Λατίνων περὶ τῆς προπατορικῆς ἀμαρτίας τῆς Θεοτόκου. Σώζεται ἐντυπος ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ σάλπιγγι τοῦ Μακαρίου (Ἐκδοσις ἐν Λειψία τοῦ 1765).

4) Χριστιανικὴ διδασκαλία συντομωτάτη (Ἐτυπώθη τῷ 1775 ἐν τέλει τοῦ κτιτορικοῦ τῆς ἐν Τραπεζοῦντι Μονῆς τοῦ Σουμελά ὑπὸ Μεταξοπούλου).

5) Τυπικὴ διάταξις τῆς κατὰ τὴν νῆσον Κύπρον σεβασμίας καὶ βασιλικῆς Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Μαχαιράδος ἐπιλεγομένης. — Ἰαμβικὸν ἐπίγραμμα καὶ κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὴν Θεοτόκον τοῦ Μαχαιρά.

Ἔοδα παρ' ἄλλων μὲν συνετάχθησαν
παρὰ τοῦ ζηλωτοῦ δὲ Ἐφραὶμ ἐξεδόθησαν
δαπάνῃ τοῦ Ἁγίου Τάφου.

1) Τὸ Λαυσαϊκόν.

2) Τὰ εἰς τὸ τέταρτον τοῦ Θεοδώρου ὑπομνήματα ὑπὸ Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου 1769.

3) Ἡ ὑπὸ Μελετίου τοῦ Πηγᾶ Ὁρθόδοξος διδασκαλία.

4) Τὸ περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ. Συνταγματικόν.

5) Τὰ ὑπὸ Ἰσαάκ τοῦ Σύρου ἀσκητικὰ ἐπιμελεῖα Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη (1).

6) Τὸ ὑπὸ τοῦ Γερασίου ὑπόμνημα εἰς τὸ Α. τοῦ Γαζή.

(1) Ἐν τοῖς ἡσυχαστηρίοις τῆς σεβασμίας Λαύρας τοῦ Ἁγίου Σάββα ἀσκούμενος ὁ ἱερός Ἐφραὶμ περὶ τὸ καθ' ἡσυχίαν πολιτεῦμα καὶ περὶ τὴν μελέτην τῶν νηπτικῶν πατέρων καταγιγνώμενος, ἔτυχεν εὐρίων καὶ τι χειρόγραφον ἐμπεριέχον τὰ ἀσκητικὰ τοῦ Ἰσαάκ τοῦ Σύρου. Ταῦτα δὲ μετ' ἐπιστάσιος μελετήσας καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ μοναστὰς ὠφέλιμον κατιδὼν, αὐτὸς μὲν ἀνέλαβε τὴν δαπάνην τῆς δημοσιεύσεως, τῷ δὲ σοφῷ Νικηφόρῳ τῷ Θεοτόκῃ ἀνέθηκε τὴν διόρθωσιν. Ἦς ἐκδόσεως οὖν τὴν διακονίαν ἀναλαβὼν ὁ περὶ τὰ θεῖα ζηλωτὴς οὐ μόνον ἐπιμελῶς διωρθώσατο, ἀλλὰ καὶ προλεγομένοις καλυμαθῆσι περιεκοσμήσατο (Ὁρα ἔκδοσιν Ἰσαάκ ἐν ἀρχῇ τῶν προλεγομένων).

ΕΓΓΡΑΦΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΕΤΕΙ 1826 ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΥΣΤΡΙΑΚΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΝΑΞΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑ ΥΠΟ

ΜΙΧ. ΙΑΚ. ΜΑΡΚΟΠΟΛΙ

Ἐκ τῶν κατωτέρω παρατιθεμένων ἐγγράφων τὸ πρῶτον, ἦτοι τὴν ἀπὸ 25 Αὐγούστου 1826 διακήρυξιν τοῦ Ζιμβούργου, ἀρχηγοῦ τῶν ἐν Νάξῳ ἀποβιβασθέντων Αὐστριακῶν στρατευμάτων, ἐδημοσίευσεν αὐτὸ (Α') καὶ συνεχίζων τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐγγράφων τῆς σειρᾶς ταύτης, παρατίθημι Β' τὴν κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν (26 Αὐγούστου) ἐκδοθεῖσαν δευτέραν διακήρυξιν τοῦ Ζιμβούργου, Γ' Ὁμοίαν τοῦ ὑπολοχαγοῦ Μπάλλοβιτς πρὸς τοὺς προκρίτους Καθολικοὺς τοῦ φρουρίου Νάξου καὶ Δ' Ἐγγράφον τοῦ Ναυάρχου Παυλούτζου πρὸς τὸν τότε Πρόξενον τῆς Γαλλίας ἐν Νάξῳ Γάσπαρον Δε-Λαστίκ.

Σημειωτέον δ' ὅτι τὰ ἔγγραφα ταῦτα μετέφρασα ἐξ Ἰταλικῶν αὐθεντικῶν ἀντιγράφων παρ' ἐμοὶ ἀποκειμένων, ἐκτὸς τοῦ τελευταίου, τοῦ πρὸς τὸν Πρόξενον, οὐ τὸ Ἰταλικὸν πρωτότυπον εὗρον μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τῆς οἰκογενείας Λαστίκ.

Α'

Κάτοικοι τῆς Νάξου!

Ὁ Γενικὸς διοικητὴς τοῦ στόλου τῆς Α. Αὐτοκρατορικῆς Βασιλικῆς Ἀποστολικῆς Μεγαλειότητος, πληροφορηθεὶς τὴν μεγάλην προσβολὴν τὴν γενομένην ὑπὸ τινῶν διεφθαρμένων ἀνθρώπων κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον τρέχοντος ἔτους εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν σημαίαν τὴν ἀναπεπταμένην ἐπὶ τοῦ ἰστοῦ τοῦ Αὐστριακοῦ Ὑποπροξένου Φραγκίσκου Γιράρδη καὶ τὰς ἀπειλὰς τὰς γενομένας πρὸς αὐτόν, ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ ἐπιτοπίως ὅπως ἐπαναφέρῃ διὰ τῆς βίας εἰς τὴν ὀφειλομένην τάξιν τοὺς ὑποχρέους εἰς τοῦτο.

Πρὸς τοῦτο διέταξε νὰ καταληφθῶσιν αἱ θέσεις αἱ δεσπόζουσαι τῆς πόλεως καὶ διέταξε νὰ γίνῃ συνάμα κατοχὴ τῆς χώρας.

Οἱ κάτοικοι τῆς Νάξου ἐφ' ὅσον ἐξακολουθοῦσι νὰ μένωσιν ἡσυχοὶ οὐδὲν θὰ ἔχωσι νὰ φοβῶνται καὶ δύνανται ἐλευθέρως ν' ἀνοίξωσι τὰς ἑαυτῶν οἰκίας, καταστήματα καὶ ἀποθήκας.

Αἱ οἰκίαι τῶν ἀτόμων ὅσοι μετέσχον τοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν πειρατικῶν πλοίων, τῆς κτήσεως, τῆς πωλήσεως, ἢ ἀποκρύψεως κλοπιμαίων καὶ ὅσοι παρέσχον συνδρομὴν εἰς τὴν πειρατείαν θὰ καταληφθῶσιν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ.

Οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ κάτοικοι οἱ συνειδότες τὸ διαπραχθὲν ἀμάρτημα δέον νὰ προσέλθωσιν ἐν σώματι τῇ προσκλήσει τοῦ κ. Αὐστριακοῦ ὑποπροξένου Γιράρδη, ὅστις ὀφείλει νὰ εἶναι ἐγκαθιδρυμένος ἐν τῇ ἑαυτοῦ θέσει μεθ' ὅλης τῆς ἀπαιτουμένης ἐθιμοτυπίας, καὶ νὰ δώσωσιν ὄρκον περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτοῦ προσωπικῶς ὡς καὶ περὶ τῆς ἀσφαλείας πάντων τῶν ἄλλων κ. κ. Προξένων καὶ τῶν Καθολικῶν τῶν προστατευομένων ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ.

Τοιαύτη ὑποταγὴ ἐκ μέρους τούτων τῶν κατοίκων θὰ ἐπαναφέρῃ τάχιστα τὴν τάξιν καὶ ἄμα ὡς πληροφορηθῇ τοῦτο ὁ εἰρημένος Ναύαρχος ὁ ἐμπιστευθεὶς ἐμοὶ τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων συνετελεσθῆς φροντίδος ἦν ὅτι κ. Αὐστριακὸς ὑποπρόξενος Γιράρδης καὶ οἱ ἄλλοι κ. κ. Πρόξενοι οἱ ἐνταῦθα ἐγκαταστημένοι ἔλαβον ὑπὲρ τῶν κατοίκων τῆς Νάξου, θὰ δωρήσῃται αὐτοῖς ὀνόματι χάριτος μέρος τῆς ἀποζημιώσεως τῆς ἀφορώσεως τοὺς βλαφθέντας ἐμπόρους.

Ἐν Νάξῳ, τῇ 25 Αὐγούστου 1826 ἔτος Νέον.

Ὁ Διοικητὴς τῶν Αὐτοκρατορικῶν Βασιλικῶν στρατευμάτων,
Ἰππότης τοῦ Βασιλικῆ Ἱάγματος τοῦ Χριστοῦ,
ΚΑΡΟΛΟΣ ΖΙΜΒΟΥΡΓΟΣ, εὐγενὴς τῆς Ρεϊνέρτζας.

Β'

Κάτοικοι τῆς Νάξου!

Ἰκανοποιηθεὶς ὁ ὑπογεγραμμένος διοικητὴς τοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς ἡρέμου στάσεως τῶν κατοίκων τῆς Νάξου, ὑφ' ἣν προσωνομίαν συμ-

περιλαμβάνονται πάντες ὅσοι ἐν ταῖς παρούσαις δυσχερείαις τῆς Ἑλλάδος κατοικοῦσιν ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ, ἐπληροφόρησεν οὗτος περὶ τούτου μετ' εὐχαριστήσεως τὸν Κύριον ἀρχιναύαρχον τοῦ στόλου τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Βασιλικῆς Ἀποστολικῆς Μεγαλειότητος.

Τὸ προσωρινῶς ληφθὲν μέτρον τοῦ ἀφοπλισμοῦ τῶν κατοίκων, ὧν τὰ ὄπλα εἶχον κατατεθῆ παρὰ τοῖς Κυρίοις Προξένοις μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ στρατοῦ, μόνον σκοπὸν ἔχει τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως.

Οἱ κύριοι πρόκριτοι οἱ ἐν ὑπηρεσίᾳ προσκαλοῦνται νὰ ἐπαναλάβωσι τὴν ἐξάσκησιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων.

Θὰ εἶναι ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἐλευθέραι ἢ συγκοινωνία μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐξοχῆς ὅσοι παρουσιάζονται ἄοπλοι.

Τὰ σκεύη καὶ αἱ οἰκίαι τῶν ἀτόμων ὅσοι μετέσχον τοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν πειρατικῶν πλοίων, τῆς κτήσεως, πωλήσεως, ἢ ἀποκρύψεως κλοπιμαίων καὶ ὅσοι παρέσχον προστασίαν εἰς τὴν πειρατείαν, τὰ μὲν πρῶτα δηλαδὴ τὰ ἐπιπλα κατασχεθῆσονται, αἱ δὲ ἕτεροι τουτέστιν αἱ οἰκίαι θὰ κρημνισθῶσιν ἐὰν αὐτὰ τὰ ἄτομα, ὧν ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία ἐξησφαλίσθῃ, δὲν παρουσιασθῶσιν ἐντὸς τῆς ἡμέρας νὰ πληρώσωσι τὴν ἀνάλογον ποσότητα πρὸς ἀποζημιώσιν τῶν προξενηθεισῶν εἰς τοὺς ἐμπόρους ζημιῶν.

Ὁ ὀνομαζόμενος Δημήτριος Λάσκαρης καλεῖται ἰδιαιτέρως νὰ παρουσιασθῇ ἄνευ φόβου, ἄλλως ἢ οἰκία του θὰ κατεδαφισθῇ.

Ἡ ἀποκατάστασις τῆς τάξεως ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ θὰ ἔχῃ ὡς συνέπειαν ὅτι πάντες οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Νάξου εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλοι ἐν τῇ Αἰγαίῳ πελάγει θὰ ἀπολαύωσι τῶν προνομίων ὅσα ὁ ἀνθρωπίνος παρέχει ὑπὲρ τῶν ἀτυχῶν ὅσοι διατελοῦσι περιπεπλεγμένοι ἐν ταῖς παρούσαις δυσχερείαις περιστάσεσι τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν Νάξῳ, τῇ 26 Αὐγούστου 1826.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ στρατοῦ τῆς Α. Αὐτοκρατορικῆς Βασιλικῆς Ἀποστολικῆς Μεγαλειότητος, Ἰππότης τοῦ Βασιλικῆ Ἱάγματος τοῦ Χριστοῦ,
ΚΑΡΟΛΟΣ ΖΙΜΒΟΥΡΓΟΣ, εὐγενὴς τῆς Ρεϊνέρτζας.

Γ'

Κύριοι πρόκριτοι Καθολικοί, κάτοικοι τοῦ φρουρίου Νάξου.

Κατὰ διαταγὴν τῆς Α. Ε. τοῦ κ. Ναυάρχου Μαρκησίου Παυ-
λούτζου καὶ διοικητοῦ τῆς μοίρας τῆς Α. Αὐτοκρατορικῆς Μεγα-
λειότητος ἐκλήθην προσωπικῶς ὑπεύθυνος ὅπως κλείσω καὶ φράξω
αὐθιμερὸν διὰ προσωπικῆς ἐργασίας τῆς κοινότητος πάσας τὰς πύ-
λας τὰς συγκοινωνούσας μετὰ τῆς πόλεως (ἐκτὸς τῶν τριῶν κυριω-
τέρων αἰτίνες θὰ χρησιμεύωσι διὰ τὴν εἴσοδον καὶ ἐξοδὸν τῶν κατοί-
κων), μὴ ἐξαιρουμένων μηδὲ τῶν πυλῶν τῶν κ. κ. Προξένων τῶν
φίλων δυνάμεων οἵτινες ἤδη ὑποχρεώθησαν πρὸς τὸν ὑπογεγραμμένον
ὅπως πράξω τοῦτο, καθόσον τὸ προφυλακτικὸν τοῦτο μέτρον προτί-
θεται μόνον τὴν μείζονα τῶν κατοίκων ἀσφάλειαν. Ἀνακοινούμενος
ὑμῖν τὴν ὑπερτάτην ταύτην θέλησιν, προσκαλῶ ὑμᾶς Κύριοι νὰ ἐφο-
διασθῆτε τὰ ἀναγκαῖα ὑλικά ὅπως ἐκτελεσθῇ τοῦτο ἀμέσως ὑπὸ τὴν
ἐμὴν ἐποπτείαν.

Φρακτέαι πύλαι:

- Ἄριθ. 1 Ἐν τῇ Μονῇ τῶν Καπουτσίνων.
» 1 Τοῦ Νταίκα.
» 1 Τῆς Ἐπισκοπῆς.
» 1 Τοῦ Καντζιλιέρη.
» 1 Τοῦ Σταυριανάκη.
» 1 Τοῦ Γεωργίου Μπαρότση.
» 1 Τοῦ Ὀλλανδικοῦ Προξενείου.
» 1 Τοῦ Σουμαρίπα.
» 1 Τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου.
» 1 Τοῦ Μαρκόπολι.
» 1 Τοῦ Γάγαρη.
» 1 Τοῦ Σουμαρίπα.
» 1 Τοῦ Κάστρη.
» 1 Τοῦ Β. Βιγκουροῦ.

- Ἄριθ. 1 Τῆς Μονῆς τῶν Καλογραϊῶν.
» 1 Τῆς Μονῆς τῶν Λαζαριστῶν.
» 2 Παράθυρα τοῦ Ἀντωνίου Μπαρότση.

Ἐν τῷ Φρουρίῳ τῆς Νάξου, τῇ 28 Αὐγούστου 1826.

Ὁ ἀξιωματικὸς φρούραρχος
Μ. ΜΠΑΛΛΟΒΙΤΣ, ὑπολοχαγός.

Ἄριθ. 113

Κύριε Πρόξενε,

Εἰς τὸ φιλόνομον πνεῦμα ὅπερ τόσον διακρίνει τὸν Κύριον Πρόξε-
νον καὶ εἰς τὸ διαφέρον ὅπερ ἐλάβετε ἐν ταύτῃ τῇ περιστάσει ὅπως
διευκολύνητε τὴν ἐπάνοδον τῆς ἡσυχίας ἐν Νάξῳ, ἧς τοὺς κατοίκους
ἐδέησε κατὰ καθῆκόν μου νὰ ἐγκαλέσω ἐπιδεικνύμενος αὐστηρότητα
διὰ τὴν παρεκτροπὴν αὐτῶν, ὀφείλουσιν οὗτοι τὴν μετρίασιν τῆς ποι-
νῆς ἧς ἦσαν ἄξιοι.

Προσφέρων ὑμῖν, Κύριε Πρόξενε, τὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν θερ-
μὴν ὑμῶν ὑπὲρ πάντων συνδρομὴν, δι' ἧς ἐπενεφέρατε τὴν συμφιλίω-
σιν ἣτις ἐλπίζω νὰ διατηρηθῇ καὶ εἰς τὸ μέλλον, εἰμι πρόθυμος, ἐν
οἰαδήποτε περιστάσει ὡσάκις ἤθελε κριθῇ ἀναγκαῖα ἡ παρουσία τοῦ
Αὐτοκρατορικοῦ στόλου, καὶ πρὸς τοῦτο θὰ συνεννοηθῶ καταλλήλως
μετὰ τοῦ λίαν διακεκριμένου κυρίου Ἀντιναυάρχου de Rigny Γενικοῦ
διοικητοῦ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Αὐτοῦ Χριστιανικωτάτης Με-
γαλειότητος, καὶ θὰ θεωρήσω καθῆκον ν' ἀπαριθμήσω αὐτῷ τὰ τόσα
προσόντα δι' ὧν διακρίνεσθε, κ. Πρόξενε.

Δέξασθε ἐν τούτοις τὰ αἰσθήματα τῆς ἀληθοῦς μου ἐκτιμῆσεως καὶ
ὑπολήψεως, μεθ' ὧν αἰσθημάτων ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὑποσημειωθῶ

Ταπεινότατος καὶ εὐλαβέστατος θεράπων

Μ. ΠΑΥΛΟΥΤΣΟΣ

Διμήν ἀγίου Προκοπίου τῶν ἀλυκῶν
τῇ 29 Αὐγούστου 1826.

Πρὸς τὸν Κύριον Πρόξενον τῆς Γαλλίας.

Εἰς Νάξον.

ΔΥΟ ΕΓΚΥΚΛΙΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Ε' ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟ

ΤΟΥ ΑΜΑΣΣΙΑΣ ΑΝΘΙΜΟΥ ΤΟΥ ΑΛΕΞΟΥΔΗ

Κατωτέρω δημοσιεύω δύο πιστά αντίγραφα εντύπων έγκυκλιων έγγράφων του Οικουμενικού Θρόνου, ών τὸ μὲν ἔστιν ἐπιστολὴ εἰρηνικὴ καὶ εἰδοποιητικὴ πρὸς τοὺς ἱεράρχας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἣν ἐξέδωκεν ὁ ἀοίδιμος πατριάρχης Γρηγόριος Ε' τῷ 1819, ὅτε τὸ τρίτον ἀνέλαβε τὴν πατριαρχεῖαν ἀναρρηθεὶς εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, τὸ δὲ ἔστι συμβουλευτικὸν συνοδικὸν γράμμα κοινὸν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ λαϊκοὺς ἀπασῶν τῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς τούτοις ἐγγράφοις, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις παρομοίαις, διαλάμπει ἡ ὑψηλὴ μέριμνα τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου ἀνδρὸς περὶ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ θεσμῶν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἱερωτάτων καθηκόντων ἐκάστου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὰς ἀνωτέρας ἀρχάς. Σημειωτέον δὲ, ὅτι ἀμφοτέρα ταῦτα τὰ ἐγκύκλια ἐγγράφα λείπουσιν ἐκ τῆς διτόμου συγγραφῆς τῆς ὑπὸ Γ. Παππαδοπούλου καὶ Γ. Π. Ἀγγελουπούλου ἐν ἔτει 1865-66 ἐν Ἀθήναις ἐκδοθείσης καὶ ἐπιγραφομένης *Τὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον πρωταθλητὴν τοῦ ἱεροῦ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριον τὸν Ε'*.

Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Ἰερώτατε Μητροπολιτα . . . ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς ἡμῶν μετριότητος . . . χάρις εἴη σοὶ καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ. Τὸ πολύτυρβον καὶ πολυμέριμον τῆς πνευματικῆς ταύτης ἀρχῆς ἅπαξ καὶ δις ἐκ πείρας ἐνθελοῦς πληροφορηθέντες, διήγομεν εὐχαρίστως, καθὰ τοῖς πᾶσι γνωστόν, τῇ φιλῇ ἡμῖν ἐντροφῶντες ἡσυχία, καὶ τὴν ἀναγκαίαν παραμυθίαν τῇ γηραιᾷ ἡδὴ καὶ πρεσβυτικῇ ἡμῶν ἡλικίᾳ περιποιούμενοι· ἀλλ' ἐπειδὴ τῇ ιγ' τοῦ παρελθόντος μηνὸς Δεκεμβρίου, ὁ μὲν τὸν ἀγιώτατον πατριαρχικὸν Ἀποστολικὸν καὶ Οἰκουμενικὸν Θρόνον ἐξαετίαν ὄλην σχεδὸν ἰθύνας κύριος Κύριλλος ἀπεμακρύνθη ἀπ' αὐτοῦ δι' ὑψηλοῦ βασιλικῆς προσκυνητοῦ ὀρισμοῦ, δούς καὶ τὴν οἰκειοθελῆ αὐτοῦ ἐπομένως παραίτησιν, κοινὴ δὲ ἐκλογὴ τῆς ἐνδημούσης ἱεραῶς ἡμῶν ἀδελφότητος, τῶν περιφανεστάτων προύχόντων, καὶ πάντων ἀπλῶς τῶν ἐπιλεκτοτέρων τοῦ γένους μελῶν, καὶ εὐμενῆς ὑψηλῆς ἐπίνευσις, προσεκαλέσατο ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ἀγιωνύμου ὄρους, εἰ καὶ ἄκοντας, διὰ τὴν στέρησιν τῆς ποθεινοτάτης ἡμῶν λυκυθυμίας καὶ ἡσυχίας ἐκείνης, καὶ τὸ ὑπὲρ κεφαλῆν σχεδὸν γῆρας, ὅμως τὴν καλέσασαν ἡμᾶς φωνὴν, φωνὴν Κυρίου ἀληθῶς εἶναι πιστεύσαντες, καθυπειχθημεν τῇ θεῖᾳ βουλῇ, καὶ διὰ τῆς συνήθους περιβολῆς τοῦ πανεκλάμπρου βασιλικῆς καθεδρίου, ἐνιδρύθημεν καὶ τρίτον εἰς τὸν ἀγιώτατον αὐτὸν πατριαρχικὸν Ἀποστολικὸν καὶ Οἰκουμενικὸν Θρόνον, καὶ ἀνελάβομεν σήμερον τοῦ παγκοίνου σκάφους τοὺς οἴακας, ἀναθέμενοι ἑαυτοὺς ὅλως εἰς τὴν ἄφατον κηδεμονίαν καὶ πρόνοιαν τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, τοῦ περὶ ἡμῶν οὕτως εὐδοκήσαντος· ταῦτα δὲ καὶ τῇ φιλῇ ἡμῖν Ἀρχιερωσύνῃ σου διὰ τῆς παρουσίας ἡμῶν πατριαρχικῆς ἐγκυκλίου, ἐν τύπῳ ἐπιστολῆς εὐαγγελιζόμενοι, ἐπιδαψιλευόμεθά σοι τὰς ἐκ βαθέων καρδίας ἐκκλησιαστικὰς ἡμῶν εὐχάς, ὡς ἀπαρχάς τινας τῆς θεῖας ἐλέει ταύτης πατριαρχείας ἡμῶν, προτρεπόμενοι, ἵνα καὶ ἡ Ἀρχιερωσύνῃ σου ἐπόμενος τῇ ἐπικρατούσῃ κανονικῇ διατάξει μνημονεύῃς μὲν τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος ἡμῶν ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἐκκλησιαστικαῖς ἀκολουθίαις, ἰδίως δὲ καὶ εὐχὰς ἀναπέμπῃς κατ' ἐνδειξιν ἀδελφικοῦ χρέους πρὸς Θεόν, ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν δι' ἡμῶν συντεινόντων τῇ κοινῇ μητρὶ ἀγίᾳ

τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ· ὑπομιμνήσκοντες δὲ συγχρόνως καὶ τὰ γενικώτερα τοῦ πνευματικοῦ χρέους σου, ἐντελλόμεθα, ὅπως, ἐπαγρυπνῶν εἰς ὅλα τὰ ψυχικὰ συμφέροντα τοῦ λογικοῦ σου ποιμνίου, καταρτίζης ἀδιαλείπτως αὐτοὺς εἰς τὴν ἀπαράβατον φυλακὴν τῶν θείων ἐντολῶν καὶ ἱερῶν κανόνων, τὴν ἀκριβῆ διατήρησιν τῶν πατροπαράδοτων δογμάτων, τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀδελφικὴν σύμπνοιαν καὶ ὁμόνοιαν, τὴν πρὸς τὴν Θεόθεν ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένην κραταιὰν καὶ ἀήττητον βασιλείαν ὀλοτελῆ ὑποταγὴν καὶ εὐπειθειαν, καὶ εἰς ὅλα ἐν γένει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς χριστιανικῆς πολιτείας, τύπον καὶ παράδειγμα προβαλλόμενος αὐτοῖς τὴν ἀμεμπτον κατὰ πάντα καὶ ἀνεπίληπτον διαγωγὴν σου, καὶ ἐν ταυτῇ τὴν προσήκουσαν φροντίδα καὶ πρόνοιαν ἐνδεικνύμενος καὶ περὶ τῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας δανειστάς σου χρεῶν, προφθάνων αὐτὰ ἐγκαίρως. καθ' ἧς ἔχεις λαβῶν διὰ τε τόμων συνοδικῶν καὶ ἐγκυκλίων προεκδοθεισῶν ἐπιστολῶν ἐκκλησιαστικὰς ἐντολὰς καὶ διακελεύσεις, ἵνα φαίνεται κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα εὐάρεστος. Πεισμένος δέ, ὅτι ἡ φροντίς ἡμῶν κατὰ χρέος εἰς οὐδὲν ἕτερον ἀφορᾷ, εἰ μὴ εἰς τὴν ἄνεσιν τῶν ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀγαπητῶν ἀδελφῶν, καὶ τὴν ἐν πᾶσι τῆς ἀγαθῆς αὐτῶν ὑπολήψεως διατήρησιν, καὶ ὅτι τοῦτο ἐστὶ τῶν ἡμετέρων σπουδασμάτων τὸ καιριώτατον, μὴ διαλείψης θαρρούντως γράφων ἡμῖν, καὶ ἀναγγέλλων ἀμέσως καὶ κατ' εὐθεΐαν τὰς δεομένας τῆς ἐνθέου ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν προστασίας καὶ ἀντιλήψεως ὑποθέσεις σου, ἵνα κατὰ τὸ εὐλογοφανὲς λαμβάνωσι τὸ προσῆκον πέρασ, πρὸ πάντων δὲ δηλοποιῶν ἡμῖν τὰ τῆς ἀγαθῆς σου ὑγείας, ἵνα χαίρωμεν ἐπ' αὐτῇ, ἣν καὶ δώῃ σοι μετὰ πάντων τῶν σωτηριωδῶν αἰτημάτων ἀμετάπτωτον διὰ βίου ὁ Κύριος, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ τῆς Ἀρχιερωσύνης σου.

αριθ' Ἰανουαρίου ιδ'.

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφός.

Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Οἱ τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῳ πατριαρχικῷ Ἀποστολικῷ τε καὶ Οἰκουμενικῷ θρόνῳ ὑποκείμενοι ἱερώτατοι Μητροπολίται, καὶ ὑπέρτιμοι, καὶ θεοφιλέστατοι Ἀρχιεπίσκοποι τε καὶ Ἐπίσκοποι, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί, καὶ ἐντιμώτατοι κληρικοί, εὐλαδέστατοι ἱερεῖς, καὶ τίμιοι προεστώτες, καὶ χρήσιμοι γέροντες καὶ πρόκριτοι, καὶ λοιποὶ ἀπαξάπαντες εὐλογημένοι Χριστιανοί, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχή, εὐλογία καὶ συγχώρησις. Ἀνακληθέντες αὖθις ἀπὸ τῆς φίλης ἡμῖν ἡσυχίας, καὶ κατὰ κοινὴν σύμφωνον ἐκλογὴν τῶν ἐνδημούντων ἱερωτάτων συναδελφῶν, τῶν περιφανεστάτων προύχόντων, καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν γένους ἐπιλέκτων μελῶν, καὶ κατ' εὐμενῆ τῆς κραταιᾶς καὶ ἀήττητου βασιλείας ἐπίνευσιν ἀναχθέντες ἐπὶ τὸν ἀγιωτάτον πατριαρχικὸν Ἀποστολικὸν καὶ Οἰκουμενικὸν θρόνον, καὶ τρίτον ἤδη τοὺς πνευματικούς οἶκας τοῦ παγκοίνου σκάφους τῆς Ἐκκλησίας ἀναλαβόντες, καθὼς καὶ ἐκ τῶν συνήθως ἐκδοθεισῶν ἐγκυκλίων ἐπιστολῶν τῆς εἰδήσεως γίνεται πρὸ τῶν ἄλλων γνωστὸν τῇ φίλῃ ἡμῖν Ἀρχιερωσύνῃ σας, συσκεψάμενοι κατὰ χρέος μετὰ τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἱερέως ἀδελφότητος καὶ ἀγίας Συνόδου ἀναγκαῖον συμφώνως ἐκρίναμεν νὰ ὑπομνήσωμεν τὰ ἐφεξῆς γενικώτερα καὶ ἀπαραίτητα ἀμοιβαῖα χρέη μεταξὺ τῶν ποιμαίνοντων καὶ ποιμαινομένων ὑμῶν, ἵνα διενεργῶνται παρ' ἑκατέρου μέρους μὲ ὅλην τὴν προθυμίαν καὶ ἐπιμέλειαν, πρὸς εὐαρέστησιν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Καὶ δὴ μετὰ τὴν ἄφθονον χορηγίαν τῶν πατρικῶν ἡμῶν ἐγκαρδίων εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν, ἧς ἐπιδαφιεύομεν ὡς πρωτόλειά τινα καὶ ἀπαρχὰς ἀπαξάπασι, τοῖς τε τῷ ἀρχιερατικῷ καὶ ἱερατικῷ ἐμπρέπουσι βαθμῷ, καὶ τοῖς τῷ χριστιανικῷ εὐσεβῶς κλειζομένοις ὀνόματι, ἐντελλόμεθα ἐκκλησιαστικῶς καὶ παραγγέλλομεν κατὰ κοινὴν γνώμην καὶ συνοδικὴν διάγνωσιν, ὑμῖν μὲν τοῖς ἐν Χριστῷ ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς καὶ τῶν ἱερατικῶν κανονικοῖς κυριάρχαις νὰ ἐπαγρυπνῆτε εἰς ὅλα τὰ ψυχικὰ συμφέροντα τῶν ὑπὸ τὴν ἀρχιερατικὴν προστασίαν σας διατελούντων εὐσεβῶν, ποιμαίνοντες αὐτοὺς ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ, καὶ εἰς νομὰς σωτη-

ρίους ποδηγετοῦντες τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος, νὰ ἐμπνέετε αὐτοῖς τὸν θεῖον φόβον καὶ τὴν περὶ τὰ θεῖα εὐλάβειαν, τὴν πρὸς ἀλλήλους χριστιανικὴν σύμπνοιαν, καὶ ἀγάπην ἀδελφικὴν, τὴν ἀπαράτρεπτον διατήρησιν τῶν πατροπαραδότων δογμάτων, τὴν ἀκριβῆ φυλακὴν τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν νόμων, καὶ τῶν ἀποστολικῶν ὄρων καὶ θεσμῶν, καὶ σὺν τούτοις τὴν πρὸς τὴν θεόθεν ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένην κραταιὰν καὶ ἀήττητον βασιλείαν, καὶ πρὸς τοὺς διοριζομένους ὑπ' αὐτῆς ἡγεμόνας καὶ ἐξουσιαστὰς ἄκραν ὑποταγὴν καὶ εὐπίθειαν, καὶ ἀένναον προθυμίαν καὶ ἐτοιμότητα εἰς ἐκπλήρωσιν πραγματικὴν τῶν ἐκδιδομένων ἐν διαφόροις καιροῖς ὑψηλῶν βασιλικῶν προσκυνητῶν ἐπιταγμάτων, χρέος τοῦτο ἀπάντων χρεῶν δικαιοτάτον, καὶ ἀποστολικῶς ἡμῖν παραδεδωμένον, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ νὰ προσφέρωμεν εὐχὰς καὶ δεήσεις ὑπὲρ τοῦ βασιλείου κράτους, ἕνα καὶ ἡμεῖς ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν, ὑποσκιαζόμενοι ἀμφιλαφῶς, καὶ περιθαλπόμενοι, καὶ ἀπολαμβάνοντες τὰ ἐκχεόμενα πλούσια καὶ φιλόφρονα βασιλικά ἐλέη· καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ μὲ τὴν ἐμπρακτον διδασκαλίαν καὶ νοουθεσίαν σας καὶ τὸ παράδειγμα τῆς ἀρχιεροπρεποῦς ποιμαντορίας σας, νὰ κατευθύνητε τὰ διανοήματα καὶ διαβήματα αὐτῶν εἰς πᾶν ἀγαθὸν καὶ σωτήριον ἔργον, ὅτι κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον « τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν », δῆλον δὲ ὡς οὐκ ἄλλων, εἰ μὴ τῶν πνευματικῶν, τοὺς ὁποίους ἐπάναγκες νὰ ἐκφέρωσιν οἴκοθεν οἱ πνευματικοὶ γεωργοί, τέμνοντες ἐπιμελῶς καὶ τὴν λογικὴν αὐλάκα τοῦ Κυρίου, διὰ νὰ καρποφορῇ εἰς τριάκοντα, καὶ ἐξήκοντα, καὶ ἑκατὸν ἀπειροπλασίως κατὰ τὸν ἐν Εὐαγγελίοις εἰς εὐγεῶν χώραν πεσόντα ἀγαθὸν σπόρον· μάλιστα δὲ εἰς τὸν βίον καὶ τὸ πολίτευμα τῶν ἱερωμένων ἀπαιτεῖται μείζων προσοχή, διὰ νὰ εἶναι εὐτακτος ἐν πᾶσι, καὶ ἀνεπίληπτος, καὶ παράδειγμα σεμνότητος καὶ εὐσημοσύνης πρὸς τοὺς λαϊκοὺς, ὡς καὶ ὁ τῆς θεολογίας διδάσκει ἐπὶ νόμος. Ὑμῖν λέγω μάλιστα τοῖς τοῦ βήματος, ὀφθαλμὸν εἶναι μὴ σκότους πεπλησμένον, μὴ καὶ πρόεδροι τοῦ κακοῦ φαινόμεθα· εἰ γὰρ τὸ φῶς τοιοῦτον, τὸ σκότος πόσον; Ἀποτείνοντες δὲ τὸν λόγον καὶ πρὸς ὑμᾶς τοὺς ποιμαινομένους ἐκάστης τάξεως καὶ ἐκάστου βαθμοῦ, ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων Ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, καὶ πατρικῶς συμβουλευόμεν, καὶ ἀμετα-

θέτως ἐντελλόμεθα, ὡς τέκνα ὑπακοῆς νὰ πειθαρχῆτε, καὶ νὰ ὑποτάσσησθε τοῖς γνησίοις Ἀρχιερεῦσι καὶ κανονικοῖς κυριάρχαις ὑμῶν, καὶ νὰ ἀπονέμητε τῷ ἀρχιερατικῷ αὐτῶν χαρακτῆρι τὴν ἀνήκουσαν εὐλάβειαν καὶ τιμὴν, εἰδότες, ὅτι αὐτὴ ἀνάγεται σχετικῶς καὶ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν, ὁμοῦ δὲ νὰ προσφέρητε καὶ ἀμέσως, καὶ διὰ τῶν διωρισμένων ἐπιτρόπων αὐτῶν σῶα καὶ ἀνελλιπῆ τὰ ἀνήκοντα τῇ αὐτῶν Ἀρχιερωσύνῃ εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα κύρια καὶ τυχηρὰ μὲ κάθε προθυμίαν καὶ ἐτοιμότητα, καὶ χωρὶς κολοβώσεων, ὑποσμικρισμῶν, καὶ ἐλλείψεων καινοτομουμένων, ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη μετὰ προθυμίας προσφορὰ καὶ ἐντελῆς ἀπόδοσις ἐμφαίνει τὴν χριστιανικὴν σας εὐλάβειαν, καὶ ἀπαραίτητον εὐγνωμοσύνην εἰς τὰς πνευματικὰς ἐπισκέψεις καὶ περιθάλψεις, καὶ εἶναι πρέπουσα καὶ χρεωστικὴ, καὶ θείας ἐντολῆς ἐκπλήρωσις καθὼς εἶναι βέβαιον καὶ ἐκ τῆς θείας Γραφῆς, διοριζούσης τὴν προσφορὰν τῆς δεκάτης εἰς τοὺς φροντιστὰς τῶν ψυχῶν, καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῆς μερίδος εἰς τοὺς λειτουργοὺς τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, καὶ ἐκ τοῦ Ἀποστολικοῦ ρητοῦ « Ἐπὶ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα, εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θεωρήσωμεν » πολλῶ δὲ μᾶλλον, ὅπου ἐξ αὐτῶν καὶ μόνων τῶν ἀρχιερατικῶν δικαιωμάτων ἔχουσι νὰ ἐξοικονομοῦσι τὰ βάρη τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν, νὰ προφθάνωσιν ἐτησίως τὸ βασιλικὸν μισθὸν καὶ χαράτζι των, τὰ διάφορα τῶν αὐλικῶν δανειστῶν, καὶ ὅλα τὰ δικαιώματα τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας· ὅθεν ἢ εἰς τὸ ἀφευκτὸν αὐτὸ χριστιανικὸν χρέος ἀδιαφορία, ὁ γογγυσμὸς, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἢ κακῶς ἐνίοτε ἐκμηχανωμένη καὶ μεθοδευομένη κολόβωσις, ὡς ἀχαριστία μεγίστη, καὶ παράβασις θεῶν ἐντολῶν, ὅχι μόνον τὴν βαρυθυμίαν τῆς Ἀρχιερωσύνῃς των ἐναντίον σας κινεῖ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀγανάκτησιν, καὶ ἐπιφέρει κρίμα καὶ κατάκριμα μέγιστον κατὰ τῶν πρωταιτίων, καὶ τελευταῖον ἔνδικον βαρυτάτην ποινὴν, πρὸς παράδειγμα τῶν λοιπῶν εὐσεβῶν.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις εἰδοποιοῦμεν ὑμῖν, ἐκτὸς τοῦ προεκδιδόμενου ὑψηλοῦ ὀρισμοῦ, τοῦ ἀπαγορεύοντος τὰ συνοικέσια τῶν ὁμογενῶν μας μετὰ τῶν Φράγκων καὶ Σουδίτων ἐξεδόθη προσφάτως καὶ ἕτερος προσκυνητὸς ὀρισμὸς εἰς τοὺς Ἱμάμιδες καὶ κριτὰς περὶ καπινίων, νὰ μὴ δίδωνται κατ' οὐδένα τρόπον εἰς τοὺς ρεαγιάδες, μάλιστα καὶ τὰ εὐρεθέντα τῶν καπινίων ἐγγράφα, ληφθέντα ἐσχίσθησαν· ὅθεν ἀνάγκη

νά ενεργῆται παρὰ πάντων ἡ ἀπαιτούμενη ἀκριβεστάτη προσοχή, καὶ μήτε γαμικὸν συνάλλαγμα ὁμογενοῦς νά πραγματοποιηθῆ μεθ' ἑτεροδόξου καὶ Σουδίτου, καὶ ἀπλῶς εἰς ἄλλην αὐλὴν ὑποκειμένου, ἀλλὰ νά λαμβάνη ὀρθόδοξος ὀρθόδοξον, καὶ ρεαγιάς Ουγατέρα γνησίου ρεαγιά, μήτε συνάφεια διὰ νικιαχίου νά τολμηθῆ ὑπό τινος, ἐπειδὴ οἱ τολμῶντες, ὡς παραβάται καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν ὑψηλῶν προσκυνητῶν ὀρισμῶν, ἔχουν νά καθυποβάλλωνται ὑπὸ διπλῆν βαρυτάτην παιδείαν, διαλυομένου καὶ τοῦ ἀθέσμου αὐτῶν συνοικεσίου παρευθῆς· καὶ ἂν ἐπιτοπίως δὲν κατορθοῦται ἡ ἀναστολὴ τῶν τοιούτων καταχρήσεων, ἡ Ἀρχιερωσύνη σας νά ἀναγγέλλητε εὐπαρρησιάζοντως καὶ ὀνομαστὶ πρὸς ἡμᾶς διὰ νά ενεργῆται ἐντεῦθεν ἡ ἀναγκαία διόρθωσις. Εἶναι δὲ χρέος ἀπαραίτητον ὑμῶν τῶν ἐν ἐπαρχίαις προϊσταμένων ἀδελφῶν, καὶ ἀμετάθετος ἡμετέρα ἐκκλησιαστικὴ προσταγή, καὶ ἀπόφασις ἐννομος πρὸς τοῖς ἀνωτέρω διαληφθεῖσι περὶ τῶν ἀπηγορευομένων συνοικεσίων, νά ἐπεξεργάζησθε ὁμμάτων βολαῖς ἀγρόπνοις καὶ τὰ λοιπὰ πάντα ὅσα περὶ αὐτῶν οἱ θεῖοι νόμοι καὶ ἱεροὶ κανόνες προῤῥηστικῶς ἀποφαίνονται, ἐπιτάττοντες καὶ τοὺς ἐκ μέρους σας ἐπιτρόπους, καὶ τοὺς ἱερεῖς τῶν ἐνοριῶν, νά προσέχωσι καλῶς καὶ αὐτοί, καὶ νά γίνηται ἀκριβῆς τῶν βαθμολογιῶν παρατήρησις, τόσον εἰς τὰ ἐξ αἵματος, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἐξ ἀγχιστείας, καὶ αὐτὰ τὰ ἐκ συγγενείας πνευματικῆς διὰ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος, καὶ μάλιστα τὰ τῶν δευτεροεξαδέλφων, καὶ ὅσα τὴν λεγομένην τῶν ὀνομάτων ἔχει σύγχυσιν, ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι εἰς μερικὰ μέρη ἐπαρχιῶν συνέβησαν τοιαῦτα ἐκ παροράσεως, καὶ ἀσυγγνώστου συγκαταβάσεως τῶν ἀρχιερατευόντων· ὅθεν ὅσα ρητῶς παρὰ τῶν ἱερῶν κανόνων, καὶ τῶν ἐν τῷ ἱερῷ Ἀρμενοπούλῳ κατεστρωμένων διαγραμμάτων κωλύονται, εἰς αὐτὰ εἶναι διὰ παντὸς ἀπηγορευμένη κάθε ἀρχιερατικὴ ἄδεια, καὶ εἴτε κατὰ τρόπον συγκαταβάσεως καὶ οἰκονομίας εἴτε ἄλλως πως μεθοδευομένη, παντάπασιν ἀσυγχώρητος παρὰ τῆς Ἐκκλησίας· ὥστε ἂν ἀπὸ τῆς σήμερον φωραθῆ κατατολμηθὲν κεκωλυμένον καὶ ἀθεσμον οἰουδήτινος βαθμοῦ συνοικέσιον, μετὰ τῆς διασπάσεως καὶ τῆς ἀφεύκτου ἐπαγωγῆς φρικωδεστάτων ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμίων κατὰ τῶν συναινεσάντων καὶ συμπραξαμένων ὅπωςποτε, καὶ οἱ τὰς τῶν γάμων ἐπιδόντες εὐχὰς ἱερεῖς, παντελεῖ καθαιρέσει τῆς ἱερωσύνης αὐτῶν καθυποβληθήσονται, καὶ ὁ τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης Ἀρχιερεὺς καὶ κυ-

ριάρχης, ἔκπτωτος ἔσται αὐτῆς, καὶ ἀποκήρυκτος παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς μηδαμῆ μηδαμῶς οὔσης ἀνεκτῆς τῆς μέχρι καὶ τῆς κεραίας αὐτῆς ἀθετήσεώς τε καὶ παραβάσεως τῶν ἱερῶν κανόνων. Οὕτω τοῖνυν γινώσκοντες, προσέχετε καλῶς ἑαυτοῖς καὶ ποιήσατε σύμπαντες καθὼς ὑμῖν γράφοντες ἐκκλησιαστικῶς παρακελευόμεθα καὶ μὴ ἄλλως ἐξ ἀποφάσεως, ἵνα καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἀπειρον ἔλεος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

αμιβ'.

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης
 Ὁ Καισαρείας ἸΩΑΝΝΙΚΙΟΣ Ὁ Ἐφέσου ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
 Ὁ Ἡρακλείας ΜΕΛΕΤΙΟΣ Ὁ Κυζίκου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ
 Ὁ Νικομηδείας ΛΘΑΝΑΣΙΟΣ Ὁ Χαλκηδόνος ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ
 Ὁ Δέρκων ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ὁ Βερροίας ΖΑΧΑΡΙΑΣ
 Ὁ Κρήτης ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Ὁ πρόεδρος Σηλυβρίας ἸΩΑΝΝΙΚΙΟΣ
 Ὁ Ἀγκύρας ΜΕΘΟΔΙΟΣ Ὁ Εὐρίπου ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
 Ὁ Σοφίας ΘΕΟΦΑΝΗΣ Ὁ Ἀγγιᾶλου ΕΥΓΕΝΙΟΣ
 Ὁ Μαρωνείας ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ Ὁ Σκοπείων ΑΝΘΙΜΟΣ
 Ὁ Σίφνου ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ Ὁ Δεβρών ΔΟΣΙΘΕΟΣ
 Ὁ Δυρραχίου ΣΙΜΟΥΝΑ

ΔΥΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΕΚ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ

ΥΠΟ

ΤΟΥ ΑΜΑΣΣΙΑΣ ΑΝΘΙΜΟΥ ΤΟΥ ΑΛΕΞΟΥΔΗ

Ἐκ τῶν κατωτέρω δημοσιευομένων δύο σημειωμάτων οὐκ ἀναξίων λόγου ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν τὸ μὲν ὑπὸ στοιχεῖον Α' ἀντέγραψα ἐκ χειρογράφου τεύχους διπτύχων τῆς Ἐκκλησίας ἀγίου Γεωργίου τῆς ἀκροπόλεως Βερατίου, τὸ δὲ ὑπὸ στοιχεῖον Β' ἐκ χειρογράφου χάρτου προσκεκολλημένου τῷ δεξιῷ πίνακι ἀρχαίου ἐπὶ μεμβράνης Εὐαγγελίου εὐρισκομένου παρὰ τοῖς τέκνοις Παύλου Οἰκονόμου, κατοίκου τῆς αὐτῆς ἀκροπόλεως (ὀρθόδοξου συνοικίας Κάστρου) τῆς πόλεως Βελεγράδων.

Α'

Μνήσθητι Κύριε ὑπὲρ τοῦ δούλου σου Σκουριπέκη καὶ τῆς συμβίου αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ.

Πατέρες ἅγιοι, οὗτος ὁ Σκουριπέκης ἐχάρισε τῆς Μονῆς τοῦ Μεγάλου Θεολόγου (1) καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου βιβλία κς' τὰ διαλεκτὰ καὶ τὰ κριτώτερα, ὅταν ἐκούρσεψαν οἱ Σέρβοι τὰ Βελαγράδα ἠνέταζαν, ἐκρεμνοῦσαν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὰς ρύμνας ἀπέσω εἰς τὸ Κάστρον. Ὁ παπᾶς Θεόδουλος δὲ ἐκεῖνος θαρρῶντας εἰς μικρὰν ἐνόρην ἐπαρακάλεσεν τὸν τοιοῦτον καὶ ἀπῆγε τον ἕως τὸν Πύργον εἰς τὴν μεγάλην πόρταν τοῦ Κάστρου καὶ ἀπογλύτωσαν τὰ τοιαῦτα κς' βιβλία καὶ ἐκουβάλησάν τα ἔσω εἰς τὸν Κουλάν εἰς δ' φοράς ὁ ἱερομόναχος ἐκεῖνος εἰς τὸν ὦμον του καὶ εἰς τὰς χεῖρας του ἀπὸ β'. Οἱ σύντροφοί του δὲ ἐκούρσεβαν καὶ ἀδιαφοροῦσαν. Τοῦ ἱερομονάχου δὲ οἱ ἀδελφοὶ ἐξέφυγον καθὼς καὶ ὅλον τὸ Κάστρον. Καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὸν μέγαν Θεολόγον καὶ τὸν ἅγιον Γεώργιον εἶπεν τὸ ὁ Θεὸς συγχωρήσῃ καὶ τοὺς δύο. Εἰ δὲ καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸ θέμα τῶν Βελαγράδων πρέπον ἐστὶ πατέρες νὰ τὸν ἔχετε ἀναγκαῖον φίλον καὶ πεπληροφορημένον ἐπεὶ οὐδὲν ἀμέλησε τὴν α' ἡμέραν. Εἰ δὲ εἶχεν παραδιαβῆ ἢ α' οὐδένα ἤθελεν εὐρεθῆ ὅτι τὴν δευτέραν ἡμέραν ἦλθαν ἀπὸ τὸν Τιμουραν (2) οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Βλάχοι καὶ ὑπέσκαφταν καὶ τοὺς νεκροὺς καὶ ἐνόσησεν ὁ Σκουριπέκης διὰ πολλῶν ἡμερῶν καθὼς καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη ἡμέρα δ'. Ἰουλίου εἰς τὰς ε'. καὶ εἰς τὰς ζ'. ἐσείσθη τὸ κάστρον ἡμέρα ε'. καὶ ἐσκορπίσθησαν οἱ Βελαγράδινοι ἐκ Καστρωθεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἐν τῷ ,σξδ'. ἔτει (= 1356). Εἰσὶ δὲ τὰ βιβλία τὰ ὅποια ἀπεγλύτωσεν ὁ αὐτὸς Σκουριπέκης τὸν ἱερομόναχον Θεόδουλον ἐν πρώτοις οἱ ἐξαήμεροι οἱ θ' [μηναιᾶ] κομμάτια ζ'. ἦτοι Σεπτέμβριος, Ὀκτώβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος, Ἰανουάριος καὶ ἄλλον

(1) Ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου εὐρίσκεται ἱερὸς ναὸς λειτουργῶν καὶ χρησιμεύων καὶ τὴν σήμερον εἰς τὴν κοινὴν λατρείαν τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ ἐν Καστρω Βερατίου.

(2) Τιμουραν. Τοῦτο εἶναι τὸ γνωστὸν ὄρος Τιμόρ ἐπιτοπίως λεγόμενον, κείμενον ἐξ ὄρας μακρᾶν τοῦ Βερατίου πρὸς ἀνατολὰς. Παρὰ τῆ βορείῃ πλευρᾷ τοῦ ὄρους τούτου εἶναι ἡ δημοσία ὁδός, δι' ἧς συγκοινωνοῦσι μετὰ τοῦ Βερατίου αἱ πόλεις τῆς Κάτω Μακεδονίας Κορυτζά, Καστοριά καὶ αἱ λοιπαί.

κομμάτι Ἀνουάριον καὶ τὸ Καλοκαιρινόν. Συναξάρια βιβλία γ'. Θεολόγον. Στιχηράρην τὸ διπλοτονισμένον καὶ ἄλλον ἐν παλαιόν. Ἀπόστολος καὶ Πραξαπόστολος. Τριώδιον. Προφήτας. Ὀκτώηχος. Ἀγιογεωργικὸν τὸ Ρωμαϊκόν. (δυσξύμβλητος λέξις). Μηναιᾶ κομμάτια ε'. ἦτοι Αὐγουστος Σεπτέμβριος, Ὀκτώβριος Ἀνουάριος, Φεβρουάριος τὰ καλλίτερα. Τὸ Ψαλτήριον τοῦ κτήτορος μὲ τὴν χροσογραμμίαν. Τὸ σεντοκόπουλον μὲ τὰ δικαιώματα εὐρίσκονται ἐσήκωσεν ὁ παῖς Θεόδουλος ἐπὶ τοὺς Σέρβους. Τετραευάγγελον Βουλγαρίας. Τετραευάγγελον τὸ οἰκειόχειρον τοῦ Χρυσοστόμου ἀσημόγραφον (1). Τὸν Πραξαπόστολον τὸν Πολίτικον. Ἀγιογεωργικόν. Ἐξαγό-

(1) Ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίας Εὐαγγελιστρίας ἐν Καστρω Βερατίου ὑπάρχει κώδιξ περιέχων τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς καὶ τὰ κείμενα αὐτῶν ἐπὶ πορφυρᾷ μεμβράνης γεγραμμένα δι' ἀργυρᾷς μελάνης. Ὁ κώδιξ οὗτος ἐστὶ κεκοσμημένος ἔξωθεν δι' ἀργυροῦ ἐλάσματος καὶ τίθεται εἰς προσκύνησιν τῶν ἐκκλησιαζομένων τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Λέγεται δὲ ἡ βίβλος γραφεῖσα δῆθεν ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου, ἀλλ' ὅμως ἡ γραφή καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ γραψίματος εἶναι τοῦ Η' ἢ Θ' αἰῶνος· ἔλαβε δὲ, φαίνεται, χώραν ἢ τοιαύτη φήμη ἐξ ἄλλης αἰτίας, τῆς ἀκολούθου. Ἐν τῷ ἐπίσης ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Βελεγράδων (Βερατίου) ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου εὐρίσκεται ἕτερος κώδιξ ἐκ πορφυρᾷς μεμβράνης ἀργυροτέυκτος ἐμπεριέχων τὸ κείμενον τῶν δύο ἱερῶν Εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Μάρκου εἰς φύλλον, γεγραμμένος δὲ δι' ἀργυρᾷς ἐπίσης μελάνης, οὗτινος τὰ κεφαλαῖα εἰσι γεγραμμένα διὰ χρυσοῦς μελάνης· ἅπαντα δὲ τὰ γράμματά εἰσι τῆς κεφαλαιώδους γραφῆς (unciales). Καὶ τὰ μὲν τοῦ κειμένου σχηματίζουσι μικρὰ κεφαλαῖα, τὰ δὲ ἀρχικά εἰσι μεγαλείτερα. Ἐπὶ τοῦ ἀριστερᾷ τῆ ὀρώντι, πίνακος ἔσωθεν ἀναγινώσεται ἡ ἐξῆς σημείωσις διὰ γραψίματος ἀρχαίου μεταγενεστέρου ὅμως τοῦ κειμένου τοῦ Εὐαγγελίου, ἔχουσα οὕτω·

« Βλέπετε οἱ ὀρώντες τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου οἰκειόχειρα γράμματα τοῦ παρόντος τούτου Εὐαγγελίου, ὄντος αὐτοῦ εἰς Ἀντιόχειαν τὴν αὐτοῦ πατρίδα, ὑπάρχοντος αὐτοῦ διακόνου τοῦ Εὐαγγελίου. Μέχρι γοῦν τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἐγράφοντο παρὰ πολλῶν τὰ λυτὰ γράμματα, πλὴν δὲν ἐφθασεν ἵνα τονίσῃ τὰς δυνάμεις τῶν γραμμάτων διὰ χρυσοῦς σημείων, ἡγουν ὀξείας, βαρείας, περισπωμένας, δασείας καὶ ψιλᾶς. Ἐπειδὴ γοῦν κομμάτια ἦσαν τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, τὸ γοῦν παρὸν Εὐαγγέλιον Ματθαίου καὶ Μάρκου ἐστὶ, ὃ δὲ Λουκᾶς καὶ ὁ Ἰωάννης ἐχάθη τὸ τοιοῦτον κομμάτιον· ὃ γὰρ κτήτωρ τοῦ Θεολόγου ἔφερε ταῦτα ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ ἐνεκεν θείας καὶ θαύματος μόνον εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου καὶ εἰς ἐνδειξιν τοῦ πόθου αὐτοῦ, ὃν εἶχε πρὸς τὸν Χριστὸν· ἡ δὲ κατάλυσις τοῦ παρόντος Εὐαγγελίου γέγονεν οὖν κάποι' ὅτε ἐκούρσευσαν τοῦ Θεολόγου βιβλία Φράγγοι λεγόμενοι Καμπανέσιοι. Ὁρᾶτε βαφὴν τῶν χαρτίων ἐξαισίον, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐμόρφωσιν τῶν γραμμάτων; ἀλλὰ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεολόγου τὸ γραφέν ἐν τῇ Πάτμῃ λυτὰ εἰσι τὰ τούτου γράμματα, καθὼς ταῦτα ἐώρακα οἰκέτοισ ἐμοῦ ὀφθαλμοῖς ἐν τῇ Ἐφέσῃ ».

Ἐν τῷ κειμένῳ τῶν Εὐαγγελίων τοῦ κώδικος τούτου ἐλλείπουσι παντελῶς οἱ τόνοι καὶ τὰ πνεύματα καὶ αἱ συνήθειαι στιγμαί. Ἀπέσχε δὲ ὁ γράψας τοῦ νὰ τηρήσῃ τὸν

Γ Κ Μ Ν
 ΑΥΤΟΙΣΟΙΣΚΑΙ
 ΗΤΟΙΜΑΣΑΝΤ
 ΤΑΧΑ.
 ΟΨΙΑΣΑΕΓΕΝΟ
 ΜΕΝΗCΑΝΕ
 ΚΕΙΤΟΜΕΤΑΡΕ
 ΔΟΔΕΚΑΜΛΘΗ
 ΤΩΝ ΚΑΙΛΙCΟΙ
 ΤΑ
 Β

κανόνα της γραμματικής, ἀλλ' ἔθεσε τὸ εὐφρονικὸν ἢ ἀδιακρίτως πρὸ τε τῶν ἀπὸ φω-
 νηέντος ἀρχομένων λέξεων καὶ πρὸ τῶν ἀπὸ συμφώνου.
 Τοῦ ἐν λόγῳ κώδικος τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐπισυνάπτομεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ

ρασεν τὸ μέγαν Εὐαγγέλιον (1), καὶ τὸ μικρὸν τὸ ἐπιτραχήλιον μὲ
 τοὺς Ἱεράρχας ἐσήκωσεν. Ἐσήκωσεν τὸ Τραπεζόφορον καὶ ποδείας
 ς'. καὶ τὰ ς'. σκεπάσματα εἰς τὰς ἁγίας εἰκόνας. Ἐρευνήσατε,
 πατέρες ἅγιοι, καὶ εἰ μὲν εἰ δὲ τύχοι νὰ ἔλθουν ἄλλοι
 καὶ θέλει βουλευθοῦν νὰ ἀρατίσουν εἰ δὲ τὰ ἀλοιώσει ὅσα
 γράφουν ἢ κόψει ἔστω ἐπικατάρατος καὶ ἀφωρισμένος ἀπὸ πατρὸς
 υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀπὸ τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον καὶ τὸν
 μέγαν Θεολόγον καὶ ἀπὸ τὸν ἅγιον Γεώργιον καὶ ἀπὸ τὸν κτήτορα
 τῆς Μονῆς τοῦ Κοινοβίου ὅτι μὲ φόβον καὶ τρόμον ἐπῆρα τὴν ψυχὴν
 καὶ τὸ σῶμα μου ὅσο καὶ τὰ ἐκλείσα εἰς τὸν Κουλάν. (Ἐπον-
 ται γραμμαὶ δυσζύμβλητοι).

B'

Ἐγὼ Δαναηλ Ἱερομόναχος καὶ καθηγουμενος τῆς μονῆς ἁγίου νι-
 κολάου τον πενταρχοντιων (2) ἐξεβαινω μὲ τὸν αὐθέντην μου τον
 κυρ Θεόδωρον τὸν Μουζάκη καὶ ἐπέρνω μὲ τὸν εμαυτον μου αρχαιον

κειμένου ἀπόσπασμα πανομοιότυπον, ὃ ἐπιθυμῶν δὲ μαθεῖν πλεονα περὶ τοῦ κώδικος
 τοῦ Εὐαγγελίου τούτου ἀναγνώτω τὰ γεγραμμένα ἐν σελ. 114 τῆς Ἱστορικῆς περιγρα-
 φῆς τῆς Μητροπόλεως Βελεγράδων ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Βελεγράδων Ἀνθίμου Δ.
 Ἀλεξούδη, ἡμετέρας ἐκδόσεως ἐν Κερκύρῃ 1868, καὶ ἐν τῷ γαλλιστὶ ἐκδοθέντι ἐγγει-
 ριδίῳ «Τὰ Ἑλληνικὰ χειρόγραφα τοῦ Βερατίου τῆς Ἀλβανίας, ὃ τε χρυσοῦς κώδιξ
 τοῦ Ἀνθίμου Ἀλεξούδη καὶ ὁ πορφυροῦς κώδιξ Φ ὑπὸ Πέτρου Βαττιφόλ ἱερέως
 τῶν Παρισίων. Ἐν Παρισίοις 1886», ὃ ὁποῖος ἐν τῷ ἀξιολόγῳ τούτῳ συγγράμματι
 του ἀνάγει τὴν εἰκόνα τοῦ γραψίματος τοῦ κειμένου τῶν δύο Εὐαγγελιστῶν Ματθαίου
 καὶ Μάρκου εἰς τὸν Β' ἢ Γ' αἰῶνα.

(1) Τὸ ἐνταῦθα μνημονευόμενον Εὐαγγέλιον ἔστι μέγας κώδιξ, περιέχων τὰ κείμενα
 τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν ἐπὶ λευκῆς μεμβράνης εἰς φύλλον προσκλινοῦσης εἰς τὸ
 κίτρινον. Ἔστι δὲ κτῆμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Μητροπόλεως Βερατίου τῆς ἀνεπηγε-
 μένης εἰς μνήμην τῆς καιμῆσεως τῆς Θεοτόκου καὶ διατηρεῖται ὡς καὶ οἱ ἄνω μνημο-
 νευθέντες κώδικες μετ' εὐλαβείας καὶ καθαριότητος καὶ ἔχει τοὺς πίνακας αὐτοῦ κεκο-
 σμημένους δι' ἀργυροῦ ἐλάσματος μετὰ εἰκόνων, ἃς φιλοκάλως ὁ χρυσοχόος ἐσφυρηλά-
 τησεν ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος οἷς ἐπὶ τοῦ ἐλάσματος τὴν τριαυτὴν χρονολογίαν, καθ'
 ὃν τρόπον καὶ οἱ ἄνω μνημονευθέντες δύο κώδικες φέρουσιν ἐξωθεν ἐσφυρηλατημένας ἐπὶ
 τῶν ἐλασμάτων τὰς εἰκόνας τῶν Εὐαγγελιστῶν καὶ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἐτέρων ἱε-
 ραρχῶν καὶ τὰς χρονολογίας τῆς τῶν πινάκων ἐπαργυρώσεως.

(2) Πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως Βελεγράδων μίαν καὶ ἡμίσειαν ὄραν μακρὰν ὑπάρχει
 ἡ ἐν λόγῳ κώμη τῶν Πενταρχοντιῶν, χωρίον τανῦν κατοικούμενον ὑπὸ γεωργῶν Χρι-

εὐαγγέλιον εκλογάδην εγκοσμησμένον με σταυρὸν ἀργηροχρυσον και τεσσαρας εὐαγγελιστας δεύρανον· και τετραβαγγελον δεύρανον. Ἐξαήμερος κοματια διο τὸ πρῶτον και τὸ δεύτερον· κατὰ Ματθαῖον. Θεολόγος δεύρανος. Θεολόγος βαβηκηνος διηερμηνευμένος. Ἀναστάσιος δεύρανος. Ζουναρᾶς. Νομημον βαβηκηνον με κοκίνο τομάρην. Ἀντίοχος βαβήκηνος. Ἐφραίμ. βαβηκηνος. Ψαλτήριον δεύρανον διηερμηνευμένον. Προφητία βαβηκηνον. Ηρμολόγιον βαβήκηνον τόνησμένω. Κατηχησης βαβήκηνη. Τηπηκὸν δεύρανον ἱεροσολημιτικόν. Σχηματολόγιον βαβήκηνον. Μηναιῶν καθημερινῶν εξαμηναιῶν δεύρηνον· ἡγουν Σεπτέβριος. Ὀκτόμβριος. Νοέμβριος. Δηκεμβριος. Ἰανουάριος και Φεβρουαριος. Εὐχολόγιον βαβηκηνον. Ὅλα ὁμοῦ κοματια ἡκοση. Φελόνην μεταξοτόν. Σταυρὸς εγκοσμησμένος μη τὴν θήκην. Ἐπιτραχήλιον πράσινω βλατῆ (1), και ποδέα ὄμια. δηλοθηρον μεταξοτόν τὸ ἔδωκεν ὁ Μπάλας (2), ποδέα κόκκηνη μη τὸν σταυρὸν, ποδαῖα βλατῆ κήτηρνὲ ολοφαντη με πολία. Μανδηλυ μαγναδάρηκον (3). Χρυσοβουλα· ὀροκηκληα τῆς Πενταρχοντηας και τῆς Βρεάστεανης (4) εἰς δύο σακούλια. Μανάλη χαλκὸν τὸ ἡσοδεύματος (5)· κατζὴν χαλκόν· και παραδηδω τα· πρῶτον τὸν Θεὸν και τὸν αὐθέντην μου τὸν μέγαν Νικόλαον· εἰς τὰς χεῖρας τοῦ αὐθέντου μου τοῦ Θεοδώρου τοῦ Μουζάκη (6)· νὰ ἦνεν εἰς τον κελάρι και νὰ τὰ ἐπηβλέπει ὁ Κελλάρης ὁ Θεοτόκης ἀσφαλεις· και ἤτης θέλει ἐνθημηθῆ και βου-

στιανῶν και Μωαμεθανῶν και ὀνομαζόμενον Πεντροχοντή· ἐν αὐτῇ σίζεται και ἡ Ἐκκλησία τοῦ ἀγίου Νικολάου ἐν ἣ ὁ Χριστιανὸς ἐκκλησιάζονται, ἔστι δὲ αὕτη παναρχαλα, ἔσωθεν ἀγιογραφημένη· πρὸ τῆς πύλης δὲ τοῦ ναοῦ ἐν τῇ νάρθηκι ἐνθεν και ἐνθεν ἐπὶ τοῦ τοίχου φαίνονται εἰς σχῆμα τελείου ἀνδρὸς ὀρθοστάδην ὁ Βυζαντίου Αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος και ἕτερα πρόσωπα τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας.

(1) Ἡ λέξις βλατῆ ἦν ἀπαντῶμεν και ἐν τῇ σημερινῇ γλώσσῃ τοῦ γαλακτοῦ λαοῦ τῶν ὀρθοδόξων σημαίνει ὑφασμα χρυσοῦφαντον.

(2) Μπάλας. Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἡ οἰκογένεια αὕτη τοῦ Μπάλας ἡγεμόνευεν ἐν Σκόδρα τῆς Ἀλβανίας ὡς και κατὰ τὸν ΙΠ' αἰῶνα.

(3) Ἡ λέξις μαγναδάρικα και μαγναδάρικον νομίζομεν ὅτι σημαίνει ἐκπλον κεντητόν.

(4) Βρεάστεανη· κώμη κειμένη μίαν και ἡμισιαν εἴραν μακρὰν τῆς πόλεως Βελεγράδων πρὸς δυσμὰς, τὰ νῦν χωρίον κατοικούμενον ὑπὸ Χριστιανῶν ὀρθοδόξων και Μωαμεθανῶν και ὀνομαζόμενον ἤδη Μπρέστανι περὶ τοὺς πρόποδας τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ τανῦν ὀνομαζόμενου Σπιράγρι ὕρους, ὑπερ ὁ Βυζαντινοὶ ἱστοριογράφοι ὀνομάζουσι « Σφηναρήτους λόφους ».

(5) Τὸ ἡσοδεύματος, ἔστι τῆς εἰσόδου, κατὰ τὴν συνήθη τῆς λέξεως χρῆσιν.

(6) Μουζάκης. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Μουζάκη φαίνεται νὰ ἡγεμόνευεν ἐν Βελεγράδῳ

ληθῆ· ἤτε αὐθέντης ἤτε ἱερεὺς ἤτε ἀρχιερεὺς ἤτε κανῆς ἵνα ἐπάρη τῇ ἐξ αὐτὰ τὰ ἱερα και θεία βηβλήα ἤτε ἀπὸ ποδαῖας ἤτε ἐπητραχήλιον· ἤτε ἱερά, ἀπὸ ὧσα ἐξήβαλα ἐγὼ ὁ Δανηήλ καθηγουμενος και ἀμαρτολὸς ἱερομοναχος διὰ τὸν φόβον τον Τουρκὸν ἐκ τὴν σεβασμίαν μονὴν τοῦ μεγαλενδόξου Νικολάου. ἐχέτο τὰς ἀράς τῶν ἀγίων τριακοσίων δέκα και ωκτῶ θεοφόρων πατέρων· ἐχον ἀντήδηκον και τον μέγαν Νικόλαον ἐν τῷ νῆν αἰῶνι και ἐν τῷ μέλλοντι ἀμῆν. Ἐγράφη ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ εἰς τὰς ωκτῶ· κατενοπιον τοῦ ἐκκλησιάρχου τῆς ἐπισκοπῆς (1), και κυρίου Γαβρηήλ τοῦ αγιωσωφῆτου, και κυρίου Δημητρίου τοῦ Δοβρομηρου και τοῦ παπαῦ κυροῦ Στεφάνου τοῦ ὀστιάρεου, καμοῦ γραφέως τοῦ σκευοφύλακος και νομηκοταβουλ-λαρίου, ἐπὶ ἔτους, ςϞϞ. (6950 = 1442).

(ὑπογραφή δυσξύμβλητος), (ὑπογραφή δυσξύμβλητος).

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΩΠΟΤΟΥ

ΤΩΝ ΚΛΑΒΡΥΤΩΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ ΠΥΡΓΟΥ

Περὶ τοῦ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως λειτουργοῦντος καθιδρύματος τούτου και πολλαχῶς ὑπηρετήσαντος τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἔθνους παραθέτω ἐνταῦθα ὀλίγα, περὶ ὧν σημειώσεις ἔλαβον ἐκ τῶν ἐγγράφων τοῦ κ. Ἦλ. Λεοντοπούλου ἐκ Σωποτοῦ.

Τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον Σωποτοῦ ὠκοδομήθη αὐτόθι ἐν ἔτεσι 1796 και 1797 δαπάνῃ και ἀφιερῶματι τοῦ ἀειμνήστου Ἀθανασίου Τσί-

ἀπὸ τοῦ ΙΔ' μέχρι τοῦ ΙΠ' αἰῶνος λήγαντος και τὰ μέλη αὐτῆς συνηγωνίσθησαν μετὰ τοῦ Γεωργίου Καστριώτου. Ἰσχυατος δὲ ἀπόγονος μνημονεύεται ὁ Ἰωάννης Μουζάκης και ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος, περὶ ὧν ὑπομνήματά τινα εὗρων πρὸ ἐτῶν ὁ μακαρίτης Κάρολος Χόφφ ἐν ἰδιωτικῇ τινι βιβλιοθήκῃ τῆς Νεαπόλεως ἐδημοσίευσεν ἐν τοῖς Chroniques Gréco-romanes. Berlin, 1873. σ. 270 κ. ἔ.

(1) Ἐπισκοπὴν ἐνταῦθα ἐγνωσὶ τὴν τῶν Βελεγράδων

πηρα, τῆς αὐτῆς κώμης Σωποτοῦ γεννήματος καὶ θρέμματος, ἐπιμελεία δὲ τῶν Λεοντίου Τσακίρη καὶ Γεωρ. Γιαννακοπούλου, ἐπίσης Σωποτινῶν, ὡς ἐξῆς.

Ὁ Ἄθαν. Τσίπηρας ἐχρημάτισεν ἔμπορος, ἰδίᾳ ἐν Πάτραις, ἀλλὰ τῷ 1769, ὅτε ἐγένετο ἡ πρώτη ἐν Πελοποννήσῳ ἐπανάστασις, μετέβη εἰς Ζάκυνθον, ἐνθα διέσωσε τὴν κινητὴν αὐτοῦ περιουσίαν καὶ συνεχίσας τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1774 ἐξ ὑδρωπίας. Καταλιπὼν λοιπὸν διὰ διαθήκης 50000 γροσίων διένειμεν αὐτὰ εἰς τρία κληροδοτήματα, ἧτοι 15 χιλ. γροσίων πρὸς οἰκοδομὴν ἑλληνικοῦ σχολείου ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Σωποτῷ, 15 χιλ. πρὸς διανομὴν εἰς ἱερεῖς, ἐκκλησίας, μονὰς καὶ πτωχοὺς, καὶ 20 χιλ. εἰς τοὺς κληρονόμους καὶ συγγενεῖς, διορίσας μάλιστα ἐπιτρόπους διὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ σχολείου τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Γεώργιον Σταυράκην, τοὺς πατέρας τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαιῶ καὶ τοὺς προκρίτους τῶν ἑαυτοῦ συμπολιτῶν. Ὁ Γ. Σταυράκης ὁμῶς ὡς καθολικὸς ἐπίτροπος λαβὼν τὸ διὰ τὸ σχολεῖον ὠρισμένον ποσὸν μετέβη εἰς Τεργέστην, ἐνεκα τῆς ἐκ τῶν Ἀλβανῶν ἀναρχίας καὶ ἀνησυχίας ἐν τῇ χερσονήσῳ, καὶ ἐκεῖ διέμενον ἐμπορευόμενος, ὅτε μετὰ εἴκοσιν ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀ. Τσίπηρα, τῷ 1794, φθὰς εἰς βαθὺ γῆρας καὶ ἄτεκνος ὢν, συνησθάνθη ἐν τύψει συνειδότης τὸ ἀνατεθὲν αὐτῷ βαρὺ χρέος καὶ ἔγραψε πρὸς τοὺς προκρίτους πατέρας τοῦ Μεγάλου Σπηλαιῶ καὶ τοὺς προὔχοντας Σωποτοῦ νὰ πέμψωσιν ἀντιπρόσωπον αὐτῶν πρὸς παραλαβὴν τῶν χρημάτων διὰ τὴν σύστασιν τοῦ σχολείου καὶ τὴν ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν πληρωμὴν τῶν διδασκάλων. Ἄλλ' οἱ Σπηλαιῶται δὲν ἐνέδωκαν εἰς τὴν παραγγελίαν τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου, ἀλλ' ἐζήτησαν νὰ παραλάβωσι τὰ χρήματα πρὸς ἰδρυσιν τοῦ σχολείου οὐχὶ ἐν Σωποτῷ, ἀλλ' ὅπου αὐτοὶ ἤθελον νομίσει καλόν. Ἄλλ' ὁμῶς ἰδόντες οἱ ἐν Σωποτῷ τὸν κίνδυνον ἐκ μέρους τῶν μοναχῶν ἀπέστειλαν εἰς Τεργέστην ὡς ἀντιπρόσωπον αὐτῶν τὸν Γ. Γιαννακόπουλον, ὅπως παραστήσῃ αὐτοπροσώπως τὰ συμβαίνοντα καὶ τὰς ἀδίκους προθέσεις τῶν μοναχῶν. Ἐνεκα λοιπὸν τούτων ἔγραψεν ὁ Σταυράκης πρὸς τοὺς ἐν Σωποτῷ νὰ ἰδρύσωσιν αὐτόθι τὸ κατάστημα δι' ἰδίων ἐξόδων, νὰ καταστρώσωσι τοὺς λογαριασμοὺς καὶ νὰ πέμψωσιν ἔπειτα τὸν αὐτὸν Γιαννακόπουλον εἰς Τεργέστην, ὅπως παραλάβῃ τὰ χρήματα, ἀδιαφοροῦντες διὰ τοὺς Σπηλαιῶτας. Ἄλλ' οἱ Σωποτινοὶ ἐκ τῆς μὴ συγ-

χρόνου ἀποστολῆς τῶν χρημάτων πρὸ τῆς ἐνάρξεως ἠδιαφόρησαν, ὡς εἰκός, ὅτε ὁ Λεόντιος Τσακίρης, προεστὴς τότε τῆς κώμης ταύτης, φιλότιμος δὲ ὢν καὶ φιλομαθής, καὶ ὁ ῥηθεις Γ. Γιαννακόπουλος συνεφώνησαν καὶ ἀνέλαβον ἀμφότεροι κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Σταυράκη μόνοι δι' ἰδίων ἐξόδων τὴν θεμελίωσιν καὶ ἀποπεράτωσιν τοῦ σχολείου ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀντιδράσεως καὶ τῆς χλεύης τῶν λοιπῶν, οἵτινες μόνον ἐν τέλει συνέδραμόν πως ὡς πρὸς τὴν ἐκ Καλαβρύτων ἐξάωρον μεταφορὰν τῶν κεράμων.

Τότε δὲ καὶ ὁ Σταυράκης πληροφορηθεὶς τὴν περάτωσιν τοῦ ἔργου προσεκάλεσεν εἰς Τεργέστην τὸν Εὐστάθιον Τσίπηραν, ἀνεψιὸν τοῦ κληροδότου, καὶ τὸν Γ. Γιαννακόπουλον, εἰς οὓς ἐπλήρωσεν εἰς μετρητὰ 15 χιλ. γροσίων, καὶ διώρισε τὸν μὲν πρῶτον ἔφορον, τὸν δὲ δεῦτερον μετὰ τοῦ Α. Τσακίρη ἐπιτρόπους τοῦ σχολείου. Ἐπλήρωσε λοιπὸν ὁ ἔφορος δι' ἐξόδα οἰκοδομίας 3 χιλ., κατέθηκεν εἰς τὴν κοινότητα Σωποτοῦ 5 χιλ. ἐπὶ τόκῳ 10 % καὶ ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ ἐπὶ τῷ αὐτῷ τόκῳ 7 χιλ. μέχρι τοῦ 1814, ὅτε κατετέθησαν παρ' αὐτοῦ ἐπίσης ἐντόκως ἐν τῇ μονῇ τῶν Ταξιαρχῶν, ἐνθα ἔμενε τὸ κεφάλαιον τοῦτο μέχρι τοῦ 1836, ὅτε ἀνεδέχθη ἡ κυβέρνησις ὅλα τὰ χρεῖα τῆς μονῆς ἐκείνης.

Τελειωθέντος λοιπὸν οὕτω τοῦ σχολείου, προσεκλήθη τῷ 1798 ὁ ἐκ Στρεζόβης γέρων διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς ἱερομόναχος Γαλακτίων, μαθητῆς τοῦ ἐξ Ἀραχώβης τῶν Καλαβρύτων Παρθενίου, διδασκάλου ἐν Τριπόλει τῷ 1760, καὶ ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1801, μεθ' ὃ ἐδίδαξεν ἐπὶ τριετίαν (1801-1804) ὁ ἐκ Κερτέζης τῶν Καλαβρύτων Δοσίθεος, μαθητῆς τοῦ Π. Παλαμᾶ. Ἀλλὰ μεταβάντος εἴτα τοῦ Δοσιθέου τῇ προτραπῇ τῶν ἐπιτρόπων εἰς Χίον, ἵνα διδαχθῇ μαθηματικὰ καὶ φιλοσοφίαν, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ἵνα ἐπιστρέψῃ καὶ διδάξῃ αὐτὰ ἐν Σωποτῷ, ἐκλήθη ἵνα διδάξῃ ἐν τῷ σχολείῳ πρῶτον μὲν Ἀγάπιος ὁ ἐκ Παγκρατίου τῶν Καλαβρύτων, μαθητῆς Ἡσαίου τοῦ Ἀργείου ἐκ τοῦ ἐν Δημητσάνῃ σχολείου, ἀπὸ τοῦ 1804 μέχρι τοῦ 1806, καὶ δεῦτερον ἀπὸ τοῦ 1807 μέχρι τοῦ 1808 ὁ Δημ. Ἡπειρώτης, μαθητῆς τῶν Ἰωαννίνων. Εἴτα δὲ μείναντος κεκλεισμένου τοῦ σχολείου ἐπὶ 1 1/2 ἔτος ὁ μνησθεὶς Δοσίθεος, συμπληρώσας ἐν Χίῳ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, διαμείνας δὲ καὶ ἐπὶ ἔτος ἐν Σμύρνῃ ὡς προσωρινὸς διδάσκαλος, ἐπανῆλθε κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ εἰς Σωποτόν, ὅπου

έγένετο ένθουσιωδώς δεκτός. Διεφημίσθη λοιπόν ανά πάσαν τήν Πελοπόννησον ότι έδίδασκεν έν Σωποτῷ μαθηματικός και φιλόσοφος, τούτου δ' ένεκεν έδραμον εις Σωποτόν, ὅπως διδαχθῶσιν, εκ τῶν πλησιεστέρων έπαρχιῶν άπειροι μαθηται άλλων σχολείων, ὡς ὁ εκ Τριπόλεως Ρήγας Παλαμήδης, ὁ μετέπειτα γερουσιαστής, οί εκ Βαρθάρας τῶν Καλαβρύτων Λυμπεράκης και Θεοχαρόπουλος, ὁ εκ Χαλκιανίκων τῆς Αίγιαλείας Ιεροδιάκονος Βησσαρίων, ὁ Προκόπιος Οίκονόμου, πρώην έπίσκοπος Ἄνδρου, ὁ πρώην Ἀκώθης και εἶτα άποθανῶν έπίσκοπος Τριπόλεως Δανιήλ, ὁ Κωνστ. Ζωγράφος εκ Καλαβρύτων, οί Λύσανδρος Βιλαέτης και Ἀγαμέμνων Λύγερινός εκ Πύργου, ὁ ιατρός Νικ. Παπαλεξόπουλος, ὃν ἤγαγε μεθ' έαυτοῦ εκ Σμύρνης, και άλλοι πολλοί, εκτός τῶν έντοπίων Μιχαήλ Κούκα, Χαράλαμπος Λοντοτσακίρη κλ. Παραλαβῶν δ' ὡς υποδιδάσκαλον τόν Χ. Λοντοτσακίρην και σχολαρχήσας έν Σωποτῷ μέχρις Ἰανουαρίου τοῦ 1814, υπεχρεώθη βίᾳ σχεδόν υπό τῶν έν Καλαβρύτοις άρχόντων, ὅπως διδάξη έν τῷ εκεί σχολείῳ, ὡστε και εκείνου έσχολάρχησεν επιτυχῶς μέχρι τοῦ 1821, μείναντος οὔτως έν Σωποτῷ διαδόχου αὐτοῦ τοῦ Χ. Λοντοτσακίρη απ' άρχῆς τοῦ 1814 μέχρι τέλους τοῦ 1815. Μείναντος δέ καθ' ὅλον τὸ 1816 και 1817 κλειστοῦ τοῦ σχολείου ένεκα τῆς άδιαφορίας τοῦ έφόρου και τῶν προύχόντων Σωποτοῦ, ἕως δέ και εκ διαφωνίας αὐτῶν, διωρίσθη τῷ 1818 ὁ εκ Σωποτοῦ Ἰω. Σακελλαριάδης και έδίδαξεν επί έτος ὀλόκληρον, ὅτε τόν Ἀπρίλιον τοῦ 1819 διωρίσθη πάλιν ὁ Χ. Λοντοτσακίρης και έδίδαξε μέχρι τοῦ Μαρτίου τοῦ 1821, ὅτε ἡ έκραγεῖσα επανάστασις ἠνάγκασεν αὐτόν τε και τοὺς λοιπούς, ὅπως ὀπλισθῶσι και τρέχῶσιν εις τὰς μάχας υπέρ τῆς έθνικῆς άποκαταστάσεως. Τῷ δέ 1823 προσεκλήθη εκ τρίτου εις Σωποτόν ὁ Δοσίθεος και οὔτω διδάσκων έν τῷ μέσῳ τῆς επανάστασεως έτρεχε τῆδε κακείσε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ επί τῶν επιδρομῶν τοῦ Ἰμβραίμη, ὅτε και τὸ σχολεῖον κατεκάνη υπό τῶν επιδραμόντων εις Σωποτόν Τούρκων, και έδίδασκεν έν τοῖς ὄρεσι και τοῖς σπηλαιῶσι τήν νεολαίαν τοῦ τόπου και διέμεινεν εκεί μέχρι τοῦ 1830, ὅτε ὁ Ἰω. Καποδίστριας διώρισεν έφόρους τοὺς Χ. Λοντοτσακίρην και Ἀναγνώστην Φάσσον, έφ' ὧν διωρίσθη διδάσκαλος ὁ εκ Θήρας Ἰάκωβος Μανώλασος, ὃστις, άρξάμενος τῆς διδασκαλίας κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1831, έδίδαξε μέχρι τοῦ 1834 επιτυχῶς έντο-

πίους τε και ξένους εκ τῶν έπαρχιῶν Καλαβρύτων, Ἠλείας, Καρυταίνης και άλλαχόθεν, γραμματικῆν, μαθηματικά και φιλοσοφίαν, μεθ' ὃ μετετέθη εις Πύργον. Τούτου δέ μαθηται υπῆρξαν ὁ πρό τινων έτῶν άποθανῶν μητροπολίτης Ἀθηνῶν Προκόπιος, ὁ μακαρίτης Στέφανος Στεφανόπουλος πολλακίς βουλευτής και πρόεδρος τῆς βουλῆς, ὁ κ. Σωτηρόπουλος, ὁ Λυκουργος Κρεστενίτης, ὁ εκ Κοντοβαζαίνης Ἰω. Βασιλειάδης, ὁ εκ Σκουπίου Παν. Ιερεὺς Χαχάμης και πλείστοι άλλοι. Μετὰ τοῦτον οί έφοροι διώρισαν τόν Σπήλιον Οίκονόμου Λοντοτσακίρην εκ Σωποτοῦ. μαθητῆν Δοσιθέου και Μανωλάσου, διδάξαντα πατριωτικῶς μέχρι τοῦ 1836, ὅτε μετετέθη εις Πάτρας και ὅτε πλέον, συσταθεισῶν τῶν δημοτικῶν άρχῶν, ανέλαβεν ἡ κυβέρνησις τὰ τοῦ σχολείου. Ἀλλὰ τοῦτο, καιπερ, ὡς εἴρηται, άρχαιότατον ὃν και έν κόμη συγκεντρωτικῆ ὡς ανέκαθεν έδρα δήμου και εἰρηνοδικείου εκ πολλῶν δήμων συγκειμένου κείμενον, οὔτως ἡμελήθη υπό τῶν εκάστοτε κυβερνήσεων, ὡστε και άτελές μέχρι χθές και πρότριτα έμενε και ἡ βιβλιοθήκη αὐτοῦ κατεστράφη και τὸ οἰκοδόμημα ὀσημέραι καταρρέει. Ἐσχάτως τέλος συμπληρωθέν δια τοῦ διορισμοῦ σχολάρχου εύχόμεθα ὅπως συνεχίση τήν περιφανῆ αὐτοῦ Ιστορίαν δια τῆς διαδόσεως τῶν γραμμάτων εις τὰ περι αὐτὸ χωρία και κόμας.

ΤΟΥΡΚΟΣ ΕΙΜΑΙ, ΒΟΥΛΛΑ ΚΟΦΤΩ

γπο

ΒΛΑΣΙΟΥ ΣΚΟΡΑΒΑΗ

Ἐν Στενημάχῳ, Φιλιππουπόλει και ταῖς πέριξ εκεί ελληνικαῖς κόμαις παίζεται μέχρι τοῦ νῦν παιδιὰ τις άπλή μέν, πολυσήμαντος ὁμως και προσοχῆς άξία καθ' ἡμᾶς.

Ἡ παιδιὰ αὐτῆ καλεῖται, ὡς έν τῇ επικεφαλίδι σημειοῦται, Τούρκος εἶμαι· βούλλα κόφτω. Ἀγνοῶ δέ αν και έν άλλαις ελληνικαῖς]χώραις εἶναι έν χρήσει.

Βούλλα, ὡς γνωστόν, σημαίνει σφραγίς. Ἐν Θράκῃ δέ βούλλαν λέγουσι και τήν υπό τοῦ άρχιερέως διδομένην άδειαν γάμου· συνεκδο-

χικῶς δ' ἐννοεῖται καὶ αὐτὸς ὁ γάμος, τὸ στεφάνει. Ἡ ἄνω λοιπὸν φράσις, δι' ἧς ὀρίζεται ἡ παιδιὰ, δηλοῖ· Εἶμαι Τούρκος, δῆλον ὅτι ἀπὸλυτος κύριος τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας τοῦ ῥαγιαῶ, καὶ διὰ τοῦτο κόπτω, διαλύω τὸν ἱερώτατον δεσμὸν δύο διὰ τῆς βούλλας (τῆς εὐλογίας τῆς ἐκκλησίας) συνδεθέντων προσώπων, ἐπομένως ἀρπάζω τὴν γυναῖκα φονεύων ἢ ἄλλως ἀφανίζων καὶ ἀπομακρύνων τὸν σύζυγον.

Ἡ παιδιὰ λοιπὸν εἶναι μικρὰ τις ἀλληγορικὴ παράστασις θλιβερῶν καὶ συγκινητικῶν σκηνῶν, αἵτινες βεβαίως κατὰ τοὺς δεινοὺς χρόνους τῆς στυγεράς δουλείας δὲν ἦσαν σπάνια. Ἐχρησίμευε δὲ ἀρχαιότερον μὲν, ὅτε ἡ τυραννία ἐμαίνετο, ὡς φωνῆ ἀγρυπνοῦντος φρουροῦ « γρηγορεῖτε! », βραδύτερον δὲ ὡς διαρκῆς ὑπόμνησις μίσους ἀσπόνδου κατὰ τῶν δεσποτῶν, οἵτινες οὐδὲν ἱερὸν ἐσεβάσθησαν.

Παίζεται δὲ ἡ παιδιὰ κυρίως ὑπὸ γυναικῶν ἐγγάμων ἢ καὶ ὑπὸ παρθένων ὡς ἐξῆς.

Αἱ παίζουσαι κρατούμεναι ἀπὸ τῆς χειρὸς ἀνὰ δύο τοποθετοῦνται κατὰ ζεύγη εἰς μακρὰν σειρὰν ὀπισθεν ἀλλήλων. Τότε γυνή τις ἢ καὶ ἀνὴρ προχωρεῖ κατὰ μέτωπον καὶ ἰστάμενος εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπὸ τοῦ πρώτου ζεύγους ἐκτείνει ἀπειλητικῶς τὴν χεῖρα καὶ ἀναφωνεῖ « Τούρκος εἶμαι· βούλλα κόπτω! » Τὸ πρῶτον ζεῦγος (ὑποτιθέμενον ἀνδρόγυνον) κατ' ἀρχὰς διστάζει, εἶτα δ' εὐθὺς ἀφίνει τὰς χεῖρας καὶ τρέπεται εἰς ταχείαν καὶ ἄτακτον φυγὴν ἐκατέρωθεν τῆς γραμμῆς πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὁ δὲ Τούρκος καταδιώκει τὴν ἑτέραν τῶν γυναικῶν ὅπως συλλάβῃ αὐτὴν καὶ τὴν ἀρπάσῃ ἀπὸ τῆς συντρόφου τῆς (τοῦ συζύγου). Καὶ ἐὰν μὲν αἱ ἀποχωρισθεῖσαι καὶ φεύγουσαι κατορθώσωσι νὰ ἐνωθῶσι πάλιν, χωρὶς μηδετέρα νὰ συλληφθῇ ὑπὸ τοῦ διώκοντος, τοποθετοῦνται πάλιν ὡς ζεῦγος ὀπισθεν τῶν ἄλλων, ὁ δὲ Τούρκος ἐπαναλαμβάνει τὴν αὐτὴν πράξιν πρὸς τὸ δεύτερον ζεῦγος, ὅπερ τῶρα ἀποτελεῖ τὸ μέτωπον τῆς γραμμῆς. Ἐὰν ὁμοῦς κατορθώσῃ ὁ διώκων νὰ ἐγγίσῃ διὰ τῆς χειρὸς τὴν διωκομένην πρὶν αὕτη ἐνωθῇ μετὰ τῆς συντρόφου τῆς, τότε αὐτὸς μὲν καταλαμβάνει μετὰ τῆς αἰγματοπιθείσης τὴν πρώτην θέσιν, ἡ δὲ χωρισθεῖσα παίζει τὰ τοῦ Τούρκου. Καὶ οὕτως ἐξακολουθεῖ τὸ παιγνίδιον ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐν μεγίστῃ ζωηρότητι καὶ εὐθυμίᾳ.

Τοιαύτη ἡ παιδιὰ αὕτη, μίμησις οὔσα στυγερῶν πράξεων τῶν δεσπο-

τῶν τοῦ ἔθνους, ἀσκοῦσα μὲν τὰς παιζούσας εἰς δρόμον καὶ ἐπιδεξίαν φυγῆν, διατηροῦσα δ' ἐν συγκινήσει τὴν ἀγάπην τῆς συζυγικῆς πίστεως, τέρπουσα διὰ τοῦ δρόμου καὶ τῶν ἐλιγμῶν, τὴν ὑγείαν δὲ καὶ εὐρωστίαν κρατύνουσα, ἄτε γινομένη ἐν ὑπαίθρῳ.

Ἐν γένει ἐπικρατεῖ γνώμη, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως — καὶ ἐπομένως πολὺ περισσότερον μετ' αὐτὴν — ἦτο παντελῶς ἀπογεγυμνασμένος παντὸς γενναίου ἐθνικοῦ φρονήματος, ὅτι οὐδεὶς εὐγενῆς παλμὸς ἐκράδαινε τὰς ἴνας τῆς καρδίας, οὐδεμία ἐθνικὴ ἰδέα ἐνεφώλευεν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ.

Φαίνεται ὁμοῦς ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶναι τοῦλάχιστον ὑπερβολικὴ, καὶ ἐξ ἀγνοίας ἀδικοῦμεν τοὺς ἀμέσους ἡμῶν προγόνους. Δὲν δύναται βεβαίως νὰ εἴπῃ τις ὅτι κατὰ τὸν 15' καὶ 16' αἰῶνα μ. Χ. ἤκμαζε τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς τῶν μηδικῶν πολέμων ἢ τῆς τοῦ Δημοσθένους· ἐξ ἀπαντος ὁμοῦς ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ἦτο πάντῃ ἐστερημένος εὐγενοῦς φρονήματος. Πολλὰ λείψανα καὶ παραδόσεις μαρτυροῦσι τοῦτο, ἐνῶ αἱ γνώσεις ἡμῶν περὶ τοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τὴν σκοτεινὴν ἐκείνην ἐποχὴν εἶναι πολὺ περιορισμένοι, εἴτε διότι ἐλλείπουσι μνημεῖα, εἴτε διότι δὲν προῆλθον ἔτι εἰς φῶς. Διὰ νὰ ἐξιχνιασθῇ ὁ βίος ἔθνους τινὸς καὶ δηλωθῇ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν τινι παρελθούσῃ ἐποχῇ, δὲν ἀρκοῦσι πάντοτε καὶ μόναι αἱ ἱστορικαὶ πηγαί· πολλάκις μάλιστα αἱ πηγαὶ αὗται δὲν εἶναι διόλου διαυγεῖς οὐδὲ πισταί, καὶ τοιαῦτα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ ἱστορήματα τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν, οἵτινες φαίνεται ὅτι οὐδὲ εἶχον γνῶσιν ἀκριβοῦς τῆς πραγματικῆς ἐθνικῆς καταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ζῶντες συνήθως ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τοῖς αὐλικοῖς κύκλοις, οἵτινες, φαίνεται, ἤκιστα ἀπεικόνιζον τὸ γνήσιον πνεῦμα τοῦ λαοῦ. Διὰ ταῦτα μεγίστη ἐπιμέλεια πρέπει νὰ καταβάλληται εἰς τὴν περισυλλογὴν καὶ τῶν ἐλαχίστων μνημείων τῶν ζώντων ἔτι ἐν τῷ ἑλληνικῷ λαῷ καὶ δυναμένων ν' ἀναπαραστήσωσιν εἰκόνα ὡς οἶόν τε ἀληθῆ τοῦ βίου καὶ τοῦ φρονήματος τοῦ ἔθνους πρὸ τῆς ἀλώσεως καὶ μετ' αὐτὴν. Διὰ τοῦτο ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης ἄξιός ἐστιν εἶναι πρὸς τὴν Ἱστορικὴν καὶ Ἐθνολογικὴν Ἐταιρίαν καὶ τῷ Γλωσσικῷ Συλλόγῳ Κοραῆ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλ. Φιλολογικὸς Σύλλογος, ὅστις μετὰ μεγίστου ζήλου καὶ διὰ πάσης ἐνεργείας ἐπιδιώκει τὴν συλλογὴν τῶν τοιούτων πολυτίμων μνημείων, τὰ ὅποια καὶ ἀποθησαυρίζει ἐν τῷ σπουδαιότατῳ αὐτοῦ περιοδικῷ.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΥΠΟ

ΒΑΣΙΛΙΟΥ ΣΚΟΡΔΑΛΗ

Α'.

Ἐξ ἐντύπου παλαιοῦ βιβλίου τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς Φιλιππουπόλεως ἐσταχυολόγησα τὰ ἐξῆς χειρόγραφα σημειώματα.

1712. Ἐπέρασεν ὁ σουλτάν ἀχμέτης ἀπὸ τὴν Φιλιππούπολιν καὶ πᾶγη εἰς τὸ ντουσπάτι.

1765 ἀπριλίου 1 ἀπόθανεν ὁ μακαρίτης ὁ αὐξέντιος ὁ Φιλιππουπόλ.

1765 δεκεμβρίου 5 ἦλθεν ὁ σαμουήλ ὁ Φιλίπ.

1767 ἀπριλίου 13 ἡμέρα παρασκευῆ ξημερόνοντας τῆς διακαινησίμου ξεγύμνωσαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου δημητρίου τῆς Φιλιππουπ. καὶ ἦταν ὁ βοηθόδας ὅπου τὴν ξεγύμνωσεν ὁ μουσταφᾶς ἀρμενογύρισμα.

1769 σεπτεμβρίου 10 ψόφησεν ὁ μολᾶς τῆς Φιλιππουπόλ.

1770 φεβρ. 12 ξημερόνοντας σαββάτου πᾶησαν νὰ πατήσουν οἱ γιανίτσαροι τοὺς κάτω μαχαλάδες καὶ ἔρριψαν καμπόσα τουφέκια οἱ ῥωμαῖοι, διὰ νὰ φυλαχθοῦν, καὶ τὸ πουρνὸ λιάμισαν εἰς τοῦ Χασάν ἀγᾶ τὸ κονάκι τρεῖς ὀνομάτους ῥωμαίους καὶ ἕναν κρέμασαν λέγοντας, οἱ ῥωμαῖοι σήκωσαν κεφάλι.

1770 Μαρτ. 4 ξημερόνοντας τὴν πέφτην ἔγινε γιαγκίλι εἰς τὴν Φιλιππούπ. μεγάλο καὶ κάγηκαν μὲ σπήτια μὲ ἀργαστήρια χάνια μαγαζία τζαμία ὅλα 500. εἴκοσι ὀνομάτοι ἦταν ὅπου τὰ ἀναψαν.

1771 μαίου 10 γέννησε τοῦ Μιχάλη γούναρη ἡ ὄρνιθα ἕνα αὐγὸ δράμια 30 καὶ ἡ ὄρνιθα βουργάρικη.

1771 μαίου 16 ἦλθεν ὁ ἐλτζῆς τοῦ μόσκοβου ὅπου ἦτον στὰ δυμότειχα κλεισμένος καὶ διὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ τῆς νεμτζίας τὸν τόπον νὰ πηγαίῃ εἰς τὴν μοσκοβίαν.

1771 ἰουνίου 5 ἔγινε θανατικὸς μεγάλος στὴν Φιλιππούπ. καὶ ἔφυ-

γαν ὁ κόσμος εἰς τὰς χώρας πῆγα καὶ ἐγὼ ὁ παπᾶ νικόλαος εἰς τὴν κάκληνι (1) καὶ ἐκάθισα τρεῖς ἡμισυ μῆνας εἰς τὰ τούρκικα καὶ ἦλθα στὴν Φιλίπ. σεπτεμβρίου 19.

1772 ἰαν. 10 ἡμέρα τρίτη κοντὰ τοῦ εἰκινδι φώναξεν ὁ τελάλης διὰ νὰ σφαλίσουν τὰ τσαρσία καὶ νὰ ὀρίσουν οἱ τούρκοι εἰς τὸ μεχκεμὲ καὶ οἱ ῥωμαῖοι εἰς τὰ σπήτια τοὺς καὶ ἔκαμαν κάμποσον ζάπι, καὶ ὁ κόσμος θάρρεψε θὰ μᾶς κόψουν καὶ ἔγεινεν ἀλαλαγμός.

1772 φεβρ. 22 ἦλθεν ἕνας κιουτζικ τζαούσης ἀπὸ τὴν πόλιν, καὶ καθὼς ἦλθεν, ἀρχίνισε νὰ πνίγῃ νὰ κρημνάξῃ ῥωμαίους τούρκους, κατζίβέλους, ἀρμένους καὶ κάθισεν, ἔβαλε καὶ ἔκαμαν κατᾶστιχα τὰ ρουφέτια οἱ ἄρχοντες τὰ χωριά, καὶ βγήκαν αὐτὰ ὅπου ἔδοσαν τοὺς γιανιτζάρους πουγγιά. πουργατοῦσε καθημέραν μὲ τεπτίλι λογιῶν τῆς λογιῆς, καὶ δὲν ἀπόμεινεν οὔτε ἕνας γιανίτσαρος, τοὺς ἔβαλε καὶ (ἐφθαρμένη μία λέξις) κεφέλιδες ἕνα τοῦ ἄλλου, τοὺς ἔδεσε νὲ ἡζηρ (οὔτω).

1772 σεπτεμβρ. 30 ξημερόνοντας ὀκτωβρίου ἀπὸ ἐσπέρας κυριακὴ βράδῳ ἔγεινεν ἔκλειψις σελήνης καὶ ἦτο πανσέληνος.

1775 δεκεμβρ. 29 ἦλθε τὸ δεύτερον ὁ Σαμουήλ Φιλιππουπόλ.

1778 φεβρ. 18 ἔκαψαν τὸ μοναστήρι τῶν ἀγ. Θεοδώρων εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μακαρίου εἰς αὐτὸν τὸν χρόνον ὅπου τὸ ἔκαμεν.

1778 αὐγ. 15 ξεγύμνωσαν τὸ μοναστήρι τῆς Ρίλας καὶ τὸ ἔκαψαν 150 κλέπτει, σκότωσαν καὶ μερικοὺς καλογήρους.

1780 ὁ Σαμουήλ ἔγεινεν Ἐφέσου καὶ ἦλθεν ὁ Κύριλλος.

1788 ὀκτωβρ. 17 ξημερόνοντας τρίτη ἔγεινε πυρκαῖα καὶ κάγηκαν ἕως τρεῖς χιλιάδες ἀργαστήρια χάνια τζαμία ὀσπήτια μαγαζία, ἀργαστήρι δὲν ἀπόμεινε.

1795 Ἰαν. 2 ἐπωλήθη ἕνα αὐγὸ ὄρνιθίσο παρ. 8.

Ἐἶτα:

ἕνα παρᾶ σκόροδα,

ἕνα παρᾶ κρομύδια,

1 ὀκά ἐλαῖς παρ. 10,

1 ὀκ. παστουρμαᾶ παρ. 16,

παξιμάδι ὀκάδ. 12 παρ. 36

1 ὀκ. λάδι παρ. 24.

(1) Χωρίον ἀπέχον τῆς Φιλιππουπόλεως μίαν ὥραν, κατοικούμενον ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων.

B'.

Ἐν χειρογράφῳ τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης, περιέχοντι τοὺς κανόνας τῶν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων, εὐρηγνται τὰ ἐξῆς σημειώματα ἱερέως Μαργαρίτου, γεννηθέντος τῷ 1687.

1719 ἔγεινε θανατικὸς πολὺς.

1720 ἦλθεν ὁ χρύσανθος ὁ πατριάρχης ἱεροσολύμων.

1750 τῆς μεταμορφώσεως ἡμέρα δευτέρα ὅ ὥρα τῆς ἡμέρας ἔγεινε μέγας σεισμός, ὅλα τὰ τζαμιά ἔπεσαν καὶ μερικὰ σπήτια.

Γ'.

Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς Μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, οὗ πλεῖστα ἐν ἀρχῇ σελίδες καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἐλλείπουσιν. Ἀρχεται ἀπὸ 1634, ἀρχιερατεύοντος Χριστοφόρου, καὶ περιέχει ἀποφάσεις τινὰς καὶ ἄλλας πράξεις. Ἐπικρατεῖ δ' ἐν αὐτῷ μεγίστη ἀμάθεια.

Ἐν σελ. 84 ἐκ τινος πράξεως φαίνεται ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ ἀμπᾶ ἦτο 18 ἄσπρα ὁ πῆχυς (1693). Ἐν σελίδι 88 Καταγραφὴ πραγμάτων καὶ ἀξία αὐτῶν: ὄσπῆτι γρ. 200 — ἕτερον 50 — μάνδρα 50 — τζιφλῆκι 400 — βουτζια γρ. 80 — 2 ληνοὶ γρ. 50 — καζάνια 70 — 50 στρέμ. ἀμπέλια γρ. 625 — ἄλογο καὶ γαῖδοῦρι γρ. 40 — βώδια καὶ ἀμάξι γρ. 25 — 200 ὄκ. τυρι γρ. 25 — τουφέκια σπαθιά γρ. 20 — τοῦ ἀργαστηρίου σερμαγές γρ. 50 — 220 πρόβατα γρ. 340. (ἔτος 1695).

Ἐν σελ. 94 ὄνομα γυναικὸς ἐκ τοῦ χωρίου Μαρκόβου (παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν, ἐνθα σήμερον ὀμιλεῖται ἡ βουλγαρικὴ γλῶσσα) Ἀρθοῦλα (1691). Ἐν σελ. 95 ὄνομα γυναικὸς ἐξ Ἀμπελιανοῦ (συνουκίας τῆς πόλεως Στενημάχου) Λασκαρίνα (1692).

Ὁ διδάσκαλος τοῦ Φραντζιστηρίου (Φιλιππουπόλεως) Λεοντάριος ἐλάμβανε μισθὸν ἐτήσιον γρ. 200 ἐπὶ Θεοκλήτου ἀρχιερέως 1730 (σελ. 131). Ὑποδιδάσκαλος ἦτο τῷ 1792 ὁ Ἀναστάσιος παπᾶ Γεωργίου. εἶναι δὲ οὗτος ὁ γνωστὸς ὕστερον καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀναστάσιος Λευκίας.

ΠΟΙΗΜΑ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΤΟΥ ΜΑΡΙΝΟΥ ΦΑΛΙΕΡΗ

ΥΠΟ

JOHN SCHMITT

Δημοσιεύοντας τοῦτο τὸ ἀνώνυμο ποίημα μὲ παρατήρησεις στὴ γλῶσσα ποῦ εἶναι γραμμένο κέκεινο, πρέπει νὰ δεῖξω πρῶτα ποιὸς ἦταν ὁ ποιητὴς, καὶ δεύτερο, ποιὰ εἶναι ἡ σχέση του μὲ ἄλλα παρόμοια ποιήματα. Τὸ ποίημα τοῦτο βρίσκεται ἀντάμα μὲ μερικὰ ἄλλα ἐρωτικὰ κομμάτια καὶ μὲ τὸ γνωστὸ ἀλληγορικὸ ποίημα τοῦ Φαλιέρη, ποῦ ἀναφέρει ὁ Κρούμπαχερ (Gesch. der byz. Litt. 408), εἰς ἓνα χάρτινο χειρόγραφο τῆς Νεαπόλεως (III, B, 27) γραμμένο, καθὼς φαίνεται, στὸν 15' αἰῶνα. Ὁ ποιητὴς βλέπει ἓνα ὄνειρο στὸν ὕπνο ποῦ κοιμᾶται τοῦ παρουσιάζονται ἡ Μοῖρα, ἡ Ποθοῦλα κ' ἡ Ἀθοῦσα καὶ τοῦ συντυχαίνουν μὲ καλὰ λόγια. Στὸ τέλος ὁ Φαλιέρης αἰσθάνεται θερμὴν ἀγάπη γιὰ τὴν Ἀθοῦσα, ἀλλὰ ὁ πόθος του δὲν πραγματοποιεῖται, καθὼς θὰ τὸ ἴδοῦμε σὲ ὀλίγο. Εἰς ἐκεῖνο τὸ ποίημα ὁ τίτλος εἶναι γραμμένος καθαρώτατα ἱστορία τοῦ φαλιέρου ἀλλὰ στὰ ἀκόλουθα ἐρωτικὰ κομμάτια λείπει ὁλότελα. Ἀφοῦ ὁμως ἄλλη ἐπιγραφή δὲν ὑπάρχει, δὲν εἶναι ἀμφισβολία πῶς ἐκεῖνος ὁ τίτλος ἀναφέρεται εἰς ὅλη τὴ σειρά, δηλαδὴ ἕως ἐκεῖ ποῦ ἀρχίζει στὸ φύλλο 125 τὸ μυθιστόρημα τοῦ Ἀπολλωνίου (1). Καὶ ἄλλα σημάδια ἀκόμα,

(1) Τοῦτου τοῦ μυθιστορήματος γνωρίζομε α' τὸ ἀνομοιοκατάληκτο κείμενο ποῦ ἐξέδωσε ὁ W. Wagner, Carmina, 248 καὶ β' ὅλες τὲς διάφορες ἐκδόσεις τῆς Βενετίας ποῦ εἶναι « ριμάδες » καθὼς ἔλεγον στὸ Μεσαίωνα (ἰδὲς Κρούμπαχερ σελ. 435). Σύμφωνα μὲ ταῦτες εἶναι καὶ τὸ ἀναφερόμενο χειρόγραφο, καὶ ὁ codex Ambrrosianus Y 89 sup. (ἰδὲς Legrand, Bibl. gr. vulg. II Préface 60). Ἀλλὰ ἡ διαφορά μεταξὺ τοῦ α' καὶ τῶν δευτέρων εἶναι μεγάλη καὶ ριζική· οἱ « ριμάδες » δὲν εἶναι παράφρασεις

καθώς τὸ ὕφος, οἱ ιδέες, ἡ πλοκὴ κ' ἡ γλῶσσα ἀποδείχνουν ὅτι ὁ Φαλιέρης ἦταν ὁ ποιητής. Καὶ στὸ ἓνα καὶ στὸ ἄλλο γίνεται λόγος περὶ 'Ερωτοκρατίας' καὶ τὰ ὄνειρα ἀκόμα εἶναι σχεδὸν ἀπαράλλαχτα. Ὅμοια εἶναι καὶ τὰ δύο ἢ κακότυχη διακοπὴ τοῦ ὄνειρου καὶ τῆς ὄνειρεμένης εὐτυχίας.

Γιὰ νὰ σαφηνίσωμε τὸ τελευταῖο, πρέπει νὰ προσθέσωμε ἐδῶ τὸ τέλος τοῦ ἀλληγορικοῦ ποιήματος, γιατί λείπει στὸ χειρόγραφο ποῦ ἀναφέρει ὁ Λεγρὰνδ (1) καὶ ὁ Κρούμπαχερ, καὶ σώζεται εἰς ἐκεῖνο τῆς Νεαπόλεως. Ὁ ποιητής, ἀφοῦ ἐκέρδισε τὴν ἀγάπη τῆς 'Αθούσας, ὀρκίζεται πῶς θὰ μείνη πιστὸς τῆς γιὰ πάντα.

ΦΑΛΙΕΡΗΣ

Ἐρνέγω σου εἰς τὸ Χριστὸ κεῖς τὴν κερὰ τοῦ κόσμου, 117ν
ὥστε νὰ πάρη τὴ ζωὴ τούτην ὁ θανατὸς μου,
νὰ πακρατῶ τὸν πόθο σου στεριὸ καὶ μπιστεμένο . . .

Ἐδῶ τελειώνει τὸ χειρόγραφο τῆς Ἀμβροσιανῆς κέξακολουθεῖ ἐκεῖνο τῆς Νεαπόλεως:

ἤθελα κι ἀπὸ σὲν νὰ ἰδῶ τὸ τάσσεσαι μοσμένο.

ΛΘΟΥΣΑ

5 Κέγῳ αὐτὸ τὸ ἔποιες ὀρκονέγω καὶ τάσσω
ὄξω ἀπὸ τὴν ἀγάπη μας ἄλλο νὰ μὴ λογιᾶσω.

τοῦ α', ἀλλὰ εἶναι ἔργο τελειότερο καὶ, καθὼς φαίνεται καθαρά, ἀνεξάρτητο ἀπ' αὐτό περιέχει καὶ περισσότερες λεπτομέρειες. Οἱ στίχοι τοῦ ἐνὸς κειμένου δὲν συμφωνοῦν ποσῶς μὲ τοὺς στίχους τοῦ ἄλλου, κι ἂν δὲν σφάλω, τὸ β' μεταφράζει πιστότερα τὸ λατινικὸ πρωτότυπο. Μᾶς χρειάζεται μία νέα ἐκδοσὴ· ἀλλ' αὐτὴ, γιὰ νὰ εἶναι χρήσιμη, πρέπει νὰ ἔχη βᾶση ὄχι μόνον τὰ σπάνια δημοσιεύματα τῆς Βενετίας, ἀλλὰ καὶ τὰ χειρόγραφα ἢσα εἶναι γνωστά.

(1) Εἶναι ὁ ἴδιος cod. Ambrosianus Y 89 sup. Ὁ Legrand, Bibl. gr. vulg. II Prélude 62 δίνει τοὺς στίχους τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους.

ΦΑΛΙΕΡΗΣ

Ἔλω λουλουδοῦσα μου γλυκειά, ὦ τῆς καρδιᾶς μου πόρα (!)
ἔχεις τὸν νοῦ καὶ τὴν καρδιὰ ἀναπαυμένη τώρα.

ΛΘΟΥΣΑ

10 Οἱ δυσκολιές σου ἐκόπησα κι ὁ φόβος σου ἀπορρίχτη
καὶ ἡ ἀγάπη ἡμέρωσεν καὶ δέχτηκε καὶ σφίχτη.

ΦΑΛΙΕΡΗΣ

Καὶ μετὰ τοῦτο τὸ σκοπὸ· «τὸ φίλημα, κερά μου»!
εἶπα· «νάνοιξης, κέρχουαι μὲ τὴν ἐπεθυριά μου».
Καὶ μέσα 'ς τοῦτο τὸ χωριὸ — δὲν ἤμπορῶ ξεικάσω
καὶ ἀντὶ τῶν πολλῶν χρονῶν ἢ χρεῖα νὰ τὴ χορτάσω,
15 ἤρθεν ὁ φύλλος ἄπονος καὶ καρδιοδάγμασέ με
κι ἀπὸ τὴν ἐξεφκντωτῆ τὴν εἶχα ξύπνησέ με
καὶ μεταφνίδιο ξύπνησα ὡσάν παρατρεμένος.
Ἐχώνουμουν καὶ κρύβουμουν ὡσάν ἀστοχισμένος
καὶ μὲ τὸ ξανακύλισμα τάχατες νὰ γυρίσῃ
20 τὸνειρο πάλι πρὸς ἐμὲ νὰ μὲ παρηγορήσῃ.
Μετ' αὐτὴ τὴν ἀπαντοχὴ ὁ ἥλιος ἐβγήκε·
καὶ τοῦτο ὅλο τᾶδικο ὁ φύλλος μου τὸ ποῖκε.

ΤΕΛΟΣ

7 πόρα, ἴσως κυβερνήτρα; ὁ Σομαδέρας ἔχει πόρεμα, πορεμὸς καὶ πορευόμεαι = *governarsi quanto ai suoi lumi*. 8 ἀναπαυμένη· ὁ φθόγγος υ (=β) τοῦ ἀναπαυμένη, καθὼς συμβαίνει καὶ στὸ γ, π.χ. στὸ πᾶγμα, πᾶμα ἀδυνατίζει καὶ χάνεται πρὶν τοῦ μ, κῆτσι γίνεται ἀναπαυμένη. Καὶ τότε ἐκτείνεται πάλι τὸ α εἰς τὴ δίφθογγο αἶ, π.χ. χαῖμένος, καῖμένος κτλ., καθὼς τὸ ἐξηγᾶει πολὺ ὀρθά ὁ φίλος μου κ. Γ. Καλοσγούρος. 9 ἀπορρίχτει. 10 δέχτηκε καὶ σφίχτει. Ὁ ἀντιγραφίας συνηθίζει νὰ γράφῃ *κε*, ἀλλὰ βέβαια ἐπρόφερον *κετ*. 13 Ἡ ἔννοια μου φαίνεται νὰ εἶναι· δὲν ἤμπορῶ νὰ ξεικάσω (νὰ φανταστῶ) 'ς τοῦτο τὸ χωριὸ (τὸν τόπο ἢ τὴ στιγμὴ) πῶς, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια (τῆς ἀπελπισίας, ἔπρεπε) νὰ χορτάσω πάλι τὴ χρεῖα, δηλαδὴ νὰ μείνη ὁ πόθος μου ἀπλήρωτος. 14 ἢ χρεῖα τώρα νὰ τὴ γ. Ἡ τώρα εἶνε περιττὸ καὶ χαλαεῖ τὸ μέτρο. 17 παρατρε(γ)μένος ἴσως ἀπὸ τὸ παρατρέχω, καὶ συνώνυμο μὲ τὸ κατατρέχω = *rougssuivre*.

Ἐρχόμαστέ εἰς ἓνα δεύτερο ζήτημα ποιός ἦταν ὁ Μαρίνος Φαλιέρης; ἦτανε βλάστημα ἀπὸ τὸ εὐγενικὸ γένος τῶν δούκιδων τῆς Βενετίας, ἢ ἔλαβε ἐκεῖνο τὸ λαμπρὸ ὄνομα καὶ τὸ βάπτισμα ἀντάμα ἀπὸ κανένα ξακουστὸ σύντεκνο, καθὼς συνέβαινε τότε; τὸ δεύτερο εἶναι πολὺ πιθανώτερο. Ὅτι ἐζοῦσε στὴν Κρήτη, τὸ φανερόναι ἢ γλῶσσα του. Δὲν φαίνεται νὰ ἦταν Βενετὸς, ἀλλὰ στὲς ιδέες του δείχνει σωστὸς Ρωμαῖος. Στὴν Κρήτη ἐκείνης τῆς ἐποχῆς κάθε μορφωμένος ἐννοοῦσε καὶ ὠμιλοῦσε τὰ ἰταλικά, καὶ ἴσως ὁ ποιητὴς μαζί μὲ ἄλλα ἐθνικὰ καὶ μάλιστα δημοτικὰ παραδείγματα εἶχε ἐμπρὸς του καὶ κανένα ἰταλικὸ, ἀλλὰ δὲν ἤμποροῦμε γιὰ τὴν ὥρα νὰ τὸ βεβαιώσωμε. Μᾶς ἄφησε ἀκόμα ὁ Φαλιέρης ἓνα παραινετικὸ ποίημα, ποῦ εἶναι μίᾳ παράφραση τοῦ λεγομένου *Σπανέι* (1). Αὐτὲς οἱ πληροφορίες γιὰ τὸν ποιητὴ μας δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶγμα· ἔλαβε τὴν τύχη νὰ σωθῆ τὸ ὄνομά του. Θὰ ἦταν καλὸ νὰ ἠξεύραμε ἄλλο τόσο γιὰ πολλοὺς ἄλλους στιχουργοὺς τοῦ Μεσαιῶνα.

Καθὼς ἡ ἀλληγορία, ἔτσι καὶ ἡ ὄνειρογραφία εἶναι ἀγαπητὸ καὶ κοινὸ ὑποκείμενο στὸ Μεσαιῶνα, καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ καταφύγωμε στὴ λαμπρὴ μαρτυρία τοῦ *Δάντη*. Ἔχομε παραδείγματα χαμηλότερα ἀλλὰ καὶ σιμοτινιώτερα, καὶ εἶναι ὁ *Ἀπόκοπος* τοῦ *Μπεργαῆ* κ' ἡ *Ρίμα θρηνητικὴ* τοῦ *Πικατόρου*, ὅπου ὁ ποιητὴς, διαβαίνοντας ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ δράκοντα, τριγυρίζει τὸν Ἄδη. Ὁ Φαλιέρης δὲν κάνει ἄλλο παρὰ νὰ διηγήται τὰ ὄνειρά του ποῦ βλέπει στὸν ὕπνο του, ἢ ἂν θέλετε, στὴν ποιητικὴ του φαντασία. Καθὼς φαίνεται, κοιμάται πάντοτε, ἀλλὰ μὲ τὰ μάτια ἀνοιχτά. Ἦναι νὰ συγκινήσῃ τὴν ἀγαπημένη του μὲ τὴ διήγησιν τοῦ ὄνειρου, παρασταίνοντας ὅταν ἀληθινὰ ὄλ' αὐτὰ ποῦ τοῦ ἀρέσει νὰ βλέπῃ, ἂν καὶ ἴσως δὲν μποροῦν ποτὲ νὰ γίνουν, φαίνεται νὰ εἶναι ἓνας σκοπὸς ἀρκετὰ πραχτικὸς. εἶναι νόστιμο ὅταν κρᾶζει βοήθεια τοῦ τῆς Μοῖρας, κέρχεται αὐτὴ σωματικῶς, κάθεται στὴν καθέκλα ποῦ τῆς προσφέρει, τὸν παρηγορεῖ καὶ τοῦ δίνει θάρρος, ἀλλ' ὕστερα τὸν ἀφίνει, τὸ δύστυχο, νὰ ξεπνήσῃ ἀπὸ τὰ χρυσὰ του ὄνειρά του καὶ νὰ βρεθῆ γελασμένος. Σὲ τοῦτο τὸ μικρὸ ἐρωτικὸ δρᾶμα εἶναι τὰ δύο κύρια πρόσωπα, ἡ Μοῖρα καὶ ὁ Πρῶτος Ἐρωτας, ποῦ συμφωνοῦν εἰς ὅλα καὶ διευθύνουν τὴν

(1) Τὸ ἀναφέρω στὸ περιοδικὸ τοῦ Κρούμπαχερ I, σελ. 331.

τύχη τῶν ἐρωτευμένων. Ἡ Μοῖρα (καμμία φορὰ κ' οἱ τρεῖς Μοῖρες) καθὼς σαφηνίζεται καὶ στὸ ὠραῖο βιβλίον τοῦ Bernhard Schmidt (*Volksleben* 211) πλησιάζει τὸν ἄνθρωπον στὴν ὥρα ποῦ γεννιέται καὶ γράφει τὴν τύχη του 'ς ἓνα βιβλίον, τὸ βιβλίον τῆς Μοῖρας· ἢ καθὼς λέγει ὁ Φαλιέρης στ. 58, τοῦ μοιραίνει τὸ μελλόμενον. Προπάντων ἔχει σημασία γιὰ τὸ θηλυκὸ γένος (B. Schmidt 216), ἀφοῦ τὸ ὄνομα τοῦ κοριτσιοῦ, ἄμα γεννιέται, γράφεται μαζί μὲ τὸ ὄνομα τοῦ νέου ποῦ μιὰ φορὰ πρέπει νὰ τὸ πάρῃ γιὰ γυναῖκα. Ἔτσι ἐξηγεῖται καλὰ ἢ πολὺ στενὴ σχέση ποῦ κρατοῦν στὰ πλάσματά μας οἱ Μοῖρες μὲ τοὺς Ἐρωτες. Τὸ μοιρογράφημα πρέπει ἐξ ἄπαντος νὰ ἐκπληρωθῆ· εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο θέλημα, κείναι ἓνα ὅμοιον ποίημα εἶναι μεγαλῆτερη ἢ ἐξουσία τοῦ ἀπὸ τοὺς ὀρισμοὺς τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀπὸ τὴν εὐχὴ τοῦ Πατριάρχου. Στὰ ἐρωτικὰ πλάσματα τοῦ Μεσαιῶνα καὶ στὴ φαντασία τοῦ σημερινοῦ λαοῦ (1) ἔχει κάτι τι ἀπὸ τὴν παντοδυναμία τῆς ἀρχαίας Μοῖρας, ποῦ ἦταν πότε ἀνώτερη ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ Δία, πότε ἴσια μὲ αὐτόν (2). Τοῦτο φαίνεται καὶ στὸ ποίημα τοῦ Βελθάνδρου καὶ τῆς Χρυσάντζας (Legrand, *Bibl. gr. vulg.* 125), καὶ μίᾳ ἀνάλυσιν αὐτοῦ τοῦ στιχουργημένου μυθιστορηματος θὰ φανερώσῃ ἔαστερώτερα τὴν ιδέα μου.

Βελθάνδρος, ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ροδοφίλου, βασιλέως τῶν Ρωμαίων, ἀφίνει τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀγαπημένον του ἀδελφόν, τὸ Φίλαρμο, καὶ σὰν καλὸς καθαλλάρης (*chevalier*) (3) πάει μὲ τρία παι-

(1) Ἐδῶ στοὺς Κορφοὺς ὁ χωρικός λέγει· εἶσαι κολογραμμένος καὶ ἐννοεῖ· στὸ βιβλίον τῆς Μοῖρας, στὸ μοιρογράφημα. Ἔχει καὶ τὴ λέξιν· μοιρογράφος καὶ λέγει· ἦτανε γραφτὸ μου. Ὁ Σολωμὸς (τὰ Ἐβραϊσκόμμενα σελ. 128) ἔχει· κ' ἡ μοῖρα ὅ,τι καὶ ἂ θέλῃ ἄς γράφῃ. Πολλὰ ἄλλα παραδείγματα βρίσκονται στὸ βιβλίον τοῦ B. Schmidt, π.χ. τὰ γραψίματα, σημεῖα ποῦ οἱ Μοῖρες, ὅταν γεννιέται ἓνα παιδί, τοῦ ἀφίνουν στὴ μύτη ἢ στὸ μέτωπον (σελ. 212). Στὰ ἀνύπαντρα κορίτσια ποῦ θέλουσιν ἀντρα εὔχονται· καλὴ Μοῖρα. Ἰδὲς καὶ A. Thumb, *Zur neuere Volkskunde, Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, Heft 3, 1892*. Σὲ πολλὰς λέξεις ἔμεινε αὐτὴ ἡ ρίζα· καλὸ-καὶ κακόμοιρος, μοιράζω καὶ μοιράδι συνώνυμα τοῦ μερίζω καὶ μερτικό.

(2) Καὶ στὸ Μεσαιῶνα ἡ Μοῖρα ἔχει μίᾳ θέσιν κοντὰ στὸ Θεόν·

νὰ δώσῃ δ Θεός κ' ἡ Μοῖρα μου κ' ἡ εὐχὴ γὰρ τῶν γονέων

Χρονικὸ τοῦ Μωρέως στ. 2677.

(3) Ἐπιθυμοῦσα νὰ ἀναλύσω τὸ μεσαιωνικὸ ποίημα μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ συγγραφέα, καθὼς μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ τὴν χάριν π. χ. στὴν ἀγγλικὴ φιλολογία, ὅπου λάμπει ἀκόμα ὁ ἱστορικὸς χρωματισμὸς τοῦ περασμένου, Ἄλλὰ ἐσκέφτηκα ἀμέσως, ὅτι ἐχάθηκε γιὰ

δόπουλα (pages, écuvers), ζητώντας να δοξαστή με τολμηρά κατορθώματα (aventures). Ύστερα από πολλά τολμήματα, φτάνει στα σύνορα της Τουρκίας κοντά στην Αρμενία, στο κάστρο της Ταρσοῦ· εκεί ήταν ένα ποταμάκι και μέσα στα νερά του έλαμπε μία φλόγα που σπιθοβολούσε. Με περιέργεια μεγάλη ακολούθησε το ποτάμι ως που ηύρε ένα λαμπρότατο κάστρο, κήταν το Έρωτόκαστρο. Άλλα τὰ γράμματα που ήταν άπάνω στην πόρτα γραμμένα έφοβέριζαν με μιὰ τρομερή κατάρα όποιον ήθελε τολμήσει να μπή μέσα στο κάστρο. Ο Βέλθανδρος όμως θαρρεύει και άφοβος μπαίνει μέσα μοναχός του. Εκεί βλέπει πολλά πολλά πράγματα που δεν είχε ιδεί ποτέ, λιοντάρια και πουλιά περιεργα, όλα από πέτρα καμωμένα, και στο τέλος φτάνει στην πηγή του « πυροφλογοπόταμου » (στ. 268) και ιδού ! ήταν εκεί ένα ζώο πελεκητό

την Ελλάδα ή γλώσσα του Μεσαιώνα. Ένα παράδειγμα μόνο θα εξηγήσω την ιδέα μου. Η λέξη *καβαλλάρης* (καβαλλάριος = λατ. *caballarius*) εσήμαινε πρώτα καθώς και τώρα· όποιος, καλά ή κακά, στέκεται στο άλογο άπάνω. Τούτη τη λέξη την εύγένισε ο δυτικός φεουδαλισμός· στο μεσαιωνικό στρατό ύλη ή δύναμη ήτανε στο ιππικό και 'ς αυτό μόνον οι εύγενείς μπορούσαν να λάβουν μέρος. Κι όταν έμπηξαν οι ιδέες της καβαλλαριστώνης στην Ελλάδα, τότε ή λέξη αυτή έγινε τιμητικός τίτλος καθώς ήτανε κι άλλου. Η αλήθεια είναι που δεν ήμπαρετε να νοήξετε ένα ρωμαίικο βιβλίο της εποχής εκείνης χωρίς να παντήσετε εκεί το *ρηήσιμο*, τὸν *εύγενικό* ή τὸ *φρόνιμο καβαλλάρη*. Πώς θα τό έλέγαμε σήμερα; ο *καβαλλάρης* έγινε πάλι *kavaliar* και δεν είναι πλέον ο *kavaliar*· *ιππέυς* και *ιππύτης* είναι αναχρονισμοί. Στην ανάλυσή μου ήθέλησα να διατηρήσω τὸ *καβαλλάρης* για να της δώσω μεσαιωνικό χρωματισμό και εβρέθηκα υποχρεωμένος να τό εξηγήσω θέτοντας σέ παρένθεση τὸ *chevalier*. Τὸ ἔδοξα ἕκαμα και με άλλες λέξεις παρόμοιες. Ίσως άγάλι άγάλι θα έπιστρέψη ή μεσαιωνική σημασία που σώζεται ακόμη στα τραγούδια.

Είναι μακριά από την ιδέα μου να κάμω θρήνα για τὸ μακαρίτικο «πριγκιπάτο του Μωρέως» και τὸ «μεγαλοκράτο» των Ἀθηναίων· έπεσαν αυτά άντάμα με τὸ φεουδαλισμό, καθώς έγινε και άλλου. Άλλα στην Εύρώπη ο Μεσαιώνας άφησε πολλά ίχνάρια στον πολιτισμό, στην τέχνη, στη φιλολογία κείς ύλα, κ' οι σημερνολ θεωροῦν τούς παλαιούς τους με τὰ χοντρά τὰ χέρια γνήσιους πατέρες τους, και τούς άγαποῦν μ' όλα τὰ έλαττώματά τους. Άλλα οι Ἑλληνες δεν θέλουν πλέον νακούσουν για τὸ Μεσαιώνα. Αυτό έννοείται μόνον όταν στοχαστή κανείς ότι τὸν είχαν τριπλάσιο, τὸ βυζαντινό, τὸ φράγκικο και τὸν τούρικο Μεσαιώνα, κι ότι ο τελευταίος τελειώνει με τὸ 21 μοναχά για τὸ Βασίλειο της Ελλάδος, αφού δυστυχώς διατηρεῖται ακόμη αρκετά ζωντανός στα υποδουλωμένα μέρη. Για τούτο δεν ήμπαρε να μην έμπή μέσα τὸ πάθος στην κρίση του περασμένου, αφού ο αληθινός Μεσαιώνας του Βυζαντινοῦ κράτους φαίνεται σκεπασμένος από δύο ξένα στρώματα. Οι Ἑβράγχοι κ' οι Τούρκοι έκοψαν τη σχέση με τὸ Βυζάντιο, κ' ή λατρεία της αρχαιότητας έγύρευσε στον αιώνα του Περικλή ένα ἰδα-

378 και έτρεχεν εξ ὀφθαλμῶν εκείνου του ζωδίου
ή βρούσι ή του ποταμοῦ του φλογεροῦ εκείνου.

Εκεί κοντά βρίσκεται μία έπιγραφή που του έλεγε· ο Βέλθανδρος· ο υιός του βασιλέως των Ρωμαίων, υποφέρει από τὸν πόθο της πανέμορφης Χρυσάντζας, της θυγατέρας του ρηγός της Ἀντιοχείας. Και άλλα γράμματα λέγουν· ή *μοιρόγραφος* τύχη έγγραψε να γίνη ή Χρυσάντζα γυναίκα του Βελθάνδρου, του υιοῦ του Ροδοφίλου (422). Έτσι πληροφορημένος από τὰ δύο μοιρογραφήματα, όρέγεται να γνωρίση καλύτερα « τὰς πικρογλυκοχάριτας » εκείνου του κάστρου, του όποιου περιγράφει ὅλη τὴ λαμπρότητα. Είς αυτό τὸ μεταξὺ είχε βασιλέψει ο ήλιος· ήταν νύχτα άφεγγη, όταν του έφάνηκε ένας Έρωτας φτερωμένος, λέγοντάς του· « Βέλθανδρε, ο βασιλέας των Έρωτων σε κράζει ». Πηγαίνει και προσκυνάει τὸ βασιλέα που κάθεται στο θρόνο του άπάνω, φορώντας τὸ στέμμα και κρατώντας στο ένα χέρι τὸ σκῆπτρο και στο άλλο μία μαλαματένια σαγίττα. Τότες ο Βέλθανδρος του λέγει πως ήλθε να ἰδῆ που βγαίνει ο φλογοπόταμος. Ο βασιλέας του λέγει πως αύριο θα συνείσουν για την ὀμορφιά σαράντα ὀμορφες βασιλοπούλες· του δίνει ένα πολύτιμο βεργί για να τὸ προσφέρη βραβεῖο 'ς εκείνη που θα ήταν κατά την κρίση του ή καλύτερη. Γίνεται ή σύγκριση κι ο Βέλθανδρος, ο έρωτοκρίτης, τες διαβαίνει ὅλες μία μία, λέγοντας καθαρά της καθεμιάς τὰ ψεγάδια της. Δεν έμεναν παρά τρεις· βάνει τότε μεγάλη προσοχή στην κρίση του. Στο τέλος αποχωρίζει δύο από αυτές και δίνει τὸ βεργί 'ς εκείνη που έμεινε ή τελευταία. Τότε τὸν κράζει πάλι ένας Έρωτας στο « ζαφειροτρύκλινο », όπου βλέπει έναν Έρωτα τοξοφόρο καθισμένο, και τριγύρω του έστέκονταν τὰ τάγματα των Έρώτων. Αρχίζει να διηγῆται τὰ κάλλη της κόρης που είχε διαλέξει, άλλ' εξαφνα γίνεται άφαντος ο Έρωτας και τὰ ὀμορφια κοράσια·

ὡς ὄνειρον ελύθηκε τὸ πρᾶγμα ὅσον εἶδε.

νικό, αλλά άπραγματοποιήτο παράδειγμα. Γι' αυτούς τούς λόγους ἴσα ἴσα συμβαίνει ὅτι σχεδόν ὅλη ή οικοδομή της ιστορίας και φιλολογίας του Ἑλληνικοῦ Μεσαιώνα έγινε από ξένα χέρια, και θα γίνη ὡς να σδυστή τὸ πάθος, ή καλύτερα, να λείψη, καθώς έλπίζομε, και του πάθους ή άφορμή.

Ἄλλὰ παρηγοριέται λέγοντας μὲ τὸν ἑαυτό του·

734 Ἐγὼ τὸ μοιρογράφημά τῆς ἰδικῆς μου τύχης
εἶδα καὶ κατεγνώρισα καὶ γεγραμμένον ἦν·
εἰς Ἀντιόχειαν ῥηγὸς θυγάτηρ ἔγραφέ μου,
καὶ ἄς ἀπέλω εἰς αὐτὴν ὄνομα τὴν Χρυσάντζα·
πολλὰ γὰρ ἐνὶ ἀδύνατον ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον
τὴν εἰμαρμένην ἐκφυγεῖν καὶ τὸ τῆς τύχης κλῶσμα (1).

Εὐτὺς βγαίνει ἀπὸ τὸ Ἐρωτόκαστρο καὶ βρίσκει τὰ παιδόπουλά του, καὶ μὲ αὐτὰ καθυπερβαίνει τόσο ὥς ποῦ φτάνει εἰς τὴν Ἀντιόχεια. Στὸ δρόμο δείχνεται ἐπιδέξιός τοις ἐμπροσθέν τοις ῥήγα ποῦ κατὰ τύχην ἀπαντάει, κέκεῖνος τὸν δέχεται εἰς τὸ παλάτι καὶ τὸν κάνει «λίξιον». Ἡ Χρυσάντζα, θυμῶντας τὸ βεργί, τὸν ἀναγνωρίζει ἀμέσως, κεῖνός γίνεται «ἐρωτοπλουμισμένη». Κι αὐτὸς, ἀπὸ τὰ σουσούμια τοῦ προσώπου, γνωρίζει τὴν κόρη. Δύο χρόνια καὶ περισσότερα εἶχαν καὶ οἱ δύο τὰ πονέματά τοις κρυφά. Ἀλλὰ μίαν τῶν ἡμερῶν ἡ θύρα τοῦ περιβολιοῦ ἦταν ἀνοικτὴ, καὶ μπῆκε μέσα ὁ νέος νὰ βρῇ τὴν πολυπόθητή του. Ἀφοῦ ἀγκαλιαστήκανε γλυκὰ ἦταν τόση ἡ ὄρμη τῆς ἀγάπης, ὥστε·

863 ἀπ' τὰ συχνοφιλήματα καὶ ἀπ' τὰς περιπλοκάς των
τὰ δένδρη τὰ ἀναίσθητα καὶ αὐτὰ ἀντιδονούσα,

ἀλλὰ, ὡς δυστυχία, φεύγοντας ὁ ἐρωτεμένος νέος πιάνεται ἀπὸ τέσ βίγλες ποῦ τοῦ δένουν τὰ χέρια καὶ τὸν πᾶνε εἰς τὴν φυλακή. Τελοσπάντων ἐλευθερώνεται, γιατί ἡ Φαιδροκάζα, ἡ δοῦλα τῆς Χρυσάντζας, παίρνει ὅλο τὸ φταίξιμό ἀπάνω της, λέγοντας τοῦ ῥήγα πῶς ὁ Βέλ-

(1) Οἱ Μοῖρες εἶναι καὶ μεσείτριες τοῦ γάμου καὶ προστάτριες τῆς συζυγικῆς εὐτυχίας τῶν γυναικῶν (B. Schmidt 216). Ὁ B. Schmidt ἀναφέρει 215 τὴν παροιμίαν τῆς ἡ Μοῖρα εἰς τὸ χαρτί, πελέκι δὲν τὰ κῆθει

ποῦ ἀρμόζει πολὺ καλὰ μὲ τοὺς στίχους ποῦ ἀναφέρομε. Μὲ τὸ κλῶσμα ὁμοιάζει ἡ ἔκφρασις· κόπηκε ἡ κλῶσις του δηλαδὴ ἀπέθανε, καθὼς τὸ λέγουσιν εἰς τὴν Ἀράχοβα (αὐτοῦ 220). Στὸν στίχον 737 τὸ ὄνομα τὴν χρυσ. διορθῶνται εὐκολὰ μὲ τὸ ὄνομα Χρυσ.

θάνδρος ἐμπῆκε εἰς τὸ περιβόλι γιατί τὴν ἀγαποῦσε ἀπὸ πολὺν καιρό. Τὸ ἴδιο φέμα λέγει καὶ αὐτὸς γιὰ νὰ φυλάξῃ τὴν τιμὴ τῆς Χρυσάντζας. Τότες ὁ βασιλέας τὸν συμπαθεῖ, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν ἡσυχάσῃ, θέλει νὰ τὸν παντρέψῃ μὲ τὴν Φαιδροκάζα. Μένει στέρεος ὁ ὄρισμός τοῦ ῥήγα καὶ μέλλει νὰ γίνῃ ὁ γάμος. Τὸ μόνο ποῦ μπορεῖ ἡ Χρυσάντζα νὰ πατήσῃ ἀπὸ τὴν δοῦλα εἶναι νὰ μὴ πατήσῃ τὰ δικαιώματά της, καὶ αὐτὴ τὸ ὑπόσχεται. Ἐρχεται ὁ νοτάρης καὶ γράφει τὸ προκοσῶμνον, φέρνουν τὸν Πατριάρχην νὰ τοὺς εὐλογήσῃ. Στὸ στεφάνωμα ὁ ῥήγας στεφανώνει τὸ νέο, καὶ ἡ Χρυσάντζα τὴν δοῦλα της· ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ τόσες χαρὲς ἐξακολουθεῖ κρυφὰ ἡ ἀγάπη τῶν δύο ἐρωτεμένων, καθὼς ἦταν καὶ ἡ συμφωνία μὲ τὴν Φαιδροκάζα. Ἀλλὰ περνάει ὁ καιρός· δέκα μῆνες ἐκλείσαν καὶ ἀρχίζει ὁ Βέλθανδρος νὰ φοβᾶται μήπως ἡ δοῦλα ἢ τὰ παιδόπουλα φανερώσουν τὸ μυστικόν. Ἀποφασίζουσι λοιπὸν νὰ φύγουν μίαν ἡμέραν ποῦ ὁ ῥήγας εὐρίσκονταν εἰς ἄλλη χώρα. Περπατῶντας ὅλη τὴν νύχταν, μαύρη καὶ σκοτεινὴ καθὼς ἦταν, ἔφτασαν εἰς ἕνα ποτάμι φουσκωμένον ἀπὸ τὰ νερὰ τῆς βροχῆς. Ἐκεῖ ποῦ περνάει ὁ Βέλθανδρος εἰς τὴν ἄλλη ἀκροποταμιά, μένει ὀπίσω ἡ Χρυσάντζα, καὶ εἰς τὴν μέση πνίγονται—γιὰ νὰ λάβῃ καλὸ τέλος ὁ μῦθος—ἡ Φαιδροκάζα καὶ τὰ παιδόπουλα.

1116 κέτότες ἐπληρώθηκε τὸ μοιρογράφημά του
τὸ ὅπερ ἐθεάσατο ἐν τῷ Ἐρωτοκαστρῷ.

Πέντε ἡμέρας περιπλανοῦνται οἱ δύο εἰς τὸ παραπόταμό· ἕνα τρυγόνι ἀρσενικὸ ὁδηγᾷ τὸν Βέλθανδρον, καὶ ἕνα θηλυκὸ τὴν κόρη, καὶ κατορθόνουν νὰ σμίξουν πάλιν οἱ δύο, εἰς τὴν στιγμήν ποῦ ἡ Χρυσάντζα, ἀπειπισμένη, θέλει νὰ μπῆξῃ μὲς εἰς τὰ στήθια της τὸ σπαθί τοῦ ἀγαπητικοῦ ποῦ εἶχε εὑρεῖ κατὰ τύχην.

Ἐφτάσαμε εἰς τὸ τέλος· κοντεύει ἡ σωτηρία τοις. Ἐρχεται ἕνα ρωμαϊκὸν καράβι, καὶ ἕνας εὐνοῦχος ποῦ ἦτανε μέσα ἀναγνωρίζει τὸν ἀφέντην του καὶ τὸν πληροφορεῖ ὅτι ἀπέθανε ὁ Φίλαρμος, ὁ κληρονόμος τοῦ θρόνου, καὶ ὅτι ὁ βασιλέας τοὺς ἔστειλε νὰ γυρέψουν τὸ δευτερογέννητον, τὸν Βέλθανδρον. Πρῶτα ὁ νέος αἰσθάνεται θλίψη δυνατὴ γιὰ τὸ θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλὰ καθὼς βλέπει ποῦ ἔφτασε εἰς τὰ γονικά του, δοκιμάζει μεγάλην χαρὰν. Γίνεται δεῦτερος γάμος, αὐτὴ τὴν

φορὰ ὄχι ψεύτικος σὰν τὸν πρῶτο, κι ὁ Βέλθανδρος ἔγινε βασιλέας κ' ἡ Χρυσάντζα βασίλισσα τῶν Ρωμαίων.

Ἔπρεπε γιὰ πολλοὺς λόγους νὰ ἀναλύσωμε αὐτὸ τὸ νόστιμο ποίημα ποῦ δυστυχῶς εἶναι γραμμένο σὲ μακαρονικώτατη γλῶσσα. Δείχνει ἀμέσως ποῦ δὲν εἶναι πλάσμα ἐκείνου τοῦ στιχουργοῦ· φαίνεται νὰ ἔχη μέσα του κάποια στοιχεῖα τοῦ ἀρχαίου μυθιστορήματος, καθὼς εἶναι π. χ. τὰ ταξίδια τῆς Θάλασσης καὶ τῆς γῆς, οἱ δυσκολίες, ὁ χωρισμὸς τῶν δύο ἀγαπητικῶν, ἡ ἀναγνώριση, καὶ ἄλλα. Ἑλληνικώτατα εἶναι καὶ τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα, τὰ συστήματα τοῦ γάμου καὶ τὰ στεφανώματα. Ἐξ ἐναντίας ὁ καθαλλάρης ποῦ μὲ τὰ παιδόπουλα γυρεύει τολμήματα (aventures) καὶ γίνεται λίζιος (homme lige) τοῦ ρηγός, εἶναι κοινὸς τῆς Ἑποποιίας τοῦ φράγκικου Μεσαιῶνα (chanson de geste)· καὶ τὸ Ἐρωτόκαστρο κ' ἡ Ἐρωτοκρατία εἶναι, καθὼς φαίνεται, τὸ Château d'amour τῶν Γάλλων καὶ Προβεντζάλων (1). Αὐτὰ τὰ διαφορετικὰ στοιχεῖα εἶναι τόσο καλὰ συμπλεγμένα, ὥστε θαυμάζει κανεὶς τὴ φυσικότητα. Πρέπει τὸ πλάσμα αὐτὸ νὰ προῆλθε ἀπὸ ἓνα κέντρο, ὅπου οἱ ἀνθηρὲς ιδέες τῆς φράγκικης καθαλλαρῶσύνης εἶχαν καρποφορήσει ἀπάνω στὸ στρώμα τοῦ ἀκίνητου πολιτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων, ὅχι ὁμῶς καὶ τόσο ὥστε νὰ τὸν πνίξουν. Ἡ σχέση μὲ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ μὲ τὴ Φραγκιά εἶναι φανερὴ, καὶ ἴσα ἴσα γιὰ τὴ διπλὴ τούτη γένεση εἶναι δύσκολο νὰ εὐνοῦμε στὴν πηγὴ. Ὅμως, ὅ,τι καὶ ἂν εἶπαν ἄλλοι, δὲν ἠμπορῶ νὰ μὴν εἰκάσω πῶς τὸ ποίημα τοῦτο δὲν εἶχε ἄλλη παρὰ τὴ δημοτικὴ βάση τοῦ παραμυθιοῦ· ἀλλὰ ἐμπῆκαν μέσα καὶ ξένα στοιχεῖα, καὶ ἔτσι ἐπῆρε ἄλλη μορφή στὰ ὄχι ἀδέξια χέρια τοῦ στιχουργοῦ. Κ' ἡ ἀπόδειξη εἶναι ποῦ ἂν ἤθελε τὸ βάλωμε σὲ πεζὸ λόγο, ἀφίνοντας κάποιες λεπτομέρειες, ἤθελε γίνεῖ εὐτὺς ἀληθινὸ παραμῦθι. Ἔτσι ἡ περιγραφή τῶν ἀγαλμάτων κι ὅλων τῶν θαυμάτων ποῦ εἶναι μέσα στὸ Ἐρωτόκαστρο εἶναι τοῦ παραμυθιοῦ ἢ τοῦ μυθιστορήματος, ποῦ

(1) Ὁ Κρούμπαχερ στὴν *Ιστορία* σελ. 441 ἐρευνᾷ σοφιστικῶς αὐτὸ τὸ ζήτημα τῆς διπλῆς πηγῆς, ἀλλὰ δὲν φτάνει εἰς ἓνα συμπέρασμα στερεῶ. Δὲν συμφωνεῖ ὅμως μὲ τὸ Gidel (*Études sur la litt. gr. mod.* Paris 1866 p. 105-150), ὁ ὅποιος θέλει νὰ ποδείξη ὅτι ὁ Βέλθανδρος δὲν εἶναι παρὰ ἓνα ξανάπλασμα μιᾶς ἔγνωστης γαλλικῆς ἐποποιίας. Ἄντ' ἐξ ἑξῆς τοῦ Ἐρωτοκαστροῦ — ποῦ εἶναι τὸ σπουδαιότερο ἐπιχείρημα τοῦ Gidel — ὁ Κρούμπαχερ ἀποδείχνει ὅτι καὶ ἄλλα ἀλληγορικὰ κάστρα εἶναι γνωστὰ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς,

πολλὰς φορές δὲν ἔχουν ἄλλη διαφορὰ μεταξὺ τους παρὰ τὴν ἔκταση. Καὶ μάλιστα ἡ παντοδυναμία τοῦ μοιρογράφηματος πάλι δείχνει καθαρὰ ὅτι ἐσωζότουν στὰ παραμῦθια, καθὼς εἶναι γνωστὸ, ἓνα ὄχι ἀσήμαντο μέρος τῆς ἀρχαίας μυθολογίας. Ποῦ γίνονται τέτοια πράγματα ἀνήκουστα κέναντια τῆς ὀρθοδοξίας, εἰμὴ στὸν κόσμον τῶν παραμυθιῶν; ἓνας γάμος, ποῦ εὐλογεῖ ὁ ἴδιος ὁ Πατριάρχης, νὰ θεωρῆται ψεύτικος μόνο γιὰ τὸ δὲν τὸ στέργει τὸ μοιρογράφημα καὶ εἶχε διορίσει πρωτύτερα νὰ γίνῃ ἄλλος! καὶ μὲ πόσῃ εἰρήνῃ τῆς ψυχῆς ὁ ποιητὴς μας διηγᾶται ὅλ' αὐτὰ τὰ ἄθεα πράγματα!

Ἐνάρχομαι στὸ ποίημα τοῦ Φαλιέρη. Ὁ ἀναγνώστης, ἂν τὸ παραβάλλῃ μὲ τὸ Βέλθανδρο, θὰ ἰδῇ ἀμέσως τὴν ἀναλογία. Στὸ πρῶτο ἔχομε τὴν Ἐρωτοκρατία, εἰς τὸ ἄλλο τὸ Ἐρωτόκαστρο· ἐκεῖ τὸν Πρῶτον Ἐρωτα μὲ τοὺς δούλους του, ἐδῶ τὸ βασιλέα τῶν Ἐρώτων, ποῦ λέγεται καὶ ὁ Πρῶτος Ἐρωτας (στ. 365), μὲ ὅλο τὸ τάγμα του (1). Κοινὴ καὶ στὰ δύο εἶναι ἡ ἱεραρχία τῶν Ἐρώτων καὶ τὸ μοιρογράφημα μὲ ὅλη τὴν ἐρωτικὴ δύναμη. Ἡ συμφωνία στὲς ιδέες εἶναι ὀλοφάνερη ἂν καὶ στὸ ὕφος δὲν ὁμοιάζουν ποσῶς. Μᾶς λείπουν, ἂν θελήσωμε νὰ ἐρευνήσωμε τὴν ἀρχὴ τους, ἴσως πολλοὶ κρίκοι μιᾶς ἀλυσίδας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ πρῶτος βέβαια εἶναι στερωμένος στὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Γιὰ τὴν ἐξέταξί μου ἂν ὁ Ἐρωτας τοῦ Φαλιέρη καὶ τοῦ ποιητῆ τοῦ Βελθάνδρου κατάγεται ρητῶς ἀπὸ τὸν Ἐρωτα τοῦ Ἡσιόδου, ἢ καλῆτερα, τοῦ Ἀνακρέοντος, ἢ ἂν ἔκαμε τὰ ἐπιστροφία του στὴν Ἑλλάδα ὁ *Amor*, ὕστερα ἀπὸ τόσα γυρίσματα στὸ ἰταλικὸ ἔδαφος, ἀπὸ τὸ Βεργίλιο στὸν Πετράρχη. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ Ἐρωτας δὲν εἶναι ἄγνωστος εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια, ἀλλὰ δὲν ἔχει τὴ σπουδαιότητα ποῦ ἔχει ὁ Χάροντας κ' οἱ Μοῖρες. Στὸ βιβλίον τοῦ B. Schmidt γυρεύομε μάταια ἓνα κεφάλαιον γιὰ τὸν Ἐρωτα. Κι ὁμῶς δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἐσώθῃ στὴ φαντασία τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ τὸ σπέρμα ἐνὸς ἀρχαίου μύθου, καὶ ὕστερα νὰ τὸν

(1) Ἡ ἰδέα τῶν πολλῶν Ἐρώτων ἔχει, καθὼς φαίνεται, βάση στὴν προχωρημένη ἀρχαιότητα ὅπου πολλὰ ἀδελφὰ ἢ Ἐρωτόπουλα κάνουν συντροφία στὸν Ἐρωτα. Κεῖτι ἕμοιο συμβαίνει καὶ σήμερον μὲ τὰς Μοῖρας. Καθὼς μᾶς λέγει ὁ Schmidt (αὐτοῦ 211) οἱ Ζακυθῖνοι πιστεύουν σὲ δώδεκα Μοῖρας ποῦ ὑπακούουν σὲ μιὰ βασίλισσα. Κατὰ τὴ φαντασία τοῦ λαοῦ, δὲν ἠμπορεῖ νὰ λείψῃ ὁ ὀργανισμὸς οὔτε γιὰ τὰ θῆρα ἐνὸς ἄλλου κόσμου.

έπλασε κατά τήν ὄρεξή του ὁποῖος εἶχε ἢ ἐνόμιζε πῶς εἶχε μέσα του τὸ πολύτιμο δῶρο τῆς ποίησης.

Ἡ ἰδέα τῆς Μοίρας εἶναι ἀκόμα πολὺ ζωντανή, κ' ἐνθυμίζει τὲς τρεῖς Μοῖρες τῶν ἀρχαίων, ὅχι ὁμως βέβαια τὴν ὑψηλὴ ἀπρόσωπη ἔννοια ποῦ εἶναι τόσο σημαντικὸ μέρος τῆς οὐσίας στὴν ἀρχαία τραγωδία. Στὴ θέση ἐκείνης ὁ Χριστιανισμὸς ἔστησε τὴν Πρόνοια, ἄφησε ὁμως τὴ Μοῖρα νὰ ζήσει ταπεινὴ ζωὴ, καθὼς ἄφησε καὶ τὸν Ἑρωτα καὶ τὸ Χάροντα ποῦ ἕως τώρα δὲν ἐνικήθηκαν ἀκόμα.

Ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ θεωρηθῆ περιττὸ νὰ προσθέσω καὶ ὀλίγα σημειώματα εἰς τὸ ποίημα, χρήσιμα γιὰ νὰ σαφηνίσουν τὰ δύσκολα μέρη τοῦ κειμένου καὶ γιὰ νὰ ἐννοηθῆ καλλήτερα ἢ μεσαιωνικὴ του γλῶσσα. Στοχάζομαι ὁμως πῶς εἰς ἓνα περιοδικὸ θὰ εἶναι καλὸ νὰ λείψῃ ἢ βαρετὴ καὶ ἐνοχλητικὴ σημείωση τῶν σφαλμένων τονισμῶν καὶ τῆς χειρότερης ὀρθογραφίας.

Τὸ πόνημα τοῦτο ἔγινε ἀφοῦ οἱ φίλοι μου ἐδῶ στὴν Κέρκυρα μὲ παρακινήσανε νὰ γράψω κάτι τί στὴν ἐλληνικὴ. Ποιητὴς δὲν εἶμαι οὔτε ἠξεύρω νὰ μεταφράσω ποιήματα· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μοῦ λείπει ἡ γνώση τῆς καθαρεύουσας. Δὲν μοῦ ἔμεινε λοιπὸν ἄλλο παρά νὰ γράψω ὅπως ξεύρω στὴν ἀπλὴ γλῶσσα κανένα μικρὸ ἄρθρο ποῦ δὲν βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸν περιορισμένον κύκλον τῆς ἐργασίας μου. Μοῦ εἶναι εὐχάριστο καθῆκο νὰ ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνη μου εἰς τοὺς φίλους κ.κ. Καλοσγοῦρο καὶ Κεφαλληνὸ γιὰτί, στὴν πρώτη δοκιμὴ ποῦ κάνω, ἠθέλησαν προθυμότατα νὰ μὲ ὀδηγήσουν μὲ τὴ συμβουλή τους

Κέρκυρα, τὸ Μάρτιο μῆνα,

Φίλε, τὸ σπλάχνος τὸ πολὺ, τὸ ἔχομε, μὲ βιάζει
νὰ γράψω πρὸς ἐσὲν γραφὴ πονετικὴ νὰ μοιάζῃ.
Λοιπὸν ὁ πόνος τῆς καρδιάς καὶ τοῦ κορμιοῦ ἢ θλίψη
καὶ τῶν χειρῶν ὁ τρομασμὸς ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ λείψῃ,
5 οὐδὲ μάφίνασι ποτὲ νὰ πιάσω τὸ κοντύλι,
οὐδὲ ἡ πρίκα μάφινε λόγο νὰ βγῆ ἐκ τὰ χεῖλη.
Τώρα λοιπὸν ἀνάσανα καὶ πῆρα λίγο ἀέρα
ἀπὲ τὰ τόσα βάσανα, τὰ ἔχω νύχτα μέρα·
καὶ θέλω γράψῃ πρὸς ἐσὲν καὶ ὄνειρο ὅπου εἶδα
10 καὶ στέργω νᾶναι γιὰ καλὴ τῆς τύχης μου μερίδα.

Ἐχοντα πάντα εἰς λογισμὸ μίαν ἀπ' αὐτὴν τὴ χώρα,
θωρῶ τὴν κῆρθε εἰς ὕπνο μου πρὸς τὴν αὐγὴν τὴν ὦρα·
ἔσυρνε καὶ γιὰ συντροφιά ἓνα παιδί μικροῦλι·
φορεῖ φτερὰ χρυσόλαμπρα, ἦτον πολλὰ μορφοῦλι,
15 κ' εἶχε ἐμπρὸς στὰ μάτια του μιὰ μεταξένια σκέπη.
Εἰς μιὸ θωρῶ κέβγάνει τὴ καὶ στέκει καὶ μὲ βλέπει·
βαστᾷ ταρκασοδόξαρο, σαίττες πλουμισμένες·

1 Γράφω βιάζει γιὰ νὰ δώσω μιὰ καλὴ ἔννοια στὸ στίχο. Τὸ χειρόγραφο εἶναι γραμμένο ἀπὸ ἓναν ἀμαθέστατον ἄνθρωπον καὶ δὲν φαίνεται καθαρὰ τί πρέπει κανεὶς νὰ διαβάσῃ· μπορεῖ νὰ εἶναι *λοιάζη*, ἀφοῦ τὸ πρῶτο στοιχεῖο ὁμοιάζει ὀλίγο μὲ ἓνα *λ*, ἂν καὶ δὲν εἶναι διόλου καθαρὸ. Ὅμως παρατηρῶ ὅτι στὸ στίχο 51 βρισκομε πάλι *μηδὲν* *λιάζης*, τὸ ὁποῖο διορθῶνω μὲ *μηδὲν* *δειλιάζης*. Εἶναι πολὺ ἀμφίβολο νὰ ὑπάρχῃ ἓνας τύπος σὰν τὸ *λοιάζω*. Μὲ τὴ σημασία ποῦ ἔχει ἐδῶ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὅμοιο μὲ τὸ *λοιάζω*, ἀντὶς τοῦ *λοιαίζω* ποῦ εἶναι τρισύλλαβο. 2 *ἡ* *μιάζη* τὸ *γ* δὲν εἶναι ἔκαστερο. 10 *καλό*. 11 *ἔχοντα*, χωρὶς τὸ *ς*, εἶναι ὁ παλαιότερος τύπος. Ὁ Φαλιέρης ἔχει καὶ τοὺς δύο· στ. 31 *θωρώντας*. 16, 28 *εὐγάνει*, 26 *εὐγάλε*· γράφεται καὶ *εὐβλέπω*, ἀντὶς *ἐβλέπω*, καὶ *εὐγαίρω*, πάντα μὲ *εὐ*, γιὰ τὴν ἀναλογία μὲ τὸ ἐπίρρημα *εὐ* π. χ. στὸ *εὐγενικός*. Τὸ *εὐβάλλω* γίνεται φωνητικῶς = *ἐγβάλλω*, καὶ τότες ὁ φθόγγος *β* (= *υ*) γυρεύει τὸ *ε* καὶ συγκολλητῆται μὲ αὐτό· *εὐ* ἢ *εὐβάλλω*, γιὰτί ὁ λαὸς νομίζει νὰ εἶναι ἓνα *εὐ* στὴ μέση, καὶ τὸ γράφει ἔτσι. Δείχεται μὲ αὐτὸ πῶς μπορεῖ καμμία φορὰ νὰ βοηθήσῃ ἡ παλαιαγραφία στὴν ἐξήγηση νέων τύπων. Παρατηροῦμε ἀκόμα ὅτι στὴν Κέρκυρα δὲν γίνεται αὐτὴ ἡ μετάθεσις τοῦ *θ* καὶ τοῦ *γ*· ἐδῶ ἀκούεται μόνον ὁ τύπος *γούάνω*, τὰ *γούάλω*, δηλαδὴ τὸ (*ε*)*γθάνω*, νὰ (*ε*)*γθάλω* μένει, καὶ τὸ *β* μεταβάλλεται στὸ φωνήεντο *ου*. 17 *ταρκασοδόξαρο*, τὸ *ταρκάσαι* = ἰταλικὸ *lucasso*, γαλλικὸ *carquois* σημαίνει φαρέτρα. Τὸ ὄλο εἶναι ἡ φαρέτρα μαζί μὲ τὰ δοξάρι. Ἐνα τέτοιο σύνθετο λέγεται *ὕνα*· ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα ἔχει ἀπάνω στὲς ἄλλες καὶ αὐτὸ τὸ σπουδαῖο προτέρημα νὰ μεταχειρίζεται πολλὰ τέτοια σύνθετα, καθὼς εἶναι τὸ ἀντρόγυρο, ὁ ἄντρας κ' ἡ γυναῖκα ἀντάμα, καὶ πολλὰ ἄλλα.

- ὡς ἔδειξαν μέφάνησαν νὰ ἦσαν αἱματωμένες,
 ὅλες ἐξ αἵματος καρδιάς μέφάνησαν ὅτ' ἦσαν.
- 20 Καὶ μὲ σπουδὴν στήν κλίνη μου οἱ δύο τους ἐκαθίσαν· 122^r
 γροικῶ τὸ σπλαχνικὸ παιδί, λέγει «κερὰ, κοιμᾶται
 » αὐτὸς ὁποῦταν ἀφορμὴ καὶ σένα δὲ θυμᾶται.
 » «Ὅρισε τί ἐν' τὸρέγεσαι, τὸ πῆρα ἐξουσιᾶ μου
 » αὐτὸς ποῦ μέλλει νὰ γρυπνᾷ πλέα παρὰ σὲν, κερὰ μου».
- 25 Κ' ἐκείνη λέγει· «γέμισε τοῦ πόθου τὸ δοξάρι,
 » κ' ἐβγαλε μιὰ φαρμακερὴ σαγίττα μὲ ξιφάρι».
 Σύντομα βλέπω τὸ παιδί καὶ τὸ δοξάρι πιάνει,
 καὶ μιὰ σαγίττα δίστομη ἐκ τὸ ταρκάσι ἐβγάνει·
 λέγει πρὸς τὴν πολύπονη· «ποῦ θέλεις νὰ τὸν δώσω,
 30 « νὰ τόνε δώσω στήν καρδιά καὶ νὰ τὸν θανατώσω ; »
 τότες μοῦ φάνη, λέγει του· «βάρ' τον εἰς ἄλλο τόπο,
 » νὰ τυραγνᾶται 'ς ὅτα ζῆ μὲ πόνου καὶ μὲ κόπου».
 Κεγὼ τὸ ἰδεῖν ἐτρόμαξα κεδάκρυωσεν τὸ φῶς μου,
 θωρῶντας τόσο φοβερὸ ὄνειρον τὸ εἶχα ὀμπρὸς μου·
 35 μέφάνηκεν 'τι ἐξύπνησα κι ἀνάβλεψεν τὸ φῶς μου
 κι ὁ Ἔρωτας ἐστέκετον μὲ τὸ δοξάρι ὀμπρὸς μου.
 Κι ἀπλόνω, πιάνω σύντομα ἐκείνη ποῦχα γνώρα
 καὶ χαιρετῶ· «καλῶς ἦλθεν ἡ ξένη ἀπ' ἄλλη χώρα,
 » χίλια καλῶς ἀπέσωσε τὴν εἶχα πεθυμία.
- 40 » Πέ με, κερὰ, τίς ἐναὶ αὐτὸς πῶχεις γιὰ συντροφία
 » μὲ τὰ χρυσόλαμπρα φτερά, μὲ τ' ὁμορφο δοξάρι ; »
 Λέγει με· «αὐτὸς ἐν' ὁ Ἔρωτας ὁποῦχει τόση χάρη· 122^v
 » αὐτὸς μᾶς ἔσμιξε τὰ δύο μὲ τὸ γλυκύ του βλέμμα,
 » καὶ μὲ τὸ τόξο ποῦ ρωτᾶς μᾶς ἔσφαξεν τὸ πνέμα».
- 45 Κεγὼ τὰκούσει ἐστέναξα κεδάκρυωσεν τὸ φῶς μου

33 Τὸ ἰδεῖν, 45 καὶ 101 τὸ ἀκούσει = ἄμα ἢ νὰ τὸ βλέπω, τὸ ἀκούω. Ὁ κ. Pes-
 seling Études néo-grecques, publ. par J. Psichari, Paris 1892 page 32) τὰ ὀνο-
 μάζει infinitifs de circonstance. Ὅτε ἡ ἀρχαία οὔτε ἡ σημερινὴ γλῶσσα γνωρίζει
 τούτη τὴν χρῆση τοῦ ἀπαρεμφάτου. 33, 45 καὶ δάκρυσε τὸ φῶς μου καὶ 35 κι ἀνά-
 βλεψε τὸ φῶς μου. Ὁραία ἔκφραση αὐτῆ· λέγει κι ὁ λαὸς στὸ Σπαρτίλλα (Κέρκυρα),
 εἶναι βλαμμένη σὲ φῶς, δηλαδὴ ἔχει τὰ μάτια τῆς στραβά. Σπλαχνικώτερα δὲν
 εἶναι δυνατό νὰ ἀναφέρῃ κανεὶς ἓνα σωματικὸ ἐλάττωμα.

- ἐβλέποντας τὸν Ἔρωτα μὲ τὸ δοξάρι ὀμπρὸς μου·
 δένω γουργὸ τὰς χεῖρας μου, τρέχω καὶ προσκυνῶ τον,
 τρέμοντας καὶ δειλιάζοντας, ὅλος παρακαλῶ τον,
 γιὰ νὰ μοῦ δώσῃ χάριτα, θάρρος γιὰ νὰ κερδέσω
 50 τὸ πεθυμᾷ ἢ καρδίτσα μου καὶ ἡ ψυχὴ μου ἀπέσω.
 Κι αὐτὸς γελῶντας, λέγει με· «στέκε μὴ δειλιάζης,
 » κι ἀντρεψε τὴν καρδίτσα σου καὶ μὴν ἀναστενάζης,
 » κιδές τὸ θέλεις, ζήτηξε, ὅτ' εἶμαι ὠρισμένος,
 » ἀπὲ τὸν Πρῶτον Ἔρωτα σὲ σὲν ἀποσταλμένος,
 55 » κέχω ξουσιᾶν ὡς θὲς ἰδεῖ νὰ κρένω τοὺς ποθοῦσι,
 » αὐτοὺς ὁπῶχουν πεθυμῶν, φλόγαν, καὶ δὲ μποροῦσι.
 » Κ' ἤξευρε τὸ μελλάμενο· ἐκ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀθρώπου,
 » οἱ Μοῖρες τὸ μοιραίνουσι σὰ γεννηθῆ μὲ κόπου.
 » Γι' αὐτὸ καὶ σὲν ἡ Μοῖρα σου ὅσο γράψῃ καὶ μέλλει,
 60 » θέλεις τὴν πάρει, πιστεψε τὸ πείσμα ποῦ δὲ θέλει».
 Κεγὼ ποῦ λέγω «Ἔρωτα, ἂν ἐν' 'ς ἄλλες καὶ μοιάζῃ
 » τοῦ καθενὸς κι ἂ μέλλεται δὲν πρέπει νὰ κοπιάζῃ.
 » Λοιπὸν, δὲν κάμνει χρεῖα τινὰς οὐδὲ ὅπως νὰ γαπήσῃ,
 » ἀφείτις ἐν' μελλάμενο ἢ Μοῖρα νὰ τὸ ποίση· 123^r

46 ἐβλέποντας, ἴδε Χατζιδάκις, Einleitung σελ. 70, 71. 51 μηδὲν λιᾶζης.

55 νὰ κρένω τοὺς ποθοῦσι, δηλαδὴ, αὐτοὺς ποῦ ποθοῦσι. Κρίμα μεγάλο ποῦ ἡ
 ἀναφορικὴ ἀντωνυμία ἐχάθηκε κέλαθε τῆ θέσῃ τῆς τὸ ἐπίρρημα τοῦ τόπου. Μὲ πῶση
 χάρη θὰ ἔτρεχε ἡ γλῶσσα ἂν ἤμποροῦσε π. χ. νὰ βάνῃ στὴ θέσῃ τοῦ τὴν ἀντωνυμία
 ὁ, ἡ, τὸ, ποῦ κλίνεται, ἢ νὰ τὸ βγάλῃ ἐντελῶς ἀπὸ τῆ μέση, καθὼς συμβαίνει στὴν ἀγ-
 γλικὴ γλῶσσα. Τὸν ἄνθρωπο ποῦ εἶδα, (τὸν ὁποῖον εἶναι πολὺ ἐνοχλητικὸ στὴν πε-
 ρίοδο καὶ ξένο = il qu'on, le quel) ὁ Ἄγγλος τὸ λέγει the man I saw. Σὲ πολλὰ
 τραγούδια, ὅπου σιῶζεται ἀκόμα ἡ γλῶσσα μᾶς περασμένης ἐποχῆς, καθὼς καὶ στὸ
 Μεσαιῶνα, ὁ ποιητὴς λέγει πολὺ καλὰ ὁ ἄνθρωπος τὸν εἶδα. Ἔτσι κάνει καὶ πολλὲς
 φορές ὁ Φαλιέρης. Εἶς ἓνα τραγούδι τῆς Χίου ὑπάρχει· ὁ ἀγαπᾶς παντρεύγεται
 (Κανελλάκης Χιακὰ Ἀνάλεκτα, ἐν Ἀθήναις, 1890, σελ. 19) ἀντὶς τοῦ κοινότερου
 τὸν ἀγαπᾶς. Ἀλλὰ σήμερα εἶμαστε ἀναγκασμένοι νὰ γράφωμε· ἐκεῖνος ποῦ ἀγαπᾶς
 ἢ τὸν ὁποῖον ἀγαπᾶς. Αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἔφερε μαζὶ τῆς ἡ πολυκαιρινῆ ἀμέλεια
 τῆς ζωντανῆς γλώσσας. Κρίμα μεγάλο ποῦ ἀπὸ σπύθες σπαρμένες δὲν ἤμποροῦμε πλέον
 νὰ ἀνάψωμε μιὰ λαμπρὴ φλόγα. 58 Τὸ μοιραίνουσι. Ἡ δουλειὰ τῶν Μοιρῶν εἶναι
 νὰ μοιραίνουσι, νὰ μοιράζουσι ἢ νὰ μοιρόνουσι, καθὼς εἶναι ἡ λέξη σὲ διάφορα μέρη
 (B. Schmidt 212). Ὅταν γεννιέται ἓνα παιδί τοῦ γράφουσι τὴν καλὴ ἢ τὴν κακὴ
 τύχη. Ἡ ἀφείτις, μὲ τὸ εἰ, γιὰ τὸν ἀκόλουθο λόγο. Ὁ λαὸς ἔλεγε στὸ Μεσαιῶνα
 εἴ τι θέλω ἀντὶς τοῦ ὅ, τι θέλω, καὶ εἴ τις κάμνει ἀντὶς τοῦ ὅστις κάμνει. Γιὰ τοῦτο

- 65 » τοῦ καθενὸς κι ἂ μὲλλεται πρέπει γιὰ νάνημένη
 » ἔς ὅτα νὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς τὸ πεθυμᾶ νὰ γένη». —
 » Αὐτεῖν' ἡ κόρη ἦρθε ψὲς στὴν Ἐρωτοκρατία
 » κ' ἤυρε τὸν Πρῶτον Ἐρωτα μ' ὄλην τὴν συντροφία·
 » καὶ κλαίει καὶ θρηνοβολεῖ, ἀρχίζει καὶ διγάζεται,
 70 » καὶ πρὸς τὸν Πρῶτον Ἐρωτα πολλὰ παρεπονᾶται
 » κι ἀρχίζει λέγει· « Ἐρωτα, ἀπὸ χρονῶν δεκάξη
 » ἐγράφηκα γιὰ δούλη σου κέγῳ κατὰ τὴν τάξη,
 » κέβαλα εἰς μῖον τὸν πόθο μου εἰς νέον ὁποῦ μέφάνη
 » πολλὰ καλὸς καὶ μετὰ μὲ νὰ ζήσῃ νάποθάνη.
 75 » Κι αὐτὸς ἐμένα ἀγάπησε στεριά κέμπιστεμένα
 » κείχα κέγῳ τὸ θάρρος μου γιὰ νὰ χαρῆ μὲ μένα.
 » Τώρα, τὸ πῶς μὲ γίνηκε κέβαλες ἔς ἄλλον πόθο;
 » κι ἂν ἔν' καὶ σὺ τὸ θέλησες, πὲς με το νὰ τὸ γνώθῳ,
 » νὰ μὴ πικραίνῳ τὸ κορμὶ καὶ τὴν καρδιά νὰ φλέγῳ,
 80 » καὶ μὲ τὴν παρεπόνεση τὴν τύχη μου νὰ κλαίγῳ».
 » Τότες ἀρχίζει ὁ φοβερός ὁ Πρῶτος τῶν Πρῶτων,
 » καὶ λέγει· « κόρη, θάρρесе ἔς αὐτὸν κι ἄφες τὸν πρῶτον·
 » στερέωσεν τὴν ὄρεξιν ἔς τοῦτον ποῦ λέγεις τώρα,
 » καλὰ κι ἂ λείπεται ἀπ' ἐδῶ κέναι σὲ ξένη χώρα.
 85 » Γιατὶ ὅταν ἐγεννήθηκες ἦρθε σὲ μὲν ἡ Μοῖρα,

- » γελώντας καὶ χαιράμενη, καὶ χτύπησε στὴ θύρα, 123v
 » λέγει με· « ἐγεννήθηκε μιὰ νέα τὴν ὄραν τούτη,
 » κεῖς τὸνομα τοῦ ὀδεινὸς ἄμε καὶ γράψε μοῦ τη». —
 » Κεῖπε μου κι ἄλλα περισσὰ ἡ Μοῖρα σου γιὰ σένα,
 90 » κεῖς τὸν τροχὸν τῆς Ἐρωτιάς ὅλα τᾶχω γραμμένα·
 » γι' αὐτὸ, ἐγὼ κ' ἡ Μοῖρα σου, ἐγὼ κι αὐτὸς ὑστέρου,
 » μέλλει σου εἰς πλοῦτη καὶ τιμὴ οἱ τρεῖς μας νὰ σὲ φέρου.
 » Καὶ νὰ τὸ ξεύρης καθαρὰ· ἔς ἄλλον νὰ μὴ ἀθιθάνης
 » γιὰτὶ σὲ μέλλει μετ' αὐτὸν νὰ ζήσης νάποθάνης.
 95 » Τᾶκουσα κείδα, κείπα σου· καὶ θώρειε τὸ γιατρό σου·
 » κιδὲς τὸ γληγορώτερο νὰ γιάνης τὸ κακό σου·
 » γιὰτὶ καιρὸς ὅπ' ἀπερνᾶ οὐδὲ γυρίζει πλέο.
 » Καὶ τῶχεις χρεῖα, γύρεψε, κι ἄλλο οὐδὲ σοῦ λέω·
 » κέχετε γειὰ, ἀφίνῳ σας, κι ὁ κάθῃ εἰς ἄς γνώθῃ·
 100 » γυρέψετε τῆς Ἐρωτιάς ἅμα τὸ σᾶς ἐδόθη». —
 Κεῖγῳ τᾶκούσει, φίλε μου, ἐχάρην ἡ ψυχὴ μου·
 εἰς μῖον ἐσίμωσα κοντὰ στὴν πολυπόθητῆ μου,
 κι ἄπλωσα τὸ χεράκι μου στ' ὠριό της τὸ τραχῆλι,
 κέσίμωσα τὰ χεῖλη μου πρὸς τὰ δικὰ της χεῖλη.
 105 Τότες ἤκουον ἔχτυπο κέκρουγεν εἰς τὴ θύρα·
 λέγῳ· « τίς ἔναι; » λέγει με· « ἀνοιξε, ἐγῶμαι ἡ Μοῖρα». —
 Τότες ἡ κόρη λέγει μου· « δράμε νὰ τῆς ἀνοίξης
 « κι ἂν ἦσουν φρόνιμος ποτὲ τώρα τὸ θέλεις δείξει». —
 Τρέχω μὲ τὸ ποκάμισο κι ἀνοίγῳ της καὶ μπαίνει, 124r
 110 κι ἀπὲ τὰ κάλλη τᾶμορφα μέφάνηκε ἔτι λάμπει·

86 χτύπησε. Οἱ ἀντιγραφεῖς δὲν δίδουν ποτὲ μιὰ πιστὴ εἰκόνα τῆς προφορᾶς· γράφουν πάντοτε ἐτυμολογικῶς, δηλαδὴ ὅσο μποροῦν, κι ὄχι φωνητικῶς. 88 ὀδεινός = τοῦ δεῖνα· εἶνε τὸ ὁ τοῦ ὀπυ, ὀκάποιος κτλ. 90 Δὲν εἶναι γραμμένο στὸν τροχὸ, ἀλλὰ στὸ βιβλίο της Μοῖρας ἢ τῆς Τύχης. Φαντάζεται ὁ ποιητὴς ὅτι ὁ τροχὸς τῆς Τύχης εἶναι μέσα στὴν Ἐρωτοκρατία. 98 γύρευσε· ἴδῃ τὴν σημ. στὸ στίχο 86. Ἡ ἔννοια εἶναι· καὶ γύρεψε αὐτὸ ποῦ ἔχεις χρεῖα. 100 γυρέψετε. 105 ἔχτυπο. 108. Ὁ στίχος ὁμοιάζει μὲ τὸ στίχο τοῦ Δάντη Inf. II στ. 9 Qui si parrà la tua nobilitate. Δὲν ἐπιτυχαίνει ὁ ποιητὴς μας στὴν ὁμοιοκαταληξία ἀνοίξης - δείξει καὶ τὸ ἀκόλουθο μπαίνει - λάμπει εἶναι « mezzarima » τὴν ὁποῖαν μεταχειρίζονται οἱ πρῶτοι ποιητὰδες ποῦ ἔμπασαν στὴν Ἑλλάδα τοῦτο τὸ νέο στόλισμα παρμένο ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς στὸ τέλος τοῦ 15' αἰῶνα. Πολλὲς φορές ἀπαντοῦμε τὴ « mezzarima » καὶ στὰ τραγούδια τοῦ λαοῦ.

ἂν υποθέσωμε ἓνα * ἀφρότι(ς) φτάνομε πολὺ εὐκόλα στὸ ἀφρείτις. Ἀπὸ τὸ ἀφρότι(ς) ἔρχεται τὸ γνωστὸ ἀφρόντις. Ἄλλοι τύποι πάλι σὰν τὸ ἀφρό(ν)τα(ν) κτλ. δείχνουν πῶς μπερδεύτηκε τὸ ὅτι μὲ τὸ ὅταν· καὶ πραγματικῶς πλησιάζει εἰς τὸ ὅταν ἡ σημερινὴ σημασία τοῦ ὅτι = ἅμα, μόλις π. χ. ὅτι ἔβρεξε. Μπορεῖ καὶ νὰ θεωρηθῇ τὸ ἀφ' ὅ,τι αἰτιατικὴ ἀντὶς τῆς γενικῆς ἀφ' ὅτου. Στὸ ἀφρείτις τὸ φ δὲν εἶναι ὀργανικὸ, καθὼς στὸ ἐφέτος, ἢ καθὼς τὸ θ στὸ μεθαύριο· ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀπ' εἴτια, καθὼς ἔχομε ἀπ' ὅταν ἀπ' ὄντα κτλ. εἶναι τόσοι ἄλλοι τύποι, ὥστε δὲν μποροῦμε γιὰ τώρα νὰ τοὺς ἐξετάσωμε ὅλους. 67 αὐτεῖν, ὄχι αὐτήν, γιὰτὶ αὐτεῖνος, ἀντὶς αὐτός, εἶναι τύπος σχηματισμένος κατὰ μίμηση τοῦ ἐκεῖνος. Παρόμοια τὸ ἐκεῖνος, γιὰ νὰ ὁμοιάξῃ μὲ τὸ αὐτός, καταντᾶ ἐκεῖνός καὶ ἐκεῖός. Ἴδῃ Χατζιδάκις, Einleitung 439). Καὶ πάλιν ἀντίστροφα τὸ αὐτός καὶ δαυτός (ἴσως ἀπὸ τὸ ἴδε ἢ ἔδε αὐτός;) ἔχει τὸν τονισμὸ τοῦ (ἐ)κεῖνος, ἢ καλῆτερα ἴσως τοῦ οὐτός, μὲ τὸ ὁποῖο μπερδεύεται. Χατζιδάκις, αὐτοῦ 208, 430. 71 ἀρχίζει λέγει Τὸ λέγει ποῦ φαίνεται νὰ εἶναι ἀπαρέμφατο, δείχνει πῶς ἦταν εὐκόλο, ἀφοῦ ἔπεσε τὸ ν, νὰ ἀλλάζεται τὸ ἀπαρέμφατο μὲ τὸ β πρῶσ. τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτος. Hesseling, αὐτοῦ σελ. 40. 81 φοβερός. Κέβαια, οὔτε στὴν ἀρχαιότητα, οὔτε στὴν ἰταλικὴ ποίησι ὁ Ἐρωτας ἦτανε φοβερός· καὶ ἔγινε ἴσως στὸν Ἑλληνικὸ Μεσαιῶνα, ὅπου παρασταίνεται σὰν βασιλέας ἢ σὰν κεφαλὴ μιᾶς ἱεραρχίας.

- « χίλια καλῶς ἀπέσωσε, χίλια καλῶς τὴν εἶδα,
 » τὴ σπλαχνικώτατη κερά και Μοῖρα μου ἐλπίδα ». —
 « Ζωή, χαρὰ και γειὰν πολλὴ νάχετε », λέγ' ἡ Μοῖρα,
 και μὲ τὸ βλέμμα τὸ γλυκὺ τοὺς δύο μας ἐσυντήρα.
- 115 Βάνω θρονὶν και λέγω της· « ἔλα, κερά, νά ζήσης,
 » θωρῶ σε 'τι ἤλθες μὲ σπουδῆ, κάτσε νά ξατονίσης ».
 Τότες ἔκραξε ἀλέχτορας κέμένα ξύπνησέ με,
 και τόνειρο ὀπῶθεπα ἐπῆγε κι ἄφηκέ με.
 Και πάλι λέγω· « ἄς κοιμηθῶ μὲ τούτην τὴν ὀλπίδα,
 » μὴ νά γυρίση τόνειρο· τέτοιο καλὸ δὲν εἶδα ».
- 120 Γυρίζω 'δῶ, γυρίζω 'κει, τὴν Μοῖρα δὲν ηύρισκω,
 οὐδὲ τὴν νέαν ποῦ κράτουν· ὄχου! και πόσα πλήσκω!
 ὁ πετεινὸς μου τῶφταισε· ἄ δὲ μείχε ξυπνήσει,
 ὀλοτελὶς ἡ Μοῖρα μου μου τὸ ἤθελε ξοφλήσει.
- 125 'Αν κάμνη ὁ νιὸς ὀπ' ἀγαπᾷ σὲ κείνο τὸ γυρεύει,
 στὸν κόσμον ὀποῦ περπατεῖ μὲ τί τρόπον ὀδεύει;
 γιατί ἔν' πολλὰ χρειαζόμενο στοὺς νιὸς γιὰ νά κατέχουν,
 ὀποῦ ποθοῦν στὸν ἔρωτα τὸ πῶς νά τὸν ξετρέχουν.
 Λοιπὸν τὸ ρῆγα τὸ φριχτὸν ἔρωτα νά τιμοῦμε
- 130 κι ἄλλο δὲν ἔχω νά σᾶς πῶ στή ρίμα ποῦ διγοῦμαι.

ΤΕΛΟΣ

113 γιὰν πολλὴν δείχνει ὅτι 'ς αὐτὴ τὴν περίστασι προφέρεται ἀκόμα τὸ σ, και μπροστὰ στο π γίνεται μ. 116 νά ξατονίσης, ἄγνωστη, ἀλλ' ὄχι ἀνεξήγητη λέξη = νάναπαυτῆς, νά μὴν εἶσαι πλέον ἀτονισμένη (ἀτονῶ και ἀτονίζω) νά βγῆς ἀπὸ τὴν ἀτονία σου· ἔτσι τὸ ἐξηγᾷ ὁ φίλος μου ὁ κ. Γ. Καλοσγοῦρος. 117 ἀλέχτορας. 122 πλήσκω (ἀπὸ τὸ πλήσσω, πλήττω, πλήχτω;) Ὁ Σομαβέρας ἔχει πλήσκω· oropar di rubbia. 124 ξεφλήσει· ὁ Σομαβέρας ἔχει ξεφλοῖζω, sprellito, shrigare, ἀπὸ τὸ φλοῖος. Μοῦ φαίνεται ὅτι αὐτὴ ἡ λέξη εἶναι ὅμοια μὲ τὸ ἐξοφλήζω, ἐξοφλῶ = πληρόνω. 126 στὸν γκόσμον· εἶναι καλὸ παράδειγμα τῆς φωνητικῆς ὀρθογραφίας, καθὼς και στ. 113 127 ἐμπολά, τὸ ἴδιο· ἀλλὰ 129 φριχτόν.

ΝΟΜΟΚΑΝΩΝ ΤΟΥ ΙΓ'. ΑΙΩΝΟΥ

(χειρόγρ. Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ὑπ' ἀριθ. 1377)

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Πανεπιστημίου ὑπάρχει σπουδαιότατος κώδιξ ἀνήκων εἰς τὸν 13 αἰῶνα. Εἶνε ἐπὶ χάρτου βαμβακίνου μήκους 0,25 πλάτ. 0,16, σύγκειται δὲ ἐκ φύλλων 332 (ἴδ. Κατάλογον Σακελλίωνος σελ. 250). Ὁ κώδιξ οὗτος πολλάκις μοι ἐκίνησε τὴν περιέργειαν, ἔλαβον δὲ ἀντίγραφον τοῦ πίνακος αὐτοῦ διὰ τοῦ φίλου μου και δοκίμου περὶ τὴν παλαιογραφίαν κ. Ἄλκ. Σακελλίωνος. Ἐξ αὐτοῦ ἀποδείκνυται ὅτι εἶνε νομοκάνων. Περὶ τῶν νομοκάνων ἡσχολήθη ὁ ἀκάματος και δεινὸς βυζαντιολόγος Ζαχαρίας v. Lingenthal ἐν εἰδικαῖς μελέταις (Mémoires de l'Académie des Sciences de St. Petersburg XXIII n° 7. και XXVIII n° 7), ὅς εἶχε τὴν καλωσύνην ἐν ἰδίαις τεύχεσι νά ἀποστείλῃ και εἰς ἐμέ. Οἱ νομοκάνονες ἐν τῇ ὀρθοδόξῃ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν μεγάλῃ συνηθείᾳ ὑπῆρξαν κατὰ τοὺς τελευταίους ἰδίως αἰῶνας τοῦ βυζαντινοῦ Κράτους, διότι αἱ πηγαὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ και ἀστικοῦ δικαίου σπανιώταται και δύσχρηστοι εἶχον καταντήση. Νόμοι και κανόνες ὑπὸ νομικῶν και κληρικῶν ἐν ἐπιτομαῖς ἰδιωτικαῖς συνελέγοντο, κατ' ἀρχὰς μὲν συστηματικῶς, (πρὸβλ. Heimbach Ἀνέκδοτα coll. XXV capitulum, ἐν Voelli et Justelli τὴν συναγωγὴν Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχηνοῦ, J. B. Pitra juris eccles. Graecorum historia et monumenta II p. 477 ἐπ. II p. 375), βραδύτερον κανόνες και νόμοι συγκεχυμένως. Ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης ἐπεξεργασίας τοῦ κανονικοῦ και ἀστικοῦ δικαίου προέκυψαν οἱ λεγόμενοι νομοκάνονες ἢ νομοκάνονα, ὧν μεγίστη χρῆσις ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίᾳ ἐγένετο, ἐν τοῖς χρόνοις δὲ τῆς δουλείας τῆς Ἑλλάδος σπουδαίαν θέσιν κατεῖχεν ὁ τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ, ὡς ἐκ τοῦ πλήθους τῶν σωζομένων

αὐτοῦ χειρογράφων καταφαίνεται (συνετάχθη ἐν ἔτει 1561 ἐν Θήβαις πρὸς Zachariae ἐν Mémoires XXVIII. Τοῦ ἔτους 1561 χειρόγραφον κέκτημαι καὶ ἐγώ). Ὁ νομοκάνων ὁ ἀποδιδόμενος εἰς τὸν πατριάρχην Φώτιον εἶνε ἐπεξεργασία ἀρχαιοτέρας συλλογῆς τῆς λεγομένης τῶν XIV τίτλων, κατὰ τὴν πιθανοτέραν δὲ δόξαν ἀνηκούσης εἰς τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου καὶ συντεθείσης ὑπὸ τοῦ νομικοῦ, ὅστις ἐν τοῖς σχολίοις τῶν Βασιλικῶν ὡς Ἐναντιοφανῆς σημειοῦται. (πρὸς Zachariae Ἀνέκδοτα σελ. 197). Βραδύτερον ἐν ἔτει 883 ἡ συλλογὴ αὕτη ὑπέστη προσθήκας, ἐν ἔτει 1090 περιελήφθησαν ἐρμηνευτικὰ τεμάχια Θεοδώρου Βέστη, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1117-1193 ὁ Θεόδωρος Βαλσαμῶν συνεπλήρωσεν δι' ἐκτενεστέρας ἐρμηνείας, τοιοῦτος δὲ ὁ νομοκάνων, φέρει τὸν τίτλον τοῦ Φωτίου, ὃν τίτλον καὶ ὁ Βαλσαμῶν μετεχειρίσθη ἀδιστακτικῶς, ἐδημοσιεύθη δὲ καὶ ἐν τῷ συντάγματι Ποτλῆ καὶ Ράλλη ἐκ τοῦ Τραπεζουντίου κώδικος. Ὑπὸ τῆς κριτικῆς ὅμως ἀπεδείχθη ὅτι ὁ τίτλος μόνον, ὅστις κατὰ τὸν 12 αἰῶνα ἀπεδόθη εἰς τὸν Νομοκάνονα, ἀνήκει τῷ Φωτίῳ, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ ἔργον διὰ πολλοὺς μὲν λόγους (πρὸς Zachariae ἐν Mémoires σελ. 14 καὶ τοῦ αὐτοῦ Über die Quellen des sogenannten Photianischen Nomokanon σελ. 9) καὶ διότι δύσκολον εἶνε νὰ πεισθῇ τις ὅτι ἔργον τοῦ Πατριάρχου Φωτίου ἤθελε μὲν ἀγνωστον ἐπὶ αἰῶνας (883-1090) (πρὸς καὶ Ρίτσα αὐτόθι σελ. 433 ἐπ.). Ἐκδοσις τελειότερα τοῦ νομοκάνωνος τούτου εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ σοφωτάτου καρδινάλιου Ρίτσα γενομένη ἐν ἔτει 1868 (αὐτόθι) ὁ ἀκάματος οὗτος μεσαιωνοδίφης ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν πλείστους κώδικας, 92 τὸν ἀριθμὸν (αὐτόθι σελ. 442-444). Ὁ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου ὑπάρχων εἶνε τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ μέχρι τοῦδε ἀγνώστων. Σπεύδω λοιπὸν ἐνταῦθα νὰ δημοσιεύσω τὸν πίνακα αὐτοῦ, εὐχῆς δὲ ἔργον ἤθελεν εἶσθαι ἂν οἱ ἀρμόδιοι ἤθελον φροντίσῃ περὶ τῆς δαπάνης δημοσιεύσεως καὶ τοῦ περιεχομένου. Τοῦ πίνακος προηγούνται τάδε: α') Νικήτα τοῦ Στηθάτου περὶ ἀζύμων β') ὑπόμνησις Δημητρίου μητροπολίτου Κυζίκου γ') Σταυροπήγιον ἐκδοθὲν Νικηφόρῳ τῷ Χοιροσφάκτῃ ἐπὶ Μανουὴλ Κομνηνοῦ καὶ Νικήτα μητροπολίτου Ναυπάκτου διὰ τὴν μονὴν τοῦ χωρίου Σελτζιάνου Δρούγγου Ἀχελώου δ') Ἐκθεσις τῶν ἁγίων συνόδων πασῶν κατὰ τὴν τάξιν τῶν χρόνων καθ' οὓς ἐγένοντο. — Μετὰ τὸν 14 δὲ τίτλον κεφ. 5' ἔπεται παράρτημα, ἐν ᾧ εὑρῆνται α') Νόμος περὶ ἀκι-

νήτων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων (φύλ. 215_ε-216_ε) β') σημεῖωμα περὶ εἰκόνων Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (φ. 216_ε-218_ε) γ') νόμος περὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ψευδομαρτυρησάντων (αὐτόθι), δ') κεφάλαια κατ' ἐκλογὴν τοῦ Μωσαϊκοῦ παραγγέλματος (φυλ. 218_ε-223_ε) ε') περὶ ὄρων καὶ ὁροθεσίας ἀγρῶν (αὐτόθι), ς') περὶ τῶν ἐν ἀλλοτρίᾳ γῆ καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ ἐδάφει κτισάντων ἢ σπειράντων ἢ φυτευσάντων (αὐτόθι), ζ') περὶ τῆς τῶν βαθμῶν συγγενείας ἐκ τοῦ Γ' βιβλίου τῶν Ἰνστιτούτων (φυλ. 224_ε-225_ε) η') τοῦ μακαριωτάτου Εὐλογίου πάπα Ἀλεξανδρείας περὶ τῶν δύο φύσεων κλπ. Κεφάλαια ἐπτὰ (αὐτόθι), θ') ἐρωτήσεις μοναχῶν ἀγιορειτῶν πρὸς τὸν Πατριάρχην Νικόλαον (φ. 226_ε-228_ε) ι') ἐρωτήσεις Μαξίμου μοναχοῦ (φ. 228_ε-229_ε), ια) Θεοδώρου πρεσβυτέρου ἐπιτίμια (φ. 230_ε), ιβ') Ἰουστινιανοῦ Νόμος περὶ ὄρκου ἐκκοπῆς (φ. 230_ε-231_ε), ιγ') Περὶ φονέων (φ. 231_ε-232_ε), ιδ') Σύντομος διήγησις τῶν συνόδων (φ. 232_ε), Τοῖς ὀσιωτάτοις ἐπισκόποις, θεοσεβεστάτοις πρεσβυτέροις, θεοφιλεστάτοις διακόνοις καὶ παντὶ τῷ εὐαγεῖ κλήρῳ, τοῖς ἐνδοξοτάτοις καὶ λαμπροτάτοις κτήτορσι καὶ οἰκίτορσι τῆς θεοσώστου πόλεως (φ. 232_ε-233_ε), ιε') Ἐνταλμα διδόμενον μητροπολίταις καὶ ἀρχιεπισκόποις (φ. 233_ε-237_ε), ις') ἡ παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων συνήθως ἐν τῷ καιρῷ τῆς χειροτονίας γινομένη τοῦ συμβόλου ἀσφάλεια (φ. 237_ε-237_ε) ιζ') ἐνταλμα διδόμενον τοῖς ἐξάρχουσιν (φ. 237_ε-239_ε), ιθ') ἐνταλμα διδόμενον τοῖς ἡγουμένοις (φ. 239_ε-240_ε) κ') περὶ κεκωλυμένων γάμων (φ. 240_ε-241_ε), κα') ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων Φωτίου (φ. 241_ε-243_ε), κβ') Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως διάφοροι εἰκόνες Χριστοῦ καὶ σταυροῦ ἐν δέκα ἀποδείξεσι συλλογισμῶν τρόποις (φ. 243_ε-244_ε), κδ') ἐκ ποίων συνόδων τε καὶ προσώπων καὶ πόσεων κανόνων τὸ παρὸν συνηθροίσθη σύνταγμα (φ. 254_ε-255_ε), κε') διάφορα ἄλλα περὶ γάμου κλπ. (ἄνευ ἀρχῆς φ. 255_ε-261_ε), κς') κεφάλαια τοῦ συντάγματος ἐκ τῶν διατάξεων (φ. 261_ε-262_ε), κζ') τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Παμφίλου ἐκ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ τῶν Ἀποστόλων συνόδου, τουτέστιν ἐκ τῶν συνοδικῶν αὐτῶν κανόνων μέρος τῶν ὑπ' αὐτῶν εὑρεθέντων εἰς τὴν Ὀριγένους βιβλιοθήκην (φ. 262_ε-263_ε), κη') διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων περὶ χαρισμάτων (φ. 263_ε-265_ε), κθ') κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ Σίμωνος τοῦ Καναναίου (φ. 265_ε-265_ε),

λ') Δεσπότη τὰ πάντα ἀγιωτάτῳ, μακαριωτάτῳ ἀδελφῶ καὶ συλλειτουργῶ Σεργίῳ ἐπισκόπῳ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Σωφρόνιος ἀχρεῖτος δοῦλος τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως (φ. 266_a-283^a), λα') ἐκθεσις πίστεως τῶν ἐν Νικαίᾳ κα' (φ. 283_a-286^a), λβ') περὶ τῶν Ἰσμαηλιτῶν (φ. 286^a-288), λγ') περὶ τοῦ γινώσκειν εἰς πόσα τμήματα γέγονεν ἡ τῶν ἀκεφάλων ἦτοι Θεοπασχικῶν αἵρεσις. Σύντομος ἐκθεσις περὶ τῶν Θεοδοσιανῶν, (φ. 288_a-289^a), λδ') περὶ Μαρκιανιστῶν (φ. 289^a-290^a), λε') ἐκ τοῦ εὐχολογίου τοῦ πατριαρχικοῦ ὅπως χρῆ δέχεσθαι τοὺς ἀπὸ αἱρέσεων ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ (φ. 290^a-291^a), λς') ὅπως χρῆ ἀναθεματίζεσθαι ἐγγράφως τοὺς ἀπὸ Μανιχαίων ἐρχομένους τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ (φ. 291^a-291^b), λζ') Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως χρονογραφικὸν ἐν συντόμῳ (φ. 291^b-294^a), λη') ἔτη τῆς ἐπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἦτοι γνῶσις τῶν αὐτῇ διδασκάντων (φ. 294^b), λθ') ἔτη πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (φ. 294^b-295^a), μ') οἱ ἐν Ρώμῃ ἐπισκοπήσαντες ἀπὸ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων. Πατριάρχαι Ἱερουσαλήμ ἀπὸ Χριστοῦ. Ἐπίσκοποι Ἀλεξανδρείας (φ. 295^b-297^a), μα') περὶ τῆς ἀγχόνης Ἰούδα — Δαμέσου (sic) ἐπισκόπου Ρώμης ἀναθεματισμοὶ (φ. 297^b-298^a), περὶ αἱρέσεως Σαρακηνῶν (φ. 298^a-299^a), μβ') περὶ γενέσεως ἀνθρώπου κλπ. Ἰω. Δαμασκηνοῦ περὶ σώματος καὶ αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ (φ. 299^a-299^b), μγ') Μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ (φ. 299^b-300^a), μδ') περὶ δικαίου, στίχοι ἐρμηνειῶν τέσσαρες (φ. 300^a), με') περὶ τῶν ἐκπτώσεων τοῦ διαβόλου (αὐτόθι), μς') Διάφοροι συνοδικαὶ πράξεις τοῦ πατριάρχου Λουκᾶ. — Τόμος ἐκτεθείς παρὰ Σισινίου Κωνσταντινουπόλεως περὶ τῶν ἐξαδελφας λαμβανόντων ἀδελφῶν (φ. 300^a-303^a), μζ') νόμος γεωργικὸς (φ. 303^a-306^a), μη') νόμος ναυτικὸς. Νόμος Ροδίων (φ. 306^a-311^b), μθ') τῷ Θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ Λόφου ὁ εὐτελής χαρτοφύλαξ τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας περὶ ἀλογουμένων. — Χρυσοστόμου ὁμ. — Σωτηρίας σύντομος διδασκαλία (φ. 311^b-212^b), ν') νεαρὰ βασιλέως Μανουήλ τῷ 6674 (1166) (φ. 313^a-315^a) να') νεαρὰ ἑτέρα (φ. 315^a-317^b), νβ') νεαρὰ ἑτέρα (φ. 317^b-330^a), νγ') πράξις Λουκᾶ Πατριάρχου (φ. 320^a-320^b), νδ') ἐκθεσις ἦτοι ἀνάμνησις τῆς γενομένης ἐκκλησιαστικῆς ἐνώσεως ἐπὶ Κωνσταντίνου Ρωμανοῦ (φ. 321^a-323^b), νε') μέρος ἐκ τοῦ συ-

νοδικοῦ σημειώματος τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀλεξίου (φ. 323^b-320^a), νς') Ἴσον τῆς ἐκτεθείσης ψήφου συνοδικῶς ἐπὶ Μιχαήλ Πατριάρχου παρὰ Νικήτα Πρωτοσυγγέλλου καὶ χαρτοφύλακος τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἔτει σφξ' Ἰουδ. ε' (+ 1052) (φ. 324^b-327^a), νζ') διάφορα συνοδικὰ σημειώματα (φ. 327^a-329^a), νη') νεαρὸν πρόσταγμα τοῦ βασιλέως Μανουήλ (φ. 329^a-330^a), νθ') συνοδικὰ σημειώματα ἐπὶ πατριάρχου Γεωργίου (+ 1293) (φ. 330^b-332).

Α. ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ

ΠΙΝΑΞ

Τίτλος πρῶτος. Κεφ. πρῶτον. Περὶ Θεολογίας καὶ ὀρθοδόξου πίστεως, Ἀποστόλων κανῶν, μθ' καὶ ν'. Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει δευτέρας, α' καὶ β'. Τῆς ἐν Ἐφέσῳ, ζ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, θ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ¹, α', σγ' πα'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. β'. Περὶ τοῦ ὅτι δεῖ τοὺς θεῖους κανόνας κρατεῖν. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, α'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, β'. Τῆς ἐν τῇ Τρούλλῳ, β'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ [β'] α' καὶ... Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. γ'. Περὶ τοῦ φυλάσσεσθαι τὸ ἄγραφον ἐκκλησιαστικὸν ἔθος ὡς νόμον. Τῆς ἐν τῇ Τρούλλῳ, πα'. Βασιλείου πς', η', ηα'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. δ'. Περὶ τοῦ μὴ ἐκτίθεσθαι τοὺς κανόνας ὑφ' ἐνὸς ἐπισκόπου, ἀλλ' ὑπὸ τῆς κοινότητος. Βασιλείου, μζ'. Γρηγορίου Νύσσης, σ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ε'. Περὶ πατριαρχῶν καὶ μητροπολιτῶν, καὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ λεγομένων πριμάτων. Ἀποστόλων, λδ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, δ' σ' καὶ ζ'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, θ', ιβ'. Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, β' καὶ γ'. Τῆς ἐν Ἐφέσῳ, η'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, θ', ιζ', κη'. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, γ' καὶ ε'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ιζ', λθ'. Τῆς ἐν Τρούλλῳ λη', λθ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. στ'. Περὶ τοῦ τίνες τίνας καὶ ποῦ χειροτονουῖσιν ἐπισκόπους, καὶ ἂν ὁ χειροτονηθεὶς διὰ λιβελλοῦ παραιτῆται τὴν ἐπισκοπὴν, ἢ μονάσῃ. Ἀποστόλων, α' καὶ λε'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ β', α' εἰς τὸ ε' κεφάλαιον. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ιγ', ιθ', κβ'.

¹ Ἐν τῷ τεύχει ἐκφέρεται ὅτι μὲν κατ' ἀρσενικόν, ὅτε δὲ κατὰ θηλυκὸν γένος.

Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, γ', ε', ιβ'. Τῆς ἐν Ἐφέσῳ, η' εἰς τὸ ε' κεφάλαιον. Καὶ ἡ πρὸς τὴν ἐν Παμφυλίᾳ σύνοδον τῆς αὐτῆς συνόδου Ἐπιστολή. Τῆς ἐν Σαρδικῇ ε'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι κη' εἰς τὸ ε' κεφάλαιον. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ιγ', ιη', με', ν', νε', νς', ιη'. Τῆς ἐν τῇ Τρούλλῳ οἰκουμενικῆς, σ', λγ', λζ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ β', καὶ εἰς τὰ βασιλικά κεφάλαια. Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου, ις'. Τῆς ἐν τῷ περιωνύμῳ ναῷ καὶ ἐπωνύμῳ τοῦ Θεοῦ λόγου συστάσεως, καὶ τὴν ἐβδόμην οἰκουμένην σύνοδον ἐπιβεβαιώσεως, β'. Βασιλείου πρὸς τοὺς χωρεπισκόπους Ἐπιστολή. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς, α' καὶ γ'. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἐν Λιβύῃ (sic) καὶ Πενταπόλει Ἐπιστολῆς, α' καὶ γ'. Θεοφίλου ἐκ τοῦ Ὑπομνηστικοῦ, ε'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. ζ'. Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι τοῖς ὄχλοις ἐπιτρέπειν τὴν τῶν ἱερέων ἐπιλογὴν. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ιγ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, καὶ γ'. — Κεφ. η'. Περὶ τῆς γενομένης ἀντιλογίας ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἀντιοχείας, ιθ' εἰς τὸ ε' κεφάλαιον. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ εἰς τὸ αὐτὸ κεφάλαιον, με', καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. θ'. Περὶ τοῦ χρόνου, οὐ ἐντὸς δεῖ τοὺς ἐπισκόπους χειροτονεῖσθαι. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, κε', καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. ι'. Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι τινὰ ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον πρὶν ἢ πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ χριστιανούς καὶ ὀρθοδόξους ποιήσει. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ λς'. Καὶ ὁ νόμος. Κεφ. ια'. Περὶ τῶν ἀπὸ λαϊκῶν γινομένων ἐπισκόπων. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, ι'. Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, α', β', ιζ'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. ιβ'. Περὶ τοῦ πῶς ὁ ἐθνικός, ἢ ἐν νόσῳ, ἢ ὁ νεωστὶ βαπτισθείς, καὶ ὁ ἐκ φαύλης διαγωγῆς χειροτονεῖται ἐπίσκοπος ἢ κληρικός. Ἀποστόλων π'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, β'. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ιβ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, γ' εἰς τὸ ε' κεφάλαιον. — Κεφ. ιγ'. Περὶ τοῦ πῶς ὁ σχολάζων ἐπίσκοπος εἰς σχολάζουσαν γίνεται ἐπίσκοπος. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ις'. — Κεφ. ιδ'. Περὶ τοῦ πότε δύναται ἐπίσκοπος γενέσθαι, ἢ κληρικός εὐνοῦχος, ἢ ἄλλος τις ἐμπαθὴς τὸ σῶμα. Ἀποστόλων, κα', κβ', οζ', οη'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, α'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. ιε'. Περὶ τοῦ τὸν δαιμονιζόμενον μὴ κληροῦσθαι. Ἀποστόλων, οθ'. Κεφ. ις'. Περὶ τοῦ μὴ πειθαρχοῦντος τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ βουλομένῳ χειροτονεῖν αὐτόν, εἰς μείζονα βαθμόν. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, λα'. Βασιλεῦς ι'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. ιζ'. Περὶ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ χειροτονηθέντος

καὶ μὴ δεχθέντος ὑπὸ τῆς παροικίας ἢ μὴ καταδεξαμένου ἢ μὴ δυναθέντος ἀπελθεῖν. Ἀποστόλων, λς'. Τῆς ἐν Ἀγκούσῃ (γρ. Ἀγκύρα;), ιη'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ιζ', ιη'. Κεφ. ιη'. — Περὶ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν τελευτῶντα ἐπίσκοπον ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖν. Ἀποστόλων, ος'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, κγ'. — Κεφ. ιθ'. Περὶ τοῦ μὴ ἀπλῶς ἐν πόλει βραχείᾳ ἢ κώμῃ γίνεσθαι ἐπίσκοπον. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, νζ'. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, ε', εἰς τὸ ε' κεφάλαιον. Κεφ. κ'. Περὶ τοῦ μὴ εἶναι ἐν μιᾷ ἐπαρχίᾳ δύο μητροπόλεις ἢ ἐν μιᾷ πόλει δύο ἐπισκόπους, ἢ ἐν δύο πόλεσιν ἓνα κληρικόν. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, η'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ι' καὶ ιβ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, ιε'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. κβ'. Περὶ τῶν χειροτονούντων ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοὺς πόλεσιν ἢ ἐπαρχίαις, Ἀποστόλων, λε' εἰς τὸ ε' κεφάλαιον. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ιγ', κβ', εἰς τὸ αὐτὸ κεφάλαιον. Τῆς ἐν Ἐφέσῳ, η' εἰς τὸ αὐτὸ κεφάλαιον. — Κεφ. κβ'. Περὶ τῶν διὰ προστασίας ἀρχόντων γινομένων ἐγκρατῶν, ἐκκλητικῶν. Ἀποστόλων, λ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, γ' εἰς τὸ ζ' κεφάλαιον. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. κγ'. Περὶ τῶν μὴ διὰ γάμον ἢ παλακισμόν μὴ χειροτονουμένων ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν. Ἀποστόλων, ιζ', ιη', ιθ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, γ' καὶ ιβ'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. κδ'. Περὶ τῶν ἐπὶ χρήματι χειροτονουμένων ἢ λαμβανόντων ὄφρικια. Ἀποστόλων, κθ'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, β'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, κβ', κγ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, δ', ε', ιθ'. Βασιλείου, πδ'. Γεναδίου Ἐπιστολή. Ταρρασίου Ἐπιστολή. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. κε'. Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι ἀναχειροτονήσεις, Ἀποστόλων, ξη'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, μη'. — Κεφ. κς'. Περὶ τοῦ μὴ ἐπιέναι ἐπίσκοπον ἢ κληρικόν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ιε', ις'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, κ'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ε', ι', κ'. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, α', β', ιζ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ια', νδ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ιζ', ιη', κ'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. κζ'. Περὶ τοῦ ὑποκειμένου ἁμαρτήματι καὶ χειροτονηθέντος. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, θ', ι'. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, θ'. Βασιλείου, κζ'. Θεοφίλου δ', ε', η'. — Κεφ. κη'. Περὶ τῆς ἡλικίας τῶν χειροτονουμένων ἀρρένων καὶ θηλειῶν. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ια', Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ιε'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ις'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ιδ', ιε'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. κθ'. Περὶ ποιήσεως χωρεπισκόπων, καὶ πότε καὶ πῶς προσφέρουσιν ἢ μεταδιδόασιν καὶ εἴ τινες χειροτονοῦσιν ἢ οὐ. Τῆς ἐν Ἀγκύρα, ιγ'. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ιγ'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ι', ια'. Βασιλείου, πδ'. — Κεφ.

λ'. Περὶ τοῦ ἐπτά μόνους ὀφείλιν εἶναι διακόνους καὶ ἢ πόλις μεγάλη ἢ. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ιδ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ις'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. λα'. Περὶ τοῦ τίνες εἰσὶ κληρικοί, ἢ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, κδ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. λβ'. Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι οὔτινος ἢ γυνὴ ἐμοιχεύθη, καὶ ἐὰν κληρικοῦ γυνὴ ἐμοιχεύθη. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, η'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. λζ'. Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι κληρικὸν ἀπολελυμένως, ἀλλὰ πάντως εἰς ἐκκλησίαν ἢ μοναστήριον. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ς'.—Κεφ. λδ'. Περὶ περιοδευτῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς κώμαις ἐκκλησιῶν. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ νζ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. λε'. Περὶ τοῦ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως εἶναι τοὺς κληρικούς τῶν πτωχείων καὶ μοναστηρίων καὶ μαρτυρίων. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, θ'.—Κεφ. λς'. Περὶ δούλων κληρουμένων ἢ ἐλευθερουμένων, Ἀποστόλων, πα'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, πε'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. λζ'. Περὶ διακονισσῶν, ὅτι οὐ γίνεται γυνὴ πρεσβυτέρα. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ιθ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ια'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ιε'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ἕκτης, ιδ'.—Κεφ. λη'. Περὶ τῶν διὰ χειροτονίας λυομένων ἀμαρτημάτων. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, [θ'].

Τίτλος Β'. Κεφ. α'. Περὶ ἱερῶν πραγμάτων καὶ τόπων, ποιήσεως ἐκκλησιῶν. Περὶ ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀναθημάτων καὶ περὶ κληρικῶν παρὰ γνώμην ἐπισκόπων ἀνιστῶντων θυσιαστήρια.—Κεφ. β'. Περὶ καθιερώσεως μαρτυρίων μὴ ἔχόντων λείψανα ἁγίων. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ς', πγ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, ζ', ιζ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. γ'. Περὶ ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀναθημάτων καὶ συντηρήσεως βιβλίων τῆς θείας Γραφῆς. Ἀποστόλων, ογ'. Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρώτης καὶ δευτέρας, α' καὶ ι'. Κυρίλλου, θ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', ξη'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. δ'. Περὶ κληρικῶν ἀποσχιζόντων καὶ παρὰ γνώμην ἐπισκόπων ἀνιστῶντων θυσιαστήρια. Ἀποστόλων, λα'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ε'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ι'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, λα'. Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρώτης καὶ δευτέρας, ιγ', ιδ', ιε'. Καὶ ὁ νόμος.

Τίτλος Γ'. Κεφ. α'. Περὶ τοῦ ποίων εὐχῶν ὁ λαὸς ἀκροᾶται καὶ διατί πρὸς ἀνατολὴν ὀρῶντες εὐχόμεθα. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ πέμπτης, ιθ'. Βασιλείου, κζ'. Πέτρου καὶ Παύλου Διατάξεις. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. β'. Περὶ τοῦ τίνες καὶ πῶς καὶ ποῖα δεῖ ψάλλειν καὶ ἀναγινώσκειν. Ἀποστόλων, ζ', πε'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ιε', ιζ', ιη', ιθ', κγ'. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐκ τῶν ἐπῶν. Ἀμφιλοχίου ἐκ

τῶν ἐπῶν. Ἀθανασίου ἑορταστικῆς Ἐπιστολῆς. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, κδ', μς', ργ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, λγ', ξη', σε', πα'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, ιδ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. γ'. Περὶ τοῦ κατὰ Σάββατον χρῆναι ἀναγινώσκεισθαι εὐαγγέλιον μετὰ ἐτέρων γραφῶν. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ις'.—Κεφ. δ'. Περὶ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς καὶ κοινωνίας. Ἀποστόλων, γ', δ', λα'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ιη'. Τῆς ἐν Ἀγκύρα, α'. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ιγ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ιθ', με'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, μα', μζ', λγ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, κς', κη', λβ', νζ', νη', ρα'. Ἀναστασίου, Βασιλείου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.—Κεφ. ε'. Περὶ τοῦ πῶς διδῶσι τὴν εἰρήνην οἱ κληρικοί καὶ οἱ λαϊκοί. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ιθ'.—Κεφ. ς'. Περὶ τῶν διακρινομένων κοινωνεῖν ἀπὸ προγεγαμηκότων. Τῆς ἐν Γάγγραις, δ'.—Κεφ. ζ'. Περὶ τοῦ μόνοις τοῖς ἱερατικοῖς ἐξεῖναι κοινωνεῖν ἐν τῷ θυσιαστήριῳ, καὶ τοῦ γυναῖκας μὴ εἰσιέναι εἰς τὸ θυσιαστήριον. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ιθ', μδ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ρθ', α'.—Κεφ. η'. Περὶ τοῦ πότε προσφέρουσι καὶ διδῶσι κοινωνίαν οἱ χωρεπίσκοποι. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ιγ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ιη'. Κεφ. θ'. Περὶ τοῦ μὴ προσφέρειν διάκονον μήτε διδόναι πρεσβυτέροις κοινωνίαν. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ιη'.—Κεφ. ι'. Περὶ φορεσίας καὶ ὑπουργίας ἀναγνωστῶν καὶ ψαλτῶν καὶ ὑπηρετῶν καὶ ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτην ἄρτον διδόναι ἢ πατήριον εὐλογεῖν. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, κα', κβ', κγ', κε', μγ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ζ', κγ', κζ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, ις'.—Κεφ. ια'. Περὶ τῶν διαγόντων ἐν πόλει καὶ ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας μὴ κοινωνούντων. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, ιβ', ιγ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', π'.—Κεφ. ιβ'. Περὶ τῶν ἀκουόντων τῶν γραφῶν καὶ μὴ προσκαρτερούντων τῇ τελευταίᾳ εὐχῇ καὶ μεταλαμβάνόντων. Ἀποστόλων, η', θ'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, θ'.—Κεφ. ιγ'. Περὶ δαιμονιζομένων πῶς κοινωνοῦσιν ἢ οὐ. Ἀποστόλων, οθ'. Τιμοθέου, γ'. ιδ'. Περὶ τῶν ἔξωθεν ἐκκλησίας προσφερόντων ἢ ἐκκλησιαζόντων. Ἀποστόλων, λα'. Τῆς ἐν Γάγγραις, ς'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, θ', ε'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, νη'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', λα', λθ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ιε'. Περὶ ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν συγκαινωνούντων ἢ συνευχομένων αἰρετικοῖς ἢ Ἰουδαίοις ἢ ἐπιτρεπόντων αὐτοῖς ἐνεργεῖν ἢ δεχομένων αὐτῶν θυσίας. Ἀποστόλων, με', μς'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ θ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, λγ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ις'. Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὰ ἅγια λόγῳ εὐλογιῶν εἰς τὰς παροικίας πέμπεσθαι. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ιδ'.—

Κεφ. ιζ'. Περὶ τοῦ μὴ δίδοναι τοῖς σώμασι τῶν τελευτώντων κοινωσίαν. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ιη'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, πγ'. Κεφ. ιη'. Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι γυναῖκα ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς καθάρσεως αὐτῆς κοινωεῖν. Διονυσίου ἐκ τῆς πρὸς Βασιλείδην Ἐπιστολῆς, θ'. Τιμοθέου, ζ'.—Κεφ. ιθ'. Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι ἀναφορὰν παρόντος αἰρετικου. Τιμοθέου, θ'.—Κεφ. κ'. Περὶ τοῦ πᾶς ὁ ὄνειρασθεὶς κοινωεῖ. Διονυσίου, δ', Τιμοθέου, ιβ'. Ἀθανασίου Ἐπιστολή.—Κεφ. κα'. Περὶ τοῦ πότε δεῖ τῆς γαμετῆς διὰ τὴν κοινωσίαν ἀπέχεσθαι.—Κεφ. κβ'. Περὶ τοῦ πῶς γίνεται προσφορὰ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτὸν ἀνελόντος. Τιμοθέου, ιδ'. Καὶ ὁ νόμος.

Τίτλος Δ'. Κεφ. α'. Περὶ κατηγουμένων καὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν μετὰ δύο ἐβδομάδας τῆς τεσσαρακοστῆς δέχεσθαι πρὸς βάπτισμα. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, μη'.—Κεφ. β'. Περὶ τῶν ἐξορκιζόντων. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, κς'.—Κεφ. γ'. Περὶ τοῦ πῶς δεῖ βαπτίζειν. Ἀποστόλων, με', ν'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, νθ'.—Κεφ. δ'. Περὶ τοῦ χρῆναι τοὺς φωτιζομένους ἀπαγγέλλειν τὴν πίστιν. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, μς', μζ'. Ἀμμωνίου ἐκ τῆς Ἑρμηνείας τῶν Ἠράξεων. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ε'. Περὶ τοῦ μὴ βαπτίζεσθαι τοὺς τελευτήσαντας. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ιη'.—Κεφ. ς'. Περὶ τῶν πρὸ τοῦ βαπτίσματος ἀμαρτανόντων καὶ περὶ κατηγουμένων παραπιπτόντων. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ιδ'. Τῆς ἐν Ἀγκύρα, ια'. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ε'. Βασιλείου, η'. Θεοφίλου, δ'. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἐν Λιβύῃ Ἐπιστολῆς. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ζ'. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν δεχομένων βάπτισμα αἰρετικῶν. Ἀποστόλων, μγ'.—Κεφ. η'. Περὶ τῶν ἐν νόσῳ βαπτιζομένων. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ιβ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, μζ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, με', ι'.—Κεφ. θ'. Περὶ ἐγγύου (sic) βαπτιζομένης. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, ς'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ι'. Περὶ τοῦ ὀφείλειν μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα χρίεσθαι. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, μη'.—Κεφ. ια'. Περὶ τῆς ποιήσεως τοῦ ἁγίου χρίσματος. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ς'.—Κεφ. ιβ'. Περὶ τῶν δις ἢ μὴ δεόντως βαπτιζομένων καὶ τῶν ἀσεβεῖς μὴ βαπτιζόντων. Ἀποστόλων, μζ', μθ', ν'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ιγ'. Περὶ τοῦ βαπτίζεσθαι τοὺς ἀγνοοῦντας εἰ ἐβαπτίσθησαν. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ογ', ρι'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς'.—Κεφ. ιδ'. Περὶ τοῦ τίνες ἐξ αἰρετικῶν εἰς τὴν ὀρθοδόξιαν μετιόντες βαπτίζονται, καὶ τίνες μόνον χρίονται. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ιθ'. Ἐπιστολὴ πρὸς Μαρτύριον Ἀντιοχείας. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ζ',

κ'. Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ζ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', ιε'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, η'. Βασιλείου, μζ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ιε'. Περὶ τοῦ πῶς ὁ δαιμονιζόμενος ἢ ἐν νόσῳ παραφρονῶν βαπτίζεται. Τιμοθέου, θ' καὶ δ'.—Κεφ. ις'. Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι γυναῖκα ἐν τῷ καιρῷ τῆς καθάρσεως αὐτῆς βαπτισθῆναι. Τιμοθέου, ς'.—Κεφ. ιζ'. Περὶ τοῦ ἐὰν ὁ κατηγούμενος πρὸ τοῦ βαπτίσματος κοινωῆσει. Τιμοθέου, α'.

Τίτλος Ε'. Κεφ. α'. Περὶ τῶν διδασκόντων τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς συνάξεις καὶ τὰς μνήμας, εὐκαταφρονήτως. Τῆς ἐν Γάγγραις, ε', κ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ος', πα', ψ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. β'. Περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ ἀγάπας, καὶ ἐν αὐταῖς ἐσθῆσιν, καὶ περὶ προσφύγων. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, κη'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ μβ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', οδ', ι'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. γ'. Περὶ τῶν εὐτελιζόντων τὰς γινομένας ἀγάπας, καὶ ὅτι οὐ δεῖ μέρη λαμβάνειν εἰς ἀγάπην. Τῆς ἐν Γάγγραις, ια'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, κζ'.

Τίτλος ς'. Κεφ. α'. Περὶ καρποφοριῶν. Ἀποστόλων, γ', δ', οα'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', κη', νζ', οθ', ιθ'.—Κεφ. β'. Περὶ τοῦ τίνας δεῖ λαμβάνειν ἢ διαδόναι καρποφορίας. Κυρίλλου, θ'. καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. γ'. Καὶ περὶ τῶν λαμβανόντων ἀπὸ ἐκκλησίας κηρὸν ἢ ἔλαιον. Ἀποστόλων, οβ'. Τῆς ἐν Γάγγραις, ζ', η'. Θεοφίλου, ζ'.—Κεφ. δ'. Περὶ τῶν προσφερόντων συναγωγαῖς ἢ ἱερεῦσιν ἰθῶν. Ἀποστόλων, οα'. Καὶ ὁ νόμος.

Τίτλος Ζ'. Κεφ. α'. Περὶ νηστείας καὶ τῶν κεκαλυμμένων ἢ ἐπιτετραμμένων γίνεσθαι ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τῶν νηστειῶν. Ἀποστόλων, ξδ', ξθ'. Τῆς ἐν Γάγγραις, ιη', ιθ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, με', ν', να', νβ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, κθ', νβ', νε', νς', πθ'. Πέτρου Ἀλεξανδρείας, ιε'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. β'. Περὶ τοῦ μὴ τελεῖν λεχώ, μήτε τὸν ἐκ νόσου μὴ δυνάμενον ἀναγκάζεσθαι τὸ Πάσχα νηστεύειν. Τιμοθέου, η', ι'.—Κεφ. γ'. Περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας τῆς πασχαλίας καὶ τῶν Θεοφανίων. Ἀποστόλων, ζ'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, α'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, να'.—Κεφ. δ'. Περὶ τοῦ μὴ χρῆναι ἐν Κυριακῇ θεωρεῖα γίνεσθαι ἢ γόνυ κλίνειν ἐν κυριακαῖς, ἢ ταῖς ἡμέραις τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ ὅτι κατὰ τὸ ἐγχωροῦν δεῖ σχολάζειν τῇ κυριακῇ, οὐ μὴν καὶ τῷ σαββάτῳ. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, κ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, κθ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ξα'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', ιθ', ξς', ι'. Ἀλεξανδρείας, ιε'. Θεοφίλου, α'. Πέτρου καὶ Παύλου. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ε'. Περὶ τοῦ

τίς ἡ αἰτία τῆς γονυκλισίας καὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι ἐν Κυριακῇ καὶ ταῖς ἡμέραις τῆς Πεντηκοστῆς. Καὶ διατί πρὸς ἀνατολὴν ὄρωντες εὐχόμεθα, καὶ περὶ δογματικῶν καὶ γραφικῶν ῥητῶν. Βασιλείου, κζ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ρη', ρι', ρια', ριβ', ριγ', ριδ', ριε', ριγ'. Βασιλείου, ιε' καὶ ιγ'.

Τίτλος Η'. Κεφ. α'. Περὶ παροικιῶν καὶ τῶν ἀποστολικῶν τόπων γενομένων καινισμῶν. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ιζ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, νγ', ντ', σα'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, κε', λτ', λζ', λη'. λθ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. β'. Περὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχεν ἐπίσκοπον ἀποδημεῖν ἢ κληρικὸν ἐν ἑτέρᾳ διάγειν παροικία. Ἀποστόλων, ιδ', ιε'. Τῆς ἐν Γαγγραις, ιη'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, γ', ιγ', κβ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, μα', μβ'. Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, β'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ιγ', κγ'. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, γ', ια', ιβ', ιγ', ιζ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, κγ', σα', οδ'. Τῆς ἐν τῇ Τρούλλῳ, στ', ιζ', ιη', κ'. Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, α', β', ιγ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ιγ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, ι'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. γ'. Περὶ τοῦ χρῆναι τοὺς ἐπισκόπους τὰς αἰτίας τῆς ὁδοιπορίας τῶν δι' αὐτῶν παριόντων ἐπισκόπων πολυπραγμονεῖν. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, κα'.—Κεφ. δ'. Περὶ ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν ἀπιόντων πρὸς βασιλέα ἢ τοὺς πρὸς αὐτόν. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ια', ιβ'. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, ζ', η', θ', κα'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ρδ', ιγ', ιζ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ε'. Περὶ ὑποδοχῶν ξένων καὶ περὶ εἰρηνικῶν καὶ συστατικῶν ἐπιστολῶν. Ἀποστόλων, ια', ιγ', λβ'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ζ', η', ια'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, μα', μβ'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ιγ'. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, θ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, κγ'. Τῆς ἐν τῇ Τρούλλῳ, στ', ιζ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. στ'. Περὶ διαφόρων εἰρηνικῶν καὶ συστατικῶν ἐπιστολῶν. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ια'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ριγ'.—Κεφ. ζ'. Περὶ τοῦ τίσι δεῖ τοὺς ἐπισκόπους βοηθεῖν, καὶ περὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων μὴ χορηγούντων τοῖς ἐνδεῆσιν ἐκκλησιαστικοῖς. Ἀποστόλων, νθ'. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, ζ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. η'. Περὶ συνόδων καὶ τῶν εἰς αὐτάς μὴ ἀπιόντων. Ἀποστόλων, λζ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ε'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, κα'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, μ'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ιθ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ιη', νβ', ογ', ογ', ιε'. Τῆς ἐν τῇ Τρούλλῳ, στ', η'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, στ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. θ'. Περὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχεν ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἐμαγκιπατεῦειν (sic) τὰ ἴδια τέκνα. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, λε'.—Κεφ. ι'. Περὶ τοῦ πῶς ἐκδι-

κοῦσι τοὺς ἀρμόζοντας αὐτοῖς τόπους παρὰ αἱρετικῶν κατεχομένους, καὶ περὶ τῶν ἀμελούντων τῶν αὐτοῖς ἀνηκόντων λαῶν, Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ρη', ριθ', ρκα'.—Κεφ. ια'. Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν τοὺς ἀγνώστους τὸν δῆμον προσκυνεῖν. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ις'.—Κεφ. ιβ'. Περὶ ἐπισκόπων μὴ ἐπιστρεφόντων τοὺς κληρικούς. Καὶ περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν μὴ διδασκόντων τὸν λαόν, καὶ ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀπολογεῖται τῷ Θεῷ. Καὶ πότε τοῦ λαοῦ ἀμαρτάνοντος ὁ κληρὸς ἀφορίζεται. Ἀποστόλων, λτ', λθ', νη'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ρκγ', ρκδ'. Τῆς ἐν τῇ Τρούλλῳ, ιθ'.—Κεφ. ιγ'. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν κοσμικόν τι πραττόντων δημόσιον ἢ ἰδιωτικόν ἢ μίσθωσιν ἢ ἐπιτροπήν. Ἀποστόλων, στ', πα'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ιγ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ιγ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, ι', ια'. Καὶ ὁ νόμος. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν συνόντων γυναιξὶ συνεισάκτοις. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, γ'. Τῆς ἐν τῇ Τρούλλῳ, στ', ε'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, ιη'. Βασιλείου Ἐπιστολή. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ιδ'. Περὶ τοῦ πῶς δεῖ ἐπίσκοπον ἢ κληρικὸν ἢ ἐγκρατευομένους εἰσιέναι πρὸς γυναῖκας, ὥστε πρὸς παρθένους ἢ χήρας μὴ εἰσιέναι. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, λη'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, κβ'.—Κεφ. ιε'. Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν κληρικὸν συνιστάσθαι τῷ δευτερογαμοῦντι ἢ παρανόμως γαμοῦντι. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ζ'. Τιμοθέου, ια'. Κεφ. ις'. Περὶ τοῦ μηδὲν τοὺς κληρικούς ποιεῖν ἄνευ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν. Ἀποστόλων, κθ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, νζ'.—Κεφ. ιζ'. Περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν κληρικούς ἐκ συμβολῆς συμπόσια. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, νε'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ιη'. Περὶ τῆς ἐκ χρόνου τάξεως τῶν ἐπισκόπων καὶ πῶς οἱ κληρικοὶ καθέζονται καὶ τιμῶσιν ἀλλήλους. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ιη'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, η', ντ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, πγ'. Τῆς ἐν τῇ Τρούλλῳ, στ'.

Τίτλος Θ'. Κεφ. α'. Περὶ τοῦ τίνες καὶ παρὰ τίσι κατηγοροῦσιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν. Ἀποστόλων, οδ'. Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικῆς δευτέρας, στ'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, θ', κα'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, η', ι', ια', ιβ', ιδ', ιε', ιθ', κ', λ', πζ', ρκη', ρλ', ρλα', ρλβ', ρλη'. Κυρίλλου, ια'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. β'. Περὶ τοῦ πόσοι καὶ τίνες καταμαρτυροῦσιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν. Ἀποστόλων, οε'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, κα'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, νθ', ρκη', ρκθ', ρλ', ρλα'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. γ'. Περὶ τοῦ ἐάν τις ἐπὶ πολλοῖς ἐγκλήμασιν κληρικοῦ κατηγορήσας μὴ ἀποδείξῃ τὸ προτεθὲν πρῶτον κεφάλαιον. Τῆς

ἐν Καρθαγένῃ, ρλ'. — Κεφ. δ'. Περὶ τῶν μὴ πειθαρχούντων τοῖς οἰκείοις ἐπισκόποις καὶ περὶ ἐπισκόπου δεχομένου τῶν ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου ἐκβληθέντα ἢ ἀπὸ κοινωνίας γινόμενον. Ἀποστόλων. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ε', ς'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, θ', κθ', ξβ', οβ', ρκβ'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. ε'. Περὶ δικῶν ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν καὶ τοῦ μὴ τύπτεσθαι ἢ φυλακίζεσθαι ἐπίσκοπον. Ἀποστόλων, οδ'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ιδ', ιε'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, θ', ιζ'. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, γ', ε', ιε'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ιε', ιθ', Φύλλ. 20α. κη', ρκ', ρκα'. Τῆς κυρωσάσης, γ'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. ς'. Περὶ ἀναψηλαφίσεως ἐπισκόπων ψήφου καὶ περὶ τοῦ μετὰ τὰς κατ' ἐκκλητον αἰρετοὺς δικαστὰς μὴ ἐκκαλεῖσθαι. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ς'. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, γ', δ', ε', ια', ιε'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ης', ρκς'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. ζ'. Περὶ τοῦ ἐὰν ἐπίσκοπος πρὸς συνεπίσκοπον μὴ δικάσῃται, ἀλλὰ χειρὶ πράξει. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ρκ'. — Κεφ. η'. Περὶ τοῦ πότε δύναται ἐπίσκοπος κινεῖν ἐπίσκοπον παρὰ ἄρχοντι πολιτικῷ. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, μη', μθ'. — Κεφ. θ'. Περὶ τῶν ἀδίκως ἐκβαλλομένων ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, μη'. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, ιβ', ιγ', ιζ'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. ι'. Περὶ τῶν ἀφοριζομένων ἢ ἐκβαλλομένων τῆς ἐκκλησίας ἢ τῆς κοινωνίας. Ἀποστόλων, ιβ', ιγ', να', νβ', νγ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ε', ι', ιγ', ιε'. Τῆς τὴν ἐβδόμην κυρωσάσης, α'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ρκβ'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ι'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, λε', λς'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, δ', ιε'. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, ε', ιε'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ξε', ρκε'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', κα'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. ια'. Περὶ τοῦ ἐκ ποίων αἰτιῶν ἀφορίζεται ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἢ λαϊκός. Καὶ ἐὰν ἐπίσκοπος κατηγορούμενος διὰ λιθέλου παραιτεῖται τὴν ἐπισκοπήν. Καὶ ὅτι οὐ δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἐκβαλλόμενον εὐλόγως ἢ ἀλόγως εἰς πρεσβυτέρου κατάγεσθαι βαθμόν. Ἀποστόλων, ε', η', θ', ι', ιβ', ιγ', ιε', ιε', κδ', λε', μ', μγ', μδ', με', μς', μζ', μη', νδ', νς', νζ', νη', νθ', ξε', ξθ', ο', σα', οβ', ογ', οδ', πδ'. Τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ, ιη'. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, α'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, πζ'. Κυρίλλου, α', γ'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, κθ', λ'. Καὶ ὁ νόμος. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ρλδ'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. ιβ'. Περὶ τοῦ ὅτι ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ ἐπίσκοπος οὐ κοινωνεῖ τῷ παρ' αὐτοῦ ἀφορεθέντι ἀκοινωνητός ἐστι τοῖς ἄλλοις ἐπισκόποις, ὥστε ἵνα ἐπίσκοπον μὴ ἐκδικεῖν ἐν ἑαυτῷ διάγνωσιν. Ἀποστόλων, οδ'. Δευτέρας οἰκουμένης, ς'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ιβ', κ'.

Ἐκ τῶν περὶ Ἀγαπίου καὶ Βαγαδίου, τῆς αὐτῆς, ρζ'. — Κεφ. ιγ'. Περὶ τοῦ πόσοι ἐπίσκοποι ποιοῦσι καθάρσεις ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἐκ ποίων τις αἰτιῶν καθαιρεῖται. Ἀποστόλων, γ', ε', ς', ζ', κε', κζ', κθ', λ', λα', λε', μβ', μγ', μδ', με', μη', μθ', ν', να', νβ', νγ', νε', νθ', ξ', ξβ', ξ', ξδ', ξε', ξς', ξη', ξθ', ο', πα', πγ', πδ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ δευτέρας, ι', ιζ'. Τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ, ι', ιδ', ιη'. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, α'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, α', δ', ε', ιγ'. Τῆς ἐν Ἐφέσῳ, β'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, β', ιη', κζ'. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, κα'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, γ', δ', ε', θ', ι', ια', πς', ηζ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ιγ'. Βασιλείου, κ'. Καὶ ὁ νόμος.

Κεφ. ιδ'. Περὶ τοῦ ἐκ ποίων αἰτιῶν τις ἐν τῷ αὐτῷ ἀφορίζεται καὶ καθαιρεῖται, ἢ καθαιρεῖται τῆς ἐκκλησίας ἢ καὶ τῆς κοινωνίας ἐκκόπτεται. Ἀποστόλων, κη', κθ', λα', ξη'. — Κεφ. ιε'. Περὶ τοῦ ἐκ ποίων αἰτιῶν κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀναθεματίζεται καὶ περὶ τῶν εἰκῆ ἀφοριζόντων ἢ μὴ βαπτίζόντων. — Κεφ. ις'. Περὶ τοῦ ὅτι ἄχρι δις ἐκδικεῖν ἐπὶ τὸ αὐτό. Ἀποστόλων, κε'. Βασιλείου, γ', λβ', να'. Καὶ ὁ νόμος. Τῆς ἐν Γάγγρα, κ'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, β', ζ'. Βασιλείου, πζ'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. ιζ'. Περὶ τοῦ ἐκ ποίων αἰτιῶν τελείως τις ἐκβάλλεται. Ἀποστόλων, κα', να', ξβ'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, δ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, λς'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, κα'. — Κεφ. ιη'. Περὶ τοῦ πότε τις καθέδρας μὲν ἢ στάσεως ἱερατικῆς μετέχει, οὐκ ἐνεργεῖ δέ τι τῶν λοιπῶν. Τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ, α', β'. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, θ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ς', γ', κς'. Βασιλείου, κζ', ο'. — Κεφ. ιθ'. Περὶ τοῦ μὴ πιστεύεσθαι τὸν ἐπίσκοπον λέγοντα ἰδιαζόντως αὐτῷ τῶν κληρικῶν ὁμολογῆσαι τὸ ἀμάρτημα. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ρλβ'. — Κεφ. κ'. Περὶ ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ ἐσθιοντος κρέας ἐν αἵματι, ἢ θηρικέλωτον ἢ θησιμαῖον. Ἀποστόλων, ξγ'. Τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ, γ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ἑκτῆς, ξζ'. — Κεφ. κα'. Περὶ τοῦ, τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ πάντας τοὺς τὰ ἱερὰ ψηλαφώντας, ὀφείλιν ἀπέχεσθαι τῶν οἰκείων γαμετῶν. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, γ', δ', κέ, ό, οα. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', ιβ', ιγ', λ'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. κβ'. Περὶ κληρικοῦ χλευάζοντος τοὺς ἀσθενεῖς. Ἀποστόλων, νζ'. Περὶ κληρικοῦ ἑαυτὸν ἀκρωτηριάζοντος. Ἀποστόλων κγ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, α'. Πρώτης καὶ δευτέρας, η'. Καὶ ὁ νόμος. — Κεφ. κγ'. Περὶ κληρικῶν ἀποστατῶν, καὶ θυτῶν, καὶ μάγων, καὶ ἐπαοιδῶν, ἀστρολόγων, μαθη-

ματικῶν, καὶ περὶ μαντειῶν, καὶ φαρμακειῶν, καὶ περιάπτων. Ἀποστόλων, ξβ'. Τῆς ἐν Ἀγκύρα, α, β'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, λς'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. κδ'. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν τυπτόντων ἢ φονευόντων. Ἀποστόλων, κζ', ξς', α, β', θ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. κέ. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν κυβευόντων ἢ μεθυσκομένων, ἢ θεαίς παρεμβαλλόντων, τυμβωρυχούντων, κλεπτόντων, ἐπιορκούντων, τοκιζόντων ἢ λαμβανόντων ὀμιλίας ἢ ἕτερον αἰσχρὸν ἑαυτοῖς ἐπινοούντων κέρδος. Ἀποστόλων, κέ, μβ', μγ'. Πέτρου καὶ Παύλου. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ιζ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ δ', νδ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, έ, ις'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', ι, κγ', κδ', ν', νά. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, δ'. Βασιλείου, ι', ιζ', κθ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. κς'. Περὶ τῶν βδελυττομένων τὸν γάμον, ἢ τὸ οἶνον καὶ τὰ κρέα. Ἀποστόλων νά, νγ'. Τῆς ἐν Ἀγκύρα, ιδ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ιγ', καὶ λ'. Κεφ. κζ'. Περὶ τῶν ἐπιτετραμμένων ἢ κεκωλυμένων γάμων καὶ περὶ τοῦ ἐρωτᾶσθαι τοὺς ἀναγνώστας ἐφήβους γενομένους εἰ βούλοιντο γαμεῖν. Καὶ περὶ παλλακισμοῦ καὶ πορνείας καὶ μοιχείας καὶ ἀρπαγῆς ἱερῶν παρθένων. Ἀποστόλων, ιζ', ιή, ιθ', κέ, κς'. Τῆς ἐν Ἀγκύρα, ι. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, α, θ', ι. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ιδ', ιέ. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ις'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, γ', δ', ς', ιβ', ιγ'. μή, μθ'. Βασιλείου, γ', ς', ξθ', ο. Θεοδοφίλου, δ', έ. Ἐκ τοῦ τόμου Σισινίου Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλεξίου, ὁμοίως. Καὶ Ἰωάννου ὁμοίως τοῦ Ξιφιλίνου. Ἐκ τῆς νεαρᾶς διατάξεως τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ. Ἐτέρας τοῦ αὐτοῦ. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. κή. Περὶ τῶν ἐπὶ γάμῳ γυναικας ἀρπαζόντων. Ἀποστόλων, ξζ'. Τῆς ἐν Ἀγκύρα, ιά, ιέ. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, κζ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ηά. Θεοδοφίλου, β', γ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. κθ'. Περὶ ἱερατικῶν συλλουομένων γυναιξί. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, λ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ος'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ιλ'. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν γινομένων λαϊκῶν ἢ ἀξιωματικῶν ἢ στρατευομένων. Ἀποστόλων, πγ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ιβ'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ζ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. λά. Περὶ τῶν συνεπισταμένων ἀμαρτανουσι κληρικοῖς καὶ μὴ φανερούντων. Βασιλείου οά. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. λβ'. Περὶ τοῦ καθαιρεῖσθαι τοὺς κληρικοὺς διδόντας ἐγγύας. Ἀποστόλων, κ'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, κ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. λγ'. Περὶ κληρικῶν ἐσθιόντων ἐν καπηλείῳ, ἢ πανδοχείῳ. Ἀποστόλων, νδ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, κδ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, μ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ,

θ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. λδ'. Περὶ κληρικῶν ὑβρίζόντων βασιλέα ἢ ἐπίσκοπον ἢ ἄρχοντα ἢ πρεσβυτερον. Ἀποστόλων, νέ, νς', πδ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. λέ. Περὶ τοῦ ποῖα ἀμαρτήματα λύει ἢ χειροθεσία. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, θ', Κεφ. λς'. Περὶ τῶν ποιούντων συνωμοσίας ἢ φατρίας. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ιή. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, νγ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, λδ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. λζ'. Περὶ μετανοίας καὶ τίνες ἔχουσιν ἄδειαν διδόναι τοῖς μετανουοῦσι συναλλαγήν. Καὶ ὅτι ἔξεσσι τῷ ἱερεῖ μειοῦν καὶ αὔξειν τὰ ἐπιτίμια. Ἀποστόλων, νβ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, ιά, ιβ'. Τῆς ἐν Ἀγκύρα, α, β', γ', έ, ς', ζ', ή, θ'. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, β'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, β'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ς', ζ', κζ', μγ', μέ. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ρβ'. Βασιλείου, έ, λδ', οδ', οέ, ος', πβ', πδ'. Τοῦ Νύσσης, γ', δ', ζ', ή. Καὶ ὁ νόμος.

Τίτλος Ι'. Κεφ. α. Περὶ τοῦ χρῆναι τὸν τοῦ ἐπισκόπου οἰκονόμον ἐκ τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας εἶναι αὐτόν. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, κς'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, ιά. Θεοδοφίλου θ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. β'. Περὶ διοικήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, καὶ τῶν ἰδίων τοῦ ἐπισκόπου. Ἀποστόλων, λή, μ', μά. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, κδ', κέ. Κυρίλλου, β'. Θεοδοφίλου, έ. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. γ'. Περὶ πραγμάτων καὶ προσόδων τῶν ἀνεπισκόπων ἐκκλησιῶν. Τῆς ἐν Ἀγκύρα, κ'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, κέ. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, λέ. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, ιβ'. Κυρίλλου, β'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. δ'. Περὶ ἐκποιήσεως ἐκκλησιαστικῶν. Ἀποστόλων, λί, λή, ογ'. Τῆς ἐν Ἀγκύρα, ιέ. Τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, ιβ'. Κυρίλλου, β'. Καὶ ὁ νόμος. Κεφ. έ. Περὶ τοῦ μετὰ χειροτονίας κτωμένων ἐπισκόποις ἢ κληρικοῖς. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, κς', λβ', λγ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ς'. Περὶ τῶν ἰδικῶν τοῦ ἐπισκόπου πραγμάτων καὶ ὅτι οὐκ ὤφειλεν ἀδιάθετος τελευτᾶν. Ἀποστόλων, ιβ'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, κδ'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, κβ'. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, ιβ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, κβ', πά. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ζ'. Περὶ τοῦ τὰς ἐν βαρβαρικοῖς ἔθνεσι οὔσας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας καὶ κατὰ τὴν κρατήσασαν διοικεῖσθαι συνήθειαν. Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, β'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, λζ', λθ'. Κεφ. ή. Περὶ τοῦ μῆτε κληρικὸν διδόναι διὰ δωρεᾶς ἢ διαθήκης αἱρετικῷ, κὰν εἴη συγγενῆς αὐτοῦ. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, κβ', πά. Καὶ ὁ νόμος.

Τίτλος ΙΑ'. Κεφ. α'. Περὶ ποιήσεως μοναστηρίων, καὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι αὐτὰ ἰδιωτικά, καὶ πραγμάτων τῶν μοναζόντων. Τῆς ἐν

Χαλκηδόνι, ζ', κδ'. Τῆς ἐν Νικαία τὸ δεύτερον, ιγ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, μθ'. Τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἐν Κωνσταντινουπόλει, α', ε', ς'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. β'. Περὶ τῶν ἐξ ἐτέρων μοναστηρίων γινομένων ἡγουμένων ἢ κληρικῶν. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, πα'. Τῆς ἐν Νικαία τὸ δεύτερον, κα'.—Κεφ. γ'. Περὶ δούλων μοναζόντων ἢ προφάσει εὐλαθείας καταφρονούντων καὶ μὴ δουλευόντων τοῖς δεσπόταις ἢ μετὰ τὴν ἐν τῇ μόνον [γρ. μοιῇ] τριετίαν δουλαγωγουμένων. Παύλου ἀποστόλου. Τῆς ἐν Γάγγρα, γ'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. δ'. Περὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχε μοναχὸν ἐξιέναι τοῦ μοναστηρίου καὶ πράγματα πράττειν, καὶ ὅτι ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον εἰσὶ. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, γ, δ', η', κγ', ογ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', μα', μβ', μγ', μδ'. Τῆς ἐν τῷ ναῶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, β', γ', δ', ε'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ε'. Περὶ τοῦ γκαμεῖν μοναχοὺς ἢ τισὶν ἀδελφοῖς συνεῖναι, μήτε τοὺς ἐπογγελλομένους παρθενίαν γυναίξει συνοικεῖν. Τῆς ἐν Ἀγκους (sic), ιθ'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ιτ', μζ'. Βασιλείου, ιθ', κ', ξ'.—Κεφ. ς'. Περὶ μοναχῶν ποιούντων φαρμάκων ἢ συνωμοσίας. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, λδ'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ιη'.—Κεφ. ζ'. Περὶ τοῦ μὴ συλλοῦεσθαι ἀσκητὴν γυναίκα. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, λ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, οζ'.—Κεφ. η'. Περὶ φυλακῆς ἱερῶν παρθένων. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, μδ'. τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, μς', μζ', μη'. Τῆς ἐν Νικαία τὸ δεύτερον, ιη', κ', κβ'.—Κεφ. θ'. Περὶ φθορᾶς ἱερῶν παρθένων. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, δ'. Βασιλείου, ιη', κ', ξ'.—Κεφ. ι'. Περὶ χρόνου τῆς ἡλικίας τῶν λαμβανουσῶν τὸ σχῆμα καὶ ποῖα λέγεται παρθένος. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ρκς'.—Κεφ. ια'. Περὶ μοναχῶν καὶ μοναστηρίων. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', μ'. Βασιλείου, ιη'.—Κεφ. ιβ'. Περὶ μοναχῶν γινομένων κληρικῶν ἢ λαϊκῶν ἀξιωματικῶν ἢ στρατευομένων. Τῆς ἐν Νικαία, ιβ'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ζ'. Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Λιβύης καὶ Πενταπόλεως ἐπισκόπους, β'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ιγ'. Περὶ τῶν χρωμένων σχήματα μοναχικὰ καὶ καταψηφιζομένων, τῶν καινῶν χρωμένων ἐσθῆτι. Τῆς ἐν Γάγγρα, ιβ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ιδ'. Περὶ γυναικὸς δι' ἀσκησιν φορούσης ἀνδρεία. Τῆς ἐν Γάγγραις, ιγ'.—Κεφ. ιε'. Περὶ τοῦ χρῆναι γυναῖκα ἀποκείρεσθαι δι' ἀσκησιν. Τῆς ἐν Γάγγρα, ιγ'.—Κεφ. ις'. Περὶ τῶν προφάσει ἀσκήσεως μὴ τεκνοτροφούντων ἢ πατροτροφούντων. Τῆς ἐν Γάγγρα,

ιε', ις'.—Κεφ. ιζ. Περὶ τοῦ ποῖα πολιτικὰ πράγματα ἢ κηδεμονίας αἱ μοναχοὶ δύνανται μετιέναι. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, γ'.

Τίτλος ΙΒ'.—Κεφ. α'. Περὶ αἰρετικῶν, καὶ Ἰουδαίων, καὶ Ἑλλήνων, καὶ τί ἐστὶν αἵρεσις, καὶ τί σχίσμα, καὶ τί παρρασυναγωγή. Βασιλείου, α', β'. Κεφ. β'. Περὶ τοῦ τί ἐστὶν αἰρετικός. Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ς'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. γ'. Περὶ βιβλίων αἰρετικῶν. Ἀποστόλων, ξ'. Τῆς ἐν Νικαία τὸ δεύτερον, θ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. δ'. Περὶ καθαιρέσεως ξοάνων. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, νη', πδ'.—Κεφ. ε'. Περὶ Νεστορίου, Μουσίου, Εὐτυχιανοῦ, Μαξίμου, Κελεστίνου, Πορφυρίου, καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν καταστάκτων αἰρετικῶν, ἢ ἐκβληθέντων ὀρθοδόξων. Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, δ'. Τῆς ἐν Ἐφέσῳ, α', β', γ', δ', ε'. Τῆς ἐν Σαρδικῇ κ'.—Κεφ. ς'. Περὶ τοῦ μὴ ὀφείλειν ἀναφορὰν γίνεσθαι παρόντος αἰρετικοῦ. Τιμοθέου, θ'.—Κεφ. ζ'. Περὶ κληρικῶν αἰρετικῶν τῇ ὀρθοδόξῳ προσιόντων ἐκκλησία. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, νζ', ζη', ηθ', ριζ'. Θεοφίλου, β'.—Κεφ. η'. Περὶ ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν λαμβανόντων εὐλογία ἐξ αἰρετικῶν ἢ Ἰουδαίων, ἢ εὐχομένων ἐν ἐκκλησία, ἢ μοναστηρίων αἰρετικῶν, ἢ ἐθνικῶν ἢ σαββατιζόντων ἢ συνεορταζόντων τοῖς Ἰουδαίοις ἢ προσφερόντων συναγωγαῖς ἢ ἱεροῖς ἐθνῶν, καὶ περὶ ἀγγελιτῶν. Ἀποστόλων, ξη', ο'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, θ', κθ', λβ', λε', λη', λθ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. θ'. Περὶ ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν συγκοινωνούντων ἢ συνευχομένων αἰρετικῶν, ἢ ἐπιτρεπόντων αὐτοῖς ἐνεργεῖν ἢ δεχομένων αὐτῶν βᾶπτισμα ἢ θυσίας. Ἀποστόλων, ι', μη', μς'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, β'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, γ'. Καὶ ὁ Νόμος. Κεφ. ι'. Περὶ ἐπισκόπων ἐν εἰδήσει λέγοντα (sic) κοινωνικὸν αἰρετικόν. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ρκδ'. Κεφ. ια'. Περὶ τοῦ μὴ ἀπιέναι πρὸς τὰς τῶν αἰρετικῶν ψευδομαρτυρίας. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, λδ'.—Κεφ. ιβ'. Περὶ τοῦ μὴ εἰσιέναι τοὺς αἰρετικοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ς'.—Κεφ. ιγ'. Περὶ γάμου αἰρετικῶν πρὸς ὀρθοδόξους. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ι', λα'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ιδ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, κα'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', αβ'. Καὶ ὁ νόμος. Κεφ. ιδ'. Περὶ τῶν ἐξ αἰρετικῶν εἰς ὀρθοδοξίαν ἐπιστρεφόντων καὶ εἰ δυνατόν τούτοις κληροῦσθαι, καὶ τίνες αὐτῶν βαπτίζονται, καὶ τίνες μόνον χρίονται, καὶ ὅτι πράως δεῖ τοὺς αἰρετικοὺς χρῆσθαι πρὸς τὸ ἐπιστρέφαι αὐτούς. Τῆς ἐν Νικαία, η', ιθ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ζη'. Τῆς ἐν Κων-

σταντινουπόλει, ζ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, μξ', νζ', ξστ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, στ', ηε', μζ'. Βασιλείου, α'. Θεοφίλου, ιβ'. Καὶ ἐπιστολὴ γραφεῖσα ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως.—Κεφ. ιε'. Περὶ αἱρετικῶν μετανοούντων. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ξθ', ηθ'. Ἀθηνᾶσιου τοῦ μεγάλου πρὸς Ρουφριανὸν ἐπίσκοπον. Βασιλείου, ε'.—Κεφ. ις'. Περὶ τῶν πειρωμένων ἀθετεῖν τὰ ἐν Ἐφέσῳ πράγματα. Τῆς ἐν Ἐφέσῳ, καὶ (οὕτω).

Τίτλος ΙΓ'. Κεφ. α'. Περὶ τοῦ ἀποκινεῖσθαι τὸν λαϊκὸν τῆς ἀγίας κοινωνίας, ἐπὶ τρεῖς κυριακὰς ἐν πόλει διάγοντα καὶ μὴ συνελθόντα τῇ ἐκκλησίᾳ. Τῆς ἐν Σαρδικῇ, ια'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, π'. Προεγγραφή καὶ ἀμφότερα εἰς τὸ ια' κεφάλαιον τοῦ ΙΓ' τίτλου.—Κεφ. β', Περὶ λαϊκῶν δευτερογαμούντων ἢ πολυγαμούντων καὶ κεκωλυμένων γάμων καὶ κεκωλυμένων γάμων καὶ μίξεως. Ἀποστόλων, ιθ'. Τῆς ἐν Ἀγκοῦς (sic), ιστ', ιζ'. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, β', γ', δ', ο'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, α', ι', λα'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, ιστ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, νγ', νδ', οβ', ιβ'. Βασιλείου, δ', ιη', κβ', κγ', κδ', μκ', ν', νγ', ζγ', ξζ', ξη', οε', π', πστ'. Θεοφίλου ἐκ τῆς πρὸς Ἀγάθωνα ἐπιστολῆς. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. γ'. Περὶ τῶν ὑπονοουσῶν ἀποθανεῖν τοὺς ἀνδρας αὐτῶν ἀπολιμπανομένους καὶ γαμουσῶν. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ ηγ'. Βασιλείου, λα', λστ', μστ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. δ'. Περὶ τῶν διαζευγνυμένων. Ἀποστόλων, ε'. Τῆς ἐν Γάγγρα, ιδ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ρβ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, πζ'. Βασιλείου, θ', λε', μη', μθ', οζ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ε'. Περὶ πορνείας, μοιχείας, φθορᾶς, καὶ ἀρρενοκοιτίας. Ἀποστόλων, ξθ'. Παύλου ἀποστόλου. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, η'. Τῆς ἐν Ἀγκοῦς (sic), η'. Οἰκουμένης, στ', πστ', πζ', ηη'. Βασιλείου, ζ', ιη', κα', κβ', κε', κστ', λ', λδ', λζ', λθ', νη', νθ', ξα', ξβ', οζ'. Γρηγορίου Νύσσης, γ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. στ'. Περὶ τοῦ ἐὰν γυνὴ μοιχευθῇ. Τῆς ἐν Ἀγκοῦς (sic), κ'. Τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, η'. Βασιλείου, λδ'.—Κεφ. ζ'. Περὶ φθορᾶς γάμου χήρας καὶ τίς λογιζέται χήρα. Βασιλείου, ιη', κδ'.—Κεφ. η'. Περὶ τῶν ἐπὶ γάμῳ γυναικῆς ἀρπαζόντων ἢ βιαζόντων ἢ βιαζομένων ἢ φθειρόντων παρθένους καὶ περὶ συνιστόρων αὐτῶν. Ἀποστόλων, ξζ'. Τῆς ἐν Ἀγκοῦς, ια', κε'. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, κζ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, στ', ηβ'. Βασιλείου, κβ', λ' καὶ νγ'.—Κεφ. θ'. Περὶ τῶν παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων γονέων ἢ δεσποτῶν γαμουσῶν. Βασιλείου, λη', μ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ι'. Περὶ πορνευουσῶν καὶ ἀναιρουσῶν τὰ τικτόμενα, ἢ ποι-

ουσῶν φλόρια. Τῆς ἐν Ἀγκοῦς, κα'. Οἰκουμενικόν, στ', ηκ'. Βασιλείου, β', η', νβ'. Γρηγορίου Νύσσης, δ'.—Κεφ. ια'. Περὶ τῶν βδελυττομένων γάμων, καὶ κρέας καὶ οἶνον. Ἀποστόλων, να'. Τῆς ἐν Γάγγρα, α', β', θ', ι'. Τῆς ἐν Ἀγκοῦς, ιδ'. Βασιλείου, κη', πε'.—Κεφ. ιβ'. Περὶ λαϊκῶν ἑαυτοὺς ἀκρωτηριαζόντων. Ἀποστόλων, κβ', κδ'. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, α'.—Κεφ. ιγ'. Περὶ λαϊκῶν ἐσθιόντων εἰδωλόθουτα, ἢ κρέας ἐν αἵματι, ἢ πνικτά, ἢ θηριάλωτα, ἢ θνησιμαῖα. Ἀποστόλων, ξγ'. Τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ, γ'. Τῆς ἐν Γάγγρα, ιβ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ξζ'. Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ, α', β', γ', δ', ε', στ', ζ', η'. Βασιλείου, πκ'. Οἰκουμενικόν, στ', ξζ'.—Κεφ. ιδ'. Περὶ λαϊκοῦ ὑβρίζοντος βασιλέα, καὶ περὶ τῶν ἐκβοήσασιν χρωμένων. Ἀποστόλων, πδ'.—Κεφ. ιε'. Περὶ ὀρθοδόξων λαμβανόντων ἐκκλησίας ὑπὸ αἱρετικῶν ἢ Ἰουδαίων, ἢ συνεορταζόντων ἢ συννηστευόντων Ἰουδαίους, καὶ ὡς οὐ δεῖ τῷ σαββάτῳ σχολάζειν, ἀλλὰ τῇ κυριακῇ κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ περὶ τῶν εὐχομένων ἐν μοναστηρίῳ ἢ ἐκκλησίᾳ αἱρετικῶν. Ἀποστόλων, ξε', ο'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, θ', κθ', λβ', λε', λζ', λη', λθ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ζ', καὶ ξ'.—Κεφ. ις'. Περὶ λαϊκῶν πειρομένων μὴ εἶναι τοὺς κληρικούς τῶν μοναστηρίων καὶ πτωχείων καὶ μαρτυρίων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐπισκόπων. Τῆς ἐν Χαλκηδόνι, η'.—Κεφ. ιζ'. Περὶ λαϊκῶν προστιθεμένων ταῖς ἀφοριζομένοις ἢ ἀποσχίζουσι πρεσβυτέροις καὶ χωρὶς τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν θυσιαστήριον πηγνυμένοις. Ἀποστόλων, λα'.—Κεφ. ιη'. Περὶ ἐπιόρκων καὶ ἐν ποίοις δεῖ μὴ εὐορκεῖν. Βασιλείου, κθ', ξδ', πβ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. ιθ'. Περὶ ἀποστατῶν, θουτῶν, μάγων, ἐπαοιδῶν ἀστρολόγων, μαθηματικῶν, μάντεων, καὶ περιάπτων. Ἀποστόλων, ξβ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, λε', λστ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, με'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ξα', ξε'. Πέτρου Ἀλεξανδρείας, κανόνες ιδ', Βασιλείου, ζ', η', μδ', με', ξε', οβ', ογ'. πα', πγ'. Γρηγορίου Νύσσης, α', β'.—Κεφ. κ'. Περὶ σκηνικῶν καὶ μίμων καὶ τῶν ὁμοίων μετανοούντων. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, με', ξγ'. Οἰκουμένης, στ', να'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. κα'. Περὶ θεωριῶν καὶ παιγνίων. Παύλου, ιβ'. Τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ιε', ξ', ξα'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, νδ'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, στ', να', ξβ', οε', οα', ηστ', ρ'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. κβ'. Περὶ κλεπτῶν καὶ τυμβωρύχων καὶ ληστῶν καὶ ιεροσύλων. Βασιλείου, ξα', ξστ'. Γρηγορίου Νύσσης, στ', ζ', η'. Καὶ ὁ νόμος. Κεφ. κγ'. Περὶ τοῦ μὴ βαλίζειν ἤγουν χορεύειν

ἢ ὀρχεῖσθαι ἐν γάμοις. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, νγ'.—Κεφ. κδ'. Περὶ τοῦ μὴ συλλοῦεσθαι γυναίξιν ἀνδρας. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, λ'.—Κεφ. κε'. Περὶ τοῦ χλευάζοντος τοὺς ἀσθενεῖς. Ἀποστόλων, νζ'.—Κεφ. κς'. Περὶ τοῦ γυναῖκα μὴ εἰσιέναι εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ ὅτι μόνοις τοῖς ιερατικοῖς ἔξεστι κοινωνεῖν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, ιθ', μδ'. Οἰκουμενικόν, ς', ζ', θ'.—Κεφ. κζ'. Περὶ τοῦ μὴ ποιεῖν ἀπὸ συμβολῆς συμπόσια. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ, νε'.—Κεφ. κη'. Περὶ κυβευόντων ἢ μεθυσκομένων. Ἀποστόλων, μβ', μγ'. Οἰκουμενικόν, ς', ν'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. κθ'. Περὶ δαιμονιζομένων. Ἀποστόλων, οθ'. Παύλου. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', ξ'. Τιμοθέου, θ', ιδ', ιε'. Καὶ ὁ νόμος.—Κεφ. λ'. Περὶ λαϊκῶν ἀφορισθέντων καὶ δεχθέντων ὑφ' ἑτέρου παρὰ γνώμην τοῦ ἀφορισαντος. Ἀποστόλων, ιε', ιγ'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ς'. Κεφ. λα'. Περὶ τῶν ἐν Κυριακῇ ἢ Σαββάτῳ νηστευόντων. Ἀποστόλων, ξδ'. Τῆς ἐν Γάγγρα, ιη'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', νε', νς'. Κεφ. κβ'. Περὶ τῶν διδασκόντων τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς συνάξεις εὐκταφρονήτως. Τῆς ἐν Γάγγρα, ε' καὶ κ'. Κεφ. κγ'. Περὶ λαϊκῶν πειρωμένων ἀθετεῖν τὰ ἐν Ἐφέσῳ συνόδια. Τῆς ἐν Ἐφέσῳ, ς'. Τῆς ἐν Τρούλλῳ, ς', ξδ'.—Κεφ. λδ'. Περὶ τῶν ἀκροωμένων τῶν γραφῶν καὶ μέχρι τέλους προσκαρτερούντων ἢ μὴ κοινωνούντων. Ἀποστόλων, λθ'. Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, θ'.—Κεφ. λε'. Περὶ τῶν ἰδίᾳ ἐκκλησιαζόντων. Τῆς ἐν Γάγγραις, ς'. Τῆς ἐν τῷ Τρούλλῳ, ς', λα', νθ'.—Κεφ. λς'. Περὶ τοῦ ἐπιθυμήσαντος συγκαθευθῆσαι γυναίκι καὶ μὴ πράξαντος. Τῆς ἐν Νικαίᾳ, δ'.—Κεφ. λζ'. Περὶ τῶν μὴ νηστευόντων τὴν τεσσαρακοστὴν καὶ τετράδα καὶ παρασκευὴν. Ἀποστόλων, ξθ'.—Κεφ. λη'. Περὶ τῶν ἀφαιρουμένων τῆς ἐκκλησίας κηρὸν ἢ ἔλαιον. Ἀποστόλων, οβ'.—Κεφ. λθ'. Περὶ λαϊκῶν διὰ ἀδικίας γινομένων ἀκωνημάτων. Θεοφίλου ἐκ τῆς πρὸς Μηνᾶν ἐπιστολῆς.—Κεφ. μ'. Περὶ τοῦ μὴ διδάσκειν λαϊκούς. Οἰκουμενικόν, ς', ξδ'.—Κεφ. μα'. Περὶ δούλων. Παύλου, Πέτρου καὶ Παύλου. Καὶ ὁ νόμος.

Τίτλος ΙΔ'. Κεφ. α'. Περὶ κοινῶν πάντων ἀνθρώπων καὶ περὶ πλεονεξίας. Γρηγορίου Νύσσης, ς'.—Κεφ. β'. Περὶ ἀλογευσομένων. Τῆς ἐν Ἀγκοῦς, ις', ιζ'. Βασιλείου, ζγ'. Γρηγορίου Νύσσης, γ'.—Κεφ. γ'. Περὶ φονέων καὶ ληστῶν, Ἀποστόλων, ξς'. Τῆς ἐν Ἀγκύρα, κα'. κβ', κγ', με'. Βασιλείου, ζ', η', ια', ιγ', μγ', νβ', νγ', νδ', νε', νς', νζ'. Γρηγορίου Νύσσης, δ'.—Κεφ. δ'. Περὶ τοῦ τοὺς ἔχοντας ἀκοινω-

νησίας ἐπιτίμιον ὀφείλγειν κοινωνεῖν τελευτῶντας, καὶ τί γίνεται ἢ μεταλαμβάνοντες ἐπιζήσωσι. Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, Γρηγορίου Νύσσης.—Κεφ. ε'. Περὶ τοῦ ὄνειρασθέντος ἢ ἀπὸ κοίτης τῆς ἰδίας γυναικὸς ὄντος καὶ θέλοντος κοινωνῆσαι, καὶ ποίας ἡμέρας δεῖ διὰ τοῦτο τῆς πρὸς ἀλλήλους μίξεως ἀπέχεσθαι. Διονυσίου, γ', δ'. Τιμοθέου, α', ια', ιγ', κα'.—Κεφ. ς'. Περὶ τοῦ πῶς γίνεται προσφορὰ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτὸν ἀνελόντος καὶ περὶ κεκοιμημένων. Τιμοθέου, ιδ'. Ἀποστόλων, ιδ'.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΓΟΥΣΤΑΥΟΥ ΕΪΧΤΑΛ

ΤΗΟ

Α. ΒΙΚΕΛΑ

Εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Μαΐου 1887 τοῦ Δελτίου τῆς ἱστορικῆς καὶ ἔθνολογικῆς ἐταιρίας ἐδημοσίευσεν ἀμετάφραστον ἐπιστολῆς τοῦ φιλέλληνοσ Γάλλου Γουσταύου Εἰχτάλ, γραφείσης ἐξ Ἀθηνῶν τὴν 1ην Μαΐου 1835, τὴν ἡμέραν δηλαδὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεκυρήχθη ἐν ἡλικὸσ ὁ βασιλεὺσ τῶν Ἰθων.

Παρατίθεται ἤδη ἀμετάφραστοσ ἐτέρας ἐπιστολῆσ τοῦ αὐτοῦ, γραφείσης ἐκ Ναυπλίου τὴν 5 Ἀυγούστου 1834 καὶ παριστώσης εἰκόνα ἀπομερῆ τῆσ τότε καταστάσεωσ τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι. Ἐννοεῖται οἴκοθεν ὅτι, ἐν τῷ μέσῳ τῆσ τότε διαμάχης τῶν κομμάτων καὶ τῆσ ἐπικρατούσης διαστάσεωσ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆσ ἀντιβασιλείας, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μείνη ὅλωσ ἀμερόληπτοσ παρατηρητῆσ ὁ γενναῖοσ φρων καὶ φιλελεύθεροσ Γάλλοσ, ὁ ἐλθὼν εἰσ Ἑλλάδα μετὰ τὴν πρόθεσιν ν' ἀφοσιωθῆ εἰσ αὐτήν, καὶ ἐργαζόμενοσ ὑπὲρ τῆσ μελούσης εὐημερίας τῆσ ὡσ ὑπάλληλοσ εἰσ τὸ νεωστὶ τότε συστηθὲν Γραφεῖον τῆσ Πολι-

τικῆς Οικονομίας. Ὁ Ἐϊχτάλ ἦτο φίλος καὶ θαυμαστῆς τοῦ Κωλέτου καὶ συνετάσσετο μὲ τὸ συνταγματικὸν κόμμα. Ἴδου ἡ ἐπιστολὴ του.

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

Ναύπλιον 5 Αὐγούστου 1834

«Ἐχομεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τρία κόμματα· ἡ ὀνομασία των καὶ μόνη ἀρκεῖ πρὸς χαρακτηρισμὸν των· ἀντιπροσωπεύουν ἀκριβῶς τὰ πρὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830 ὑπάρχοντα κόμματα εἰς ὅλας τὰς ἐπικρατείας τῆς Εὐρώπης. Ἐχομεν τοὺς *Συνταγματικούς*, τοὺς *Ὀπισθοδρομικούς* καὶ τοὺς *Ραδιούργους* μας. Οἱ τελευταῖοι προσκολλῶνται ἐναλλάξ εἰς τὰ ἄλλα δύο κόμματα, ἐκμεταλλευόμενοι πότε τὸ ἓν καὶ πότε τὸ ἄλλο.

Ἀρχηγοὶ τῶν τριῶν τούτων κομμάτων εἶναι σήμερον ὁ Κωλέτης, ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος. Ἐκαστον δὲ τῶν κομμάτων ὑπέκει ἰδιαζόντως εἰς μίαν ξένην ἐπιρροήν. — Ἡ Γαλλία, ἡ ὁποία ἐπιζητεῖ εἰλικρινῶς τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος, προστατεύει ἀνέκαθεν τὸ Συνταγματικὸν κόμμα. — Ἡ Ρωσσία, ἡ ὁποία ἠθέλησε ν' ἀπαλλάξῃ τὴν Ἑλλάδα τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ τὴν ὑποβάλῃ εἰς τὸν ἰδικόν της ζυγόν, καὶ ἡ ὁποία πρὸς τούτοις ἀποστρέφεται σφοδρῶς τὸν συνταγματισμὸν, ὑποθάλλει τοὺς ὀπισθοδρομικούς καὶ τιμᾷ διὰ τῆς ἐνθέρμου ὑποστηριξέως της τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοὺς ἐξ Ἑπτανήσου φίλους του. — Ἡ Ἀγγλία ἐπὶ τέλους, ἡ ἀκριβέστερον εἰπεῖν ἡ Ἀγγλικὴ ἀριστοκρατία, ἡ αἰετοτε διευθύνασα τὴν ἐξωτερικὴν τῆς πατρίδος της πολιτικὴν, ἡ Ἀγγλικὴ ἀριστοκρατία δὲν θέλει οὔτε ἀνεξάρτητον Ἑλλάδα, οὔτε Ἑλλάδα ἀγομένην ὑπὸ τῆς Ρωσσίας, διότι δὲν θέλει ναυτικὴν ἑλληνικὴν δύναμιν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ἀποτυχοῦσα εἰς τὸ σχέδιον τοῦ νὰ συμπεριληφθῇ καὶ ἡ Πελοπόννησος εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἰονίων νήσων προστασίαν της, περιορίζεται σήμερον εἰς τὸ νὰ θέτῃ διὰ παντός μέσου ἐμπόδια εἰς τὴν διοργάνωσιν τῆς χώρας, πρὸς δὲ πραγματοποιήσιν τῶν σκοπῶν της εὐρῆκε ὄργανον ἐξαιρετον, τὸ κόμμα δηλαδὴ τὸ ὁποῖον ἐπωνόμασα τῶν *ραδιούργων*, ὃ ἐστὶ τὸν Μαυροκορδάτον καὶ τοὺς Φαναριώτας του.

Δεν ἀγνοεῖτε σεῖς, ὁ τόσο ἐνδιαφερόμενος ἀνέκαθεν εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος, ὅτι πᾶσαι αἱ ἀπόπειραι πρὸς διοργάνωσιν τοῦ τόπου τούτου προῆλθον ἐκ τοῦ Συνταγματικοῦ κόμματος καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ του Κωλέτου. Ὁ Κωλέτης κατὰ τὸ 1822 ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, αὐτὸς κατὰ τὸ 1824 ἐξουδετέρωσε τὰς ἐνεργείας τοῦ ἀναρχικοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τὸν ἐφυλάκισε, αὐτὸς κατὰ τὸ 1827 κατάρθωσε νὰ θεσμοποιηθῇ ἡ Προεδρεία, βραδύτερον δὲ ἐπεδίωξε τὴν ἐκλογὴν ξένου ἡγεμόνος· αὐτὸς ἐπὶ τέλους, κατὰ τὸ 1832, μὲ ὄλην τὴν ἀντίπραξιν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ρωσσίας, καὶ μὲ ὄλην τῆς Γαλλίας τὴν οὐδετερότητα, συνήνωσε εἰς Μέγαρον τοὺς Συνταγματικούς, ἀνέτρεψε ὅλα τὰ σχέδια τοῦ Καποδιστριακοῦ κόμματος καὶ προελαίανε τὴν ὁδὸν διὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ὁθωνος.

Μολονότι τοσοῦτον εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς τάξεως καὶ τῆς ἐξουσίας, ὁ Κωλέτης δὲν κατάρθωσε ν' ἀπολαύσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς ἀντιβασιλείας. Ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας Dawkins ἐπρόλαβε νὰ τοῦ κλείσῃ πᾶσας τὰς διόδους καὶ οὔτε κἂν ἠδυνήθη ὁ Κωλέτης νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὴν πρεσβείαν ἡ ὁποία ὠρίσθη νὰ μεταβῇ εἰς Μόναχον.

Εἶπα ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ ἀριστοκρατία μετῆλθε πάντοτε εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν πολιτικὴν τῆς ἀποσυνθέσεως. Ἀπαράλλακτα δὲ καθὼς ἤυρε μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ὄργανον ἀξιόν της τὸν Μαυροκορδάτον, οὕτω καὶ μεταξὺ τῶν διπλωματικῶν ὑπαλλήλων της ἤυρε ὄργανον ἀξιώτερον ἀκόμη τὸν Dawkins. Ἠκούσατε βεβαίως περὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ διπλωμάτου τούτου εἰς Ἰσπανίαν, Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν, κατορθωμάτων τὰ ὁποῖα περιποιοῦν τιμὴν εἰς τὴν ραδιουργικὴν ἐπιδεξιότητά του ἀλλὰ δὲν ἀναδεικνύουν πολὺ εὐγενῆ τὸν χαρακτῆρά του. Κατὰ συνέπειαν τῶν κατορθωμάτων τούτων, ἡ Κυβέρνησις του ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν κατὰ προτίμησιν τὴν ἐντολήν τοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς Ἑλλάδα πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ Καποδιστρίου. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐξετέλεσε μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον τοῦ ἀνέθεσαν.

Ἀλλὰ ὁ Κύριος Dawkins ἔφερε τὴν Ἑλλάδα εἰς θέσιν νὰ πληρῶσῃ ἀκριβᾶ τὴν ὑπηρεσίαν τὴν ὁποῖαν τῆς προσέφερε κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν. Μόλις εἶχε καταπέσει τὸ Ρωσικὸν κόμμα διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ Κυβερνήτου, ὅτε ὁ Dawkins ἀνέλαβε τὴν ἀνύψωσίν του καὶ πάλιν διὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Καποδιστρίου Αὐγουστίνου.

Μετέχειρίσθη πᾶν μέσον διὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰς προσπαθείας τοῦ Συνταγματικοῦ κόμματος πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὰς Ρωσικὰς ραδιουργίας καὶ πρὸς διοργανώσιν τοῦ ἔθνους, ὅτε δὲ τὸ κόμμα τοῦτο, ὑπερνικῆσαν πᾶσαν ἀντίστασιν ἐσωθεν καὶ ἔξωθεν, κατάρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ εἰσελάσῃ ἐν θριάμβῳ εἰς Ναύπλιον, ὁ Dawkins ὑπεκίνησε καὶ ὑπέθαλψε διὰ τῶν μηχανορραφῶν του τὴν ἀναρχίαν ἢ ὁποῖα διήρκεσεν ἐπὶ ἐννέα μῆνας, μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ βασιλέως καὶ τῆς ἀντιβασιλείας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Dawkins, ὡς εἶπα ἤδη, εἶχε καταλάβει ὅλας τὰς πρὸς τὴν ἐξουσίαν διόδους. Ἡ ἐκλογή τοῦ Ὑπουργείου ἔγεινε κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις του. Ὁ τοποτηρητὴς του Μαυροκορδάτος ὠνομάσθη ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν, ὁ δὲ γαμβρὸς αὐτοῦ Τρικούπης ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν καὶ πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου. Ὁ Κωλέτης, ἀντικείμενον τῆς δυσπιστίας τῶν κυβερνώντων, πᾶρηγκωνίσθη εἰς τὴν ἀσήμαντον θέσιν ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1833 ἔγειναν πασιφανῆ τ' ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης πολιτικῆς. Τὸ Συνταγματικὸν κόμμα, ἀποκαρδιωμένον, ἀηδιασμένον ὡς ἐκ τῶν σφαλμάτων τῆς Κυβερνήσεως, ἔπαυσε νὰ τὴν ὑποστηρίξῃ. Τὸ Ρωσικὸν κόμμα, ἀναλαβὸν θάρρος, ἀνύψωσε τὴν κεφαλὴν καὶ εἰργάζετο ἐν τῷ κρυπτῷ. Τότε ἀνεκαλύφθη ἡ περιώνυμος συνομωσία τοῦ Κολοκοτρώνη, ἢ ὁποῖα ἐδικάσθη κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούνιον, τοῦ πρωτοῦργου τῆς καταδικασθέντος εἰς θάνατον.

Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας, ἢ δὲ ἀνάγκη κυβερνητικῆς μεταβολῆς κατεπαίγουσα. Ὁ Μαυροκορδάτος παρητήθη τοῦ ὑπουργείου τῶν οἰκονομικῶν, ὅπου ἢ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ἐπιρροή του ἐγένετο ὀλεθρίως ἐπαισθητή. Ἀντικατέστησε τὸν γαμβρόον του Τρικούπην ὡς πρόεδρος τοῦ συμβουλίου καὶ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, ὁ δὲ Κωλέτης ὠνομάσθη ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐπανῆλθεν ἡ τάξις.

Ἀλλὰ τότε ἤρχισε νὰ γίνεταί φανερὰ ἡ διάστασις μεταξὺ τοῦ Ἀρμανσπέργου καὶ τῶν συναδέλφων του. Τὴν διάστασιν ταύτην εἶχον παρασκευάσει αἱ ὑπεροψίαι καὶ αἱ παράλογοι ἀξιῶσεις τῆς κομῆσεως Ἀρμανσπέργου, — ἔσως δὲ καὶ αἱ ἔξεις τοῦ πρωτεύειν, τὰς ὁποίας ὁ κόμης εἶχε λάβει εἰς Βαυαρίαν ὡς ἐκ τοῦ ἐκεῖ ἀξιώματός του, ἀλλ' αἱ ὁποῖαι δὲν ἐφηρμόζοντο εἰς τὴν ἐδῶ θέσιν του. Τὰς ὡς ἐκ τούτου

ἀντιζηλίας ἐξηρέθιζε καὶ ὑπεδαύλιζεν ἐπιτηδείως ὁ Dawkins, ἐννοήσας ὅτι αἱ διχοστασίαι αὗται ἦσαν τὸ καλλίτερον μέσον πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐπιρροῆς του, κλονθείσης ὡς ἐκ τῆς τελευταίας κυβερνητικῆς μεταβολῆς, — καὶ πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἀποσυνθετικῶν σχεδίων του.

Ἐκτοτε ὁ κόμης Ἀρμανσπέργου ἔπαυσε τοῦ νὰ εἶναι αὐτεξούσιος ἔγεινε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Dawkins, τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τῆς κομῆσεως. Ὑπὸ τοιούτους δὲ κυρίους, καὶ ἀφοῦ ἄπαξ ἔλαβε τὴν δοθεῖσαν ὠθησιν, ἐπῆγε μακράν.

Παρασιωπῶ τὰς μικροραδιουργίας μέχρι τῶν ὁποίων κατῆλθε διὰ νὰ παρεμποδίσῃ τὴν πορείαν τῆς ἀντιβασιλείας καὶ νὰ περιπλέξῃ εἰς δυσχερείας τοὺς συναδέλφους του, ἄλλως δὲ ὁμολογῶ ὅτι δὲν γνωρίζω ἀκριβῶς τὰ καθέκαστα, μὴ νοστιμευόμενος ἐκ φύσεως νὰ ἐνδιατρίβω περὶ τοιούτου εἴδους πράγματα. Γνωρίζω ὅμως τοῦτο, καθὸ πασίγνωστον: ὅτι ὁ Κόμης, μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὸ νὰ ἔχῃ ὑποστηρικτὰς του κατὰ τῶν συναδέλφων του καὶ κατὰ τοῦ συνταγματικοῦ κόμματος τοὺς Dawkins καὶ τοὺς Μαυροκορδάτους, παρσύρθη ἀπὸ τὰς συμβουλὰς των καὶ ἀπὸ τὸ πάθος του ἔως εἰς τὸ ἀσυγχώρητον σφάλμα — διὰ τὸ ὁποῖον αἱ συνάδελφοί του τὸν κατηγόρησαν, μείναντες ἐκεῖνοι ὅλως ἀμέτοχοι αὐτοῦ, — τὸ σφάλμα τοῦ νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν εὐμένειαν τῶν Ῥώσων καὶ νὰ συμμαχήσῃ μετ' αὐτῶν.

Οὕτω εἶναι βέβαιον ὅτι, κατὰ τὴν δίκην τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐὰν τὸ πρᾶγμα ἐκρέματο ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ Ἀρμανσπέργου, θὰ ἐγένετο ἡ ἐπιθυμία τῆς Ῥωσσίας καὶ ὁ γέρον κλέφτης θ' ἀπέφευγε τὴν ποινὴν τῶν πολλῶν ἀμαρτιῶν του. Οὕτω, εἶναι βέβαιον ὅτι τὴν σήμερον ἀκόμη προστατεύει ὁ Κόμης τὸν πρόεδρον τοῦ δικαστηρίου Πολυζωίδην, κατηγορηθέντα διὰ τὴν σκανδαλώδη ὑπὲρ τοῦ Κολοκοτρώνη μεροληψίαν του κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς δίκης. Εἶναι πρὸς τούτοις βέβαιον καὶ πασίγνωστον ὅτι ὁ πρέσβυς τῆς Ῥωσσίας, ἐνῶ σχεδὸν δὲν ὠμίλει μὲ τὸν κομῆτα Ἀρμανσπέργου ὅποτε οὗτος ἦτο σύμφωνος μὲ τοὺς συναδέλφους του, καὶ ἐνῶ ἐξακολουθεῖ ἔτι φερόμενος ψυχρότατα πρὸς τοὺς τελευταίους τούτους, τὴν σήμερον ὅμως δέκεται φιλικώτατα πρὸς τὸν κόμητα καὶ εὐρίσκεται εἰς στενὰς σχέσεις μαζῇ του.

Δύναμαι πρὸς τούτοις νὰ βεβαιώσω μὲ τὸν θετικώτερον τρόπον ὅτι ἐνῶ ὁ εἰς Μόναχον πρέσβυς τῆς Ῥωσσίας Gagarin ἀνθίστατο ἐπισήμως εἰς τὰς προτεινομένας μεταβολὰς τῶν μελῶν τῆς ἀντιβασιλείας,

ἔγραφε μυστικῶς πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Ρωσσίας εἰς Ναύπλιον, τὸν Κ. Κατακάζην, νὰ ὑποστηρίξῃ διὰ τῆς ἐπιρροῆς του τὸν Ἀρμανσπέργην.

Ἀλλὰ πρὸς τί ἢ ἀπαριθμήσεις τοιούτων γεγονότων, ἀφοῦ ἀρκεῖ τις ν' ἀκούῃ καὶ νὰ βλέπῃ ὅλους τοὺς κηρυττομένους ὑπὲρ τοῦ κόμητος, ἰδίως τοὺς στρατιωτικούς; Ὅλοι αὐτοὶ εἶναι δεδηλωμένοι ὡς ἀνήκοντες εἰς τὸ Ρωσικὸν κόμμα.

Συνοψίζων οὕτω ὅσα ἔχω νὰ εἶπω περὶ τοῦ κόμητος, ὑποθέτω, καὶ νομίζω ὅτι δὲν ἀπατώμαι πιστεύων, ὅτι καὶ σεῖς δὲν εἴσθε Ρῶσσοι.

Ἀλλὰ καὶ ἂν εἴσθε Ρῶσσοι, ἐπειδὴ γνωρίζω ὅτι εἴσθε ἀκόμῃ περισσότερον Ἑλληρ καὶ ὅτι κήδεσθε μετ' ἀφοσιώσεως τῶν συμφερόντων τοῦ νεαροῦ βασιλέως, σὰς κετεύω νὰ μὴ εἴσθε Ρῶσσοι εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν θέλει νὰ ἐκρωσσοισθῇ. Διψῶσα διὰ πολιτισμὸν ἡ Ἑλλάς δὲν δύναται νὰ προσκαληθῇ εἰς Δύναμιν ἢ ὁποία, ἐκ τῆς φύσεώς της αὐτῆς, πολεμεῖ ἐξ ἀνάγκης τὸν πολιτισμὸν. Ἦν θέλησιν της ὡς πρὸς τοῦτο ἐξέφρασε καθαρῶς ἡ Ἑλλάς διὰ τῶν εἰς Μέγαρα γενομένων καὶ διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ Καποδιστριακοῦ κόμματος. Μὴ ἔχοντες ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν κοινὴν γνώμην, οἱ Ρῶσσοι μόνον διὰ τῆς βίας ἤμποροῦν νὰ ἐπικρατήσουν ἐδῶ. Ἐδῶ, καθὼς καὶ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης, δὲν ἔχουν νὰ εὔρουν συμμάχους εἰμὴ μετὰξὺ τῶν ὀπισθοδρομικῶν καὶ εἰς τὰ κατώτερα στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ πρόθεσις των εἶναι νὰ φέρουν ταραχὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὥστε ὠθοῦν τὴν Μάνην εἰς ἐπανάστασιν, προστατεύουν τὸν Κολοκοτρώνην, ἐξέπτουν τὸν Ὀρησκευτικὸν φανατισμὸν τῶν ἀμαθῶν χωρικῶν, ἐπὶ τέλους ὑποσκάπτουν διὰ πολέμου ὑποκεκρυμμένου πᾶσαν Κυβέρνησιν μὴ ὑπόδουλον εἰς αὐτούς.

Ἐννοεῖτε τώρα διατί, ἀφίνων κατὰ μέρος τὰ ἀτομικὰ προσόντα τοῦ Κόμητος Ἀρμανσπέργου καὶ κρίνων αὐτὸν μόνον ἐκ τῆς πολιτικῆς πορείας του, θεωρῶ ὡς συμβᾶν ὀλέθριον διὰ τὴν Ἑλλάδα τὸν τελευταῖον τοῦ θρίαμβου. Οἰαδήποτε τὰ προσωπικὰ του προτερήματα, ἢ φωτισμένη καὶ ἰσχύουσα πλειονότης τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, δηλαδὴ τὸ Συνταγματικὸν κόμμα, δὲν δύναται νὰ τὸν κρίνῃ ἄλλω, ἢ ὡς φίλον τῶν φίλων του, — ὡς φίλον καὶ σύμμαχον τοῦ Dawkins, τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ Κατακάζη.

Ἄλλως εἶμαι βέβαιος ὅτι δικαίως περιγράφετε τὸν κόμητα ὡς τὸν

εὐγενέστερον κατὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν ἐντιμότερον τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχουν ὁμῶς καὶ δοκιμασίαι τῶν ὁποίων καὶ οἱ ἐναρετώτεροι δὲν ἀναδεικνύονται ὑπέρτεροι. Ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν μιᾶς κομῆσεως Ἀρμανσπέργου, ἐνὸς Dawkins καὶ ἐνὸς Μαυροκορδάτου, δύναται καὶ ὁ ἐντιμότερος νὰ πλανηθῇ ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν του διαγωγὴν.

Καθόσον ἀφορᾷ τοὺς ἀνακληθέντας ἤδη συναδέλφους τοῦ κόμητος, δύναται τις ἀληθῶς ν' ἀποδώσῃ ὑπερβολὴν ὀρμῆς εἰς τὸν Κ. Ἄβελ καὶ ὑπερβολὴν ψυχρότητος εἰς τὸν Μάουρερ. Ἀλλὰ τὰ ἐλαττώματα ταῦτα, ὅσον σπουδαῖα καὶ ἂν εἶναι καθ' ἑαυτὰ δὲν ἐξαλείφουν ὁμῶς τὰ μεγάλα των προτερήματα. Ἀκάματοι εἰς τὴν ἐργασίαν, — ὑπεράνω πάσης, καὶ τῆς ἐλαχίστης, ὑποψίας ὡς πρὸς τὴν τιμιότητα, — ἐπιθυμοῦντες τὸ κάλὸν καὶ ἔνεκα τούτου ἀκούοντες προθύμως καὶ συμβουλὰς καὶ παρατηρήσεις, — ἀνεπίδεκτοι ἐκφοβισμοῦ ὅσον καὶ δελεάσματος, ἀφῆκαν καὶ οἱ δύο εἰς τὴν Ἑλλάδα μνήμην ἀγαθὴν, προσφιλεῖν εἰς ὅσους τοὺς ἐγνώρισαν. Θᾶ τοὺς ἐνθυμοῦνται ὡς ἄριστα ὑποδείγματα τῆς ἀληθοῦς Γερμανικῆς τιμῆς καὶ ἀρετῆς.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας δὲν συμπεριέλαβε τὸν στρατηγὸν Heideck εἰς τὴν ἀποπομπὴν τῶν συναδέλφων του. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἔπραξε ὅ,τι θὰ ἔπραττε πᾶς ἐντιμὸς ἄνθρωπος: ἐζήτησε τὴν ἀνάκλησιν του. Καὶ συγκατένευσε μὲν νὰ μένῃ προσωρινῶς εἰς τὴν θέσιν του, ἀλλὰ διεκήρυξε ὅτι θ' ἀποσυρθῇ εἰς τὸ πρῶτον σημεῖον ἀντιδράσεως.

Ἄλλ' ἀρκετὰ εἶπομεν περὶ τῶν παρελθόντων. Ἄς ὀμιλήσωμεν καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος, τὸ ὁποῖον παρέχει ἀφορμὴν εἰς φόβους σπουδαίους.

Ἡ παροῦσα κατάστασις ὁμοιάζει κατὰ πολλὰ τὴν πρὸ ἐνός περὶπου ἔτους, ὅτε δηλαδὴ ἔπαισε τὸ ὑπουργεῖον Μαυροκορδάτου. Σήμερον καθὼς τότε ἡ ἐπικράτησις τῶν Dawkins καὶ τῶν Μαυροκορδάτων ἀποθαρρύνει καὶ φοβίζει τὸ συνταγματικὸν κόμμα, ἐμφυχόνει δὲ τὸ Ρωσικὸν καὶ τοῦ ἐμπνέει θράσος. Ἄλλ' ὁμῶς ἡ παροῦσα θέσις τῶν πρᾶγματων εἶναι κατὰ πάντα πολὺ κρισιμωτέρα τῆς τότε.

Τὸ ἔθνος δὲν ἠμπορεῖ σήμερον, καθὼς κατὰ τὸ 1833, νὰ κρίνῃ ἐπικρῶς τὴν συμμαχίαν τῆς Κυβερνήσεώς του μετὰ τὸν Dawkins καὶ τὸν Μαυροκορδάτον, ἀποδίδον αὐτὴν εἰς ἀπλοῦν λάθος. Ἡ Κυβέρνησις σήμερον ἔχει ἐνώπιόν της τὴν πείραν τῶν συμβάντων κατὰ τὸ 1833, καὶ ἂν ἐξκκολληθῇ νὰ βαδίζῃ εἰς τὰ ἔχνη τῆς προκατόχου της, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐπιδοκιμάζει τὴν πορείαν της ἐκείνην καὶ ὅτι θέλει νὰ τὴν

συνέχισαν, χωρίς να λαμβάνη υπ' όψιν τὰς ἀντιστάσεις ὅσαι τότε τὴν ἀνεχαίτισαν. Ὡστε τὸ συνταγματικὸν κόμμα δὲν ἤμπορεῖ σήμερον ν' ἀναθέσῃ τὰς ἐλπίδας του εἰς τὸ μέλλον καὶ νὰ περιμένῃ ὅτι ἡ Κυβέρνησις θὰ ἴδῃ τὸ λάθος τῆς καὶ θὰ τὸ ἐπανορθώσῃ. Τὴν σωτηρίαν του τὸ κόμμα τοῦτο δὲν ἤμπορεῖ, κατὰ τὰ φαινόμενα, νὰ περιμένῃ ἄλλοθεν εἰμὴ ἐκ τροπολογήσεως μόνον τῆς Κυβερνήσεως. Πρόσφατος δὲ πείρα ἀπέδειξεν ὅτι τοιαύτη τροπολόγησις εἶναι καὶ δυνατὴ καὶ ἔννομος ἐνίοτε. Διελύθη ἡ ἰδέα ὅτι ἡ νομιμότης περιβάλλει πᾶσαν ἐξουσίαν ἰδρυθεῖσαν ἀπὸ τὰς Μεγάλας Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης. Ἐκ παραδειγματος δοθέντος ἄνωθεν οἱ Ἕλληνας ἔμαθον ὅτι εἶναι δυνατόν τοιαύτη ἐξουσία ν' ἀνατραπῇ χωρὶς πολλὴν δυσκολίαν, ἴσως δέ, περιστάσεως δοθείσης, δὲν θὰ διστάσουν πολὺ ν' ἀποδείξουν ὅτι τὸ μάθημα τοὺς ὠφέλησε.

Ἐξ ἄλλου, ἡ θέσις τῶν Ρώσων εἶναι σήμερον πολὺ καλλιτέρα ἢ κατὰ τὸ 1833. Ἐπέτυχον, μὲ τὴν συνδρομὴν τῆς Εὐρώπης αὐτῆς, νὰ ὑποσκάψουν τὴν ἠθικὴν ἰσχὺν τῆς Κυβερνήσεως τὴν ὁποίαν ἡ Εὐρώπη ἔδωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπέτυχον νὰ κατορθώσουν διὰ τῶν Δυνάμεων αὐτῶν ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου ἡ ἀπόπειρα καὶ μόνη ἐπέφερε τὴν καταδίκην τοῦ Κολοκοτρώνη εἰς θάνατον, — εἰς τρόπον αἴσπε ὁ καταδικασθεὶς ἀνακηρύττεται σήμερον ἠθικῶς ἀθῶος καὶ δὲν θὰ βραδύνη, — ἂν ἡ Κυβέρνησις δὲν σπεύσῃ ν' ἀποκηρύξῃ τὰς συνεπείας τῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν μόνη τῆς ἐτέθη, — δὲν θὰ βραδύνη λέγω ν' ἀπολύσῃ καὶ πραγματικῶς τὴν ἀπελευθέρωσίν του. Ἄλλως, ἡ ἐπανάστασις τῆς Μάνης ἐξακολουθεῖ, τὰ δὲ ἐκεῖ σταλέντα Γερμανικὰ στρατεύματα δὲν ἀντέχουν εἰς τὴν κακουχίαν καὶ εἰς τὰς ἀσθενείας. Εἰς τὴν Στερεάν, μολονότι ἡ Χωροφυλακὴ ἐκτελεῖ θαυμασίως τὸ καθήκον τῆς, ἤρχισαν ὁμως ν' ἀναφαίνωνται ἔνοπλοι συμμορία. Ἐσχάτως μάλιστα τοιαύτη πολυάριθμος συμμορία, πληρωμένη ἀπὸ τοὺς Ρώσους καὶ ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Σωτήρην Στράτον, διεβῆ τὰ σύνορα τῆς Ἀκαρνανίας καὶ θὰ εἰσέβαλε μέχρι τῆς Φωκίδος ἂν ὁ Κωλέτης δὲν ἐλάμβανε ἐγκαίρως τὰ κατάλληλα μέτρα. Ταῦτα πάντα ὑπερεπλήθυναν τὰ στοιχεῖα ἐμφυλίου πολέμου,

Νομίζω ὅτι ὁ Dawkins ἐπὶ τέλους καταλαμβάνει ὅτι τὰ πράγματα πηγαίνουν πολὺ μακρύτερον ἢ ὅσον αὐτὸς ἤθελε, καὶ ὅτι οἱ Ρῶσοι, μὲ τοὺς ὁποίους συνησπίσθη προσωρινῶς διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ "Α-

βελ τὴν ἀνάκλησιν, κατάρθωσαν ἐπιδεξίως νὰ ἐπωφεληθοῦν ἐκεῖνοι μόνον τῆς ἀνακλήσεώς του. Φαίνεται βέβαιον ὅτι οἱ ζητήσαντες καὶ τοῦ Μάουρερ τὴν ἀνάκλησιν δὲν ἦσαν οὔτε ὁ Dawkins οὔτε ὁ Ἀρμανσπέργης. Καὶ ὁ μὲν καὶ ὁ δὲ δὲν ὑπέκρυψαν τὴν ἔκπληξίν των ὅτε τὴν ἔμαθον. Ἀφοῦ δὲ καὶ σεῖς οὐδὲν ἀναφέρετε περὶ τούτου εἰς τὰς ἐπιστολάς σας, εἰκάζω ὅτι θὰ ἐξεπλάγητε καὶ σεῖς ἐπίσης. Ἐδῶ πιστεύεται ὅτι ἡ ἀνάκλησις τοῦ Μάουρερ εἶναι ἔργον τῶν Ρώσων, οἱ ὁποῖοι εἶχον λόγους διὰ νὰ τὴν ἐπιθυμοῦν, ἰδίως ἕνεκα τῆς σταθερότητος μὲ τὴν ὁποίαν ὑπεστήριζε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἕνεκα τῆς ἀδωροδόκου ἀκεραιότητός του.

Ἄλλως, φαίνεται ὅτι ἀτομικῶς ὁ Dawkins δὲν εἶχε μεγάλην ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν συνδυασμὸν τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ πρωτουργός. Σήμερον, μὲ τὴν σατανικὴν εἰρωνείαν ἣ ὁποία τὸν χαρακτηρίζει, ἐπιτηδεύεται τὸν ἀδιάφορον ὅταν κακολογεῖται ἐνώπιόν του ὁ μέχρι τοῦδε θεωρούμενος ὡς ὄργανόν του. Εἰς δὲ τοὺς θέλοντας νὰ τὸν ἀκούσουν λέγει ὅτι, ἱκανοποιηθεὶς ἤδη μὲ τὴν ἐκδίκησίν του, δὲν θέλει νὰ μείνῃ περισσότερο εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι ἐζήτησε τὴν ἀνάκλησίν του παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς του. Τοιοῦτοτρόπως διεκφεύγει τὴν εὐθύνην ὅσων συμβάντων ἐπίκεινται. Ἴσως ἡ δῆθεν ἀνάκλησις αὕτη εἶναι τέχνασμα τοῦ ἀπλοῦν διὰ ν' ἀποκοιμίσῃ τοὺς ἀντιπάλους του. Ἄλλ' ὅμως μοῦ φαίνεται ὅτι ὁ Dawkins ἔχει τόσους λόγους διὰ νὰ τὴν ἐπιθυμῇ, ὥστε κλίνω μᾶλλον νὰ πιστεύσω ὅτι πραγματικῶς τὴν ἐζήτησε.

Τὸ κατ' ἐμέ, ἐπίστευσα καὶ πιστεύω πάντοτε ὅτι ὑπάρχει Θεῖα Δίκη, ὥστε ἐλπίζω ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ ἀντιπληρώσῃ ἐπὶ τέλους ὅσον κακὸν ἐπροξένησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐὰν ἤθελε τὸ καλὸν τῆς ἡδύνατο, συμπράττων μὲ τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας K. Rouen, περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ὁποίου περιττόν νὰ εἰπω τι διότι τὸν γνωρίζετε, ἡδύνατο, λέγω, ν' ἀναφανῇ ἀληθῆς εὐεργέτης τῆς Ἑλλάδος. Ὑπὸ τὴν πατρικὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, ἡ Ἑλλὰς ἡδύνατο ν' ἀσχοληθῇ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς τῆς βελτιώσεως, περὶ τοῦ οἰκισμού τῶν ἐρήμων πεδιάδων τῆς, περὶ ἀναπτύξεως τῆς ναυτιλίας, τῆς βιομηχανίας, τῆς γεωργίας τῆς. Πλουτιζομένη καὶ πληθουνομένη θὰ ἐξησφάλιζε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἀπέναντι τῆς Ρωσσίας καὶ θὰ συνέσφιγγε τοὺς δεσμοὺς διὰ τῶν ὁποίων προσκολλᾶται ἤδη εἰς τὴν

Ευρώπην. Ἀντί τούτου ὁ Dawkins, κινούμενος ἀπὸ τὸν ζηλότυπον ἐγωϊσμόν του καὶ ἀπὸ τὸ ἔμφυτον πρὸς τὸ ραδιουργεῖν πάθος του, ἔσπειρε τὴν διχόνοιαν μεταξύ τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἀνεποδογύρισε τὰ πάντα. Σκοπῶν δῆθεν τὴν ἀνατροπὴν κόμματος ἀφωσιωμένου εἰς τοὺς Ρώσους, ἀπέληξε εἰς τὸ νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν Ἑλλάδα, — καθόσον τὸ πρᾶγμα ἦτο δυνατόν, — καὶ κατήντησε πρὸς αἴσχος του νὰ γείνη τὸ ὄργανον τῶν κηρυγμένων ἐχθρῶν τῆς πατρίδος του, αὐτῶν ἐκείνων κατὰ τῶν ὁποίων εἶχε τὴν ἐντολὴν νὰ ἀντιπράξῃ.

Εἶπα ὅτι ἡ παροῦσα θέσις τῶν πραγμάτων εἶναι κρίσιμος, νομίζω δὲ ὅτι τὸ ἀπέδειξα ἀρκούντως. Μένει τώρα νὰ ἐξετάσωμεν διὰ τίνων μέσων ἡμπορεῖ νὰ ἐπέλθῃ ἡ Θεραπεία.

Ἐὰν ὁ Κόμης Ἀρμανσπέργης σκεφθῇ ὠρίμως περὶ τῆς παρουσίας θέσεως τῶν πραγμάτων, ἐὰν θέλῃ νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν Βασιλέα του, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ δεινὰ ἀκαταλόγιστα, πρέπει ν' ἀλλάξῃ πορείαν, νὰ παραιτήσῃ ὅσους ἀνθρώπους εἶχε μέχρι τοῦδε ὑποστηρικτάς του, νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ ἔχνη τῶν προκατόχων του, καὶ νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ συνταγματικοῦ κόμματος. Δὲν ἀγνοεῖ βεβαίως ὅτι τὸ κόμμα τοῦτο παρέχει μόνον πάσας τὰς ἐγγυήσεις ἡσυχίας, τάξεως καὶ προόδου, ὅτι αὐτὸ ἐπὶ τέλος θὰ θριαμβεύσῃ ἀφεύκτως, — καθὼς ὅλα τὰ συνταγματικὰ κόμματα ἐθριαμβεύσαν εἰς τὴν Ευρώπην, — καὶ ὅτι εἰς αὐτὸ ἡ ἐξουσία δύναται νὰ εὐρῇ τὸν ἀσφαλέστερον, ἢ μᾶλλον εἶπεῖν, τὸν μόνον ἀρωγόν της.

Τὴν τολμηρὰν ταύτην ἀπόφασιν, τὰς φρονίμους ταύτας σκέψεις δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ τὰς παραδεχθῇ ὁ κόμης Ἀρμανσπέργης τὰς ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη. Οὕτω, ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, ἐδήλωσεν εἰς τὸν Κωλέτην ὅτι ἤλπιζε νὰ ἔχῃ τὴν ὑποστήριξίν του, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ κυβερνηθῇ ἡ Ἑλλὰς ἀνευ τῆς βοηθείας του. Τὰς ἰδίας καλὰς διαθέσεις ἐπέδειξε καὶ πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας K. Rouen. Καὶ ὁ Dawkins αὐτὸς φέρεται μὲ τὸν ἴδιον τρόπον. Φοβισμένος ἐξ ὅσων πλεονεκτημάτων ἔδωκαν εἰς τοὺς Ρώσους τὰ τελευταῖα συμβάντα, φαίνεται τώρα πλήρης εὐμενείας πρὸς τὸν Κωλέτην καὶ περιποιεῖται τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας. Διατείνεται ὅτι οὔτε λόγος δύναται νὰ γείνη περὶ προσκλήσεως τοῦ Μαυροκορδάτου εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ ὅτι ὁ μόνος ἱκανὸς πρὸς εὐόδωσιν τῶν τῆς πολιτείας εἶναι ὁ Κωλέτης.

Ἀτυχῶς δὲν ἡμπορεῖ τις νὰ ἔχῃ μεγάλην ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Dawkins, ὑπάρχουν δὲ μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ κόμματος Ἀρμανσπέργου ἐξ ἑνός, καὶ τοῦ συνταγματικοῦ κόμματος ἐξ ἄλλου, τόσοι λόγοι ψυχρότητος καὶ διαστάσεως, τὰ περιστοιχίζοντα αὐτὸν στοιχεῖα εἶναι τόσον κακά, τόσον ἀπροκαλύπτως ρωσίζουν, ὥστε ἀπαιτεῖται δύναμις ὑπεράνθρωπος ἐκ μέρους του διὰ νὰ ἐμμείνη εἰς τὰς ἀποφάσεις του περὶ συμμαχίας μὲ τὸ συνταγματικὸν κόμμα, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ ἀποφάσεις αὐταὶ εἶναι εἰλικρινεῖς. Ὅπως δὴποτε οἱ Ρῶσοι, οἱ ὁποῖοι πρὸ ἑνός ἤδη ἔτους φέρουν βαρέως τὴν ἀποτυχίαν τῆς διπλωματίας των ἀπέναντι τῆς ἀκλονήτου χρηστότητος τῶν μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας, ἔκτοτε δὲ ἀνεπλήρωσαν διὰ στάσεων τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν διπλωματικῶν ἐνεργειῶν των, — οἱ Ρῶσοι θὰ ἐπωφεληθοῦν βεβαίως τῆς ἐξασθενήσεως τῆς κλονηθείσης ἐξουσίας καὶ θὰ προσπαθήσουν παντὶ σθένει νὰ φέρουν ἄνω κάτω τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν δὲν δυνηθοῦν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐπικράτησίν των διὰ τῆς Κυβερνήσεως αὐτῆς.

Ἐὰν τουλάχιστον ἀναδιωργανοῦτο ἡ Ἀντιβασιλεία εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐνισχυθῇ προσλαμβάνουσα ἐθνικὸν χαρακτήρα, — ἐὰν ἀντὶ τοῦ Μάουρερ ὠνομάζετο Ἑλλην ἀντιβασιλεὺς (τοιούτος δὲ μόνος ὁ Κωλέτης ἠδύνατο νὰ ἀναγορευθῇ), τότε ἡ δυσάρεστος ἐκείνη περιπλοκὴ ἠδύνατο ν' ἀπολήξῃ εἰς αἴσιον ἀποτέλεσμα. Ἀπ' ἐναντίας, οἱ διάδοχοι τοῦ Μάουρερ καὶ τοῦ Ἀβελ εἶναι ἀνθρώποι, ναὶ μὲν ἀξιότιμοι καὶ πεπειραμένοι, ἀλλὰ γέροντες μὴ ἔχοντες τὴν ἀναγκαίαν διὰ τὴν θέσιν των δύναμιν, δραστηριότητα καὶ ζωηρότητα. Ὁ εἰς μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἀνεφάνη ἀπὸ τοῦδε ἀνίκανος νὰ ὑποστῇ τὰς στερήσεις καὶ τὰς ποικίλας κακουχίας τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα διαμονῆς.

Ἐν τῷ μέσῳ τοιούτων κρίσιμων καὶ δυσκόλων περιστάσεων μία μόνη ἐλπίς σωτηρίας ὑπάρχει: Νὰ ἐπισπευσθῇ ἡ ἀνακήρυξις τῆς ἐνηλικιότητος τοῦ βασιλέως.

Ὁ νεαρὸς ἡγεμὼν ἔδειξε, κατὰ τὰ τελευταῖα συμβάντα, πολλὴν κρίσιν, σταθερότητα καὶ ὠριμότητα. Ἀπέδειξε τρανῶς τὴν κλίσιν του πρὸς τὰς συνταγματικὰς ἰδέας καὶ τὴν εὐμένειάν του πρὸς τοὺς ὑπερμάχους τῶν τοιούτων ἰδεῶν. Τὰς γενομένας ἐσχάτως μεταβολὰς ἐθεώρησεν ὡς προσβολὴν καὶ κατὰ τῶν φρονημάτων καὶ κατὰ τῶν προσωπικῶν του συμπαθειῶν, — δὲν ἀπέκρυψε δὲ τὴν δυσἀρέσκειάν του διὰ

τοῦτο. Ἡ ἀναγόρευσις του ἀναζωπυροῦσα τὴν ἀγγλὴν τῆς βασιλείας εἰς τὰ ὄμματα τῶν Ἑλλήνων, ἤθελε ἀνυψώσει τὴν ἐξουσίαν τὴν ὁποίαν τὰ τελευταῖα συμβεβηκότα ἐξηυτέλισαν, καὶ θὰ ἔδιδε εἰς αὐτὴν τὴν ἀπαιτουμένην εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις ἰσχύν.

Τὸ τοιοῦτο μέτρον θὰ ἔχη καὶ ἄλλας ἀγαθὰς συνεπειάς: ἡ Γαλλία, καὶ αὐτὴ ἡ Ἀγγλία, ἐστὲ περὶ τούτου βέβαιος, δὲν θὰ βραδύνουν νὰ μεταμεληθοῦν διὰ τὸ λάθος εἰς τὸ ὁποῖον τὰς ὠθησαν αἱ ραδιουργίαι τοῦ Dawkins. Ἡ Γαλλία ἰδίως θὰ προθυμοποιηθῆ ν' ἀνακτήσῃ τὴν καλλίστην ἐν Ἑλλάδι θέσιν της, τὴν ὁποίαν τόσον ἀπερισκέπτως ἐθυσίασε πρὸς εὐχαρίστησιν ἑνὸς συμμάχου της. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ληφθοῦν μέτρα κατάλληλα διὰ νὰ ἐξασφαλισθοῦν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία κατὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Ρωσικῆς ἐπιρροῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα: τὰ δὲ προχειρότερα μέτρα εἶναι ἡ ἐπίσπευσις τῆς ἐνηλικιότητος τοῦ βασιλέως καὶ ἡ σύγκλησις ἐθνοσυνελεύσεως. Θὰ ἰδῆτε ὅτι προσεχῶς θὰ τὰ ζητήσῃ ὁ τόπος καὶ τὰ δύο. Εἶθε ν' ἀποφασισθῆ ταχέως ἡ ἐφαρμογὴ των!

Ἐξέθεσα, μὲ τὴν γνωστὴν σας εἰλικρινεῖάν μου, ὅ,τι γνωρίζω καὶ ὅ,τι σκέπτομαι περὶ τῆς Ἑλλάδος. Πρὸ ἐννέα ἡδὴ μηνῶν βλέπων ἐκ τοῦ πλησίον τὰ πράγματα καὶ συναναστρεφόμενος μὲ ἀνθρώπους γνωρίζοντας καλῶς τὰ γινόμενα, ἐσχημάτισα ἐν ἐπιγνώσει τὴν γνώμην μου: ἐθεώρησα δὲ καθήκον μου νὰ σὰς τὴν διακοινώσω ἀπροκαλύπτως, στοχασθεὶς ὅτι ἴσως ἠδυνάμην οὕτω νὰ μεταβάλω κατὰ τι τὰς ιδέας τὰς ὁποίας σὰς ἐνέπνευσε μὲν αἴσθημα φιλίας ἀκραιφνές, ἀλλὰ θεωρῶ ὡς ὄχι συμμόρφους πρὸς τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος.

Ἐξ ὧων προηγουῦνται ἐννοεῖτε ὅτι ἐδῶ εἶμαι καθ' ὀλοκληρίαν ὑπὲρ τῆς πλειοψηφίας τῶν μελῶν τῆς ἀντιβασιλείας. Ἐξ ὑπολήψεως πρὸς αὐτὰ καὶ ἐξ εὐγνωμοσύνης, εἶχα μάλιστα διακόψει ἐσχάτως τὰς οἰκιακὰς σχέσεις μου μὲ τὸν κόμητα Ἀρμανσπέργην. Ἰλέπων τὸν ζῆλόν των καὶ τὴν ἀφοσίωσιν μετὰ τῆς ὁποίας εἰργάζοντο ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἀνεχόμεν, τὸ ὁμολογῶ, νὰ συχνάζω εἰς οἰκίαν, ὅπου πᾶσα δημοσία συμφορὰ δυναμένη νὰ λυπήσῃ ἐκεῖνους, ἔδιδε ἀφορμὴν εἰς ἐκδηλώσεις χαρᾶς. Τοῦτο ὅμως δὲν μὲ ἀναγκάζει ποσῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος, νὰ ἔλθω εἰς διάστασιν μὲ τὴν ἐνεστῶσαν Κυβέρνησιν. Ἐνόσω ἡ Κυβέρνησις αὕτη, εἴτε ἐκουσίως εἴτε καὶ μὴ, ἐμμένῃ εἰς τὴν συνταγματικὴν πορείαν της, θὰ ἔχη καὶ τοὺς φίλους μου καὶ ἐμὲ

προθύμους εἰς τὴν ὑπηρεσίαν της. Ἀλλὰ εἰς πρώτην περίστασιν ὅποτε ἡ τιμὴ δὲν μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ μένωμεν περισσότερο εἰς τὴν θέσιν μας, θὰ δώσωμεν ἀμέσως τὴν παραίτησίν μας. Ἐπιμένω ἐλπίζων ὅτι τῆς τοιαύτης ἀνάγκης θὰ μᾶς ἀπαλλάξουν καὶ ἡ σταθερότης τοῦ συνταγματικοῦ κόμματος καὶ ἡ φρόνησις τοῦ κόμητος Ἀρμανσπέργου.»

ΔΗΜΩΔΗ ΛΣΜΑΤΑ ΛΙΩΡΑΣ ΕΚ ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟΥ

ΥΠΟ

ΑΧΙΛΛΕΩΣ Σ. ΔΙΑΜΑΝΤΑΡΑ

Προφιλεστάτη ταῖς θυγατράσι τῶν Καστελλοριζίων εἶνε ἡ παιδιὰ, ἡ παρ' αὐτοῖς μὲν καλουμένη *σαντακλίδα*, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲ *αἰώρα*, ἣν κατασκευάζουσι κρεμᾶσαι σχοινίαν ἐπὶ τῶν δένδρων. Κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ λοιπὰς ἑορτὰς τοῦ ἔαρος καὶ τοῦ θέρους βλέπει τις τὰ κοράσια αἰωρούμενα καὶ ἄδοντα δι' ἰδιορρύθμου ἤχου τὰ ἐπόμενα ἄσματα, δι' ὧν ὅτε μὲν εὐχονται τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἁγίοις ὑπὲρ τῶν γονέων αὐτῶν καὶ ἀδελφῶν καὶ λοιπῶν οἰκείων, ὅτε δ' ἐπαινοῦσιν αὐτούς.

Ἄ¹ ἴπάρω θέλω θέλημα νάμπῶ 'ς τὴ σαντακλίδα
νὰ ἴπῶ γιὰ τὸν πατέρα μου χαρούμενα τραοῦδια.

Ἄρχισε, γλῶσσά μ' ἄρχισε, τὸ στόμα μου ἴπερέτα²
ὦ καυμένη μου καρδιά, ὅσα κι' ἂν ἔχῃς ἴπέτα.

5 Ἄπ' ὡς ταν³ ἔφκες, κρῖνέ μου, διπλό μου καττουμάρι⁴
μήτε 'ς τὴ στρῶσιν ἔπεσα, μήτε 'ς τὸ μαξελλάρι.

1 ἴ = νά. 2 ἴπερέτα = ὑπηρετεῖ. 3 Ἄπ' ὡς ταν = ἀφ' ὅτου. 4 καττουμάρι = γλύκισμα ὀθωμανικὸν κατασκευαζόμενον ἐκ ζύμης.

- 'Α 'πάρω θέλω θέλημα νάμπω νά τραουδήσω,
 τ'άγγελικό σου τὸ κορμί χάραις νά τὸ γερίσω.
 'Αηδόνιν τοῦ περιβολιοῦ, ἀηδόνιν καὶ παγώνι,
 10 τρεῖς ὥραις θά σε τραουδῶ κι' ἀκόμη δέν με σώνει.
 'Ας τό 'ξέρα, πατέρα μου, πῶς κάθεται 'ς τὸν ἥλιο,
 νά στείλω τὸ χρυσὸ τσερβέ¹ γιὰ νά σε κάνω νίσσο².
 'Αέρα μου, 'ποῦ φύσηξες κι' ἐπῆρες τὸ πουλί μου
 κάμε καιρὸν καὶ φέρ' με τον, νά μὴν ἐβγῆ ψυχὴ μου.
 15 'Λέρα μου 'ποῦ φύσηξες νάσαι διαφορεμένος
 γιὰ νά γυρίση κύρις³ μου καλοταξιδεμένος.
 "Ἄσπρο σταφύλι, ρόζακι 'ς τοῦ μπέτη τὸ πανιέρι⁴
 κι' ἓνα χρουσό τσαντάφυλλο 'ς τοῦ Σπύρου μου τὸ χέρι.
 'Ἀσίκη καὶ λεβέντη μου, ἄσπρο μου πελιστέρι⁵
 20 'ποῦ δέν σε λείπουν αἱ χαραὶς χειμῶναν καλοκαίρι.
 'Αγιέ Νικόλα' τῶν Μυρῶν μὲ τὰ ψαρᾶτα γένεια
 ἐκεῖ 'ποῦνεν ἑ κύρις μου νά μὲ τὸν ἔχης ἔννοια.
 'Αγιέ Παντελεήμονα, γιατρέ τῶν πονεμένων(ν)
 νά φέρης τ'άδερφάκι μου ὅποῦ τὸν ἀναμένω.
 25 "Αγιέ μου 'Αία τοῦ βουνοῦ ἔπαρ' τὴ λουτουργιά⁶ σου
 νά γλέπης καὶ τὸν 'Αλιαν μου(ν) ὅπῳ χει τ'ώνομά σου.
 'Βῶ⁷ 'ρέομαι νά σε θωρῶ μὲ τοὺς πραιμματευτάδες
 μὲ τὰ καπιτανόπουλλα ποῦνε ξεφαντωτάδες.
 Γέμπω⁸ σε χαιρετίσματα, στείλισκω⁹ σε καὶ λόγια
 30 μὲ τὸ γατάνιν περαστὰ νά τ'άχης κομπολόγια.
 Γέμπω σε χαιρετίσματα μὲ τούρανοῦ τὴν πούλια
 μὲ τὸ φεγγάριν ἑκατὸν καὶ μὲ τὸ κῦμα χίλια.
 "Ἐχεις δυὸ 'μάτια 'λόμαυρα 'σάν τὴν ἑλῆαν τὴν φίνα,
 ἔχεις δυὸ χεῖλη κόκκινα 'σάν τὴν ἀγία Μαρίνα.
 35 'Ἐμίσεφες κι' ἡ γειτονιά ἐγίνη ῥημονήσι
 ἔλα, πουλί μου, γλήγορα, πάλε νά νοστιμίση.
 "Ἐλα Χριστέ 'ς τὸ στόμα μου καὶ Παναγιὰ 'ς τὸν νοῦ μου

¹ τσερβέε τουρκ. λεπτότατον ὕφασμα. ² νίσσος καὶ νισσά=σκιά. ³ κύρις
 =κύριος, ὁ πατήρ. ⁴ πανιέρι=κάνιστρον. ⁵ πελιστέρι=περιστερά. ⁶ λου-
 τουργιά=ἄρτος, τὸ πρόσφορον λεγόμενον. ⁷ 'βῶ=ἔβῶ=ἔγιώ. ⁸ Γέμπω=
 πέμπω. ⁹ Στείλισκω=στέλλω.

- νά γράψω δυὸ λόγια χαρτί νά στείλω τοῦ τσουροῦ μου.
 'Ενήθαινα 'ς τοῦ Κατραντζῆ, ἐκεῖ 'πάνω 'ς τὸ κάστρο
 40 ἂ 'πά νάδῶ(ν) ἂν ἔρχεται τὸ λαμπερὸ μου τ'άστρο.
 'Ἐμέναν ἑ πατέρας μου δέντρον καὶ κυπαρίσσι
 καὶ κλώνοί του ξαπλώθουσι 'ς 'Ανατολὴν καὶ Δύσι.
 'Ἐμέναν ἑ πατέρας μου δέν σπείρνει δέν θερίζει
 ὄρσα λά πάντα κάθεται καὶ λίρες καζαντίζει,
 45 ἢ) μέσ' 'ς τὸ καράβιν κάθεται τοὺς ναύταις διορίζει.
 'Ἐμέναν μὲ τὸ εἶπασιν πουλάτσια μέσ' 'ς τὰ ὄρη
 πῶς τὴν καλλίτερη ζωὴν περνοῦν τὴν οἱ ἐμπόροι.
 'Ἐσού 'σαι γέννημαν αὐγῆς, χάραμμαν τοῦ ἡλίου
 καὶ τῆς με(γ)άλης Πασκαλιάς χαρὰ Εὐαγγελίου.
 50 'Ἐπῆ(γ)α κάτω κι' ἔργεψα¹ κι' ἔκαμα πέντε χρόνια
 κι' ἐπῆρα μιὰ μουσουκαρφιὰ μὲ δεκαπέντε κλώνια²
 μουσουκαρφιὰ τὰ κλώνια σου φέρε νά τ'άσημῶσω³
 ὄρκο σὲ κάμνω 'ς τὸ Χριστὸ κλωνάρι νά μὴ δώσω⁴
 ἂν ἔρτουν ἀφ' τοῦ βασιλιὰ, κλωνάρι δέν τοὺς δῶ
 55 μ' ἂν ἔρτη τ'άδερφάκι μου πουττούνικην τὴν δῶ.
 'Ενήθαινα, κατήθαινα 'ς τ' "Αἰ Γεωργιοῦ τὴ στράτα
 κι' εὐρίσκω 'να φραγκόπουλο καὶ δῖει μ' ἄρρα(θ)ῶνα.
 — "Ἐντα 'νε ἄρραῶνά σου; — Σταυρὸς καὶ δακτυλίδι.
 'Σ τὸν μαστραπᾶν² μου τ'άβαλα 'ς τὴν μάνα μου τὰ 'πῆ(γ)α.
 60 — Μάνα, κι' ἂν εἶσαι μάνα μου, κι' ἂν εἶμαι τὸ παιδί σου
 βάλε νερὸν καὶ λοῦσέ με 'ς τὴν ἀργυρῆ λακάνη
 καὶ φόρεσ' με τὴ σκούφια μου τὴν ἑφταμασουράτη
 'ποῦ τὴν ἑμασουρεύγασι τρεῖς ὄμορφαις κοππέλλαις³
 ἢ μιὰ 'ταν τὸ Κατερινιώ καὶ ἄλλη Εὐδοκοῦλλα
 65 καὶ τρίτη(ν) ἑ καλλιούτερη ἦταν 'Αμυρισούλλα.
 'Αμυρισσά μου σφάξε με, 'Βδοκιά μου κρέμασέ με
 καὶ σὺ μικρὸν Κατερινιῶν ἔλα 'Ξηκρέμασέ με,
 καὶ μ'άζευε τὸ γαῖμά μου καὶ βάρ' το 'ς τὸ ποτήρι
 κι' ἀνήθα 'πάνω 'ς τὸ βουνὸ 'ς τ' "Αἰ Γεωργιοῦ τὴ στράτα
 70 καὶ δός το 'ς τὸ φραγκόπουλλο στεφάνιν κι' ἄρρα(θ)ῶνα.

¹ ἔργεψα=ἤργησα ἐκ τοῦ ἀργέτω=βραδύνω. ² μαστραπᾶς=χαλκοῦν ἄγ-
 γος δι' οὗ ἀντλοῦσιν ὕδωρ (σίκλος).

Ζαχαροζυμωμένε μου, μέλι με τῆ γλυκάδα
 ἄς ἦταν νά σ' ἐθώρωνα βούλην τὴν ἐβδομάδα.
 Ἡ ἄχερ' εἶνεν καφενές, τὸ κιόλιν ἀργαστήρι
 κι' ἡ νιότη σου τὰ δέρφι μου καινούργιο μαναστήρι
 75 Λεβέντη μου, λεβέντη μου, κανελλοσαλβαρά μου,
 ἓνα χρυσὸν τραντάφυλλο σ' ἔχω μέσ' 'ς τὴν καρδιά μου.
 Λεβέντη μου, λεβέντη μου, σαρῆ καὶ μπουγιουκλῆ μου,
 στολίδι τῶν παλληκαριῶν κι' ὅλη χαρὰ 'δική μου.
 Μπρόβαλε, χαδεμένε μου, με τὴν ἐλῆρὰ 'ς τὴ μούρη
 80 καὶ φραγχοφορεμένε μου 'ποῦ δὲν ἔχεις κουσούρι.
 Μπρόβαλε κι' ἔχω στοίχημα, μπρόβαλε κι' ἔχω νάζι
 'ποῦ 'σαι τῆς γειτονιάς καρφὶν καὶ τῶν ὀχτρῶν μαράζι.
 Μελαχροινό μου πρόσωπο 'σάν χύνῃς κοκκινάδι
 ἀπεθαμμένοι καὶ νεκροὶ σηκόνοντ' ἀφ' τὸν ἔδῃ.
 85 Μέσα σὲ χίλιους νά σε 'δῶ, μέσα σὲ δυὸ χιλιάδες
 γνωρίζω τὸ κορμάκι σου ἀπὸ τῆς νοστιμάδες.
 Μουσουκαρφιά μου δυὸ λογιῶν καὶ βιόλα μου τεσσάρω
 ἄλλη σ' ἐπότιζεν νερὸν κι' ἐβῶ θε νά σε πάρω.
 Μέσ' 'ς τὸ καράβιν ποῦ 'σαι σὺ νά 'μουν χρυσὸν καρφάκι
 90 νά ξέσχιζες τὴ βράκα σου νά σ' ἔβαλλα μπαλλάκι.
 Μὰ τί πολλὰ 'ποῦ σ'ἀγαπῶ καὶ κάμνω σε καὶ χάζι
 γιὰτὶ θωρῶ τὴ γνώμη σου καὶ τὴ 'δική μου 'μοιάζει.
 Ἐμέναν ἐ πατέρας μου λαμπάδα τ' Ἄϊ Τάφου
 καὶ πείνα τοῦ καλαμαργιοῦ 'ποῦ τὴν κρατοῦν καὶ γράφου.
 95 Ἐμέναν τὰ δερφάκι μου χώρα 'νεν κι' ἔν' πατιέται,
 κάστρο 'νεν καὶ δὲν 'παίρεται, χρόνους κι' ἂν πολεμιέται.
 Ἐφκεν τὸ καραβάκι μας καλὸν του καταυόδι
 μήτε πουλὶν πετάμενον νά μὴν τοὺς εὖρη 'μπόδι.
 Ἐνήθαινα 'ς τὴν Παναγιά κι' εὐρίσκω μὲν φυλλάδα,
 100 καὶ ῥίβγω τη 'ς τὴ θάλασσα καὶ γίνεται φρεγάδα.
 Φρεγάδα μου κι' ἂν 'πᾶς 'ς τὴ Χιό, κι' ἂν 'πῆς 'ς τὰ 'πάνω μέρη,
 ἂν εὖρης τὰ δερφάκι μου γλήβορα νά τὸ φέρης.
 Θαμμάζομαι 'σάν περπατᾶς πῶς δὲν βουλλᾶ τὸ χῶμα
 ἀπὸ τὸ συγνολίσμαν κι' ἀφ' τὸ πολὺν τὸ βιώμα.

105 Μέσ' 'ς τὸ καράβιν ποῦσαι σὺ νά 'μουν κι' ἐγὼ σαβοῦρα
 νά με πατοῦν τὰ πόδια σου νᾶνε καρδιά σου ντοῦρα.
 Μέσ' 'ς τὸ καράβιν ποῦσαι σὺ νά 'μουν χρυσὸν ποτήρι
 νά κέρνουν τοὺς μαρνέρους του καὶ τὸν καραβοκύρι.
 Μέσ' 'ς τὸ καράβιν ποῦσαι σὺ ἔχω κι' ἐγὼ κι' ὀρίζω
 110 τρεῖς γάστραις με βασιλικά καὶ τῆς γλυκοποτιζῶ.
 Μέσα 'ς τὰ 'ξήντα μαϊδιά βάλλω κι' ἐγὼ 'να γρόσι
 νά κάμω τὰ δερφάκι μου μὲ βελουδένια στρῶσι,
 βελούδια νά σκεπάζεται, σὲ στόφαις νά καιμάται
 'ς τὴ ξενιτεζάν 'ποῦ 'βρίσκεται ἐμέναν νά 'θυμάται.
 115 Μαλαματένιε μ' ἀργαλειέ κι' ἀλάφαντό μου χτένι
 ποιά 'νε χρουσομαστόρισα 'ποῦ κάθεται καὶ 'φαίνει;
 Νά 'μουν ἀσημοκάντυλον, νάχα τοῦ κρῖνου λάδι
 νάβλεπα τὸν πατέρα μου ὄντας δειπνᾶ τὸ βράδυ.
 Νά 'χαμηλῶναν τὰ βουνὰ νά 'θώρουν τὰ πελά(γ)η
 120 'ποῦ ταξειδεύγει κύρις μου 'σαι Θεὸς νά τὸν φυλάη.
 Ὅσα πουλιά 'χει Ἀραπιά κι' ἀηδόνια τὸ Μισήρι
 τόσοι ἀγιοὶ νά βοηθοῦν τοῦ Κώστα μου τὸν κύρι.
 Πρέπει το τὰ δερφάκι μου διαμάντιν κι' ἀρολόι
 'ποῦ 'νεν ἀπὸ 'ψηλὴ γενεάν κι' ἀπὸ μεγάλο σόι.
 125 Πατέρα μου, πατέρα μου 'ποῦ 'χουν τὴν ἀφορμή σου
 'ποῦ δὲν δουλεύει νεότη σου, μόνον δουλεύει νοῦς σου
 πατέρα μου, πατέρα μου, 'σάν κάμνης τὰ μαλλιά σου
 χρουστῆ λαμπάδα γίνομαι καὶ στέκομαι 'μπροστά σου.
 Παποῦτσι μου Βενέτικο, βγισλί μου κανελλάτο
 130 πότε θὰ πάη κύρις μου κάτω 'ς τὸν Ἄϊν τάφο
 νά φέρης μάτσαις τὰ κερὰ κι' ὀκάδες τὰ λιβάνια
 καὶ δυὸ κανιὰ ροδόσταμμο νά 'βγῶ νά διαμοιράσω.
 Στείλέ με, κρῖνέ μου, γραφὴ με ὅλη σου τὴ γνώσι
 κι' ἐβῶ 'βρίσκω γραμματικὸν νά με τὴν ἀναγνώση.
 135 Σαράντα 'μέραις ἔφαινα τὸ ῥή(γ)α μου ζουνάρι
 σύρμαν τὸν ἥλιον ἔβαλα καὶ 'φάδιν τὸ φεγγάρι.
 Ἐ τὴν κάμαρην τοῦ καραβιοῦ νά 'μουν κερὶν καὶ λάδι,
 νάβλεπα τὰ δερφάκι μου ὄντας δειπνᾶ τὸ βράδυ.
 Ἐάν μπέης μπέης περπατᾶς καὶ 'σάν πασσᾶς διαβαίνεις,

- 140 ἄν τὸν βεζύρην κάθεσαι, ἄν βασιλεῖς ἔξαπλόνοις.
 Τὰ δέρφι μου, ἔς τὴ θάλασσα ἄν λάμνης τὸ κουπί σου,
 ἢ θάλασσα ῥοδόσταμμον νὰ ραίνη τὸ κορμί σου.
 Τῆς θάλασσας τὰ κύματα πάτερ ἡμῶν σὲ τᾶπα
 γιὰ νὰ σε βοηθήσουσιν πατέρα μου ἔς τὴ στράτα.
- 145 Τρία περούνια προύντζενα καὶ τέσσερ' ἀσημένα
 μέσ' ἔς τὴν καρδιάν τους νάμπουσιν ποῦ λέν κακὸν γιὰ σένα.
 Τὸ πορτουκάλιν τᾶλικον τσιμποῦν το, πελεκοῦν το
 κι' ἐμέναν τὰ δερφάκι μου τὰ ῥοῦχά του ἠμορφοῦν το.
 Τὸ πορτουκάλιν τᾶλικον τσιμποῦν το καὶ μυρίζει
 150 κι' ἐμένα τὰ δερφάκι μου ἔς τὴν ξενιτειάν γυρίζει.
 Τῆς Ἀλεξάνδρας τὰ βουνὰ νάταν νερὰ νὰ τὰ ἴπια
 γιὰ τὴ χαιρετίσματα δὲν πιάνουσι θεράπεια.
 Σερανταπέντε πέρδικες κι' ἐξήντα πελιστέραις
 ἀπ' ὡς ταν ἔφκες, κρινέ μου, μετρῶ τας τῆς ἡμέραις.
- 155 Φραμμὸν θὰ βάλω ἔς τὸ στενό, θὰ βάλω καὶ περάτη
 νὰ τραουδῶ τὸ ῥήα μου, γιὰ μερικῶν γινάτι.
 Ὡ λεμονιά μου φουντωτὴ καὶ καρυδικὴ μ' ἀφράτη
 μποτίλια μου Μαρσιλιανὴ ῥοδόσταμμον γεμάτη.
 Ὡ Παναγιὰ μου Ἰηνιακιὰ ποῦ Σὲ τιμοῦν τὸν Μάρτι
 160 γλέπε το τὰ δερφάκι μου ὅσον νὰ ἴπαι νάρτη.
 Ὡ Παναγιὰ μου Ἰηνιακιὰ μεγάλο ἴν τῶνομά σου,
 φύλλο δὲν πέφτ' ἀφ' τὸ δέντρο χωρὶς τὸ θείλημά σου.
 Ὡς πρέπει τᾶσπρον τᾶλογον ἔς τὸ πράσινο χορτάρι,
 ἔτσι πρέπει τὸ ῥήα μου Νυδραϊκὸ ζουνάρι.
- 165 Ὡς πρέπει τᾶσπρον τᾶλογον ἔς τὸν μαῦρον καθαλλάρη
 ἔτσι μπρέπει καὶ ῥήας μου ἔς τὰ κάλλη καὶ ἔς τὴ χάρι.
 Ὡς πρέπει πάνω ἔς τὸ σινί τὸ χάσιον κουλούρι,
 ἔτσι πρέπει τὸ ῥήα μου μαύρη ἐλῆα ἔς τὴ μούρη.
 Ὡ θάλασσά μου οὐρανια, μὴν πολλοουρανίζης
 170 κι' ὁ γιός μου ἴνεν ἀμάθητος καὶ μὴν τὸν φοηρίζεις.

ΒΑΠΤΙΣΤΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

γιο

Α. Κ. ΧΟΥΜΗ.

Α'. Ἀνδρικά.

Ἀρχοντῆς (Εὐξείνος Πόντος), Ἀλιβίτζος (Τῆνος), Ἀρνέλης (Χίος), Ἀγαθάγγελος (Κύπρος), Ἀσημῆς (Ἑλλάσποντος), Ἀγαπητὸς (πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος), Βαγιάνος (Ζαγορά), Βάλσαμος καὶ Βαλαμῆς (Χίος), Βαρδῆς (Κρήτη), Βρέτας (Ἰδρα), Βέρροιος (Θεσσαλία), Βαλέριος (Κύθηρα), Βαλάσης ἢ Μπαλάσης (Ἀνατολικαὶ Σποράδες), Βαρνάβας (Κύπρος), Βενετσάνος (Γύθειον), Βελισσάριος (Πελοπόννησος), Βάθης (Ἰδρα), Γαρούφαλος (Σκόπελος), Γλυκὸς (Κύθνος), Γαρέφης (Μακεδονία), Γκίκας (Ἰδρα), Γκιώνης (Ἰδρα), Γάκης καὶ Γάτσος (Ἡπειρος), Διαμαντάρης (Ψαρρά), Ἐρωτόκριτος (Κρήτη), Ἐρμολόγος (Κάσος), Ζυμπούλης (Κρήτη), Ζερμπούλης (Κούταλη), Ζάχος καὶ Ζῆκος (Ρούμειη), Θέμελης (Κάλυμνος), Θεολόγος (πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος), Θράσος = Θρασύβουλος (Κυδωνίαι), Κυρίτσης (Θεσσαλία), Κανάκης (Κάσος), Κανέλλος καὶ Κανέλλω (Κυδωνίαι), Καρυοφύλλης (Θράκη), Καλούδης (Κάρπαθος), Κατσούδας (Ὀλυμπος), Λιός = Λέων (Καρδάμυλα), Λεμονῆς (Μυτιλήνη), Κελαδίτης (Χίος), Μαλαξὸς (Καστελλόριζον), Μάρτις = Μάρτιος (Καρδάμυλα), Μανούσος (Κρήτη), Μῆρτος = Δημήτριος (Αἶνος), Μερτζάνης (Ἰδρα), Μάξιμος (Κρήτη), Μισεντζῆς (Χίος), Μεγάλος (Αἶνος), Μπουρέκας (Κάσος), Μαυρουδῆς (Χίος), Ντέντες = Κωνσταντῖνος (Ἰδρα), Ὀρθόδοξος (Κύπρος), Πολυζῶης καὶ Πολύζος (Θεσσαλία), Πασχάλης (Θήρα), Πρόδρομος (Κύπρος), Παρασὸς (Κυδωνίαι), Πέρος (Γύθειον), Ποθητὸς (πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος),

Παρίσης (Ἡπειρος), Περίστερος (Προῦσα), Ῥοδοκάνης καὶ Ῥοδοκάνκης (Κάσος), Ῥήγας (Θεσσαλία), Ῥωσέτος (Ἀμοργός), Ῥίζος (Θεσσαλία), Ῥοῦσος (Κρήτη), Σεβαστός (πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος), Στέργιος (Ἡπειρος), Σολωμός (Κύπρος), Σκαρλάτος (Κωνσταντινούπολις), Σῶζος (Ἡπειρος), Ἰότος καὶ Ἰοτός (Κυδωνίαι), Τομάζος (Θήρα), Τομαζής (Χίος), Τριήραρχος (Ἐρμούπολις), Φιλαλήθης (Ἄνδρος), Φορμόζης (Κρήτη), Φυλακτός (Μακεδονία), Χρυσόστομος (πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος), Χαρίπατρος, Χαρίμητρος, Χριστόφιλος (Ἐρμούπολις), Χρυσάφης (Μακεδονία), Χουρμούζης (Κωνσταντινούπολις), Χαρίτων (Θεσσαλία), Χαρίσης (Μακεδονία), Χρύσης καὶ Χρυσάκης (Πάρος).

Πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος συνειθίζονται τὰ ἑξῆς.

Παλαιολόγος καὶ Παληογοῦ, Λάσκαρης καὶ Λασκαροῦ, Κομνηνός καὶ Κομνηνή, Ῥάλλης καὶ Ῥαλλοῦ, Δούκας, Βότσαρης, Κανάρης, Μεντζικῶφ, ἐν Κυδωνίαις Καντακουζηνή καὶ Κουζηνή, ἐν Χίῳ Κοραῆς, ἐν Σμύρνη Γρίβας, ἐν Ζακύνθῳ Ἰρικούπης, ἐν Σύρῳ Λεωτσάκος, Ἀμιλτών, Νέλσων.

Ἐν Σύρῳ παρὰ τοῖς Καθολικοῖς.

Πίος, Πιέρρος, Πάολος, Μπόρτελος, Νατάλες, Βιτζέντζος, Γάσπαρης, Πατικός, Λαρέζος, Λορέντζος, Ζώρζης, Ἰζουάννης, Ἰζάννης, Ῥάφος, Μένεγος, Γκιουζέπος, Πέπος, Πατικός καὶ Λουίτζης.

Β'. Γυναικεῖα.

Ἀσπροῦλα (Κυδωνίαι), Ἀργινοῦσα (Θήρα), Ἀστεροῦ (Κυδωνίαι), Ἀμοίρισα (Κυδωνίαι καὶ Καστελλόριζον), Ἀφέντρα (Χίος), Ἀγνίτζα (Μακεδονία), Ἀρχοντοῦ (Ἰζεσμές), Λίτωλία (Ἐρμούπολις), Ἀρετοῦσα (Κρήτη), Ἀγαπία (Θήρα), Ἀρμελίνη (Πάρος καὶ Ἄνδρος), Βενετζάνα (Ἰδρα), Βιερροῦ (Χίος), Βοιωτία (Ἀμοργός), Βαλσάμα καὶ Βαλσαμίτσα (Χίος), Γιασεμοῦλα (Σάμος), Γραμματική (Κυδωνίαι), Γενναδῆνα (Ἰαρά), Διασινοῦ (Ἀστυπάλαια), Ἐλεοῦσα (Μυτιλήνη), Εὐσεβία

(Κρήτη), Ἐπιστήμη (Ἀθῆναι καὶ Κυδωνίαι), Ζενοῦ (Χίος), Θεολογίνα (Θήρα), Θεοδοσία (Θήρα), Θεοχάριστη (Θήρα), Θωμαῆ (Κυνουρία), Θῶδω (Ἰδρα), Κελαῖδοῦ (Θεσσαλία), Κδάνη καὶ Κανδάνη (Κυδωνίαι), Κοιλανή ἐκ τῆς ἐν Κοίλοις Παναγίας (Καρδάμυλα Χίου), Καρβουνίχη (Καρδάμυλα), Καλουδῶ (Μύκονος), Κάδισα (Σύρος), Κυράτσω (Ζαγορά), Λισαβῶ (Κυδωνία), Λεμονιά (Χίος), Λεβαντία (Κάλυμνος), Λούλα (Χίος), Λοξή (Μύκονος), Μαντῶ (Μύκονος), Μπεδενιά (Τήνος), Μεταξοῦ (Κυδωνίαι καὶ Κυνουρία), Μπαμπή καὶ Μπαμπῶ (Τήνος), Μπίλιω (Ἰδρα), Μπατοῦ (Χίος), Μακρινή (Κυδωνίαι), Μπιατρίτση (Μύκονος), Πηγῆ (Ἰδρα), Πέρδικα (Χίος), Πετρουνέλα (Σύρος), Ῥωμήτσα (Τήνος), Ῥαμπελιά (Ἀστυπάλαια), Ῥήγισσα (Χίος), Σαραντινή (Κυδωνίαι), Σκεύω (Ἰδρα καὶ Ἡπειρος), Συνοδία (Ἰδρα), Σασανιῶ (Σμύρνη), Σταθοῦλα (Σάμος), Σιδεριῶ (Θήρα), Ταρῶ (Μύκονος), Ταρσῆ (Τήνος), Τζόγια (Σμύρνη), Τάτιω καὶ Τατοῦ (Κωνσταντινούπολις), Ὑπακοή (Σάμος), Φούρη (Ἰδρα), Φιλιά (Χίος), Φρασκῶ (Μύκονος), Φραγκῶ (Χίος).

Γ'. Ἀνδρική καὶ γυναικεῖα ἀγνώστων μερῶν.

Βελισσάριος, Διαλεκτός καὶ Διαλεκτή, Βαλλιάνος, Βάϊλος, Μαργαρίτης, Καλημέρης, Λυμπέρης, Πολύβολος, Ὀρφανός.

Ἀμερικάννα, Ἀσήμω, Ἀσηνιῶ, Ἀληθινή, Βιόλα, Βηθλεὲμ, Γολέτα, Γαῖτανιῶ, Γρατζιόζα, Γρηγορία, Δόμνα, Δάφνη, Δημοκρατία, Δημηῆ, Διασημηῆ, Εὐμορφοῦλα, Εὐπραξία, Εὐγλωττία, Ζαχαράτη, Ζαχαρίτσα, Θεωνίτσα, Θεόνυμφη, Θυμιῶ, Κιουράνα, Κόμνα, Κωνσταντίνα, Κρυστάλλω, Κρήνη, Καλιτσάκη, Λουκούλη, Μαλάμω, Μελαγχροινή, Μπιμπῆ, Μηλιά, Μαρουδιά, Μοσχοῦ, Μυρωδιά, Μάσιγκα, Νεραντζιά, Πουλουδιά, Ὀρσα, Ῥιγῶ, Ῥοδοῦλα, Στεφανίτσα, Σουλτάνα, Στεκοῦλα, Στασῶ, Συγκλητική, Σαραντινή, Σπάρτη, Σεραϊνή, Φλωρέντζα, Χάιδω, Ὠρηά.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ

ΕΙΣ ΑΡΘΡΟΝ Α. Κ. ΧΟΥΜΗ

Εἰς τὸ ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ τοῦ Δελτίου σ. 546-547 δημοσιευθὲν ἄρθρον τοῦ κ. Α. Κ. Χούμη «Τὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα τῶν Χίων Καρδαμυλιτῶν» παρεισέφρησάν τινα τυπογραφικὰ λάθη, ἅτινα, ἐπανορθοῦμεν ἑνταῦθα.

Ἄντι	Σαμενάς	γράφει	Σαμωνᾶς
»	Κοτζεμπέρης	»	Κατσιμπέρης
»	Κοντός	»	Κοντός
»	Πουτῆς	»	Ποντῆς
»	Πρώτος	»	Πρώης
»	Σκουτίνας	»	Σκατίνας
»	Φήκιαρης	»	Φήκαρης
»	Παπουλιός	»	Παπαλιός.

Προστεθῆτωσαν δὲ καὶ τὰ ἐξῆς παραλειφθέντα ὀνόματα: Ζηγλῆς, Μαρτέγος, Μαρταλάς, Μώραλης, Κουφολιός καὶ Ίσουτσούνας.

Η ΜΟΝΗ ΒΥΛΙΖΗΣ

ΚΑΙ ΤΑ ΕΝ ΑΥΤῃ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

Ἐν ἀποστάσει μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τοῦ χωρίου Καλαρρυτῶν τοῦ νομοῦ Ἄρτης καὶ οὐ μακρὰν τοῦ χωρίου Ματζουκίου τοῦ αὐτοῦ δήμου Καλαρρυτῶν κεῖται ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους Κριθαρίου, ἀνήκοντος εἰς τὴν ὄροσειρὰν τῆς Πίνδου, ἢ εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου ἀφιερωμένη μονὴ τῆς Βυλίζης. Σήμερον ἡ σύμπασα περίχωρος ἀνήκει εἰς τὴν μικρὰν ἐκείνην μονήν, ἀλλ' ἄλλοτε ποτε ἡ Βύλιζα ἦτο συνφικισμένον πόλισμα, ὡς φαίνεται μαρτυροῦν τὸ παροιμιῶδες *Χωριὸ Ματζούκι, Κάστρο Βύλιζα, Καλλιγύταις μαγαλάς καὶ Συρράκου πέντε σπύτια*. Ἐλεγε δ' ἡ κοινὴ παράδοσις, ὅτι τὰ παροιμιώδη ταῦτα ἦσαν ἐπιγραφὴ ἀναγεγραμμένη δῆθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει «εἰς τὴν πλάκα τοῦ Σουλτάνου». Ἐν τῇ παραθέσει ταύτῃ ἀντιτίθεται τῆς Βυλίζης τὸ πολύοικον πρὸς τὴν μικρότητα τῶν πέριξ χωρίων, διότι ταύτην τὴν ἔννοιαν πόλεως, καὶ δὴ τετειχισμένης, εἶχεν ἡ λέξις *κάστρον* κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας πλὴν τῆς τοῦ φρουρίου. Δὲν φαίνεται δὲ γενομένη ἡ ἀντιπαράθεσις ἐξ εἰρωνείας πρὸς τὴν Βύλιζαν, διότι ἀληθῶς καὶ σήμερον ἐν τῷ πλησίον τῆς μονῆς δρυμῶνι διακρίνονται ἐφ' ἱκανῆς ἀποστάσεως τείχη, εἰ καὶ προχείρως διὰ ξηρολίθας ἐκτισμένα. Ἀλλὰ κατὰ τίνα χρόνον ἤκμαζε τὸ ὑποτιθέμενον ἐκεῖνο πόλισμα τῆς Βυλίζης δὲν δύναμαι νάποφανθῶ. Ἐν τοῖς διὰ τὴν ἡπειρωτικὴν τοπογραφίαν σπουδαιοτάτοις δύο χρυσοβούλλοις Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τῷ τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας Συμεὼν (1)

(1) Ἴδ. ταῦτα ἐκδεδομένα παρὰ τοῦ Ἀραβαντινοῦ ἐν τῇ Χρονογραφίᾳ τῆς Ἡπείρου Τόμ. Β' σ. 294 κ. ἑ. καὶ ἐν τοῖς *Acta et diplomata τῶν Miklosich-Müller*.

δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τῆς Βυλίζης, οὐδ' εὖρον αὐτὸ ἀναγεγραμμένον ἀλλαχοῦ που.

Ἡ δὲ μονὴ οἷα σώζεται τὴν σήμερον δὲν φαίνεται κτίσμα παλαιόν. Αἱ ἀρχαιόταται τῶν ἐν αὐτῇ εἰκόνων ἀνέρχονται εἰς τὸν δέκατον ἑβδομον αἰῶνα, εἶνε δ' αἱ πλείστα αὐτῶν ἀξιόλογοι. Ἡ παλαιότητα χρονολογία ἦν εὖρον κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1886 ἐπίσκεψίν μου ἦτο ἡ ἐπιγεγραμμένη ἐπὶ ἐλαιογραφίας τινὸς ἐν τῷ γυναικωνίτῃ ἔξω τῆς Κεχαριτωμένης « Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ξάνθου Νιάραφη αχχ' ». Δεύτερος δ' ὡς πρὸς τὴν ἀρχαιότητα εἶνε ὁ Ἰησοῦς τοῦ τέμπλου, εἰκὼν ἀξιόλογος γραφεῖσα τῷ αψε' « διὰ χειρὸς Γεωργίου Νομικοῦ ». Ἐλαιογραφία δέ τις τῆς ἐκκλησίας παριστάνουσα τὸν Εὐαγγελισμὸν ἀφιερῶθη μὲν τῷ αψξ', ἔκτυπον δ' αὐτῆς παρῆχτο κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἐλληνικῶν ἐκκλησιῶν καὶ μονῶν εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὴν μονὴν· ἐσημειοῦτο δ' αὕτη ἡ ἔκτυπος εἰκὼν ὡς « χαλκοχαρᾶχθεῖσα δι' ἐξόδων Νίκου καὶ Ἀθανασίου Μπελδάνη ». Ἦσαν δ' οἱ εὐλαβεῖς οὗτοι χορηγοὶ τῆς μονῆς Ἰπειρῶται διδάσκαλοι ἐν Ῥωσίᾳ, καθ' ἃ μ' ἐβεβαίωσε συμφώνως πρὸς τὰς παραδόσεις αὐτῆς ὁ κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου μόνος αὐτῆς μοναχὸς Βησσαρίων.

Πενικὴν δὲ τέλος ἀνιστόρησιν τῆς μονῆς τελεσθεῖσαν ἐν ἔτει 1797 μανθάνομεν ἐκ τῆς ἐξῆς διὰ κονιάματος ἐπιγραφῆς, γεγραμμένης ἐν ἑπτὰ στίχοις μετὰ πολλῶν βραχυγραφικῶν σημείων· « Ἱστορίθι ὁ θίος οὔτος κὲ πάνσεπτος ναὸς ὁ εὐαγγελισμὸς τῆς ὑπεραγίας καὶ δεσπύνης ἡμῶν Θεοτόκου ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου καὶ Θεοπροβλήτου ἡμῶν δεσπότη κυρίου κυρίου Μακαρίου τῆς ἀγιοτάτης μητροπόλεως Ἰωαννίνων διὰ συνδρομῆς κὲ ἐξόδου τῶν πανοσιοτάτων πατέρων Ἰωαννικῆου ἡγουμένου Ἀρσενίου Καλινίκου κὲ Κλίμεντος διὰ χηρὸς Κωνσταντίνου κὲ Στέριου τῶν ἱερέων Χριστοδούλου κὲ Ἰωάννου ἐπὶ ἔτους αψηγ' 1797 ἐν μηνὶ Νοεμβρί. . . » (Ἐὰ λοιπὰ τῆς ἐπιγραφῆς ἔχουσιν ἐπικαλυφθῆ ὑπὸ νεωτέρου χρίσματος).

Ἀρίστη δὲ εἶνε ἡ διατήρησις τῶν εἰκόνων τοῦ ὀλίγα μόνον βήματα ἀπὸ τῆς μονῆς ἀπέχοντος παρεκκλησίου τοῦ Προδρόμου, ὅπερ εἶνε ὄλον κεκαλυμμένον ὑπὸ εἰκόνων μετὰ πολλῆς φιλοκαλίας Διασώζεται δὲ καὶ ἐπιγραφὴ διὰ κονιάματος, καθ' ἣν τὸ ναίδριον ἱστορήθη ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων Μακαρίου « διὰ χειρὸς καὶ δεήσεως τῶν ταπεινῶν καὶ αὐταδέλφων Γεωργίου καὶ Στέργιου ἐκ κόμης Καλαρί-

τας ἔτει 1737 φεβρουαρίου 4. » Τοῦ ὠραίου τούτου παρεκκλησίου τὸ τέμπλον εἶνε ὄλον χρυσοτέκτον, ἡ δὲ ἀγία πύλη λαμπρῶς κεκοσμημένη διὰ σεντεφίου ἐξ ὀστών ἐπὶ ξύλου καρύας.

Τὸ μονίδριον εἶνε σήμερον πτωχόν, ἔχον ἐν ὄλῳ ἑξακοσίων μόλις δραχμῶν ἐτήσια ἔσοδα, ἅτινα οὐδ' ἐπαρκοῦσι καὶ εἰς τὴν συντήρησιν τῆς μονῆς καὶ τὴν γλίσχραν διατροφήν τοῦ ἐπιμελουμένου τὰ ὀλίγα αὐτῆς κτήματα, ὧν κυριώτατον προῖον ὁ ἀραβόσιτος, καὶ τὰ διακόσια πρόβατα καὶ αἰγας μοναχοῦ καὶ τῶν βοηθῶν αὐτοῦ, μιᾶς γηραιᾶς καλογραίας ἐκ Ματζουκίου καὶ δύο τριῶν ὑπηρετῶν. Ἀλλ' οὐχ ἥττον τὴν μεγαλειτέραν ἐν τῷ παρελθόντι σημασίαν τῆς νῦν παρηκμακυίας ταύτης μονῆς δεικνύει καὶ ἡ βιβλιοθήκη αὐτῆς. Ἡ μονὴ Βυλίζης ἔχει ἀκόμη τὴν σήμερον 24 χειρόγραφα, λείψανα μεγαλειτέρας ποτὲ βιβλιοθήκης, ὧν ἐπισυνάπτω ἐνταῦθα βραχεῖαν ἀναγραφὴν (1).

1. Χαρτ. 8. XV. Ἐκλογὴ ἐκ τῶν ἔργων Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

2. Χαρτ. 8. XVII. Νομοκάνων.

3. Χαρτ. 16. XVI. Ἐκκλησιαστικὴ μουσική.

4. Χαρτ. 8. XVII. Νομοκάνων Ματθαίου τοῦ Βλαστάρεως. « Σύνταγμα κατὰ ἀλφάβηταν πασῶν τῶν ὑποθέσεων τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων καὶ τῶν νόμων ὅπου ἐκοπίασεν ὁ ἐν ἱερομονάχῳ σοφώτατος καὶ λογιώτατος κύρ Ματθαῖος. Ἐξήγησεν δὲ αὐτὸ περὶ φράσεων ὁ ἀπαίδευτος καὶ ἀμαρτυρῶς Κουνάλης Κρητόπουλος ». Ἐν τέλει ἡ ἐξῆς σημείωσις τοῦ βιβλιογράφου· Τὸ παρὸν βιβλίον ἐγένετο διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἰωαννίνων ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου Κερκύρας κυρίου Καλλινίκου. Καὶ ἐγγράφη διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἱερέων Γγίνου καὶ οἰκονόμου τῆς ἀγιωτάτης ἐπισκοπῆς Πωγωνιᾶς ἐν ἔτει ἔρμην μνητ' Ἰουλλίω ιε' (= 1640).

5. Βομβ. 4. XIV. Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Φιλοθέου, Ζωσιμᾶ καὶ ἄλλων Λόγοι. Κωδὶξ ἀκέφαλος, γεγραμμένος κατὰ δύο σελίδας (δίστηλος).

6. Βομβ. 8. XIV. Ἐὐχαλόγιον (κολοβόν).

7. Χαρτ. 4. XV. Εὐαγγέλιον, κατὰ δύο σελίδας. Ἐν τέλει Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ πόρος Ἀλεξίου... ἐν μηνὶ Ἰανουαρίῳ ἐνδ. ιγ' τοῦ ἑτοῦς (= 1465).

8. Χαρτ. 16. XVIII. Γραμματικὴ (ἀκέφαλος). Ἐν τέλει Ἐτελειώθη ὑπὸ χειρὸς Ἀλεξίου τοῦ ἐκ Τρίκκης 1728 Σεπτεμβρίου 14.

9. Βομβ. 16. XIV. Πατερικόν (ἀκέφαλον).

10. Χαρτ. 16. XVI. Νομοκάνων Μανουήλ τοῦ Μαλαξοῦ.

(1) Χάριν συνταμίας διὰ μὲν τῶν ἐπιτηρήσεων Βομβ. Χαρτ. δηλοῦ τὰ βομβόκινα ἢ ἐκ χάρτου χειρόγραφα, διὰ δὲ τοῦ ἐπιφερομένου ἀραβικοῦ ἀριθμοῦ 4, 8, 16 τὸ σχῆμα τοῦ χειρογράφου, διὰ δὲ τοῦ κατόπιν λατινικοῦ ἀριθμοῦ τὸν αἰῶνα καθ' ὃν ἐγράφη. Σημειωτέον ὅτι χειρόγραφα ἐπὶ περγαμηνῆς δὲν κέκτηται ἡ μονή.

11. Βομβ. 16. XIV. Διάφοροι λόγοι ἐκκλησιαστικοί (ἀκέφαλ.).
12. Χαρτ. 8. XVIII. Ἐκκλησιαστικὴ μουσική.
13. Χαρτ. 16. XVI. Ἱερὰ ἱστορία περὶ Λῶν, περὶ Ἀβεσσαλώμ, περὶ Σαούλ κτλ. (ἀκέφαλος καὶ κολοβή).
14. Χαρτ. 16. XVIII. Ῥητορικὴ ἐν τῇ καθωμιλημένῃ, ἐν ἣ καὶ τινες δι' ἄλλης χειρὸς γεγραμμένοι μεταφράσεις λόγων Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν καθωμιλημένην (ἀκεφ. κολοβ.).
15. Χαρτ. 16. XVIII. Προσευχητάριον.
16. Χαρτ. 8. XVIII. « Ὑπόμνημα συνοπτικὸν καὶ ζήτημα εἰς τὴν περὶ ἀνθρώπου πραγματείαν Θεοφίλου τοῦ Κορυθαλέως ».
17. Χαρτ. 8. XVIII. Θεοφίλου τοῦ Κορυθαλέως (;) Λογικὴ πραγματεία. Ἐν τέλει *Μέμνησθε τοῦ γράψαντος οἱ ἀναγινώσκοντες Χριστοδούλου καὶ αὐταδέλφου Ἀγαπίου ἱερομονάχου.*
18. Βομβ. 8 μέγ. XIV. Λόγοι ἐρμηνευτικοὶ τοῦ Εὐαγγελίου (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ;).
19. Χαρτ. 8. XVIII. Νικήτα Σερρών Ἑρμηνεία εἰς λόγους Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.
20. Χαρτ. 46. XVII. Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι, μεθ' ἧς ἰδύχαι τινες. Ἐν τέλει τῶν Λειτουργιῶν *Ἄνται αἱ θεῖαι λειτουργίαι, εἰσὶ τοῦ ὁσιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κυροῦ Ἰεζεκιήλ καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες αὐταῖς αὐτῷ μέμνησθε.* Μετὰ δὲ τὸ σημεῖωμα τοῦτο διὰ κινναδάρεως ἔτους, ζρθ' αφα' (=1501).
21. Βομβ. 8. XIV. Γερωντικόν (ἀκέφαλον καὶ κολοβόν, ἐν τέλει δ' ἐφθαρμένον ὑφ' ὑγρασίας).
22. Χαρτ. 8. XV. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου Λόγοι (ἀκέφ. κολοβ.).
23. Χαρτ. 8. XVIII. Θεοφίλου τοῦ Κορυθαλέως ἑὴς φιλοσοφίαν προδιοίχσεις.
24. Χαρτ. 16. XVI. Πατερικόν. Προτάσσονται ὁδηγίαι περὶ εὐρέσεως ἑορτῶν καὶ « Ποίημα Παναγιώτου Παλαιολόγου », οὗ ἡ ἀρχή
*Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πλάστου ἕς εἰποῦμεν
 σημερον ζομολογοῦμεν
 εἰς τὸν υἱὸν καὶ εἰς τὸν πατέρα
 εἰς τριάδα καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα.*

Στίχοι ἐν ὅλῳ περὶ τοὺς 230.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρακτικὰ τῆς IB' γενικῆς συνόδου
 τῆς 9 Μαΐου 1893

Τῆς 9 Μαΐου 1893 συνήλθεν ἐν μιᾷ τῶν αἰθουσῶν τοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνικοῦ Σχολείου ἡ IB' σύνοδος τῶν Ἑταίρων περὶ ὥραν 10 π. μ. ἡμέραν Κυριακὴν.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κ. Ἰω. Ν. Μπότσης, προεδρεύων καὶ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, κηρύξας τὴν ἑναρξιν τῆς Συνεδριάσεως, ἀνήγγειλεν ὅτι σκοπὸς τῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑταίρων ἦτο ἡ ἐκθεσις τῶν κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος ἐργασιῶν τοῦ Συμβουλίου καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν λογαριασμῶν τοῦ 1891, πρὸς δὲ καὶ ἡ ἐκλογή τοῦ νέου Διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς Ἑταιρίας εἶτα δὲ ἀνέγνωσε τὴν ἐκθεσιν αὐτοῦ (Ὁρα συνημμένην ἐκθεσιν).

Μετὰ ταῦτα ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἑταιρίας κ. Ἀντ. Μηλιαράκης ἀνέγνωσε τὴν ἐκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν λογαριασμῶν τοῦ 1891 (Ὁρα συνημμένην ἐκθεσιν).

Εἶτα ὁ Γραμίας τῆς Ἑταιρίας κ. Σπυρίδων Λάμπρος ἀνέγνωσε τὴν ἐκθεσιν τῶν λογαριασμῶν τοῦ ταμείου καὶ τῆς ἐν γένει χρηματικῆς καταστάσεως τῆς Ἑταιρίας (Ὁρα συνημμένην ἐκθεσιν).

Ἐρωτήσαντος εἶτα τοῦ κ. Προέδρου ἂν ἔχη τις τῶν Ἑταίρων νὰ παρατηρήσῃ ἢ νὰ προτείνῃ τι καὶ οὐδενὸς ἀνταπαντήσαντος, ἡ Συνέλευσις προέβη εἰς τὴν διὰ ψηφοδελτίων ἐκλογὴν τοῦ νέου Συμβουλίου ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ψηφολεκτῶν κ. κ. Γεωργ. Δροσίνη, Φιλίππου Γεωργαντᾶ καὶ Γεωργ. Νάζου.

Γενομένης δὲ διαλογῆς ἀνεδείχθησαν μέλη τοῦ νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου οἱ ἑξῆς:

Πρόεδρος ὁ κ. Ἰω. Ν. Μπότσης	διὰ ψήφων	52
Ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης	»	52
Γραμματεὺς ὁ κ. Ἄντ. Μηλιαράκης	»	52
Ἐφορος Μουσείου ὁ κ. Ἀλέξ. Μαυροκορδάτος	»	52
Ἐφορος Ἀρχείου ὁ κ. Ἄντ. Μομφερράτος	»	51
Ταμίας ὁ κ. Σπυρ. Π. Λάμπρος	»	52
Σύμβουλοι οἱ κ. κ.		
Γ. Δ. Ὀρφανίδης	διὰ ψήφων	51
Σπυρ. Σακελλαρόπουλος	»	51
Π. Παπαναστασίου	»	52
Π. Κανάκης	»	51
Γ. Σωτηριάδης	»	49
Μέλη ἀναπληρωματικά οἱ κ. κ.		
Γ. Ν. Πασπάτης	διὰ ψήφων	51
Ἰ. Περβόνογλους	»	51
Ἄλ. Α. Ραγκαβῆς	»	51
Ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ οἱ κ. κ.		
Ἰ. Λομβάρδος	διὰ ψήφων	51
Ν. Ἀναστασίου	»	52
Πέτρος Ξανθάκης	»	52

Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν δὲ τῶν ἐκλεχθέντων μελῶν τοῦ Συμβουλίου ἐλύθη ἡ Συνεδρίασις περὶ τὴν 12ην.

Ὁ Πρόεδρος

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΜΠΟΤΣΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

Ἐπεθεσις τῶν ἐργασιῶν τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Ἀξιότιμοι Κύριοι,

Πολλάκις κατὰ τὰς συνεδριάσεις τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἐξεφράσθη ἐν ἄλλοις ἢ σκέψις καὶ ἡ ἐπιθυμία ὅπως συγκαλῶνται οἱ ἐταῖροι οὐχὶ μόνον ἀπαξ εἰς γενικὴν σύνοδον, ἀλλὰ πολλάκις τοῦ ἐνιαυτοῦ εἴτε πρὸς ἀκρόασιν ἱστορικῆς τινος ὀμιλίας ἢ ἄλλης ἐπιστημονικῆς ἀνακοινώσεως, ἢ καὶ πρὸς μελέτην διαφόρων θεμάτων ἀποβλεπόντων εἰς τὸν σκοπὸν τῆς Ἑταιρίας. Τὴν ἐκτέλεσιν ὁμῶς τῆς ἐπιθυμίας ταύτης ἡμῶν, δι' ἧς πιστεύομεν ὅτι θέλει κατασταθῆ μᾶλλον ἄμεσος ἢ σχέσις τοῦ Ἑταίρου πρὸς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, καὶ θέλει διεγερθῆ πλειότερον τὸ διαφέρον αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Ἑταιρίας, παρεμποδίζει ἢ ἔλλειψις τόπου καταλλήλου πρὸς τοιαύτας συναθροίσεις, τὰς ὁποίας κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ παρακολουθῆ ποιά τις ἀνεσις καὶ εὐμάρεια, μάλιστα ἐν ὄρᾳ χειμῶνος. Διὰ τοῦτο κατὰ τὰς γενικὰς συνελεύσεις τῶν ἐταίρων τῶν δύο προηγουμένων ἐτῶν ὑπεδείξαμεν τὴν ἀνάγκην εὐρυτέρου χώρου καὶ προσφορωτέρου διὰ τὸ Μουσεῖον, τὸ Ἀρχεῖον, τὴν Βιβλιοθήκην καὶ τὸ Γραφεῖον τῆς Ἑταιρίας, ἀλλὰ δυστυχῶς αἱ προσπάθειαι ἡμῶν ὡς πρὸς τοῦτο ἀπέβησαν ἀκαρποί, ἐμείναμεν δὲ καὶ πάλιν μετὰ τὰς ἐλπίδας, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐνδόμυχον πεποίθησιν ὅτι ἡ ἐργασία ἡμῶν θέλει φέρει τὸ ποθούμενον, δῆλα δὴ τὴν ἀπόκτησιν ἰδίου κτιρίου διὰ τὸ Μουσεῖον καὶ τὰς λοιπὰς ἀνάγκας τῆς Ἑταιρίας.

Διὰ τοῦτο, Κύριοι, καὶ ἐφέτος, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, συναντώμεθα ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ, ἐνθα ἡ διοίκησις τῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς φιλοξενεῖ ἡμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν.

Τὰ κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος πεπραγμένα, Κύριοι, δὲν καθυστέρησαν οὔτε κατὰ τὸ ποσόν, οὔτε κατὰ τὸ ποιόν τῶν προηγουμένων τούτων ἐτῶν. Αἱ εἰσπράξεις μάλιστα τοῦ ταμείου, καίτοι ἢ ἐν γένει οἰκονομικῇ κατάστασις ἐν ἣ διατελοῦμεν ἀπὸ τινος χρόνου δὲν ἦτο πρόσφορος, ὑπῆρξαν, ὡς θέλω κατωτέρω ἐκθέσει, ἱκανῶς εὐάρεστοι, ὅπερ μαρτυρεῖ τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν τῶν Ἑταίρων ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ σκοποῦ τῆς Ἑταιρίας, εὐαγγελίζεται δ' εὐέλπι το μέλλον.

Πρὶν ἢ εἰσελθῶ εἰς τὰ καθ' ἕκαστον τῆς ἐκθέσεώς μου, μνημονεύω

ἐν ἀρχῇ τῶν ὀνομάτων προσφιλῶν ἐταίρων, οὓς ὁ Θάνατος ἀφῆρπασεν ἐκ τῶν τάξεων ἡμῶν, πρῶτιστα δὲ πάντων τοῦ ἀοιδίου Τάσου Νερούτσου, ἀνδρός, οὐτινος αἱ σοφαὶ ἱστορικαὶ μελέται σελίδας ὀλοκλήρους ἐπλήρωσαν τοῦ Δελτίου τῆς Ἑταιρίας. Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Τάσου Νερούτσου καὶ τῶν κατὰ τὰ προπαρελθόντα δύο ἔτη συμβάντων θανάτων τοῦ Ἀλεξ. Πασπάτη, Ἰωάν. Ρωμανοῦ καὶ Γ. Σακελλίωνος ἀπωλέσαμεν τέσσαρας πολυτίμους συναρωγούς τοῦ σκοποῦ τῆς Ἑταιρίας, ἀκαμάτους σκαπανεῖς τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης καὶ ἀκαταπονήτους ἐρευνητὰς τῶν πηγῶν τῆς πατρίδος ἱστορίας. Πλὴν τούτων, Κύριοι, ἠσθάνθημεν θλίψιν ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ καὶ ἄλλων ἐταίρων, οἵτινες πάντοτε συνέδραμον τὴν Ἑταιρίαν, τοῦ Καίσαρος Ρώμα, τοῦ Ἰ. Φωτιάδου, τοῦ Λεων. Γεωργιάδου, τοῦ Χαριδήμου Ἀποστολίδου, τοῦ ἐν Βιρμιγγάμῃ Ἀντωνίου Κλάδου, τοῦ ἐν Κυθήροις Γ. Μόρμωρη, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Πατρῶν Δαμασκηνοῦ, τοῦ Δημ. Ρακτιβάν καὶ τελευταῖον τοῦ ἐγκρίτου χειρουργοῦ Θεοδ. Ἀρεταίου, ὧν ἡ ἀγαθὴ μνήμη θέλει διαμένει παρ' ἡμῖν ἐς αἰεὶ προσφιλῆς.

Μεταβαίνω ἤδη, Κύριοι, εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν πεπραγμένων.

Μία τῶν πρῶτιστων σκέψεων καὶ μεριμνῶν τοῦ Συμβουλίου ὑπῆρξεν ἡ ἀνεύρεσις ὅπωςδῆποτε χώρου πρὸς μεταφορὰν τοῦ Μουσείου· ἀλλὰ πάντα τὰ διαβήματά μας προσέκοψαν κατ' ἀνυπερβλήτων δυσκολιῶν. Ἀναφέρω δ' ὑμῖν ἐν τῶν διαβημάτων μας, διότι ἐγένετο περὶ αὐτοῦ πλειότερος λόγος. Δι' ὑπομνήματος πρὸς τὴν Σύγκλητον τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου ἐζητήσαμεν ὅπως παραχωρηθῶσιν ἡμῖν τὰ κενὰ δωμάτια τῆς βορειοδυτικῆς πλευρᾶς τοῦ κτιρίου τῆς Σιναίας Ἀκαδημίας, ἐπὶ τῷ ὄρῳ νὰ καταλίπωμεν ταῦτα, εὐθὺς ὡς ἤθελεν ἀρχίσει ἡ λειτουργία τοῦ σκοποῦ δι' ὃν προωρίσθη τὸ ἴδρυμα ἐκεῖνο· προέβημεν δὲ εἰς τὸ διάβημα τοῦτο, ἐπὶ τῇ πεποιθήσει, ὅτι ὁ χρόνος τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τῆς Ἀκαδημίας δὲν ἦτο ἐγγύς, καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι ἐν τῷ μεταξύ ἠθέλαμεν ἀποκτήσει ἴδιον ἴδρυμα. Ἀλλ' ἡ αἴτησις ἡμῶν αὕτη δὲν ἐγένετο δυστυχῶς δεκτὴ.

Ἡ ἀποτυχία τῆς εὐρέσεως χώρου δὲν ἀπεθάρρυνεν ἡμᾶς εἰς τὰς καθ' ὄλου ὑπὲρ πλουτισμοῦ τοῦ Μουσείου καὶ Ἀρχείου ἐνεργείας. Καίπερ τοῦ ὑπάρχοντος χώρου λίαν περιορισμένου, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν διεκόψαμεν τὰς προσπάθειάς μας πρὸς συλλογὴν καὶ ἀποταμίευσιν

ἀντικειμένων· προσεπαθήσαμεν δὲ μόνον νὰ μὴ καταστήσωμεν ἀδύνατον τὴν ἐν τῷ Μουσείῳ κίνησιν τῶν θεατῶν.

Αἱ συλλογαὶ τοῦ Μουσείου καὶ Ἀρχείου ἐφέτος ὑπῆρξαν εἴπερ ποτὲ ἄφθονοι ἐκ τε δωρεῶν καὶ ἐξ ἀγορῶν. Σημαντικωτέρα δὲ τῶν δωρεῶν ὑπῆρξεν εἰς μὲν τὸ Μουσεῖον ἢ τοῦ κ. Ἰωάννου Π. Λάμπρου φιλοτίμως πένυ δωρήσαντος συλλογὴν ἐξ ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἐννέα Ἑλληνικῶν σφραγίδων, τὴν ὁποίαν εἶχε καταρτίσει ὁ μακαρίτης Π. Λάμπρος πατὴρ τοῦ δωρητοῦ. Μέρους τῶν σφραγίδων τῆς συλλογῆς ταύτης, πολυτίμου διὰ τε τὴν ἱστορικὴν αὐτῶν ἀξίαν καὶ τὸ ἐνιαῖον, ἀνήκει εἰς ἀρχὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, μέρος δ' εἰς ἀρχὰς διοικητικὰς καὶ δημοτικὰς μεταγενεστέρων χρόνων. Διὰ τῆς προσθήκης τῆς πλουσίας ταύτης συλλογῆς τῶν σφραγίδων εἰς τὴν ὑπάρχουσαν ἐν τῷ Μουσείῳ, τὸ τμήμα τοῦτο τῶν σφραγίδων τοῦ Μουσείου κατέστη ἐν τῶν πλουσιωτέρων καὶ πληρεστέρων.

Ἐπίσης ἐνταῦθα μνημονεύω καὶ τὴν προσφορὰν διαφόρων ὄπλων ἐκ τῶν εὐρισκομένων ἐν τῷ ὀπλοστασίῳ τοῦ Ναυπλίου, γενομένην ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν τῇ αἰτήσει τοῦ Συμβουλίου. Τὰ ὄπλα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς εἶδη, ὧν ἐγένετο κατὰ τὰ προηγουμένα ἔτη χρῆσις ἐν τῷ ὀπλισμῷ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Δωρηταὶ εἰς τὸ Μουσεῖον διαφόρων ἀντικειμένων ὑπῆρξαν οἱ ἐξῆς:

Ὁ κ. Σπυρ. Λάμπρος, ὁ ἐν Σύρῳ κ. Νικόλ. Κοτσοβίλης, ὁ κ. Π. Γεννάδιος, ἡ ἐν Μασσαλίᾳ κ. Αἰκ. Πρασσακάκη, ὁ κ. Ζαφείρ. Μάτσας, ὁ κ. Δημ. Μπαῖρακτάρης, ὁ κ. Δημ. Βικέλας, ἡ ἐν Σύρῳ χήρα Δ. Παπανικολῆ, ὁ κ. Ἰωάν. Γεννάδιος ἐν Λονδίῳ, ὁ ἐν Σύρῳ κ. Περ. Ζερλέντης, ὁ ἐν Παρισίοις κ. Λάζαρος Σῶχος, ὁ ἐν Σπέτσαις κ. Γ. Π. Μπότσης, ὁ ἐν Πειραιεῖ κ. Ἀλέξ. Μελετόπουλος, ὁ κ. Θεμιστ. Πάγκαλος, ὁ ἐν Κυθήροις κ. Γεωργ. Μόρμωρης, ὁ ἐν Πάτραις κ. Βασ. Παπαδόπουλος, ὁ ἐν Μαδέρα Σπετσιώτης κ. Ἀγ. Κουτρομπῆς, ὁ ἐν Κυθήροις κ. Νικ. Δελακοβίας, ὁ κ. Ἄνδρ. Κορδέλλας, ὁ κ. Δημ. Λεονάρδος, ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρία, καὶ ὁ κ. Νικηφ. Λύτρας.

Πλὴν τῶν δωρημάτων τὸ Μουσεῖον ἀπέκτησε δι' ἀγορῶν καὶ πολλὰ ἄλλα ἀντικείμενα ἱστορικῆς ἀξίας, ἰδίᾳ δὲ τελευταῖον πλεκτὸν σιδηροῖν χιτῶνα στρατιωτικὸν τοῦ μέσου αἰῶνος μετὰ τῶν ἐπωμίδων καὶ ἐπικνημίων, προερχόμενον ἐκ Κρήτης. Εἶνε δὲ καθ' ἃ γνωρίζομεν

ἡ μόνη ὀπωσοῦν πλήρης μεσαιωνικὴ στολὴ, ἣτις εὐρέθη εἰς Ἑλληνικὰς χώρας, συνήθως εὐρισκομένων μόνον μεμονωμένων τεμαχίων.

Πρὸς τούτοις ἠγοράσαμεν δύο στολὰς ἀλβανικὰς πλουσίας ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ὑπαρχουσῶν, τῶν ἐκτεθειμένων ἐν ἀνδρειαίοις.

Ἐπίσης ἠγοράσθησαν ἀγγεῖά τινα ροδιακῆς τέχνης, ὄπλα παλαιὰ καὶ ἀργυρόχρυσά τινα κοσμήματα, καὶ ἄλλα τινὰ ἀντικείμενα ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἀξίας.

Ὡς πρὸς τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐλαιογραφικῶν εἰκόνων, τὸ Συμβούλιον προέβη εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς εἰκόνης τοῦ δραγουμάνου καὶ εἶτα βοεβόδα τῆς Βλαχίας Νικολ. Μαυρογένους, προέβη δὲ καὶ εἰς ἀποπείρας πρὸς ἀπόκτησιν εἴτε δι' ἰδίων δαπανῶν, εἴτε ἀνεξόδως τῶν εἰκόνων τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἡγεμόνων τῆς Μολδοβλαχίας. Ἔχομεν δὲ εἰδήσεις ὅτι ὁσονούπιω θέλει δωρηθῆ ἡμῖν σειρὰ τοιούτων εἰκόνων τῆς οἰκογενείας Μαυροκορδάτου.

Περὶ τῆς ὅλης κινήσεως τοῦ Μουσείου κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος θέλει πληρέστερον διαλάβει ἡ ἐκθεσις τοῦ ἐφόρου τοῦ Μουσείου, ἣτις θὰ δημοσιευθῆ ἐν τοῖς πρακτικοῖς.

Τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἑταιρίας ἐπίσης μεγάλως ἐπλουτίσθη κατὰ τὸ λήξαν ἔτος διὰ πολυτίμων ἱστορικῶν ἐγγράφων, τῶν πλείστων ἐκ δωρεῶν, ὀλίγων δ' ἐξ ἀγορῶν. Ἡ σημαντικωτέρα δὲ τῶν δωρεῶν εἰς τὸ Ἀρχεῖον εἶνε ἡ τοῦ δήμου Σπετσῶν, τῆ πρωτοβουλίᾳ τοῦ φιλοπάτριδος δημάρχου Σπετσῶν κ. Ἄνδρ. Χ. Ἀναργύρου, ἐταίρου ἡμῶν, συλλογὴ ὑπερτετρακισχιλίων ἐγγράφων ἀναφερομένων εἰς τὸν Ἀγῶνα, καὶ τινῶν εἰς τοὺς πρὸ τῆς ἐνάρξεως τούτου χρόνους. Ἡ συλλογὴ αὕτη, εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς ὁποίας κυρίως συνετέλεσεν ὁ ἀοιδίμος θεὸς τοῦ εἰρημένου δημάρχου, ὁ συγγραφεὺς τῶν Σπετσιωτικῶν, ἀπεστάλη μὲν, ἀλλὰ δὲν παρελήφθη ἐτι ὀριστικῶς ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας, μὴ γενομένων ἐτι διατυπώσεών τινων, καὶ ἰδίως τῆς ἐκ τῶν προτέρων καταγραφῆς τῶν ἐγγράφων ἀπαιτούσης ἰκανὸν χρόνον. Ἐξ ἀγορᾶς δὲ ἀπεκτήσαμεν περὶ τὰ ἑκατὸν ἐγγραφα διάφορα τῆς ἐν Ἀθήναις Φιλομούσου Ἑταιρίας, ἰδρυθείσης τὸ 1814 καὶ ἐπὶ 20 περίπου ἔτη ἐργασθείσης καρποφόρως.

Γνωρίζετε, Κύριοι, ὅτι κατὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς καθιερωθεῖσαν τάξιν ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ πᾶν ἐγγραφοὺν καταγράφεται εἰς εἰδικὸν βιβλίον μετὰ

συντόμου περιλήψεως τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ, τοῦ ὀνόματος τοῦ δωρητοῦ ἢ τῆς ἄλλης προελεύσεώς του. Ἔχουσι δὲ καταγραφῆ μέχρι τοῦδε ὀκτὼ χιλιάδες ἐξακόσια ἐξήκοντα ἐννέα ἐγγραφα. Ἄλλ' ἡ καταγραφὴ αὕτη εἶνε ἔργον δυσχερὲς ἀπαιτοῦν χρόνον καὶ ὑπομονὴν καὶ ἀσκήσιν πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς γραφῆς, ἰδίως τῆς τῶν νοταρίων τῶν παρελθουσῶν ἑκατονταετηρίδων. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐξετελεῖται μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε ἐφόρων τοῦ ἀρχείου, ἀναπληρωματικῶς δὲ ὑπὸ τοῦ γραμματέως.

Ἄλλὰ, Κύριοι, προκειμένου νὰ καταγραφῆ τὸ ἐκ περίπου 4000 ἐγγράφων ἀρχεῖον τῶν Σπετσῶν, τὸ ἐκ 2000 περίπου ἀρχεῖον τοῦ μακαρίτου Χρηστίδου, ὅπερ εἶχομεν ἀγοράσει πρὸ δύο ἐτῶν, ὡς ἐν τῇ τότε λογοδοσίᾳ ἐξέθηκα ὑμῖν, καὶ περὶ τὰ πεντακόσια ἐτι ἐγγραφα τὰ ὁποῖα ἔχομεν ἐκ διαφόρων προελεύσεων, τὸ Συμβούλιον ἀπεφάσισε νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἐργασίαν ταύτην ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Ἐφόρου τοῦ Ἀρχείου ἐπὶ μικρᾷ ἀμοιβῇ εἰς εἰδικὸν ὑπάλληλον.

Περὶ τῆς Βιβλιοθήκης οὐδὲν ἔχω νὰ εἶπω· τὰ κατ' αὐτὴν μένουσιν ὡς εἶχον· περιωρίσαμεν δὲ καὶ τὴν ἀγορὰν ἱστορικῶν βιβλίων, μὴ ὑπάρχοντος χώρου οὔτε πρὸς ἐναπόθεσιν βιβλίων, πολὺ δὲ μᾶλλον πρὸς χρῆσιν, περιορισθέντες εἰς ἀγορὰν μόνον δυσσευρέτων τινῶν ἱστορικῶν καὶ πολιτικῶν πονημάτων.

Δωρηταὶ εἰς τὸ Ἀρχεῖον ἐγγράφων κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπῆρξαν ὁ κ. Ἰωάν. Στερνιτσιώτης ἰατρός ἐν Πειραιεῖ, ὁ κ. Σπ. Λάμπρος, ὁ κ. Ἀριστ. Ρούκης, ὁ κ. Νικόλαος Μπέκας δήμαρχος Πραμάντων, ὁ κ. Παν. Μπεν. Λογοθέτης, ὁ κ. Στέφ. Δραγούμης, ὁ ἐκ Πειραιῶς κ. Γεώργ. Θερμησιώτης, ὁ ἐν Σύρῳ κ. Ἰωάννης Κοντορούσης, ἡ ἐν Σπέτσαις κυρία Ἑλένη Θεοδώρου Χ. Ἀναργύρου, ὁ κ. Ἀλκιβ. Σακελλίων, ὁ ἐν Κυθήροις Γεώργ. Μόρμωρης, ὁ κ. Ἰω. Βλαχογιάννης, ὁ κ. Μάρκος Ρενιέρης, οἱ ἐν Ληξουρίῳ κ. κ. Ἠλίας Τσιτσέλης καὶ Διον. Λιναρδάτος, καὶ ὁ κ. Ἀλέξιος Ραγκαβῆς.

Προσῆνεγκον δὲ βιβλία οἱ κ. κ. Μ. Ρενιέρης, Σπ. Λάμπρος, Ἄντ. Μηλιαράκης, Γεώργ. Δροσίνης, Βερν. Ὁρστάιν, ὁ ἐν Graz καθηγητῆς Στρυγόφσκης, ὁ ἐν Breslau καθηγητῆς Τρου, ὁ ἐν Κυθήροις Νικόλ. Σ. Καλούτσης, Κ. Μπαλάνος, Ἰωάν. Βλαχογιάννης, Τιμ. Φιλήμων, Εὐγένιος Ραγκαβῆς, Ἰωάν. Ν. Μπότσης, ὁ ἐν Παρισίοις Baron de Baye καὶ ὁ Π. Πατρῶν Νικηφόρος ὁ Καλογεράς.

Ὡς πρὸς τὸ περιοδικὸν Δελτίον τῆς Ἑταιρίας παρατηρῶ ὅτι ἐξεδόθη τὸ 13^{ον} τεύχος, ὅπερ εἶνε τὸ πρῶτον τοῦ Δ' τόμου, εὐρίσκεται δὲ περὶ τὸ μέσον καὶ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ 14^{ου}. Τὸ 13^{ον} τεύχος, πλὴν 50 σελίδων ἐν ἀρχῇ, ἐν αἷς περιλαμβάνονται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνόδου καὶ διατριβὴ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ Τρόυ καθηγητοῦ περὶ νέου τινὸς κώδικος τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου λογοθέτου Κωνσταντίνου τοῦ Ἀκροπολίτου περιέχει τὴν χριστιανικὴν ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Φραγκοκρατίας τοῦ πολυκλαύστου ἐταίρου Γάσου Νερούτσου, ὅστις ἀτυχῶς ἀπεθίωσε καθ' ὃν χρόνον ἐξετυποῦτο τὸ ἔργον του, καὶ δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἴδῃ τοῦτο πλῆρες τετυπωμένον. Τὸ συμβούλιον δὲ πλὴν τοῦ συλλυπητηρίου γράμματος, ὅπερ ἄμ. κ. τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου του ἔπεμψεν εἰς τὴν ἀξιοσέβαστον αὐτοῦ χήραν εἰς Ράμλε τῆς Αἰγύπτου, ἀπέστειλε κατόπιν καὶ ἀριθμὸν τινα ἀντιτύπων τοῦ τελευταίου τούτου ἔργου τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτῆς συζύγου.

Προσθέτω ἔτι εἰς τὰ περὶ τοῦ Δελτίου ὅτι ὁ κ. Μάρκος Ρενιέρης ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐξετύπωσεν ὡς παράρτημα τοῦ Δελτίου τὴν ἄρτι ἐκδοθεῖσαν ἀξίαν πολλοῦ λόγου ἱστορικὴν συγγραφὴν αὐτοῦ «Μητροφάνης Κριτόπουλος καὶ οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φίλοι αὐτοῦ» εἰς πεντακόσια ἀντίτυπα, εἰς ὅσα ἐκδίδεται καὶ τὸ Δελτίον, παρεχώρησε δὲ τὰ τριακόσια εἰς τὴν Ἑταιρίαν, ὅπως πωληθῶσιν εἰς ὄφελος αὐτῆς, τὸ δὲ Συμβούλιον, εὐχαριστῶς ἀποδεχθὲν τὴν δωρεάν, ἀνέγραψεν αὐτὸν εἰς τοὺς δωρητάς.

Αἱ εἰσπράξεις τῆς Ἑταιρίας κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἀνῆλ-

θον εἰς δραχμὰς 8579.20

Αἱ δαπάναι δὲ εἰς δραχμὰς 6599.60

ἔπομένως ὑπερέτησαν αἱ εἰσπράξεις τὰς δαπάναις κατὰ δρ. 1979.20

Τὸ περίσσευμα τοῦτο καθὼς καὶ τινὰ μικρὰ παρελθόντων ἐτῶν ἀντιπροσωπεύουσι πέντε (5) λαχειοφόροι ἐμολογίαί τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς ἀξίας τρισχιλίων περίπου δραχμῶν, καὶ μετρητὰ εἰς τὸ ταμεῖον δρ. 898.60. Ἡ ὅλη ἐπομένως περιουσία τῆς Ἑταιρίας ἀνέρχεται εἰς δρ. 3898.50.

Ἀναγράφομεν δ' ἐνταῦθα κατὰ καθῆκον, ὅτι ἡ παρελθοῦσα Κυβέρνησις ἀνέγραψε καὶ πάλιν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ 1893 χορηγίαν ὑπὲρ τῆς Ἑταιρίας ἐκ δραχ. πεντακοσίων.

Ὡς γνωρίζετε δέ, Κύριοι, ἡ Ἑταιρία μὴ εὐτυχήσασα μέχρι τοῦδε

νὰ ἀποκτήσῃ ἴδια κεφάλαια στηρίζεται ἐπὶ τῆς συνδρομῆς τῶν πολυπληθῶν αὐτῆς τακτικῶν ἐταίρων, ἀριθμοῦσα μέχρι σήμερον περὶ τοὺς 500.

Ἐν ταῖς ἐργασίαις αὐτοῦ τὸ Συμβούλιον διδάχθην ἐκ τῆς πείρας ἐσκέφθη πολλάκις νὰ προτείνῃ εἰς τὴν Συνέλευσιν ῥιζικὰς τινὰς μεταβολὰς καὶ προσθήκας εἰς τὸ Καταστατικὸν τῆς Ἑταιρίας, ὡς θεωρεῖ ἀναγκαίαις διὰ τὴν ἐν γένει λειτουργίαν τῆς διοικήσεως αὐτῆς. Ἀλλ' ἀνέβαλε μέχρι τοῦδε τὴν περὶ τούτου πρότασιν, θεωρήσαν ὅτι ἐνόσφ τὸ Μουσεῖον εὐρίσκεται ἐν τῷ στενοχώρῳ τούτῳ τόπῳ, πᾶσα σκέψις καὶ μελέτη περὶ ἀλλοιώσεως τοῦ καταστατικοῦ καὶ εἰσαγωγῆς νέων διατάξεων περὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, Συνελεύσεων κτλ. οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα θέλει ἔχει.

Δὲν εἶνε ἴσως ἀνάγκη νὰ προσθέσω, Κύριοι, ὅτι τὸ Μουσεῖον διαρκῶς καθ' ἑκάστην μένει ἀνοικτὸν τὸν μὲν χειμῶνα μετὰ μεσημβρίαν, τὸ δὲ θέρος πρὸ μεσημβρίας. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἂν ἐπέτρεπον οἱ πόροι τῆς Ἑταιρίας τὴν πρόσληψιν καὶ ἐτέρου ὑπαλλήλου ὅπως μὲν ἀνοικτὸν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, διότι ἤδη τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν διὰ τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου ὑπαλλήλου, ὃν διατηροῦμεν. Κατὰ τὸ τηρούμενον δ' ἐν τῷ γραφείῳ ἡμερολόγιον ἐπεσκέφθησαν τὸ Μουσεῖον κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 6200 ἄτομα.

Ταῦτα εἶνε, Κύριοι, ἐν συντόμῳ τὰ τῆς διαχειρίσεως ἡμῶν κατὰ τὴν λήξασαν περίοδον.

Περατῶν τὴν ἐκθεσίν μου νομίζω ὅτι διερμηνεύω τὸ αἶσθημα πάντων τῶν ἐταίρων ἐκφράζων τὰς ἐνθέριμους εὐχαριστίας τῆς Συνελεύσεως πρὸς πάντας τοὺς δωρητάς κειμηλίων καὶ ἐγγράφων ἱστορικῶν εἰς τὸ Μουσεῖον καὶ Ἀρχεῖον ἐπὶ τῇ πατριωτικῇ αὐτῶν μερίμνῃ καὶ τῷ ζήλῳ ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τῆς Ἑταιρίας.

Ἐκθεσις τοῦ Ἐφόρου τοῦ Ἀρχείου.

Κύριε Πρόεδρε

Καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὅπως καὶ κατὰ τὰ προηγούμενα ὁ πλουτισμὸς τοῦ Ἀρχείου ἐξ ἀγορῶν, ἀλλὰ κυρίως ἐκ δωρεῶν ἐγγράφων ἱστορικῶν ὑπῆρξε σημαντικὸς. Σχετικῶς ὅμως πρὸς τὸ παρελθὸν καθυστέρησεν ἡ καταγραφή τῶν ἐγγράφων ἐν τῇ βιβλίῳ τοῦ Ἀρχείου κατὰ τὸ σύστημα τὸ τηρηθὲν ἀπ' ἀρχῆς. Ἔχουσι δὲ μέχρι τοῦδε καταγραφῆ ἐγγραφὰ 8669. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος κατεγράφησαν μόνον 173. Ὑπολείπονται δὲ χιλιάδες ὄλαι, περὶ ὧν τὸ Συμβούλιον ἀπεφάσισεν ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 21 Φεβρουαρίου ἐ.ἔ. τὴν πρόσληψιν εἰδικοῦ ὑπαλλήλου ἀμειβομένου κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐγγραφομένων.

Οὕτω δὲ μόνον ἤδη θὰ κατασταθῇ καταρθωτὴ ἡ καταγραφή πάντων τῶν ὑπαρχόντων ἀκαταγράφων καὶ ἀπρόσκοπτος ἡ λειτουργία τοῦ Ἀρχείου πρὸς εὐκολωτέραν ἀνεύρεσιν τῶν ἐγγράφων καὶ ἔρευναν αὐτῶν. Μέχρι τοῦδε ἡ καταγραφή ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε Ἐφόρων καὶ τούτων κωλυομένων ὑπὸ τοῦ Γραμματέως· ἀλλὰ τὰ κατ' ἔτος ἀποκτώμενα ἦσαν σχετικῶς ὀλιγώτερα· σχεδὸν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἑταιρίας ἀναλογοῦσιν 800 κατ' ἔτος, ἀλλ' ἡ συσσώρευσις ἤδη αὐτῶν εἶνε μεγίστη, ἕνεκα τῆς ἐμπειδωθείσης εἰς τὸ κοινὸν πίστεως καὶ πεποιθήσεως εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑταιρίας, οὕτω δὲ τὸ ἔργον τῆς καταγραφῆς ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου ἢ τοῦ Γραμματέως, ἀνδρῶν ἐχόντων καὶ ἄλλας δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς ἐργασίας, ἀποβαίνει δυσκατόρθωτον. Διὰ τῆς προσλήψεως δὲ τοῦ εἰδικοῦ ὑπαλλήλου θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἀρχικὴν τάξιν.

Δωρηταὶ εἰς τὸ Ἀρχεῖον ἐγγράφων εἶνε οἱ Κύριοι

Μάρκος Ῥενιέρης, δωρήσας φερμάνιον τοῦ Σουλτάν Σελήμ. Χάν μετὰ μεταφράσεως περὶ προστασίας τῶν Γάλλων ὑπηκόων. — Σπυρ. Λάμπρος ψήφισμα ἐπὶ μεταξωτοῦ πανίου τῆς Ἑπτανησιακῆς Βουλῆς περὶ ἐνώσεως. — Ἰω. Κοντορούσης ἐν Σύρῳ 49 ἐγγραφὰ. — Ἡ κυρία Ἑλένη Χ. Ἀναργύρου τὸ ἡμερολόγιον τοῦ πλοίου « Πρακλῆς » τοῦ Ἀν. Χ. Ἀναργύρου (1821-22). — Ἄ. Σακκελίων 32 ἐγγραφὰ τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως. — Ἰω. Στεμνιτσιώτης ἰατρός ἐν Πειραιεῖ

17 ἐγγραφὰ οἰκογ. τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως. — Ἄριστ. Ρούκης σημείωσιν τῆς ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ Βερολίνου ὁμιλίας τοῦ Ἀλεξ. Παγκαβῆ. — Νικ. Μπέκας δῆμαρχος Πραμμάντων 1 ἐγγραφον. — Παν. Μπεν. Λογοθέτης 2 ἐγγραφὰ. — Γεώργιος Θερμησιώτης 55 τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως καὶ τῶν κατόπιν χρόνων. — Γ. Μόρμορης 1. — Στεφ. Δραγούμης 1. — Ἰ. Βλαχογιάννης περὶ τὰ 100. — Ἰ. Διαμαντόπουλος ἐν Σμύρνῃ 3 — Ἠλ. Τσιτσέλης ἐν Ληξουρίῳ 12. — Ἀνώνυμος 2 ἐπιστολὰς Κοραῆ πρὸς Σμυρναίους, καὶ μίαν ἄλλην ἐπιστολὴν τοῦ Βαρδαλάχου (1892) καὶ λόγους τούτου. — Δ. Λιναρδάτος ἐν Ληξουρίῳ ἐν ἐγγραφον διαθήκης τοῦ 1674. — Γ. Κελεμένης ἐν Τήνῳ 3 ἐγγραφὰ.

Ἡ σημαντικωτάτη δὲ πασῶν τῶν δωρεῶν εἶνε ἡ τοῦ ἀρχείου τῶν Σπετσῶν, ὅπερ ὁ φιλόπατρις νῦν δῆμαρχος αὐτῶν Κύριος Ἄνδρ. Χ. Ἀναργύρου δι' ὑμῶν προσέφερεν, ἀποτελούμενον ἐκ 4000 περίπου ἐγγράφων, ὧν θέλει γίνεαι ἡ καταγραφή κατὰ τὴν ἀρχομένην περίοδον.

Ἐξ ἀγορᾶς δὲ ἀπεκτήσαμεν περὶ τὰ 100 ἐγγραφὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Φιλομούσου ἐταιρίας ἰδρυθείσης τῷ 1814.

Βιβλία δὲ ἐδώρησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρίας οἱ Κύριοι

Μάρκος Ῥενιέρης 300 ἀντίτυπα ἐκ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ « Μητροφάνης Κριτόπουλος καὶ οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φίλοι αὐτοῦ », ὅπως πωληθῶσι πρὸς ὄφελος τῆς Ἑταιρίας. Ἐτυπώθη δὲ τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὡς παράρτημα τοῦ Δελτίου.

Ἄντ. Μηλιαράκης, Σπυρ. Λάμπρος τὸ σύγγραμμά του « Ἀποκαλύψεις περὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ῥήγα », Γεώργ. Δροσίνης, Βερ. Ὀρνστάιν, ὁ ἐν Graz καθηγητῆς Στρυγόφσκης τὸ πόνημα αὐτοῦ Das Goldene Thor in Constantinopel, Βaron de Baye διάφορα φυλλάδιὰ του ἀρχαιολογικά, Νικόλ. Σ. Καλούτσης, Κ. Μπαλάνος, Ἀλέξ. Μελετόπουλος, Μ. Ῥενιέρης, Γ. Φιλήμων τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ « Δῆμαρχος », Εὐγ. Παγκαβῆς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ « Livre d'or de la noblesse Phanariote », ὁ ἐν Breslau Μαξιμιλιανὸς Τρευ, Ἰ. Ν. Μπότσης, Ἰω. Βλαχογιάννης καὶ ὁ π. Πατρῶν Νικηφόρος ὁ Καλογεράς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ « Μάρκος ὁ Εὐγενικὸς καὶ Βησσαρίων ὁ Καρδινάλιος ».

Σημειῶ δ' ἐνταῦθα ὅτι πολλάκις παρουσιάσθη ἡ εὐκαιρία νὰ ἀποκτήσῃ ἡ Ἑταιρία πολύτιμα συγγράμματα ἱστορικά, ἀφορῶντα εἰς τὴν

Ἑλλάδα καὶ ἰδίως τὴν μέσην ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡς π. χ. τὴν ἱστορικὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἐν Κερκύρα ἀποβιώσαντος ἱστορικοῦ Ἰω. Ῥωμανοῦ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ἐξ ἐλλείψεως χρημάτων.

Τοῦ Δελτίου τῆς Ἑταιρίας ἐξεδόθησαν κατὰ τὸ παρελθὸν δύο τεύχη, τὸ 12^{ον} καὶ τὸ 13^{ον}, καὶ διὰ μὲν τοῦ 12^{ου} συνεπληρώθη ὁ 3^{ος} τόμος τοῦ Δελτίου, διὰ δὲ τοῦ 13^{ου} ἤρχισεν ὁ 4^{ος}. Πωλεῖται δὲ τὸ Δελτίον εἰς τοὺς βιβλιοπώλας τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τεύχη, διανέμεται δὲ μόνον εἰς τοὺς ἑταίρους τοὺς καταβάλλοντας πλὴν τῆς δεκαδράχμου συνδρομῆς καὶ ἔκτακτον εἰσφορὰν. Ἀνταλλάσσεται δὲ καὶ κατ' ἀναλογίαν ἀξίας πρὸς τοὺς προσφέροντας εἰς τὴν Ἑταιρίαν ἱστορικὰ βιβλία τῆς μέσης καὶ νεωτέρας ἱστορίας.

Ἐπίσης δὲ ἡ Ἑταιρία ἀνταλλάσσει τὸ περιοδικὸν αὐτῆς πρὸς διάφορα περιοδικὰ τῆς Εὐρώπης. Εἶνε δὲ ταῦτα τὰ ἐξῆς:

Περιοδικὸν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τῆς Ῥωσσίας (ῤωσσιστί).

Archives scientifiques et litteraires de Jassi, Jassi.

Bulletin de la Société de Géographie. Paris.

Bulletin de la Société de Topographie. Paris.

Bulletin de Correspondance Hellénique. Athènes.

Bulletin de la Société d'Anthropologie de Paris. Paris.

Bulletin de la Société Neuchateloise de Géographie. Neuchatel.

Mittheilungen des Kaiserlich deutschen Archæologischen Instituts. Athen.

Verhandlungen der Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte. Berlin.

Neue Heidelberger Jahrbücher. Heidelberg.

L'Ateneo Veneto. Venezia.

Bulletino della Società Africana d'Italia. Napoli.

Bulletino della Società Geografica. Roma.

Annual report of the Bureau of Ethnology (Smithsonian Institution). Washington.

The journal of Hellenic Studies. London.

The Scottish Review. South-Manse. Paisley (Scotland).

Bulletti de la Associatio d'excursions Catalana. Barcelone.

Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας.

Εἶνε δὲ συνδρομητῆς ἡ Ἑταιρία ἐνὸς σώματος τοῦ Περιοδικοῦ Byzantinische Zeitschrift, τοῦ ἐκδιδομένου ὑπὸ τοῦ Βυζαντινολόγου Κ. Κρουμπάχερ ἐν Λειψίχ.

Εἰς δὲ τὸ τμήμα τῶν χειρογράφων ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Ὀδ. Βλαχογιάννη, ὅστις καὶ ἄλλας δωρεὰς προσήνεγκεν εἰς τὸ Ἀρχεῖον, τεύχος χειρογράφου λεξικοῦ ἀτελοῦς τοῦ Κυριακοῦ Πιττάκη, τρίγλωσσον.

Διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Μαΐου 1893.

Ὁ Ἐφορος τοῦ Ἀρχείου
τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας

ΑΝΤ. ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ

Ἐπιθεσις Ἐφόρου Μουσείου

Κύριε Πρόεδρε,

Ὡς εἶνε γνωστὸν εἰς πάντα τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ὁ ἐκλεχθεὶς Ἐφορος τοῦ Μουσείου κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας τῆς ΙΑ' Συνελεύσεως τῶν ἑταίρων τῆς 29 Μαρτίου 1892 κ. Ἰ. Περβάνογλους δὲν ἀπεδέχθη τὴν θέσιν ταύτην τοῦ Ἐφόρου, ῥητῶς δ' ἐδήλωσε τοῦτο δι' ἐπιστολῆς του τῆς 10 Ἀπριλίου 1892, ὑπαρχούσης ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ γραφείου τῆς Ἑταιρίας, δι' οὗς λόγους ἐν αὐτῇ ἀναφέρει. Οὕτω δ' ἔμεινε τὸ Μουσεῖον ἄνευ Ἐφόρου, διότι συνέβη κατὰ σύμπτωσιν καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου διορισθεὶς ἀναπληρωτῆς τούτου κ. Ἐμμανουὴλ Δραγούμης διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 45 καὶ ἀπὸ 1 Ἰουνίου 1892 ἐγγράφου νὰ μὴ δυνηθῆ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ καθήκοντα τοῦ Ἐφόρου, κωλυθεὶς ἐκ λόγων δημοσίας ὑπηρεσίας.

Οὕτω δ' ἔμεινε τὸ Μουσεῖον ἄνευ Ἐφόρου πραγματικοῦ. Καὶ ἔλειπε μὲν ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐκ τοῦ Συμβουλίου κατ' ὄνομα, πράγματι ὅμως ἐλειτούργησεν, Ὑμῶν ἀναλαβόντων τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων τοῦ Ἐφόρου.

Τούτου ἕνεκα ὑποβάλλω Ὑμῖν, καίτοι δὲν ἀνήκει εἰς τὰ ἐμὰ καθήκοντα, τὴν κατὰ τύπους ἐκθεσιν τοῦ Ἐφόρου, πρὸς ἐκτέλεσιν βῆτης διατάξεως τοῦ καταστατικοῦ, καὶ ὅπως λάβωσι πλήρη γνῶσιν οἱ Ἐταῖροι τῶν ἐν τῷ Μουσεῖῳ κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ΙΑ' περίοδον πεπραγμένων.

Ἐν τοῖς πρώτοις ἀναγράφω τὰ συντελεσθέντα ἔργα δαπάνη τῆς Ἐταιρίας ἐν τῷ Μουσεῖῳ καὶ τὰ ἀγορασθέντα ἀντικείμενα.

Κατεσκευάσθησαν 3 βελόφρακτα ἐρμάρια διὰ τὰς ἐν ἀνδρικήλοις παρ' Ὑμῶν τεθείσας γυναικείας ἐνδυμασίας τῶν νήσων Ἴου καὶ Ἀμοργοῦ, Ψαρῶν, Ὑδρας, τῶν Ἰράνων τῆς Ἀλβανίας, τῆς Ναυπάκτου καὶ μιᾶς ἀνδρικής τῆς Κερκύρας. Ἐπίσης κατεσκευάσθη ὀπλοθήκη πρὸς ἐκθεσιν τῶν ὀπλων.

Ἐγράφη ὑπὸ τοῦ ζωγράφου Στελλάκη ἡ εἰκὼν τοῦ Νικολάου Μαυρογένους, μεγάλου Δραγουμάνου καὶ Βοεβόδα τῆς Μολδοβλαχίας, καὶ ἀνηρτήθη ἐν τῷ Μουσεῖῳ.

Ἠγοράσθη σιδηρόπλεκτος στρατιωτικὸς χιτῶν ἢ τσάκος εὐρεθεὶς ἐν Κρήτῃ, πολύτιμος καὶ διὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ καὶ διὰ τὸ ἱκανῶς πλήρες. Γνωστὸν δὲ ὅτι πανοπλίαι σιδηραὶ τοῦ μέσου αἰῶνος δὲν εὐρέθησαν ἐν Ἑλλάδι ἢ μόνον κατὰ τεμάχια.

Ἠγοράσθησαν ἐπίσης ἐν κανὶ ἢ βαντιστήριον ἐκ τῶν ἐν χρήσει ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἔχον τὴν μὲν φιάλην ἐκ ῥοδιακοῦ ἀγγείου, τὸν δὲ λαίμον καὶ τὸ στόμιον ἐξ ἀργυροῦ σιελῆνος· ῥοδιακοὶ θηλυκωτῆρες γυναικείας ἐξωτερικῆς ζώνης διακέντητοι καὶ πεποικιλμένοι ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ἐπίσης κυτίον ἢ πυξίς ἐκ Ῥόδου ὀστεινὴ μετ' ἀναγλύφων παραστάσεων καὶ Σταυρὸς ἱπποτῶν ὀρειχάλκινος ἐκ Ῥόδου.

Δύο ἀλβανικαὶ στολαί, γυναικεῖα πλήρης καὶ ἀνδρική ἡμιτελής, ἀμφότεραι χρυσοκέντητοι ἐγχωρίου ποικιλικῆς τέχνης.

Γρομπόνιον παλαιᾶς κατασκευῆς πεποικιλμένον διὰ χρυσοῦ κοσμημάτων.

Ὅπλον κυνηγετικὸν δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ φιλέλληρος Reynard τῷ Βασιλεῖ Γούδα, ὡς ἀναφέρει ἡ ἐπ' αὐτοῦ κεχαραγμένη ἐπιγραφή.

Εἰκὼν φωτογραφικὴ παριστώσα τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τῶν γάμων τοῦ Διαδόχου ἐν τῷ Ναῶ τῆς Μητροπόλεως.

Μάγγανον ἐκ Κυθήρων, δι' οὗ κατεργάζονται οἱ ἐγχώριοι τὸν λῖνον. Ἐνταῦθα δὲ παρατηρῶ πρὸς γνῶσιν τῶν Ἐταίρων ὅτι πρὸ καιροῦ ἔπαυσε τὸ Συμβούλιον, ἕνεκα ἐλλείψεως χώρου, ἀγοράζον σκεύη τοῦ γεωργικοῦ, ποιμενικοῦ καὶ λοιποῦ οἰκιακοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων. Ἐπίσης ἠγοράσθησαν ἐν τάσι καὶ ἐν ῥακοπότηρον ἐπίχρυσα.

Δωρεὰς δὲ εἰς τὸ Μουσεῖον προσέφερον οἱ ἐξῆς·

Ὁ κ. Ἰωάν. Π. Λάμπρος πλουσίαν συλλογὴν σφραγίδων διαφόρων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν τοῦ ἀγῶνος, ἐν αἷς καὶ τινες τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐν ὄλῳ 149. Διὰ τῆς πολυτίμου ταύτης συλλογῆς τὸ τεμῆμα τῶν σφραγίδων τοῦ Μουσεῖου, ὅπερ ἐκέκτητο καὶ πολλὰς ἄλλας, κατέστη ἐν τῶν πλουσιωτέρων τοῦ Μουσεῖου.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν συλλογὴν ὀπλων, τὸν ἀριθμὸν 17, ἐκ τῶν ἐν τῷ ὀπλοστασίῳ ὑπαρχόντων, τῶν ὁποίων ἐγένετο χρῆσις ἐν τῷ στρατῷ. Τὰ ὄπλα ταῦτα τεθέντα ἐν ὀπλοθήκῃ ἐξετέθησαν ἐν τῷ Μουσεῖῳ μετ' ἐπιγραφῶν ἐφ' ἐνὸς ἐκάστου.

Ὁ κ. Δημ. Βικέλας 21 λιθογραφικὰς εἰκόνας παριστώσας πρόσωπα καὶ σκηνὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ κυρία Μαροῦ χήρα Δ. Παπανικολῆ ἐλαιογραφικὴν εἰκόνα τοῦ συζύγου της.

Ὁ ἐν Σύρῳ κ. Περ. Ζερλέντης μίαν τραμποῦκα (ὄργανον μουσικόν) ἐκ Τσεσμέ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἓνα καρουλᾶν ἢ τυροβόλιον ἐκ Πάτμου, 2 σκιάδια ψιάθινα φερόμενα ὑπὸ τῶν ἀγροτῶν τοῦ Τσεσμέ, ἓν τυροβόλιον ἐκ Καρύστου, ἓνα ἀρμεγόν, καὶ δύο πλεκτὰ φέμωτρα βοῶν ἀροτήρων.

Ὁ κ. Λάζαρος Σῶχος, γλύπτης ἐν Παρισίοις, δύο μετάλλια ἐκ γύψου φέροντα ἀνάγλυφον τὴν προτομὴν τοῦ Λόρδου Βύρωνος, ὧν τὸ μὲν ἐπηργυρωμένον, τὸ δ' ἕτερον μέλαν, μίαν εἰκόνα τῆς ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχίας καὶ 10 λιθογραφικὰς εἰκόνας παλαιᾶς διαφόρων τοπειῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ ἐν Λονδίνῳ κ. Ἰωάννης Γεννάδιος χαλκοῦν μετάλλιον φέρον τὴν προτομὴν τοῦ Λόρδου Βύρωνος, καὶ μετάλλιον χαλκοῦν εἰκονίζον ἐπὶ τοῦ ἐνὸς μὲν προσώπου τὴν προτομὴν τοῦ φιλέλληρος Σατωβριάνδου μετ' ἐπιγραφὴν γύρω F. A. Vicomte de Chateaubriand, ἐπὶ

δὲ τοῦ ἐτέρου οἰκόσημον μὲ τὴν ἐπιγραφὴν *La Bretagne historique par Jules Janin 1844.*

Ὁ κ. Ἀγγελῆς Κουτρομπῆς στολὴν ἡμιτελῆ χρυσοποικιλτον καὶ τουφέκιον τοῦ πατρὸς του Ἀναστασίου Κουτρομπῆ α'. ἀξιωματικοῦ τοῦ Νικηταροῦ καὶ φωτογραφίαν αὐτοῦ.

Ὁ κ. Γεώργ. Κοτσοβίλης εἰκόνα ὑδρογραφικὴν τῆς παρὰ τὸν Πέροντα ναυμαχίας.

Ὁ κ. Σπυρ. Π. Λάμπρος εἰκόνα λιθογραφικὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κερκύρας Ἀθανασίου, καὶ 10 χαλκογραφίας παριστώσας ἁγίους καὶ μονὰς τοῦ Ἄθωνος.

Ὁ κ. Γρηγόριος Μπουρνιάς εἰκόνα ὑδρογραφικὴν τῶν τριῶν ἐν Ναυαρίνῳ ξένων ναυαρχίδων, τῆς Γαλλικῆς, τῆς Ἀγγλικῆς, τῆς Ῥωσικῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς.

Ὁ κ. Θεμιστοκλῆς Πάγκαλος φωτογραφίαν τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ῥωμανίδου χρηματίσαντος διακόνου τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ ἱερέως ἐν τῇ ναυαρχίδι τοῦ Μιαούλη.

Ὁ κ. Ἰ. Π. Μπότσης φωτογραφίαν τοῦ τρεχαντηρίου τοῦ Βασιλείου Μπαλῆ ἢ Σοφοῦ, τοῦ πολλάκις διασχίσαντος τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Κρήτης τῷ 1868.

Ὁ ἐν Πάτραις κ. Βασ. Παπαδόπουλος λιθογραφικὴν ἐπὶ μεταξωτοῦ πανίου εἰκόνα τοῦ Ἄθωνος καὶ διαφόρων ἄλλων προσώπων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, Ἑλλήνων καὶ Βαυαρῶν.

Ὁ κ. Ἄνδρ. Κορδέλλας μετάλλιον κοπὲν ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι τῶν Μεταλλουργείων Λαυρείου φέρον ἐπὶ μὲν τοῦ ἐνὸς προσώπου ἀνάγλυφον τὴν προτομὴν τοῦ Κορδέλλα, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐτέρου τὰς λέξεις «ΚΕ'τηρίς. Οἱ ἀποτελοῦντες τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Γαλλικὴν Ἐταιρίαν καὶ οἱ κάτοικοι Λαυρείου Ἀνδρέα Κορδέλλα εὐγνωμονοῦντες».

Καλλιτεχνικὸν κατάλογον τῶν φαγητῶν τοῦ δοθέντος ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι γεύματος ἐν Λαυρείῳ, ἐφ' οὗ εἶνε ἐκτετυπωμέναι εἰκόνες τοῦ Λαυρείου, τῶν καμίνων, τῶν ἐργαστηρίων, καὶ σύντομος ἱστορία τῶν μεταλλευτικῶν ἐργασιῶν.

Ὁ ἐκ Κυθέρων κ. Νικόλ. Δελακοβίας ἄροτρον ἐγγώριον.

Ὁ κ. Π. Γεννάδιος εἰκόνα φωτογραφικὴν ἐξ ἐλαιογραφίας τοῦ ἱερολοχίτου Λασσάνη.

Ἡ ἐν Μασσαλίᾳ κ. Λίκατ. Πρασάκη εἰκόνα φωτογραφικὴν ἐξ

ἐλαιογραφίας τοῦ ἀνδραδέλφου αὐτῆς γερουσιαστοῦ Ν. Πρασάκη.

Ὁ ἐν Πειραιεὶ κ. Ἀλέξ. Μελετόπουλος σφραγίδα τοῦ πρωτοκλήτου ἐν Ἀργολίδι δικαστηρίου.

Ὁ κ. Δημ. Μπαῖρακτάρης σημαίαν τοῦ Ἐμμ. Μαυρογένη Κρητὸς ὀπλαρχηγοῦ κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866.

Ὁ κ. Φριδερ. Χάϊδεσταν ἰατρός ἐν Κύπρῳ κρανίον ἀνθρώπινον παλαιόν, λόγου ἄξιον διὰ τὴν κρανιολογίαν.

Ἀνώνυμος δύο κρανία ἐκ τῶν ἐν Ἀγίῳ Μηνᾷ τῆς Χίου ὑπὸ τῶν Τούρκων σφαγέντων χριστιανῶν.

Ὁ ἐκ Κυθέρων κ. Γεώργ. Μόρμορης εἰσιτήριο τοῦ Ἐθνικοῦ τῆς Ἑλλάδος Πανεπιστημίου τοῦ ἔτους 1841.

Ὁ κ. Δημ. Λεονάρδος φωτογραφίαν τῆς μητρὸς τῶν Ὑψηλάντων.

Ἡ Φιλεκπ. Ἐταιρία τὸ ἀπὸ τοῦ 1844 εἰς τοὺς εὐεργέτας αὐτῆς ἀπονεμόμενον μετάλλιον.

Ὁ κ. Νικηφ. Λύτρας τεμάχιον παλαιᾶς Βυζαντινῆς εἰκόνας.

Ὁ κ. Ζαφείριος Μάτσας νομισματικὰ σύμβολα ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἐργάταις τῆς τομῆς τοῦ Ἰσομοῦ τῆς Κορίνθου, κοπέντα ὑπὸ τῆς Ἐταιρίας τῶν Ἐργοληψιῶν.

Τὰ ἀντικείμενα ταῦτα, τὰ τε ἐξ ἀγορᾶς καὶ τὰ ἐκ δωρεῶν καταγράφησαν ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν ἀντικειμένων τοῦ Μουσείου καὶ ἐξετέθησαν ἐν αὐτῷ, πλὴν τῶν χαλκογραφικῶν εἰκόνων ἕνεκα ἐλλείψεως χώρου.

Διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Μαΐου 1893.

Ὁ Γραμματεὺς
τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρίας

Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

"Εκθεσις τοῦ ταμείου.

Κύριε Πρόεδρε,

Κατὰ τὰ βιβλία τοῦ ταμείου αἱ εἰσπράξεις τῆς ἡμετέρας ἐταιρίας ἀπὸ τῆς 24 Μαρτίου 1892 μέχρι τῆς σήμερον ἀνήλθον εἰς δραχμὰς 8579.20. Προστιθεμένων δὲ δρ. 692, τοῦ εἰς μετρητὰ περισσεύματος τῆς παρελθούσης χρήσεως, καὶ δρ. 575, εἰσπραχθεισῶν ἐκ τῆς πωλήσεως τῆς ὑπ' ἀρ. 44895 λαχειοφόρου ὁμολογίας τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς, εἰσῆλθον ἐν ὅλῳ εἰς τὸ ταμεῖον δρ. 9846.20

Ἐδαπανήσαμεν δ' ἐν ὅλῳ δρ. 6599.60. Προστιθεμένων δὲ καὶ δρ. 2348, πληρωθεισῶν εἰς ἀγορὰν τεσσάρων λαχειοφόρων ὁμολογιῶν τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς, τὸ ὅλον ποσὸν τῶν ἐκ τοῦ ταμείου ἐξελθόντων χρημάτων ἀνέρχεται εἰς δρ. 8947.60. Κατὰ ταῦτα μένει πρὸς ἐξίσωσιν ἐν τῷ ταμείῳ περισσευμα εἰς μετρητὰ ἐκ δρ. 898.60. Πλὴν δὲ τῶν μετρητῶν τούτων κέκτηται ἡ ἐταιρία καὶ πέντε λαχειοφόρους ὁμολογίας τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς, μίαν ἐκ προτέρων ἐτῶν καὶ τέσσαρας τὰς ἐπ' ἐσχάτων ἀγορασθείσας. Φέρουσι δ' αἱ ὁμολογίαι αὗται τοὺς ἀριθμοὺς 28210, 41102, 41106, 41107 καὶ 106972.

Πλείονας λεπτομερείας θεωρῶ περιττὰς, ἅτε περιλαμβανομένας ἐν τῷ συνημμένῳ ἰσολογισμῷ τῶν εἰσπράξεων καὶ δαπανῶν καὶ τῷ ἀναλυτικῷ κατ' ἀλφάβητον πίνακι τῶν κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα τοῦ 1892 - 1893 εἰσπραχθεισῶν συνδρομῶν ἐταίρων.

Δέξασθε τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως, μεθ' ἧς διατελῶ ὑμέτερος.

Ἐν Ἀθήναις, 6 Μαΐου 1893.

Ὁ ταμίας
τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρίας

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

Α' ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

τῶν εἰσπράξεων καὶ δαπανῶν 1892 - 93

α' Εἰσπράξεις

1. Περίσσευμα τῆς παρελθούσης χρήσεως.	Δρ. 692.—
2. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὰ ἔτη 1889, 1890 καὶ 1891 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 795, 1018, 1029, 1037, 1193, 1389, 1398, 1401, 1419, 1436, 1449, 1493, 1496, 1544, 1546, 1550, 1561, 1571, 1591, 1596, 1612, 1671, 1726, 1741, 1830, 1854, 1878, 1879, 1883, 1901, 1902, 1932, 2056, 2335, 2654, 2659, 2660, 2689, 2721)	» 390.—
3. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ 1892 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 1713, 2008, 2014, 2015, 2020, 2028, 2029, 2035, 2036, 2038, 2039, 2041, 2042, 2044-2047, 2052, 2055, 2058, 2060, 2062-2064, 2066, 2067, 2069-2072, 2081-2086, 2089-2091, 2095-2097, 2099, 2101, 2106-2109, 2111-2113, 2115, 2117, 2119-2121, 2123-2127, 2130, 2134-2137, 2139, 2141-2144, 2149, 2153, 2155, 2158-2163, 2166, 2172-2175, 2177, 2180, 2183-2186, 2188, 2191, 2194-2199, 2203-2205, 2208, 2210, 2212, 2214, 2216, 2218, 2220, 2222-2227, 2229-2231, 2234, 2236, 2240-2143, 2245, 2246, 2248, 2250-2253, 2258, 2261, 2263, 2266-2270, 2273, 2274, 2276, 2281-2284, 2288, 2290-2292, 2298-2300, 2307, 2309, 2310, 2314-2318, 2320, 2322-2324, 2327-2333, 2336, 2338, 2339, 2342, 2345-2347, 2353, 2356-2359, 2362, 2363, 2365-2371, 2374, 2375, 2377, 2378, 2381, 2383, 2386-2390, 2392, 2398, 2399, 2402, 2404, 2410, 2411, 2413, 2415, 2417, 2418, 2420, 2423, 2425-2429, 2431-2435, 2437-2440, 2442, 2443, 2445, 2447-2449, 2552, 2454-2458, 2461-2463, 2467, 2469, 2471, 2472, 2475-2477, 2480-2482, 2484, 2487-2491, 2495, 2497-2502, 2504, 2506-2512, 2516, 2518, 2519, 2521, 2532, 2535, 2538, 2540-2546, 2548, 2550-2553, 2556, 2557, 2559-2562, 2566, 2567, 2571, 2572, 2576, 2578-2580, 2605, 2607-2614, 2616-2619, 2622, 2623, 2628, 2629, 2631, 2633, 2634, 2636, 2638, 2639, 2641, 2642, 2665, 2690, 2692, 2701, 2722, 2742)	» 3410.—
Εἰς μεταφορὰν	Δρ. 4492.—

	Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ. 4492.—
4.	Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ 1893 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 2073, 2663, 2664, 2667, 2672, 2675, 2676, 2681, 2696, 2720, 2723 - 2731, 2733, 2734, 2736, 2737, 2743, 2750-2752, 2754 - 2758, 2761, 2765 - 2768, 2770 - 2774, 2776 - 2781, 2783 - 2786, 2790 - 2792, 2794 - 2796, 2798 - 2800, 2803, 2810-2816, 2818 - 2822, 2824, 2825, 2827, 2828, 2830 - 2832, 2834-2837, 2840, 2841, 2844 - 2847, 2851 - 2856, 2859, 2860, 2864, 2865, 2867 - 2869, 2873, 2876 - 2878, 2880 - 2885, 2888 - 2890, 2892, 2894, 2897 - 2899, 2902, 2907 - 2910, 2912 - 2919, 2921)	» 4370.—
5.	Ἐκ προσθέτων εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ 1891 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις B 287, 371)	» 30.—
6.	Ἐκ προσθέτων ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ 1892 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις B 299, 303 - 305, 311, 312, 319 - 321, 326, 328 - 332, 336, 340, 342, 343, 345 - 347, 349, 353 - 361, 366, 367, 370, 374 - 376, 426)	» 523.—
7.	Ἐκ προσθέτων εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ 1893 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις B 368, 383, 384, 391, 373, 396, 398, 399, 401-404, 406 - 412, 414 - 420, 422, 425, 427, 428)	» 443.—
8.	Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων διὰ τὰ ἔτη 1889, 1890 καὶ 1891 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 1651, 1714, 1804, 1835, 1983, 2049, 2050, 2396, 2592, 2593, 2595, 2600, 2646, 2648, 2677, 2683, 2698, 2703, 2739, 2745, 2787, 2804, 2807)	» 230.—
9.	Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸ 1892 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 2051, 2061, 2068, 2140, 2157, 2170, 2211, 2272, 2279, 2365, 2393, 2436, 2486, 2534, 2581 - 2586, 2588-2591, 2596, 2601 - 2603, 2615, 2630, 2632, 2647, 2649 - 2651, 2653, 2678, 2679, 2682, 2684, 2685, 2687, 2694, 2699, 2702, 2704, 2706 - 2712, 2716, 2718, 2719, 2740, 2746, 2747, 2738, 2801, 2805, 2808, 2849, 2861)	» 640.—
10.	Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸ 1893 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 2594, 2604, 2686, 2588, 2705, 2717, 2738, 2741, 2744, 2748, 2802, 2806, 2809, 2850, 2862)	» 150.—
11.	Ἐκ προσθέτων εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸ 1892 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις B 318, 350, 362 - 365, 369, 372, 381)	» 115.—
12.	Ἐκ προσθέτων εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸ 1893 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις B 334, 351, 352, 382, 387, 392, 395)	» 114.80
13.	Ἐξ ἐκτάκτου δωρεᾶς Στεφάνου Ζαφειροπούλου (κατὰ τὴν ἀπόδειξιν B 341)	» 148.—
14.	Βοήθημα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας διὰ τὸ 1892 (κατὰ τὴν ἀπόδειξιν B 335)	» 500.—
15.	Βοήθημα τοῦ δήμου Ἀθηναίων διὰ τὸ 1892 (κατὰ τὴν ἀπόδειξιν B 333)	» 200.—
16.	Ἐκ δύο τοκομεριδίων μιᾶς λαχειοφόρου ὁμολογίας τῆς Ἑθνικῆς	
	Εἰς μεταφορὰν	Δρ. 8956.80

	Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ. 8955.80
Τραπεζῆς	»	24.20
17.	Ἐκ πωλήσεως τόνων καὶ φυλλαδίων τοῦ Δελτίου (κατὰ τὰς ἀποδείξεις B 313, 337, 339, 373, 377 - 380, 385, 386, 389, 394, 421)	» 199.80
18.	Ἐκ πωλήσεως ἀντιτύπων τῆς Νεοελλ. Γεωγραφίας Μηλιαράκη (κατὰ τὰς ἀποδείξεις B 338, 390)	» 13.60
19.	Ἐκ πωλήσεως ἀντιτύπων Ἐγγράφων περὶ Ἰγγα (κατὰ τὰς ἀποδείξεις B 388, 413)	» 67.40
20.	Ἐκ πωλήσεως ἀντιτύπων Μητροφάνους Κριτοπούλου ὑπὸ Μ. Ἰβνιέρη (κατὰ τὰς ἀποδείξεις B 428 - 431)	» 10.40
21.	Ἐκ πωλήσεως μιᾶς λαχειοφόρου ὁμολογίας τῆς Ἑθν. Τραπεζῆς ὑπ' ἀρ. 44895 (κατὰ τὴν ἀπόδειξιν B 317)	» 575.—
	Τὸ ὅλον τῶν εἰσπράξεων	Δρ. 9846.20

6' Δαπάναι

1.	Εἰς μισθὸν τοῦ βοηθοῦ τοῦ γραμματέως καὶ τῶν ἐφόρων (κατὰ τὰ ἐντάλματα 4, 7, 15, 18, 25, 26, 30, 35, 41, 46, 54, 62, 72, 77)	Δρ. 1020.—
2.	Εἰς γραφικὰ, ταχυδρομικὰ, ἔξοδα διανομῆς καὶ διάφορα μικρὰ ἔξοδα (κατὰ τὰ ἐντάλματα 5, 9, 11, 17, 23, 27, 28, 31, 34, 39, 42, 45α, 47, 49, 53, 60, 67, 73, 79)	» 548.65
3.	Εἰς ἐπιπλα, διακόσμησιν τοῦ μουσείου καὶ ἀγορὰς πρὸς πλουτισμὸν αὐτοῦ (κατὰ τὰ ἐντάλματα 6, 10, 12, 19, 21, 22, 33, 37, 40, 45, 52, 56, 57, 58, 59, 63, 66, 69, 80)	» 2483.20
4.	Εἰς ἀγορὰν ἐγγράφων διὰ τὸ ἀρχεῖον (κατὰ τὸ ἐντάλμα 75)	» 60.—
5.	Εἰς ἀγορὰν βιβλίων διὰ τὴν βιβλιοθήκην καὶ δετικά (κατὰ τὰ ἐντάλματα 20, 24, 29, 64, 70)	» 151.55
6.	Εἰς τυπωτικὰ πρακτικῶν, προσκλητηρίων, εἰδοποιήσεων καὶ διπλοτύπων (κατὰ τὰ ἐντάλματα 2, 3, 4, 8, 13, 14, 32, 38, 51)	» 389.50
7.	Εἰς τυπωτικὰ, χάρτην καὶ εἰκόνας τοῦ Δελτίου (κατὰ τὰ ἐντάλματα 43, 50, 55, 74, 81)	» 1262.20
8.	Εἰς ἀγορὰν τῶν ὑπ' ἀρ. 28210, 41102, 41106, 41107 λαχειοφόρων ὁμολογιῶν τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς (κατὰ τὸ ἐντάλμα 68)	» 2348.—
9.	Εἰς ποσοστὰ εἰσπράκτορος (κατὰ τὰ ἐντάλματα 16, 36, 44, 48, 61, 71, 76, 78, 82)	» 689.50
		Δρ. 8947.60
	Περὶσσευμα ἐν τῷ ταμείῳ πρὸς ἐξίσωσιν	» 893.60
	Τὸ ὅλον	Δρ. 9846.20

Β' ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

των κατά τὸ 1892 - 1893 εἰσπραχθεισῶν συνδρομῶν
ἑταίρων κατ' ἀλφάβητικὴν τάξιν (1).

	1892	1893		1892	1893
'Αγγελίδης Μιχαήλ ¹	—	—	Βαλάσης Δ.	10	—
'Αγγελόπουλος Γ.	10	10	Βαλαωρίτης 'Ιω.	10	15
'Αγγελόπουλος Κ.	10	10	Βαλαωρίτης Περικλῆς	10	10
'Αθηνογένης Γ.	25	25	Βαλέττας Σπυρ.	10	10
'Αλεξανδρόπουλος 'Ιω.	10	—	Βάμβας 'Ιω.	10	—
'Αλεξούδης 'Ανθ. ('Αμασειας)	10	—	Βαρατάσης 'Αν.	10	—
'Αλμείδας Μ.	10	10	Βάρβογλης Ν.	10	—
'Ανάργυρος 'Ιω.	10	—	Βάρβογλης Φ.	10	—
'Αναστασίου Ν.	10	—	Βασιλόπουλος Πέτρος	35	—
'Αννινος Θέμος	10	10	Βάφας Γ.	10	10
'Αντωνιάδης 'Αντ. Σ.	10	10	Βάφας Λεωνίδας.	10	10
'Αντωνόπουλος Σταμ. ²	10	—	Βαφειαδάκης Νικ.	10	—
'Αξελός Μ.	10	10	Βαφειάδης 'Απόστ.	25	—
'Απέργης Ν.	10	—	Βελέντζας Σπυρ.	10	—
'Αποστολίδης Σίμων ³	—	—	Βελούδιος Δ.	10	—
'Αποστολίδης Χαρίδ.	10	—	Βελούδιος Ζαχ.	10	10
'Αραβαντινός Σπυρίδιον ⁴	—	—	Βενετοκλῆς Δ. ⁵	10	—
'Αργυριάδης 'Ιω.	10	—	Βενιέρης 'Αντ. ⁶	10	10
'Αργυρόπουλος Λεωνίδας.	10	10	Βενιζέλος Μ. Γ.	25	10
'Αργυρόπουλος Περικλῆς.	100+	100	Βερροϊόπουλος 'Ηλίας	10	—
'Αρεταῖος Θεόδωρος	10	10	Βικέλας Δημ.	10+	—
'Αχιλλόπουλος Ε.	100+	—	Βιῶνης Γ.	10	10

	1892	1893		1892	1893
Βλάχκαλης Ν.	10	10	Γιαννόπουλος Στεφ.	10	—
Βλαστός Γ.	10	10	Γιαννοῦκος 'Ιω.	10	—
Βλαστός Στέφ.	10	17	Γιασεμολαδάς Π.	10	10
Βλαχόπουλος Ξενοφών	10	—	Γιουρδῆς Γ.	10	10
Βορὲς Δαμιανός	10	10	Γιουρδῆς Δ.	10	10
Βότσαρης 'Αθαν.	10	10	Γκίζης Βαρθολ.	10	—
Βουγιούκας Δημ.	10	10	Γκιοζές Σταμ. ⁸	—	—
Βούκρας Δημ.	10	10	Γονατᾶς Δημ.	10	—
Βούλγαρης Β. ¹	—	—	Γουμποῦρος 'Αρσ. ("Υδρας)	10	—
Βούλγαρης Δ. Γ.	10	10	Γραφειάδης Δημ.	10	—
Βούλγαρης 'Εμμ. ²	—	—	Γρηγοράκης Π.	15	—
Βουλισμάς Ε. (Κερκύρας) ³	10	10	Γρηγορίου 'Ιω.	10	—
Βουλπιώτης Δ.	10	—	Γρίβας Χρ. Γαρδικιώτης.	10	—
Βούλτσος Κ.	10	—	Γρυπάρης Περ.	10	—
Βουρνάζος Χρ.	10	—	Γῶγος Γρηγ.	24	—
Βούρος 'Αντ. Ε.	35	—			
Βουσαῆς Κ.	10	—	Δαγκλῆς Π.	10	10
Βουτσινᾶς 'Εμμ.	10	—	Δαῖρπφελδ Γουλ.	10	10
Βρυζάκης Δ.	10	10	Δαμασκηνός Νικ.	10	—
Βρυζάκης Κ.	10	—	Δαμασκηνός Σπυρ.	10	—
Βυζάντιος Κ.	10	—	Δαμβέργης 'Αναστ.	10	—
			Δέγλερης Σταμ.	10	10
Γαβριηλίδης Βλάσιος ⁴	—	—	Δεικτάκης Ν. ⁹	—	—
Γαζῆς Νικ. ⁵	—	—	Δεκαβάλας Κ.	25	—
Γαλάτης Κωνστ.	—	10	Δεληγεώργης Δημ.	10	—
Γαλδάνης 'Ιούλιος	10	10	Δεληγεώργης Λεωνίδας	10	—
Γεννάδης Θεόδωτος	—	15	Δεληγιάννης Νικ.	10	10
Γεωργαντᾶς 'Ιω. ⁶	—	—	Δεληγιάννης Πέτρος	10	10
Γεωργαντᾶς Παντελῆς	10	10	Δέλτας Στέφ.	10	10
Γεωργαντᾶς Φίλιππος	10	10	Δέρβας Γ.	10	—
Γεωργιάδης Δημήτριος	10	10	Δέφνερ Μιχ. ¹⁰	—	—
Γεωργιάδης Λεωνίδας	10	—	Δημαρᾶς Ν.	10	—
Γιαννακόπουλος Κ. ⁷	10	—	Διαμαντόπουλος Π.	10	—

(1) 'Εν μὲν τῷ πίνακι αὐτῷ περιλαμβάνονται αἱ συνδρομαὶ τῶν ἐτῶν 1892 καὶ 1893 αἱ πληρωθεῖσαι ἐντὸς τοῦ ἔτους. 'Εν δὲ ταῖς σημειώσεσιν ἀναγράφονται αἱ ἐντὸς τοῦ ἔτους διὰ προηγούμενα ἢ ἐπόμενα ἔτη γενόμεναι εἰσφοραί. 'Τὸ σημεῖον + ἐν τῷ πίνακι δηλοῖ τὰς κατὰ προηγούμενα ἔτη διὰ τὸ 1892 καὶ 1893 γενομένας πληρωμάς.

¹ 'Επλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1891.
² 'Επλήρωσε καὶ δρ. 20 διὰ τὸ 1890 καὶ 1891.
³ 'Επλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1891.
⁴ 'Επλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1891.
⁵ 'Επλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1891.
⁶ 'Επλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1891.

¹ 'Επλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1891.
² 'Επλήρωσε δρ. 20 διὰ τὸ 1889 καὶ 1890.
³ 'Επλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1891.
⁴ 'Επλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1890.
⁵ 'Επλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1891.
⁶ 'Επλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1891.
⁷ 'Επλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1891.
⁸ 'Επλήρωσε δρ. 20 διὰ τὸ 1890 καὶ 1891.
⁹ 'Επλήρωσε δρ. 25 διὰ τὸ 1891.
¹⁰ 'Επλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1891.

	1892	1893		1892	1893
Δούνας Θ. Ν.	15	—	Ίσηγόνης Ίω.	10	10
Δουρούτης Άθ. Γ.	10	10	Κακλαμάνος Δημ.	10	—
Δραγούμης Δημ.	10	10	Καλαποθάκης Δ. Μ. ⁴	10	10
Δραγούμης Έμμ.	10	10	Καλέργης Ψ. Άντ.	10†	—
Δραγούμης Στέφ.	10	10	Καλλιγᾶς Γερμ. (Άθηνῶν)	10	10
Δροσίνης Γ.	10	10	Καλλιγᾶς Γεώργιος	10†	10
Δροσινός Βασ.	15	15	Καλλιγᾶς Παῦλος	25†	20
Έμπυδακλής Άντωνίας	10	15	Καλλιγᾶς Πέτρος	10	10
Έμπειρίκος Έπαμ.	10	15	Καλλιωντζής Εὐάγγ.	10	10
Εὐκλείδης Ίω.	10	10	Καλλιφρονᾶς Μ. Δημ.	25	—
Εὐστρατίου Γ.	10	—	Καλλιφρονᾶς Δ. Ν.	10	—
Εὐταξίας Ίω.	10	10	Καλογεράς Ίω.	10	10
			Καλογεράς Νικηφ. (Πατρῶν)	10	10
Ζαβιτσάνος Σπυρ. ¹	30	—	Καλογερῆς Κλεισθένης	10	10
Ζάνος Δημ.	10	—	Καλογερόπουλος Ίωάννης	10	—
Ζαφειρόπουλος Στέφ.	148	—	Καλούτσης Ν. Σοφ.	10	—
Ζαχαριάδης Ίω.	10	10	Καλύβας Άνδρέας	10	—
Ζαχαρίας Διον.	10	10	Καμάρας Κ.	10	—
Ζέγγελης Ίλίας	—	15	Καμάρας Μαν.	10	10
Ζερλέντης Περ.	10	—	Καρπάνης Δ.	10	—
Ζυγομαλάς Άντ.	10	—	Κανάκης Πέτρος	25	25
Ζυγομαλάς Ίω.	10	10	Κανέλλης Άντ.	10	—
Ζωγράφος Ίω. Κ.	10	—	Καποδίστριας Άντ. ⁵	10	—
Ζωγράφος Σόλων ²	10	10	Καπράλος Κ. ⁶	—	—
			Καραθεοδωρῆς Τηλέμαχος	10	20
Ήλιόπουλος Δ.	10	10	Καρακατσάνης Παν.	10	10
Ήπίτης Άντ.	16	—	Καρακατσάνης Δημ.	10	—
			Καραμήτσας Γ.	10	10
Θάλης Μιλτ.	10	10	Καραπάνος Κωνστ.	10	—
Θεοδωράκης Άναστ.	10	10	Καρβελλάς Γ.	10	—
Θεοτόκης Γ. ³	10	—	Καρμπούνης Αίμ.	10	10
Θεοφανόπουλος Δημ.	10	—	Καρμπούνης Θεόδ.	10	10
Θεοφιλάτος Ίω.	10	10	Κασδόνης Γ.	10†	10
Θερμησιώτης Γ.	10	—	Κασδόνης Σ.	10†	—
Θών Νικ.	10	10	Κασιμάτης Στυλ.	10	—
			Κασσαβέτης Κ.	10	—

¹ Έπληρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1891.

² Έπληρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1891.

³ Έπληρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1891.

⁴ Έπληρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1891.

⁵ Έπληρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1891.

⁶ Έπληρωσε δρ. 10 δια τὸ 1891.

	1892	1893		1892	1893
Καστριώτης Χρ.	10	—	Κυριακὸς Διομήδης Άναστ.	10	10
Καστραμένος Π.	10	—	Κυριακὸς Διομήδης Ν ⁷	10	—
Κατσανδρῆς Άθ.	10	10	Κυριακὸς Ίω.	10	—
Κατσιμπαλῆς Μιχ.	20	—	Κυριακὸς Περικλῆς	10	—
Κέπετζης Στ.	10	—	Κωνσταντινίδης Άνέστης	10	10
Κετσᾶς Θ. ¹	—	—	Κωνσταντινίδης Γεώργιος	10	—
Κλεομένης Κλεομ.	10	—	Κωστής Γεώργιος	10	—
Κολιάτσος Σ. (Κορίνθου) ²	10	—			
Κολοκοτρώνης Γιάνος	10	—	Λάκων Βασίλειος	10	—
Κολυβάς Άλέξ.	15	—	Λαμπέρης Άβέρκιος	10	—
Κόνσολας Δ.	10	—	Λαμπρινίδης Μιχαήλ	10	10
Κοντόσταυλος Άλέξ.	10	10	Λάμπρος Διονύσιος	10	10
Κοντόσταυλος Άλέξ. Α.	10	10	Λάμπρος Ίωάννης	25	—
Κοντουμάς Δ.	10	—	Λάμπρος Κωνσταντῖνος	10†	10
Κόρακας Άριστ.	—	10	Λάμπρος Μιχαήλ	10	10
Κορδέλας Άνδρέας	10	20	Λάμπρος Σπυρίδων	20†	20
Κορομηλάς Λάμπρος	10	—	Λαπαθιώτης Α. ⁸	10	—
Κόρπας Γ.	10	—	Λεονάρδος Δημ.	10	—
Κοσσονάκος Κωνστ.	10	10	Λιμπρίτης Θ.	10†	10†
Κοτσοβίλης Νικ.	10†	10	Λιμπρίτης Ίω.	10	—
Κουμανούδης Άθαν.	10	10	Λιναρδάτος Δ.	10	—
Κουντουριώτης Λάζ.	10	10	Λόλλιγκ Άββων Γεράρδος	10	18
Κούπας Άναστ.	25	—	Λομβάρδος Ίω.	10	—
Κούπας Γεράσ. ³	10	—	Λουριώτης Νικ.	10	—
Κουρῆς Ίωάννης	10	44.80	Λύδερς Όθων	10	10
Κούτσης Ίωάννης	20	—	Λύδης Άπόστ.	10	—
Κοφινιώτης Ίω.	10	—	Λύτρας Νικηφ.	10	—
Κρασσᾶς Άλκιβιάδης ⁴	10	15			
Κριεζῆς Α. Δ.	10	—	Μαγγίνας Σπυρ.	10	10
Κριεζῆς Έπαμ. ⁵	10	10	Μακκᾶς Δημ.	10	—
Κρίνος Άθ.	10	10	Μακκᾶς Νικ.	10	10
Κρίνος Γεώργιος	25	25	Μανέτας Π. ⁹	—	—
Κρίνος Σταμάτιος	10	—	Μάνος Άλέξ.	10	10
Κυργούσιος Μιχαήλ ⁶	—	—	Μάνος Θρασύδουλος	10	—

¹ Έπληρωσε δρ. 10 δια τὸ 1891.

² Έπληρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1891.

³ Έπληρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1891.

⁴ Εἶχε πληρώσει τὸ παρελθόν ἔτος και ἑτέρας δρ. 10 δια τὸ 1892.

⁵ Έπληρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1891.

⁶ Έπληρωσε δρ. 20 δια τὸ 1890 και 1891.

⁷ Έπληρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1891.

⁸ Έπληρωσε και δρ. 10 δια τὸ 1891.

⁹ Έπληρωσε δρ. 10 δια τὸ 1891.

	1892	1893		1892	1893
Μάνος Α. Θρασύδουλος . . .	10	10	Μπαλάνος Δημ	10	—
Μαντζαβίνος Νικ.	10	—	Μπαλάνος Κωνστ.	10	—
Μαντζάκος Χρ.	10	—	Μπαλάνος Νικ.	10	—
Μαρτίνος Θεμ.	10	—	Μπαλτῆς Θεοφάνης	10	—
Μαρκόπουλος Ίω.	10	—	Μπάμπας Θ.	10	—
Μάτσας Άντ.	10	—	Μπαρμπαρρηῆγος Ά.	—	40
Μάτσας Ζαφείριος	10	10	Μπάρτ Γουλιέλμος	25†	—
Μαυροκορδάτος Ν. Άλέξ.	10	—	Μπασιάκος Πάνος	25	—
Μαυρομιχάλης Άντ.	10	—	Μπέκ Κάρολος	10	—
Μαυρομιχάλης Η. Α. Γ.	10	10	Μπότσης Ν. Δημ.	10	—
Μαυρομιχάλης Α. Π. Κυρ.	25	—	Μπότσης Ν. Ίωάννης	25†	30
Μαυρομιχάλης Α. Π. Κυρ. ¹	—	—	Μπούμπουλης Γ. Ν.	10	—
Μαυρομμάτης Έπαμ. ²	10	—	Μκουνταύρης Σταμ.	10	—
Μαῦρος Άλέξ.	10	10	Μκουρνιάς Γρ.	10	—
Μαῦρος Μιχαήλ	10	10	Μκουφίδης Νικ.	10	—
Μελᾶς Λέων	35	—	Μυστακίδης Βασ.	10	—
Μελᾶς Μιχαήλ	25	25	Μωραϊτίνης Κ.	10	—
Μελετόπουλος Χαρίλαος	10	—			
Μεσολωρᾶς Ίωάννης ³	—	—	Ναδέρης Ν.	10	—
Μεσσαλᾶς Διονύσιος	10	10	Νάζος Γ.	—	45
Μεταξᾶς Άναστ.	10	—	Ναύτης Στέφ. ⁴	—	—
Μεταξᾶς Νικ.	25	—	Νεγρεπόντες Μενέλαος	10	10
Μηλιαράκης Άντωνίος	10†	10	Νικολαΐδης Β.	10	—
Μηλιαράκης Σπυρ.	10†	10	Νικολαΐδης Ίω.	10	—
Μηλιώτης Ν.	10	—	Νικολόπουλος Βασ.	10	—
Μιαούλης Δημ.	10	—	Νομικός Άνδρέας	25	—
Μίνδλερ Ίω.	10†	—	Νομικός Νικόλαος	10	—
Μίνδλερ Μάρκος	10†	—	Νοταρᾶς Διονύσιος	10	—
Μιστριώτης Γ.	10	—			
Μισυρλής Ν. ⁴	—	—	Ξανθάκης Πέτρος	10	—
Μομφερράτος Άντ.	10†	—	Ξένος Κωνστ.	10	—
Μόστρας Δημ.	—	45	Ξυδάκης Νικ.	—	45
Μοσχάκης Ίγνάτιος	10	—			
Μοσχονήσιος Ίω.	10	—	Οίκονομίδης Κ. Δ.	10	—
Μούσης Ίω.	—	45	Οίκονομίδης Προκόπιος	10	—
Μουστάκας Μιχ.	10†	—	Όριγώνης Η.	10	—
Μουτσόπουλος Τρύφων	10	—	Όρλώφ Λάξ. Δημ. ⁶	10	—

¹ Έπλήρωσε και δρ. 10 διά τό 1891.

² Έπλήρωσε και δρ. 10 διά τό 1891.

³ Έπλήρωσε δρ. 10 διά τό 1891.

⁴ Έπλήρωσε δρ. 10 διά τό 1891.

⁵ Έπλήρωσε δρ. 10 διά τό 1891.

⁶ Έπλήρωσε και δρ. 10 διά τό 1891.

	1892	1893		1892	1893
Όρλώφ Νικ. ¹	—	—	Πενιατῶρος Εὔστ. ⁵	—	—
Όρνστάιν Β.	10	—	Πίσσας Γεώργιος.	10	—
Όρφανίδης Γ.	10	—	Πίσσας Εὔστράτιος	10	—
			Πίσσας Χριστόφορος.	10	—
Πάγκαλος Θεμ.	10	—	Πλαπούτας Γ. Γ.	10	—
Παλαμᾶς Χρ. ²	—	—	Πολίτης Μιχ.	10	—
Πάλλης Άγαμ.	10	—	Πολίτης Γ. Νικ.	10†	10
Πανταζίδης Ίω.	10	—	Πολυγένης Κ.	10	—
Παπαβασιλείου Γ.	10	—	Ποταμιάνος Ίλλιας	10	—
Παπαγεωργίου Δημ. ³	25	—	Πούλος Ίωάννης.	10	—
Παπαγιάννης Κ.	20	—	Πουρναρᾶς Ν.	15	—
Παπάγος Λεωνίδας	10	—	Προβελέγιος Άριστομ.	20	—
Παπαζήσης Π.	10	—	Προβελέγιος Χαρίλαος	10	—
Παπαθεοδώρου Δημ.	—	10	Πρωτοπαπαδάκης Πέτρος	10	—
Παπαμάρκου Χαρίσιος	10	—			
Παπαναστασίου Ίαν.	10†	10	΄Ραγκαθῆς Άλέξιος ΄Ρ.	10†	10
Παπανδρέου Γ.	10	—	΄Ραγκαθῆς Κλέων.	10	—
Παπανικολάου Βασ.	10	—	΄Ράγκος Ίωάννης.	10	—
Παπαφράγκος Άθαν. ⁴	—	—	΄Ρακτιβάν Δημ.	10	—
Παπούδωφ Άριστειδης	10	—	΄Ρακτιβάν Κωνστ.	—	25
Παρίσης Γ.	10†	10†	΄Ράλλης Εὔστρ.	10	—
Πασπάτης Γ. Ν.	10	—	΄Ράλλης Μιλτ. Κ.	10	—
Πατρίκιος Βασ.	10	—	΄Ράλλης Παντιᾶς.	10	—
Πατρίκιος Ίω.	10	—	΄Ράνδας Λεωνίδας	10	—
Πατρίκιος Περικλῆς	20	—	΄Ραπτᾶκης Ίωάννης	—	45
Πατύχας Γ.	10	—	΄Ρέινεκ Έδουάρδος	—	10
Παυλίδης Π.	10	—	΄Ρέινεκ Κίμων ⁶	—	—
Περδάνογλους Ίω.	10	10	΄Ρενιέρης Μάρκος.	20†	—
Πέρδικας Ίαν.	10	—	΄Ρίζος Γεώργιος	10	—
Περόγλους Πέτρος	10	—	΄Ροΐδης Έμμ.	10	—
Περρῆς Πέτρος	10	—	΄Ροΐδης Νικ.	25	—
Περρῆς Σπυριδίων	10	—	΄Ρόσχιλδ Κάρ.	10	—
Πετρῆς Νικόλαος	10	—	΄Ρούκης Άριστ.	15	—
Πετροκόκκινος Στέφ.	10	—	΄Ρουσόπουλος Δημ.	10	—
Πετσάλης Σ.	10†	—	΄Ρουσόπουλος Όθων ⁷	—	—
Πικαρέλης Λυγ.	10	—	΄Ρωμαΐδης Άρ.	10	—

¹ Έπλήρωσε δρ. 10 διά τό 1891.

² Έπλήρωσε δρ. 10 διά τό 1891.

³ Έπλήρωσε και δρ. 25 διά τό 1891.

⁴ Έπλήρωσε δρ. 10 διά τό 1891.

⁵ Έπλήρωσε δρ. 20 διά τό 1889 και 1890.

⁶ Έπλήρωσε δρ. 10 διά τό 1891.

⁷ Έπλήρωσε δρ. 10 διά τό 1891.

	1892	1893		1892	1893
Ρώμας Ἀλέξανδρος	10	—	Σουρμελής Μαρῖνος	10	—
Ρώμας Καίσα. Γεώργιος	10	—	Σουτσοῦς Α. Ἀλέξ.	25	—
Ρώμας Κανδ. Γεώργιος	10	—	Σουτσοῦς Ἀλέξ. Δ.	10	—
Ρώμας Ροβέρτος	10	—	Σουτσοῦς Γρηγόριος	10+	10+
Ρώσης Ζήκος	10	—	Σουτσοῦς Μ. Ι. Δημ.	10	—
Ρώσης Στέφανος	10	—	Σουτσοῦς Δ. Κωνστ.	10	10
			Σουτσοῦς Περικλῆς ¹⁾	10	—
Σακελλάριος Δ.	10	—	Σπαθάνης Ἀριστείδης	10	—
Σακελλαρόπουλος Σπυρ. . . .	10	10	Σπηλιωτάκης Ἰω.	10	—
Σαμιωτάκης Δημ.	10	—	Σταμούλης Ἀν.	10+	—
Σαντοριναῖος Κ.	10	—	Σταμπελόπουλος Κ.	10	—
Σάουρωτ Μ.	10	—	Στερνιτσιώτης Ἰω.	10	—
Σαπουντζάκης Κ.	10	—	Στέφανος Κλών	10	—
Σαρβόγλου Π.	—	10	Στέφανου Διονύσιος	15	—
Σαχτούρης Κ.	10	—	Στεφάνου Στέφανος	10	—
Σγούτας Δημ.	10	—	Στρέϊτ Στέφανος	25+	25
Schlumberger G. ¹⁾	—	10	Συγγρός Ἀνδρέας	50	50
Σέχος Ἰω.	10	10	Σωτηριάδης Γ.	—	20
Σιμόπουλος Ἀνάργ.	10	—			
Σιμόπουλος Ἰω.	10	—	Ταμβάκος Δ. Ν.	20	—
Σίμος Ἀγγελος	10	—	Ταμπακόπουλος Παν.	—	25
Σίνος Γ.	10	—	Τζιθανόπουλος Δημ. ⁶⁾	—	—
Σισίνης Χρῦσανθος	10	—	Τζίνης Ἀν.	10	—
Σκορδέλης Βλάσιος ²⁾	—	—	Τομπάζης Ἀλέξ. ⁷⁾	10	—
Σκουζές Ἀλέξανδρος	10	—	Τομπάζης Ἰάκ.	10	—
Σκουζές Παῦλος	10	—	Τοπάλης Παν. ⁸⁾	10	10
Σκουλούδης Στέφανος	25	—	Τράκας Λεωνίδας ⁹⁾	10	
Σκοῦφας Γ.	10	—	Τραπάντζαλης Γ.	—	20
Σκυλίτσης Π. Στεφάνοβιχ ³⁾ .	10	80	Τριανταφυλλάκος Μ.	20	—
Σμόλεντς Κωνστ.	10	—	Τρικούπης Ἰω.	10	—
Σμόλεντς Νικ.	10	—	Τσακάλης Ἐπαμ.	10	—
Σόλων Ἰω.	20	—	Τσακαλώτος Ε.	10	—
Σούγκρας Σπυρ. ⁴⁾	—	—	Τσάκωνας Σ.	15	—
Σούλης Ἀν.	10	—	Τσαμαδός Ἀν.	10	—

¹⁾ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 40 διὰ τὰ ἔτη 1894 - 97.

²⁾ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1891.

³⁾ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1891.

⁴⁾ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1891.

⁵⁾ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1891.

⁶⁾ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1891.

⁷⁾ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1891.

⁸⁾ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 20 διὰ τὸ 1890 καὶ 1891.

⁹⁾ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1891.

	1892	1893		1892	1893
Τσαμαδός Νικ.	10	—	Φωτίου Χαράλ.	10	—
Τσαουσόπουλος Δημ.	10	—			
Τσάτσος Δημ.	25	—	Χαλκιόπουλος Νικ. ³⁾	10	—
Τσίλλερ Ἐρν.	25+	—	Χαλκοκονδύλης Σπυρ.	15	—
Τσουντας Χρ.	10	—	Χαραλάμπους Α.	10	—
Τυπάλδος Κοζάκης Γ.	12	—	Χαρίσης Ἰω.	—	24
Τυπάλδος Φορέστης Γεράσ. ⁴⁾	10	—	Χαροντάκης Γ.	10	—
Τυπάλδος Σόλων.	—	15	Χασιώτης Δ. ⁴⁾	—	—
			Χατζανέστης Γεώργιος	—	—
Φανδρίδης Διομ.	10	—	Χατζηαναργύρου Ἀνδρ. . . .	10	—
Φέρμπος Δημ.	10	—	Χατζηδημητρίου Λεων. ⁵⁾ .	10	—
Φιλάρετος Νικ.	20	—	Χατζημιχάλης Μιχ.	10	—
Φιλήμων Τιμ.	10	—	Χατζόπουλος Δημ. ⁶⁾	—	—
Φίλιος Δημ.	10+	10	Χοιδᾶς Ἀχ.	10	—
Φιλιππακόπουλος Ἰλ.	10	—	Χόρς Μιχαήλ	10	—
Φιλοσοφόπουλος Θεοδ.	10	10	Χριστόπουλος Ἀσημ.	10	—
Φλογαίτης Θ. ²⁾	—	—	Χωρέμης Ἰω.	50	—
Φραγκούλης Νικολῆς	10	—			
Φωκιανός Ἰω.	10	—	Ψάλτης Ἰάκ.	10	—
Φωτιάδης Π.	10	—	Ψαρᾶς Ξενοφών	10	—
Φωτίου Ἰω.	20	10	Ψωμάδης Κωνστ.	15	—

¹⁾ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1891.

²⁾ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1891.

³⁾ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1891.

⁴⁾ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1890.

⁵⁾ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1891.

⁶⁾ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1891.

Ἐκθέσεις τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Κύριε Πρόεδρε,

Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ ταμίου τῆς Ἐταιρείας Κυρίου Σ. Λάμπρου καὶ ἐκ τῆς ὑφ' ἡμῶν γενομένης ἐξελέγξεως τῶν βιβλίων καὶ λοιπῶν δικαιολογητικῶν ἐγγράφων ἐξάγεται ὅτι τὰ μὲν ἔσοδα ἀνήλθον κατὰ τὴν χρῆσιν τοῦ 1891 εἰς δραχμὰς 13306,55 τὰ δὲ ἔξοδα εἰς δραχμὰς 12614,55.

Οὕτω κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα εἰσεπράχθησαν :

Υπόλοιπον παρελθόντος έτους	Δραχ.	1033.95
Έξ εισφορῶν Έταιρῶν:	»	7012.70
Έκ βοηθήματος Υπουργ. Παιδείας	»	800.—
Έκ τοκομεριδίων λαχειοφόρων	»	137.70
Έκ πωλήσεως 7 λαχειοφόρων	»	3939.—
Έκ πωλήσεως Δελτίου και φυλλαδίων	»	383.20
	Δραχ.	<u>13306.55</u>

Έδαπανήθησαν δέ :

Εἰς ἀγορὰν διαφόρων ἀντικειμένων Μουσείου και διακόσμησιν αὐτοῦ	Δραχ.	4606.—
Εἰς ἀγορὰν βιβλίων	»	588.40
Εἰς ἀγορὰν Ἀγγλικῶν χαρτῶν	»	602.20
Εἰς ἀγορὰν ἐγγράφων διὰ τὸ Ἀρχεῖον	»	563.65
Εἰς μισθοὺς βοηθοῦ γραμματέως και εἰσπράκτ.	»	1638.80
Εἰς τυπωτικὰ πρακτικῶν και ἄλλων	»	2684.35
Εἰς ἔξοδα κηδείας Σακελλίωνος	»	244.25
Εἰς ἀγορὰν λαχειοφόρων Ἐθν. Τραπεζῆς	»	1114.—
Εἰς Ταχυδρομικὰ και ἄλλα ἔξοδα	»	572.90
	Δραχ.	<u>12614.55</u>

Ὡστε ὑπολείπεται περίσσευμα ἐκ Δραχμῶν 692, αἵτινες εὔρηται κατατεθειμένοι, ὁμοῦ μετὰ τῶν ὑπ' ἀριθμ. 44895 και 106972, δύο λαχειοφόρων ὁμολογιῶν, παρὰ τῷ ταμίᾳ Κυρίῳ Λάμπρῳ.

Μετὰ λύπης ἀγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι διὰ τοὺς γνωστοὺς ὑμῖν λόγους, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ προβῶμεν και εἰς τὴν ἐξέλεγχιν τῶν ἀντικειμένων τοῦ Μουσείου και Ἀρχείου. Εὐχόμεθα δέ, ἵνα ταχέως εὔρεθῇ διὰ τὸ Μουσεῖον ἡμῶν οἴκημα καταλληλότερον, καθ' ὅσον ἡ περαιτέρω διαμονὴ εἰς τὸ ἤδη ὑπάρχον καθίσταται αὐτόχρομα προβληματική.

Περαινοντες τὴν παροῦσαν ἐκθεσὶν μας, παρακαλοῦμεν τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν νὰ ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς πρὸς τὸν Κύριον Πρόεδρον και τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου, διὰ τὸν ζῆλον και τὴν προθυμίαν μεθ' ἧς ἐξεπλήρωσαν τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτοῖς ἐντολήν.

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1892.

Οἱ ἐλεγχταί

Π. Π. ΚΑΝΑΚΗΣ, Δ. Γ. ΜΑΚΚΑΣ, Ν. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥ
ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΕΥΘΥΜΙΟΝ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΜΑΔΥΤΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ

Β. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ

Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 363 χειρογράφου κώδικος τῆς ἐν Μόσχᾳ «Συνοδικῆς Βιβλιοθήκης» ἐξέδωκε πρὸ τριετίας ὁ Ῥώσσος Ἀρχιμανδρίτης Ἀρσένιος οὐκ εὐκαταφρόνητον προῖόν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ῥητορείας κατὰ τὸν ἰγ^{ον} αἰῶνα, «Ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν Εὐθύμιον, ἐπίσκοπον Μαδύτων» (10^{ος} αἰών), ἔργον Γεωργίου Κυπρίου, τοῦ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τὸ μοναχικὸν ὄνομα Γρηγορίου (1) γνωστοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (1283-1289). Ἡ ἐκδοσις αὕτη, συνοδευμένη καὶ ὑπὸ Ῥωσικῆς μεταφράσεως, δὲν εἶναι ὁ πρῶτος καρπὸς τῶν ἐπιστημονικῶν ἐνασχολήσεων τοῦ πατρὸς Ἀρσενίου, καὶ ὁ καθ' ἑκάστην σχεδὸν εὐρίσκων αὐτὸν ἐν τῇ Συνοδικῇ Βιβλιοθήκῃ ἐπιμελῶς καταγινόμειον περὶ τὴν ἀντιγραφὴν ἀρχαίων κωδίκων προθύμως ἀνομολογεῖ ὅτι ὁ σεβάσμιος λειτουργὸς τῆς ἐκκλησίας ἐξελέξατο τὴν καλὴν μερίδα. Μεθ' ὅλας τὰς ὀγκώδεις καὶ πολυδαπάνους ἐκδόσεις ὑπολείπεται ἔτι οὐ μικρὰ ἐργασία πρὸς κατάρτισιν πλήρους ὀπωσοῦν καὶ ἐξηκριβωμένης ἐκδόσεως τῆς «Ἑλληνικῆς Πατρολογίας». Οὐ μόνον ὑπάρχουσιν ἔτι ἱκανὰ ἀνέκδοτα σωζόμενα ἐν ταῖς κατὰ Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν βιβλιοθήκαις, ἀλλὰ καὶ τὸ κείμενον τῶν ἤδη ἐκδεδομένων δὲν ἀνταποκρίνεται ἐν πᾶσι πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Κριτικῆς. Διὰ τοῦτο ὀφείλομεν ἄσμενοι καὶ εὐγνωμόνως νὰ ὑποδεχώμεθα πᾶσαν ἐργασίαν, καὶ μικρὸν συμβαλλομένην πρὸς τὴν ῥηθεῖσαν συμπλήρωσιν.

Ἡ ἐκδοσις τοῦ πατρὸς Ἀρσενίου κατὰ αὐστηρὰν Κριτικὴν εἶναι ἀτελής. Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον χωλαίνει ἐν πολλοῖς. Ὁ ἐξωκειωμέ-

(1) Γεώργιος ὀνομάζεται ὁ συγγραφεὺς ἐν τῇ κώδικι 363 (ἰγ' ἑκατοντ.), Γρηγόριος δὲ ἐν τῇ κώδικι 292 (ιζ' ἑκατοντ.), ἐν ᾧ εὐρηται τὸ ἐγκώμιον τοῦ Κυπρίου εἰς τὸν Μεγαλομάρτυρα Γεώργιον, εὐρισκόμενον καὶ ἐν τῇ κώδ. 363.

νος πρὸς τὰ ιδιώματα τοῦ ἑλληνος λόγου ἀκόπως κατανοεῖ ὅτι ἡ διάταξις τῶν μελῶν τῆς συντακτικῆς περιόδου δὲν εἶναι πάντοτε ἐπιτυχής. Ἄλλ' ὅ,τι πολλῶ σπουδαιότερον, ἐν πολλοῖς χωρίοις, μάλιστα ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ λόγου, τὰ κείμενον εἶναι οὕτω παρεφθαρμένον, ὥστε ὁ ἀναγνώστης ἀδυνατεῖ νὰ πορισθῇ ἔννοιάν τινα, ὅπως οὖν προσαρμοζομένην πρὸς τε τὰ ἡγούμενα καὶ τὰ ἐπόμενα. Πρὶν ἢ συμβουλευθῶ τὸν κώδικα, ἐξ οὗ ἐγένετο ἡ ἔκδοσις, μέγα μέρος τῶν σφαλμάτων τοῦ ἐκδοθέντος κειμένου ἀπέδιδον εἰς τὴν κακὴν τοῦ κώδικος κατὰστασιν, καὶ ἐνιαχοῦ πρὸς εὐόδωσιν τοῦ νοῦ κατέφυγον ἐν ἀρχῇ εἰς εἰκασίας. Ἄλλ' ἡ παραβολὴ τοῦ ἐκδομένου πρὸς τὸ χειρόγραφον, ἦν ἐποιοσάμην κατὰ τὴν ἐν Μόσχᾳ διαμονήν μου, ἔπεισέ με παραχρῆμα ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ πονῶ περὶ εἰκασίας. Πλὴν ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων τὸ χειρόγραφον, καίπερ δυσανάγνωστον, εὐρίσκεται ἐν ἀρίστη καταστάσει, ἀπήλλακται δὲ καὶ ὀρθογραφικῶν λαθῶν. Ἀναντιρρήτως οὐ μικρὸν μέρος τῶν ἐλλείψεων τῆς ἐκδόσεως τοῦ πατρὸς Ἀρσενίου οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ παροράματα τυπογραφικά (1). Ὑποθετέον ὡσαύτως ὅτι λάθη τινὰ ἐγένοντο καὶ κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν, τοῦθ' ὅπερ ἀναπόφευκτον καὶ λίαν συγγνωστόν. Ἄλλ' οὐδὲν ἦττον ὑπολείπονται ἄλλα οὐκ ὀλίγα, ἅτινα ἀδύνατον νὰ ἐξηγήσωμεν ἄλλως, ἢ ὑποτιθέντες ὅτι ὁ ἐκδότης suas conjecturas codicis auctoritati anteposuit.

Πρὸς κατάδειξιν τῶν λεγομένων, ὅτι αἱ γραφαὶ τοῦ χειρογράφου κώδικος προκριτώτεραι τῆς ἐκδόσεως, καὶ ὅτι δευτέρα ἐπιδιωρωμένη μετατύπωσις τοῦ ἡμετέρου λόγου ἀπαραιτήτος, παρατίθεμεν ἐνταῦθα ἕκ μόνου τοῦ προοιμίου τὰς διαφορὰς ἀμφοτέρων τῶν κειμένων.

ΕΚΔΟΣΙΣ

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΝ

Τοῦ αὐτοῦ Κυπρίου ἐγκώμιον	
εἰς τὸν μέγαν Εὐθύμιον, ἐπίσκοπον Μαδύτων, δι' αἵτησιν γραφέν	ἐξ αἰτήσεως γραφέν

(1) Ἐπὶ παραδείγματι, ἐν σελίδι 8-9 τῆς ἐκδόσεως μεταξὺ τῶν λέξεων «πατρίδα πρότερον» καὶ «καὶ τὰ τοιαῦτα», ἐλλείπουν δύο λέξεις «καὶ προγόνους», ἐν ᾧ ἐν τῇ βωσσιτικῇ μεταφράσει εὐρηται τὸ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου λείπον. Ὁμοίως ἐν σελίδι 27 μεταξὺ τῆς λέξεως «παρασυρόμενοι» καὶ τῶν ἐξῆς «μὲν τῷ πνεύματι» λείπει ἡ λέξις «ἐναρχόμενοι» ἀπαντῶσα ἐν τῇ μεταφράσει. Τοιαῦτα δὲν εἶναι σπάνια.

τοῦ ἡγουμένου ἱερομονάχου Μελετίου, προεδρεύοντος τῆς τῶν Μαδύτων μονῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ γεννήσεως.

... ἄλλοι ἄλλον τινα τῶν μακαρίων καὶ θεοφιλῶν καὶ θεοφιλῶν
 διὰ τὴν ἐξ ἀρετῶν πρὸς ἐξ ἀρετῆς
 εἰ γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους ὑπερβέβηκε τῷ χρόνῳ καὶ πολὺ μετ' ἐκείνους ὕστερον ἀνεφάνη τῷ βίῳ, ὅμως δ' ἄλλων οὐδεὶς ἦττον θεὸν ἐζήτησεν, ἀλλὰ καὶ σφοδρῶς ἠγάπησεν καὶ ἠκολούθησε, καὶ διὰ βίου παντός, εἰ καὶ τι ἔργον θεραπείας προήρατο, οὐ μόνον τῆς παρ' ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' εἰ τι ἐπ' ἀρετῇ τοῦδε τοῦ γένους καὶ λαμπροῖς κατορθώμασιν εὐφημίας εὐφημία
 ὅπου καὶ αὐτὸν θεὸς αἰωνίως δοξάζει πῶς ἂν αὐτῷ συστέλλοιτο καὶ μέγας ὑπερφυῆς ὁ παρά τῆς κτίσεως ἔπαινος; οὐ φαῦλον τινὰ προξενεῖν τὴν ὄνησιν, οὐδ' ἀκαταφρόνητον στήλην καλοῦ βίου, καὶ παράδειγμα τοσοῦτον κρυπτόμενον τέως εἰς μέσον παρόντος. Ἄλλ' ἐκεῖνο γε καὶ λίαν ἐπιτιμῆσεως ἄξιον ὅταν καὶ διὰ βίου παντός ἀγνά, μὴ προσκαιρα εἰς τοῦτο θρασέως καθήκομεν ἑαυτούς
 ἀνὴρ τῶν τοῦ Πνεύματος ἱερώτατος τᾶλλα καὶ θεόλογος καὶ μεγάλῳ εὐπρέπων ἀρ-

τοῦ Ἀθηκῶν ἱεροῦ Μελετίου, προεδρεύοντος τότε τῆς Μαδύτων ἐκκλησίας.

... ἄλλος ἄλλον καὶ θεοφιλῶν
 ἐξ ἀρετῆς
 ὑποβέβηκε πῶ
 ὕστερος ἀνεφάνη τῷ βίῳ, ὅ,τι δ' ὅμως ἦττον οὐδεὶς θεὸν ἐξεήτησεν, ἀλλὰ
 παντός, εἰ καὶ τις ἕτερος, θεραπεύειν προήρηται
 ἀλλ' εἰ τις
 εὐφημία
 ὅπου γὰρ αὐτὸν
 πῶς ἂν αὐτῷ τι φέροι μέγα καὶ ὑπερφυῆς ὁ παρά
 τὴν ὄνησιν, οὐδ' εὐκαταφρόνητον, στήλην καλοῦ βίου καὶ παράδειγμα τοσοῦτον, κρυπτόμενα
 ἄξιον, ὅτι
 παντός, ἀλλὰ μὴ πρόσκαιρα, εἰς τοῦτον θρασέως καθήκομεν ἑαυτούς
 πνεύματος, ἱερός τὰ τ' ἄλλα, καὶ θεός, καὶ δὴ καὶ μεγάλῳ εὐπρέπων ἀρ-

χειρωσύνης ὑψώματι τοῦ
 τολμήματος ἅπαν ἄλγος ἅπαν ἄχθος
 συγγνώμονά τε ἔσεσθαι, ὡς ἄρα ὡς ἄρα
 καὶ βίου, καὶ συμπαθῆ. Ἐπειδὴ καὶ ἔχομεν λόγου καὶ βίου, καὶ
 καὶ μεγαλόψυχός τις ἐν τῷ βίῳ συμπαθῆ ἐν τῷ βίῳ
 καὶ θεοῦ φιλανθρωπίαν καὶ καὶ οὐκίτητων καὶ θεοῦ
 τῆ μόνῃ φιλανθρώπῳ φύσει καὶ φύσει καὶ
 ἀπαρχῇ καὶ πηγῇ τῶν οὐκίτητων ἀπαθεῖ καὶ πηγῇ
 ἐγγύτερος γέγονεν καὶ ἐγγύτερον γέγονεν καὶ δύ-
 τῆ πάσῃ . . . ἐπικεκλήσθω καὶ νάμει τῆ πάσῃ καὶ
 παρέστω ἐκεῖνος μετὰ τῶν ἄλλων παρέστω (sc. ἡ χάρις ἡ ἐκείνου),
 θαυματουργοῦσθαι τὸ τὴν ὁδὸν ἐκεῖνο μετὰ τῶν ἄλλων θαυμα-
 ἡμῖν τοῦ λόγου καὶ προδεικνύναι τουργοῦσα, τὸ τὴν
 καὶ προεμμερίζειν καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ προεμμερίζειν
 ὡς οἶόν τε κατευθύνειν.

Οὕτως ἔχοντος τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου, βεβαίως ἡ ῥωσικὴ μετά-
 φρασις, καὶ ἄλλως ἐνιαχοῦ χωλαίνουσα, δὲν δύναται νὰ ᾔῃ πιστὴ
 καὶ ἀκριβής. Ἀλλὰ θὰ ᾔτο κατεσπευσμένον καὶ ἄδικον νὰ συμπερά-
 νωμεν ἐντεῦθεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦ πατρὸς Ἀρσενίου εἶναι οὐδενὸς ἄξιον
 καὶ ἀνωφελές. Οὕτω δύναται νὰ κρίνῃ μόνον ὁ μηδέποτε ὑποβληθεὶς
 εἰς τοιοῦτους κόπους, ὁ μηδέποτε δοκιμάσας, τίνας ἔχει δυσχερείας ἢ
 πρώτη ἀντιγραφὴ δυσαναγνώστου χειρογράφου, ἢ πρώτη ἐκδόσις ἀρ-
 χαίων συγγραφέων. Ἡ τελειότης τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων οὔτε εἶναι
 ἀπόλυτος οὔτε κατορθοῦται διὰ μιᾶς, καὶ τὸ πρῶτον βῆμα εἶναι πάν-
 τοτε σφαλερόν. Ἐὰν ἡ παροῦσα δευτέρα ἐκδόσις τοῦ ἑλληνικοῦ κει-
 μένου ὑπερέχη τῆς πρώτης, ἢ ὑπεροχὴ αὕτη τὸ πλεῖστον ὀφείλεται
 τῇ προηγηθείσῃ ἐργασίᾳ τοῦ πατρὸς Ἀρσενίου.

Ἡ εἰς παραγράφους διαίρεσις τοῦ λόγου δὲν βασιζέται ἐπὶ τοῦ
 κώδικος, γεγραμμένου συνεχῶς καὶ ἀδιακόπως, ἀλλ' ἐγένετο χάριν εὐ-
 κολίας, καὶ δὴ κατὰ τὰ διάφορα μέρη τοῦ ῥητορικοῦ λόγου καὶ τὰς
 ἀρχούσας ἐν ἐκάστῳ μέρει ἐννοίας. Ἔστι δὲ ἡ οἰκονομία τοῦ ἡμετέ-
 ρου λόγου τοιαύτη·

Α'. Πρόομιον, περιστρεφόμενον περὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐννοίας,

ὅτι ὁ ῥήτωρ οὐδεμιᾶς ἐστὶ μορφῆς ἄξιος, ὡς θέμα τοῦ λόγου αὐτοῦ
 λαβὼν τὸν Εὐθύμιον, ἄνδρα διαπρέψαντα μὲν ἐπ' ἀρετῇ καὶ δοξα-
 σθέντα τοῖς θαύμασιν, ἀκμάσαντα ὅμως ἐν χρόνοις μεταγενεστέροις
 καὶ κατὰ τοῦτο ὑπολειπόμενον τῶν πρότερον ἀναλαμψάντων ἀγίων.
 Θὰ ᾔτο ὁ ῥήτωρ ἀξιόμειπτος, ὡς τολμῶν νὰ ἐγκωμιάσῃ τοιοῦτον ἄν-
 δρα, εἰ μὴ ἔπραττε τοῦτο ἄκων, ὑπέκων ταῖς ἐπιμόνοις προτροπαῖς
 ἱεράρχου διαπρεποῦς, ἀξίου διαδόχου τοῦ ἐγκωμιαζομένου ἀγίου (α').

Β'. Μέρος πρῶτον, περιλαμβάνον τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τοῦ Εὐ-
 θυμίου μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ (β'-ιζ'). Μεταβαίνων ὁ ῥήτωρ ἀπὸ
 τοῦ προοιμίου εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος τοῦ λόγου, καὶ διὰ βρα-
 χέων ὑποδείξας ὅτι τὸν Εὐθύμιον ἔπαινον ἀποτελοῦσιν οὐχὶ ἢ κατὰ
 κόσμον εὐγένεια καὶ λάμψις ἐξωτερικὴ, ἀλλὰ κατορθώματα πνευμα-
 τικὰ (β'), ἀρχεται τῆς τούτων ἀφηγήσεως ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ
 Εὐθυμίου εἰς τὸ μοναστήριον καὶ ἀφιέρωσέως εἰς τὸν μοναχικὸν βίον
 (γ'), ἔπειτα δὲ διαγράφει ἐφεξῆς, πῶς ἐνταῦθα ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς
 διέπρεπε καὶ κατ' ἄλλας μὲν φυσικὰς τε καὶ ἐπικτήτους ἀρετὰς καὶ
 τοὺς πνευματικούς ἀγῶνας (δ'), μάλιστα δὲ κατὰ τὴν ταπεινοφροσύ-
 νην (ε'), πῶς ἔπειτα ἀπεμακρύνθη τοῦ μοναστηρίου, ἵνα ἐν τῇ ἀπομο-
 νώσει διάγῃ βίον αὐστηρότερον καὶ τραχύτερον (ς'), πῶς ἐντεῦθεν ἐκλήθη
 εἰς ἱερωσύνην καὶ τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα (ζ'-η'), καὶ τελευταῖον
 πῶς διήκνησε τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ἐκκλησίαν, ὡς ἀληθῆς ποιμὴν
 παρεχόμενος ἑαυτὸν χρήσιμον τῇ ἑαυτοῦ ποιμνῇ καὶ λόγῳ καὶ παρα-
 δείγματι καὶ ἔργοις φιλανθρωπίας πάσης καὶ τῇ τῶν θαυμάτων δυνάμει
 (θ'-ις'), μεριμνῶν μάλιστα καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἑαυτοῦ ἐκ-
 κλησίας, ὡς ἐστὶν εἰκάσαι ἐξ ὧν ἐπεχείρησε καὶ ἔπραξε μικρὸν πρὸ
 τῆς τελευτῆς αὐτοῦ (ιζ').

Γ'. Μέρος δεύτερον, περιλαμβάνον τὴν ἐν οὐρανοῖς παρά τῷ
 Θεῷ δόξαν καὶ μακαριότητα τοῦ Εὐθυμίου, μαρτυρουμένην ἐξ ὧν
 ἐνήργησε θαυμάτων μετὰ θάνατον (ιη'-κδ'), οἷα ἡ κάθαρσις τῆς λέ-
 πρας τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας ἐλαίου τοῦ ἀνωθεν τῆς θήκης αὐτοῦ καιομέ-
 νου λύχνου (ιθ'), ἡ θεραπεία τοῦ ἐκ Βυζαντίου πλουτοῦ ἀπὸ νόσου
 χαλεπῆς μύρω βλύζοντι ἐκ τῆς λάρνακος αὐτοῦ (κ'), ἀνάβλεψις γυ-
 ναικὸς τυφλῆς τῷ αὐτῷ μύρω (κα'), ἀναζώωσις τῆς ἐξηραμμένης
 χειρὸς ἀνδρὸς τῇ προσψάσει τῶν λειψάνων αὐτοῦ (κβ'), κατάπαυσις
 τοῦ τῆς θαλάσσης κλύδωνος τῇ ἐπιχύσει ἐλαίου ἐκ τοῦ λύχνου αὐτοῦ

(κγ'), και ἡ ἀπαλλαγὴ στρατιώτου ἀπὸ αἰχμαλωσίας τῇ ἐπικλήσει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ και παρουσίας καθ' ὕπνον (κδ').

Δ'. Ἐπίλογος (κε').

Ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Χάλκης μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1891.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥ ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΕΥΘΥΜΙΟΝ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΜΑΔΥΤΩΝ, ΕΞ ΑΙΤΗΣΕΩΣ ΓΡΑΦΕΝ
ΤΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΙΕΡΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΝΤΟΣ ΤΟΤΕ
ΤΗΣ ΜΑΔΥΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

α'. Ἐπιτιμᾶν δικαίως ἡμῖν οἶμαι τὸν ἀπάντων οὐδένα, εἰ, καθάπερ τινὲς τῶν πρὸ ἡμῶν, ἄλλος ἄλλον τινὰ τῶν μακαρίων και θεοφιλῶν ἀνδρῶν ὑπόθεσιν τῶν οἰκείων λόγων προέθεντο, και ἡμεῖς Εὐθύμιον τὸν πολὺν ἐν θαύμασι διὰ τὴν ἐξ ἀρετῆς πρὸς Θεὸν μίμησιν και οἰκείωσιν τοῦ παρόντος λόγου ποιήσομεν ἀφορμὴν. Εἰ γὰρ και τοὺς ἄλλους ὑποβέβηκε τῷ χρόνῳ και πολὺ μετ' ἐκείνους ὕστερος ἀνεφάνη τῷ βίῳ, ὅτι δ' ὅμως ἦττον οὐδενὸς Θεὸν ἐξεζήτησεν, ἀλλὰ και σφοδρῶς ἠγάπησε και ἠκολούθησε και διὰ βίου παντός, εἰ και τις ἕτερος, θεραπεύειν προήρηται, οὐ μόνον τῆς παρ' ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' εἴ τις ἐπ' ἀρετῇ τοῦδε τοῦ γένους και λαμπροῖς κατορθώμασιν εὐφημία και παρ' ἀγγέλων ἐστὶ, και ταύτης δίκαιος ἀπολαύειν ἐστὶ. Και οὐδὲ τοῦτο μέγα τῷ τετυχηκότι τοῦ μεζονος. Ὅπου γὰρ αὐτὸν Θεὸς αἰωνίως δοξάζει και τὴν δόξαν τοῖς ἔργοις δήλην καθίστησι, τοῖς καθ' ἡμέραν δηλαδὴ θαύμασιν, οἷς πολλάκις, ὡς δὴ τισι χαρακτῆρσι και ὑπομνήμασι, τὴν ἔχουσαν τοὺς ἐκλεκτοὺς πιστοῦται μακαριότητα, πῶς ἂν αὐτῷ τι φέροι μέγα και ὑπερφυῆς ὁ παρὰ τῆς

κτίσεως ἔπαινος; Οὐκ οὖν τοῦτ' ἐπιτιμητέον ἐστίν· ὅτι μηδὲ προσωπολήπτης ὁ Θεός, καθὼς περ ἠκούσαμεν, οὐδ' ἀφείς δοκιμάζειν τὰς πράξεις ἐξετάζει τὸν χρόνον, οὐδὲ τοὺς προσηληφότας τῶν ἄλλων μᾶλλον προκρίνει και δίκαιοι, τοὺς δὲ κατορθώσαντας μόνους, εἴθ' ὕστερον εἴτε πρότερον τὸ κατόρθωμα γέγονεν. Ὡν ἐκεῖνος τὰ πρῶτα γενόμενος ἔχει μὲν τὴν ἀξίαν ἐν οὐρανοῖς, ἔχει δ' ἂν και μάλα δικαίως και τὸν κατὰ δύναμιν ἔπαινον παρ' ἡμῶν, δύο δὲ τὰ κάλλιστα μετιόντων ἐκ τούτου, χρέος ἀπάντων δικαιοτάτον ἀποτινύναι χρεῶν, ἀρετῆν και τὴν τοῦ καλοῦ μοῖραν και φύσιν ἐγκωμιάζοντας, και δεύτερον τοῖς ὧδε τὸν νοῦν προσέχειν ἐθέλουσιν οὐ φαύλην τινὰ προξενεῖν τὴν ὄνησιν οὐδ' εὐκαταφρόνητον, στήλην καλοῦ βίου και παράδειγμα τοσοῦτον, κρυπτόμενα τέως, εἰς μέσον παράγοντας. Ἄλλ' ἐκαῖνό γε και λίαν ἐπιτιμήσεως ἄξιον, ὅτι τοῦ λόγου μᾶλλον ἡμῶν ἐταίροις προσήκοντος, τοῖς καθαρῶς δηλονότι και διὰ βίου παντός, ἀλλὰ μὴ πρόσκαιρα, και γλωτταν και νοῦν ἠγνισμένοις, ἡμεῖς τοσοῦτον ῥυπῶντες και μὴ τὸ τῆς Σοφίας ὑπειδόμενοι, οὐχ ὠραῖον εἶναι λεγούσης τὸν ἐξ ἀμαρτωλοῦ στόματος ἔπαινον, εἰς τοῦτον θρασέως καθήκαμεν ἑαυτούς. Διὸ και δοκῶ μοι μόνον οὐκ ἐπαισθάνεσθαι λέγοντος· «ἴνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα;» και· «τίς ταῦτα ἐξεζήτησεν ἐκ τῶν χειρῶν σου;» ἃ διὰ Ἡσαίου πάλαι και Δαυιδ τοῖς ἢ λόγον ἢ τι ἕτερον καρποφορεῖν ἀνάγκως ἀποτολμῶσιν ὀνειδίζει Θεός. Ὅθεν και ἀπέστην ἂν δεόντως τοῦ λόγου, χεῖρα θείας ἐπὶ στόματος, τὸ τῆς ἐπιτιμήσεως εὐλογον δείσας, εἰ μὴ μοι τις ἐτέρωθεν ἀνὴρ τῶν τοῦ Πνεύματος, ἱερός τὰ τ' ἄλλα και θεῖος, και δὴ και μεγάλης ἐμπρέπων ἀρχιερωσύνης ὑψώματι, οὐκ οἶδα τί μαθῶν ἢ τί δεξιὸν ἡμῖν συνειδώς, βίᾳ κατέχων ἐπέκειτο και πρὸς τὸν λόγον ὄθει, δύο ταῦτα καθυπισχνούμενος, βοηθεῖν και συναίρεσθαι ταῖς εὐχαῖς, και τὸ τοῦ τολμήματος ἅπαν ἄχθος εἰς ἑαυτὸν ἀναδέχεσθαι, και τρίτον προστιθεῖς τι και ἀπειλῆς, ὡς ἔτοιμον εἶναι μᾶλλον ἀσύγνωστα μὴ ἐπιχειροῦσιν ἐπιτιμᾶν, ἢ ἐπιχειροῦντας ἀξιούν κατακρίσεως· τὸν γὰρ ἐγκωμιαζόμενον φησι τῆςδε τῆς ἐγχειρήσεως ἔνεκεν, μόνον ἂν τῶν εἰς δύναμιν ἠκόντων οὐδὲν ἐλλίπωμεν, συγγνώμονά τε εἶσεσθαι, ὡς ἄρα και ἔχομεν λόγου και βίου, και συμπαθῆ· ἐπειδὴ και μεγαλόψυχός τις ἦν ἐν τῷ βίῳ και οἰκτιρῶν και Θεοῦ φιλανθρωπίαν μιμούμενος, και νῦν ἐτι μᾶλλον ἂν εἴη, ὅσῳ και τὸ σῶμα καταλεί-

ψας τῆς ταπεινώσεως ἐκδημῶν (1) ἐστὶ πρὸς Θεὸν καὶ τῇ μόνῃ φιλανθρώπῳ φύσει καὶ ἀπαθεί καὶ πηγῇ τῶν οἰκτιρμῶν ἐγγύτερον γέγονεν. Ταύτη δὲ καὶ θαρρούντως ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπιδιδόναι τῷ λόγῳ κελεύει καὶ δυνάμει τῇ πάσῃ ἐγχειρεῖν, πᾶμπρωτα τὴν ἐκείνου χάριν ἐπικεκλημένους συλλήπτορα. Καὶ γοῦν, ἐπειδὴ καὶ ὑπακούειν ἀνάγκη, ἐπικεκληθῶ καὶ παρέστῳ, ἐκείνο μετὰ τῶν ἄλλων θαυματουργοῦσα, τὸ τὴν ὁδὸν ἡμῖν τοῦ λόγου καὶ προδεικνύει καὶ προευμαρίζει καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπλανῶς ὡς οἶόν τε κατευθύνειν.

β'. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ἐπαινέταις νόμος, εἰς τινὰ σπουδὴν τοιούτων λόγων καθισταμένοις, πατρίδα πρότερον καὶ προγόνους καὶ τὰ τοιαῦτα, καθάπερ τι τῶν ἀναγκαίων καὶ ὧν ἄνευ οὐκ ἂν εὐφημία σταίη προσποριζομένοις, κρηπίδα δοκεῖν καὶ μάλα πρέπουσαν προῦφίστασαι τοῖς λόγοις, ἐπιλελησμένοις, ὡς ἔοικεν, ὅτι μὴ περὶ σωμάτων ἀπλῶς, ἀλλ' ἀνθρώπων ὁ λόγος αὐτοῖς, ὧν ἀληθῆς καὶ μόνος ἐπαινος, εἴ τι δύναιτο δεικνύει ὑγιᾶς ἔχουσαν τὴν ψυχὴν. Ἐγὼ δ' εἰ τῷ νόμῳ δουλεύσω καὶ τοιαύτην ὑποθήσομαι τὴν ἀρχὴν, παντάπασιν ἂν εἶην τοῦ εἰκότος ἀφεστηκώς. Οὐ γὰρ πατρίς ἐκείνῳ οὐδὲ πατὴρ οὐδὲ μήτηρ τὰ τοῦ κατὰ Θεὸν βίου προοίμια, ἀλλὰ τῆς μὲν μετανάστευσις, τῶν δὲ στέρησις καὶ παντελῆς ἀλλοτριωσις. Ὡστε ποῦ δίκαιον ἐκείνον ἐγκωμιάζοντας ἐκ τούτων τῆς εὐφημίας ἀπάρχεσθαι; Ἄμεινον οὖν ἐτέρωθεν ἐπιχειρεῖν, ὅθεν δηλαδὴ ἀκεῖνος προδεικνύει· προδεικνύει δὲ ὅθεν τὰ τὸν φθειρόμενον ἄνθρωπον συγκροτοῦντα παραδραμῶν, τοῦ κατὰ Χριστὸν οἰκοδομεῖν καὶ ἀνακαινίζεσθαι τὴν ἀρχὴν κατεβάλετο.

γ'. Ἄρτι τοίνυν οὕτω καθαρῶς τοῦδε τὴν τῶν παιδῶν ἡλικίαν ἀμείψαντος, τελευταῖον τὸν βίον ἄτερος τῶν γονέων αὐτῷ, ὁ πατὴρ ἢ δὲ γε μήτηρ, λιποῦσα διὰ ψυχῆς ἀνδρείαν καὶ γενναιότητα κόπτεσθαι χηρείαν καὶ μόνωσιν καὶ ὅσα δι' ἐρημίαν συμβαίνει ταῖς εἰς τοῦτο τύχης ἐλθούσαις δεινά, βουλευέται περὶ τοῦ παιδὸς προμηθέστερον ἢ κατὰ τὰς ἄλλας μητέρας καὶ ὑψηλότερον. Τοῦτο δ' ἦν ἀντιπεριστῆναι τὴν ὀρφανίαν αὐτῷ, οὐ μὲν οὖν τῷ ταῖς προτέροις ἀγνωμονῆσαι γάμοις καὶ δεύτερον ἀντισταγαγεῖν τῷ οἴκῳ νυμφίον, τῷ δὲ τὸν Θεόν, ὅς δὲ καὶ κριτῆς ἐστὶ καὶ λέγεται τῶν χηρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν πα-

(1) Οὕτως ἐν τῷ κώδικι «ἐκδημῶν» θὰ ἀπῆται 2 Κορ. 5, 8.

τῆρ, προσθήσασθαι τοῦ παιδὸς ἀντιλήπτορα. Ὄντως φιλόθεος ἐκείνη χήρα καὶ φιλόπαις καὶ ἀγαθὴ τεκνοτρόφος, οὕτω μεγαλοπρεπῶς διανοηθεῖσα περὶ τοῦ παιδὸς, καὶ μὴ φυσικῇ δουλωθεῖσα στοργῇ, μηδὲ σωμάτων ἔρωτας ἐπαινέσασα, μηδὲ τὸν υἱὸν ἀντὶ τοῦ πατρὸς οἰχομένου ὡς μόνον τῆς ζωῆς παραμύθιον ἔχειν ζητήσασα, ἀλλ' ἐκβαλοῦσα μὲν ἑαυτῆς, τῷ Θεῷ δ' ἐπιτρέψασα. Καὶ μοι δοκεῖ ταύτην, εἰ μὴ Παῦλος ὁ μέγας προσίστατο, κεφαλὴν γυναικὸς ὑπάρχειν τὸν ἄνδρα νομοθετῶν καὶ τῶν κατ' αὐτὴν πραγμάτων ἐκείνῳ τὴν κυρείαν ἀνατιθεῖς, κἂν νικῆσαι ταῖς ἐλπίσι καὶ τῇ μεγαλοψυχίᾳ τῆς τοιαύτης καρποφορίας τὴν τὸν μέγαν γεννήσασαν Σαμουήλ· νυνὶ δ' ἐμπόδιον ἦν ὁ ἀνὴρ. Καὶ ὡς ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, ἅμα τε τοῦτο ἦν καὶ ἅμα τὸ τέκνον αὐτῇ καταπιστεύει Θεῷ. Βραχὺς γὰρ ὁ μεταξὺ χρόνος, καὶ τὸ Βυζάντιον, ἢ τῶν ἄλλων ὑπερκειμένη πόλις, εἶχεν αὐτὴν περὶ ζήτησιν φιλοσόφων ψυχῶν φροντιστηρίου σπουδάζουσας. Καὶ τὸ μάλιστα τοιοῦτον ὡς τάχιστα δειξάντος αὐτῇ τοῦ Θεοῦ, ἐνταῦθα προσάγει καὶ καθιεροῖ, μὴ τὸ νέον δεῖσασα τῆς ἡλικίας, μὴ τὴν μετὰ ταῦτα προαίρεσιν εἰς ὃ ποτε φανήσεται ῥέπουσα, μηδ' ἄλλο μηδὲν παθοῦσα μικρόψυχον, τὸ δὲ πᾶν τοῦ μέλλοντος θαρρήσασα τῷ Θεῷ, τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας μηδέποτε καταισχύνοντι.

δ'. Φιλομαθείας μὲν οὖν ὡς εἶχεν ἐκείνος καὶ φιλοπονίας, καὶ ὡς ὀξὺς ἦν μαθήματα παραδέχεσθαι, κάλλη τε γραμμάτων ὡς μεθ' ὑπερβολῆς ἔγραφε καὶ τὴν ἄλλην δεξιότητα ὡς πολὺς ἦν καὶ τῶν κατ' αὐτὸν ἐκράτει παρὰ πολὺ, μὴ πάνυ τι πρὸς τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς τελουῦντα προθέσεως, λέγειν ἀφίημι· ἀλλ' ὅποσον πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ μοῖραν ἐπέδωκεν, ἤδη τὸν τοῦ Κυρίου ζυγὸν ἐκ νεότητος ἄρας καὶ τῶν θειοτέρων τῆς ἀρετῆς ἀψάμενος παιδευμάτων, ἐν ἀσημάντῳ τῇ τῆς ψυχῆς ἐτι ταῦτα δεχόμενος χῶρα καὶ ἀτυπώτῳ κιβδήλου παντὸς χαρακτῆρος, διδάσκει μὲν ἐκ τῶν τοῦ Κυρίου παραβολῶν ἀγαθὴ γῆ, πρὸς ἣν καὶ ἡ τοῦδε ψυχὴ σφόδρα παρείκαστο, εἰς ἑκατὸν ἐξ ἑνὸς γεωργοῦσα καὶ καρποφοροῦσα, καὶ ἡμεῖς δὲ, καθόσον ἔξεστι, δῆλον ποιήσομεν, εἰ καὶ καθάπαξ, ὡσπερ ἄλλῳ τινὶ δυσχερὲς ζηλωσαι καὶ τοῦτον τὸν τρόπον καρποφορῆσαι, οὕτω κάμοι διηγῆσασθαι. Οὕτω τρυφὴν ἤδει καὶ ἡδονὴν, καὶ τῷ Θεῷ φόβῳ στοιχειούμενος ἦν. Οὕτω σαρκὸς ἐνοχλοῦσης ἤσθετο, καὶ νηστεία συνείχετο καὶ σκληραγωγία, τῇ δικαιοσύνῃ καὶ πρὸ τῆς ἀμαρτίας δουλούμενος. Οὕτω τὰ

σκιρτήματα παρῆν τῆς νεότητος, καὶ ὑπωπιασμοῖς ἐτήκετο σῶμα-
τος, ἀγρυπνίαις τε αὖ πρὸς τούτοις καὶ καμάτοις μυρίοις καὶ ὅσοις
δή τισιν ἄλλοις συμφερόντως ὁ χοῦς συστελλόμενος καθυποκλίνει τῷ
πνεύματι, θεῖα μοῖρα καὶ πόσις Θεοῦ καὶ τῷ τῆς ἐν οὐρανοῖς κληρονο-
μίας ἔρωτι πρὸς ταῦτα φερόμενος. ὦ νεότητος, γήρως πολυχρονίου
τιμιωτέρας! ὦ νεότητος, ἡγεμονικῶ πνεύματι στηριζομένης καὶ τῶν
παθῶν καθυπερτερούσης καὶ ἀκλινῶς ὀδευούσης πρὸς τὸ καλόν! ὦ
σώματος ἀπαλότητος, ἀσκητικοῖς πόνοις ἐπὶ τοσοῦτον ἐγγυμνασθεί-
σης, ὡς οἶσθαι μόνην τρυφήν τὴν ταλαιπωρίαν, καὶ ἄνεσιν καθαρὰν
τὴν τοῦ σώματος κάκωσιν. Τοῦτο γὰρ ἡμῖν καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἄλλους
τῆς διαίτης παρηλλαγμένον παρίστησιν, τῶν μὲν διὰ μιᾶς τροφῆς
ἀπτομένων ἔστιν ὅτε καὶ δις τῆς αὐτῆς, τοῦ δὲ δι' ὄλων ἐπτὰ δις
μὲν οὐδὲ τρις ὄλου τοῦ ἔτους, ἀπαξ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· τοῦτο δ' αὖ
δηλοῖ καὶ τὸ πάσαις ταῖς χρεῖαις, ὅπου γε πόνων ἔδει, προθυμώτατα,
καὶ μὴ κεκλημένον, ἐφίστασθαι. Κήπου μὲν γὰρ ἐπεμελεῖτο λαχά-
νων, ἐπαντλῶν ἐκ φρέατος· μαγειρείῳ παρῆν, τὴν δυνατὴν τοῖς ἐκεῖσε
διαπονουμένοις παρέχων βοήθειαν· ὅπτανεῖον αὐτὸν εἶχεν τοῦ εἰς
χρεῖαν ἤκοντος ἐτοίμως συνεπιλαμβανόμενον· τραπέζαις ἐφίστατο· νο-
σοκομείῳ καθυπηρετεῖτο, νοσοῦσιν, ὡς οἷός τ' ἦν, ἐπικουρῶν· πᾶσι παρῆν
βοηθός, καὶ πάντες δεξιῶ καταπολαύειν ὠμολόγουν ἐκείνου, οὐμενοῦν
κατ' ὀφθαλμοδουλίαν, ὡς ἀνθρώποις ἀρέσοντος, ὃ τάχ' ἂν ὑπολάβοι
τις τῶν ἀτόπων καὶ μοχθηρῶν, ἀλλ' ὡς ἐργαζομένου τῷ Κυρίῳ, παρ'
οὐδὲ καὶ πάντοτε δυναμούμενος τῶν πόνων ὑπῆρχεν ἀνώτερος. Πῶς
γὰρ ἐν ταύτῳ καὶ ἀνθρώποις ἤρεσκε, τί τοῦτο; Παῦλος καὶ ταῦτο
νομοθετεῖ, εὐαρέστους εἶναι καὶ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις καὶ ἀλλήλοις χα-
ρίζεσθαι, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἡμῖν ἐχαρίσατο. Τὴν δ' ἐπὶ ταῖς ἱεραῖς
τῶν βιβλίων σπουδὴν καὶ μελέτην μικρὰν μὲν ἴσως ἐρεῖ τις καὶ βρά-
χεις ἔχουσιν τοὺς ἰδρωτάς τῳ μικρὸν τῶν ἄλλων ἀνίσθαι πόνων,
κἂν ὑπὲρ πρεσβυτέρους ἐκείνον ἦν συνετίζεσθαι διὰ τὴν τῶν θεῶν ἐν-
τολῶν ἐκζήτησιν καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἐντὸς ὀφθαλμῶν, ἣν ὁ θεῖος
ἐνήργησε νόμος, καλῶς ὑπ' αὐτοῦ τηρούμενος, καὶ τὸ σοφίας μᾶλλον
θεῖα τινὶ φύσει καὶ οὐ νόμῳ τῆς κάτω παιδείσεως ἄπτεσθαι. Ἄλλ' οὖν
ἢ πρὸς τὰς εὐχὰς ἐγρήγορσις καὶ πρὸς τὰς συνάξεις ἀπάντησις, ἢ δὲ
πρὸς τὸ παραρριπτεῖσθαι ἐν οἴκῳ Κυρίου ἔφεσις καὶ σπουδὴ, ἢ δ' ἐν-
ταῦθα στάσις πολὺ τὸ ἀπαράκλητον ἔχουσα, οὐ καλέδρα τὸ ταύτης

συνεχὲς παραμυθουμένου, οὐκ ἐπὶ θάτερα μετοκλάζοντος, οὐκ ἄλλο τι
μετιόντος, οἷς παρακαλοῦνται κάμνοντες ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐφ' ἐνὸς ἐρρι-
ζωμένου κατὰ τὰς στήλας, αἱ παντάπασιν ἀκίνητοι τὸ καθ' ἑαυτὰς
μένουσιν ἐξ ἀψύχου τῆς ὕλης ὑπάρχουσαι· τί σοι ταῦτα δοκεῖ; Οὐ
τῆς διὰ Χριστὸν βιαστῆς καὶ κατηναγκασμένης ζωῆς μεγάλη τεκμή-
ρια; Καὶ ταῦτα καίπερ τοιαῦτα δοκοῦντα τοῖς ἄλλοις, ὡς κατορ-
θῶσαι τοῦ παντός δυσχερέστατα, περὶ ἐλάττονος ἦν ἐκείνῳ λόγου, καὶ
τῳ μέχρι τούτων ἱσταμένῳ περαιτέρω δὲ μὴ προβαίνοντι σεμνὸν οὐδὲν
οὐδὲ λαμπρὸν ἔχοντα· μηδὲ γὰρ εἶναι ταῦτα τοῖς σπουδαίοις σκοπὸν,
ἀλλὰ φέρειν πρὸς τὸν σκοπὸν, καὶ προοδοποιεῖν μὲν καλῶς εἰς ἀρε-
τήν, ὡς περ τινὰ στοιχειώδη παιδεύματα, ἀπολείπεσθαι δ' ὅμως αὐ-
τῆς, ὅποσον δὴ καὶ τοῦ τέλους τὰ τοῦ τέλους ἕνεκα παραλαμβάνο-
μενα. Ὅθεν καὶ πρὸς τοὺς καλοὺς τῆς θαυμασίας ταύτης ρίζης βλέ-
πων καρπούς, οὓς δὴ καὶ Παῦλος τοῦ πνεύματος ὀνομάζει καρπούς,
τούτων ἐφίετο καὶ πρὸς τούτους τὴν ἄπασαν συνῆγε σπουδὴν καὶ φι-
λοπονίαν, καὶ μέντοι λαμπροὺς οὕτω προὔβαλλετο, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις
ἕτερος τῶν τὰ ἱερὰ φιλοσοφησάντων. Τίς γάρ, ὡς ἐκεῖνος, ἐν ἁγια-
σμῷ τὸ ἴδιον σκεῦος ἐκτήσατο; Τίς ὅπλα δικαιοσύνης τὰ μέλη παρέ-
στησε τῷ Θεῷ; Τίς ἀγνεία καὶ σωφροσύνη τοσοῦτον οὐ τὸ σῶμα μόνον
ἐκόσμησεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν, τῳ μέχρι νοήματος μὴ ἐφιέναι
ταῖς ἡδοναῖς, μηδὲ κλέπτειν καὶ ψεύδεσθαι τὸ μέγα τῆς σωφροσύνης
ὄνομα τῇ πρὸς τὰς ὀρέξεις συγκαταθέσει; Τίς μᾶλλον φιλόανθρωπος
ἦν καὶ σπλάγχνα οἰκτιρῶν ἐνεδέδυτο; Τίς χρηστότητα καὶ ἀγαθω-
σύνην; Οὐκ οὖν οὐθ' ἕτερός τις, ὡς οὗτος, ἐνηφεν αἰεὶ, καίπερ τὸ σῶμα
κατατριβόμενος πόνοις, οὐτ' αὖ προσήχετο καὶ πρὸς Θεὸν ἀνετεί-
νετο. Καὶ γὰρ ἐδόκει τὴν διάνοιαν καὶ μετὰ τῆς ἔξωθεν ἀσχολίας
μάλιστα συνάγειν καὶ ὅλος τῆς ἐνδον ἐργασίας γίνεσθαι· ἐδόκει δ' αὖ-
θις καὶ τὸν νοῦν τοῦ ὀχήματος ὡς περ ἀνακεχωρηκότα κεκτῆσθαι καὶ
καθ' ἑαυτὸν πεφυκότα, τῳ τοῦ σώματος καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸ μηδὲν
δοκεῖν ἐπιστρέφεσθαι, μηδὲ συγκινουμένοις κινεῖσθαι κατὰ τὸν ἀδα-
μάντινον τοῦ κράματος δεσμόν, ἀλλ' ἀκινήτως ἵστασθαι πρὸς τὸ μόνον
ἀκίνητον. Ὁ γὰρ αὐτὸς καὶ πρακτικὸς ἦν, οὐδένα πόνον σῶμα-
τος παραιτούμενος, καὶ οὐράνιος τὴν ψυχὴν, ὡς περ περὶ τὴν ταύτης
καὶ μόνης ἀνοδὸν τὸ σύμπαν τρέπων τῆς ἀσχολίας. Ἀοργησία (1) δὲ

(1) «Ἀοργησίαν» ἔχει τὸ χειρόγραφον· ἀλλ' ὁ νοῦς ἀπαιτεῖ προδήλως ὀνομαστικὴν.

καὶ τὸ μηδὲν ἰταμόν μηδὲ πικρὸν ἐκ τοῦ ἥθους ἔχειν προσμαρτυρεῖ μὲν καὶ τὸ ἐκ φύσεως ἄπλαστον, παραπλησίως Ἰακώβ τῷ πατριάρχῃ προσυπέρξαν αὐτῷ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ χρῆμα τῆς ἀγάπης, κατ' ἐξαιρετόν ἀγαπηθὲν ἐκείνῳ, πραῦν, ἀόργητον, συμπαθῆ, πάντα στέγοντα, πάντα χρηστευόμενον ἐναπέδειξεν, ὡς μηδὲν ἔλαττον ἔχειν ἐν τούτοις Ἀβραάμ. καὶ Μωϋσέος (1) καὶ Ἰωβ καὶ Δαυίδ, τῶν διαβεβοημένων ἐπὶ πραότητι. Ἐσκωψε γὰρ ἐξ αὐθαδείας, ἢ πεφιλονείκηκεν, ἢ βαρέως ἐξ ἀπεχθείας προσηνέχθη, ἢ διελοιδορήθη πρὸς οὐδένα οὐδέποτε, ἡμέρως δὲ δι' ἀνεξικακίαν πρὸς πάντας ἐώρα· κἄν τις ἔτυχεν ἐπηρέασας ἢ καὶ παραλυπήσας, ἔμενεν ὁ αὐτός, οὐδαμῶς τὴν διάθεσιν ἀλλοιούμενος. Ὡστ', εἶπερ θαύματος ἄξιον τὸ τοῦ λέγοντος, ἐταράχθη καὶ οὐκ ἐλάλησα, ποῦ ποτε τὸ τοῦδε θήσεις, ὅς μηδὲ τὴν ἀρχὴν εἰς ψυχὴν τὴν ταραχὴν παρεδέχετο, κύριος ἀληθῶς, ὡσπερ τῶν ἐκ τῶν αἰσθήσεων, οὕτως καὶ τῶν ἐνδον κινήσεων ἐκ φιλοσοφίας γενόμενος; ταύτης δὲ λέγω φιλοσοφίας, τῆς κατὰ Θεὸν καὶ ἡμετέρας, τῆς οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου καὶ ψυχῆς καθάρσει συνισταμένης, ἢ καὶ τοὺς ἰδίους ἐραστὰς μεγαλοψύχους καὶ ἀπαθείς ἀπεργάζεται, οἷς καὶ ἡ δύναμις ἐν ἔργῳ μάλιστα, οὐχὶ δ' ἐν λόγῳ κομψῷ καὶ πεφυσιωμένῳ.

ε'. Ἀλλὰ γὰρ ὡσπερ ἐπελαθόμην τὴν ἐκείνου ταπεινοφροσύνην εἰς μέσον πάλαι προενεγκεῖν, τὸν μέγαν Εὐθυμίου κόσμον καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐπίσημον, τὴν μητέρα τῶν ἀρετῶν, τὴν τῶν μεγίστων παθῶν καθαιρέτιν, τὴν τῆς θείας χάριτος ἐφελκυστικὴν καὶ ἐπαγωγόν, τὴν καὶ ἀρχὴν αὐτῷ γεγονουσίαν καὶ θεμέλιον τῶν καλῶν, ἐφ' ἑαυτῆς οἷον τὴν ἔπασαν οἰκοδομίαν ἀναδεχομένην τῶν ἀρετῶν, τὴν δ' αὐτὴν καὶ μέσην καὶ τελευτήν, τῷ τε πάντα καλῶς συνδεῖν ἑαυτῇ καὶ συνέχειν καὶ τῷ καρπὸν ὡσπερ τινὰ φαίνεσθαι τῇ κατ' ἀρετὴν βιοτῇ· ἥτις αὐτόν, τσαύτη τις οὔσα, ἤρκεσεν ἂν καὶ μόνη συμπολίτην καταστήσῃ καὶ συνόμιλον τῶν ἀγγέλων, εἰς οὐρανοὺς ἀναγαγοῦσα καὶ Θεῷ οἰκειώσασα. Ἐκείνος γὰρ ἦν καὶ ὁ πάντων ἀρετῆ διαφέρων καὶ ὁ πάντων φαυλότατος ἑαυτὸν διὰ μετριοφροσύνην ἠγούμενος, ὁ πάντων πλουσιώτατος τὸν τοῦ πνεύματος πλοῦτον καὶ ὁ πάντων πενέστατος διὰ πτωχείαν πνευματικὴν, ὁ μηδένα κατακρίνων καὶ ἐν

ἑαυτῷ κρίνων αἰεὶ μηδενὶ τιθέναι σκάνδαλον μηδὲ πρόσκομμα. Οὐ γὰρ ἐώρα πρὸς τοὺς πλησίον καὶ αὐταρκες ἠγεῖτο τούτων ὅποσονοῦν ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἀγῶσι κρατῶν, οὐδὲ πρὸς ἕτερον ἔκρινε τὸ κατορθούμενον καὶ τῷ τύφῳ χῶραν ἐντεῦθεν παρεῖχεν, ἀλλὰ πρὸς οὐρανὸν μόνον καὶ τὸν ὄρον βλέπων τῆς ἀρετῆς ὡς πρὸς σκοπὸν, ταῦτα δὲ ταῦτα καλῶς ἔθει, μηδὲν τὸ σύνολον ἐνδιδούς, τῶν μὲν ὀπισθεν, εἴ τι καὶ κατάρθωσεν, ἐπιλανθανόμενος, ἐπεκτεινόμενος δὲ τοῖς ἔμπροσθεν, ἀνθαμιλλώμενος μὲν πρὸς οὐδένα, ἵνα καὶ καύχημα κτήσεται, πρὸς ἑαυτὸν δὲ ἀνταγωνιζόμενος, οὐ πρὸς τινὰ γενέσθαι χρηστὸς ἢ σπουδαῖος, ἀλλ' ἀπλῶς, ἐπειγόμενος. Ὅθεν καὶ τοῦ τρέχειν αἰεὶ χῶραν ἑαυτῷ καταλειψοῦν κατανοῶν, καὶ τὴν ὅποσονοῦν ἀπόλειψιν τοῦ παντός διαμαρτίαν οἰόμενος, τοσοῦτον ἐκέκτητο τρέμον τὸ φρόνημα καὶ κατὰ πολὺ δεδοικός, ὅσον οὐδ' ἂν τις τῶν ἄρτι πρῶτον ἐπιστρεφόντων ἐξ ἁμαρτίας καὶ τῷ μηδὲν ἑαυτοῖς συνειδέναι χρηστὸν κατορθώσασι σφοδρότατα πληττομένων τῇ μετανόῃ καὶ συντριβομένων. Τούτου δὲ χάριν πολὺ τι παρ' ἐκείνῳ τὸ χρῆμα τῆς ἀτυφίας, πολὺ δὲ καὶ τὸ περὶ τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα ἐπτοῆσθαι, καίπερ τὸν φόβον ὑπερναβεβηκότι καὶ μόνως ἀγάπῃ πρὸς αὐτὸν κινουμένῳ; Διὰ τοῦτο οὐχ ὑψώθη, οὐδ' ἐμετεωρίσθη, οὐδ' ἐν μεγάλοις πεπόρευται, οὐ μόνον ἀδηλία μέλλοντος καὶ τῷ τοῦ χόος ἀστάτῳ καὶ ἀνωμάλῳ καὶ ὀλισθηρῷ συστελλόμενος, ἀλλ' ὅτι καὶ τῆς ὑπερηφανίας κρατούσης ἐν κακίᾳ τῶν ἄλλων παθῶν, καλόν, ἔχοντας περὶ τὴν ἐναντίαν καὶ ταπεινουμένους, εὐμενῆ κτᾶσθαι τὸν ὀμνύοντα κατὰ τῆς ὑπερηφανίας Ἰακώβ καὶ τοῖς ὑπερηφάνοις ἀντιταττόμενον Κύριον. Ἀντὶ τούτων αὐτῷ καὶ πλουσία χάρις ἐπεμετρεῖτο καὶ περιουσία Θεοῦ φωτὸς ἐγένετο· ὃ δὲ τεκμήριον εἶναι τῶν γνησίως ἀρετῆν μετιόντων ἀκούομεν. Ὑπὲρ δὲ τούτου καὶ τὸ ἀφρονήτῳ διαμεμενηκέναι μόνῳ τῷδε σχεδὸν τῶν ἐν μέσῳ στρεφομένων καὶ κατορθούντων συμβέβηκε, τοῦ ἐπισκοῦς καὶ συντετριμμένου καὶ ὑποπειπωκότος συστῆναι τὸ πάθος ἀπείργοντος. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει. Ὅντων δυεῖν τούτοις ἀκριβῶς ὑπεναντίων ἀλλήλοις, τύφου καὶ μετριοφροσύνης, τῇ μὲν, ἅπαν ἐπηρείας καὶ βασκανίας εἶδος ἀποσκευαζομένη, εὐνοίαν καὶ στοργὴν συμβαίνει παρὰ πάντων ἐφέλκεσθαι, τῷ δὲ τούναντίον ἅπαν ταχέως ἂν ἐρεθίσαι καὶ τοὺς λίαν ἀπαθείς καὶ τὸν τρόπον ἀγαπητοὺς πρὸς ἀπέχθειαν, ἐπειδὴ καὶ πάντες ἐπίσης πεφύκασι πρὸς τόδε δυσχεραίνειν τὸ ἥθος,

(2) Οὕτως ἐν τῷ κώδικι ἀντὶ τοῦ συνηθούς Μωϋσεώς.

καὶ πάντες παραπλησίως ἀλαζονείας καὶ τύφου φιλοῦσι κατηγορεῖν, εἴτε τις ἐλεύθερός ἐστιν, εἴτε καὶ τῷ πάθει δεδούλωται. Οὐκ οὖν ἐκεῖνος τῶν κατηγορουμένων διὰ τὸ πάθος ἢ τῶν ἀπεχθανομένων ἦν, ἀλλὰ σοφὸς ὢν καὶ νοῦν ἔχων Χριστοῦ, τοῦ ταπεινώσαντος ἑαυτὸν μέχρι θανάτου, μετὰ Χριστοῦ, τοῦ τὸν κόσμον νικήσαντος, ἐνίκᾳ τὸν ἀντικείμενον καὶ κατέβαλλεν, ὁμοίως αὐτὸν πλήττων καὶ τοῖς κατορθώμασι καὶ τῷ μηδὲν φρονεῖν ἐπὶ κατορθώμασι. Τοῖς δ' αὐτοῖς καὶ ἀνθρώπους εἴλεκε πρὸς εὐνοίαν, καλῶς κηλουμένους ὑπὸ τῆς ἀρετῆς. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταύτη.

ς'. Τὸ δ' ἐξῆς ἔργον ἐκείνου τί ἄρα καὶ φήσει τις εἶναι τὸ πρῶτως κινήσαν; πότερον τὴν καλὴν ἀπληστίαν ἐκείνου καὶ τὸ διὰ Χριστὸν φιλόνηκον τῆς ψυχῆς, ἢ τὴν ἐλκτικὴν τῶν θείων ἐρώτων ἰσχύν; Πλὴν ὁπότερον τὴν αἰτίαν ἔχει, τοσοῦτον ἐκεῖνον ἔχει κινήσαν, ὥστε μὴ ἀγαπᾶν τοῖς ἐνοῦσι, καίπερ τὸν ὑψηλὸν ἐκεῖνον καὶ ἠκριβωμένον ἐφ' ὅλοις ἔτεσι τριάκοντα μετιόντα βίον, μηδὲ τῷ παρόντι τρόπῳ τοῦ κέρδους ἀρκεῖσθαι, ἀλλ' ἐρᾶν καὶ βίου τοῦ ἡσυχωτέρου καὶ τῆς ἐκ μέσου ὑποχωρήσεως, πάντως ἐπὶ μείζοσι πόνοις καὶ σκληροτέρᾳ διαγωγῇ. Ἐντεῦθεν καὶ νόμου κειμένου τοῖς μοναχοῖς καὶ καλῶς τηρουμένου τοῖς γε ἀξίως περιπατοῦσι τῆς κλήσεως καὶ μὴ μέχρι τοῦ τρίβωνος τὴν ὑψηλὴν ταύτην ὀριζομένοις φιλοσοφίαν, πάντα, καὶ μικρὰ καὶ μείζω, προτρεπόντων μὲν τῶν πνευματικῶς προτεταγμένων, ποιεῖν, ἀποτρεπόντων δέ, μὴ ποιεῖν· εἶναι γὰρ αὐτοῖς ἀνάγκη, ὥσπερ ἄλλην τινὰ τῶν ἀρετῶν, καὶ τὴν ὑπακοὴν πρεσβεύειν, τὴν δ' αὖ ἐναντίαν καὶ κρίνειν καὶ κατακρίνειν· οὕτως ἔχοντας τοῦ νόμου, σκοπῶμεν εἰ, καθάπερ ἐν τῷ πρόσθεν αἰεὶ, οὕτω καὶ τότε φυλάξας αὐτὸν φαίνεται. Ἀνεχόμενος μὴδ' ἐν τούτῳ τῷ μέρει τοῦδε παραβάτης ἀκοῦσαι καὶ ἀνυποταξίου γραφὴν ἀπενέγκασθαι, πρόσσεισι τῷ τοῦ φροντιστηρίου καθηγεμόνι τὸν τ' ἀναπειθόντα λογισμὸν αἰρεῖσθαι τὴν ἡσυχίαν ἀνακαλύπτων καὶ δύο ταῦτα δεόμενος, αὐτὸν διακρίναι τὸν λογισμὸν, εἰ ἔργον εἰ συμφέρει προβῆναι αὐτόν, καὶ διακρίναντα προτρέψαι τὴν μόνωσιν· μὴ γὰρ ἂν, μὴ προτρέψαντος, αὐτόν ποτε διώκειν ἐπιχειρεῖν· καὶ οὕτως εἰπὼν καὶ διαπεπραγμένος, καὶ οὕτω παρ' ἐκείνου, καλῶς τὸ ἐσόμενον κέρδος ἐξεπισταμένου καὶ κωλύειν οὐκ ἔχοντας, τὸ ἐνδόσιμον εἰληφῶς, οὕτως ἤδη καταλαβεῖν καὶ τὸν ἐν καλῷ τῆς ἡσυχίας χῶρον ἐπέιγεται, ὡς τινος βεβαίως ἐνταῦθα κρυ-

πτομένου μέλλων ἐπιτυχεῖν θησαυροῦ, ὑπερβάλλων, οἶμαι, τῇ προθυμίᾳ τῆς παρουσίας ὁδοῦ καὶ τὴν ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν διψητικωτάτων ἐλάφων σπουδῆν.

ζ'. Ὡς μὲν οὖν ἐπέτυχεν ἐκεῖσε γενόμενος καὶ τῆς ἐλπίδος ἀξίως ἔπραξεν, ὑπερβαλὼν ἐν ἰδέᾳ πάσῃ καλοῦ, περιττὸν διεξιέναι, πρόρωθεν τὸ μέτρον βοῶντος τοῦ πράγματος. Ὅπου γὰρ ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ, πολλῶν, ὡς εἰκός, γέμοντι τῶν προσκομιμάτων, τοσοῦτον ἐξέλαμψεν, πόσον τι χρὴ νομίζειν αὐτὸν ὑπερᾶραι, πρὸς τὸν καθαρεύοντα τούτων μεταχωρήσαντα; Πλὴν τετραετίαν ὅλην τῆς ἡσυχίας ἐχούσης αὐτόν, ἐκεῖνα πάντως ἐργαζόμενον, ὅσα μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτὸν καταστήσαντα ἔχει, διανοούμενον δὲ καὶ μέχρις αὐτῆς παρελεύσεως ἔχεσθαι τῆς μονώσεως, καλεῖ Θεὸς ἐπὶ προστασίαν λαοῦ, ὁ καὶ παρ' ἐκάστου τὴν τῶν ἄλλων ὠφέλειαν καὶ οἰκοδομὴν ἀπαιτῶν καὶ τὴν ἡμῶν πρὸς τὰ ἴδια πρόβητα πρόνοιαν σημεῖον τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης ποιούμενος, ὁ καὶ Μωϋσῆν ἐκ τοῦ ἔρους καὶ τῆς ἐρημίας εἰς δημαγωγίαν καλέσας, καὶ Δαυὶδ ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων εἰς βασιλείαν ἀναλαβὼν, καὶ Πέτρον ἐκ τῆς τῶν ἰχθύων ἀγρᾶς εἰς μαθητείαν, καὶ Παῦλον εἰς ἔθνῶν διδασκαλίαν ἐκ τοῦ διωγμοῦ, καὶ ἄλλον ἄλλοτε πρὸς ἄλλην τῶν οἰκονομιῶν κατὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστον καὶ πρόνοιαν καὶ πρόγνωσιν, καθ' ἣν ἐπιτάττει μὲν ἐξ ἡμερῶν ἀρχαίων, ὡς Ἰσαίας φησὶν, ἐπιδείκνυσι δὲ ἐν ἐσχάτοις, ἠνίκᾳ πάντως ἕκαστον βέλτιον ἔξει ἐπιδεικνύμενον· καὶ καλεῖ, διακόνῳ κερημένος τῆς κλήσεως τῷ τηνικαῦτα τῆς κατὰ Πείρινθον (1) ἐκκλησίας προβεβλημένῳ, ἀνδρὶ τὰ πρῶτα γνωρίζομένῳ τῶν ἐπισκόπων, καὶ διὰ τὴν καθέδραν μὲν ἱκανῶς τῶν ἄλλων προτεταγμένῳ, πολὺ δὲ μᾶλλον διὰ τὴν περὶ τὸ καλὸν προαίρεσιν καὶ σπουδῆν, ἣν σαφῶς αὐτῷ καὶ ἡ παροῦσα διακονία καὶ πράξις προσμαρτυρεῖ. Ἐκαμνεν μὲν γὰρ αἰεὶ περὶ ζήτησιν ἀνδρός, ὅς ἂν γένοιτο τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ καὶ ποιμνῆ καλοῦ βίου παράδειγμα, ἔργον πάντως ἀρίστου διδασκάλου καὶ ψυχῶν οἰκονόμου δεικνύς, μὴ ψευδομένου τὴν προσηγορίαν, μηδὲ βασκαίνοντος, μηδὲ φιλοδοξίας πάθει νενικημένου· θερμότερον γὰρ ἢ κατὰ τοὺς ἄλλους τοῦ ποιμνίου κηδόμενος, οὐκ ἀρκεῖν (2) ἠγεῖτο τὸ καθ' ἑαυτὸν ἀνύτειν τὸ σπουδαζόμενον, καὶ ταῦτα

(1) Οὕτως ὁ κώδιξ ἀντὶ τοῦ συγγήθους « Πείρινθος ».

(2) Ἐσφαλμένως ἐν τῷ κώδικι « ἀργεῖν ».

λόγω και βίω διαπρέπων, και ικανώτατος ὧν αὐτός ταῦτα παιδεύειν, ἐξ ὧν ἂν ἀνθρώπων ὠφελοῖντο ψυχαί· ἀλλ' εἰ μὴ και ὑπερόριόν ποθεν ἐπιζητήσας φέροι παράδειγμα, πολὺ τι τοῦ σκοποῦ και τῆς προθέσεως ἐνδεῖν ὑπελάμβανε· και δῆπου τὸ Βυζάντιον, οὕτω δεῆσαν, καταλαβὼν τῷ τε μοναστηρίῳ παραβαλῶν, ὁπότε τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἔκρυπτε θησαυρόν, προφάσει μὲν τοῦ τὸν ἀδελφὸν ἐπισκέψασθαι· ἦν γὰρ αὐτῷ τῶν ἐνταῦθα καλῶς ἐξηγούμενος· τῇ δ' ἀληθείᾳ Θεοῦ κινήσαντος ἀνωθεν ἐπ' αὐτὸ τὸ ζητούμενον, μεῖζον εὕρισκει τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον. Διδάσκεται γὰρ ἐνταῦθα γενόμενος τὴν ὑπερφυῆ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴν, ἅμα δὲ και τὸν τόπον, ὅς αὐτὴν εἶχε, διδάσκεται οὐτ' ὄντα πολὺ τοῦ ἄστεος ἀποθεν και τῷ μοναστηρίῳ δὴ τούτῳ κατὰ λόγον κτήσεως διαφέροντα· και γε ζητήσας και ἰδὼν και τὴν ἀκοὴν συμβαίνουσας τοῖς πράγμασιν ἐφευρών, παντοῖος ἐκ τούτου γίνεται μὴ ἀφαιρεθῆναι τὸ θήραμα μηδ' ἀποβαλεῖν τὸν εἰς χεῖρας ἦκοντα παρὰ Θεοῦ θησαυρόν. Και ἵνα μὴ λέγων τὰ καθ' ἕκαστον διατρέβω, τῆς σπουδῆς ταύτης ἔργον λοιπὸν ἐκεῖνος γίνεται και οὕτως εἰς μέσον ἦκει και ἐμφανῆς καθίσταται ὁ τοῦ μὴ λαθεῖν ἄξιος.

η'. Τοῦτον τὸν τρόπον καλεῖται και τῷ καλοῦντι, ὡς Ἡσαίας ὁ μέγας, προθύμως ἀκολουθεῖ, μηδὲν ἀναδυεῖς (1), μηδ' ἀναβαλλόμενος ἄτε μὴ κατ' ἀνθρωπίνην μᾶλλον ἢ Θεοῦ πρόσταξιν γεγονυῖαν τὴν κλήσιν ὑπειληφώς. Ἐντεῦθεν πρῶτα μὲν τοῦ βήματος ἀξιοῦται και ἱερωσύνη τιμᾶται και μετὰ πρεσβυτέρων αἰνεῖ τὸν Θεόν, λαμπρὰν και ταύτη τῇ τάξει και σύμφωνον τῷ προτέρῳ βίῳ και τῆς ἐλπίδος ἀξίαν, μεθ' ἧς ἐκλήθη, τὴν πείραν παρεσχηκώς. Ἐντεῦθεν βραχὺν τινα χρόνον διαλιπὼν, ὅσον τὰ εἰκότα τῇ ποιμαντικῇ προτελεσθῆναι και τοῖς ἐλάττωσι προπαιδευθῆναι τὰ μεῖζω, ὅστις δὴ νόμος πνευματικῆς ἀναβάσεως, καταστολὴν δόξης ἐνδύεται και ἐπὶ τὸν τῆς ἐπισκοπῆς θρόνον ἀνάγεται, πολλὰ μὲν ἀνανεύων, ἐφ' ὕψος τοσοῦτον μὴ ἀναχθῆναι, και δεόμενος και δάκρυα χέων, ἀλλ' οὐκ ἐπιπόλαιον, οὐδ' ὡς ἂν τις προσποιούμενος, πολλῇ δ' ὁμῶς τοῦ προεδρεύοντος πρὸς τοῦτο φιλονεικία και τυραννίδι περιτυχῶν, ὑφ' ἧς και ἠττάται και τῆς ἐνστάσεως ἐνδίδωσι και τῇ χειροτονίᾳ ἑαυτὸν παραδίδωσιν.

θ'. Μάδυτος μὲν οὖν αὐτὸν λαγχάνει, πολίχνη τις τῶν ἐφ' Ἐλ-

(1) Οὕτως ἐν τῷ κώδικι ὡς 2ου παθητικ. ἀορ. κατ' ἀναλογίαν, ὡς φαίνεται, τῶν τύπων ἐφύνη, ἀνεφύνη ἀναφυσίς.

λησπόντῳ, ἐπ' αὐταῖς που κειμένη ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ πορθμοῦ, τοῦτον δὲ περιφανῆς ἐξ ἐκείνου και τῶν ἐκείνου θαυμάτων, ὅσον τὸ πρότερον ἀδηλίᾳ τετίμητο· ὀλίγοις γὰρ κομιδῇ τὸ μέχρις ἐκείνου γνωριζομένη, πλὴν ὀλίγων τοῖς πᾶσι τὸ ἀπ' ἐκείνου καθίσταται γνώριμος. Ἐπεὶ δ' ἀνήχθη και ψυχῶν ἐπιμέλειαν ἐνεχειρίσθη, οὐ κατεχρήσατο τῇ ἐξουσίᾳ, οὐδὲ προσανέθετο σαρκεῖ και αἵματι, ὃ δὴ πάσχουσιν οἱ πολλοί, τῷ τῆς ἀρχῆς ὄγκῳ και τῇ αὐτονομίᾳ παρασυρόμενοι, ἐναρχόμενοι μὲν πνεύματι, τελειούμενοι δὲ σαρκί, ἀλλὰ τοσοῦτον αὐτοῦ τῶν προτέρων καλῶν ἠλάττωσεν οὐδὲν οὐδ' ἠλλοίωσεν, ὡστ' αὐτὰ δὴ ταῦτα και σεμνότερα πεποίηκεν, οὐ μόνον οἷς προσέθετο κάκεινοις συνέζευξεν, ἀλλὰ και τῷ τελειῶσαι και βεβαιῶσαι τοῖς ἔργοις, ὅσοις τῶν ἔργων ἔδει πρὸς τελειότητα. Και γὰρ φιλανθρωπία και ἀνεξικακία, ἐπιείκειά τε αὐτῷ και οἶκτος και ὅσα ταύτης τῆς μοίρας, ἔχει μὲν αἰτίαν δῆπου τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν και ταύτη συνίσταται τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' εἰ μὴ και δύναμις προσεῖη ἕκαστον αὐτῶν ἐν τοῖς πράκτεσις ἐξακριβοῦσα, ἔλεγχος οὐπω σαφῆς, ὡς εἰσὶν, οὐδὲ βέβαιος. Οὐκοῦν δεῖ τούτοις, ἂν περ τέλεια παντάπασιν εἶναι μέλλῃ, και τῆς ἐπ' ἄμφω ῥοπήν ἐχούσης ἰσχύος τε και δυνάμεως, ἐν' ἕκ τε τοῦ δρᾶν ἀφίστασθαι ὅσα μὴ βέλτιον ἔχει, και δρᾶν αὐθις ἐθέλειν ὅσα περ ἄμεινον, κύριον ἅμα σὺν τελειότητι νομίζοιτο τὸ κατὰ τὴν προαίρεσιν ἀγαθόν. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπειδὴ τὴν ἐξουσίαν παρέλαβε και δύναμιν προσελάβετο, ποῖον ἔργον φιλανθρωπίας και συμπαθείας και Θεοῦ μίμησιν ἔχον παρέλιπε; Τίς τοσοῦτον δεομένοις ἐπήρηκεσεν; Τίς πεινώσιν ἐχορήγησε; Τίς γυμνοὺς περιέβαλε; Τίς ὑπὲρ αἰχμαλώτων λύτρα κατεβάλετο και τὸ τῆς Γραφῆς ἐπλήρου, ἐκ δεσμῶν δεδεμένους ἐξάγων και ἐξ οἴκου φυλακῆς καθημένους ἐν σκότει; Τίς φορολόγων ἀπανθρωπίας ἐρρύσατο και, τὸ τῆς Γραφῆς πάλιν, ἀπέστειλλε τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, αὐτὸς ἀργύριον ὑπὲρ τῶν ἐλκομένων ἀπομετρῶν και τούτῳ τὴν ἄδικον διασπῶν συγγραφὴν; Ἀπόρων δὲ τίς τοσοῦτον προέστη; Χήραις δὲ τίς ἐπεκούρησε μᾶλλον και τῇ χορηγίᾳ τῶν ἀναγκαίων τὴν συμφορὰν ἐπεκούφισεν; Ὀρφανῶν δὲ τῶν ἐξ ἑκατέρου γένους τίς ὡς ἐκεῖνος ἐφάνη πατήρ; Τίς μᾶλλον προεμηθεύσατο και τὴν ὀρφανίαν αὐτοῖς περιέστησεν; Ὡ πόσους ἀνελόμενος ἐν παιδείᾳ και νοουθεσίᾳ Κυρίου ἐξεπαίδευσε και εἰς ἀνδρας ἦκοντας τῷ κλήρῳ συνέταξεν! Ὡ πόσας ἀνατροφῆς ἐπιμελοῦς ἀξιώσας ὡς τινὰς ἑαυτοῦ γνη-

σίας οίκοθεν προικοδοτῶν ἀνδράσι συνέζευκεν! Ἐκεῖνος παρὰ τοῖς ἐπιχωρίοις καὶ νέος Κορνήλιος ὠνομάζετο καὶ δεύτερος Ἀβραάμ. καὶ Λῶτ ἄλλος καὶ Ἰώβ ὁ Αὐσίτης ἐλεημοσύνης ἕνεκε καὶ φιλοξενίας καὶ τοῦ παντὶ πένητι πρὸς εἰσοδὸν ἀναπεταννύουσι τὰς θύρας, πρὸς τὴν αἰετινομένην τῶν εὐποιῶν καὶ τὴν κλήσιν δεχόμενος. Ἐκεῖνος πρὸς τῷ μισεῖν ἀνομίαν καὶ τὰς χεῖρας ἀποσειεσθαι ἀπὸ δώρων ἐτι καὶ πάση ψυχῇ ταπεινῇ, ὅπως μικρὸν ἐναλλάξω τὸ τῆς Γραφῆς, ἐγένετο βοηθὸς καὶ σκέπη τοῖς δι' ἐνδειαν ἀθυρήσασιν, καὶ πενθοῦσι καὶ λυπουμένοις καὶ νοσοῦσι κατ' ἀμφοτέρω παρήγορος καὶ παρακλήτωρ καὶ κατὰ καιρὸν ἰατρός. Ἐκαμνέ τις πονηρὰ συνειδῶς ἑαυτῷ, ὃ δὴ ψυχῆς ἐστὶ νόσημα; πρὸς Εὐθύμιον ἀπέτρεχε καὶ τὴν ἴασιν καλῶς ἐκομίζετο. Ἐκαμνε τὸ σῶμα; οὐκ ἄλλον ἐζήτει θεραπευτήν. Οὕτως αὐτὸν ὁ Θεὸς εἰς σωτηρίαν πολλῶν καὶ περιποίησιν ἔθετο.

ι'. Ἄλλ' ἐπειδὴ Θεραπειᾶς ἐμνήσθην, καὶ δεῖ με τὰς πίστεις κομίζεσθαι. Πάντα μὲν, ὅποσα τεθεράπευκε, συγγραφεῦσι γένοιτ' ἂν ἔργον οὐ μικρὰν φιλοτιμίαν ἔχον διεξιέναι· ἡμῖν δ' ἐνός ἢ δυεῖν εἰ μνησθήσομαι, ἀποχρώντως ἔχειν λογιζομαι. Γυνὴ τις τῷ μεγάλῳ τῷδε καθ' αἷμα προσήκουσα καὶ μόνη τῆς ἐκείνου συγγενείας σώζουσα λείψανον, ὑπ' ἀνδρα τελοῦσα καὶ κατὰ γαστρὸς ἔχουσα, λύεται μὲν τῶν ὠδίνων ἐνστάνας τοῦ τοκετοῦ, τὰς δ' εὐθὺς διαδέχεται νόσος. Ἡ δὲ καὶ χαλεπωτάτη τῶν ἀπασῶν ἐτύγχανεν οὕσα· φρενῆτις γάρ· ὁμοῦ μὲν ἔκστασιν ἀπεργαζομένη καὶ παρατροπήν, ὁμοῦ δὲ καὶ τὸν κίνδυνον ὀξὺν ἐπιφέρουσα. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ὁρῶντας καὶ βοηθεῖν ἀποροῦντας οἶκτος εἶχε καὶ δάκρυα, τὸν δὲ λιταὶ καὶ δεήσεις πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ οὐπὼ γε τρίτη παρῆν ἡμέρα, καὶ δραπετεύει μὲν τὸ πάθος, ἀνασώζεται δὲ ἡ γυνὴ· καὶ πάντες ἦσαν ἐν θαύματι καὶ δοξολογίαις Θεοῦ, ταχέως οὕτω ταῖς Εὐθυμίου προσεπικαμφθέντος δεήσασιν. Τὸ δ' αὐτὸ πάθος καὶ γύναιον ἕτερον περισχόν, ὃ τῶν πρεσβυτέρων ἐνὶ συνῶκει, τὸν αὐτὸν εὕρισκε θεραπευτήν. Κάκεινης γάρ πυρετὸς λάβρος τὰ πρῶτα δι' ὄλου δραξάμενος, εἶτα τοῦ λοιποῦ σώματος ἀποστάς, ἐπὶ δὲ τὴν κεφαλὴν ἄπας ὡς ἐπὶ τόπον οἰκτεῖον ἀναδραμῶν, τήκει μὲν τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰ τῆδε πάντα ξηραίνει, ἀποκρίνει δὲ φανερώς εἰς φρενῆτιν τὸ πάθος· καὶ παρατροπὴ τοῦ λοιποῦ καὶ ἔκστασις καὶ ἄγνοια τοῦ γινομένου παντός. Ταύτης ἐλεεινὸς ὁ ἀνὴρ καὶ πονήρως οὐδὲν ἤττον τῆς γυναικὸς διακείμενος, εἰ μὴ καὶ μάλλον, ὅσῳ γε καὶ νοῦς ἐμ-

πεδος ἦν αὐτῷ καὶ τοῦ πάθους συναίσθησις, ἐλεεινὸς ἄπας ὁ οἶκος καὶ δακρύων πλήρης καὶ κατηφείας. Ἄλλ' ἴστησιν ἐκεῖνος ταῦτα, εὐχῇ βραχυτάτη κατὰ τοῦ τοσοῦτου κακοῦ καὶ χειρὸς ἐπιθέσει χρησάμενος· ὁμοῦ γὰρ ἐκλήθη καὶ παραγίνεται, ὁμοῦ καὶ τῆς κεφαλῆς ἀψάμενος τὴν ὑγίαν χαρίζεται. Ἀλλὰ γὰρ ἄξιον καὶ τὸν εὐχάριστον ἐκείνης τρόπον εἰπεῖν· ἢ τὰ μὲν ἄλλα τούτου παραλιπεῖν (καὶ γὰρ ὡς ἀνερωσθη καὶ καθαρῶς ἑαυτῆς ἐγένετο, οὐ διέλιπεν ἀνθομολογουμένη καὶ ἔργοις καὶ λόγοις τὴν εὐεργεσίαν κηρύττουσα), τόδε δὲ μὴ παραδραμεῖν, οὐκ ἀμυδρῶς ἡμῖν τὸ πᾶν τῆς εὐγνωμοσύνης παραστῆσαι δυνάμενον, ὅτι τεκοῦσα μετὰ τὴν νόσον καὶ μήτηρ ἄρρενος γεγонуῖα, ὁρῶνύμως τὸ τεχθὲν Εὐθύμιον κέκληκε, τὸν τε πρὸς ἐκεῖνον ἔρωτα παριστῶσα καὶ καλὸν ἐφέστιον τὴν ἐκείνου κλήσιν ὑπολαμβάνουσα, ὡσπερ ἄλλο τι τῶν τὰ κρείττω δυνάμενων, δύνασθαι καὶ αὐτὴν πεπεισμένη. Μεγάλα ταῦτα καὶ ἀποστολικῆς χάριτος ἔργα. Τί δ' ἂν εἴποις, ἠνίκα καὶ δαιμόνων ἐπηρείας τοὺς ὑπὸ δαιμόνων ὄχλουμένους ἀπήλλαττε; Τί δ' ὀπηνίκα καὶ προφητικῶς προλέγων ἦν τὰ ἐσόμενα καὶ τοῖς μέλουσιν ὅσα καὶ παροῦσι συνῶν; Ὅταν καὶ τὰλλα τῶν παραδόξων, ἃ μόνου Χριστοῦ ποιεῖν, καὶ αὐτὸς εἰργάζετο τῇ ἐπικλήσει Χριστοῦ, τοῦτο μισθὸν εἰληφῶς, ὅσον ἐπὶ τοῖς παροῦσι καὶ ὁρῶμένοις, τῆς διαβίου εὐαρεστήσεως; Σὺ μὲν ἴσως διστάσεις καὶ περὶ τούτων ἀμφιβαλεῖς, τῆς δεσποτικῆς, ὡς εἰκεν, ἐπιλελησμένος φωνῆς, δαίμονας ἐκβάλλειν καὶ ἀπελαύνειν, καὶ ὄφεις αἴρειν, καὶ νόσων ἀπαλλάττειν, καὶ ὅσα γε τοιαῦτα σημεῖα κατεπαγγελιομένης ἀκολουθεῖν τοῖς πιστεύουσιν· ἐγὼ δὲ τοσοῦτον ἐνδοιάζειν ἀφίπταμαι, ὥστε καὶ ἑμαυτοῦ τὸ τῶν παρόντων τότε καὶ αὐτοψεί λαβόντων τὸ θαῦμα ποιουμαι, καὶ κίχημι τὴν γλῶτταν τοῖς τεραστίοις, καὶ ταῦτοις φιλοτιμούμενος φιλοθέου ἐντεῦθεν ἐστιᾶν ἀκοῆς οὐδαμῶς παραιτήσομαι.

ια'. Ἡμέρα μὲν οὖν ἐφειστήκει, καθ' ἣν Ἐρμογένους τοῦ μάρτυρος νενομίσται μνημονεύειν, καὶ συναξίς ἐν τῷ τῆδε μαρτυρίῳ, τὸ μαρτυρικόν, ὡς λόγος, κατέχοντι σῶμα, καὶ πλήθος ἀπανταχόθεν, κρείττον σχεδὸν ἢ λογίσασθαι, κατὰ πόθον τοῦδε συνέρρει. Τί οὖν τότε; Ἐθους κρατήσαντος τὸν ἐπίσκοπον τῇ πανηγύρει παρεῖναι, παρῆν ἐκεῖνος, τοῦτο μὲν ἑορτάσων τῷ μάρτυρι καὶ ἀφοσιωσόμενος, τοῦτο δὲ καὶ τοῖς πλήθεσι τὰ εἰκότα παραινέσων καὶ διαλεξόμενος. Καὶ τότε τις τῷ ἐν εὐαγγελίῳ προσεικῶς ἄλαλος καὶ κωφός, ἅμα δὲ

καὶ δαίμονα πολλῶν ἐτῶν ἔνοικον περιφέρων, ἐκεῖνα μὲν αἰεὶ γινωσκόμενος, τοῦτο δὲ τὸ μέχρις ἐκείνου παντάπασιν ἀγνοούμενος, ἀθρόον εἰς μέσον περὶ δῆσας, καὶ πολλὰ μὲν ἐμπλήκτως κινήσεις, πολλὰ δὲ δινηθείς καὶ περιστροβηθείς, πολλὰς δ' ἀσήμους καὶ ἀγρίας φωνὰς σύναμα κωκυτοῖς τε καὶ δάκρυσιν ἀφίεις, τί τὸ τελευταῖον ποιεῖ; Ἐπ' αὐτὸν ἐκεῖνον σὺν δρόμῳ χωρεῖ καὶ τῆς ἀμπεχόνης δράττεται καὶ ὡσπερ σπαράττειν φιλονεικεῖ. Ὡς τῆς μανίας ἐκείνου, μᾶλλον δὲ τῆς τοῦ κινουμένου ἐκεῖνον βασκανίας τε καὶ ἰταμότητος! ἐκείνου γὰρ τὰ δράματα ἐκεῖνος ταύτη καὶ τὸν ἄνθρωπον ἤγεν, ἐν ταύτῳ καὶ τὴν ἐκ φύσεως ἀναισχυντίαν καὶ τὴν κατὰ τῶν ἀγίων ἔχθραν δημοσιεύων. Οὐ γὰρ ποτε παύεται πονηρὰ καὶ δρῶν καὶ διανοούμενος, καθ' ὑπερβολὴν γεγονώς πονηρός, ὡς δόξαι καὶ τὴν ἐναντίαν τοῦ καλοῦ προαίρεσιν εἰς φύσιν ἑαυτοῦ καταστήσει. Πλὴν ἠγνόει καθ' ἑαυτοῦ τὴν πείραν ταύτην ποιούμενος καὶ τὴν οἰκείαν κατάλυσιν αὐτὸς ἐνεργῶν. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα σαφῶς ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἀμαρτωλός. Πῶς καὶ τίνα τρόπον; Τὸν μὲν οὖν δαιμονῶντα πολλοὶ θορυβηθέντες καὶ θάττον περιστάντες ἔδεισαν γὰρ μή τι κακὸν ἐκεῖνος πάθοι, τὴν ῥυομένην αὐτὸν δύναμιν καὶ ἀπὸ δαιμονίου μεσημβρινοῦ καὶ παντὸς συμπτώματος ἀγνοοῦντες· βία μὲν ἐκείνου, ὁμῶς ἀφείλκυσαν· ἐκεῖνον δ' εὐθύς εἶχε τὸ βῆμα ἱερέα καὶ θύτην τῆς μεγάλης θυσίας καὶ ἱκέτην ὑπὲρ τοῦ πάσχοντος. Καὶ οὕτω πέρασ ἦν τῷ μυστηρίῳ τελουμένῳ καὶ ὁ ἄνθρωπος τριῶν ἡμέρων τῶν χαλεπωτάτων ἠλευθεροῦτο, δαίμονος ἐπηρείας, γλώττης δεσμοῦ καὶ ὠτων κωφεύσεως. Καὶ τοῦτο ἦν τοῖς πολλοῖς ἀδηλον ἔτι, κἂν ἐκεῖνος ἐσήμαινέ τι τῆς μεταβολῆς, ἰστάμενος ἐντρομος, κάτω νεύων καὶ τοῖς τελουμένοις ἐφ' ηὐχάζων. Ἐπεὶ δὲ τὰ σύμβολα τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἀνυψοῦν ἔδει καὶ ἀναδείκνυσθαι, κάκεινος ἀνέσχεν, ἢ θέμισ, τὰς χεῖρας καὶ ἀνεδείκνυ, ἐκφωνῶν ἅμα καὶ «τὰ ἅγια τοῖς ἀγίοις»· τῆνικαῦτα τὸ θαῦμα γνωρίζεται. Ἀντιφθέγγεται γὰρ πρὸς τὴν ἐκφώνησιν πρὸ τῶν ἄλλων καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους, αὐτὰ δὴ ταῦτα βοῶν, ἅπερ καὶ ἡμεῖς ἔθος, μυσταγωγούμενους, βοῶντας τὴν φωνὴν ἐκείνην ἀμείβεσθαι. Οὕτω ταῖς ἐκείνου δεήσεσιν ὀξέως ἐπένευσεν ὁ Θεός· οὕτω καὶ κατὰ δαιμόνων αὐτῷ κράτος ἐδίδου καὶ φοβερόν ἐποίει ταῖς ἀντικειμέναις δυνάμειν.

16'. Καὶ γὰρ οὐ τὸ παρὸν μόνον ἐπεισι λέγειν κατὰ δαιμόνων ἔρ-

γον ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ τότε πρὸς ἄλλοις πολλοῖς, ἃ δεήσει παραδραμεῖν τὸ μῆκος ὑφορωμένους. Ἔστι τις ἐν τῇδε τῇ Χερρονήσῳ κώμη, ἔστι δὲ τις καὶ παρὰ τῇ κώμῃ ναός, ὑπὸ μίαν ἀμφω καὶ τὴν αὐτὴν ἤκοντα προσηγορίαν. Ἄγιος γὰρ Εὐφημῖνος (1) ἑκατέρῳ καλεῖσθαι συμβαίνει, τῷ μὲν, ὅτι τῷδε τὴν ἀρχὴν ἀνεγήγερται, τῇ δ', ἵσως ὅτι τῷ ναῷ προσοικεῖ. Τίς μὲν οὖν οὗτος, ᾧ ταῦτα ὁμῶνυμει, καὶ πόθεν καὶ τί ποτε μετιῶν ἐν βίῳ νῦν εἰς ἀγίους τελεῖ, μηδὲν ἡμᾶς διδασκούσης τῆς ἱστορίας, οὐδὲν τι πλέον καὶ παρ' ἡμῶν ἀκούσει τις διδασκόντων· ὅτι δὲ καὶ τοῖς πάλαι τῶν ἀνθρώπων παραδόξων ἔργων ἦν αὐτουργός, καὶ τοῖς νῦν ἔτι πίστει τὸν ναὸν εἰσαφικνουμένοις τοιοῦτος εὐρίσκειται, πολλῶν μαρτυρούντων τε καὶ διηγουμένων ἔστιν ἀκούειν, κἀντεῦθεν καλῶς συμπεραίνειν, ὡς ἄρα τις ἦν τῶν πολιτευσασμένων Θεῷ καὶ ἀξίων κριθέντων τῆς χάριτος. Ἐν τοίνυν τῷ τοῦδε ναῷ πρὸς τι κρατήσαν ἔθος ἐγγχώριον ἐορτῆς ἀγομένης καθ' ἣν ἡμεῖς κυριακὴν πρώτην οὔσαν μετὰ τὴν πρώτην καὶ ἀναστάσιμον τὰ τῆς ἡμῶν σωτηρίας τελοῦμεν ἐγκαίνια, καὶ πολλῶν εἰς αὐτὴν ὡς εἰς πανηγυριν συντρεχόντων· καὶ γὰρ ἦν ἱκανῶς πλήθους ἕνεκα τῶν ἐορταζόντων, λαμπροφωρίας τε αὐτῆς καὶ τῆς ἄλλης παρασκευῆς· φθάσει κάκεινος προσεπιδημήσας, τότε τε δέον εἰσελθῶν τῇ τελετῇ καὶ λαμπροτέραν τοῖς ὅλοις ποιήσων. Καὶ τῆνικαῦτα δύναμιν ἐν Θεῷ ποιεῖ καὶ θαύματι μεγάλῳ δοξάζεται, εἴπερ μέγα δαίμονος χαλεπωτάτου καὶ πολὺν χρόνον μαστίζοντος ἄνθρωπον φυγαδεῖα, ἦν ἐκεῖνος εὐχῇ καὶ μόνῃ κατεργασάμενος φαίνεται. Ἰδὲ μὲν γὰρ ὁ νεῶς πάντας εἶχε καὶ πλήρης ἦν τῶν δοξολογούντων· ᾧδαι γὰρ ἦσαν ἱεραὶ καὶ Θεῷ τὰ τῶν εὐχῶν ἀπεδίδοτο· ὁ δ' ἵστατο τοῖς ὡδαι καὶ Θεῷ μεριζόμενος. Εἰ γὰρ καὶ μεθ' ἡμῶν ὠμίλει τῷ σώματι, ἀλλ' ὅλην τὴν διάνοιαν καὶ κατὰ πᾶσαν μὲν ὥραν πρὸς Θεὸν εἶχε, μάλιστα δὲ τὴν τῆς προσευχῆς. Καὶ ὡς ἦν ταῦτα, γυνή τις ἀμφίβολον ὅτι καὶ μοναχὴ, κἂν εἰ μοναχικῶς ἕσταλτο, ὅτι δὲ πονηρῷ πνεύματι κάτοχος, καὶ λίαν ὁμολογούμενον ἑαυτῆς ἐκστᾶσα καὶ παράφορος γεγονυῖα, οἷα τὰ τῶν δαιμονιζόμενων, πρῶτον μὲν αὐτὸν ποθεν ἐκ τοῦ ὑπαίθρου, θυρίδος αὐτῇ δεικνυούσης, ὡς μέγα διατεθεικότα κακὸν βλασφημίαις ἐπέκειτο καὶ ὕβρει πλύνουσα, ἅμα δὲ καὶ ἀναρῆρα πολλὰ βοῶσα καὶ ἄσημα, θηρίων

(1) Οὕτως ἐν τῷ κώδικι γραπτέον ἵσως «Εὐφημῖνος», ἢ, ὡς ἐξέδωκεν ὁ πατήρ Ἀρσένιος, «Εὐφημιανός».

μᾶλλον ἢ ταῖς ἡμετέραις εἰκότα φωναῖς· ἐπεὶ δ' ἀπελήλατο, τοῦτό τινων προμηθευσαμένων, ἵνα μὴ ὄχλος αὐτῷ γίνοιτο τὴν εὐχὴν ἐπικόπτουσα· οὐδὲ γὰρ ἀνίει βλασφημοῦσα, οὐδὲ κόρος αὐτὴν εἶχε τῶν ἀγρίων φωνῶν· οὐκ ἠγάπα τούτῳ, ἀλλ' ὡσπερ ἑαυτῆς τότε μᾶλλον ἐκστᾶσα τὸν τε ναὸν περιείσι κύκλῳ καὶ τοῖς ἔνδον ἐτέρωθεν εἰσπίπτει χαλεπή τις καὶ ἀφόρητος Ἐρινύς. Ἐνθα καὶ πόνος ἦν καὶ ἀμήχανα ἔργα τέτυκτο, ἔφησεν ἄν ποιητής. Κρατεῖ γὰρ τῶν μεταξὺ πάντων ῥαδίως δαιμονία τινὶ ῥύμη χρωμένη καὶ γίνεται θάπτον ὅπου κάκεινος, ὠλισμῷ καὶ πληγαῖς τοὺς ἐμποδῶν διακόψασα, καὶ τὸ μετὰ τοῦτο ἐπ' αὐτὸν ἐκείνον παρατάττεται, καὶ ἀγῶνα ποιεῖται εἰς χεῖρας ἐπιβαλεῖν αὐτῷ· καὶ ἅμα μὲν ἐλοιδορεῖτο, ἅμα δὲ καὶ ὠθίζετο πρὸς αὐτόν, ἅμα δὲ καὶ τὰς χεῖρας πέμπουσα ψαύειν ἐφιλονεῖκει, κἂν ἔψαυσε καὶ τῆς πείρας οὐχ ἠμαρτεν, εἰ μὴ τις ἰσχυρῶς ἀπεῖργεν, οὐκ ἀνθρώπων χεῖρ παροῦσα καὶ βοηθοῦσα, οὐδέ τις ἐκεῖσε συμμαχία παρισταμένη καὶ ἀποτρέπουσα, ἢ δὲ χάρις ἀοράτως ἀντωθοῦσα καὶ ἀποκρουομένη τὴν ἀνθρωπον, μάλιστα δὲ οὐκ ἐκείνην, τὸν δ' ἐκείνη χρωμένον πονηρόν. Ἀλλὰ πῶς αὐτὴν ἀπαλλάττει τότε τῆς μάστιγος; Ῥαδίως πάνυ καὶ ὡς οὐκ ἂν τις φήσῃ τῶν οὐκ εἰδόντων ἐκείνον. Τίθησι γὰρ τῷ μὲν στόματι φυλακὴν ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον αὐτοῦ, νοτὶ δὲ κατ' αὐτοῦ προσεντυγχάνει Θεῷ. Καὶ ὡ τοῦ θαύματος! ὁ μὲν οὕτως ἡρέμα δεόμενος ἦν καὶ μηδέν τι πλεονπραγματευόμενος· ὁ δ' ἔνδοθεν οὐκ ἀπραγμόνως εἶχεν, ἀλλ' ἔστενε καὶ συνέειχετο, τῇ δυνάμει τῆς εὐχῆς πιεζόμενος. Καὶ ταῦτα δὲ ἦν ἐπὶ τοσοῦτον αὐτῷ, ἕως, σωφρονοῦσαν ἐκείνην καταλιπὼν, ἀπιῶν ᾤχετο, μεγάλαις φωναῖς καὶ τὴν βίαν ἀποκλαιόμενος καὶ τὴν φυγαδεῖαν.

ιγ'. Τὸ μὲν δὴ θαῦμα τοιοῦτο· καὶ μέγα μὲν εἰκότως αὐτό· πῶς γὰρ οὐ; μέγαν δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις Εὐθύμιον δείκνυσιν, ἀλλ' οὐκ αὐτὸν ἑαυτῷ τοιοῦτον· πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Καὶ γὰρ τοσοῦτον ἑαυτοῦ ταπεινότερος τὴν τῶν σημείων ἔχων δύναντιν ἐωρᾶτο, ὅποσον δὴ ταῦτα τοὺς ἄλλους ἐκπλήττοντα μεγάλα δὴ τινα κατέπειθε περὶ ἐκείνου λογιζέσθαι. Πίστις δὲ τοῦ λόγου τίς ποτ' ἂν γένοιτο μείζων, ἢ ὅτι βασιλέα καὶ τοὺς παρὰ βασιλεῖ δυνάμενους τῇ τε ἀρετῇ καὶ τοῖς θαύμασιν ἐκπλήξας· διαβεβόητο γὰρ καὶ εἰς ἐκείνους· καὶ ποιήσας ὅσα καὶ σημειοφόρῳ προσέχειν· βασιλέως τε πάλιν αὐτοῦ φοιτήσαντος ἔστιν ὅτε παρ' ἐκείνον καὶ τῶν κατ' αὐτὸν προαγορεύσεις ἄλλας

τε περὶ ἄλλων δεξαμένου, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ κατὰ Φωκᾶ στάντος αὐτῷ τροπαίου, προαγορευθέντος μὲν παρ' ἐκείνου, προβεβηκότος δὲ καθὼς προηγόρευται· πάντων τε καθάπαξ ἰδίαν ποιουμένων εὐεργεσίαν ὅ,τι ἂν ἐκείνῳ τύχοιεν χαρισάμενοι ἢ τῶν ἐπιταγμάτων περᾶντες, οὐκ ὤφθη ποτέ τι τῶν κατ' αὐτὸν αὐτοῖς ἀναθέμενος, οὐκ ἀξιώσας, οὐ δεηθείς, τῷ τὸν ἅπαντα χρόνον ἀγαπᾶν κρύπτεσθαι καὶ λανθάνειν, καὶ μηδ' ὀνόματι γοῦν δέχεσθαι γνώριμον τοῖς ἐπὶ γῆς ἐνδόξοις καθίστασθαι, τῆς ὡδε δόξης καὶ παρρησίας σαφῶς ἐμποδίζειν δοκούσης τῇ παρὰ Θεῷ δόξῃ καὶ παρρησίᾳ. Ἐξ οὗ τί συνέβαινε; Ἐπειδὴ περ ὀλίγους μὲν τοὺς χρηστοὺς εὐρήσεις ἐν βίῳ, παμπόλλους δὲ τοὺς ἀτόπους καὶ μοχθηροὺς, μήτ' ἀρετῆς μήτε Θεοῦ τὸ παράπαν ἐπιστρεφομένους, ἀπολαύειν καὶ αὐτὸν ἔστιν ὅτε τῆς πονηρῶν μοχθηρίας, τοῦ φαινομένου καταφρονούντων· οἷον δὴ φασιν αὐτῷ κάκεινο συμβῆναι, λίαν ἀπάνθρωπόν τι καὶ ἀναίσχυντον πρᾶγμα, καὶ ὄντως ἔργον βαρβάρου ψυχῆς. Ἠλαυνεν ἐξ ἀγροῦ ποτε πρὸς τὸ ἐπισκοπεῖον ἵππῳ χρώμενος, καὶ τούτῳ τὸν τῆς ὁδοιπορίας πόνον εἰς γῆρας ἦκων παραμυθούμενος· καὶ ἠλαυνεν ἀφελῶς, ὡς εἰώθει, ἐσταλμένος καὶ ἀκολουθῶν παντάπασιν ἔρημος· οὕτω γὰρ αὐτῷ φίλον ἦν, τὸν κόμπον ἀποσειομένῳ. Καὶ τις τότε, τὸ μὲν γένος τοῦ πονηροῦ κόμματος· Ἀρμένιος γάρ, καὶ τῇ Ῥωμαίων συντάττεσθαι φάλαγγι οὐκ οἶδ' ὅθεν παρεισφθαρεῖς· ἀρπαγαῖς δὲ ἄλλως καὶ βιαίαις χαίρων ἐπιχειρήμασι καὶ κατὰ δύναντιν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ διαστρέφων, οὐκ ἀγαθὸν ἐκείνῳ συνάντημα γίνεται. Μόνῳ γὰρ συμβαλὼν καὶ δι' εὐτέλειαν τοῦ ὀρωμένου καταφρονήσας· ἢ γὰρ πολιὰ καὶ τὸ σεμνὸν τοῦ εἶδους οὐδὲν ἦν πρὸς δυσώπησιν· Ορασέως ἑαυτῷ τοῦ κτήνους ἀποβάντα παραχωρεῖν ἐγκελεύεται, σκαιὸς ἀληθῶς ἐκείνος καὶ βάρβαρος οὐχ ἥττον τὸν τροπὸν ἢ τὴν φωνήν, ὁ τοιαύτη κατ' ἐκείνου χρησάμενος τυραννίδι, καὶ μηδὲ τὴν ἐπιείκειαν ἐκείνου καὶ σιωπὴν, εἰ μὴ τι ἕτερον, αἰδεσθείς. Ἀλλὰ τί πρὸς τὸν ὑβριστὴν καὶ δυνάστην ἐκείνος; Οὐτ' ἀντέπραπτεν οὐδὲν οὐτ' ἀνθίστατο, ἀλλ' ὡσπερ οὐχ ἑαυτοῦ τι κτήμα, τοῦ δὲ λαμβάνοντος ἀφαιρούμενος, ὑπήκουεν εὐθὺς καὶ παρεχώρει τῇ βίᾳ καὶ ἄγειν ἐδίδου, οὐκ ἐρίζων, οὐδὲ κραυγάζων, οὐδὲ Θεὸν μάρτυρα τῆς τυραννίδος ἐπιβοῶμενος, ἀληθῶς μαθητῆς ἐκείνος τοῦ πρᾶου καὶ φιλανθρώπου, τοῦ καὶ παιομένου τὴν δεξιὰν σιαγόνα καὶ τὴν ἑτέραν ἐμπαρέχειν προστάττοντος, καὶ τοῖς ἐθέλουσί τι λαβεῖν ἀφ' ἡμῶν καὶ

τὸ ἰμάτιον προσαποδύεσθαι. Τίς γὰρ ἐκείνου δυσχεραίνοντος ἐπὶ τούτῳ καὶ δεινοπαθοῦντος ἤσοθετο; Τίς, ὃ καὶ προσῆκον ἦν, ἐς βασιλέα πέμποντος καὶ τοῦ ἀνθρώπου καταβοῶντος; Τίς ἐγκαλοῦντος καὶ τὴν ὕβριν ἀποδυρομένου καὶ τὴν τυραννίδα; Τίς τῶν ἄλλων ἀκοῆς πληροῦντος τοῦ δράματος; Οὐδὲ εἰς. Καὶ γὰρ τοσοῦτον ἐδέησε ταῦτα φανῆναι πεποιηκῶς, ὥστε καὶ, ἐπειδήπερ Μάδυτος αὐτὸν εἶχε κεκακωμένον ἤδη τῷ πόνῳ, πεζῆ τὴν πορείαν ἀνύσαντα, καὶ τινες ἐπιόντες ἠρώτων, τί γέγονε τὸ κτήνος, τί παθὼν οὐκ ἐπιβεβηκῶς ἐπανίει, ἀμελήσας δὲ κατάκοπος γέγονε καὶ παρ' ὀλίγον ἐκλελοιπῶς; Θρασύτητα καὶ σκιρτήματα καὶ τὰ μὴ ὄντα τοῦ ζώου πλασάμενος ἐπὶ χρόνον οὗτοι βραχὺν τὴν βίαν ἀπέκρυψε. Πῶς ἂν ἄνθρωπος πραότητος καὶ ἀνεξικακίας καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν τοιούτων ἐξενέγκοι μείζω τεκμήρια, ἢ τοῦτον τὸν τρόπον πρὸς τοὺς λελυπηκότας διατιθέμενος;

ιδ'. Ὅτι δὲ διηνεκῶς ὡσαύτως εἶχε, καὶ βλάπτοντός τινος ἢ καὶ παραπικραίνοντος, αὐτὸς ἐπραττεν οὐδὲν πρὸς ὀργὴν οὐδ' ἀντελύπει, σφόδρα καλῶς καὶ τόδε μαρτύρεται. Ἄνθρωποι γὰρ τινες, οὐκ οἶδα πότερον, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀλιτήριοί τινες ὄντες, ἐν οὐ καλοῖς ἱεροσῶλων ἐπιτηδεύμασι τραφέντες καὶ ἀσκηθέντες, εἴτε τηνικαῦτα πρῶτον ἱεροσυλῆσαι διεγνωκότες, τοῦ δαίμονος αὐτοῖς, ὡστ' ἐκείνον παραλυπῆσαι, τοὺςδε τοὺς λογισμοὺς κινήσαντος καὶ γενέσθαι τοῦ τολμήματος αὐτόχειρας πείσαντος· ἀλλ' οὖν τοιοῦτοί τινες νυκτὸς ἄωρίαν ἐπιτηρήσαντες· τότε γὰρ καὶ λανθάνειν ἐμελλον κακουργοῦντες· καὶ ἀνοσίως ἐπιθέμενοι τῷ ναῷ, σπαράττουσι μὲν καὶ ἀποδύουσι καὶ πάντα φέρουσι, ὅσα τ' ἐν πέπλοις ἦν, ὅσα τ' ἐν σκεύεσι χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, τὰ μὲν ἐξυπηρετούμενα τοῖς ἀγίοις καὶ λειτουργοῦντα, τὰ δ' ἄλλως κόσμου χάριν ἀνακείμενα καὶ ἀγάλματος· ταῦτα δὲ δράσαντες ὄχοντο φεύγοντες, οὐδενὶ τῶν ἀπάντων φωρᾶσαι δόντες πρὶν ὄρθρον εἶναι καὶ πάντας συνδραμεῖν ἐπὶ τὰς ὥδας. Ἄλλ' ἐν ἐκείνῳ δὴ τῆς ὥρας αἰσθήσεως γενομένης ἀνάπτονται καὶ κινουῦνται πάντες, ὡσπερ αὐτὸς τις ἕκαστος ἑαυτοῦ τὴν ζημίαν ἠγούμενος. Καὶ πᾶς μὲν ἐζητεῖτο λιμῆν, πᾶς δὲ μυχὸς γῆς ἀνηρευνᾶτο, ἄκραι δὲ προκατελαμβάνοντο πᾶσαι καὶ ὁδοὶ καὶ ἐσχατιαί, καὶ πρὶν ἀλῶναι τοὺς φῶρας τοῦδε τοῦ πόνου λῆξις οὐκ ἦν οὐδὲ τῆς προθυμίας. Πλὴν ὡς ὑπὸ χεῖρας ἦκον τῶν διωκόντων, τί μὲν αὐτοῖς εἰς τιμωρίαν οὐκ ἐπενοεῖτο, τί δ' οὐκ ἐλέγετο, οἷα συμβαίνει ἐν ἀλόγῳ δῆμῳ φιλεῖ; Ἄλλος μὲν γὰρ ἄλλην

εἰσηγεῖτο τὴν καταδίκην· ὁ μὲν πῦρ τὴν δικαίαν ἔφασκεν εἶναι· ὁ δὲ κεφαλῆς ἀφαίρεισιν· ὁ δὲ βάραθρον καὶ κρημνόν· ὁ δὲ βρόχον· ὁ δὲ καθ' ὕδατος ρίψιν· ὁ δὲ ὅ,τι ἂν ἔτυχεν ἐπινηνοημένος εἶδος κακοῦ· πάντες δὲ πάντως θάνατον καὶ τῆς ζωῆς στέρησιν, εἰ καὶ τι περὶ τὸν τρόπον διήλλαττον. Ἄλλ' οὐκ ἐκείνος οὕτως ὁ πάντα συμπαθῆς· πόθεν; Ἄλλ' ὁρῶν τοὺς μὲν χαλεπαίνοντας καὶ φονῶντας καὶ τάχ' ἂν χερσὶ καὶ ὀδοῦσι τοὺς κρατηθέντας σπαράξοντας, τοὺς δὲ παντὸς μᾶλλον ἔλεινοὺς καὶ ἀθλίους ὑπὸ τοιαύτην ἀνάγκην συνελαθέντας, τὸ τοῦ Ζαχαρίου ποιεῖ· οὔτε λογίζεται τὴν κακίαν ἐκείνων ἐν καρδίᾳ, καὶ κρίμα μᾶλλον εἰρηνικὸν ἢ περ δίκαιον κρίνει. Τοὺς γὰρ ἐκείνων θυμοὺς καὶ τὰς βαρείας ὀργὰς λόγοις κοιμίσας ἡμέροις καὶ πατρικοῖς εἰς ἑαυτὸν τὴν τῶν κακούργων μεθίστησιν ἐξουσίαν. Εἶτα τῇ τοιαύτῃ κρίσει καὶ τὸν ἔλεον παραμύγνυσι, μᾶλλον δὲ τοῦτον τῆς κρίσεως κατακαυχώμενον δείκνυσι. Καὶ τί ποιεῖ; Τροφῆ τέως αὐτοὺς ἀντ' ἄλλης κακώσεως παραμυθεῖται, καὶ ὡς νύξ ἐπελάβετο, ἱκανῶς παραινέσας μηκέτι τοιαῦτα τολμᾶν, ὅπως μὴ καὶ σῶμα σφᾶς καὶ ψυχὴν γένοιτο κινδυνεύειν, χρυσίῳ τε ὅσον περ ἡ χεῖρ ἔσθενεν ἐφοδιάσας, ὑπὸ σκότον ἐξέπεμπε, τοσοῦτον αὐτοῦ καὶ τοῦ τρόπου καὶ τῆς διδασκαλίας ἀποναμένους, ὅσον τοῦ λοιποῦ πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβαλεῖν καὶ βελτίους ἑαυτῶν φανῆναι κατὰ πᾶν ἐπιτήδευμα. Καὶ γὰρ τριῶν ὄντων, οἷς ἂν ἐξ ἁμαρτίας ἄνθρωπος ἄνθρωπον ἐπιστρέφοι καὶ βελτίῳ ποιῶν, εὐεργεσίας δὴ φημι, μετριοπαθείας καὶ τιμωρίας, τοῖν δυεῖν οὗτος κεχρημένος ἱκανῶς ἐπηνώρθου τοὺς πλημμελοῦντας, τῷ τρίτῳ μηδὲ προσχρώμενος.

ιε'. Τῆς δ' εἰρημένης συμπαθείας, οἶμαι, πρὸς πολλοῖς δὴ τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο τεκμήριον. Χρόνος ἦν, ὅτε κατὰ τὴν Εὐθύμιου πρόρρησιν τέλος εἶχεν ἡ Φωκᾶ τυρρανίς, Βασιλείου νενικηκότος αὐτὸν καὶ τῶν ὄλων ἄρχοντος αὐτοῦ καταστάντος. Καὶ τότε τὸ μὲν κατευνάζεται τῶν κακῶν, τὸ δ' ἐτέρωθεν ἀνεγείρεται. Στάσις μὲν γὰρ πᾶσα παύει καὶ θόρυβος, καὶ τις εἰρήνη βαθεῖα τὰ Ῥωμαίων δέχεται πράγματα· λιμὸς δ' ἐπιλαμβάνει καὶ ἐκπιέζει τὴν γῆν, καὶ οὗτος τῶν εἰς μνήμην ἰόντων ὁ χαλεπώτατος· οὐ γὰρ μόνον ἐφ' ἃς μὴ θέμις τροφᾶς ἀνθρώπους συνήλαυεν, ἀλλὰ καὶ ἃ κατεργασθῆναι καὶ τροφὴν γενέσθαι ἀμήχανον, καὶ τούτων ἀπτεσθαι κατηνάγκαζε. Τότε τοίνυν ὁ πολὺς καὶ μέγας Εὐθύμιος, ὢν μὲν καὶ τὰ πρῶτα συμπαθῆς καὶ

φιλόανθρωπος, ὡς καὶ τυφλῶν ὀφθαλμὸς ἀκούειν παρὰ τῶν ἐπησοθημέ-
νων τῆς εὐποιίας καὶ πούς χωλῶν καὶ ἀδυνάτων πατήρ, τηνικαῦτα
δὲ διὰ τὴν ἐπέχουσαν πάντας συμφορὰν πρὸς ἑαυτὸν οἶον διαμιλλη-
θεὶς καὶ πρὸς τὸ συμπαθέστερον ἐνιδῶν, κατὰ λόγον τῆς χρείας δεῖν
οἰόμενος μετρεῖν τὸ φιλόανθρωπον· οὕτως ἔχων συνῆγεν ἀπανταχόθεν
τούς ἐκπεπισμένους καὶ τοὺς συντετριμμένους ὑπὸ τοῦ κακοῦ, καὶ
συνάγων ἐσκόρπιζεν ἀφειδῶς αὐτοῖς, ἐδίδου τὰ ἑαυτοῦ, ἐκλείποντας
ἀνελάμβανεν, οὐ τὸ μὲν οἰκτεῖρων τὸ δὲ κιχρῶν, καὶ χρηστὸς ἐξ ἡμι-
σείας γινόμενος, τὸ δὲ πᾶν προῖκα διδούς καὶ τὸ ὅλον τοῦ ἐλέους ποι-
ούμενος. Ὅθεν καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων σπειρόντων πολλὰ καὶ θερι-
ζόντων ὀλίγα, καὶ, ὃ φησὶν Ὡσηέ, κατατεμνομένων ἐπὶ σίτῳ καὶ οἴνῳ,
τοῦδε τὸ σπέρμα ἰσχύον εἶχε καὶ ἐνευλογεῖτο ἐπὶ τῆς γῆς, οὐκ εἰς βα-
θυγείους πίπτον ἀρούρας καὶ ὄμβρων καὶ ἀέριων ἐπικαίρων τυγχάνον
εἰς αὕξησιν, εἰς δὲ πενήτων γαστέρας καταβαλλόμενον· καὶ τὸ ἐν-
ταῦθα πλουσίως ἐξαντλούμενον πλουσιώτερον ἐτέρωθεν ἐπεισέρρει,
ἐπευλογοῦντος Θεοῦ τὸ μὴ φειδομένως, ἀλλ' ἐπ' εὐλογίαις σπειρό-
μενον. Ἐκείνου τοιγαροῦν τοῦτον τὸν τρόπον ἐν καιρῷ πονηρῷ, τὸ
τοῦ ψαλμοῦ φάναι, μὴ κατασχυνομένου καὶ ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορ-
ταζομένου, μάλιστα δ' ἐτέρους χορτάζοντος καὶ τὴν ἀπορίαν εἰς δύ-
ναμιν παραμυθουμένου, δύο δὴ τινες· ἐνταῦθα γὰρ αἱ ὑπερβολαὶ καὶ
τὸ τοῦ διηγήματος κάλλιστον· ἕτερος ἐτέρῳ συλλαλήσαντες καὶ τοῖς
Εὐθυμίου σιτοδοχείοις ἐπιθέσθαι συμφωνήσαντες, καὶ μέντοι ἐπιθέμε-
νοι, ἥδη μὲν ἦσαν ἐν ἔργῳ τὸν πόνον διαμερισάμενοι· ἐχρῆν γάρ, ἐπει-
δήπερ λάκκος ἦν καὶ σίτου ταμιεῖον ὑπόγειον, τὸν μὲν, γενόμενον παρὰ
τοῖς πυθμῆσιν, ἀνορύττειν τε καὶ ἀνάγειν θατέρῳ διδόναι (1)· τὸν δέ, μέ-
νοντα τοῖς ἄνω, πᾶν ἀναιρεῖσθαι τε καὶ ἐκφέρειν, ὅπερ ἄτερος δίδωσι.
Καὶ τότε ἐκείνος ἐφίσταται, οὐκ ἔργον τοῦτο ποιήσας, οὐδὲ φῶρας εἶ-
ναι τοὺς ἀνδρας νομίσας, τῶν δὲ πεινῶντων τινάς, αἷ, σφοδρῶς αὐ-
τῶν τῆς βίας ἀψαμένης, ἀποροῦσιν εἰς οἴκους κομίζεσθαι· τοὺς γὰρ
τοιούτους καὶ κατὰ νύκτα πᾶσαν, ἐφ' ὅσον ὁ λιμὸς ἐπέιχεν, εἰώθει ζη-
τῶν, καθόσον ἐξῆν, ἀνακτᾶσθαι, ἄρτῳ τε παραμυθούμενος καὶ τὴν
ἄλλην τροφήν εἰς δύναμιν παρεχόμενος. Ἐνθ' ὁ μὲν, ἐπειδὴ καὶ μετέω-
ρος ἦν καὶ προσιόντα πόρρωθεν ἐπεγίνωσκεν, ὑποστὰς μὴδ' ὅσον καὶ

(1) Ἐν τῇ ᾠδῇ τοῦ φύλλου ὑπάρχει βραχεῖα παρατήρησις τοῦ ἀντιγραφείου αὐτῆ·
«οἶμαι, διδόντα θέλει»· ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις τοῦ κώδικος προτιμότερα.

τῷ φίλῳ σημεῖναι, ἔφευγεν ἀνά κράτος, λαθεῖν καθάπαξ οἰόμενος· ὁ δέ,
τοῦ γὰρ συμβάντος οὐδὲν ἤσθετο λάκκου βάθεισιν ἐναπειλημμένος, ἐκεῖ-
νον ὡς τὸν ἐταῖρον δῆθεν ἐκάλει καὶ ὀρέγειν ἐκέλευε χεῖρας καὶ ἀνέλ-
κειν πειρασθαι, τῇ κατὰ σφᾶς χρεῖα μὴδὲν ἀτελὲς καταλείψαντα.
Πρὸς τοίνυν τοῦτο τί ἐχρῆν ἐκείνον ποιεῖν; Οὐ πάντα μᾶλλον ἢ ἀτι-
μώρητον ἀφείναι τὸν ἄνθρωπον, ἢ, μὴ μετρίως γοῦν παιδευθέντα καὶ
σωφρονισθέντα, μὴ καὶ δεύτερον τοῖς ὁμοίοις ἐπιχειρεῖν; Ἄλλ' οὐχ
οὕτω ποιεῖ· ἅπαν δὲ τούναντίον· τὸ γὰρ κελυόμενον ἐκπληροῖ καὶ χεῖρα
δίδωσι καὶ φιλανθρώπως ἀνάγει, οὐ παροξυνόμενος, οὐδὲ δυσχεραίνων,
οὐδὲ μετ' ὀργῆς ἀπελαύνων, μᾶλλον δὲ καὶ πεφοβημένον καὶ τρέμοντα
τοῦ δέους ἐκλύων καὶ θαρρεῖν κελεύων. Τοσοῦτον ἐδέησε δεσπῆσαι καὶ
καθεῖρξαι καὶ παραστῆσαι δικαστηρίῳ καὶ νόμοις παραδοῦναι, ὃ καὶ
πᾶς τις ἂν ἔδρασεν ὑπὸ τοιούτων συλῶμενος καὶ ἐκδαπανώμενος. Καί-
τοι τί τοῦτό γε θαυμαστόν, ὅπου καὶ τὸν σίτον οἶκαδε κομίζειν προσέ-
ταπτε, καὶ, εἰ μὴ τὸν ἅπαντα μιᾶς δυνατὸς ἐστὶν ὁδῷ, ἀλλ' ἐξ ἀνα-
στροφῆς δύο ποιήσαντα τὴν αὐτὴν, μὴδὲν τῶν πεπονημένων ἐτέροις
φέρειν καταλιμπάνειν; ὅπου γὰρ καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνων, ὡς οὐδεὶς
ἐταῖρος παρῶν καὶ συναγωνιστής, τῶν φορτίων ἐκείνῳ συνεπελαμβά-
νετο καὶ συνεπεκούφιζεν;

ις'. Ἀλλὰ γὰρ οὐ ταῦτα δὴ μόνον τὸν ἐκείνου τρόπον ἡμῖν χαρα-
κτηρίζει, οὐδέ γε τὸ ἀπλοῦν καὶ μέτριον τοῦ ἥθους καὶ τὸ τῆς δια-
κρίσεως ὑπερβάλλον ἐκ τούτων ἐντελῶς μανθάνειν παρίσταται, ἢ ὅσον
ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα. Οὐ μὴν οὐδὲ τῶν θαυμάτων ἡ χάρις ἐν μόνοις
τοῖς εἰρημένοις τὸν ὄρον λαμβάνει. Ποῦ γὰρ προφητεῖται καὶ τῶν μελ-
λόντων προρρήσεις, ποῦ τῶν ἀφανῶν γνώσεις καὶ ἔλεγχοι, ποῦ τᾶλλα,
ὅσα, τοῦδε τοῦ χαρίσματος ὄντα, ἡμῖν παραλέλειπται, τὸ μέτριον ἐν
παντὶ λόγῳ τοῦ λόγου διώκουσιν, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐκείνῳ μὴδὲν τῶν τοι-
ούτων προσήκοντος; Ἐτι τὰ πλείω λείπεται, περὶ ὧν γὰρ πάντων βου-
λομένοις ἐξῆς εἰπεῖν κἂν μικρὰ τις ἔδοξε διωρῖα καὶ ἐνιαυτὸς ὅλος τῇ
διηγῆσαι δοθεῖς. Νυνὶ δ' ἐγὼ πάντα τᾶλλα παραδραμῶν ἐπ' αὐτὴν
εἶμι τὴν ἱερὰν ἐκείνου τελευτὴν καὶ τὰ μετὰ τὸν θάνατον θαύματα·
οὐδὲ γὰρ πρὸς Κύριον ἀναλύσας τῶν ὧδε πάντάπασιν ἀποδημεῖ, ἀλλὰ
νῦν ἔτι μᾶλλον διὰ τῶν ἐνεργειῶν ἡμῖν ἑαυτὸν ἐμπαρέχει, ὅσῳ καὶ τῷ
τῶν θαυμασίων καὶ δυνάμεων Θεῷ ἐγγύτερον γέγονε.

ιζ'. Τοιαύτη τοιγαροῦν ἐκείνος τῇ πολιτείᾳ σχεδὸν ἐκ νηπίου χρῆ-

σάμενος, οὕτω πολὺς τὴν ἐκ Θεοῦ χάριν καὶ τὰ θαύματα γεγονώς, οὕτω τὴν ἡμερότητα καὶ τὴν συμπάθειαν, ἐπειδὴ πλήρης ἦν ἡμερῶν· ὑπὲρ γὰρ τὰ ὄγδοήκοντα διαγέγονεν ἔτη, καὶ τούτων τὰ ὑπὲρ ἡμίση ἐν τῇ προεδρίᾳ· προγινώσκει μὲν καὶ πρὸ ἑνῆαυτοῦ τὴν ἑαυτοῦ μεταστάσιν καὶ προλέγει, προεγνώκως δέ, ὡς ἐπισφράγισμα καὶ τοῦτο τοῦ βίου, εἰ δ' οὖν ἀλλὰ καλὸν ἐντάφιον ἑαυτῷ διανοεῖται καὶ πράττει ὁ πάντα ἄριστος οὗτος ποιμὴν. Ποῖον δὲ τοῦτο; Ἐκκλησίαν ποιεῖται τῶν ὑφ' αὐτόν, προσημαίνει τὴν ἐκδημίαν, φιλοσοφεῖ τι περὶ θανάτου, περὶ νεκρῶν ἀναστάσεως, περὶ τῆς τῶν βεβιωμένων ἐξετάσεως καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀποκαταστάσεως· παρακαλεῖ προσέχειν ἑαυτοῖς πρὸς μόνον τὸ μέλλον ὀρῶντας καὶ τὰς ἐκεῖθεν ἐλπίδας, καὶ πᾶσαν πρὸς ταῦτα καὶ ψυχῆς καὶ σώματος κίνησιν ἀπευθύνοντας. Ὡς δ' ἱκανῶς εἶχε τῶν τοιούτων καὶ πολλὰ κέκίνηκε δάκρυα, τοῦτο μὲν ταῖς ἐπισκῆψεσι καὶ ταῖς τοῦ μέλλοντος ὑπομνήσεσι, τοῦτο δὲ καὶ τῇ δηλώσει τῆς τελευτῆς, εἰς τὴν περίχωρον ἔξεισι, τριῶν δὲ μάλιστα τούτων κεινηκότες καὶ ἀναγκαίως πεπονηκότες τὴν ἔξοδον· ἐνός μὲν δὲ, τοῖς ἀνὰ τὴν χώραν ἱεροῖς οἰκοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ τὰ τελευταῖα συντάξασθαι· δευτέρου δέ, σπείσασθαι πείσαι οἱ καὶ τῆς λύπης ἀφεῖναι, εἴ τις ἐπ' αὐτῷ λελύπητο, μὴ ὄν εἰκὸς ἀθεράπευτόν τινα καταλείπειν τὴν ἐσχάτην βαδίζοντα· τοῦτο δ' ἔπραττε παράδειγμα πάντως τοῖς ἄλλοις διδούς, οὐκ ἐπειδὴ τινὰς τοσοῦτον λελύπηκεν, ὥστε μέχρις ἐκείνου τὴν συγχώρησιν ὑπερημερεῦσαι· καὶ τρίτου γε, χεῖρα ἐπιθεῖναι καὶ ἱερέας τελέσαι τοὺς ἀμφοτέρων, ἐρωτικῶς τε ἄμα καὶ ἀξίως τοῦ χρήματος ἔχοντας. Τοῦτο δὲ διατί; Ἐπειδὴ φησὶν οἶδα τοὺς μετ' ἐμέ, καὶ ἀκριβῶς οἶδα, εἴθε δὲ μὴ ἦδειν, καπηλικῶς τῆς χειροτονίας προστησομένους, οὐ τοῖς ἀξίοις κτήσασθαι τοῦ τιμιωτάτου χρημάτων παραχωρήσοντας, τοῖς δὲ δυνατοῖς πλείον καταθέσθαι τὰργύριον, οὐδ' ἀρετὴν ζυγοστατήσοντας, ἀλλὰ τὸ νόμισμα, οὐδὲ τὸν τρόπον λογιουμένους καὶ δοκιμάσοντας, τὸν δὲ χρυσὸν καὶ τὸν ἀριθμὸν, ἑαυτοὺς ποιμανοῦντας, ὃ φησὶν ἡ Γραφή, ἀλλ' οὐ τὰ πρόβατα· ὡστ' εἴπερ ἡμεῖς, πρὶν ἀπιέναι τὴν τελευταίαν, τῇ τοῦ πνεύματος θεουργήσαντες χάριτι τοὺς ἀνδρας τελέσομεν, ὁμοῦ μὲν ζημίας ὁμοῦ δὲ ἀμαρτίας ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀπαλλάξομεν· ζημίας μὲν οὖν τοὺς ἀπόρους ἐραστὰς ἱερωσύνης, ὡς οὐκ ἂν, μὴ καταβαλλομένους, ἐπιτευξομένους ποτέ· ἀμαρτίας δ' ἑκατέρους, καὶ τοὺς πιπράσκειν μέλλοντας καὶ τοὺς ὄντιον κτησομένους.

Οὐδὲ γὰρ τὸ τούτων ἀνεύθυνον, κἂν εἰ μυριάκις ἀκούσιον. Ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις τῇ ζημίᾳ τῶν ἔξωθεν καὶ ἡ τῆς ψυχῆς παρέζευκται βλάβη, τῶν ἀγοραζόντων ἱερωσύνην ὡσπερ οὐκ ὠφέλειαν σφίσι αὐτοῖς, τὸ δ' ἐναντίον ἐξεπίτηδες ὠνούμενων. Ταῦτα τοιγαροῦν καὶ διανοηθεὶς καὶ εἰπὼν καὶ τοῖς ἔργοις ὡς κάλλιστα τελειώσας ἐπάκεισι μὲν ἐκ ταύτης τῆς ἐκδημίας, ἐτέραν δὲ στέλλεται, τὴν μακαρίαν καὶ ἄπονον, τὴν ἐπὶ τόπον φέρουσαν σκηνῆς θαυμαστῆς, ἕως τοῦ οἴκου Θεοῦ, οὐ τὸ σωτήριον ἐπεπόθησε καὶ ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων ἐτέρφθη, οὐ τὰ δικαιώματα ἐν τῷ τῆς παροικίας τόπῳ καὶ ἐμελέτησε διὰ παντός καὶ ἦσεν ὡσπερ ἐν αὐτοῖς εὐφραϊνόμενος, ὃν καὶ ἐδίψησε, πρὸς ὃν καὶ ἐπέιγετο πόρρωθεν, τέλος αὐτὸν ἔχων ἀπάσης ἐφέσεως· καὶ στέλλεται, ἐπειδὴ καὶ ἄνεσις τοῖς δικαίοις ὁ θάνατος καὶ δεσμῶν ἐλευθερία καὶ πρὸς τὰς μακαρίας ἐλπίδας διαβατήριον καὶ, τὸ ὅλον εἰπεῖν, πρὸς Θεὸν μεταστάσις καὶ διὰ τοῦτο πανήγυρις ἐν ἐξομολογήσει καὶ ἀγαλλιάσει καὶ ἑορταζόντων φωναῖς, τῷ τε Δεσπότη παραστησόμενος καὶ τὴν διηνεκῆ θεωρίαν τῆς ἐκείνου τερπνότητος ἀντίδοσιν καὶ γέρας τῶν ἐνταῦθα βεβιωμένων ληψόμενος.

ἢ. Ἦς ταῦτα μαρτύρεται καὶ πόθεν τούτων ἡ πίστις; Καὶ ὁ διδάσκων ἡμᾶς, ἕκαστον κατὰ τὸν ἴδιον κόπον μισθὸν λήψασθαι, καὶ πρὸ γε τούτου Χριστὸς αὐτός, τοῦτο μὲν οἷς τοὺς κατ' Εὐθύμιον πτωχοὺς τῷ πνεύματι καὶ ἐλεήμονας καὶ πράεις καὶ εἰρηνοποιούς καὶ καθαρούς τῇ καρδίᾳ καὶ δικαιοσύνην διψῶντας παντοίων μακαρισμῶν ἀξιοῖ, καὶ δὴ καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ὕψεως, τοῦτο δὲ πάλιν οἷς πρὸς ἑαυτὸν τοὺς κοπιῶντας καὶ πεφορτισμένους ἐπὶ ἀναπαύσει καλεῖ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα θαύματα οὐδενὸς ἦττον τῶν εἰρημένων τὴν πίστιν παρέχεται. Οἷα γὰρ καὶ ὅσα καὶ ταῦτά ἐστιν; Οἶμαι γάρ, κἂν μυριάκις ὁ πρότερον ἐκρύπτετο βίος καὶ ἡμεῖς λέγειν εἶχομεν τῶν ἐνότων οὐδέν, μὴ τὴν εὐθύς ἀποστροφὴν καὶ ἀπέχθειαν τῶν γηίνων, μὴ τὴν ἐν ἀγνότητι ζωὴν, μὴ τὴν ἐν κόποις καὶ ἀγρυπνίαις, μὴ τὴν ἐν νηστεῖαις καὶ στενοχωρίαις, μὴ τὰ μετὰ τὴν ἱερωσύνην πάντα, τὰ θαύματα, τὸ διδακτικόν, τὸ πρῶτον, τὸ συμπαθές, τὸ φιλόξενον, τὸ φιλάγαθον, τὴν αὐλίαν, τὴν ἀκτησίαν, τὸ μηδὲν ἑαυτῷ μηδὲ πρὸς ὅσιαν, ὃ δὴ λέγεται, καταλείπειν, καὶ ταῦτ' ἀφορμῶν βίου καὶ πόρων ἱκανῶς ἔχοντα, ἀρκεῖν ἂν καὶ μόνον ταῦτα τὸν τε κρυπτόμενον ἐμφῆναι βίον καὶ συλλογίσασθαι πείσαι, ὡς ἄρα τις ἦν τῶν ἀγίως

ζησάντων και διὰ καθαρότητος και πολιτείας ἀμέμπτου θεραπευσάντων Θεόν, και τὴν νῦν ἔχουσαν αὐτὸν παραστήσαι λαμπρότητα, ἥς αἱ τῶν τοιούτων ἐνέργειαι οὐ μικρὰ σύμβολα τοῖς ἐπιγελοῖς ἡμῖν και γνωρίσματα. Ἄλλ' ἐπειδὴ πάντων διαμνημονεῦσαι τῶν ἐκείνου και τῆ μνήμῃ συμμέτρους ἀποδοῦναι τοὺς λόγους ἀμήχανον· πῶς γὰρ ἄγε μηδὲ μέχρι νῦν τὸ ἐξ ἐκείνου λήγει τελούμενα; πάντων δὲ κατακρίναι λήθην ἀχάριστον, φέρε καλῶς ἀμφοτέρα φυγῶν ἐγώ, και τὴν ἀγνωμοσύνην, τῷ μὴ πάντα σιωπῇ παρελθεῖν, και τὴν τῶν ἀδυνάτων ἐγχείρησιν, τῷ μὴ πάντα θελήσαι εἰπεῖν, τοῦ μέσου γένωμαι, τὰ μὲν εἰπῶν, τὰ πλείστα δὲ παραδραμῶν, ἅμα τό θ' ἱκανὸν τῷ λόγῳ ἀποπληρῶν και τ' ἀληθὲς ἐνδεικνύμενος.

ιθ'. Γυνή τις τοίνυν τῶν νήσων ὀρμωμένη μιᾶς, ἦν Μικρὰν Ἰππειρον οἱ τῆδε κατονομάζουσιν ἄνθρωποι, τᾶλλα μὲν χήρα και ἄπορος και οὐδενὸς τῶν εὐφραίνειν δυνατῶν ἀπολαύουσα, υἱὸν δὲ κεκτημένη μονογενῆ και πάσας ἐπὶ τούτῳ τὰς ἐλπίδας σαλεύουσα, ἐδόκει μὲν μέχρι τινὸς παραμύθιον τῆς ἄλλης δυστυχίας βλέπειν τὸν παῖδα και τῶν πολλῶν κακῶν ἐν τοῦτο κεκτηῖσθαι παραψυχὴν, ἐπεὶ δὲ κάκεινος ἐλέφαντι συνεσχέθη και ὄλος λελέπρωτο, και ταύτης τῆς συμφορᾶς τὸ βάρος ἀραμένη τῆς τε πατρίδος ἀπανίσταται σὺν τῷ τέκνῳ και, τοῦτο μὲν τὰς ἀναγκαίας τῆ φύσει ζητοῦσα τροφάς, τοῦτο δὲ και ἴασιν τῷ νοσοῦντι, περιήει ἀπανταχοῦ, ἄλλοθεν ἄλλοσε μεταβαίνουσα και τόπον ἐκ τόπου ἀμείβουσα. Ὡς δὲ και τὰ περὶ Θράκην αὐτὴν εἶχε, κἀνταῦθα, τῆς φήμης ἱκανῶς τὰ τῆδε πάντα πληρούσης, τὴν ἐν Θαύμασιν ἐκείνου χάριν ἀκούει, ἅμα δ' ἀκούει και τὴν περὶ τοὺς δεομένους τοῦδε συμπάθειαν, ὡς ἔστιν ἐκεῖνος οὐ μᾶλλον τὰ ἑαυτοῦ κοινοῦμενος ἢ πάντα ἐκείνων ποιούμενος, ἀποτρέχει παρ' ἐκεῖνον ὡς εἶχεν εὐθύς, δεῦν θατέρου φάσκουσα πάντως οὐχ ἀμαρτήσεσθαι· ἢ γὰρ ἰάσεως ἐπιτυχεῖν αὐτῆς τὸν παῖδα, ὃ και πρῶτος αὐτῇ πλοῦς και τῶν ἡδονῶν κεφάλαιον, ἢ τό γε δεύτερον, δέξασθαι τι τῆς πενίας πρὸς τῆς ἐκείνου δεξιᾶς παραμύθιον. Ἄλλ' ἀμφοῖν σφάλλεται τῶν ἐλπίδων, προκατειληφίας τῆς τελευταῆς. Και τοῦτο τῶν ἐκείνης συμφορῶν τὸ κεφάλαιον, τοῦτο ἢ μεγάλη τῶν δυσχερῶν ἐπιθήκη, ὀπηνίκα τῆς ἀναψυχούσης ἐγγὺς γενομένη πηγῆς και δόξασα παραυτίκα προσιοῦσα τὸν μέγαν τῶν ὀδυνῶν καύσωνα κατασβέσαι, ἢ δὲ τοῦ παντός ἐκπίπτει, και πόνου πλήθος, ἀλλ' οὐδέν τι πλέον ὀράται κερδα-

νουσα. Πλὴν πῶς αὐτὴν ὁ πάσης παρακλήσεως Θεὸς και Πατὴρ τῶν οἰκτιρῶν ἀνακτᾶται; Ἐνήσειν αὐτῇ λογισμὸν ὡς ζῶντι προσιέναι τῷ θεονεῶτι. Και πρόσσει παραχρῆμα και περιχεῖται τῷ τάφῳ και πηγᾶς δακρῶν ἀφίησι και τούτων ἐλεεινότερα ῥήματα, ἀποκλειομένη τὴν ἀπορίαν, τὴν νόσον ἐκδιηγούμενη, ἐκτραγωδοῦσα τὴν μακρὰν περιπλάνησιν. Εἶτα και ὡς κόρον εἶχεν αὐτῇ ταῦτα, δεύτερος αὐτῇ θεοθεν γίνεται λογισμὸς, χεῖρας εἰς τὸν ὑπεράνωθεν τῆς θήκης καιόμενον λύχνον ἐκτείνασαν ἐκεῖθεν ἀρύσασθαι (1) και καταχρῆσαι τὸν παῖδα. Και ἀρύεται και καταχρῆει. Και τάντεῦθεν, ὦ τοῦ τῶν ἁγίων Θεοῦ! ὦ τοῦ ποιούντος δι' αὐτῶν μεγάλα και ἀνεξιχνίαστα, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς! τοῦτο τὸ ἔλαιον ἔλαιον ἀληθῶς ἀγαλλιάσεως γίνεται, ὁμοῦ τῇ χρίσει τὸ λεπρὸν ἀποξέσαν και καθάρσαν και ὑγιῆ παντάπασιν ἀποδείξαν τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἀπιστεῖσθαι σχεδὸν και τοῖς πρότερον ἠσθημένοις, εἰ ἄρα ποτὲ τῇ λέπρᾳ κατείληπτο. Τοῦτο και τῆς παλαιᾶς Ἰορδάνου χάριτος οὐδαμῶς ἐλάττονα, εἰμὴ και μείζω, πλουτεῖ τὴν ἐνέργειαν, ὅσον οὐχ ἐπτάκις ἐχρῆν λουσάμενον καθαρισθῆναι, καθὼς και τὸν Σύρον Νεεμᾶν ἔχει λόγος, ἀλλ' ἀπαξ χρισάμενον. Τοῦτο δείκνυσιν οὐ μόνον εὐφραينوμένην ἐπὶ τέκνῳ μητέρα, ἀλλὰ και πολλοὺς ἐτέρους ἀγαθῆς ἐλπίδος πληροῖ, τὴν δεῦρο παραδείξαν ὁδὸν και πείσαν ὡς ἐπὶ λιμένα παραμυθίας κατάγεσθαι, εἰ τις κέχρηται συμφορᾶ.

κ'. Τῶν δὲ πολλῶν τούτων εἰς ἔστι Βυζάντιός τις ἀνὴρ, εὐδαίμων τὰ πρῶτα δοκῶν εἶναι τις πλούτου τε ἕνεκεν και τῆς ἄλλης φιλοτιμίας και τοὺς πολλοὺς ἀποκρύπτειν λαμπρότητι, ἀλλὰ πάντων ἂν ἀθλιώτατος ἀπῆλθε τοῦ βίου νοσήματι χαλεπωτάτῳ δαπανηθεὶς, εἰ μὴ θᾶπτον ἢ χάρις ἐκείνου φανεῖσα σχεδὸν ἐξ αὐτῶν ἄδου πυλῶν ἐσώσατο. Ἦδη μὲν γὰρ πάντες ἰατροὶ πάσαι τε θεραπείαι, οἱ μὲν ἀπειρήκασιν και ἀμηχανοῦντες ἦσαν, αἱ δὲ μάταιόν τι νόημα και περιττὸν ἐνομιζοντο· ὁ δὲ πάντων ἀπελπίσας, ὡς πάντων ἀπελεγχθέντων, και τὸ τοῦ θανάτου δεξάμενος ἀπόκριμα, τῆς ἐξόδου γίνεται μόνης, πάσης ἐτέρας φροντίδος ἑαυτὸν ἀποστήσας, και πρὸς ταύτην ἱκανῶς ἐξαρτύεται. Και τῆνικαῦτα τὸ ἐκ τῆς λάρνακος Ἰούθυμιου μῦρον Θεὸς ἀντικρυς τῶν ἀπὸ μηχανῆς καταφαίνεται, βοηθὸς ἐκεῖνος, ῥύστης, ἰα-

(1) Ἐν τῷ κώδικι ἡ λέξις αὕτη γράφεται διπλῶ ρ.

τρός, τὰ πάντα γινόμενον. Πῶς ἔνταῦθα φανέν, καὶ τίνος παρασχόν-
τος; Ἄνῆρ τις τῶν ἐς Βυζάντιον κατ' ἐμπορίαν ἐκ Χερρονήσου πλε-
όντων, ἤδη μὲν καὶ ζῶντι πολλάκις Εὐθυμίῳ προσέμιξε καὶ πολλάκις
αὐτοῦ τῶν εὐλογιῶν ἀπώνατο, καὶ μετὰ θάνατον δέ, περιφέρων αἰ-
τοῦ βλύζοντος ἐξ ἐκείνου μύρου, τῶν θαλαττίων κινδύνων ἐδόκει φέ-
ρειν ἀποτροπήν. Ὁ δὴ τοιοῦτος καὶ τῷ νοσοῦντι τούτῳ συνήθης πολ-
λῶν ἐτῶν γεγονώς καὶ ὑπόχρεώς τινος ὦν ἀργυρίου, προσίων ἅτε πέ-
νης πλουσίῳ καὶ βοηθούμενος τοῖς ἐκείνου δανείοις, ἐπειδὴ τῇ πόλει
τότε Θεοῦ μᾶλλον κινήσαντος ἢ κατὰ τὸ τῆς ἐμπορίας ἔθος ἐπέστη,
παραγίνεται μὲν καὶ πρὸς ἐκείνον ἐσχάτως ἔχοντα, χρήζων εὐγνωμο-
σύνης ἀποτινύναί τὸ ὄφλημα, ὁμοῦ δὲ παραγενόμενος καὶ τῆς ὑγείας
πρόξενος γίνεται, χρήματος τότε τῷ κάμνοντι οὐ τῶν ὀφλημάτων μό-
νον ἰσοστασίου, ἀλλὰ καὶ πάντων χρημάτων τιμιωτέρου. Γίνεται δὲ
τίνα τρόπον; Τὴν Εὐθυμίου χάριν καταμηνύσας καὶ τὴν τοῦ μύρου
δύναμιν, καὶ συμβουλεύσας ἀντ' ἄλλης ἰατρείας τούτῳ χρήσασθαι,
παρασχόντος, καὶ παρασχῶν αὐτίκα καὶ πείσας ὡς συνεβούλευεν. Ἀνα-
φέρει γὰρ εὐθύς ὁ ἄνθρωπος καὶ ῥάων ἀλειψάμενος γίνεται, τότε δει-
νὸν ὑπορρεῖ, καὶ μετὰ τρίτην ἢ καὶ τετάρτην καθαρῶς ἐπὶ τῆς ὑγείας
ὀρμίζεται, παλλὰ μὲν τάγαθὰ τάνθρώπῳ εὐχόμενος, πολλὰ δὲ Θεῷ
καὶ τῷ τούτου θεράποντι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις εὐχαριστῶν. Τεκμή-
ριον δὲ τούτου μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἡ εἰκὼν Εὐθυμίου, ἣν ἐκεῖνος,
ζωγράφων τὸν ἄριστον συγκαλέσας καὶ πείσας γράψαι πολυτελῶς,
στήλην εὐεργεσίας τῷ τάφῳ καὶ εὐγνωμοσύνης ἀφίησιν.

κα'. Ἀλλὰ γὰρ οὐ μόνος οὗτος ἀπολαύει τοῦ μύρου τοιοῦτου, ἀλλὰ
καὶ γυναῖόν τι σὺν τούτῳ τοῦτο βοηθὸν ἐν τοῖς μεγίστοις εὐρίσκει. Ὀρ-
μητο γὰρ ποθεν ἐξ Ἀβύδου· καὶ τινος ἀφανῶς συμπεσόντος τοὺς
ὀφθαλμοὺς ἀλγήσασα καὶ κακῶς διατεθεῖσα τὴν ὄρασιν, ὡς ὑπὸ χει-
ραγωγῆ βαδίζειν, πρὸς ἰατροὺς καταφεύγει καὶ θεραπευτὰς. Ὅσοῦ-
τον δ' ἐκείνων ἀπώνατο, ὅσον διδαχθῆναι τῇ πείρᾳ, ὡς ἄρα πᾶς ἄν-
θρωπος ψεύστης, ἐπικουρεῖν ἀσθενέειν ἐπαγγελλόμενος, καὶ ματαία
σωτηρία ἀνθρώπου καὶ ἐπισφαλῆς αἱ ἐπίνοιαι αὐτοῦ. Ποῦ λοιπὸν ἐτέ-
ρωσε προσδραμεῖν εἶχε καὶ τίσι τὰς ἐλπίδας ἀναθέσθαι τῆς ἰατρείας,
εἰμὴ πρὸς Εὐθύμιον, ἐν Θεῷ ζῶντα, κἂν τῶν ὧδε μεθέστηκε, καὶ ἐν
Θεῷ ποιῶντα καθ' ἑκάστην δυνάμει; Διὰ τοῦτο καὶ πορθμείῳ χρη-
σαμένη τὸν Ἑλλήσποντον διαβάλλει καὶ Μαδύτῳ προσέχει. Ἐπειδὴ

δὲ καὶ τῆς γῆς ἐπέβη καὶ χειραγωγούμενη μέχρι τῆς ἱερᾶς ἀφίκτο
σοροῦ, οὔπω καθαρῶς ἐκ τοῦ μύρου φθάνει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀλειψάσα
καὶ φῶς αὐτίκα πρῶτον αὐτῇ καὶ νέον ἀνατέλλει, καὶ πᾶν ὅ,τι προσί-
στατο, γινόμενον ἐκποδῶν, ἀνεμπόδιστον παραχωρεῖ ταῖς ὄψεσι τὸ
κατὰ φύσιν αὐταῖς ἐνεργεῖν.

κβ'. Τί τὸ ἐντεῦθεν; τὸ θαῦμα τοῦτο ἕτερον ἀνίστησι θαῦμα, καὶ
τοῦτ' αὖ ἕτερον, καὶ τεραστίων τοῦ λοιποῦ συνέχεια γίνεται. Ὑποστρέ-
φει γὰρ ἐκείνη πρὸς τὸν ἴδιον οἶκον καὶ χαίρουσα χαίρουσιν ἐμφανίζεται
ταῖς ἰδίοις, πείθει δὲ τῷ θαύματι καὶ πάντας Ἀβυδηνοὺς αὐτὴν μιμεῖσθαι
καὶ πρὸς Εὐθύμιον σπεύδειν ἠκοντος καιροῦ περιστάσεων. Καὶ πολλοὶ
δὴ τινες ἦσαν ἐζηλωκότες, οἷς οὐ μετεμέλησε τῆς μιμήσεως, πρὸ δὲ τῶν
ἄλλων ἀνῆρ τις ἐξηραμένην (1) ἔχων τὴν χεῖρα, ὅς ὀφθαλμοῖς αὐτοῖς τὸ
περὶ τὴν γυναῖκα θαῦμα κατειληφῶς καὶ τὸν ἐκείνο δυνηθέντα καὶ τὸ
κατ' αὐτὸν Θεραπεύσειν οὐκ ἀδύνατον ἔσεσθαι λογισάμενος, ταχὺς γί-
νεται τὸν πορθμὸν διαβαίνων, ταχὺς δὴ καὶ τῷ θείῳ λειψάνῳ ἐπίστα-
σθαι. Καὶ ὡς ἐπέστη, θερμῶς δακρύσας καὶ πρσπεσῶν καὶ ἀντιβο-
λήσας, ἤδη καὶ τὴν μεμαρασμένην ἐκείνην καὶ ἀκίνητον χεῖρα προσ-
αγαγεῖν ἔγνω καὶ τοῦ θείου ψαῦσαι χρωτός. Καὶ προσάγει, καὶ ψαύει
τοῦ δεξιοῦ τῶν ταρσῶν, οὐ μόντοι τελέως, καὶ ἡ χεῖρ ὑγιάζεται, ἢ
μᾶλλον εἰπεῖν ἀναβιώσκει (2). Καὶ ὅπερ τὸν μέγαν Ἐλισσαιὲ θαυμα-
τουργῆσαι καὶ μετὰ θάνατον λόγος· νεκρὸν γὰρ φασιν, ἐπιτεθειμένον
ἐκείνῳ, νεκρὸν αὐτὸν ὄντα ζωῶσαι· τοῦτο κἀνταῦθα σαφῶς τεθεώρη-
ται· ἢ νεκρὰ παρὰ τοῦ νεκροῦ τὴν ἀναζώωσιν δέχεται. Κἂν τις προ-
φέρει διαφορὰν ἴσως τοῖς θαύμασι ἐπινοοῦμενος, ἐκεῖ μὲν ὅλον ὄλῳ
ζωωθῆναι, ἐνταῦθα δὲ μέρος μέρει· ἀλλὰ τὸν αὐτὸν οὕτω λόγον ἐν
ἐκατέρῳ μεμαθηκῶς (3), μανθανέτω καὶ τὰ τῆς δυνάμεως τελεῖν ἴσα
καὶ τὸ παραλλάττον ὑπάρχειν οὐδέν.

(1) Οὕτως ἐν τῷ κώδικι, ἀντὶ τοῦ ὀρθοτέρου τύπου «ἐξηρασμένην» ἢ «ἐξηραμμένην».

(2) Οὕτως ἐν τῷ κώδικι, ἀντὶ τοῦ μέσου «ἀναβιώσκειται».

(3) Μετὰ τὸ «μεμαθηκῶς», ὡς τις προσθήκη εἰς τὸ κείμενον, ἀναγινώσκονται ἐν τῇ
ῥῆσι τοῦ φύλλου αἱ λέξεις· «παραπλήσια καὶ τὰ τῆς δυνάμεως, μανθανέτω καὶ τό», εἰν
τινας καὶ συμπεριέλαβεν ὁ πατήρ Ἀρσένιος εἰς τὸ κείμενον. Ἀλλ' ἡ σημείωσις αὕτη
φαίνεται μοι μὴ ἀνήκουσα εἰς τὸ κείμενον, ἀλλὰ χρησιμεύουσα πρὸς ἀπλήν διασάφη-
σιν· «παραπλήσια καὶ τὰ τῆς δυνάμεως» = «καὶ τὰ τῆς δυνάμεως τελεῖν ἴσα». Ὁ-
μοίως δὲ καὶ αἱ λέξεις «μανθανέτω καὶ τό» ἀναφέρεται εἰς τὸ «καὶ τὸ παραλλάττον
ὑπάρχειν οὐδέν».

κγ'. Μέγα τοῦτο τὸ θαῦμα καὶ οὐδενὸς τῶν μεγίστων λειπόμενον. Ἄλλ' οὐδὲ τὸ ἐξῆς ἀκούσας ἐρεῖς τινος εἶναι τῶν εἰρημένων φαυλότερον. Λέγεται γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ θάλασσα, τὸ μέγα τοῦτο στοιχεῖον καὶ φρικωδέστατον, αἰδεσθῆναί ποτε τὴν ἐπικλήσιν Εὐθυμίου καὶ σπείσασθαι τοῖς ἐμπλέουσιν. Ἐπλεον γὰρ ἐκ τῆς ἀντιπέραν ἀναχθέντες Ἀσίας εὐθὺς Μαδύτων ἐκεῖνοι, καὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἔτι μεσοῦσι σφοδρὰ τις καταιγὶς προσβάλλει καὶ λαῖλαψ ἀγρία τὴν τε θάλασσαν ἐξ αὐτῶν κυκῶσα πυθμένων καὶ τὸ ῥόθιον ὑπὲρ κεφαλῆς αἵρουσα. Ἦσαν οὖν ἐν χρεῖ τοῦ κινδύνου καὶ τῶν τῆς ζωῆς μέτρων ἐν ἀπογνώσει, πᾶσαν πρότερον ἐπικουρίαν τὴν δυνατὴν ἐπινενοηκότες καὶ πᾶσαν ἐπινοῆσαι μάτην ἀπελεγχθέντες, ὑπερισχύοντος αἰεὶ τοῦ συστρέφοντος πνεύματος καὶ χαλεπώτερον ἀπεργαζόμενου τὸν κλύδωνα. Ἄλλ' ὡς ἦσαν ἐν τούτοις, τί γίνεται, καὶ πῶς αὐτοῖς Εὐθύμιος εὐρίσκεται βοηθός; Τυχάνει τότε καὶ γύναιον σύμπλουν τοῖς ἄλλοις ὑπάρχον· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἄγγος τι τυγχάνει φέρον ἐλαίου, τούτου δηλαδή, τούτου, ὃ τὸ λυχνιαῖον ἀνωθεν τῆς ἱερᾶς Οἴκης φῶς ὑπανάπτει πολλοῖς ἀρουμένοις πολλῶν ἀγαθῶν ὑπόθεσις ἐφευρίσκειται. Ὡς οὖν τὴν τρικυμίαν ἐώρα καὶ τὸν κοινὸν θάνατον συνώρα, οἰμωγὰς καὶ θρήνους τοῖς ἀνδράσι καταλιποῦσα, αὐτὴ τι γενναϊότερον διανοεῖται καὶ ἀνδρικώτερον, τὸ δ' αὐτὸ καὶ θεϊότερον. Ἐπὶ τὸ ἐλαῖον δῆπου τὸ ἱερὸν καταφεύγει καὶ τὴν ἐκείνου δύναμιν, καὶ ἅμα μὲν Εὐθύμιον ἐπιβουμένη, ἅμα δὲ καὶ τοῦ ἐλαίου κατὰ τῆς θαλάσσης χέουσα ἐνθα καὶ ἐνθα, παράδοξον τοῖς ἐταίροις σωτηρίαν μνηστεύεται. Γενέσθαι γὰρ συμβαίνει μετ' οὐ πολὺ πάντας ἀβλαβεῖς ἐπὶ τῆς χέρσου, τῶν σφετέρων ἀποβαλόντας οὐδέν. Καὶ τὸ καινὸν τί; Οὐ μεταβαλοῦσης εἰς γαλήνην τῆς ζάλης, οὐδὲ τοῦ κλυδωνίου κοπάσαντος, ἀλλὰ καὶ τούτων ἀκμαζόντων ὡς ἐν εὐδίᾳ τὸν πλοῦν ἀνῦσαι τελεωτάτη· ὅπου γὰρ αἰεὶ τὸ κατ' αὐτοὺς ἔπλεεν, ἐνταῦθα κατὰ πρῶραν, ὡσπερ τινὸς προοδοποιούντος καὶ τὴν τῶν κυμάτων ὡσπερ κοιμίζοντος ἐπανάστασιν, κέλευθος ἦν ἐξωμαλισμένη καὶ εὐθετος, ὡς ῥᾶστα τῆ νηὶ παρέχουσα θέειν ἐπὶ τῶν ὑδάτων μηδενὸς ἀντιβαίνουτος. Καὶ οὕτω δὴ σωτηρίαν ἀπιστον σωθέντας ὁ τάφος εἶχεν ἐκεῖνος, πάντα ποιούντας εἰς εὐχαριστίαν καὶ λέγοντας, προσπίπτοντας, δακρύνοντας, τὸ θαῦμα κηρύττοντας.

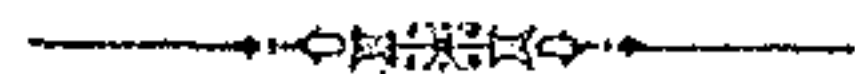
κδ'. Τούτου τί ἂν θαυμασιώτερον γένοιτο; Ἐγώ γε οὐδὲν οἶμαι,

εἰ μὴ τις αὖ τῶν τοῦδε θαυμάτων ὡσπερ ἀναλεγόμενος ἐκεῖνο λέγει, ὅτι καὶ ἐν ἀλλοδαπῇ ποτε καὶ βαρβάρῳ τῇ χώρᾳ δόξας, καὶ μόνον ἐπικληθεῖς, ἐπιστῆναι μετὰ τὴν ἐκδημίαν, καὶ ταῦτα χρόνον τοσοῦτον, φρουρᾶς καὶ δεσμῶν χαλεπωτάτων τὸν ἐπικεκλημένον ἀνῆκε. Χρόνος δὲ τοῦδε τοῦ θαύματος, ἠνίκα τὴν ἡγεμονίαν Ῥωμαίων ἔχων Βασίλειος τοῖς ὁμόροις συνερρήγνυτο τῶν βαρβάρων καὶ τὸν ἐς δεῦρο μνημονευόμενον ἐξ ἐκείνου κατὰ Μυσῶν τῶν Εὐρωπαϊῶν ἐκίνησε πόλεμον. Τότε γὰρ τῆς Ῥωμαίων στρατιᾶς ἐκ τινος συμβάματος ἐν στενοῖς ἅμα καὶ τῆς χώρας καὶ τῶν τῆς ζωῆς ἐφοδίων καθεζομένης, εἰς ἂν οὗτος τῶν θεραπόντων καὶ τοῦ σκευοφορικῆς τάγματος, δόξαν αὐτοῦ τῷ δεσπότη, παρασχόντι (1) γε καὶ ἵππον τῶν ἄλλων παρὰ πολὺ κρατοῦντα τῷ δρόμῳ, προνομεύσων ἐκ γῆς ἀλλοτρίας ἦει καὶ σιτηγῆσων ὅ,τι δύναίτο λιμοῦ παραμύθιον. Ἀλλὰ προνομὴ γίνεται μᾶλλον τῶν πολεμίων ἢ αὐτὸς προνομεύει. Ἐνεδρεύουσι γὰρ αὐτοὶ φθάντες καὶ συλλαμβάνουσι καὶ εἰρκτῇ διδῶσι καὶ κλοιοῖς καὶ πᾶσιν ἀνιαιοῖς προσταλαιπωρεῖν ἀναγκάζουσι. Καὶ δὴ ἂν ἀπέθανεν ἐν τούτοις, εἰ μὴ δεηθέντι ῥύστης ἐκεῖνος ἐπέστη παρὰ Θεοῦ καὶ σωτῆρ. Τί δὲ τῆς ἐπιστάσιος ὁ τρόπος; Ἐδοξεν ἐν ὕπνοις ἐκείνῳ παρεῖναι καὶ ὃν ἀπώλεσεν ἵππον ἐξώθεν ὄντα μνηύειν, κελεύειν τε τούτου μηδὲν ἀναβάλλόμενον ἐπιβαίνειν καὶ σπουδῇ πρὸς τὴν Ῥωμαίων γῆν ἐλαύνειν, ὡς οὐκέτι δέος ὃν ὑπὸ βαρβάρων ἀλῶναι, ἀναχωρεῖν σὺν προθυμίᾳ βουλόμενον· τὸν δὲ τᾶλλα μὲν ὑπακούειν καὶ πρόθυμον εἶναι δρᾶν ὡς ἐκέλευε, μόνον δὲ προφασίσασθαι τὰ δεσμά, δι' ὧν καθάπαξ εἰργόμενον ἀδύνατον ἔπεσθαι πληροῦν τὸ ἐπίταγμα· καὶ τὸν παραχρῆμα καὶ ταῦτα λῦσαι καὶ πᾶσαν πρόφασιν τοῦ μένειν ἐθέλειν περιαιρῆσαι. Τὰ μὲν δὴ τῆς ὄψεως μέχρι τούτων ἦν, καὶ διπνυσθέντι γε πάντα ἦν ἐμφανῶς πλήν ενός· Εὐθύμιος μὲν γὰρ αὐτὸς οὐ παρῆν· ἀλλ' ἢ τῶν δισμῶν ἀνεσις κατὰ τὴν ὄψιν συνέβαινε, καὶ ὁ ἵππος εὐτρεπῆς δὴ τοῖς ὅλοις παρίστατο καὶ πρὸς τὴν ἐξοδὸν ἔχων ὡς ἐτοιμώτατα. Ἐνθ' ὧν καὶ θεῖον ἐκεῖνος νομίσας εἶναι τὸ πρόσταγμα, θάρρησας ἐπιβαίνει τοῦ ζώου καὶ κατατολμᾷ τῆς ὁδοῦ, καὶ, πολλῶν οὐ

(1) Ἐν τῇ κώδικι ἀναγινοῦσκειται οὕτω· «παρασχόντι τα γε»· ἀλλὰ προφανῶς ἡ προσθήκη τοῦ «τα» (=παρασχόντα) εἶναι ἀτυχῆς εἰκασία τοῦ ἀντιγραφῆως. Ὁ πατήρ Ἀρσένιος ἐξέδωκεν· «καὶ τοῦ σκευοφορικῆς τάγματος δόξαν αὐτοῦ τῷ δεσπότη παρασχόντας, ἔτι γε καὶ ἵππον» κτλ.

διελθουσῶν ἡμερῶν, οἵκαδε παραγίνεται μέγας κήρυξ μεγίστου τῷ ὄντι θαύματος τοῖς ἀεὶ παρατυχοῦσι γινόμενος.

κε'. Τῆς μὲν οὖν δόξης, ἣν παρὰ Θεῷ γεγόμενος εὔρατο, πίστεις ἐναργεῖς καὶ τεκμήρια ταῦτά τε καὶ τοιαῦθ' ἕτερα· οὐδὲ γὰρ ἡμῖν εἴρηται πάντα, καὶ προεῖρηται γε, ὡς οὐκ εἰρήσεται. Ἡμῖν δὲ τοῦ λοιποῦ πέρασ ὁ λόγος ἐχέτω, βραχύ τι χάριν εὐχῆς πρὸς αὐτὸν ἐκείνον, οὐ καὶ ὁ λόγος, ἐπιστραφεῖσιν. Εἴης ὑπὲρ ἡμῶν, μέγα πάτερ Εὐθύμιε, πρεσβέων διηνεκῶς, τῷ τε θρόνῳ παρεστῶς τῆς μεγαλωσύνης καὶ Θεῷ μετὰ πάντων ἁγίων λειτουργῶν τὴν αἴνεσιν, συλλήπτορας ἔχων τῆς πρεσβείας οὓς δὴ καὶ συνθεωροῦς (1) καὶ συμμετόχους τῆς μακαρίας λαμπρότητος. Πρεσβεύοις δὲ τῶν μὲν προὔπηργμένων μωλώπων, οὓς ἐτραυματίσθημεν, οὐκ ἄκοντες ἐν ψυχαῖς τὰ πεπυρωμένα τοῦ πονηροῦ βέλη δεξάμενοι, Θεραπείαν χορηγηθῆναι καὶ ἴασιν παρὰ τοῦ τὴν ἁμαρτίαν ἄραντος τοῦ κόσμου καὶ τὰς ἡμετέρας νόσους βαστάσαντος· τοῦ λοιποῦ δὲ παύσασθαι τὰς καθ' ἡμῶν τοῦ ἐχθροῦ μηχανάς, δι' ὧν ἐξαπατῶμενοι πρὸς τὸ χεῖρον καθυπαγόμεθα καὶ τῆς τοῦ καλοῦ φύσεως καὶ Θεοῦ μακρυνόμεθα, τὸ σκότος ἀντὶ τοῦ φωτὸς διώκοντες· καὶ παύσασθαι μάλιστα μὲν τέλεον, ὡς ἐξηρῆσθαι πάντῃ τὸν πονηρὸν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῶν· εἰ δ' οὖν ἀλλὰ μηδὲν καθ' ἡμῶν ἰσχύειν συνισταμένας, ἡγεμονικῇ πνεύματι τὴν διάνοιαν στηριζομένων καὶ σαλευομένων ὑπὸ μηδενὸς λογισμοῦ, ῥέπειν πρὸς τάναντία πείθοντος, ὅπως ἂν εἴη μόνον ἡμέτερον, τί διανοηθέντες ἢ πράξαντες τὸ τῷ Θεῷ προσφιλὲς δεδρακότες ἐσόμεθα. Καὶ ταῦτα μὲν κοινῶς ὑπὲρ πάντων πρεσβεύοις. Τῷ δὲ κινήσαντι πρὸς τὸν λόγον ἡμᾶς ἡμῖν τε τοῖς πεισθεῖσι καὶ κινηθεῖσιν, εἴ τι χρὴ καὶ ἴδιον εὔξασθαι, τοσοῦτον θᾶπτον τῆς παρούσης εὐχῆς νέμοις ἐπιτυχεῖν καὶ τῆς σῆς αἰσθῆσθαι πρεσβείας, ὅσον ὁ μὲν, μέγαν πρὸς σὲ τρέφων τὸν πόθον, καὶ τῶν γνησίως τὴν σὴν διαδεξαμένων ποιμνην τε καὶ καθέδραν πολὺ μείζονα, πρὸς τὸν λόγον ἡμᾶς εἴλκυσε βιασάμενος, ἀπρυΐμους σχεδὸν ὄντας διὰ δειλίαν τοῦ δυνηθῆναι περᾶναι· ἡμεῖς δὲ μείν να πάντὸς ἑτέρου τὸν πόνον ὑπέστημεν, ὑφαίνοντες τὸν λόγον καὶ σὺ τοῦτον προσάγοντες.

(1) Οὕτως ἐν τῷ κώδικι, ἀντὶ τοῦ κανονικοῦ « συνθειόρους ».

ΜΕΣΣΑΡΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΟΥΤΟΥ ΩΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ

ΥΠΟ

ΑΝΤ. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὰ γεωγραφικὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων χωρῶν, ἀποτελοῦντα, οὕτως εἰπεῖν, ἐπιγραφὰς γεγλυμμένας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐγένοντο πολλάκις ὑποκείμενον μελέτης ἐπιφανῶν φιλολόγων, καὶ ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν ὡς πηγαὶ διαφόρων ἱστορικῶν καὶ ἐθνογραφικῶν γνωμῶν καὶ κρίσεων. Τὰ ὀνόματα ταῦτα εἴτε ἀναφέρονται εἰς ὄρη, πεδία, ποταμούς, λίμνας, πηγὰς, παραλίας, θαλάσσας, ἀκρωτήρια ἢ ἄλλας τοποθεσίας μερικωτέρας, εἴτε εἰς τόπους κατακημένους, χωρία, πολίχνια ἢ πόλεις, εἶνε ζῶντα ἱστορικὰ καὶ γλωσσικὰ μνημεῖα, ἔχοντα ὡς πρὸς τοῦτο τὴν αὐτὴν ἀξίαν, οἷαν καὶ αἱ ἐπὶ λίθων, μετάλλων καὶ κεράμων ἐπιγραφαί, ἃς κατέλιπον αἱ προγενέστεραι γενεαί. Πολλάκις ἐν ἐλλείψει πηγῶν ἐκ τῆς ἐννοίας τῶν ὀνομάτων τούτων καὶ τοῦ σχηματισμοῦ δύναται νὰ ἐξαχθῶσιν ἱστορικὰ συμπεράσματα ἀναμφηρίστου ἀκριθείας. Ἀρκεῖ μόνον νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι πλείστα θέσεις ἀρχαίων πόλεων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ἄλλων ἐθνῶν τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἀνευρέθησαν, ἐν ἐλλείψει ἄλλων βοηθημάτων, τῇ βοήθειᾳ τῶν περισωθέντων ἀρχαίων ὀνομάτων αὐτῶν, πολλαχοῦ παραμειομορφωμένων.

Ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου δικαίως καὶ ὀρθῶς θεωρεῖται ὅτι πᾶσα ἀντικατάστασις σημερινῶν ὀνομάτων δι' ἀρχαίων, καὶ πᾶσα μεταβολὴ ἔτι τῆς ρίζης ἢ τῶν καταλήξεων αὐτῶν, ἐπιχειρουμένη ὑπὸ τῶν

γεωγραφούντων ἢ ὑπὸ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ἄνευ μελέτης, ἰσοδυναμεῖ πρὸς καταστροφὴν ζωντανῶν μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ τῆς γλώσσης, ἄνευ πρακτικῆς ἢ ἠθικῆς ὠφελείας, πλὴν προσωρινῆς τινος ἐπιδείξεως τῶν καταστροφέων, ἀποτέλεσμα οὐσης ἡμιμαθείας ἢ καὶ πλήρους ἀμαθείας περὶ τὴν ἱστορίαν τῶν τόπων καὶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν¹.

Τὸ θέμα τῆς καταγωγῆς διαφόρων γεωγραφικῶν ὀνομάτων ὠρισμένων τόπων ἱκανοὶ τῶν παρ' ἡμῖν λογίων ἐθίξαν, ἰδίᾳ δὲ ὁ Κωνστ. Σάθας, ὡς πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ὁ Ἡλ. Τσιτσέλης ὡς πρὸς τὴν Κεφαλληνίαν, ὁ Τιμολ. Ἀμπελάς καὶ Ἄνδρ. Χούμης ὡς πρὸς τὴν Σύρον καὶ ἄλλοι, ὧν τὰς μελέτας ἀνεγράψαμεν ἐν τῷ βιβλίῳ ἡμῶν Νεοελληνικὴ γεωγραφικὴ φιλολογία 1889. Καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ τὸ θέμα τοῦτο πολλάκις ἐν τοῖς ἔργοις ἡμῶν ἐθίξαμεν², ἐδημοσιεύσαμεν δὲ καὶ φροντισματα περὶ τινῶν σημερινῶν ὀνομάτων, ἅτινα φέρουσι μὲν τύπον Ἑλληνικόν, ἀλλ' εἶνε Ἰταλικά κατὰ παρυστομολογίαν λαβόντα σὺν τῷ χρόνῳ τοιοῦτον τύπον³.

Ἐν τῇ ἐρευνῇ δὲ τοῦ θέματος τούτου, ἦν ἐν παρέργῳ ἐν ἄλλαις μελέταις ἐπεχειρήσαμεν, διήγειρε τὴν προσοχὴν ἡμῶν τὸ ὄνομα Μεσσαριά, ὅπερ ἀπηντήσαμεν πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ποῦ μὲν ὡς ὄνομα χωρίων, ποῦ πεδιάδων, ποῦ ποταμῶν, ποῦ δὲ ὡς γεωγραφικὴν ὀνομασίαν μεγάλων καὶ μικρῶν περιοχῶν. Ἐρευνήσαντες δὲ τὰ περὶ τοῦ

¹ Οἱ Ἰταλοὶ, οἱ Γάλλοι, οἱ Ἄγγλοι, οἱ Ἰσπανοὶ οἱ Γερμανοὶ οὐδαμοῦ ἐν ταῖς γεωγραφίαις αὐτῶν ἢ ἐν τῇ διοικήσει ἀντικατέστησαν, ὅταν ἀπετέλεσαν ἴδια αὐτοτελῆ κράτη, τὰ γεωγραφικὰ ὀνόματα τῶν τόπων τῶν διὰ τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ διετήρησαν τὰ ὑπάρχοντα μεταγενέστερα εἰς οἶον τύπον εὖρον αὐτά, ἐνῶ παρ' ἡμῖν ἄνευ λόγου ἐπῆλθεν ἀνατροπὴ. Εἰς διδακτικὸν ἐγχειρίδιον συγχρόνου γεωγραφίας ἀναγινοίσκομεν αἰεὶ τὴν ἐπαρχίαν Θηβῶν ὅρη εἶνε Κιθαιρών, Ἑλικίων, Ποταμοὶ Ἰσμηνός, χυνόμενος εἰς τὴν λίμνην Ὑλικήν, καὶ Ἄσωπός. Πύλαις Θῆβαι, Θεσπιά, Ἰ. εὐκτρα, Πλαταιαί, Λύλις, Δήλιον· ἀλλὰ πλὴν τῶν Θηβῶν τὰ λοιπὰ ὀνόματα δὲν ὑπάρχουσι σήμερον, ὅπως ἀναγραφῶσιν εἰς ἐγχειρίδιον συγχρόνου γεωγραφίας.

² Ὑπομνήματα περιγρ. τῶν Κυκλάδων νήσων Ἄνδρου, Κέω, σελ. 9. 37. 79. 82. 87. 204. 211. 212. 231. Ἀμοργός σελ. 8. Γεωγρ. πολ. νέα καὶ ἀρχ. τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, πρόλογ. σελ. 16', σελ. 64. 94-96. 168. 172-175. 223. 224. 227. 257. 258. 280. 281. Γεωγρ. πολ. ν. καὶ ἀρχ. τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας, σελ. 19. 93. 94. ἐπ. 153. 154. 170-180. 183. 189. 190.

³ Τὰ φροντισματα ταῦτα ἡμῶν εἶνε «Πόθεν ἡ λέξις Δασκαλειὸς» Ἔστια 1890, ἀριθ. 3, σελ. 43 «Πόθεν τὸ κοινὸν γεωγρ. ὄνομα Νειμπουργιὸς, Ἐρπυριὸς κτλ.» Ἔστια 1891, ἀριθ. 26, σ. 409. «Πόρτο Λάγο» Ἔστια 1892, ἀρ. 15, σελ. 225.

ὀνόματος τούτου ἐπισταμένως, ἀνατρέξαντες εἰς τὴν γεωγραφίαν πάντων τῶν τόπων, ἐνθα φέρεται, καὶ μελετήσαντες τὴν ἱστορίαν καὶ τοπογραφίαν τῶν κατὰ τόπους Μεσσαριῶν, ὅσαι περιῆλλον εἰς γνῶσιν ἡμῶν, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς καταγωγῆς τοῦ ὀνόματος, τοῦ χρόνου τῆς καθιερώσεώς του, καὶ τῆς πραγματικῆς αὐτοῦ σημασίας.

Περὶ τούτων πάντων διαλαμβάνομεν ἐν τοῖς ἐπομένοις διὰ μακρῶν, τοῦ θέματος ἀναγκάσαντος ἡμᾶς εἰς μακρὰν μελέτην.

 ΜΕΡΟΣ Α'

ΜΕΣΣΑΡΙΑ

Ἐξέτασις τοῦ ὀνόματος Μεσσαριὰ ὑπὸ ἑποικιν γλωσσικῶν.

Τὸ γεωγραφικὸν ὄνομα Μεσσαριὰ ἀπαντᾷ ἐν Ἄνδρῳ, Κύθῳ, Θήρᾳ, Σχινούσῃ, Ἰκάρῳ, Ρόδῳ, Κερκύρᾳ, Ἰπείρῳ, ὡς ὄνομα χωρίων, ἐν Κῷ ὡς ὄνομα ποταμοῦ, ἐν Κύπρῳ καὶ Κρήτῃ ὡς ὄνομα τῶν μεγαλειτέρων αὐτῶν πεδιάδων, ἐν Σύρῳ, Κέα, Πάρῳ, Τήνῳ, Λευκάδι, Κορινθίᾳ ὡς ὄνομα εὐφόρων περιοχῶν. Ἀναφέρεται δὲ καὶ ἐν ταῖς ἱστορικαῖς πηγαῖς τῆς μέσης ἱστορίας τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Κεφαλληνίας, μὴ περισωθὲν ὡς τοιοῦτον σήμερον. Ἴσως δὲ ὑπάρχει καὶ ἀλλαχοῦ που, ὅπερ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ μάθωμεν.

Ἐν τοῖς εἰρημένοις τόποις τὸ ὄνομα ἐκφέρεται ὑπὸ τοὺς τύπους Μεσσαριά, Μεσσαρᾶ, Μεσσαρέ, Μεσσαρέα, Μεσσαρκά, Μάσσαρι, Μασσάδα, καὶ Μισσαριὰ.

Ἡ ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος εἴλκυσε πρὸ ἡμῶν τὴν προσοχὴν ἄλλων γραψάντων περὶ τῶν εἰρημένων τόπων· ἀποδέχονται δὲ τινὲς μὲν, τοῦ ἐνός ἀκολουθοῦντος τὸν ἕτερον, ὅτι τὸ ὄνομα εἶνε σύνθετον ἐκ τῶν λέξεων μέσος καὶ ὄρος, τινὲς δὲ ὅτι προέκυψεν ἐκ τοῦ μέσος, καὶ ὅτι σημαίνει τόπον κείμενον ἐν μέσῳ ὄρεων, ἢ τόπον κείμενον ἐν τῷ μέσῳ ὠρισμένης ἠπειρωτικῆς περιοχῆς ἢ νήσου. Τούτου δ' ἕνεκα

οἱ πλείστοι τῶν περὶ Κύπρου ἰδίως γραψάντων ἀκολουθοῦντες τὴν χειρίστην συνήθειαν τοῦ μεταβάλλειν τοὺς τύπους τῶν κοινῶν γεωγραφικῶν ὀνομάτων, τὴν Μεσσαρικὴν τῆς Κύπρου μετέβαλον εἰς Μεσσαορίαν⁴. Ἔτεροι δὲ μὴ ἀποδεχόμενοι τὴν σύνθεσιν ταύτην θεωροῦσιν ὅτι τὸ ὄνομα προέκυψεν ἐκ τῆς συνθέσεως καὶ συγκοπῆς τῶν λέξεων μέσα καὶ μεριά, Μέσα Μεριά = Μεσαρά.

Ἄς ἐξετάσωμεν τὰς ἐτυμολογίας ταύτας. Ἐν πρώτοις ἐὰν τὸ ὄνομα ἦτο σύνθετον ἐκ τῶν λέξεων μέσος καὶ ὄρος, ἢ ὄρειος, ἢ ὄρεινός τὸ σύνθετον θὰ ἦτο μέσορος, ἢ μεσόρεια, οὐχὶ δὲ μεσσαορία. Ἐὰν δὲ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶνε οὐχὶ τὸ «μέσος» ἀλλὰ τὸ «μέσα» τῆς κοινῆς διαλέκτου, σημαίνοντος τὸ ἔνδον, τὸ ἐσώτερον, τότε ἡ Μεσσαρία δὲν θὰ εἶχε τὴν ἀποδιδομένην εἰς αὐτὴν ἔννοιαν. Ὅσα ἐσήμαινε τὸ πολὺ πολὺ ὄρη ἢ ὄρεινὴν χώραν κειμένην ἐνδότερον. Ἄλλ' ἐν τῇ δημῳδῇ τοιαύτη σύνθεσις ἀδύνατος, διότι τῆς λέξεως ὄρος ἢ συλλαβὴ **ορ** ὡς τονιζομένη οὐδέποτε ἀποβάλλεται, ἄλλως δὲ εἶνε καὶ ρίζα, καὶ ἡ ὅλη λέξις δυσύλλαβος· οὕτως ἔχομεν Ἀγινόρι (Κορινθία), Καλὸν ὄρος (Κεφαλληνία), Μακρυνόρος (Ἀκαρνανία), Ἅγιον ὄρος, πάντοτε κατὰ παράθεσιν. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ λέξις μέσος ἐν συνθέσει ἐν τοῖς γεωγραφικοῖς ὀνόμασι προσδίδει εἰς τὸ δεύτερον συνθετικὸν ἄλλοτε μὲν τὴν ἔννοιαν τοῦ μεταξὺ καὶ τοῦ μέσου, ἄλλοτε δὲ τὴν τοῦ ἔνδον, οὕτως ἔχομεν Μεσοποταμία, ἡ χώρα ἢ μεταξὺ Εὐφράτου καὶ Τίγρητος, Μεσομφάλιον, Μεσόλοφον, Μεσοτίμωλος (Λυδία), ἔχομεν δὲ καὶ Μεσογαία κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Παραλίαν (Ἀττικὴ)⁵. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχουσι καὶ τὰ νεώτερα Μεσοβοῦνι, Μεσοχώρια, Μεσόκαμπος, Μεσαναγρός (Ῥόδος), Μεσωγῆ (Κέρκυρα), Μεσαγρός (Λίγυρα, Λέσβος, Χίος), Μεσορροῦγι, Μεσογέφυρον. Σύνθετον δὲ γεωγραφικὸν ὄνομα ἐκ τοῦ μέσου καὶ ὄρος δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γεωγραφίᾳ καὶ νέᾳ, διότι θὰ συνέπιπτε μετὰ τῶν λέξεων «μέσορος» καὶ «μεσόριον» σημαίνουσῶν τὸ μέσον ὄριον. Τὸ

⁴ Κατὰ τῆς κακῆς ταύτης τάσεως πολλῶν τοῦ μεταβάλλειν τὰ γεωγραφικὰ ὀνόματα ἐγράψαμεν ἐν τοῖς προλεγόμενοις τῆς Γεωγραφίας τοῦ Νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, καὶ διὰ μακρῶν ἐν τῇ Ἠφημερίδι τῆς Ἄστει, ἔτους 1892 ἀριθ. 396 καὶ 397.

⁵ Τὸ ὄνομα Μεσόγειος Θάλασσα, εἶνε νεωτέρα μετάφρασις τοῦ *Mediterraīna*, ὀνόματος, ὅπερ μετεχειρίσθη πρῶτος ὁ *Solinus*. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο ἡ Ἰσθμὸς Θάλασσα, ἢ Ἐντὸς Θάλασσα ἢ ἐντὸς τῶν Ἰπρακλείων στηλῶν, ἢ ἡμετέρα, ἢ καθ' ἡμᾶς, ἢ δεῦρο, *mare nostrum*, *mare internum*.

ὄρειος εὐρίσκεται ἐν συνθέσει μετὰ τῶν προθέσεων παρὰ καὶ ὑπὸ καὶ τοῦ ἄκρα, παρώρεια, ὑπώρεια, ἀκρώρεια.

Τὰ ἐκ τοῦ μέσου δὲ ὡς ἀπλοῦ σχηματιζόμενα γεωγραφικὰ ὀνόματα ἀκολουθοῦσιν ἕτερον τύπον, παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις Μέση, Μεσήνη, Μεσάτη, παρ' ἡμῶν δὲ Μέση (Τῆνος), Μεσινό (δῆμ. Φενεοῦ), Μεσιακά, (δῆμ. Πιαλίων, Τρίκκαλα Θεσσαλ.), Μεσιακόν (Γύθειον), Μεσαία (*Ἡπειρος).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται κατάδηλον ὅτι τὸ δεύτερον συνθετικὸν ἐν τῇ Μεσσαρίᾳ δὲν εἶνε ἡ λέξις ὄρος.

Ἄς ἴδωμεν ἤδη ἂν ὑπολανθάνη ὡς δεύτερον συνθετικὸν τὸ μεριά, ὡς ὑποστηρίζει ὁ φίλος ἡμῶν κ. Γεώργιος Κατζιδάκις, λέγων ὅτι τὸ Μεσσαρία προέκυψεν ἐκ τοῦ Μέσα μεριά συγκοπείσεως τῆς συλλαβῆς **με** τοῦ μεριά, καὶ ὅτι σημαίνει μέρος κείμενον μέσα, δῆλα δὲ ἔνδον ἢ ἐνδότερον⁶. Ἡ τοιαύτη παραγωγή φαίνεται ὑμῖν ἀνυπόστατος, διότι ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ τῶν λέξεων μέρος καὶ μεριά ἢ ρίζα **με** ἐν συνθέσει δὲν ἀποβάλλεται, οὐδὲ συγκόπτεται ἐν τῇ προφορᾷ· τὸ μέσα δὲ ὁσάκις τίθεται πρὸς δήλωσιν τοῦ ἔνδον ἢ ἐνδότερον ἐκφέρεται πάντοτε αὐτοτελές, οὐχὶ ἐν συνθέσει· οὕτως ἔχομεν Μέσα Βουνά (χωρ. ἐν δήμῳ Δύμης) Μέσα Χωριό (*Ἄνδρος), ἐν Κρήτῃ δὲ Μέσα Λακκῶνια, Μέσα Λασῆθι, Μέσα Μουλιανά, Μέσα Ποτάμοι. Ὅσακις δ' ἐκφράζει τὸ μέσον, ἢ τὸ μεταξὺ τίθεται ἐν συνθέσει, ὡς Μεσοβούνια, Μεσοχώρια, Μεσορροῦγι, μεσοδόκι, μεσότοιχος κτλ.⁷

Ἡ λέξις ἐπίσης μεριά, μετὰ ἐπιρρημάτων τόπου, (τοπικὸν δὲ εἶνε καὶ τὸ μέσα) ἐκφέρεται καὶ αὕτη πάντοτε αὐτοτελής, οὐχὶ ἐν συνθέσει· Ἀπάνω Μεριά, Κάτω Μεριά, Ὁξω Μεριά, Πέρα Μεριά, Μέσα Μεριά. Ἐν Ζακύνθῳ δὲ ἀπήντησα ἐν συνθέσει τὴν λέξιν μετὰ ἐπιθέτων σημαντικοῦ μεγέθους, ὡς γεωγραφικὸν ὄνομα, τῶν Ζακυνθίων καλούντων τὰ βόρεια τῆς νήσου τῶν Μικρομερίαν, τὰ μεσημβρινὰ δὲ Μεγαλομερίαν. Οὐδαμοῦ δὲ ἄλλοῦ ἀπήντησα, οὐδὲ γνωρίζω σύνθετον λέξιν μὲ τὸ μεριά συντετμημένην. Δὲν ἦτο δὲ δυνατόν νὰ ὑποστῇ καὶ συγκοπὴν, διότι αἱ λέξεις Μέσα Μεριά εἶνε εὐφωνοὶ, δυσύλλαβοι καὶ εὐπρόφερτοι.

⁶ Περὶ Ἰκαρίας διαλέκτου σ. 61, ἐν τῇ Εἰκοσιπενταετηρίδι τῆς καθηγεσίας Κωνστ. Σ. Κόντου.

⁷ Ὅρα καὶ Φρόνιχον, ἐκδ. Lohseck ἐν λ. μεσονύκτιον καὶ μεσοδάκτυλα.

Ὁ κ. Χατζιδάκις φέρει ὡς παράδειγμα συντετμημένων συνθέτων λέξεων ὅπως ὑποστηρίξῃ ὅτι τὸ Μεσσαριὰ προέκυψεν ἐκ τοῦ Μέσα Μεριὰ, τὰς λέξεις ἀστροπελέκι καὶ συμβιάζω ἐν τῇ κοινῇ, ἐκ τοῦ ἀστροποπελέκι καὶ συμβιβάζω· ἀλλ' εἰς ταύτας παρατηρῶ ὅτι πρόκειται περὶ εὐφωνίας· ἄλλως δὲ εἰς τὴν συγκοπὴν τῆς λέξεως ἀστραπὴ ἐπέδρασεν ἢ λέξις «ἀστρον» καὶ εἰς τὴν τῆς συμβιβάζω τὸ ῥῆμα «βάζω»· τὸ Περαταριὰ ἐπίσης, ὅπερ θεωρεῖ ὁ κ. Χατζιδάκις «ταύτῳ περιπῶν τῷ Πέρα Μεριὰ» προέκυψεν ἐκ τοῦ «περατάρης». Περαταριὰ δὲ εἶνε τὸ πορθμεῖον, δι' οὗ ἐκ μιᾶς παραλίας ἢ ποταμίας ὄχθης μεταφέρουσιν ἐπιβάτας εἰς τὴν ἑτέραν. Ἐκ τούτου δ' ἐκλήθη καὶ ἄκρα τις Περαταριὰ ἐν Κερκύρα⁸, ἐν Σαλαμῖνι λέγεται Πέραμα, ἐκ τούτου δ' ὀνομάζεται νῦν Πέραμα καὶ τὸ δυτικώτατον ἀκρωτήριο τῆς Ἀττικῆς, ἢ ἀρχαία Ἀγχιάλη.

Συγκοπὰς συλλαβῶν ἐν συνθέτοις σημερινοῖς γεωγραφικοῖς ὀνόμασι, καὶ ταύτας μόνον εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης, παρετήρησα μόνον εἰς τὴν λέξιν Μεθωκόρωνα ἀντὶ Μεθωνοκόρωνα (Μελώνη-Κορώνη)⁹, αἱ λοιπαὶ συνθέσεις σχηματίζονται ὁμαλῶς, οἷον Παροναξία Ὑδροσπετσιῶται, Ἀχαιοῆλις, Κλημεντοκαίσαρα, Ποντοηράκλεια, Θεσσαλομαγνησία, Οὐγγροβλαχία, Μολδοβλαχία, Στερεοελλαδίται, Λίγαιοπελαγίται, Ἀσπροθαλασσῖται, Μαυροθαλασσῖται, Ἀγγλογάλλοι, Γαλλορρῶσοι, Νικολοβάρβαρα. Παρεμφερῆ δὲ εἶνε καὶ τὰ ῥωσσοτουρκικὰ, γαλλογερμανικὰ κτλ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πειθόμεθα ὅτι τὸ Μεσσαριὰ δὲν προέκυψεν ἐκ τοῦ Μέσα Μεριὰ. Ἄλλως δὲ ἂν παραδεχθῶμεν τὸ τοιοῦτον, πῶς δυ-

⁸ Ὅρα περὶ Περαταριᾶς τῆς Κερκύρας ἐν Ἱστορίᾳ 1891, ἀρ. 10, σ. 153 ὑπὸ Β. Στεφελίδου. — Τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου Περατιὰ τοῦ δήμου Βονίτσης προῆλθεν ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου, ὡς κειμένου ἀπέναντι τῆς Λευκάδος, ἐνθα τὸ πέρασμα ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν. Τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου τούτου εὑρίσκεται ἐν Χρυσοβούλλῳ τοῦ 1361 τοῦ Συμεῶνος βασιλέως Ῥωμαίων καὶ Σέρβων Παλαιολόγου. «Περατιὰν ἐν τῷ θέματι Ξηρομέριον, μετὰ τοῦ Παραδείσου καὶ τῶν Νησίδων». Περίεργος ἐν τῷ Χρυσοβούλλῳ τούτῳ μοι φαίνεται ἡ φράσις «Ὡσαύτως τὴν Ἀγίαν Μαύραν μετὰ τῆς Λευκάδος»· Ἡ Λευκὰς ἢ ὀνομαζομένη κοινῶς Ἀγία Μαύρα χωρίζεται εἰς δύο, ὅπερ δίδει τὴν ὑπόνοιαν, ἢ ὅτι προέρχεται ἐξ ἀγνοίας γεωγραφικῆς ἢ ἄλλο τι συμβαίνει. Διὰ τοῦ χρυσοβούλλου τούτου δωρεὶ ὁ εἰρημένος Συμεῶν εἰς Ἰωάννην Ἰζάφαν Οὐραϊνον Δοῦκαν κάστρα καὶ κτήματα καὶ περιοχὰς, ἃς ἀπαριθμεῖ ἐν τῇ Ἀκαρνανίᾳ, καὶ ἀλλαχοῦ. Ἑλληνομνημῶν σελ. 508 ἐπ.

⁹ Ἐν Καλάμαις οἱ κάτοικοι προφέρουσι Μεθωνοκόρωνα.

νάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ γλωσσικὸν φαινόμενον τῆς ὑπάρξεως εἰς τὸν αὐτὸν τόπον δύο τύπων Μέσα Μεριὰ καὶ Μεσσαριὰ ὡς ἐν Ἰήνῳ, ἐνθα τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τῆς νήσου λέγεται Μέσα Μεριὰ, ἔξω δὲ τῶν ὀρίων ταύτης κεῖται ἡ θέσις Μεσσαριὰ. Ἐν τῷ ἐνιαίῳ ὀργανισμῷ τῆς γλώσσης ἐνὸς τόπου δύο τύποι γεωγραφικοῦ ὀνόματος, ἐκτὸς ἂν διεφθάρη ὁ εἰς ὑπὸ σχολαστικοῦ τινος, δὲν δύνανται νὰ ὑπάρχωσι¹⁰.

Μὴ ἀποδεχόμενοι μεθ' ὅσα ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν τὸ σύνθετον τῆς λέξεως, ἐξετάσωμεν ἤδη αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ὡς παραγομένην δῆθεν ἐκ τοῦ «μέσος».

Παράγωγα ἐκ τοῦ μέσος ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς διαλέκτοις γνωρίζομεν μόνον τὸ μεσάρι, ἐξ οὗ προέκυψε καὶ τὸ μεσαριὰ, κατ' ἀναλογίαν τοῦ σφουγγάρι σφουγγαριὰ, καλαμάρι -ριὰ, ἐξάρι -ριὰ, ζάρι -ριὰ¹¹ κτλ. Σημαίνει δὲ μεσάρι ποῦ μὲν τὸν μεταξὺ δύο οἰκιῶν μεσότοιχον, ποῦ δέ, ὡς ἐν Ἀττικῇ, τὸ μεταξὺ δύο ἀγρῶν ὄριον¹². Ἡ λέξις δὲ μεσαργιὰ (Ἰπείρος, Βελβεντός) σημαίνει τὸ μεταξὺ δύο ἀγρῶν μικρὸν ἀκαλλιέργητον τεμάχιον γῆς, χρησιμεῖον πρὸς νομὴν τῶν ζώων. Ἐν Χίῳ δ' ἔχει ἔννοιαν ἐπιρρηματικὴν, σημαίνουσα τὴν διὰ τῶν ἀγρῶν συντομωτέραν πορείαν, ὡς «πάγω μεσαργιὰ», δηλαδὴ συντομεύω τὸν δρόμον βαδίζων διὰ τῶν ἀγρῶν¹³.

Ἄλλ' ἂν ἡ Μεσσαριὰ προῆλθεν ἐκ προὑπάρχοντος γεωγραφικοῦ ὀνόματος Μεσσάρι, ἐξετάσωμεν ὅποιαν ἔννοιαν ἢ κατάληξις -άρι τῆς νεοελληνικῆς προσδίδει εἰς τὰ οὐσιαστικά, καὶ ὅποιαν ἢ -ριὰ τονίζομένη. Ἡ κατάληξις -άρι προσδίδει εἰς τὸ ὑπὸ τῆς ρίζης δηλούμενον τὴν ἔννοιαν πλειοτέρας ὄντοτητος καὶ μεγέθους, οἷον κεφαλάρι σημαίνει τὴν μεγαλειτέραν πηγὴν ὕδατος τινος τόπου, κοντάρι μέγαν

¹⁰ Τοιοῦτους διπλοῦς τύπους, μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ἐπήνεγκεν εἰς πολλὰ τῶν ὀνομάτων τῶν χωρίων καὶ ἄλλων τοπωνυμιῶν ἢ ἀμάθεια πολλῶν, οἵτινες πολλαχοῦ ἐν τοῖς ἐγγράφοις καὶ τοῖς ἀπογραφικοῖς πίναξι διαστρέφουσι τὰ ὀνόματα τῶν χωρίων κατὰ τὴν ἑτυμολογίαν, ἢν αὐτοὶ δίδουσι ἐν ἀγνοίᾳ καὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γραμματικῆς.

¹¹ Ἐν Κυθήροις μεσάρια λέγουσι τὰ ἐντόσθια τῶν ζώων, τὰ ἄλλως ἐν Κεφαλληνίᾳ μεσαρικὰ λεγόμενα.

¹² Οἰκογενειακὸν ἐγγράφον Νερούτσου ἐν τοῖς Μνήμ. Ἱστορ. τῶν Ἀθηναίων Δημ. Καμπούρογλου Τόμ. Β', σελ. 379.

¹³ Πασπάτη, Χιακὸν γλωσσάριον. Ἐν Κεφαλληνίᾳ ἡ χιακὴ ἔκφρασις «πάγω μεσαργιὰ», λέγεται «πάγω περικοπά».

κοντόν, γαλάρι τὸ πρόβατον τὸ μὴ παῦσαν νὰ καταιβάζη γάλα¹⁴, μανάρι τὸ πρόβατον τὸ ἐπὶ χρόνον πολὺν τραφέν πλησίον τῆς μάνας του· παλαμάρι ὀνομάζεται τὸ χονδρὸν σχοινίον τὸ πληροῦν τὴν παλάμην· τοιαῦτα εἶνε καὶ τὰ σιτάρι, κριθάρι, θυμάρι, κουφάρι, πιθάρι, κελλάρι, σφογγάρι, πρινάρι, ζυμάρι, φεγγάρι, χαρτάρι, ποδάρι, μαστάρι, λιθάρι, ρίζάρι, ἀστάρι, ζωνάρι, οὐσιαστικὰ αὐτοτελῆ, σημαίνοντα αὐτὸ τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἄνευ ὑποκοριστικῆς ἐννοίας. Κατὰ τὴν ἐννοίαν δὲ ταύτην τὸ μεσάρι θὰ ἐμφαίνῃ τι κείμενον κυρίως ἐν μέσῳ, ἢ τὸ διὰ μέσου γινόμενον· ἢ τονιζομένη δὲ κατάληξις -ριά ὡς σφογγάρι σφογγαριά, δοξάρι δοξαριά, ζάρι ζαριά ἐκφράζει τὴν ἀφηρημένην ἐννοίαν τοῦ ὑπὸ τῆς ρίζης δηλουμένου Ἄλλὰ τοιαύτην ἐννοίαν [δὲν ἔχει τὸ ὄνομα Μεσσαριά, ἐπομένως δὲν προῆλθεν ἐκ τοῦ μεσάρι.

Ἴσως ὑπολάβῃ τις ὅτι ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ μέσαι προσετέθη ἑτέρα κατάληξις τῆς νεοελληνικῆς ἢ ριά. Ἡ κατάληξις ὅμως αὕτη προστιθεμένη εἰς τὰ οὐσιαστικὰ σημαίνει πληθὺν τοῦ ὑπὸ τῆς ρίζης δηλουμένου σκότι σκοταριά, κληματαριά, λυκουριά, μαγγουριά¹⁵, κλεφτουριά, βλαχουριά, στρατιωτουριά, κτλ. οὐδὲν ὅμως ἢ ἐννοία αὕτη δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν Μεσσαριάν, διότι θὰ ἐσήμαινε τὸ πολὺ πολὺ πληθὺν «μεσῶν», ὅπερ δὲν ἔχει ἐννοίαν.

Παρατηρητέον πρὸς τούτοις εἰς τὰ ἀνωτέρω ὅτι ἀρχαῖαι πόλεις φέρουσαι κατάληξιν ρία δὲν ὑπάρχουσι, τοῦ ρ τῶν ὑπὸ τὴν κατάληξιν ταύτην γνωστῶν ἀνήκοντος εἰς τὴν ρίζαν αὐτῶν, οἷον Ἄστερια, Ὑρία, Καλαυρία, Καρία, Μακαρία, Παρωρία, Σχερία, Θρία, Θουρία, Βαρβαρία, ἐπίσης εἰς τὴν ρίζαν ἀνήκει καὶ τὸ ρ τῶν εἰς ρέα ληγουσῶν οἷον Θυρέα, Τιθωρέα. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς σημερινὰς ὀνομασίας, Κοψοχερία, Πορταριά, Γαυρία, Καππαριά, Μαδουριά, Μαρμαριά, Φουρκαριά. Ὁ τύπος δὲ Κανακαριά, Σκουληκαριά, Σπαθαριά, Περαταριά, Χρυσοκελλαριά, Πλαταριά προῦποθέτει ὀνόματα εἰς ἀρης ὡς Σπαθάρης, Σκουληκάρης, Περατάρης κτλ. Εἰς ἀρι δὲ καὶ αριά ὁμώνυμα ὀνόματα γνωρίζω μόνον τὰ Σπαθάρι Σπα-

¹⁴ Ἰ. Πρωτοδέκου, Ἰδιωτικά τῆς νεωτέρας Ἑλ. γλ. σελ. 14.

¹⁵ Δηλαδή πολλὰι μάγγαι, ἢ μάγγαις, ἐκ τοῦ μάγγα, οὐχὶ ἐκ τοῦ μαγγουῖρα, ὅπου τὸ μαγγουριά διὰ τῆς καταλήξεως ἰά σημαίνει κτύπημα ὡς ἀοξαριά, στυλιαριά.

θαριά, Βουρκάρι (Κέως) Βουρκαριά (λίμνη παρὰ τὴν Ζαβέρδαν), Μαρμάρι Μαρμαριά.

Καταδείξαντες ὅτι τὸ ὄνομα Μεσσαριά δὲν εἶνε οὔτε σύνθετον, οὐδὲ παράγωγον ὡς τέως ἐθεωρεῖτο, ὑπολείπεται ἤδη, ἀλλαχοῦ νὰ ἀνατρέξωμεν ὅπως ἀνεύρωμεν τὴν προσηγορικὴν αὐτοῦ ἐννοίαν καὶ τὴν ἀληθῆ καταγωγὴν.

Καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις εἶνε ξενικὴ εἰσαχθεῖσα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς κατακτήσεως τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ Ἑνετῶν, προελθοῦσα ἐκ τῆς λέξεως masseria τῆς παρηκμακυίας Λατινικῆς, καὶ λαβοῦσα κατὰ παρετυμολογίαν τὸν τύπον Μεσσαριά ἐν τῇ Ἑλληνικῇ. Ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ μέσου αἰῶνος ἡ λέξις φέρεται ὑπὸ τούτους τύπους massa, massara, massada, masseria, messaria, messeria, massarititia, massaraticum. Ἐσήμαινε δ' ἀρχικῶς κτῆμα μετὰ ἐπαύλειος ἀγροτικῆς, κατόπιν δὲ αὐτὴν τὴν ἐπὶ τοῦ κτήματος κυριότητα. Ἐπίσης περιελάμβανεν ἐν τῇ ἐννοίᾳ αὐτῆς πᾶσαν κτῆσιν. Massarius δ' ἐκαλεῖτο ὁ καλλιεργῶν γεωργὸς τὴν μασσάραν, ὁ φύλαξ αὐτῆς, ἢ καὶ ὁ ἄποικος, ὡσαύτως ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ· παρ' Ἰταλοῖς δὲ γράφει ὁ Δουκάγγιος ἐσήμαινε καὶ τὸν φύλακα τῶν πολεμικῶν σκευῶν, καὶ ἄλλων δημοσίων ἐργαλείων, καὶ τὸν φύλακα ἔτι τοῦ δημοσίου ταμείου, ἐξ οὗ προέκυψε καὶ ὁ τίτλος massaria σημαίνων τὸ ἀξίωμα τοῦ μασσαρίου τοῦ διοικοῦντος τὸν δημόσιον θησαυρὸν, καὶ ὁ ἐπὶ τῶν μασσαρίων magister massariorum, ὁ maître massier (ὁ μαστρομάσσαρος κληθεὶς παρὰ τῶν Ἑλλήνων). Οἱ Λογγοβαρδιοὶ νόμοι περιέχουσι καὶ διατάξεις περὶ τοῦ sorvus massarius, ὅστις εἶνε ὁ ὑπὸ μασσάριον ἐργαζόμενος¹⁶.

Ἐν τοῖς λεξικοῖς τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης ἡ λέξις αὕτη ἐρμηνεύεται ὡς ἀνωτέρω, ἐν χρήσει οὔσα ἔτι νῦν· πολλὰ δὲ χωρία τῆς Ἰταλίας φέρουσιν ἐκ τοιαύτης τινὸς ἀφορμῆς τὸ ὄνομα Massaria¹⁷.

¹⁶ P. Canciani, Barbarorum leges antiquas Τόμ. Α' 71 CXXXII καὶ CXXXIV καὶ CXXXVIII.

¹⁷ Massari, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ Benevento, Parma, Massaria ἐν ταῖς τῆς Novara, Palermo (Sicilia), Bergamo, Massarie, ἐν ταῖς τοῦ Belluno καὶ Terra di Lavoro. Massari καὶ Massaro ἀπαντῶσιν ἔτι δύο ὀνόματα χωρίων ἐκλιπόντων, εἰς τὴν χώραν τῶν Χορβατῶν φυλῆς σλαυικῆς οἰκούσης εἰς τὴν χώραν τῆς σημερινῆς Οὐγγαρίας πρὸς τὴν Βοσνίαν, ἐνθα καθ' ἃ ἱστορεῖται οἱ Λογγοβαρδιοὶ ἔκαμον εἰσβολάς· Schafarik, Slavische Alterth. Τόμ. Β', σ. 4 καὶ 298.

Ὁ Δουκάγγιος ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ αὐτοῦ τῆς παρηκμακυίας Λατινικῆς παραθέτει καὶ παραπομπὰς εἰς συγγραφεῖς καὶ χρονογράφους τοῦ Μέσου αἰῶνος, ἐξηγῶν τὰς διαφόρους σημασίας τῆς λέξεως *massaria*.

Ὁ *Mas-Latrie* ἐπίσης ἐν τοῖς ἐγγράφοις περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Κύπρου παραθέτων Γλωσσάριον γράφει *Massaria, Possession territoriale, καὶ Masserie, Office ou administration financière chargée d'une gestion de recettes et de dépenses*.

Ὡσαύτως εἰς τὸ Γλωσσάριον Λατινο-Γάλλικον, ὅπερ ὑπάρχει ἐν τῷ *Codice diplomatico Padovano*¹⁸, ἀναγράφεται ἐν λέξει *Massaricia, Mesaricia, Masayria, Masericia, lo stesso che Colonia, terreno coltivato a abitato da un colono. Massarius communis = quegli che abita e coltiva una colonia, massarizia o manso*.

Ἡ λέξις δὲ αὕτη ἦτο ἐν χρήσει ἀπὸ τῆς 4ης ἕτι ἐκατονταστηρίδος εἰς τοὺς δυτικούς λαούς. Καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἡ λέξις *Mas* ἔχει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν. Ἐν τῷ *Glossaire de Centre de la France* τοῦ *Comte Jaubert* εὐρίσκομεν ἐν λέξει *Mas: Étendue de terre labourable. — Plusieurs localités et domaines de nos contrées s'appellent le Mas*.

Τὸ ὄνομα λοιπὸν τοῦτο εἰσήγαγον εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας οἱ Φράγγοι καὶ Ἐνετοὶ ὀνομάζοντες οὕτω τὰς γαίας, ἃς κατελάμβανον καὶ ἐκαλλιέργουν ὡς ἀπόλυτοι κύριοι καὶ δεσπότες. Φυσικώτατον δὲ εἶνε ὅτι κατελάμβανον τὰς εὐφορώτερας, τὰς πεδινὰς καὶ καταρδευόμενας, ἃς ἐκαλλιέργουν εἴτε δι' ἐγχωρίων καλλιεργητῶν, εἴτε δι' ἀποίκων (*coloni*), ἢ παροίκων ὡς ὀνομάζον τότε οἱ Ἕλληνες τοὺς *colonos*. Ἐμνεῖνε δὲ καὶ ἡ λέξις ἐν Πάρω, καλουμένης τῆς σημερινῆς πόλεως τῆς νήσου Παρκιάς, ὅπερ προῆλθεν ἐκ τοῦ Παροικία¹⁹.

¹⁸ *Publicationi della R. Deputaz. Veneta sopra gli studii di Storia Patria*.

¹⁹ Π. Καλλιγᾶ, Μελέται καὶ λόγοι, σ. 186. Οἱ δούλοπάροιχοι ἢ πάροιχοι δὲν εὐρίσκοντο ἐν ἡ καταστάσει οἱ τῶν Ῥωμαίων δούλοι, ἀλλ' ἀπετέλουν μέσην τινὰ κατάστασιν μεταξὺ δουλείας καὶ ἐλευθερίας. Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ἐκαλοῦντο ἐναπόγραφοι, εἶτα δὲ καθιερώθη τὸ ὄνομα πάροιχοι. Μεταγενεστέρως δὲ ὀνομάσθησαν οὕτω καὶ οἱ ἔνεκα βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν ἀθρόοι μετοικοῦντες εἰς ἑτέραν χώραν, οἱ *coloni* τῶν Ἰταλῶν, οἵτινες οὐδὲν διετήρησαν τῶν δούλων διότι προσεκολλῶντο εἰς ἑρισμένα κτήματα ὡς τὰ κτήνη. Ἑλληνομν. σ. 482. Σάθα, Μνημεῖα Ἑλλ. ἱστορ. Τ. Δ', σ. IV. Ἀραβαντινοῦ Χρονογραφία Ἡπείρου, Τομ. Β' σελ. 299 «Πάροιχοι οἱ ζευγίται, οἱ

Ὅπως ἀποδείξωμεν δὲ τὸν ἰσχυρισμὸν ἡμῶν τοῦτον ἀνάγκη νὰ ἐκθέσωμεν τὴν τοπογραφίαν μετὰ ἱστορικῶν γεγονότων μιᾶς ἐκάστης τῶν γνωστῶν Μεσσαριῶν. Εἰς τὴν ἐκθεσιν δὲ ταύτην εἰσερχόμεθα ἐν τῷ ἐπομένῳ δευτέρῳ μέρει τῆς παρούσης μελέτης.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΜΕΣΣΑΡΙΑΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Κατὰ μέρος.

Ἐξετάσωμεν ἤδη μετὰ τὰ προταχθέντα τὰς κατὰ χώρας Μεσσαρίας ὡς πρὸς τοὺς γεωγραφικοὺς ὄρους, ὑφ' οὓς διατελοῦσι, καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἱστορικοὺς λόγους τοὺς συντελέσαντας εἰς τὴν καθιέρωσιν τοῦ ὀνόματος.

Ἄνδρος. Ἐν Ἄνδρῳ Μεσσαριὰ καλεῖται χωρίον σύδενδρον καὶ κατάρρυτον ἐν δήμῳ Ἄνδρου, κείμενον ἐπὶ λοφώδους δευράδος, διαχωρίζουσης τὴν πεδιάδα Ἄνδρου (Κάτω Κάστρου) εἰς δύο τμήματα, ἅτινα εἶνε τὰ εὐφορώτερα τῆς νήσου καὶ τὰ μᾶλλον καλλιεργημένα. Αὐτόθι σώζονται ἔτι καὶ νῦν οἰκούμενοι μεγάλοι πύργοι, κτισθέντες ἐπὶ ἐνετοκρατίας καὶ χρησιμεύοντες πιθανώτατα ὡς ἐξοχικὴ διαμονὴ τῶν διαφόρων Βενετῶν τοπαρχῶν αὐτῆς, οἵτινες κατόικουν τὴν σημερινὴν πρωτεύουσαν, τότε οὔσαν περιτετειχισμένην. Παρὰ τὴν Μεσσαριὰν κεῖται τὸ χωρίον Μένητες, τὸ ὠραιότερον τῶν τῆς νήσου διὰ τὴν περὶ αὐτὸ δαψιλῆ φυτείαν καὶ τὰ ἄφθονα ὕδατα. Αὐτόθι καὶ ναὸς Παναγία ἢ Κούμουλός φραγκικοῦ ἐπωνύμου. Παράκεινται δὲ τὰ χωρία Μέσα Χωριά, καὶ τὰ Πέρα Χωριά, ἀπαρτιζόμενα ἐκ 4 μικρῶν Σασσά, Φάλλα, Ζαγανιάρη καὶ Κουρέλι. Τὰ δύο πρῶτα ἔχουσι φραγκικὴν ὀνομασίαν (*sassa* = πέτρα, *falco* = ἀετός)²⁰.

προσηρτημένοι εἰς τὸ κτήμα, καὶ μὴ δυνάμενοι ἀποικεῖν ἢ ἐγκαθίστασθαι ἀλλαχοῦ», καὶ Τόμ. Α', σελ. 151 «Πάροιχοι οἱ λατινιστὶ *Coloni*».

²⁰ Ὅρα ἐμὴν συγγραφὴν Ὑπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων, Ἄνδρος. Κέως.

Ἡ Μεσσαριὰ λοιπὸν αὕτη τῆς Ἄνδρου ὡς τοιαύτη ἀπετέλεσεν ἀναμφιβόλως κτῆμα τοῦ Μαρίνου Δανδόλου τοῦ καταλαβόντος ὡς ἀπολύτου κυρίου τὴν Ἄνδρον τῷ 1207, καὶ διατηρήσαντος μέχρι τοῦ θανάτου του, τῷ 1233· κεῖται δὲ πλησίον τοῦ ὑπὸ τούτου κτισθέντος φρουρίου, ἔνθα ἡ νῦν πόλις τῆς Ἄνδρου, τοῦ Κάτω Κάστρου λεγομένου κατ' ἀντίθεσιν τοῦ Ἀπάνω Κάστρου, τοῦ ἄλλως Κορθίου νῦν, παρὰ τὸ ὅποιον μνημονεύεται ἐν ἐγγράφῳ καὶ φέουδον Γρίδια (Sio de la Gridia)²¹. Ἔτι καὶ νῦν δ' ἐν Ἄνδρῳ διατηρήθη ἡ λέξις φέουδο ἐν τῷ ἐγγωρίῳ γλωσσαρίῳ ἐπὶ τῆς ἐννοίας μεγάλου κτήματος.

Ὁ Μαρτίνος Δανδόλος ἀποθανὼν κατέλιπε περιουσίαν 36,450 ὑπερπύρων, μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς ἀξίας τῶν ποιμνίων του, τῶν ἵππων καὶ τῆς μασσαρίας του, γράφομεν δὲ μασσαρίας του, διότι τὴν λέξιν ταύτην ἀναφέρει ἀπόφασις τοῦ 1243 τοῦ Μεγάλου Συμβουλίου τῆς Βενετίας περὶ δίκης ἀναφύσεως μεταξὺ τῆς χήρας τοῦ Δανδόλου Ἰελίζας καὶ τοῦ Ἱερερίου Γκίτζη περὶ κατοχῆς τῆς Ἄνδρου.

Ἐν ταύτῃ μνημονευομένης τῆς καταλειφθείσης περιουσίας τοῦ Δανδόλου ἀναφέρεται «habere autem dicti Marini Dandulo fuit triginta sex milia hyperperorum et quadringenta quinquaginta hyperpera sine bestialis et equis et massaratico ipsius». Αὐτὸ τὸ massaratico εἶνε αἱ μασσαρίαί, ἃς κατεῖχεν ἐν τῇ νήσῳ ὁ Δανδόλος, ἰδίως δὲ ἡ περιοχὴ τῆς νῦν Μεσσαρίας, ἡ εὐφορωτέρα τῶν τῆς νήσου²². Τὸ massaratico σαφέστερον ὀρίζει ὁ Stefano Magno χρονογράφος Ἐνετὸς ἀναφέρων περὶ τοῦ Δανδόλου «lo haver del qual Marin fo hyperperi 36,000 et 450 senza i Animalì, et Cavali, et Massariæ di esso»²³.

Ὁ Hopf ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἄνδρου (σ. 18), ἀναγράφων τὰ τῆς

²¹ Hopf, Urkunden und Zusätze zur Gesch. der Insel Andros σελ. 35.—Τὸ Ἀπάνω Κάστρον εἶνε τὸ ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων τῆς Ἄνδρου ὀνομαζόμενον Castel Alto τῷ 1421, ὅπερ κεῖται ἐν Κορθίῳ ἐφ' ὑψηλοῦ βουνοῦ ἐκτισμένον, καὶ ὑψηλότερον κείμενον τοῦ τῆς Ἄνδρου παρὰ τὸ χωρίον Καχόλου. Hopf, Geschichte der Insel Andros σελ. 69.

²² Hopf αὐτόθι σελ. 20. Ἡ λέξις massariticum ἦτο ἐν χρήσει πρὸς δήλωσιν πάντων ἥσα καταλείπει τις ἐν τῷ οἴκῳ πρὸς κοινὴν χρῆσιν καὶ εὐμάρειαν αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν χρυσοῦν καὶ ἀργυρῶν ἀντικειμένων καὶ πολυτίμων λίθων. Du Cange, Glossarium.

²³ Hopf, Chroniques Greco-Rom. σελ. 181.

δίκης, περιέλιπε τὴν λέξιν massaratico, ἀπλῶς γράψας ὅτι εἶχε περιουσίαν ὁ Δανδόλος 36,450 ὑπερπύρων «ἐξαιρουμένης τῆς ἀξίας τῶν ἵπποτροφείων καὶ βοσκημάτων του» (den Werth seiner Pferde- und Viehheerden nicht eingerechnet). Ἡ παράλειψις εἶνε βεβαίως παραδρομὴ τοῦ ἐξόχου ἱστορικοῦ.

Κύθνος. Ἐν Κύθνῳ Μεσσαριὰ ὀνομάζεται ἡ πρωτεύουσα νῦν τῆς νήσου, ἡ Χώρα κοινῶς, ἢ Κύθνος ἐν τῇ ἐπισήμῳ γλώσσῃ. Σημειώτερον δὲ ὅτι Μεσσαριὰ καλεῖται μόνον ὑπὸ τῶν Συλλακκιωτῶν, τῶν κατοίκων τοῦ Σύλλακκα, τῆς ἐτέρας πολίχνης τῆς νήσου, τῆς καὶ ἀρχαιοτέρας τῆς Μεσσαρίας· οἱ κάτοικοι δὲ τῆς Χώρας, ἢ τῆς Μεσσαρίας αὐτῆς δὲν ὀνομάζουσιν οὕτω τὴν πόλιν των, ἀλλὰ καλοῦσι Μισσαριὰν περιοχὴν τινα πεδινὴν παρακειμένην εἰς τὴν μεσημβρινοανατολικὴν αὐτῆς ἄκρην. Ὁ περιηγητὴς Pasch van Krienen γράφει ὅτι παρὰ τὴν πόλιν ὑπάρχει ὠραία πεδιάς καλουμένη Missaria²⁴.

Αἱ ἐγγωρίαὶ παραδόσεις τῶν Κυθνίων, ἃς ἀναγράφει ὁ Ἄντ. Βάλληνης ἐν τοῖς «Κυθνιακοῖς» αὐτοῦ, μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ νῦν πόλις τῆς Κύθνου ἐκτίσθη μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ κάστρου, ὅπερ ἤγειραν οἱ Ἐνετοί, σωζομένου ἔτι, οἵτινες περὶ τὴν θέσιν τὴν εὐφορον τῆς νῦν πόλεως εἶχον τὰ κτήματα αὐτῶν, ἢ τὰς μασσαρίας των· δι' ὃ οἱ Συλλακκιῶται, οἱ δῖωρον ἀπέχοντες τῆς πόλεως, καὶ οἰκοῦντες τὸ μέσον ἀκριβῶς τῆς νήσου, ὠνόμαζον τὴν massaria ταύτην Μεσσαριὰν κατὰ συνεχδοχὴν ἐκ τοῦ «μέσα», ἀλλ' οἱ ἀρχικοὶ κάτοικοι τῆς massaria ταύτης ἐκάλεσαν Μισσαριὰν τὴν περικειμένην πεδιάδα²⁵.

Ἡ Κύθνος ἀπὸ τοῦ 1207-1320 ὑπήγετο εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Σανούδων, εἶτα δὲ εἰς τὴν τῶν Καστέλλι 1322-1337, καὶ μετὰ τούτους εἰς τὴν τῶν Κοτζαδίνι μέχρι τοῦ 1537²⁶.

²⁴ Ὁ περιηγητὴς Bondelmonti δὲν ἀναφέρει τὴν Μεσσαριὰν τῆς Κύθνου. Ὁ Piacenza δὲ L'Esco geodivino τὴν Κύθνον διαιρεῖ εἰς δύο νήσους, ἃς περιγράφει χωρισμένως ἰ εἰς Formenia καὶ Kythnum. Σημειοῖ δὲ ὅτι ἡ Formenia εἶχε χωρὶς καλούμενον Μέση· ἀλλ' εὐνόητον πᾶθεν προῆλθεν ἡ πληροφορία του.

²⁵ Δὲν γνωρίζω διατί ὁ Ἄ. Βάλληνης, Κυθνιακά σελ. 30, τὴν Μισσαριὰν γράφει Μεσσαριὰν. Ἐν Κύθνῳ ὑπάρχει καὶ θέσις Μέσα Πάχη, οὕτω λεγομένη, οὐχὶ Μεσάρραχον. Ἐν Κύθνῳ περιεσιώθη καὶ ἕτερον φραγγικὸν ὄνομα ἡ Νάουσα οὕτω καλουμένου λιμενίσκου πρὸς τὰ ἀνατολικά τῆς νήσου. Ὅρα κατωτέρω σημείωσιν 34.

²⁶ Hopf, Urkunden σ. 7 καὶ 8, καὶ Veneto-Byzantinischen Analecten τοῦ

Κέως. Ἐν Κέω Μεσσαριὰ καλεῖται θέσις, ἀπέχουσα περὶ ὥραν τῆς ὁμωνύμου μόνης πόλεως τῆς νήσου, εὐφορος καὶ εὐδρος, μασσάρα βεβαίως καὶ αὕτη ὑπάρξασά τινος τῶν πολλῶν δεσποτῶν τῆς οἰνοφόρου καὶ βαλανοφόρου ταύτης νήσου, ἡ ὁποία μετὰ τῆς γείτονος Σερίφου παρὰ πᾶσαν ἄλλην τῶν Κυκλάδων κατεκερματίσθη ὡς γῆ ἀδέσποτος εἰς πολλὰ τιμάρια κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Ἑνετῶν, διαμείνασα ὑπὸ τὴν δεσποτείαν πολλῶν κυρίων μέχρι τῆς καταλήψεώς της ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Πρῶτοι καταλαβόντες τὴν νῆσον καὶ δεσπόσαντες ἦσαν οἱ ἀδελφοὶ Ἀνδρέας καὶ Ἱερεμίας Γκίτσι (1207 - 1328), ὁ Πέτρος Ἰουστινιάνι (1207 - 1366), καὶ ὁ Δομένικος Μικέλι (1207 - 1355), οἵτινες διήρσαν αὐτὴν εἰς 16 μερίδας, ὧν ἔλαβον οἱ Γκίτσι τὸ $\frac{1}{2}$, ὁ Ἰουστινιάνι τὸ $\frac{1}{4}$ καὶ ὁ Δομ. Μικέλι τὸ $\frac{1}{4}$. ἄλλ' ἐν τῇ μεταξὺ τῆς μακρᾶς κατοχῆς τῶν οἰκῶν τούτων ὑπεισηλθον εἰς κατοχὴν κλασματικῶν μερίδων καὶ οἱ Πρεμαρίνι (1328 - 1537), οἱ Σιανοῦδοι (1357 - 1405), οἱ Da Coronía (1366 - 1465), καὶ οἱ Κοτζαδίνοι (1405 - 1537)^{26α}.

Θήρα. Ἐν Θήρᾳ ὑπάρχει χωρίον Μεσσαριὰ ἀπέχον ἡμιώριον τοῦ Πύργου, τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως, κείμενον δὲ περὶ τὸ μέσον τῆς νήσου ἐν ὁμωνύμῳ κοιλάδι, ἥτις εἶνε ἡ εὐφορωτέρα τῶν τῆς νήσου, παράγουσα ἄριστον οἶνον.

Ὁ Abbé Régues²⁷ ὀνομάζει ἐν σελ. 300 Μεσσαριαν καὶ τὸ χωρίον καὶ τὴν κοιλάδα, ἄλλ' ἐν σελ. 250 τὴν κοιλάδα ὀνομάζει Messa, ἴσως ἵνα ἐπιφέρῃ καὶ οὗτος περὶ ταύτης τὰ ἐξῆς «*pareoqu'elle occupe le milieu*».

Ἐν Θήρᾳ ὑπάρχουσιν αἱ τοπωνυμιαὶ Ἐπάνω Μεριά, καὶ Μέσα Βουνὸ ἐν παραθέσει²⁸.

Τήνος. Ἐν Τήνῳ τοποθεσία τις πεδινή, ἀνήκουσα εἰς τὴν περιόχην τῆς Κάτω Μεριᾶς, περιλαμβανούσης τὸ βόρειον λεκανοπέδιον τῆς αὐτοῦ σ. 142. Ὁ Βάλληνας ἐκφράζει τὴν ἀπορίαν διατὶ ἐν τῇ πόλει τῆς Κόθου δὲν εἰσῶθη καθολικὸς ναός. Δὲν εἰσῶθη, διότι οὐδέποτε ὑπῆρξε, τῆς Μεσσαριᾶς οὔσης συνοικίας Ἑλληνικῆς. Ἐκκλησία καθολικὴ θὰ ὑπῆρχε βεβαίως ἐν τῇ ἐνετικῇ φρουρίῳ.

^{26α} Harf, Urkunden, σ. 7. Τοῦ αὐτοῦ Venetio-Byzant. Anal. σ. 64, ἐπ.

²⁷ Histoire et géographie. du volcan et des îles volcan. de Santorin.

²⁸ Ἰ. Δὲ Κιγάλλα, Γενικὴ στατιστικὴ τῆς νήσου Θήρας, σ. 27.

νήσου, μεγάλης οὔσα ἐκτάσεως παρὰ τὸ χωρίον Κάμπος, οἰκούμενον ἀποκλειστικῶς ὑπὸ καθολικῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἐνετικῆς κατακτήσεως μέχρι σήμερον, λέγεται Μεσσαριὰ. Θεωρεῖται δὲ ἡ περὶ τὸν Κάμπον χώρα ὡς ἡ εὐφορωτέρα τῶν τῆς νήσου, δι' ὃ καὶ ἀναμφιβόλως ὑπῆρξέ ποτε μασσάρα τιμαριούχου τινός. Ὅτι δὲ ἡ Μεσσαριὰ αὕτη δὲν προῆλθεν ἐκ τοῦ Μέσα Μεριὰ τρανῆ ἐν Τήνῳ ἀπόδειξις εἶνε ὅτι ἐκ τῶν τριῶν γεωγραφικῶν διαιρέσεων τῆς νήσου εἰς Κάτω Μεριάν, Ὁξω Μεριάν, ἡ τρίτη καλεῖται Μέσα Μεριὰ²⁹. Δὲν εἶνε δυνατόν ἐπομένως νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι πρὸς ἔκφρασιν τῆς αὐτῆς ἐννοίας εἶχον οἱ Τήνιοι ἐν τῇ γλωσσικῇ αὐτῶν ἰδιώματι δύο τύπους.

Ἐκ τῶν περὶ Τήνου δημοσιευθέντων ὑπὸ τοῦ Κ. Σάθα ἐν τοῖς Μνημείοις τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας ἐγγράφων μανθάνομεν ὅτι τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα ἦτο ἀνέκαθεν λίαν ἀνεπτυγμένον ἐν τῇ νήσῳ. Σχεδὸν ἐν αὐτῇ ὑπῆρχον ὅλα τὰ εἶδη τῶν τιμαριῶν. Εὐρίσκετο δὲ ἡ νῆσος εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν ἐπὶ τῶν τιμαριούχων, ἰδίως τοῦ οἴκου Σκούταρη κατέχοντος περίπου τὸ ἡμισυ αὐτῆς, δι' ὃ καὶ ἡ Ἑνετικὴ κυβέρνησις πολλὰς προσπάθειας κατέβαλλε πρὸς δικαιότεραν διοικήσιν τῆς νήσου. Διωρίσθη δὲ τῇ 1581 καὶ πρωτομασσάριος, οὐ λεπτομερῶς ἀναγράφονται τὰ καθήκοντα, φέρων τὸ ὄνομα sorpamasser³⁰.

Ἐν πιστοποιητικῷ τινι τοῦ ἔτους 1615, ὅπερ δημοσιεύει ὁ Δ. Δρόσος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Τήνου (σ. 254), γραφέντι ὑπὲρ τοῦ Λατίνου ἐπισκόπου τῆς νήσου Γεωργ. Περπινιανοῦ, εὐρίσκεται παρ' ἐκαστῷ σχεδὸν ἐπωνύμῳ τῶν ὑπογραφομένων καὶ εἰς τίτλος, εἰς ἄλλα μὲν ἡ προσθήκη τιμαριώτης (feudatario), εἰς ἄλλα δὲ ἀπλῶς πολίτης (cittadino), καὶ εἰς ἄλλα πολίτης καὶ τιμαριώτης, εἰς ἕνα δὲ ἡ προσθήκη πολίτης, τιμαριώτης καὶ ὑπομίσθιος (cittadino, feudatario e salariato)³¹.

²⁹ Ἡ τριπλῆ αὕτη διαίρεσις τῆς νήσου εἶνε παλαιά. Ἐν ἱστορικῷ ἐγγράφῳ τοῦ 1550 ἀπαντᾷ ἡ Οχομογορα καὶ Λοχομογορα. Σάθα Μνημ. Γ. Δ', σ. 244. 336. Ἐν Τήνῳ ὑπάρχει καὶ χωρίον Μέση, καὶ ἕτερα δύο μετὰ τὸ ὄνομα Μέσα Κώμη καὶ Κάτω Κώμη. Γεωργαντοπούλου, Τηνιακά, σ. 205.

³⁰ Ὁ τίτλος sorpamasser ἔμεινε καὶ ὡς ἐπωνύμιον οἰκογενειακόν ἐν Ζακύνθῳ. Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Νικόδημον Μεταξᾶν εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Κεφαλληνίας ὠνομάζετο Τιμόθεος Σοπραμάσσαρος ἐκ Ζακύνθου. Ἐ. Μεταξᾶ, Ἱστορία τῆς οἰκ. Μεταξᾶ, σ. 45.

³¹ Ὁ Δ. Δρόσος δημοσιεύει μετάφρασιν τοῦ ἐγγράφου τούτου εὐρισκομένου ἐν τοῖς

Πάρος. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ὑπάρχει θέσις Μεσσαριὰ ἐν τῷ δήμῳ Ὑρίας, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ ὄρεινου χωρίου Λεύκαις, εἰς τὸ ὁποῖον παράκειται βορειανατολικῶς ἡ μεγαλειτέρα πεδινή χώρα τῆς νήσου³². Ἐπίσης ἐν Πάρῳ ὑπάρχει καὶ θέσις Μασσάδα, ἐν ἣ εὐρέθησαν καὶ ἀρχαῖα εἰρήπια ἐν τῷ δήμῳ Μαρπήσσης παρὰ τὰ χωρία Τσιπίδος καὶ Μάρμαρα. Ἦσαν δὲ τὰ Μάρμαρα τὸ μεσαιωνικὸν χωρίον τῆς νήσου, διὸ καὶ ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν «ἀρχοντοχωρί», ἐξ οὗ εἰκάζομεν ὅτι τὸ ὄνομα, ὅπερ ὁ Ross, ὁ ἀκριβολογῶν περὶ τὴν ὀρθὴν γραφὴν τῶν γεωγραφικῶν ὀνομάτων, γράφει Μασσάδα δὲν εἶνε ἄσχετον πρὸς τὸ Massa. Massa, Massada ἐν τῇ παρηκμακυῖα λατινικῇ ἐσήμαινε *collectus agrorum modus, seu ut quidam volunt conglobatio at collectio possessionum ac praediorum, quam Graeci σύγκτησιν vocant*³³.

Ἡ Πάρος ἀπὸ τοῦ 1207-1389 ἀπετέλει μέρος τοῦ δουκάτου τῆς Νάξου, εἶτα περιῆλθεν εἰς τὴν δεσποτεῖαν τῶν Sommaripa 1389 μέχρι 1516, εἶτα τῶν Βενιέρι 1516 μέχρι 1531, εἶτα τῶν Σαγγρέδι 1531-1537. Ἰχνη δὲ γεωγραφικῶν ὀνομάτων κατέλιπον οἱ Ἐνετοὶ ἐν Πάρῳ πλὴν τῆς Μεσσαριᾶς καὶ Μασσάδας τὸ ὄνομα Νάουσα δι' οὗ ὀνομάζεται ὁ πρὸς Β λιμὴν τῆς νήσου καὶ πολίχνη αὐτόθι κειμένη. Nausa δὲ σημαίνει τόπον βοσκήσιμον, ἀλλ' ἐνυγρον, καὶ ὑπὸ ὑδάτων καταρδευόμενον³⁴. Τοιοῦτον δὲ ὄνομα λιμένος ὡς εἶδομεν εὐρίσκεται καὶ ἐν Κύθῳ. Εἰς ἀμφοτέρους δὲ ἡ περὶ αὐτοὺς χώρα ἀφθονεῖ ρεόντων ὑδάτων καὶ εἶνε βοσκήσιμος.

Ἐν Πάρῳ ἔτι φαίνεται ὅτι ἐγένετο μέγας ἀποικισμὸς ξένων, ἐξ ἀρχαίων τῆς λατινικῆς ἐπισκοπῆς Τήνου ἐν τῷ χωρίῳ Βουάρα. Ὁ κ. Γιαννί Ραγιονί, Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος, εἶχε τὴν καλωσύνην παρακληθεὶς παρ' ἐμοῦ κατὰ τὴν μετάβασίν του εἰς Τήνον πρὸς ἐπίσκεψιν ἀρχαιολογικὴν αὐτῆς, νὰ ἀντιγράψῃ τὰς ὑπογραφὰς τοῦ ἐγγράφου Ἰταλιστί, ἐξ οὗ παρετήρησα ὅτι αἱ πλείστα τούτων εἶνε κακῶς γεγραμμένα ἐν τῇ μεταφράσει.

³² Ὅτε ὁ Ross περιηγήθη τὴν Πάρον 1835 αἱ Λεύκαις ἦτο τὸ μεγαλειότερον χωρίον αὐτῆς. Τοῦτο δ' ἐμφαίνει ὅτι ἡ περὶ αὐτὸ περιοχὴ ἦτο ἡ εὐφορωτέρα τῆς νήσου, ὡστε νὰ καταληφθῇ ὡς *massara* ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν.

³³ Du Cange Glossarium, Mediae et infimae latinitatis, ἐν λέξει.

³⁴ Du Cange Gloss. ἐν λ. Nausa. Ἡ παραγωγή τῆς λέξεως Νάουσα ἐκ τοῦ νάω, νάμα, ἣν παραδέχεται ὁ Ἰ. Πρωτόδικος (Ἰδιωτικά Ἑλ. γλώσσης σ. 49) εἶνε λίαν ἐξεζητημένη. Ἐν τοῖς ἐνετικαῖς ἐγγράφοις καὶ ὑπὸ τινῶν περιηγητῶν γράφεται Agussa, Aussa Naussa, Agoussa, Aggosa. F. M. C. Beckori, De Paro Insula, σ. 14,

ὧν ἡ νῦν πόλις τῆς Πάρου, κτίσμα νεώτερον, ὀνομάσθη Παρκιά, ἦτοι Παροικία ἐκ τῶν εἰρημένων ξένων παροίκων (*coloni*)³⁵.

Σύρος. Ἐν Σύρῳ, ἣτις παρὰ πᾶσαν ἄλλην νῆσον κατωκίθη ὑπὸ ξένων ἀποίκων, Μεσσαριὰ καλεῖται μεγάλη περιοχὴ, ἀποτελοῦσα λεκανοπέδιον ἀναστομούμενον εἰς τὸν ὄρμον Γαλησσᾶν, ὃν δὲ τὸ εὐφορώτατον μέρος τῆς νήσου, οὐδὲν κοινὸν ἔχον πρὸς τὸ μέσον αὐτῆς ἢ τὸ ἐνδότερον³⁶.

Νάξος. Ἐν Νάξῳ Μεσσαριὰ καλεῖται θέσις πρὸς Α τοῦ μεσαιωνικοῦ φρουρίου Καλογήρου παρὰ τὸν ὄρμον, ἐνθα τὸ κολοσσαῖον ἀγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, πρὸς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς νήσου. Χωρογραφικῶς ἡ ἐσχατιὰ αὕτη τῆς νήσου, ἐνθα ἡ Μεσσαριὰ, οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ μέσον τῆς νήσου, οὐδὲ δύναται νὰ ἐκκληφθῇ κἂν ὡς Μέσα Μεριά³⁷.

Σχινοῦσσα. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ κειμένη μεταξύ Νάξου καὶ Ἀμοργοῦ, οὖσα κτῆμα τῆς μονῆς Χοζοβιωτίσσης τῆς Ἀμοργοῦ, ὑπάρχουσι δύο κώμια, ἀποκλειστικῶς οἰκούμενα ὑπὸ καλλιεργητῶν Ἀμοργίνων, ὧν τὸ μὲν ἐν καλεῖται Παναγιὰ ὡς ἐκ τῆς ἐκκλησίας, τὸ δ' ἕτερον

³⁵ Ὁ Thiersch, Über Paros, ἐτυμολογῶν τὸ Παροικία ἐκ τοῦ «Πάρου οἰκία» προφανῶς πλανᾶται. Παροικεῖον ἐν Ἰπείρῳ ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Μαλακασίου ὑπῆρχε χωρίον, νῦν ἀκατήλητον, οὗτινος δεσπόζει ἡ οἰκογένεια τῶν Μισαίων. Ἀραβαντ. Χρον. Τόμ. Β', σ. 307. Ὅρα ἀνωτ. σημ. 19.

³⁶ Χάρτης Σύρου ὑπὸ Νικολ. Κοτσοβίλλη. Ὁ Abbé Della Rocca, Traité complet sur les abeilles Τόμ. Α', σ. 33 μνημονεῖ διαίρεσιν τῆς νήσου ἐπὶ τῶν χρόνων του εἰς Ὁξίω Μεριάν καὶ Μέσα Μεριάν, ὅπερ παρέλαβε καὶ ὁ Τ. Ἀμπελᾶς, (Ἱστορ. τῆς νήσου Σύρου σελ. 31). Ἰδιαίτη διαίρεσις ἐν Σύρῳ οὐδέποτε ὑπῆρξεν, ἀλλὰ μόνον Ἀπάνω Μεριά, Μεσσαριὰ καὶ Βάρη, δι' ὧν ὀνομάζονται τρεῖς μεγάλαι περιοχαὶ τῆς νήσου, τῶν μικροτέρων ἔχουσιν ἄλλα ὀνόματα, ἅτινα παρέλαβεν ὁ κ. Κοτσοβίλλης εἰς τὸν φιλοπονηθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἀκριβῆ χάρτην τῆς νήσου.

³⁷ Περὶ τῆς ὑπάρξεως ὀνόματος Μεσσαριὰ ἐν Νάξῳ οὐδαμοῦ εὔρον ἐν ταῖς περὶ αὐτῆς μονογραφίαις μνησθῆναι. ἔχων ὅμως πεποιθήσιν ὅτι ἐν Νάξῳ, ἣτις ὑπῆρξεν ἡ κυριώτατη τῶν Ἐνετικῶν κατακτήσεων, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ὑφίσταται τοιοῦτον ὄνομα, ἠρώτησα δι' ἐπιστολῆς τὸν ἐκεῖ διαμένοντα λόγιον Μιχαὴλ Ἰακ. Μαρκόπολιν, ὁ ὁποῖος προθύμως πάνυ μοι ἔγραψεν ὅτι ὑπάρχει, καὶ μοι ἔδωκε τὰς ἐν τῷ κειμένῳ εἰδήσεις, πέμψας συγχρόνως καὶ τοπογραφικὸν διάγραμμα.

Μεσσαριά. Καθ' ἃς δ' ἔλαβον πληροφορίας ἐξ Ἀμοργοῦ ἢ Θέσις τοῦ εἰρημένου κωμίου ὠνομάζετο οὕτω καὶ πρὶν ἔτι συνοικισθῆ.

Περὶ τῆς νησιδος ταύτης δὲν γνωρίζομεν τι ἐκ τῆς ἱστορίας· ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα ἐπ' αὐτῆς ἐρείπια τῶν τε ἀρχαίων χρόνων καὶ τῶν νεωτέρων μαρτυροῦσιν ὅτι διαρκῶς κατῳκεῖτο, ἔχουσα ἔδαφος καλλιεργήσιμον καὶ εὐφορον. Τὸ ὄνομα ἐν αὐτῇ Μεσσαριά εἶνε τρανὸν δεῖγμα ὅτι ὑπῆρξέ ποτε μόνη τιμάριον τοπάρχου Ἐνετοῦ· ὡς εἶχε δὲ πιθανῶς περιῆλθεν ὀλόκληρος εἰς τὴν κυριότητα τῆς Μονῆς Χοζοβιωτίσσης³⁸.

Κέρκυρα. Ἐν τῷ δήμῳ Ἰστωναίων τῆς Κερκύρας ὑπάρχει χωρίον *Μεσσαριά* ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Γύρου πρὸς τὰ βόρεια τῆς νήσου, οὐδὲν κοινὸν ἔχον πρὸς τὴν ἐννοίαν τοῦ μέσα μεριά ἢ τῆς μεσότητος. Ἡ νῆσος Κέρκυρα πλὴν τῆς πόλεως (*extra muros*) γεωγραφικῶς διαιρεῖται εἰς 4 μεγάλα διαμερίσματα τὸ τοῦ Γύρου, τὸ τοῦ Ὄρους, τὸ τῆς Μέσης καὶ τὸ τῆς Λευκίμμης. Ἡ διαίρεσις δὲ αὕτη ἀναφέρεται ἔτι ἐπὶ τῶν Ἀνδραγαυῶν καὶ τῶν Ἐνετῶν, ἐφ' ὧν τὰ διαμερίσματα ἐκαλοῦντο βαϊλαρχίαι (*bajulationes*). Ἡ Μέση ἐπὶ Ἐνετῶν ἐκαλεῖτο *Medium* καὶ *Mezzo* καὶ *Mezzaria*, ὅπερ ἐν τῇ ἐνετικῇ διαλέκτῳ σημαίνει τὸ μέσον³⁹, ἦτο δ' ἐν χρήσει μόνον παρὰ τοῖς Ἐνετοῖς τὸ ὄνομα, τῶν Ἑλλήνων μεταχειριζομένων τὸ ὄνομα Μέση⁴⁰. Οὐδὲν δὲ κοινὸν ἔχει ἡ *Mezzaria* αὕτη τοπικῶς πρὸς τὸ χωρίον Μεσσαριά.

Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου, εἰς ὃ ὑπήγετο καὶ ἡ Κέρκυρα, ἡ νῆσος διηρεῖτο εἰς δεκαρχίας, ὧν μία ἐν χρυσοβούλλῳ περισωθέντι ἑλληνιστὶ καλεῖται *Messaree*.

Τὰ περὶ τοῦ χρυσοβούλλου τούτου ἔχουσιν ὡς ἐξῆς. Ὁ δεσπότης

³⁸ Τὰς πληροφορίας ταύτας ἔδωκέ μοι ὁ ἐν Ἀμοργῷ διαμείνων καὶ γνωστὸς πᾶσι τοῖς ἀρχαιολογοῦσιν αἰδέσιμος Δημήτριος Πράσιнос ἱερεὺς. — Δυστυχῶς τὸ ἀρχαῖον κτηματολόγιον τῆς Μονῆς δὲν σώζεται, καὶ ἀγνοοῦμεν πόθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κυριότητος αὐτῆς ἐπὶ τῆς Σχινόουσσης.

³⁹ Hopf. Griech. Gesch. σελ. 32. Ἰ. Ῥωμανοῦ, Ἀνδραγαυικὸν δίπλωμα ἐν Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἑθν. ἔταιρ. Τόμ. Β', σ. 605.

⁴⁰ Ὁ Ἀνδρέας Μαρμποῦς, *Historia di Corfu* σελίς 6, γράφει *Mezzo*. In quattro regioni, o parti d' Isola divisa, o da' paesani Ballia si dicono: Mezzo si chiama l'una, Oros l'altra, Agiriti la terza, e la quarta Lefebino. Ἐν τῇ χάρτῃ τῆς Κερκύρας, ὃν παραθέτει ἐν σελ. 12 καὶ 13, ἔχει καὶ τὸ χωρίον *Messareo* ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Γύρου.

τῆς Ἡπείρου Μιχαὴλ Β' (1246) διὰ χρυσοβούλλου εἶχε προσεπικυρώσει τὰ προνόμια, ὧν ἀπήλαυον 33 ὀρθόδοξοι ἱερεῖς τῆς Κερκύρας, καὶ τὰ ὅποια διέμενον ἐπὶ αἰῶνα ὀλόκληρον πλὴν μικρῶν ἀλλοιωσεων ἀκέραια. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ Ἐναντίνου ἡγεμόνος Φιλίππου Α', εἰς ὃν ὑπήγετο καὶ ἡ Κέρκυρα, ὑποκύψασα ἀπὸ τοῦ 1294 εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀνδραγαυικῶν βασιλέων, τὰ προνόμια ταῦτα παρεβλέποντο ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς Μαγίστρων Μασσαρίων τῆς νήσου, εἰς τοὺς ὅπολους ἀνετίθετο ἡ φυλακὴ τῆς *Massa*, ἦτοι τῶν πολεμικῶν σκευῶν καὶ παντὸς κτήματος καὶ χρήματος τοῦ δημοσίου. Τούτου ἕνεκα οἱ ἱερεῖς ἐκέτευσαν τὸν εἰρημένον ἡγεμόνα, ὅπως μὴ βλάπτωνται τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν προνόμια· προσήγαγον δὲ εἰς αὐτὸν καὶ λατινικὴν μετάφρασιν τοῦ προνομίου τοῦ Μιχαὴλ Β', ἐξ ἧς καὶ μόνης εἶνε γνωστὸν τὸ χρυσοβούλλον, μὴ περισωθέντος τοῦ Ἑλληνικοῦ κειμένου. Ἐν ταύτῃ εὐρίσκομεν τὰ ὀνόματα τῶν δεκαρχιῶν εἰς ἃς ἦτο διηρημένη ἡ νῆσος ὅλως ἡλλοιωμένα ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ, ἀνδρός, ὡς γράφει ὁ Ῥωμανός, ἀμαθοῦς τῆς Ἑλληνικῆς. Ταῦτα δὲ εἶνε *Marday*, *Mardatorum*⁴¹, *Cariolano*, *Arniomalonadu*, *Prinilli*, *Horo*, *Bistoni*, *Catrimodorum* καὶ *Mesares*. Ὑπὸ τὰ ὀνόματα ταῦτα εὐρίσκομεν τὰ ἐξῆς Ἑλληνικὰ Μαρδαίται, Κοριοιόλανοι, Ἀρνιομαλάδων, Πρινίλα, Ὄρους, Βιστωνοί, Κατραμόδι καὶ Μεσσαριάς.

Ἐπὶ τῆς ἱερείας ταύτης τῶν ἱερέων ἐγένοντο πολλαὶ ἐνέργειαι, περὶ ὧν διὰ μακρῶν γράφει ὁ Ῥωμανός ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀνδραγαυικοῦ διπλώματος, μέχρις οὗ ἐξεδόθη ὀριστικὸν ἔγγραφο ἐπιτάσσον εἰς τοὺς Μαγίστρους Μασσαρίους καὶ Καπιτάνους τὴν τήρησιν τῶν προνομίων τῶν ἱερέων, ὅπερ προσήχθη ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, τῆς αὐθεντικῆς καὶ ῥηγικῆς κούρτης, ὡς ἐλέγετο τότε, ὑπὸ τοῦ ἐπιτρόπου τῶν ἱερέων· τὸ δὲ δικαστήριον ἐξέδωκεν ἐπὶ τούτου ἀπόφασιν τῷ 1357, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀνευρίσκουεν μετὰ ἓνα αἰῶνα τῶν δεκαρχιῶν τινὰς, ἐν αἷς καὶ

⁴¹ Περὶ τοῦ στρατιωτικοῦ τάγματος τῶν Μαρδαίτων ὄρα *Ramhaud; l'Empire Grec au dixième siècle* σ. 214 καὶ 248. Σάθα Μνημ. Τόμ. Δ', σ. LXVII. Ὁρθὴ δὲ εἶνε ἡ παρατήρησις τοῦ Ἰ. Ῥωμανοῦ (Ἀνδραγ. δίπλ. σ. 593) γράφοντος ὅτι τὸ χωρίον *Στρατεῖαι* τῆς Κερκύρας ὑπαμιμνήσκει παροικίαν στρατιωτικὴν ἐπὶ Βυζαντινῶν. Σάθα Ἑλ. στρατ. ἐν τῇ Δύσει σελ. 3 σημ. 1. Τοῦ αὐτοῦ προλεγόμενα Δ' τόμου τῶν Μνημείων Ἑλ. ἱστορίας, τοῦ αὐτοῦ Μεσαιωνικὸς βίος τοῦ Ἑλ. ἔθνους ἐν Ἑστίᾳ Τόμος ΙΒ', 1883, ἀριθ. 377.

τὴν τῆς Μεσσαριᾶς, ἣν ὀνομάζει κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τύπον Messarice, ὡς ἐκαλεῖτο ἐπὶ τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ἐκ τῶν ῥηθέντων οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπολείπεται ὅτι καὶ τὸ τοῦ χρυσοβούλλου Mesaricos, καὶ τὸ τῆς ἀποφάσεως ὄνομα Mesaricos ἀναφέρονται εἰς τὴν εἰρημένην Μεσσαρίαν καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ὄνομα Medium ἢ Mezzaria, ὅπερ ἐδήλου ἐπὶ Ἑνετῶν τὸ μέσον τῆς νήσου. Εἶνε δὲ ἡ Μεσσαρία αὕτη βεβαίως λείψανον τῆς πρὸ τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου νορμαννικῆς κατακτήσεως τῆς νήσου ὑπὸ τοῦ Ῥοβέρτου Γκνισκάρδου (1081), τοῦ υἱοῦ τούτου Βοεμούνδου (1085) καὶ τῆς ἑπταετοῦς κατοχῆς ταύτης ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν (1207-1210) μετὰ τὴν ὁποῖαν κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Κομνηνοῦ, τοῦ Δεσπότη τῆς Ἡπείρου λεγομένου, ὁ ὁποῖος ἔδωκε ταύτην προίκα εἰς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἑλένην, ὑπανδρεύσας αὐτὴν μὲ τὸν Μαμφρέδον βασιλέα τῶν Δύο Σικελιῶν ⁴².

Ἰκαρος. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ Μεσσαρία καλεῖται πᾶσα ἡ βορεία περιοχὴ τῆς νήσου καὶ ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς, κώμη μεσόγειος ἐν τῇ μέσῳ περίπῳ αὐτῆς κειμένη, ὅπερ εἶνε ἀπλῆ σύμπτωσης, καὶ παρὰ τὴν εὐφορωτέραν κοιλάδα τῆς. Ἡ ἑτέρα τῶν κωμῶν λέγεται Πέρα Μαρία ⁴³.

Ἄτυχῶς περὶ Ἰκάρου δὲν ἔχομεν Ἑλληνικὴν μονογραφίαν πλήρη καὶ ἐκτενῆ, οὐδὲ γλωσσάριον πλὴν τῶν ὄσων ἔγραψεν ὁ κ. Χατζιδάκις ἐπισκεφθεὶς τὴν νήσον πρὸς σπουδὴν τοῦ ἐγχωρίου ἰδιώματος. Δυστυχῶς ἐκ τῶν ὄσων γράφει περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ ὀνόματος Μεσσαρία, ἐν τῇ ἄλλως ἀξία πολλοῦ λόγου μελέτη του περὶ τῆς Ἰκαρίας διαλέκτου, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ πεισθῶμεν. Ἐκ παραδρομῆς δ' ἔγρα-

⁴² Buchon, Nouvelles recherches hist. sur la principauté française de Morée. Τόμ. Α', Μέρ. 1. σ. 395 ἐπ. "Ὅρα καὶ ἐν τόμ. Β', σελ. 397 ἔγγραφον τοῦ Δόγη Πέτρου Ζιανί περὶ παραχωρήσεως τῆς νήσου εἰς 12 εὐγενεῖς τιμαριούχους μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς ἐπικυριαρχίας. Ἀραβαντινοῦ, Χρονογρ. τῆς Ἡπείρου Γ. Α, σ. 24.

⁴³ Γ. Χατζιδάκι, Περὶ τῆς Ἰκαρίας διαλέκτου σελ. 61 ("Ὅρα ἀνωτέρω σημ. β) « Ἐν Ἰκάρῳ » λέγει ὁ κ. Χατζιδάκις « ἀντίκειται ἡ Πέρα Μαρία = Πέρα Μερία πρὸς τὴν Μεσαρέ, ἐν Πασαῖς ἢ Περαταρία (περίπῳ ταύτῳ τῆς Πέρα Μερία) πρὸς τὴν Μεσσαρία, ἐν Σύρῳ Μεσσαρία σημαίνει τὰ ἐνδότερα, τὰ μέσα μέρη τῆς νήσου. Πρὸς τούτοις ὅτι ἡ Ἰκαρος οὐδέποτε ἔσχε ξένους κατοίκους, οὐδὲ ξένοι εἶχον ἐν αὐτῇ ποτε κτήματα, καὶ ὅτι δι' αὐτὸ ἀκριβοῦς αἱ τοπωνυμῖαι τῆς νήσου εἶναι ὅλως Ἑλληνικαί... »

ψεν ὅτι ἡ νήσος οὐδέποτε ἔσχε ξένους κατοίκους, καθὼς καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ἑτέρου τῶν χωρίων τῆς νήσου Πέρα-Μαρέ ἐνῶ ὀνομάζεται Πέρα-Μαρία, ὅπερ θεωρεῖ ὅτι ἐγένετο κατ' ἀντίθεσιν τοῦ Μέσα Με-ρια. Ὁ φθόγγος θ εἰς ὅσα γράφει περὶ τῶν φθογγολογικῶν ἀλλοιώσεων τούτου ἐν τῇ Ἰκαρίᾳ διαλέκτῳ δὲν φαίνεται ὅτι τρέπεται εἰς α. Περὶ τοῦ ἐντελῶς καθ' ἡμᾶς ἀνυποστηρίκτου τῆς γνώμης ὅτι ἡ μερία εἶνε δεύτερον συνθετικὸν τοῦ ὀνόματος Μεσσαρία ἱκανὰ διελάβομεν ἐν τῇ Α' μέρει, δι' ὃ ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος.

Ἡ Ἰκαρος νήσος μικρά, ἀλίμενος, ὀρεινὴ, ἄγονος τὸ πολὺ δὲν μνημονεύεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Μέσου αἰῶνος ὡς τόπος ἐν ᾧ διεδραματίσθησαν ἱστορικὰ γεγονότα, ὡς δὲν μνημονεύονται καὶ πολλαὶ ἄλλαι νῆσοι, καὶ αὐτὴ ἡ γείτων τῆς Ἰκαρίας Σάμος. Ὁ Κορονέλλι ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ περὶ Ῥόδου διηγείται ὅτι ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἰσαὰκ Ἀγγέλου ἐν ἔτει 1191 ἐδόθη ἡ νήσος Ἰκαρία ὡς βαρωνία εἰς τὸν Σικκάρδον Bejatiano, καταγόμενον ἐκ τῶν κομητῶν τῆς Ἰαπυγίας, ἕνεκα τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς ὁ πάππος τούτου, ὁ πατὴρ καὶ ὁ θεῖος προσέφερον εἰς τὸν βασιλέα. Ἐν τῇ περὶ τούτου δὲ χρυσοβούλλῃ μνημονεύεται ὅτι ἡ νήσος παραχωρεῖται μεθ' ὄλων τῶν παραρτημάτων αὐτῆς κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἰχθυοτροφείων, λιμένων, ἀμπέλωνων, χωρίων, γαιῶν, φρουρίων, βοσκῶν, ποταμῶν, ὀρέων, κοιλάδων, κτηνῶν καὶ κατοίκων ἐν πλήρει κυριότητι καὶ ἐξουσίᾳ κ.τ.λ. Ἐπέτρεψε δὲ εἰς αὐτὸν νὰ φέρῃ τὸν τίτλον « Ἰππότης τοῦ Ἀγ. Γεωργίου (κατὰ τοὺς κανόνας τῶν Βασιλιανῶν) Βαρωνος καὶ commendale Ἰκαρίας », δώσας συνάμα τὸ δικαίωμα τοῦ μεταβιβάσειν τὴν νήσον εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ κατὰ δικαιώματα πρωτοτοκίας. Ἀναγράφει εἶτα ὁ Coronelli τὰς κατὰ τὰ ἔτη 1237, 1268, 1299, 1333 διαδοχὰς ἐν τῇ νήσῳ τῶν ἀπογόνων τοῦ Bejatiano ⁴⁴.

Ὁ Hopf διαρρήδην ἀπορρίπτει τὴν ἱστορικὴν ταύτην εἴδησιν, οὐδαμοῦ ἄλλοῦ ἀναφερομένην, ὡς μὴ ἀληθῆ, ἰσχυριζόμενος ὅτι ὁ Coronelli παρεπλανήθη ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος Bonazziano προτειναντος τῷ 1680 τοιοῦτους νόθους τίτλους, οὗς πολλοί, ἰδίως κατὰ τὴν 17 ἑκατονταετηρίδα προέβαλλον ὡς ἐνδείξεις εὐγενοῦς καταγωγῆς καὶ ἄλλων ἀξιώσεων. Τοιοῦτου δὲ ὑποβολιμαίου ἐγγράφου παράδειγμα φέρει καὶ τὸ χρυσοβούλλον τοῦ Ἐμμανουὴλ Κομνηνοῦ δουκὸς

⁴⁴ Coronelli, Isola di Rodi σ. 357.

Πελοποννήσου, Ῥωμανίας Δεσπότη, καὶ διαδόχου πάσης αὐτοκρατείας καὶ βασιλείας Ῥωμαίων, τὸ ὁποῖον ὁ Ἄνδρέας Μαρμωρᾶς προτάσσει ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γραφείσῃ Ἰταλιστὶ Ἱστορίᾳ τῆς Κερκύρας τῷ 1672, καὶ δι' οὗ ὁ εἰρημένος Ἐμμανουὴλ Κομνηνὸς παραχωρεῖ τὴν ἐν τῇ Προποντίδι νῆσον Προκόνησον (Μαρμωρᾶ) εἰς τὸν Γεώργιον Μάρμορα « μεθ' ἀπάντων τόπων καὶ χωρίων ἔτι δὲ καὶ πάντων τῶν ἐκεῖσε κατοικούντων ἀνθρώπων » κτλ.⁴⁵ Τὴν περὶ τῆς νοθείας τῶν εἰρημένων χρυσοβούλλων ὑπόνοιάν του ὁ Hopf ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ.

Δὲν ἔχομεν λόγους, οὐδὲ νεωτέρας πηγᾶς, ὅπως θέσωμεν ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ ἱστορικοῦ τῆς Ἑλλάδος Hopf περὶ τοῦ πλαστοῦ τῶν χρυσοβούλλων. Οὐχ ἦττον δὲν θεωροῦμεν ἀπίθανον τὸ γεγονός τῆς παραχωρήσεως νήσου κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ τιμαριωτικοῦ δικαίου εἰς ξένους ὑπὸ αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου λόγῳ κυρίως στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν. Ἐν πρώτοις γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τὸν 11^{ον} αἰῶνα πλεῖστα Νεαράι τῶν αὐτοκρατόρων ἐξεδόθησαν κανονιστικαὶ τῶν στρατιωτικῶν κτημάτων τῶν δοθέντων εἰς στρατιωτικούς ὡς τιμάριον, καλουμένων γῆ βασιλική⁴⁶. Ὁ στρατὸς δὲ τῆς τε ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης τῶν Βυζαντινῶν δὲν συνέκειτο μόνον ἐκ στρατιωτῶν ἰθαγενῶν τοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ ἐκ βαρβάρων ἐθελοντῶν καὶ ξένων⁴⁷. Ὁ φεουδαλισμὸς δὲ ὁ ἐπικρατῶν ἐν τῇ Δύσει εἶχεν ἤδη εἰσαχθῆ εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν, καὶ ἔχομεν ἱστορικὰ παραδείγματα καθ' ἃ αὐτοκράτορες παραχωροῦσι γαίας καὶ νήσους εἰς ἄρχοντας ἐπὶ διαφόροις λόγοις. Ἐπὶ τῶν Ἀγγελωνύμων καὶ κατόπιν ἐπὶ τοῦ Ἀλεξίου Β' καὶ τοῦ Ἰσαὰκ Κομνηνοῦ ἐγένετο

⁴⁵ Hopf, Veneto-Byz. Anal. σ. 144. A. Marmora, Historia di Corfu.

⁴⁶ Χωρία ἐν Ἑλλάδι φέροντα τὸ ὄνομα Βασιλικὸ εἶνε ἐν δήμῳ Σικυῶνος (Κορινθία), ἐν δ. Χαλκιδέων, ἐν δ. Ζακυνθίων, Βασιλικὴ ἐν δ. Ναυπάκτου, καὶ Εὐγῆρου (Λευκάς), Βασιλικάδες (;) ἐν δήμῳ Δουλιχίου (Κεφαλληνία), Βασιλικὰ ἐν δ. Ὑπάτης καὶ Ἐλατείας (Λοκρὶς), Βασιλικὴς (;) ἐν δ. Ἰστιαιῶν (Ξηροχώρι), τὸ μέγιστον τῶν χωρίων τοῦ δήμου τούτου. Τὸ Βασιλικὸ τῆς Σικυῶνος μνημονεύεται ἀπὸ τοῦ 1391. Buehon, Nouv. recherches Vol. 2, part. 1re σελ. 213, 247, 360 καὶ Vol. 1 σ. 120. Ὅρα Rambaud σελ. 287, ἐν τῷ κεφ. V, La féodalité dans l'Empire Grec. Les fiefs militaires. II. Καλλιγᾶ, Μελέται καὶ Λόγοι σ. 245.

⁴⁷ Ὅρα περὶ τῶν ἐν τῇ Βυζαντινῇ στρατῷ Βαράγγων Thierry, Histoire de la conquête de l'Angleterre par les Normans T. A', σ. 294 καὶ B' σ. 126. Rambaud σ. 216' περὶ τῶν Μαρδαίτων σ. 213, Βαρδαριωτῶν σ. 214, Μανιχαίων σ. 217.

ἢ διανομὴ τῆς Κρήτης εἰς οἴκους ἰσχυροῦς τοῦ Βυζαντίου, πιθανῶς καταγομένους ἐκ τῆς Δύσεως, οἵτινες μετέλλαξαν τὸ ὄνομα αὐτῶν καὶ τὸ δόγμα, ὡς θέλομεν ἰδεῖ κατωτέρω. Ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἠπειρωτικαῖς χώραις τοιοῦτοι τιμαριούχοι ἀναφαίνονται λαβόντες κτήσεις εἴτε κατὰ βασιλικὴν παραχώρησιν, εἴτε καὶ αὐθαιρέτως, ὡς ὁ Λέων Σγουρός, ὁ Μαρμωνᾶς, ὁ Εὐδαιμονογιάννης, ὁ Λέων Χαμάραιτος ἐν Πελοποννήσῳ, ὧν τὰ ὀνόματα μνημονεύει ἡ ἱστορία τῆς χερσονήσου ταύτης. Ὅτε μετὰ 15 ἔτη ἀπὸ τοῦ ἀνυπάρκτου θεωρουμένου γεγονότος τῆς καταλήψεως τῆς Ἰκάρου ὑπὸ τοῦ Σικκάρδου Bejatiano κατέλαβον οἱ Φράγγοι τὸν Μορέαν, εὗρον ἐν αὐτῷ τοὺς τρεῖς ἰσχυροὺς τοπάρχας Σγουρόν, Μαρμωνᾶν καὶ Εὐδαιμονογιάννην, καὶ προσέτι ἄλλα γένη τοὺς Βουτσαράδας, ὧν ἦτο ὁ Δοξαπατρῆς, τὸν Σοφιανὸν ἄρχοντα Μονεμβασίας, ἐν πλήρει δὲ ἀκμῇ δεσποτᾶτα ἐν Ἠπείρῳ καὶ Βλαχίᾳ (Θεσσαλίᾳ). Ἐκ τῆς καταρρευούσης δρυὸς τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἕκαστος Ἕλληνα ἢ ξένος ἤρπαζεν ἓνα κλάδον, ὡς γράφει ὁ πολὺς Hopf. Ἐν Ἀσίᾳ ὁ Θεόδωρος Μαγκαφᾶς ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ἐν Φιλαδελφείᾳ (1189), ὁ ναύαρχος Μαργαριτώνης ἐκ Βρινδισίου κατέλαβε χώρας τῆς Ἠπείρου, ὁ ναύαρχος Μάιος ἐπίσης. Μὴ λησμονῶμεν δ' ὅτι ἐξ ἀδυναμίας ἢ ἐξ ἐτέρων λόγων οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες προσελάμβανον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν ξένους, εἰς οὓς ἔδιδον μεγάλα ἀξιώματα, ὡς εἶνε ὁ πειρατῆς Καλαβρὸς Στιριόνης, ὃν ἀπέστειλεν ὁ Ἀλέξιος Γ' κατὰ τοῦ τὰς νήσους δροῦντος Γενουηνοῦ πειρατοῦ Καφάρου. Κατὰ τὴν 10 καὶ 11^{ην} δ' ἑκατ. κατὰ χιλιάδας Ἐνετοί, Γενουήνσιοι, Πισᾶται, Ἀρμαλφίτανοι εἶχον κατακλύσει τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Βυζαντίου, στίφη δ' ὀλόκληρα ἐκ τῶν ἐθνῶν τῆς Δύσεως εἶχον ρίψει εἰς τὴν Ἀνατολὴν αἱ πρῶται σταυροφοραὶ καὶ αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Νορμαννῶν. Ἡ Κύπρος εἶχεν ἀφαιρεθῆ ἐκ τῶν Βυζαντινῶν καὶ περιέλθει εἰς χεῖρας τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐπωλήθη πρῶτον εἰς τοὺς Ναίτας, εἶτα δὲ εἰς τὸν Γουίδα Λουϊσιᾶνον, εἰσαχθέντος εἰς αὐτὴν τοῦ φεουδαλικοῦ συστήματος καὶ τοῦ δικαίου τῶν Ἀσιζῶν τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἰδίου συστήματος Ἀσιζῶν τῆς Κύπρου ἀναπτυχθέντος, ὅπως ἀνεπτύχθη ἴδιον ἐπὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι φραγγοκρατίας, « Αἱ Ἀσιζαὶ τῆς Ῥωμανίας ». Εὗρον δὲ οἱ Φράγγοι καὶ τοιοῦτον σύστημα ἐπικρατοῦν εἰς τὸν Μορέαν, καὶ ἐπεφύ

λαξαν τὰ τιμάρια εἰς τὰ ἀρχοντόπουλα τούτου, τὰ κατέχοντα τοιαῦτα, τὰ ὅποια ἐκάλου προνοίας⁴⁸.

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὐρισκομένου τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν τιμαρίων οὐδὲν τὸ ἀπίθανον, ἂν ὁ Bejatiano, οὐτινος ὁ πάππος, ὁ πατήρ καὶ θεῖος, ὡς ἐρρέθη, παρέσχον ὑπηρεσίας εἰς τὸν Ἰσαάκιον, ἔλαβον τιμάριον τὴν Ἰκαρον, νῆσον πετρώδη καὶ ἀφανῆ, τῆς ὁποίας τὴν ἀναγραφὴν δὲν ἤξιωσαν οἱ χρονογράφοι εἰς χρόνους καθ' οὓς ἄλλα μέγιστα γεγονότα διεδραματίζοντο, θίγοντα αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν τῆς αὐτοκρατορίας, τῶν ὁποίων ἡ ἐξιστόρησις μᾶλλον ἀπνησχόλει αὐτούς. Ἄλλως δὲ πλὴν τῶν μεγάλων νήσων Κρήτης, Κύπρου, Ρόδου, Κερκύρας, Κεφαλληνίας πᾶσαι σχεδὸν αἱ λοιπαὶ μόνις μνημονεύονται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ιστορικῶν. Ἡ σιωπὴ ἐπομένως τῶν χρονογράφων Ἑλλήνων καὶ Φράγγων δὲν εἶνε ἀρκούσα ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι τὸ ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Κορονέλλι εἶνε ἐντελῶς ψευδές. Εἶνε δὲ καὶ πῶς περίεργον πῶς ἠδύνατο νὰ παρίσταται οἰκογένεια, ἧς τὰ μέλη, ἐν χρόναις καθ' οὓς οἱ τίτλοι τῆς εὐγενείας περὶ πολλοῦ ἐθεωροῦντο, προέβαλλον τίτλους καὶ οἰκόσημα εὐγενείας ὡς κομητῶν Ἰκαρίας, καὶ ἀνεγράφοντο ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν εὐγενῶν κατὰ διαδοχὴν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1191-1333 μὲ τὸ γενεαλογικὸν δένδρον, χωρὶς νὰ ἐξελεγχθῶσι ποτε οἱ τίτλοι τῶν νόθοι. Οἱ Βενετοὶ ἐγίνωσκον κάλλιστα ἔνεκα τῆς ναυτικῆς ἐμπορίας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου· διὰ τοῦτο δὲ καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Φράγγων, οἱ ὑπὸ τῆς Βενετίας προσ-

⁴⁸ Πρόνοια παρὰ Βυζαντινοῖς ἐκαλεῖτο τὸ προσωπικὸν τιμάριον, ὅπερ ἐκάλεσαν οἱ Βενετοὶ κατόπιν provisione. Σάθαις, "Ἐλ. στρατιῶται ἐν τῇ Δύσει σελ. 4. 14. 18. 22. 23. Ὁ Μουστοξύδης, Ἑλληνομν. σελ. 531 σημ. 88. γράφει «Πρόνοιαι ἐλέγοντο αἱ ἐπέτειοι εἰσπράξεις τῶν προσδῶν, τὰς ὅσας οἱ κτίτορες κατέλειπον εἰς τὴν ἐκκλησίαν». Ὁρα καὶ σελ. 516 σημ. 52. Βιβλίον Κουγκέστας στίχ. 312 «Ἔλα τὰ ἀρχοντόπουλα νὰ εἴχασιν προνοίας» Ἐν ἀντίστοιχον τοῦ Γαλλικοῦ κειμένου γράφει «que li gentil home grec qui tenoient liés ei terres ei las casaux dou pays». Ὁρα καὶ Σάθα Μνημ. Τ. Β', σ. IV, περὶ τῶν προνοητῶν proveditori. — Ἐν ὄνομα πρόνοια περιεσώθη ἐν Πελοποννήσῳ εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἐκτὸς τοῦ Ναυπλίου πεδινῆς χώρας, ἐνθα ἐπὶ Καποδιστρίου ἐγένετο συνοικισμὸς τῶν Κρητῶν, λαβὼν τὸ ὄνομα τὸ προϋπάρχον τῆς θέσεως «Πρόνοια». Ὁ Δωρόθεος Μονεμβασίας ἐν τῷ κεφαλαίῳ «Περὶ τοῦ πότε ἐπῆραν οἱ Φράγγοι τὸν Μορέαν» τοῦ ἱστορικοῦ βιβλίου του (Buchon, Chroniques de Grangères σ. XXI) γράφει «φίεις λέγονται πρόνοιας ἢ φέουδα, ἤγουσαν σπείλια» καὶ σελ. XXII.

κληθέντες πλούσιοι καὶ εὐγενεῖς νὰ καταλάβωσιν ἰδίᾳ δαπάνῃ ὡς κυρίαρχοι οἰανδήποτε ἤθελον ἐκλέξει νῆσον τοῦ Αἰγαίου, ἔσπευσαν ἀθροῖοι εἰς κατάληψιν αὐτῶν, γινώσκοντες πολλὰς τούτων ἐκ τῶν προτέρων.

Ἄλλ' ὅπωςδήποτε ἐν ἐλλείψει πηγῶν, παραλείποντες τὰς εἰκασίας, ἐρχόμεθα εἰς μεταγενεστέρους χρόνους, καθ' οὓς ἔχομεν ῥητὰς μαρτυρίας ὅτι ἡ Ἰκαρος ὑπέκυψεν εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Φράγγων.

Ἐν ἔτει 1247 ἡ Ἰκαρος περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Βατάτση μετὰ τῶν Λέσβου Χίου, Σάμου, Κῶ καὶ ἄλλων νήσων κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Ἀκροπολίτου. Συγχρόνως δὲ τότε ὁ Βατάτσης κατέλαβε καὶ τὴν Ρόδον, ἣτις διετέλει ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἰωάννου Γαβαλά, φιλικῶς διακειμένου ἐν ἀρχῇ πρὸς τοὺς Βενετούς⁴⁹. Δὲν γνωρίζομεν δὲ ἂν ἡ Ἰκαρος κατεῖχετο τότε ὑπὸ Βυζαντινῶν ὡς ἡ Ρόδος ἢ ὑπὸ Φράγγων φεουδαρχῶν, οἵτινες παρέχωρον πάντοτε τὴν ὑποτέλειαν αὐτῶν εἰς τὴν ἐκάστοτε κρατοῦσαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ δύναμιν, ὅπως διατηρῶσι τὰς κτήσεις των.

Μέχρι τοῦ 1347 ἄγνωστον εἰς τίνας δουκτικῆτορος τὰς χεῖρας ὑπέκειτο ἡ Ἰκαρος καὶ ἄλλαι νῆσοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, βεβαίως ὅμως οὐχὶ εἰς Ἑλληνικὰς, ἀφοῦ ἡ Ρόδος καὶ αἱ λοιπαὶ νῆσοι εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐθεντῶν Ἑνετῶν καὶ Γενουησίων. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1347 γνωρίζομεν ὅτι κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γενουησίων, διοικουμένη ὡς καὶ ἡ Χίος ὑπὸ τῆς ἐμπορικῆς ἐταιρείας τῶν Μαονέων⁵⁰, ἧς τὰ μέλη ἔλαβον τὸ ἐπίθετον Ἰουστινιάνι. Εἰς τοὺς Γενουησίουσ δὲ τῆς Χίου ὑπήγοντο καὶ αἱ νῆσοι Σάμος, Οἰνοῦσαι, καὶ Ἀγ. Παναγία;. Διετέλεσε δὲ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν μέχρι τοῦ 1481, ὅτε εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς ἔλαβε τὴν νῆσον ἡ οἰκογένεια τῶν Arangio μὲ τὸν τίτλον κομητῶν τῆς Νικαρίας. Μνημονεύονται δ' ἐκ ταύτης δεσπότης τῆς νήσου ὁ Φραγκίσκος Α' (1362-1382 σύζυγος τῆς Μαρίας Botta), ὁ υἱὸς του Φραγκῆλ Α' (1398-1411, σύζυγος τῆς Ἰσαβέλλας Dondedeo), ὁ θεῖος του Φραγκίσκος Β' (κόμης Νικαρίας 1413-1451 σύζυγος Μαρίας δὲ Bosco) καὶ Βαρνάβας, ἀποθανὼν μετὰ τὸ 1461,

⁴⁹ Ἀκροπολίτης, σελ. 92 ἔκδοσις Bonnac. Heyd, Hist. du commerce du Levant Τ. Α' σ. 307. Schlumberger ἐν τῇ Revue archéol. Τόμ. 31, σελ. 233. ἔτος 1876.

⁵⁰ Heyd, Hist. du com. Τ. Α', σ. 494, 497 καὶ τὰς αὐτῶν παραπομπὰς.

και ὁ τοῦ Φραγκίσκου Β' υἱὸς 'Ραφαήλ Β' (1457) ἀποθανὼν μετὰ τὸ 1484. Εἶτα δὲ ἡ νῆσος περιῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν 'Ιωαννιτῶν ὑφ' ὃ διετέλεσε μέχρι τῆς καταλήψεως αὐτῆς τῷ 1521 ὑπὸ τῶν Τούρκων⁵¹.

Τὰ ἀνωτέρω μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ 'Ικαρος, καίτοι μικρὰ καὶ ἀφανής, ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας κατείχετο ὑπὸ ξένων τοπαρχῶν τιμαριούχων, ἔχόντων εἰς αὐτὴν ἰδίας κτήσεις, καὶ τὸ ὄνομα Massaria καὶ Μεσσαριὰ ἔχει πλήρη τὴν κατάγωγὴν αὐτοῦ ἐν τῇ πολιτικῇ ταύτῃ καταστάσει τῆς νήσου. Ἄν δ' ἐν 'Ικαρίᾳ διεσώθη παρὰ πᾶσαν ἄλλην νῆσον τὸ 'Ελληνικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα ἀμιγῆς ξενισμῶν, τοῦτο εἶνε εὐεξήγητον· διότι οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἤρκουν πρὸς καλλιέργειαν τῶν μικρᾶς πεδινῆς ἐκτάσεως τιμαρίων ὡς ὑποτελεῖς, καὶ δὲν παρέστη ἀνάγκη προσελεύσεως νέων ἀποίκων ξένων, ὡς ἐγένετο εἰς ἄλλας μεγάλας καὶ εὐφόρους νήσους, ὧν ὁ πληθυσμὸς ἦτο ἀραιός.

Ἐν τῇ Νικαριᾷ ἔμεινε καὶ ἕτερον γλωσσικὸν λείψανον τῶν κατακτητῶν, λέξις στρατιωτικῆ, τὰ καρτέρια, οὕτω καλουμένων τῶν τριῶν διαιρέσεων τῆς νήσου, ὧν μία ἡ Μεσσαριὰ, ἣτις περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὸν βόρειον αἰγιαλὸν μετὰ τῆς πρὸς Β κατωφερείας τοῦ ὄρους Δρακάνου, ἡ ἕτερα 'Ράχαις καὶ ἡ τρίτη τὸ Φανάρι⁵².

Κῶς. Ἐν τῇ νήσῳ Κῶ, ἣτις εἶνε μία τῶν εὐφορωτέρων Σποράδων, ποικίλα παράγουσα καὶ ἀφθονα προϊόντα, ἰδίως ἐξαιρετικὸν οἶνον, ἔχουσα ἐκτενῆ πεδινὰ μέρη πρὸς τὰ βόρεια τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος, ἀρδευόμενα ὑπὸ ρείθρων κατερχομένων ἀπὸ τοῦ ὄρους Διχειοῦ, τὸ ὄνομα Μεσσαριὰ ἀποδίδεται εἰς ἕν τῶν ποταμίων αὐτῆς.

Ὁ Rayet ἐν τῇ μονογραφίᾳ αὐτοῦ Mémoire sur l'île de Kos 1876 γράφει ὅτι τὸ ποτάμιον ἐκλήθη οὕτως ἐκ τοῦ τουρκικοῦ μεσάρ σημαίνοντος τάφον, καὶ μεσαρλίκ νεκροταφεῖον, διότι τὰ ρέοντα αὐτοῦ ὕδατα ἀπεκάλυψαν πολλοὺς τάφους. Ἀλλὰ τὸ ἀνυπόστατον τῆς ἐτυμολογίας εἶνε καταφανές. Τὸ ὄνομα Μεσσαριὰ ἀρχικῶς ἀπεδίδετο

⁵¹ Hopf, Veneto-Byzantinischen Anal. σελ. 147.

⁵² Ross, Reisen auf den Griech. Inseln, Τόμ. Β' σελ. 157, Die Insel zerfällt in drei Quartiere (καρτέρια). Τὴν ὀνομασίαν ταύτην οἱ κάτοικοι σήμερον ἀπέδωσαν εἰς τοὺς δήμους των. — "Ὁρα περὶ τῆς λέξεως ταύτης ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔννοιαν ἐν Δουκαγγίῳ ἐν λ, Quartieria. — Ἐπαμ. Σταματιάδης, Χρυσσαλ. Τόμ. Β', σ. 395.

εἰς ὅλην τὴν πεδιάδα, ὅτε δ' ἐξέλιπε τοῦτο, διότι ἔπαυσεν οὔσα μασάρα, ἔμεινε εἰς τὸ ποτάμιον.

Ἡ Κῶς μετὰ τὰς σταυροφορίας ὑπέστη τὰς τύχας τῆς Λέσβου, Χίου καὶ Σάμου· τῷ 1389 ἐγένετο τιμάριον τῶν 'Ιωαννιτῶν τῆς 'Ρόδου, καὶ τῷ 1315 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ τῆς 'Ρόδου Φούλκ δὲ Βιλλαρέτ· τῷ 1389 περιῆλθεν εἰς τὸν Πέτρον Schlegel-holt. Ἐμεινε δὲ εἰς χεῖρας τῶν 'Ιωαννιτῶν μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς 'Ρόδου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἧς ὑπέστη εὐθὺς κατόπιν τὰς τύχας⁵³.

'Ρόδος. Ἐν 'Ρόδῳ, ἣτις ἀπὸ τοῦ 1309 μέχρι τοῦ 1521 κατείχετο ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τῶν 'Ιωαννιτῶν, εὐρίσκομεν τὸ ὄνομα Μεσσαριὰ ὑπὸ τὸν τύπον Μάσσαρι ὡς ὄνομα χωρίου πλησίον ἑτέρου χωρίου τῆς Μαλόνας. Ἀμφότερα δὲ κεῖνται ἐν τῇ γονιμωτέρᾳ καὶ εὐφορωτέρᾳ πεδιάδι τῆς νήσου, διαρρεομένη ὑπὸ ποταμοῦ μήκους εἰκοσι χιλιομέτρων. Παρὰ τὴν Μαλόναν κεῖται τὸ δεύτερον τῶν ὄχυρῶν φραγγικῶν φρουρίων τῆς 'Ρόδου μετὰ τὸ τῆς Λίνδου. Τὸ χωρίον Μάσσαρι ἐκτίσθη τῷ 1857 πλησίον τοῦ ἀρχικοῦ ὀμωνύμου χωρίου⁵⁴.

Ὁ τύπος τοῦ ὀνόματος massari, Μάσσαρι διετηρήθη, διότι συνέπεσε πρὸς τὴν ῥοδιακὴν κατάληξιν πολλῶν ἄλλων ὀνομάτων χωρίων καὶ τοποθεσιῶν τῆς 'Ρόδου εἰς εν, ὡς Πλημμύριν, Γιάνναριν, Βάκτιν⁵⁵, διὸ καὶ δὲν μετεβλήθη εἰς Μεσσαριάν.

Κρήτη. Ἐν Κρήτῃ Μεσσαρὰ καὶ Μεσσαρὲ καλεῖται ἡ μεγίστη καὶ σημαντικωτάτη πεδιάς αὐτῆς κειμένη ἐν μέσῳ περίπου τῆς νήσου,

⁵³ Coronelli, Isola di Rodi σ. 274 ἐπ. E. Billiotti et Abbé Cottrot. L'île de Rhodes, σελ. 135. Ἐν Κῶ σῶζονται ἔτι καὶ νῦν τὸ φραγγικὸν φρούριον μετὰ τῶν αἰκοσῆμων, καὶ ἄλλοι μεσαιωνικοὶ πύργοι.

⁵⁴ Billiotti κτλ. σ. 4. 533. Ἐν σ. 600 σημειοῦνται τὰ ἐξῆς περὶ τῆς πεδιάδος τοῦ Μάσσαρι, « La grande vallée occupée par les villages de Malona et Massari est d'une fertilité remarquable » καὶ ἐν σ. 709 « Massari, territoire fertile ».

⁵⁵ Ἐν 'Ρόδῳ καὶ χωρίον Βίλλα Νόβα (Villa Nova). "Ὁρα Ross, Reisen nach Kos, Halikarnassos, Rhodos κτλ. Ὑπὸ τὸν τύπον δὲ Massari ὑπάρχουσι καὶ χωρία ἐν ταῖς 'Ιταλικαῖς ἐπαρχίαις τοῦ Benevento καὶ Πάρμας. "Ὁρα σημ. 17.

Κατὰ τοὺς Billiotti καὶ Abbé Cottrot σελ. 530 τὸ χωρίον Κρεμαστὴ τῆς 'Ρόδου ἐκλήθη οὕτω διότι ἐν αὐτῷ εὐρίσκειτο τὸ θερινὸν ἀνάκτορον τῶν Grand-Maîtres τῆς νήσου, ἡ Grande Maistris.

έχουσα μήκος 25 μιλίων και διαρρομένη υπό ποταμοῦ και ρυάκων⁵⁶. Κατὰ τοὺς περὶ Κρήτης γράψαντας ἡ πεδιάς αὕτη καλῶς καλλιεργουμένη δύναται νὰ τροφοδοτήσῃ ὁλόκληρον τὴν νῆσον. Ἀποτελεῖ δὲ μόνη μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν ὄρεινῶν μερῶν τρεῖς ἐπαρχίας τὴν τοῦ Μονοφατσίου, Καινουρίου και Πυργιωτίσσης.

Τὸ ὄνομα Μεσσαρὰ τῆς πεδιάδος ταύτης ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις ιστορικοῖς ἐγγράφοις τῆς Κρήτης, τοῖς δημοσιευθεῖσιν ὑπὸ Fl. Cornelio, Tafel, K. Σάθα και Poiret δὲν εὐρίσκεται. Μόνον δὲ ἀπαντᾷ εἰς ἐγγράφα τῆς 16ης ἑκατ. δι' ὧν ἡ Ἑνετία παραχωρεῖ εἰς τὸν Ἰάκωβον Μόρμωρην γαίας εἰς Λασίθι (La Sythi), Μεσσαρέαν (Messareia) και Ἀλικάμπον⁵⁷.

Ὑπάρχουσιν ὁμῶς κείμενα Ἑλληνικῶν ἐγγράφων ἐν οἷς γίνεται μνεία τοῦ ὀνόματος πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, ὅπερ ἐκ πρώτης ὕψεως φαίνεται ὅτι ἀντίκειται πρὸς τὴν δόξαν ἡμῶν ὅτι τὸ ὄνομα εἰσήχθη ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν. Διὸ ἀνάγκη νὰ διαλάβωμέν τινα μακρότερον περὶ τούτου.

Ὁ Μ. Βερνάρδος ἐν τῇ ιστορίᾳ τῆς Κρήτης, (1846), ἐν ἄλλοις ἐδημοσίευσεν ἐγγράφα, τέως ἀνέκδοτα, ἅτινα εὗρεν ἐν τῇ ἀρχεῖβῳ τῆς Κερκύρας περὶ Κρήτης, ἐν οἷς αὐτοκρατορικὸν ὄρισμὸν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, δι' οὗ ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα, αἱ ὑποχρεώσεις και τὰ ὅρια τῶν κτημάτων τῶν 12 εὐγενῶν, οἵτινες ἐστάλησαν εἰς Κρήτην, διανείμαντες τὴν γῆν αὐτῆς. Τὰ ὀνόματα τούτων, ὧν πολλὰ γνωστὰ ἐκ τῆς ιστορίας, τὸ δημοσιευόμενον ἐγγράφον ἀναγράφει ὡς ἐξῆς Ἰωάννης Φωκάς, Κωνστ. Βαρούχας, Μαρῖνος Σκορδίλης, Λέων Μουσοῦρος, Φίλιππος Γαβαλάς, Ἄνδρ. Μελισσηνός, Θωμάς Ἀρχολέος, Δημήτρ. Βλαστός, Εὐστ. Χορτάτσης, Νικηφ. Ἀργυρόπουλος και Ἀργυροστεφανίτης, Ματθ. Καλαφάτης και Λουκάς Λίθινος. Τὸ ἐγγράφον τοῦτο, ὅπερ φέρει χρονολογίαν 1182 ἀντὶ τῆς ἀκριβοῦς 1091, ἐδημοσιεύθη και ὑπὸ τοῦ Π. Χιώτη⁵⁸. Ὁ Σάθας ἀνεῦρεν ὅμοιον χειρό-

⁵⁶ Ὁ Ζαμπέλιος, Κρητικοὶ γάμοι, σ. 148 τονίζει Μεσσάρα, ἐν σ. δὲ 217 Μεσσαρὰ ἀλλ' εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν κάμνει χρῆσιν τῆς λέξεως ἐν διαλόγῳ, δι' ἧ μεταχειρίζεται τὸν δημῶδη τῆς λέξεως τονισμὸν. Ὅρα τοῦ αὐτοῦ Ἰστορ. σκηνογραφῆματα σελ. 15 ἐνθα τονίζει Μεσσάρας.

⁵⁷ Σάθα, Μνημεῖα Ἑλ. Ἰστορ. Τόμ. Θ', σελ. 2 και 6.

⁵⁸ Ἰστορ. ἀπομνημ. τῆς νήσου Ζακύνθου Τ. Β', σ. 634. Ἰταλικὴν μετάφρασιν ἐδ.

γράφον ἐν Ζακύνθῳ, οὗτινος τὴν ἀρχὴν ἐξέδωκεν ἐν παραβολῇ πρὸς τὸ Κερκυραϊκόν. Ὁ Horf ἐν τῇ ιστορίᾳ αὐτοῦ (σελ. 179) ἐν ὑποσημειώσει ἐδημοσίευσεν τμήμα τοῦ Ζακυνθίου χειρογράφου τοῦ περιέχοντος τὰ ὅρια τῶν κτημάτων, ἅτινα διενεμήθησαν αἱ εἰρημέναι οἰκογένειαι. Κατὰ τὰ χειρόγραφα ταῦτα οἱ Βλαστοὶ ἔλαβον ὡς ἴδιον αὐτῶν κτήμα τὴν Μεσσαρὰν και τὸ μὲν Κερκυραϊκόν χειρόγραφον σημειοῖ « Καὶ οἱ Βλαστοὶ ἄς ἔχωσι και αὐτοὶ τὰς προτέρας μερίδας των εἰς τὴν Μεσσαρὰν καθὼς και πρότερον », τὸ δὲ Ζακύνθιον « Οἱ δὲ Βλαστοὶ νὰ ἔχουν και αὐτοὶ ταῖς πρώταις των μερίδες ἐν ταῖς Μεσσαραῖς ἕως πρώτον ».

Τὸ γεγονός τοῦ ἀποικισμοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν ΙΑ' ἑκατοντ. εὐγενῶν οἰκογενειῶν πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τῶν εἰρημένων Ἑλληνικῶν ἐγγράφων πρῶτος ἀναφέρει ὁ περιηγητὴς Christophorus Bondelmonti, περιηγηθεὶς τὰς νήσους περὶ τὸ 1420, ἐν τῷ περὶ νήσων βιβλίῳ του⁵⁹. Ἐγραψε δὲ ὁ περιηγητὴς αὐτός και εἰδικὴν περιγραφὴν τῆς Κρήτης, ἣν καταχωρίζει κατὰ τὰς δύο αὐτῆς ἐκθέσεις βραχεῖαν και ἐκτενῆ ὁ Flam. Cornelio ἐν τῇ Creta Sacra⁶⁰. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐπαναλαμβάνει και ὁ Ἑνετὸς ιστοριογράφος τῆς Κρήτης Ἀνδρέας Κορνάρος ἢ Κορνήλιος ἀνάγων εἰς τοὺς χρόνους τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κρήτης ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Φωκά⁶¹, και ἄλλοι μεταγενέστεροι ιστορικοὶ ἀντλοῦντες ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχικῆς πηγῆς.

Τὸ γεγονός τοῦ ἀποικισμοῦ τῆς Κρήτης παρ' εὐγενῶν οἰκογενειῶν τοῦ Βυζαντίου δὲν δύναται νὰ διαμφισβητηθῇ ὡς γενόμενον, ἂν οὐχὶ κατὰ τοὺς χρόνους, οὗς ἀναφέρουσι τὰ τε μνημονευθέντα ἑλληνικὰ χειρόγραφα και οἱ Ἑνετοὶ ιστορικοὶ, ἀλλὰ τούλάχιστον ὀλίγον μεταγενέστερον ἐπὶ Ἀλεξίου Β', και Ἰσαὰκ Β' Ἀγγέλου (1181-1183).

μοσίευσεν μετὰ παραλλαγῶν τινῶν εἰς τὰ κύρια ὀνόματα ὁ Ν. Πινιατόρος ἐν τῇ ιστορίᾳ τῆς Κεφαλληνίας, Memorie storiche e critiche dell'isola di Cefalonia. Τόμ. Α', σ. 67.

⁵⁹ Christoph. Bondelmontii Florentini, Librum insularum Archipelagi.

⁶⁰ F. Cornelio, Creta sacra. Ἐν σελ. 1-18 ἐκτίθεται ἡ βραχεῖα περιγραφή τῆς Κρήτης τοῦ Bondelmontii, ἀπὸ 77-109 ἡ ἐκτενής.

⁶¹ Historia Candiana, descritta da Andrea Cornaro, nobile Veneto, habitante della città di Candia: εἶνε ἔτι χειρόγραφος. Ἀναφέρει δὲ οὗτος και ἄλλα ὀνόματα πλὴν τῶν τοῦ Bondelmontii. Ὅρα τὸ σχετικὸν χωρίον ἐν Creta Sacra Τ. Α' σ. 74, και ἐν Σάθα Ἑλλην. Ἀνέκδ. Τ. Β', σ. 16'. Andrea Valiero, Storia della guerra di Candia, Τ. Α', σελ. 72, 6' ἐκδ.

1185-1194)⁶², ὅτε πολλὰ ἀποδείξεις ἱστορικαὶ ὑπάρχουσιν ὅτι εἰσ-
ήχθη ὁ τιμαριωτισμὸς εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος, καθ' ὅλον τρόπον
ἴσχυεν ἐν τῇ Δύσει. Μὴ λησμονῶμεν δὲ ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἰσαὰκ τούτου
μνημονεύεται καὶ ἡ παραχώρησις τῆς Ἰκαρίας εἰς τὸν Βεγιατιᾶνον.

Δὲν γνωρίζομεν ἂν τὸ ὄνομα Μεσσαρὰ ἐδόθη ὑπὸ τῶν πρώτων τού-
των ἀποίκων. Γνωστὸν μόνον κατὰ τὸν Bondelmonti ὅτι οἱ μετανά-
σται ἐκεῖνοι ἦσαν εὐγενεῖς Ῥωμαῖοι, οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ μετέβαλ-
λον τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἰς Ἑλληνικά, ἐξελληνίσθησαν δὲ οἱ ἀπόγονοι
αὐτῶν· οὕτως οἱ Χορτάτσοι ἐκαλοῦντο Saturi, οἱ Μελισσηνοὶ Ve-
spasiani, οἱ Λιγνοὶ Scutiles, οἱ Βλαστοὶ Papiniani, οἱ Κλάδοι
Ramuli, οἱ Σκορδίλοι Aglati, οἱ Κολόνοι Colonenses καὶ οἱ Ἀρ-
κουλάδες Ursini⁶³.

Ἄλλ' ἂν δὲν δύναται νὰ διαμφισβητηθῇ τὸ γεγονὸς τοῦ ἀποικι-
σμοῦ εἰς Κρήτην ξένων οἰκογενειῶν, δύναται ὁμῶς νὰ διαμφισβητηθῇ
ἡ γνησιότης τῆς χρονολογίας τῶν Ἑλληνικῶν ἐγγράφων τῶν ἀρχείων
Κερκύρας καὶ τοῦ οἴκου Βλαστοῦ τῆς Ζακύνθου. Κατεδείχθη δὲ ἡ
παραποίησης αὐτῶν ὑπὸ τε τοῦ Σάθα καὶ τοῦ Παρὶ εἰς οὓς παραπέμ-
πομεν τὸ ἀναγνώστην, μὴ γράφοντες ἐνταῦθα τὴν ἱστορίαν τῶν οἰκο-
γενειῶν τούτων. Ἡ γλῶσσα τῶν χειρογράφων τούτων οὔσα μεταγε-
νεστέρων χρόνων τοῦ γεγονότος ἐκείνου, ἢ μὴ γνησίᾳ χρονολογία, ἢ
καταπληκτικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν μαρτυροῦσι μεταγενεστέρων σύν-
θεσιν, γενομένην ἐπὶ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Ἑνετικῆς κυριαρχίας
ὑπὸ ἀπογόνων τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, θελόντων νὰ διεκδικήσωσιν τὰ
ἀρχαῖα αὐτῶν προνόμια καὶ τοὺς τίτλους τῆς εὐγενείας. Γνωστὸν δὲ
ὅτι οἱ Ἑνετοὶ ἐπροστάτευον καὶ περιεποιῶντο πάντοτε ἕνεκα πολιτι-
κῶν λόγων τοὺς εὐγενεῖς τῶν κατακτωμένων ὑπ' αὐτῶν χωρῶν⁶⁴.

Ἡ διαφορὰ τῶν χειρογράφων εὐρίσκεται καὶ ἐν τῇ ἐπικυρώσει ἐπι-
τῶν νοταρίων τῆς νήσου, διότι τὸ μὲν χειρόγραφον τῆς Ζακύνθου γρά-

⁶² Hopf, Gesch. Gr. σ. 178. Hertzberg, Gesch. Gr. seit dem Absterben des
antiken Lebens T. A' σ. 399.

⁶³ Ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ἀρχικῆς καταγωγῆς τῶν γενῶν τούτων εἶνε δυσχερῆς ἕνεκα
ἐλλείψεως πηγῶν.

⁶⁴ Πλείστα παραδείγματα τοιαῦτα περιέχουσι τὰ δημοσιευθέντα ἔγγραφα περὶ Κρή-
της ἐν τοῖς Μνημείοις τῆς Ἰβλ. Ἱστορ. τοῦ Σάθα, καὶ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Hippolyte
Noirel, Documents inédits pour servir à l'histoire de la domination véné-
tienne en Crète 1892.

φει «Κόπια εὐγαλμένη ἀπὸ τὸ καθολικὸν προβελέγγιον τὸ παλαιὸν...
ὑπὸ χειρὸς ἐμοῦ Ἀντωνίου Τριβεζᾶ ταμπουλαρίου τῆς Μεσσαρίας
τῆς Κυδωνίας», τὸ δὲ τῆς Κερκύρας «Ἴσον παλαιοῦ προνομίου...
τὸ ὁποῖον ἔγινε διὰ χειρὸς Ἀναστασίου Τριβιζάνου χαρτοφύλακος
τῶν Χανίων (τῆς Κρήτης). Ἡ ἐνταῦθα μνημονευομένη Μεσσαρία
εἶνε ἡ ἀρχὴ τοῦ massarij, ὅστις διετῆρει τὰ ἀρχεῖα, μνημονευο-
μένη καὶ ἐν ἐτέρῳ ἐγγράφῳ τοῦ 1453, ἐν ᾧ καταγράφονται οἱ μετὰ
τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως φυγάδες εἰς Κρήτην, ἀρχομένῳ
διὰ τῶν λέξεων «Κόπια εὐγαλμένη ἀπὸ τὸ ὀριγινάλε τῆς Μεσσαρίας
τῶν Χανίων κτλ.»⁶⁵.

Τὰ ἀνωτέρω καταδεικνύουσιν ὅτι τὸ γεωγραφικὸν ὄνομα Μεσσαρὰ
ἢ Μεσαρὲ κατ' ἀμφότερα τὰ χειρόγραφα δὲν εἶνε τὸ ἀρχικῶς ὑπάρ-
χον ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ τῷ αὐτοκρατορικῷ, ἀλλ' ὅτι παρεσιωπήθη
τὸ ἀρχικὸν ὄνομα τῆς πεδιάδος, τεθέντος τοῦ ἐν χρήσει ἐπὶ τῶν Ἑνε-
τικῶν χρόνων, ἵνα κατανοηθῇ κάλλιον ἡ θέσις τῶν τιμαριῶν τῶν
Βλαστῶν. Ἐχομεν δὲ τούτου καὶ ἑτέραν ἀπόδειξιν, ὁ Fl. Cornelio
ἐν τῇ Creta Sacra (σελ. 226 Τόμ. Β') παραθέτει αὐτολεξεί τὸ δι-
πλωμα τοῦ Δόγη Πέτρου Γιανί ἐκδοθὲν τῷ 1211, δι' οὗ ἀποστέλ-
λονται εἰς Κρήτην ἀποικοὶ Ἑνετοὶ, εἰς οὓς διενεμήθη ἡ νῆσος κατὰ
τιμάρια χάριν φυλακῆς καὶ ὑποταγῆς αὐτῆς εἰς τὴν Ἑνετικὴν ἐξου-
σίαν, ἀναφέρονται δὲ ὀνομαστὶ οἱ ἀποσταλέντες⁶⁶. Ὁ Ἀνδρέας δὲ
Κορνάρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Κρήτης, ἦν καὶ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσα-
μεν, ἐκθέτων τὸ γεγονὸς τοῦ ἀποικισμοῦ τούτου, ἀναφέρει ποῖαν
περιοχὴν τῆς νήσου Κρήτης ἔλαβεν ἕκαστος τῶν ἀρχηγῶν τῶν εἰρη-
μένων ἀποίκων. Τούτων ὁ Λινάρδος Φαλιέρος ἔλαβε τὴν Σιτίαν,
Ἰεράπετρον, Μιραβέλλο καὶ Λασίθι, ἃς ὑποδιήρесе εἰς 33 ἱππο-
τείας, ὁ Μαρῖνος Ζοῦστος τὸ κάστρον Βελβεδέρε μετὰ τῆς περιοχῆς
αὐτοῦ, ὁ Λινάρδος Φόσκολλο τὸ κάστρον Βοιφατίου μετὰ τῆς περιο-

⁶⁵ Σάθα, Ἑλλην. ἀνέκδοτα Τόμ. Β', σ. λγ'. Βερνάρδου, Ἱστορ. Κρήτης σ. 116.

⁶⁶ Ὅτε κατέλαβον οἱ Ἑνετοὶ τὴν Κρήτην ἀπέστειλαν εἰς αὐτὴν ἀποίκους χάριν πο-
λιτικῶν λόγων, ἡγουμένων ἀρχηγῶν ἐξ εὐγενῶν οἰκογενειῶν, ληφθέντων ἐκ τῶν 6 συν-
οικιῶν τῆς πόλεως (sesleri). Οὗτοι διένειμον τὴν νῆσον εἰς τρεῖς μέρη, ὧν τὸ ἐν ἀριε-
ρώτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ταῖς μοναῖς, τὸ ἕτερον ἔμεινε δημόσιον κτήμα, ὡς καὶ τὰ μεταλ-
λεῖα καὶ τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν, τὸ τρίτον δὲ διενεμήθη εἰς 132 τιμάρια (cavallerie),
τῶν τιμαριούχων λαβόντων τὸν τίτλον τοῦ ἱππότου (cavalliere), ἅτινα ὑποδιηρέθη-
σαν εἰς 408 μικρότερα τμήματα.

χῆς αὐτοῦ, τὸ Καινούργιο (Castel novo)⁶⁷ καὶ τὴν Πυργιώτισσα (Priotissa), ὁ Ἀνδρέας Πανταλῶν (-λέων) τὸ κάστρον Μυλοποτάμου, Ἄριο καὶ Sicarito μετὰ τῶν περιοχῶν, ὁ Πέτρος Κουϊρίνης τὸ κάστρον Κάτω Σίβριτο⁶⁸ καὶ Psiro μετὰ τῶν περιοχῶν, ὁ Πακράτιος Φαλιέρο τὸ Κουφό, Κάμα, Κίσσαμον καὶ Orna μετὰ τῶν περιοχῶν αὐτῶν. Ἐν τῇ καταγραφῇ ταύτῃ ὁ Κορνάρος δὲν ἀναφέρει τὴν Μεσσαράν, ἀλλὰ τὰς ἐν ταύτῃ ἐπαρχίας κατὰ τὰ νεώτερα αὐτῶν ὀνόματα, δι' ὃν λόγον εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅπως εἶνε καταληπτὸς εἰς τοὺς συγχρόνους, Kastel novo, Bonifatio καὶ Priotissa, ὀνόματα εἰσαχθέντα μετὰ τὴν κατοχὴν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, διότι βεβαίως τὰ ὀνόματα Mirabello, Belvedere, Bonifatio, Castel novo εἰς τὴν ἑλληνικωτάτην νῆσον τῆς Κρήτης δὲν ὑπῆρχον ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν.

Εἰς ἄλλο ὅμως ἔγγραφο ὅπερ ὁ Flaminius Cornelio παραθέτει εἰς τὰ ἀνωτέρω, ἀλλὰ μὴ σημειῶν ἂν εἶνε ἀρχαιότερον ἢ νεώτερον τῆς συγγραφῆς τοῦ Ἀνδρ. Κορνάρου, ἔχομεν ἐπίσης καταγραφὴν τῶν περιοχῶν, ἃς ἔλαβεν ἕκαστος τῶν ἀνωτέρω ἀρχηγῶν. Τὸ δεύτερον δὲ τοῦτο ἔχει ἐλαχίστας διαφορὰς ἀπὸ τοῦ πρώτου, μίαν δὲ σημαντικὴν εἰς τὴν καταγραφὴν τῶν εἰς τὸν Λεονάρδ. Φόσκολον δοθέντων τιμαρίων· διότι ἐνῶ τὸ κείμενον τοῦ ἱστορικοῦ τῆς Κρήτης Ἀνδρ. Κορνάρου φέρει ὅτι εἰς τὸν Φόσκολον ἐδόθη τὸ Κάστρον Βονιφατίου μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ, τὸ Castel Novo καὶ ἡ Priotissa, τὸ ἕτερον ἔγγραφο φέρει τὸ Κάστρον Βονιφατίου, τὸ Castel Novo, ἀλλ' ἀντὶ τῆς Πριωτίσσης ἔχει Μεσσαρέα (cum Castello Novo et Messarea). Τὸ ὄνομα δὲ Μεσσαρά, ὡς γεωγραφικόν, ἐτέθη πρὸς πλειοτέραν κατανόησιν τῶν περιοχῶν. Εἶνε ἐπομένως καὶ τὸ ἔγγραφο τοῦτο μεταγενεστέρων χρόνων, ὅτε ἡ λέξις Μεσσαρά καθιερώθη ὡς κύριον ὄνομα τῆς πεδιάδος⁶⁹.

⁶⁷ Τὸ ὄνομα τῆς σημερινῆς ἐπαρχίας Μονοφατίου ἐλήφθη ἐκ τοῦ κάστρου Bonifatio, συνηθέστατα μνημονευομένου ἐν τοῖς ἱστορικοῖς περὶ Κρήτης ἔγγραφοις. Ἐπίσης τὸ τῆς ἐπαρχίας Καινούργιου προέκυψεν ἐκ μεταφράσεως τοῦ Castel Novo.

⁶⁸ Τὸ Σίβριτο διετήρησε τὸ ὄνομα μιᾶς τῶν ἀρχαίων πόλεων τῆς Κρήτης, τῆς Συβρίτας ἢ Συβριτίου, καὶ ὑπὸ ἄλλα ἔτι παρεμφερῆ ὀνόματα μνημονευομένης ὑπὸ τῶν γεωγράφων. Τὸ ὄνομά της μνημονεύεται ἐν ἐνετικῶν ἔγγραφοις μέχρι τοῦ 1402 (Poiroti σελ. 125). Ὁρα καὶ I. Svoronos, Numismatique de la Crète, σελ. 312. Ν. Σταυράκη, Στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης, σελ. 100.

⁶⁹ Orata Sacra Τόμ. Β' σ. 239. Τῷ 1514 ἡ Μεσσαρά ἀνήκεν εἰς τὸ δημόσιον τῆς

Εἰς ἔγγραφο τοῦ 1547 δημοσιευόμενον ὑπὸ τοῦ Κ. Σάθα, αἱ περιοχαὶ τοῦ Castel novo καὶ Castel Priotissa λέγονται ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἑνετῶν «φραγγότοποι» παραλαβόντων βεβαίως τὸ ὄνομα ἐκ τῶν ἐγχωρίων· ὡς τοιοῦτοι δὲ βεβαίως ἀνήκον ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ κοινὸν τῆς Ἑνετίας, ἥτις κατὰ τὸ εἰρημένον ἔγγραφο διαθέτει τὰς γαίας ὑπὲρ ὠρισμένων στρατιωτῶν ὑπηρετησάντων τὴν πολιτείαν.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἱστορικῶν ἔγγραφοις τῶν δημοσιευθέντων περὶ Κρήτης, φαίνεται ὅτι ἡ Μεσσαρά ἦτο ἀποκλειστικὸν κτῆμα τῆς Ἑνετίας, ἦτο ἡ massara αὐτῆς ἐν Κρήτῃ, γῆ δηλαδὴ αὐθεντικὴ⁷⁰.

Κύπρος. Ἐν Κύπρῳ Μεσσαριά ἢ Μεσσαρκά, κατὰ τὸ ἐγχώριον γλωσσικὸν ἰδίωμα, καλεῖται μέγα τμήμα τῆς μεγίστης πεδιάδος τῆς νήσου διαρρεόμενον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Πηδιᾶ, κείμενον εἰς τὸ ἀνατολικὸν ὄριον αὐτῆς μετὰ τὴν Ἀμμοχώστου καὶ Κυθραίας, μεγάλων καὶ τούτων πεδινῶν τμημάτων τῆς πεδιάδος. Δὲν κεῖται λοιπὸν μόνον ἡ πεδιάς αὕτη ἐν μέσῳ ὁρέων ὅπως θεωρηθῆ ὅτι ἐκ τούτου ὠνομάσθη οὕτως, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ τμήματα⁷¹.

Ἡ Μεσσαριά τῆς Κύπρου θεωρεῖται ὡς τὸ εὐφορώτατον τμήμα τῆς λοιπῆς πεδιάδος πρὸς τὴν συνέχεται. ὠνομάζετο δὲ ἐπὶ Λουζινιάνων Σίβουρη, Σίγουρη, Σίκουρη. Τὸ ὄνομα δὲ Μεσσαριά μεταχειρίζεται εἰς τὰς ὑποδιαίρεσεις τῆς νήσου ὁ Φλώριος Βουστρώνιος ἐν τῷ γεωγραφικῷ πίνακι τῆς νήσου, ἐνθα ἀναγράφονται αἱ 12 περιοχαί, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Γουίδος Λουζινιᾶνος, ὁ ἀγοράσας τὴν Κύπρον παρὰ τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου τῷ 1192, διήρσεσεν αὐτήν, τὰς ἐξῆς Viconté, Messarée ἢ Σίβουρη, Carpas, Cerines, Salines, Mazoto, Limissol, Audimou, Paphos, Pendaïa καὶ Khrysokko.

Βενετίας. Ὁ Marino Sanuto, (I Diarii, Τόμ. ΚΑ', σ. 255) λέγει ὅτι ἡ Μεσσαρά ἦτο λίμνη ἀπεξηραμένη «Massaria qual era un lago hora secalo»

τὸ Hip. Noirel, Documents κτλ. Σάθα, Μηνμ. Τόμ. Η', σ. 450. Σπυρ. Ζαμπέλιου, Ἱστορ. σκηνογραφῆματα σελ. 77 «Ἡ Κρήτη ἔχει γαίας αὐθεντικὰς καὶ γαίας ἐπισκοπικὰς· τὰς μὲν νέμονται οἱ ἀποικοὶ τιμαριῶται, τὰς δὲ ἐπικαρποῦνται οἱ Λατινοεπίσκοποι . . . Τοιοῦτον ἐν ὀλίγοις τὸ ἀποικιακὸν σύστημα τῶν Ἑνετῶν».

⁷¹ Mas Latrio, L'île de Chypre sa situation κτλ. σελ. 40. ἐπ. Ὁ Mas Latrio ἀναφέρει σελ. 146 ὅτι τὸ ὄνομα τῆς πεδιάδος ἐλέγετο διαφορατρόπως Mossarée, Messaorea, Massaria, Massargha. Ἐὰν τὸ ὄνομα ἦτο Ἑλληνικὸν δὲν θὰ ὑπῆρχον ἀναμφιβόλως τόσοι τύποι, ἔστω καὶ εἰς τὴν γλώσσαν τῶν ξένων. Δὲν εἶνε δὲ τὸ ὄνομα Μεσσαρία τόσον δύσκολον εἰς τὴν προφορὰν ὥστε νὰ μὴ τὸ ἀκηούσιν εὐκρινῶς οἱ ξένοι.

Ἑλληνιστὶ Βικοντέ, Μεσσαριά, Καρπάσιον, Ἀλικαί, Μαζοτό, Λιμνησός, Αὐδήμου, Πάφος, Πενταγία, Χρυσοχοῦ⁷². Ὁ ταῦτα δὲ ἀναγράφων Βουστρώνιος δὲν ἦτο σύγχρονος τοῦ Γουίδου Λουζινιανοῦ, ἀλλ' ἤκμασε κατὰ τὴν 16 ἑκατονταετηρίδα· φαίνεται δὲ προφανῆς ἢ εἰς τὰ ὀνόματα τῶν περιοχῶν τούτων ἐπελθοῦσα ἀλλοίωσις διὰ τοῦ χρόνου, ἢν αὐτὸς παρεδέχθη ὡς ἀρχικὴν. Ἐπὶ Βυζαντινῶν ὑπῆρχεν ἄλλη διαίρεσις εἰς ἣν δὲν ἀναφέρεται ἡ Μεσσαρία. Πλὴν τοῦ Βουστρωνίου τὴν Μεσσαριαν ἀναφέρει καὶ ὁ ἀρχαιότερος τούτου Λεόντιος Μαχαιρᾶς ἐν τῷ χρονικῷ Κύπρου⁷³, ὅπερ τελευτᾷ τῷ 1432, ὁ ὁποῖος μεταχειρίζεται ἐπίσης καὶ τὸ ὄνομα Σίβουρη. Ἀλλὰ ὁ Βουστρώνιος μεταχειρίζεται ἀμφότερα καὶ Σίκουρη καὶ Ἀμασσαρία⁷⁴. Ἡ διπλῆ δὲ αὕτη χρῆσις μαρτυρεῖ ὅτι ὑπῆρχε καὶ τμήμα τῆς πεδιάδος ταύτης μὴ οὕσα Μασσαρία καὶ διεκρίνετο διὰ τοῦ ὀνόματος Σίκουρη.

Ὁ Κυπριανὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Κύπρου, ἣν ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1788, πρῶτος ὠνόμασε τὴν Μεσσαριαν Μεσσαορίαν (σ. 13). «Ἐν μέσῳ τῆς Μεσσαορίας» γράφει «ἦτο θεμελιωμένη ἡ παλαιὰ βασιλικὴ πόλις καὶ καθέδρα τῆς Λευκωσίας· εἰς αὐτὴν εὕρισκετο ὅλον τὸ ἀρχοντολόγιον τῆς Κύπρου Βαβαῖνοι, Καβαλλιέροι, Φεουδατόριοι» (σελ. 45). Εἶτα δὲ παρεδέχθησαν τὴν ἐτυμολογίαν αὐτὴν ὁ Ross⁷⁵, ὁ Δ. Μαργαρίτης, Εὐρυβ. Φραγκοῦδης, ὁ Γ. Φραγκοῦδης, ὁ μεταφραστὴς τῆς ἱστορίας τῆς Κύπρου τοῦ Laferrière Βονιτζιᾶνος, ὅστις τὴν ὀνομάζει Μεσσαυρίαν ἀγνοῶ διατί· τέλος ὁ Ἄθ. Σακελλάριος ἐν τοῖς Κυπριακοῖς γράφων «Μεσσαρκά, ἡ μεγαλειτέρα πεδιάς τῆς Κύπρου, ὡς ἐν μέσῳ ὁρέων κειμένη».

Ἡ Μεσσαρία ἐπὶ Λουζινιανῶν περιελάμβανε τὴν πόλιν καὶ τὴν περιοχὴν τῆς πεδιάδος Ἀμμοχώστου. Κατὰ τὸν Mas-Latrie τὸ ὄνομα Σίβουρη ἔφερε τὸ τμήμα, ὅπερ διαρρέει ὁ ποταμὸς Πηδισᾶς,

⁷² Mas-Latrie, L'île de Chypre σ. 142. Ἐν τῷ Ἰταλικῷ χειμένῳ τοῦ Βουστρωνίου (ἔρα Mas-Latrie Τόμ. Γ', σελ. 845) τὸ ὄνομα γράφεται καὶ Massaria καὶ Mossaria. Κ. Σάθα, Μεσαιων. Βιβλ. Τ. Β' σ. 68.

⁷³ Χρονικὸν Μαχαιρᾶ ἐν Σάθα Μεσαιων. βιβλ. σ. 68. καὶ 385.

⁷⁴ Βουστρώνιος ἐν Σάθα, σ. 444, 445, 453, 365, 469. Ὁ Βουστρώνιος μεταχειρίζεται καὶ τὴν λέξιν *μασσαρία* ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς συλλογῆς πολλῶν πραγμάτων, σελ. 457. — Ἀμφότεροι ὅμως οἱ Κύπριοι χρονογράφοι μεταχειρίζονται τὸ μέσος καὶ μέση πάντοτε κεχωρισμένως, οἷον «Σταυρὸν τὸν μέσον, Κάτω Μέση σελ. ρμα', καὶ 460.

⁷⁵ Ross, Reisen nach Kos, Alkarnassos etc. σελ. 126 καὶ 210.

ὅπου οἱ Λουζινιᾶνοι ἔκτισαν τὸ Chateau Franc, τὸ φραγκικὸν φρούριον, πρὸς φύλαξιν τῆς ὁδοῦ εἰς Λευκωσίαν ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Γενουίνσιων τῆς Ἀμμοχώστου. Ἦτο δὲ ἡ Σίβουρη ἔδρα τοῦ Καπιτανάτου ὅλης τῆς Μεσσαρίας. Τὰ ἐν τῇ Μεσσαρίᾳ κατὰ μέρος τμήματα φέρουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Ἑλληνικὰ ὀνόματα. Ἡ δὲ πρωτεύουσα τοῦ διαμερίσματος Μεσσαριαῆς, φέρει τὸ ὄνομα Βατιλῆ ἐκ τιμαριούχου αὐτῆς Στεφάνου Βατιλῆ⁷⁶.

Ἐπὶ Ἑνετῶν ἡ Μεσσαρία εἶχεν ἓνα capitaine ὀνομαζόμενον μὲ τὸ ὄνομα τῆς πεδιάδος capitaine de Sivouri⁷⁷.

Ἡ μεγάλη βούλλα τοῦ πάπα Celestin III, τῷ 1196 ἐκδοθεῖσα, δι' ἧς ἐπεκύρου τὰ προνόμια καὶ τὰς ἰδιοκτησίας τῆς λατινικῆς ἐπισκοπῆς Λευκωσίας δὲν μνημονεύει, καὶ τοῦτο λίαν φυσικῶς, τὸ ὄνομα Massarea, ἀλλὰ τὸ Ἑλληνικὸν Syverie⁷⁸.

Ἐν τέλει δὲ τῶν περὶ Κύπρου σημειοῦμεν ὅτι ὁ Γουίδος Λουζινιᾶνος καὶ οἱ κατόπιν δυνάσται τῆς νήσου ἐκόμισαν εἰς αὐτὴν τὰς συνθηθείας τοῦ τιμαριωτισμοῦ τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐν χρήσει ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Σταυροφορῶν, ὅπως ὁ Γοδοφρέδος de Bouillon εἰσήγαγεν εἰς τὴν Παλαιστίνην τὸν τιμαριωτισμὸν τῆς Εὐρώπης⁷⁹.

Κορινθία. Ἐν τῷ δήμῳ Εὐρωστίνης τῆς Κορινθίας παρὰ τὸ χωρίον Στόμι ὑπάρχει τοποθεσία τις σταφιδοφόρος, καλουμένη Μεσσαρία⁸⁰ λείψανον καὶ αὕτη τῆς φραγγικῆς κατακτήσεως⁸¹.

⁷⁶ Mass. Latrie, L'île de Chypre σελ. 403-417 καὶ σελ. 150 καὶ 152. Σάθα Μνημ. Ἑλ. Ἱστορ. Τόμ. Δ', σ. XLIV.

⁷⁷ Mas. Latrie, σ. 3, 4 καὶ 854.

⁷⁸ Mas. Latrie Τόμ. Γ', σ. 601.

⁷⁹ Τοῦ αὐτοῦ Τόμ. Δ', σελ. 55.

⁸⁰ Ὁ Ι. Ναυχάκης ἐν τῷ «Νέῳ στατιστικῷ καὶ χωρογραφικῷ πίνακι» σ. 162 κατὰ λάθος σημειοῖ χωρίον Μεσσαργιώτικα ἐν δ. Λίγλου ἀντὶ Μεσορρουγιώτικα, κληθὲν οὕτω ἐκ τοῦ χωρίου Μεσορροῦγι (μέσα-ροῦγα) τῶν Καραδρύτων, οὗ οἱ κάτοικοι καταβάντες εἰς Λίγιον συνηκίσθησαν, κληθέντες Μεσορρουγιῶτες ἐξ οὗ Μεσορρουγιώτικα. Τὴν πληροφορίαν ταύτην εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μαι πέμψῃ ὁ ἐν Λίγιῳ ἰατρός κ. Χαρ. Φιλιππακόπουλος, ὃν ἠρώτησα δι' ἐπιστολῆς μου.

⁸¹ Ὅρα ἐν Buchon Nouv. rech. Τ. Β' σ. 212 διαθήκην Ἀγγέλου Ἀκουαγιόλη (1321) ἱππότητος καὶ παλατίνου Κορίνθου, κληροδοτοῦντος εἰς τοὺς υἱοὺς του Ροβέρτον, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὰ ἐπὶ τῆς Κορίνθου κυριαρχικά του δικαιώματα περιλαμβανόντα καὶ τὰ Βασιλικᾶτα τῆς Σικυῶνος, ἀναγράφει δὲ castra, casalia, terras, vassallos, feudum, feudatarios et jurisdictiones et rationes, cum titulo ma-

"*Ηπειρος*. Εἰς τὸ τμήμα τῆς ἐπαρχίας τοῦ Πογώνη ἢ Πογωνιανῆς τῆς Ἡπείρου ὑπάρχει χωρίον Μεσσαριά. Περὶ τούτου γνωστὸν εἶνε ὅτι μετὰ τοῦ γειτονικοῦ χωρίου τῆς Διπαλίτσας ἀπετέλει μίαν πόλιν κατὰ τὴν ΙΔ' ἑκατονταετηρίδα οἰκουμένην ὑπὸ 12,000 οἰκογενειῶν, καὶ ὅτι τὴν Μεσσαριᾶν εἰδικῶς κατώκουν οἱ ἄρχοντες τῆς περιοχῆς καὶ οἱ τιμαριούχοι, τὴν Διπαλίτσαν δὲ οἱ ἐργάται καὶ οἱ ἔμποροι. Ἄγνωστον εἶνε τίς ὁ λόγος τοῦ μεγάλου τούτου πληθυσμοῦ, εἰς ὅμως θὰ ἦτο βεβαίως ἡ εὐφορία τοῦ τόπου. Ἡ Μεσσαρία μόνη ἐκέκτητο 74 ἐκκλησίας, ὧν ἡ καθεδρική ἐκτίσθη τῷ 1298. Οἱ κάτοικοι τῆς Μεσσαριᾶς ἐξισλαμίσθησαν κατὰ τὴν ΙΔ' ἑκατονταετηρίδα καθὼς καὶ οἱ τῶν λοιπῶν βορείων μερῶν τοῦ τμήματος τούτου, ὅτε ἡ χώρα κατελήφθη ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων Ἀλβανῶν⁸².

Ἰστορούμενά τινα ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνοῦ δὲν εἶνε νομιζόμενα ἄσχετα πρὸς τὸ ὄνομα Μεσσαρία. Οὗτος ὁμιλῶν περὶ Ἀλβανῶν λέγει ὅτι οἱ τὰ ὄρεινά τῆς Θεσσαλίας νερόμενοι Ἀλβανοὶ ἀβασιλευτοὶ ὠνομάζοντο Μαλακάσιοι καὶ Μπούϊοι καὶ Μεσσαρίται ἀπὸ τῶν φυλάρχων αὐτῶν⁸³. Καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ μὲν τῆς Ἡπείρου ἀναφέρεται τὸ ὄνομα ἀρχηγοῦ Μπούα δυναμένου νὰ θεωρηθῆ ὡς φυλάρχου τῶν Μπούϊων, οὐχὶ ὅμως καὶ τῶν Μαλακασαίων καὶ Μεσσαριτῶν.

Ἐν τῷ ἱστορικῷ Κομνηνοῦ μοναχοῦ καὶ Πρόκλου μοναχοῦ μνημονεύεται ἡ πατριὰ τῶν Μαλακασαίων καὶ Μαζαρακαίων μόνον, οὐχὶ δὲ ἡ τῶν Μεσσαριτῶν καὶ Μπούϊων Ἀλβανῶν⁸⁴. Ὁ Ἰ. Λαμπρίδης παραδέχεται τοὺς Μαζαρακαίους καὶ Μεσσαρίτας μίαν καὶ τὴν αὐτὴν φυλὴν διὰ τῶν δύο τούτων ὀνομάτων ὀνομαζομένην⁸⁵. Καίτοι δὲ οὐδεμίαν ἀπόδειξιν φέρει, οὐδὲ παραπέμπει εἰς ἄλλον συγγραφέα, ἡ γνώμη του φαίνεται ἡμῖν βάσιμος, διότι ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ἐκλή-

ximo palatinatus. Ὅρα καὶ Τόμ. Β', σελ. 238 καὶ Τ. Α' 144 περὶ τοῦ Νερίου δουκὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ κυρίου τῆς βαρωνίας Κορίνθου.

⁸² Ἰ. Λαμπρίδου, Ἡπειρωτικὰ μελετήματα Πογωνιακά σελ. 34 ἐπ. Σ(αλαβάντα), Ἱστορία Πάργας, σελ. 74 ἐπ. καὶ 67.

⁸³ Καντακουζηνοῦ Τόμ. Α', σ. 474, ἐκδ. Bonnæ.

⁸⁴ Ἑλληνομνημῶν σελ. 489. Corpus scrip. hist. Byzantinae «Historia politica et patriarch. Constantinopolensis. Epirotica. σελ. 209.

⁸⁵ Ἰ. Λαμπρίδου, Ἡπειρωτ. μελετήμ. Πογωνιακά, σελ. 40. Μαλακασιακά, Μέρος Α', σελ. 13.

θησαν Μεσσαρίται ἐκ τῆς Μεσσαρίας, αὕτη ἐκαλεῖτο βεβαίως καὶ Messara καὶ Massara καὶ Mazzara, τιμάριον οὓσα τίς οἶδε τίνος τιμαριούχου, τοῦ ὀνόματος εἰσαχθέντος εἰς Ἡπειρον ἐκ τῆς Δύσεως⁸⁶. Οἱ Μαζαρακαῖοι δὲ οἰκοῦσι τὴν περὶ Καραμουρατατιανὴν χώραν, ἐνθα τὸ χωρίον Μεσσαριά. Ἄλλως δὲ καὶ τὸ ἕτερον ὄνομα Μαλακασαῖοι ἔχει καταγωγὴν ξενικὴν· ὁ Ἰ. Λαμπρίδης⁸⁷ γράφει ὅτι ἀπὸ τοῦ 1321-1333 τὸ Σμόκοβον (βλαχιστὶ ποιμνιοστάσιον) ὠνομάσθη Μαλακάσιον καὶ Μαλακὰς βλαχικῆς καταγωγῆς, πιθανῶς ἐκ τοῦ μάλε = πολὺ καὶ κὰς = τυρός⁸⁸. Τοὺς Μεσσαρίτας τούτους ὁ Καντακουζηνὸς θεωρεῖ Ἀλβανούς, ὁ Ἀραβαντινὸς δὲ, ὁ ὀνομάζων αὐτοὺς καὶ *Μασσαρίτας*⁸⁹, Βλάχους. Ὁ Λαμπρίδης δὲ θεωρεῖ ὅτι οἱ λαοὶ οὗτοι Μαλακάσιοι, Μπούϊοι καὶ Μαζαρακαῖοι ἦσαν ἐθνολογικῆς τῆς σύγχυσις Βλάχων, Ἀλβανῶν καὶ Βουλγάρων⁹⁰.

Ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἡπείρου γνωρίζομεν ὅτι τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα ἐνεφυτεύθη εἰς αὐτὴν ἕνεκα ἐπιδρομῶν καὶ κατακτήσεων τῶν Νορμαννῶν· διὸ καὶ ἀνὰ τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ Ἡπειρον ἀπαντῶσι Ῥῆγες, Πρίγγιπες, Δοῦκες, Κόμητες, Βαρῶνοι καὶ Βουργεῖοι⁹¹.

Σημειωτέον ἔτι ὅτι ἐν Ἡπείρῳ καὶ δὴ ἐν Ἰωαννίνοις ἔτι καὶ νῦν τὸ ξενικὸν τοῦτο ὄνομα *μασσαρία* καὶ ὡς προσηγορικὸν ὑπὸ ἄλλην σημασίαν εἶνε εἰσηγμένον, καλουμένων οὕτω τῶν ἀσπρορούχων καὶ

⁸⁶ Τὸ ἐπώνυμον Μαζαράκης, ὅπερ φέρουσι τινες τῶν Ἑλλήνων κατοίκων Κόθνου καὶ Κεφαλληνίας εἶνε καταγωγῆς Ἀλβανικῆς· γνωστὸν δ' ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι Ἀλβανοὶ κατώκησάν τινες τῶν Κυκλάδιων καὶ τὴν Κεφαλληνίαν· διτηρηθῆσαν δὲ μετὰ τῆς γλώσσης αὐτῶν μόνον ἐν Ἄνδρῳ, ἔπου ὁ ἀποικισμὸς φαίνεται ὡν προγενέστερος τῆς ἐνετικῆς κατακτήσεως. Εἰς τὰς λοιπὰς δὲ Κυκλάδας καὶ τὴν Κεφαλληνίαν συνεχωνεύθησαν μετὰ τοῦ ἐγγιωρίου στοιχείου. Ὅρα ἐμὴν συγγραφὴν Γεωγραφία πολιτ. τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας σελ. 93. 188 καὶ 479.

⁸⁷ Μαλακασιακά, Μέρος Α', σ. 40.

⁸⁸ Τὸ ὄνομα *κασκαβάλλι*, δι' οὗ ὀνομάζεται παρ' ἡμῖν τυρός, ἔχων ἴδιον σχῆμα καὶ ἐδιάζουσαν γεῦσιν, ἔχει παρομοίαν καταγωγὴν, σημαίνον τυρὸν Ἰππειον = casus cavalli, διότι ἀρχικῶς φαίνεται οἱ κατασκευασταὶ ἀνεμίγνυον καὶ Ἰππειον γάλα εἰς τὴν τυροκομίαν αὐτοῦ.

⁸⁹ Ἀραβαντινοῦ Χειρ. Ἡπείρου Τ. Β', σ. 104 καὶ 105, καὶ Τ. Α', σελ. 112 σημ. Σάθα, Μνημ. Τόμ. Α'. σ. XXIV.

⁹⁰ Μαλακασιακά, Μέρος Α', σ. 13.

⁹¹ Ἀραβαντινοῦ Χρονογρ. Τόμ. Α' σ. 43.

ἄλλων μικρῶν ἀντικειμένων, ὡς καὶ ἐν Κύπρῳ⁹². Φόρος ἔτι τις ἐν Ἡπείρῳ διδόμενος εἰς τοὺς Σπαχίδας ἐκαλεῖτο *σαλάρια*, ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ *salaria* ἢ τοῦ λατινικοῦ *salarium*⁹³.

*Ὡς προσθέσωμεν ἔτι εἰς τὰ ἀνωτέρω, ὡς ἐκ περισσοῦ, ὅτι ἐν χωρίοις τῆς Πογωνιανῆς γεωγραφικῶς πρὸς δῆλωσιν τοῦ μέσα μέρος ἢ τοῦ μέσος μεταχειρίζονται τὸ ὄνομα *Μεσαία*. οὕτω μία τῶν τριῶν συνοικιῶν τῆς Βοστίνης πρωτεύουσας τῆς Πογωνιανῆς λέγεται *Μεσαία*, ὡς καὶ μία συνοικία τοῦ Δελβινακίου. Ἐπίσης ἡ λέξις μέσος συντίθεται ὁμαλῶς ὡς Μεσογέφυρον, οὕτω καλουμένης γεφύρας ἐπὶ τοῦ Ἀφίου κειμένης μεταξὺ δύο ἄλλων γεφυρῶν πρὸς Ἀ τῆς Διπαλίτσης⁹⁴.

Λευκιάς. Ἐν Λευκάδι Μεσσαρία καλεῖται μεγάλη ἔκτασις γαιῶν, κειμένων εἰς τὸ μεσημβρινὸν ἄκρον τῆς νήσου παρὰ τὸ ὄρος Σίκερο, καὶ μεταξὺ τῶν ὄρων Βασιλικῆς καὶ Σκιδῆ. Ἡ Μεσσαρία αὕτη κατέχουσα ἐν τῶν παραλίων ἄκρων τῆς νήσου δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι κεῖται ἐν μέσῳ ὀρέων ἢ ἐν μέσῳ τινι μεριᾶ⁹⁵.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἔρευναν Μεσσαριῶν τινῶν, ὧν τὸ ὄνομα εὐρίσκεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ, δὲν γίνεται δὲ χρῆσις αὐτοῦ σήμερον.

Κεφαλληνία. Ἐν τῇ Παλικῇ τῆς Κεφαλληνίας μνημονεύεται Μεσσαρία ἀπὸ τοῦ ἔτους 1262 ἐν πρακτικῇ τῆς ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας ἐκδοσθέντος ὑπὸ τῶν Miclosich καὶ Müller (Acta et diplomata Tόμ. Ε' σ. 18) «Τὸ χωράφιον τῆς Μεσσαρίας τὸ λεγόμενον Ἰσαποριᾶτο». Σήμερον τὸ ὄνομα δὲν ὑπάρχει. Καὶ εἰς τὴν Μεσσαρίαν ταύτην ἀναγνωρίζομεν τὴν αὐτὴν καταγωγὴν· διότι ἡ νῆσος αὕτη πρὸ τῆς Ἑνετικῆς κατακτῆσεως ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Νορμαννοὺς, ἐδέχθη

⁹² Ἀρχεῖον ἱστορικ. καὶ ἐθνολ. Ἑταιρείας, Ἱστορικὴ ἀνάκτορος, Γεωργ. Σουγδουρή ἀριθ. 7857. Σάβα, Ἀσίται τοῦ Βασιλ. τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς Κύπρου ἐν Μεσσαίων. βιβλ. Γ. Β', σ. 457. Ὅρα καὶ ἀνωτέρω σημείωσιν 74.

⁹³ Ἀραβαντινοῦ, Χρ. Ἡπείρου, Τόμ. Α', σ. 241.

⁹⁴ Γ. Λαμπρίδου Πογωνιακά σ. 8. 14 καὶ 50.

⁹⁵ Ὅρα περὶ τῶν τυχῶν τῆς Λευκάδος ὑπὸ τοὺς Ἑνετοὺς τὴν ἱστορικὴν πραγματείαν «Γρατιανὸς Ζωρζῆς ἀθρόντης Λευκάδος» τοῦ Καρύλου Χόφ μετενεχθεὶς ἐκ τῆς Γερμανικῆς ὑπὸ Ἰωάν. Ἀ. Ρωμανοῦ.

ξένους ἀποίκους ἐπὶ τοῦ κατακτητοῦ αὐτῆς Μαργαριτόνη (1185), κατελήφθη ὑπὸ τοῦ πειρατοῦ Μαίου (1194), καὶ ὑπὸ τοῦ πειρατοῦ Λέοντος Βετρανοῦ Γενουίνσιου, καὶ εἶτα ὑπὸ τῶν Οὐρσίνων (1200)⁹⁶.

Πελοπόννησος. Ἑτέρα Μεσσαρία, ἧς τὸ ὄνομα ἐξέλιπε, μνημονεύεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φραγκοκρατίας εἰς τὸν Μορέαν.

Κατὰ τὸ Βιβλίον τῆς Κουγκέστας, τὴν σπουδαιότητα ταύτην πηγὴν τῆς ἱστορίας τῆς φραγκοκρατίας, ὁ Μορέας διηρεῖτο εἰς δύο ἄνισα τμήματα εἰς Μορέαν καὶ Μεσσαρέαν⁹⁷. Ἐξ ὧν δὲ εἶπομεν μέχρι τοῦδε ὁ ἀναγνώστης κατανοεῖ ὅτι τὸ ὄνομα Μεσσαρέα, ὡς γεωγραφικὸν καθιερώθη πολὺ μετὰ τὴν κατάκτησιν, ἐνῶ γνωστὸν ὅτι τὸ ὄνομα Μορέας προὔπηρχεν αὐτῆς⁹⁸.

Δύσκολον εἶνε νὰ ὀρισθῶσιν ἀκριβῶς τὰ ὄρια τῶν δύο τμημάτων Μορέως καὶ Μεσσαρέας ἐκ μόνης τῆς ἀφηγήσεως τοῦ ποιητοῦ τοῦ Βιβλίου τῆς Κουγκέστας. Ὅπως δὲ ὅμως, ἐκ τῶν χωρίων ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ Μεσσαρέας, φαίνεται ὅτι κέντρον ταύτης ἦτο ἡ περὶ τὴν Ἀκοβαν χώρα, ἣτοι ὁ σημερινὸς δῆμος Τροπαίων τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας, ἡ ἔτι καὶ νῦν καλουμένη διὰ τοῦ περιληπτικοῦ ὀνόματος Ἀκοβαίς.

Κατὰ τὴν γενομένην τότε διαίρεσιν τῆς Πελοποννήσου εἰς βαρωνίας ὁ Γαρτιέρης ντὲ Ροζιέρης (Gautier de Rosières), ὁ ὁποῖος εἶνε καὶ ὁ πρῶτος ἐγγράφεις εἰς τὸ βιβλίον τῆς διανομῆς, ἔλαβεν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ 24 φέουδα εἰς Μεσσαρέαν, ὅπου ἔκτισε κάστρον καὶ τὸ ὄνομασεν Ἀκοβαν⁹⁹. Ταῦτα δ' ἱστοροῦνται γενόμενα τῷ 1209. Θέλομεν ὅμως ἰδεῖ ἐκ τῶν κατωτέρω ἂν τὸ ὄνομα Μεσσαρέα ἦτο τότε ἐν χρήσει, ἢ ἂν ὁ ποιητὴς, γράφων μετὰ μίαν καὶ πλεον ἑκατοντατηρίδα ἀπὸ τῶν συμβάντων, δὲν μετεχειρίσθη γεωγραφικὸν ὄνομα μεταγενέστερον.

Πρὸ τούτων σημειοῦμεν ὅτι ὁ Buchon, ὁ ἐκδότης καὶ σχολιαστὴς

⁹⁶ Γ. Ἀ. Ρωμανοῦ, Γρατιανὸς Ζωρζῆς. Ἐν τῇ ἀξίᾳ πολλοῦ λόγου ταύτη μελέτη ὁ Ρωμανὸς προέταξεν ἱστορικὸν φρόντισμα περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι φραγκοκρατίας καὶ τῶν Παλατιῶν Κομητῶν Οὐρσίνων, Λύβεντιν Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου.

⁹⁷ Βιβλ. Κουγκ. στίχ. 309, ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἄλλαχού.

⁹⁸ Geoffroi de Ville-Hardouin, Hist. de la conquête de Constantinople § 327 καὶ 328

⁹⁹ Βιβλίον Κουγκέστας, στίχ. 1833,

τοῦ Βιβλίου τῆς Κουγκέστας, γράφει ὅτι ὠνομάσθη ἡ χώρα Μεσσαρέα ἕνεκα τῆς μεσογείου αὐτῆς θέσεως ¹⁰⁰. Ὁ Hopf ¹⁰¹ δὲ θεωρεῖ ὀρθοτέραν τὴν γραφὴν Μεσορέα, διότι κεῖται ἡ χώρα μεταξύ ὀρέων κατ' ἀντίθεσιν τῶν πεδιάδων τῆς Μεσσηνίας καὶ Ἡλείας. Θεωρεῖ δὲ ὡς Μεσσαρέαν τὴν χώραν τῶν Σκορτῶν. Αἱ ἔτυμολογίαι αὗται δὲν διαφέρουσι τῶν μνημονευθεισῶν ἀνωτέρω ¹⁰².

Ὅτι ἡ Μεσσαρέα αὕτη τοῦ Μορέως, ἡ διακρινομένη ὡς περιοχὴ χωριστή, εἶνε ὄνομα λαβὸν ὑπαρξίν ἐκ φραγγικῆς τινος massa καὶ massaria ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ὄνομα ἦτο ἄγνωστον εἰς τοὺς Φράγγους ὡς γεωγραφικόν. Τὸ Γαλλικόν κείμενον τοῦ βιβλίου τῆς Κουγκέστας δὲν περιέχει τὸ ὄνομα, ἀλλ' ὅπου τὸ Ἑλληνικόν σημειοῖ τὴν Μεσσαρέαν τὸ Γαλλικόν ἔχει montagnes de l'Escorta ¹⁰³, ὅπου δὲ τὸ Ἑλληνικόν ἔχει Ἀκοβα, τὸ ὄνομα τοῦ ἐκεῖ φρουρίου, τὸ Γαλλικόν γράφει Mathegriffon ¹⁰⁴. Ὁ Γάλλος συγγραφεὺς τοῦ χρονικοῦ δὲν ἠδύνατο φυσικῶς νὰ ὀνομάσῃ τὴν χώραν τῶν Σκορτῶν Μεσσαρέαν, ἢ massaria, διότι τοῦτο ἦτο ἰδιότης αὐτῆς· ἀλλ' ὅταν μετὰ ἑκατονταετηρίδα τὸ ὄνομα τοῦτο, οὐτινος χρῆσιν πρότερον ἔκαμνον οἱ Ἑλ-

¹⁰⁰ Buchon, Recherches hist. T. A', σ. XXX καὶ σ. 39. Histoire de conquêtes et de l'établissement des Français κτλ. σ. 54. Ἐνταῦθα σημειοῖ ὅτι Μεσσαρέα ἐλέγετο πᾶσα ἡ Ἀρκαδία. Ὅρα καὶ σ. 88. — Ὁ J. J. Egli, Nomina geographica, ἐν λ. θεωρεῖ ἐπίσης, παραπέμπων εἰς τὸν Curtius Pelop. I, p. 153, ὅτι Μεσσαρέα σημαίνει Mittelland, μεσόγειος χώρα.

¹⁰¹ Hopf, Griech. Gesch. σ. 266. Πρὸ τοῦ Hopf ὁ Fallmerayer ἐν τῇ μελέτῃ αὐτοῦ Wolchen Einfluss hatte die Besetzung Griech. durch di Slaven 1835, σελ. 70 ἐκφέρει τὴν γνώμην ταύτην, ἐκφράζει μάλιστα τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἴσως ὁ Buchon δὲν ἀνέγνωσε καλῶς τὸ Ἑλληνικόν κείμενον γράψας Μεσσαρέα ἀντὶ Μεσορέα.

¹⁰² Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Παπαζαφειρόπουλος Μεθυδριάς σελ. 100, καὶ ὁ Καππίτας ἐν τινι μετριοτάτῃ ἀξίᾳ μονογραφίᾳ του τῆς πόλεως Μιστρά, ὁ διὰ κωμικῶν ἔτυμολογιῶν ζητῶν νὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ διάφορα ἄλλα τοπικά ὀνόματα τῆς Πελοποννήσου ὡς Μπαρδούνια ἐκ τοῦ βραδύνου! Μάνη καὶ Μαίνη ἐκ τοῦ μανία! Πιαλή ἐκ τοῦ ἀπειλή, Θάνα ἐκ τοῦ Πανός, Βελοῦχι ἐκ τοῦ Βλάχοι, Σάλωνα ἐκ τοῦ Ἀπόλωνα! Βλιζίρι ἐκ τοῦ plaisir! Μιστράς ἐκ τοῦ maison de throne!! Μεσολόγγιον ἐκ τοῦ Μολοσσῶν ἔγγειον! Λιοδόρα ἐκ τοῦ δῶρα τῆς Ἥρας! . . .

¹⁰³ Βιβλ. Κουγκέστας στίχ. 310. 1830. 5365 καὶ ἀντίστοιχα χωρία τοῦ Γαλλικοῦ κειμένου εἰς τὰς σελίδας 39. 101. 223.

¹⁰⁴ Βιβλ. Κουγκ. στ. 588. 1830. 5289, 5389 καὶ ἀντίστοιχα Γαλλικοῦ κειμένου σελ. 50. 101. 221. 224. Ὁ στίχος 5549 δὲν ἔχει ἀντίστοιχον ἐν τῇ Γαλλικῇ κειμένῃ, ἕνεκα ὑπάρξεως χάσματος. Ὅρα καὶ σελ. 240 καὶ 241 Γαλλικοῦ κειμένου. — Παρὰ τὴν Μεσσηνίαν τῆς Σικελίας ὑπάρχουσι λείψανα ἀρχαίου Νορμαννικοῦ χωρίου καλουμένου Mutagrifone. Badoker unter Italien σελ. 313.

ληνες, ἀπώλεσε τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ἔννοιαν, ἔμεινεν εἰς αὐτοὺς ὡς γεωγραφικὴ ἔκφρασις, τὴν ὁποίαν καὶ μετεχειρίσθη ὁ ποιητὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ κειμένου ὡς μᾶλλον εὐληπτον, ἀντὶ τῆς ἀγνώστου Γαλλικῆς. Θεωρεῖται δὲ ὅτι ὁ γράψας τὸ βιβλίον τῆς Κουγκέστας εἰς στίχους πολιτικούς ἠκμαζε μεταξύ τῶν ἐτῶν 1324-1328, ἦτο δὲ Φραγγοἲ-λην, μεταχειριζόμενος ἐν τῇ ποιήματι πλείστας φραγγικὰς λέξεις εἰσαχθείσας παραμεμορφωμένας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ὧν ἠγνόει πιθανῶς τὴν καταγωγὴν. Εἶχε δὲ γράφων πρὸ αὐτοῦ Γαλλικόν κείμενον χρονογραφικόν τῶν πολέμων τῶν Φράγγων εἰς τὸν Μορέαν ¹⁰⁵.

Πλὴν τοῦ Γαλλικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ κειμένου τοῦ Βιβλ. τῆς Κουγκέστας ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐξεδόθησαν Ἰταλικόν καὶ Ἀραγωνικόν, ἅτινα φαίνονται βασιζόμενα ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ. Τούτων τὸ Ἰταλικόν, γραφὴν κατὰ τὴν 14 ἑκατονταετηρίδα, ἐν τῇ καταγραφῇ τῶν βαρωνιῶν, ἐκεῖ ὅπου τὸ Ἑλληνικόν κείμενον ἀναφέρει ὅτι ὁ Γουαλιέρης ἔλαβε τὴν Μεσσαρέαν, σημειοῖ il primo scritto era Miser Gualtier de Ruzieri, il qual avea 24 Cavalline nel mezzo della Morea. Ὁ μεταφραστὴς Ἰταλὸς ἀγνοῶν τὴν ἀρχὴν τοῦ ὀνόματος Μεσσαρέα, καθιερωθέντος πρὸ 2 ἑκατονταετηρίδων, ὑπέλαβε λίαν φυσικῶς ὅτι ἐσήμαινε τὸ μέσον. Τὸ αὐτὸ δὲ ὄνομα ἀλλαχοῦ γράφει Mezzaria della Morea ¹⁰⁶.

Τὸ Ἀραγωνικόν κείμενον, συνταχθὲν περὶ τὸ 1377, γράφει ὅτι εἰς τὸν Gautier de la Rosieres ἐδόθη ἐν Misserea βαρωνία Matagriffon γαλλιστί καὶ Ἀκοβα ἑλληνιστί ¹⁰⁷.

Ἴσως προβάλλῃ τις τὴν ἀντίρρησην ὅτι τὸ Γαλλικόν κείμενον δὲν περιέχει τὸ ὄνομα Μεσσαρέα, διότι οἱ Γάλλοι ἔθεσαν ἰδικὰς τῶν γεωγραφικὰς ὀνομασίας· τοῦτο εἶνε ἐν μέρει ἀληθές· ἀλλὰ τὸ ὄνομα

¹⁰⁵ Περὶ τοῦ ἱστορικοῦ προβλήματος ἐάν τὸ Ἑλληνικόν κείμενον εἶνε μετάφρασις τοῦ Γαλλικοῦ, ἢ τὸ ἀνάπαλιν ὑπάρχει μεταξύ τῶν ἱστορικῶν διχογνωμία. Τὸ ἐφ' ἡμῖν πιστεύομεν ὅτι ὁ Ἑλλην ποιητὴς εἶχεν ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ Γαλλικόν κείμενον, ἢ τὸ γνωστόν, τὸ ἐκδοθὲν παρὰ τοῦ Buchon, ἢ ἄλλο πληρέστερον. Περὶ τοῦ θέματος τούτου ὄρα John Schmitt, Die Chronik von Morea.

¹⁰⁶ Hopf, Chroniques Greco Romaines σελ. 428, 453 Βιβλ. Κουγκ. στ. 585. Ἰταλ. κείμενον σελ. 428. — Mezzaria ἐν τῇ Ἑνετικῇ διαλέκτῳ σημαίνει τὸ μέσον, mezzo, ὅπερ ἴσως ὁ Ἰταλὸς ὑπέλαβεν καὶ ὡς τοιοῦτον.

¹⁰⁷ Libros de los fechos et conquistas del principato de la Morea . . . de Don Eray Johan Hernandez de Heredia Σελ. 28 § 117.

Μεσσαρέα ἀντιτίθεται πρὸς τὸ τμήμα Μορέας, ὅπερ δὲν ἦτο Μεσσαρέα, εἶνε ἐπομένως ἐκ τῶν ἀρχικῶν ὀνομάτων. Ἐκεῖ δ' ἐνθα τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον γράφει

Καὶ ἀψότου ἐσωρεύθησαν ἐκεῖ ἑστὴν Ἀνδραβίδα
Τ' ἀρχοντολόγι τοῦ Μοραιῶς κί ὅλης τῆς Μεσσαρέας,

τὸ Γαλλικὸν κείμενον ἔχει Et quant li noble home dou plain de la Morée, et le peuple des casaux de toute la contrée et des montagnes de l'Escorta virent κτλ. Δηλαδή «ὅταν τὸ ἀρχοντολόγι τῆς πεδιάδος τοῦ Μορέως καὶ οἱ χωρικοὶ ὅλης τῆς χώρας τῶν ὀρέων τῶν Σκορτῶν εἶδον κτλ.»¹⁰⁸. Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ νέου γεωγραφικοῦ ὀνόματος ἐνταῦθα ἀλλὰ περὶ προϋπάρχοντος καὶ ὑφισταμένου τότε τῶν Σκορτῶν. Ὄνόματα δὲ οἱ Γάλλοι νέα γαλλικά, ἔδωσαν μόνον εἰς τὰ φρούρια, τὰ ὅποια ἀνήγειραν ὡς πρὸς τὰ περιληπτικὰ δὲ τῶν μεγάλων περιοχῶν παρέλαβον τὰ ὑπάρχοντα Ἑλληνικά, ὡς Ἀχαΐα, Βλαχία (Ἠπειρος, Θεσσαλία), Λακεδαιμονία, (ἦν μετέβαλλον εἰς Cremonie), χώρα τῶν Μελιγγῶν, Πελαγονία, Ρωμανία, Τσακωνία, Βαγενετία, Ἐηρόμερο καὶ ἄλλα μερικώτερα.

Ἡ σιωπὴ τοῦ Γαλλικοῦ κειμένου μαρτυρεῖ ὅτι τὸ ὄνομα Μεσσαρέα δὲν ἦτο γεωγραφικόν, διότι ὄνομα τόσον σημαντικῆς περιοχῆς, οἷα ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ χρονικοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ παραλειφθῆ ὑπὸ τοῦ Γάλλου χρονογράφου. Ἐδόθη δὲ εἰς αὐτὸ ἔννοια γεωγραφικὴ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Ἄλλως δὲ εἰς τὸ βιβλίον τῆς Κουγκέστας γίνεται διάκρισις μεταξὺ Μεσσαρέας καὶ Σκορτῶν ὥστε καὶ ἐδῶ σύγχυσις τῶν γεωγραφικῶν ὄρων¹⁰⁹.

¹⁰⁸ Ὁ Buchon θεωρεῖ ὅτι τὸ ὄνομα Σκορτὰ προῆλθεν ἐκ τοῦ Ἰούρτυς κατὰ παραφθοράν. Ὁ Σάθας ὅτι εἶνε λέξις Ἀλβανικῆ σημαίνουσα βραχὺς (scurla). Θεωρεῖ δὲ ὅτι καθιερώθη ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν βίην ἑκατονταετηρίδα κατοικησάντων Ἀλβανῶν τὴν Πελοπόννησον. Μνημ. Ἑλλην. Ἱστορ. Τόμ. Δ', σελ. XVII ἐπ.

¹⁰⁹ Βιβλ. Κ. στ. 5365

Νὰ μὴ ποιήσῃ τίποτε ζημίαν εἰς τῶν Σκορτῶν τὰ μέρη
οὔτε ἑστὸ Ἄργος ἀλλαδὴ, οὔτε ἑστὴν Μεσσαρέαν.

Ἐνταῦθα τὸ Γαλλικὸν κείμενον ἀντὶ Μεσσαρέαν ἔχει Κόρινθον, ὅπερ νομίζομεν ὀρθότερον. Ἀλλαχού ὁ ποιητὴς καλεῖ ὅλην τὴν Πελοπόννησον Μορέαν στ. 1005 «ὅλης τῆς Πελοπόννησος τὸν λέγουσι Μορέαν» καὶ στ. 72. 1561. 1815. Πρὸς καὶ στ. 755, 806 καὶ 824.

Πλήν τῆς λέξεως ταύτης ὁ Ἑλληὴν ποιητὴς ἠγνόει καὶ ἑτέραν ἑλληνοφραγγικὴν τὸ «ἐμποριό» ἢ «νιμπουριό», δι' οὗ ἐκάλουν οἱ Ἕλληνες τὰ νέα βούργα ἢ τοὺς ἐκτὸς τῶν φρουρίων καὶ μακρὰν νέους συνοικισμούς. Διὸ γράφει ἐν στίχῳ 3340 «ἐκάψασι τὸ ἐμποριον τὸ κάστρο μόνον ἀφῆκαν», ὅπερ ὁ Buchon (Livre de la Conquest σ. 162) μεταφράζει ils brûlèrent le marché et ne laissèrent que le château, ὅπερ εἶνε ἐσφαλμένον, διότι ἡ ἔννοια εἶνε ὅτι ἔκασαν τὸ ἐκτὸς τοῦ κάστρου νέον βούργον, τὸ ἐμποριό ἢ νιμπουριό. Τὸ ἰταλικὸν κείμενον λέγει ὀρθῶς «e brusando li casali». Ἐν τούτοις ὁ ποιητὴς ἐγνώριζε τὴν λέξιν βουργήσιοι, δι' ἧς ὀνομάζοντο οἱ κάτοικοι τῶν βούργων (στίχ. 928. 4516. 7298)¹¹⁰.

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἐκ τῶν ἐν τῷ Β' μέρει λεχθέντων περὶ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῶν Μεσσαριῶν καὶ τῆς ἱστορίας τῶν τόπων, ἐν οἷς εὐρίσκονται, ἐξάγομεν, ὅτι πᾶσαι ἀπαντῶσιν εἰς τόπους ἐφ' ὧν ἐδέσποσαν Φράγγοι ἢ Ἐνετοί, καὶ ὅτι τὸ ὄνομα δὲν εὐρίσκεται ἐν τοῖς γεωγραφικοῖς ὀνόμασι τῆς Ἑλλάδος πρὸ τῶν ἀρχῶν τῆς 12ης ἑκατονταετηρίδος. Ὁ κοινὸς δὲ οὗτος χαρακτὴρ ἔδωκεν ἡμῖν ἀφορμὴν εἰς τὴν προκειμένην μελέτην, καὶ ἀποτελεῖ ἐν τῶν κυρίων ἐρεισμάτων τῆς γνώμης ἡμῶν περὶ τῆς ξενικῆς καταγωγῆς τοῦ ὀνόματος.

Ἐτερος κοινὸς χαρακτὴρ τῶν Μεσσαριῶν εἶνε ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσι μόνον πεδιάδες καὶ κοιλάδες εὐφοροί, ἢ τόποι λοφώδεις μὲν ἀλλὰ καλλιεργήσιμοι ἂν δὲ που φαίνεται τὸ ὄνομα ἀποδιδόμενον εἰς χωρία ὡς εἰς Ἄνδρον, Κύθνον, Θήραν, Σχινουῦσαν, Ἴκαρον, Ρόδον, Κέρκυραν, Ἠπειρον, ἢ ποταμούς ὡς ἐν Κῆ, τοῦτο προῆλθε διότι τὰ ἐν ταῖς πεδιάσιν ἰδρυθέντα ἀρχικῶς μικρὸν κατὰ μικρὸν χωρία χάριν τῶν καλλιεργητῶν, ἔλαβον τὸ ὄνομα Μασσάρα ἐκ τῆς πεδιάδος, ἦν

¹¹⁰ Ὅρα ἐμὴν μελέτην, Πύθεν τὸ κοινὸν γεωγραφικὸν ὄνομα Νειμπουργιό, Νειμπουργιός, Ἐμπουργιός, Ἐμπορεῖον, ἐν Ἑστίᾳ, 1891 ἀριθ. 26, σελ. 409.

ἐκαλλιέργουν οἱ οἰκοῦντες τὰ χωρία ταῦτα, οἱ μασσάριοι τότε καλούμενοι, καὶ ἄποικοι ἢ πάροικοι καὶ coloni. Ἄν δὲ τὸ ὄνομα μεσσάριος δὲν περιεσώθη ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ, τοῦτο προῆλθε διότι ἦτο ιδιότης πεπερασμένη τῶν καλλιεργητῶν, συνδεομένη μὲ τρόπον ἴδιον καὶ ὑποχρεώσεις ἰδίας αὐτῶν. Εὐθὺς ὡς κτῆμα τιμαριούχου ἔπαυσεν ὃν μασσάρα αὐτοῦ, οἱ καλλιεργηταὶ δὲν ἠδύναντο νὰ φέρωσι πλέον τὸ ὄνομα τοῦ μασσαρίου.

Διατὶ ὅμως παρέμεινεν ἕως ἐρωτήσῃ τις τὸ ὄνομα Μεσσαριά, ἀφοῦ ἐξέλιπε καὶ ταύτης ἡ ιδιότης; Ἡ ἀπάντησις εὐχερής. Παρέμεινε μόνον ἐκεῖ ὅπου σὺν τῷ χρόνῳ ἰδρύθησαν χωρία μεγάλα ὡς ὄνομα γεωγραφικὸν αὐτῶν, μὴ δοθέντος ἑτέρου εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεώς των. Τὰ ὀνόματα δὲ τὰ γεωγραφικὰ δὲν μεταβάλλονται εὐκόλως καὶ ἄνευ λόγου. Παρέμεινεν ὡσαύτως εἰς τὰς περιοχάς, αἵτινες δὲν εἶχον ἀρχικῶς ἐν περιληπτικὸν ὄνομα, ἀλλ' ἄλλας τοπωνυμίας κατὰ τμήματα, αἵτινες ἐξέλιπον ὅταν ἐξεβλήθησαν οἱ κάτοχοι αὐτῶν, οἱ ἀρχικοὶ κύριοι, καὶ ἡ περιοχὴ ὀλόκληρος ἐκηρύχθη μασσάρα ὑπὸ τοῦ τιμαριούχου. Εἶδομεν δὲ ὅτι ἡ Μεσσαριά τῆς Κύπρου ὠνομάζετο πᾶσα ἢ μέρος αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Σίγουρη· δι' ὃ καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται μετὰ τῶν λοιπῶν. Ἐν Κρήτῃ δὲν ὑπῆρχε φαίνεται πρὸ τῆς Ἑνετικῆς κατακτήσεως γενικὸν περιληπτικὸν ὄνομα τῆς Μεσσαράς, καὶ ἐξενίκησε τὸ νέον. Ἄν ὑπῆρχε πιθανώτατα θὰ τὸ ἀνέφερον ὁ Ἀθανάσιος Σκληρὸς εἰς τὸν Θρηῖνον εἰς Κρήτην, ὃν ἔγραψεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ εἰς ἰάμβους, ὅστις ἐξελλήνισε πιθανῶς καὶ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος του, ἣτις ἦτο ἡ ἐπαρχία Ἀμαρίου, γράφων αὐτὴν Πικρίδα (Αμαίο). Οὗτος τὴν Μεσσαρὰν ὀνομάζει *πέδον Γορτυρίων*¹¹¹.

Ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Κεφαλληνίᾳ τὸ ὄνομα Μεσσαρέα καὶ Μεσσαριά ἐξέλιπε, διότι ἐξενίκησαν αἱ ἐγχώριοι τοπωνυμιαί. Μὴ λησμονώμεν δὲ ὅτι εἰς τὴν μεγίστην Ἑλληνικὴν χώραν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς μεγάλης νήσου Κεφαλληνίας δὲν ἐρριζοβόλησαν ξένοι ἀποικοὶ ὡς εἰς τὰς μικρὰς νήσους τῶν Κυκλάδων πρὸς διατήρησιν τοιούτων ὀνομάτων. Μόλις ἐν Πελοποννήσῳ περιεσώθη τὸ ὄνομα μικρᾶς περιοχῆς Μεσσαρίας ἐν Κορινθίᾳ, ἀλλὰ τὸ ὄνομα τῆς μεγάλης Μεσ-

¹¹¹ Σάθα, Ἑλλην. ἀνέκδοτα, Γ. Β', Ἀθανασίου Σκληροῦ Κρητικὸς πόλεμος, σελ. 13 στίχ. 331.

σαρέας τῶν κατακτητῶν ἐξέλιπεν εὐθὺς ὡς ἀπῆλθον. Ἴσως δὲ καὶ ὅτε ἔγραφεν ὁ ποιητὴς τὸ Βιβλίον τῆς Κουγκέστας ἐσώζετο εἰς ὀλίγων μόνον ἐξελληνισθέντων ἀπογόνων τῶν Φράγγων τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ περιέλαβεν ὡς τι περιεργον ὄνομα γεωγραφικόν. Εἰς τὰς μικρὰς ὅμως νήσους τῶν Κυκλάδων, ὅπου κατὰ σωρείας συνέρρεον ἀποικοὶ, μὴ ἐπαρκούντων τῶν ἐγχωρίων πρὸς καλλιέργειαν, ἕνεκα τῆς ἐρημώσεως αὐτῶν ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐτι χρόνων, καὶ ὅπου παρέμειναν οὗτοι ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας, ἐτι καὶ νῦν δὲ σώζονται οἱ ἀπόγονοί των, τὸ ὄνομα διεσώθη περισσότερον. Διὸ καὶ ἐν Τήνῳ εὗρομεν τὸ ὄνομα Μεσσαριά εἰς τὸ τμήμα τὸ οἰκούμενον κυρίως ὑπὸ Καθολικῶν, οἵτινες εἶνε πάντες ἔποικοι. Ἡ Σῦρος πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως κατωκεῖτο κατὰ τὸ ἡμισυ ὑπὸ Καθολικῶν, διὸ καὶ αὐτόθι τὸ ὄνομα διετηρήθη. Ἐν Ἄνδρῳ μέχρι τοῦ τέλους τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος ἐσώζοντο οἰκογένειαι Καθολικῶν νῦν ἐκλιποῦσαι· ἐν Θήρᾳ ὑπάρχουσιν ἐτι καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐν Ῥόδῳ διετηρήθη ὁ τύπος Μάσσαρι μετὰ τοῦ τονισμοῦ τοῦ ἰταλικοῦ *massari*. Εἶδομεν δὲ ὀνόματα χωρίων *Massari* ὑπάρχοντα ἐν Ἰταλίᾳ (ὄρα ἀνωτέρω σημ. 17). Ἡ μακρὰ τῶν ἱπποτῶν διαμονὴ ἐν τῇ νήσῳ ἐπέβαλλε καὶ τὸν τονισμόν ἐτι παρὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἑλλήνων τοῦ τονίζειν τὰ οὐδέτερα εἰς -αρι εἰς τὴν παραλήγουσαν. Ἐν Πάρῳ περιεσώθη ὁ τύπος Μασσάδα. Ἐν Κρήτῃ εἰς τὸν τύπον Μεσσαρά καὶ Μεσσαρέ, ὡς προφέρουσιν οἱ ἐντόπιοι, ἀναγνωρίζομεν τὸ *massara*.

Ἄξιον πολλῆς προσοχῆς εἶνε καὶ τὸ ἐν Κύθῳ φαινόμενον, ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦτο. Αὐτόθι, ὡς εἶδομεν, τὸ ὄνομα Μεσσαριά ὡς ὄνομα τῆς πόλεως Κύθου, τῆς Χώρας κοινῶς, μεταχειρίζονται οἱ κάτοικοι τοῦ ἑτέρου χωρίου τῆς νήσου τοῦ Σύλλακκα, οὐχὶ δὲ οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως Κύθου· ἀπόδειξις ὅτι ὁ Σύλλακκας εἶνε τὸ ἀρχαιότατον χωρίον, καὶ τὸ μόνον ὑπάρχον πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, καὶ ὅτι οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ὠνόμασαν Μεσσαρίαν τὸ μεταγενέστερον χωρίον, ὅπερ ἤρχισε κτιζόμενον εἰς τὴν θέσιν, ἐνθα ὑπῆρχεν ἡ πεδινὴ μασσάρα τῶν κατακτητῶν, ἧς τὸ ὄνομα ἔμεινε καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως Κύθου, ἀλλ' ὡς τοπωνυμία τῆς πεδιάδος των.

Βαίνοντες πρὸς τὸ τέρμα τῶν ἀποδείξεών μας δὲν δυνάμεθα νὰ

παραλίπωμεν καὶ ἕτερόν τι ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς γνώμης ἡμῶν ὅτι πρὶν ἢ σχηματίσωμεν τὴν γνώμην ταύτην, ἄλλοι συγγραφεῖς τῆς Δύσεως ἱστορικοὶ καὶ περιηγηταὶ εἶχον συλλάβει καθ' ἡμᾶς τὴν ιδέαν ὅτι τὸ ὄνομα Μεσσαρῖα προέκυψεν ἐκ τοῦ massaria.

Ὁ περιηγητὴς Τουρνεφόρτ εἰς τὰς περὶ τῶν Ἑλληνικῶν νήσων περιγραφὰς του, ἐξ ὧν φαίνεται κάτοχος καὶ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς, καὶ ὅπου ἐνίοτε προβαίνει καὶ εἰς ἐτυμολογίας καὶ ἐρμηνείας τῶν λέξεων τῆς κοινῆς, καταγράφει δὲ γαλλιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ πολλάκις διὰ τὴν ἀκρίβειαν τὰ ὀνόματα τὰ γεωγραφικὰ τῶν τόπων, τῶν ἐνδυμάτων, τῶν σκευῶν, τὴν Μεσσαρῖαν τῆς Κρήτης (σελ. 22, ἐκδοσις τοῦ 1718) γράφει γαλλιστὶ Messaria οὐ Massaria, τὴν τῆς Θήρας (σελ. 103) Massaria, τὴν τῆς Ἰκάρου (σελ. 154) Masseria γαλλιστὶ, καὶ ἐν ὑποσημειώσει ἑλληνιστὶ Μασσέρια. Ἐν ἐλλείψει πάσης ἄλλης σημειώσεως τοῦ πολυμαθοῦς τούτου περιηγητοῦ ἐπὶ τοῦ ὀνόματος, πλὴν τῆς ἀναγραφῆς ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τύπον, καὶ δὴ τοῦ τῆς Κρήτης Messaria οὐ Massaria, δὲν ἔχομεν ἢ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὰς Μεσσαρίας ἐθεώρει μασσάρας· δὲν εἰσῆλθε δὲ εἰς πλειοτέραν ἀνάλυσιν, ἀρκεσθεὶς εἰς τοῦτο καὶ μόνον. Τὴν Μεσσαρῖαν τῆς Ἄνδρου γράφει Mossi, διότι τοῦτο τὸ ὄνομα φαίνεται εἶπον οἱ ἐτυμολογοῦντες τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ μέσος, ἐνῶ τοιοῦτον ὄνομα χωρίου εἶνε ἀνύπαρκτον ἐν Ἄνδρῳ.

Ὁ Σπυρίδων Ζαμπέλιος ὡσαύτως, ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι τὴν λέξιν ἐθεώρει ξενικὴν· διότι τὴν λέξιν ἐκφέρει ὑπὸ τὸν τύπον Μεσσάρα εἰς δύο αὐτοῦ συγγραφὰς περὶ Κρήτης (Ὅρα ἀνωτέρω σημ. 56).

Ἐἶδομεν ὡσαύτως εἰς τὰ περὶ Μεσσαρίας τῆς Ἄνδρου (ὄρα ἀνωτ. σημ. 23) ὅτι ὁ χρονογράφος Ἐνετὸς Stefano Magno (1500-1572) ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῆς περιουσίας τοῦ δουκὸς τῆς Ἄνδρου Δανδόλου μεταξὺ τῶν χρημάτων, βοσκημάτων καὶ ἵππων καταγράφει καὶ μασσαρίαν.

Ἐπίσης ὁ χρονογράφος Ἐνετὸς Marino Sanuto τὴν Μεσσαρῖαν τῆς Κύπρου καθὼς καὶ τὴν τῆς Κρήτης γράφει Massaria καὶ Massarea¹¹².

¹¹² Marino Sanuto, I diarij Τόμ. Ε', σ. 943 Τ. ΙΘ', σ. 231.432. Τόμ. ΚΑ', σ. 225. Τ. Α', σ. 293. Ὁ μεταγενέστερος τούτου ἱστορικός Andrea Valiero (Ἀπέ-

Ὁ Π. Ἀραβαντινὸς τοὺς Μεσσαρίτας Βλάχους (ὄρα ἀνωτ. σημ. 89) ὀνομάζει καὶ Μασσαρίτας.

Ἄλλ' ἔχομεν ἕτερα ὀνόματα περίπου τῆς αὐτῆς ἐννοίας, τὰ ὅποια παρέμειναν ὡς γεωγραφικά, ἐκ ξένων κατακτητῶν, τῶν Τούρκων, τὸ ὄνομα Μοῦλκι¹¹³. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπάρχουσι χωρία ἐν Ἑλλάδι ἐν δήμῳ Ἀταλάντης τῆς Λοκρίδος, ἐν Σαλαμῖνι, ἐν δήμ. Πέτρας Λεβαδείας, ἐν δήμ. Σικυῶνος τῆς Κορινθίας. Πάντα χωρία πολυάνθρωπα ἔχοντα εὐφόρους γαίας, ἀποτελοῦντα ἐπὶ τουρκοκρατίας κτήσεις Τούρκων, μούλκια, ἐν οἷς ἐκτίσθησαν σὺν τῷ χρόνῳ χωρία. Ἐμείνε δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο μόνον εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ Εὐβοίαν, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὰς Κυκλάδας, διότι εἰς ταύτας οἱ Τούρκοι δὲν ἀπέκτησαν ἰδίας κτήσεις, δὲν εἶχον μούλκια.

Ἐπαρχία ἔτι ὀλόκληρος τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως αὐτῆς διαίρεσιν, περιλαμβάνουσα πᾶσαν σχεδὸν τὴν πεδιάδα τοῦ Μελιγαλαῖ μέ πληθυσμὸν 15,000 ψυχῶν χριστιανῶν, οὐδενὸς δὲ ὀθωμανοῦ, ἔφερεν ὄνομα Τουρκικὸν καλουμένη Ἐμπλάκια, ἢ ὀρθότερον Ἰμλάκια, ἐκ τοῦ ἰμλάκ πληθυντικοῦ τοῦ μούλκ, ὃ ἐστὶ κτήματα καταβάλλοντα φόρον εἰς Σουλτάναν¹¹⁴. Τὸ ὄνομα σήμερον ἐξέλιπε μὴ ἔχον λόγον ὑπάρξεως, μένει δὲ ἀναγεγραμμένον μόνον εἰς τὰς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, εἰς ταπιά καὶ ἔγγραφα τῶν πρὸ καὶ τῶν εὐθὺς μετὰ τὸν ἀγῶνα χρόνων, καὶ εἰς τὸν μέγαν Γαλλικὸν γεωγραφικὸν χάρτην τῆς Ἑλλάδος.

θανε τῷ 1691) ἐν τῇ Storia della Guerra di Candia ἐκδ. 1859, σ. 17 καὶ 107 γράφει Messarea.

¹¹³ Μοῦλκι εἶνε λέξις ἀραβικὴ σημαίνουσα κράτος κυριολεκτικῶς ἐκ τοῦ μούλκ = κρατεῖν, μιλικ = βασιλεύειν. Ἐν τῇ τουρκικῇ νομοθεσίᾳ κατ' ἀντίθεσιν τοῦ βακούφ σημαίνει ἔγγειον ἰδιοκτησίαν μεταβιβαζομένην κληρονομικῶς διὰ πάντων τῶν βαθμῶν καὶ κλάδων τῆς συγγενείας, ἐν ᾗ τὸ «βακούφ» μόνον εἰς τοὺς κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἀπὸ (πατρὸς εἰς υἱὸν κτλ.) ἄρρενας, ἄλλως καθίσταται κτήσεις τοῦ ἱεροῦ ἰδρύματος «βακούφ». Τὸ Μοῦλκι ὑποβάλλεται καὶ εἰς κανονικὴν πληρωμὴν φόρου εἰς τὸ κράτος. Τὰ περὶ τούτου ἀφείλω εἰς φίλον γνώστην τῆς Τουρκικῆς.

¹¹⁴ Σπυρ. Τριζούπη, Ἱστορία τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως. Τόμ. Α' σ. 354 ἐκδ. βρα. Ὁ (Γ. Μάνος) ἐν τῷ Resumé géographique de la Grèce (1826) σελ. 590 γράφει ὅτι ἡ περιοχή τῶν Imlak περιεῖχε 36 χωρία, μὴ ὑποκείμενα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πασᾶ τοῦ Μορέως. Ἐπιστολαὶ Καποδιστρίου Τόμ. Δ', σ. 352. Ἰ. Φιλῆμ. Δοκίμ. Ἱστορικὸν Τόμ. Α', σ. 211. καὶ Γ' σελ. 3, 63 καὶ 406. Ἡ Μεσσηνία διηρέτο εἰς Κουτσούκ Μάνην, Ἀνδροῦσσαν, Λεοντάρι καὶ Ἰμλάκια.

Ἔτερον ἐπίσης ὄνομα παρέμεινεν ὡς γεωγραφικὸν τὰ *Χάσια*, ὄνομα μεγάλης περιοχῆς πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Θεσσαλίας, πιθανῶς καὶ τὸ τοῦ ἐν Ἀττικῇ χωρίου *Χασιά*, καὶ ἐτέρων ἐν Ἡπείρῳ, προελθὸν ἐκ τῆς τουρκικῆς λέξεως «χάς» σημαίνουσης χωρίον, τὸ ὁποῖον εἶνε τιμάριον, οὐ τὰ δέκατα καὶ τὰ τιμαριωτικὰ δικαιώματα ἀνήκον κατὰ παραχώρησιν τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως εἰς στρατηγοὺς καὶ σατράπας, ἢ εἰς τὴν βασιλομήτορα.

Τὰ χωρία ὡσαύτως τὰ φέροντα τὸ ὄνομα *Μερζές* (δ. Ναυπλίου καὶ Μεγαλουπόλεως), *Μερζάκι* (δῆμ. Κλεωνῶν), *Μερδάκι* (δῆμ. Ἀλαγωνίας ἐπαρχ. Καλαμῶν), *Μερδενίκος* (δῆμ. Σολίου ἐπαρχ. Βονιτζης καὶ Ξηρομέρου) ἀπετέλουν ποτὲ γαίας τιμαριωτικὰς ἢ δημοσίας, *μυριγὲ* καλουμένων τῶν γαιῶν, αἵτινες περιεῖχον καὶ βοσκὰς ¹¹⁵.

Τοιαύτην δ' ἐπίδρασιν εἶχεν ἡ νομοθεσία καὶ ἡ ὀργάνωσις τῆς κατακτηθείσης γῆς ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ αἱ σχέσεις τῶν ἀγροτῶν πρὸς τοὺς κατακτητὰς, ὥστε καὶ ἄλλα ὀνόματα προσηγορικά, Ἑλληνικὰ ὅμως ταῦτα, καθιερώθησαν ὡς γεωγραφικά. Τοιαῦτα εἶνε τὸ ὄνομα *Ζευγολατεῖο*, ὅπερ φέρουσι χωρία ἐν δήμοις Κορινθίων, Αἰγίου, Λευκάσιου Καλαβρύτων, Κορυθίου Μαντινείας, Οἰχαλίας Μεσσηνίας. *Ζευγολατεῖο* δὲ σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ Τουρκικὴ λέξις *τσιφλικ* ¹¹⁶. Τὰ χωρία δέ, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν ζευγολατεῖα ὀνομάζοντο *Κεφαλογάρια*, ὧν οἱ κάτοικοι εἶχον ἕκαστοι ἰδίαν περιουσίαν καὶ γῆν κοινοτικήν.

Ἐκ τῶν σχέσεων δὲ καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν βοσκῶν ἐγεννήθη καὶ τὸ ὄνομα τῶν χωρίων τῶν καλουμένων *Μάνδρα* ὡς ἐν δῆμ. Ἐλευσίνας Ἀττικῆς, *Μάνδρα Χότζα* ἐν δ. Λάκμωνος Καλαμπάκας, *Μάνδρα Μεγαδενδρίου* ἐν δ. Παμφείας Τριχωνίας, *Μάνδρα Κατσαροῦς* ἐν δ. Σπάρτης, *Μάνδραις* ἐν δ. Οἰτύλου, *Μάνδραβέλι* ἐν δ. Τυμφαίων Καλαμπάκας. Σημαίνει δὲ *Μάνδρα*, οὐ μόνον τὸν περίβολον ἐν ᾧ πε-

¹¹⁵ Τὰ περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἀνωτέρω Τουρκικῶν ὀνομάτων παρέλαβον ἐκ τῶν ἐξῆς πονημάτων Δ. Β. Κασδίκη, Ἐγχειρίδιον τοῦ ἐν ἰσχύϊ Ὀθωμανικοῦ δικαίου περιέχον τὰς περὶ διαφόρων νομῶν, ἤτοι λειβαδίων διατάξεις, Δ. Α. Κουμουνδουράκη, Ὀθωμανικὸς Κώδιξ (Καννουνναμέ) Περὶ γαιῶν, καὶ φθαρτῶν κτημάτων. Ν. Σακκοπούλου, Μουσουλμανικὸν δίκαιον κατὰ τὰς πηγὰς αὐτοῦ. Μετάφρασις ἐκ τῆς Γαλλικῆς Ὅρα καὶ Ἀραβαντ. Χρονογρ. Ἡπείρου Τόμ. Β', σ. 176, περὶ τῆς λέξεως Χάσι.

¹¹⁶ Ζευγολόγιον ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν φόρος εἰσπραττόμενος ἐξ ἑκάστου ζεύγους. Ὅρα χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου (1319) ἐν Ἑλληνομνήμονι σελ. 484. Τὸ αὐτὸ ἐν Χρονογρ. Ἡπείρου Ἀραβαντινοῦ, Τόμ. Β', σ. 306.

ρικλείονται τὰ ζῶα, ἀλλὰ κατ' ἕκτασιν καὶ πᾶσαν τὴν περὶ αὐτὸν βοσκήσιμον γῆν ¹¹⁷.

Περὶ τὸν δὲ νὰ εἴπομέν τι περὶ τοῦ ὀνόματος *Βακούφ*, *Βακούφια*, σημαίνοντος γῆν ἀφιερωμένην εἰς τζαμιά ἢ ἄλλα τεμένη ἢ φιλανθρωπικὰ καταστήματα καὶ σχολεῖα, καὶ περὶ τοῦ τσαῖρ σημαίνοντος λιβάδιον, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου τοῦ Τυρνάβου *Τσαῖρλι*, καὶ τὸ τοῦ *Βακούφ - Τουρχάν* τοῦ δήμου Πιαλίων τῆς ἐπαρχ. Τρικκάλων Θεσσαλίας.

Ἐν Κύπρῳ παρέμεινεν ἕτερον ὄνομα γεωγραφικὸν ἐκ τοῦ τιμαριωτικοῦ ὀνοματολογίου ἡ *Κουμανταρία*, σήμερον μὲν οὕτω καλουμένου τοῦ οἴνου τοῦ χωρίου Κολόσι, κατὰ τὸν μέσον ὅμως αἰῶνα οὕτως ὀνομαζομένης τῆς περὶ αὐτὸ περιοχῆς, κατεχομένης ὡς τιμαρίου ὑπὸ τοῦ τάγματος τῶν Ναϊτῶν, ὧν ὁ Grand Commandeur ἔλαβε παρὰ τοῦ Οὐγού Α' ὡς τιμάριον τὴν χώραν ταύτην. Σώζεται δ' ἔτι καὶ νῦν ἀκέραιος ὁ πύργος ὁ ὑπὸ τῶν Ναϊτῶν οἰκοδομηθεὶς ¹¹⁸.

Τὸ ὄνομα *Κατοῦνα* ἐπίσης ὡς γεωγραφικὸν καθιερώθη ἐπὶ τῶν Φράγγων σημαῖνον στρατόπεδον, ὅπερ παρέλαβον καὶ οἱ Ἕλληνες Στρατιῶται· εὐρίσκεται δὲ ἡ λέξις καὶ ἐν τῷ Βιβλίῳ τῆς Κουγκέστας. Ὑπάρχουσι δ' ἐν Ἑλλάδι χωρία φέροντα τὸ ὄνομα *Κατοῦνα* καὶ *Κατοῦνη* ἐν Κυθήροις, ἐν Εὐβοίᾳ (δ. Αἰθαιῶν), ἐν Λευκάδι (δ. Ἐλλομένους), ἐν δ. Ἐχίνου τῆς ἐπαρχ. Βονιτζης καὶ Ξηρομέρου ¹¹⁹.

Τοιαύτης καταγωγῆς εἶνε καὶ ἡ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ἔτι χρόνων εἰσαχθεῖσα λατινικὴ λέξις *Κάστρον*, ἣτις ὅμως ἔκτοτε διατηρηθεῖσα καθιερώθη ὡς γεωγραφικὸν ὄνομα· πολλὰ δὲ χωρία τῆς Ἑλλάδος φέρουσιν ἐπίσημον ὄνομα *Κάστρον*, *Καστρί*, *Καστριά*, *Καστριάνικα*, *Καστρίτσι*, *Καστριώτισσα*, *Καστέλλι*, *Καστελλάνοι*, πολλὰ δὲ ἄλλα

¹¹⁷ Ὁ Δ. Κασδίκης ἐν τῷ μνημονευθέντι ἐν σημ. 115 ἐγχειρίδιῳ καταχωρεῖ ἐν σελ. 107 ἀπόφασιν τουρκικοῦ δικαστηρίου ἐν ᾗ ἀναφέρονται ἐν Δωρίδι ὀνόματα θέσεων βοσκῶν καλουμένων *Καψάλη Μάνδρα*, *Δαῦκα Μάνδρα*, καὶ *Μάνδρα Μάνα*.

¹¹⁸ Εὐρύβ. Χ. Φραγκοῦδη, Ἐγχειρ. Χωρογρ. καὶ γεν. Ἱστορ. τῆς Κύπρου σ. 13. 48. Γ. Σ. Φραγκοῦδη, Κύπρις σελ. 486, ἐνθα ἡ περιγραφή τοῦ πύργου. Ἀθ. Σακελλαρίου, Κυπριακά, Τ. Α', σ. 63.

¹¹⁹ Στίχ. 2769 « ἡ τέσσαρα τῆς κατοῦνας του τέσσαρας στύλους εἶχε » Buchon, Βιβλίον Κουγκέστας. Ὅρα καὶ Σάθα, Ἑλληνες στρατιῶται ἐν τῇ Δύσει σ. 19 καὶ 32 καὶ Μνημεῖα Τόμ. Α', σ. XXIV. Ὑπάρχουσι καὶ τρία χωρία φέροντα τὸ ὄνομα *Παληοκάντουνο* ἐν τοῖς δήμοις Κροκυλίου Δωριδος Λιθακιωτῶν, Ζακύνθου, Ἀγραιῶν Ἐβρυτανίας, καὶ Βλαχοκάντουνο ἐν δήμῳ Εὐπαλίου Δωριδος.

υπάρχουσι μὴ φέροντα μὲν τὸ ὄνομα Κάστρον, δοθέντος αὐτοῖς ἐτέρου, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων οὕτω λεγόμενα, ὡς ἡ πρωτεύουσα πόλις τῆς Ἄνδρου, ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων λέγεται Κάτω Κάστρον, τὸ δὲ Κόροιοιον Ἀπάνω Κάστρον, ὡσαύτως ἡ νῦν ἐν τῇ διοικήσει καλουμένη Ἐρμιόνη ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων ὀνομάζεται Καστρί.

Τοιαύτην τινὰ καταγωγὴν ἔχουσι καὶ τὰ ὀνόματα χωρίων καὶ θέσεων Ἀγγελόκαστρον, Γυναικόκαστρον, Ἐρημόκαστρον, Παληόκαστρον, Παυλόκαστρον, Σιδηρόκαστρον, Ξυλόκαστρον, ὧν τινα προῆλον ἀναμφιβόλως καὶ ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἀκροπόλεων, τὰ πλεῖστα ὅμως ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τῶν ἀπὸ τῆς φραγγοκρατίας καὶ ἐνετοκρατίας. Ἐν Κρήτῃ ἀντὶ τῆς λέξεως Κάστρον τίθεται ὡς δεύτερον συνθετικὸν προσδιοριστικὸν ἡ λέξις *μουρι*, ἐκ τοῦ *murus*, τεῖχος, Ἀργυρομουρι, Γαβαλομουρι, Γεροντομουρι, καὶ ἀπλῶς Μουρί. Λέγουσι δὲ καὶ Καστέλλι καὶ Κάστελλος καὶ Φραγγοκάστελλο.

Τὰ μεγάλα ἐπίσης κτήματα τῶν Μονῶν, τὰ κείμενα μακρὰν τῆς περιοχῆς αὐτῶν, τὰ καλούμενα «μετόχια», τὰ ὅποια ἐνέμοντο οἱ καλόγηροι καὶ νέμονται ἔτι ὡς τιμαριούχοι, καλλιεργοῦντες αὐτὰ δι' ἐπιμόρτου καλλιεργείας ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς τὸ γεωγραφικὸν ὄνομα *Μετόχι*, ὅπερ φέρουσι 26 χωρία ἐν Ἑλλάδι ¹²⁰.

Τοιοῦτόν τι τιμαριωτικὸν ὄνομα, κατασταθὲν γεωγραφικόν, ὑπομιμνήσκει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου *Στρατεῖται* ἐν Κερκύρα (ὄρα ἀνωτ. σημ. 41), ἐνθα βεβαίως εἶχον λάβει γαίας Στρατιῶται Ἕλληνες ὑπηρετήσαντες τὴν Ἐνετίαν. Ὁρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ Σάθας ὅτι καὶ ἄλλα ὀνόματα χωρίων τῆς Κερκύρας ὡς Λιάπηδες, Ἀρβανίτικο ἔχουσι τὴν αὐτὴν καταγωγὴν ¹²¹.

Ἐν Κερκύρα ἔτι παρέμεινεν ἕτερον γεωγραφικὸν ὄνομα ἐκ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, προκύψαν ἐξ ὀνόματος διοικητικῆς διαιρέσεως τῆς νήσου, τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου *Ἐπίσκεψις*. Ἐν τῷ Βυζαντινῷ διοικητικῷ συστήματι τὸ κράτος διηρεῖτο εἰς θέματα, ἐπαρχίας, κλι-

¹²⁰ Τὸ ὄνομα μετόχιον ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ ὡς δηλωτικὸν τῶν χωρίων περιοχῆς τινος. Tafel, Symbol. critie. geographiam Byzantinam specl. Pars I, σ. 31. «Τὰ χαρτουλαράτα Ἐζερού καὶ Ραδοβιταίου καὶ τὰ ὑπ' αὐτῇ μετόχια».

¹²¹ Μνημεῖα Τόμ. Δ', σ. XLVIII. Ὁρα καὶ Rambaud, L'empire Grec, σ. 294, Στρατεῖται ἐν Κύπρῳ ἐκαλεῖτο ὁ πρὸς συντήρησιν τῶν στρατιωτικῶν φόρος. Σάθας, Μεσαιων. βιβλ. Τ. Β', σ. 630.

ματα, ὄρια καὶ ἐπισκέψεις. Ἡ ἐπίσκεψις ἦτο πιθανῶς διοικητικὴ διαιρέσις μικροτέρα τῆς ἐπαρχίας· ὑπῆρχε δὲ καὶ ἀρχὴ οἱ «ἐπίσκεπτήται», οἵτινες διετέλουσαν ὑπὸ τὸν ὑπαρχον τῆς πόλεως, καὶ «Κόμητες ἐπίσκεπτήται» εἶδος ἐπιθεωρητῶν τῶν δημητριακῶν καρπῶν καὶ τῶν ὠνίων ¹²².

Τὸ ὄνομα ἐπίσης *Παρκιά* (Παρκιώτης), τῆς πρωτεύουσας τῆς νήσου Πάρου, προέκυψεν, ὡς εἶδομεν, ἐκ τῶν αὐτόθι ἐγκατασταθέντων «παροίκων» (*colonus*) πρὸς καλλιέργειαν τῶν κτημάτων τῶν Ἐνετῶν. Ἐκ τούτου δ' ἐξάγεται συμπέρασμα ἱστορικὸν ὅτι ἡ πόλις Παρκιά ἤρχισε κτιζομένη ἐπὶ Ἐνετῶν, μὴ ὑπάρχουσα πρὸ αὐτῶν.

Περὶ τοῦ ὀνόματος *Πρόνοια*, ὅπερ διεσώθη εἰς τὸ προάστειον, τὸ ἐκτὸς τῶν τειχῶν τοῦ Ναυπλίου, ἐνθα συνωκίσθησαν Κρήτες ἐπὶ Καποδιστρίου, ἱκανὰ ἐγράψαμεν ἐν σημειώσει 48. Ἐπίσης περὶ τοῦ ὀνόματος *Βασιλικό*, ὅπερ φέρουσι πολλὰ ἐν Ἑλλάδι χωρία ἐν σημ. 46.

Τὸ ὄνομα *Μητάτο*, ὅπερ διετηρήθη ὡς ἐπωνυμία πολλῶν ἀγροτικῶν κτημάτων ἰδίως ἐν Κρήτῃ, προέκυψεν ὡσαύτως ἐκ τοῦ *metatum* τῶν Ῥωμαίων, ὅπερ ἐδήλου τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ παρέχειν κάλυμα καὶ τροφὴν εἰς τοὺς στρατιώτας τοὺς ὁδοιποροῦντας ¹²³. Μὴ λησμονῶμεν δὲ καὶ τὸ ὄνομα *Καρτέρι*, ὅπερ ἀπηντήσαμεν ἐν Ἰκάρῳ, ὡς γεωγραφικὸν περιληπτικὸν ὄνομα, σχετιζόμενον πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τῶν ξένων κατακτητῶν ¹²⁴.

Εἰς τὴν γένεσιν λοιπὸν πάντων τῶν μνημονευθέντων ὀνομάτων ἐπέδρασαν, ἐπαναλαμβάνομεν, ὁ τιμαριωτισμὸς καὶ ἐν γένει ἡ κατά-

¹²² Κωνστ. Πορφυρογ. Τ. Α', 717 καὶ 718. Γ', 68 καὶ 303. Tafel, Symbolarum criticarum geographiam Byzantinam specl. Pars I, σελ. 44. Bocking Notitia dignitatum Τ. Α', σ. 178.

Μοὶ ἐγεννήθη ἡ ὑπόνοια ἐκ τῆς πληθῆος τῶν ὀνομάτων Ἐπισκοπή, Πισκοπειὸ πολλῶν χωρίων ἐκ τῆς ἐν αὐτοῖς ἑδρας ἢ κατοικίας βεβαίως τοῦ ἐπισκόπου τῶν τόπων οὕτω κληθέντων, ὅτι πολλὰ τούτων τῶν Πισκοπειῶν οὐ ἔχουσι τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ Ἐπίσκεψις. Ἀλλὰ τοῦτο σημειῶ ὡς ἀπλήν ὑπόνοιαν, οὐχὶ ὡς πόρισμα μελέτης.

¹²³ Dirksen, Manual latinil. fontium Juris Civilis Romanor. ἐν λ. *Metatum* = *hospitium praebentium* σελ. 480. Μουστοξύδου, Ἑλληνομν. σ. 480. Ἀραβαντινοῦ, Χρονογρ. Τ. Β', σ. 303. 4.

¹²⁴ Ἐχω ἀντίθετον γνώμην πρὸς τὴν τοῦ Σάθας παράγοντος τὸ καρτέρι ἐκ τοῦ καρτερῶ. διότι τοιοῦτο παράγωγον μὲ τοιαύτην κατάληξιν δὲν δύναται νὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ καρτερῶ. Τὰ εἰς ἐρί οὐσιαστικά δὲν εἶνε παράγωγα ἐκ ῥημάτων. Κων. Σάθας, Ἑλληνες στρατιῶται ἐν τῇ Δύσει σελ. 13.

στασις τῆς ἐγγείου κτήσεως. Ἡ ιδιότης τοῦ κτήματος ὡς μασσάρας, μούλκ, ἰμλάκ, χάς, γῆς βασιλικῆς, μητάτου, μετοχίου, προνοίας κατέστη σὺν τῷ χρόνῳ ὄνομα γεωγραφικόν, ὅπερ μετεδόθη καὶ εἰς τὰ κτισθέντα εἰς αὐτὰ χωρία.

Ἐν Ἑλλάδι δὲ συνέβη καὶ ἕτερόν τι, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα κράτη, ὅτι καὶ τὸ ὄνομα πλείστων χωρίων οὐδὲν ἕτερον εἶνε ἢ αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄνομα τοῦ τιμαριούχου, τοῦ κτήτορος τῶν γαιῶν ἐν ταῖς ὁποίαις εἶνε ἐκτισμένον¹²⁵. Ἄπειρα χωρία ἐν Ἑλλάδι φέρουσι τοιαῦτα ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐκφέρει ἢ κατὰ γενικὴν οἶον τοῦ Χασάνη, τοῦ Ραυτοπούλου, τοῦ Μαρκοπούλου, τοῦ Βέλλου, τοῦ Μάζη¹²⁶, ἢ δι' ἰδιαιτέρων καταλήξεων τῆς νεοελληνικῆς τῶν ἐξῆς τῆς αἰτι, Φαρακλάτα, Βουτσινάτα, Τυπαλδᾶτα, τῆς αἰταις Ζερβάταις, Δοξάταις, τῆς ἰδω(ν) ὅταν εἶνε πλειότεροι οἱ τιμαριούχοι Μαραιράδω, Βροντάδω, τῆς εἶκα ἐπίσης ὅταν εἶνε πολλοὶ ὡς Μαζέικα, Γεωργαντέικα, Προυτζέικα, Μοσχινέικα, τῆς ἰνικα Σκαλτσιωτικάνικα, Περλιγκιάνικα, τῆς ἰνικα Ζουλάτικα, τῆς ἰδες Γιαννάδες, Ἀργυράδες κτλ., τῆς ὠτικα Βραγανιώτικα, τῆς ἠδες Καραλήδες, τῆς αἰω(ν) Γιανσαῖω(ν) ("Ἄνδρος), καὶ ἄλλων ἰσως, διότι δὲν προτιθέμεθα ἤδη νὰ γράψωμεν εἰδικώτερον περὶ τοῦ θέματος τούτου.

Αὕτη εἶνε ἡ ἱστορικὴ μελέτη καὶ ἡ ἔρευνα, ἣτις ἔπεισεν ἡμᾶς ὅτι τὸ ὄνομα Μεσσαρία δὲν εἶνε Ἑλληνικόν, ἀλλ' εἰσήχθη μετὰ τὴν Φραγκικὴν κατάκτησιν, ὡς πολλὰ ἄλλα ὀνόματα χωρίων καθιερώθησαν μεταγενεστέρως ἐκ παρομοίων λόγων, καὶ ὧν τὸ ὄνομα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀποτελεῖ τὴν ἱστορίαν των, ἣν οὐδεὶς ἔχει δικαίωμα νὰ ἐξαλείψῃ ἢ ἀλλοιώσῃ.

¹²⁵ Κ. Σάθα, Μνημεῖα Ἑλλ. ἱστ. Τ. Δ'. σ. XLV.

¹²⁶ Εἰς τοὺς ἐπισήμους στατιστικὰς πίνακας καὶ ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ πολλὰ τῶν ὀνομάτων τούτων μετετράπησαν εἰς οὐδέτερα τὸ Χασάνιον, Μάζιον, Μπραχάμιον κατασταθέντα ἀγνώριστα | |

ΛΟΥΚΑ ΡΑΛΛΗ

ΙΔΙΟΓΡΑΦΟΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΟΚΑΛΥΨΕΙΣ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΩΝ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΜΕΝΑΙ ΠΑΡ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ

ΥΠΟ

ΤΙΜΟΛΕΟΝΤΟΣ ΑΜΠΕΛΑ (1)

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Συνοικισμὸς Ἑρμουπόλεως (1821 - 1822) — Κυβερνήτης — Κάνιγγ — Φαβδίερος — Ἐκστρατεία εἰς Χίον — Ὁ Ῥάλλης στρατολογῶν — Δημογερονταί — Ὁ Δερινῦ — Ὁ Ῥάλλης διπλωματικὸς — Πρῶτα ἐν Ἑλλάδι σχολεῖα — Πόροι συντηρήσεως — Ὑδρα — Ναύαρχος Ρικάρδ — Στάσεις ἐν Ἑρμουπόλει κατὰ Κυβερνήτου — Κανάρης — Καίρης — Συμπλοκαὶ Ὑδραίων καὶ Ψαριανῶν ἐν Ἑρμουπόλει — Σαχίνης — Ἐλευσίς βασιλέως Ὁθωνος — Πρῶτον μνημόσυνον Κοραῆ — Φυλάξις χιακῆς δημογεροντίας — Ὁ Ῥάλλης Πρόεδρος τοῦ Ἀνεκκλήτου, κατόπιν τοῦ Ἀντιθαλασσοῦ δικαστηρίου — Γαλλικαὶ καὶ ῥωσικαὶ ἐπεμβάσεις κλπ.

Πρὸ εἰκοσαετίας περίπου ὀγδοηκοντούτης ὁ τότε δήμαρχος Πειραιῶς ἀείμνηστος Λουκᾶς Ῥάλλης, πολύπειρος καὶ πολυίδμων Χίος, ἐνεργὸν λαβῶν μέρος εἰς τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν συνοικισμὸν τῆς πανελληνίου Ἑρμουπόλεως, ἧς ἦτο καὶ ὀνοματοδότης, ἔγραψε τὰς ἐντυπώσεις του καὶ σημειώσεις περὶ διαφόρων ἐπεισοδίων τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου. Συλλέγων τότε σημειώσεις καὶ πληροφορίας σχετικὰς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Σύρου καὶ τῆς ἐν αὐτῇ Ἑρμουπόλεως (ἦν ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1875) εἶχον ἀποταθῆ καὶ πρὸς αὐτὸν ὡς τὸν ἐξοχώτερον καὶ ἀξιοπιστότερον τῶν συνοικιστῶν τῆς, βραδύτερον δὲ διαπρέψαντα καὶ ὡς δήμαρχον Πειραιῶς. Ἐνδοῦς ὁ πολὺς γέρων εἰς τὴν παράκλησιν μου ἀπέστειλε πολλὰς σημειώσεις, ἐπιφυλαχθεῖς ὅπως συμπληρώσῃ ταύτας διὰ μακροῦ ὑπομνήματός του. Ἡ ἀλληλογραφία δ' ἐκείνη ἦτο ἡ εὐαρεστοτέρα τῶν ἀσχολιῶν, ἃς εἶχα ἐν τῷ κοπιῶδει ἀγῶνι, ὃν ἀνέλαβον εἰς ἐξιστό-

(1) Ἀνεκοινώθησαν ἐν περιλήψει εἰς τὸ φιλολογικὸν τμήμα τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ ὑπὸ τοῦ Τιμ. Ἀμπελά.

ρησιν τῶν γεγονότων ἐκείνων καὶ ταξινόμησιν ἱστορικῆς ὕλης περι-
κλεισθείσης εἰς χιλίας περίπου σελίδας.

Παρήλθον ἔκτοτε ἔτη πολλά· ἐκλέξας ἄλλο στάδιον βίου, ἠναγκά-
σθην νὰ διακόψω τὰς φιλολογικὰς καὶ ἱστορικὰς μελέτας καὶ ἐκλίσαι,
ἢ μᾶλλον ἐνεταφίασα ἐν φακέλλοις πληθὺν σημειώσεων, μονογραφιῶν,
καὶ παλαιωτάτων ἐγγράφων, ἅτινα ἀπειλεῖ νὰ ἐξαφανίσῃ ὁ εὐρὺς καὶ
ἡ λήθη. Ἄλλ' ἐσχάτως, δοθείσης μοι τινος ἀφορμῆς, ἠνοιξα τὸ παλαιὸν
κιβώτιον καὶ μεταξὺ ἄλλων ἀνεῦρον τὰ ἰδιόγραφα ἀπομνημονεύματα
τοῦ ἀειμνήστου Ράλλη, σταλέντα μοι μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἱστο-
ρίας τῆς Σύρου. Ταῦτα δὲ δημοσιεύω, ὡς ἔχουσιν, ἄνευ οὐδεμιᾶς,
οὔτε κατὰ τὴν στίξιν διορθώσεως· διότι νομίζω ὅτι ἐντυπώσεις τοιοῦ-
του ἀνδρὸς, αὐτόπτου καὶ ἐνεργὸν μέρος λαβόντος εἰς τὰ ἱστορούμενα,
πρέπει νὰ δημοσιεύωνται ὡς ἐξετέθησαν καὶ ἐγράφησαν ἵνα χρησιμεύ-
σωσι καὶ ὡς δείγματα τοῦ τρόπου. καθ' ὃν ἔγραφον οἱ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης
μὴ ἐξ ἐπαγγέλματος λόγιοι, ἀλλ' ἐγγράμματοι ἔμποροι καὶ ἐξέχοντες
πολίται. Ἄλλως τε αἱ χειρόγραφοι αὗται σημειώσεις δύνανται νὰ θεω-
ρηθῶσι καὶ ὡς διαθήκη τις ἢ λογοδοσία, ἀνδρὸς διαχειρισμένου τότε
δημοσίας ἀρχῆς, ἢ ἀναλαβόντος ἐντολᾶς ἀφορώσας εἰς δημόσιον κα-
λόν. Ὑπὸ τὴν ἐποψὴν δὲ ταύτην ὁ Λουκᾶς Ράλλης ἀποτελεῖ ἰδίαν
προσωπικότητα, αἱ δὲ ἐν ἡλικίᾳ ὀγδοήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν ἐντυπώ-
σεις, κρίσεις καὶ ἀποκαλύψεις τοῦ δίδουσιν εἰκόνα ζωηρὰν τῆς φυσιο-
γνωμίας τῶν ἐξεχόντων τότε οἰκοκυρίων καὶ ἐγγραμμάτων πολιτῶν
καὶ ἐμπόρων καὶ δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι ὡς συμβολὴ εἰς τὴν
ἱστορίαν πολλῶν ἀνιστορήτων ἔτι ἐπεισοδίων τῆς ἐλληνικῆς ἐπανα-
στάσεως καὶ τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ βασιλείου.

Καὶ ἐγὼ μὲν ἀργὰ τότε λαβὼν τὸ πολῦτιμον χειρόγραφον τοῦ φι-
λοπόλιδος γέροντος δὲν ἐπρόφρασα νὰ συμπεριλάβω ἐν τῇ ἐν ἔτει
1875 δημοσιευθείσῃ Ἱστορίᾳ τῆς Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως πολλὰ τῶν
ἐν αὐτῷ ἐμνημόνευσα δ' οὐχ' ἤττον ἐν πολλαῖς τῶν σελίδων αὐτῆς,
ἐξ ἄλλων πληροφοριῶν καὶ ἐγγράφων λαβῶν ἀφορμὴν, τοῦ καθ' ἅπαν
τὸ πανελλήνιον γνωστοῦ συνοικιστοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως καὶ φιλοκά-
λου κατόπιν Δημάρχου Πειραιῶς Λ. Ράλλη· δημοσιεύω δ' ἤδη τὴν
ἐμπιστευθεῖσάν μοι ἔκτοτε πολιτικὴν, οὕτως εἰπεῖν, διαθήκην αὐτοῦ,
ἐνδεικνύουσαν πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ἐν τῇ μεγάλῃ γενεᾷ τοῦ ἀγῶνος
ὑπῆρχον ἄνδρες, ἀντίποδες ἐν πολλοῖς τῶν μεταγενεστέρων, ἔχοντες

καὶ μετὰ τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη τῆς ἡλικίας των, τό τε σωματικὸν καὶ
τὸ ψυχικὸν σθένος νὰ γράφωσιν ἰδιοχείρως ἐντυπώσεις καὶ κρίσεις, ἃς
πρὸ ἡμίσεως αἰῶνος εἶχον σχηματίσει περὶ ἀνθρώπων καὶ γεγονότων
τῆς θουελλώδους ἐποχῆς τῶν ἀγῶνων καὶ τῆς πολιτικῆς ἡμῶν ἀποκατα-
στάσεως.

Ἐγραφε δὲ ταῦτα ὁ ὑπέργηρος Ράλλης ἐσπευσμένως ὅπως τὰ
λάβω πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τῆς ἱστορίας τῆς Σύρου. Ἴσως δ' ἐκ τῆς
σπουδῆς ταύτης παρέμεινον ἐνιαχοῦ ἐκ παραδρομῆς γλωσσικαὶ τινες
ἢ συντακτικαὶ ἀνωμαλῖαι, οὐδόλως ἢ σμικρὸν μειοῦσαι τὸ ἐν γένει
ὀμαλόν, σαφὲς καὶ ζωηρὸν ἅμα γραφικὸν ὕφος τοῦ μελιχίου Χίου,
ὅστις ἐν παντὶ φαίνεται ἐν τοῖς πρώτοις καὶ ἱκανωτέροις τῆς ἐποχῆς
ἐκείνης· τὸ δὲ περιεργότερον ὅτι εἰς αὐτὸν ἀνετίθεντο, ἐκτὸς ἄλλων
ἀποστολῶν καὶ δὴ καὶ διπλωματικῶν, καὶ δικαστικῶν καθήκοντα καὶ
ἀξιώματα· διότι βλέπομεν αὐτὸν διοριζόμενον καὶ Πρόεδρον τοῦ Ἀνεκ-
κλήτου δικαστηρίου Πελοποννήσου ἢ Ἀνω Μεσσηνίας καὶ εἶτα μέ-
λος τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Ἀντι-βαλασσοῦ Δικαστηρίου κλπ.

Ταῦτα ἐν περιλήψει εἶχον ν' ἀνακοινώσω εἰς τὸ ἀρμόδιον τμήμα
τοῦ Συλλόγου ὅπως περιέλθωσιν εἰς γνῶσιν τῶν περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς
ἐποχῆς ἐκείνης ἀσχολουμένων ἢ καὶ ἀπλῶς ἐπιθυμούντων ν' ἀναγνώ-
σωσι κρίσεις καὶ ἐντυπώσεις αὐτόπτου μάρτυρος τῶν γεγονότων, ἀπο-
τελέσαντος ἐν τοῖς κύκλοις, ἐν οἷς ἀνεφάνη δρῶν, ἰδίαν προσωπικό-
τητα (1).

Ἀθήνησι 1 Νοεμβρίου 1893

ΤΙΜΟΛΕΩΝ ΑΜΠΕΛΑΣ

(1) Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ δημοσιεύω τὴν ἀπὸ 9 Φεβρουαρίου 1874, δι' ἧς μοι υπέ-
σχετο ὁ πολῦτιμος γέρονς νὰ με βοηθήσῃ εἰς τὴν συλλογὴν τῶν αἰτουμένων πληροφο-
ριῶν, ἔχουσαν ὡς ἑξῆς:

Ἐν Πειραιεὶ τὴν 9ην Φεβρουαρίου, 1874.

Ἀξιότιμε κύριε Τιμ. Δ. Ἀμπελά,

Εἰς Ἑρμούπολιν

Ἄπαντ' εὐχαρίστως εἰς τὴν ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἱσταμένου φιλικῆς γραφῆς Σας, ἐν ἣ εὔρον
προκλήρυσιν, ἐξ ἧς ἐπληροφορήθην, ὅτι προτίθεσθε νὰ ἐξιστορήσετε τὰ τῆς Νήσου Σύ-
ρου, ἀρχαῖα καὶ νέα, μέχρι τῶν τελευταίων τούτων χρόνων, δι' ὅπερ Σας συγγαίρω.

Ἡ εἰς τὸν λιμένα τῆς Νήσου Σύρου συνοικισίς τῶν Ἑλλήνων
κατὰ τὸ 1821 καὶ 1822.

Ἀρξαμένης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, 1821, καὶ πανταχόθεν τῆς Τουρκίας καταδιωκομένων τῶν Ἑλλήνων, κατέφυγαν πολλοὶ εἰς τὴν Σύρον, πρῶτον καθότι ἦτον θέσις ἐπικαιρὸς καὶ εὐλίμενος, δεύτερον διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς πρεσβεύοντες κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ λατινικὸν δόγμα ἦσαν ἀνύποπτοι ἀπέναντι τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπροστατεύετο ἡ Νῆσός των παρ' αὐτῆς. Οἱ προσφεύγοντες λοιπὸν αὐτόθι, καὶ οὗτοι ἦσαν φυσικῶ τῷ λόγῳ (ἦσαν) οἱ πενέστεροι, καθότι οἱ εὐποροὶ κατέφευγον ἢ εἰς τὴν πλησίον Ἑπτάνησον, ἢ εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, αὐτοὶ οἱ ἐν Σύρῳ μένοντες ἔζων ἐν αὐστηροτάτῃ οἰκονομίᾳ, ἕκαστος προσπαθὼν διὰ παντὸς τρόπου νὰ προμηθευθῇ τὰ ζῶαρκεια δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τὴν οἰογένειάν του,

Ἡ καταστροφὴ τῶν Κυδωνιῶν, 1821, καὶ ἡ τῆς Χίου, 1822, διέσπειρε τοὺς κατοίκους αὐτῶν τῶν ἀτυχῶν τόπων εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ μέγα μέρος αὐτῶν συνεκεντρώθη εἰς τὴν Σύρον, ὅπου πρὸς τὴν ἀσφάλειαν εὕρισκαν καὶ πόρους πλειοτέρους

Ἐἶμαι καὶ ἐγὼ εἰς τῶν συνοικιστῶν τῆς Ἑρμουπόλεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1822, καὶ ὀνοματοδότης κατοπιν αὐτῆς, ἂν θέλετε. Συνετέλεσα καὶ γὰρ αὐτόθι τὸ κατὰ δύναμιν πρὸς βελτίωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν τῆς πόλεως ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, λαθίων κατὰ καιροῦς τρανὰ δείγματα τῆς πρὸς ἐμὲ ἀγάπης καὶ ὑπολήψεως τῶν Ἑρμουπολιτῶν μας, οὓς εὖρον πάντοτε προθύμους εἰς ὅ,τι καλόν, ἰδίως καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα τῆς πόλεως, ἅπερ ἦσαν ἀείποτε τὸ κύριόν μου μέλημα καὶ οὐπερ καρπὸς ὑπῆρξεν τὸ αὐτόθι ἀνεγερθὲν περιφανὲς γυμνάσιον.

ὑπὸ πολιτικὴν ἐποψίν ἡ Ἑρμούπολις εἰς πολλὰ ἀνεμίχθη καὶ διέπρεψεν ἂν θέλετε, ἐν αἷς καὶ τὸ ἐμὸν ὄνομα δὲν εἶναι ξένον. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἐφύλαξα σημειώσεις καὶ μόνον ἐκ μνήμης θὰ δυνηθῶ νὰ σᾶς σημειώσω τινὰ· ἡμεῖς δὲ ἀνατρέξατε εἰς τὰς πηγὰς καὶ πορισθεῖτε οἰασθῆποτε ἄλλας πληροφορίας δυνηθεῖτε ἐκ ζώντων ἔτι προσώπων, ἢ ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Δημοτικῆς ἀρχῆς τῆς Ἑρμουπόλεως.

Ἀλλὰ ταῦτα, φίλε, θὰ τὰ λαμβάνετε διαδοχικῶς, καὶ ἴσως κατὰ τεμάχια, καθότι εἶμαι ὑπεροχδοθηκοτούτης καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἀσχολῶμαι, ὡς ὅτε ἤμην νέος· ὑπεθυμίζετε με το κάποτε διὰ τοῦ ἀγαπητοῦ μου ἀνεψιοῦ Σωκρ. Ἰω. Γάλλη, δι' οὗ Σᾶς ἐγχειρίζεται καὶ αὕτη μου.

Σᾶς ἀσπάζομαι

Πρόθυμος ὁ φίλος Σας
ΛΟΥΚΑΣ ΠΑΛΛΗΣ

τοῦ ζῆν, μετερχόμενοι τὴν ναυτιλίαν, τὴν ἐμπορίαν καὶ τέχνας τινὰς τῆς πρώτης ἀνάγκης. Ἡ Κοινότης τῆς ἄνω Σύρου, ἀντιπροσωπευμένη δι' ἐνὸς καλουμένου ἐπιτρόπου (τὸ 1822 ὀκτώβριον (1) τοιοῦτος ἦτον ὁ κύριος Μαρινάκης) ὅστις ἐφέρετο προσηνῶς εἰς τοὺς πρόσφυγας, καὶ διὰ τὴν γενικὴν δυστυχίαν καὶ διὰ τὴν πληθὺν τῶν ἀνδρῶν, ἂν θέλετε. Ἀλλ' ὅποια ἡ κατάστασις τότε τῶν προσφύγων! Οἱ πλεῖστοι μὲ λευκοὺς νυκτερινοὺς σκούφους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, μὲ μισᾶ σανδάλια, πολλοὶ μὲ ἐσχισμένα ροῦχα, ἀλλ' ὅλοι ὡς μέλισσαι περιτρέχοντες πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκαιῶν, καὶ περὶ τῶν τῆς ἐπαναστάσεως, πάντες οὐχ ἤττον φροντίζοντες καὶ ἀνεξισταζόντες, ἐξ ὧν εἴκαζέ τις, ὅτι μέγα ἔσεται τὸ μέλλον τῆς Νέας πόλεως.

Διοικητῆς πρῶτος τῆς Νέας παραλίας πόλεως τῆς Σύρου παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διωρισμένος ὑπῆρξεν ὁ ἐκ Μυκῶνου Ἀλέξανδρος Ἀξιώτης, ἀνὴρ συνετὸς καὶ συμβιβαστικὸς, καὶ πάντως κατάλληλος Διοικητῆς διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν, 1824, ἐπηύξησε τὸν πληθυσμὸν τῆς Νέας πόλεως, καὶ ἔδωκε μάλιστα ὄθησιν εἰς τὴν ναυπηγίαν, ἥτις ἐπὶ τοσοῦτον ἀνεπτύχθη κατοπιν, ὥστε προῆξε κατὰ πολὺ τὴν εὐημερίαν τῆς πόλεως.

Αὐξήθέντος τοῦ πληθυσμοῦ, ἤρξατο ἀνατέλλειν καὶ τις εὐπορία, καὶ ἀμέσως ἤρξαντο φροντίζοντες περὶ ἀνεγέρσεως Ἱεροῦ Ναοῦ, οὐτινος ἔστερεῖτο ἡ παραλία, ἔθεσαν δὲ συγχρόνως τὰς πρώτας βάσεις τοῦ Δημοτικοῦ Νοσοκομείου, τὸ ὅποῖον εὐηργέτησε τόσους καὶ τόσους ἀσθενεῖς προσερχομένους ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιζομένων. Τὸ ἔτος 1826 (νομίζω, καθότι καλὰ δὲν ἐνθυμοῦμαι), ἀνηγέρθη καὶ τὸ πρῶτον Δημοτικὸν σχολεῖον τῆς Ἑρμουπόλεως.

Μετὰ τὸν Διοικητὴν Ἀλ. Ἀξιώτην, διωρίσθη Διοικητῆς αὐτῆς ὁ γαμβρὸς τῶν ἐπισήμων ἀδελφῶν Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτη, ὀνομαζόμενος Δρίτζας, ἀνὴρ ἀμαθῆς, βάνουσος καὶ ἀγέρωχος, ἐπαιρόμενος ἐπὶ τῇ συγγενείᾳ τῶν ρηθέντων ἀξιοτίμων ἀδελφῶν. Οὗτος ἐδιοίκει αὐθαιρέτως, σπεύδων πρὸς χρηματολογίαν, ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δυσηρέστησεν ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, οὐχ ἤττον

(1) Τότε ἀφίχθη καὶ ἐγὼ εἰς τὴν Σύρον, ἐξ Ὁδησοῦ κατελθὼν κρύφα διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐντεῦθεν καταφυγὼν εἰς τὴν Ὁδησοῦν μετὰ πολλῶν ἄλλων μετὰ τὴν ἀπαγχόνισιν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου.

καὶ τὴν Κοινότητα τῆς ἄνω Σύρου, ἧτις διατελοῦσα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας, κατ' ἀρχαία προνόμια παρὰ τῆς Τουρκίας παραχωρηθέντα εἰς αὐτὴν, παρεπονέθη πρὸς τὸν κύρ. Δερινῦ, Ναύαρχον τότε τῶν κατὰ τὴν ἀνατολὴν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Γαλλίας, ὅστις πέμψας ἐν πολεμικόν του πλοῖον *Βρίκιον* καὶ ἀποβιβάσας ναύτας ἐνόπλους εἰς τὴν ξηράν, μετέβη εἰς τὸ Διοικητήριον, ὁπόθεν ἀπήγαγε διὰ τῆς βίας τὸν Διοικητὴν Δρίτζαν καὶ τὸν μετέφερεν ὅπου ἔδρευεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις (1).

Κατὰ τὸ ἔτος 1825 (νομίζω) οἱ κάτοικοι τῆς παραλίου πόλεως βλέποντες τὴν πρόοδον αὐτῆς, ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ δοθῇ μίαι ἰδιαιτέρα ὀνομασία εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν. Γενικῆς ὄθεν συνελεύσεως συγκροτηθείσης εἰς τὸν νεόδμητον Ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως ἐξ ἀπάντων τῶν ὁπωσοῦν σημαινόντων πολιτῶν, ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ τότε ἀπεσταλμένου ἐπάρχου ἢ Διοικητοῦ, δὲν ἐνθυμοῦμαι καλῶς τὸν τίτλον τῆς ἀρχῆς δι' ἧς ἦτον περιβεβλημένος παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, Δρόσου Μανσόλα, ἐγένοντο πολλαὶ πολλῶν προτάσεις περὶ τῆς ὀνο-

(1) Δέον ἐνταῦθα νὰ σημειώσωμεν τὸ ἐξῆς ἱστορικὸν γεγονός, ἀμεσον σχεῖν ἔχον μὲ τὴν Ἑλλ. ἐπανάστασιν.

Μέχρι τοῦ ἔτους 1822 ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἦτο (τούλάχιστον κατὰ τὸ φαινόμενον) ὄχι φίλη τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως, καθότι ἤρχον οἱ Τῦρκοι, τοὺς παρεῖχε δὲ καὶ ἀνησυχίας τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα τῶν ἑπτανησίων· ἀλλὰ μετὰ τὸ ἔτος 1822, ὅτε ἀνῆλθον εἰς τὰ πράγματα οἱ *Wighams* καὶ ἀνηγορεύθη Πρωθυπουργὸς ὁ ἀοίδιμος Γεώργιος Κάνιγγ (οὔ αἰωνία ἢ μνήμη) ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἔστρεψε καὶ ἔγινε φιλελληνικωτάτη, πέμψασα εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας, ὡς ἀρχηγὸν τῶν Ναυτικῶν αὐτῆς δυνάμεων τὸν γνωστὸν τοῖς πᾶσι ἐπὶ ἀκράτῳ φιλελληνισμῷ Ἀμιλτῶνα (αἰωνία καὶ αὐτοῦ ἢ μνήμη) τὸν πολυειδῶς τὸν Ἑλλ. ἀγῶνα ὑπηρετήσαντα καὶ διὰ τοῦτο παρὰ τῶν Τούρκων ἐπικληθέντα Γκιαουρὸν Μπαμπασὶ (Πατέρα τῶν Χριστιανῶν)· ἡ δὲ Γαλλικὴ πολιτικὴ ἀπεναντίας ὑπῆρξεν ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1827, ἐχθρὰ μᾶλλον, καθότι ὑπηρετεῖ ἐνθέρμως τὴν πολιτικὴν τοῦ Αἰγυπτίου Μεχμέτ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἐπὶ τασοῦτον ὥστε, ὄχι μόνον οὐδέποτε ἐφαίνετο ὁ Δερινῦ εἰς τὰς Ἑλλ. θαλάσσας, ἀλλ' οὐδὲ Γαλλικὸν πολεμικὸν πλοῖον ἐπλησίαζεν ὅπου ἡ ἐπανάστασις ἢ ὅπου ἔδρευεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις. Ὁ περίπλους τοῦ ἐγένετο συνήθως μεταξὺ Σμύρνης, Κρήτης καὶ Ἀλεξανδρείας. Κατὰ δύο μόνον περιστάσεις ἐφάνηκαν Γαλλικὰ πλοῖα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὴν μίαν εἰς τὴν Σύρον ὅπως ἀπαγάγουν τὸν Διοικητὴν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, καὶ τὴν ἑτέραν εἰς τὰς Σπέτσας, ὅπως λάβωσιν ἀπὸ τῆς Κοινότητος τῶν Σπετσῶν καταναγκαστικῶς, τάλληρα βεγγίνας τέσσαρας χιλιάδας, λόγῳ ἀποζημιώσεως ἐνὸς φορτίου ἐλαίου. Τὸ περὶ Ἑλλάδος ἐν Λονδίῳ γενόμενον πρωτόκολλον τῆς 27 (N) Ἰουλίου, 1828, ἐτροποποίησεν ὁπωσοῦν τὴν περὶ τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως πολιτικὴν τῆς Γαλλίας.

μασίας τῆς πόλεως, τότε μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναστάς καὶ ἐγώ, εἶπα. Κύριοι ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Ἑρμοῦ, Ἐφόρου τοῦ Ἐμπορίου, συνέστη καὶ προήχθη ἡ πόλις αὕτη, δίκαιον καὶ πρέπον διὰ τοῦτο νομίζω νὰ τὴν ἀφιερῶσωμεν εἰς τὸν Κερδῶν Ἑρμῆν, καὶ νὰ τὴν ὀνομάσωμεν «Ἑρμούπολιν», Ἑρμούπολιν! Ἑρμούπολιν! ἀντήχησαν πανταχόθεν ὄλων αἰ φωναὶ καὶ συνετάχθη κατὰ συνέπειαν πρωτόκολλον, τὸ ὁποῖον παραλαβὼν ὁ κύρ' Μανσόλας, ἐνήργησε παρὰ τῇ Κυβερνήσει καὶ ἔκτοτε καθιερώθη τὸ ὄνομα τῆς νέας πόλεως «Ἑρμούπολις». Ἡ πόλις αὕτη ἀυξάνουσα κατὰ τε τὴν Ἐμπορίαν καὶ τὴν Ναυτιλίαν, ἐχορήγει διὰ τοῦ ἐν αὐτῇ Τελωνείου σπουδαίαν χρηματικὴν πρόσοδον εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς καθημέραν ἀυξανούσης πρόσοδου ταύτης, οἱ Ἑρμουπολίται, παρεκτὸς τῶν χορηγημάτων αὐτῶν εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως, οὐδέποτε ἔπαυσαν συνεισφέροντες ἀδρῶς εἰς πᾶσαν δημοσίαν ἀνάγκην ἢ περιστάσιν σπουδαίαν ἐθνικὴν ἢ τοπικὴν. Ἰδίως δὲ παρεῖξε κατὰ τὸ ἔτος 1826, σπουδαίαν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ ἔθνος, σώσασα τὸ σῶμα τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ἀπὸ βεβαίαν καταστροφῆν. Ὁ Γάλλος Συνταγματάρχης *Φαββιέρος* ἦτον παρὰ τῆς Κυβερνήσεως διωρισμένος ἀρχηγὸς τοῦ τακτικοῦ Ἑλλ. στρατοῦ. Τὸ σῶμα διέμενε τότε εἰς τὰς Ἀθήνας. Πόθεν λαβὼν τὴν εἰσήγησιν ὁ *Φαββιέρος*, αἴφνης ἀποφασίζει νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Καρύστου καὶ κινεῖ ἀκαριαίως πρὸς κατάκτησιν αὐτῆς (1). Φθάνει μὲν ἔμπροσθεν τῆς Καρύστου, ἀλλ' ὁ Ὁμὲρ Πασσᾶς, ὅστις ἦτον καὶ Καρύστιος καὶ διώκει τὴν Νῆσον *Εὐβοίαν* καὶ διέμενε εἰς τὸ φρούριον τῆς Χαλκίδος, παραλαμβάνει περίπου δύο χιλιάδας μάχιμον στρατόν, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἱππέων συγκείμενον καὶ ὁρμᾷ κατὰ τοῦ *Φαββιέρου*, τοποθετημένου μεταξὺ Καρύστου καὶ τῆς θαλάσσης, τὸν ὁποῖον στενοχωρεῖ πανταχόθεν καὶ φέρει αὐτὸν εἰς θέσιν ἀπελπιστικὴν. Ὁ *Φαββιέρος* ἰδὼν τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, ναυλόνει Καρύστιον πλοῖον καὶ τὸ πέμπει εἰς τὴν Ἑρμούπολιν, ζητῶν τροφὰς καὶ πλοῖα νὰ παραλάβῃ τὸν τακτικὸν στρατόν, ἄλλως, ἔγραφε, ἀπόλλυται. Ὁ πατριωτισμὸς τῶν Ἑρμουπολιτῶν εἰς αὐτὴν τὴν κρίσιμον στιγμὴν ἀνεδείχθη ἀπαράμιλλος. Ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας ἠτοίμασαν πεντακοσίους

(1) Σημειώσατε, ὅτι ὁ *Φαββιέρος*, Συνταγματάρχης τοῦ πρώτου Ναπολέοντος, ἦτον μὲν ἀνδρῆτος ἀλλ' ἄκριτος πολὺ καὶ ἀπερίσκεπτος.

στατήρας δίπυρον, έναύλωσαν τρία πλοῖα καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γεωργίου Ψύχα (1), ἀπέπλευσαν ἀφήχθησαν αἰσίως εἰς τὴν Κάρυστον, παρέλαβον τὸν στρατὸν καὶ ἔσωσαν αὐτὸν καὶ τὸν ἀρχηγὸν του.

Ἔτος 1827.

Τὴν 27ην Ἰουλ. 1827. Ε. Ν. ὑπεγράφη εἰς Λονδῖνον τὸ πρῶτον περὶ Ἑλλάδος πρωτόκολλον. Πρὶν τοῦτο κοινοποιήθη ἐπισήμως εἰς τὰ διαμαχόμενα μέρη, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἰδοποιήθη περὶ τούτου ἐκ Λονδίνου, καὶ ἔσπευσε νὰ προτρέψῃ πολλὰ μέρη νὰ ἐπαναλάβουν τὰ ὄπλα καὶ νὰ εὐρεθῶσιν ἐν ὄπλοις κατὰ τὴν κοινοποίησιν τοῦ Πρωτοκόλλου. Ὁ Γ. Γλαράκης, Χίος τὴν πατρίδα, ἦτον τότε Γεν. Γραμματεὺς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, τῆς Ἀντικυβερνητικῆς καλουμένης Ἐπιτροπῆς. Καθὸ Χίος προέτρεψε τοὺς ἀπανταχοῦ Χίους, ἰδίως δὲ τοὺς ἐν Σύρῳ, ὅπου ἦσαν καὶ οἱ πλεῖστοι καὶ οἱ εὐπορώτεροι τῶν ἐν Ἑλλάδι Χίων. Ἡ Ἑλλην. Κυβέρνησις ἐνίσχυσεν αὐτοὺς ὑποσχεθεῖσα πᾶσαν συνδρομήν, οἱ Χίοι διψῶντες νὰ ἴδωσι ἀπελευθερωμένην τὴν πατρίδα των, ἐνηγκαλίσθησαν τὸ ἔργον. Γενικὸς ἐνθουσιασμὸς κατέλαβε τοὺς πάντας, καὶ πάντες ὡς εἰς ἄνθρωπος συνεκινήθησαν καὶ πάντες ἠτοιμάσθησαν διὰ τὴν ἐκστρατείαν, καταθέσαντες ἕκαστος τὸ κατὰ δύναμιν καὶ συμποσωθέντος τοῦ ἀρχικοῦ ποσοῦ εἰς γρόσια ἑξακοσίας χιλιάδας περίπου (2). Ἡ Ἐρμούπολις ἔγινεν ἀνάστατος. Συνέδραμε καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ὅπως καὶ καθ' ὅσον ἠδύνατο, ἐνέκρινε τὴν παρὰ τῶν Χίων ἐκλεχθεῖσαν διαρκῆ τετραμελῆ ἐπιτροπήν, ὅπως διευθύνῃ καὶ φροντίζῃ διὰ τὰ τῆς ἐκστρατείας, πέμπουσα ἀδιακόπως εἰς τὴν Χίον τροφὰς καὶ πολεμοφόδια, ἐνέκρινεν ἡ Κυβέρνησις τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Φαββιέρου, ὡς ἀρχηγοῦ τῆς

(1) Οὗτος ἦτον γαμβρὸς μου ἐπ' ἀδελφῆ, γνωρίζων τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν καὶ ἦτον προσωπικῶς γνώριμος τοῦ Φαββιέρου, ὅστις πρὸς αὐτὸν ἀπετάθη γράφας του ἀπὸ τῆς Κάρυστου καὶ ἐκτραγοῦδων τὸ τῆς δεινῆς θέσεως του καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ ἐξαιτούμενος ἐναγωνίως τὴν φιλικὴν συνδρομήν του.

(2) Οἱ ἐν Ἑλλάδι Χίοι κατέθεσαν μέχρι τέλους πλέον τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμισυ ἑκατομμυρίου γροσίων (τότε γρόσια ἦτον τὸ τρέχον νόμισμα)

Ἐκστρατείας καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἡ ἐδρεύουσα ἐν Σύρῳ ὡς ἐρρέθη ἀνωτέρῳ ἐπιτροπή, μετέπεμψεν ἐμὲ (1) εἰς τὴν Αἴγιναν, ἔδραν τότε τῆς Κυβερνήσεως. Μετέβην εἰς τὰ Μέθενα ὅπως συνεννοηθῶ μὲ τὸν Φαββιέρου, μετέβην εἰς τὸν Πόρον, ὅπως ζητήσω τὴν ἀρρώγην τοῦ φιλελληνικοῦ Κομιτάτου, ἦν καὶ ἀπήλαυσα γενναίως, ἐνήργησα τὴν στρατολογίαν τοῦ ἀτάκτου βοηθητικοῦ στρατοῦ, συγκεντρῶσας εἰς τὸ νησίδιον Ἀγγίστρι πλέον τῶν τριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν, συνεννοήθη μετὰ τοῦ τότε περιφανοῦς πυρπολητοῦ Κανάρη, καὶ τοῦ ἀνδρείου ψαριανοῦ Δημητρίου παππα Νικολῆ, πλοιάρχου τὸν «Νέλσονα», ἰδιοκτησίας τοῦ Ἀμβροσίου Σκαραμαγκᾶ, ἐχορηγήθησαν τῷ τακτικῷ στρατῷ τριῶν μηνῶν μισθοί, ἐναυλώθησαν τὰ ἀναγκαῖα πλοῖα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀντιναυάρχου Σπετζῶν Κολανδρούτζου, καὶ τὴν 14ην Ὀκτωβρίου, ἐν μεγίστῳ ἐνθουσιασμῷ καὶ μὲ τοὺς αἰσιωτέρους οἰωνοὺς, ἀπέπλευσεν ἡ Ἐκστρατεία ἐκ Μεθάνων, καὶ ἀφίχθη μετὰ δύο ἡμερῶν πλοῦν εἰς τὴν νῆσον τῶν Ψαρῶν, τόπον ὠρισθέντα πρὸς συγκέντρωσιν· καὶ τὴν 18ην Ὀκτωβρίου, ἐπραγματοποιήθη αἰσίως ἡ ἀπόβασις τῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Χίον, κατὰ τὴν θέσιν Μέγας λιμιῶνας, μέρος ἀνατολικὸν τῆς Χίου. Ἀπεκρούσθη γενναίως ὁ ἐχθρὸς, κατεδιώχθη, καὶ ἐντὸς δύο ἡμερῶν κατέκλεισαν αὐτὸν εἰς τὸ φρούριον καὶ ἐσχηματίσθη ἡ πολιορκία. Τὴν ἐκστρατείαν καὶ τὰ κατ' αὐτὴν διεύθυνεν ἐν Χίῳ Διευθυντικὴ Δημογεροντία παρὰ τῆς Κυβερνήσεως διορισθεῖσα καὶ συγκειμένη ἐκ τῶν Κ. Κ. Ἀμβροσίου Σκαραμαγκᾶ, Στεφάνου Ζυγομαλά, Ἐμμανουὴλ Σκαραμαγκᾶ καὶ Λουκᾶ Ράλλη, οἵτινες συνώδευσαν τὴν ἐκστρατείαν. Πάντες ἐξεπλήρωσαν τὸ ἑαυτῶν καθήκον. Εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ τις τὸν πατριωτισμὸν, τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν αὐταπάρνησιν ἀπάντων. Ἀφίχθέντος ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Κυβερνήτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ Δημογεροντία ἔκρινε καθήκον της νὰ πέμψῃ ἀπεσταλμένον αὐτῆς εἰς Πόρον, ὅπου ἔδρευε τότε ἡ Κυβέρνησις, ὅπως συγχαρῇ τὸν Κυβερνήτην, τῷ ἐκθέσῃ τὰ τῆς ἐκστρατείας καὶ ζητήσῃ πολεμοφόδια ὧν πάντοτε εἶχε ἀνάγκην. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος τούτου, ἡ ἐν Χίῳ Δημογεροντία ἀπέστειλεν ἐμὲ, ἐξεπλήρωσα τὴν ἀποστολήν μου προσηκόντως. Ὅλα ἔβαιναν κατ' εὐχὴν. Καὶ μόνον τοῦτο μετὰ πεντάμηνον διάρκειαν εὐτυχῆ τῆς

(1) Ἦμην δεκαπέντε ἡμερῶν γαμβρὸς, ἐδίστασα κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ὠφείλον νὰ ὑπακούσω.

Ἐκστρατείας, μετὰ τόσας λαμπρὰς νίκας (μάλιστα ἡ περίδοξος τῆς 11 Ἰανουαρίου, 1828, καθ' ἣν γενικὴν ἔξοδον ἐκ τοῦ φρουρίου ποιήσαντες οἱ Τούρκοι, καίτοι καταλαβόντες τὴν *Τουρλωτήν*, ἀλλὰ προσβληθέντες ἐκ τῶν ὀπισθεν παρὰ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, κυρίως παρὰ τοῦ τάγματος διοικουμένου παρὰ τοῦ *Σκαρβέλη*, κατεπολεμήθησαν, κατεδιώχθησαν, καὶ κακὴν κακῶς ἐπέστρεψαν εἰς τὸ φρούριον, ἀφήσαντες τριακοσίους δώδεκα νεκροὺς εἰς διαφόρους θέσεις τῆς πόλεως, ζωγρηθέντων καὶ ἐτέρων τετρακοσίων περίπου ζώντων), καὶ μετὰ ναυμαχίας περιφανεῖς, ὧν μάρτης εἶναι ὁ ἐπιζῶν Ναύαρχος Κανάρης, τοῦ ὁποίου τὸ πυρπολικὸν παρ' ὀλίγον ἐβυθίζετο ἐκ σφαίρας ἐχθρικής, ἡ ἐκστρατεία, λέγω, αὕτη ἀπέτυχε! πῶς; ἡ ἱστορία θέλει τὸ ἀναφέρει. Ἄλλ' ἐπειδὴ κατὰ συνέπειαν τῆς ἐκστρατείας ταύτης συνέβη σοβαρά τις σκηνὴ εἰς τὴν Σύρον, ὅποτε ὁ Φαββιέρος, ἐγκαταλείψας τὴν Χίον, ἀφίχθη μετὰ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Σύρον ἐπὶ Γαλλικοῦ πλοίου, καὶ ἐξελθὼν εἰς τὴν ξηρὰν παρ' ὀλίγον ἐλιθοβολήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἐξυβρίσθη, ἀπεκαλέσθη προδότης καὶ διέτρεξε τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, σωθεὶς χάρις εἰς τὴν μεσολάβησιν τῶν φρονίμων ἀνθρώπων, διὰ νὰ μὴ προσαφθῇ μῶμος εἰς τοὺς Ἑρμουπολίτας, ὅποτε ὁ λαὸς οὗτος πάντοτε ἐδείχθη γενναῖος πρὸς πάντας, εὐγνώμων καὶ περιποιητικὸς πρὸς τοὺς ξένους, ἰδίως πρὸς τοὺς φιλέλληνας, δέον νὰ δοθῇ διασάφησις, πῶς ὁ Ἑρμουπολιτικὸς λαὸς ἐφέρθη τοιοῦτοτρόπως πρὸς τὸν Φαββιέρον.

Εἶναι πασίγνωστον, ὅτι ὁ Φαββιέρος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας, διετήρει συνεχῆ ἀνταπόκρισιν μετὰ τοῦ ἐν Σμύρῃ ὡς ἐπιπολὺ διαμένουτος ἄλλου Ναυάρχου κυρ. Δερινῦ. Πολλάκις οὗτος ἐπεμψε πολεμικὸν τοῦ πλοῖον εἰς τὴν Χίον, φέρον γράμματα πρὸς τὸν Φαββιέρον, ἐν οἷς καὶ πιτάκια ὡς λωρίδας χάρτου, ἅτινα μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ὁ Φαββιέρος κατεξέσχισε. Κρύφα τοῦ στρατοῦ ὁ Φαββιέρος διεπραγματεύθη, τῇ μεσολαβήσει Δερινῦ, τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἀπόδοσιν διαφόρων ἐπισήμων αἰχμαλώτων Ὀθωμανῶν καὶ ἰδίως τοῦ Τακίζ ἐμίνη μετὰ διαφόρων ἄλλων ἀξιωματικῶν, ὅπερ ἐγέννησε μεγάλην κατακραυγὴν ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου, μάλιστα μεταξὺ τῶν ἀτάκτων, ἧτις ἦτον ἡ σπουδαιοτέρα δύναμις τῆς ἐκστρατείας, ἀγανάκτησιν, τὴν ὁποίαν μετὰ πολλοῦ κόπου μόλις ἠδυνήθη νὰ κατευνάσῃ ἡ Δημογεροντία. Ἄλλ' ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς νίκης τοῦ Ἰανουαρίου καὶ

ἐντεῦθεν, ἤρχισαν νὰ γεννῶνται ὑποψίαι ἔτι σοβαρώτεραι περὶ τῶν σκοπῶν τοῦ Φαββιέρου, καθ' ὅσον μάλιστα παρὰ λατινοθρήσκων Χίων φίλων μας εἰδοποιήθημεν, ὅτε περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου, πλείοντος τοῦ Ναυάρχου Κανάρη μετὰ τοῦ πυρπολικοῦ του μεταξὺ Μυτιλήνης καὶ τοῦ κόλπου τοῦ Σμύρνης, ἀνεφάνη ὁ Δερινῦ ἐξερχόμενος τοῦ κόλπου μετὰ τῆς Ναυαρχίδος του καὶ προσκαλεῖ τὸν Κανάρην, ὅστις ἐπῆγγεν εἰς ἐντάμωσιν του καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ τοῦ παραχωρήσῃ δύο ναύτας νὰ ὀδηγήσουν ἐν πλοῖόν του εἰς τὰ Κόκκινα τῆς Χίου, θέσιν κειμένην εἰς τὸ βορειοδυτικώτερον μέρος τῆς νήσου, ἀντικρὺ σχεδὸν τῶν Ψαρῶν, ἐννέα ὥρας ἀπέχουσιν τοῦ πολιορκουμένου φρουρίου, ὅπερ ὁ Κανάρης ἤκουσε μετὰ πολλοῦ θαυμασμοῦ καὶ ἀπορίας. Τοὺς δύο ναύτας τῷ παρεχώρησεν, ἀλλ' εὐθὺς διευθύνθη μετὰ τοῦ πυρπολικοῦ του εἰς τὴν Χίον, ἀπέβη εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἀνέφερε τὰ γενόμενα εἰς τὴν Δημογεροντίαν, ἧτις ἔμεινεν ἐπίσης ἐκθαμβος. Σημειωτέον μάλιστα ὅτι πρὸ ὀλίγων ἐβδομάδων ὁ Ναύαρχος Μιαούλης, ἀφίχθεις μετὰ τοῦ δικρότου «ἡ Ἑλλάς» εἰς τὴν Χίον καὶ κανονοβολίσας (1) ἀρπακτικῶς οὕτως εἶπεῖν τὸ φρούριον, ἐπέτρεψε τὸν Φαββιέρον νὰ ἐμμένῃ εἰς τὴν θέσιν του, τῷ ἐπρόσφερε πολεμοφοδία καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀναγκαῖον ἦτο, καὶ ἀπῆλθε, καθότι δὲν τῷ ἐσυγχωρεῖτο νὰ μείνῃ ἐκεῖ περισσώτερον καιρὸν, μὴ τυχὸν τὸν καταλάβουν αἱ περιπολοῦσαι πρὸς τήρησιν τῆς οὐδετερότητος σύμμαχοι δυνάμεις καὶ τὸν ἀποπέμψουν ὑποχρεωτικῶς, ἀλλ' ὁ σκοπὸς τοῦ Φαββιέρου ἀπεκαλύφθη, τὸ μυστήριον ἐγένετο κατάδηλον, Αἰφνης καὶ ἀπροσδοκῆτως καὶ χωρὶς καμμίαν ἀνάγκην, δημοσιεύει μετ' ὀλίγας ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ναυάρχου Μιαούλη, ἡμερησίαν διάταξιν, διατάττουσαν νὰ ἀποσυρθῶσι τὰ τακτικὰ στρατεύματα, ποῦ; εἰς τὰ Κόκκινα, τὴν προῤῥήθεισαν θέσιν (1). Ἀμα τῆς ἡμερησίας ταύτης διατάξεως προκηρυχθείσης ὁ μὴ τακτικὸς στρα-

(1) Αἱ τρεῖς σύμμαχοι δυνάμεις δὲν ἐσυγχώρουν κινήσεις μεγάλων πολεμικῶν πλοίων ἐκ μέρους τῶν διαμαχομένων εἰς τὰ μέρη ὅπου ὑπῆρχε πόλεμος, καὶ τοῦτο κατὰ τὸ ἄρθρον τῆς 26 Ἰουλίου 1827, ὅπερ ὁ Ναύαρχος Μιαούλης κάπως παρεβίασε χάριν τῆς πολυπαθοῦς Χίου καὶ διὰ νὰ κήψῃ πᾶσαν ἀφορμὴν τῷ Φαββιέρῳ, ὅστις ἀπὸ τινος αἰωνίως ἐπροφασίζετο, ἐπιτετηθευμένως, ὅτι ἔστρεψεν πολεμοφοδίων τροφῶν κ.τ.λ. ὅποτε τίποτε ἐκ τούτων οὐδέποτε ἔλλειψε.

(2) Πόθεν ἐγνώριζεν ὁ Φαββιέρος τὴν θέσιν Κόκκινα, ἀφ' οὗ ὁ Κανάρης ἀπὸ τὸν Δερινῦ ἔμαθε τοῦτο; ὑπάρχει πειστικωτέρα ἀπόδειξις, ὅτι μεταξὺ Δερινῦ καὶ Φαββιέρου ὑπῆρχε περὶ τούτου προσυγγνώμησις;

τὸς ἐθορυβήθη, παρ' ὀλίγον ἐσήκωνεν ὄπλα κατὰ τοῦ Φαββιέρου, ἡ Δημογεροντία ἔκαμε μὲν πικρὰς παρατηρήσεις πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ πτοηθεῖσα μὴ ἀναφθῆ ἑμφύλιος πόλεμος καὶ κατασφαγῶμεν ἀπὸ τοὺς πολιορκουμένους, οἵτινες ἐγνώριζον ἐκ Σμύρνης τὸ μυστήριον τῆς προδοσίας, ἐπροσπάθησε παντοιοτρόπως νὰ καταπαύσῃ τὸν γογγυσμὸν καὶ νὰ τοὺς κρατήσῃ ὑπὸ χαλινόν, μέχρις οὗ ἀπεσύρθη ὁ τακτικὸς στρατός, ὅστις φθάσας εἰς τὰ Κόκκινια εὔρεν ἐκεῖ τὴν Γαλλικὴν φρεγάταν «la Fleur de lys», ἐτοιμὴν, ἣτις παραλαβοῦσα ὅλον τὸν τακτικὸν στρατὸν ἀφίχθη εἰς τὴν Σύρον, ὅπου μόλις ἀποβιβάσθέντος τοῦ Φαββιέρου, ἐγεννήθη ἐνστιγματικῶς οὕτως εἰπεῖν ἡ σκηνή, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω. Ἡ ἐξήγησις τοῦ αἰνίγματος εἶναι ἡ ἐξῆς. Ὁ Φαββιέρος καθὸ συνταγματάρχης καὶ φίλος τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος, ἦτον καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς Βουρβόνας καταδικασμένος εἰς ἀειφυγίαν ἐκ τῆς Γαλλίας, τῇ μεσιτείᾳ τοῦ Δερινῦ καὶ διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς ἐκστρατείας τῆς Χίου ὁ Φαββιέρος εἰσηλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Τὰ λοιπὰ ὑπεννοοῦνται. Ὁ ἐπιζῶν Ναύαρχος Κανάρης δύναται νὰ μαρτυρήσῃ περὶ ὅλων τούτων.

Ἄλλ' ἐπὶ τῷ ἀδικήματι τούτῳ τῆς Χίου, ἡ τότε καταφυγοῦσα ἐκ Χίου εἰς τὴν Ἐρμούπολιν Διευθυντικὴ Δημογεροντία τῆς Ἐκστρατείας τῆς Χίου, ἐπεφόρτισεν ἐμέ, τὸ μέλος αὐτῆς, διαμένοντα τότε εἰς τὴν Αἴγινα, Πρωτεύουσαν τότε τοῦ Κράτους, καὶ ἐνῆξα τὸν Φαββιέρον πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦλάχιστον τῆς Χίου. Τοῦτο καὶ ἐξετέλεσα, ὁ Κυβερνήτης, εἴτε προαιρούμενος (δὲν ἠύνόει τὸν Φαββιέρον), εἴτε καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἀποκρούσῃ τὴν τόσον δικαίαν ταύτην αἰτήσιν τῶν Χίων καὶ δι' αὐτὴν τὴν ὑπόληψιν τοῦ Ἔθνους, συνέστησε τριμελῆ ἐξεταστικὴν Ἐπιτροπὴν, συγκειμένην ἐκ τῶν Κ.Κ. Γεννατᾶ, Κλοτσάρη καὶ Μάσσονος, οἵτινες μετὰ πολλῆς προθυμίας ἐπελάβοντο τοῦ ἔργου. Ὁ Φαββιέρος, καταστενοχωρηθεὶς εἰς μίαν τῶν Συνεδριάσεων ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς λόγους τοῦ Λουκᾶ Ῥάλλη, ἠπειλήσεν αὐτόν, καθότι ἦτον λίαν παράφορος καὶ αὐθάδης στρατιωτικὸς, ἐξ οὗ ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ ἀπέτεινε αὐστηρὰς παρατηρήσεις καὶ ἰδοῦσα τὸ ἄτοπον, ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν Συνεδρίασιν· ἀλλὰ συγχρόνως παρέστησεν εἰς τὸν Κυβερνήτην ὅτι δὲν ἔβλεπε συμφέρον νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς ἐργασίας τῆς ἡ Ἐπιτροπείας, καθότι ἤθελον γεννηθεῖ σκάνδαλα κ. τ. λ. Ὁ δὲ Κυβερνήτης πῶς ἐσκέφθη τὸ πρᾶγμα; διέκοψε τὰς ἐρ-

γασίας τῆς ἐπιτροπῆς· καὶ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν μανθάνομεν, ὅτι ὁ Φαββιέρος ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' οὗ ὁ Κυβερνήτης τὸν εὐχαρίστησε διὰ τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὑπηρεσίας του. . .

Τὰ μετὰ τὴν Ἐλευσίν τοῦ Κυβερνήτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, σχετικῶς πρὸς τὴν Ἐρμούπολιν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1829 ὁ Κυβερνήτης ἀπεφάσισεν νὰ συγκαλέσῃ τὸ ἔθνος εἰς *Γενικήν Συνέλευσιν*, ὅπερ ἦτον ἡ κοινὴ εὐχὴ καὶ ἀπαίτησις ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων, ἡ Ἐρμούπολις ἀπέστειλε δύο πληρεξουσίου τοὺς Κ. Κ. ἀντιπροσωπεύοντας ὅλους τοὺς Ἐρμούπολίτας ἐξαιρέσει τῶν Χίων, πρὸς οὓς ἐχορηγήθη τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν δύο ἐπίσης Πληρεξουσίου, ὅπως σκοπιμώτερον προστατευθῶσι τὰ συμφέροντα τῆς νήσου Χίου, ἢς τὴν κυριότητα ἡξίου καὶ διημφισβήτει ἡ Ἑλλάς. Οἱ Χιοὶ ἐκλεξάντοὺς Κ.Κ. Νικόλαον Πρασσακάκη καὶ Λουκᾶν Ῥάλλη, οἵτινες ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐν Ἄργει Δὴν τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσιν. Μετὰ τὸ τέλος ταύτης ὁ Κυβερνήτης διώρισε τὸν Λουκᾶν Ῥάλλη Πρόεδρον τοῦ Ἀνεκκλήτου Δικαστηρίου τῆς Πελοποννήσου, ἡ ἄνω Μεσσηνίας ὅπερ ἐτοποθέτησεν ὁ ἴδιος εἰς τὸ *Νεόκαστρον*, συμβιβάσας τὰς περὶ τούτου διαφωνίας τῶν τε Συνδικαστῶν καὶ τῶν Προέδρων, περὶ οὗ ἰδίως τῷ ἐσύστησεν ὁ Κυβερνήτης. Προεδρεύσας ἐπὶ τέσσαρας περιποῦ μῆνας τὸ Δικαστήριον ἐκεῖνο, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐν Αἴγινη οἰκογενειακῶς εἰς Ἐρμούπολιν μετὰ τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν ὀριστικῆς ἐγκαταστάσεως (1), καθ' ὅσον ἔβλεπε τὰ τοῦ Κυβερνήτου ὄχι ὀμαλῶς

(1) Ὁ Κυβερνήτης κατὰ τὸ 1828 διώρισε τὸν Λουκᾶν Ῥάλλη Μέλος τοῦ ἐκεῖ ἐδρεύοντος Δικαστηρίου φέροντος τὸν τίτλον «ἀντιθαλασσοῦ Δικαστηρίου Ἐπιτροπῆς» εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ κυρ. Γεννατᾶ, ἀναχωρήσαντος ἐπ' ἀδείᾳ εἰς Κέρκυραν. Μετὰ ταῦτα τὸν διέταξε νὰ συνοδεύσῃ ὡς μέλος τὸν κύριον Ἀλέξανδρον Μουροκορδάτον εἰς τὴν ὁποίαν τὸν διώρισε *διπλωματικὴν ἀποστολήν* παρὰ τῷ κυρίῳ Δανδῶλῳ, Ναυάρχῳ τῆς Αὐστρίας, φέροντα τὴν σημαίαν του ἐπὶ τῆς Μπολίνας, προσορμισμένης εἰς τὴν Περιβάλαν τῆς Αἴγινης, καὶ κατασχόντος μέγαν ἀριθμὸν αὐστριακῶν πλοίων φορτωμένων καὶ μισοφορτωμένων ἀπὸ γεννήματα ἐξ Αἰγύπτου διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν,

βαίνοντα, μάλιστα διὰ τὰ παρατράγωδα τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κυβερνήτου καὶ τῶν περὶ αὐτούς.

Εἰς τὴν Ἐρμούπολιν κατὰ τὸ 1830 συνεστήθησαν δύο ἀσφαλιστικαὶ ἐταιρίαι, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν μίαν διεύθυνεν ὁ Λουκᾶς Ῥάλλης. Εἰς ὄρος τοῦ Καταστατικοῦ αὐτῶν περιελάμβανε ὅτι «δέκα τὰ ἑκατό, ἀπὸ τὰ ἐτήσια ὠφέλη ἐπιφυλάττονται διὰ τὴν ἀνέγερσιν καὶ σύστασιν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων». Τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν τὸ προσφιλὲς μέλημα τῶν Ἐρμουπολιτῶν, καὶ τὰ ὠφέλη ταῦτα ὑπῆρξαν τὸ πρῶτον Κεφάλαιον τοῦ κατόπιν ἀνεγερθέντος περιφανοῦς διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Γυμνασίου. Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς τῶν σχολείων ὑπῆρξαν τότε οἱ Κ. Κ. Θ. Παλαιολόγος, Λουκᾶς Ῥάλλης, Πετρόπουλος καὶ Τζικάλας, οἵτινες μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἐξειδικασμένης ἐπιμελείας ἐφρόντιζαν περὶ τῶν τότε σχολείων, γράψαντες τῷ ἐν Κερκύρᾳ τότε διαμένοντι σοφῷ διδασκάλῳ κυρ. Ν. Βάμβᾳ καὶ παρακαλοῦντες αὐτὸν ὅπως σπεύσῃ νὰ ἔλθῃ καὶ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῶν σχολείων τῆς Ἐρμουπόλεως. Μόνα σχολεῖα ἦσαν τότε εἰς τὴν πόλιν ἐν ἀλληλοδιδασκτικῶν τῶν ἀρρένων καὶ ἐν Παρθεναγωγείῳ καὶ ἐν Ἑλληνικῶν ἀλλὰ τὰ δύο ταῦτα μικρά· ἦτον δὲ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Πρώσσου διαμαρτυρουμένου κυρ. Χόλδνερ, πρότυπον ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων τῶν κορασιῶν ἀπὸ τινος συστημένον, εἰς ὅπερ ὀφείλεται ἡ πρώτη ἐκπαίδευσις καὶ πρώτη διαμόρφωσις ἑλληνίδων, αἵτινες ἐγένοντο ἔπειτα αἱ πρῶται διδασκάλισσαι τῶν Ἑλληνικῶν παρθεναγωγείων, πολλαπλασιασθεῖσαι ἔπειτα διὰ τῶν ἀτρύτων κόπων τῆς

στερουμένην τότε τροφῶν, ἕνεκεν τοῦ Ῥωσικοῦ πολέμου, καὶ τὰ ὑποῖα ἐκρατήθησαν δι' ἀνάγκας δῆθεν τῆς Ἑλλάδος (τὸ ἱστορικὸν τοῦτο εἶναι *Μαιρ σπουδαῖον*, ἀλλ' οὐ τοῦ παρόντος). Ὁ Λουκᾶς Ῥάλλης μετὰ τοῦ κυρίου Γροππάσου, Προξένου τῆς Αὐστρίας, ἐκανόνισαν αὐτὴν τὴν ἀποζημίωσιν περιορίσαντες αὐτὴν ἀπὸ δίστηλα τάλληρα 120 χιλιάδας εἰς μόνον 83 χιλιάδας, τὰς ὁποίας ὁ μακαρίτης Γ. Σταῦρος, τότε Ἰαμίας, παρέλαβεν εἰς τόσας δοπίας ἰσπανικὰς ἀπὸ τὸν Ἰεζεκιήλ, Ῥωσικὸν δίκροτον καὶ τὰς μετέφερεν εἰς τὴν αὐστριακὴν Ναυαρχίδα, καὶ οὕτω ἐτελείωσε αὐτὴ ἡ διένεξις, ἀντιχαιρετισθεῖσιν τῶν σημαιῶν. (Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἐστάθη κατ' ἐμὲ, πολλῶν συμφορῶν παραίτιον διὰ τὸν Κυβερνήτην). Ἐκ τῶν τοιούτων ὑπηρεσιῶν εἶχεν εἰς πολλὴν ὑπόληψιν ὁ Κυβερνήτης τὸν Λουκᾶν Ῥάλλον καὶ ἠγάπα αὐτόν.

Κυρίας Χίλλ καὶ τοῦ Συζύγου αὐτῆς (1), οἵτινες ἐσύστησαν τὸ κατάστημα τῶν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀνέδειξαν πολλοὺς καὶ πλουσίους καρπούς, μέχρι τῆς σήμερον εὐδοκίμως διατηρούμενοι καὶ πρὸς οὓς ὀφείλεται ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη (2).

Ἡ ῥηθεῖσα Ἐπιτροπὴ τῶν σχολείων τῆς Ἐρμουπόλεως συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς ἀνεγέρσεως ἐκ θεμελίων Γυμνασίου ἐν τῇ πόλει, δι' ὅπερ ἐζητεῖτο θέσις καὶ κατάλληλος καὶ εὐρύχωρος. Κατάλληλον θέσιν εὖρον τὴν νῦν ὅπου εἶναι ὑποδομημένον τὸ Γυμνάσιον, ἀλλ' ἡ θέσις αὕτη ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἀξιοτίμους ἀδελφοὺς Σαλάχα, Ἰθαγενεῖς κατοικοὺς τῆς ἄνω Σύρου, ἔχοντας καὶ ἄλλας πολλὰς ἰδιοκτησίας ἐν τῷ τόπῳ. Ὁ Λουκᾶς Ῥάλλης, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, στενὸς δὲ φίλος τυγχάνων τῆς οἰκογενείας τῶν Σαλάχιδων, ἐπεφορτίσθη παρὰ τοῦ σώματος νὰ διαπραγματευθῇ τὴν παραχώρησιν τοῦ γηπέδου. Οἱ ἐπάνω Συριανοὶ δὲν ἐπωλοῦσαν εὐκόλως τὰς ἰδιοκτησίας των, καὶ πολὺ περισσότερον οἱ ἐκ τῶν πλουσίων. Τῆς προτάσεως πρὸς τὸν πρεσβύτερον τῶν ἀδελφῶν γενομένης, ἀντέταξε κατὰ πρῶτον τὰς συνήθεις δυσκολίας, ἀλλὰ παρατηρήσας αὐτῷ, ὅτι πρόκειται περὶ Γυμνασίου τῆς πόλεως, δι' ὅπερ θὰ τοὺς μακαρίζῃ καὶ θὰ τοὺς εὐγνωμονῇ ἡ πόλις καὶ προσθεῖς πολλὰς ἄλλας παρακελεύσεις, εἶπε μὲν ὅτι τὸ κατ' αὐτὸν εὐχαρίστως τὸ παραχωρεῖ, ἀλλ' ἐδικαιολογήθη, ὅτι τὸ γήπεδον αὐτὸ ἀνήκει εἰς τὸν νεώτερον τῶν ἀδελφῶν του, ὅστις εὐρίσκετο εἰς τὴν Τῆνον τότε καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ συνεννοηθῶμεν μετ' αὐτοῦ. Ὁ Λουκᾶς Ῥάλλης χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν, μεταβαίνει εἰς τὴν Τῆνον, εὐρίσκει τὸν ἀδελφὸν προειδοποιηθέντα παρὰ τοῦ ἐν Σύρῳ, ὁμιλεῖ μετ' αὐτοῦ τὰ εἰκότα, τὸν προτρέπει, τὸν φιλοτιμεῖ, ἔρχονται μαζὺ εἰς τὴν Σύρον, καὶ αὐτόθι ἐνεργεῖται προθύμως ἡ παραχώρησις καὶ οὕτω τὸ γήπεδον ἐγένετο ἰδιοκτησία τοῦ Δήμου τῆς Ἐρμουπόλεως. Ἀλλὰ διὰ ποίων χρηματικῶν μέσων ἀνηγέρθη καὶ μάλιστα

(1) Οὗτοι ἐξ Ἀμερικῆς ἔλκουν τὸ γένος.

(2) Τὸ σχολεῖον τῆς Κυρίας Χίλλ ἐσύστησε καὶ τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι Ναπιαγωγεῖον κατὰ τὸν ἀμερικανικὸν τύπον. Τοιοῦτον πρῶτον συνέστησεν ὁ Δῆμος Πειραιῶς, Δημαρχοῦντος Λουκᾶ Ῥάλλη καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ αὐτοῦ καὶ διαμένει εἰσὶ ἐντὸς τοῦ Παλλείου Παρθεναγωγείου ἐν Πειραιεῖ, ὅπερ ἐπέφερε τελεσφόρους καρπούς. Ἡ εἰς τὸ Ναπιαγωγεῖον ταῦτο πρώτη διδάξασα Λίκατερῖνη Βαμβακάρη ἐδιδάχθη ἐπὶ ἑξ ἡμέρας ἀμισθὶ παρὰ τῇ ἀξιοτίμῳ κυρίᾳ Χίλλ κατ' αἴτησιν τοῦ Δημάρχου καὶ δαπάνῃ τοῦ Δήμου. Αἱ σημεριναὶ τελειοποιήσεις τῶν τοιούτων σχολείων μετὰ πολλὰ ἔτη κατόπιν ἐπῆλθαν.

πῶς ἀπεπερατώθη, τοῦτο περιποιεῖ πολλήν τιμὴν εἰς τοὺς Ἑρμούπο-
λίτας. Τὸ ἐκ τῶν ἀσφαλιστικῶν καταστημάτων προελθὼν χρηματικὸν
ποσὸν δὲν ὑπερέβαινε, ἂν καλῶς ἐνθυμοῦμαι, οὐχὶ πλέον τῶν φοινί-
κων τριάκτα χιλιάδων· ἀλλ' ἡ ἐπιτροπὴ τῶν σχολείων, ἀνοιξάσα κα-
τάλογον συνδρομῆς ὑπὲρ ἀνεγέρσεως Γυμνασίου, καὶ δοῦσα αὕτη
πρῶτη τὸ καλὸν παράδειγμα, συνέλεξεν, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, πλέον
τῶν πέντε χιλιάδων διστήλων καὶ ἤρξατο τοῦ ἔργου. Ἄλλ' ἀφ' οὗ
προήχθη ἀρκούντως ἡ οἰκοδομὴ ἀπητοῦντο ἔτι περίπου τῶν διστήλων
τριῶν χιλιάδων πρὸς ἀποπεράτωσιν, ἀλλ' ἀπέβαινε δύσκολος ἡ ἀνεύ-
ρεσις αὐτῶν πλέον, καθότι ὅλους μας τοὺς φίλους τοὺς ἐφορολογήσα-
μεν καὶ ὑπὲρ τὴν δύναμιν αὐτῶν. Ἐν μόνον μέσον ἔμενε. Τινὲς τῶν
συμπολιτῶν μας, οἱ πλείστοι ἐκ τῶν νεήλυδων, ἀλλ' ἐπικεφαλῆς
ἔχοντες τὸν ἀφιλόμουσον μὲν, ἀλλ' ἐκ τῶν πρώτων συνοίκων τῆς Ἑρ-
μουπόλεως, τὸν Νικόλαον Πρασσακάκην, λόγῳ ἀντιπολιτεύσεως τῆς
Ἐπιτροπῆς δὲν ἤθελον καὶ οὗτοι νὰ συνεισφέρωσι τὸν ὀβολὸν των,
καίτοι οἱ πλείστοι ὄντες ἐκ τῶν ὀπωσοῦν εὐπόρων· ἡ ἐπιτροπὴ πολ-
λὰς ἡμέρας ἐσκέπτετο ταλαντευομένη περὶ τοῦ πρακτέου, δὲν ἦτον
δυνατὸν νὰ προσπορισθῇ ἄλλα χρήματα ἀλλ' ὑπεκαίετο ὑπὸ τοῦ ζή-
λου νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον. Ἐχθασμὰ τι λοιπὸν ἐμεθοδεύθη
καὶ ἐπέτυχε. Συνεννοηθεῖσα μυστικῶς μεθ' ἐνὸς τῶν τεσσάρων τότε
Δημογερόντων, τοῦ ἐμβριθεστέρου, ὅτι δεόν νὰ παραιτηθῇ ἡ ὑπάρ-
χουσα ἐπιτροπὴ καὶ μετὰ παλλῆς περισκέψεως νὰ διορισθῇ νέα, καὶ
αὕτη νὰ σύγκριται ἐξ ὅλων τῶν ἀντιπολιτευομένων, οἵτινες ἐκ φιλο-
τιμίας νὰ ἀναγκασθῶσι νὰ συνεισφέρωσι καὶ αὐτοὶ καὶ οὕτω νὰ τε-
λειώσῃ τὸ ἔργον, ὁ Δημογέρον ἴδε τὴν ἀνάγκην, ἀλλὰ παρέστησε
συγχρόνως εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, ὅτι δυσκολεύεται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι οἱ
συνάδελφοί του καὶ μάλιστα ἡ Ἐκλεκτικὴ Συνέλευσις, θὰ ἀποφασί-
σουν ποτὲ νὰ δεχθοῦν τὴν παραίτησίν της· Ἐπὶ τῇ παρατηρήσει αὐ-
τῆς, ὅτι ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ τελειώσῃ ἡ οἰκοδομὴ τοῦ Γυμνασίου, καὶ
ὅλα τὰ ἄλλα δεόν νὰ θεωρηθῶσι δευτερεύοντα καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ὑπὸ
ἐμπιστοσύνην ἀπετάθημεν μόνον εἰς αὐτὸν, ὅπως δυνηθῇ καὶ προ-
παρασκευάσῃ καταλλήλως καὶ τοὺς συναδέλφους του, ἀνέλαβε τὴν
διεξαγωγὴν τῆς ὑποθέσεως. Κατὰ συνέπειαν δίδει ἡ ἐπιτροπὴ εἰς τὴν
Δημογεροντίαν τὴν παραίτησίν της καὶ συγχρόνως καταθέτει εἰς τὸ
Γραφεῖον αὐτῆς, ὅλα τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἐπιτροπῆς, λογαριασμοὺς τῆς

οἰκοδομῆς κ. τ. λ. εἰς ἀπόδειξιν τῆς πρὸς παραίτησιν σταθερᾶς ἀπο-
φάσεως· ἠγέρθησαν παράπονα, ἠγανάκτησαν πολλοί, αἰτιῶνται τὴν
Δημογεροντίαν καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἦτον ἀποφασισμέ-
νον καὶ ἀνεπανόρθωτον. Ἐπομένως ἡ Δημογεροντία συγκαλεῖ τῶν
πολιτῶν Συνέλευσιν πρὸς ἐκλογὴν νέας ἐπιτροπῆς τῶν σχολείων (1).
Συνέρχεται ἡ Συνέλευσις διορίζεται ἡ ἐκλεκτικὴ Ἐπιτροπὴ, ἐξέρχε-
ται καὶ ἀναφωνεῖ ὡς ἐκλεχθέντας τοὺς Κ.Κ. Ν. Πρασσακάκην, Παν-
τιᾶν Α. Ῥάλλην, καὶ ἄλλους δύο, τοὺς ὁπαίους τότε δὲν ἐνθυμοῦμαι
καὶ οὕτω ἀναλαμβάνουν λίαν εὐχαρίστως τὰ καθήκοντά των. Ἐντὸς
δύο ἐβδομάδων συνελέχθησαν τὰ διστήλα τρεῖς χιλιάδες· καὶ ἡ οἰκο-
δομὴ τοῦ Γυμνασίου συνετελέσθη. Ὅταν μετὰ τινὰ καιρὸν ἐγνώσθη
τὸ στρατήγημα, ὅπερ ἐστέφθη μεθ' ὅλης τῆς ἐπιτυχίας, πάντες οἱ
φρόνιμοι πολῖται εὐχαρίστησαν τὴν παλαιὰν Ἐπιτροπὴν· οὕτω ἀνη-
γέρθη τὸ περιφανὲς αὐτὸ Γυμνάσιον, τὸ ὁποῖον προῆξεν ὁ σοφὸς Βάμ-
βας, διδάξας καὶ διευθύνας αὐτὸ μέχρι τοῦ ἔτους 1836, ὅτε μετέβη
εἰς τὸν Πειραιᾶ μετὰ τοῦ Λουκᾶ Ῥάλλη καὶ Θ. Ἀμοῖρου, διωρισμέ-
νων μελῶν τῆς ὑπὲρ τοῦ ἐν Πειραιεῖ συνοικισμοῦ τῶν Χίων ἐπιτροπῆς.

Ἐν τούτοις τὰ μεταξὺ Κυβερνήτου καὶ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐδει-
νοῦντο καθημέραν. Ἡ νῆσος Ὑδρα ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντιπολι-
τεύσεως. Ἐκεῖ διαμένων ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος διεύθυνε τὰς
ἐνεργείας τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ἡ Ἑρμούπολις καὶ καθὸ πάσχουσα
ἐκ τῶν μυστικῶν πρακτόρων τοῦ Κυβερνήτου, ἀλλ' ἰδίως καθὸ μεγά-
λας μετὰ τῆς Ὑδρας, διατηροῦσα σχέσεις, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν φιλε-
λευθέρων φρονημάτων ἐμπνεομένη, ἐνεκολπώθη πληρέστατα τὰς ιδέας
τῆς ἐκεῖ σχηματισθείσης μεγάλης ἐστίας τῆς ἀντιπολιτεύσεως, καὶ
ἐσχηματίσθη καὶ εἰς τὴν Ἑρμούπολιν ἐπαναστατικὸν Γραφεῖον, τοῦ
ὁποῖου τὴν Διεύθυνσιν ἡ Δημογεροντία ἀνέθεσε εἰς τὸν Λουκᾶν Ῥάλ-
λην, ὅστις ἐκράτει τακτικὴν ἰδιαιτέραν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ ἐν

(1) Ἴδου πῶς ἐγενοντο τότε αἱ ἐκλογαί· ἡ Δημογεροντία συνεκάλεε γενικὴν συνέλευ-
σιν τῶν καλητέρων, τιμιωτέρων καὶ νουνεχεστέρων πολιτῶν. αἵτινες συνερχομενοί, ἐκ-
λεγον μετὰξὺ αὐτῶν ἐπιτροπὴν ἐξ ὀκτῶ δέκα ἢ καὶ δώδεκα ἐξ ὅλων τῶν μερῶν, οἵτι-
νες ἀποτελοῦσαν τὴν κυρίως λεγομένην Ἐκλεκτικὴν Ἐπιτροπὴν. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη,
συνερχομένη εἰς ἰδιαιτέρον δωμάτιον καὶ διασχεπτομένη καὶ ἀποφασίζουσα ἐξήρχετο τοῦ
δωματίου καὶ ἀπαγγέλλει τοὺς ἐκλεχθέντας μεγάλη τῇ φωνῇ. Καλοὶ καὶ ἀξιοί, ἀνακρά-
ζει ἡ Συνέλευσις καὶ οὕτω ἡ ἐκλογὴ ἐθεωρεῖτο περαιωμένη· ἡ Δημογεροντία κατὰ συνέ-
πειαν ἐξέδιδε τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τῶν διορισμῶν.

Ἰδρα Ἀλ. Μαυροκορδάτου, καὶ ἐντὸς ὀλίγου διὰ τῶν δραστηρίων ἐνεργειῶν τῆς Ἑρμούπολεως, ἀνεστατώθη ἄλον σχεδὸν τὸ Ἑλλ. Αἰγαῖον πέλαγος καὶ συνεταύτισε τὴν τύχην του μὲ ἐκείνην τῆς Ἰδρας. Κατ' αἰτήσιν τῶν Ἑρμούπολιτῶν ἡ Ἰδρα ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἑρμούπολιν, τὸ πλοῖον ὁ « Ἄρης », Ναυαρχίδα τοῦ Μιαούλη, τὴν ὁποῖαν προσορμίσαντες πρὸς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ἐπέβλεπεν ὅλας τὰς κινήσεις τοῦ λιμένος καὶ τὰς πρὸς τὰς νήσους ἀποπλεύσεις τῶν παρὰ τῆς Δημογεροντίας ναυλωμένων πλοίων διὰ τὴν ἐπαναστατικὴν ὑπηρεσίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο παρὰ τοῦ Κυβερνήτου ἢ κατὰ τῶν ἐν Πόρῳ ἀντιπολιτευομένων ἐκστρατεία, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατευμάτων τῆς ξηρᾶς τὸν στρατηγὸν Καλλέργην, κατὰ θάλασσαν δὲ ἐπεμφεν ὁ Κυβερνήτης εἰς Πόρον τὸν Ἰώσσαν Ναύαρχον Ρικόρδον, ὅστις ἐπλησίασεν εἰς τὸν Πόρον, καὶ ἰδόντες τὴν ξένην ἐπιδρομὴν, ὁ κυβερνῶν τότε τὸ δίκροτον « ἡ Ἑλλάς » πλοίαρχος Ἀντώνιος Κριαζῆς, ἔθεσε πῦρ εἰς αὐτὸ καὶ κατέκαυσε αὐτό, διὰ νὰ μὴ περιέλθῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κυβερνήτου. Τὸ λυπηρὸν συμβᾶν τοῦτο ἠκούσθη μετὰ πολλῆς θλίψεως εἰς τὴν Ἑρμούπολιν καὶ περίφοβοι, καθότι ἠκούσθη, ὅτι ὁ Κυβερνήτης πέμπει εἰς τὴν Σύρον τὸν Ναύαρχον Ρικόρδον, ὅπως τιμωρήσῃ παραδειγματικῶς τὴν Ἑρμούπολιν. Τῷ ὄντι μετὰ πέντε ἢ ἕξ ἡμέρας, ἰδοὺ ἐφάνη ἐρχόμενος ὁ Ρικόρδος ὁμοῦ μὲν ἐν ἔτι κλοῦβερ ῥωσικόν, ρίπτει τὴν ἄγκυραν καὶ ἀράζει πρὸς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος. Ὁ « Ἄρης » ἡ ναυαρχὴ ἀπεσύρθη ἐγκαίρως εἰς τὸ βάθος τοῦ λιμένος, ὅπισθεν τῶν ἄλλων πλοίων.

Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τὴν Ἑρμούπολιν καθότι δὲν εἶχαν πλέον ἔμπροσθεν τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν, ἀλλὰ τὰς Ἰωσσιακὰς θαλασσίας δυνάμεις.

Ἐπερίμεναν νὰ ἀρχίσῃ κανονοβολισμός, ἔτρεχαν οἱ ἄνθρωποι ἐπάνω κάτω, ἕπασαι αἱ οἰκογένειαι ἦσαν ἀνήσυχτοι καὶ περίφοβοι. Μετ' ὀλίγον ἐξέρχεται λέμβος τοῦ Ναυάρχου Ρικόρδου, φέρουσα τὸν Μήλιον ποδότην(;) τοῦ πλοίου, ὅστις κατευθύνεται πρὸς τὸ Δημογεροντεῖον καὶ ζητεῖ ἐξ ὀνόματος τοῦ Ναυάρχου νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Ναυαρχίδα οἱ Δημογέροντες. Ἦσαν τότε Δημογέροντες ὁ Ἀμβρόσιος Σκαρμαγκᾶς καὶ τρεῖς ἄλλοι. Ἐγνώριζαν οἱ Δημογέροντες ἐκ προηγουμένων πληροφοριῶν, ἃς ἐκ Ναυπλίας ἔλαβαν, ὅτι εἰς τὸν κατάλογον τῆς μυστικῆς ἀστυνομίας, ἦσαν πρῶτοι σημειωμένοι οἱ Δημογέροντες, ἀμέσως

κατόπιν οἱ Λουκᾶς Ῥάλλης, Νίκας, Ξένος καὶ καθεξῆς. Ποῖος ἐκ τῶν Δημογερόντων ἀπεφάσιζε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ναυαρχίδα; ἀλλὰ καὶ οὐδὲ ἐγνώριζε κανεὶς ἐξ αὐτῶν τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν ὅπως ὀμιλήσῃ μετὰ τοῦ Ναυάρχου ἀπ' εὐθείας ἄνευ διερμηνείας. Συνεκροτήθησαν συμβούλια ἐπὶ συμβουλίοις, σκέψεις ἐπὶ σκέψεων, τέλος μετὰ πολλὰς διασκέψεις, ἐνόμισαν τὸν Λουκᾶν Ῥάλλον ὡς καταλληλότερον καὶ καθὼ λαλοῦντα καὶ τὴν Γαλλικὴν ἀλλὰ πῶς νὰ τὸ ἀποφασίσουν νὰ μὲ τὸ προτείνουν, γνωρίζοντες πολὺ καλὰ ὅποια ἦτον ἡ θέσις καὶ αὐτῶν, καὶ τί ἐπομένως τοὺς ἐπερίμενε;

Μολαταῦτα βλέποντες, ὅτι ἄλλως δὲν γίνεται ἀπεφάσισαν νὰ μὲ προσκαλέσουν. Ἵπεννοεῖται ὅτι μὲ προέτρεψαν, μὲ παρεκάλεσαν, μὲ ἐφιλοτιμοῦσαν λέγοντές μου ὅτι δὲν θεωροῦσιν ἄλλον ἐμοῦ ἀρμοδιώτερον διὰ τοιαύτην ἀποστολὴν καὶ τέλος ὅτι ἡ πόλις ἀπαιτεῖ νὰ κάμω αὐτὴν τὴν θυσίαν ὑπὲρ ὅλης τῆς πόλεως. Ἐσκέφθην, ἐδίστασα, ἀλλ' ἰδὼν ὅτι τὸ ἀπαιτεῖ ἡ πόλις τὸ ἀπεφάσισα. Ἀδυνατῶ νὰ ἐκθέσω ὁποῖας ὑπέστην δυσκολίας ἐκ μέρους τῆς συζύγου μου καὶ τῶν συγγενῶν μου ὅπως τοὺς πείσω νὰ μὲ ἀφήσουν. Ἀφ' οὐ ἕκαμα τὴν ἀπόφασιν, ἡ ὁποία εὐηρέστησε τοὺς πάντας, ἐζήτησα ἀπὸ τὴν Δημογεροντίαν νὰ μὲ δώσουν ἕνα συνάδελφον, ὅπως μὲ συνοδεύσῃ καὶ μὲ βοηθήσῃ ὅπως οὖν. Τοῦτο ἐπροτάθη τῷ κυρίῳ Δαβίδ συμβολαιογράφῳ, πρὸ ἐμοῦ, ὅστις ἠρνήθη, ἀλλ' ὅτε ἐβεβαιώθη, ὅτι ἐγὼ ἀνεδέχθην τὴν ἐντολήν, τότε ἐδέχθη καὶ ἐκεῖνος εὐχαρίστως, καθότι ἦτον καὶ πολὺ φίλος μου. Ἦτοιμάσθη κατὰ συνέπειαν λέμβος μεγάλη μετὰ τεσσάρων καλῶν κωπηλατῶν, καὶ ἀπήλθομεν κατευθυνόμενοι πρὸς τὴν ῥωσικὴν Ναυαρχίδα. Ἀληθῶς εἶχομεν ἡμεῖς τὴν ὄψιν κατηφῆ, ἀλλὰ ὅταν ἐστρέψαμεν τοὺς ὀφθαλμούς μας πρὸς τὴν ξηράν, ἶδαμεν πλῆθος ἀνθρώπων λίαν λυπουμένους καὶ πινὰς δακρῦζοντας καὶ σπογγίζοντας τὰ δάκρυα. Τοῦτο πολὺ μᾶς συνεκίνησε καὶ ἂν θέλετε μᾶς ἐνίσχυσε. Ἀφίχθημεν ὑπὸ τὴν Ναυαρχίδα, ἀνήλθομεν καὶ μᾶς ὑπεδέχθησαν ὅχι κακῶς. Εἰς τὸν πλησιάζσαντά μας ἀξιωματικὸν ἀνηγγέλθημεν ὡς ἀπεσταλμένοι παρὰ τῆς Δημαρχίας, συνεπῶς πρὸς τὴν αἴτησιν τοῦ κυρ. Ναυάρχου. Πολὺ καλὰ μοι εἶπε, πηγαίνω νὰ εἶδοποιήσω τὸν Ναύαρχον. Μετ' ὀλίγα λεπτά ἐπανέρχεται ὁ ἀξιωματικὸς καὶ μᾶς λέγει μὲ ὕφος λίαν γλυκύ: ὁ κύρ. Ναύαρχος, ὀλίγον ἀδιαθετῶν, Σᾶς παρακαλεῖ νὰ καταβῆτε εἰς τὴν κάμεραν καὶ ἀμέσως ἔρχει

ται. Τοῦτο ἀκούσας ἔλαβα ἀναψυχὴν καὶ λέγω πρὸς τὸν συνάδελφόν μου καλῶς οἰωνός. Ἐχει ὁ Θεός! Κατελθόντες μᾶς προσεκάλεσαν νὰ καθήσωμεν ἐπὶ τῶν καλητέρων θέσεων καὶ μετὰ ἓν ἢ δύο μόλις λεπτά, προβαίνει ὁ Ναύαρχος ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ ἰδιαιτέρου του δωματίου, τρίβων μὲ τι μύρον τὸ μέτωπόν του καὶ λέγει ἡμῖν γαλλιστί, «μὲ συγχωρεῖτε, πάσχω ἀπὸ δυνατὴν ἡμικρανίαν καὶ ἀμέσως εἶμαι μαζῆ σας· ἔτι μᾶλλον ἐνεθαρρύνθημεν. Μετ' ὀλίγον ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς, μᾶς προτείνει τὴν χεῖρα καὶ καθὼ προσηκωθέντας μᾶς λέγει χαριέντως καὶ λίαν προσηνῶς, καθήσατε, παρακαλῶ, καὶ μᾶς ἐρωτᾷ, ἀνίσως εἴμεθα ἐκ τῶν Δημογερόντων τῆς πόλεως, τῇ ἀπαντήσαμεν «οἱ Δημογέροντες εὐχαρίστως ὑπήκουον καὶ ἐξετέλουν τὴν παραγγελίαν σας, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν γνωρίζει τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, ἐπεφόρτισαν ἡμᾶς νὰ τοὺς ἀντιπροσωπεύσωμεν». Καὶ λοιπὸν, μᾶς λέγει, τί ἐπάθετε, ἄνθρωποι ἐμπορικῆς πόλεως καὶ ἐφθάσατε εἰς τοιαῦτα ἀπελπιστικὰ ἔργα, ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεώς σας; Λαβῶν τὸν λόγον τοῦ ἀπαντῶ: Σεβαστὲ Ναύαρχε, ὅστις φέρεσαι τόσον εὐγενῶς καὶ ἐπεικῶς πρὸς ἡμᾶς, θὰ μᾶς συγχωρήσῃς νὰ Σοῦ ἐκφράσωμεν ἐλευθέρως καὶ εἰλικρινῶς τὰ διατρέξαντα;—Μάλιστα, λέγει, αὐτὸ θέλω, αὐτὸ ἐπιθυμῶ καὶ ἐγώ, διψῶν νὰ μάθω ὅλην τὴν ἀλήθειαν.—Ναύαρχε, τότε τὴν λέγω, ἀληθῶς εἶναι πόλις ὅλως ἐμπορικὴ ἢ Ἐρμούπολις. Εἶναι πόλις ὅλως νέα, κτισθεῖσα διὰ στεναγμῶν καὶ κόπων ἀπὸ ἀνθρώπους καταδιωγμένους καὶ φυγάδας ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Τουρκίας καὶ ζῶμεν καὶ ὑπάρχομεν διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ μόνο τοῦ ἐμπορίου, πολλῶν στερηθέντες καὶ στερούμενοι, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ἀνεξαρτησίαν μας. Εἰκάζει ἡ Ἐξοχότης Σου ὅτι μία ἐμπορικὴ πόλις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὕρισκῃ τὸ συμφέρον της παρὰ εἰς τὴν ἡσυχίαν, καὶ ὅτι πάντως καὶ τὴν τάξιν δὲν δύναται παρὰ νὰ ἐπιθυμῇ διαρκῶς.—Βεβαίως, λέγει, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἀπορῶ καὶ ἐγώ.—Λοιπὸν, Σεβαστὲ Ναύαρχε, διὰ νὰ φθάσῃ μία ἐμπορικὴ πόλις εἰς τοιαῦτον ἀπελπιστικὸν σημείον, ἢ μᾶλλον εἰς τοιαύτην ἀπόγνωσιν ἢ πρέπει νὰ ὑποθέσῃ τις τοὺς κατοίκους παράφρονas, ἢ ὅτι οἱ κάτοικοι αὐτοὶ ἐφθασαν εἰς τοιαύτην δυσχερῆ θέσιν, ὥστε ἐκλείσαν τοὺς ὀφθαλμούς των καὶ εἶπαν, ἅς ἐνωθῶμεν μὲ τὸ ὑγιὲς μέρος τοῦ ἔθνους καὶ ὅ,τι γίνῃ ἅς γίνῃ. Τοῦτο τὸ δεύτερον, Ναύαρχε, συνέβη. Ἡ Κυβέρνησις τοῦ Κα

ποδίστρια κατήντησε Δεσποτικὴ, ἀπόλυτος, τυραννικὴ, κρυφοὶ κατάσκοποι μᾶς περιετρογύριζαν καὶ μᾶς ἐπέβλεπαν, καθημέραν μᾶς ἠπέιλουν, ὡς δῆθεν ἔχοντας φρονήματα φιλελεύθερα καὶ συμπαθείας πρὸς τὴν ἀντιπολίτευσιν· ἢ μυστικὴ ἀστυνομία, ἣτις εἶχε τὴν ἔδραν της εἰς τὴν Πρωτεύουσαν τὸ Ναύπλιον, ἐκήρυττε πρὸς ἐκφόβησιν ὅτι μᾶς ἔχει εἰς τὸν κατάλογόν της ἐκ τῶν πρώτων, καὶ ὅτι προσεχῶς στέλλει διὰ νὰ μᾶς συλλάβῃ, νὰ μᾶς ἀφαρπάσῃ δηλαδὴ ἀπὸ τὰ ἔργα μας καὶ ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῶν οἰκογενειῶν μας. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἰδοῦσα ἡ πόλις, δὲν εὔρεν ἄλλο μέσον σωτηρίας, ἢ νὰ συνταυτίσῃ τὴν τύχην της μὲ τὸ ἐκλεκτὸν μέρος τοῦ ἔθνους, τεθείσα εἰς ταυταύτην ἐπώδυνον θέσιν καὶ λαβοῦσα τὰ πάντα πρὸ ὀφθαλμῶν. Εἰκάζεις, Σεβαστὲ Ναύαρχε, ὅτι μόλις ἐξελθόντος τοῦ ἔθνους ἀπὸ μίαν καταστρεπτικὴν μὲν, ἀλλ' οὕτως ἢ ἄλλως ἐπιτυχοῦσαν ἐπανάστασιν, ἔμπλεων ἄλλως τε φιλελευθέρων αἰσθημάτων ἀδύνατον ἦτον νὰ ἀνεχθῇ ἐγγῶριον ζυγόν. Ὁ Κυβερνήτης παρεγνώρισε τὴν θέσιν του, οὐδένα ἤθελε νὰ ἀκούσῃ, τὰ πάντα ἠξίου νὰ φαίνωνται ὅπως αὐτὸς ἤθελε». Τότε ὀλίγον σκεφθεὶς ὁ Ναύαρχος ἐκφέρει αὐτοὺς τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους διετήρησα, οὐδὲ θέλω παύσει διατηρῶν διὰ παντός εἰς τὴν μνήμην μου ὡς λίαν ἀξιομνημονεύτους, καὶ τοὺς ὁποίους ἀναφέρω γαλλιστί αὐτολεξεί ὡς τοὺς εἶπε «vraiment cet homme là est trop imbu d'opinions despotiques» ἢτοι ἀληθῶς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶνε ποτισμένος ἀπὸ δεσποτικὰς ιδέας. Σημειώσατε ὅτι ὁ Ναύαρχος Ῥικόρδος δὲν ἦτον Ῥωσικῆς καταγωγῆς, ἀλλ' ἦτον, ὡς ἐμάθαμεν ἐκ τῆς Λιβονίας. Ἀφ' οὗ ὁ Ναύαρχος ἐπρόφερε τοὺς λόγους τούτους τοῦ εἶπα μετὰ θάρρους, «ἤδη ὅτε ἤκουσας γυμνὴν τὴν ἀλήθειαν, ἀνίσως τὸ ἐγκρίνης καταδίκασέ μας καὶ τιμώρησε, ἂν θέλῃς μίαν τοιαύτην ἐμπορικὴν πόλιν, διότι ἀπέκρουσε τὸν δεσποτισμὸν. Ἀπαγε! εἶπε μετὰ συγκινήσεως· Ἐγὼ δὲν ἤλθα ἐδῶ νὰ βλάψω τὴν πόλιν, ἀπεναντίας ἐπιθυμῶ νὰ ἀφήσω καλὰς ἀναμνήσεις. Παύσατε, λέγει, τὰς ἀντιδράσεις καὶ ἐγὼ ἀναδέχομαι νὰ διαλλάξω τὴν πόλιν μὲ τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἡσυχεῖτε, διαβεβαιώσατε τοὺς πολίτας ὅτι ἐπιθυμῶ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὸ καλὸν τῆς πόλεως· ἔπειτα προσθέτει, Σᾶς ἠτοιμάσθη λέμβος καὶ ὅταν ἐπιθυμῆτε δύνασθε νὰ ἐξέλθετε. Εὐχαριστήσαντες αὐτόν, ἀλλὰ καὶ λαβόντες πλεῖστον θάρρος, τὸν λέγομεν, ἀξιότιμε καὶ ἀγαθὲ Ναύαρχε, ἡ πόλις ἐθορυβήθη, πάντες εἶναι εἰς ταραχὴν καὶ ἀνησυ-

χίαν, αἱ γυναῖκες πρό πάντων εἶναι κατεπτοημένοι· δὲν συμπληροῖς τὸ καλοκάγαθον ἔργον σου; Ἴτι ἐπιθυμεῖτε; λέγει· ἀμέσως τὸν ἀπαντῶ· αὔριον δὲν ἐβγάξεις τὴν μουσικὴν σου εἰς τὰ Βαπόρζα(1), νὰ χαρῆ καὶ νὰ εὐχαριστηθῆ ὁ κόσμος; Μάλιστα. Εὐχαρίστως, μᾶς λέγει. Κατὰ ποῖαν ὥραν, ἐρωτᾷ; προσδιωρίσαμεν τὴν 4ην - 5ην Μ. Μ. Πολὺ καλὰ, λέγει καὶ εὐχαριστήσαντές τον καὶ χαιρετίσαντές τον κατ' ἐπανάληψιν καὶ περιχαρῶς ἐκατέρωθεν, εἰσήλθομεν εἰς τὴν λέμβον καὶ ἀπεμακρύνθημεν τῆς Ναυαρχίδος. Ὁλη ἡ πόλις συνεκεντρώθη εἰς τὴν παραλίαν, παρεμβαίνουσα νὰ πληροφορηθῆ περὶ τῆς τύχης μας, ἂν ἐκρατήθημεν εἰς τὸ δίκροτον, ἢ ἐξερχόμεθα. Πάντες ἀτένιζον πρὸς τὴν λέμβον καὶ ἀφ' οὐ πλησιάζοντες μᾶς διέκριναν ἠκούσθη φωνὴ ἐξωθεν· Νὰ τους, ἔρχονται, ἐκεῖνοι εἶναι· ἀλλὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐπιφώνησιν, ἐκεῖνοι εἶναι, τὴν ἐκραύγασαν τόσον δυνατὰ, ὡς νὰ ἐσκόπουν νὰ τὸ δηλώσουν εἰς τὴν πόλιν, ὥστε ἠκούσθη μέχρις ἡμῶν πλησιάζοντων.

Ὅταν ἀπεβιβάσθημεν εἰς τὴν ξηρὰν τὸ θέαμα ἦτον συγκινητικώτατον, μᾶς ἐνηγκαλίζοντο. μᾶς κατεφίλουν, μᾶς ἠρώτουν Ἔ, πῶς, τί; ἀλλ' ἠρκέσθημεν εἰπόντες αὐτοῖς νὰ ἠσυχάζουν καὶ ὅλα κατ' εὐχὴν· ἀλλ' ὅτι ἀπερχόμεθα εἰς τὴν Δημογεροντίαν καὶ ἐκεῖθεν μανθάνουν τὰ καθέκαστα. Χιλιάδες λαοῦ μᾶς συνώδευαν μέχρι τοῦ Δημογεροντείου. Ἰὺκεῖ ἀφιχθέντες ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν, μᾶς ὑπεδέχθησαν οἱ Δημογέροντες, παρακαλέσαντες τὸν λαόν νὰ τοὺς ἀφήσουν ἐπ' ὀλίγον ἠσύχους, ὅπως πληροφορηθῶσι τὰ καθέκαστα καὶ ἀμέσως κατόπιν θέλουν πληροφορήσει τὸν λαόν. Οὕτω καὶ ἐγένετο. Ἡ εἰδησις διεδόθη ἐν ἀκαρεὶ κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν, καὶ ἡ λύπη ἐτρέπη εἰς χαρὰν. Ἐὰ πάντα ἠτοιμάσθησαν διὰ τὴν ἐπαύριον. Προετρέπησαν αἱ οἰκογένειαι νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὴν Μουσικὴν, ἡ ἡμέρα ἦτον λαμπρά· ἡ Μουσικὴ ἐξῆλθεν εἰς τὴν προσδιορισθεῖσαν ὥραν· ἠτοιμάσθησαν παρὰ τῆς Δημογεροντίας τράπεζαι, στολισμέναι γλυκυσμάτων καὶ ποτῶν διὰ τὴν Μουσικὴν. Ὁ Ναύαρχος ἐξῆλθε, ἔκαμε τὴν γνωριμίαν τῶν Δημογερόντων, τοὺς συνεχάρη καὶ οὗτοι τὸν εὐχαρίστησαν. Διερχόμεθα ὁμοῦ τὴν πλατεῖαν, ἐχαίρετο βλέπων εὐθυμον τὸν κόσμον καὶ ἐφαίνετο λίαν εὐχαριστημένος καὶ πολὺ εὐφραϊνόμενος. Ἴπτον καλῆς καρ-

(1) Πλατεία μικρὰ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς Ἐρμουπόλεως. Σημ. Γ. Α.

δίας ἄνθρωπος τῷ ὄντι· ἡ Μουσικὴ ἐπαιάνισε μέχρι τῆς νυκτός, καὶ τότε μόνον ἀπεσύρθη, ὅτε ἡ Δημογεροντία ἐρωτηθεῖσα παρὰ τοῦ Ναυάρχου, τὸν εὐχαρίστησε διὰ τὴν ὁποῖαν ἔκαμεν εἰς τὴν πόλιν τιμὴν· ἀναχωρῶν δὲ ὁ Ναύαρχος καὶ ἀποχαιρετῶν πάντας διεβεβαίωσεν τὴν Δημογεροντίαν προσηνέστατα, ὅτι ἀπερχόμενος εἰς Ναύπλιον τὰ πάντα θέλει καθησυχάσει καὶ τὴν πόλιν θέλει διαλλάξει μετὰ τῆς Κυβερνήσεως. Τὴν ἐπιούσαν πρωίαν ἀνεχώρησεν εὐλογοῦμενος καὶ κατευοδούμενος παρὰ πάντων. Ὁ Ναύαρχος ἐτήρησε θρησκευτικῶς τὴν ὑπόσχεσίν του. Οὕτως ἔληξεν αὐτὴ ἡ σκηνὴ καὶ ἠσύχασεν ἡ Ἐρμουπόλις.

Ἐν ἔτος 1831, κατὰ Σεπτέμβριον συνέβη εἰς Ναύπλιον ὁ ἀπαίσιος φόνος τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Ἰω. Καποδίστρια (1), συμβάν λυπηρόν, τὸ ὁποῖον μεγάλως ἐξέπληξεν ὅλους, ἰδίως δὲ τοὺς Ἐρμουπολίτας, οἵτινες μόλις καθησυχάσαντες ἠσχολοῦντο ὅλως εἰς τὰ ἔργα των.

Διωρίσθη τοποτηρητῆς ὁ κόμης Λύγουστινος, ἀδελφὸς τοῦ Κυβερνήτου, ὅστις διέταξε τὸν Κωνσταντῖνον Κανάρην καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Σύρον καὶ ἠγκυροβόλησε τὸ πλοῖόν του πρὸς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, διὰ νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν πόλιν, ἥς τὰ ἐνδόμυχα αἰσθήματα καλῶς ἐγνώριζαν, καὶ δῆθεν διὰ νὰ φυλάττῃ τὴν τάξιν. Τότε ἐκρατήθη καὶ ὁ διδάσκαλος Καίρης, ἕνεκεν τῶν ἀλλοίων θρησκευτικῶν δοξασιῶν αὐτοῦ, ὃν ἐτήρει ὑπὸ κράτησιν εἰς τὸ πλοῖόν του ὁ Κανάρης κατὰ διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως, καὶ τὸν ὁποῖον τῆ συγκαταθέσει τοῦ φίλου μου Κανάρη, ἔδα καγὼ καὶ ἔκαμα μετ' αὐτοῦ πολλὰς ὁμιλίας, σχε-

(1) Τὸ τέλος τοῦτο οὐδένα μῦθον ἐπιβρίπτει κατὰ τοῦ ἔθνους· ἦτον ὅλως ἐκδικησις προσωπικὴ τῆς οἰκογενείας τῶν Μαυρομιχαλίδων, ἴδαν τὸν ἀρχηγόν τῆς περιφανοῦς οἰκογενείας αὐτῶν, τὸν γηραιόν Πέτρον Μαυρομιχάλην, φυλακισθέντα παρὰ τοῦ Κυβερνήτου καὶ στερούμενον σχεδὸν τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων. Ἐβρέθη τότε ὅτι ὑστερεῖτο ὑποδημάτων καὶ δὲν εἶχε τὰ ἀναγκαῖα χρήματα νὰ προμηθευθῆ ἐν ζεῦγος. Μέγα σφάλμα τοῦ Κυβερνήτου! Ἡ οἰκογένεια αὕτη μετρά πλέον δεκάδος μελῶν αὐτῆς πεινῶντα κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν.

τικῶς μὲ τὰς δοξασίας του, καθότι ἐγνώρισα αὐτὸν καλὰ εἰς τὴν Αἴγιαν καὶ εἶχα τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι φίλος του (1).

Ὁ Κανάρης μείνας εἰς τὸν λιμένα τῆς Σύρου, μέχρι ὅτου τὰ ἐν Μεγάρους συγκεντρωθέντα Ἑλληνικὰ στρατεύματα, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κωλέττη, εἰς τὸ Ναύπλιον ἀπέπλευσε.

1832

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰς τὴν Σύρον πολλὰ καὶ ποικίλα συμβάντα συνέβησαν ἄξια ἐξιστορήσεως.

Δημογέροντες τότε ἐγένοντο τῆς Ἐρμούπολεως
Οἱ Νικολ. Γαρπουχτσῆς
Λουκᾶς Ῥάλλης
Θεόδωρος Ἀμοῖρος καὶ
Γεώργ. Κ. Πετρίτζης.

(1) Ἐνταῦθα ἀναγκάζομαι νὰ κάμω μίαν παρέκβασιν, ἢ ὁποῖα ἔχει ὑπὸ Ἑλληνικὴν ἔποψιν μεγάλην ἱστορικὴν σημασίαν.

Δύο περιστατικὰ καταδεικνύουσι τὴν ἀλληλουχίαν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν χαρακτήρων τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων.

Τὸ πρῶτον εἶναι ὁ ἀφελὴς καὶ ἀρχαϊκὸς χαρακτήρ τοῦ μεγάλου τιρόντι ἀνδρὸς τῆς ἐπαναστάσεώς μας, τοῦ αἰοιδίμου Λαζάρου Κουντουριώτη. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας, καθότι ἔχει μόνον ἐθυσίασε τὴν μεγάλην αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου περιουσίαν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ μέγα μέρος ἡ αἰσία ἔκβασις αὐτῆς εἰς αὐτὸν τὸν ἄνδρα ὀφείλεται καὶ τὸ ναυτικὸν τῆς Ἑλλάδος. Ἀνίσως ἔλειπεν τὸ ναυτικὸν ἀμφίβολον εἶναι ἀνίσως ἐφθάναμεν εἰς τοιοῦτον ἀποτέλεσμα. Ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης ἀνίσως ἐγκαταλίμπανε τὴν Ἰῶρα, ὅπως διασωθῆ καὶ ὅπως ἄλλοι τινὲς ἔπραξαν, ὅλη ἡ Ἰῶρα ἤθελε διασκορπισθῆ μετὰ τῶν πλοίων αὐτῆς, ἀλλ' αὐτὸς σταθερῶς καὶ ἐπιμόνως ἐμμένει, ἔμειναν καὶ πάντες οἱ ἄλλοι Ἰωρεῖς καὶ τὰ πλοῖα αὐτῶν, καὶ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλων θαλασσιῶν νήσων ναυτικοὶ ἄνδρες καὶ ἡ ἐπανάστασις ἐσώθη. Οὗτος λοιπὸν ὁ ἀνὴρ, πρὸς ὃν ὁμολογουμένως πᾶσα τιμὴ καὶ ἀξία ὀφείλετο καὶ πᾶσα ὑπερτάτη πολιτικὴ θέσις τοῦ ἀνῆκε, οὐδὲ ἐξῆλθε τῆς Ἰῶρας, οὐδὲ θέσιν δημοσίαν ἐδέχθη ποτέ. Φθάνει ὁ Βασιλεὺς Ὅθων, ἐσεῖσθη ἡ Ἑλλάς, πάντες ἔσπευσαν νὰ τὸν ἴδωσι, μόνος ὁ ἀρχαϊκὸς Λάζαρος οὐδὲ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐξῆλθε τῆς Ἰῶρας. Ὁ Βασιλεὺς Ὅθων ἐπήγεν εἰς ἐντάμιον του εἰς τὴν ἐν Ἰῶρα οἰκίαν του. Τοῦτ' αὐτὸ ἔπραξε κατόπιν καὶ ἡ Βασίλισσα Ἀμαλία. Ὅποῖος χαρακτήρ ἀνδρὸς! Δὲν εἶναι τοῦτο ἄξιον θαυμασμοῦ καὶ ὅλως ἀρχαϊκόν!

Δεύτερον περιστατικόν. Ὁ Θεόφιλος Καίρης, διὰ μίαν ἰδέαν (ἡμαρτημένην, ἔστω), ἀλλὰ πάντοτε διὰ μίαν ἀφηρημένην ἰδέαν, ὑπέστη τὸν θάνατον, ἀποθανὼν ἐν φυλακῇ, χάριν τῆς ἰδέας αὐτῆς. Δὲν ἀναπαλεῖ τοῦτο εἰς τὴν μνήμην μας τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους;

Ἐπὶ τῆς Δημογεροντίας ταύτης συνέβη λυπηρὰ τις σκηνὴ μετὰ τῶν Ἰωραίων ἐξ ἐνὸς καὶ Ἐρμιανοσπετζίωτων ἐκ τοῦ ἄλλου, ἐξ ἧς ἐπὶ δύο ἡμέρας ἡ Ἐρμούπολις ὁμοιάζε πόλιν ἐν ὥρᾳ πολιορκίας. Τὸ Διοικητήριον μετεβλήθη εἰς στραταρχεῖον ἦτον νύξ καὶ ἀντηλάσσοντο πυροβολισμοὶ καὶ κινήσεις τῶν ἐνόπλων δεξιὰ καὶ ἀριστερά· ἡ Δημογεροντία ἔμενεν εἰς τὸ Διοικητήριον. Ἐσσαρες ἄνδρες ἔπεσαν δυστυχῶς ἀλλὰ παραλείπω τὰς λεπτομερείας, καθότι ἦτον πρᾶγμα ὅλως ἰδιωτικόν.

Ἐκ μέρους τῆς ἐν Ναυπλίῳ νέας Κυβερνήσεως, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Λύγουστίνου ἐστάλη εἰς τὴν Σύρον Διοικητὴς ὁ Γεώργιος Σαχίνης, ἀλλὰ πρὸς δυστυχίαν τῆς Ἐρμούπολεως κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ κόντε Λύγουστίνου, ἐστάλη παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐκείνης Διοικητὴς εἰς τὴν Σύρον ὁ (1), ὅστις εὐρέθη διοικῶν, ὅταν ἀφίχθη αὐτόθι ὁ Σαχίνης. Ὁ ῥηθεὶς Διοικητὴς κακῶς βέβαια, ἐμπνευσθεὶς (ἴσως ἦτον ὁμοίως καὶ προμελετημένον σχέδιον τῆς παλαιᾶς Κυβερνήσεως ἣτις πάντοτε ὑπώπτευσεν τὴν Ἐρμούπολιν) μετέφερεν ἐκ Νάξου εἰς τὴν Ἐρμούπολιν σῶμα ἐκ τριακοσίων περίπου (σῶμα) στρατιωτῶν φαλαγγιτῶν, ὅπερ ἡ Κυβέρνησις τοῦ Καποδιστρίου εἶχε προσδιορίσει νὰ διαμῆνη ἐκεῖ, εἰς Νάξον δηλαδή, συγκείμενον ἐξ ἀνδρῶν μαχίμων καὶ ἐμπειροπολέμων καὶ ὅλων ἀρχαίων στρατιωτῶν τῆς Ἐπαναστάσεως, πρὸς τοὺς ὁποίους καθυστεροῦντο οἱ μισθοὶ των καὶ τοὺς ὁποίους ὁ ῥηθεὶς Διοικητὴς μετέφερεν ἐκεῖθεν, ὑποσχεθεὶς αὐτοῖς τὴν ἐν Σύρῳ πληρωμὴν τῶν καθυστερούντων μισθῶν των, καὶ ἐπὶ σκοπῷ νὰ τοὺς ἔχη πρὸς ἀσφάλειάν του, καθότι ἐγνώριζεν ὅτι οἱ Ἐρμουπολίται εἶχαν τὰς συμπαιθείας των ὑπὲρ τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ ὑπώπτευσεν ὅτι δὲν ἤθελε ἀπεράσει καλὰ εἰς τὴν Ἐρμούπολιν, ἀφ' οὗ μάλιστα ἀφίχθη ἐκεῖ ὁ νέος Διοικητὴς Σαχίνης. Οὗτος ὁ παλαιὸς Διοικητὴς κατεῖχε τὸ Διοικητήριον, ὅπερ ἔκειτο ἀντικρὺ τοῦ παλαιοῦ Τελωνείου, ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀγορᾶς δὲ ὁ Σαχίνης ἔμενεν εἰς μίαν ἰδριαικὴν ἰδιωτικὴν οἰκίαν τοῦ φίλου του κυρῖ Ἰω. Ἀποστόλου, κειμένην εἰς τὴν πρὸς τὰ Βαπόρια ἄγουσαν ὁδόν, ὀλίγον περαιτέρω τῆς οἰκίας τοῦ μακαρίτου Σουγδουρῆ, ἀντικρὺ τοῦ περιβόλου τῆς οἰκίας τοῦ μακαρίτου Θ. Ξένου ἀνατολικῶς ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Εἰς ταύτην

(1) Δὲν ἐνθυμοῦμαι τὴν ὥραν ταύτην τὸ ὄνομά του, ἀλλ' ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τὸ ἐξάγετε.

τὴν οἰκίαν συνήρχοντο οἱ πολῖται καὶ συνεννοοῦντο μετὰ τοῦ Σαχίνη. Ἐκεῖ ἐπήγαινε καὶ ἡ Δημογεροντία, ἣτις ὁμῶς κατὰ καθῆκον διετήρει σχέσεις φιλικὰς μετὰ τοῦ Λύγουστινίου Διοικητοῦ διὰ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως, καὶ ἔτι μᾶλλον καθότι ἔβλεπεν αὐτὸν περιφρουρούμενον καὶ ὑπερασπιζόμενον λίαν ἐνθέρμως ἀπὸ τοὺς φαλαγγίτας αὐτοῦς, οὓς μάλιστα ἐθώπευε, ὑποσχόμενος αὐτοῖς τὴν πληρωμὴν τῶν μισθῶν, διὰ νὰ μένωσι πιστοὶ εἰς αὐτόν.

Ὁ Σαχίνης ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Δημογεροντίας, φέρει ἀπὸ τὴν Ὑδραν διὰ πολιτάρχην δῆθεν τῆς πόλεως, τὸν (δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸ ὄνομα) (2) νέον ὕδραϊον καλῶς γνωστὸν μου, ἄνδρα ἄλλως τε τίμιον, κατὰ πάντα ἀξιόλογον καὶ ἀνδρεῖον. Εἰς τοῦτον ἀνέθεσεν ὁ Σαχίνης τοῦ πολιτάρχου τὰ καθήκοντα ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Δημογεροντίας καὶ ἐναντίον μάλιστα τῆς γνώμης αὐτῆς· καθότι ὑποπτεύετο μὴ συμβῆ καμμία σύγκρουσις μὲ τὸς στρατιώτας· ἀλλὰ τοῦτο δυστυχῶς καὶ συνέβη. Πλήρης γενναιότητος ὁ νέος πολιτάρχης, ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του καὶ μόνις ἤρξατο τὴν ὑπηρεσίαν του, ἐκ τινος ὄχι τόσον σπουδαίας ἀφορμῆς, εἰς τῶν φαλαγγιτῶν πυροβολεῖ καὶ ρίπτει αὐτὸν νεκρὸν κατὰ γῆς· ἡ εἰδήσις διεδόθη ἀστραπηδὸν εἰς τὸ κοινόν, ἡ πόλις ἐταράχθη, οἱ πολῖται, οἵτινες, ὡς ἀνωτέρω εἶπα, εἶχαν τὰς συμπαθείας τῶν ὑπὲρ τῆς νέας Κυβερνήσεως καὶ ἐπίσης ὑπὲρ τοῦ πολιτάρχου, τὸν ὁποῖον καὶ ἠγάπουν, καθότι ἦτον νέος τῶ ὄντι μὲ πολλὰ πλεονεκτήματα, ὅλοι ἔπνεαν ἐκδίκησιν, ἰδίως οἱ ὕδραῖοι καὶ ἐκ τῶν μαχίμων μάλιστα, οἵτινες εἶχαν φίλους τοὺς πλείστους τῶν Ἰερμουπολιτῶν. Ὁ παλαιὸς Διοικητῆς ἦτον περίτρομος, κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ὑποπτεύων, ὅτι ἤθελε τὸν σφάξουν οἱ πολῖται, καὶ βεβαίως δὲν εἶχεν ἄδικον. Λαμβάνει λοιπὸν τὰ μέτρα του, καλεῖ εἰς Συμβούλιον τοὺς φαλαγγίτας, συνεννοεῖται μετ' αὐτῶν καὶ ἐν ἀκαρεὶ καταλαμβάνονται στρατιωτικῶς ὅλαί αἱ ἐπίκαιροι θέσεις, τῆς ἀγορᾶς πρὸ πάντων ἀπὸ τοῦ νέου Τελωνείου μέχρι τῶν πρὸς τὸ Νοσοκομείων στήλων, θέτουν παντοῦ σκοποὺς καὶ φυλάττουν μὲ τὸ ὄπλον ἔτοιμον εἰς τὰς χεῖρας. Τούτων γενομένων, ὅπου στρατιῶται ἐφύλαττον, οὐδεὶς τῶν πολιτῶν ἐτόλμα νὰ παρουσιασθῆ ἢ συγκοινωνία τῆς πόλεως μετὰ τῆς θαλάσσης διεκόπη καὶ οὐδεὶς πολίτης ἐνεφανίζετο αὐτόθι. Πάντες ἦσαν περίφοβοι. Προσκαλεῖται ἡ Δημογεροντία εἰς τὸ Διοικητήριον παρὰ τοῦ Λύγου-

(2) Ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς Δημογεροντίας ἐξάγεται τὸ ὄνομά του.

στινίου Διοικητοῦ, γίνεται συμβούλιον εἰς τοῦ Σαχίνη περὶ τοῦ τί ποιητέον· ἡ Δημογεροντία ἀποφασίζει νὰ ὑπάγῃ διὰ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως, διαπερῶσα ἐν μέσῳ τῶν ἐξηγριωμένων φαλαγγιτῶν. Ἐξερχόμεθα, περίτρομοι ὑπεννοεῖται, καὶ οἱ τέσσαρες ὁμοῦ· ἀλλὰ μόνις πλησιάζομεν εἰς τὸ πλάγιον τοῦ περιβολοταίχου τῆς οἰκίας Γρηγοράκη, στρέφομεν ὅπως συνομιλήσομεν τί μετὰ τῶν συναδέλφων μας καὶ παρ' ἐλπίδα ἴδωμεν ὅτι μᾶς ἀφῆκαν καθ' ὁδὸν οἱ δύο συνάδελφοί μας, οἱ Κ.Κ. Θ. Ἀμοῖρος καὶ Γ. Κ. Πετρίτζης. Βέβαια τοῦτο, καθότι λίαν ἀπροσδόκητον μᾶς ἀπεθάρρυνε, ἐδειλιάσαμεν καὶ ἡμεῖς, ἀλλὰ τί νὰ κάμωμεν, εἶπαμεν ἀναμεταξύ μας καὶ ἡμεῖς. Σκεφθέντες ὀλίγον, ἤδη πλησιάζοντες πρὸς τοὺς φαλαγγιτικούς σκοποὺς, νὰ προχωρήσωμεν λέγω, κύριε Ταρπουχτσῆ, τέλος δὲν εἶναι Τοῦρκοι, ἄς ὑπάγωμεν καὶ ἔχει ὁ Θεὸς· ἐμπρὸς λοιπὸν μὲ λέγει ἀποφασιστικῶς ὁ Ταρπουρχτσῆς. Οὕτω βραδέως προχωροῦντες πλησιάζομεν εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν τῶν σκοπῶν καὶ ἀποτεινόντες τοὺς ἠπίως τὸν λόγον, τοὺς εἶπαμεν: φρόνιμα, παιδιὰ, ὅλα θὰ οἰκονομηθοῦν διὰ τοῦτο πηγαίνομεν εἰς τὸν Διοικητήν. Ὅλοι οἱ φαλαγγίται ἐγνώριζαν τοὺς Δημογεροντας. Πολλὰ καλὰ μᾶς ἀπαντοῦν. Ὁ Θεὸς νὰ Σᾶς φωτίζη. Φθάνομεν εἰς τὸ Διοικητήριον. Ὁ Διοικητῆς πλήρης ἀνησυχίας καὶ φόβου μᾶς λέγει, καλῶς ἦλθατε, ἀδελφοί, τί θὰ κάμωμεν; Οἱ στρατιῶται ἀπειλοῦν νὰ βάλουν φωτίαν εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ καύσουν τὴν ἀγορὰν, ἀνίσως οἱ πολῖται τοὺς προσβάλουν, ἐπομένως ὅλα ἐξήρτηνται ἀπὸ τὴν φρόνησιν Σας. Τί ἀπαιτοῦν λοιπὸν οἱ στρατιῶται τὸν λέγομεν; Τί ἀξιοῖτε ὑμεῖς, κύριε Διοικητῆ; Οἱ στρατιῶται ἀπαιτοῦν τριῶν μηνῶν μισθοῦς! γρ. 60 ἢ 80 χιλιάδας, δὲν ἐνθυμοῦμαι καλά, (νὰ ναυλωθοῦν τρεῖς Γολέται νὰ τοὺς μεταφέρουν εἰς τὰ μέρη ὅπου ἀναγκαιοῦνται νὰ ἀποβιβάσῃσι, καὶ νὰ τοὺς ἐγγυηθοῦν οἱ Δημογεροντες περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν μέχρι τοῦ ἀπόπλου). Ὁ Διοικητῆς ἔπειτα, στρέφων συγκινητικῶς πρὸς Ἑμᾶς λέγει, ἡ θέσις μου, ἀδελφοί, εἶναι ἡ δεινότερα ὄλων τῶν ἄλλων, καὶ ἐκ τῶν στρατιωτῶν ἀπειλοῦμαι (1), ἀλλὰ πολὺ περισσότερον κινδυνεύω ἀπὸ τοὺς πολίτας, οἵτινες μὲ νομίζουν αἴτιον τῆς ἐλεύσεως τῶν στρατιωτῶν ἐνταῦθα· ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ χεῖρα Σας. Στεροῦμαι καὶ τοῦ

(1) Τοῦτο ἦτον, νομίζω πρόφασις, διὰ νὰ μᾶς συγκινήσῃ.

παρὰ (1), Ἐξοικονομήσατέ με καὶ θέλω Σᾶς εἶμαι αἰωνίως εὐγνώμων, τόσον διὰ τὸ ἐν καθῶς καὶ διὰ τὸ ἄλλο. Ἀκούσαντες ταῦτα πάντα καὶ συγκινηθέντες τρώντι τὸν εἶπαμεν ὅτι πηγαίνομεν νὰ συσκεφθῶμεν καὶ ἐπανερχόμεθα καὶ Σᾶς λέγομεν, Μὴ βραδύνετε, μᾶς λέγει, ἀπὸ τὴν ὀρθοφροσύνην σας περιμένω τὰ πάντα. Ἐξήλαμεν καὶ διαβαίνοντες καθησυχάζαμεν πάλιν τοὺς σκοπούς, ἀφίχθημεν εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ κυρὶ Σαχίνῃ ἦτον αὐτόθι συνηθροισμένον πλῆθος, ἔσωθι καὶ ἔξωθι, ὑπὲρ τοὺς τριακοσίους σχεδόν, ἀναμένοντες τὴν Δημογεροντίαν καὶ ἀλλαλάζοντες· εἰσήλαμεν καὶ ἐδιηγῆθημεν τὰ περὶ τῆς ἀποστολῆς μας πρὸς τὸν Σαχίνην, ἀλλ' ἐνώπιον πάντων. Τότε ἦτον θεᾶς ἄξιον νὰ βλέπῃ τις τὴν κατακραυγὴν· ὄχι ἔλεγαν οἱ μὲν· νὰ ὀπλισθοῦν οἱ πολῖται ἐφῶναξαν ἄλλοι! νὰ τοὺς κτυπήσωμεν ἔλεγαν ἐκεῖνοι! Ἐκαστος κατὰ τὴν φαντασίαν του· ἡ σύγχυσις ἦτον μεγάλη καὶ δὲν ἠδυνατό τις οὔτε νὰ σκεφθῇ καὶ πολὺ ὀλιγώτερον νὰ πάρῃ ἐν μέτρον εἰς τοιαύτην μάλιστα ἐπὶ τοσοῦτον κρίσιμον στιγμὴν. Συνδιασκεφθέντες ἐπ' ὀλίγον μετὰ τοῦ κυρὶ Ταρπουχτζῆ, λέγομεν εἰς τὸν κύρ. Σαχίνην ἀποτεινόμενοι, καλὸν νομίζομεν, κύριε Διοικητά, νὰ εἰσέλθωμεν εἰς ἓν ἰδιαιτέρον δωμάτιον καὶ μετὰ τινων ἄλλων, ὅπως συσκεφθῶμεν περὶ τοῦ πρακταίου μὲ κάποιαν ἡσυχίαν. Ναί, λέγει, ὁ Σαχίνης. Καὶ ποίους νὰ παραλάβωμεν; λέγω ἐγὼ εὐθύς, τὸν καπ' Ἀνδρέαν τὸν Πολιτάρχην, τὸν καπ' Δημ. Παππᾶ Νικολῆ καὶ πέντε ἕξ ἐταίρους ἐκ τῶν γενναίων καὶ τῶν φρονίμων (2). Εἰσήλαμεν εἰς τὸ δωμάτιον καὶ τότε στρέφοντες τὸν λόγον εἰς τοὺς ῥηθέντας δύο ἰδίως (3). Ἐ, Κύριοι, τοὺς λέγομεν, ἠκούσατε τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πολιτῶν, νὰ ὀπλισθοῦν νὰ κτυπήσουν κ. τ. λ. νὰ ἀνοιξωμεν δηλαδὴ τουφέκι ἐντὸς τῆς πόλεως, ἡμεῖς φρύττομεν καὶ νὰ τὸ συλλογισθῶμεν, ἀλλ' εἰπήτέ μας καθαρά καὶ παλληκαρίσια, Ἐπειδὴ ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ὑμεῖς θὰ εἰσθε οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ὀπλων, ὑμεῖς θὰ διευθύνετε τὰς πολεμικὰς ἐργασίας, τί φρονεῖτε; Εἶναι δυνατόν νὰ ὑπερισχύσωμεν. Σκεφθέντες ὀλίγον οἱ δύο αὐτοὶ, γενναῖοι μὲν, ἀλλὰ καὶ πολὺ φρόνιμοι ἄνθρωποι, μᾶς λέγουν, ἡμεῖς, Κύριοι, θὰ κάμωμεν τὸ χρέος μας, θὰ σκοτωθῶ-

(1) Περὶ τούτου οὐδεμίαν ἀμφισβησίαν· ἡ θέσις τῶν ὑπαλλήλων ἐπὶ Λύγουστίνου ἦτον ὅ,τι ἔλεεινόν.

(2) Τῶν λοιπῶν ταύτων τὰ ὀνόματα δὲν ἐνθυμαῖμαι τὴν ἰῆραν ταύτην.

(3) Τὸν καπ. Ἀνδρέαν καὶ Δ. Παππᾶ Νικολῆν.

μεν, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐπιτυχίας ἀμφιβάλλομεν, καθότι ἔχομεν νὰ κάμωμεν μὲ τριακοσίους ἄνδρας καὶ μαχίμους καὶ καλῶς ὀπλισμένους, οἷτινες θὰ κάμουν, ἐστὲ βέβαιοι, καλὰ τὸ χρέος των, τόσον μᾶλλον καθότι ἡ θέσις των εἶναι ἀπελπιστικὴ, οἱ δὲ πολῖται θὰ τρέξουν κατ' ἀρχὰς μὲ μεγάλον ἐνθουσιασμόν, ἀλλ' ἄμα ἰδοῦν νὰ πέσῃ ἓνας ἐξ αὐτῶν νεκρὸς ὅλοι θὰ ὀπισθοδρομήσουν καὶ ἡ ἀγορὰ θὰ μείνῃ εἰς χεῖρας τῶν στρατιωτῶν. Ταῦτα ἀκούσαντες ἐννοήσαμεν τὴν θέσιν μας καλλήτερα, καθότι τοιαύτην ἰδέαν ἔχομεν καὶ ἡμεῖς· συνεσκέφθημεν ὀλίγον μετὰ τοῦ Σαχίνῃ καὶ τῶν λοιπῶν συμπολιτῶν μας καὶ οὕτω ἐξήλαμεν εἰς τὴν αἴθουσαν, καὶ καθὰ προσυνηνοθήκαμεν, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸ παρεστῶς πλῆθος τοὺς λέγω, Κύριοι, δικαίως ἀγανακτεῖτε, καὶ εἰσθε λίαν ἐπαινετοὶ διὰ τὰ γενναῖα καὶ εὐγενῆ αἰσθηματὰ Σας καὶ διότι κινδυνεύει καὶ πόλις καὶ ἡ ἀγορὰ, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐν εἰς μόνος πολίτης πέσῃ νεκρὸς, τὸ αἷμα αὐτοῦ μόνου εἶναι πολὺ πλεον πολῦτιμον πολλῶν χιλιάδων γροσίων, καὶ ἐν τοιοῦτον τι συγχωρήσωμεν νὰ συμβῇ, θὰ κατηγορηθῇ ἡ πόλις καὶ ἡμεῖς οἱ Δημογέροντες πρὸ πάντων, διὰ τοῦτο ἀπεφασίσαμεν νὰ πληρώσωμεν τοὺς μισθοὺς τῶν στρατιωτῶν καὶ νὰ τοὺς προμηθεύσωμεν πλοῖα νὰ ἀναχωρήσουν καὶ νὰ ἀφήσουν ἡσυχον τὴν πόλιν. Μὲ τοιαύτην ἀπόφασιν ἐπομένως ἤδη ἀπερχόμεθα εἰς τὸ Διοικητήριον, νὰ τακτοποιήσωμεν τὰ πάντα μετὰ τοῦ Διοικητοῦ, καὶ εἰ δυνατόν αὔριον καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ ὁ στρατός. Ἰδαμεν ὅτι ἡ ὀμιλία μας ἔκαμεν ἀρίστην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς πλείστους καὶ χωρὶς νὰ χάσωμεν καιρὸν ἐξήλαμεν διευθυνόμενοι πρὸς τὸ Διοικητήριον. Διαβαίνοντες καθησυχάζαμεν τοὺς στρατιώτας οἷτινες ἐφαίνοντο εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὰς διαβεβαιώσεις μας. Ἀφίχθέντες εἰς τὸ Διοικητήριον εὔρομεν τὸν Διοικητὴν λίαν ἀνήσυχον καὶ περιμένοντα ἡμᾶς ἀνυπομόνως. Λοιπόν, ἔρχεσθε; ἐρωτᾷ, ἄγγελοι καλῶν τὸν λέγομεν, καὶ ὁ ἄνθρωπος πλήρης χαρᾶς καὶ ὅπως συγκεκινημένος μᾶς ἐνηγκαλίσθη λέγων μας—Σεῖς εἰσθε οἱ σωτῆρές μου καί, πρέπει νὰ Σᾶς προσθέσω καὶ οἱ σωτῆρες τῆς πόλεως· ἀλλὰ καθ' ἣν ὥραν θὰ ἐμβιθασθῶμεν εἰς τὰ πλοῖα ἀπαιτῶ καὶ παρακαλῶ ἐνθέρμως νὰ εἰσθε πέριξ ἐμοῦ, καθότι ὑποπτεύομαι κακόν τι ἀπευκτέον. Μάλιστα τὸν εἶπαμεν καὶ νὰ μὲνης ἡσυχος. Μετὰ μεσημβρίαν τῆς ἰδίας ἡ εἰδησις διεδόθη καθ' ὅλην τὴν πόλιν καὶ οἱ πολῖται ἠσύχασαν, ἡ δὲ Δημογεροντία κατέγινε εἰς τὴν ναύλωσιν τῶν πλοίων, εἰς

τούς ὀπλαρχηγούς, οὗτοι δὲ μᾶς ἐξέφρασαν ἀπείρους εὐχαριστήσεις καὶ μᾶς ἐζήτησαν συγχρόνως μυριάκις συγγνώμην.

Τὴν ἐπιούσαν, περὶ τὴν 10^{ην} πρωίας, ἐμβιβάσθη εἰς τὰ πλοῖα ὁ στρατὸς μετ' ἄκρας τάξεως καὶ ἡσυχίας, ἡ δὲ Δημογεροντία παραλαβοῦσα τὸν Διοικητὴν ἐκ τοῦ Διοικητηρίου, πρὸς ὃν ἐχορήγησε, καθὰ τῷ προϋπεσχέθη γρόσια δύο χιλιάδας, τὸν ἐπεριστοίχισε μετὰ τοῦ Δημ. Παπᾶ Νικολῆ καὶ τοῦ Πολιτάρχου καπ. Ἀνδρέα καὶ ἄλλων ἐπισήμων πολιτῶν καὶ τοιουτοτρόπως τὸν συνώδευσε μέχρι τοῦ πλοίου καὶ ἐκφράζων μᾶς τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην του. Οὕτω διήλθεν ἡ Ἐρμούπολις καὶ τὸν σοβαρὸν τοῦτον κίνδυνον, χάρις τῷ Θεῷ, ἀβλαβῶς. Τὴν ἐπιούσαν ὁ νέος Διοικητὴς Σαχίνης μετέβη εἰς τὸ Διοικητήριον καὶ κατέλαβεν ἐπισήμως τὴν θέσιν του. Τὰ πάντα ἔβαινον ἔκτοτε καλῶς, σχεδὸν καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1832, ὁπότε συνέβη ἐν τῇ πόλει τὸ ἐξῆς δυσάρεστον συμβάν. Ἀπὸ τὰς προηγηθείσας ἐκθέσεις μου ἴδατε, ὅτι ὑπῆρχεν προσυστημένον εἰς τὴν Ἐρμούπολιν τὸ σχολεῖον τοῦ κυρ. Χίλδνερ, τὸ ὁποῖον εἶχε πολλοὺς νέους μαθητάς, ἀλλὰ κυρίως νέας μαθητριάς, ὅπερ ἔκαμνε μεγάλας προόδους καὶ πολλὰ νῆαι Ἑλληνίδες ἐμορφόνοντο ἤδη, αἰτινες ἐχρησίμευσαν ὡς βοηθοὶ διδασκάλισσαι εἰς τὴν ἰδίαν σχολὴν (ἤδη πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι καλὰ καὶ ἀξιόλογοι μάλιστα μητέρες (1)). Τοῦτο ἐκίνησε τὴν ζηλοτυπίαν φθονερῶν διδασκάλων τινῶν. Οὗτοι εὗρον βοηθὸν καὶ ὁμόφρονα κάποιον νέον Δούκαν, συγγενῆ τοῦ Διοικητοῦ Σαχίνη, ὃν εἶχε καὶ ὡς Γραμματέα εἰς τὸ Γραφεῖον του, πρὸς δὲ καὶ τὸν Νικόλαον Πρασσακάκην, κάποιον Δαμουζλοῦν καὶ τινὰς ἄλλους, φωτοσθέστιας φανατικούς, εὐτυχῶς πολὺ ὀλίγους. Οὗτοι ἐν μιᾷ νυκτὶ ἔβαλαν πῦρ εἰς τὴν θύραν τοῦ σχολείου τοῦ Χίλδνερ, ἧτις καὶ ἐκάη κατὰ τὸ ἐν τρίτον, ἔρριψαν καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σχολὴν ἐναυσματικὰς ὕλας (τὰ καντάκια παρὰ τοῖς Τούρκοις λεγόμενα), διὰ νὰ τὴν πυρπολήσουν οἱ ἄθλιοι, διὰ τὸ ὁποῖον ἡ Ἐρμούπολις τὴν πρωίαν ἐγένετο ἀνάστατος, τὰ σχολεῖα ἐκλείσαν καὶ διέδιδαν ὑποκώφως, ὅτι ὁ Χίλδνερ διδάσκει κατὰ τῆς Ὁρησκείας μᾶς, καὶ ὅτι ὁ λαὸς εἶναι εἰς ἐπανάστασιν, ἀπαιτῶν νὰ κλείσῃ διὰ παντὸς τὸ σχολεῖον τοῦ Χίλδνερ καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ἡ Δημογεροντία ἅμα μαθοῦσα τὰ γενόμενα,

(1) Σημειώσατε ὅτι ἐκ τῆς σχολῆς ταύτης καὶ τῆς τῆς κυρίας Χίλλ ἐν Ἀθήναις ἔχομεν τὰς νῦν διαπρεπούσας μεταξὺ τῶν Ἑλληνίδων διδασκαλισσῶν.

παραλαμβάνει ἡ ἴδια τὰς ἐναυσματικὰς ὕλας καὶ καθὸ προγνώριζουσα τοὺς ὑποκινουντάς, πηγαίνει εἰς τὸ Διοικητήριον καὶ ἐξαιτεῖται παρὰ τοῦ Διοικητοῦ νὰ προσκαλέσῃ τὰς Ἐφορίας ὅλων τῶν σχολείων, τὸν Πρασσακάκην, τὸν Δομουζλοῦν καὶ τινὰς ἄλλους ὁμόφρονας αὐτῶν, νὰ εἴπουν τοὺς λόγους τῶν ταραχῶν αὐτῶν καὶ νὰ ἐκφρασθοῦν καθαρῶς διὰ τί κατήγορεῖται τὸ σχολεῖον Χίλδνερ. Συνελθόντων ἀπάντων τῶν ἀνωτέρω, ὁ Πρασσακάκης, γινόμενος ὁ κατήγορος, λέγει ὅτι ὁ Χίλδνερ βλασφημεῖ κατὰ τῆς Ὁρησκείας μᾶς. Δὲν εἶναι ἀληθές, τὸν ἀπαντῶ ἐγώ, ὡς ἐκ μέρους τῆς Δημογεροντίας. Τὰ βιβλία των μετὰ ὅποια παραδίδουν, ἀποκρίνονται οἱ κατήγοροι, τιαῦτα γράφουν. Ἐπειδὴ λοιπὸν διίσχυρίζεσθε ὅτι τὰ λέγουν τὰ βιβλία των παρακαλεῖσθε, Κύριε Διοικητά, τὸν λέγει ἡ Δημογεροντία, ἀμέσως τὴν στιγμήν ταύτην νὰ ἀπέλθουν δύο ἐκ τῶν κατηγόρων καὶ δύο ἐκ τῶν Δημογερόντων εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Χίλδνερ καὶ νὰ λάβωσι ἐξ ὅλων τῶν βιβλίων τῆς σχολῆς καὶ ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας βιβλιοθήκης ἀπὸ ἐν ἀντίτυπον καὶ νὰ τὰ φέρουν ἐνταῦθα καὶ νὰ μᾶς δείξουν τὸ ἀσεβὲς μέρος τῶν βιβλίων, ὅπως, Κύριε Διοικητά, πεισθεῖτε καὶ ὑμεῖς καὶ ἡμεῖς, Οὕτω καὶ ἐγένετο. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἐπανήρχετο ἡ Ἐπιτροπὴ φέρουσα τὰ βιβλία. Εὐθύς τὰ σκαλίζει ὁ Πρασσακάκης καὶ παίρνει ἐν αὐτῶν (ἦσαν φαίνεται, προπαρασκευασμένοι καὶ παρ' ἄλλων προσηγημένοι, καθότι αὐτοὶ ἦσαν ἀμαθεῖς, οὐδ' ἀνέγνωσαν ποτὲ βιβλία), εἰς τὸ ὁποῖον βιβλίον ἐν προομίῳ ὑπῆρχε σύντομος βιογραφία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἐξιστορεῖτο, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτον ἐκ παταποῦ γένους, υἱὸς τέκτονος κτλ. Ἰδοῦ, λέγει, δὲν εἶνε αὐταὶ βλασφημίαι; Κύριοι, λέγει ἡ Δημογεροντία, ἀποτεινομένη μᾶλλον εἰς τὸν Διοικητὴν, φαίνεται ὅτι οἱ κατήγοροι οὗτοι δὲν εἶνε χριστιανοί. Τὸ μὲν βιβλίον λέγει ἱστορικὴν καὶ εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν, οὗτοι δὲ μὴ πιστεύοντες ἀρνοῦνται ὅ,τι ὅλος ὁ χριστιανικὸς κόσμος καὶ ἡ Ὁρησκεία μᾶς ἀναγνωρίζει ὡς ἀλήθειαν. Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὁ ἀσεβής; Τοὺς εἶπαμεν ἔχετε τί ἄλλο νὰ μᾶς ὑποδείξετε; Ἀνέφερον καὶ ἄλλην μίαν περίοδον ἐτι ἀνοητοτέραν ἐξ ἐνός ἄλλου βιβλίου, τὴν ὁποῖαν δὲν ἐνθυμοῦμαι τῶρα πλέον. Ἐμειναν ἀναπολόγητοι. Τότε ὁ Δομουζλοῦ (1),

(1) Οὗτος ἦτον μικροέμπορος ἐκ Σιμόρνης, ἀλλὰ πολὺ χονδρὸς τοὺς τρόπους. Ἐλέγετο δὲ καὶ ἀλλέως, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ τὸ ἐνθυμηθῶ τὴν ὥραν ταύτην· ἦτο ἔγγαμος εἶχε καὶ ἄρρεν μικρόν. Ἔβλεπεν τὴν οἰκίαν του πλησίον τοῦ Παπᾶ-Γιάννη Ἀποστόλη,

ὡς ἐξ ἀπελπισίας ἀναφωνεῖ βαναύσως, ἀντίως δὲν κλείσετε τὸ σχολεῖον, ὁ λαὸς εἶναι ἔτοιμος τὰ κέρη ἐπαράτασιν. Ταῦτα ἀκούσασα ἡ Δημογεροντία καὶ λαμβάνουσα θέσιν σοβαρὰν καὶ ἐπιτακτικὴν, ἐπιφέρει εὐθαρσῶς: τὰ σχολεῖα δὲν κλείονται, ὁ λαὸς τὸν ὅποιον σεῖς φέρετε ὡς ἐνιστάμενον, συκοφαντεῖται παρ' Ἑμῶν, ὁ λαὸς εἶναι εἰς πλήρη ἡσυχίαν. Οἱ λέγοντες ταῦτα, καί τις ἄλλος ὑποκρυπτόμενος, μετὰ τινῶν ἐκ τῶν ἐχόντων συμφέρον, αὐτοὶ εἶναι οἱ κατηγοροῦντες τὴν σχολὴν καὶ οἱ ἐνοχοποιοῦντες τὸν ὅλως ἀθῶον λαόν. Ἐλθετε, λέγομεν, νὰ ὑπάγωμεν ὅλοι ὁμοῦ ἡμεῖς, νὰ περιέλθωμεν τὴν πόλιν καὶ τὴν ἀγορὰν καὶ θὰ ἰδῆτε καὶ θὰ πεισθῆτε, ὅτι κρατεῖ παρὰ πᾶσι ἄκρα ἡσυχία. Ὁ Βασιλεὺς ἐπροσθέσαμεν, περιμένεται· τί θὰ εἴπη περὶ τοῦ ἔθνους, ὅταν εἰς τὴν ἐμπορικωτέραν πόλιν τοῦ κράτους, τὴν θεωρουμένην ὡς τὴν πλέον πολιτισμένην, κλείονται σχολεῖα εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν; Ἐπειτα λαμβάνουσα ἡ Δημογεροντία κατὰ μέρος τὸν Διοικητὴν Σαχίνην, τῷ λέγει «Γνώριζε, κύριε διοικητά, ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ σκευωρία, διωργανίσθη ἐντὸς τοῦ Γραφείου σου καὶ προστατεύεται ὑπ' αὐτοῦ. Ὁλων τούτων προστάτης εἶναι ὁ συγγενής σου καὶ Γραμματικός σου Δούκας. Σὺ Κύριε Διοικητά, θὰ δώσης αὐρίον λόγον εἰς τὸν Βασιλέα διὰ τὴν κατὰ τῶν σχολείων τῆς πόλεως ἀνόσιον ταύτην πράξιν, ἡμεῖς πλύνομεν τὰς χεῖράς μας. Ὁ Διοικητὴς ἀκούσας ταῦτα, ἐδειλίασε, εἰσέρχεται εἰς τὸ Γραφεῖόν του, τί εἶπε τῷ Δούκα, δὲν γνωρίζομεν· ἀλλ' ἴδομεν αὐτὸν ἐξερχόμενον καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανελθόντα καὶ εἰς τὸ οὖς λαλήσαντα τῷ Διοικητῇ. Τότε ὁ Σαχίνης διαλύει τὴν Συνεδρίασιν, ἀποπέμπει ὅλους, λέγων νὰ ἡσυχάσετε, ἐγὼ θὰ ἐρευνήσω καλῆτερα καὶ ὅτι τὰ τοιαῦτα εἶναι ἰδική μου φροντίς· ἀπῆλθον ὅλοι, συνωμίλησε ὀλίγον ἀκόμη μετὰ τῆς Δημογεροντίας καὶ ἔπειτα ἐξῆλθε καὶ αὕτη. Ὅτι ὅλα ταῦτα ἦσαν μία κακοήθης σκευωρία, οὐδεμία ἀμφιβολία. Τὰ σχολεῖα ἤνοιξαν καθὼς πάντοτε καὶ οὐδεὶς πλέον λόγος ἐγένετο περὶ Χιλδνερ, ὡς νὰ μὴ συνέβη τίποτε ποτέ. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο χαρακτηρίζει ἀρκούντως τὸ φιλήσυχον καὶ τὸν πρὸς τὴν παιδείαν καὶ τὰ καλὰ ζῆλον τοῦ λαοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως, καίτοι λαοῦ συναθροισμένου ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς δούλης καὶ ἐλευθέρης Ἑλλάδος. Τινὲς μοχθηροί, συνεπι- Ὑδραίου, ὅπου εἶχε κατοικήσει ὁ Σαχίνης, κατὰ τὴν ἀποφράδα ἐποχὴν τῶν φαλαγγιῶν.

κούρους λαβόντες τινὰς ἀμαθεῖς φανατικούς, διοργάνωσαν συνωμοσίαν κατὰ τῶν σχολείων, ἔχοντες ὑποστήριγμα τὸ γραφεῖον τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς (1), ἀλλ' ἡ ἐπιμονὴ τῆς Δημαρχίας, στηριζομένη εἰς τὸ δίκαιον, ἐματαιώσεν αὐτὴν καὶ ἔσωσε τὴν πόλιν ἀπὸ ἑνα λῆαν ἐπονεϊδιστον ψόγον. Ὁ λαὸς τῆς Ἑρμουπόλεως ἦτον ὅλως ἀθῶος!

1833

Ἐλευσίς τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος.

Ὅπως ὅλον τὸ ἔθνος, οὕτω καὶ οἱ Ἑρμουπολίται ἐσκίρτησαν ἀπὸ χαρὰν, ὅταν ἦλθεν αὐτὴ ἡ χαροποιὰ εἰδησις. Ἡ ἀντιβασιλεία ἦλθε καὶ εἰς τὴν Σύρον καὶ ὠμίλησε μὲ τὰς ἀρχάς, ἀναγγείλασα ὅτι μετ' ὀλίγον ἐπισκεφθήσεται τὴν νῆσον ὁ Βασιλεὺς, ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ μόνος του τὴν Ἑρμούπολιν καὶ νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τοὺς Ἑρμουπολίτας διὰ τοὺς ὁποίους ἤκουσε τόσα καλὰ. Ἐλθόντος τοῦ βασιλέως (2) ἐγένετο αὐτῷ ἐγκάρδιος ὑποδοχὴ, τῷ ἐδόθη μεγαλοπρεπῆς χορὸς (ἀναλόγως τῶν μέσων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐννοεῖται, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Γρηγοράκη), μετέβη εἰς τὴν ἄνω Σύρον καὶ εἶδεν ὅ,τι ἡ πόλις εἶχεν ἄξιον θέας, τὸ νοσοκομεῖον κτλ.

Ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μάθῃ τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιπλέον ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς. Ἡ Δημογεροντία ὠνομάτισε πρὸς τοῦτο ἐνδεκαμελῆ ἐπιτροπὴν, τῆς ὁποίας εἰσηγητὴν διώρισεν ἐμέ, ὅπως αὕτη τῇ ὑποβάλλῃ ἐκθεσιν περὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς πόλεως καὶ τὴν θέσῃ ὑπ' ὄψιν τῆς Α. Μεγαλειότητος. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐκτελέσασα τὸ καθῆκόν της, ὑπέβαλεν εἰς τὴν Δημογε-

(1) Ἐπαρατηρήθη καὶ μέχρι τῆς σήμερον τοῦτο βλέπομεν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς εἶναι μὲν λίαν εὐαίσθητος καὶ εὐαιρέτιστος, ἀλλ' ἀγαπᾷ τὴν τάξιν καὶ πρὸ πάντων τὸ δίκαιον καὶ εὐγενές. Ἐπομένως πᾶν ὅ,τι κακὸν γίνεται, προέρχεται ἐκ τῶν διοικούντων, οὐχί ποτε ἐκ τοῦ λαοῦ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον νὰ εὐχόμεθα καλοὺς προϊσταμένους νὰ ἀποκτήσῃ τὸ ἔθνος. -Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ χρόνου. Οἱ πολιτικοὶ προϊστάμενοι, ἦτοι τὸ διοικεῖν λαοὺς καὶ ἀρχεῖν ἐθνῶν, εἶναι ἐπιστήμη ἐπιστημῶν καὶ τοιοῦτοι ἐπιστήμονες κυβερνῆται μόνον διὰ τοῦ χρόνου ἀποκτῶνται. Μὴν ἀπελπιζώμεθα· θὰ ἀποκτήσωμεν καὶ ἡμεῖς τοιοῦτους ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸν. Εἰς τοῦτο μόνον ὀφείλομεν νὰ σπεύδωμεν.

(2) Συνοδεύεται καὶ παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του, τοῦ Μαξιμιλιανοῦ, διαδόχου τότε τοῦ Βαυαρικοῦ Ὀθωνοῦ, βασιλεύσαντος μετὰ ταῦτα, ἀλλ' εἶτα ἀποβιώσαντος.

ροντίαν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 16 Ἀπριλίου, 1833, τὴν ἔκοθισιν αὐτῆς. Ταύτης σὰς ἐγκλείω ἀντίγραφον, εὐρεθὲν (οὔτε ἐγὼ δὲν ἠξέυρω πῶς) μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ γραφείου μου (1). Ἡ Δημογεροντία μετὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιον τῆς Α. Μ. Ὑπεδέχθη ἅπαντας εὐμενέστατα. Ἀπηύθυνε τὸν λόγον εἰς ἓνα ἓνα ἕκαστον, ἔπειτα ἡ Δημογεροντία ἐνεχείρησε τὴν ἀναφορὰν τῷ Βασιλεῖ, τὴν ὁποίαν ἔλαβε μετὰ πολλῆς εὐπροσηγορίας καὶ διεβεβαίωσε αὐτήν, ὅτι θέλει τὴν λάβῃ ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν καὶ ἀπήλομεν (2).

Τὰ περαιτέρω τοῦ ἔτους τούτου ἐξάγονται φρονῶ, ἐκ τῶν δημαρχικῶν ἀρχείων. Ἄλλ' ἐπὶ ἐνὸς ἀντικειμένου, ὅπερ περιποιεῖ μεγίστην τιμὴν εἰς τὴν Ἐρμούπολιν καὶ εἰς τὸ ὅποιον ἔλαβα καὶ ἐγὼ μέρος ἐνεργόν, ὀφείλετε νὰ ἐνδιατρίψητε, καθότι πιθανόν εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Δημαρχίας νὰ μὴ διεσώθησαν αἱ λεπτομέρειαι. Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ συνέβη ἡ εἰς Παρισίους ἀποβίωσις τοῦ ἀοιδίμου Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Ἐλήφθη ἡ ἀγγελία παρὰ τοῦ ἐν Λιγίνῃ τότε διατρίβοντος Ἀλεξάνδρου Κοντοσταύλου (3), φίλου ἐπιστηθίου τοῦ Κοραῆ, ὅστις μὲ εἰδοποίησε, προτρέπων με νὰ σκεφθῶμεν, ὅπως ἡ Ἐρμούπολις ἐνεργήσῃ τι εἰς τιμὴν τῆς μνήμης τοῦ Μακαρίτου.

Ἄμα λαβὼν τὴν λυπηρὰν αὐτὴν εἶδησιν συνεκάλεσα πολλοὺς τῶν φίλων μου καὶ τοὺς συνέστησα ὅτι ἔχει μόνον τοῦτο εἶναι καθήκον παντός Ἑλλήνος, ἀλλ' ὅτι καὶ θέλει περιποιήσῃ μεγάλην τιμὴν εἰς τοὺς Ἐρμουπολίτας, ἀνίσως αὐτοὶ πρῶτοί τιμήσωσι τὴν μνήμην τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς διὰ πράξεως δημοτελοῦς· ἅπαντες εὐρέθησαν σύμφωνοι, διεκοινώθη ὁ σκοπὸς εἰς τὴν Δημαρχίαν (Δημογεροντία ἔτι τότε) καὶ αὕτη ἐπίσης εὐρέθη κατὰ πάντα σύμφωνος, ἐπομένως συνεφωνήθη, κοινῇ ἀπάντων γνώμῃ, νὰ γίνῃ ἡ δαπάνη διὰ κοινῆς συνεισφορᾶς, οὐδενὸς ἐξαιρουμένου, παραδεχομένης καὶ μέχρι τοῦ παρᾶ συνεισφορᾶς. Ὅποιος ἐνθουσιασμός! Ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὥρων ἐσυνάχθησαν παρὰ πάντων πλέον τῶν ἑξ ἑκατῶν γροσίων. Διωρίσθη ἐπιτροπή, ἧς μέλος ἦμην καὶ ἐγὼ, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ φροντίς νὰ διενερ-

(1) Καθὸ ἐγγράφον ἰδίως καὶ κυρίως τὸ ἐμπόριον ἀφορᾶν, τὸ ἀπέθεσα, φαίνεται, μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ ἐμπορικοῦ μου Γραφείου. Διὰ τοῦτο καὶ διεσώθη· ἀλλὰ τὸ πρωτότυπον πρέπει νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Δημαρχίας.

(2) Αἱ αἰτήσεις αὗται ὕλαι, πρὶν τῆς πρώτης, ἐγένοντο παραδεκταὶ καὶ ἐπραγματοποιήθησαν ἀλληλοδιαδόχως.

(3) Παιτὸς τοῦ νῦν ὁμωνύμου πρεσβυτέρου υἱοῦ αὐτοῦ Βουλευτοῦ Καρυστίας.

γήσῃ τὰ περαιτέρω. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ὥστε μίαν Κυριακὴν νὰ γίνῃ δημοτελὲς μνημόσυνον εἰς τὸν Ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως, νὰ ἐκφωνηθῇ ἀνάλογος ἐπικήδειος λόγος, συγχρόνως δὲ ἐν μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας νὰ ἀνυψωθῇ Κενοτάφιον ὅσον οἶόν τε μεγαλοπρεπές. Ἀλλὰ ποῦ τὰ τοιαῦτα μεγαλοπρεπῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐποχὴν στέρησεως ἀρμοδίων τεχνητῶν καὶ ἀναγκαίων πραγμάτων; Κατὰ καλὴν τύχην εὐρέθη εἰς Νιζάος (διάκονος) τῆς ἐπάνω πόλεως Σύρου, φίλος μου, οὔτινος τὸ ὄνομα λησμονῶ, ὅστις νέος ὢν εἶχε κάμει τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἐγνώριζε περὶ τῶν τοιούτων. Τοῦτον παρακαλέσας νὰ μὲ συνδράμῃ, προσεφέρθη μετὰ προθυμίας καὶ πάσης εὐχαριστήσεως. Ἐδωκε τὸ σχέδιον· ἠτοιμάσθησαν σαρανταοκτὼ μανουάλια, κομποῦ σχήματος, καὶ ζωηρῶν ποικιλμάτων, καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἐκκλησίας ἐστήθη τὸ κενοτάφιον, ἔχων δώδεκα πῆγεις μῆκος, τέσσαρας πλάτος καὶ τέσσαρας ὕψος· ἰομίζω συνέκειτο ἐκ τριῶν βαθμίδων, ἐπενδύθη ὅλον ἐκ μαύρου ρούχου, ἐτέθησαν ἐπὶ τῶν βαθμίδων πέριξ τὰ μανουάλια, φέροντα ἀναμμένας λαμπάδας, ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς ἐτέθη ὁ Πρόδρομος τῆς Ἑλλην. βιβλιοθήκης τοῦ Κοραῆ, καλοδεμένος (εἰκὼν αὐτοῦ δὲν εὐρέθη), περὶ δὲ τὰς πλευρὰς ἐκαλλιγραφήθησαν τιμητικοὶ στίχοι, ὧν τὴν ἀρχὴν μόνον μόλις ἐνθυμοῦμαι.

« τῆς ἀρετῆς πρωτότυπον
 » ἐψάμιλλος Σωκράτους
 » καὶ Δημοσθένους αἴσθημα
 » ὑπὲρ πατρίδος τρέφων».
 κτλ.

Τὸ Μνημόσυνον ἐτελέσθη ἱεροπρεπῶς· πλῆθος ἄπειρον καὶ ὄλαι αἱ ἀρχαί, πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ παρευρέθησαν, ἐμνημονεύθη παρὰ πάντων τῶν ἱερέων ἐν μεγάλῃ κατανύξει τὸ ὄνομά του κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ διδάσκαλος τῆς Ἑλλην. σχολῆς ἔκαμε τὸν ἐπικήδειον λόγον, ἀπαριθμήσας τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς μεγάλας πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας τοῦ ἀνδρὸς. Πάντες ἔμειναν εὐχαριστημένοι, ἡ δὲ Ἐκκλησία ἀντήχησε, ὅτε τρεῖς ἐξεφωνήθη τὸ Αἰωνία σου ἡ μνήμη. Ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας ἀφέθη τὸ κενοτάφιον ἐντὸς τοῦ Ναοῦ, μένοντος ἀνοικτοῦ καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας καὶ τὸν ἰδῶσι πολλοί (1)

(1) Τῶ ὄντι πολλοὶ τὸν ἰδαν, καθότι ἡ Ἐρμούπολις ἐνεκεν τῶν ἐμπορικῶν αὐτῆς

Οὕτως ἐκ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἡ Ἐρμούπολις πρώτη ἀπέδωκε τὰς ὀφειλομένας τιμὰς, εἰς τὸν φιλόπατρην Ἄνδρα, ὅστις ὅλον του τὸν βίον ἀφιέρωσεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ περὶ τῆς τελετῆς ταύτης ἐκθεσις εἶναι καταχωρημένη εἰς τὴν Ἐφημερίδα «Ἀθηνᾶ» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἴσως εὐρίσκεται τὸ φύλλον εἰς κανενὸς ἐκ τῶν αὐτόθι χεῖρα. Πιθανὸν νὰ ὑπάρχη καὶ μεταξύ τῶν χαρτιῶν μου, ἀλλὰ ποῖος ἤξεύρει ποῦ τάχα νὰ εὐρίσκειται. Ὁ υἱὸς τοῦ μακαρίτου συντάκτου τῆς «Ἀθηνᾶς» κύριος Ἀντωνιάδης δύναται νὰ σᾶς προμηθεύσῃ τὸ φύλλον, ἂν τοῦ τὸ ζητήσετε.

Ἐν Πειραιεὶ, τὴν 30 Μαρτίου, 1874.

ΛΟΥΚΑΣ ΡΑΛΛΗΣ

Περὶ τῆς κατὰ τὸ 1828 ἀποφυλακίσεως τῆς ἐν Ἐρμουπόλει
χιακῆς Δημογεροντίας.

Κατὰ τὸ ἔτος 1828, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας τῆς Χίου, εὐρισκόμενος εἰς τὴν Αἴγιναν καὶ ἀσχολούμενος ὡς πληρεξούσιος τῆς Ἐκτελεστικῆς Δημογεροντίας τῆς ἐκστρατείας τῆς Χίου εἰς τὴν κατὰ τοῦ συνταγματάρχου Φαββιέρου δίκην αὐτῆς, λαμβάνω ἐξ Ἐρμουπόλεως γράμματα τῶν Δημογερόντων ἐξιστοροῦντά μοι τὰ περὶ τῆς φυλακίσεως αὐτῶν καὶ τοῦτο κατὰ διαταγὰς τοῦ Κυβερνήτου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ τοὺς ἀναγκάσουν νὰ πληρώσουν ἀτομικῶς τῷ ἐμπόρῳ Ναζάνῳ (1) ἀξίαν τινὰ σίτου, τὸν ὁποῖον ἐχορήγησε μὲ τινὰ

σχέσεων μὲ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, καθημέραν δέχεται πλοῖα ἐξ ὅλων τῶν μερῶν πλήρη ἐπιβατῶν καὶ ἐμπόρων. Ὅλοι οὗτοι ἔτρεχον εἰς τὸν Ναὸν διὰ νὰ ἴδωσι τὸ περιφανὲς κενοτάφιον.

(1) Ὁ ἐμπόρος οὗτος ἦτον ὑπήκοος Ῥώσσης, καὶ καθὼς τοιοῦτος καὶ ἐνεκεν αυστάσεως ἐκ Ῥωσίας πρὸς τὸν Κυβερνήτην ἐξαιρετικῶς καὶ ἔχι δικαίως, βέβαια, ἀπήγγειλε φυλάκισιν. Ταῦτο ἔκαμε κακίστην ἐντύπωσιν εἰς ὅλην τὴν Ἐρμούπολιν διὰ τὸ ἀυθαίρετον τῆς πράξεως καὶ τοῦτο ἦτον μία πρώτη ἀφορμὴ κατὰ τοῦ Κυβερνήτου παραπόνων τῶν Ἐρμουπολιτῶν. Ὁ παρὰ πολὺ ρωσσιασμὸς τοῦ Κυβερνήτου ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς μετὰ ταῦτα ἐπελευθέρσεως ἀπαισίας καταστροφῆς του.

μικρὰν προθεσίαν, διαρκούσης τῆς Ἐκστρατείας τῆς Χίου, καὶ προτρέποντές με νὰ ἐνεργήσω ὅ,τι μὲ ἦτον δυνατὸν πρὸς ἀποφυλάκισιν αὐτῶν.

Ὁ Κυβερνήτης ἦτον εἰς τὸν Πόρον, ὅπου ἦτον συνηγμένοι καὶ οἱ πρέσβεις τῶν τριῶν συμμάχων δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ῥωσίας, διαπραγματευόμενοι τὰ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, συνερχόμενοι καθεκάστην εἰς ἓν τῶν πολεμικῶν πλοίων, τὴν 10ην π. Μ. ὥραν. Χωρὶς νὰ χάσω οὔτε στιγμὴν, ἀναχωρῶ ἐξ Αἰγίνης, φθάνω εἰς Πόρον ἐσπέραν καὶ τὴν ἐπιούσαν ἀμέσως πρὸ τῆς 10ης πρωίας, μεταβαίνω εἰς τὸ Κυβερνεῖον καὶ ἀναγγέλομαι ὡς ἐλθὼν ἐπιτηδες ἐξ Αἰγίνης διὰ σπουδαίαν ὑπόθεσιν. Μὲ εἰσηῆξε, ἦτον ἐπὶ ποδός, μὲ βλέπει, — Κύριε Ῥάλλη, μὲ (1) λέγει, ἔτοιμος νὰ ὑπάγω εἰς τοὺς πρέσβεις, οἵτινες μὲ περιμένουν καὶ δὲν ἔχω καιρὸν νὰ Σὲ ἀκούσω. Ἐγὼ τότε μετὰ πολλῆς συγκινήσεως τὸν λέγω: Ἐξοχώτατε, ἐν ὀνόματι τῆς Δικαιοσύνης ἐξαιτοῦμαι νὰ μὲ ἀκροασθῆτε! Βλέπων με οὕτω ἀποφασισμένον (2), λέγε λοιπὸν, μὲ ἀπαντᾷ. Τότε ἤρχισα λέγων τὰ περὶ Δημογεροντίας καὶ περὶ τῆς ἀδίκου φυλακίσεως αὐτῆς καὶ πολλὰ καὶ πολλὰ, συνοπτικῶς μὲν, ἀλλὰ λίαν ζωηρῶς, ἀλλ' ὅτε τὸν εἶπα: Ἐξοχώτατε, παράδειγμα δὲν ὑπῆρξε Χῖοι, διαχειριζόμενοι τὰ δημόσια, νὰ φανῶσι καταχρασταί, καὶ δὲν περιποιεῖ τιμὴν εἰς μίαν Κυβέρνησιν ἢ γενομένη φυλάκισις, κακίστην ἐνκύπωσιν ποιήσασα εἰς ὅλην τὴν Ἐρμούπολιν κτλ. Ἐσκέφθη ἐπὶ ἓν ἢ δύο λεπτὰ καὶ μὲ λέγει. Πολὺ καλὰ, Κύριε Ῥάλλη, ἀναχώρησον διὰ τὴν Αἴγιναν καὶ ἐκεῖ θὰ λάβῃς τὴν δέουσαν ἀπάντησιν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου Βιάρου ὡς ἐπιθυμεῖς. Εὐχαριστήσας αὐτὸν ἐξῆλθα καὶ αὐθημερόν ἀνεχώρησα διὰ τὴν Αἴγιναν. Αὐτόθι ἀφιχθεὶς, ἐπῆγα τὴν ἐπιούσαν εἰς τὸν κόμητα Βιάρου, ὅστις προλαμβάνων μὲ λέγει. Χθὲς ἦσουν εἰς Πόρον καὶ ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν Κυβερνήτην κτλ. μάλιστα τὸν λέγω, ἐνόμισα

(1) Ὁ Κυβερνήτης, ὡς ἴδατε ἐκ τῶν προηγουμένων, μὲ ἐγνώριζεν ἀρκετά.

(2) Ὁ Κυβερνήτης ὡς καλὸς διπλωμάτης, εἶχε τὴν ἐπιτηδειότητα, ὅταν δὲν τὸν ἤρεσεν ἡ ὀμιλία τινος, νὰ ἐβγαίη μὲ κάποιαις ἰδέαις καὶ λέξει, ὥστε νὰ σὲ ἀποθάρρυνῃ νὰ μὴ δύνασαι νὰ προοδεύσῃς, ἢ νὰ σὲ σιωρῆς τόσα καὶ τόσα, ὥστε νὰ ἐξέλθῃς καὶ νὰ εὐρίσκεισαι εἰς παντελεῖ ἄγνοιαν τοῦ τί ἤθελε νὰ σὲ εἰπῇ. Ἐπειδὴ τοῦτο ἐγνώριζα πολὺ καλὰ, ἠναγκάσθην, πρὶν παρουσιασθῶ, νὰ πάρω ἐν βαρῷ βαρῷ κούντζη, ἐλπίζων διὰ τῆς βοηθείας αὐτοῦ νὰ ὑπερισχύσω τῆς διπλωματικῆς ταύτης ιδιότητος τοῦ Κυβερνήτου. Τοῦτο καὶ κατέρωσα.

καθῆκόν μου νὰ τὸν πληροφορήσω περὶ ἐνὸς ἀδικήματος καὶ ὅτι δεόν νὰ τὸ ἐπανορθώσῃ πρὸς τιμὴν τῆς Κυβερνήσεως, καὶ μὴ παρέπεμψε πρὸς Ἰμᾶς, διὰ νὰ λάβω τὰς διαταγὰς σου. Πολύ, μὲ λέγει, συνέκίνησε τὸν Κυβερνήτην ἡ περιπαθὴς ὁμιλία σου, ἡ αἰτησίς σου ἐγένετο δεκτὴ καὶ σήμερον δίδονται αἱ δέουσαι διαταγαὶ εἰς τὴν Ἐρμούπολιν πρὸς ἀποφυλάκισιν τῶν Δημογερόντων. Εὐχαριστήσας καὶ τὸν κύρ. Βιάρων εἰδοποίησα περὶ ὧν τούτων τὴν Δημογεροντίαν εἰς τὴν Ἐρμούπολιν. Ἐὰν ὄντι οἱ Δημογέροντες ἀπεφυλακίσθησαν καὶ ἔκτοτε ἔπαυσε πᾶσα κατ' αὐτῶν καταδίωξις.

Μεταξὺ τῶν αὐτόθι ἐγγράφων τῆς Δημογεροντίας τῆς Χίου, πρέπει νὰ ὑπάρχουν ἀφεύκτως, τὰ περὶ τῆς υποθέσεως ταύτης γράμματά μου (1).

Ἐν Πειραιεὶ, τὴν 11 Ἀπριλίου 1874.

ΛΟΥΚΑΣ ΡΑΛΛΗΣ

(1) Οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ πληθὺν ἄλλων ἐγγράφων σχετικῶν πρὸς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Χίου μοι εἶχον τότε παραδοθῆ ὑπὸ τοῦ ἀξιότιμου κυρίου Σωκράτους Ράλλη καὶ εἶχον καταρτίσει πολυσέλιδον Ἱστορίαν τῆς εἰς Χίον ἐκστρατείας μετὰ τοῦ συνταχθέντος τότε Συντάγματος τῆς ἐλευθέρας Χίου καὶ εἶχον μάλιστα ἀγγεῖλαι τὴν ἐκτύπωσίν της· ἀλλ' ἄλλαι ἀσχολίαι μὲ ἠνάγκασαν νὰ ἀναβάλω τὴν ἐκδόσιν, ἥτις καὶ ἐματαιώθη ἐντελῶς. Ἐὰ ἐγγράφα δὲ ἐκεῖνα ἐπέστρεψα εἰς τὸν κ. Γάλλον, καὶ ἄλλα δὲ ἀπέστειλα εἰς τὴν Ἐθνολογικὴν Ἐταιρίαν. Ἴσως εἰς νέαν ἐκδόσιν τῆς Ἱστορίας Σύρου προσθέσω ἐν παραρτήματι συνοπτικὴν ἐξιστόρησιν τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης ἐκστρατείας ὑπὸ τὸν Φαββιέρον.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ

Παρκιά. Παροικία.

ῤΠΟ

ΠΕΡΙΚΛ. Γ. ΖΕΡΛΕΝΤΟΥ

Εἰς τὸν ἐν Σύρῳ φίλον μου λόγιον κ. Π. Ζερλέντην ἀποστείλας ἀπόσπασμα τῆς ἀνωτέρω (σελ. 423 ἐπ.) μελέτης μου περὶ τοῦ γεωγραφικοῦ ὀνόματος Μεσσαριὰ, ἐν τῇ ὁποίᾳ γράφω ἐν ἄλλοις καὶ τινα περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς πρωτεύουσας τῆς νήσου Πάρου, Παρκιά, Παροικία, ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τὴν κατωτέρω ἐπιστολήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκθέτει ἰδίαν γνώμην, ἀντίθετον τῆς ἐμῆς, περὶ τοῦ χρόνου τῆς καθιερώσεως τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ.

Τὴν ἐπιστολήν ταύτην, συναινοῦντος καὶ τοῦ ἐπιστείλαντος, ἔκρινα πρέπον νὰ δημοσιεύσω ἐν τῷ παρόντι τεύχει τοῦ Δελτίου, ἔνθα καὶ ἡ ἐμὴ μελέτη, θεωρῶν τὴν γνώμην τοῦ κ. Ζερλέντου οὐχὶ ἀπίθανον. Οὐδὲν ὁμῶς ἀποδέχομαι ὅτι ἐπὶ τῆς ἐνετικῆς κυριαρχίας τῶν νήσων δὲν ἐγένετο ἐν αὐταῖς ἐγκατάστασις πολυπληθῶν ξένων ἀποίκων, ὡς δοξάζει ὁ ἐπιστέλλων· ἀλλὰ τὰ περὶ τούτου θέλω πραγματευθῆ ἐν ἄλλῳ συγγενεῖ θέματι.

Ἐν Ἀθήναις α' Δεκεμβρ. 1893.

Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

Τῷ ἐλλογιμῷ Ἀντωνίῳ Μηλιαράκῃ.

Τὸ ὄνομα τῆς νῦν πόλεως τῆς νήσου Πάρου Παροικία (Παρκιά) εἶναι οὐχὶ τῶν Φραγγικῶν χρόνων. οὐδὲ προῆλθεν ἐκ μεγάλου ἀποικισμοῦ ξένων ἀποίκων (coloni) ἢ παροίκων ὡς ἐκάλουσαν τότε οἱ Ἕλληγες τοὺς colonos [Μεσσαριὰ, ἱστορικαὶ ἔρευναὶ περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου ὡς γεωγραφικοῦ, σελ. 432, 438-439]. Τὸ ὄνομα αὐτῆς τυγ-

χάνει πολύ ἀρχαιότερον τῶν Φραγγικῶν χρόνων (1207), ὃν τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰῶνων, προελθὼν ἐξ ὑπαρξιάσης ἐκεῖ ἐκκλησιαστικῆς ἀγροικικῆς παροικίας.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἀρχαίων νησιωτικῶν πόλεων οἱ παραμειναντες ἐν ταῖς νήσοις κάτοικοι συνωκίσθησαν εἰς τὰ ἐνδότερα τῶν νήσων φεύγοντες τὰς ἐπιδρομὰς καὶ ληστεύσεις τῶν λυμαιομένων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸ Αἰγαῖον πέλαγος παντοίων πειρατῶν ἐκ τούτου προῆλθεν ἡ ἐρήμωσις τῶν παραθαλασσιῶν χωρῶν τῶν νήσων, παραμείνασα μέχρι τῆς Φραγγικῆς κατακτήσεως (1207). Τοιοῦτόν τι ἐγένετο καὶ ἐν τῇ νήσῳ Πάρῳ· καταλιπόντες τὰς παραθαλασσίας χώρας τῆς νήσου οἱ ἐναπομείναντες ἐν αὐτῇ Πάριοι συνωκίσθησαν εἰς τὰ ἐνδότερα αὐτῆς.

Ἐκ τῶν βίων τῆς ὁσίας Θεοκτίστης, ὧν τὸν μὲν ἔγραψεν ὁ μάγιστρος Νικήτας, τὸν δὲ πιθανῶς ὁ μεταφράστης Συμεὼν, μανθάνομεν ὅτι ἡ νήσος Πάρος κατὰ τὴν ἐπὶ Κρήτη στρατείαν τοῦ Ἰμερίου, τὴν γενομένην κατὰ τὸ ἔτος 902 [Muraii, Essai de chronographie Byzantine, σελ. 480.] ἦτο πάντῃ ἄοικος. Εἰ καὶ οἱ βλοὶ τῆς ὁσίας περιβάλλονται ὑπὸ μύθου [Θεοφίλου Ἰωάννου, Μνημεῖα ἀγιολογικά, Βενετία 1884, σελ. 1-39], βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἂν ὄχι πᾶσα ἡ νήσος τὰ παραθαλάσσια αὐτῆς ἦσαν ἄοικα.

Ἡ Πάρος κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας ἐτιμήθη εἰς ἐπισκοπὴν, καθ' οὓς ἐκτίσθη καὶ ὁ ἐν τῇ νήσῳ περικαλλὴς ναὸς τῆς Παναγίας, εἰς ὃν ἐπεβραβεύθη πᾶσα ἡ περίξ χώρα μετὰ καὶ παροικίων παρὰ τοῦ κτίτορος αὐτοῦ, ὅς βεβαίως ἦν οὐχὶ τῶν ἰδιωτῶν· τοιοῦτόν τι δεικνύει ἡ λαμπρότης τῶν λειψάνων τοῦ ναοῦ. Ἡ ἰδρυσις ἐπισκοπῆς καὶ ἀνέγερσις περικαλλοῦς ναοῦ δὲν δεικνύουσιν εὐδαιμονίαν τῶν νησιωτῶν· ἀλλ' ἐγένοντο ταῦτα πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτῶν εἰς τὸ νέον θρήσκευμα, διότι μετὰ πάροδον χρόνου καὶ ὁ ναὸς κατέπεσεν ὧν κατεστραμμένος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ὁσίας Θεοκτίστης, ἥτοι πρὸ τοῦ ἔτους 902, καὶ ἡ ἐπισκοπὴ Παρίων ἐνωθεῖσα κατὰ τὸ ἔτος 1081 μετὰ τῆς παρακειμένης ἐπισκοπῆς Ναξίων συνέστησαν ἐκάτεροι τὴν μητρόπολιν Παροναξίων.

Τὰς ἐκκλησιαστικὰς παροικίας ὁ δέκατος ἑβδόμος κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι τρίτης οἰκουμενικῆς συνόδου διαιρεῖ εἰς ἀγροικικὰς καὶ ἐγχωρίας, περὶ ὧν λέγει τάδε. «Τὰς καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν (γρ. ἐκ-

κλησίαν) ἀγροικικὰς παροικίας ἢ ἐγχωρίους μένειν ἀπαρασαλεύτους παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτὰς ἐπισκόπους . . . ». Τῶν ἐξηγητῶν τῶν κανόνων τῆς συνόδου ταύτης ὁ μὲν Ἰωάννης Ζωναρᾶς λέγει περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν τάδε « . . . Θεσπίζει τοίνυν ὁ κανὼν οὗτος, τὰς παροικίας ἀπαρασαλεύτους εἶναι παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτὰς, καὶ ἀγροικικαὶ εἶεν, καὶ ἐγχωριοὶ . . . αὕτη δὲ (ἡ σύνοδος), περὶ παροικιῶν, αἵτινες εἶεν ἂν ἐνορίαὶ μικραὶ καὶ οὐ πολυπληθεῖς, ἅς εἰς ἀγροικικὰς καὶ ἐγχωρίους διαιρεῖ. Ἀγροικικὰς μὲν οὖν φασιν εἶναι τὰς ἐν ἐσχατιαῖς κειμένας, καὶ ὀλίγους ἐχούσας τοὺς ἐν αὐταῖς οἰκοῦντας, αἱ καὶ μονοίκια λέγονται· ἐγχωρίους δέ, τὰς ἀγροῖς καὶ κώμαις πλησιαζούσας, καὶ πλείονας τοὺς κατοίκους ἐχούσας . . . ». Ὁ δὲ Θεόδωρος Βαλσαμῶν λέγει περὶ αὐτῶν τάδε. « . . . Ὁρίσθη οὖν κατέχειν ἀμάχως τοὺς ἐπισκόπους τὰς ἐπὶ τριακονταετία νεμηθείσας παρ' αὐτῶν ἐνορίας ἀδιάστως, καὶ ἀγροικικαὶ ὧσιν, ἥτοι μικραὶ, αἱ καὶ μονοίκια λέγονται, καὶ ἐγχωριοὶ, ἥτοι πολλοὺς κατοίκους ἐχούσαι . . . ». Ὁ δὲ Ἀλέξιος Ἀριστηνὸς λέγει περὶ αὐτῶν τάδε. « . . . Διατάσσεται γοῦν καὶ ὁ παρῶν κανὼν, ὡς, ἐὰν κατέσχον ἐπὶ τριακονταετίαν τινὲς τῶν ἐπισκόπων ἐτέρων ἐπισκοπῶν ἀγροικικὰς παροικίας, ἢ ἐγχωρίους ἀπαρασαλεύτως κατεχέτωσαν ταύτας . . . ».

Καὶ ὁ εἰκοστὸς πέμπτος κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ ἕκτης οἰκουμενικῆς συνόδου διαιρεῖ τὰς ἐκκλησιαστικὰς παροικίας εἰς ἀγροικικὰς καὶ ἐγχωρίας, περὶ ὧν λέγει τάδε. « Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀνανεοῦμεν καὶ τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα τὰς καθ' ἐκάστην ἐκκλησίαν ἀγροικικὰς παροικίας, ἢ ἐγχωρίους μένειν ἀπαρασαλεύτους παρὰ τοῖς κατέχουσιν αὐτὰς ἐπισκόποις . . . ». Τῶν ἐξηγητῶν τῶν κανόνων τῆς συνόδου ταύτης ὁ Ἀλέξιος Ἀριστηνὸς περὶ τῶν παροικιῶν λέγει τάδε « Ἀγροικικὰς παροικίας λέγει (ὡς καὶ ἐν ἐπτακαιδεκάτῳ κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἐγράψαμεν) τοὺς ἰδιωτάτους τῶν ἐκκλησιῶν ἀγροῦς, καὶ μὴ ἀνακεκοινωμένους ὅλως ὄντας ἐν τισὶ κώμαις, ἢ καὶ χωρίοις, οὓς καὶ μονοίκια νῦν λέγουσιν· ἐγχωρίους δέ, τοὺς ἐν μέσοις χωρίοις ἢ κώμαις, κειμένους ἀγροῦς . . . » [Ἑλλάκη καὶ Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, Ἀθήνησιν 1852. Τόμος Β', σελ. 258, 259, 261, 263, 360 καὶ 361].

Τοιαύτη τις μικρὰ ἐκκλησιαστικὴ παροικία, ἢ καὶ μονοίκια καλου-

μένη, ἦτο καὶ ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ, ἧς τὸ ὄνομα παραφθαρὲν εἰς Μονοίτζια καὶ Ἀμνοίτζια παρέμεινεν ὡς ὄνομα μικρᾶς κώμης κειμένης ἐν τῇ χώρᾳ τῆς νήσου τῇ καλουμένῃ Ντρυμαλιὰ, ἡ ὁποία ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις μετωνομάσθη Τραγέα.

Ἐν τῇ νήσῳ Πάρῳ λοιπὸν ἀνεγερθέντος τοῦ ναοῦ Παναγίας τῆς Καταπολιανῆς κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας καὶ ἐπιβραβεύσεως αὐτῷ τῆς παρακειμένης χώρας μετὰ καὶ παροίκων, συνέστη ἐκκλησιαστικὴ ἀγροικικὴ παροικία. Καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ναοῦ καὶ τὴν παντελῆ ἐρήμωσιν τῆς παρακειμένης χώρας, παρέμεινε τὸ τμήμα αὐτῆς, ἐν ᾧ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀγροικικὴ παροικία, καλούμενον παροικία. Ἐν αὐτῷ δὲ συνοικισθείσης ἐπὶ Φράγγων τῆς ἐτέρας τῶν πόλεων τῆς νήσου Πάρου, παρέλαβε τὸ παραμένον αὐτῷ ὄνομα ὡς ἴδιον ἢ νεοσύστατος πόλις.

Ἐπὶ Φράγγων ἐν ταῖς νήσοις συνωκίσθησαν αἱ μέχρι τοῦ νῦν παραμένουσαι παραθαλάσσιαι νησιωτικαὶ πόλεις ἕνεκεν τῆς ἐπελθούσης πωσ ἀσφαλείας τότε εἰς αὐτάς, περιβλήθεισαι καὶ ὑπὸ φρουρίων οἰκοδομηθέντων ὑπὸ τῶν κατακτητῶν ἐκ τῶν αὐτῶν νησιωτῶν, τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κρήτης, ἧς αἱ συνεχεῖς στάσεις συνεπύκνουν τὸν ἐκάστοτε ἐκ τῶν ἐκδρομῶν ἀραιούμενον πληθυσμὸν αὐτῶν. Καὶ ἐν Πάρῳ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους συνωκίσθησαν ἐκάτεραι αἱ παραθαλάσσιαι πόλεις τῆς νήσου Νάουσα καὶ Παροικία, καθ' οὓς χρόνους ἀποδομήθη καὶ ὁ ἐν Παροικίᾳ νῦν κατεστραμμένος Φραγγικὸς πύργος· παρέμεινε δὲ ἐν τῇ νεοσύστατῳ πόλει τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τοῦ χώρου παροικία ὃ οὗτος ἐκέκτητο ἐπὶ Βυζαντινῶν, ὡς ὄνομα ἴδιον αὐτῆς.

Μέτοικοι Φράγγοι ὡς πάροικοι καλλιεργηταὶ ἐπὶ Φράγγων δὲν μετώκησαν εἰς τὰς νήσους ἐξ Ἰταλίας, διότι οἱ κατακτηταὶ δουλοπαροίκους μετεχειρίσθησαν τοὺς κατακτηθέντας. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Σύρῳ, περὶ ἧς νομίζεται ὅτι «παρὰ πᾶσαν ἄλλην νῆσον κατωκλήθη ὑπὸ ξένων ἀποίκων» [Μεσσαριά, σ. 439] ὀλίγοι Φράγγοι μετώκησαν ἦτοι οἱ ἐν τέλει φεουδοκλήπτορες· τοῦτο δεικνύουσι τὰ ὀνόματα τῶν Συρίων ὄντα πάντα Ἑλληνικά, ἐκτὸς ὀλίγων ταπικῶν ξένων ὀνομάτων, ἃ φέρουσι τινες ὡς ἐπωνύμια, καὶ ὧν ἴσως οἱ πρόγονοι ἐγκατέστησαν ἐν τοῖς νησιώταις ἐπὶ Τούρκων. Οἱ Σύριοι ἀγνωστον πότε καὶ ποῖα βία μετέστησαν τῶν πατρῴων δογμάτων. Καὶ πρὸ τῆς μεγάλης ἡμῶν ἐπαναστάσεως οἱ ὀρθόδοξοι Ἑλληγες κάτοικοι τῆς νήσου

Σύρου ἦσαν ἐλάχιστοι, οὐχὶ δ' οἱ ἡμίσεις ὡς νομίζεται [Μεσσαριά, σελ. 467]. Ὁ Ἰωσήφ Πιττῶν Τουρνεφόρτιος ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον κατὰ τὸ ἔτος 1701 λέγει περὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς τάδε «Nous voici dans Syra l'isle la plus catholique de tout l'Archipel. Pour sept ou huit familles du rite Grec, on y compte plus de six milles âmes du rite Latin; et lorsque les Latins s'allient avec les Grecs, tous les enfants sont catholiques Romains, au lieu qu'à Naxie les garçons suivent le rite du père, et les filles celui de la mère». [Relation d'un voyage du Levant, Lyon 1727. Tome II, p. 1-2].

Τὸν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐλάχιστον ἀριθμὸν τῶν ὀρθόδοξων κατοίκων τῆς νήσου Σύρου βεβαιούσιν οὐ μόνον οἱ πατέρες ἡμῶν, οἱ κατέφυγον ἐν τῇ νήσῳ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου, ἀλλὰ καὶ τόδε. Κατὰ τινὰ Μεγάλην Παρασκευὴν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἐξ ἐναντίων ἀνέμων, προσωρμίσθη πλοῖον Πατριακὸν ἐν τῷ λιμένι τῆς νήσου Σύρου· οἱ ἐν αὐτῷ ἀποβιβασθέντες ἐζήτουν ναὸν πρὸς ἐκκλησίαισιν· ὁπότε δὲ ὑπεδείχθη αὐτοῖς ὁ εἰς τῶν δύο ναῶν τῶν ὀρθόδοξων κατοίκων τῆς νήσου καὶ ἐπορεύθησαν πρὸς αὐτόν, εὗρον ἐπιμελῶς κεκλεισμένην τὴν θύραν καὶ τὰ παράθυρα τοῦ ναοῦ· οὗτοι κρούσαντες τὴν θύραν μετὰ κόπου κατέπεισαν τοὺς ἐντὸς νὰ ἀνοίξωσιν αὐτοῖς· ἀφοῦ δέ, βεβαιώσαντες αὐτοὺς ὅτι ἦσαν ὀρθόδοξοι, εἰσῆλθον ἐπιμελῶς πάλιν ἐκλεισθῆ ἡ θύρα· οὗτοι τότε διαπυθανόμενοι τὴν αἰτίαν τούτου, ἔμαθον ὅτι οἱ δυτικοὶ κάτοικοι τῆς νήσου τοσοῦτον ἠνώχλουν αὐτοὺς ἐκκλησιαζομένους, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ ἱεουργῶσιν ἐλευθέρως. Τὸ γεγονός τοῦτο ἤκουσεν ὁ πανοσιώτατος Ἱερόθεος Φλωρίδης, ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Πάτρῳ μοναστηρίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, παρ' αὐτοῦ τοῦ γέροντος πλοιάρχου εἰς ὃν συνέβη.

Μετὰ τὴν παρέκθεσιν ταύτην, καταλήγω εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ νῦν πόλις τῆς νήσου Πάρου Παροικία κτίσμα τῶν Φράγγων [Μεσσαριά, σ. 473], ὀνομάσθη οὐχὶ ἐκ τῶν ξένων παροίκων (coloni) εἴτε Ἑλλήνων εἴτε ξένων, ἀλλὰ ὁ χώρος ἐν ᾧ συνωκίσθη αὕτη διετέλεσεν ἐκκλησιαστικὴ ἀγροικικὴ παροικία ἐπὶ Βυζαντινῶν, διατηρήσας τὸ ὄνομα αὐτοῦ παροικία μέχρι τῆς Φραγγικῆς κατακτήσεως (1207), ὁπότε παρέλαβεν ὡς ἴδιον ὄνομα ἢ νεοσύστατος ἐπὶ Φράγγων πόλις ὀνομασθεῖσα Παροικία, διότι οἱ Φράγγοι εἰς τὰς ὑπ' αὐ-

τῶν συνοικισθείσας πόλεις δὲν ἔδιδον ἴδια ὀνόματα. Τὸ ὄνομα Παρ-
κιά (παροικία) φέρει καὶ μία τῶν συνοικιῶν τῆς πόλεως Μυκονίων.
Οἱ δὲ Σύριοι καλοῦσι τὸν ἑφημέριον καὶ πάρκον (πάροικον).

Αὕτη, φίλτατε, εἶναι ἡ ἐμὴ γνώμη περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς ἐτέρας
τῶν πόλεων τῆς νήσου Πάρου Παροικίας.

Ἐξ Ἑρμουπόλεως μηνὸς Νοεμβρίου φθίνοντος, τοῦ ἔτους 1893.

Ἑρῶσο

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Γ. ΖΕΡΑΒΕΝΤΗΣ.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΤΙΝΕΣ

εἰς δύο Ματθαίου τοῦ Καντακουζηνοῦ λόγους «περὶ φιλο-
μαθίας» καὶ «περὶ τῶν τριῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων»
κατὰ χειρόγραφον τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῆς Βιβλιοθήκης.

ΤΠΟ

B. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ

Ὁ ἀοίδιμος ἐπιμελητὴς τῶν χειρογράφων τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθή-
κης Ἰωάννης Σακκελίωv ἐξέδωκεν, ὡς γνωστόν, ἐπανειλημμένως δύο
λόγους τοῦ βασιλέως Ματθαίου τοῦ Καντακουζηνοῦ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ
θυγατέρα «περὶ φιλομαθίας» καὶ «περὶ τῶν τριῶν τῆς ψυχῆς δυνά-
μεων», τὸ μὲν πρῶτον ἑλλιπῶς, ἐν τῷ ἐβδόμῳ τεύχει τοῦ Δελτίου
τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἑθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, ἐξ ἐνός
τῶν ἀπὸ Θεσσαλίας κομισθέντων χειρογράφων τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιο-
θήκης, ἔπειτα δὲ πληρέστερον ἐν τῷ περιοδικῷ «Παρνασσῷ» (1888)
ἐπὶ τῇ βάσει καὶ ἐτέρου χειρογράφου τῆς Βασιλικῆς τοῦ Βερολίνου
Βιβλιοθήκης, ἀνακοινωθέντος τῷ ἀοιδίμῳ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ de Boor

καὶ συμπληροῦντος τὰ ἐν ἐκείνῳ ἐλλείποντα. Ἀμφότεροι οἱ λόγοι οὐ-
τοι, καὶ δὴ πλήρεις καὶ ἀκέραιοι, εὔρηνται καὶ ἐν τῇ «Συνοδικῇ Βι-
βλιοθήκῃ» τῆς Μόσχας, κατὰ μὲν τὴν ἀρχαιοτέραν λατινικὴν κατα-
γραφὴν τοῦ Matthaei ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 46, κατὰ δὲ τὸν νεώτερον
ῥωσσικὸν κατάλογον ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 509 χειρογράφῳ, ὡς παρατηρή-
σαμεν ὅτε Σεβασμιώτατος πρῶτον Πατρῶν Κύριος Νικηφόρος Καλο-
γεράς καὶ ἐγὼ κατὰ τὴν ἐν Μόσχᾳ διατριβὴν ἡμῶν τῷ 1889. Παρα-
βαλὼν ἐκ περιεργίας τὴν ἔκδοσιν τοῦ μακαρίτου Σακκελίωv πρὸς τὸ
χειρόγραφον τοῦτο τῆς Μόσχας εὔρον ἐν τῷ τελευταίῳ καὶ ἐσημειωσά-
μην οὐκ ὀλίγας διαφορὰς, ἐν αἷς καὶ τινὰς προφανῶς προκριτοτέρας
καὶ ἐνιαχοῦ πρὸς τὴν εὐόδωσιν τοῦ νοῦ ἀπαραιτήτους. Παραδίδων νῦν
αὐτὰς εἰς τὴν δημοσιότητα ὡς χρησίμους πρὸς μέλλουσαν τινὰ ἔκδο-
σιν τῶν προκειμένων λόγων δὲν δύναμαι νὰ μὴ ἐπαναλάβω ἐνταῦθα
ὅ,τι καὶ ἐν ἄλλαις εὐκαιρίαις ἐξέφρασα, ὅτι δηλαδὴ παρὰ πάσας τὰς
ὀγκώδεις καὶ πολυδαπάνους ἐκδόσεις ὑπολείπεται ἀκόμη οὐ μικρὰ ἐρ-
γασία πρὸς κατάρτισιν πλήρους καὶ ὁπωσοῦν ἐξηκριβωμένης ἐκδόσεως
τῆς «Ἑλληνικῆς Πατρολογίας» καὶ ὅτι πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο συμ-
βάλλονται οὐ μόνον οἱ περὶ τὴν ἀνεύρεσιν καὶ δημοσίευσιν τῶν ἔτι
ἀνεκδότων φιλοτιμούμενοι, ἀλλὰ καὶ ὅσοι, προχείρους ἔχοντες κώδι-
κας ἀρχαίους τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, ὅποιοι μάλιστα οἱ
πλησίον μοναστηριακῶν βιβλιοθηκῶν οἰκοῦντες λόγοι, ἤθελον φιλοπο-
νήσει περὶ τὴν παραβολὴν τῶν ἤδη ἐκδεδομένων κειμένων πρὸς τοὺς
κώδικας καὶ τὴν σημείωσιν τῶν ἔτι ἀγνώστων καὶ πρὸς τὴν εὐόδωσιν
τοῦ νοῦ χρησίμων ἀναγνώσεων, τοῦ τοιοῦτου ἔργου ὄντος πολλῶ ἀσφα-
λεστέρου καὶ προτιμοτέρου τῶν εἰκαίων ἐκείνων εἰκασιῶν καὶ τῶν αὐ-
θαιρέτων διορθώσεων, εἰς ἃς κλητοὶ τε καὶ ἀκλητοὶ ἐναμιλλῶς ὑπο-
βάλλουσι τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Ἡ τοιαύτη ἐργασία
ἔσται εὐπρόσδεκτος καὶ εὐκαιρος νῦν μάλιστα, ὅτε ἐκ Βερολίνου ἀγ-
γέλλεται νέα ἔκδοσις τῆς Ἑλληνικῆς Πατρολογίας συστάσει καὶ προ-
νοίᾳ τῆς ἐκεῖ Ἀκαδημίας. Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον.

Καὶ ἐν πρώτοις σημειώσεως ἄξιον εἶναι ὅτι ἐν τῷ κώδικι M (οὕτω
σημειῶ τὸν τῆς Μόσχας), ἀμφότεροι οἱ λόγοι ἐπιγράφονται ἀπλού-
στατα «περὶ φιλομαθίας» καὶ «περὶ τῶν τριῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων»,
χωρὶς νὰ δηλωθῇ πού τὸ ὄνομα οὔτε τοῦ γράφοντος βασιλέως οὔτε
τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, πρὸς ἣν γράφονται, καὶ, ὅπερ πολλῶ σπουδαιό-

τερον, ἐν τῷ κειμένῳ ἐκ πρώτης χειρὸς πανταχοῦ εὔρηται γεγραμμένον «ὦ ἄνθρωπε» ἐκεῖ ὅπου ἐν τῇ ἐκδόσει ἀναγινώσκεται «ὦ Οὐγατερ», τῆς γραφῆς ταύτης μόνον ἐκ δευτέρας χειρὸς σημειωμένης ἐν τῷ περισελίδῳ. Βεβαίως δὲν εἶναι τι ὅπως τυχαῖον οὔτε ἡ παράλειψις τοῦ ὀνόματος τοῦ συγγραφέως οὔτε ἡ ἐν τῷ κειμένῳ ἀνταλλαγὴ τοῦ μερικωτέρου «ὦ Οὐγατερ» διὰ τοῦ γενικωτέρου «ὦ ἄνθρωπε»: καὶ ἴσως ὁ ἠδύνατό τις τῶν ἄγαν περιέργων καὶ λεπτολόγων νὰ ἐξαγάγῃ ἐντεῦθεν τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι φέρονται ἐν τῷ ἡμετέρῳ κώδικι καὶ ἐφέροντο ἀπ' ἀρχῆς ἀνωλύτως ὡς μὴ βεβαίως ὄντες τοῦ Ματθαίου Καντακουζηνοῦ, ἀλλὰ τινος ἄλλου, καὶ δὴ γραμματικοῦ τινος γυμνάσματα ῥητορικά. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δύναται νὰ ἔχῃ καὶ ἄλλην ἐξήγησιν ἀπλουστέραν, ταύτην, ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι, ὄντες μὲν πράγματι τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ ἀπευθυνόμενοι ἀπ' ἀρχῆς πρὸς τὴν Οὐγατέρα αὐτοῦ (πρὸ βλ. τὴν ἀρχὴν τοῦ β' λόγου καὶ ἐν τῷ ἀπογράφῳ Μ ἔχουσιν «ὦ φίλτάτη» καὶ τὰ ἐξῆς), ἀλλ' ἔχοντες χαρακτῆρα γενικώτερον καὶ περιεχόμενον ἐφαρμόσιμον πρὸς πάντα ἄνθρωπον, εὐκόλως ἠδύναντο νὰ ἀπογυμνωθῶσιν ὧν ἔχουσιν ἐλαχίστων μερικοτήτων καὶ νὰ ἀπευθύνωνται, συμφώνως τῷ περιεχομένῳ αὐτῶν, πρὸς πάντα ἄνθρωπον. Ἡ ἐξήγησις αὕτη καθίσταται πιθανωτέρα, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἀντικατάστασις ἐγένετο ὑπὸ τινος μοναχοῦ καὶ χάριν τῶν μοναχῶν. Τοιαῦται ἀσήμαντοι μεταβολαί, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν ἢ ἀκροατῶν γινόμεναι, εἶναι, ὡς γνωστόν, συνήθεις καὶ εἰς τὰς ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγνώσεις καὶ αὐτῶν τῶν ἱερῶν βιβλίων. Ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας δύναται νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ὀνόματος τοῦ συγγραφέως, ὡς πρώτου καὶ κυριωτάτου λογιζομένου τοῦ πράγματος τοῦ διδασκομένου, οὐχὶ δὲ τοῦ προσώπου τοῦ διδάσκοντος, τοσοῦτῳ μᾶλλον, ὅσῳ τὸ ὄνομα τοῦ Καντακουζηνοῦ, μὴ ὄντος ἀγίου ἢ πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν τῶν μοναχῶν ἀντίληψιν δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ κῦρὸς τι εἰς τὰ λεγόμενα.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐπὶ μέρους διαφορὰς τοῦ κώδικος Μ (ὄσχα) πρὸς τὸν Α (Θηνῶν) καὶ τὸν Β (ερολίνου), κρίνω καλὸν ἂ ἐπιστήσω μὲν ἰδιαζόντως τὴν προσοχὴν εἰς τὰς ὀρθοτέρας φαινομένας καὶ πρὸς εὐόδωσιν τοῦ νοῦ ἀπαραιτήτους ὑπαρχούσας γραφάς, νὰ μὴ παρέλθῃ ὁμῶς ἐν παντελεῖ σιγῇ καὶ τὰς λόγου ἀναξίας ἢ καὶ προφανῶς ἐσφαλμένας ἀναγνώσεις τοῦ κωδ. Μ.

Περὶ «Φιλομαθίας»

... περιτελισμα ταῖς ταῦτ' ἔχουσι γίνεται. Οὕτως ὁ κωδ. Α. Κατὰ τὸν Μ γραπτέον γέγεται.

... πρὸς τὸ μὴ μέγα φρονεῖν ἐν ἐώλοις πράγμασι καὶ βουστοῖς, τοὺς δὲ κυκῶς πρίττοντας μὴ ὀλιγωρεῖν μηδ' ὀργίλλεσθαι, εἴπερ ἄρα κακῶς πράττουσι. Ἀντὶ ἐώλοις καὶ πράττουσι τοῦ κωδ. Α ἔχει ὁ Μ αἰώλοις (γρα. αἰόλοις) καὶ πράττοιεν, κατ' ἐμὲ ἀμφοτέρω ὀρθῶς, καὶ δὴ τὸ πρῶτον αἰόλοις, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ βουστοῖς, δηλοῦν τὸ τρεπτὸν καὶ εὐμετάβολον τῶν πραγμάτων.

... ψυχῆς γὰρ ἀρεταῖς τὸ δύνασθαι φέρειν κτλ. Οὕτως ἐκδέδοται κατὰ τὸν Α. Κάλλιον ὁ Μ. ψυχῆς γὰρ ἀρετῆ (πρὸ βλ. τὸ ἐπιφερόμενον ὡσπερ κακῶς ταύτης κτλ.)

... πῶς δὲ καὶ τὰ ἐπαίνων ἄξια γινώσεται τις, εἰ μὴ διδαχθεῖς... Οὕτως ὁ Α, ἐν ᾧ ὁ Μ ἀπλούστερον εἰμὴ διδαχθεῖς.

... καὶ μὴ κατόκνει περὶ παιδείαν καὶ μάθησιν. Ὁ Μ ἀπλῆ αἰτιατικῇ μὴ κατόκνει παιδείαν κτλ.

... τῇ αὐτοσοφίᾳ πάντως κατ' οὐδὲν ἐστὶ τι μέρος τῆς ἀμαθίας, ἀλλὰ τὰ πάντα πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐπίσταται καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι γινώσκει καὶ οἶδε σαφῶς ἐκάστου τὰ τέρματα. Οὕτως ἐκδέδοται κατὰ τὸν Α. Ἀλλ' ὁ Μ τ. α. π. κ. οὐδὲν ἐστὶ μέρος τι τῆς ἀμαθίας, ἀλλὰ τ. π. πρὸ τοῦ γενέσθαι γινώσκει καὶ εἶδε (γραφ. οἶδε) σαφῶς ἐ. τ. τ. Ἡ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἀπογράφοις διάφορος θέσις τοῦ τε ὀλίγην ἔχει βεβαίως σπουδαιότητα, οὐδὲ δύναται μετ' ἀκριβείας νὰ λεχθῇ, ποτέρα τῶν θέσεων εἶναι ἡ ἀρχικῆ, μολονότι ἡ τοῦ κωδ. Μ φαίνεται ὡς φυσικωτέρα. Πλεονα σπουδαιότητα καὶ ἀπορίαν ἔχει ἡ ἐν τῷ Μ παράλειψις πέντε λέξεων (ἐπίσταται καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι), παράλειψις εὐεξήγητος μὲν παλαιογραφικῶς διὰ τὴν ἀλλεπάλληλον ἐπιφορὰν τοῦ γενέσθαι, ἀλλὰ προσοχῆς καὶ ἐπιστάσεως ἀξία ὑπὸ τὴν ἐποψιν τοῦ νοῦ, ἐπειδὴ ἡ ἐν τῷ Α φερομένη ἔννοια, ὅτι ἡ αὐτοσοφία γινώσκει τὰ πάντα μετὰ τὸ γενέσθαι, οὐδὲν ἔχουσα τὸ ἰδιαζόντως θεῖον, ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς περιττὴ καὶ νὰ παραλειφθῇ ἐν γνώσει, ὑπὸ ἀντιγραφῶν, μὴ ἐννοούντων ὅτι ὁ συγγραφεὺς δι' ὧν λέγει ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ ἀπλούστατα τὴν πλήρη καὶ τελείαν γνώ-

σιν « τῶν τε ὄντων, πρό τε ὄντων, τῶν τε ἔσομένων ». Προτιμητέα λοιπὸν κατ' ἐμὲ ἢ γραφὴ τοῦ κωδ. Α.

... διδάσκων μὴ ταῖς ἡμῶν μόνον ἐθέλειν ἀρκεῖσθαι γνώσεσι. Ἐν τῷ Μ λείπει ἐθέλειν, ἴσως παραλειφθὲν ἐκ παραδρομῆς...

ἀλλὰ καὶ τι μέγα μυστήριον. Ὁ Μ ἀλλὰ τι καὶ μέγα μυστήριον.

... πάλιν ἡρώτα τοὺς μαθητάς, εἰ βρώσιμόν τι τυγχάνει παρὸν αὐτοῖς καὶ συνελάθοντο... Οὕτως ὁ κωδ. Α, ἐν φῷ ὁ Μ κάλλιον· π. ἢ. τοὺς μαθητὰς εἰ βρώσιμόν τι παρὸν αὐτοῖς τυγχάνει, καὶ εἰ συνελάθοντο.

... καὶ οὐχ ἅμα μαθεῖν ἐνὶ ὀπηνέκῃ... πόσω γέ μᾶλλον σήμερον, ὅτε ἐφ' ἑαυτοῦς ἠλέκῃς... ἐνδεεῖς ἐσμεν μεγίστης χειραγωγίας; Ὁ κ. Μ παρουσιάζει ἐνταῦθα ἰκανὰς διαφορὰς προσοχῆς ἀξίας, εἰ καὶ μὴ πάσας ἀποδεκτάς... καὶ οὐχ ἅμα πάντα μ. ἐνὶ, πηνέκῃ... π. γ. μ. τήμερον, ὅτε ἀφ' ἑαυτῶν ἢ... ἐνδεεῖς ἐσμεν χειραγωγίας;

... καὶ καθαιρόμενοι παρ' αὐτῆς εἶναι τινες. Ὁ Μ ὀρθότερον· κ. κ. παρ' αὐτοῖς εἶναι τινες.

... καὶ τὴν αὐτὴν γῶσιν ἀκριβῶς ψήλεται. Τὸ λάθος τοῦτο τοῦ κωδ. Α ὀρθῶς διώρθωσεν ὁ μακαρίτης Σακκελίων εἰς Δήφεται, ὡς δεικνύεται ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἀπογράφου.

... καὶ ῥύπων ἄτερ τυγγάνουσα. Ὁ Μ· κ. ῥυπῶν ἄ. τ.

... ὁ γὰρ μὴ ἐνταῦθα τὸν ἐνόοντα τρόπον μαθῶν. Κατὰ τὸν κωδ. Μ ἀναγνωστέον· τρόπον τὸν ἐνόοντα.

... τοῦ Κυρίου παραβολικῶς ἐκφωνήσαντος. Ὁ Μ· ἐκβοήσαντος.

... γνοίη ἂν τις ἐξ αὐτῶν οἶμαι τῶν καθαρωτίτων... Κατὰ τὸν κωδ. Μ· γνοίη τις ἂν...

... πηγαί, αἱ ποτίσασαι πάλιν τὸν Ἰσραήλ. Τὴν γραφὴν ταύτην τοῦ κωδ. Α ἐπικυροῦ καὶ ὁ Μ, οὐκ ὀρθῶς δὲ ὁ ἐκδότης σημειοῖ ἐν ὑποσημειώσει, ὅτι ἀντὶ τοῦ πάλιν ἴσως γραπτέον πάλιν. Ὁ νοῦς τοῦ χωρίου εἶναι ὅτι, ὅπως ἄλλοτε αἱ δώδεκα (πραγματικαὶ) πηγαὶ τῆς ἐρήμου ἐπότισαν τὸν Ἰσραήλ, δηλ. ὑλικῶς, οὕτως αἱ αὐταὶ δώδεκα πηγαὶ τῆς ἐρήμου, ἀλλὰ πνευματικῶς ἐννοούμεναι, (δηλ. αἱ δώδεκα ἀπόστολοι) ἐπότισαν ἐκ δευτέρου τὸν Ἰσραήλ, πνευματικῶς.

... ὡς ὁ θεηγῆρος Λουκᾶς ἤματι ὑφηγήσατο. Κατὰ τὸν Μ τὸ ἡμῖν προτακτέον τοῦ Λουκᾶς.

... τὴν προσληφθεῖσαν ἀξίαν σάρκα αὐτοῦ... Οὕτως ὁ Α δυσνοήτως. Ἄλλ' ὁ Μ· τ. π. αὐτῷ ἀξίαν σάρκα κτλ.

... ὡς δὲ καὶ ταύτη τὸν λόγον σκεψώμεθα. Πᾶν ὅ,τι περ κτλ. Ἡ γραφὴ αὕτη τοῦ Α ἐπικυροῦται καὶ ὑπὸ τοῦ Μ, οὐδ' εἶναι ὁ λόγος ἐλλιπής, ὡς νομίζει ἐν ὑποσημειώσει ὁ ἐκδότης· μόνον στικτέον δεόντως... σκεψώμεθα· πᾶν ὅ,τι περ κτλ. ...

... ἢ ταῦτ' ἐπιδεχόμενον... ἐφιέμενοι. Καλῶς διορθοῦνται ταῦτα ἐν τῷ Μ· ἢ τοῦτο ἐπιδεχόμενον... ἐφιέμενον, ὡς τὸ τελευταῖον τοῦτο ὀρθῶς εἰκάζει καὶ ὁ ἐκδότης ἐν ὑποσημειώσει.

... Ἄν δέ τις ἐξετυστικώτερον σκοπεῖ... πῶς ἢ τῶν... Κατὰ τὸν Μ ἀναγνωστέον· ἂν δ. τ. ε. σκοπεῖ... ὅπως...

... οὐ τὴν ἄλμυρὰν δέ φησι καὶ κυματώδη καὶ θέουσαν, οὐδὲ τοὺς ἐκ χιόνος καὶ ὄμβρων χειμάρρους, ἀλλ' αὐτὴν τὴν τῆς θεϊκῆς ἀπορροίας, φημὶ δὴ τοῦ ἐμφυσήματος καὶ τῆς σοφίας δεκτικὴν ψυχὴν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ εἰσβάλλοντας τῶν ὄντων οἰοῦντες χεῖμερτα ρεύματα. Μεθ' ἰκανῶν διαφορῶν ταῦτα ἐν τῷ κωδ. Μ· οὐ τ. ἄλμυρὰν φησι κ. κυμ. κ. θέουσαν, οὐδὲ τ. ε. χιόνων κ. ὄ. χ., ἀλλ' αὐτὴν τὴν θεϊκὴν ἀπόρροισιν, τὴν δεκτικὴν τῆς σοφίας ψυχὴν κ. τ. ἐν α. εἰσβάλλοντας λόγους τῶν ὄντων κτλ. Ἀναντιρρήτως αἱ γραφαὶ τοῦ κωδ. Μ εἶναι ἐνταῦθα προκριτότεραι. Ἀμφιβολία τις ὑπὲρ τοῦ Α δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὡς πρὸς τὸ ἐν τῷ Μ ἐλλείπον δὲ πρὸ τοῦ φησί. Τὰ λοιπὰ ἔχουσι πλημμελῶς ἐν τῷ Α, καὶ ὄχι μόνον τὰ ἠττονος λόγου ἀξία, οἷα τὸ θέουσαν παρὰ τὸ ρέουσαν καὶ τὸ χιόνος παρὰ τὸ χιόνων (πρβλ. τὸ ἐπιφερόμενον ὄμβρων) ἀλλὰ μάλιστα τὰ ἄλλα. Λόγον τινὰ θὰ εἶχον αἱ γενικαὶ (τῆς θεϊκῆς ἀπορροίας, φημὶ δὴ τοῦ ἐμφυσήματος), ἐὰν ὑπὸ τὴν προηγουμένην αἰτιατικὴν (αὐτὴν τὴν) ἠδυνάμεθα ἐκ τῶν ἀνωτέρω νὰ ἐννοήσωμεν τὴν θάλασσαν εἰκονικῶς (αὐτὴν τὴν θάλασσαν τῆς θεῖ. ἀπορρ. φημὶ δὴ τοῦ ἐμφυσ. ἢ γενικὴ ὡς ἐπεξηγητικὴ). Ἀλλὰ τὴν τοιαύτην συμπλήρωσιν καθιστᾷ δυσχερῆ οὐ μόνον τὸ ἀμέσως ἠγούμενον « οὐδὲ τοὺς ἐκ χιόνων καὶ ὄμβρων χειμάρρους », ἀλλὰ μάλιστα τὰ ἀμέσως ἐπιφερόμενα « καὶ τῆς σοφίας δεκτικὴν ψυχὴν », ἐκτὸς ἐὰν ἀντικαθιστῶντες τὸν καὶ διὰ τοῦ ἄρθ. τὴν ἐκλάβωμεν ταῦτα ὡς ἐπεξήγησιν

των άνωτέρω. 'Η έτέρα δυνατή έκδοχή, ή έξάρτησις δηλ. των γενικών της θεϊ. άπορρ. και του έμφυσήμιτος από του επιθέτου δεκτικήν, γραμματικώς ούσα πιθανή, λογικώς είναι άπίθανος. 'Απλούστερα τά του Μ, άπαραίτητον δέ τὸ λόγους μετά τὸ εἰσβάλλοντας.

. . . 'Εκ τῆς αἰώρας έξερχ. αὐτῆς φάναι, τῆς 'Εδέμ. 'Ορθότερον και ένταῦθα ὁ κωδ. Μ' εκ τῆς εἰώας έξερχομένης, αὐτῆς φάναι τῆς 'Εδέμ . . .

. . . Οὐχ οὔτω δὲ και οἱ χείμαρροι βέουσι. 'Ο Μ' οὐχ οὔτω δέ γε και οἱ κτλ.

. . . κατά δὲ τὴν νεφέλην συσταθέν. 'Ορθῶς παραλείπεται τὸ ἄρθρον έν τῷ Μ.

. . . εαυτῷ ἦν, οὐκ ἄλλοθεν. 'Ο Μ παρεμβάλλει και πρό του οὐκ ἄ.

. . . ἀλλά, καθὸ σωτήριος λόγος, πολίτην. . . 'Αναγνωστέον κατά τὸν Μ' ἀλλὰ και ὁ σωτήριος λόγος κτλ.

. . . Πῶς δ' ἂν τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγαθοῦ σχετήμεν. 'Ο Μ' τούτου τάγαθοῦ.

. . . ρουθετοῦντος ἡμῶν πᾶσαν διήγησιν θελαν. 'Εν τῷ Μ λείπει τὸ πᾶσαν.

. . . ἀφ' εαυτοῦ γὰρ γνῶνη τις ἂν ἔσως. Κατά τὸν Μ' ἀφ' εαυτοῦ γὰρ ἔσως ἂν γνῶνη τις . . .

. . . φανερόν εκ του ταύτη τοι κοινωρεῖν ψυχὴν σώματι. Πλημμελέστερον ταῦτα έν τῷ Μ' φ. εκ του ταύτη κοινωρεῖν ψυχὴν σώματι.

. . . προσκᾶται κατά τὸ νόημα. Οὔτω και έν τῷ Μ, οὐδ' ὑπάρχει τι χρῆζον διορθώσεως, ὡς ὑποσημειοῖ ὁ έκδότης.

. . . και τῶν αἰσθητῶν τὰ ὑπὲρ αἰσθησιν. 'Ο Μ' και τῶν αἰσθητῶν τ. ὑ. αἰ. 'Ορθῶς πρβλ. τὴ προηγούμενον 'ἀ.λ.λ' ἐξ ἄλλων μαρθάνειν.

. . . 'Αλλ' εκ τουτουῦ του χρήματος τῆς μαθήσεως. 'Εν τῷ περισελίδω του κωδ. Μ προτίθεται και πρό τῆς προθ. εκ, ὄχι ὀρθῶς, τῆς ὅλης προτάσεως ταύτης («ἀλλ' εκ τουτουῦ. . . και ἐπιστήμοσιν») στενωῶς συνδεομένης μετά των ἡγουμένων. Διὰ τουτουο δὲν ἔπρεπεν, ὡς ἔχει έν τῇ έκδόσει, ή νέα παράγραφος νὰ ἀρχηται από ταύτης τῆς προτάσεως, ἀλλ' από τῆς ἐπομένης («οὔκουν γε λοιπόν κτλ. »).

. . . Οὔκουν γε λοιπόν λαμπρότερον ἂν τις εἰς λογισμοὺς τελῶν λάβοι τῆς καθ' ἡμᾶς ἀξίωμα φύσεως. Κατὰ τὸν Μ' ἀντιλογισμὸς ἀναγνωστέον λογικοὺς και πρό του λαμπρότερον παρεμβλητέον και, ἐκεῖνο μὲν ἀπαραίτητον πρὸς εὐόδωσιν του νοῦ, τουτουο δὲ ὄχι ὅλως παρέλκον, ἐὰν ἐκληφθῆ ὡς ἀναφερόμενον ὄχι εἰς τὸ λαμπρότερον, ἀλλ' εἰς ὅλην τὴν πρότασιν (= οὔκουν γε λοιπόν και λάβοι τις ἂν, εἰς λογικοὺς τελῶν, λαμπρότερον ἀξίωμα τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως). . .

. . . και τοῖς ἀλόγοις δέδοται. Κατὰ τὸν κωδ. Μ παρεμβλητέον ἐπίσης πρό του δέδοται.

. . . φαίη τις ἂν ὀρθῶς σκοπῶν, και πλεονεκτεῖν ἡμῶν ἔνια κατά τουτουο τὸ μέρος. Οὔτω κατά τὸν κωδ. Α' εκδέδοται. 'Εν τῷ Μ ἀναγινώσκειται φαίη τις ὀρθῶς ἂν σκοπῶν και πλεονεκτῶν ἡμῶν ἔνια κ. τ. τ. μέρος. Βεβαίως τὸ πλεονεκτεῖν του κωδ. Α' εἶναι ὀρθότερον, ἀρκεῖ μόνον τὰ από του φαίη . . . μέρος νὰ ἀναγνωσθῶσιν ὡς έν παρενθέσει.

. . . ὄροις φιλεῖν, και οὐδὲν ἂν αὐτῶν τουτουων μεταβαίη. 'Ο Μ' ἀντι οὐδὲν ἂν, ἔχει οὐδ' ἂν, και ἀντι μεταβαίη, μεταβαίνειν, ὄχι καλῶς.

τουτουο γὰρ αὐτοῦ ἰδιαιτατον, τὸ του και. Κακῶς ὁ Μ' του του. . . εἰ δὲ τουτ' ἂν τις ἡμῶν συνεργῶν εἰς τελειότητα λάβοι. 'Εν τῷ Μ λείπει τὸ συνεργῶν.

. . . τουτουου χρεία πρὸς τὸ τέ εἶναι τὸν ἄνθρωπον. 'Ορθότερον ὁ κωδ. Μ' τ. γ. π. τὸ τέ ἦν εἶναι τ. ἄνθ.

. . . τοῖνον μὴ ζητῶν ἐπιστήμη, οὐδ' ἐνεργεία. . . Και ένταῦθα ὀρθότερον ὁ κωδ. Μ. 'Ο τοῖνον μὴ ζητῶν κτλ.

. . . εἰς τὸ δυνάμει ποτὲ εἶναι. Οὔτως εκδέδοται κατά τὸν κωδ. Α. Καλῶς μόνον φαίνεται μοι γραπτέον εἶναι. "Ἡκιστα ὀρθῶς ὁ Μ εἶναι, εκτός ἐὰν θελήσῃ τις νὰ φυλάξῃ ἀμφότερα: «ἀδύνατον γὰρ, και ἐντελέχειάν τι ὄν, εἰς τὸ δυνάμει ποτὲ εἶναι εἶναι».

. . . "Οπερ ἐστὶν ή ἐκάστου μορφῆ και οὐσία. Κατά τὸν κωδ. Μ ἀναγνωστέον και ἡ οὐσία, του ἄρθρου παρέλκοντος.

. . . "Ωστερ και ὁ τὰ μουσικά μὴ εἰδῶς. 'Ο και λείπει έν τῷ Μ. . . Διττὰς δὲ τὰς παραβολὰς κεκτημένος ὁ ἄνθρωπος κτλ. Τὸ αὐτὸ ἀνακόλουθον και έν τῷ κωδ. Μ.

. . . ἐν μὲν τῷ προβάλλεσθαι. 'Ο Μ' ἐπικυροῖ τὴν έν τῷ περι-

σελίδα τοῦ κωδ. Α σημειομένην καὶ ὑπὸ τοῦ ἐκδότης ἐγκρινομένην γραφήν παραβάλλεσθαι. Μόνον κακῶς παρεμβάλλει γὰρ μετὰ τὸ μὲν.

. . . πρὸς τὰ ἄλογα, ἴδιον αὐτοῦ γίνεται. Ὁ κωδ. Μ, ἔχει αὐτῷ.

. . . Πόσης οὐκοῦν αἰσχύνῃς τὸ αἰεὶ κτλ. Οὕτως ἐν τῷ Κωδ. Α καλῶς. Ἄλλ' ὁ Μ παρεμβάλλει περιττῶς πεπληρωμένον μετὰ τὸ αἰσχύνῃς.

. . . ὅσοι πλειόντων κυριεύουσι. Ὁ κωδ. Μ ἔχει πόλεων μετὰ τὸ κυριεύουσι, ἴσως εὐλόγως· πρβλ. τὰ ἐπιφερόμενα· «τρέφουσι δὲ πλείους ἀνθρώπων».

. . . ἐπικρατέστεροι τῶν ἄλλων εἶναι γαίονται. Κατὰ τὸν Μ· ἐπικρατέστεροι δὴ τῶν ἄλλων κτλ.

. . . ἀσθενεῖς τῇ σπέρσει τῆς κτήσεως. Συνάδει ὁ Μ τῷ Α κατὰ τοῦ Β, ἔχοντος κτίσεως.

. . . Οὕτω καὶ ἡ ψυχή, ὅσῳ . . . Ὁ Μ ἀνάρθρως· οὕτω καὶ ψυχή.

. . . παιδεῖα κεκοσμημένον. Οὕτως ἐκδέδοται κατὰ τὸν κωδ. Α. Ἄλλ' ὁ Μ, συνάδων τῷ Β, ἔχει κεκοσμημένος, κατὰ μὲν τὴν σύνταξιν βεβαίως πλημμελῶς, ἀλλ' ἴσως προτιμητέον, τῆς γνωστῆς ἀριστοτελικῆς ἢ στωικτικῆς ῥήσεως, ἣν ἐνταῦθα ὑπαινίσσεται ὁ συγγραφεύς, φερομένης κατ' ὀνομαστικὴν· «ἄνθρωπος παιδεῖα κεκοσμημένος».

. . . καὶ γὰρ λαμπρότητες. Κατὰ τὸν Μ· κ. γ. περικαλλίαι.

. . . καὶ ὅσ' ἄλλα τοῦτοι παρόμοια. Συνάδει ὁ Μ τῷ Α κατὰ τοῦ Β, ἔχοντος· ὅσα ἄλλα.

. . . ἡ τῶν ὄντων διάγνωσις καὶ τὸ παιδεῖν ἀσκεῖν. Ἐν τῷ Μ λείπει ὁ καί, ὅχι ὀρθῶς.

. . . Τίς δ' οὕτως ἐστερημένος ζωῆς, ὡς ἂν ἐκὼν ἔλοιτο. Οὕτως ἐκδέδοται κατὰ τὸν Α καὶ τὸν Β. Ὁρθότερον ὁ Μ· τίς δ' οὕτως (γρ. ως) ἐστ. ζωῆς, ὡς ἂν ἐ. ἔλοιτο.

. . . τυφλήν ἔχειν τὴν φύσιν. Συνάδει καὶ ἐνταῦθα ὁ Μ τῷ Α κατὰ τοῦ Β, μὴ ἔχοντος τὸ ἔχειν.

. . . Πόσης δὲ δυστυχίας ἐστὶ, τὸ τὰ μὲν ἄλογα τέχνας μιμητικὰς πρὸς ἀνθρώπους ἀποβλέποντα μανθάνειν, οἳ δὲ ἄνθρωποι τὰ τῆ σφῶν αὐτῶν φύσει προσπεφυκῶτα μανθάνειν ἀμελεῖν; Ἐνταῦθα συμφωνοῦσι καὶ οἱ τρεῖς κώδικες (μόνον τοῦ Μ ἔχοντος· ἀποβλέποντα μανθάνουσι, ἀντὶ μανθάνειν), ἐν ᾧ οὐ μόνον τὸ ἄρθρον τὸ ἠδύνατο νὰ λείπη μετὰ τὸ ἐστὶ, ἀλλ' ὅπερ κυριώτερον, ἡ τελευταία πρότασις εἶναι

προφανῶς σόλοικος. Ἴσως τὸ μανθάνουσι τοῦ κώδικος Μ εἶναι λείψανον ἄλλης τινὸς γραφῆς καὶ συντάξεως τοῦ χωρίου, τιαύτης που· «πόσης δὲ δυστυχίας ἐστὶ (τοῦτο), ὅτι τὰ μὲν ἄλογα . . . ἀποβλέποντα μανθάνουσιν, οἳ δὲ ἄνθρωποι . . . μανθάνειν ἀμελοῦσιν;

. . . καὶ ὅπως μὲν τὴν ἀνήρωτον γῆν ἐξημερώσωσι. Κακῶς ὁ κωδ. Μ. ἀνήρωτον καὶ ἐξῶσα. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ κώδικος ἐξέπεσαν πᾶσαι αἱ λέξεις ἀπὸ τοῦ τίθεται . . . τῇ ἀμαθίᾳ.

. . . Διόπερ οὐ τοῖς νέοις μόνον. Ὁ Μ. οὐ πρὸς νέους μόνον.

. . . ἐὰν καὶ παρηγμακῶς τις ἦ. Ὁ Μ· ἐὰν καὶ παρηγμακῶς (γραφ. παρηγμακῶς) ἦ, ἄνευ τοῦ τις, ἠκιστα ὀρθῶς.

. . . μανθάνειν μὴ αἰοχυνόμενος. Ἐνταῦθα συμφωνεῖ ὁ Μ τῷ Α κατὰ τοῦ Β, ἔχοντος μὴ μανθάνειν.

. . . τῇ μαθήσει ἀνακενοῦται. Καὶ ἐνταῦθα συνάδει ὁ Μ τῷ Α κατὰ τοῦ Β, γράφοντος ἀνακενοῦται.

Περὶ τῶν τριῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων.

. . . σοφοὶ καὶ καθαρισμένοι. Συμφωνεῖ καὶ ἐνταῦθα ὁ Μ τῷ Α κατὰ τοῦ Β, ἔχοντος καθαρισμένοι.

Καλῶς γὰρ καὶ ὡς ἔδει τῆς . . . Οὕτως ὁ Α καὶ ὁ Β. Ἐν τῷ Μ λείπει ὁ γὰρ (δηγηματικός), ὅπως περιττεύων εὐθὺς ἐν τῇ εἰσβολῇ τοῦ λόγου.

καὶ τούτων οὕτως ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ Μ συνάδει τῷ Α κατὰ τοῦ Β, παραλείποντος τὸν καί.

. . . τῆς τῆ τῶν στελέχων ἀναλογούσης ῥέζῃ. Πλημμελῶς ἐν τῷ Μ ῥέζης.

. . . διὰ δὲ τοῦ ἐγκεφάλου τὸ λογικόν. Ὁ Μ ἔχει· διὰ δὲ τοῦ ἐγκεφάλου τὸ λογιστικόν, συμφωνῶν μὲν ὡς πρὸς τὸ πρῶτον τῷ Β κατὰ τοῦ Α, ἔχοντος πλημμελῶς ἐγκεφαλαίου, διαφωνῶν δὲ ἀμφοτέροις ὡς πρὸς τὸ δεύτερον. Ὁμοκακῶς· πρβλ. καὶ κατωτέρω.

. . . ἀρχή, ἣ καλεῖται ἐγκέφαλος. Ὁ Μ ἔχει· ἦτις ἀντὶ ἡ.

. . . ὑπόκειται δὲ αὐτῷ . . . Καὶ πρῶτον μὲν. Συμφωνεῖ ἐν τούτοις ὁ Μ πληρέστατα τῷ Α κατὰ τοῦ Β.

... τούτων ἀλλήλων ἀπτομένων. Οὕτως εὔρηται καὶ ἐν τῷ Μ ἡ τελευταία αὕτη λέξις, λείπουσα ἐν τῷ Α.

... τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος. Ὁ Μ, τοῦ δὲ χρόνου προϊόντος.

... εἰς ὅλον τὸ προσπληττόμενον τοῦ ζῴου σῶμα διαπέμπουσαι βλαστήματα. Διαφόρως ἐν τῷ Μ· εἰς ὅλον τε τὸ πρ. τ. ζ. σ. βλαστήματα διαπέμπουσαι.

... οὕτω καλῶς ἰσταμένων. Συμφωνεῖ καὶ ἐνταῦθα ὁ Μ τῷ Α κατὰ τοῦ Β, ἔχοντας οὕτως.

... συρφετῶς δὲ καὶ ἀλόγως. Ὁ Μ, συνάδων τῷ Α κατὰ τοῦ Β, κακῶς παραλείποντος τὸν δέ, διαφωνεῖ ἀμφοτέροις, ἔχων συρφετῶς (;). Ὁ ἀοίδιμος Σακελίων εἰκάζει συρφετωδῶς. Μήπως γραπτέον συμφετῶς (= συμφορητῶς) ἢ κάλλιον συμφύρτως;

... αἱ γὰρ ἐκ τῆς καρδίας καὶ τῶν ἄλλων μορίων. Οὕτως ἐκδέδοται κατὰ τὸν Α καὶ τὸν Β. Ἄλλ' ὁ Μ ἔχει αἱ γ' ε. τ. καρδίας καὶ τοῦ ὕπατος καὶ τ. ἄλ. μορίων.

... τοῦ δὲ ψυχροῦ ὄντος, ἅμα δὲ καὶ ὑγροῦ. Οὕτως ἐκδέδοται κατὰ τὸν Α. Ἄλλ' ὁ Μ, ἔχων ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τὸν Β, γράφει τοῦ δέ, ψυχροῦ ὄντος ἅμα καὶ ὑγροῦ.

... ἠδέως ταύτας λαμβάνει. Ὁ Μ· ταύτης.

... καὶ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ στελέχους τινάς. Ὁ Μ· στελέχους. ... ἀναζωπυροῦνται αἱ κατ' αὐτὴν χυμώσεις καὶ ἀναταράσσονται. Ὁ Μ συμφωνεῖ τῷ Α κατὰ τοῦ Β, ἔχοντας ἀναζωπυροῦσαι, συμπληροῖ δὲ μετὰ τούτου τὰς ἐν ἐκείνῳ παραλειπομένας ἐξ τελευταίας λέξεις.

... τὸ λογιστικὸν ἐνεργεῖ συμφωνίᾳ τῆς αὐτῶν στοιχειώσεως. Ὁ Μ συμφωνῶν εἰς τὰ πρῶτα τῷ Α κατὰ τοῦ Β, ἔχοντας τὸ λογικὸν ἀντὶ λογιστικὸν καὶ παραλείποντος τὴν λ. συμφωνίᾳ διαφωνεῖ αὐτῷ εἰς τὰ τελευταία, κακῶς γράφων τῆς αὐτῆς στοιχειώσεως.

... τοῦ γὰρ θερμοῦ ὑπερθερμαίνοντος. Ὁ Μ συμφωνεῖ ἐνταῦθα τῷ Β κατὰ τοῦ Α, ἔχοντας ὑποθερμαίνοντος.

... αὕτη τοὺς τύπους ἀποδεξαμένη. Οὕτω καὶ ὁ Μ μετὰ τοῦ Α κατὰ τοῦ Β, ἔχοντας αὐτῆ.

... ἀνεργητέων μενουσῶν τῶν αἰσθήσεων. Καὶ ἐνταῦθα συμβαδίζει καλῶς ὁ Μ μετὰ τοῦ Α, ἀντὶ μενουσῶν ἔχοντας τοῦ Β μὲν αὐτῶν.

... τῆς ψυχῆς παθήματα λέγονται. Οὕτως ὁ Α καὶ ὁ Β· ὁ Μ λέγεται.

... τοῦ παθητικοῦ τοῦ δέχα οὐδέν. Κακῶς ὁ Μ· οὐδενός, τοῦ δέχα προφανῶς ἀναφερομένου εἰς τὴν προηγουμ. γενικήν.

... βοθύνους τε καὶ χάσματα. Συνάδει ἐνταῦθα ὁ Μ τῷ Β κατὰ τοῦ Α, ἔχοντας βοθύνους.

... Μετοχικῶς δὲ ἐξ αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων θερμανθέντων μορίων. Οὕτω καὶ ὁ Μ συμφώνως τῷ Α, τοῦ Β ἔχοντας δ' ἑαυτοῦ καὶ θερμανθέντος.

... κατὰ τὴν ὑπεκκαύματος δύναμιν θερμοτέρου μὲν. Ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις ἀπογράφοις, οὕτω καὶ ἐν τῷ Μ λείπει τὸ ἄρθρον τοῦ μετὰ τὸ τήν· πρβλ. καὶ κατωτέρω. Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον (θερμοτέρου) καλῶς συμφωνεῖ ὁ Μ τῷ Α, τοῦ Β ἔχοντας θερμοότερον.

... ὑγροτέρου ὄντος αὐτοῦ. Οὕτως ὁ Α καὶ ὁ Β. Ἄλλ' ὁ Μ καλῶς παρεμβάλλει μὲν πρὸ τοῦ ὄντος.

... φουρτικοῦν δέ, τοῦ καπνοῦ τυγχάν. Κακῶς ὁ Μ φουρτικοῦ.

... τὰ διάφορα φαίνεται χρώματα. Τὴν ἐκ τοῦ Β προσθήκην τοῦ ἄρθρου τὰ ἀπαιτεῖ καὶ ὁ Μ.

... ψυχρὸς καὶ πάντη ἀκίνητος. Οὕτως ὁ Α, σύμφωνον ἔχων καὶ τὸν Μ, ἐν ᾧ ὁ Β παραλείπει τὸν καί.

... μηδεμίαν ἔχων ἀπόλυσιν φαντασίας. Οὕτως ὁ Α καὶ ὁ Β, δυσνοήτως. Ὁρθότερον ὁ Μ· ἀναπόλησιν.

... καὶ τῶν καλῶν τε καὶ κακῶν τὴν διάκρισιν τὸ ὁμιλῆσαι καὶ συνιδεῖν ... καὶ ἀγγένοισιν τῶν μελλόντων. Εἰς ταῦτα συμφωνοῦσιν ὁ Α καὶ ὁ Β, μόνον ὁ τελευταῖος ἔχει ἀγγενοῖας ἀντὶ ἀγγένοισιν. Κατὰ τοῦτο συμφωνῶν ὁ Μ τῷ Α, διαφωνεῖ αὐτῷ ὡς ἔχων ἀντὶ τὴν διάκρισιν ἀπλῶς διαγνώσιν (ἀνάρθρως) καὶ παρεμβάλλων τὲ μετὰ τὸ ὁμιλῆσαι (= τὸ ὁμιλῆσαι τε).

... τούτω τῷ λόγῳ κἂν ταῖς ἄλλαις εἰώθει. Οὕτως ὁ Α καὶ ὁ Β ὀρθῶς. Πληρμελῶς ὁ Μ· τ. τ. λ. κἂν ταῖς ἄλλ' εἰώθει.

... τὸ ἀμετάβολόν τε καὶ τιμωρητικόν. Αἱ ἐκ μόνου τοῦ κώδ. Β εἰς τὴν ἔκδοσιν παραληφθεῖσαι αὐταὶ λέξεις εὔρηται καὶ ἐν τῷ Μ, μετὰ ταύτης τῆς διαφορᾶς, ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν εὐμετάβολον ἀντὶ ἀμετάβολον (= ἐπιμνονον, ἀκαμπτον). Ἡ γραφὴ αὕτη τοῦ κώδ. Β φαίνεται μᾶλλον ἀρμόζουσα εἰς τὴν τοῦ λόγου ἀκολουθίαν.

... εἰ δὲ καὶ φύξις (γρ. ψύξις) ἐν τῇ καρδίᾳ γένηται, παρέπεται. Εἰς ταῦτα, καίπερ οὐχὶ ὑγιῶς ἐν πᾶσιν ἔχοντα, συμφωνεῖ ὁ Μ τῷ Α κατὰ τοῦ Β, ἔχοντος· εἰ δὲ κ. ψ. ἐ. τ. κ. γίνεται, παρέπεισε, τὸ τελευταῖον τοῦτο πλημμελῶς.

... σφοδρὰ οἴσου ἢ ψ. Οὕτω καὶ ὁ Μ, τοῦ Β κακῶς ἔχοντος σφόδρα.

... ὡσπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιπ. π. λείων θερμότητος. Ὁ Μ πλὴν ἐνός (π. λέον ἀντὶ π. λείων) συμφωνεῖ τῷ Α κατὰ τοῦ Β, παραλείποντος τὴν δευτέραν πρόθεσιν ἐπιπ.

... καὶ μαχομένους κατ' αὐτοῦ. Καὶ ἐνταῦθα συμφωνεῖ ὁ Μ τῷ Α κατὰ τοῦ Β, ἔχοντος πλημμελῶς μαχομένου.

... δοκεῖ αὐτὸν εἶναι. Ὁ Μ ὡς καὶ ὁ Β ἔχουσιν αὐτόν.

... κατὰ τὴν ψυγροῦ ἀκινήσιαν. Οὕτως ὁ Α καὶ ὁ Β, ἐν ᾧ ὁ Μ· κ. τ. τοῦ ψυγροῦ ἀκ., ὡς ὀρθῶς εἰκάζει ὁ ἐκδούς.

... τὸ γὰρ π. λεονάζειν αἰεὶ δεῖται πρὸς ἰσότητα τῆς στέρησεως· κοινή γάρ. Οὕτως ὁ Α, πρὸς ὃν συμφωνεῖ καὶ ὁ Β πλὴν ἐνός, ἀντὶ π. λεονάζειν ἔχων π. λεονάζων. Ὁρθότερον καὶ πληρέστερον ὁ Μ· τὸ γὰρ π. λεονάζων ἀ. δ. πρ. ἰσ. τῆς στέρησεως, ἢ δ' αὖ στέρησις τῆς πληρώσεως· κοινή γάρ.

... τῶν ἐναντίων πάλιν ἐπιθυμοῦντες. Οὕτως ὁ Β. Ὁ Μ· τάναντία π. ἐπιπ.

... ἐξ ἧς καὶ ὑγίεια. Οὕτως ὁ Β. Κατὰ τὸν Μ. καὶ ἡ ὑγίεια.

... καὶ ἐξ ἀμφοῖν γίνεται ἡ ἐπιθυμία. Ὁ Μ ἀνάρθρως· γίνεται ἐπιθυμία.

... καὶ αἱ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων ἐνεργεῖαι. Οὕτως ἐκδέδοται ὀρθῶς κατὰ τὸν Μ, τοῦ Β ἔχοντος ἐνεργεῖται.

... αἱ σωματικαὶ οὐκ ἐνεργοῦσιν ἐπιθυμία. Οὕτως ὁ Α ὀρθῶς κατὰ τὴν τοῦ λόγου ἀκολουθίαν. Ὁ Μ κακῶς παραλείπει τὸ οὐκ.

... ταῖς τῶν στοιχεικῶν γυμῶν ιδιότησι. Οὕτως ὁ Β. Κάλλιον ὁ Μ· στοιχεικῶν.

... Διόπερ τῷ σώματι προσφερόμενα. Οὕτως ὁ Β. Ὁ Μ ὀρθῶς παρεμβάλλει τὰ μετὰ τὸ διόπερ.

... καὶ οὕτω θερμανθείσης τῆς καρδίας. Ὁ Μ ἐπικυροῖ τὴν διόρθωσιν ταύτην τῆς πλημμελοῦς γραφῆς τοῦ Β, ἔχοντος θερμ. ανθεΐσει.

... γειτριώντων χωρίων. Ὁ Μ· γειτριόντων.

... οἱ χυμοί, οἴονεὶ ἐκταράττονται. Ὁ Μ προτάσσει καὶ πρὸ τοῦ οἴονεὶ, ὡς ὀρθῶς εἰκάζει ὁ ἐκδότης.

... ὡσπερ δὲ χαλκείῳ τιτί. Οὕτως ὁ κωδ. |B, ἐν ᾧ ὁ Μ ἀνευ τοῦ δέ, ἀσυνδέτως ἐπιφερομένης τῆς ἐκ παραβολῆς καὶ συγκρίσεως διασαφήσεως τῶν προειρημένων.

... καὶ παχύτερων τινῶν ἄλλων ποιότητων. Οὕτως ὁ Β, τοῦ Μ προτάσσοντες τὸ ἄλλων πρὸ τοῦ τινῶν.

... εἰ μὲν οὐκ ἔστι τὸ πῦρ αὐτοῖς ἐνεργοῦν. Καὶ ἐνταῦθα διαφωνεῖ ὁ Μ τῷ Β εἰς τὴν θέσιν τῶν λέξεων, προτάστων τὸ αὐτοῖς πρὸ τοῦ τὸ πῦρ (= εἰ μ. οὐκ ἔστιν αὐτοῖς τὸ πῦρ ἐν.).

... οἷα κούφη καὶ λεπτοτέρας οἴσου οὐσίας. Οὕτως ὁ Β, ἐν ᾧ ὁ Μ· οἷα κ. καὶ λεπτοτέρας οἴσου οὐσίας, βεβαίως, ὡς ἔχει, πλημμελῶς, ἐκτός ἐὰν ἀντὶ οὐσίας γραπτέον οὐσία.

... κατὰ τὴν τοῦ ὑπεκκαύματος δύναμιν. Οὕτως ὁ Β. Περιέργον ὅτι ὁ Μ ὡς ἀνωτέρω, οὕτω καὶ ἐνταῦθα παραλείπει τὸ ἄρθρον τοῦ.

... ἀφαιρουμένου δὲ τοῦ πυρός. Καὶ ἐνταῦθα ὁ Μ ἐπικυροῖ τὴν διόρθωσιν τῆς πλημμελοῦς γραφῆς τοῦ Β, ἔχοντος ἀφαιρουμένων.

... τῷ γὰρ δόξης ἔρωτε ἢ πλούτου. Οὕτως ὁ Β, ἡκιστα ὀρθῶς. Ὁ Μ· τῷ γ. δ. ἐρώντε ἢ πλούτου.

... οὐδὲν αὐτῷ πρὸς τὸν ἔρωτα ἢ τῆς τροφῆς καὶ πόσεως ἐνδεῖα, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ πρόξενος. Οὕτως ἐκδέδοται κατὰ τὸν Β. Μεθ' ἱκανῆς διαφορᾶς ὁ Μ· οὐδὲν αὐ π. τ. ἐ. ἢ τῆς τροφῆς γίνεται στέρησις ἀ. ἐ. δ κ. πρόξενος.

... παύειν οἶδε τὴν φλόγα. Ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἐνταῦθα ὁ Μ τὴν διόρθωσιν τῆς πλημμελοῦς γραφῆς τοῦ Β οἶδε.

... τῇ τοῦ ἐλαίου ποιότητι. Τῇ γραφῇ ταύτῃ τοῦ Β συνδέει καὶ ὁ Μ, οὐδ' ὑπάρχει τις ἀνάγκη νὰ ἀναγνωσθῇ ποιότητι, ὡς εἰκάζει ὁ ἐκδότης, τοῦ συγγραφέως ὑπὸ τὰς ποιότητας ἐννοοῦντος τὰ ποιά τινα ὄντα, τὰ καθ' ἕκαστα εἶδη τῶν ὄντων ἐν ἡ συγκεκριμένη μορφῇ καὶ ποιότητι ἕκαστον αὐτῶν παρίσταται καὶ γνωρίζεται. Οὕτω μικρὸν ἀνωτέρω· χαλκείῳ τιτί ὕδατος καὶ στέατος γέμοντι καὶ παχύτερων τινῶν ἄλλων ποιότητων... τοῦ δὲ πυρός ἐνεργοῦντος, αἱ ἐντὸς ἀνακινοῦνται ποιότητες (δηλ. τὰ προρρηθέντα ὕδωρ καὶ στέαρ καὶ αἱ τοῦτοις παραπλήσια οὐσία)· καὶ πρῶτον μὲν ἡ ὕδατώδης ἐκατμύζει ποιότητος (πρβλ. καὶ τὸ πρῶτον μέρος τοῦ λόγου). Κατὰ ταῦτα δὲ τὸ προ-

κείμενον «σβεννύοντι τῇ τοῦ ἐλαίου ποιότητι» κατ' οὐσίαν σημαίνει τὸ αὐτὸ ὅπερ καὶ τὸ μικρὸν ἔμπροσθεν ἀπλούστερον εἰρημένον «τῷ δε' ἐλαίου σβεννύοντι».

. . . τοῖς γὰρ ἀφ' ἐαυτῶν μὴ βουλομένοις . . . Οὕτως ἐκδέδοται καλῶς κατὰ τὸν Β. 'Ο Μ πλημμελῶς τοὺς γὰρ ἀφ' ἐ. μὴ βουλομένους.

. . . ἐτέρους παιδαγωγούς δίδωσι ὁ Θεός, τὸ γῆρας. Οὕτως ὁ Β. 'Ο Μ παρεμβάλλει καὶ μετὰ τὸ ὁ Θεός (τ. ἔ. καὶ ἄλλους παιδαγωγούς καὶ δὴ καὶ τὸ γῆρας).

. . . Παῦλος εἰπὼν : «ἔξωθεν ὅσον ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἐνδοθεν ἀνακαινοῦται ἡμέρα τῇ ἡμέρα». Οὕτως ἐκδίδεται κατὰ τὸν κωδ. Β, ἐνὸς μόνου διορθωθέντος (ἀνακαινοῦται) 'Αλλ' ἐν τῷ Μ φέρονται ταῦτα συμφωνότερον τῇ ἀποστολικῇ ῥήσει Π. εἰπὼν· "Ὅσον ὁ ἔξωθεν ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται ἡμέρα καὶ ἡμέρα (γραφ. ἡμέρα καὶ ἡμέρα).

Ἐν Ἀθήναις, μηνὶ Μαρτίῳ 1894

ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΣΙΑΣ

Εἰς τοὺς φίλους τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως γνωστότατον εἶνε τὸ ὄνομα τῆς Κασίας (1). Ἡ περικαλλὴς παρθένος, ἥτις τῷ 830 διὰ τῆς παρρησίας αὐτῆς ἐν τῇ πανηγυρικῇ ὥρᾳ, καθ' ἣν ὁ νεαρὸς αὐτοκράτωρ Θεόφιλος ἔμελλε νὰ ἐκλέξῃ σύζυγον, ἀπέβαλε τὸν εἰς αὐτὴν προσμειδιῶντα θρόνον καὶ μετ' οὐ πολὺ ἠναγκάζετο νὰ ποσειδῶν εἰς μονὴν, εἶνε ἀληθῶς ποιητικῆ ἐμφάνισις.

Εἶνε δὲ ἡ Κασία μέχρι τοῦδε γνωστὴ μόνον ὡς ποιήτρια ὕμνων. Ἄλλ' ἔχει γράψῃ καὶ μονόστιχους καὶ διστίχους γνώμας, τέως ἀνεκδότους μεινάσας. Εὐϋρηνται δὲ αὐταὶ ἐν τῷ κώδικι τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου Add. 10072 φ. 93 α (κατὰ τινὰ παλαιὰν σελίδωσιν σ. σζα'). Εἶνε δὲ ὁ κώδιξ οὗτος χαρτῶς τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος. Ἐξ αὐτοῦ δ' ἀντέγραψα τῷ 1876 ἐν Λονδίῳ τὰς γνώμας τῆς Κασίας, ἃς καὶ δημοσιεύω ἐνταῦθα. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ κώδικι ἐν ἐκάστῃ γραμμῇ φέρονται δύο στίχοι, αἱ δὲ διάφοροι γνώμαι χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ στιγμῆς ἐρυθρᾶς.

Δύο φιλοῦντων τὴν ἐν Χριστῷ φιλίαν

ἰσασμός οὐκ ἔνεστιν ἀλλ' ἕρις μᾶλλον.

Φίλω φιλοῦντι χαρίζου τὸ φιλεῖσθαι,

τῷ δ' ἀγνώμονι εἰς κενὸν τὸ φιλεῖσθαι.

5 Μέγα τὸ μικρὸν ἂν ὁ φίλος εὐγνώμων,

τῷ δ' ἀχαρίστῳ σμικρότατον τὸ μέγα.

Εἰ θέλεις πάντως καὶ φιλεῖν καὶ φιλεῖσθαι,

τῶν ψιθυριστῶν καὶ φθονερῶν ἀπέχου.

2. κωδ. ἰσασμός.— 5. εὐγνώμων.— 7. πάντας.— 8. ψυθιριστῶν. φθονερῶν.

(1) Ἡ Κασ(σ)ία ὀνομάζεται καὶ Κασπιανὴ ἢ Εἰκασία. Ἡ γνώμη τοῦ Χρυσάνθου (Θεωρητικὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς σ. 37), ὅτι Κασία καὶ Κασσιανὴ εἶνε δύο διάφορα πρόσωπα, φαίνεται ὅλως ἀπίθανος. Ἴδ. Ἀλλάτιον De libris ecclesiasticis Graecorum σ. 74, 92 καὶ Christ--Paranikas Anthologia Graeca carminum christianorum σ. XLVIII z. ἔ. 103 z. ἔ.

- 10 Φίλος ἐν λύπαις συνῶν τοῖς φιλεστάτοις (sic)
 ὕφειν εὔρε τῶν σφοδρῶν ἀλγηδόνων.
 Φρόνιμον φίλον ὡς χρυσὸν κόλπῳ βάλλε,
 τὸν δ' αὖ γε μωρὸν φεῦγε καθάπερ ὄφιν.
 Φίλον φιλητὸς (sic) φιλοῦντα συναντήσας
 γέγηθε λαμπρῶς ὥσπερ ὄγκον εὐρῶν χρυσαῖοι.
 15 Φίλος δ' ὑψιθεὶς συνυψώσει τοὺς φίλους.
 Κρεῖσσον δὲ πάντως καὶ χρυσοῦ καὶ μαργάρων
 ἐσμὸς φιλοῦντων πρὸς φιλοῦντας γνησίως.
 Φραγμὸς πέφυκεν ἢ τῶν φίλων ἀγάπη.
 Πλοῦτος δ' ἄχρηστος ἐὰν μὴ φίλον ἔχη.
 20 Φίλος τὸν φίλον καὶ χώρα χώραν σφύζει.
 Φίλων φιλοῦντων ἐν λύπαις ὁμιλίαι
 ἡδύτεραι μέλιτος παντὸς καὶ ὄψου.
 Φίλον γνήσιον δ' ἢ περίστασις δείξει·
 οὐ γὰρ ἀποστήσεται τοῦ φιλουμένου.
 25 Φίλος λεγέσθω ὁ φιλῶν ἄνευ δόλου,
 ὁ δ' αὖ σὺν δόλῳ οὐ φίλος, ἀλλ' ἐχθρὸς σοι.
 Πάντα δ' ἀγάπα· μὴ θάρρει δὲ τοῖς πᾶσιν.
 Γάλα καὶ μέλι συγγενῶν ὁμιλίαι.
 Σύνεσις παίδων γερόντων ὁμιλίαι.
 30 Ἄσκανδάλιστος βίος ἢ πλοῦτος μέγα.
 Ὡσπερ σκοτεινὸς βίος οὐκ ἔχει τέρψιν,
 οὕτως πέφυκεν ὁ πλοῦτος ἄνευ φίλων.

9. λύπαις. — 13. φιλοῦντι. — 14. γέγηθε λαμπρῶς. Ὁ στίχος οὗτος εἶνε ὑπερ-
 μετρος. Ἦτο ἄραγε τοιοῦτος ἐξ ὑπαρχῆς ἢ διεφθάρη ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου; —
 19. ἔχει. — 26. συνδόλω. — 30. διορθωτέον ἢ πλοῦτος μέγας; — 31. σκοτεινός.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΚΑΘ' ἩΝ ΟΙ ΚΑΤΑΛΑΝΟΙ

ΑΠΩΛΕΣΑΝ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

ἴΠΟ

A. Rubio y Lluch (1).

Ἐν τῶν συμβάντων τῶν ἤττον γνωστῶν ἐν τῇ μεσαιωνικῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ τῆς ἀκριβοῦς χρονολογίας καθ' ἣν οἱ Κατα-
 λάνοι ἐξεβλήθησαν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Φλωρεντίνων. Ὡς ἐπὶ τὸ
 πλεῖστον οἱ ὀλίγοι ἱστορικοὶ οἱ ποιούμενοί λόγον περὶ τῶν συμβάντων
 τῶν προηγηθέντων τῆς ἐξελάσεως ἐκείνης εἰσὶ πολὺ σκοτεινοί, ἂν οὐχὶ
 πλήρεις πλανῶν μεγάλης σημασίας. Μηδὲ νομίση τις, ὅτι εἰσὶν ἱστορικοὶ
 ἄσημοι ἐκεῖνοι εἰς οὓς ἀναφερόμεθα, ἀλλὰ δοκιμώτατοι, οἷον ὁ Θουρίτα
 (Zurita), ὁ Κάρολος Horf, ὁ Φερδινάνδος Γρηγορόβιος. Ἡμεῖς δὲ
 δὲν πιστεύομεν μὲν, ὅτι διασαφηνίζομεν ἐντελῶς ἐν τούτῳ τῷ ἄρθρῳ
 τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ φρονοῦμεν, ὅτι ἐξαντλοῦμεν τὰς ἐρεῦνας τὰς δυ-
 ναμένας νὰ γείνωσιν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀρχεῖῳ. Ἴσως ἢ ἀνακάλυψις
 νέων ἐγγράφων ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ἰταλίας θὰ ἔλθῃ κατόπιν ὅπως
 ὀρίση καὶ εὐρύνῃ τὰς πληροφορίας ἃς σήμερον φέρομεν τὸ πρῶτον εἰς
 φῶς· ἀλλ' ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι, πρὸς τὸ παρόν, ἡ ἱστορικὴ ἐρευνα
 δὲν μᾶς παρέχει περισσοτέρας διασαφηνίσεις.

Στηριζόμενος ὁ ἀκαταπόνητος Γερμανὸς ἐρευνητὴς Κάρολος Horf,
 ὁ ἀφιερῶσας ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν του εἰς τὴν μεσαιωνικὴν ἱστορίαν
 τῆς Ἑλλάδος (2), ἐπὶ ἐγγράφου τοῦ ἀρχείου τῆς Βενετίας φέροντος
 χρονολογίαν 7 Ἰουλίου 1385 (3), ἐν ᾧ ὁ Νέριος Ἀτζαγιώλης λαμβάνει
 τοὺς τίτλους τοῦ Κυρίου τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ δουκᾶτου (τὸ du-
 ceauime, ἐλληνιστὶ δουκιάμον), πιστεύει, ὅτι οἱ στρατιῶται τοῦ εὐτυ-

(1) Κατὰ μετάφρασιν Γεωργίου Μαυράκη.

(2) Griechenland im Mittelalter ἐν τῇ τοῦ Ersch καὶ Gruber Encyclopaedie
 Τομ. Α'. τόμ. 86 σ. 26.

(3) Misti XXXIX φύλλ. 249.

χοῦς Φλωρεντίνου τραπεζίτου ἐπῆλθον ἀΐφνης κατὰ τῆς κάτω πόλεως τῶν Ἀθηνῶν τὸ ἔαρ τοῦ ρηθέντος ἔτους 1385. Ὁ δὲ διάσημος Γρηγορόβιος ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐμβριθεὶ περὶ τῶν μεσαιωνικῶν Ἀθηνῶν συγγραφῇ (1), ἐν ἣ τὸσον ἐπωφελήθη ἐκ τῶν ἐν τῷ βασιλικῷ ἀρχεῖῳ τῆς Βαρκελώνος ἐρευνῶν ἡμῶν, διὰ τὴν ἔλλειψιν νέων τεκμηρίων παραδέχεται ἐπίσης τὴν γνώμην τοῦ Horf. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θουρίτα οὐδὲν ἀναφέρει περὶ ἀλώσεως τῆς Ἑλληνικῆς μητροπόλεως, οὐδὲ περὶ τῆς Ἀκροπόλεως αὐτῆς, τὸ κῦρος τοῦ Horf καὶ Γρηγοροβίου συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἱστορικὴ ἀλήθεια τὸ γεγονός ὅτι ὁ Νέριος εἰσῆλθεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1385, καὶ ὅτι ἡ Ἀκρόπολις, ἣν ὑπερήσπιζε τότε ὁ Πέτρος de Rau, παρέτεινε τὴν ἀντίστασιν αὐτῆς μέχρι τοῦ 1387. Ὑποθέτει δὲ ὁ Γρηγορόβιος, ὅτι ἐνεκα τούτου δὲν διεκόπησαν αἱ σχέσεις μεταξὺ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ βασιλείως τῆς Ἀραγωνίας, πράγμα λίαν ἀπίθανον, ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν μικρὰν ἀπόστασιν ἐκείνου τοῦ φρουρίου ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς. «Τὸ εἰρημένον φρούριον, λέγει, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Rodonelles, περὶ τοῦ ὁποῦ θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, παρὰ τὴν πολιορκίαν του ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Νερίου ἢ Ραϊνερίου, εὕρισκετο εἰς κατάστασιν νὰ συγκοινωνῇ μετὰ τῆς Ἰσπανίας» (2). Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ὁ Γρηγορόβιος ἐκπλήσσεται, ὅτι ἐν τῇ ἐπιστολῇ, ἣν τὴν 17 Ἰουλίου τοῦ 1385 ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας Πέτρος ὁ Α' εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ναβαρραίων στρατευμάτων, ὑποδεικνύει ὡς ἐχθρούς μόνους τοὺς Ἕλληνας καὶ Τούρκους, οὐδὲ λέξιν δὲ λέγει περὶ Νερίου. Πρὸς τούτοις δ' εὕρισκει Θαυμαστὸν τὸ ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος δὲν ἔχει ἐπίσης εἶδησιν περὶ τοῦ συμβάντος τῆς ἀλώσεως τῶν Ἀθηνῶν ἐν ἔτος βραδύτερον, τουτέστι τὴν 17 Αὐγούστου τοῦ 1386, καθ' ὃν χρόνον ἀνήγγελλεν εἰς τοὺς Ναβαρραίους ὅτι τὸ ἐλευσόμενον ἔαρ θὰ ἔστειλεν εἰς Ἑλλάδα τὸν Bernat de Cornellà (3). Ἐν τινὶ δὲ σημειώσει λέγει κατόπιν «Ἐὰν φαίνεται αἰνιγματικὴ ἢ σιγὴ τοῦ Πέτρου τῆς Ἀραγωνίας, γελοιοδυστέρη εἶναι ἡ

(1) Geschichte der Stadt Athen im Mittelalter Τόμ. Β' σ. 215.

(2) Αὐτ. σ. 213.

(3) Ἴδε τὰς δύο ἐπιστολάς ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν Los Navarros en Grecia y el ducado de Atenas en la época de su invasión. σελ. 260. Ἐγγράφ. ἀριθ. XL καὶ XLI.

ἐθνικὴ οἴησις τοῦ Θουρίτα, ὅστις οὐδὲ λέξιν λέγει πρῶτον μὲν περὶ τῆς κατακτῆσεως τῆς πόλεως, εἶτα δὲ περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἀκροπόλεως». Ὅτε ὁ μακαρίτης Γρηγορόβιος ἔγραφε ταῦτα δὲν ἀνελογίσθη ὅτι ἡ ἱστορία τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλλάδος δὲν εὕρισκεται ὁλόκληρος ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Βαρκελώνος, οὔτ' ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Πανόρμου, τῆς Βενετίας, Νεαπόλεως ἢ Φλωρεντίας, οὔτ' ἐν ταῖς συγγραφαῖς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἱστορικῶν, ἀλλ' οὔτε παρὰ τοῖς συγχρόνοις χρονογράφοις τῆς Δύσεως. Καὶ ἡ μὲν νεωτέρα ἐρευνα, καίπερ παραβαλοῦσα πάσας ἐκεῖνας τὰς πηγὰς, οὐχ ἤττον δὲν διελεύκανε τὰ πάντα. Ἀλλ' ὁ Θουρίτα, ὅστις μόνον τὴν ὕλην ἣν εἶχεν οἴκοι ἠδύνατο νὰ ἐπεξεργασθῇ, κατώρθωσεν ἱκανὰ καὶ πλεότερα πολλῶν ἄλλων συγχρόνων ἱστορικῶν μὲ ὅ,τι εἶχεν ὑπ' ὄψει, ὡφελήθη δὲ ἐξ αὐτοῦ πλεότερον ἢ θὰ προσεδόκα τις. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀρχεῖῳ τῆς Βαρκελώνος οὐδὲν ἔγγραφον εὕρισκεται ἀναγγέλλον τὴν πτώσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Τὸ γεγονός δὲ τοῦτο ἐσύγχυσεν, ὡς πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, τὴν ἐκεῖ ἐγκατεστημένην Καταλανικὴν ἐξουσίαν, οὐδὲως δὲ παράδοξον ὅτι δὲν ἀντηλλάγησαν τότε ἀνταποκρίσεις μεταξὺ τῶν καγκελλαριῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Βαρκελώνος. Ἡ μόνη ἔνδειξις ἢ ἱστορικὴ μαρτυρία εἶναι ἡ ἔλλειψις ἐγγράφων καὶ ἡ ἔλευσις εἰς τὰ μέρη τῆς Ἀραγωνίας τοῦ Καταλανοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐν ὅσῳ εὕρισκομεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀρχεῖῳ ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὸ δουκάτον, εἶναι ἀπόδειξις ὅτι τοῦτο ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν τῆς Ἀραγωνίας, καὶ διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ ἀποδείξωμεν σήμερον, χάρις εἰς περιέργους ἀποκαλύψεις, ἃς ἐκάμαμεν τὸν Ἰούλιον τοῦ παρελθόντος ἔτους, ὅτι αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν ἀκόμη Καταλανικαὶ ὄχι μόνον τὸ ἔτος 1385, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ἐπόμενα, καὶ ὅτι ἡ πτώσις τῆς πόλεως καὶ τῆς Ἀκροπόλεως θὰ ἐτελέσθη πιθανῶς κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 1387 καὶ σχεδὸν ταυτόχρονως. Τὸ ἔγγραφον, ὅπερ, οὕτως εἶπεῖν, διαλύει ἀποτόμως καὶ καταστρέφει τὰς εἰκασίας τοῦ Horf καὶ Γρηγοροβίου, εἶναι τὸ τοῦ φύλλου 79 τοῦ Reg. 1923, τὸ ὁποῖον εἶναι σπουδαιότατον οὐ μόνον καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι ἡ τελευταία πράξις ὑποταγῆς ἢ γενομένη ὑπὸ τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸ στέμμα τῆς Ἀραγωνίας. Κατὰ τὸ ἔγγραφον τοῦτο τὴν 4 Νοεμβρίου τοῦ 1386 ἐγένετο ἐν Ἀθήναις δημόσιος διορισμὸς τοῦ

Guerau de Rodonelles, ὅστις ἤδη εἶχεν ἐκπληρώσει ἄλλοτε ταύτην τὴν ἐντολήν, ὡς πληρεξουσίου καὶ ἀπεσταλμένου τοῦ ἀρχοντος Πέτρου de Pau, διοικητοῦ τῶν Ἀθηνῶν, κτήσεως τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας, ὅπως ἐκτελέσῃ *quidquid excellencia regia ordinandum*. Τὸ δ' ἐγγράφον ἐκεῖνο συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνοσ Νικολάου Μακρῆ, δημοσίου ταβουλλαρίου τοῦ δουκάτου Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν καὶ ἐν ἀπίσῃ τῇ δικαιοδοσίᾳ τοῦ αὐθέντου βασιλέως ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ῥωμανίας, τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου, ὅστις μετὰ τοῦ περιφήμου Δημητρίου Ῥέντη ἐμελλε ν' ἀναδειχθῆ ἀργότερον, εἰ καὶ ὄχι ὅσον ὁ Ῥέντης, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Φλωρεντίνου σφετεριστοῦ Νερίου Ἀτζαγιώλη (1).

Ἀποδεικνυομένης δ' ἐκ τούτων τῶν τεκμηρίων φαινωδῶς τῆς πλάνης τῶν δύο ἐπιφανῶν Γερμανῶν ἱστορικῶν, ὅτι ἐπιχειρήσωμεν ἐνταῦθα ξηρὰν χρονολογικὴν ἐκθεσιν τῶν κυριωτέρων συμβάντων τῶν σχετιζομένων μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ καταλανικοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, καθαίροντες ἐν παρόδῳ τινὰ τῶν παρὰ Θουρίτα ἀμφιβόλων τῶν ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ κύρους αὐτοῦ ἐπαναληφθέντων ὑπὸ τῶν προμνημονευθέντων ξένων συγγραφέων.

Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1386 εὕρισκομεν τὸν Νέριον Ἀτζαγιώλην οὐχὶ ἐν πολέμῳ πρὸς τοὺς Καταλάνους, οὐδὲ κατέχοντα τὰς Ἀθήνας, ὡς εἶχε πιστευθῆ μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ μαχόμενον κατὰ τῶν Τούρκων, εἰς οὓς μετὰ τοῦ βαίλου τῆς Βύβοιας προὔξενει ἐπαισθητὴν πανωλεθρίαν, ἐφ' ἧ καὶ ἔτυχε διαπρεπῶν συγχαρητηρίων τῆς Βενετικῆς κυβερνήσεως (2). Τὴν δὲ ἀνοιξίν τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπέστρεφεν ὁ Ramon de Vilanova ἐκ τοῦ τῶν Ἀθηνῶν κυβερνείου, τὸ ὅποιον διώ-

(1) Γρηγορόβιος. "Εὐθ' ἀν. τόμ. Β' σ. 227 καὶ 242. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀναφαίνεται τὸ πρῶτον μετὰ ἕξ ἔτη ἐν τινὶ ἐγγράφῳ ἐκδοθέντι ἐκ τοῦ ναοῦ τῶν ἀνακτόρων Ἀθηνῶν τὴν 29 Δεκεμβρίου τοῦ 1391.

(2) *Memorandum victoriam obtentam per . . . dominium Raynerium contra Turcos vestro etiam auxilio mediante*. Misti XI. φύλλ. 17 Φεβρ. 1386. Γρηγορόβιος. Τόμ. Β' σ. 243. Ἡ βενετικὴ Γερουσία συγκατετέθη ἐπίσης εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ Νερίου, νὰ παράσῃ δηλ. αὐτῷ μίαν γαλέραν ὅπως καταδιώξῃ τοὺς Τούρκους πειρατάς. Τὴν 10 Αὐγούστου τοῦ 1386 ἡ γαλέρα δὲν ἦτο ἀκόμη ἐξοπλισμένη. Ἴσως τὴν γαλέραν ταύτην μετεχειρίσθη ὅπως προσβάλλῃ κατόπιν τοὺς Καταλάνους. Παρατηρεῖται ὅτι ἐν τούτῳ τῷ ἐγγράφῳ ἀναγινώσκεται μόνον *dominium Raynerium*, οὐχὶ δὲ Κύριος (señor) τοῦ δουκάτου.

καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ ὑποκόμιτος de Rochaberti, τὸν ὅποιον ὁ βασιλεὺς Πέτρος εἶχε μεταθέσει ἐκ τοῦ ὑπουργήματός του συνεπεία τῆς διαγωγῆς ἣν εἶχεν ἐπιδείξει ἐν ταῖς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ του Δὸν Ἰωάννου ὀξείαις διαφοραῖς (1). Ὁ Ramon de Vilanova παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῶν δουκάτων εἰς τὸν Πέτρον de Pau (2), ἐνῶ ἡμεῖς οὐδὲν ἐγγράφον εὑρομεν περιέχον τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Θουρίτα, ἥτοι ὅτι ὁ Δὸν Ramon ἦλθεν εἰς Καταλωνίαν, ἀναθέτων τὰ μὲν τοῦ πολέμου εἰς τὸν Ῥογήρον de Lauria καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀντώνιον de Lauria, εἰς οὓς εἶχε μεγάλην ἐμπιστοσύνην, ἅτε ὄντας ἱππότεας ἐπιφανεῖς καὶ μεγάλης ἀξίας, ἀνεψιοὺς τοῦ ναυάρχου Ῥογήρου de Lauria, τὴν δὲ διοίκησιν τῶν Νέων Πατρῶν εἰς τὸν Ἀνδρέαν Cavnall, ἀρχηγὸν (capità) τῆς πόλεως (3).

Τὴν 26 Ἰουλίου 1386 ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς Πέτρος Δ' ἐκτεταμένην ἐπιστολὴν εἰς τὸν Πέτρον de Pau, ἐν ἧ ποιεῖται λόγον περὶ τῆς μεταθέσεως τοῦ ὑποκόμιτος de Rochaberti καὶ γνωρίζει αὐτῷ τὸν διορισμὸν ὡς γενικοῦ διοικητοῦ τῶν δουκάτων Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν τοῦ Βερνάρδου de Cornellà (4). Ἐν ἐτέρᾳ δ' ἐπιστολῇ τῆς 17 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐνῶ συγχρόνως τῷ ἐπανελάμβανε τὴν

(1) Ἀρχ. Cor. Ἀραγ. Reg. 1372 φύλλ. 104 καὶ 132. — "Ἴδε πῶς ὁ Θουρίτα ἐξηγεῖ τοῦτο τὸ συμβάν (Χρονικά. Τόμ. Β' κεφ. 38 σ. 386) « Ἀμα ὁ ὑποκόμις ἦλθεν εἰς Καταλωνίαν, ἐν δὲ τῇ διαφορᾷ ἦν ὁ βασιλόπαις Δὸν Ἰωάννης ἔσχε μετὰ τοῦ βασιλέως πατρός του ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων οἵτινες ἠκολούθησαν τὸν βασιλόπαιδα, ὁ βασιλεὺς τὸν μετέθεσεν ἐξ ἐκείνου τοῦ ὑπουργήματος καὶ τὸν διέταξε νὰ ἀκυρώσῃ τὴν ὑποταγὴν καὶ τὸν ὄρκον τὸν ὅποιον ὁ Ramon de Vilanova εἶχεν ὁμολογήσει πρὸς αὐτὸν διὰ τὰς πόλεις καὶ φρούρια τῶν δουκάτων Ἀθηνῶν καὶ Πατρῶν. Ἀρνούμενου δὲ τοῦ ὑποκόμιτος νὰ τὸ πράξῃ, μέχρις ὅτου ὁ βασιλεὺς τῷ πληρώσῃ 5000 φλωρίνια ἐκ τῶν 13000 ἅτινα εἶχε δαπανήσει ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ, ὁ Ramon de Vilanova ἦλθεν εἰς Καταλωνίαν, ἀναθέτων τὰ τοῦ πολέμου εἰς τὸν Ῥογήρον de Lauria καὶ Ἀντώνιον de Lauria τὸν ἀδελφὸν του ».

(2) Αὐτόθ. Π. 1262, φύλλ. 5.

(3) Θουρίτα Χρονικά. Τόμ. Β'. κεφ. XXXVIII. βιβλ. X. σελ. 386 καὶ 387. — Τούναντιον τὸ ἐγγράφον εἰς ὃ ἀναφερόμεθα λέγει σαφῶς « Καὶ κατὰ συνέπειαν θέλομεν νὰ παραδοῦσιν εἰς τὸν εἰρημένον Βερνάρδον (de Cornellà) τὰ φρούρια καὶ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις, φρούρια καὶ τόποι τῶν εἰρημένων δουκάτων, τὰ ὅποια ἡμεῖς ἔχετε κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑποκόμιτος de Rochaberti ὅστις τὰ ἔχει ἐξ ἡμῶν, καὶ ἐκεῖνα, ἅτινα, ἀφοῦ ἦλθετε ἐκ τῶν εἰρημένων δουκάτων, τὰ παρεδόσατε καθὼς ἠκούσαμεν εἰς τὸν κύριον Πέτρον de Pau ». Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη φέρει χρονολογίαν 26 Ἰουνίου 1386.

(4) Reg. 1550 φύλλ. 13-15.

εἶδῃσιν ὅτι εἶχε διορίσει τοῦτον (τὸν Βερνάρδον de Cornella) τοποτηρητὴν καὶ ἀξιωματικὸν τῶν δουκᾶτων αὐτοῦ Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν, τῷ λέγει ὅτι ἐσκέπτετο νὰ τὸν στείλῃ πρὸς αὐτοὺς ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν « μετὰ τοσαύτης δυνάμεως ἐνόπλου ἱππικῆς καὶ πεζικῆς ὥστε θεοῦ θέλοντος θὰ ὑπερασπίσωσι καλῶς τὰ μέρη τῶν εἰρημένων δουκᾶτων μας καὶ προσέτι θὰ ἀνακτήσωσιν ἕλα ἐκεῖνα ἅπαντα ἀνήκουσιν εἰς ἡμᾶς » (1). Πρὸς τούτοις δ' ἀνεθετεν αὐτῷ, ὅπως ἅμα τῇ ἐκείσε μεταβάσει του ὁ Βερνάρδος de Cornella παραδώσῃ τὸ φρούριον καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐκοινοποιεῖ τὸν διορισμὸν τοῦ νέου τοποτηρητοῦ (vicari) εἰς τοὺς προὔχοντας καὶ τὸ συμβούλιον (universitat) τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς τοὺς πιστοὺς του, τὸν Ἀρχηγὸν (Capità), Φρούραρχον (Castellà), Προὔχοντας, Συνδίκους (Sindicis) καὶ Συμβούλιον Φράγκους καὶ Ἑλλήνας τῶν Νέων Πατρῶν (Patria, ὡς ὠνόμαζον οἱ Καταλάνοι τὴν πόλιν), δικαιολογούμενος, ὅτι ἕνεκα σοβαρῶν γεγονότων καὶ πρὸ πάντων ἕνεκα τῆς ἐπ' ἐσχάτων τελεσθείσης συγκλήσεως τῶν βουλῶν (corts generales) δὲν ἠδυνήθη νὰ στείλῃ τοποτηρητὴν μετ' ἐνόπλων, ὅπως διοικῆ καὶ ὑπερασπίσῃ τὰς Ἑλληνικὰς κτήσεις του καὶ ἀνακτήσῃ τὰς ἀπολεσθείσας, καὶ δηλῶν αὐτοῖς, ὅπως ταχέως παράσχωσι πλήρη πίστιν καὶ ἐμπιστοσύνην εἰς πᾶν ὅ,τι θὰ τοῖς εἴπῃ ὁ ἀπεσταλμένος του Γουλιέλμος de Cornella, ἀδελφός, ἀναμφιβόλως, τοῦ τοποτηρητοῦ Βερνάρδου τὸν ὁποῖον προσωρινῶς ἐστελλε (2). Πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν περὶ τοῦ βασιλικοῦ τούτου ἐγγράφου, ὅτι διὰ πρώτην φοράν γίνεται μνεία τῶν ὑπηκόων Ἑλλήνων τῶν Νέων Πατρῶν ὡς ἀποτελούντων μέρος τοῦ συμβουλίου (Consell ἢ Universitat) τῆς εἰρημένης πόλεως, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Ἕλληνες κατ' ἐκείνας τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς Καταλανικῆς δεσποτείας, ἐπιωφελοῦμενοι ἐκ τῆς καταπτώσεώς της καὶ τῆς γενικῆς ἀταξίας τῆς χώρας, ἀνέκτων βαθμῶν τὰ δικαιώματά των, καὶ παρεσκευάζον τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Ἰθαγενοῦς στοιχείου κατὰ τὸ διάστημα τῆς διοικήσεως τῶν διαδόχων Φλωρεντίνων δουκῶν.

Ὁμοίαν κοινοποίησιν τοῦ διορισμοῦ τοῦ Cornella ἐποίησε ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας τὴν ῥηθείσαν ἡμέραν 17 Αὐγούστου εἰς τοὺς

(1) Arch. Cor. Arag. R. 1372 φύλλ. 164.

(2) Reg. 1372 φύλλ. 163.

διοικητὰς τῶν γειτονικῶν κρατῶν ἢ δυνάμεων μεθ' ὧν ἔζη ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀρμονίᾳ, ἦτοι εἰς τὸν αὐθέντην τοῦ Ἄργου καὶ Ναυπλίου (*Argens Napolis*), Cornar (1), ὅστις δὲν ἦτο ἄλλος ἢ ὁ Πέτρος Κορνάρος, συζευχθεὶς τότε μετὰ Μαρίας τῆς Ἀγγιανῆς (*Enghien*), μνηστευθείσης τῷ 1371 μετὰ τοῦ Καταλάνου Ἰωάννου de Luria (2)· εἰς τὸν μαρκήσιον αὐθέντην τῆς Ναυπάκτου (*Neopaton*) (3)· εἰς τὸν σεβασμιώτατον ἀρχιεπίσκοπον Πατρῶν (*Patraix*) (4)· εἰς τὸν Bordo de San Superano (*lo bort de sant Sabrià*), ἀρχηγὸν τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ στρατοῦ τῶν Ναβαρραίων, καὶ εἰς τὸν Maiotto de Cocarells (*Maiot de Cocurell*), βάλλον ταύτης τῆς χώρας (5). Τὴν δ' ἐπομένην ἡμέραν ἀπηύθυνε τὰς αὐτὰς δικαιολογίας καὶ παρομοίας ὑποσχέσεις καὶ κοινοποιήσεις εἰς τὴν κόμισσαν τῶν Σαλώνων, Ἑλένην Καντακουζηνήν, χήραν ἐκείνου ὅστις ὑπῆρξε γενικὸς τοποτηρητὴς τῶν δουκᾶτων καὶ εἰς τῶν μᾶλλον δεδοκιμασμένων πιστῶν τοῦ οἴκου τῆς Ἀραγωνίας, τοῦ Λουδοβίκου Φρειδερίκου (6).

Μέχρι τῆς 18 Αὐγούστου τοῦ 1386, καὶ οὐχί, ὡς πιστεύουσιν ὁ Hopf καὶ Γρηγορόβιος, τοῦ 1585, δὲν εἶχεν ἐκπεράνει ὁ βασιλεὺς ἐν Βαρκελῶνι τὸν οὕτω διαλαληθέντα διορισμὸν τοῦ Βερνάρδου de Cornella (7) μετὰ τῶν αὐτῶν ἐξουσιῶν καὶ δικαιοδοσιῶν αἵτινες εἶχον παραχωρηθῆ εἰς τὸν ἐν τῷ σπουδαίῳ ἐκείνῳ ὑπουργήματι προκάτοχόν του, τὸν ὑποκόμιτα τοῦ Rochaberti. Ἀκριβῶς δὲ μετὰ δύο καὶ ἡμισὺν μῆνας, τὴν 4 Νοεμβρίου, ἔγραφεν ἐν Ἀθήναις ὁ Πέτρος de Pau τὰ ἐπιτροπικὰ γράμματα, ἅτινα δὲν ἔσχον τὴν τύχην νὰ εὔρω ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀρχεῖῳ ὡς οὐδὲ τοὺς περιλαλήτους πολιτικούς ὀργανισμοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ Σαλώνων. Συνετάχθησαν δὲ τὰ γράμματα ἐκεῖνα καὶ συνετελέσθησαν ὑπὸ τοῦ Νικολάου Μακρῆ, συμβολαιογράφου Ἑλλήνος ἐξ ἐκείνων οἵτινες πάντοτε ὑπηρέτησαν τοὺς Καταλάνους κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχῆς αὐτῶν.

Τὴν 5 Ἰανουαρίου τοῦ 1387, καὶ ἐνῶ ἔσως εὕρισκετο καθ' ὁδὸν ὁ

(1) Reg. 1372 φύλλ. 165 6.

(2) Hopf Chroniques Gréco-romanes. Ἐν Βερολίῳ 1873 σ. 474. Πίνακες.

(3) Reg. 1372 φύλλ. 165 6.

(4) Ἀπόθ. Ἦτο δὲ τότε ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν ὁ Pau Foscari (1373-1392).

(5) Reg. 1372 φύλλ. 163.

(6) Reg. 1372 φύλλ. 162 6.

(7) Reg. 1559 φύλλ. 11-13.

ἐπίτροπος τῶν Καταλάνων Guerau de Rodonella, ὅστις ἄλλοτε εἶχε κάμει τὸ αὐτὸ ταξείδιον, ἔπνεε τὰ λοιπὰ ἐν ψυχρᾷ μοναξίᾳ ἐν τῷ ἐν Βαρκελώνι ἀνακτόρῳ τοῦ ὀ βασιλεὺς Πέτρος Δ', ὅστις ἐν πᾶσι τοῖς ἀφορῶσιν εἰς τὰ κατὰ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ ἐπέδειξεν ὑπερτάτην ταχύτητα καὶ σπουδὴν ἐκτὸς τῶν ὑποθέσεων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας κτήσεις τοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ Νέαις Πάτραις. Ἐπῆλθε δ' ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως χωρὶς ὁ Βερνάρδος de Cornellà νὰ μεταβῆ εἰς Ἑλλάδα, ἐπαναληφθεῖσάν περὶ τὴν μετάβασιν τούτου τῶν αὐτῶν ἀναβολῶν τῶν ἐπελευθουσῶν εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ προκατόχου αὐτοῦ, ὑποκόμιτος Dalmau de Rochaberti. Ἐν τούτοις ὁ Rochaberti, ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον τοῦ νέου βασιλέως Ἰωάννου Α', οὐ ἀνεδείχθη θερμὸς οἰκιστῆς, ἀνέκτησε τὴν προτέραν εὐνοίαν καὶ ἐγκατεστάθη πάλιν εἰς τὸ ὑπουργημᾶ του ὡς γενικὸς τοποτηρητῆς τῶν ἐν Ἑλλάδι δουκᾶτων.

Ὅθεν τὸ πρῶτον ἔγγραφο τοῦ νέου βασιλέως τὸ ἀφορῶν εἰς ταῦτα τὰ δουκᾶτα ὑπῆρξεν ὁ διορισμὸς οὗτος τοῦ Rochaberti. Κατόπιν δὲ τὴν 3 Μαρτίου τοῦ 1387 ἐξεδόθη ἕτερον ἔγγραφο χάριν τοῦ Βερνάρδου Ballestier, πολίτου τῆς Βαλεντίας καὶ κατοικοῦ ἐν τῷ δουκᾶτῳ τῶν Ἀθηναίων, ἀνδρὸς ἐπιφαινομένου κατόπιν ὡς ἐπιτρόπου τοῦ κόμιτος τῶν Σαλώνων, Λουδοβίκου Φρειδερίκου τοῦ Ἀραγωνικοῦ, καὶ ὡς κομιστοῦ τοῦ διαγράμματος τοῦ πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ (capitols) τοῦ ὑποβληθέντος εἰς τὸν βασιλέα Πέτρον Δ' ὑπὸ τῶν κοινοτήτων τῶν Σαλώνων, Θηβῶν καὶ Λεβαδείας (1), καὶ εἰς ὃν ὁ ῥηθεὶς βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας εἰς περίστασιν τινα παρεχώρησε τὰ κτήματα ἅτινα ὁ εἰρημένος κόμις κατεῖχεν ἐν Σιδηροκάστρῳ, ἧτοι τοῖς ἀρχαίοις Δελφοῖς (2). Διὰ δὲ τοῦ ἔγγραφου τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τῆς 3 Μαρτίου 1387 παρείχετο εἰς τὸν Βερνάρδον Ballestier ἡ συμπλήρωσις τῆς ποσότητος τεσσάρων χιλιάδων σολδίων βαρκελωνικῶν ἐκ τινων δικαιωμάτων καὶ εἰσοδημάτων τῆς βασιλείας τῆς Χαλίνα (;) ἅτινα εἶχε μὲν παραχωρήσει εἰς τὸν Ballestier ἡδὴ ὁ βασιλεὺς Πέτρος, ἀλλ' ἐξ ὧν εἶχεν εἰσπράξει τὸ ἥμισυ μόνον (3).

Δεκαπέντε δὲ ἡμέρας μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς παραχωρήσεως

ταύτης, δηλ. τὴν 18 Μαρτίου τοῦ 1387, παρουσιάζετο ἐν τῷ Μικρῷ Ἀνακτόρῳ τῆς Βαρκελώνος ἐνώπιον τοῦ Ἰωάννου Α' ὁ ἐπίτροπος τοῦ Πέτρου de Pau, διοικητοῦ (Hoctinent) τοῦ βασιλέως ἐν ταῖς πόλεσι τῶν Ἑλληνικῶν δουκᾶτων, ὁ Guerau de Rodonells ἢ Rodonella, ὃχι ὅπως παρουσιάσῃ ὡς κατὰ τὸ 1380 τὸ διάγραμμα νέου πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ εἰς τὸν νέον βασιλέα, τοῦ ὁποῦ ἡ ἀνακήρυξις δὲν εἶχε πιστοποιήσῃ ἀκόμη τὴν ἰσχύν του ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ὅπως τεθῆ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ἐν ὀνόματι τοῦ ῥηθέντος διοικητοῦ δι' ὅ,τι περὶ ἐκείνων τῶν δουκᾶτων θὰ ἐνόμιζε πρόσφορον νὰ διατάξῃ (1). Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης Α', λαμβάνων ὑπ' ὄψει, ὅτι πρὸ ὀλίγου εἶχε διορίσει τοποτηρητὴν του (vicari) εἰς τὰ εἰρημένα μέρη τὸν εὐγενῆ Φίλιππον Dalmau, ὑποκόμιτα de Rochaberti, πρωθυπουργὸν καὶ θαλαμηπόλον του, περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ διατάξῃ τὸν ἐπίτροπον, ὅπως, ἄτε ἀντιπροσωπεύων τὸν Πέτρον de Pau καὶ ὡς ὑπ' ἐκείνου ἀπεσταλμένος, ὁμῶς ὑποταγῆν ὡς τοποτηρητῆς καὶ διοικητῆς του ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς κτήσεσίν του καὶ ἐκπληρῶσῃ πᾶν ὅ,τι εἶχε διατάξῃ καὶ ἐμπιστευθῆ εἰς αὐτὸν ὁ γαληνότατος πατήρ του Πέτρος Δ', ἀξιωματημῶν βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας, ὡς περιείχετο ἐν τῷ ῥηθέντι ἐξουσιοδοτικῷ ἔγγραφῳ. Ὁ δ' ἐπίτροπος Rodonells ὤμοσεν ἀληθῶς τὸν ῥηθέντα ὄρκον καὶ ἀνεγνώρισε τὸν βασιλέα τῆς Ἀραγωνίας ὡς δοῦκα καὶ νόμιμον κύριον τῶν προμνημονευθέντων δουκᾶτων.

Τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους ἐκείνου 1387, ὅτε ὁ Πέτρος Δ' εἶχεν εἰπεῖ ὅτι θὰ ἔστελλεν εἰς Ἑλλάδα τὸν τοποτηρητὴν Cornellà, διῆλθεν ἐπίσης εἰς ὑποσχέσεις καὶ ἀναβολὰς χωρὶς νὰ κινηθῆ ἐκ Καταλωνίας ὁ Rochaberti, ὡς εἶχε συμβῆ ἡδὴ τὴν ἄλλην φορᾶν. Αὐτὸ τὸ συμβῆν κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος εἰς τὸν Βερνάρδον de Cornellà ἐπανελήφθη καὶ τώρα. Αἱ προπαρασκευαὶ τῶν προσεχῶν βουλῶν (corts) τοῦ Montizò, αἵτινες συνῆλθον τὸ ἐπόμενον ἔτος 1388, ἀφῆκαν παραδεδομένους τοὺς Καταλάνους τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἀξιοθρήνητον τύχην των. Συνέβη δὴλα δὴ ἀκριβῶς ὅ,τι καὶ πρότερον τῷ 1383, ὅτε ὁ Πέτρος Δ' συνεκάλεσεν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει βουλὰς, ὧν αἱ νῦν ἦσαν συνέχεια. Τὴν 17 Ἀπριλίου ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν ἀρχιεπίσκο-

(1) Reg. 1366 φύλλ. 79 6.

(2) Reg. 1559 φύλλ. 69 6.

(3) Reg. 1827 φύλλ. 49.

(1) Reg. 1923 φύλλ. 79 6.

πον Νέων Πατρών, εἰς τὴν κόμισσαν τῶν Σαλώνων καὶ εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ναβερραίων Πέτρον de Sant Siurà ἢ Cebrià (Sant Superano). Εἰς πάντας ἐκοινοποιεῖ τὸν διορισμὸν τοῦ ὑποκόμιτος de Rochaberti ὡς τοποτηρητοῦ ἐν τοῖς δουκάτοις. Ἄλλ' ἐν τῇ ἐπιστολῇ εἰς τὸν πρῶτον ἀναφέρεται οὐχὶ περὶ τοῦ δουκάτου Νέων Πατρῶν, ἀλλὰ περὶ τῆς κυβερνήσεως ἢ *regimine totius patrie que ibi nostro dominio est subiecta*, τοῦθ' ὅπερ δεικνύει ὅτι μέρος ἐκείνης τῆς χώρας δὲν εὑρίσκετο πλέον ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν τῶν Καταλωνῶν, καὶ παρέχει εἰς αὐτὸν τὴν ἄληκτον καὶ ἐσασι ἐπαναλαμβανομένην ὑπόσχεσιν, ὅτι ὁ ὑποκόμις θὰ εὑρίσκειται εἰς Νέας Πάτρας ἐντὸς ὀλίγου χρόνου (1). Εἰς τὴν κόμισσαν λέγει ὁ Ἰωάννης, ὅτι ἐπειδὴ ἔνεκα μεγάλων καὶ σπουδαίων υποθέσεων τῆς αὐλῆς του ὁ ὑποκόμις δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ Βαρκελώνος τῇ στέλλει τὸν υἱὸν του, τὸν εὐγενῆ καὶ ἐράσμιον ἀρχαιονοχὸν του Bernaduch. Καὶ διεβουκολεῖτο μὲν ὁ Ἰωάννης ἀκόμη ὑπὸ ἐλπίδων περὶ τοῦ γάμου μεταξὺ τοῦ εἰρημένου εὐγενοῦς καὶ τῆς Μαρίας Φρειδερίκας, θυγατρὸς τῆς κομισσῆς, ἀλλ' ὁ γάμος ἐκείνος ἦτο ἀδύνατος πλέον διότι ἐκείνη εἶχεν ἤδη ὑπανδρευθῆ (2). Πρὸς δὲ τὸν Sant Cebrià ἢ Siurà περιορίζεται γνωρίζων τὸν διορισμὸν τοῦ Rochaberti, τὸν ὁποῖον ἐσκέπτετο νὰ στείλῃ μετὰ πολλῶν ἐνόπλων καὶ τοξοτῶν πρὸς ἡσυχίαν τῶν ὑπηκόων του καὶ σύγχυσιν καὶ καθυπόταξιν τῶν ἐπαναστατῶν (3).

Εἶναι ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν ψευδὲς τὸ ὑπὸ τοῦ Θουρίτα βεβαιούμενον, ὅτι τὴν 18 Μαρτίου ὁ ὑποκόμις de Rochaberti ἐπλευσεν ἐκ Βαρκελώνος εἰς Πελοπόννησον (4), καὶ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Γρηγοροβίου, ὅτι ἔφθασε μὲν πράγματι εἰς Πειραιᾶ, ἀλλὰ πολὺ ἀργὰ πλέον, καθάτι ὁ Πέτρος de Pau εἶχε περιέλθει ὀλίγον πρότερον εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παραδώσῃ τὴν Ἀκρόπολιν (5). Ὁ Θουρίτα, οὐδεμίαν ἔχων ἄλλην μαρτυρίαν πλὴν τοῦ ἐγγράφου, ἐν ᾧ ἀναφέρεται περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Rodonells ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς υποσχέσεως τούτου νὰ στείλῃ τὸν de Rochaberti, βεβαιοῖ ὡς ἀληθῶς συμβῆν

(1) Reg. 1675 φύλλ. 124 β.

(2) Reg. 1675 φύλλ. 124. Ἐλπίζομεν ἡμέραν τινὰ νὰ γράψωμεν ἐνδιαφέρουσαν πραγματείαν περὶ τῶν κατὰ τὸν γάμον τῆς τῶσον περιζητήτου ταύτης ἡγεμονόπαιδος.

(3) Reg. 1675 φύλλ. 125.

(4) Πίνακες σ. 363.

(5) Γρηγοροβίου Ἰόμ. Β' σ. 214.

ὅτι μόνον εἶχε προσχεδιασθῆ. Ἄλλ' ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Βαρκελώνος οὐδὲν ὑπάρχει ἐγγραφον ἢ τοῦλάχιστον οὐδὲν εὑρέθη παρ' ἡμῶν ἐν ᾧ νὰ γίνηται λόγος περὶ τούτου. Γούναντιον δὲ γνωρίζομεν, ὅτι τὴν 5 Νοεμβρίου τοῦ 1387 ὁ ὑποκόμις de Rochaberti, ἀντὶ νὰ μεταβῇ αὐτὸς εἰς Ἑλλάδα, ἔστειλεν εἰς τὴν χώραν ἐκείνην τῇ συγκαταθέσει τοῦ βασιλέως τὸν P. de Vilalba ἀκόλουθον, ὡς ἐπίτροπον αὐτοῦ, ὅπως διοικῆ καὶ κατέχῃ τὰ φρούρια τῶν Ἀθηνῶν καὶ Νέων Πατρῶν, ἀντὶ τοῦ Πέτρου de Pau, οὗ ἠγγέλλετο τότε εἰς Καταλωνίαν ὁ θάνατος (1). Ἄλλὰ τὴν 16 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἔστειλε νέαν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Πέτρον de Pau, δι' ἧς ἐγνωρίζεν εἰς αὐτόν, ὅτι κατ' ἀρχὰς μὲν ἠγγέλθη εἰς αὐτόν ὁ θάνατός του, ἀλλ' ὅτι ἡ ἀγγελία αὕτη διεψεύσθη κατόπιν, ἔνεκα δὲ τούτου ἠκύρου τὴν ἐπιστολὴν τὴν υπογεγραμμένην ὑπὸ τῆς χειρὸς του ἐν ἣ διέτασσε τοὺς κατέχοντας τὰς ἐν Ἑλλάδι κτήσεις αὐτοῦ νὰ παραδώσωσιν αὐτὰς εἰς τὸν ἀκόλουθον P. de Vilalba (2).

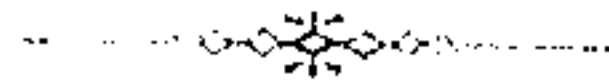
Καθ' ἧς δὲ ἡμέρας ἦρχοντο ἐξ Ἑλλάδος εἰς τὴν Βαρκελώνα εἰδήσεις οὕτως ἀντίθετοι πρέπει νὰ ὀρισθῆ κατὰ τὴν γνώμην μου ἢ χρονολογία τῆς πτώσεως τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Νερίου Ἀτζαγιώλη, καὶ ὁ θάνατος, ὡς πρέπει νὰ υποθέσωμεν, τοῦ ἀνδρείου ὑπερασπιστοῦ τῆς Ἀκροπόλεως Πέτρου de Pau. Μετὰ τὴν τελευταίαν πρὸς αὐτόν ἀπευθυνομένην ἐπιστολὴν, ἣν πρὸ ὀλίγου ἀνεφέραμεν, ἢ ἄλλως ἀπὸ τῆς 16 Νοεμβρίου τοῦ 1387 μέχρι τῆς 12 Ἰουλίου τοῦ 1389, οὐδὲν εὑρίσκειται ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀρχεῖῳ ἐγγραφον ἀναφερόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τῷ 1387 καὶ τῷ 1388 συνετελέσθη ἀναμφιβόλως ἡ κατάλυσις τῆς ἐν Ἀττικῇ καὶ Βοιωτίᾳ καταλανικῆς κυριαρχίας, διότι κατὰ τὸ δεύτερον τῶν προμνησθέντων ἐτῶν πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἔφθανε φυγὰς εἰς Καταλωνίαν ὁ τελευταῖος ἀρχιεπίσκοπος τῶν Ἀθηνῶν, Ἀντώνιος Ballester, στερηθεὶς τῆς ἀρχιεπισκοπῆς του, ὡς λέγει τὸ ἐγγραφον, *propter varia guerrarum discrimina que in partibus Romanie inferioris diu- cius vigerunt* (3). Ἡ λέξις *diu- cius* σημαίνει ὅτι ἡ ἀντίστασις ὑπῆρξε μακρά.

(1) Reg. 1867 φύλλ. 77 β.

(2) Reg. 1954 φύλλ. 28

(3) Reg. 1872 φύλλ. 109.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκεῖ ὅτι ὑπεδείξαμεν τὰ μέχρι τοῦδε ἀγνω-
στα συμβάντα ὅσα προηγήθησαν τῆς ἀδόξου καταλύσεως τῆς στρα-
τιωτικῆς ἰσχύος τῶν Καταλάνων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι.
Παραπέμπομεν δὲ εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν τὴν εὐρυτέραν ἀνάλυσιν τῶν
συμβάντων τούτων καὶ τὸν μακρότερον λόγον περὶ τῆς τύχης τῶν
τελευταίων λειψάνων τῆς ἰσχυρᾶς ἐκείνης κυριαρχίας, ἣτις διετηρήθη
σταθερὰ ἐπὶ ἐξήκοντα δύο ἔτη ἐν ξένη χώρα, ὡς ἐπίσης καὶ περὶ τοῦ
πανούργου καὶ τολμηροῦ Φλωρεντίνου, ὅστις χωρὶς μηδαμῶς νὰ εἶναι
ἥρωος, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, παρηκολούθει μετ' εὐχαριστήσεως ἐκ Με-
γάρων καὶ Κορίνθου τὴν κατάπτωσιν καὶ τὰς διαιρέσεις τοῦ καταλα-
νικοῦ κράτους καὶ τὴν παρὰ τῶν βασιλέων τῆς Ἀραγωνίας παρα-
μέλησιν αὐτοῦ, ὅπως ἐπιπέσῃ ἀσφαλῶς ἐναντίον αὐτοῦ (1).

(1) Ἐκ πάντων ὅσα εἶπομεν ὅα ἐννοηθῆ ὅτι δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀληθὲς τὸ βεβαιού-
μενον ὑπὸ τοῦ Πορτί (ἐνθ. ἀν. σ. 26), ὅτι ὁ Νέριος ἐπεκύρωσε τὴν 15 Ἰανουαρίου
1387 ἐκ τῆς νέας ἐν Ἀθήναις διαμοιγῆς τοῦ δίπλωμα, δι' οὗ παρείχετο δωρεὰ κτη-
μάτων εἰς τὸν Νικόλαον de Medici, αὐτὸν ἐκεῖνον ὃν εὐρίσκαμεν ἤδη ἐγκατεστημένον
ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν χρόνον τῆς καταλανικῆς δυναστείας (Πρβλ. Γρηγοροβίου Ἰόμ.
B' σ. 228). Καὶ καλεῖται μὲν ὁ Νέριος κύριος τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ δουκάτου τῶν
Ἀθηνῶν ἀλλ' ὁ τίτλος αὗτος ἐν ταύτῃ τῇ περιστάσει δεικνύει μόνον τὰς ἀξιώσεις του
ἐπὶ τῆς εἰρημένης χώρας, ἀναμφιβόλως ἐνεκα τῆς κατοχῆς τῆς Κορίνθου. Ἰὰτι δ' ἐκ-
πληκτικωτέρα εἶναι ἢ ὑπὸ τοῦ τιτλοφόρου δουκὸς καὶ μνηστῆρος τῶν Ἀθηνῶν ἤδη προη-
γουμένη εἰς τὸν Πέτρον de Medici ἀνάθεσις τοῦ ὑπουργήματος δικαστοῦ τοῦ Ἄργους
καὶ Ναυπλίου.

ΣΥΝΟΔΙΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ

ΤΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΧΡΙΔΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑΙ ΥΠΟ

ΤΟΥ ΑΜΑΞΕΙΑΣ ΑΝΘΙΜΟΥ ΤΟΥ ΑΛΕΞΟΥΔΗ

Ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ αὐτοκέφαλος κηρυχθεῖσα
τῷ 535 καὶ τὴν πνευματικὴν διοίκησιν καὶ ἐκκλησιαστικὴν κατάστα-
σιν πολλῶν μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν διαπιστευθεῖσα ἀρχιεπισκοπὴ
τῆς Ἀπὸ Ἰουστινιανῆς Ἀχρίδων καὶ πάσης Βουλγαρίας, ἀνεξαρτήτως
δὲ λειτουργήσασα μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1767, ἥτοι ἐπὶ αἰῶνας
δώδεκα καὶ πλέον, οὐ διέλιπε πάντως κατὰ τὸ ἐνὸν αὐτῇ καὶ κατὰ
τὰς ἀνάγκας καὶ περιστάσεις τῶν καιρῶν μεριμνῶσα μητρικῶς οὐ μόνον
περὶ τῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος τῶν ἀνὰ πάσας
τὰς ἐπαρχίας ἐκείνας οἰκούντων Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἡσυ-
χίας αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων ἐκάστης καὶ τῆς ἀνωτάτης αὐτῶν
ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ἥτοι τῆς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν ταύτης ἀρ-
χιεπισκόπων. Ἐπειδὴ ὅμως ἐνεκα τῶν ἀνωμάτων περιστάσεων τοῦ
τότε καιροῦ ἡ ἱστορία πάνυ ὀλίγας εἰδήσεις διέσωσεν ἡμῖν περὶ τῆς ἐν
τῷ ἐκκλησιαστικῷ βίῳ ἐνεργοῦ δράσεως αὐτῆς, καὶ κατὰ συνέπειαν
πάσης δὴποτε συνοδικῆς ἐγγράφου πράξεως τῆς ἀγιωτάτης ὀρθοδό-
ξου ἐκκλησίας ἐκείνης ποῦ καὶ ποῦ διασωθείσης ἢ δημοσιεύσεως καὶ
διάσωσις ἱκανῶς συμβάλλει εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐθνικὴν ἡμῶν
ἱστορίαν, τούτου ἐνεκα δημοσιεύω ἐνταῦθα πιστὰ ἀντίγραφα συν-
οδικῶν πράξεων τῆς σχολαστικῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἐκείνης, ἀτινα
ἐξέγραψα ἐν Ἀχρίδι τῷ 1866 μηνὶ Δεκεμβρίῳ, Βελεγράδων διατε-
λῶν καὶ ἐξαρχικῶς ἐκεῖσε μεταβὰς, ἐξ ἀρχαίου κώδικος συνοδικῶν
πρακτικῶν τῆς ἐπισκοπῆς Ἀχρίδος, διατηρουμένου παρὰ τῷ ἐπιτρόπῳ
τῆς ἐν Ἀχρίδι μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Κλήμεντος. Κατέ-
ταξα δὲ τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα χρονολογικῶς.

Α'.

Τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν ἄνευ ποιμένος καὶ προστάτου διαμενούσης, διὰ τὸν ἐν Αὐτῇ Ἀρχιεπισκοπεύοντα κ. Γρηγόριον, οἰκειοθελῆ παραίτησιν ποιησάμενον ὡς μὴ δυνάμενον διὰ τὸ ὑπέργηρον καὶ ἀδύνατον αὐτοῦ ἐν τῷ κυβερνᾶν καὶ διοικεῖν τὸν Ἀγιώτατον τοῦτον καὶ Πατριαρχικὸν Θρόνον, ἐσυνάχθημεν ἡμεῖς ἅπαντες οἱ καθευρεθέντες Ἀρχιερεῖς τοῦ κλίματος καὶ εἰσελθόντες ἐν τῇ Ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου τῆς ἐπονομαζομένης Ἀγίας Σοφίας τῆς Μητροπόλεως Βοδενῶν οἵτινες καὶ ψήφους κανονικὰς ποιήσαντες τοῦ εὐρεῖν τὸν ἄξιον καὶ διαπρέποντα τῆς Πατριαρχικῆς ἀξίας προεθέμεθα εἰς ἐκλογὴν καὶ ἄξιον ποιμένα διὰ τὸν Ἀγιώτατον Θρόνον τῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν Ἄν μὲν τὸν Μητροπολίτην ἅγιον Βοδενῶν Κύριον Κύριον Γερμανόν, Β' δὲ τὸν Πανιερώτατον Μητροπολίτην ἅγιον Στρωμνίτσης Κύρ Νικόδημον καὶ Γ' τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον ἅγιον Μογλενῶν Κύρ Ἀνθιμον, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους σύγκρισιν ποιησάμενοι, ἀξιότερος καὶ πρεπωδέστερος τῆς τηλικαύτης Πατριαρχικῆς ἐπιστάσεως ὁ πρῶτος Κύρ Γερμανός εὐρέθη τοῦ διοικεῖν καὶ διευθύνειν τὸν Ἀγιον αὐτὸν Θρόνον τὸν Ἀποστολικόν, εἰς ὃν καὶ γραφομένη ἡ παραίτησις τοῦ πρώην ἀρχιεπισκοπεύοντος Κύρ Γρηγορίου, μεθ' ἧς καὶ ἡμεῖς θεῖῳ ψηφίσματι κατεψηφίσαμεν Αὐτὸν Ἀρχιεπίσκοπον τῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν χάριτι τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Ὡς ἡ δόξα καὶ τὸ Κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμὴν. 1688 Μαΐου 6 Ἰνδικτ. Α'.

† Ὁ Καστορίας ΔΑΥΪΔ
 † Ὁ Στρωμνίτσης ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ
 † Ὁ Μογλενῶν ΑΝΘΙΜΟΣ

Β'.

Ἐπειδὴ θεόθεν ὠδηγήθησαν τῇ Μητρὶ πασῶν τοῦ κλίματος τούτου Ἐκκλησίᾳ καὶ ἀφιέρωσαν διὰ δαπάνης οὐ μικρᾶς καὶ ἐξόδου τοιαύτην Ἐκκλησίαν, ἐντελλόμεθα οὖν τοῖς τε ἀρχιερεῦσιν, ιερομονάχοις, ἐφημεροῖς, ἕνα παρρησίᾳ ὡς εὐεργετῶν καὶ συνδρομητῶν ἐν

ἐσπέρα καὶ πρωὶ καὶ μεσημβρίας ἀκαταπαύστως μνημονεύονται τὰ ὀνόματα αὐτῶν ζώντων τε καὶ τεθνεώτων καὶ εἰ τις ἀμελήσῃ τούτου· θεὸν ἔστω τῇ ἐνοχῇ τοῦ αἰωνίου καὶ ἀλύτου ἀφορισμοῦ καὶ δεσμοῦ ὑποκείμενος, ὅτι ὁ ἀμελήσας κατακριθήσεται. Τούτου ἕνεκα εἰς αἰῶνιον μνήμην ὑπεστρώθη ἡ παροῦσα ἀφιέρωσις ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ἡμῶν τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας Ἀχριδῶν κώδικι. 1691.

Καὶ τοῦ ναοῦ γύροθεν 38 καὶ τὸ ὕψος 7 μὲ τὸ δεκανίκι ἡμῶν μετρημένον.

† Ὁ Ἀχριδῶν ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
 † Ὁ Κορυτζᾶς ΜΑΚΑΡΙΟΣ
 † Ὁ Σισανίου ΖΩΣΙΜΑΣ
 † Ὁ Βελαγράδων ΙΓΝΑΤΙΟΣ
 † Ὁ Γρεβενῶν ΘΕΟΦΑΝΗΣ
 † Ὁ Γκόρας ΑΡΣΕΝΙΟΣ
 † Ἀχριδῶν Ἐπίτροπος Κυτιαίων ΚΟΣΜΑΣ

† Γρηγόριος ἐλέψ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν καὶ τῶν λοιπῶν Πατριάρχης.

Ἡ μετριότης ἡμῶν ὑπεδέξατο εἰς Μετόχιον τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας τὴν ἀνακαινισθεῖσαν ἐν Καββαίᾳ Δυρραχίου ἐκκλησίαν τῆς ὁσιοπαρθενομήτρου τοῦ Χριστοῦ Παρασκευῆς καὶ καθιερωθεῖσαν ἐφ' ἡμᾶς τῇ χάριτι τοῦ Παναγίου καὶ ζωαρχικοῦ πνεύματος, ἀφιερωθεῖσαν καὶ ἀνατεθεῖσαν παρὰ τῶν τιμιωτάτων ἀρχόντων κυρ. Ἰωάννου Βήλια Κενσόλου Φρέντζας, κυρ. Γίκα καὶ κυρ. Ρωσίου καὶ συνοδικῶς ἀποφαινόμεθα οὕτως. 1691 Ἰουλίου 12.

IC	XC
N	K

Γ'.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀγιώτατος Θρόνος τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρίας, Σερβίας, Ἀλβανίας, Δευτέρας Μακεδονίας, Πόντου Δυτικοῦ καὶ τῶν λοιπῶν διχα προστάτου καὶ ἀρχιποίμενος ἐναπομείνας διὰ τὸ, τὸν

ἐν Αὐτῷ Γερμανὸν πρώην Ἀρχιεπισκοπεύσαντα ἀνεπιμελῆ καὶ ῥάθυμον φανῆναι πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν βασιλικῶν τελῶν τριῶν χρόνων χαράτζιον μὴ ἐκδεδωκότα πρὸς σύστασιν καὶ κυβέρνησιν τοῦ ἡμετέρου τούτου κλίματος καὶ τῶν ἐν αὐτῷ διατελούντων Ἀρχιερέων σχεδὸν ἔασαντο ἡμᾶς ἅπαντας εἰς τὸ παντελὲς κινδυνεῦσαι καὶ ἐκδιώκεσθαι καὶ τὴν ἄλλως τὰ πάντα ἀσυστάτους, τὰ εἰσοδήματα ἐκδαπανᾶν, ἐτέρων τινῶν ἀκυβερνησιῶν καὶ ἀκαταστασιῶν ἕνεκα φανερῶν τε καὶ λανθανόντων ἀδόκιμον ἀναφανέντα, πρὸς φθορὰν τοῦ κλίματος δοξομανήσαντα καὶ τῇ ὀμηγύρει ἡμῶν ἐπιζήμια προξενήσαντα, συναχθέντες ἡμεῖς ἅπαντες οἱ τῆς Ἀγιωτάτης Αὐτῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν ὑποκείμενοι Ἀρχιερεῖς καὶ τὸν μὲν Γερμανὸν ὡς ἄχρηστον φθορέα καὶ ἀνεπιμελῆ ἀπερρίψαμεν καθελόντες τῆς Ἀρχιεπισκοπικῆς διοικήσεως καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς κυβερνήσεως παντελῶς ἀποδοκιμάσαντες καὶ ἔνδον ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς καθεδρικῆς Θεοῦ λόγου Σοφίας τῆς περιβλέπτου Κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας συναθροισθέντες ὁμογνωμόνως, Συνοδικῶς ἐν αὐτῇ τῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν Μητροπόλει ἐπ' ὀνόματι τῆς Ζωοαρχικῆς Τριάδος Θεοῦ τῶν ὄλων ψήφους κανονικᾶς καὶ νομίμου ποιήσαντες καὶ συζητήσεως ἀκριβοῦς ἀναμεταξὺ ἡμῶν γενομένης ὅπως εὐρωμεν τὸν ἄξιον καὶ πρέποντα προστάτην αὐτῆς καὶ ποιμένα, καὶ πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν Πανιερώτατον καὶ λογιώτατον Μητροπολίτην τὸν πρώην Νέων Πατρῶν Κύριον Κύριον Γρηγόριον, Β' τὸν Ἅγιον Κορυτζᾶς Κύρ Μακάριον καὶ Γ' τὸν Ἅγιον Γκόρας καὶ Μόκρας Κύρ Ἀρσένιον ἐξ ὧν σύγκρισιν ποιήσαντες ὁ προρρηθεὶς πρῶτος εὐρέθη βέλτιστος τῶν ἄλλων Κύριος Κύριος Γρηγόριος ὃν ὡς ἄριστον καὶ ἄξιον εἰς τὸ ἰθύνειν καὶ ποιμαίνειν τὸν αὐτὸν Ἀγιώτατον καὶ ὑψηλότατον Θρόνον Ἀχριδῶν, ἐλέω Θεοῦ καὶ προνοίᾳ τῇ τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάριτι ἐψηφίσαμεν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ 1691 Αὐγούστου 8 καὶ κανονικῶς μετεθέσαμεν ἐνθρονίσαντες ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Θρόνῳ τῇ ἐπαύριον Κυριακῇ 9 Αὐγούστου.

† Ὁ Βελεγράδιον ΠΡΝΑΤΙΟΣ συμψηφίζομαι κοινῇ γνώμῃ

† Ὁ Τοποτηρητῆς Ἐπίτροπος Ἀχριδῶν Κυριαίων ΚΟΣΜΑΣ

† Ὁ Γκόρας ΑΡΣΕΝΙΟΣ ὁμοίως

† Ὁ Κορυτζᾶς ΜΑΚΑΡΙΟΣ

† Ὁ Γρεβενῶν ΘΕΟΦΑΝΗΣ

† Ὁ Σισανίου ΖΩΣΙΜΑΣ

Δ'

† Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

Ἐπειδὴ ἐκ Θεοῦ ὀδηγηθεῖσα ἡ Θεία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τῶν Ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων, τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἀναβιβάσαι καμὲ τὸν ταπεινὸν καὶ εὐτελῆ καὶ ἐλάχιστον ἠθέλησεν εἰς τὸν Ὑψηλότατον καὶ Ἀγιώτατον Θρόνον τῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν, εὐχαριστῶ οὖν πρῶτον τὴν ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητα· εὐχομαι οὖν Κυρίῳ τῷ Θεῷ τῷ Παντοκράτορι τοῦ δοῦναί μοι σύνεσιν καὶ γνώμην ἀγαθὴν ἰθύνειν τὸ τοῦ Χριστοῦ λογικὸν ποίμνιον καὶ τὴν θεόθεν λαχοῦσάν μοι Ἀρχιεπιστοπήν, εὐσεβῶς καὶ θεαρέστως πορευόμενος ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ βίου τε καθαρότητι φυλάττειν καὶ κατὰ πάντα τοὺς ὅρους τῶν Ἀγίων Πατέρων ἐμμένειν τε ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν διαγωγῇ καὶ φιλοστοργίᾳ διαθέσει πρὸς πάντας τοὺς ἀδελφούς καὶ εἰρηνικῶς διάγειν μετὰ πάντων τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης ἐν πάσαις ταῖς συμβαινούσαις τῷ κλίματι τούτῳ ἀνάγκαις καὶ συμφοραῖς ὅση δύναμις συναινῶν, συμφωνῶν, συνδεόμενος μετὰ τῶν ἀγαπητῶν μοι ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἁγίων Ἀρχιερέων μέχρις ἐσχάτης μου ἀναπνοῆς· εἴθε Χριστὲ Βασιλεῦ γένοιτό μοι τυχεῖν ἡμᾶς ἅπαντας καὶ ἀξιωθῆναι παραστῆσαι τὸ ἐμπιστευθὲν μοι τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον ἄμωμον, ἄσπιλόν τε καὶ ἀμόλυντον, ἐν τῇ φοβερῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῆς κρίσεως διὰ πρεσβειῶν τῆς οὐρανόθεν Ἀνάσσης Κυρίας ἡμῶν ἐνδόξου Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Κλήμεντος Ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν τοῦ Θαυματουργοῦ καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμὴν. 1691 Αὐγούστου 8.

† Τῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

Ε'

Τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν ἄνευ προστάτου καὶ ποιμένου ἐναπομεινάσης διὰ τὸ τὸν ἐν Αὐτῇ παρανόμως Ἀρχιεπισκοπεύσαντα Γρηγόριον τὴν ἑαυτοῦ ἀναξιότητα

συνειδώς οικειοθελῆ παραίτησιν δέδωκε καὶ οὕτως ὁ θρόνος τῆς ἐκείνου ληστριαρχείας καὶ παρανομίας ἀπηλλάγη, ἡμεῖς δὲ οἱ ἐν τῷ κλίματι τῆς Ἀγιωτάτης ταύτης Ἀρχιεπισκοπῆς διατελοῦντες ὑποκείμενοι Ἀρχιερεῖς σκέψιν καὶ φροντίδα ποιησάμενοι τοῦ εὐρεῖν τὸν πρόποντα καὶ ἄξιον Ἀρχιεπισκοπεῦσαι ἐν αὐτῇ καὶ ψήφους κανονικὰς ἐπιτελέσαντες τὸ τίς ἄρα ἐξ ἡμῶν εὐδόκιμος τοῦ λαβεῖν τοὺς οἴακας τῆς Ἀγιωτάτης ταύτης καὶ μεγίστης Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν καὶ ποιμάναι Θεοπροεπῶς καὶ Θεαρέστως τοὺς ἐν αὐτῷ τῷ Θείῳ κλίματι διατελοῦντας Ἀρχιερεῖς τε καὶ ἱερεῖς καὶ τὰ λοιπὰ πρόβατα τῆς λογικῆς ταύτης ποιμνης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ Πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν Πανιερώτατον καὶ λογιώτατον Μητροπολίτην Βελεγράδων Κύριον Κύριον Ἰγνάτιον, ἔπειτα τὸν Πανιερώτατον ἅγιον Δυρραχίου Κύρ Δανιήλ, μετὰ δὲ τρίτον ἐθέμεθα τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Γκόρας κ. Ἀρσένιον, ἐξ ὧν σύγκρισιν ποιήσαντες ὁ προρρηθὲς πρῶτος εὐρέθη βέλτιστος τῶν ἄλλων ὁ Κύριος Κύριος Ἰγνάτιος, ὃν θεῖα ψήφω ὡς ἄριστον καὶ ἄξιον ἐλέω Θεοῦ καὶ Προνοίᾳ τῇ τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάριτι ἐψηφίσαμεν καὶ κανονικῶς μετεθέσαμεν ἐνθρονίσαντες Ἀρχιεπίσκοπον καὶ Πατριάρχην ἡμῶν πάσης Βουλγαρίας καὶ τῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν καὶ τῶν λοιπῶν. Ἐτει σωτηρίῳ 1693 Ἀυγούστου 13 Ἰνδικτ. Α'.

† Ὁ Καστορίας ΔΑΥΪΔ

† Ὁ Πρεσπῶν ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ

† Ὁ Γκόρας ΑΡΣΕΝΙΟΣ

† Ὁ Δυρραχίου ΔΑΝΙΗΛ

† Ὁ Κορυτσᾶς ΜΑΚΑΡΙΟΣ

† Ὁ Κυτιαίων πόλεως Μητροπολίτης καὶ τοποτηρητῆς Ἀχριδῶν ΚΟΣΜΑΣ

ς'

Ἐπειδὴ ἐκ Θεοῦ ὀδηγηθεὶς ὁ Μακαριώτατος καὶ λογιώτατος ἡμῶν αὐθέντης καὶ δεσπότης Πατριάρχης τῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν καὶ τῶν λοιπῶν μερῶν Κύριος Κύριος Ἰγνάτιος ἠθέλησεν ἀναβιβᾶσαι καμὲ τὸν ἐλάχιστον δοῦλον αὐτοῦ λόγῳ μεταθέσεως ἀπὸ τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Δυρραχίου καὶ Δαλμακῶν εἰς τὸν Ἀγιώτατον καὶ ὑπέρτιμον θρόνον τῆς θεοσώστου καὶ ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Κορυτσᾶς καὶ Σελαφόρου, ἥδη πείθομαι τῷ Θεῷ αὐτοῦ προστάγματι καὶ

δέχομαι τὸ ἐπίταγμα. Εὐχαριστῶ οὖν τῷ Μακαριωτάτῳ μοι αὐθέντῃ καὶ δεσπότη ἅν πάσῃ τῇ κατ' αὐτὸν ἀγιωτάτῃ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ τῶν ὑπερτίμων Ἀρχιερέων τῶν τοιαύτην φροντίδα ποιησαμένων εἰς ἐμέ. Δεόμενος οὖν ὅπως εὐξωνται πρὸς Κύριον τοῦ ἀξιῶσαί με ὀρθῶς καὶ εἰλικρινῶς ποιμάναι τὸ ἐμπιστευθέν μοι ποιμνιον καλῶς καὶ εὐσεβῶς παραστῆσαι αὐτὸ καθαρὸν καὶ ἄσπιλον ἐν τῇ φοβερᾷ καὶ δευτέρᾳ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. 1694.

ΔΑΝΙΗΛ ἐλέω Θεοῦ Μητροπολίτης πρώην Δυρραχίου ὑποψήφιος Κορυτσᾶς καὶ Σελαφόρου οἰκείᾳ χειρὶ ὑποτάξας ὑπέγραψα.

ζ'

Διὰ τοῦ παρόντος δηλοποιεῖται παρ' ἡμῶν τῶν παρευρεθέντων Ἀρχιερέων τῶν ὑποκειμένων ἐν τῷ παρόντι κλίματι τῆς ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν καὶ τῶν παρευρεθέντων Ἀρχόντων τοῦ αὐτοῦ κλίματος. Ὡς ἐπειδὴ ἐκ πρώτης μὲν ἡλικίας βλέπομεν ταῖς φθοραῖς καὶ ἀκαταστασίαις ὅπου ἀτελευτήτως συμβαίνουσιν εἰς τὸ ταλαιπωρούμενον τοῦτο κλίμα τῆς Ἀχριδος παρὰ τῶν ἀλλοδαπῶν καὶ διαφόρων Ἀρχιεπισκόπων ὅπου συχνάκις ἀναπηδῶσιν ἀπὸ ξένα καὶ ἀλλότρια κλίματα ἔρχονται καὶ καταφθέρουν καὶ καταζημιώνουν τὸ ποτὲ ἔντιμον καὶ ἐπαινετὸν τοῦτο κλίμα τῆς ἐπαινετῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν, εἰς τὸ ὅποιον φανερὰ πληρώνεται ὁ ἀψευδὴς λόγος τοῦ Θεοῦ ὅπου εἰς τὸν προφήτην Ἠσαΐαν λέγει «ποιμένες πολλοὶ καὶ ἀλλόκοτοι διέφθειραν τὸν ἀμπελώνά μου»· ἀμπελῶν γὰρ τοῦ Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ὀνομάζεται· πολλοὶ οὖν καὶ διάφοροι φθείροντες διέφθειραν καὶ κατὰ χρεὸν ἐποίησαν τὴν καθ' ἡμᾶς Μεγάλην Ἐκκλησίαν· ἀλλὰ ὁ ἐκ πάντων τῶν προσώπων ἀναίδης καὶ ἀθεόφοβος Γρηγόριος ὁ Τουρνοβίτης, ὡς ἄλλος μονιὸς ἄγριος κατέσκαψε καὶ κατενεμίσατο αὐτὴν περὶ τοῦ ὀποίου καὶ τανῦν ἀκηκόαμεν, ὅτι καὶ αὐθις ἐν Ἀδριανουπόλει μαίνεται καὶ ταραττεται καὶ κατὰ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἡμῶν πάλιν ὀπλίζεται, ὃν περ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Θεία Σύνοδος τῶν Ἀρχιερέων δικαίως κρίνουσα εἰς τέλος ἐκφαυλίσασα τὰς ἐκείνου παρανομίας ζημίας λέγω καὶ ἀδικίας τελείως ἐκάθηρε καὶ τῆς Ἀρχιερωσύνης ἐγύμνωσε καὶ ὡς μέλος σεσηπὸς καὶ βρόμειον ἀπέκοψε

καὶ πολλὰ μακρὰν ἀπέριψεν. Ὅθεν οἱ παρευρεθέντες ἡμεῖς Ἀρχιερεῖς καὶ Ἀρχοντες σκέψιν ποιησάμενοι ὅπως τὸ κακὸν στήσωμεν καὶ ἐλευθερίαν τινὰ καὶ ἀπαλλαγὴν γενέσθαι τῆς κλονουμένης ταύτης τοῦ Θεοῦ ἁγίας Ἐκκλησίας, καὶ ἐπειδὴ ὁ πάντα φέρων καὶ ὁ καιρὸς ἤφερε καὶ τὸν Πανιερώτατον Μητροπολίτην Σισανίου Κύρ Ζωσιμᾶν τοῦ πορευομένου ἐν τῇ Ἀδριανουπόλει διὰ τινὰ ἑτέραν αὐτοῦ χρεῖαν, καὶ ἡμεῖς γοῦν κοινῇ γνώμῃ καὶ βουλῇ ζητοῦμεν δι' αὐτοῦ τοῦ λαβεῖν αὐτὸς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχριδῶν ὡς ἅγιος διαπρέψας καὶ διακυβερνήσαι καὶ διαναστῆσαι τὸν πεπτωκότα τοῦτον Θρόνον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τὸν δὲ παραβάτην ἐκεῖνον καὶ φθορέα Γρηγόριον ὡς λύκον αἰμοδόρον μακρὰν ἀποσοβῆσαι καὶ καταδιῶξαι τῆς ποιμνῆς ταύτης, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὁμοφώνως ἀπεδιώξαμεν. Τὸν δὲ Κύρ Ζωσιμᾶν γινόμενον καὶ ἐρχόμενον νὰ ἔχωμεν νὰ τὸν ἀποδεχθῶμεν εὐλαβῶς καὶ ὁμοψύχως ἅπαντες ἡμεῖς οἱ τοῦ κλίματος ὑποκείμενοι Ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς τε καὶ Ἀρχοντες πλὴν μὲ τοιαύτην συμφωνίαν καὶ ὑπόσχεσιν ἄτρεπτον τοῦ ἐνεργεῖσθαι παρ' αὐτοῦ καὶ γίνεσθαι κυβέρνησιν νόμιμον καὶ θεάρεστον εἰς ἅπαντα τὰ τοῦ κλίματος ἀναγκαῖα καὶ κατεπείγοντα διορθώματα, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν περὶ τούτων ἐλπίδα καὶ θάρρος γράφομεν τὴν παραῦσάν μας ὑπόσχεσιν. 1695 Ἀπριλίου 7.

- † Ὁ πρῶτον Ἀχριδῶν ΓΕΡΜΑΝΟΣ
- † Ὁ πρῶτον Καστορίας καὶ πρόεδρος Δεδρῶν ΔΑΥΪΔ
- † Ὁ Καστορίας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
- † Ὁ Γρεβενῶν ΘΕΟΦΑΝΗΣ
- † Ὁ Μογλενῶν ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
- † Ὁ Γκόρας Μόκρας ΑΡΣΕΝΙΟΣ
- † Ὁ Δυρραχίου ΚΟΣΜΑΣ
- † Ὁ Τιβερίουπόλεως ΛΕΟΝΤΙΟΣ
- † Ὁ Πελαγονείας ΙΓΝΑΤΙΟΣ
- † Ὁ Πρεσπῶν ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ

Η'

Ὅθεν οἱ παρευρεθέντες ἡμεῖς Ἀρχιερεῖς καὶ Ἀρχοντες σκέψιν ποιησάμενοι ὅπως τὸ κακὸν στήσωμεν καὶ ἐλευθερίαν τινὰ καὶ ἀπαλλαγὴν γενέσθαι τῆς κλονουμένης ταύτης τοῦ Θεοῦ ἁγίας Ἐκκλησίας καὶ ἐπειδὴ ὁ πάντα φέρων καὶ ὁ καιρὸς ἤφερε καὶ τὸν Πανιερώτατον Μητροπολίτην Σισανίου Κύρ Ζωσιμᾶν τοῦ πορευομένου εἰς Ἀδριανού-

πολιν διὰ τινὰ ἑτέραν αὐτοῦ χρεῖαν καὶ ἡμεῖς οὖν κοινῇ γνώμῃ καὶ βουλῇ ζητοῦμεν δι' αὐτοῦ τοῦ λαβεῖν αὐτὸς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχριδῶν, ὡς ἅγιος διαπρέψαι καὶ διακυβερνήσαι καὶ διαναστῆσαι τὸν πεπτωκότα τοῦτον Θρόνον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τὸν δὲ παραβάτην ἐκεῖνον καὶ φθορέα Γρηγόριον ὡς λύκον αἰμοδόρον μακρὰν ἀποσοβῆσαι καὶ καταδιῶξαι τῆς ποιμνῆς ταύτης καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὁμοφώνως ἀπεδιώξαμεν. Τὸν δὲ αὐτὸν Κύρ Ζωσιμᾶν γινόμενον καὶ ἐρχόμενον νὰ ἔχωμεν νὰ τὸν ἀποδεχθῶμεν εὐελαβῶς καὶ ὁμοψύχως ἅπαντες ἡμεῖς οἱ τῷ κλίματι ὑποκείμενοι Ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς τε καὶ Ἀρχοντες πλὴν μὲ τοιαύτην συμφωνίαν καὶ ὑπόσχεσιν ἄτρεπτον τοῦ ἐνεργεῖσθαι παρ' αὐτοῦ καὶ γίνεσθαι κυβέρνησιν νόμιμον καὶ θεάρεστον εἰς ἅπαντα τὰ τοῦ κλίματος ἀναγκαῖα καὶ κατεπείγοντα διορθώματα καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν περὶ τούτων ἐλπίδα καὶ θάρρος γράφομεν τὴν παραῦσαν ὑπόσχεσιν κατὰ τὸ 1695 ἔτος Ἀπριλίου 10.

Ἴδου καὶ τὸ πρωτότυπον τῶν Ἀρχιερατικῶν ὑπογραφῶν

- † Ὁ Πρόεδρος Βοδενῶν ΓΕΡΜΑΝΟΣ
- † Ὁ Καστορίας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
- † Ὁ Τιβερίουπόλεως ΛΕΟΝΤΙΟΣ
- † Ὁ Πελαγονείας ΙΓΝΑΤΙΟΣ
- † Ὁ Πρεσπῶν ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ
- † Ὁ Πρόεδρος Καστορίας καὶ Πρόεδρος Δεδρῶν ΔΑΥΪΔ
- † Ὁ Γρεβενῶν ΘΕΟΦΑΝΗΣ
- † Ὁ Μογλενῶν ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
- † Ὁ Γκόρας καὶ Μόκρας ΑΡΣΕΝΙΟΣ

Θ'

Ἡ Μετριότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος παραιτητικοῦ γράμματος δηλοποιεῖ ὡς ὅτι ὄντος μου Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἀπὸ Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν μετὰ παραιτήσεως τοῦ πρὸ ἐμοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γινομένου Κύρ Γρηγορίου εἰσῆλθε ληστρικῶς καὶ παρανόμως καὶ ἀπέβαλεν ἡμᾶς τοὺς νομίμους καὶ ἤρπασε τὸν Θρόνον αὐτὸν τὸν Ἀποστολικὸν ἄνευ τῆς ἡμετέρας παραιτήσεως καὶ τῶν Ἀγίων Ἀρχιερέων προσκλήσεως ὁ Γρηγόριος ὁ πρῶτον Νέων Πατρῶν λεγόμενος ὅς καὶ διὰ τὸ ἀνάξιον αὐτοῦ καὶ τὴν πλεονεξίαν τῶν χρημάτων παραιτήσιν πάλιν πεποιηκέναι τὸν αὐτὸν θρόνον κατὰ τὸν Βελσεγράδων Ἰγνάτιον

παραιτῶν θρόνον ἀλλότριον, μὴν λογιζόμενος τὴν οἰκείαν παρανομίαν. Ὅθεν καὶ τοῦ Ἰγνατίου γενομένου μετὰ παραιτήσεως παρανόμου, ἐλογίσθη καίτοι παράνομος, ὡς ἐκ παρανόμου γεόμενος.

Τοιγαροῦν διὰ τὰς τοιαύτας παρανομίας σκέψις καὶ φροντίς γενομένη τῶν Ἀγίων Ἀρχιερέων οἷα δὴ οἱ ἀνωθεν Ἀρχιεπισκόπων ἀθέσμως καὶ ἀνόμως, κατεψήφισαν νεύσει Θεῆς δι' ἄνδρα ἄξιον τῆς τοιαύτης ἐπιστασίας τὸν Ἱερώτατον Μητροπολίτην ἅγιον Σισανίου Κύριον Ζωσιμᾶν τοῦ γενέσθαι Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ὑψηλοτάτου τούτου θρόνου Ἀχριδῶν, οὐπερ καὶ ἀξίου ὄντος καὶ προσώπου τιμίου, παραιτῶ καὶ ἐγὼ εἰς αὐτὸν τὸν ἅγιον Σισανίου Κύρ Ζωσιμᾶν τὸν θρόνον μου τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν ἐξ οἰκείας μου προαιρέσεως, χωρὶς τινος βίας ἢ δυναστείας καὶ οὐχὶ τὴν Ἀρχιερωσύνην. Ὅθεν καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου ἀληθῆ ἀσφάλειαν γέγραπται καὶ ἡ παροῦσά μου παραίτησις ἐπὶ τὸν Ἱερώτατον Μητροπολίτην ἅγιον Σισανίου Κύρ Ζωσιμᾶν καὶ ἐπεδόθη τῇ αὐτοῦ ἱερότητι καταστρωμένη καὶ ἐν τῷ Θεῷ Κώδικι τῆς Μεγάλῃς τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

1695 Ἰουλίῳ 9. Εἰς Ὀχριδα.

(Γ. Σ.) † Ὁ πρόην Ἀχριδῶν ΓΕΡΜΑΝΟΣ ἐπιθεβαίει.

I'

Τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Λησίου Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν ἀνευ ποιμένου καὶ διαπρέποντος ἐναπομεινάσης διὰ τὸν ἐν αὐτῇ Ἀρχιεπισκοπεύοντα Ἰγνάτιον παραχωρήσει Θεοῦ, ἴσως διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀνάξιον ὄντα παντελῶς τοῦ τοιούτου ἐπιχειρήματος καὶ ἀγευστος πάσης νομίμου καὶ Ἐκκλησιαστικῆς παιδείσεως καὶ συνηθείας καὶ τάξεως, καθάπερ καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεως ἀναφανδὸν βεβαιώνει, ὁ ὁποῖος δέχα Συνοδικῆς τῶν Ἀρχιερέων προσκλήσεως, ἢ συμβολῆς ἀπαθήσας τὸν πρὸ αὐτοῦ Ἀρχιεπισκοπεύοντα Γρηγόριον χρημάτων πλήθους, ἐξ οὗ δῆθεν καὶ ἔλαβε παραίτησιν καὶ ἐξ ἀχρείου ἀχρειότερος γινόμενος καὶ οὕτω λαθραίως εἰσεπήδησε διὰ Μπερατίου Βασιλικῆς εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν, οὐπερ Μπερατίου τὴν ἀπαραιτήτον ἀποτελείωσιν αἰσθανόμενοι καὶ μερικοὶ Ἀρχιερεῖς ἐκλιναν αὐτῷ ἄκων καὶ μὴ βουλόμενοι ἐνέσκυψαν νομίζοντες ἔχειν αὐτὸν ἴσως

καρμίαν τάξιν, ἢ χάριν ἐκκλησιαστικὴν καὶ Χριστιανικὴν ἐπ' αὐτῷ· αὐτὸς δὲ ὡς εἴρηται μὴτε Θεῖους λογιζὼν νόμους, μὴτε ἁγίων Πατέρων Κανόνας εἰς νοῦν θέμενος, ἀλλὰ εὐθύς ἐν πρώτοις πρὸς τὰ ἄλλα ἄθεσμα καὶ ἐπιζήμια τοῦ κλίματος ὅπου ἔκαμαν, δέδωκεν ἄρξια πρὸς τοὺς ἀνιέρους καὶ ἀλλοτρίους λαϊκοὺς ἱερεῖς καὶ εὐγαλαν Μπεράτια κατ' ἐπάνω δύο Ἐπαρχίας· τὴν Πελαγονεῖαν, λέγω, καὶ Δεβρῶν ἐπαρχίας καλλίτεραις καὶ ἐλεύθεραις καὶ μὲ Ἀρχιερεῖς νομίμους ἢ καθ' ἐκάστη αὐτὸς δὲ ἐκατέστησεν ἀνιέρους λαϊκοὺς καὶ χρόνοι ἤδη δύο Ἀρχιερατεύσουν οἱ ἀνιέροι ἐκεῖνοι καὶ ἀπατῶντες τοὺς Χριστιανοὺς πολιτεύονται ὡς Ἀρχιερεῖς εὐλογοῦντες καὶ ἀγιάζοντες, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μολύνοντες τοὺς χριστιανοὺς. Τούτου χάριν μὴ ὑπομέμοντες ἡμεῖς οἱ ὑποφαινόμενοι Ἀρχιερεῖς τοῦ κλίματος τὴν φθορὰν καὶ ἀφανισμόν τὴν γενομένην ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ ταύτῃ Ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ Ἀχριδῶν ἐξ ἐνὸς τοιούτου ἀχρείου καὶ κούφου τὰς φρένας, ἐσυνάχθημεν ἀπαξάπαντες οἱ Ἀρχιερεῖς τοῦ κλίματος καὶ Συνοδικῶς ἀπεθάλαμεν καὶ ἀπεδιώξαμεν αὐτὸν τὸν ἀνάξιον καὶ φθορέα τοῦ κλίματος Ἰγνάτιον καὶ ἐξητήσαμεν παραίτησιν παρὰ τοῦ Μακαριωτάτου πρώην νομίμου Ἀρχιεπισκόπου Κυρίου Κυρίου Γερμανοῦ εἰς τὸ ἀποκαταστήσαι ἡμῶν νόμιμον καὶ γνήσιον Ἀρχιεπίσκοπον ὅποιον ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ τὴν ὁποῖαν καὶ αὐτὸς δέδωκεν ἐξ ἰδίας προαιρέσεως· σκέψιν οὖν καὶ φροντίδα περὶ τοῦ τοιούτου φροντίσαντες τῶν ἱερῶν κανόνων κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἀνεπίσκεπτον Ἐκκλησίαν μὴ συγχωροῦντες διαμένειν ἐπὶ πολὺ ὅπως μὴ ἀτελῶς καὶ ἀκεφάλως φαινόμεθα ἐπιτελοῦντα τὰ τῆς Ἀρχιερωσύνης καὶ οὕτω συνεληλυθότες ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου Ἀγίας Σοφίας καὶ ψήφους κανονικῶς προβάλλοντες εἰς εὐρεσιν ἀρμοδίου προσώπου τοῦ ἀξίως ἀναδεξομένου τὴν πνευματικὴν ἐπιστασίαν τοῦ Ἀγιωτάτου θρόνου· καὶ πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν Πανιερώτατον Μητροπολίτην Σισανίου Κύριον Ζωσιμᾶν, δεύτερον τὸν Πανιερώτατον πρώην Καστορίας Κύριον Κύριον Δαβὶδ καὶ τρίτον τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Ἅγιον Μογλενῶν Κύριον Διονύσιον. Ὅθεν καὶ εἰς ἐνδειξιν τῆς ἀληθείας ἐγράφησαν καὶ τὰ ὀνόματα ἐνταῦθα· ἀφ' ὧν ὁ πρῶτος εὐρέθη ὁ βέλτιστος ὁ εἰρημένος Ἅγιος Σισανίου Κύριος Ζωσιμᾶς, ὃν ὡς ἄξιον καὶ ἀριστον εἰς τὸ ἰθύνειν καὶ ποιμαίνειν τὸν ἀγιώτατον αὐτὸν θρόνον καὶ ὑψηλότατον Ἀχριδῶν ἐλέψθαι Θεοῦ καὶ προνοίᾳ τῇ τοῦ Παναγίου Πνεύ-

ματος χάριτι ἐψηφίσαμεν ἔτει ἀπὸ Χ. 1695 Ἰουλίου 9' καὶ ἐνθρονιάσαντες αὐτὸν ἐμεταθέσαμεν κανονικῶς ἐν τῇ Πατριαρχικῇ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Θρόνῳ.

† Ὁ Καστορίας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

† Ὁ Γρεβενῶν ΘΕΟΦΑΝΗΣ

† Ὁ Πελαγονείας ΙΓΝΑΤΙΟΣ

† Ὁ Γκόρας καὶ Μόκρας ΑΡΣΕΝΙΟΣ

† Ὁ πριὸν Καστορίας καὶ πρόεδρος Δεβρῶν ΔΑΥΪΔ

† Ὁ Δυρραχίου ΚΟΣΜΑΣ

† Ὁ Στραωνίτσης ΛΕΟΝΤΙΟΣ

† Ὁ Πρεσπῶν ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ

ΙΑ'

Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον (κατὰ τὸν Θεάδελφον καὶ πρῶτον τῶν Ἱεροσολύμων ἱεράρχην ἅγιον Ἀπόστολον Ἰάκωβον) ἄνωθεν εἶνε καταβαῖνον πιστεύοντες παρὰ τοῦ τῶν φώτων Πατρός. Πᾶσαν ἀρχὴν τε καὶ ἐξουσίαν τοῦ Πρωτοκορυφαίου τῶν Ἀποστόλων Πέτρου ἐκ Θεοῦ εἶνε θεολογίσαντος, ἀποστολικοῖς κανόσιν ἐπόμενοι Συνοδικοῖς τε καὶ Πατερικοῖς θεσπίμασιν ἀκολουθοῦντες καὶ στοιχοῦντες, ὡς ὁ τῆς Σωτηρίας ἡμῶν ἀρχηγὸς καὶ τελειότης Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις παρέδωκεν οἳ τε θεσπέσιοι καὶ ἅγιοι Πατέρες ἡμῶν παρέλαβον ἢ τε Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ ἐκκλησία ἢ ὑπὸ τῶν τεσσάρων τῆς Οἰκουμένης Πατριαρχικῶν Θρόνων ὑψουμένη καὶ κορυφουμένη ἐνὶ Κανόνι, μιᾷ συμφωνίᾳ καὶ τάξει διευθυνομένη καταρτίζεται. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡμεῖς οἱ τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν ἐλέει Θεοῦ εὐρισκόμενοι ἀπαξάπαντες Ἀρχιερεῖς, Μητροπολίται, Ἐπίσκοποι, ἅπασ τε ὁ τιμιώτατος κληρὸς τοῦ ἱεροῦ καταλόγου, τῆς τε κοσμικῆς πολιτείας καὶ τάξεως πάσης Βουλγαρίας, Σερβίας καὶ τῶν ἐξῆς, ὁ λοιπὸς τοῦ Κυρίου Χριστῶνυμος λαός, συνελθόντες τῇ ἐπικλίσει τοῦ Παναγίου Ζωοαρχικοῦ καὶ τελεταρχικοῦ Οἰοῦ Πνεύματος περὶ τῆς νομίμου καὶ προσηκούσης Διοικήσεως τῆς καθ' ἡμᾶς ταύτης Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς συνδιασκεψάμενοι καὶ παρὰ κανόνας αὐτὴν θεωρήσαντες διόχα κυβερνήσεως, τηνάλλως παρεωραμένης κατὰ τὸν δέκατον τῆς ἁγίας Δι' καὶ Οἰκουμενικῆς ἐν Χαλκηδόνι συγκροτηθείσης Συνόδου κανόνα τὸν θεσπίζοντα· τοῦ μὴ δύο Θρόνους ἢ ἐπαρχίας ἓνα Ἀρχιερέα κατακρατεῖν, ὑπεύθυνον εἶναι καὶ ὑπὸ καθάρσει. Ἐπειδὴ καὶ ὁ προαρχιεπισκοπεύσας ἡμῶν Ζωσιμᾶς μετα-

τεθείς ἐκ τῆς Σισανίου ἐπαρχίας εἰς τὴν τῆς Αἰῆς Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν ὑπερκειμένην καὶ ὑπέρτιμον Πατριαρχικὴν καθέδραν ἄμφω παρὰ Κανόνας διοικῶν κατεκράτει κατεπαρθείσης τε ἀγερώχως καὶ ἀνεξετάστως τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος κατεφρόνει κακογνώμοσι χρώμενος συμβούλοις πέρα τοῦ μετρίου παραλόγως ἐνδιδαιτώμενος πλείστων ὑπερηφάνων καὶ ἀνυποίστων σκιρτημάτων καὶ λαυθανόντων ἐγκλημάτων ὑπονοηθέντων ἀπόβλητον ἔχομεν κατὰ τοὺς Θεοὺς καὶ ἱεροὺς νόμους τὸν τοιοῦτον τοῦ ὑψηλοτάτου τούτου Θρόνου. Καὶ δὴ ὁμογνωμόνως συναινοῦντες καὶ φροντίδα ποιησάμενοι τοῦ εὐρεῖν τὸν ἄξιον τῆς αὐτῆς Ἀρχιεπισκοπῆς προστάτην τε καὶ Ἀρχιεπίσκοπον, ἐνδον ἐν τῇ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου Σοφίας, τῆς Κυρίας Θεοτόκου τῆς περιβλέπτου Δεσποίνης ἡμῶν ψήφους κανονικῶς ποιησάμενοι ἐθέμεθα πρῶτον τὸν Θεοφιλέστατον πρῶτον Χερρονήσου τῆς Κρήτης Κύριον Κύριον Ῥαφαήλ Β' τὸν ὀσιώτατον Καθηγούμενον τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ Κύριον Ἰωσήφ Γ' τὸν ὀσιώτατον Καθηγούμενον τῆς Κυρίας Θεοτόκου Σικρεμπατίου Κύριον Μισαήλ, ἐξ ὧν συγκρίναντες εὐρέθη βέλτιστος ὁ πρῶτος ὡς ἐνάρετος, ἱκανὸς θεοσεβής τε καὶ δόκιμος καὶ ἄξιος εἰς τὸ μετατεθῆναι εἰς τὸν τῆς Αἰῆς Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν Πατριαρχικὸν ὑψηλότατον Θρόνον. Διὸ θεῖα προνοία παρ' ἡμῶν ἐψηφίσθη ὁ Κύριος Κύριος Ῥαφαήλ 1699 Ἰουνίου 8.

† Ὁ Κορυτζᾶς ΔΑΝΙΗΛ

† Ὁ Δυρραχίου ΚΟΣΜΑΣ

† Ὁ Πρεσπῶν ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ

† Ὁ Πελαγονείας ΙΓΝΑΤΙΟΣ συμφηφίζομαι

† Ὁ Γκόρας ΑΡΣΕΝΙΟΣ »

† Ὁ Μογλενῶν ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ »

Σημ. Τινὲς προσγράφουν καὶ τὸ « συμφηφίζομαι » ἢ « συνεψηφισάμην » καὶ τινες τὰ « συναινέσει τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Συνόδου συνεψηφισάμην ».

ΙΒ'

Τῆς Ἀγιωτάτης οὖν ταύτης Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν διόχα προστάτου καὶ ποιμένος ἐναπολειφθείσης διὰ τὸν ἐν αὐτῇ πρότερον Ἀρχιεπισκοπεύοντα Διονύσιον, ληστρικῶς καὶ παρανόμως τὸν ἁγιώτατον αὐτὸν Θρόνον ἀρπάσαντα καὶ ἐξώσαντα τὸν γνήσιον καὶ νόμιμον Ἀρχιεπίσκοπον ἡμῶν Κύριον Κύριον Ζωσιμᾶν ἢ καὶ χρημάτων δυνάμει καὶ ἐξωτερικῇ δυναστείᾳ τὸν ἅγιον αὐτὸν Θρόνον ἐπικρατῶν ἀπετέλεσεν ὁ ἀσεβέστατος ἀθέσμιος παραγο-

μίας και πράξεις τοιαύτας, ἅς περ και γράφειν και λέγειν αἰσχυρό-
μεθα, καθάπερ ἡ κατ' ἐκείνου συνοδική καθαίρεσις διατρανεῖ. Διό
πρωρέως και Πνευματικοῦ ἐπιστάτου ταύτης δεομένης, ἵνα τὰ θεῖα
καλῶς διοικῶνται κατὰ τὰ Ἀποστολικά θεσπίσματα και ὅρους τῶν
Ἀγίων και Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὅπως ὑπὸ πάντων τῶν Ἀρχιερέων
και κληρικῶν εἴτε Ἐπίσκοπος εἴτε Ἀρχιεπίσκοπος καθίσταται, τού-
του χάριν εἰσῆλθομεν ἅπαντες ἐν τῇ Ἀγιωτάτῃ Μεγάλῃ ἡμῶν Ἐκ-
κλησίᾳ τῆς Ἀπὸ Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ λόγου ἀγία
Σοφίᾳ, καθ' ἣν και μετὰ τὴν θεῖαν ἐπίκλισιν ψήφους κανονικῶς
ποιησάμενοι εἰς τὸ καταστήσαι ἄξιον και διαπρεπῆ Ἀρχιεπίσκοπον
ἀντάξιον τοῦ ἀγιωτάτου τούτου Ὁρόνου ποιμένα και διδάσκαλον προσ-
ῆκοντα ἐθέμεθα πρῶτον τὸν λογιώτατον και ἐν ἱερομονάχοις αἰδέσι-
μον Κύριον Φιλόθεον, ἔπειτα τὸν Πανιερώτατον Μητροπολίτην Γρε-
βενῶν Κύρ Θεοφάνην και τρίτον τὸν Θεοφιλέστατον Ἅγιον Γκόρας
(και Μόκρας) Κύρ Ἀρσένιον, ἀφ' ὧν ὁ πρῶτος ἀνεφάνη ἄξιός τε και
ἔγκριτος τῆς ποιμαντικῆς ταύτης Ἀρχιεπισκοπικῆς Ἀρχῆς ὁ Κύρ Φι-
λόθεος, δυνάμενος χάριτι θεῖᾳ ἰθύνειν και κυβερνᾶν ὁσίως και χριστια-
νικῶς τὴν ἀγιωτάτην και Ἀποστολικὴν ταύτην καθέδραν τῆς Ἀπὸ
Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν και πάσας τὰς ὑπ' αὐτὴν ἱεράς ἐπαρχίας και
τὰ Σχολεῖα και διάφορα τῶν πάντων λεία και εὐθέα ἀπεργάζεσθαι,
ὃν θεῖω ἐλέει και τῇ τρισοφεγγεῖ ἀγλῇ αὐτοῦ τῇ τὴν ἡμετέραν διά-
νοιαν ἐλευσῆ τε και φωτιζούσῃ εἰς ἐκλογὴν αὐτοῦ ψηφίζομεν τῷ
1714 τῶν σωτηρίων ἐτῶν, ἕκτη τε και δεκάτῃ Ἰουλίῳ μηνὶ διὰ
πνευματικὸν ἡμῶν πατέρα και Ἀρχιεπίσκοπον γνήσιον τῆς ἀγιωτά-
της ταύτης Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν ὃν και ψηφοῦντες βεβαιουῦμεν
τῇ χάριτι τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Ἀμήν.

† Ὁ Καστορίας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

† Ὁ Βοδενῶν και Γιανιτζᾶς ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ

† Ὁ Τιβερίουπόλεως ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

† Ὁ Μογλενῶν και Μολεσχῶν ΓΑΒΡΙΗΛ

† Ὁ Βελεσσού ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

† Ὁ Πελαγονείας ΙΩΣΗΦ

† Ὁ Κορυτζᾶς και Σελασφῆρου ΙΩΑΣΑΦ

† Ὁ Ἰωάννου ἱερέως

† Ὁ Πρεσπῶν ΠΑΪΣΙΟΣ

Σημ. Κατόπιν ὅλων τῶν Ἀρχιερατικῶν ὑπογραφῶν ἐκφέρων φαίνεται ἕκαστος
και τὸ « συμψηφίζομαι ».

Οἱ ἄνω καλοὶ Ἀρχιεπίσκοποι και ἐπιστάται τοῦ Ἀποστολικοῦ
Θρόνου ὁ μὲν Κύρ Διονύσιος Χιότης κατὰ τοὺς 1709 ἔκαμεν εἰς τὸ
μηνὶ προσθήκην ἀσλάνια 300, ἦγουν τριακόσια γρόσια. Ὁ δὲ ἐκ
Ναούσης Φιλόθεος κατὰ τοὺς 1720 ἀσλάνια 400, ἦγουν τετρακόσια
γρόσια και ἅς ἦναι γνωστὸν τοῖς πᾶσι.

ΙΓ'

Μὲ τὸ παρὸν μας συμφωνητικὸν και ὁμοφωνητικὸν γράμμα συμ-
φωναῦμεν ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι Ἀρχιερεῖς τοῦ κλίματος τῆς Ἀπὸ
Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν ὡς ἔχοντες διὰ προεστὸν μας τὸν κύρ Φι-
λόθεον και ἐρρίφθησαν εἰς τὸν καιρὸν του διάφορα ἄσπρα και ἐπωλή-
θησαν και ἐπαρχίαι χηρευάμεναι διὰ νὰ δοθοῦν τὰ χρέη νόμιμά τε
και ἔκτακτα τοῦ κλίματος και ἐλπίζοντες εἰς αὐτὸν νὰ μᾶς κυβερνήσῃ
ὡς ποιμὴν και οὐ μισθωτὸς και αὐτὸς τὰ συναθροίξει και τὰ ἐξοδιά-
ζει διὰ τὴν χρεῖαν αὐτοῦ και ὄχι διὰ τὴν χρεῖαν τῆς κοινότητος κατὰ
τὴν ὀρδινίαν τῆς ἀδελφότητος και προφασίζόμενος διάφορα τεμεσου-
κια και ὁμολογίας και σεμπέπι τακρίρια ἐξωφλημένα τὰ διαμοιράζει
ὅθεν βούλεται και θέλει βουλόμενος δουλῶσαι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χρι-
στοῦ και ἀδικῆσαι τὴν ἀδελφότητα. Προσέτι και εἰς τοῦ καθενὸς τὴν
ἐπαρχίαν διάφοραις παρανομίαις και ἀδικίαις ἐκτελεῖ, μηδὲν φυ-
λάττοντας τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας τῇ αἰσχροκερδεῖα νικώμενος, τού-
του χάριν και ἡμεῖς τῇ ἀδελφικῇ κατὰ Θεὸν ἀγάπῃ συνδεόμενοι και
μὲ τὰς ἰδίας ἡμῶν ὑπογραφὰς βεβαιουῦμεν ὡς σήμερον ἀποφαινόμεθα
και ἐκλέγομεν και συμψηφίζομεν τῇ χάριτι τοῦ Παναγίου Πνεύματος
και τῇ πρεσβείᾳ τοῦ ἱεράρχου ἡμῶν Κλήμεντος δι' Ἀρχιεπισκοπὸν
μας τῇ ἐκλογῇ και προστάξει τοῦ Μακαριωτάτου και Λογιωτάτου
πατρὸς ἡμῶν Κυρίου Κυρίου Ζωσιμᾶ και καθεξῆς τῶν περὶ Αὐτῆς
συναδέλφων Ἀρχιερέων τὸν ἅγιον Κορυτζᾶς Κύρ Ἰωάσαφ' πρὸς τὸν
ὁποῖον και γνώμη κοινῇ μὲ τὸ νὰ εὐρίσκηται εἰς χρέη βαρύτατα, ὡς
φανερὸν ἐστὶ τοῖς πᾶσι τοῦ ἐδόσαμεν ἄδειαν νὰ ἔχη ὑπὸ τὴν ἐξου-
σίαν προεδρικῶς τὴν ἐπαρχίαν του Κορυτζᾶς μέχρις ἐσχάτης αὐτοῦ
ἀναπνοῆς. Και εἰς τὴν κοινότητα ἄλλην καμμίαν βοήθειαν ἢ ἀγορὰν
νὰ μὴ δώσῃ πλὴν τοῦ τυχόντος ῥιφθέντος καταστίχου και αὐτὸς νὰ
πολιτεύηται και νὰ διοικῆ και νὰ προσφέρηται διὰ τὴν Μεγάλῃν τοῦ

Χριστοῦ μας Ἐκκλησίαν καὶ ἀδελφότητα ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνη φυλάττων τὰ προνόμια τῶν ποτὲ καλῶς ἀρχιεπισκοπευσάντων καὶ ἡμεῖς ὑποσχόμεθα ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ εἴμεσταν μετ' αὐτὸν μίᾳ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ εἰς κάθε ἀνάγκη καὶ χρεῖαν ὅπου ἤθελε τύχει μὲ λόγον καὶ κόπον καὶ ἐξοδα ὅπου ἤθελον τρέξει· καὶ ἂν τινὰς ἀπὸ ἀναμεταξύ μας ἤθελε συγχύσει ἢ ἐνοχλήσει τι ἀναιτίως νὰ εἴμεσταν ὅλοι κατ' αὐτοῦ ἀντίμαχοι καὶ νὰ τὸν κατατρέξωμεν μὲ κάθε λογῆς τρόπον ὅπου ἠθέλαμεν ἠμπορέσει, ὡσὰν ὅπου ἡ παροῦσα μεταβολὴ γίνεται διὰ τὸ κυβερνητικὸν καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς κλίματος καὶ στερεώσεως τῆς τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν Μ. Ἐκκλησίας καὶ διὰ νὰ ἦναι ἕκαστος τῶν Ἀρχιερέων εἰς τὴν ἰδίαν του ἐπαρχίαν ἡσυχος καὶ ἀτάραχος, ὡς ἡ Ἐκκλησία ἀπαιτεῖ. Τούτου χάριν γέγραπται τὸ παρὸν συμφωνητικὸν γράμμα καὶ διαβεβαιώνεται μὲ τὰς ἰδίας ἡμῶν ὑπογραφὰς ἀδιάστως καὶ οἰκειοθελῶς ἔχον τὸ κῦρος καὶ ἀσφάλειαν ἐν παντὶ κριτηρίῳ δικαιοσύνης.

Ἐν Μαυρόβω 1718 Ἰουλίου 5. Ἰνδικτιῶνος ια'.

† Ὁ καὶ πρῶτος Σισανίου ΖΩΣΙΜΑΣ	βεβαιοί
† Ὁ Πελαγονείας ΙΩΣΗΦ	»
† Ὁ Γρεβενῶν ΘΕΟΦΑΝΗΣ	»
† Ὁ Βοδενῶν ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ	»
† Ὁ Βελεγράδων ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ	»
† Ὁ Τιβερίουπόλεως ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ	»
† Ὁ Μογλενῶν ΓΑΒΡΙΗΛ	»
† Ὁ Δεβρῶν ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ	»
† Ὁ Πρεσπῶν ΠΑΪΣΙΟΣ	»
† Ὁ Γκόρας καὶ Μόκρας ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ	»

ΙΔ'

† Ἰωάνναφ ἐλέω Θεοῦ

Ἀρχιεπίσκοπος πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρίας.

Προκαθημένης τῆς ἱεράς Συνόδου τῶν τε Μακαριωτάτων πρώτων Ἀχριδῶν καὶ προέδρου Σισανίου Κύρ Ζωσιμᾶ καὶ Ἰγνατίου τοῦ Γέροντος, τῶν Πανιερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων τῶν ὑπὸ τὸν ἀγιώτατον θρόνον τῆς Ἀπὸ Ἰουστινιανῆς Ἀχρι-

δῶν τῶν ἐντιμοτάτων Κληρικῶν, ἱερέων, λογάδων τῶν κατὰ πόλιν καὶ κώμην τῶν ἐν τῷ αὐτῷ κλίματι καὶ λοιπῶν προκρίτων προσώπων ἐντίμων Πραγματευτῶν καὶ πρωτομαϊστόρων τῶν ρουφετίων, ἐπεδόθη λίβελλος ὑπὸ τοῦ κλήρου τῆς Ἀχρίδος ὑπογεγραμμένος, ἔγκληττα ἐπάγων τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀχριδῶν Κύρ Φιλοθέῳ, ὡς δι' ἐσφραγισμένης αὐτῷ ἀναφορᾶς πρὸς τὸν Ἐπίτροπον τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους ἐσυκοφάντησε τὸν εὐλαβέστατον ἐν ἱερεῦσι Σακελλάριον Κύρ Κωνσταντῖνον Ἀχριδινόν σὺν καὶ ἑτέροις ἐντίμοις προσώποις διαβαλῶν αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ὡς προδότας τῆς Κραταιᾶς Βασιλείας καὶ μεταπεμφθέντους κατὰ τοῦ ντουλτζινίου τὸ ναυτικὸν τῶν Βενετῶν καὶ τὰ πρὸς χρεῖαν πολεμικὴν τὰ πλεῖστα αὐτοῖς συντέλεσαντας. Δι' ἧς ἡ Βασιλικὴ ἔγγραφος προσταγὴ ἐξορίαν αὐτοῖς ἐψηφίσαστο, οἳ καὶ παρασταθέντες κατεβόων αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἀνυποστάτῳ συκοφαντείᾳ. Μεταπεμφθεὶς οὖν εἰς ἀπολογία καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Φιλόθεος, εὐρέθη αὐτῷ στόματι μαρτυρήσας τὴν σταλείσαν ἐνσεσημασμένην ἰδίᾳ σφραγίδι ἀναφορὰν διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὰ διάδηλα διὰ τοῦ Βασιλικῆς προσταγματος ἐπισκοτίσαι πως· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ Διονυσίου Χίου προαρχιεπισκοπεύσαντος ἐστάλη παρ' αὐτοῦ ἱερομόναχος τις Χρῦσανθος ἀπὸ Δεβρῶν ἐπιτροπικῶς εἰς τὴν αὐτὴν Ἐπισκοπὴν χηρεύουσαν. Ὁ δὲ ἱερομόναχος ὢν κεχειροτόνηκε Διάκονον καὶ ἱερέα. Διὸ καὶ καθαιρέσει Συνοδικῇ παρὰ τοῦ αὐτοῦ Διονυσίου καθυπεβλήθη· ὅς ἐπειτα δίχα εἰδήσεως τῆς Συνόδου κεχειροτόνηται ὑπὸ τοῦ Φιλοθέου ἐπίσκοπος εἰς τὴν αὐτὴν Δέβρην ἐξωσθέντος ἀδίκως καὶ παραλόγως τοῦ νομίμως προχειροτονηθέντος γνησίου ποιμένος Κύρ Νικηφόρου καὶ ἀντεισαχθέντος ἐνός ἀνασιουργοτάτου Χρυσάνθου, οὐ γνώριμος ἀπανταχοῦ ἢ κακία ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τῶν κατὰ τὸ Ἰπέκιον τολμηθέντων παρ' αὐτοῦ, ἐντεῦθεν καταυθεντήσας ὁ Φιλόθεος ποίαν παρανομίαν οὐ διεπράξατο; ἐξ ὧν τινων ὑπομνησθέντων ἀρκεσθησόμεθα. Ὁ Ἅγιος Πελαγονείας ἀνήνεγκεν ἡμῖν ὅτι κατὰ τὴν Ἰν Ἰνδικτιῶνος ἐγγράφως λύσιν τετραγαμίας παρέσχε ὅποτε ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία οὔτε τῷ Βασιλεῖ παρεχώρει. Ὁ Μογλενῶν ὁμοίως δύο λύσεις τετραγαμίας· ἀλλὰ γε δὴ καὶ ἐν Σιατίστη σεγκεχώρηκε συζευχθῆναι ἑτέραν γυναικὶ τὸν Κωνσταντῖνον Πάικον ἀδιάζευκτον ὄντα τῆς ἐν Ἀθήναις προτέρας αὐτοῦ γυναικός, ἐχούσης ἐξ αὐτοῦ τρία παιδιά, καθὰ διασαφεί καὶ τὸ Ἀθηνῶν Κύρ Ἰακώβου γράμμα

ἀποσταλέν πρὸς τὸν πρῶτον Ἀχριδῶν καὶ πρόεδρον Σισανίου Κύριον Κύριον Ζωσιμᾶν ὑπὲρ τοῦ ἐμποδισθῆναι τῆς δευτέρου γάμου ὀμιλίας τὸν Κωνσταντῖνον καὶ τοῦτο κωλύοντος τοῦ Κυρ Ζωσιμᾶ, αὐτὸς διὰ προστακτικοῦ γράμματος πρὸς τινὰ ἱερέα συνῆψεν αὐτὸν δευτέρῳ γάμῳ παρανόμῳ. Καὶ ἐν Κορυτσᾷ ἐν τινι περιχώρῳ κώμῃ Ἰενπέτζη καὶ ἄλλῃ Ἐμπόρια καλουμένη τετραγαμίαν ἐπιτιμηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Κορυτσᾶς, διὰ χρηματοληψίας συνεχώρησεν αὐθεντικῶς καὶ τὴν εἴσοδον τῆς Ἐκκλησίας παρέσχεν. Καὶ κατὰ μέρος ἐν ἄλλαις ἐπαρχίαις πολλὰς καὶ ἄλλας ἀθεμιτουργίας καὶ παρανομίας διαφόρους καὶ χειροτονήσεις αὐθεντικῶς Ἀρχιερεῖς, κληρικοί, καὶ λαϊκοὶ ἐπεβόουν αὐτῷ, ὧν ἀπάντων ἀνακριθέντων καὶ καλῶς ἀποδειχθέντων, ἡμεῖς οἱ ὑπὸ τὸν Ἁγιώτατον Θρόνον ὁμοθυμαδὸν Ἀρχιερεῖς οἱ τῆς Συνόδου ἐξάρχοντες, ἐπειδὴ ὁ τοῦ Χριστιανικοῦ πληρώματος λυμεῶν, προδότης τε καὶ συκοφάντης, ὁ τοῖς Θεοῖς καὶ ἱεροῖς ἀπηγόρευται μετὰ πολλῆς καὶ βαρυτάτης ποινῆς, οὐχ ὅτι γε λαϊκῷ, πολλῷ δὲ μᾶλλον ποιμένι καὶ Ἀρχιεπισκόπῳ, ὁ παρὰ τὴν κατὰ Ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας συγκεχωρηκῶς καὶ αὐθεντικῶς ταῖς ἐπαρχίαις ἐπιβαίνων, ἄνευ εἰδήσεως τῶν ἐπ' αὐτὰς γνησίων Ἀρχιερέων καὶ κακεντρεχῆς τοῖς ἡθεσιν ἀναφανείας καὶ ἀφιλέχθως ἐλεγχθείς, ἅ τε δὴ μηδὲν ἄλλως χωρῶν κατὰ τὸ αὐτοῦ ἐπάγγελμα καινοτομῶν ἐξουσία καὶ ἀλαζονικῇ ἀδείᾳ, ὅρια ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες ἡμῶν παρὰ κανόνας καὶ νόμους τὰ πλεῖστα διαπραττόμενος νόμον ἐσχληκῶς, ὃ ἂν αὐτὸς καὶ ἡ ἐνοικοῦσα αὐτῷ εἰδωλολατρικὴ φιλοχρηματία θεσπίσῃ, καὶ τὸ ἀλαζονικὸν φρόνημα, ὃ καλῶς νῦν ἐγνωσται, πρότερον ἀγνοούμενον κατὰ συναρπαγὴν, οὐ χάριν καὶ λανθάνων ἐπέβη τῆς ἀγιωτάτης καθέδρας κακῆς ἀγωγῆς καὶ ἡθῶν τρόφιμος ὧν καὶ πρότερον καὶ πολλῶν ἀθεμιτουργιῶν αὐτουργός, ὡς ἡ κατ' αὐτοῦ καθάρσεις παρὰ τοῦ Παναγιωτάτου καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Κυρίλλου κατὰ τὸ 1713^ο ἔτι ὄντος ἱερομονάχου διὰ πολλὰς ἀνοσιουργίας ἐν Ναούσῃ τῇ αὐτὸν ἐνεγκούσῃ, Βερροῖα καὶ Θεσσαλονικὴ εἰσέτι καὶ νῦν διαθρυλλουμένας τρανώτατα παρίστησιν ἐνστρωθεῖσα καὶ τῇ ἡμετέρῳ Κώδικι, ἀκοινωνήτος ὑπὸ τῶν Θεῶν καὶ ἱερῶν νόμων ἀποφαίνεται, ἀκοινωνήτῳ δὲ συγκοινωνεῖν ἀπειρήται εἴ τις τῷ ὑπόδικον εἶναι παραιτεῖται, ἀκοινωνησίαν αὐτῷ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, συνελθόντες ἀπεφηνάμεθα παμψηφεί ἐκπτωτόν τε καὶ ἀνάξιον

τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἣν λανθάνων ἄχρι τοῦ νῦν ἤσχυεν, ἐκρίναμεν ὡς παραβάτην τῶν Θεῶν καὶ ἱερῶν νόμων τε καὶ κανόνων καὶ προδότην τοῦ Χριστιανικοῦ Λαοῦ καὶ παντελεῖ καθαιρέσει καθυποβάλλομεν καὶ ἀπογυμνοῦμεν αὐτὸν τῆς τε Ἀρχιεπισκοπικῆς ἀξίας καὶ Ἀρχιερατικῆς ἐξουσίας, ὥστε μηδέποτε τοῦ ὀνόματος ἢ τῆς ἀξίας μετέχειν μηδ' ἐπαναλαμβάνειν τὸν Θρόνον ἢ τὸν βαθμόν, ἀλλ' εἶναι τε καὶ λέγεσθαι μοναχὸν Φιλόθεον, ἅτε δὴ μισόθεον μᾶλλον καὶ ἀρχῆθεν κακόβιον· μηδένα τε τῶν Χριστιανῶν, μήτε τοῦ ἱεροῦ καταλόγου, εἴτε τοῦ λαϊκοῦ οἰεσθαι αὐτὸν Ἀρχιεπίσκοπον, ἢ ὅλως κληρικοῦ βαθμοῦ κοινωνοῦντα, ἢ τιμᾶν αὐτὸν ἢ παρέχειν αὐτῷ ὅπως οὖν τὸ εἰθιμὲνον πρεσβεῖον ἐν βάρει ἀργίας καὶ ἀλύτου ἀφορισμοῦ καὶ ταυτοπαθείας. 1719 Φεβρουαρίου Α', Ἰνδικτιῶνος ΙΒ'.

- + Ὁ καὶ πρόεδρος Σισανίου ΖΩΣΙΜΑΣ
- + Ὁ Πελαγονίας ΙΩΣΗΦ
- + Ὁ Κορυτσᾶς καὶ Σελασφόρου ΙΩΛΣΑΦ
- + Ὁ Τιβερισυπόλειος ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ
- + Ὁ Δεβρῶν ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ
- + Ὁ Γκόρας ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ
- + Ὁ πρῶτον Ἀχριδῶν Π'ΝΑΤΙΟΣ
- + Ὁ Βοδενῶν ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ
- + Ὁ Βελεγράδιων ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ
- + Ὁ Μογλενῶν ΓΑΒΡΙΗΛ
- + Ὁ Πρεσπῶν ΠΑΪΣΙΟΣ
- + Ὁ Γρεβενῶν ΘΕΟΦΑΝΗΣ

ΙΕ'

+ Ἰωάσαφ ἐλέω Θεοῦ

Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν
καὶ πάσης Βουλγαρίας.

Ἱερώτατοι Μητροπολίται Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι οἱ ὑπὸ τὸν Ἀποστολικὸν καὶ ἀγιώτατον Θρόνον τῆς Αἰς Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, χρήσιμοι Ἄρχοντες καὶ ἔγκριτοι πραγματευταί, ἐντιμοὶ Δημογέροντες καὶ πρωτομαίστορες κατὰ πᾶσαν τέχνην καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι Χριστιανοί, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ, Ὅσον καὶ

λόν είναι ἡ ἀγάπη καὶ εἰρήνη ἄρκετὰ τὸ ἐφάνερωσεν ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὅτι «ὅπου εἶναι δύο ἢ τρεῖς συμμαζομένοι εἰς τὸ ἰδικόν μου ὄνομα, ἐκεῖ εἶμαι καὶ ἐγὼ εἰς τὴν μέσσην τους»· καὶ πάλιν ἄλλο σημεῖον τῶν ἱερῶν του Ἀποστόλων δὲν ἔδωκε παρὰ «μὲ τοῦτο θέλουσι γνωρίσει ὅλοι πῶς εἰστε ἐδικοί μου μαθηταὶ ἀνίσως καὶ ἔχετε ἀγάπην ἀνάμεσόν σας», μάλιστα καὶ ἐντολὴν αὐτὴν τοὺς ἐπαρήγγειλεν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον «να ἀγαποῦν ἕνας τὸν ἄλλον», ἐπειδὴ καὶ πολλαχοῦ ἐν εὐαγγελίοις ἀπέδειξεν, ὅτι «ὄλου τοῦ νόμου πλήρωμα ἡ ἀγάπη καὶ ὁ μένων εἰς αὐτὴν, μένει εἰς τὸν Θεὸν καὶ αὐτὴ εἶναι ὁ χαρακτήρ τῶν Χριστιανῶν». Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς οἱ ὑπὸ τὸν ἀγιώτατον Θρόνον Ἀχριδῶν καὶ μαθηταὶ τοῦ εἰρηνάρχου Χριστοῦ στοχαζόμενοι τὴν ἐκ ταύτης ὠφέλειαν καὶ ἐξ ἐναντίας τὴν ζημίαν ἀπὸ τὴν ἔχθραν καὶ μάχην ἀναμεταξὺ μας καὶ βλέποντες πῶς πολλαῖς φοραῖς ἀπὸ τὰ ἀναμεταξὺ σκάνδαλα, τόσον ἀπὸ Ἀρχιερεῖς, ὅσον καὶ ἀπὸ λαϊκοὺς κατεχρεώθη ὁ Ἀποστολικὸς Θρόνος καὶ ἐζημιώθη πολλάκις μὲ τὸ νὰ σήμερον προβιβάζηται καὶ νὰ ἐπιβαίνῃ ἕνας καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλος καὶ ἀκόμη καὶ πολλοὶ Χριστιανοὶ νὰ τοὺς συντρέχουν. Ὁθεν Συνόδου γενομένης ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει Κορυθαῶς καὶ Σελασφόρου Ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν ἱερέων τε καὶ Ἀρχόντων καὶ λοιπῶν χρησίμων Χριστιανῶν τὸν μὲν τὴν κοινὴν εἰρήνην καὶ ἀδελφικὴν ἀγάπην ταραττοντα τῇ αὐτοῦ κακοηθείᾳ καὶ ἀλαζονίᾳ προαρχιεπισκοπεύσαντα Φιλόθεον Ναουσηνὸν νομίμω καὶ κανονικῇ καθαιρέσει, καθυποβάλλομεν, ὡς ἔπρεπε τοῖς ἐλεγχθεῖσιν αὐτοῦ ἀνοσιουργήμασι καὶ ἀνακριθεῖσι Συνοδικῶς καὶ ἀντὶς αὐτὸν ἀντιβιβάσαμεν εἰς τὸν ὑψηλὸν Θρόνον Ἀχριδῶν τὸν ἅγιον Κορυθαῶς Κύριον Κύριον Ἰωάσαφ καὶ οὕτω Θεμέλιον εἰρηνοποιὸν πήξαντες, ἠρξάμεθα τῆς συνδιασκέψεως προκαθημένου καὶ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύρ Κύρ Ἰωάσαφ καὶ τοῦ πρώην Ἀχριδῶν καὶ προέδρου Σισανίου Κύρ Κύρ Ζωσιμᾶ συμπάση τῇ περὶ αὐτοὺς ἱερᾶ ὁμογύρει. Πῶς ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀποστολικὸς οὗτος Θρόνος πολλάκις ἀπὸ διαφορῶν ἀλλοδαπεῖς Ἀρχιεπισκόπους ἐταράχθη, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ταραχὴν ἐσυνέβη ζημίαι εἰς ὅλους τοὺς ὑποκειμένους Θρόνους, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ πολλάκις ἀπὸ κάποιους διεστραμμένους καὶ ὑπερηφάνους ἀνθρώπους ἐνοχλοῦνται καὶ διανοησάμενοι πῶς μὲ ἄλλον τρόπον δὲν εἴμπορεῖ νὰ μένη ἀτάραχος καὶ ἀνενόχλητος καὶ ἀπείραστος ἀπὸ νεωτερί-

σματα Ἀρχιεπισκόπου καὶ Ἀρχιερέων, ἔτι γε μὴν καὶ μερικῶν λαϊκῶν προσώπων, οἱ ὅποιοι μὴ εὐχαριστούμενοι εἰς τὰ ἔχειν ὅπου τοὺς ἐχάρισεν ὁ Κύριος καὶ εἰς τοὺς ἰδίους κόπους καὶ ἰδρωτάς τους πολλαῖς φοραῖς πειραζόμενοι ὑπὸ τοῦ φιλοσκανδαλωτάτου Διαβόλου πηδοῦν εἰς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις καὶ παντοιοτρόπως ταῖς ἐνοχλοῦν βιάζοντες καὶ Ἀρχιερέα καὶ Θεῖους καὶ ἱεροὺς νόμους διὰ νὰ γένη ἢ μιὰ τὸν καὶ παράνομος θέλησις. Δὲν εἴμπορεῖ λέγομεν νὰ μένη ἡ Ἐκκλησία μας εἰρηναία καὶ ἀζήμιος, ἂν ἡμεῖς πρώτον οἱ Ἀρχιερεῖς τοῦ αὐτοῦ κλίματος δὲν ἔχομεν τὸν Πνευματικὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρηνικῆς ἐνώσεως ἕνας μὲ τὸν ἄλλον, ὥστε ὅπου ὀψέποτε κἂν ξένος ἄνθρωπος κἂν ἀπὸ τὸ παρὸν κλίμα κἂν ἀπὸ τὴν ὀμηγύριν μας κανένα πρόσωπον ἤθελεν ἄρχεται νὰ ἐπιθυμῇ τὰ σκάνδαλα, νὰ ταραττῇ τὴν εἰρήνην καὶ νὰ προξενῇ ζημίαν εἰς τὸν Θρόνον μας ἐπιθυμοῦντας νὰ Ἀρχιεπισκοπεύσῃ χωρὶς συναίνεσιν καὶ ὁμοφωνίαν καὶ σύμπνοιαν τῆς ὀμηγύρειως πάντων τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Χριστιανῶν· ἔτι γε μὴν καὶ ὅποιος τῶν Χριστιανῶν κακομαθημένος εἰς τέτοιαις μεταβολαῖς ἢ διὰ νὰ ἀποκτοῦν ἢ διὰ νὰ συστήνουν τὰ πάθη τους τὰ διαβολικὰ τὰ πεισματὰ τους καὶ ταῖς ὑπεριφανίας τους, οὐδόλως συλλογιζόμενοι οἱ ταλαίπωροι πῶς εἰς ὅποιον σπῆτι ἐμβῆκεν ἐκκλησιαστικὸν πρᾶγμα πολὺ ἢ ὀλίγον, εἶδομεν ὀφθαλμοφανῶς μεγάλαις φθοραῖς καὶ μεγάλαις δυστυχίαις ὅπου ἄρχοντες εὐγενέστατοι ἢ παντελῶς κακὴν κακῶς ἠφανίσθησαν καὶ ἐξωλοθρεύθησαν ἢ ἐλίμαζαν αὐτοὶ καὶ τὰ παιδιὰ τους, ἢ ὅποιος συντρέξῃ μὲ ἄσπρα ἢ μὲ φίλους ἢ μὲ ἄλλους παντοίους τρόπους διὰ νὰ στήσῃ τὸ πείσμα τοῦ ἢ τὴν διαβολομίμητόν του ὑπεριφάνειαν μὴ στοχαζόμενος πῶς ἁμαρτάνει βαρέως ὅπου βῶξ ἢ Σύνοδος ἢ καὶ κάθε ἄλλος μερικὸς Ἀρχιερεὺς καὶ ἀναστενάζοντας ἐκ βάθους καρδίας τὸν καταταράττη καὶ τὸν βλασφημῇ καὶ τὸν ἀναθεματίζῃ καὶ ἀποκτᾷ κόλασιν αἰώνιον καὶ ἀφανισμόν τοῦ ὀσπητίου του, ὅλοι ὁμοῦ οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Χριστιανοὶ Ἀρχοντες Πρωτομάλιστα τῶν ρουφατίων γέροντες οἱ κατὰ πόλιν καὶ χώραν καὶ λοιποὶ Χριστιανοί, εἰ μὲν εἶναι κανένα πρόσωπον ἢ ἀπὸ τὴν μέσσην μας ἢ ἀπ' ἄλλοῦθεν ξένον ἐπιβαῖνον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς χωρὶς τῆς νομίμου συμπνοίας ἀπαξαπάντων Ἀρχιερέων καὶ Χριστιανῶν νὰ μὴν ἀποδέχεται παντελῶς, ἀλλὰ νὰ ἀποσκορακίζεται μακρὰν τῶν ὀρίων μας ὡς νόθος καὶ ἐπιβάτης καὶ ἀνάξιος τοῦ Ἀρ-

χειπισκοπεύειν και παρὰ Κανόνας Ἐκκλησιαστικούς ποιμαίνειν ἀποτολμᾶ, ἄλλος Σίμων μάγος ὃς γνωρίζηται εἰς τὸ πλήρωμα τὸ Χριστιανικόν, κρίνοντας τὸν προδότην τοῦ κλήματός μας. Καὶ κατατρέχοντες μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὡς ἐπίβουλον τῆς εἰρήνης καὶ ζηλωτὴν τοῦ διαβόλου ὁποῦ ἀγαπᾶ μάχαις καὶ φιλονεικίαις καὶ καθυποβάλλοντές τον παντελεῖ καθαιρέσει καὶ ἀπογυμνοῦντες αὐτὸν πάσης ἱερατικῆς ἀξίας τε καὶ βαθμοῦ· εἰ δὲ καὶ ὁ καιρὸς δὲν συγχωρήσῃ νὰ καιροφυλάττηται καὶ νὰ ἐντροπιάζηται καὶ νὰ παιδεύηται καθὼς τυχαίνει εἰς τὴν κακοτροπίαν του καὶ φιλοσκάνδαλον προαίρεσιν, εἰ δὲ τις τῶν Χριστιανῶν ἱερέων ἢ λαϊκῶν ἤθελε τὸν συντρέξῃ, ἔτι γε μὴν καὶ Ἀρχιερεὺς τῆς ἡμετέρας ὁμηγύρεως καὶ ἤθελε τὸν ὑπερασπίζεται ἢ μὲ ἄσπρα ἢ μὲ φίλους, ἢ μὲ λόγον ἢ μὲ ἔργον ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς πειράζει αὐτὸν τὸν ἀγιώτατον θρόνον ἢ τὸν Ἀρχιεπισκοπὸν του, ἢ τινὰ τῶν Ἀρχιερέων διὰ νὰ δι᾽σχυρήσῃ τὸ πείσμα του καὶ τὴν ὑπερηφάνειάν του, ἐπιθυμοῦντες τὴν ψυχικὴν του σωτηρίαν τὸν νοουθετοῦμεν πρῶτον ὅσον ἱκανόν· εἰ δὲ καὶ μένη ἀμετανόητος εἰς τὴν ἐθελοκακίαν του μὴ βάνοντας εἰς τὸν νοῦν του ὀλότελα, πῶς εἶναι ὁμόπιστός μας καὶ πρέπει νὰ ἀγαπᾶ τὴν εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας, ἂν ὄχι ὡς πρόβατον τοῦ εἰρηνικοῦ Χριστοῦ, κἂν νὰ πάρῃ παράδειγμα ἀπὸ τοὺς αὐθεντάδες μας, οἱ ὁποῖοι μόνον ὁποῦ εἶναι καὶ ἄλλης ὀρησκείας, ἀγαποῦν καὶ τιμοῦν τοὺς Ἀρχιερεῖς μὲ Βασιλικὴν τιμὴν καὶ μπεράτια καὶ δὲν ἀνακατῶνουν ὀλότελα τὰ Ἐκκλησιαστικά μας· εἰ μὲν ἱερωμένος τύχη ὢν, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀποφαινόμεθα μετὰ πάσης τῆς ἱεραῆς Συνόδου, ἵνα γυμνοῦται τῆς ἱερατικῆς αὐτοῦ τάξεως καὶ παντελῶς νὰ καθαιρηται καὶ νὰ ἀναθεματίζεται καὶ νὰ ἀποστρέφηται ὑπὸ πάντων τῶν Χριστιανῶν, ὡς ὁ προδότης Ἰούδας καὶ νὰ καταδιώκηται ὡς λυμειὸν τῆς κοινότητος· εἰ δὲ λαϊκὸς ἀφορισμένος παρὰ Κυρίου Παντοκράτορος κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον· αἱ πέτραι καὶ ὁ σῖδηρος λυθήσονται, αὐτὸς δὲ οὐδαμῶς· κληρονομήσει τὴν λέπραν τοῦ Γιεζῆ καὶ τὴν ἀγχόνην τοῦ Ἰούδα ὡς ἄλλος Βος Ἰούδας. Νὰ σχισθῇ ἡ γῆ καὶ νὰ τὸν καταπίῃ ὡς τὸν Δαθᾶν καὶ Ἀθηρῶν· νὰ τρέμη καὶ νὰ ἀναστενάξῃ ὡς ὁ Κάν καὶ αὐτὸς καὶ τὰ παιδιά του καὶ ἡ γυναῖκα του. Τὸ μέρος του νὰ ἦναι μὲ τοὺς Ἰουδαίους ὅπου ἐσταύρωσαν τὸν Κύριον τῆς δόξης. Οἱ κόποι του καὶ οἱ μόχθοι του καὶ τὰ ἀποκτήματά του νὰ ἦναι εἰς ἀφανισμόν ὡσάν ὁ κονιορτὸς ὁποῦ

ἀναριπίζεται καὶ σκορπίζεται ὑπὸ ἀνέμου εἰς τὰ καλοκαιρινὰ ἀλώνια· τὰ ὀσπήτιά του νὰ ξεθεμελιωθοῦν καὶ νὰ μὴν εἶναι ὁ κατοικῶν εἰς αὐτά· νὰ σβισθῇ τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς καὶ νὰ ἐξαληφθῇ τὸ μνημόσυνόν του ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς μετ' ἤχου· νὰ ἔχη τὰς ἀράς τῶν ἁγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ Θεοφόρων Πατέρων· ἀλλὰ καὶ ὅποιος Χριστιανὸς δὲν τὸν ἀποστρέφεται καὶ τὸν κατατρέχῃ νὰ ἦναι καὶ αὐτὸς εἰς τὸ ἄνωθεν ἐπιτίμιον· ὡς ἐξ ἐναντίας ὅποιος βοηθᾶ καὶ ὑπερασπίζεται τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, ἢ καὶ ἄλλον Ἀρχιερατικόν, ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ, ἢ μὲ φίλους ἢ μὲ τὰ ἄσπρα του, τῇ χάριτι τοῦ Παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος, τὸν ἔχομεν εὐλογημένον καὶ συγχωρημένον παρὰ Θεοῦ Παντοκράτορος, ἢ εὐλογία τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ εἶη ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα του καὶ νὰ αὐξήσῃ καὶ πληθύνῃ τὰ ὑπάρχοντά του ὁ Θεὸς καὶ νὰ τὸν φυλάξῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ κάθε κακόν καὶ τέλος νὰ τὸν ἀξιῶσῃ καὶ τῆς οὐρανόου βασιλείας. Ὅθεν εἰς διηνεκῆ μνήμην τῶν ἐν τῷ παρόντι γεγραμμένων ἐγένετο καὶ ὁ ἱερός Συνοδικὸς τόμος ἐπόμενος ἀπαραλλάκτως καὶ τῷ νεωστὶ γεγονότι ἐν τῷ Οἰκουμένικῳ Θρόνῳ περὶ εἰρήνης καὶ ἐνώσεως ἀδελφικῆς ἐν συνελύσει καὶ τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν ἐπὶ Ἱερεμίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατεστρώθη ἐν τῷ κώδικι τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ ἀπεστάλη ἴσα κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν ἐνσεσημασμένῳ τῇ Πατριαρχικῇ σημειώσει.

1719 Ἰνδικτιῶνος 16'. Φεβρουαρίου 21.

- † ἸΩΑΣΑΦ ἑλέῳ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀ' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρίας
 † Ὁ καὶ πρέεδρος Σισανίου ΖΩΣΙΜΑΣ
 † Ὁ Καστορίας ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ
 † Ὁ Βοδενῶν ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ
 † Ὁ Γρεβενῶν ΘΕΟΦΑΝΗΣ
 † Ὁ Μαγλενῶν ΓΑΒΡΙΗΛ
 † Ὁ Πρεσπῶν ΠΑΪΣΙΟΣ
 † Ὁ πρώην Ἀχριδῶν ΙΓΝΑΤΙΟΣ
 † Ὁ Πελαγονείας ΙΩΣΗΦ
 † Ὁ Βελεγράδων ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ
 † Ὁ Τιβερίουπόλεως ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ
 † Ὁ Δεβρῶν ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ
 † Ὁ Γκόρας ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ

ΙΣ'

† Διονύσιος ἐλέω Θεοῦ

Ἀρχιεπίσκοπος Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν
καὶ πάσης Βουλγαρίας.

† Οὐδὲν δίχα καλοῦ προστάτου καὶ ἀγαθοῦ ποιμένος ταῖς πολιτείας χρησιμώτερον καὶ ὠφελιμώτερον· καὶ γὰρ τοὺς τοιοῦτους ποιμένας ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις φῶς καὶ ἄλλας τοῦ κόσμου ὀνομάζει· καὶ ἀληθέστερον μὲν ὅτι ὅπερ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἥλιος τοῦτο ἐν τοῖς νοητοῖς Θεός. Ὁν τρόπον οὖν ὁ Κύριος φῶς ἐστὶ τε καὶ λέγεται ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, ὃ δὲ ἥλιος καὶ αὐτὸς ποιῆμα Θεοῦ ὑπάρχων τὸ κάλλιστον, τὴν πᾶσαν φαιδρύνειν καὶ καταυγάζειν ὀφείλει κτίσιν, οὕτω δὴπου καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς φῶς καὶ ἄλλας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου μαρτυρούμενος φωτίζειν ὀφείλει πάντως καὶ ὀδηγεῖν τὸ ὑφ' αὐτὸν λογικὸν ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ πρὸς νομᾶς σωτηρίου καὶ τὰς τῶν ποιμαινομένων πράξεις πάση ἐπιστήμῃ εἰδοποιεῖν καὶ ἄλατι θείας γνώσεως ἀρτύνειν καὶ ἠδύτητι καὶ ὡσπερ ἐξάλρετον θεμέλιον καὶ Ἀρχιερατικόν τι τῷ μὲν σώματι ἢ καρδίᾳ, τῇ δὲ ψυχῇ τὸ λογικόν, τῷ δὲ παντὶ κόσμῳ αὐτὸς ὁ δημιουργὸς καὶ πλάστης Θεός, οὕτω δὴπω, κἂν ταῖς πολιτεαῖς ἀναλόγως ἔχει ὁ Ἀρχιερεὺς· καὶ εἴ γε σωματικὸς ἰατρὸς ταῖς πόλεσι πολλοῦ ἄξιος τὴν μὲν παροῦσαν (ὕγει)αν(;) τοῖς σώμασι συντηρῶν, παρατραπεῖσαν δὲ ἀνακτώμενος, πολλῷ μᾶλλον ὁ μὴ τὰ σώματα μόνον ἰθύνων πρὸς τὸ εὖ καὶ κοσμίως ζῆν, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν καθαίρων καὶ λαμ(πρύνων) καὶ θεοειδῆ ἐργαζόμενος ποιμὴν καὶ Ἀρχιερεὺς. Διόπερ καὶ ὁ Κύριος πρῶτον ἱεράρχην Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόμενον κεχειροτόνηκε καὶ ταῖς ἐκασταχοῦ πολιτεαῖς ἔκτοτε Ἀρχιερεὺς γνήσιος πρὸς ὠφέλειαν ψυχῶν καὶ σωμάτων νομίμως ἀποκεκληρήρωται. Πανταχοῦ λοιπὸν ἢ τῆς ἀρχιερωσύνης ταύτην δ' εἰπεῖν ἱεραρχίας τάξις, ὡς τῆς ἱερωσύνης οὕσα πηγὴ ἀναγκαῖα καθέστηκε· καὶ γὰρ ἱεραρχία ἐστὶν ἡ περιεκτικὴ τῶν κατ' αὐτὴν ἀπάντων ἱερῶν πραγμάτων διακόσμησις, ὁμοίως καὶ ἱεράρχης ἐστὶν ὁ πάσης νοερᾶς ἐπιστήμων γνώσεως, οὕτω γὰρ ἡ θεολογικὴ ἐκφαντορία ταῦτα ὀρίζεται. Οὕτως οὖν ἀναγκαιοτάτης οὐσίας

ὡς εἴπομεν τῷ Χριστιανικῷ πληρώματι. Ἡ Μετριότης ἡμῶν, ἅτε τοὺς κατὰ τὴν Βουλγαρίαν τῆς αὐτονόμου ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος οὐακας τοῦ Ἀποστολικοῦ τούτου θρόνου καὶ πνευματικοῦ σκάφους νεύμασι θειοτέροις ἐγχειρισθεῖσα, δεῖν ἔγνωκε, μηδεμίαν τῶν ὑποκειμένων τῷ Ἀποστολικῷ θρόνῳ παροικιῶν ἀμοιρεῖν τῆς τοιαύτης φωτιστικῆς χάριτος. Ὅθεν τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Βελεγράδων ἐν στερήσει τῆς χαριτοδρύτου ταύτης ἀξίας καὶ χάριτος ἐναπολειφθείσης, ὡς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος Κυρίου Μεθοδίου τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ τῆς προσκαίρου ταύτης ζωῆς ἀφιστάμενον, φροντίδα οὐ μετρίαν κατεβαλόμεθα ἐπὶ ἐκλογῇ προσώπου ἀξίου καὶ ἀρμοδίου τοῦ ἀναδεχθῆναι τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον τῆς Μητροπόλεως ταύτης. Καὶ δὴ ψήφων κανονικῶν γεγενημένων τῇ ἡμετέρᾳ προτροπῇ, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν παρὰ τῶν ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων καὶ θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν τοῦ Κορυτζᾶς κυρ Νικηφόρου, τοῦ Πρεσπῶν κυρ Παρθενίου, τοῦ Γκόρας καὶ Μόκρας κυρ Σεραφείμ προκέκριται καὶ προτετίμηται τῶν ἄλλων, τῶν ἐν ταῖς ψήφοις μνημονευθέντων, ἐπὶ καταλήψει τῆς ποιμαντικῆς ῥάβδου τῆς Μητροπόλεως ταύτης ὁ ὀσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κυρ Ἰωάσαφ, ἀνὴρ ἱεροπρεπῆς καὶ τίμιος, πολιτείας σεμνῆς καὶ ἐναρέτου βίου, σώφρων τε καὶ εὐλαβῆς περὶ τὰ θεῖα, τῆς τε καθ' ἡμᾶς παιδείσεως ἱκανῶς ἔχων καὶ τῶν οὐραθεν παιδευμάτων οὐκ ἀμέτοχος, ἐξ ὧν τὸ καλῶς καὶ θεοφιλῶς λαοῦ χριστωνύμου προϊστασθαι προσγίγνεται. Τοῦτον τοίνυν, τῇ δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ τοῦ Παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος, ἐχειροτονήσαμεν Μητροπολίτην γνήσιον καὶ νόμιμον καὶ κανονικὸν τῆς Μητροπόλεως Βελεγράδων. Ὄφειλε γοῦν ὁ εἰρημένος ἱερώτατος Μητροπολίτης Βελεγράδων κυρ Ἰωάσαφ, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργός, ἀπελθεῖν εἰς τὴν θεοθεν αὐτῷ κληρωθεῖσαν Μητρόπολιν καὶ ἀντιλαβέσθαι ταύτης καὶ μετὰ πάσης τῆς ἐνορίας αὐτῆς καὶ πάντων τῶν προσόντων αὐτῇ κτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων κινητῶν ἅμα καὶ ἀκινήτων καὶ ἀπαξιασῶν τῶν ἐν ταύτῃ ἱερῶν ἐκκλησιῶν καὶ θείων καταγωγίων καὶ δεσπόζειν ἀρχιερατικῶς καὶ ἐξουσιάζειν αὐτὴν φροντίζειν τε καὶ μεθ' ὅσης ἐπιμελείας τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως ἀπάντων τῶν διαφερόντων αὐτῇ, καὶ εὐλογεῖν καὶ ἀγιάζειν τοὺς ἐν αὐτῇ Χριστιανούς, ὡς γνήσιος καὶ

καθολικός αὐτῶν Ἀρχιερεὺς καὶ ποιμὴν πνευματικὸς τοῦ λογικοῦ αὐ-
τῆς ποιμνίου καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελεῖν μετὰ τῆς ἐγκαθι-
δρύσεως τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου, ἐν αὐτῇ τῇ Μητροπόλει, καὶ πάση τῇ
ἐνορίᾳ ταύτης ἀναγνώστας σφραγίζειν, ὑποδιακόνους καὶ διακόνους
χειροτονεῖν καὶ εἰς τὸ τῶν πρεσβυτέρων προβιβάζειν ἀξίωμα, κατὰ
τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν· πνευματικούς πατέρας ἐγκαθιστᾶν
δι' οἰκείων ἐνταλμάτων· θείους καὶ ἱεροὺς ναοὺς καθιεροῦν ἐπὶ σταυ-
ροπηγείῳ τῷ ἑαυτοῦ καὶ τᾶλλα πράττειν ἀναντιρρήτως καὶ ἀκωλύ-
τως τὰ τοῖς Ἀρχιερεῦσιν ἀνήκοντα, καὶ διδάσκειν τὸ ἐν αὐτῇ χριστιανί-
μον πλήρωμα, ταῖς τε ἀπὸ γλώττης νοουθεσίαις καὶ ταῖς ἀπὸ τοῦ ἰδίου
βίου χειραγωγίαις πάντα τὰ ψυχωφελῆ καὶ σωτήρια δόγματα καὶ
διδάγματα καὶ πάντα τοῖς πᾶσιν ἀποστολικῶς γιγνόμενος ἵνα πάντας
ἢ πλείους κερδίσῃ καὶ Χριστῷ προσαγάγῃ λαὸν περιούσιον. Ὀφειλόν-
των καὶ πάντων τῶν ὑποτεταγμένων τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ καὶ Μητρο-
πόλει ἐντιμοτάτων κληρικῶν, εὐλαβεστάτων ἱερέων παντὸς τοῦ εὐα-
γοῦς πρεσβυτερίου καὶ τοῦ χριστιανίου λαοῦ τὴν προσήκουσαν καὶ
ὀφειλομένην ἀπονέμειν αὐτῷ τιμὴν καὶ εὐλάβειαν δεξιῶσιν τε καὶ
περιποίησιν καὶ ὑποταγὴν καὶ εὐπειθειαν, ἐφ' οἷς ἂν αὐτοῖς πνευματι-
κῶς καὶ πατρικῶς διορίσῃται καὶ μνημονεύειν τοῦ κανονικοῦ αὐτοῦ
ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ
κανονικὴν διατύπωσιν, καὶ παρέχειν εὐγνωμόνως αὐτῷ καὶ πειθηνίως
κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν ἀρχαίαν συνήθειαν ἅπαντα τὰ ἀνήκοντα
αὐτῷ ἐκκλησιαστικὰ εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα σῶα καὶ ἀνελλιπῆ,
οἱ ἱερεῖς τὰ κανονικά, οἱ λαϊκοὶ τὰ συνοικέσια, τὰς πανηγύρεις καὶ
τὴν πατρικὴν καὶ τοπικὴν ζητίαν καὶ εἴ τι ἄλλο τῷ τόπῳ σύνηθες καὶ
συντρέχειν αὐτῷ καὶ βοηθεῖν ἐν πᾶσι μετὰ πάσης προθυμίας καὶ ἀγά-
πης καὶ ὑπακοῆς καὶ εὐλαβείας· ἢ γὰρ πρὸς αὐτὸν ὑποταγὴ καὶ δε-
ξιῶσις πρὸς τὴν ἡμῶν ἀνάγεται μετριότητα καὶ δι' ἡμῶν εἰς Χριστόν,
οὐ τὸν τύπον ἐπέχει ὁ Ἀρχιερεὺς ἐπὶ γῆς. Εἰ δέ τις εὐρεθῆι κατὰ τι
ἐναντιούμενος αὐτῷ λόγῳ καὶ προπετῶς ἀφηνιάζων, ὁ τοιοῦτος ὅστις
ποτ' ἂν εἴῃ τῆς τε παρὰ Θεοῦ ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως πειραθήσεται
καὶ παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος ἐπιτιμῶν καθυποβληθήσεται βαρυ-
τάτῳ ὡς αὐθάδης καὶ ἀλαζῶν καὶ ἀνυπότακτος καὶ καταφρονητῆς
τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπὶ γὰρ τούτοις ἐγένετο καὶ ἡ παροῦσα Πατριαρ-
χικὴ πράξις καὶ ἐνεχειρίσθη αὐτῷ τῷ Πανιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ

Ἰωάσαφ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῷ ἀδελφῷ ἡμῶν καὶ συλλειτουργῷ
εἰς μόνιμον καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν. αψβ' Ἀπριλίου ιθ'.

† ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ἐλέῳ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀ' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν καὶ πάσης
Βουλγαρίας Πατριάρχης

Σημ. Ἡ κάτωθι ἰδιόχειρος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ὑπογραφή κεχάρακται διὰ πρασίνου
χρώματος.

ΔΥΟ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΞ ΑΧΡΙΔΟΣ

ΕΚΑΙΔΟΜΕΝΑΙ ΥΠΟ

ΤΟΥ ΑΜΑΣΣΙΑΣ ΑΝΘΙΜΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΞΟΥΔΗ

Τῶν κατωτέρω δημοσιευομένων ἐξ Ἀχρίδος ἐπιγραφῶν ἡ μὲν πρώτη
ὑπὸ στοιχεῖον Α γέγραπται ὀπισθεν τῆς δεσποτικῆς εἰκόνας τοῦ Χρι-
στοῦ τῆς παρὰ τοῖς βημοθύροις δεξιᾷ τῷ ὄρῳντι, ἡ δὲ ὑπὸ στοιχεῖον
Β' ὀπισθεν τῆς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου τῆς παρὰ τοῖς βημοθύροις ἀρι-
στερὰ τῷ ὄρῳντι. Ἐξέγραψα δ' αὐτὰς τελευτῶντος τοῦ 1866, ὅτε,
Βελεγράδων διατελῶν, μετέβην εἰς Ἀχρίδα ὡς πατριαρχικὸς ἔξαρχος.

Α'

Κόσμος κοσμητορ τοῦ κόσμου σῆς εἰκόνας
Σὺ δὲ βράβευσον τῷ κατ' εἰκόνα κόσμον
ἐκ Δημητρίου ποιμενάρχα Βουλγάρων
δύσμορφον αἴσχος τῶν παθῶν μου καθάραις.

Διὰ χειρὸς Ἱεροδιακόνου Νικηφόρου Ἀχριδινοῦ 1739 Ἰουνίου 6.

Β'

Ἄν κόσμος ἅπας οὐκ ἀνάθημα πρέπον
Σχολή τις εὔροι τῶν ἐν εἶδει καὶ μέρει
ἀλλ' ὧδε καὶ μάλιστα τοῦλλεῖπον κόρη
ἂν τις παρ' αὐτῇ τὰς ἀπαρχὰς σοὶ φέρων
οἷς καὶ πεποιθῶς σὸν τύπον σοὶ προσφέρω

δείξης σύ καμὲ καὶ πολίτην ἐν πόλει
 σοὶ καὶ λιταῖς σαῖς ἰλεούσαις Δεσπότην
 ἀντάξιον δῶρημα σαῖς εὐποιίαις
 θέσπισμα τοῦ σοῦ μὴ δεδοικέναι τέκνου
 ἐκ τῶν ἐνόνητων ἐξ ἀκραιφνοῦς τοῦ πόθου
 εἶν ἐκ μαγίου οἷς ψυχὴ χαίρει μόνη
 ἄδει μονήρης Θεοδόσιος τάδε.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΠΕΡΙ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ ΤΩ 1769

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΛΟΥ

Ἐν τῷ μόνῳ κώδικι τῆς μονῆς Ἐπάνω Χρέπας ἐν Μαινάλῳ (Τρί-
 κορφα) τρεῖς περίπου ὥρας μακρὰν τῆς Τριπόλεως πρὸς δυσμὰς εὐ-
 ρηται γεγραμμένον τὸ ἐξῆς χρονικὸν σημείωμα·

1769 μαρτίου 19 ἦρθον να
 πᾶρου[ν] τιν χῶρα καὶ
 εἰς δέκατρεις τοῦ ἀπριλί
 ἀνοιξαν τῷ μουτρούμι
 καὶ πῆραν τὰ σκεβὶ τοῦ
 μοναστηρίου τι αὐτὴν ἡμέρα
 ἐπῆραν καὶ τὰ πρόβατα
 τοῦ μοναστηρίου 878 καὶ τι
 αὐτὴν ἡμέρα ἀπάνου 50 βουνο
 ἐκοψαν τὸν ἰγοῦμενον Καλλινικὸν
 χρόνον 85 εὐνιατοῦ ἡ μηνι.

Ἀναγνωστέα δὲ τὰ ἐν τῷ κώδικι γεγραμμένα ταῦτα ὡς ἔπεται·

1769 Μαρτίου 19. ἦρθον νὰ πάρουν τὴν χῶρα (= Τριπολιτζάν)
 καὶ εἰς δέκατρεις τοῦ Ἀπριλίου ἀνοιξαν τὸ μπουτρούμι καὶ πῆραν
 τὰ σκεβὴ τοῦ μοναστηρίου. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐπῆραν καὶ τὰ πρόβατα
 σοῦ μοναστηρίου 878 καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἀπάνου ἔς τὸ βουνὸ ἐκοψαν
 τὸν ἰγοῦμενον Καλλινικὸν χρόνον 85. Αἰωνία τοῦ ἡ μηνι.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΑΜΟΥ

(1830)

Τὸ πρωτότυπον τοῦ δημοσιευομένου ἐγγράφου τοῦ Ἰωάννου Κω-
 λέτη, ὡς ἐκτάκτου ἐπιτρόπου τῶν Ἀνατολικῶν Σποράδων, εὕρεται
 ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρίας ὑπ' ἀριθ. 14,421.

Ἄρ. 4768

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ο ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΡΑΔΩΝ

Διὰ νὰ ἐπερισθῇ εἰς στερρώτερας βάσεις ὁ Διοικητικὸς τῆς Σά-
 μου διοργανισμὸς.

Διὰ νὰ ἐκτελῶνται κ' εὐχερέστερον καὶ ταχύτερον καθ' ὅλην τὴν
 ἑκτασιν αὐτῆς αἱ διαταγαί, ἀποφάσεις Δικαστηρίου κλπ.

Διὰ νὰ διατηρῆται ἀναλλοίωτος παντοῦ ἡ ἀρμονία τῶν μέτρων
 πρὸς ἀσφάλειαν τῆς τιμῆς, τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἰδιοκτησίας τῶν λαῶν.

Συναινέσει καὶ τῆς Ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας Σάμου

Διατάττομεν

Α'. Ἡ Νῆσος Σάμος διαιρεῖται καταλληλότερον εἰς ἕξ Τμήματα,
 ἀναλογούμενα ἀπὸ αὐτὴν τῆς ἰδίας φύσεώς της τὴν θέσιν, ὡς ἐπομένως·

Τμῆμα Δυτικονότιον, ἔτσι τοῦ Μαραθοκάμπου συγκείμενον ἀπὸ

Ἀριθμὸς	Κωμόπολιν καὶ χωρία	Οἰκίας καὶ Μαγαζετα	ψυχὰς ἀνθρώπων
1	Μαραθοκάμπος	965	3,031
1	Καλαμπάκται	76	266
1	Σεβαστοσακλέικα	29	90
1	Κουμέικα	255	742
1	Σταμλέικα	41	39
1	Νεοχωράκι	137	400
1	Σκουρέικα	59	184
7		1,532	4,752

Τμήμα Μεσημβρινόν, ήτοι τοῦ Πύργου, συγκείμενον ἀπὸ

Ἀριθμὸς	Κωμόπολιν καὶ χωρία	Οἰκίας καὶ Μαγαζεῖα	ψυχὰς ἀνθρώπων
1	Μῦλοι	64	184
1	Παγώνδας	393	1,241
1	Σπαθαράτοι	236	767
1	Πύργος	247	822
1	"Ἄνω Ἄρβανῆται	109	319
1	Κάτω Ἄρβανῆται	44	181
6		1,093	3,514

Τμήμα Ἀνατολικονότιον, ήτοι τῆς Χώρας, συγκείμενον ἀπὸ

Ἀριθμὸς	Κωμόπολιν καὶ χωρία	Οἰκίας καὶ Μαγαζεῖα	ψυχὰς ἀνθρώπων
1	Χώρα	479	1,355
1	Μυτιληνοὶ	778	2,678
1	Κοκκάρι	44	77
1	Μαυραντζάτοι	43	149
1	Κουμαραδαῖοι	50	192
5		1,394	4,451

Τμήμα Ἀνατολικοβόρειον, ήτοι τοῦ Βαθέως, συγκείμενον ἀπὸ

Ἀριθμὸς	Κωμόπολιν καὶ χωρία	Οἰκίας καὶ Μαγαζεῖα	ψυχὰς ἀνθρώπων
1	Βαθὺ	1,114	4,066
1	Λιμὴν αὐτοῦ	458	965
1	Παλαιόκαστρον	130	492
3		1,702	5,523

Τμήμα Βόρειον, ήτοι τῶν Βουρλιωτῶν, συγκείμενον ἀπὸ

Ἀριθμὸς	Κωμόπολιν καὶ χωρία	Οἰκίας καὶ Μαγαζεῖα	ψυχὰς ἀνθρώπων
1	Βουρλιῶται	363	1,303
1	"Ἄγιος Κωνσταντῖνος	71	253
1	Νενέδες	84	320
1	Σταυρινίδες	38	120
1	Μανωλάτες	46	182
1	Μαργαρίται	25	86
1	Βαλλιοντάται	51	141
1	Σκοπελίται	12	51
1	Γεωργάται	10	39
1	Χ. Θεοδωρίδες	4	24
1	Κοσμάδες	4	16
1	Σταματάκιδες	4	11
1	Αἰγογῦται	33	104
1	Παλαιοχωρίον	6	25
14		751	2,675

Τμήμα Βορειοδυτικόν, ήτοι τῶν Καρλοβαδίων, συγκείμενον ἀπὸ

Ἀριθμὸς	Κωμόπολιν καὶ χωρία	Οἰκίας καὶ Μαγαζεῖα	ψυχὰς ἀνθρώπων
1	Ν. Καρλόβασι	732	2,213
1	Μ. Καρλόβασι	181	653
1	Π. Καρλόβασι	162	527
1	Λέκα	177	575
1	Τζουφλαῖοι	21	81
1	Σιωρίδες	8	42
1	Καστανιά	123	517
1	Κοσμάδατοι	26	79
1	Πλάτανος	168	586
1	Κοντέικα	72	294
1	Καβαισίικα	17	55
1	Καμήνια	14	43
1	Φοῦρνοι	245	597
1	Κοντακέικα	91	272
14		2,037	6,534

Β'. Εἰς καθέκαστον τῶν Τμημάτων αὐτῶν θέλει διορισθῆ κατα-
συνέπειαν ἀνά εἰς Ὑγειονομολιμενάρχης ὅπου εἶναι παρκλίον, εἰς
Ἀστυνόμος, εἰς Εἰρηνοδίκης, καὶ εἰς Γραμματεὺς Δημογεροντίας καὶ
τοῦ Εἰρηνοδίκου.

Γ'. Ὁ Προσ. Διοικητὴς Σάμου νὰ δημοσιεύσῃ ἀμέσως τὸ παρὸν
διάταγμα καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν ἀνηκόντως.

Τῆ 20 Ἰανουαρίου 1830

Ἐν Βαθει Σάμου

(Τ. Σ.) ἸΩΑΝΝΗΣ ΚΩΛΕΤΗΣ

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ

Α'.

Σχέσις τῶν θεολογικῶν κοσμογονικῶν συστημάτων πρὸς τὰς δημῶδεις δοξασίας. —
Νεοελληνικαὶ παραδόσεις περὶ βιαίου χωρισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Ὅμοιαι
πολυνησιακαὶ καὶ ἀφρικανικαί. Μῦθοι καὶ δοξασίαι περὶ ἐνώσεως ἐν ἀρχῇ καὶ
χωρισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς παρὰ τοῖς Σίναις, τοῖς Ἰνδοῖς, τοῖς Βαβυλω-
νίοις, τοῖς Φοίνιξι, τοῖς Ἑβραίοις καὶ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις.

Αἱ περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων καὶ περὶ τῆς συστάσεως τοῦ κόσμου
δοξασίαι, τὰς ὁποίας διδάσκουσιν αἱ θρησκείαι τῶν προηγμένων εἰς
τὸν πολιτισμὸν λαῶν, δοξασίαι ὑψηλαὶ τὰ πολλὰ καὶ ἐκ ποιητικῆς
ἐκλάμπουσαι αἰγλης, ἢ βαθείας φιλοσοφικῆς θεωρίας ἀπόρροιαι, πόρ-
ρω ἀφίστανται ἀναντιρρήτως τῶν σκέψεων καὶ τῶν ἐντυπώσεων τοῦ
κατὰ φύσιν ἀνθρώπου, πειρωμένου νὰ ἐξηγήσῃ τὸ μέγα μυστήριον
τῆς δημιουργίας. Ἐχρειάσθη μακρὸς νὰ παρέλθῃ χρόνος, ὅπως αἱ
ταπειναὶ καὶ ἄξιστοι παραστάσεις τῆς νηπιαζούσης ἀνθρωπότητος,
κατὰ μικρὸν ἐξευγενίζόμεναι καὶ καλλυνόμεναι, μορφωθῶσιν εἰς συ-
στήματα ἁρμονικὰ καὶ τέλεια κοσμογονίας καὶ θεογονίας. Διότι καὶ
αὐτὰ τὰ θεολογικὰ ἢ φιλοσοφικὰ συστήματα, τὰ ἐξετάζοντα τὴν φύ-
σιν καὶ τὴν αἰτίαν τῶν φαινομένων καὶ τὴν πρὸς ἀλληλα συνάφειαν
αὐτῶν, ἀφετηρίαν ἔχουσι τοιαύτας παραστάσεις· μετὰ προσοχῆς δ'
ἐρευνῶντες, ὅπου δὲν ἐλλείπουσιν ἐπαρκῆ βοήθημα, δυνάμεθα ἴσως
πολλαχοῦ νὰ παρακολουθήσωμεν τὰ διάφορα στάδια τῆς μορφώσεως
καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς πρωτογόνου κοσμογονικῆς δοξασίας, καὶ ν'
ἀνεύρωμεν ἔχνη ταύτης, ἀσυνειδήτως διατηρούμενα ἐν τῇ γλώσσῃ, ἐν
ταῖς προλήψεσι καὶ ταῖς παραδόσεσι τοῦ λαοῦ.

Διὰ τοιαύτης ἐρεύνης δυνάμεθα ἴσως νὰ συναγάγωμεν διδακτικώ-
 τατα πορίσματα καὶ περὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς κοσμογονικῶν δοξασιῶν τῶν
 ἀρχαίων Ἑλλήνων. Αἱ θεωρίαι τῶν Ἑλλήνων θεοσόφων καὶ φιλοσό-
 φων, ἀπὸ τοῦ Φερεκύδου καὶ τοῦ Ἐπιμενίδου μέχρι τῶν τελευταίων
 μυστῶν τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας, ἔχουσι κατὰ πλάτος μελετηθῆ
 καὶ καθ' ἑαυτὰς καὶ ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν πρὸς ξένα ὀρησκεύματα·
 καὶ κατεδείχθη μὲν ἢ οὐχὶ δυσδιάγνωστος ῥοπή, ἣν πρὸς διάπλασιν
 αὐτῶν ἔσχον τὰ τῶν ἀσιατικῶν ὀρησκευῶν κοσμογονικὰ δόγματα, ἢ
 ἀνεύρεσις ὅμως καὶ διάκρισις τῶν ἐν ταῖς φιλοσοφικαῖς θεωρίαις ὑπο-
 λανθάνουσῶν ἐνιαχοῦ δημῶδων δοξασιῶν δὲν εἶναι βεβαίως εὐχερῆς.
 Ἄλλ' οὐδ' ἐκ τῶν παρὰ τοῖς παλαιότατοις ποιηταῖς κοσμογονικῶν
 μύθων δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἔννοιαν σαφῆ καὶ πλήρη τῶν περὶ τῆς
 γενέσεως τοῦ κόσμου καὶ τῶν θεῶν ἰδεῶν τοῦ λαοῦ, καὶ νὰ μάθωμεν
 τίνες πρὸ τῶν ποιησάντων θεογονίαν τοῖς Ἑλλησιν ἐξευρέθησαν λύσεις
 τῶν περὶ τοῦ κόσμου ἀπορημάτων, ἅτινα ἀπασχολοῦσι τὸν νοῦν παν-
 τὸς ἀνθρώπου, καὶ αὐτοῦ τοῦ κατὰ φύσιν. Ἐν αὐτῇ τῇ ὀμηρικῇ κο-
 σμογονίᾳ παρετήρησάν τινες ἐπήρειαν τῶν δογμάτων τῶν Βαβυλω-
 νίων(1), πάντως δ' οὔτε παρ' Ὀμήρῳ οὔτε παρ' Ἡσιόδῳ περιεσώ-
 θησαν ἀναλλοίωτοι αἱ δημῶδεις κοσμογονικαὶ δοξασίαι, ἀλλὰ πολλα-
 χῶς αὐταὶ διεσκευάσθησαν, ἐξωραϊσθεῖσαι ποιητικῶς, πιθανῶς δὲ καὶ
 παραφθαρῆσαι κατὰ τι μέρος.

Πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν ἐξ ἀρχῆς κοσμογονικῶν μύθων τῶν Ἑλλήνων,
 τῶν ἀπερικοσμήτων καὶ ἀμεταπλάστων, δύνανται, νομιζομεν, νὰ
 καθοδηγήσωσιν ἡμᾶς παραδόσεις τινὲς τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ, συνδυα-
 ζόμεναι πρὸς τὰ περισωθέντα ἔχνη τῶν μύθων ἐκείνων, οὓς ἐν πολ-
 λοῖς διευκρινοῦσι καὶ συμπληροῦσι. Ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἐν ἀρχῇ
 κατάστασιν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, αἱ παραδόσεις αὐταὶ ἔχουσι
 τύπον ἀρχαϊκώτατον, ἐμφαίνουσαι ἀφελῆ καὶ παιδαριώδη ἀντικρυς
 ἀντίληψιν τῆς κοσμικῆς διατάξεως, ὁποῖαν μόνον παρὰ τοῖς κατὰ
 φύσιν λαοῖς παρατηροῦμεν. Τὰς παραδόσεις δὲ ταύτας ἀναγράφομεν
 ὧδε, προσθέτοντες καὶ τὰς διαφόρους αὐτῶν κατὰ τόπους παραλλαγὰς.

Τὸν παλαιὸν καιρὸν ὁ θεὸς ἠγγίξε σχεδὸν τὴν γῆν, ὥστε τὸν ἔβλε-
 παν καὶ τὸν ἐμάλαζαν (τὸν ἐψηλάφω) τὰ ζῷα. Τὰ βόιδα μάλιστα
 καὶ τὸν ἔλειξαν. Καὶ ἐντεῦθεν ἡ παροιμία: Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ γλύ-

(1) Eilard Hugo Meyer, die Eddische Kosmogonie. Freiburg i. B. 1891 σ. 10.

φαν τὰ βόιδα τὸ θεὸ ἢ τὸν οὐρανὸν, ἦτοι πρὸ ἀμνημονευτῶν χρό-
 νων(1). Λέγουσι μάλιστα πῶς ἂν ἐπρόφθανε τὸ βόιδι νὰ τὸν λείξη
 καὶ τρίτην φοράν, θὰ ἠμποροῦσε νὰ μιλήσῃ καὶ νὰ εἰπῇ μαγνὰ(2).

Κατὰ τινὰ δὲ μεσσηνιακὴν παράδοσιν, τὸν καιρὸ ποῦ ὁ οὐρανὸς
 ἦταν κολλητὰ μὲ τὴν γῆν, ἓνας κακὸς ἄνθρωπος ἔρρηξε μιὰ φορά
 ἀσβουνιὰ εἰς τὸ πρόσωπο τοῦ θεοῦ καὶ αὐτὴ ἐκόλλησε ἔς τὸ φεγγάρι,
 καὶ ἀπὸ τότε ἔμειναν εἰς αὐτὸ ὡς τώρα τὰ σημάδια ποῦ ἔχει. Ἐθύ-
 μωσε λοιπὸν ὁ Οὐρανός, γιατί καὶ ἄλλα κακὰ τοῦ εἶχαν καμωμένα
 οἱ ἄνθρωποι καὶ εἶπε ἔς τὴ θάλασσα νὰ τοῦ δώσῃ ὕψος καὶ νὰ τῆς
 δώσῃ ἐκεῖνος βάθος. Καὶ ἀπὸ τότε τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ εἶναι ὅσο τὸ
 βάθος τῆς θάλασσας(3). Ταῦτα μετ' ἀσημάντων παραλλαγῶν ἐπανα-
 λαμβάνονται καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος(4).

Ἐτέρα δὲ παράδοσις τῆς Μεσσηνίας καὶ τῆς Μάνης λέγει ὅτι
 ἐπειδὴ ὁ θεὸς δὲν ὑπέφερε νὰ τὸν γλύφουν τὰ βόιδα, εἶπε τῆς θάλασ-
 σας: «Δό μου θάλασσα ὕψος νὰ σοῦ δώσω γὰ βάθος!». Καὶ ἐκλώ-
 τησεν ὁ θεὸς τὴ θάλασσα καὶ ἔγεινε βαθύτερη, καὶ ἡ θάλασσα πάλι
 τὸ θεὸ καὶ ἔγεινε ψηλότερος, καὶ ἔτσι ἐχωρίστηκαν καὶ οἱ δύο.

Ἄγγλος δὲ τις περιηγητῆς ἤκουσε παρὰ ποιμένων τοῦ Θεσσαλικοῦ
 Ὀλύμπου, ὅτι ἄλλοτε ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ἠγγίζαν ἐπάνω εἰς τὴν
 κορυφὴν τοῦ Ὀλύμπου, ἀλλ' ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ οἱ ἄνθρωποι ἐπονη-
 ρεύθησαν, ἀνέβη ὁ θεὸς ὑψηλότερα(5).

Ὡς δ' ἀρκαδικῆ τις παράδοσις ἀναφέρει, ὁ οὐρανὸς τὸν παλαιὸν
 καιρὸν ἦτο κολλητὸς μὲ τὴν γῆν· ἦτον γυάλινος καὶ μεριαῖς μεριαῖς
 μαλακός. Μερικοὶ ἄνθρωποι ἐκάρφωσαν μιὰν φοράν ἐν ἀρκουδοτόμαρο,
 καὶ τὰ καρφιά ἔγειναν ἄστρα, καὶ φαίνεται ἀκόμη καὶ ἡ οὐρὰ τῆς
 ἀρκούδας εἰς τὸν οὐρανόν. Τὴν παράδοσιν ταύτην συμπληρώνει ἕτερα

(1) Τὴν παροιμίαν ταύτην ἤκουσα ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Τριπόλει.

(2) Κυπριακὴ παράδοσις (Λουκά, Φιλολογικαὶ ἐπισκέψεις σ. 1).

(3) Τὴν παράδοσιν ταύτην ἐδημοσιεύσαμεν τὸ πρῶτον ἐν πραγματείᾳ ἡμῶν, ἐπιγρα-
 φομένην Der Mond in Sage u. Glauben der heutigen Hellenen παρὰ Roscher,
 Ueber Selene u. Verwandtes. Lpz. 1890 σ. 179.

(4) Ὅμοιαν παράδοσιν τῆς ὑπὸ τὸν Παρνασσὸν Ἀράχωβας (ἐπαρχ. Λεβαδείας)
 ἐδημοσίευσαν ὁ Γ. Κρέμος ἐν τῇ ἐφημερίδι Νέα Ἑλλάδι 26 Ὀκτωβρ. 1874 ἀρ. 35
 καὶ ὁ B. Schmidt, griech. Mäthchen, Sagen etc. Lpz. 1877 σ. 133. Ἐν ταύτῃ
 ἀναφέρονται καὶ τὰ βόιδα ποῦ ἔγλυφαν τὸν οὐρανόν καὶ προστίθεται ὅτι παντοῦ ἡ θά-
 λασσα ἦταν τότε ἀνάβαθη.

(5) Urquhart, The Spirit of the East. 2^d ed. Lond. 1839 τ. I σ. 417.

ἀρκαδική επίσης, ὅτι μία βασιλοπούλα ἀπὸ κατάρρα ἐγένεν ἀρκουῖδα καὶ τὸ τομάρι τῆς ἐκάρφωσαν εἰς τὸν οὐρανὸν (1).

Ἐνιαχοῦ δὲ τῆς Πελοποννήσου, ἐν Ἀττικῇ, ἐν Κύπρῳ, προσθέτουσιν ὅτι ὁ θεὸς καὶ ἡ θάλασσα συνεφώνουν νὰ λακτίζωσιν ἀλλήλους μέχρις οὐ τύχωσι τοῦ προσήκοντος ὕψους καὶ βάθους. Πρῶτος ἐλάκτισεν ὁ οὐρανὸς (καὶ οὐχὶ πλέον ὁ θεὸς) καὶ ἡ θάλασσα ἐγένετο βαθυτέρα· ἡ θάλασσα ἀνταπέδωκε τὸ λάκτισμα, ὁ δὲ οὐρανὸς ὑψώθη ἀρκούντως, ἀλλὰ χρειάζομενος πλειότερον ὕψος ἐλάκτισεν ἐκ δευτέρου τὴν θάλασσαν. Ἐκείνη ὁμῶς ζηλεύουσα τὸν θεὸν καὶ θέλουσα διὰ τοῦ μείζονος βάθους αὐτῆς νὰ ὑπερέχη, δὲν ἀντελάκτισε, καταπατήσασα τὴν συμφωνίαν. Ὁ οὐρανὸς κατήγγειλε τοῦτο εἰς τὸν θεόν, ὅστις ὀργισθεὶς κατ' αὐτῆς καὶ βουλόμενος νὰ περιστείλῃ τὴν ἀλαζονείαν τῆς, τὴν ἐχαλίνωσε διὰ τριῶν τριχῶν ἰππέας οὐραῶς. Καὶ ἔκτοτε μυκᾶται ἡ θάλασσα καὶ ἀπειλεῖ τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ἀδυνατεῖ νὰ θραύσῃ τὸν χαλινόν. Κατὰ τὸν Λουκᾶν, ἐν Κύπρῳ σφύζεται μακρὸν ἄσμα, ὑπόθεσιν ἔχον τὸν μῦθον τοῦτον, οὐ δυστυχῶς δύο μόνον στίχους κατάρθωσε νὰ συλλέξῃ, τοὺς ἐπομένους:

Ἡ θάλασσα τὸν οὐρανὸν πολλὰ τὸν φοβερίζει,
γιατὶ τὴν ἐχαλίνωσε χαμαὶ καὶ μουγκαρίζει (2).

Πιστεύουσι δ' ἐν Κύπρῳ, ὅτι ἡ ὀργισμένη θάλασσα κατάρθωσε ν' ἀποκόψῃ μέχρι τοῦδε τὰς δύο τρίτας καὶ μόνον διὰ μιᾶς χαλινοῦται. Ἄν καὶ ταύτην διαρρήξῃ, θὰ ξαπολυθῇ καὶ θὰ πνίξῃ ὅλην τὴν οἰκουμένην (3).

Ὅτι ὁ οὐρανὸς ἦτο πρῶτα τόσο χαμηλός, ποῦ τὸν ἐγλυφαν τὰ βοῦδάκια, ἀναφέρει καὶ παράδοσις τις τῶν Λεχαινῶν τῆς Ἠλείας. Προστίθεται δ' ἐν ταύτῃ ὅτι τὸ φίδι ἀπὸ φθόνο ἀναψε μεγάλη φωτιά γιὰ νὰ τὸν κάψῃ· ἡ καλόγνωμη γουστερίτσα ὁμῶς, ἂν καὶ εἶναι ἀπὸ τὴν ἴδια γενιὰ μὲ τὸ φίδι, ἐβοήθησε τὸν οὐρανόν, καὶ ἔφερε μὲ τὸ στόμα τῆς νερὸ ἀπὸ τῆς θάλασσης καὶ ἔσβυσε τὴν φωτιά. Καὶ τότε ὁ οὐρανὸς ἐθύμωσε μὲ τὴν κακία τῶν γειτόνων του καὶ ἐζήτησε ὕψος

(1) Τὴν παράδοσιν ταύτην ἤκουσα ἐν Ἀγίῳ Βασιλείῳ, προαστείῃ τῆς Τριπόλεως. Εἰς ταύτην συνεχωνεύθη καὶ ἀστρονομικὸς μῦθος περὶ τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Ἄρκτου, ὡς διαλαμβάνομεν ἀλλαχοῦ, τὸν λόγον ποιούμενοι περὶ τῶν ἀστερισμῶν κατὰ τοὺς δημῶδεις μύθους (Ἀττικὸν ἡμερολόγιον 1882 σ. 263).

(2) Λουκᾶς, ἐνθ' ἀν. σ. 2.

(3) Αὐτ. σ. 3.

ἀπὸ τῆς θάλασσης, νὰ τῆς δώσῃ καὶ αὐτὸς βάθος· ἡ θάλασσα τὸ ἐδέχθη, τὸν ἐβοήθησε νὰ σηκωθῇ ὑψηλά, καὶ ἀπὸ τότε ὁ οὐρανὸς ἀνέβη ἐκεῖ ὅπου τὸν βλέπομεν σήμερα (1).

Ἐν ταῖς παραδόσει ταύταις παρατηροῦμεν τὰ ἐξῆς. Πρῶτον ὅτι ἐπικρατεῖ ἐν αὐταῖς σύγχυσις ἢ συνταύτισις τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ θεοῦ· δεύτερον πιστεύεται ὅτι ὁ οὐρανὸς ἐν ἀρχῇ ἦτο προσκεκολλημένος εἰς τὴν γῆν, ἢ τοσοῦτον χαμηλός, ὥστε νὰ τὸν φθάνωσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῷα· τρίτον ὅτι οἱ βόες ἔλειχον τὸν οὐρανόν καὶ ἐκ τούτου ἐμελλον νὰ μεταβάλωσι φύσιν· ἔπειτα ὅτι ἀπεφάσισεν ὁ θεὸς νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ χωρισμὸς οὗτος ἐπῆλθε βιαίως, δι' ἀμοιβαίων λακτισμάτων τοῦ θεοῦ ἢ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς θαλάσσης· ὅτι αἰτία κυριωτάτη τοῦ χωρισμοῦ ἦσαν αἱ εἰς τὸν οὐρανόν ὕβρεις τῶν ἀνθρώπων· ὅτι ἡ θάλασσα συγκρατεῖται εἰς τὰ ὅρια αὐτῆς διὰ τριῶν τριχῶν ἰππουρίδος· ὅτι ἐπίκειται ὁ καταποντισμὸς τῆς γῆς, ἂν δυνηθῇ ἡ θάλασσα νὰ διαρρήξῃ καθ' ὀλοκληρίαν τὸν χαλινόν, ὃν ἐν μέρει ἔχει φθειρῆ· καὶ ὅτι ὁ ὄφις προσεπάθησε νὰ καύσῃ τὸν οὐρανόν, ἔσβυσε δὲ τὴν πυρὰν ἢ σαύρα.

Πρὶν ἐξετάσωμεν ἰδίᾳ ἐκάστην τῶν παρατηρήσεων τούτων, ἴδωμεν ἂν καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς ἀπαντῶνται ὅμοιαι ἢ παραπλήσια παραστάσεις.

Παράδοξον βεβαίως ἐκ πρώτης ὕψεως φαίνεται, ὅτι οἱ μῦθοι περὶ τῆς ἐν ἀρχῇ ἐνώσεως καὶ τοῦ βιαίου χωρισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς εἶναι τὰ μάλιστα διαδεδομένοι ἀνὰ τὰς πλείστας νήσους τῆς Πολυνησίας (2). Τὴν τελειοτάτην διατύπωσιν τούτων παρὰ τοῖς Μαορί (τοῖς ἰθαγενέσι τῆς Νέας Ζηλανδίας) ἀνέγραψεν ὁ Ἄγγλος διοικητῆς τῆς νήσου sir Georges Grey, κατὰ τὰς ἀνακοινώσεις τῶν ἰθαγενῶν ἱερέων ἢ μάγων (3), καὶ ταύτην παραθέτομεν ὡδε ἐν περιλήψει, ἀπο-

(1) Δ. Καρκαβίτσα, Μικρὸν ἡμερολόγιον ἐν Ἑβδομάδι 1886 σ. 42. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ δικαιοσύνη τῆς θάλασσης ἐν Ἑστία 1894 σ. 371.

(2) Andrew Lang, La Mythologie, Par. 1886 σ. 165. — Edw. Tylor, Primitive Culture, 3rd ed. Lond. 1894 τ. I σ. 325. — Bastian, die Schöpfungssage der Polynesier ἐν Verhandlungen d. Berliner Gesellschaft f. Anthropologie 1893 σ. 212.

(3) Τὸ μαορικὸν κείμενον ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Grey τῷ 1854, ἢ δ' ἀγγλικῇ μετάφρασις ἐν τῷ συγγράμματι του Polynesian Mythology σ. 1 κέ. Τὸν αὐτὸν δὲ μῦθον μετ' ἀσημάντων παραλλαγῶν ἐδημοσίευσε καὶ ὁ R. Tylor, New Zea-

γυμνοῦντες τοῦ προσθέτου ποιητικοῦ κόσμου. Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι κατάγονται ἀπὸ τὸν Ῥάγκι, τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν Πάπα, τὴν γῆν, οἱ ὅποιοι ὅμως ἦσαν τόσο σφιγκτὰ ἐνωμένοι, ὥστε παχύτατον σκότος ἐκάλυπτε τὰ πάντα. Πολὺν καιρὸν τὰ τέκνα αὐτῶν ἠγανάκτουν διὰ τοῦτο, ἀλλ' εἰς μάτην. Ἐπὶ τέλους μὴ δυνάμενα νὰ ὑποφέρωσιν ἐσκέφθησαν τί νὰ κάμωσι, καὶ τότε ὁ Τουματαουέγκα, ὁ αὐθαδέστατος ὄλων, εἶπεν· «Ἄς σκοτώσωμεν τὸν Ῥάγκι καὶ τὴν Πάπα». Ὁμως ὁ Τάνε-μαχοῦτα, ὁ πατὴρ τῶν δασῶν, εἶπε τότε πρὸς τοὺς πέντε μεγαλυτέρους ἀδελφούς του· «Ἄς μὴ τοὺς σκοτώσωμεν, καλύτερα νὰ τοὺς χωρίσωμεν, ν' ἀνεβῆ ὁ οὐρανὸς πολὺ ψηλὰ ἐπάνω μας, καὶ ἡ γῆ νὰ μείνη ὑποκάτω ἀπὸ τοὺς πόδας μας· ἄς φύγῃ ἀπὸ κοντὰ μας ὁ οὐρανός· ἀλλὰ νὰ μείνη μαζί μας ἡ γῆ, ποῦ εἶναι μητέρα μας καὶ μᾶς τρέφει». Ὅλοι τότε ἐδέχθησαν, πλὴν τοῦ Γαουχίρι-μᾶ-τέα, τοῦ πατρὸς τῶν ἀνέμων καὶ τῶν τρικυμιῶν, διότι αὐτὸς ἠγάπα τοὺς γονεῖς περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του. Ἐσηκώθη λοιπὸν πρῶτος ὁ Ῥάγκο-μᾶ-τάνε, ὁ πατὴρ τῶν ἡμέρων λαχάνων καὶ ἐπεχείρησε νὰ χωρίσῃ τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τὴν γῆν, ἀλλὰ εἰς μάτην· ὁμοίως δὲν τὸ κατώρθωσαν οὔτε ὁ Τογκαλόα ὁ πατὴρ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν ἔρπετων, οὔτε ὁ Χαούμια-τικιτίκι, ὁ πατὴρ τῶν ἀγρίων λαχάνων, οὔτε ὁ Τουματαουέγκα, ὁ πατὴρ τῶν γενναίων ἀνθρώπων. Τότε ἐσηκώθη ὁ Τάνε-μαχοῦτα, ὁ πατὴρ τῶν δασῶν, καὶ ἐπεχείρησε νὰ χωρίσῃ τοὺς γονεῖς του· ἐστήριξε τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ῥάχιν εἰς τὴν μητέρα καὶ μὲ τοὺς πόδας ἐλάκτισε τὸν πατέρα του τὸν οὐρανόν, καὶ οὕτως ἐχωρίσθησαν. Ἄλλ' ὁ Τάνε-μαχοῦτα καὶ ἔπειτα δὲν ἠσύχασεν· ἡ κεφαλὴ του μένει ριζωμένη εἰς τὴν γῆν, καὶ μὲ τοὺς πόδας ἐμποδίζει τὸν οὐρανὸν νὰ πῆσῃ.

Καὶ ἐν τῇ νήσῳ Σαμόα τῆς Πολυνησίας οἱ ἰθαγενεῖς διηγοῦνται ὁμοίον μῦθον, ἐν ᾧ ὅμως ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ δὲν προσωποποιοῦνται.

land σ. 114 κέ. Ἐκ τούτων παρελήφθη ὁ μῦθος ἐν τοῖς ἐξῆς συγγραμμάσι: Waitz-Gerland, Anthropologie. Lipz. 1872 τ. VI σ. 245 κέ.— Edw. Tylor ἐνθ. ἀν. I σ. 322 κέ.— A. Réville, Les religions des peuples non civilisés. Par. 1883 τ. II σ. 27 κέ.— Andrew Lang ἐνθ. ἀν. σ. 409. 164. Τοῦ αὐτοῦ, Myth, Ritual and Religion. Lond. 1887 τ. I σ. 193. 301-2.— Τὴν παράδοσιν τῶν Μασορὶ ἀναφέρει καὶ ὁ Ἄγγλος J. White ἐν τῷ συγγραμμάτι του The ancient history of the Maori, his Mythology and Traditions (Lond. 1888)· ἀλλὰ τὸ σύγγραμμα τοῦτο γινώσκω μόνον ἐξ ἀναλύσεως αὐτοῦ, δημοσιευθείσης ἐν τινὶ βιβλιογραφίᾳ.

Ὁ οὐρανός, κατ' αὐτούς, ἦτο τόσο χαμηλὰ, ὥστε οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ ἔρπωσι. Τὸ ἄρον καὶ ἄλλα φυτὰ τὸν ἐσήκωσαν ὀλίγον ὑψηλότερα, ἀλλὰ πάλιν ἐκτύπων τὰ κεφάλια των οἱ ἄνθρωποι. Τότε ἦλθεν ἄνθρωπός τις, τὸν ὅποιον τινὲς ὀνομάζουσι Τικιτίκι, καὶ αὐτὸς ἀπὸ εὐγνωμοσύνης, διότι μία γυναῖκα τοῦ ἔδωκε νὰ πῆ, τὸν ἀνέβασεν ὑψηλὰ. Δεικνύουν μάλιστα ἀκόμη τὸ μέρος, ὅπου ἐβλάστησαν τὰ φυτὰ ἐκεῖνα, καὶ ὅπου φαίνονται τὰ ἔχνη τῶν ποδῶν τοῦ Τικιτίκι(1). Ἐπίσης ἀπροσώπους φαντάζονται τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ οἱ ἰθαγενεῖς τῆς νήσου Ταχίτης. Διηγοῦνται δ' ὁμοίως ὅτι ἦσαν κολλημένοι πρότερον καὶ ἀνύψωσε μικρὸν τὸν οὐρανὸν ἡ χαμαίζηλος βοτάνη τέβα (δρακόντιον τὸ πολύφυλλον), ἔπειτα δὲ ἀνεβίβασεν αὐτὸν εἰς τὸ σημερινὸν ὕψος ὁ θεὸς Ῥοῦ(2). Κατὰ δὲ τοὺς ἰθαγενεῖς τῆς Παροτόγκας, ἄνθρωπός τις, ἐντείνας τὰς προσπάθειάς του, ἀφ' οὗ πολυπληθῆ ἔντομα τὸν ἐβοήθησαν νὰ λύσῃ τὰ συνδέοντα τὸν οὐρανὸν μὲ τὴν γῆν σχοινία, ἀνεσήκωσε τὸν οὐρανὸν πρῶτον μὲν μέχρι τοῦ ὕψους τῆς βοτάνης δρακοντίου τοῦ πολυφύλλου, ἔπειτα μέχρι τοῦ ὕψους δένδρου τινὸς ὁμοίου τῇ ἱερᾷ συκῇ, εἶτα μέχρι τοῦ ὕψους τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων καὶ τελευταῖον μέχρι τοῦ σημερινοῦ ὕψους. Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς τιμᾶται ἔκτοτε ὡς θεός(3). — Ἄλλως ὅμως διηγοῦνται τὰ κατὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Παϊατέας. Τερατώδης σηπία ἐκράτει τὸν οὐρανὸν ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλ' ἐφόνευσεν αὐτὴν ὁ θεὸς Μαοῦι καὶ οὕτως ἀνῆλθεν ὁ οὐρανὸς ὑψηλὰ(4). Τέλος οἱ ἰθαγενεῖς τῆς νήσου Μαγκίας (ἐν τῷ πολυνήσῳ Κούα) ἔχουσι μῦθόν τινα παραπλήσιον πρὸς τὸν τῶν ἰθαγενῶν τῆς Παροτόγκας. Ἄλλοτε, λέγουσιν, ὁ οὐρανὸς ἠγγίξε σχεδὸν τῆς γῆς καὶ οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ περιπατῶσι τετραποδητί. Ὁ Ῥοῦ καὶ ὁ υἱὸς του Μαοῦι ἀνεσήκωσαν τὸν οὐρανὸν πρῶτον μὲ τὴν ῥάχιν των, ἔπειτα γονατίσαντες τὸν ἐσήκωσαν ὀλίγον περισσότερον, ἔπειτα ὄρθιοι ἐγερθέντες τὸν ἀνύψωσαν περισσότερον μὲ τοὺς ὤμους των, ὕστερον ὕψωσαν καὶ τὰς χεῖράς των καὶ εἶτα τὸν ἐστήριξαν εἰς

(1) Turner, Polynesia σ. 245. Ἐκ τούτου Waitz-Gerland ἐνθ. ἀν. VI σ. 249. Andrew Lang, Myth, Ritual and Relig. I σ. 196.

(2) Ellis, Polynesian Research. τ. I σ. 116. Ἐκ τούτου Waitz-Gerland VI σ. 249-250.— Bastian, der Mensch in der Geschichte. Lpz. 1860 τ. III σ. 189.

(3) Waitz-Gerland σ. 250.

(4) Waitz-Gerland, αὐτ.

τὸ ἄκρον τῶν δακτύλων. Τότε δὲ τεραστίως μεγεθυνθέντες τὸν ἔστησαν εἰς τὸ σημερινόν του ὕψος (1).

Καὶ παρ' ἄλλοις δ' ἀγρίοις, τοῖς Ἀκουαπίμ. (φυλὴ τῶν Ἀσαντι ἐν Ἀφρικῇ) εὐρίσκομεν παραπλησίαν παράδοσιν. Ὁ οὐρανός, κατ' αὐτούς, ἦτο τὸν παλαιὸν καιρὸν πλησιέστερον εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ σήμερον, καὶ ὁ θεὸς πολλάκις καθωδήγει τοὺς ἀνθρώπους διὰ σοφῶν συμβουλῶν, ὕστερον ὁμως ἀπεμακρύνθη ἀπ' αὐτοὺς καὶ κατοικεῖ τώρα μακρὰν εἰς τὸν οὐρανόν (2).

Τοιαύτη εἶναι ἡ ὁμοιότης τῶν πολυνησιακῶν μύθων πρὸς κοσμογονικοὺς μύθους ἄλλων λαῶν, περὶ ὧν κατωτέρω θὰ διαλάβωμεν, ὥστε ὑπάρχουσιν οἱ ἰσχυρίζομενοι, ὅτι ἔχουσι πάντες κοινὴν πηγὴν καὶ ἄμεσον ἀμοιβαίαν σχέσιν, μεταδοθέντες διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐπικοινωνίας τῶν λαῶν (3). Ἀλλὰ καίτοι δὲν φαίνεται παντελῶς ἀπίθανος ἡ ἐπικοινωνία τῶν Πολυνησίων καὶ τῶν ἀσιατικῶν ἐθνῶν διὰ τῶν Σινῶν (παρὰ τοῖς ὁποίοις ὡς θὰ ἴδωμεν δὲν ἦσαν ἄγνωστοι παπλήσιοι μῦθοι), ὁμως δυσκολώτατον εἶναι ν' ἀξιωθῇ παραδοχῆς καὶ πίστεως ἡ γνώμη αὕτη, πολλὰ γεννῶσα δυσεπίλυτα ζητήματα καὶ πολλὴν ἔχουσα ἀμφιλογίαν. Οὐδ' εἶναι οὕτως εὐεξήγητός ἡ ἐν τῇ λεπτομερείᾳ ὁμοιότης τῶν ἐλληνικῶν καὶ τῶν πολυνησιακῶν μύθων, ἐν ᾧ δὲν παρατηροῦνται ὁμοιότητες τῶν καθ' ἕκαστα εἰς τοὺς μύθους τῶν ἀσιατικῶν λαῶν, προσομοιάζοντας πρὸς τοὺς πολυνησιακοὺς ἐν τοῖς γενικωτάτοις τύποις μόνον. Ἐύστοχώτερον δὲ δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ αὐτὰ φαινόμενα τὴν αὐτὴν αἴσθησιν παρέχουσιν εἰς τοὺς κατὰ φύσιν ἀνθρώπους καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον γίνεται ἡ μυθολογικὴ διατύπωσις αὐτῶν. Κατὰ τὸν Tylor ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ εἶναι πατήρ καὶ μήτηρ πάντων τῶν ὄντων παρήγαγε κατὰ φυσικὸν λόγον τὸν μῦθον ὅτι ἐν παλαιότατοις χρόνοις συνῶκουν ἐν τῷ αὐτῷ, ὕστερον ὁμως ἐχωρίσθησαν (4). Καὶ ἄλλαι ὁμως παραστάσεις συνετέλεσαν εἰς τὴν διάπλασιν τῶν ἐν λόγῳ μύθων (5). Τὰ ὄρη, ὧν φαίνεται ἐφαπτόμενος ὁ οὐρανός εἰς τὸ πέρασ τοῦ ὀρίζοντος,

(1) W. W. Gill, Myths and Songs from the South Pacific Lond. 1876 σ. 59.

(2) Waitz, Anthropologie. Lpz. 1860 τ. II σ. 171.

(3) Elard Hugo Meyer ἐνθ' ἄν. σ. 8.

(4) Edw. Tylor. Primitive Culture 1891 τ. I σ. 325.

(5) Βλ. καὶ Renville ἐνθ. ἄν. II σ. 29.

ὑπολαμβάνονται ὡς στῦλοι ὑποβαστάζοντες τὸν οὐρανόν καὶ ἐμποδίζοντες αὐτὸν νὰ καταπέσῃ ἐπὶ τῆς γῆς· τὰ δ' ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων δένδρα, τῶν ὁποίων ἡ μὲν κεφαλὴ εἶναι βαθέως ἐρριζωμένη εἰς τὴν γῆν οἱ δὲ κλάδοι φαίνονται ὡσπερ πόδες ἀνατεταμένοι, παρέχουσι τὴν ἔννοιαν τοῦ διὰ λακτισμάτων χωρισμοῦ. Τῆς δ' ἐν ἀρχῇ ἐνώσεως τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καθημερινὴν εἰκόνα ἔχομεν κατὰ τὰς σκοτεινὰς νύκτας, ὅτε φαίνονται συγχεόμενοι ὁμοῦ καὶ συνταυτιζόμενοι ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ, ὅτε ὁ οὐρανός φαίνεται ὅτι πλακώνει τὴν γῆν, κατὰ τὴν εἰκονικὴν ἔκφρασιν τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ. Αἱ παραστάσεις δ' αὐταὶ διετυπώθησαν ἕκασταχοῦ εἰς μύθους, συμφώνως πρὸς τὸ μυθοπλαστικὸν πνεῦμα καὶ τὴν ἰδιάζουσαν εἰς ἕκαστον λαὸν μυθικὴν ἀντίληψιν τῶν φυσικῶν φαινομένων, οὐδεμίαν δὲ παρίσταται ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν μετάδοσιν τῶν μύθων ἀπὸ λαοῦ τινος εἰς τοὺς ἄλλους, παρ' οἷς ἀπαντῶνται οὗτοι.

Ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἀναζήτησιν τῶν μύθων τούτων καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς.

Ὁ μῦθος εὐρίσκεται καὶ ἐν Σινικῇ. Παλαιὰ τις σινικὴ παράδοσις (1) ἔχει οὕτως: Πολλοὶ λέγουσιν ὅτι κάποιος ὀνομαζόμενος Πουάγκκοῦ ἤνοιξε ἢ ἐχώρισε τὸν οὐρανόν καὶ τὴν γῆν, οἱ ὁποῖοι πρότερον ἦσαν στερεὰ προσκολλημένοι.

Ἐν δὲ τοῖς Βέδαις ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ ἀναφέρονται ὡς γονεῖς οὐ μόνον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῶν θεῶν, προσεπικαλούμενοι πατὴρ μὲν ὁ οὐρανός, μήτηρ δὲ ἡ γῆ (2). Ὅτι ὁμως τὴν ἐν ἀρχῇ ἐνωσιν καὶ τὸν χωρισμὸν αὐτῶν ὑπαινίσσονται καὶ χωρῖα τινὰ τῶν ὕμνων τοῦ Ῥίγ Βέδα δὲν φαίνεται βέβαιον (3). Ἀλλ' ἐκ τῆς Aitareya

(1) Ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Premare παρὰ Pauthier, Les livres sacrés de l'Orient σ. 19.

(2) Παραπομπαὶ εἰς τὰ σχετικὰ χωρῖα τῶν Βεδῶν παρὰ Muir, Original Sanskrit Texts. Lond. 1884 τ. V σ. 22-23.

(3) Ἐν τῇ γαλλικῇ μεταφράσει τοῦ Langlois φαίνονται ἀναφερόμενα εἰς τοιαύτην τινὰ δοξασίαν τὰ ἐπόμενα πέντε χωρῖα, ἅτινα διαφόρως ἐρμηνεύουσιν ὁ Ἄγγλος Wilson καὶ ὁ Γερμανός Ludwig. Ἀδυνατοῦντες νὰ ἐξελέγξωμεν τὴν ἀκρίβειαν τῆς μεταφράσεως, ἀρκούμεθα εἰς ἀπλὴν παράθεσιν αὐτῶν. Langlois τ. II σ. 40 (Τμήμα I' ἀναγν. II, ὕμνος 2, ἐδαφ. 13) « Au moment où s'opère la séparation du Ciel et de la Terre, κτλ. » τ. III σ. 16 (Τμ. II', ἄν. I ὕμν. 6, 1. 2) « Quoique séparés, en vous circule une semence féconde, et vous remplissez l'office de Varouna. O Ciel et Terre . . . éloignés par une espèce de divorce ». Πρβλ.

Brāhmaṇa γίνεται δῆλον ὅτι ἡ τοιαύτη δοξασία δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἰνδούς. Παραθέτομεν δ' ὡδε τὴν ἀναφερομένην εἰς ταύτην περικοπὴν· «Οἱ δύο οὗτοι κόσμοι (ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ) ἦσαν ἄλλοτε ἠνωμένοι. (Ἐπειτα δ') ἐχωρίσθησαν. (Μετὰ τὸν χωρισμὸν αὐτῶν) οὔτε βροχὴ ἐπιπτε οὔτε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἀνέτελλε. Τὰ δὲ πέντε γένη τῶν ὄντων (θεοί, ἄνθρωποι κλπ.) οὐδαμῶς ἦγον ἡσυχίαν ἕνεκα τούτου. (Ἔθεν) οἱ θεοὶ συνδιήλλαξαν ἀμφοτέρους τοὺς κόσμους. Ἀμφοτέροι συνῆψαν γάμον κατὰ τὰ παρὰ τοῖς θεοῖς κρατοῦντα νόμιμα» (1). Ἐν τῇ διατυπώσει ταύτῃ τῆς Ἰνδικῆς δοξασίας ὑπολανθάνει βεβαίως σύγχυσις τις, διότι μετὰ τὴν πρώτην ἔνωσιν καὶ τὸν χωρισμὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς γίνεται λόγος περὶ νέας ἐνώσεως αὐτῶν διὰ γάμου· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ σύγχυσις προῆλθεν ἐκ τοῦ διασκευάσαντος ποιητοῦ, θελήσαντος νὰ συμβιβάσῃ ταύτην καὶ τὴν ἑτέραν δοξασίαν, καθ' ἣν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι οἱ γονεῖς πάντων τῶν ὄντων, καὶ ὡς τοιοῦτοι ἀρρήκτως ἐσαι συνδεδεμένοι διὰ γάμου νομίμου.

Παραπλησίας παραδόσεις ἀνευρίσκομεν καὶ παρὰ σημιτικοῖς λαοῖς. Ἐν τῇ βαβυλωνίᾳ κοσμογονίᾳ, τὴν ὁποίαν διδασκόμεθα ἐκ τῶν ἐπιγράφων πλίνθων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Σαρδαναπέκλου ('Ἀσουρβάνιπάκ), ἐν ἀρχῇ ὑπῆρχον ὁ Ἄπσου ('Ἀπασὼν παρὰ Δαμασκίῳ, ἡ ἄβυσσος τῆς Γενέσεως) καὶ ἡ Τιᾶμαθ (ἡ θάλασσα, ὡς ἐρμηνεύεται τὸ ὄνομα τῇ βοηθείᾳ τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης)· οὗτοι ἐγέννησαν τοὺς οὐρανίους καὶ τοὺς ἐπιγείους θεοὺς· ἡ Τιᾶμαθ δὲ παρήγαγε πολλὰ τέρατα, καὶ ἐκακοποίησε τοὺς θεοὺς· οἱ πλεῖστοι τούτων ἐξηγέρθησαν

Ludwig I, 183 «Dyāus und Prithivī, durch des Varuna Satzung . . . auseinander gespreitzt sind sic.» — τ. III σ. 314 (Ἦμ. Γ' ἀν. III ὕμν. 6, 4) περὶ τοῦ Ἰνδρα. «Tu sēpares ces deux (grands) compagnons (le Ciel et la Terre).» — τ. IV σ. 38 (Ἦμ. Ζ' ἀν. II ὕμν. 4, 3) περὶ τοῦ Σόμα· «il a sēparé ces deux grands et immenses corps, et leur a communiqué une force indestructible.» — αὐτ. σ. 24 (αὐτ. ὕμν. 6, 2) «Lo dieu (Soma) . . . a sēparé le Ciel et la Terre». Ἠρβλ. Ludwig II, 860. «hat et . . . beide erde und himmel von einander gelöst».

(1) Aitareya Brāhmaṇa IV, 27 παρὰ Muir ἐνθ. ἀν. σ. 23. — Περὶ τούτου πιθανῶς διαλαμβάνει καὶ πραγματεία τις τοῦ J. Darmsteter, ἣν δυστυχῶς δὲν ἤδυνήθημεν νὰ συμβουλευθῶμεν. Ἡ πραγματεία αὕτη ἐπιγράφεται La légende de l'Aitareya Brāhmaṇa et celle d'Euripide καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς Essais orientaux τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως.

κατ' αὐτῆς καὶ ἐπεχείρησαν νὰ τὴν δεσμεύσωσι· πρωτηγωνίστησε δ' εἰς τὸ ἔργον ταῦτο ὁ θεὸς Μαρδούκ (ὁ Βῆλος τοῦ Βηρώσσου), διασχίσας τὴν κοιλίαν τῆς Τιᾶμαθ καὶ κατακόψας διὰ τοῦ ξίφους τὰ ἐν αὐτῇ. Οὗτος ἔτεμε τὰς φλέβας τοῦ αἵματος τῆς Τιᾶμαθ, καὶ παρέδωκεν αὐτὸ εἰς τὸν βορρᾶν νὰ τὸ κομίσῃ εἰς ἀποκρύφους τόπους, ἐδιχοτόμησε δὲ τὸ σῶμα αὐτῆς. Καὶ τὸ μὲν ἥμισυ αὐτῆς ἐποίησεν οὐρανόν, τὸν ὁποῖον ἐκλείσει διὰ κλείθρου, ὅπως μὴ ἐκχυθῇ τὸ ὕδωρ, τὸ δ' ἄλλο ἥμισυ γῆν (1). Σύμφωνας δὲ πρὸς τὴν κατὰ τὰς σφηνοειδεῖς ἐπιγραφὰς ἐκθεσιν τῆς κοσμογονίας τῶν Βαβυλωνίων εἶναι καὶ ἡ παρὰ τῷ Βηρώσσῳ. Κατὰ ταύτην πάντων τῶν τερατωδῶν ζώων ἤρχε γυνή, ἡ ὄνομα Ὀμόρωκα, ἐλληνιστὶ μεθερμηνευόμενον θάλασσα. Λέγεται δὲ τὸν Βῆλον «σχίσει τὴν γυναῖκα μέσσην, καὶ τὸ μὲν ἥμισυ ποιῆσαι γῆν, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ οὐρανόν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ζῶα ἀφανίσαι... Τὸν δὲ Βῆλον, ὃν Δία μεθερμηνεύουσι, μέσον τεμόντα τὸ σκότος χωρίσει γῆν καὶ οὐρανόν ἀπ' ἀλλήλων καὶ διατάξαι τὸν κόσμον» (2).

Ἀσαφέστερα εἶναι τὰ τῆς κοσμογονίας τῶν Φοινίκων, διότι ὅσα περὶ ταύτης γινώσκουμεν ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Φίλωνος τοῦ Βυβλίου εἶναι βεβαίως ἀναμειγμένα μεθ' ἐλληνικῶν μύθων, καίτοι ἡ φοινικικὴ ἱστορία τοῦ Φίλωνος παρουσιάζεται ὡς μετάφρασις εἰς τὴν ἐλληνικὴν φοινικικῆς συγγραφῆς Σαγχουιᾶθωνος τοῦ Βηρυτίου, συνταχθείσης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν τοῖς φοινικικοῖς ἱεροῖς ἀναγραφῶν καὶ τῶν κατὰ πόλιν ὑπομνημάτων. Κατὰ τὸν Φίλωνα, χαλεπαίνουσα ἡ Γῆ, διότι καὶ ἄλλας εἶχε γαμετὰς ὁ Οὐρανὸς «τὸν Οὐρανὸν ζηλοτυποῦσα ἐκάκιζεν, ὡς καὶ διαστῆναι ἀλλήλων. Ὁ δὲ Οὐρανὸς ἀποχωρήσας αὐτῆς μετὰ βίας ὅτε καὶ ἐβούλετο ἐπιῶν καὶ πλησιάζων αὐτῇ, πάλιν ἀπηλλάττετο· ἐπεχείρει δὲ καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς παῖδας διαφθεῖρειν» (3). Ἔθεν ἔχομεν καὶ ἐνταῦθα ἔριν ἐν ἀρχῇ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, ἐπενεγκούσαν τὸν χωρισμὸν αὐτῶν· ἀλλ' ἐν τούτοις κατὰ δῆλον εἶναι ἡ ῥοπή, ἣν ἔσχεν εἰς διάπλασιν αὐτῶν τὸ εἰς τὴν ἀν-

(1) Jensen, die Kosmologie der Babylonier σ. 299. 300. Elard Hugo Meyer ἐνθ. ἀν. σ. 4.

(2) Βηρώσσος παρὰ Γεώργ. Συγγέλλῳ σ. 52. 53. Bonn. (Fragm. hist. graec. ed. Müller τ. III σ. 497).

(3) Fragm. hist. Graec. τ. III σ. 567 ed. Müller.

θρωπομορφίαν ἀσμενίζον ἑλληνικὸν πνεῦμα, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐν τῇ ἐπομῆνῃ διηγήσει περὶ ἐξελάσεως τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Κρόνου, περὶ τῆς βασιλείας τούτου καὶ τέλος περὶ τῆς ἀποτομῆς τῶν αἰδοίων τοῦ Οὐρανοῦ, ἅτινα πάντα φαίνονται μᾶλλον ὡς τις διασκευὴ τοῦ παρ' Ἡσιόδῳ μύθου. Τούναντίον παντελῶς ἀσχετον πρὸς τοὺς ἑλληνικοὺς μύθους εἶναι τὸ παρὰ Φίλωνι ἐπεισόδιον τοῦ πολέμου τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τοῦ Πόντου, ὑπομιμνήσκον τὴν κατὰ τὰς νεοελληνικὰς παραδόσεις ἔριν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς Θαλάσσης· «Εἶτα πάλιν Οὐρανὸς πολέμῳ Πόντῳ, καὶ ἀποστὰς Δημαροῦντι προστίθεται· ἐπεισὶ τε Πόντῳ ὁ Δημαροῦς, τροποῦται τε αὐτὸν ὁ Πόντος (1).

Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ παρ' Ἑβραίοις κοσμογονία ὑπολανθάνει ἡ δοξασιὰ τοῦ ἐν ἀρχῇ χωρισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅπερ εὐεξήγητον φαίνεται διὰ τὴν καταφανῆ συγγένειαν τῆς ἑβραϊκῆς καὶ τῆς τῶν Βαβυλωνίων κοσμογονίας. Κατὰ τὴν Γένεσιν, ὁ θεὸς διεχώρισε τὸ ὕδωρ, τὴν πρώτην κοσμικὴν ὕλην, εἰς δύο, εἰς τὸ οὐράνιον ὕδωρ, ὅπερ διὰ τοῦ στερεώματος, τοῦ οὐρανοῦ θόλου, ἐμπόδισε νὰ καταπίπτῃ, ὡς ὁ Μαρδοῦχ τῶν Βαβυλωνίων διὰ κλείθρου, καὶ εἰς τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ ὕδωρ, τοῦ ὁποίου συναχθέντος εἰς συναγωγὴν μίαν ὤφθη ἡ ξηρὰ (2). Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἑβραϊκὸν ῥῆμα ἐν τῷ πρώτῳ ἐδάφειο τοῦ πρώτου κεφαλαίου τῆς Γενέσεως (harā) κυριολεκτεῖται κατὰ τοὺς ἑβραϊστὰς ἐπὶ τοῦ τέμνειν· ὅθεν κατὰ λέξιν μεταφραζόμενον τὸ ἐδάφειον ἐκεῖνο σημαίνει ὅτι ἐν ἀρχῇ ἔτεμεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· δηλονότι ἡ παράστασις τῆς δημιουργίας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς προσεγγίζει εἰς τὴν τῶν Βαβυλωνίων.

Πάντων δὲ λεπτομερέστατοι ἦσαν οἱ περὶ τοῦ χωρισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς μῦθοι τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, ἐπιχωριάζοντες μὲν ἐν τῷ Ἑρμουπολίτῃ νομῷ τῆς μέσης Αἰγύπτου, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς χώρας διαδεδομένοι. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς παραστάσεις τῶν ἄλλων λαῶν, παρ' Αἰγυπτίοις τοῦ μὲν οὐρανοῦ προσωποποιία ἦτο ἡ

(1) Αὐτ. τ. III σ. 586. Περὶ τῆς τάξεως τοῦ ἐπεισοδίου τούτου ἐν τῇ διηγήσει τοῦ Φίλωνος καὶ περὶ τῆς πιθανῆς συμπληρώσεως αὐτοῦ βλ. O. Gruppe, die Griechischen Culte u. Mythen. Lpz. 1887 τ. I σ. 359.

(2) Τὸ ὑπεράνω τοῦ στερεώματος ὕδωρ καταπίπτει ὡς ὑετὸς εἰς τὴν γῆν διὰ τῶν καταρακτῶν ἢ τῶν θυρῶν τοῦ οὐρανοῦ (Γένεσ. Ζ' 11 Η' 2. Ψαλμ. ΠΖ' 23). Τὴν δοξασιὰν ταύτην παραδεχόμενοι, ὡς εἰκόσ, ἀναπτύσσουσι καὶ οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας. (Πρβλ. Πολίτου, Δημ. μετεωρολ. μῦθοι σ. 17).

Θήλεια θεὰ Νουίτ ἢ Νούτ, τῆς δὲ γῆς ἄρρηθ θεός, ὁ Κήβ (1). Ἐν ἀρχῇ οἱ δύο θεοὶ ἀνεπαύοντο ἐντὸς τῆς πρώτης ὑγρᾶς κοσμικῆς ὕλης, τοῦ Νοῦ, σφιγκτῶς ἐνηγκαλισμένοι, ἐπικειμένης τῆς Νουίτ ἐπὶ τοῦ Κήβ. Ἄλλ' ἐχωρίσθησαν ἄκοντες τὴν ἡμέραν τῆς δημιουργίας ὑπὸ τοῦ θεοῦ Shu, ὅστις εἰσχωρήσας μεταξὺ αὐτῶν ἀνύψωσε διὰ τῶν χειρῶν τὴν θεὰν τοῦ οὐρανοῦ Νουίτ. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως ν' ἀποχωρήσῃ ἐξ ὀλοκλήρου τὸ ζεῦγος τῶν θεῶν, διότι ἐν ᾧ ὕψωσε τὸ ἄλλο σῶμα τῆς Νουίτ παραλλήλως τοῦ κατακειμένου σώματος τοῦ Κήβ, ἀποτελέσαν τὸν ἀστερόεντα οὐρανόν, αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες αὐτῆς κατέπεσαν παρὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας τοῦ θεοῦ τῆς γῆς, ἀποτελέσαντες τοὺς ἀσαλεύτους στύλους τοῦ οὐρανοῦ (2). Πολυάριθμοι σφύζονται εἰκόνας τοῦ χωρισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τῶν «ἀνύψωσεων τοῦ Shu» ὡς τὸν ἀπεκάλουν οἱ Αἰγύπτιοι, παριστῶσαι τὸν θεὸν τοῦτον ὑποβαστάζοντα διὰ τῶν ἀνατεταμένων χειρῶν τὴν Νουίτ, ἔχουσαν τὸ σῶμα πεποικιλμένον δι' ἀστέρων, τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἐντὸς νεύουσαν, τὰς δὲ χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καθειμένους καὶ ἐπιψαύοντας τὸ ἔδαφος, κάτω δὲ τὸν Κήβ κατακεκλιμένον, ἐν ἀνωμάλῳ στάσει τοῦ σώματος. ὑποδηλοῦσιν τὰς ἀνωμαλίας τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς (3). Ἐν τινι δὲ τοιχογραφίᾳ βασιλικῆς τάφου ἐν Βιβίαν ἐλ Μολοῦκ ἀντὶ ἀνθρωπομόρφου θεᾶς τοῦ οὐρανοῦ ἀπεικονίζεται ἡ Νουίτ ἐν σχήματι ἀγελάδος, ἧς τὴν ἀστερόεσσαν γαστέρα ὑποβαστάζει ὁ θεὸς Shu (4). Κατὰ τινὰ τοπικὴν παραλλαγὴν τοῦ μύθου, ἀνύψωσεν ὁ θεὸς οὗτος οὐχὶ τὴν Νουίτ, ἀλλὰ τὴν Ἀθῶρ ἐν μορφῇ βοῦς, τικτούσης ἐκάστην πρωίαν ἐκ τοῦ ἀνθρωπομόρφου Κήβ τὸν ἥλιον ὑπὸ μορφὴν μόσχου. Κατ' ἄλλην δὲ παραλλαγὴν, ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν παράδοσιν τῶν ἰθαγενῶν τῆς νήσου Μαγκίας, ὁ Shu δὲν ἠδυνήθη

(1) Κατὰ τὴν μεταγραφὴν τοῦ ὀνόματος παρ' Ἑλλήσιν, οἵτινες ἐταύτιζον τὸν θεὸν τῆς Κρόνου. Ὁ Brugsch (Religion u. Mythologie der alten Aegypter. Lpz. 1888 σ. 576) ἀναγινώσκει τὸ ὄνομα σοῦ θεοῦ Qou ἢ Seb, ἄλλοι δ' αἰγυπτιακοὶ Sib ἢ Sibou.

(2) Βλ. Brugsch ἐνθ. ἀν. σ. 203 κἀ. — Maspero ἐν Revue de l'hist. des religions. 1888 τ. 18 σ. 274. — Τοῦ αὐτοῦ, Histoire ancienne des peuples d'Orient. Par. 1894 τ. I σ. 128-9. 140.

(3) Βλ. πολλὰς τῶν ταιούτων εἰκόνων παρὰ Lanzone, Dizionario di Mitologia Egizia. Torino, πίν. 155-163. Brugsch ἐνθ. ἀν. σ. 210.

(4) Brugsch σ. 208.

ν' ανυψώση άμέσως τόν ούρανόν, ὅτε ἐχώρισεν αὐτόν ἀπό τῆς γῆς. Ἄλλὰ πρῶτον εἰσεχώρησε πρηνῆς καί κυρτώσας τὸ σῶμα ἐβάστασε τὴν Νουίτ ἐπὶ τῆς ῥάχης, ἔπειτα γονατίσας ανυψώσεν αὐτὴν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν του, καί τελευταῖον ἐγερθεὶς ὀρθίος ἀνέτεινε τὰς χεῖρας. Ἐπειδὴ δ' ὅσονδήποτε καί ἂν εἶναι τὸ μέγεθος θεοῦ τινος πάντως δὲν ἐξισοῦται πρὸς τὴν ἀπόστασιν τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς, ὁ θεὸς Shu, καθ' ἃ ἀναφέρεται ἐν τῇ *Νεκροβιβλίῳ* τῶν Αἰγυπτίων, ἀνέβη εἰς κλιμακα ὅπως ἀναβιβάσῃ τὸ σῶμα τῆς Νουίτ εἰς τὸ σημερινὸν ὕψος τοῦ οὐρανοῦ· ἔστησε δὲ τὴν κλιμακα ἐπὶ ὑψώματός τινος κειμένου ἐν Ἐρμουπόλει τῇ μεγάλῃ (1).

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐφαντάζοντο, ὅτι ἀφ' οὗ ἐχωρίσθη οὕτως ὁ οὐρανὸς τῆς γῆς ἔμεινεν ἐσαεὶ ἐστηριγμένος εἰς τὰ ὕψη ὑπὸ τοῦ θεοῦ Shu, ἀντιστοιχοῦντος οὕτω πρὸς τὸν Ἄτλαντα τῶν ἐλληνικῶν μύθων. Ὡς ἀναφέρει ἐπιγραφὴ ἐν τῷ μνημονευθέντι βασιλικῷ τάφῳ ἐν Βιβάν ἐλ Μολούκ, ὁ θεὸς τοῦ φωτός Ἐἰ ἐκέλευσε τῷ θεῷ τοῦ ἀέρος Shu νὰ φέρῃ διηνεκῶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ σῶμα τῆς οὐρανίας βοός (2)· κατ' ἄλλην δ' ἱερογλυφικὴν ἐπιγραφὴν, ὁ Shu ἀφ' οὗ ἀνήγειρε τὸν οὐρανὸν ἐπὶ τῶν τεσσάρων στύλων αὐτοῦ τὸν ἐστήριξεν ὡς αἰθέρ, φέρων τὸν οὐράνιον θόλον· καί ἐστάθη ὑποκάτω αὐτοῦ ὡς μέγας στῦλος, θεὸς Ἀνοῦ· ὅθεν καλεῖται Shu ὁ οὐρανοφόρος (3). Συνήθης ὅμως ἦτο τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ διάφορος ταύτης παράστασις· ἡ θεὰ τοῦ οὐρανοῦ κατήρχετο καθ' ἑκάστην ἐπὶ τῆς γῆς, ἠνοῦτο μετὰ τοῦ θεοῦ τῆς γῆς Κῆθ καὶ συνελάμβανε τὸν ἥλιον, ὃν ἔτικτε κατὰ τὸ τέλος τῆς δωδεκάτης ὥρας τῆς νυκτός· ἐξερχόμενος δ' ὁ ἥλιος ἐκ τῶν λαγόνων τῆς Νουίτ ἔπλεε τὴν ἡμέραν διὰ τῆς κοιλίας καὶ τοῦ στήθους μέχρι τοῦ στόματος τῆς μητρὸς του, καταπινούσης αὐτόν. Ἐκ τῆς καταβάσεως δὲ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπήρχετο ἡ νύξ· τὴν δὲ πρῶταν ὁ θεὸς Shu ἀπεχώριζε τὴν Νουίτ ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τοῦ συζύγου τῆς, καὶ μόνον αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες αὐτῆς ἔμενον προσηλωμένοι εἰς τὴν γῆν, ἀποτελοῦντες τοὺς τέσσαρας στύλους τοῦ στερεώματος (4).

(1) Maspero, ἐν *Revue de l'hist. des Relig.* τ. 18 σ. 274-5.

(2) Brugsch σ. 207. Maspero τ. 18 σ. 276.

(3) Brugsch σ. 209.

(4) Maspero ἐν *Revue d'histoire des Religions* 1887 τ. 15 σ. 276-7.— 1888 τ. 18 σ. 275-6.

“Ὅτε ἀνεπτύχθη ἡ αἰγυπτιακὴ θεολογία, αἱ χονδροειδεῖς καὶ ἀπειρόκαλοι παραστάσεις αὗται ἠρμηνεύοντο συμβολικῶς ὑπὸ τῶν ἱερέων, ὁ δὲ θεὸς Shu ἐθεωρεῖτο σύμβολον τοῦ πληροῦντος τὸν μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς χῶρον ἀέρος. Ἄλλ' εἰς τὴν διάπλασιν αὐτῶν συνετέλεσε μᾶλλον ἀντίληψις ἀπλουστερά τῶν φυσικῶν φαινομένων. Κατὰ τὸν Brugsch (1), ὁ κοῖλος θόλος τοῦ οὐρανοῦ ἐξωμοιοῦτο πρὸς τὴν κύρτωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ παρεβάλλετο πρὸς μητέρα, φιλοστόργως κύπτουσαν πρὸς τὸ τέκνον τῆς· ἐφαντάζοντο δὲ τὸν οὐρανὸν ὡς γυναῖκα, ἧς τὸ μακρὸν σῶμα ἐξετείνεται ὑπὲρ τὴν γῆν· καὶ τὴν μὲν ὀσφὺν αὐτῆς ἔθετον πρὸς ἀνατολάς, διότι ἐκεῖθεν ἀνεφαίνετο ἑκάστην πρῶταν ὁ ἥλιος, τὸ ἐκ ταύτης γεννώμενον παιδίον, ἐν τῇ δύσει δ' ὑπέθετον τὰς χεῖρας τῆς θεᾶς, δι' ὧν παραλαμβάνουσα τὸ τέκνον τῆς ἐκοιμίζεν. Ὅθεν κατὰ ταῦτα ὅλως διάφορος τῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλων λαῶν ἦτο ἡ ἀντίληψις τῶν Αἰγυπτίων, καίπερ ὁμοίους μύθους παραγαγοῦσα· καὶ μόνον τὴν γένεσιν τῆς νυκτός ἀπέδιδον εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν, τὴν ἔνωσιν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ τὸν διαρκῆ χωρισμὸν αὐτῶν ὑπελάμβανον συντελούμενον ὑπὸ θεοῦ ὑποβαστάζοντος τὸν οὐράνιον θόλον.

B'.

Ὅμοιαι δοξασαὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Παρ' Εὐριπίδῃ. Ὁ μῦθος περὶ Ἑλικῶνος καὶ Πηγᾶσου. Ὁ μῦθος περὶ τοῦ Ἄτλαντος. Ὁ ἀκρωτηριασμὸς τοῦ Οὐρανοῦ κατὰ τὸν Ἡσίοδον.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐπισκοπῆσεως τῶν φερομένων δοξασιῶν περὶ τῆς ἐν ἀρχῇ ἐνώσεως καὶ τοῦ βιαίου χωρισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς πιστοῦται, νομίζομεν, ἡ ἐξενεχθεῖσα ὑφ' ἡμῶν γνώμη ὅτι πρέπει αὐταὶ νὰ θεωρηθῶσιν αὐθιγενεῖς, αὐτοτελῶς ἐκασταχοῦ διαπλασθεῖσαι ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν φυσικῶν φαινομένων, κατὰ λόγον τῆς ἰδιαζούσης εἰς ἕκαστον λαὸν μυθοπλαστικῆς δυνάμεως. Διότι οὐδεὶς θὰ πει-

(1) Ἐνθ. ἀν. σ. 205.

σθῆ ὅτι κοινήν ἔχουσαι πηγὴν μετεδόθησαν ἀπὸ ἐνὸς λαοῦ εἰς τοὺς ἄλλους διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐπικοινωνίας αὐτῶν. Ἡ πηγὴ δοξασίων, αἵτινες εὐλόγως δύνανται νὰ κληθῶσι παγκόσμιαι, ὡς ἀπαντῶμεναι ἐν τῷ ἀρχαίῳ καὶ τῷ νέῳ κόσμῳ, ἐν παλαιοτάταις Ὀρησκείαις καὶ ἐν ταῖς παραδόσεσι σημερινῶν λαῶν, πρέπει ν' ἀναζητηθῆ μᾶλλον ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ τοῦ κατὰ φύσιν ἀνθρώπου, ἐν τῷ τρόπῳ καθ' ὃν ἀντιλαμβάνεται καὶ διατυπώνει τὰς ἐννοίας περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς συστάσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Μόνον δ' οὕτω δύναται νὰ ἐξηγηθῆ ἡ ὁμοιότης μυθικῶν παραστάσεων παρὰ λαοῖς παντελῶς ξένοις πρὸς ἀλλήλους.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἐλληνικοῦ λαοῦ τὰς τοιαύτας παραδόσεις νομίζομεν περιλείμματα τοῦ προϊστορικοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου. Ὅσονδῆποτε καὶ ἂν ὑποτεθῶσι χυδαῖοι καὶ ἀμαθεῖς οἱ ταύτας διηγούμενοι καὶ πιστεύοντες, ἀρκούντως ἰσχυρὰ εἶναι τῆς Ὀρησκείας καὶ τῶν πεπαιδευμένων ὁμοειδῶν ἡ ῥοπή εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν, ὅπως καταστήσῃ ἀδύνατον ἐν τοῖς νῦν χρόνοις τὴν γένεσιν παρομοίων νηπιωδῶν παραστάσεων. Πάντως δὲ οὐδ' ἐξώθεν ἐκομίσθησαν αὐταί. Ἀλλὰ διετηρήθησαν ἔκπαλαι συμφώνως πρὸς τὸν ὑπὸ ἐθνολόγων κληθέντα νόμον τῆς ἐπιβιώσεως (survival in the culture), δι' οὗ δύναται νὰ ἐξηγηθῆ ἡ ἐμμονὴ τοῦ λαοῦ εἰς ἔθιμα καὶ δοξασίας, ὧν ἐξέλιπεν ἀπὸ πολλοῦ πᾶσα δικαιολογικὴ αἰτία, καὶ τὰ ὅποια οὐδεμίαν ἔχοντα νῦν ἐννοίαν διατηροῦνται μόνον διότι προϋπήρξαν (1). Ὅθεν, καὶ ἂν μὴ εἴχομεν ἄλλο τεκμήριον, ἐξ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως τῶν ἐν λόγῳ παραδόσεων ἠδυνάμεθα ἀνευδοιάστως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἦσαν γνωσταὶ καὶ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν. Ἀλλὰ τοιαῦτα τεκμήρια δὲν ἐλλείπουσι, καίτοι ἄπορον βεβαίως φαίνεται πῶς περισώθησαν ἐν τοῖς μνημείοις τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γραμματείας. Διότι πιστῶς μὲν ὁ λαὸς τηρεῖ τὰ πειρόκαλα τῶν παλαιοτάτων χρόνων πλάσματα, οἱ ποιηταὶ ὅμως καὶ οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς ἢ καταφρονοῦντες δὲν ἀξιοῦσι ταῦτα μνείας, ἢ οὕτω μετασκευάζουσιν αὐτὰ περικαλλύνοντες καὶ μεταβάλλοντες, ὥστε τὰ καθιστῶσιν ἀδιάγνωστα.

Ἐκ τοῦ Εὐριπίδου μανθάνομεν ὅτι κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ὑπῆρχεν ἡ δοξασία περὶ τῆς ἐν ἀρχῇ ἐνότητος καὶ τοῦ μετὰ ταῦτα χωρισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Ἐν ἀποσπάσματι τῆς Μελανίπτης τῆς σο-

(2) Πρὸς Tylor, Primitive Culture τ. I σ. 70.

φῆς ὑποτίθεται λέγων τις, πιθανῶς ὁ ἕτερος τῶν υἱῶν τῆς Μελανίπτης:

κούκ ἐμὸς μῦθος, ἀλλ' ἐμῆς μητρὸς πάρα
ὡς οὐρανὸς τε γαῖα τ' ἦν μορφῆ ἢ μία
ἐπεὶ δ' ἐχωρίσθησαν ἀλλήλων δίχα
τίκτουσι πάντα κἀνέδωκαν εἰς ἦθος,
δένδρον, πετεινά, θῆρας οὐς ὁ ἄλμυ τρέφει
γένος τε θνητῶν (1).

Οἱ τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο διασώσαντες συγγραφεῖς λέγουσιν ὅτι παρέλαβεν ὁ Εὐριπίδης τὴν διδασκαλίαν παρὰ τοῦ Ἀναξαγόρου. « Ἀναξαγόρα, λέγει ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, προσεφοίτησεν Εὐριπίδης. Ἀναξαγόρου δὲ λόγος ἐστίν, ὅτι πάντα ἐν πᾶσιν, εἶτα ὕστερον διεκρίθη μετὰ ταῦτα ὠμίλησε καὶ Σωκράτει, καὶ ἐπὶ τὸ εὐπωρότερον ἤγαγε τὸν λόγον. Ὁμολογεῖ οὖν τὴν μαρτυρίαν τὴν ἀρχαίαν διὰ τῆς Μελανίπτης » (2). Ὁμοίως καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης. « Κατὰ γὰρ τὴν ἐξ ἀρχῆς τῶν ὄλων σύστασιν μίαν ἔχειν ἰδέαν οὐρανὸν τε καὶ γῆν, μεμιγμένης αὐτῶν τῆς φύσεως . . . Ἔοικε δὲ περὶ τῆς τῶν ὄλων φύσεως οὐδ' Εὐριπίδης διαφωνεῖν τοῖς προειρημένοις, μαθητῆς ὢν Ἀναξαγόρου τοῦ φυσικοῦ. Ἐν γὰρ τῇ Μελανίπτη τίθησιν οὕτως » (3). Πιθανώτερον ὅμως φαίνεται ὅτι καὶ ὁ Εὐριπίδης ἀναφέρεται εἰς τὴν δημώδη δοξασίαν, ἣν καὶ ὁ Ἀναξαγόρας μὴ ἀγνοῶν προσήρμυρσεν ἴσως εἰς τὰς φιλοσοφικὰς τῆς θεωρίας. Ἐν τοῖς στίχοις τοῦ Εὐριπίδου ἔχομεν ἀπλῆν καὶ σαφῆ τὴν περὶ τοῦ χωρισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς ἰδέαν, οὐδὲν δὲ λέγει ὁ ποιητῆς πλέον τῆς παραδόσεως, οὐδὲ φαίνεται ὑπονοῶν τι τῶν Ἀναξαγορείων δογμάτων περὶ κινήσεως ὑπὸ τοῦ νοῦ, περὶ περιχωρήσεως καὶ ἀποκρίσεως ὑπὸ βίας καὶ ταχύτητος. Τούναντίον δὲ φανερόν ἐστίν ὅτι τὴν αὐτὴν παρεμβάλλων ἰδέαν εἰς τὸ ἔπος του ὡς ἀπὸ στόματος τοῦ Ὀρφέως Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος (Α' 496-7) ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς φιλοσοφικὰς δόξας τοῦ Ἐμπεδοκλείου:

Ἦειδεν δ' ὡς γαῖα καὶ οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα,
τὸ πρῖν ἐπ' ἀλλήλοισι μιῇ συναρρηρότα μορφῆ
νείκεος ἐξ ὀλοοῖο διεκρίθην ἀμφὶς ἕκαστα.

(1) Ἀπ. 488 Nauck.

(2) Τέχνη. Ῥητορ. Θ' 14 τ. Ε' σ. 356.

(3) Α' 7 καὶ ἐκ τούτου Εὐσέβ. Εὐάγγ. προπαρ. σ. 20.

Τοῦ δ' ἐν ταῖς νεοελληνικαῖς παραδόσεσι πλάσματος τῆς διὰ λακτισμάτων βαθύνσεως τῆς θαλάσσης καὶ ἀνυψώσεως τοῦ οὐρανοῦ ἀντίστοιχον ἔχομεν παρὰ Νικάνδρῳ τῷ Κολοφωνίῳ τὸν μῦθον περὶ παρακλώσεως τῆς ἀνυψώσεως τοῦ Ἑλικῶνος διὰ λακτισμάτων τοῦ Πηγᾶσου. Ἐν τῷ μουσικῷ ἀγῶνι τῶν Πιερίδων καὶ τῶν Μουσῶν, διηγῆται ὁ ποιητῆς οὗτος, ὅτε μὲν ἦδον αἱ θυγατέρες τοῦ Πιέρου οὐδὲν ὑπήκουε πρὸς τὴν χορείαν, «ὕπὸ δὲ Μουσῶν ἴστατο μὲν οὐρανὸς καὶ ἄστρα καὶ θάλασσα καὶ ποταμοί (1), ὁ δ' Ἑλικῶν ἠΰξετο κηλούμενος ὑφ' ἠδονῆς εἰς τὸν οὐρανόν, ἄγχι αὐτὸν βουλῆ Ποσειδῶτος ἔπαυσε ὁ Πήγασος τῇ ὀπιλῆ τῇ κορυφῇ πατάξας» (2). Ὁ μῦθος οὗτος οὐδαμῶς πρέπει νὰ θεωρηθῇ μεταγενεστέρα ποιητικὴ προσθήκη εἰς τὸν μῦθον περὶ ἀναβλύσεως τῆς Ἴππου κρήνης ἐν Ἑλικῶνι (3), ὅπως διάφορον ἐκείνου, ἀναγόμενον δ' εἰς τὸν τύπον τῶν μύθων περὶ ἀναβλύσεως πηγῶν ἐκ πλήγματος, συμβόλου τῆς ἀστραπῆς. Οὐδὲ φαίνεται πιθανόν ὅτι ἐπενόησε νέον μῦθον πρὸς διακόσμησιν τῆς διηγήσεώς του ὁ ψυχρὸς καὶ ξηρότατος Κολοφώνιος ποιητῆς, οὐ ἡ ἀξία ἔγκειται μᾶλλον ἐν τῇ ἐπιμελεῖ περισυναγωγῇ ἐκ παντοδαπῶν πηγῶν, μυθικῶν καὶ ἄλλων εἰδήσεων· εἰς τοὺς παλαιούς δὲ καὶ λησμονημένους μύθους, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ παράδειγμα τῶν Ἀλεξανδρινῶν ἀκολουθῶν ἠσμένιζε καὶ ὁ Νικάνδρος, οὐχὶ ἀπεικόντως δυνάμεθα νὰ καταλέξωμεν καὶ τὸν Ἑλικῶνιον τοῦτον.

Καὶ ὁ μῦθος περὶ τοῦ Ἀτλαντος (4) προὔποθέτει ἀναγκαίως τὰς δοξασίας περὶ χωρισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς· ὁ Ἀτλας εἶναι τὸ

(1) Ὁμοίαν ιδέαν περὶ τῆς δυνάμεως τῆς μουσικῆς συχνάκις ἐκφράζουσι καὶ τὰ ἡμέτερα δημοτικὰ ᾄσματα· π. χ. παρὰ Γαυριελ τ. II σ. 80 (Passow ἀρ. 513)

Κοράσιον ἐτραγούδησεν ἐπάνω σὲ γεφύρι,
καὶ τὸ γεφύρι ῥάγισε, καὶ τὸ ποτάμι στάθη,
καὶ τὸ στοιχεῖο τοῦ ποταμοῦ, κ' αὐτὸ 'ς τὴν ἄκρην ἐβγήκε.

Πρβλ. Schmidt, Griech. Märchen etc. σ. 204 ἀρ. 60. — Ἀραβαντινοῦ, Συλλογὴ δημ. ᾄσμάτων τῆς Ἑπέου σ. 286 ἀρ. 473.

(2) Παρ' Ἀντωνίῳ Λιδεράλ. Μεταμορφ. 9.

(3) Ὡς εἰκάξει ὁ Weizsäcker ἐν Roscher's, Lex. d. Mythol. I στ. 2679.

(4) Βλ. Weleker, Griech. Götterl. τ. I σ. 745 κέ. — Preller, griech. Mythol. 3ης ἐκδ. τ. I σ. 460-464 (τῆς 4ης ἐκδ. σ. 561-6). — Stoll ἐν Roscher's Lex. d. Mythol. I στ. 704 κέ. καὶ τοὺς αὐτοὶ μνημονευομένους συγγραφῆς. — Max Meyer, die Giganten u. Titanen σ. 86 κέ.

ὄρος, τὸ ὑποβαστάζον τὸν οὐράνιον θόλον ὅπως μὴ καταπέσῃ πάλιν ἐπὶ τῆς γῆς· ἐπειδὴ δ' ὁ οὐρανὸς φαίνεται ἐφαπτόμενος εἰς τὸ πέρασ τοῦ ὀρίζοντος οὐ μόνον ὀρέων, ἀλλὰ πολλαχοῦ καὶ τῆς θαλάσσης, συνδυάζεται ὁ Ἀτλας καὶ πρὸς ἐναλίους δαίμονας (1). Προσωποποιήσαντες δ' αὐτὸν ἔπλασαν ὅτι φυλάττει τοὺς ἀνέχοντας τὸν οὐρανὸν κίονας, εἶτα δ' ὅτι αὐτὸς φέρει τὸν οὐρανὸν ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ τελευταῖον ὅτι ἀπελιθώθη, ἢ κατὰ τὰς εὐημερικὰς τοῦ μύθου διαστροφάς, ὅτι ἦτο βασιλεὺς ἢ ἀστρονόμος. Ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ὁ Ἀτλας φυλάττει τοὺς μακροὺς κίονας, οἵτινες κρατοῦσι κερωρισμένους τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν :

ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς
μακράς, αἱ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν (2).

Τοὺς ἀνέχοντας τὸν οὐρανὸν ῥαδινούς, ἦτοι εὐμεγέθεις κίονας ἀναφέρει καὶ ὁ Ἴβυκος. Κατὰ δὲ τὴν Ἡσιόδειον Θεογονίαν ὁ Ἀτλας ἐν τοῖς πέρασι τῆς γῆς βαστάζει «κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης» τὸν εὐρὺν οὐρανὸν «κεφαλῇ τε καὶ ἀκαμάτῃσι χέρεσσι». Οὕτω δ' ἐπαναλαμβάνουσι τὸν μῦθον καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν μετὰ τὸν Ἡσίοδον ποιητῶν, καὶ ἐν τοῖς μνημείοις τῆς τέχνης ἀπεικονίζεται ὁ Ἀτλας φέρων ἐπὶ τῶν νώτων τὸν οὐρανόν. Μόνος δ' ὁ Αἰσχύλος συναρμόζων τοὺς παρ' Ὀμήρῳ καὶ Ἡσιόδῳ μύθους ποιεῖ τὸν Ἀτλαντα ἐρείδοντα διὰ τῶν ὤμων «κίον' οὐρανοῦ τε καὶ χθονός» (3).

Εἶναι ἀληθές ὅτι πάντες οἱ περὶ τοῦ μύθου τούτου πραγματευθέντες νεώτεροι μυθολόγοι ὑπολαμβάνουσι τὸν μῦθον περὶ τοῦ ἀνέχοντος τὸν οὐρανὸν ὄρους Ἀτλαντος ἐπινόημα τῶν Ἑλλήνων γεωγράφων, οὐχὶ παλαιότερον τοῦ Ἡροδότου, τοῦ πρώτου δηλαδὴ μνημονεύοντος αὐτοῦ συγγραφῆς (4). Ἀλλὰ πλημμελῆς ἀναντιρρήτως εἶναι ἡ τοι-

(1) Κατὰ τὴν Ὀδυσσεΐαν (Λ, 52) «θαλάσσης πάσης βένθεα οἶδεν» καὶ εἶναι πατήρ τῆς νύμφης Καλυψοῦς, ἣν ὁ Ἡσίοδος πλάττει Ὠλεανίδα· πρὸς αὐτὸν καταφεύγει ἡ Ἀμφιτρίτη διωκομένη ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος· ἐξ αὐτοῦ ὠνομάσθησαν καὶ ἡ νῆσος Ἀτλαντίς, καὶ ἡ θάλασσα (Ἀτλαντικὴ ἕλς) καὶ κῆτη Ἀτλαντικά. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἄλλου θαλασσίου δαίμονος, τοῦ Πρωτέως, ἀναφέρονται κίονες (Virgil. Aen. XI, 262).

(2) Ὀδ. Α. 53. Ἡ ἐν τῷ κειμένῳ τεθείσα φαίνεται ἡμῖν ἡ ἀκριβεστάτη ἐρμηνεία τῶν ὁμηρικῶν στίχων, οὓς πολλοὶ ἄλλως ἐρμηνεύουσι. Τὰς διαφορὰς ἐρμηνείας βλ. παρὰ Roscher Lex. I στ. 704-5 καὶ Πανταζίδου, Ὀμηρ. λεξ. λ. Ἀτλας.

(3) Αἰσχύλ. Προμηθ. 348.

(4) Μόνος ὁ Jacobi (Handwörterbuch der Mythol. Neue Ausg. 1847 σ. 166-

αὕτη μέθοδος τῆς χρονολογικῆς κατατάξεως τῶν μύθων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἔζησαν οἱ τούτους μνημονεύοντες συγγραφεῖς· ἕκαστος δὲ μῦθος πρέπει νὰ ἐξετάζεται καθ' ἑαυτόν, καὶ ἐκ τεκμηρίων ἐσωτερικῶν μᾶλλον νὰ καθορίζωνται αἱ μεταβολαὶ ἅς σὺν τῷ χρόνῳ ὑπέστη. Οὐδεὶς δὲ δύναται μετὰ πιθανότητος νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡ ἀπλουστάτη παράστασις τοῦ ἀνέχοντος τὸν οὐρανὸν ὄρους εἶναι μεταγενεστέρα τῆς προσωποποιίας τοῦ Ἄτλαντος, ἢ ὅτι προῆλθεν ἡ παράστασις αὕτη ἐκ τῆς ἄλλης τῆς τελειότερας καὶ πολυπλοκωτέρας περὶ ὑποστηρίξεως τοῦ οὐρανοῦ διὰ κίωνων. Οἱ Ἕλληνες δὲν θὰ ὠνόμαζον Ἄτλαντας ὄρη ἀπώτατα καὶ ἄγνωστα, ἄλλως δ' ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων καλούμενα, ἂν μὴ συνήθης ἦτο παρ' αὐτοῖς ἡ δοξασία ὅτι ὑψηλὸν τι μυθικὸν ὄρος, ὃ Ἄτλας (ἀπὸ τοῦ ἐπιτακτικοῦ α καὶ τοῦ τλήναι), ὑποβαστάζει τὸν οὐρανόν. Ὅτι δ' ἐφαντάζοντο οἱ Ἕλληνες τὰ ὑψηλὰ ὄρη μέχρις οὐρανοῦ φθάνοντα ἢ τοῦτον στηρίζοντα μαρτυροῦσιν ὁ Πίνδαρος ἀποκαλῶν τὴν Αἴτναν οὐρανοῦ κίονα καὶ ὁ Αἰσχύλος τὰς κορυφὰς τοῦ Καυκάσου λέγων ἀστρογείτονας (1). Ἄλλως δ' ὁ Ἄτλας παρ' Ἕλλησι εἶναι ὄρος μυθικόν, μόνον δ' ἀπὸ τοῦ Πολυβίου καὶ ἐφεξῆς ταῦτιζεται μὲ τὸ ἀφρικανικὸν ὄρος, τὸ καλούμενον σήμερον Ὑψηλὸν Ἄτλαντα. Καὶ τινὲς μὲν τοποθετοῦσιν αὐτὸν ἐν τῇ μυθικῇ χώρᾳ τῶν Ὑπερβορέων (2) ὃ δ' Ἡρόδοτος, προσπαθὼν νὰ

7 σ.) εἰκάζει ὅτι καὶ παρ' Ὀμηρῷ ὑπολαμβάνει ἡ ἔννοια τῆς ταύτισσεως τοῦ Ἄτλαντος πρὸς μέγα ὄρος περὶ τὴν γῆν, ὑποβαστάζον τὸν οὐρανὸν διὰ τῶν κορυφῶν του (στηλῶν). Τὴν γνώμην ταύτην συμμερίζεται καὶ ὁ Götting (Gosaimmelle Abhand. I σ. 188 κέ.).

(1) Πίνδ. Πυθ. Α' 19. Αἰσχύλ. Προμηθ. 722. Ἴσως ἐφέροντο καὶ ἐπιχώριοι μῦθοι παρ' Ἕλλησι περὶ γειτονικῶν ὄρων ἀνεχόντων τὸν οὐρανόν, οἵτινες ἐξέλιπον ἢ διεσκαυάσθησαν εἰς ἀνθρωπομορφικούς. Τοιοῦτος φαίνεται ὁ ἀρκαδικὸς περὶ τοῦ Θαυμααίου ὄρους, περὶ τὸ ὅποιον ἐμυθολογεῖτο ὅτι ἔκει ὁ Ἄτλας (Διονυσ. Ἁλικαρν. Ῥώμ. ἀρχ. Α' 6. Θαυμασίον κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Σύλβουργ ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις Καυκάσιον). Ὁ ἀνθρώπος δὲν δύναται νὰ πεισθῇ ὅτι ὁ οὐρανὸς ἵσταται ἀστήρικτος, καὶ διὰ τοῦτο φαντάζεται ὡς στῦλον αὐτοῦ τὸ πρῶτον γνωστὸν αὐτῷ ὑψηλὸν ὄρος· κατὰ μικρὸν δὲ καὶ καθ' ὅσον ἀξάνουσιν αἱ γεωγραφικαὶ του γνώσεις τὸ ὄρος ἐκεῖνο μετατίθεται εἰς ἀπωτάτας ἢ μυθικὰς χώρας. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐκλίπη ἡ πίστις περὶ στύλου τοῦ οὐρανοῦ, ἀμείωτος διατηρεῖται ὁ θαυμασμὸς διὰ τὸ ἀστήρικτον αὐτοῦ. Τοιοῦτον θαυμασμὸν ἐκφράζει δημῶδες ἠπειρωτικὸν ᾄσμα (Ἄραβαντ. σ. 388).

Θιαμαίνομαι τὸν οὐρανὸ πῶς στέκει δίχως στῦλο.

(2) Ἀπολλοδ. Β' ε' 11.

καθορίσῃ ἀκριβῶς τὴν θέσιν του ἐν Λιβύῃ πρὸς τὰ ΝΔ τῆς Μικρᾶς Σύρτειως, φωρᾶται ἐκ τῆς περιγραφῆς αὐτοῦ ὅτι συγχωνεύει τὰς ἐπικρατούσας παρὰ τοῖς Ἕλλησι δύο διαφόρους παραστάσεις τοῦ Ἄτλαντος, ὡς ὄρους καὶ ὡς κίονος (1).

Τὰς αὐτὰς παραλλαγὰς τοῦ μύθου ἀνευρίσκομεν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις· τέσσαρα ὄρη ἀνέχουσι καὶ κατὰ τὰς δοξασίας αὐτῶν τὸν οὐρανὸν εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος (2)· ἀλλ' ἀντὶ τῶν ὄρων ἀναφέρονται συχνότατα στῦλοι τέσσαρες, ἐφ' ὧν ὁ οὐρανὸς ἐδράζεται, καὶ ὁ κόσμος ἐξομοιοῦται πρὸς ναὸν οὗ τὴν στέγην ὑποβαστάζουσι κίονες (3). Ἐπὶ τῶν στύλων τούτων ἐστήριξε τὸν οὐρανὸν ὁ ἀνυψώσας αὐτὸν Shu κατὰ τινὰς ἐπιγραφάς (4). Ἀντὶ δὲ τῶν στύλων ἐν τῷ ζωδιακῷ κύκλῳ τῶν Τεντήρων (Denderah) ἀπεικονίζονται τέσσαρες θεαὶ βαστάζουσαι τὸν οὐρανόν (5). Καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς Shu παρίσταται ἐνίοτε φέρων ἐπὶ νώτων τὸν οὐρανόν, τινὲς μάλιστα ἰσχυρίζονται ὅτι ἐκ τῶν τοιούτων εἰκόνων τοῦ αἰγυπτιακοῦ θεοῦ παρέλαβε τὸν τύπον τοῦ Ἄτλαντος ἡ ἑλληνικὴ τέχνη (6). Παρ' Ἰνδοῖς δέ, ὡς ἐκ πολλῶν ὕμνων τοῦ Ῥίγ Βέδα συνάγεται, θεοὶ ὑποτίθενται στηρίζοντες ἢ βαστάζοντες τὸν οὐρανόν (7). Οἱ δ' ἰθαγενεῖς τῆς Μαγκίας, ὧν τὴν περὶ βιαίου χωρισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ παράδοσιν ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, καλοῦσι τὸν ἀνυψώσαντα τοῦτον Ῥοῦ οὐρανοφόρον (8). Ἄς μὴ παραλίπωμεν τέλος ὅτι καὶ ἐν τοῖς μαγικοῖς ἑλληνικοῖς βιβλίοις, ἐν οἷς παλλὰ στοιχεῖα παρελήφθησαν ἐκ τῆς αἰγυ-

(1) Ἡρόδ. Δ, 184 «Ἔστι δὲ στείρον καὶ κυκλωτέρες πάντη, ὑψηλὸν δὲ οὕτω τι λέγεται ὡς τὰς κορυφὰς αὐτοῦ οὐκ οἶά τε εἶναι ἰδέσθαι. Οὐδέποτε γὰρ αὐτὰς ἀπολείπεται νέφεα οὔτε θέρεος οὔτε χιμῶνος· τοῦτον κίονα τοῦ οὐρανοῦ λέγουσι οἱ ἐπιχώριοι εἶναι».

(2) Maspero, Hist. ancienne des peuples d'Orient. τ. I σ. 17-18.

(3) Brugsch. ἐνθ. ἀν. σ. 201-2. — Πρὸς καὶ ἐπιγραφὴν ἐπὶ στηλῆς τοῦ Ἀμμωνεῖου ἐν Καρνάκ, κατὰ μετάφρασιν Γ. Νερούτσου (ἐν Ἀθηναίῳ τ. Α' σ. 225) «ἐνέπνευσα τὸν φόβον σου ἐν πάσῃ τῇ χώρᾳ καὶ τὸν τρόμον σου ἕως περάτων, καὶ μεχρὶ τῶν στηλῶν τοῦ οὐρανοῦ [ὄκου τὰ ὄρη τὰ ὑψηλὰ, τὰ πρὸς βαρρᾶν]».

(4) Brugsch σ. 208-9.

(5) Αὐτ. σ. 203.

(6) Maspero ἐν Revue de l'hist. des religions τ. 18 σ. 277.

(7) Muir ἐνθ. ἀν. τ. V σ. 31-32. Οἱ θεοὶ εἶναι ὁ Μίτρας, ὁ Σαβίτρι, ὁ Βαρούνιας, ὁ Ἰνδρας καὶ ὁ Σόμας, ὁ Σόμας καὶ ὁ Ἰραναγάρφας.

(8) Gill. ἐνθ. ἀν. σ. 59.

πτακῆς θρησκείας, μνημονεύεται στῦλος ἀδαμάντινος «ὅπου κρατεῖ τὰ ἑπτὰ στερεώματα τῆς οἰκουμένης» (1).

Ἰδίως ὁμῶς κατάδηλος γίνεται ἡ ὑπαρξίς τοιούτων δοξασιῶν παρὰ τοῖς παλαιότατοις Ἑλλησιν ἐκ τῆς Ἡσιοδείου διηγήσεως περὶ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ τοῦ Οὐρανοῦ. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ ἐπεισοδίου τούτου τῆς Θεογονίας προσκόπτει εἰς πληθὺν δυσχερειῶν, τῶν ὁποίων τινὰς οὐδὲ παρετήρησαν οἱ ἐρμηνευταί, ὅσας δὲ παρετήρησαν δὲν ἐδυνήθησαν νὰ λύσωσιν ἐπαρκῶς. Πάντες δ' ὁμολογοῦσιν ὅτι ἐν τῷ ἐπεισοδίῳ ἐκείνῳ μεγάλη ἐπικρατεῖ σύγχυσις καὶ ἀσυναρτησία, ἰσχυρίζονται δ' οἱ πλείστοι ὅτι προῆλθον ταῦτα ἐξ ἀτέχνου συγχωνεύσεως δύο ἢ πλειόνων παλαιότερων διασκευῶν τοῦ αὐτοῦ μύθου (2). Ἀλλὰ καὶ οὕτω, καίτοι σφόδρα ὑποτιμᾶται τῆς Θεογονίας ὁ ποιητής, θεωρούμενος ἀνίκανος νὰ συναρμολογήσῃ τάντιφατικά στοιχεῖα τοῦ ἔπους του, δὲν εὐοδοῦται ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ἡ ἐρμηνεία, τὸ δὲ δραστήριον φάρμακον τῶν ἀτόπων παρεμβολῶν ἀχρηστον ἐλέγχεται. Μόνον δ' ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ἀναφέρεται ὁ Ἡσίοδος εἰς τὴν παγκόσμιον δοξασίαν περὶ τοῦ βιαίου χωρισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ ὅτι αὕτη ἦτο γνωστοτάτη εἰς τοὺς ἀκροατάς του, θὰ δυνηθῶμεν νὰ λύσωμεν εὐχερῶς τὰς γεννωμένας ἀπορίας.

Ὁ Ἡσίοδος (3) ἀναγράφει πρῶτον ὀνομαστί τὰ ἐκ τῆς Γῆς καὶ τοῦ Οὐρανοῦ γεννηθέντα δώδεκα τέκνα, ἢ ἀκριβέστερον τὰ ἐξ ζεύγη τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων Οὐρανιδῶν (4), ὧν δὲν ἀναφέρει τὸ σύνθημα παρὰ τοῖς μυθογράφοις περιληπτικὸν ὄνομα Τιτᾶνες. Τῶν παιδῶν

(1) Ἰατροσόφιον (ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 2316 κώδικος τῆς ἐν Παρισίοις βιβλιοθήκης). φ. 320^a παρὰ Legrand, Bibliothéque grecque vulg. τ. II σ. 18. — "Ἀδηλον ἂν πρὸς τὰς δοξασίας ταύτας ἔχει σχέσιν καὶ ἡ τὰ πάντα βαστάζουσα Irmonseule, ἡ παγκόσμιος στήλη τῶν παλαιῶν Γερμανῶν (βλ. Grimm, deutsche Myth. 4ης ἐκδ. σ. 95 κέ. 667).

(2) Πρὸς Π. Flach, Das System der Hesiodischen Kosmogonie. Lpz. 1874 σ. 33 «Dennoch beginnt an dieser Stelle schon der Faden der Kosmogonie sich zu verwickeln, und wir kommen jetzt zu einer Verwirrung, die durch die Vermischung zweier Erzählungen entstanden ist und schwerlich jemals ganz geheilt werden wird».

(3) Θεογον. 132 κέ.

(4) Παρὰ τὴν ἐναντίαν γνώμην τοῦ Göttling καὶ ἄλλων τινῶν, τὸ παρωνομικὸν τοῦτο δηλοῖ παρ' Ἡσίοδῳ τὰ τέκνα τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, ἐν οἷς συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ Κύκλωπες καὶ οἱ Ἑκατόγχειρες, ἐν ᾧ Οὐρανίωνα λέγων ὁ ποιητής ἔγνωε τοὺς Ὀλυμπίους θεούς.

τούτων νεώτατος καὶ δεινότατος ἦτο ὁ Κρόνος, ὅστις ἐμίσει τὸν σφριγῶντα πατέρα του (βαλερόν δ' ἤχθηρε τοκῆα). Μετὰ ταῦτα δ' ἀναφέρει τοὺς ἄλλους τρεῖς παῖδας τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς (1), οἵτινες κοινὸν ὄνομα εἶχον, Κύκλωπες, καὶ ἔπειτα τοὺς ἄλλους τρεῖς μεγάλους τε καὶ ὀβριμούς παῖδας, ὧν παρασιωπᾶται τὸ κοινὸν ὄνομα (Ἑκατόγχειρες), ὑπεμφαινόμενον ἐν τῇ περιγραφῇ αὐτῶν. Μετὰ δὲ τὴν περιγραφὴν τῶν Ἑκατογχείρων ἐπάγεται ὁ ποιητής:

Ὅσοι γὰρ Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἐξεγένοντο,
δεινότατοι παιδῶν, ἀφετέρῳ δ' ἤχθηοντο τοκῆϊ
ἐξ ἀρχῆς.

Δηλαδή πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ τέκνα τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, οὐχὶ δὲ μόνοι οἱ Ἑκατόγχειρες, ἦσαν τῶν παιδῶν πάντων δεινότατοι, καὶ ἠγανάκτουν κατὰ τοῦ πατρὸς των ἐξ ἀρχῆς (2). Τὴν δ' αἰτίαν τῆς ἀγανακτήσεως τῶν Οὐρανιδῶν μανθάνομεν ἐκ τῶν ἐπιφερομένων εὐθύς ὡς ἐγεννᾶτο ἕκαστος αὐτῶν, τὸν ἀπέκρυπτεν εἰς τὰ βόθρη τῆς Γῆς καὶ δὲν τὸν ἄφινε ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸ φῶς· εὐχαριστεῖτο δ' ἀπὸ τὸ πονηρὸν ἔργον τοῦ ὁ Οὐρανός:

καὶ τῶν μὲν ὅπως τις πρῶτα γένοιτο
πάντας ἀποκρύπτασκε, καὶ ἐς φῶς οὐκ ἀνίησκε,
Γαίης ἐν κευθμῶνι, καὶ ᾧ δ' ἐπιτέρπειτο ἔργῳ
Οὐρανός.

Ἄλλ' ἔνδον στενοχωρουμένη ἡ Γῆ ἔστεινε καὶ ἐπενόησε δολίαν κακοτεχνίαν:

Ἡ δ' ἐντὸς στοναχίζετο Παῖα πελώρη
στεινομένη· δολίην δὲ κακὴν ἐπεφράσσατο τέχνην.

Παραγαγοῦσα δηλαδή τὸν σίδηρον, κατεσκεύασεν ἐξ αὐτοῦ μέγα δρέ-

(1) Τὴν γνώμην ὅτι καθ' Ἡσίοδον δὲν ἦσαν πατέρες τοῦ Οὐρανοῦ οἱ Κύκλωπες ἐπαρκῶς ἀνεσκεύασαν ὁ Hermann (Opusc. τ. VI σ. 176) καὶ ὁ Schoemann (Die hesiod. Theogonie, Berl. 1868 σ. 104 σημ. 2 καὶ ἐν Opusc. τ. II σ. 94).

(2) Ἐσφαλμένως ἐρμηνεύουσι τὸ ἤχθηοντο πάντες οἱ νεώτεροι ἐρμηνευταί, ὑπολαμβάνοντες αὐτὸ παρατατικὸν τοῦ βήματος ἔχθημαι ἐκ τῆς παρερμηνείας δὲ ταύτης παραπλανιόμενοι ἐπινοοῦσιν ἀτοπωτάτας δικαιολογίας τοῦ μίσους τοῦ Οὐρανοῦ πρὸς τὰ τέκνα του, περὶ ὧν κατωτέρω θὰ κάμωμεν λόγον. Ἀλλὰ τὸ ἤχθηοντο πρέπει ἀναγκαίως νὰ ληφθῇ ὡς παρατατικὸς τοῦ ἔχθημαι. Δηλονότι ἔχομεν ἐνταῦθα διττολογίαν, ἐπαναλαμβάνοντος τοῦ ποιητοῦ περὶ πάντων τῶν τέκνων τοῦ Οὐρανοῦ ὅ τι ἐν στ. 138 εἶπε περὶ τοῦ Κρόνου, ὅπου κεῖται τὸ ἀνεπίδεκτον παρερμηνείας βῆμα ἤχθηρε.

πανον, ὅπερ ἐπέδειξεν εἰς τοὺς παῖδάς της· παρώρμησε δ' αὐτοὺς νὰ τιμωρήσωσι τὸν ἀκόλαστον πατέρα των διὰ τὸ κακόν, ὅπερ ἔκαμε, διότι πρῶτος οὗτος ἀπρεπῆ ἐμελέτησεν ἔργα :

Παῖδες ἐμοὶ καὶ πατὴρ ἀτασθαλοῦ, αἴ κ' ἐθέλητε
πειθεσθαι, πατέρος κε κακὴν τιθαίμεθα λώδην
ὑμετέρου· πρότερος γὰρ ἀεικέα μῦσατο ἔργα.

Πάντες ὅμως καταληφθέντες ὑπὸ φόβου ἐσιώπων, μόνος δ' ὁ Κρόνος θαρρήσας ἀνέλαβε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον, διότι αὐτόν, ὡς ὑποτίθεται λέγων, δὲν τὸν ἔμελε διὰ τὸν μισητὸν πατέρα του· διότι πρῶτος οὗτος ἀπρεπῆ ἐμελέτησεν ἔργα, προσθέτει ἐπαναλαμβάνων τοὺς λόγους τῆς μητρὸς :

ἐπεὶ πατέρος γε δυσωνύμου οὐκ ἀλεγίζω
ἡμετέρου· πρότερος γὰρ ἀεικέα μῦσατο ἔργα.

Περιχαρῆς ἡ Γῆ ἐκάθισε τὸν παῖδα εἰς ἐνέδραν καὶ ἐνέθηκεν εἰς τὴν χεῖρά του τὸ δρέπανον, καθοδηγήσασα αὐτόν τί πρέπει νὰ πράξῃ. Ἦλθε δὲ φέρων τὴν νύκτα ὁ μέγας Οὐρανὸς καὶ μετ' ἐρωτικῆς ὀρμῆς ἔπεσεν ἐπάνω τῆς Γῆς καὶ ἐξαπλωθεὶς ἐκάλυψεν αὐτήν. Ὁ δ' υἱὸς ἐκ τῆς ἐνέδρας ἤπλωσε τὴν ἀριστερὰν ὅπως φθάσῃ τὰ αἰδοῖα τοῦ πατρὸς, καὶ διὰ τοῦ ἐν τῇ δεξιᾷ δρεπάνου γοργὰ τὰ ἐθέρισε καὶ τὰ ἔρριψεν ὀπίσω του (1). Ἐκ τῶν βανίδων τοῦ αἵματος, ἃς ἐδέχθη πᾶσας, ἡ Γῆ ἐγέννησε μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινὸς τὰς Ἐρινῦς καὶ τοὺς Γίγαντας καὶ τὰς Μελίαις Νύμφας. Ἐν δὲ τῷ ἀφρῷ, τῷ παραχθέντι περὶ τὰ μέλη τοῦ Οὐρανοῦ πεσόντα εἰς τὴν θάλασσαν, ἐμεγάλωσεν ἡ Ἀφροδίτη.

Μετὰ χαρίεσσαν περὶ τῆς θεᾶς τοῦ κάλλους καὶ τῶν ἐρώτων παρέκβασιν, κολάζουσιν τὴν ἐκ τῆς διηγήσεως περὶ τῆς στυγνῆς πράξεως φρίκην, ἐπιφέρονται ἐν τῇ Θεογονίᾳ οἱ ἐξῆς στίχοι :

(1) Ἀρχαιοτάτη καὶ πάγκοινος δεισιδαιμονία. Οἱ ἀρχαῖοι κατὰ τοὺς ἐναγισμοὺς εἰς τοὺς καταχθονίους θεοὺς ἔφρευον « ἄστροφοι » (Ἠρδλ. Σοφοκλ. Οἶδ. Κ. 490.— Ἀπολλων. Ἄργον. Γ' 1037 κέ.). Σήμερον ἐν ταῖς μαγανείαις, ἢ ὑσάκις νομίζουσιν ὅτι ἀκούουσι φωνὰς δαιμονίων, δὲν στρέφουσιν ὀπίσω τὴν κεφαλὴν (πρβλ. καὶ τὴν φράσιν « ῥήγγει πέτρα πίσω του »). Ἡ δεισιδαίμων συνήθεια τοῦ βίπτειν τι πρὸς τὰ ὀπίσω πρὸς ἐπιτέλειαν δεινοῦ τινος ἔργου ἢ τοῦ μὴ στρέφειν ὀπίσω τὴν κεφαλὴν ἀναφέρεται καὶ ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς μύθοις τοῦ Δευκαλιωνος καὶ τῆς Πύρρας, τοῦ Ὀρφέως καὶ τῆς Εὐρυδίκης καὶ ἐν τῇ ἑβραϊκῇ διηγήσει περὶ τῆς γυναικὸς τοῦ Λώτ. Ἀλλὰ περὶ τούτων πλατύτερον ἀλλαχοῦ.

Τοὺς δὲ πατὴρ Τιτῆνας ἐπὶ κλησὶν καλέεσκε
παῖδας νεκείων μέγας Οὐρανός, οὓς τέκεν αὐτός·
ἤσκε δὲ τιταίνοντας ἀτασθαλίη μέγα βέξαι
ἔργον, τοῖο δ' ἔπειτα τίσιν μετόπισθεν ἔδεσθαι.

Διὰ τῶν στίχων τούτων ὑπεμφαίνεται ὅτι ὁ ποιητὴς μυσάττεται τὸ ἀνόσιον ἔργον τῶν παίδων τοῦ Οὐρανοῦ, καίτοι ἐμμέσως κατακρίνεται τοῦτο, ὡς ἀπὸ στόματος τοῦ Οὐρανοῦ. Οὗτος, ὡς συνάγεται ἐξ αὐτῶν, προεγίνωσκε τὴν πράξιν τῶν παίδων του, οὓς ὄνειδίζων ἐκάλεε Τιτᾶνας· τὸ δ' ὄνομα τοῦτο κατὰ τὰς ἐπαγομένας δύο ἐσφαλμένας ἐτυμολογίας ἐσήμαινε ὅτι οἱ φέροντες αὐτὸ ἔμελλον νὰ διαπράξωσιν ἀνόσιον ἔργον καὶ ὅτι θὰ τιμωρηθῶσι διὰ τοῦτο. Διότι ὁ ποιητὴς παράγει αὐτὸ πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ τιταίνειν, μεταβάλλων χάριν τῆς ἐτυμολογίας τὴν προσωδίαν τῆς πρώτης συλλαβῆς (ἥτις ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ μόνον ἔχει τὸ ἰ μακρόν)· ὅθεν Τιτᾶνες εἶναι οἱ τείνοντες τὰς χεῖρας (1), οἱ ἄρχοντες χειρῶν ἀδικῶν, οἱ μετερχόμενοι βίαν, οἱ ἀσεβῆ διαπράττοντες ἔργα (ὡς δεικνύει καὶ τὸ ἀτασθαλίη)· ἔπειτα φαίνεται ἀσπάζόμενος ὁ ποιητὴς καὶ τὴν φερομένην ἐπίσης παρ' ἀρχαίοις ἐτέραν ἐτυμολογίαν ἀπὸ τοῦ τίνω (= τιμωροῦμαι) (2).

Ἄν οἱ στίχοι οὗτοι ἦσαν ἔργον τοῦ ποιήσαντος τὸ ἐπεισόδιον τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ τοῦ Οὐρανοῦ δύσκολον βεβαίως θὰ ἦτο νὰ ἐξευρεθῇ σχέσις τις τοῦ μύθου τούτου πρὸς τὰς δημώδεις δοξασίας περὶ ὧν ἡμῖν ὁ λόγος. Ἡ πράξις τῶν Οὐρανιδῶν παρίσταται δι' αὐτῶν στυγερά, ἀδικαιολόγητος καὶ ἀξιόποινος, ὡς ἄλλως κρίνεται καὶ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων μυθολογῶν, ἀγνοούντων τὴν ἐν ἀρχῇ ἔννοιαν τοῦ μύθου. Ὁ ἀδικῶν δὲν εἶναι πλέον ὁ Οὐρανός, ἀλλ' οἱ μικροὶ παῖδες αὐτοῦ. Τοὺς στίχους ὅμως τούτους ἀθετοῦσιν, ἀκολουθοῦντες τὸν Βόλφ, οἱ πλείστοι τῶν νεωτέρων κριτικῶν, ὡς ταρακττοντας τὴν ἐνότητα τῆς διηγήσεως καὶ ἀποδίδοντας εἰς πάντας τοὺς Τιτᾶνας τὸ ἔργον ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, τοῦ Κρόνου (3). Καίτοι δ' ὁ δεύτερος τῶν λόγων τούτων δὲν

(1) Ἐτυμολ. Μ. σ. 760 « οἱ τείνοντες τὰς χεῖρας ». — Ἐτυμολ. Γουδ. σ. 530, 33 « οἶονεὶ οἱ τιταίνοντες χεῖρα καὶ κόπτοντες τὰ αἰδοῖα τοῦ πατρὸς ».

(2) Τὴν αὐτὴν ἐτυμολογίαν παραδεχόμενοι, ἀντιθετὸν ἀπέδιδον ἔννοιαν εἰς τὸ ὄνομα οἱ Ὀρφικοί. (Βλ. Ἀθηναγὼρ. Ἀνθολογ. σ. 66 παρὰ Mullach, Gr. Philos. Gr. I σ. 172).

(3) « Ein ungeschicktes Einschlebsel » καλεῖ τοὺς στίχους τούτους ὁ Bernhardt (Griech. Litt. 3ης ἐκδ. τ. II σ. 310).

εἶναι ὀρθός, ἀσθενέστατα εἶναι τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ὑπὲρ τῆς γνησιότητος τῶν στίχων συνηγορούντων ὀλίγων κριτικῶν (Göttling, van Lenner κ. ἄ.). Τινὲς παραδέχονται, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὅτι ἐν τῷ ἐπεισοδίῳ εἶναι καταφανῆς ἡ συγχώνευσις δύο ἢ τριῶν διαφόρων διασκευῶν τοῦ αὐτοῦ μύθου. Κατὰ τὴν πρώτην οἱ Τιτᾶνες πάντες ἐξέτελεσαν τὸ ἀνόσιον ἔργον καὶ ταύτης τῆς διασκευῆς περισωθέντα λείψανα εἶναι οἱ προκείμενοι στίχοι· κατὰ τὴν δευτέραν μόνος ὁ Κρόνος, καὶ κατὰ τὴν τρίτην οἱ Κύκλωπες καὶ οἱ Ἑκατόγχειρες (1). Ἄλλ' ἀκριβεστέρα ἐξέτασις καὶ ὀρθότερα ἐρμηνεῖα τοῦ μέρους τούτου τῆς Θεογονίας ἐλέγχουσι ἀνυπόστατον τὴν γνώμην περὶ ἀσυναρτησίας τῆς Ἡσιοδείου διηγήσεως καὶ πείθουσιν ὅτι ἔντεχνον ἔχει τὴν οἰκονομίαν. Ὁβελιζομένων τῶν περὶ τοῦ ὀνόματος τῶν Τιτάνων τελευταίων στίχων, καταπίπτει ἀφ' ἑαυτῆς ἡ γνώμη περὶ τῆς πρώτης διασκευῆς τοῦ μύθου. Καὶ προδήλως οἱ στίχοι οὗτοι παρενεβλήθησαν ὑπὸ διασκευαστοῦ, μὴ προσέξαντος εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ ἔπους καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς Ἡσιοδείου διηγήσεως παρανοήσαντος. Οὐ μόνον ὁ τόπος τῆς παρεμβολῆς δὲν εἶναι ὁ προσήκων, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τοῦ ὀνόματος τῶν Τιτάνων ἀντιφάσκουσι πρὸς τὰ ἐν τῇ Θεογονίᾳ. Ὁ Ἡσιόδος, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, δὲν ἀναφέρει τὸ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις μυθογράφοις κοινὸν ὄνομα τῶν δώδεκα τέκνων τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, ἅτινα πρῶτα ἀναγράφει. Παρ' αὐτῷ Τιτᾶνες καλοῦνται οἱ πολεμήσαντες πρὸς τὰ τέκνα τοῦ Κρόνου καὶ καταταρταρωθέντες, ἐκ δὲ τῶν δώδεκα ἐκείνων τέκνων τοῦ Οὐρανοῦ δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι μετέσχον τοῦ πολέμου ἢ Ῥέα, ἡ μήτηρ τῶν Ὀλυμπίων, αἱ σύζυγοι τοῦ Διὸς Θέμις καὶ Μνημοσύνη, οἱ τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ θεοὶ Ὑπερίων καὶ Θεία, Κοῖος καὶ Φοῖβη, πιθανῶς δὲ καὶ ὁ Ὠκεανὸς καὶ ἡ Τηθύς, οὓς ῥητῶς ἐξαιροῦσιν οἱ παρὰ τοῖς Ὀρφικοῖς καὶ τῷ Ἀπολλοδώρῳ μεταγενέστεροι μῦθοι. Ἄλλως δ' ἐν τοῖς ἐν λόγῳ στίχοις τὸ ὄνομα Τιτᾶνες ἀναφέρεται εἰς πάντα τὰ τέκνα τοῦ Οὐρανοῦ, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Κυκλώπων καὶ τῶν Ἑκατογχείρων, καὶ οὐχὶ εἰς μόνον τὰ ἐν ἀρχῇ ὀνομασθέντα δώδεκα (2). Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι

(1) O. Gruppe, Die griech. Culte u. Mythen. Lpz. 1887 τ. I σ. 584 κέ.

(2) Κατὰ τὸν O. F. Gruppe (Ueber die Theogonie des Hesiod. 1841 σ. 160) ἡ προσήκουσα θέσις τῶν στίχων 207-210 εἶναι μετὰ τὸν στ. 185, ὅθεν τὸ ὄνομα Τιτᾶνες ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ μνημονευομένους Γιγάντας. Ἀλλὰ τὴν γνώμην ταύτην οὐδεὶς ἄλλος ὑπεστήριξε.

κατὰ τὴν Τιτανομαχίαν τοῦ Εὐμήλου εἰς τῶν Ἑκατογχείρων συνέμαχησε τοῖς Τιτᾶσιν (1), ἀλλ' ὑπ' οὐδενός ποτε ἐκλήθησαν Τιτᾶνες οἱ Ἑκατόγχειρες καὶ οἱ Κύκλωπες. Κυρίως ὁμῶς τὴν νοθείαν τῶν τεσσάρων τελευταίων στίχων ἐλέγχει ἡ ἐναντιότης τῶν περὶ τῆς πράξεως τῶν Οὐραनिδῶν γνωμῶν, διότι ἐν τούτοις μὲν ἐμμέσως ἀλλ' ἀυστηρῶς αὕτη καταδικάζεται, ἐν δὲ τῇ Ἡσιοδείῳ διηγῆσει, ὡς ἴδωμεν, δικαιολογεῖται.

Οὐδ' ὅτι ὑπῆρχε δευτέρα διασκευὴ τοῦ μύθου, καθ' ἣν τὴν αἰτίαν τῆς πράξεως μόνος τῶν Οὐραनिδῶν ὑπεῖχεν ὁ Κρόνος δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ἥκιστα δ' ὅτι ἀποτελεῖ αὕτη τὴν βᾶσιν τῆς Ἡσιοδείου διηγήσεως, καίτοι πάντες οἱ νεώτεροι ἐρμηνευταὶ ὁμολογοῦσι τοῦτο. Διότι παρ' Ἡσιόδῳ πάντες οἱ παῖδες τοῦ Οὐρανοῦ γινώσκουσι τὸ μελετώμενον ἔργον, πάντες ἐπιθυμοῦσι τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ τὴν τιμωρίαν τοῦ πατρός, οὐδεὶς βοηθεῖ τούτῳ, οὐδεὶς ὑπὲρ αὐτοῦ συνηγορεῖ, ἄρα πάντες εἶναι ἔνοχοι καὶ μετέχοντες τῆς ἐπιβουλῆς, καίτοι οὐδεὶς αὐτῶν πλὴν τοῦ Κρόνου ἐτόλμησε νὰ ἐκτελέσῃ αὐτῇ χειρὶ τὸ δεινὸν ἔργον. Ἐκτίθενται δ' ἐν τῇ Θεογονίᾳ ταῦτα ἐν λογικῇ ἀκολουθίᾳ, καὶ οὐδεμίαν ἀσυναρτησίαν παρατηρεῖται, οὐδ' ἐλέγχει τι συναρμογὴν ἄτεχνον διαφόρων μύθων. Οἱ παῖδες τοῦ Οὐρανοῦ μισοῦσι πάντες τὸν πατέρα των, κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐρμηνεῖαν τοῦ στ. 155, καὶ τὸ αἷτιον τοῦ μίσους των ἀναφέρει ὁ ποιητής· καὶ ἡ Γῆ πάσχει ἐκ τῶν κακουργιῶν τοῦ Οὐρανοῦ, ἐπινοεῖ δὲ τὸν τρόπον τῆς τιμωρίας αὐτοῦ, καὶ τὸν λέγει εἰς τὰ τέκνα τῆς· ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι σιωπῶσι περιδεεῖς, μόνος δ' ὁ Κρόνος θαρσήσας ἀναλαμβάνει τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου.

Οἱ δὲ ἰσχυριζόμενοι ὅτι καὶ τρίτην διασκευὴν τοῦ μύθου συνέπλεξεν ἐν τῇ διηγῆσει περὶ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ τοῦ Οὐρανοῦ ὁ Ἡσιόδος, εἰκάζουσιν ὅτι εἰς τὴν διασκευὴν ἐκείνην ἀνήκουσιν οἱ στ. 139-160 περὶ τῶν Κυκλώπων καὶ τῶν Ἑκατογχείρων, περὶ τοῦ μίσους τοῦ Οὐρανοῦ, ὡς νομίζουσι, πρὸς τούτους, καὶ τῆς καθέλξεως αὐτῶν, καθὼς καὶ περὶ τῆς λύπης τῆς Γῆς ἐπὶ τοῖς γενομένοις καὶ τῆς ἐπινοήσεως τῆς δολίας κακοτεχνίας, ἣν ὁμῶς λέγουσιν ἄλλην παρὰ τὴν κα-

(1) Σχολ. Ἀπολλων. Ῥοδ. Α, 1165. Serv. ad. Aen. VI 287. Βλ. καὶ M. Meyer, die Giganten u. Titanen σ. 201 κέ.

τασκευὴν τοῦ σιδηροῦ δρεπάνου, καὶ δὴ τὴν γέννησιν τῶν Τιτάνων (1). Ἐπάγουσι δὲ πρὸς στήριξιν τῆς εἰκασίας ταύτης σχετικούς μύθους ἐκ τῶν ὀρφικῶν, τῶν μεταγενεστέρων μυθογράφων καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἄσιατικῶν κοσμογονιῶν. Καὶ ἐμφαίνουσι μὲν ταῦτα εὐφυίαν καὶ πολυμάθειαν, ἀλλὰ δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὸ κείμενον τοῦ ἔπους, ὅπερ αὐθαίρετως συμπληροῦσι καὶ παρερμηνεύουσιν. Ἀδεξίως συγκεκολλημένα εἰς τὴν Ἡσιόδειον διήγησιν ὑπολαμβάνουσι τὰ περὶ Κυκλώπων καὶ Ἐκατογχείρων, διότι καίτοι λέγει τὸν Κρόνον ὁ ποιητὴς νεώτατον τῶν τέκνων τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, εἶτα διηγείται τὴν γέννησιν καὶ ἄλλων ἐξ παίδων αὐτῶν. Ἀληθῶς ὅμως ὁ Ἡσιόδος θέλει νὰ παραστήσῃ τὸν Κρόνον νεώτατον τῶν Οὐρανιδῶν, ἐπόμενος εἰς τὴν ἐν μύθοις καὶ παραμυθίαις συνηθέστατα διατυπωμένην δοξασίαν ὅτι ὁ νεώτατος εἶναι ὁ κράτιστος τῶν ἀδελφῶν (2). Ὅτι δὲ μετὰ τὸν Κρόνον ἀναφέρει καὶ ἄλλους παῖδας τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντίφασις καὶ δὴ ὡς ἀντίφασις προελθοῦσα ἐξ ἀτέχνου συγχωνεύσεως μύθων ἀνομοίων. Διότι προδήλως ὁ ποιητὴς δὲν ἀναγράφει τὰ ὀνόματα τῶν παίδων κατὰ τὴν χρονολογικὴν τάξιν τῆς γεννήσεως ἐκάστου, ἀλλὰ κατὰ συστήματα (3)· μετὰ τοὺς δώδεκα Οὐρανίδας, οἵτινες ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων μυθογράφων ἐκλήθησαν Τιτᾶνες, ἀναφέρει τοὺς Κύκλωπας καὶ τοὺς Ἐκατόγχειρας, τὰς μυθικὰς προσωποποιίας φυσικῶν φαινομένων. Τὸ σπουδαιότατον ὅμως ἐπιχείρημα, ὅπερ φέρουσι πρὸς βεβαίωσιν τῆς ὑπάρξεως τῆς τρίτης διασκευῆς εἶναι τὸ σφαιτέρῳ δ' ἤρθοντο τοκῆϊ τοῦ 155 στίχου· ὁ Οὐρανὸς ἐμίσει τοὺς Ἐκατόγχειρας, λέγουσιν, οὕτως ἐρμηνεύοντες τὴν φράσιν, καὶ καθείρξεν αὐτούς, προσθέτουσιν, εἰς τούτους καὶ μόνους ἀναφέροντες τοὺς στ. 156 κέ. περὶ κατακρύψεως εἰς τὰ βᾶθη τῆς Γῆς τῶν Οὐρανιδῶν καὶ ἀποστερήσεως τοῦ φωτός. Ὡς πιθανώτατον δὲ λόγον τοῦ μίσους τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς τιμωρίας τῶν Ἐκατογχείρων ὑποθέτουσι τὸν φόβον αὐτοῦ μὴ καταλύσῃ τὴν ἀρχὴν του καὶ καταλάβῃ ταύτην οἱ δεινότατοι παῖδές του. Ἀλλὰ καὶ ἂν

(1) O. Gruppe, Die gr. Götter u. Mythen σ. 585 κέ.

(2) Πρὸς τῆς ἡμετέρας Μελέτης περὶ τοῦ βίου τῶν νεωτ. Ἑλληνίων 1871. τ. Α' σ. 42.

(3) Τὸ ἐπίρρημα αὐτὸ οὐ γίνεται χρῆσις ἐν τῇ διηγέσει (στ. 139 « γείνατο δ' αὖ Κύκλωπας », στ. 147 « ἄλλοι δ' αὖ . . . ἐξεγένοντο τρεῖς παῖδες »). δὲν εἶναι ἀναμφιβόλως χρονικόν, ἀλλ' ἀπλῶς δεικνύει μετάδοσιν εἰς ἄλλην ἔννοιαν.

μὴ ἐπιμείνωμεν εἰς τὴν παρερμηνείαν τῶν στ. 155 κέ. πῶς εἶναι δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν ὡς πιθανόν τὸν φερόμενον λόγον πρὸς ἐξήγησιν τοῦ μίσους τοῦ Οὐρανοῦ; Κατὰ τὰς δοξασίας τῶν ἀρχαίων, μάταιος ἀποβαίνει πᾶς ἀγὼν πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ πεπρωμένου, ὁ δ' Οὐρανὸς προγινώσκων ὅτι τὴν ἀρχὴν ἐμελλον νὰ λάβωσιν οἱ Ἐκατόγχειρες, διὰ τῆς καθείρξεως αὐτῶν θὰ ἐπέσπευδε τὸ μοιραῖον τέλος. Τοιοῦτος ὅμως μῦθος περὶ ἀρχῆς τῶν Ἐκατογχείρων εἶναι παντελῶς ἄγνωστος, ἐν ᾧ πάγκοινος ἦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ μῦθος περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Κρόνου. Ἀφ' οὗ δὲ οὐδ' ἐλάχιστον ὑπάρχει τεκμήριον, ὑποδεικνύον ὅτι ἐφέρετο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τοιοῦτός τις μῦθος περὶ τῶν Ἐκατογχείρων, πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ θεωρήσωμεν αὐθαίρετον πᾶσαν εἰκασίαν, προὑποθέτουσαν αὐτόν. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ περὶ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ τοῦ Οὐρανοῦ ἐν τῇ Θεογονίᾳ δὲν εἶναι συμπίλημα διαφόρων διασκευῶν τοῦ μύθου, ἀλλ' αὐτοτελὴς διήγησις, μὴ στερουμένη ἐνότητος καὶ συναφείας.

ὑπεδείξαμεν ἀνωτέρω ὅτι, ὀβελιζομένων τῶν στίχων περὶ τοῦ ὀνόματος τῶν Τιτάνων, ὁ ποιητὴς φαίνεται δικαιολογῶν τὸ ἔργον τῶν Οὐρανιδῶν. Τὸν πατέρα μισοῦσι πάντες οἱ παῖδες, διότι πάντες ἔπασχον δεινὰ μετὰ τῆς μητρὸς ἐξ αὐτοῦ· λέγεται ἀτάσθαλος (στ. 164) καὶ δυσώδης (στ. 170), ἡ δὲ πρᾶξις τῶν παίδων χαρακτηρίζεται ὡς ἐκδίκησις τοῦ προσγενομένου αὐτοῖς κακοῦ (στ. 158), τῆς βλάβης ἢ τῆς δι' ἔργων ὑβρείας (στ. 164 κακὴν τεισαίμεθα λώβην)· ῥητῶς δ' ἀναφέρεται ὅτι πρῶτος ὁ πατήρ ἤρξε χειρῶν ἀδίκων (πρότερος γὰρ ἀεικέα μῆσατο ἔργα στ. 166. 172), οὐ ἔνεκα κατὰ τὰς ἠθικὰς ιδέας τῶν ἀρχαίων ἡ πρᾶξις αὐτῶν ἦτο δικαία καὶ ἀξία ἐπαίνου, σκοποῦσα τὴν τιμωρίαν τοῦ ἀδικήσαντος. Οὐδὲν δὲ τὸναντίον λέγει ὁ ποιητὴς, ὑπεμφαίνον δικαιολογίαν τοῦ Οὐρανοῦ καὶ κατὰκρίσιν τῶν παίδων του (1).

(1) Ὑπάρχουσιν ὅμως οἱ παραδεχόμενοι ὅτι ἐνιαχοῦ καταδικάζει ὁ ποιητὴς τὸ ἔργον τῶν Οὐρανιδῶν. Τὴν γνώμην ταύτην ἀσπαζόμενος καὶ ὁ ἐκδότης τοῦ Ἡσιόδου Σίττλ, ἐρμηνεύει κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην τὰ ἐπόμενα χωρία. Στ. 155 ἐν ᾧ παρατηρεῖ: « ἀρίδηλον ὅτι ὁ Ἡσιόδος τὸν μὲν Οὐρανὸν δικαιολογεῖ, τὴν δὲ πρώτην αἰτίαν τῆς διχοστασίας ἐπιβάλλει τοῖς φύσει ἀστύργοις καὶ σκληροῖς υἱοῖς ». Ἄλλ' ὑπωσθηποτε καὶ ἂν ἐρμηνευθῇ ὁ στίχος ἐκεῖνος οὔτε ἐξ αὐτοῦ οὔτε ἄλλοθεν συνάγεται τοιαύτη ἔννοια. Ἐν στ. 160 παρατηρεῖ ἐπίσης ὅτι προσετέθη τὸ ἐπίθετον κακὴν « ὅπως δηλώσῃ τὴν τοῦ ἔργου ἀποδοκιμασίαν ». Ἀλλὰ δι' αὐτοῦ χαρακτηρίζεται ὡς κακοτεχνία

Ἄλλὰ τίνος ἔνεκα ἐμίσουν τὸν Οὐρανὸν καὶ ἡ Γῆ καὶ οἱ παῖδες, τίς ἡ κακὴ λώβη, ἣν ὤφειλον νὰ τιμωρήσωσι, τίνα τὰ ἀεικέα ἔργα καὶ τὸ κακὸν ἔργον ᾧ ἐπετέρπετο ὁ Οὐρανός, τίνος δ' ἔνεκα ὁ ὑπὸ τῆς Γῆς ὑποδειχθεὶς τρόπος ἐκρίθη ὁ καταλληλότετος πρὸς ἐκδίκησιν καὶ ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ κακοῦ; Ποικιλώταται εἶναι αἱ πρὸς ἐξήγησιν ἐξενεχθεῖσαι γνώμαι, αἱ πλεῖσται βεβιασμένα καὶ παντελῶς ἀστήρικτοι. Δὲν ἐδίστασαν μάλιστα τινες ν' ἀναζητήσωσι τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας καὶ ἐν ταῖς ἀσιατικαῖς μυθολογίαις. Καὶ ἄλλος μὲν εὐρίσκει τὸν λόγον τοῦ μίσους τῆς Γῆς πρὸς τὸν Οὐρανὸν ἐν τοῖς παρὰ Φίλωνι τῷ Βυβλίῳ φοινικικοῖς μύθοις, εἰκάζων ὅτι ὡς ἐν ἐκείνοις καὶ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ἡ Γῆ ζηλοτυποῦσα ἐκάκιζε τὸν Οὐρανὸν διότι καὶ ἐξ ἄλλων γαμετῶν ἔσχεν οὗτος τέκνα (1)· καίτοι τοῦ μὲν Οὐρανοῦ ὁ Ἡσιόδος δὲν γνωρίζει ἄλλην γαμετὴν, δέκα δὲ τοιαύτας καταλέγει (στ. 886 κέ.) τοῦ Διός, οὐδὲν παθόντος ἐκ ζηλοτυπίας αὐτῶν. Ἄλλος δ' εἰκάζει ὅτι ὁ ἑλληνικὸς μῦθος ἦτο ξηρὸς καὶ ἐλλιπής, συνεπληρώθη δὲ καὶ ποιητικῶς διεσκευάσθη δι' ἀσιατικῶν μύθων, ὧν χαρακτηριστικώτατον θεωρεῖ τὸν ἀκρωτηριασμὸν τοῦ Οὐρανοῦ (2). Οἱ πλεῖστοι ὅμως διαβλέπουσιν ἐν τῷ μύθῳ βαθυτέρας φιλοσοφικᾶς ἐννοίας. Διὰ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ, λέγουσιν τινες, ὁ Κρόνος «ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν ὑπέρμετρον γονιμότητα τοῦ πατρὸς του καὶ οὕτως ἐξησφάλισε τὴν ἐν τῇ νέᾳ περιόδῳ ἀκώλυτον αὔξησιν πασῶν τῶν γηίνων καὶ οὐρανίων δυνάμεων» (3). Ἄλλ' ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν τίνι τρόπῳ ἡ γονιμότης παρεκώλυε τὴν αὔξησιν, καὶ πῶς ὁ μὲν δεκαοκτῶ μόνα τέκνα γεννήσας Οὐρανὸς σκληρῶς ἐτιμωρήθη, ὁ δὲ πολυγονώτερος υἱὸς του καὶ τῶν ποταμῶν πατὴρ Ὀκεανὸς καὶ ὁ Νηρεὺς, ὧν ἕκαστος πεντήκοντα ἐγέννησε κόρας, δὲν ὑπέστησαν χείρονα. Ἄλλοι πάλιν τοῦναντίον ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Οὐρανὸς προσεπάθησε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἢ παραγωγὴν τοῦ σιδήρου καὶ ἢ κατασκευὴν ὄπλου σιδηροῦ ἀπλῶς καὶ οὐχὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Κρόνου. Ἐν στ. 180 τέλος παρατηρεῖ ὅτι τὸ ἐπιθέτον φίλου ἀναφερόμενον εἰς τὸν πατέρα τοῦ Κρόνου οὐκ ἀσήμαντον ἂν εἴη, ἀλλ' ἐλέγχει, οἶμαι, τὸ παρὰ φύσιν ἔργον τοῦ υἱοῦ». Προκειμένου ὁμοίως περὶ τοῦ συνηθεστάτου κοσμητικοῦ ἐπιθέτου, οὗ ἔνεκα τῆς συχνῆς χρήσεως ἀπετρίβη ἡ ἐννοια, οὐδεὶς βεβαίως θά συναμολογήσῃ μετὰ τοῦ ἐκδότου ὅτι ἐξήτησεν ἐπίτηδες ὁ ποιητὴς νὰ μεταβάλλῃ δι' αὐτοῦ τὸ σχῆμα τοῦ λόγου εἰς εἰρωνικόν.

(1) O. Gruppe, ἐνθ. ἀν. σ. 587.

(2) H. Flach, ἐνθ. ἀν. σ. 36.

(3) Preller, Gr. Mythol. 3ης ἐκδ. τ. I σ. 46.

ἀνάπτυξιν τῆς δημιουργίας διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν ἰδίων τέκνων καὶ ἔδωκε δίκην τῶν ἀνόμων πράξεων, τὸ δ' ἔργον τῆς γενέσεως πρὸς στιγμὴν ἀνακοπῆν, ἐπανελήφθη κανονικῶς πρωτοστατοῦντος τοῦ Κρόνου (1). Περίεργος ὁμοίως φαίνεται ἡ ἰδέα τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ ἔργου τῆς δημιουργίας διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ πρώτου αἰτίου αὐτῆς, ἂν δὲ παρακώλυσις τῆς δημιουργίας θεωρηθῇ ἢ ἐξ ἀμφιβόλου ἑρμηνείας τοῦ Ἡσιόδου συναγομένη κάθειρξις τῶν παιδῶν τοῦ Οὐρανοῦ, διατί νὰ μείνῃ ἀτιμώρητος ἢ σαφῶς ἀναφερομένη κάθειρξις τῶν Τιτάνων ὑπὸ τοῦ Διός; Ἄλλοι τέλος, ἵνα εἰς τὰς κυριωτάτας γνώμας ἀρκεσθῶμεν, ἐρμηνεύουσι τὸν περὶ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ τοῦ Οὐρανοῦ μῦθον, ὡς σημαίνοντα ὅτι περιωρίσθη ὑπὸ τοῦ Κρόνου ἡ ἄμετρος καὶ ποικιλωτάτη γένεσις ὅπως τοῦ λοιποῦ ἐξακολουθῇ κανονικὴ καὶ συνεχῆς (2). Τοῦναντίον ὁμοίως ἡ ἀνώμαλος καὶ ἀκατάσχετος καὶ ἀκανόνιστος γένεσις ἀναφαίνεται μετὰ τὸν ἀκρωτηριασμὸν τοῦ Οὐρανοῦ, ὅτε ἐγεννήθησαν ἐκ τοῦ Φόρκου καὶ τῆς Κητοῦς δεινὰ τέρατα, καὶ τερατώδη τούτων τέκνα, καὶ ὅτε τὸ πάντων δεινότατον, τὸν Τυφῶνα, παρήγαγεν ἐξ ἑαυτῆς ἡ Γῆ.

Ἄλλ' ὅστισδήποτε καὶ ἂν φέρεται λόγος τοῦ μίσους τῆς Γῆς καὶ τῶν παιδῶν τῆς πρὸς τὸν Οὐρανὸν, ἀκατανόητος πάντως ἀπομένει ὁ τρόπος, δι' οὗ ἐκποδῶν ἐποίησαν αὐτόν. Οἱ Βυζαντινοὶ ἐτύφλωνον ἢ ἐκείρον μοναχοὺς ὅσους ἤθελον ν' ἀποστερήσωσι τῆς ἐλπίδος ἐπανόδου εἰς τὴν ἀρχήν. Ἄλλ' ἡ ἰδέα τῆς καταλύσεως τῆς ἀρχῆς διὰ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ τοῦ κατέχοντος αὐτὴν εἶναι ἰδέα παντελῶς ξένη εἰς τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν. Οὐδὲ φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἐλήφθη ἐκ μύθων ἀσιατικῶν, ὡς ἐπιτυγχανομένης οὕτω τῆς ἐξασθενίσεως τοῦ ἀκρωτηριασθέντος (3). Διότι δὲν ἐσκοπεῖτο μόνη ἡ ἐξασθενίσις τοῦ κακουργήσαντος, ἀλλὰ καὶ ἡ τελεία ἀποτροπὴ τοῦ κακοῦ. Αὕτη δὲ δὲν ἐπιτυγχάνετο οὐδὲ διὰ τοῦ ἄλλου συχνάκις μνημονευομένου τρόπου, τοῦ διαμελισμοῦ, ἐν μὲν τῇ αἰγυπτιακῇ μυθολογίᾳ τοῦ Ὄσιριδος, ἐν δὲ τῇ ἑλληνικῇ τοῦ Διονύσου, ἢ διὰ τῆς διατομῆς καὶ ἀφαιρέσεως τῶν νεύρων τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, ὡς ἐν τῷ περὶ τοῦ Διός καὶ τοῦ Τυφῶνος μύθῳ. Διότι κατὰ τοὺς αὐτοὺς μύθους τὸ μὲν σπαρα-

(1) Decharme, Mythol. de la Grèce σ. 6.

(2) Πρβλ. Welcker, Griech. Götterlehre τ. I σ. 274.

(3) Flach, ἐνθ. ἀν.

χθὲν σῶμα συγκολλᾶται καὶ ἀποκαθίσταται ἀκμαῖον, τὰ δὲ νεῦρα ἀναλαμβάνων ὁ θεὸς ἀνακτᾷ τὴν ἀπολεσθεῖσαν ῥώμην. Ἀνίκανος νάναλάβῃ τὴν ἀρχὴν ἢ νὰ καταπολεμήσῃ τὸν κατέχοντα αὐτὴν καθίσταται ὁ κατανικηθεὶς θεὸς κατὰ τοὺς ἐλληνικοὺς μύθους ἀν καθειρ-
χθῆ εἰς τὸν Τάρταρον, ἢ ἀν ἐπιτεθῆ ὄρος ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὡς μυθεύεται περὶ τῶν Γιγάντων. Ὅθεν κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἄλλην ἔννοιαν ἔχει ὁ περὶ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ μῦθος καὶ οὐχὶ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς τοῦ Οὐρανοῦ, τὴν καθάρσειν τοῦ τυράννου, τοῦ ἀνευ λόγου δεσμεύοντος τὰ τέκνα του. Ὁ Welcker φρονεῖ ὅτι ὁ ἀκρωτηριασμὸς τοῦ Οὐρανοῦ σημαίνει τὴν συντέλεσιν τῆς δημιουργίας, τὴν ἐν χρόνῳ πεπερασμένην γένεσιν, δηλονότι ἔχει συμβολικὴν ἔννοιαν προσελθοῦσαν ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς ἀπείρου ποικιλίας τῶν ὄντων (1). Ἀλλ' ἡ ἐξήγησις αὕτη συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ὅτι ὁ Κρόνος καὶ ὁ Οὐρανὸς δὲν ἦσαν θεοὶ πραγματικοί, ἀλλὰ πλάσματα παραχθέντα ἐκ τῆς παρανοήσεως τοῦ ἐπιθέτου τοῦ Διὸς Κρονίων, ὅπερ δὲν παραδέχεται οὗτος ὡς πατρωνυμικόν. Ἀποδεδειγμένου δ' ὄντος ὅτι δὲν ἦτο ἄγνωστος ἡ λατρεία τοῦ Κρόνου ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς χώραις (2) ἡ θεωρία αὕτη καταπίπτει ἀφ' ἑαυτῆς. Περὶ ἄλλων δὲ ἐξηγήσεων τοῦ μύθου, ὅποια ἡ τοῦ Tiele (3), δὲν εἶναι τοῦ παρόντος ὁ λόγος, διότι αὐταὶ καταλείπουσιν ἀλύτους τὰς ἐκ τῆς Ἡσιοδείου διηγήσεως γεννωμένας ἀπορίας, τῶν προτεινόντων αὐτὰς μὴ πολυπραγμονούντων καὶ περὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ ἔπους.

Καθοδηγούμενοι ὁμῶς ὑπὸ τῶν δημῶδων δοξασιῶν περὶ τοῦ βιαίου χωρισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς, διαβλέπομεν τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐλληνικοῦ μύθου καὶ ἀνευρίσκομεν ἐνότητά καὶ ἀλληλουχίαν ἐν τῇ Ἡσιοδείῳ διηγήσει (4). Ὁ οὐρανὸς ἐν ἀρχῇ ἦτο ἠνωμένος ἢ μᾶλλον

(1) Welcker, Die Hesiodische Theogonie. Elberfeld, 1865 σ. 118.

(2) Βλ. Max. Meyer ἄρθρ. Κρόνος ἐν Roscher's Lexikon d. Mythologie.

(3) Ὅτι ὁ Κρόνος εἶναι χθόνιος θεός, ὅστις φέρει τὴν νύκτα, ἀποτέμνων τὸν φάλλον τοῦ πατρὸς (τὸν ἥλιον) καὶ βίπτων αὐτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, (ἐν Revue de l'histoire des religions 1885 τ. XII σ. 271 κέ.).

(4) Ὅτι ὑπῆρχε σχέσις τις τῶν περὶ Κρόνου μύθων πρὸς τὴν Πολυνησιακὴν παράδοσιν διέκρινεν ὁ Prollier (Griech. Mythol. 3ης ἐκδ. τ. I σ. 46. Ἀλλ' ὁ τελευταῖος ἐκδότης C. Rohrer ἀπέλειψε τὴν περὶ τούτου περιχοπὴν ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Γερμανοῦ μυθολόγου). Καὶ ἡμεῖς δ' ἐν πραγματεία βραβεύθεισῃ τῷ 1881 ἐν τῷ Ζωγραφείῳ

κολλημένος μὲ τὴν γῆν (1). τοῦτο δ' ὡς ἤδη εἶπομεν εἶναι μυθικὴ εἰκὼν τῆς ἐν τῇ νυκτὶ φαινομένης συνενώσεως τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς (2). Οἱ παλαιότατοι Ἕλληνες ὑπελάμβανον ὅτι τὸ σκότος ἐπήρ-
χετο ἐκ τῆς ἐρωτικῆς ὁμιλίας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, διότι ὁ οὐρανὸς ἐξηπλοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐκάλυπτεν αὐτὴν καθ' ὅλοκληρίαν (3). Γραφικωτάτην δ' εἰκόνα τούτου παρέχει ὁ Ἡσιόδος:

Ἦλθε δὲ νύκτ' ἐπάγων μέγας Οὐρανός, ἀμφὶ δὲ Γαίῃ
ἱμεῖρων φιλότιτος ἐπέσχετο καὶ ρ' ἐτανύσθη
πάντη.

Ἡ Γῆ ἐδυσφόρει, φέρουσα τὸ ἄχθος τοῦ Οὐρανοῦ, οἱ δὲ παῖδες ἀ-
γῶνι τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου κατεδείξαμεν τὴν ὁμοιότητα τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πρὸς τὰς νεοελληνικὰς καὶ τὰς τῶν ξένων λαῶν παραδόσεις, ἐν δὲ τοῖς ἀκαδημαϊκοῖς ἡμῶν μαθήμασι πολλάκις ἐλάβομεν ἀφορμὴν ν' ἀναπτύξωμεν τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἐπίσης κατέδειξε τὴν ὁμοιότητα τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ μύθου πρὸς τινὰς πολυνησιακὰς παραδόσεις, τὴν σινικὴν καὶ τὴν ἐν Aitareya Brāhmana Ἰνδικὴν ὁ Andrew Lang (Custom and Myth. 1885 σ. 45 κέ. καὶ ἐν τοῖς μνημονευθεῖσιν ἀνωτέρω συγγράμασι) συμπληρῶν δὲ τὸ ἔργον τούτου ἐπραγματεύθη περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ μύθου τοῦ Κρόνου ὁ Ch. Ploix ἐν Revue de l'hist. des religions 1886 τ. XIII σ. 11 κέ. (βλ. τοῦ αὐτοῦ, La nature des dieux. Par. 1888. σ. 424 κέ.), ὁμοίως ὑποδεικνύει σχέσιν τοῦ ἐλληνικοῦ μύθου καὶ τῆς πολυνησιακῆς τῶν Μαορί παραδόσεως καὶ ὁ Reville (ἐνθ. ἀν. II σ. 30).

(1) Ἄξιος σημειώσεως εἶναι ὁ τρόπος κατ' ὃν Ἕλληνα ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς ἐκφράζει ἰδέαν ὁμοίαν τῇ τοῦ Ὀρατοῦ (III 3, 7-8) «Ἐὰν κολληθῆ ὁ οὐρανὸς τῇ γῆ, Θεόδωρος οὐ φθεῖται». (Περὶ τῆς ἀσκήσεως τῶν μακαρίων πατέρων 69 ἐν Migne, Patrol. gr. τ. 65 σ. 193). Ἄλλως ὁμῶς διατυπῶνται παραπλησία ἰδέα ἐν δημῶδι ἐρωτικῷ διστίχῳ:

Ὁ οὐρανὸς ἀν κατεβῆ, ἢ γῆ κ' ἀν πᾶν ἀπάνω,
δὲ σ' ἀπαρνιοῦμαι ἐγὼ ποτέ, ὅσο ποῦ νὰ πεθάνω.
(Ἀραβαντινοῦ σ. 339 ἀρ. 610).

πρὸς ὃ παραβλητέον τὸ τοῦ Θεόγνιδος (869 κέ.)

Ἐν μοι ἔπειτα πέσοι μέγας οὐρανὸς εὐρύς ὑπερθεν...
εἰ μὴ ἐγὼ τοῖσιν μὲν ἐπαρκέσω οἱ με φιλεῦσιν κλπ.

(2) Κατὰ τὰς ἀρχαίας αἰγυπτιακὰς δοξασίας καὶ μετὰ τὸν βιαῖον χωρισμὸν ὁ οὐρανὸς κατέρχεται ἐπὶ τῆς γῆς κατ' ἐκάστην νύκτα καὶ χωρίζεται τὴν πρωτὴν (Maspero ἐν Revue de l'hist. des relig. τ. 15 σ. 276 κέ. τ. 18 σ. 275-5).

(3) Ἡ δημῶδης γλῶσσα μεταχειρίζεται τὸ ῥῆμα πλάκωνω πρὸς δήλωσιν τῆς ἐπιθέσεως βάρους καθὼς καὶ πρὸς δήλωσιν ἐρωτικῆς συνουσίας. Λέγεται δὲ καὶ μεταφορικῶς ἐπὶ ἐπερχομένων κακῶν: ἐπλάκωσεν ἡ νύκτα (οὐδέποτε δὲ ἡ ἡμέρα), χειμῶνας πλάκωσε, ἐπλάκωσε βροχὴ, μᾶς πλάκωσε ἡ Τουρκία ἢ κύρια σημασία τοῦ ῥήματος ὑπάρχει ἐν τῇ φράσει μᾶς πλάκωσαν τὰ χιόνια, ἧτις ὁμῶς λέγεται καὶ μεταφορικῶς.

τοῦ καταδικασμένοι εἰς τὸ σκότος, μὴ βλέποντες τὸ φῶς, ἠναγκα-
σμένοι νὰ κρύπτονται εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς ἕνεκα τῶν ἐρώτων τοῦ
πατρός, ἐμίσει αὐτόν. Σαφῶς δ' ὁ Ἡσιόδος λέγει περὶ τοῦ Κρόνου
ὅτι ἐμίσει τὸν πατέρα διὰ τὸ σφρίγος αὐτοῦ, *θαλερὸν ἤχθηρε τοκῆα* (1).

Οἱ στ. 154 - 159 τῆς Θεογονίας περὶ τοῦ μίσους τῶν Οὐρανιδῶν
πρὸς τὸν πατέρα καὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ ὑπ' ἄλλων μὲν ἀτελῶς
ἐρμηνευθέντες, ὑπὸ τῶν πλείστων δὲ καὶ ὅλως παρανοηθέντες συνε-
τέλεσαν νὰ γείνη δεκτὴ καὶ ἐπικρατήσῃ ἡ γνώμη περὶ χασμάτων
καὶ ἀσυναρτησίας τῆς Ἡσιοδείου διηγήσεως. Οἱ παραδεχόμενοι ὅτι
ἀναφέρονται εἰς πάντα τὰ τέκνα τοῦ Οὐρανοῦ (2), ὅπερ εἶναι καὶ
τὸ ὀρθόν, ἀδυνατοῦσι νὰ ἐξηγήσωσι τίνας ἕνεκα ἐμίσει αὐτοὺς ὁ πα-
τήρ, διότι οὕτως ἐρμηνεύουσι τὸν στίχον 155, ἀφ' οὗ μάλιστα περὶ
τοῦ Κρόνου λέγεται ἐν ἄλλῳ στίχῳ ὅτι αὐτὸς ἐμίσει τὸν πα-
τέρα· νομίζοντες δ' ὅτι ἐν τοῖς ἄλλοις στίχοις ἱστορεῖται ἡ δέσμευσις
καὶ ἡ καταταρτάρωσις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Οὐρανοῦ, προσκόπτουσι εἰς
μείζονα δυσχερείας· διότι πῶς ἠδύναντο οἱ δέσμιοι, ἀφ' οὗ οὐδείς
μνημονεύεται ἐλευθερωτῆς αὐτῶν, νὰ ἐπιχειρήσωσι τὸ κατὰ τοῦ πα-
τρός ἔργον; Οἱ δ' ἀναφέροντες τοὺς στίχους εἰς μόνους τοὺς Κύκλω-
πας καὶ τοὺς Ἑκατόγχειρας (3), ἀναγκάζονται νὰ καταγινώσκωσιν
ἀτεχνίαν τοῦ ποιητοῦ, ἀδυνατοῦντες νὰ λύσωσιν ἄλλως τὰς ἀπορίας.
Καὶ μυθολογοῦσι μὲν ὅμοια οἱ Ὀρφικοὶ καὶ οἱ μεταγενέστεροι μυθογρά-
φοι περὶ καταταρτάρωσις τῶν Κυκλώπων καὶ τῶν Ἑκατογχείρων
καὶ λυτρώσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Τιτάνων (4). Ἄλλ' ἡ μέθοδος αὕτη
τῆς συμπληρώσεως τοῦ ποιητοῦ διὰ τῶν μεταγενεστέρων διασκευῶν
τοῦ μύθου, εἶναι ἀκροσφαλῆς, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ μῦθος ἐν ταῦτοις δὲν
στερεῖται λογικῆς ἀλληλουχίας· διότι κατὰ τὸν Ἀπολλοδώρον ἡ Γῆ
ἀγανακτοῦσα ἐπὶ τῇ ἀπώλειᾳ τῶν εἰς Τάρταρον ριφθέντων παίδων πεί-

(1) Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν « Ἀρίσταρχος ἐπιλαμβάνεται ὡς οὐ καλῶς τοῦ πρεσβυ-
τέρου Οὐρανοῦ θαλεροῦ εἰρημένου ». Καὶ ἐξ ὑπερχριτικῆς πολυπραγμοσύνης οἱ πλείστοι
τῶν ἐκδοτῶν ὀβελίζουσιν ὅλον τὸν στίχον.

(2) Schoemann, Opusc. τ. II σ. 96 κέ.

(3) Καὶ ὅμως ὁ στ. 154 εἶναι σαφές ὅτι ἀναφέρεται εἰς πάντας τοὺς Οὐρανίδας,
διότι γραμματικῶς δὲν ἐρμηνεύεται ἄλλως. « Ὅσοι γὰρ Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἐξεγέ-
νοντο » σημαίνει πάντες οἱ γεννηθέντες. Πρὸς. Ὁδ. Ε, 93 « ὅσοι γὰρ νύκτες τε καὶ
ἡμέραι ἐκ Διὸς εἰσιν ».

(4) Ὀρφ. ἀπ. 8. 18 παρὰ Mullaoh, Gr. Phil. Gr. τ. I σ. 172. 176. — Ἀπολ-
λόδωρ. Λ' α' 2. 4.

θει τοὺς Τιτᾶνας νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ πατρός, καὶ μετὰ τὸν ἀκρω-
τηριασμόν τούτου ἀνάγουσιν οἱ Τιτᾶνες τοὺς καταταρταρωθέντας
ἀδελφούς. Παρ' Ἡσιόδῳ ὁμῶς πρῶτον μὲν οὐδείς λόγος γίνεται περὶ
δεσμεύσεως τῶν Οὐρανιδῶν, καίτοι ἐν ἄλλοις χωρίοις τῆς Θεογονίας
προκειμένου περὶ τῆς αὐτῆς τιμωρίας ἀναφέρονται πάντοτε τὰ δε-
σμὰ (1). Ἐπειτα δέ, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότατον, σιωπᾷ ὁ ποιητῆς
τὰ κατὰ τὴν λύτρωσιν τῶν καταταρταρωθέντων Οὐρανιδῶν. Πρὸς
ἐξήγησιν τούτου ἄλλοι μὲν ζητοῦσι συκίνην ἐπικουρίαν, παραδεχό-
μενοι χάσματα ἐν τῇ Ἡσιοδείῳ διηγήσει· ἄλλοι δὲ τολμηρότεροι
πλάττουσι νέον μῦθον, ὅτι ὁ Κρόνος ἀκρωτηριάσας τὸν πατέρα χάριν
τῶν ἀδελφῶν, δὲν ἀπηλευθέρωσε τούτους φοβηθεὶς περὶ τῆς ἀρχῆς,
ἀλλὰ τοὺς ἀφῆκε δεσμίους μέχρις ὅτου ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς ὁ Ζεὺς,
ὡς ἐκτίθεται ἀλλαχοῦ τῆς Θεογονίας (στ. 501 κέ. 617 κέ.). Δη-
λονότι τὴν παρερμηνείαν προσπαθοῦσι νὰ στηρίξωσι δι' ἄλλων παρερ-
μηνειῶν. Καὶ περὶ μὲν τῆς δῆθεν ἀποτυχίας τοῦ σκοποῦ τῆς Γῆς
ἕνεκα παρασπονδίας τοῦ Κρόνου, περὶ ὧν οὐδ' ὑπαινιγμὸν εὐρίσκουσι
παρ' Ἡσιόδῳ, οὐδὲν λέγομεν. Ἄλλ' ἐκ τῶν στίχων ἐκείνων τῆς Θεο-
γονίας περὶ καθείρξεως τῶν Κυκλώπων καὶ τῶν Ἑκατογχείρων, συν-
άγεται ὅτι καθείρξεν αὐτοὺς ὁ Κρόνος καὶ ἠλευθέρωσεν ὁ Ζεὺς, ὁ
Ἡσιόδειος δηλαδὴ μῦθος εἶναι ὅμοιος τῷ παρ' Ἀπολλοδώρῳ (2). Ἐν
στ. 501 - 506 φέρεται ὅτι ὁ Ζεὺς ἔλυσε τῶν δεσμῶν τοὺς ἀδελφούς
τοῦ πατρός του, οὓς ἀσυνέτως εἶχε δεσμεύσῃ ὁ πατήρ· οὗτοι δ' ἦσαν
οἱ Κύκλωπες, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ δώρου ὅπερ εὐγνωμονοῦντες ἔδωκαν
τῷ Διί, τοῦ κεραυνοῦ. « Λῦσαι δὲ (Ζεὺς, τὸ ὑποκείμενον παραλαμ-
βάνεται ἐκ προηγουμένου στίχου) πατροκασιγνήτους . . . οὓς δῆσε
πατήρ ἀσειφροσύνησιν »· ἐκ τῶν συμφραζομένων καταφαίνεται ὅτι
πατήρ ἐννοεῖται ὁ τοῦ Διὸς καὶ οὐχὶ ὁ τῶν Κυκλώπων. Τούτου δ'
ἕνεκα, δυσκόλου οὔσης τῆς παρερμηνείας, προσφεύγουσι τινες εἰς τὴν
ἀθέτησιν τῶν στίχων. Ἐν δὲ στ. 617-628 λόγος γίνεται περὶ ἐλευ-

(1) « Ὀλοῶν ἀπὸ δεσμῶν » (Θεογ. 501 περὶ τῆς καθείρξεως τῶν Κυκλώπων ὑπὸ
τοῦ Κρόνου) « δῆσε κρατερῶ ἐνὶ δεσμῶ » (στ. 617 ὁμοίως περὶ τῆς καθείρξεως τῶν
Ἑκατογχείρων) « δεσμοῖσιν ἐν ἀργαλείοισιν ἔδησαν » (στ. 718 τοὺς καταταρταρωθέν-
τας Τιτᾶνας οἱ Ἑκατόγχειρες).

(2) Λ' α' 5· « ὁ δὲ (Κρόνος) τούτους μὲν ἐν τῷ Τάρτάρῳ πάλιν δῆσας καθείρξε » —
αὐτ. Λ' 6' 1 « ὁ δὲ Ζεὺς τὴν φρουροῦσαν αὐτῶν τὰ δεσμὰ Κάμπην ἀποκτείνας ἔλυσε ».

θερώσεως ὑπὸ τοῦ Διὸς τῶν Ἑκατογχείρων, οὓς ὁμοίως καθεῖρξεν ὁ Κρόνος (πατήρ), μισήσας αὐτούς· ἀναφέρει δ' ὁ ποιητὴς καὶ τοῦ μίσους τὸν λόγον :

ἦνορέην ὑπέροπλον ἀγώμενος ἠδὲ καὶ εἶδος
καὶ μέγεθος.

Ὅτι πατέρα λέγων ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὸν Κρόνον συνάγεται καὶ ἐκ τῶν περὶ τῆς λυτρώσεως τῶν Κυκλώπων στίχων, ῥητῶς δ' ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς, τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἔχομεν δικαίωμα νὰ ἐλέγξωμεν τὴν γνώμην ὡς παράδοξον σφάλμα. Οἱ δ' ὑπολαμβάνοντες ὅτι πατήρ εἶναι ὁ τῶν Ἑκατογχείρων Οὐρανός (1), ὀφείλουσιν ἀναγκαίως νὰ παραδεχθῶσιν ὅτι τοὺς μὲν Κύκλωπας ἔλυσε τῶν δεσμῶν ὁ Κρόνος καὶ πάλιν καθεῖρξε, τοὺς δ' Ἑκατόγχειρας ἀφῆκε δεσμίους.

Καθοδηγούμενοι ὅμως εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἡσιόδου ὑπὸ τῶν δημῶδων δοξασιῶν, πειθόμεθα ὅτι δὲν εἶχε χρεῖαν ὁ ποιητὴς ν' ἀναφέρῃ λύτρωσιν τῶν Οὐρανοῦ ἀπὸ τῶν κακῶν. Ὅσα ἔπασχον δὲν ἐκώλυον τὴν ἐλευθέραν ἐνέργειαν αὐτῶν, ὁ δ' ἀκρωτηριασμός τοῦ πατρὸς ἐπέφερε ταύτοχρόνως καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν. Τὰ κακὰ προήρχοντο ἐκ τῆς ἐρωτικῆς ὁμιλίας τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς. Καθισταμένης δ' ἀδυνατοῦ ταύτης διὰ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ τοῦ Οὐρανοῦ (2), οὗτος δὲν θὰ κατήρχετο πλέον νὰ καλύπτῃ τὴν Γῆν, οἱ δὲ παῖδες τοῦ δὲν θὰ ἠναγκάζοντο νὰ κρύπτονται εἰς τὰ βόθρη τῆς Γῆς, ἀλλὰ θὰ ἐβλεπον ἐλεύθεροι τὸ φῶς. Ἄλλως δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὁ παράδοξος τρόπος, ὃν κατὰ τὸν μῦθον ἐπενόησεν ἡ Γῆ πρὸς σωτηρίαν ἑαυτῆς καὶ τῶν τέκνων τῆς.

(1) Völcker, die Mythologie des Japetischen Geschlechtes. Giessen, 1824 σ. 300. « Unter jenem Binder kann nur der Uranus verstanden seyn, denn von ihm ist nur erzählt worden, dass er die Heatonchiron gefesselt hatte, von Kronos aber dergleichen nichts ». Οὕτως ἐπιπίπτωμεν εἰς τὸν διάλληλον τρόπον· ἐν στ. 157 ἐννοοῦνται οἱ Ἑκατόγχειρες, διότι τούτους δεσμεύει ὁ Οὐρανός ἐν στ. 617, ἐν στίχῳ δὲ 617 ἐννοεῖται ὁ Οὐρανός, διότι οὗτος δεσμεύει τοὺς Ἑκατόγχειρας ἐν στ. 157.

(2) Ἄξιον σημειώσεως ὅτι ἐν ποντικῇ παροιμίᾳ (ἦν μοι ἀνεκοίνωσεν ὁ κ. Ι. Βαλαβάνης) ἀναφέρονται τὰ αἰδοῖα τοῦ Οὐρανοῦ. « Ἐγύρεφέ με τ' Οὐρανοῦ τὰ κάκαλα ». Λέγεται δ' ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν μεγάλα καὶ δυσσεπίτευκτα ζητούντων.

Γ'.

Συνταύτισις τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ οὐρανοῦ. — Βάσις ἐν τοῖς κοσμογονικοῖς μύθοις. — Αἱ ὑβρεῖς τῶν ἀνθρώπων αἰτία τῆς ἀνυψώσεως τοῦ οὐρανοῦ. — Ὅρια τῆς θαλάσσης. — Καταποντισμός τῆς γῆς. — Ὄφις καὶ σαύρα. — Μῦθοι περὶ δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων.

Αἱ δημῶδεις κοσμογονικαὶ παραδόσεις τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ ἐνέχουσι καὶ ἄλλα τινὰ στοιχεῖα, ἄξια ἰδιαιτέρας ἐξετάσεως. Ἐν πρώτοις περὶ ἑργος φαίνεται ἐν αὐταῖς ἡ συνταύτισις ἅμα καὶ διάκρισις τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ θεοῦ. Τὰ βόθρη λείχουν τὸν θεὸν ἢ τὸν οὐρανόν. Ὁ κακὸς ἄνθρωπος ῥήχνει ἀσβουνιὰ εἰς τὸ πρόσωπο τοῦ θεοῦ, ὁ δ' οὐρανός ὀργίζεται καὶ ἀνέρχεται εἰς τὰ ὕψη· ἄλλαι παραδόσεις ἀναφέρουσι ὅτι ὁ οὐρανός ἐλάκτισε τὴν θάλασσαν, ἄλλαι δ' ὅτι ὁ θεός. Διακρίνεται ὅμως σαφῶς ὁ οὐρανός τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς παραδόσεσιν ἐκείναις, καθ' ἃς ὁ οὐρανός καταγγέλλει τῆς θαλάσσης τὸν δόλον εἰς τὸν θεόν. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς γλώσσαις γίνεται κατὰ μετωνυμίαν ἀδιαφόρως χρῆσις τῆς σημαινούσης τὸν οὐρανὸν λέξεως ἀντὶ τοῦ θεοῦ, ἐν τισὶ δ' ὁ οὐρανός καὶ ὁ θεός εἶναι συνώνυμα (1). Τοιαύτη μετωνυμικὴ χρῆσις τῆς λέξεως οὐρανός, μὴ οὕσα σπανία καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ, εἶναι συνηθεστάτη ἐν τῇ δημῶδει. Καὶ ἐν εὐχαῖς καὶ ἐν ὄρκοις ἐπικαλούμεθα τὸν οὐρανόν, ἐννοοῦντες τὸν θεόν, καθόλου δὲ παμπληθῆ παραδείγματα τοιαύτης χρήσεως ἔχομεν ἐν τῷ κοινῷ λόγῳ (2). Ἄλλ' ἐν ταῖς προκειμέναις παραδόσεσιν

(1) Πρὸς Völcker, Griech. Götterlehre τ. I σ. 130 - 131. — Legge ἐν Beilage zur Allgemeinen Zeitung. Augsburg 1880 ἀρ. 228 σ. 3339. « Die alten chinesischen Autoren, sowie auch die jetzige Volkssprache gebrauchen Thien, Himmel im Sinne von Gott, gerade so wie die alten englischen Autoren und die jetzige lebende Volkssprache in England Himmel in diesem Sinne gebrauchen, und wie es doch wohl auch im Deutschen geschieht, vielleicht nicht so häufig ».

(2) Ἀρχοῦμεθα ν' ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα ὀλίγιστα ἐκ μνημείων τῆς δημῶδους φιλο-

εἶναι φανερόν ὅτι ἡ προσωποποιία τοῦ οὐρανοῦ ταυτίζεται μὲ τὸν ἐν οὐρανῷ οἰκοῦντα θεόν, τὴν ιδέα δὲ ταύτην δὲν εὐρίσκομεν ἐν ἄλλῃ τινὶ νεοελληνικῇ παραδόσει (1).

Τὰ δὲ βοῖδια, τὰ ὅποια ἐν ταῖς νεοελληνικαῖς παραδόσεσι λείχουσι τὸν θεόν, ἴσως ἔχουσιν ἐννοίαν τινα μυθικὴν, ἀτελῶς διατυπωμένην ἐν αὐταῖς, διαφεύγουσαν δ' ἡμᾶς. Παρατηροῦμεν μόνον ὅτι καὶ ἐν κοσμογονικοῖς μύθοις ἄλλων λαῶν ἀναφέρονται βόες. Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι ἐν αἰγυπτιακοῖς μύθοις ἡ βοῦς παρίσταται ὡς προσωποποιία τοῦ οὐρανοῦ καὶ ταύτην ἀνυψώνει ὁ Shu. Ἐν δὲ τῇ Ἑδδα ἀναφέρεται βοῦς ὀνόματι Audhumla, ἥτις λείχουσα τεμάχην πάγων ἀποκαλύπτει τὸν πατέρα τῶν θεῶν, οἵτινες ἐποίησαν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν (2).

Ὁ Οὐρανὸς ἢ ὁ θεὸς ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὕψη, ἀπομακρυνθεὶς τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν αὐξοῦσαν κακίαν αὐτῶν, κατὰ τὴν μεσσηνιακὴν καὶ τὴν θεσσαλικὴν παράδοσιν. Εἶναι δὲ τοῦτο σχετικῶς νεώτερον στοιχεῖον τοῦ μύθου, διότι δεικνύει μετάπτωσιν τῆς ἐννοίας αὐτοῦ ἀποφυσικῆς εἰς ἠθικὴν. Εὐρίσκομεν δὲ παραπλησίους ἀλληγορικοὺς μύθους καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς. Κατὰ τὸν Ἡσίοδον ὅταν παντελῶς ἐξαχρειωθῶσιν οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι,

λογίας. «Ὡ οὐρανέ, ποῦ εἶσαι ψηλά, κατέβα κάμε κρίση». (Ἀραβαντινοῦ, Συλλογὴ δημῶδων ἄσμ. σ. 305. Πρὸς αὐτ. σ. 320 ὅπου ἀντὶ τοῦ οὐρανοῦ ἀναφέρεται ὁ Λυγερινός). «Μὴ μὲ σκοτώσης, οὐρανέ». «Μὴ μὲ πεθάνης, οὐρανέ» (Ἀραβαντ. σ. 335. δίστ. 532, 533). Ἐν δημοτικῷ γαμηλιῷ ἄσματι τοῦ ὑπὸ τὸν Ὀλυμπον χωρίου Καταφυγίου λέγεται περὶ τοῦ γαμβροῦ ὅτι «ὡς τὸν οὐρανὸ ἀπέτα καὶ τὸν Θιὸ παρακαλοῦσε: Κύριε μ' κί' οὐρανέ, δός μοι πέρδικα». (Ἐστία 1883 τ. II' σ. 361). Περιεργότατον δὲ παράδειγμα τῆς τοιαύτης χρήσεως εὐρίσκομεν ἐν τῷ σκώματι τῶν περιαικίων τοῦ Λειβαρτζίου (ἐν τῷ δῆμῳ Ψωφίδος τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων), οἵτινες, ἐπειδὴ τὸ χωρίον κυκλούμενον ὑπὸ ὀρέων ἔχει περιωρισμένον ὄριζοντα, χλευάζουσι τοὺς Λειβαρτζινοὺς λέγοντες περὶ αὐτῶν ὅτι «ἔχουν ἓνα κόσκινο θεὸ» ἢ τοῦ οὐρανοῦ μεγέθους κοσκίνου (X. II. Κορύλλου, Πελοπονησία ἀπὸ Πατρῶν εἰς Τρίπολιν σ. 18).

(1) Ἐν τῷ δημῶδι ἄσματι «Ὡ θεέ μου πῶς τὰ συχωρῆς καὶ σὺ οὐρανέ πῶς τὰ βαστάξ» κλπ. (Ζαμπελίου, ἄσματα δημοτ. τῆς Ἑλλάδος σ. 597) ἡ προσωποποιία τοῦ οὐρανοῦ, καίπερ διακρινόμενον ἀπὸ τοῦ θεοῦ, δὲν εἶναι καθαρὰ ἢ ἐννοία τοῦ ἄσματος εἶναι ὅτι τὸ μέγα ἀδίκημα τῶν Τούρκων δὲν ἔπρεπε νὰ συγχωρήσῃ ὁ θεός, ὁ δ' οὐρανὸς ἔπρεπε νὰ πῆσῃ καὶ νὰ τοὺς καταπλακώσῃ.

(2) Grimm D. Myth. σ. 527. 630-1 (δ' ἐκδ. σ. 464. 554). — Simrook, Deutsche Mythol. δ' ἐκδ. § 8 σ. 18. — Περὶ τῆς βόας ἐν τοῖς μύθοις καὶ ταῖς παραδόσεσι τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν λαῶν βλ. Mannhardt, German. Mython σ. 3 κέ. De Gubernatis, Zoological Mythology. Lond. 1872 τ. I σ. 1 κέ.

οἱ τοῦ σιδήρου γένους, τότε ἡ Αἰδὼς καὶ ἡ Νέμεσις, καλύπτουσαι ἐξ αἰσχύνης τὸ πρόσωπον διὰ τῶν λευκῶν ἱματίων τῶν θ' ἀνέλθωσιν ἐκ τῆς γῆς εἰς τὸν Ὀλυμπον παρὰ τοῖς ἀθανάτοις, ἐγκαταλείπουσαι τοὺς ἀνθρώπους.

Καὶ τότε δὴ πρὸς Ὀλυμπον ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης
λευκοῖσιν ψαρέεσσι καλυψαμένω χροά καλὸν
ἀθανάτων μετὰ φύλον ἴτον, προλιπόντ' ἀνθρώπους
Αἰδὼς καὶ Νέμεσις (1).

Κατ' ἄλλας παραλλαγὰς τοῦ μύθου ἡ παρθένος Δίκη ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καταστερισθεῖσα λέγεται Ἀστραία τελευταία τῶν οὐρανίων θεῶν, κατὰ τὸν Ὁβίδιον (2), κατέλιπε τὴν αἰμόφυρτον γῆν ἢ παρθένος Ἀστραία. Κατὰ δὲ τὸν Ἰουβενάλιν (VI, 19-20) φεύγουσαν εἰς οὐρανοὺς ἠκολούθησεν αὐτὴν ἡ Αἰδὼς (Pudicitia). Ἀνῆλθε δὲ κατὰ μικρὸν ἡ Δίκη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅπου ἴσταται ἀκόμη ἐν τῷ ἀστερισμῷ τῆς Παρθένου. Ὡς διηγεῖται ὁ Ἄρατος ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν προσεῖχον εἰς τὸ δίκαιον ἐγκατέλειπεν αὐτοὺς ἡ Δίκη καὶ ὑπεχώρει εἰς τὰ ὄρη· εἶτα δὲ πολέμων καὶ στάσεων γινομένων, ἀπομισήσασα τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν παντελῆ αὐτῶν ἀδικίαν, ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς (3). Ὁμοίως κατὰ τοὺς ταλμουδικούς μύθους, ὁ θεὸς κατὰ μικρὸν ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἕβδομον οὐρανὸν διὰ τὴν ἐξαχρειώσιν τῶν ἀνθρώπων. Ὅτε ἠμάρτησεν ὁ Ἀδάμ, ὁ θεὸς διαμένων πρότερον ἐν τῇ Ἑδέμ, ἀνῆλθεν εἰς τὸν πρῶτον οὐρανὸν κατὰ τὴν ἀδελφοκτονίαν τοῦ Κάιν ἀνῆλθεν εἰς τὸν δεύτερον, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἐνώχ εἰς τὸν τρίτον, κατὰ τὸν κατακλυσμὸν εἰς τὸν τέταρτον, κατὰ τὴν πυργοποιίαν εἰς τὸν πέμπτον, διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν Σοδομιτῶν εἰς τὸν ἕκτον καὶ καθ' ὃν χρόνον διέτριβεν ὁ Ἀβραάμ ἐν Αἰγύπτῳ εἰς τὸν ἕβδομον (4). Εἶδομεν δ' ἀνωτέρω ὅτι κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν ἐν Ἀφρικῇ Ἀκουεπιμ. καὶ ὁ οὐρανὸς πλη-

(1) Ἡσίοδ. Ἔργ. 197. Ἐν στ. 199 οἱ πλείστοι κώδικες ἔχουσιν ἴτην, κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν δὲ ταύτην τὸ πρᾶγμα παρίσταται ὡς γενόμενον, ἀλλ' ἡ ὅλη ἐννοία ἀπαιτεῖ μελλοντικὴν σημασίαν τοῦ ῥήματος, διὸ προκρίνουσι πολλοὶ τῶν ἐκδοτῶν τὸ ἴτον.

(2) Ovid. Met. I, 149. 150.

(3) Ἄρατ. Φαιν. 96. — Ἐρατοσθένης. Καταστερ. 9. — Hygin. Poet. Astron. II, 25.

(4) Boreaschith Rabba τμ. 19 φ. 19^ο παρὰ Nork, Etymologisch-symbolisch-mythologisches Real-Wörterbuch τ. II σ. 209.

σιέστερον τῶν ἀνθρώπων κείμενος πρότερον ἀνυψώθη καὶ ὁ θεὸς ἀπεμακρύνθη μετ' αὐτοῦ.

Ἡ δὲ θάλασσα, ἣν ἡ παράδοσις ἀπίστον καὶ δολίαν χαρακτηρίζει (1), ἐτιμωρήθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ περιορισθεῖσα διὰ τριῶν τριχῶν ἐντὸς τεταγμένων ὄριων. Ὁ κατὰ φύσιν ἄνθρωπος φαντάζεται ὅτι ἡ ἄμμος τῆς παραλίας εἶναι φραγμὸς ἀσθενέστατος πρὸς τὴν ὄρμην τῆς θαλάσσης, ἀποδίδει δὲ εἰς αἰτίαν ὑπερφυσικὴν τὴν μὴ κατάκλυσιν τῆς γῆς ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Ὅτι δ' αἱ τρίχες εἶναι συμβολικὴ εἰκὼν τῆς ἄμμου φαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἀκολουθῶν στίχων ἀνεκδότου Τραπεζουνοῦ ἄσματος:

Ὅντεν ἐχτίστεν κιβωτὸς κ' ἐθεμελιώθεν κάστρος,
καὶ μαργιλῶν ἡ θάλασσα τριγύρου μὲ τὴν νάμμον (2).

Τὴν ἄμμον θεωρεῖ ὡς ὄριον ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεθὲν εἰς τὴν μανίαν τῆς θαλάσσης καὶ ὁ προφήτης Ἰερεμίας: «μὴ ἐμὲ οὐ φοβηθήσεσθε, λέγει κύριος, ἢ ἀπὸ προσώπου μου οὐκ εὐλαβηθήσεσθε; τὸν τάξαντα ἄμμον ὄριον τῆς θαλάσσης, πρόσταγμα αἰώνιον καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτό, καὶ ταραχθήσεται καὶ οὐ δυνήσεται, καὶ ἠχήσουσι τὰ κύματα αὐτῆς καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτό» (3). Τὴν αὐτὴν δ' ἔννοιαν φαίνονται ἔχοντα καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ Ψαλμοῦ: «Ὅριον ἔθου ὃ οὐ παρελεύσονται (τὰ

(1) Insidum marmor τοῦ Βιργιλίου (Georg. I 254). Ὅμοιαι φράσεις τοῦ ἐπιγραμματογράφου Ἀντιπάτρου (Ἀνθολ. Θ' 407) καὶ τοῦ Σενέκα (Λησμι. 558) περὶ δολιότητος τῆς θαλάσσης εἶναι συνειλεγμένοι ἐν Roseher's Lex. τ. II σ. 2079. Χαρακτηριστικώτατος δ' εἶναι ὁ Λισίππειος μῦθος περὶ τοῦ ποιμένου καὶ τῆς θαλάσσης (ἀρ. 370 Halm. 49 Kor.), γνωστός καὶ εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς λαόν, ὅστις καὶ παροιμίαν ἔχει ἐξ αὐτοῦ ἐκπηγάσασαν «Ἐἴρω γὼ τί θέλει, σῦκα πάλι θέλει». — Ἐν παρόδῳ δὲ παρατηροῦμεν ἐνταῦθα ὅτι ἔχνη τοῦ μύθου περὶ παρακωλύσεως τῆς ἀνυψώσεως τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τῆς θαλάσσης φαίνεται ἐγκλείων ὁ ἀρχαῖος περὶ Ἰβλικῶνος, καθ' ὃν βουλῆ τοῦ Ποσειδῶνος παρεκώλυσεν ὁ Πήγασος τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ὄρους.

(2) Τὸ ἄσμα τοῦτο μοι ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Βαλαβάνη. Οἱ στίχοι μικρὸν παρηλλαγμένοι ἐπαναλαμβάνονται καὶ ἐν ἀθηναϊκῷ ἄσματι, δημοσιευθέντι ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι Βύρωνι (τ. Α' σ. 152).

Ὅντας ἐστάθη ὁ Διγενὴς κ' ἐθεμελιώθ' ἡ χώρα
καὶ συστεριώθη ἡ θάλασσα τριγύρου μὲ τὸν ἄμμο

(ἐν τῷ Βύρωνι ἐκ τυπογραφικοῦ λάθους μετεβλήθη τὸ ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ ὄνομα εἰς Γηγενὴς, ὡς μ' ἐβεβαίωσεν ἡ αἰδιδίμος Μαριάννα Γρ. Καρπούρογλου, ἡ δοῦσα τὸ ἄσμα πρὸς δημοσίευσιν).

(3) Ἰερεμ. Ε, 22.

ὑδάτα), οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν» (1). Ἐκ τούτων δέ, μάλιστα δ' ἐκ τοῦ Ἰερεμίου, παραλαμβάνουσι τὴν ἰδέαν περὶ ὄριων καὶ χαλινώσεως τῆς θαλάσσης διὰ τῆς ἄμμου ὁ Βασίλειος καὶ ἄλλοι Ἑλληνες ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς (2). Ἐν τῇ βίβλῳ ὁμοῦ τοῦ Ἰωβ ἀντὶ τῆς ἄμμου ἀναφέρονται ὄρια τῆς θαλάσσης κλειθρα καὶ πύλαι (3). Τοῦτο δὲ ἐπαναλαμβάνουσιν ὁ πατὴρ τῆς ἐκκλησίας Κλήμης καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ποιηταὶ Γεώργιος ὁ Πισίδης καὶ ὁ Θεοδόσιος (4). Εἶναι

(1) Ψαλμ. ΡΓ' 9.

(2) Βασίλ. εἰς Ἑξαήμε. Δ' 3 ἐν Migne, Patr. Gr. τ. 29 στ. 84: «ἐκελεύσθη συναχθῆναι εἰς συναγωγὴν μίαν. Διὰ τοῦτο μαινομένη πολλάκις ἐξ ἀνέμων ἡ θάλασσα, καὶ εἰς ὕψος μέγιστον διανισταμένη τοῖς κύμασιν, ἐπειδὴν μόνον τῶν αἰγιαλῶν ἀφῆται, εἰς ἀφρόν διαλύσασα τὴν ὄρμην ἐπανῆλθεν. Ἡ ἐμὲ οὐ φοβηθήσεσθε, λέγει Κύριος, τὸν τιθέντα ἄμμον ὄριον τῆς θαλάσσης, τῷ ἀσθενεστάτῳ πάντων, τῇ ψάμμῳ, ἡ ταῖς βλαῖς ἀφόρητος χαλινούται». — Μεθοδίου, περὶ τοῦ αὐτεξουσίου παρὰ Migne, τ. 18 στ. 241. 244: «Οὐχ ὑπερβαίνουσα τὸν οἰκτεῖον τόπον, θεῖον τι πρόσταγμα πεφοβημένη». — (Εὐσταθίου Ἀντισχεῖας) εἰς τὴν Ἑξαήμερον παρὰ Migne τ. 18 στ. 712: «ψάμμῳ χαλινωθεῖσα» «εἰς πρόσταγμα τοῦ κτιστοῦ πεπεδημένη». — Ἀνδρέου Κρήτης, εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον καὶ τοὺς κοιμηθέντας: «τίς ὁ τιθεὶς θαλάσσης ψάμμον ὄριον; Φόβῳ δὲ τίνος χαλινουμένη συστέλλεται;». — Εὐχὴ πρὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος: ἀφορισμὸς 2 (Εὐχολόγιον τὸ μέγα. Βενετ. 1872 σ. 126) «Θεὸν . . . θέντα ἄμμον θαλάσσης ὄριον». — Θεοφυλάκτ. Σιμοκάτ., Ἐπιστ. 2 (Epistolographi Gr. ed. Hereher σ. 764) «Ὅρους ὃ δημιουργὸς καὶ τῷ θαλαττίῳ διατάξασα κλύδιον, καὶ τοῖς αἰγιαλοῖς τὸ πελάγιον κεχαλινώται βεῖθρον, καὶ ψάμμος τίς ἐστι μικρὰ ἠπίρω καὶ θαλάττη μεταίχμιον. Οὐ γὰρ ἀδέειν ἡ θάλαττα τὴν γέτονα γῆν συγκεχώρηται, παλινδρομεῖ δὲ πρὸς ἑαυτὴ τὸ βεῖθρον μαινόμενον, μεγάλην ἀπειλήσαι τῇ χέρσῳ τὴν ἔφοδον». — Μιχαὴλ Ἀκομινάτ. τ. Β' σ. 151 ἐκδ. Λάμπρου: «ἀλλ' ὡς ὁ θεὸς τῇ θαλάσσει ψάμμον ἔθηκεν ὄριον καὶ οὐκ ἐπιβαίνει τῆς χέρσου τῆς γείτονος». — Ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Ὀππιανοῦ (B' 33. 34) δις ἐλέγχει τὸν ποιητὴν ὡς ἀγνοοῦντα «ὅτι ἐν τισιν ἡ θάλασσα ὑψηλοτέρα ἐστὶ τῆς γῆς, οὐκ εἰς δὲ δυνάμει οὐ κατεπεμβαίνει τῆς γῆς».

(3) Ἰωβ ΑΗ' 8-11 (Renan, Le livre de Job σ. 166-7). «Ἐφραξα δὲ θάλασσαν πύλαις, ὅτε ἐμαίμασεν ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῆς ἐκπεμπομένη· ἐθέμην δὲ αὐτῇ νέφος ἀμφιάσιν· ὄριγγλη δὲ αὐτῇ ἐσπαργάνωσα· ἐθέμην δὲ αὐτῇ ὄρια περιθελὶς κλειθρα καὶ πύλας· εἶπα δὲ αὐτῇ. Μέχρι τούτου ἐλεύσει, καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ, ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσεται σου τὰ κύματα».

(4) Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους Α' 20 σ. 25 ἐκδ. Hilgenfeld (Λιψ. 1876): «Τὸ κῦτος τῆς ἀπείρου θαλάσσης κατὰ τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ συσταθὲν εἰς τὰς συναγωγὰς οὐ παρεμβαίνει τὰ περιτεθειμένα αὐτῷ κλειθρα, ἀλλὰ καθὼς δεῖταξεν αὐτῷ οὕτω ποιεῖ». — Γεωργίου Πισίδου, Ἑξαήμερον στ. 393-5

Ῥῆξαι τε κλεῖς καὶ διαδράναι θέλει,
ἀνθέλκεται δὲ καὶ φορεῖται καὶ μένει
καὶ τὰς ἐνύδρους οὐ παρέρχεται οὐρα.

δ' αἱ παραστάσεις αὐταὶ προδήλως διάφοροι τῶν περὶ χαλινώσεως τῆς θαλάσσης διὰ τῆς ἄμμου τοῦ αἰγιαλοῦ, ἀντιστοιχοῦσαι μᾶλλον πρὸς τὰ κλειθρα δι' ὧν ὁ θεὸς τῶν Βαβυλωνίων Μαρδούκ ἐκλείσει τὸν οὐρανὸν ὅπως μὴ ἐκχυθῶσι τὰ ὑπεράνω τοῦ στερεώματος ὕδατα καὶ πρὸς τὰς πύλας δι' ὧν περιεκλείσθη τὸ ὕδωρ τῆς ἀβύσσου κατὰ τὴν βαβυλωνιακὴν κοσμογονίαν (1).

Ἄνισχυρον λέγουσιν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς τὴν μανίαν τῆς θαλάσσης, χαλινωθείσης ὑπὸ τοῦ θεοῦ· κατὰ τὴν κυπριακὴν ὁμῶς παράδοσιν ἀπέκοψε μέχρι τοῦδε τὰς δύο τρίτας καὶ μόνον μία συγκρατεῖ τὴν ὄρμην αὐτῆς· ἂν δὲ καὶ ταύτην διαρρήξῃ θὰ ξαπολυθῇ καὶ θὰ κατακλύσῃ ὅλην τὴν γῆν.

Τὴν περὶ καταστροφῆς τοῦ κόσμου δοξασίαν ἐπαναλαμβάνουσι συχναίαι αἱ δημῶδεις παραδόσεις. Ἐν ἄλλῳ τόπῳ ἀναφέρομεν τοὺς μύθους περὶ τῆς κατεδαφίσεως τῶν τριῶν ἐκ τῶν ὑποβασταζόντων τὴν γῆν τεσσάρων στύλων (2), καὶ περὶ τῆς τομῆς τοῦ ἐν τῇ σελήνῃ δένδρου, μεθ' οὗ συνδέονται αἱ τύχαι τῆς γῆς (3), καθὼς καὶ τὸν ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰσως ἐκπηγάσαντα μῦθον περὶ τῆς δεσμεύσεως τοῦ διαβόλου (4). Ἄλλ' ἡ κυπριακὴ παράδοσις ἐνέχει τοῦτο τὸ ἐξαιρετικόν, ὅτι ἐν ᾧ οἱ στῦλοι τῆς γῆς, τὸ δένδρον τῆς σελήνης καὶ αἱ ἀλύσεις τοῦ διαβόλου ἀνανεοῦνται ἐκάστοτε, πᾶς δὲ κίνδυνος τῆς γῆς ἀποτρέπεται, κατὰ τὴν παράδοσιν ταύτην ἀποκοπείσης καὶ τῆς τρίτης τριχὸς θὰ καταποντισθῇ ὁ κόσμος. Ὅτι δ' ἡ ἔννοια τῆς καταστροφῆς τοῦ κόσμου δὲν εἶναι ἄγνωστος τῶν ἐλληνικῶν λαῶν μαρτυροῦσιν αἱ λέξεις *συντέλεια*, *χαλασμός*, *χάσι κόσμου*, *συνηθέσταται* εἰς μεταφορικὴν σημασίαν, μάλιστα δ' ἐπὶ καταιγίδων· πιστεύουσι δὲ κοινῶς ὅτι

Θεοδοσίου Ἀκρόασ. Γ' 1-2 σ. 285 Bonn.

Ὁ τῆς ἀβύσσου τὰς πολυστόμους χύσεις
κλείων, χαλινῶν, ἐξανοίγων, ἐξάγων.

(1) Βλ. ἀνωτέρω σ. 589. Πρὸς G. Smith, An account of Chaldean Genesis, γερμ. μεταφρ. Delitzsch σ. 72.

(2) Βλ. τὴν ἡμετέραν Μελέτην, τ. Α' σ. 26. Παραπλησίως ἰταλικὰς παραδόσεις περιουρήγαγεν ὁ διαπρεπὴς λογογράφος G. Pitré πραγματευόμενος περὶ τῶν παραδόσεων τοῦ Colla Pesce (ἐν Archivio per lo studio delle tradiz. popolari τ. VII).

(3) Μελέτης τ. Α' σ. 25.—Politis, Der Mond in Sago u. Glauben der heutigen Hellenen ἐν Roscher's Soleno σ. 181.

(4) Μελέτης τ. Α' μέρ. 6' σ. 491.-2.

θὰ ἐπέλθῃ ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου μικρὸν μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ διαβόλου, ἧς θὰ προηγηθῇ δεινότατος ἀύχμος (1). Συγγενεῖς πρὸς τὰς δοξασίας ταύτας εἶναι οἱ γερμανικοὶ μῦθοι περὶ καταστροφῆς τοῦ κόσμου (2), οἵτινες πιθανώτατα κοινὴν μετ' αὐτῶν πηγὴν ἔχουσι τὴν Ἀποκάλυψιν. Ἡ δ' ἐλληνικὴ μυθολογία βίαςιν ἔχουσα τὴν ἀρμονίαν καὶ τὴν ἀιδιότητα τοῦ σύμπαντος, ἀμοιρεῖ τοιούτων μύθων· ἀλλ' οὐκ ὀλίγοι τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων παρεδέχοντο τὸ φθαρτὸν τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλοι ἄλλως ἐδόξαζον ὅτι θὰ ἐπέλθῃ ἡ καταστροφή, οἱ δὲ στωικοὶ κατ' ἐκπύρωσιν (3).

Διὰ τοῦ πυρὸς ζητεῖ νὰ καταστρέψῃ τὸν οὐρανὸν καὶ ὁ φθονερὸς ὄφις, κατὰ τὴν ἡλιακὴν παράδοσιν· εἶναι δὲ φανερόν ὅτι ὁ ὄφις οὗτος πολλὴν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν κρατοῦντα καὶ ἀποκρύπτοντα τὰ οὐράνια ὕδατα δράκοντα Ahi τῶν βεδικῶν ὕμνων, ὃν ὁ Ἴνδρας φονεύει, πρὸς τοὺς δράκοντας οὗς κτείνουσιν οἱ θεοὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ἡλίου ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς μύθοις καὶ καθόλου ἐν τοῖς περὶ δρακοντοκτονιῶν μύθοις πλείστων λαῶν, καθὼς καὶ πρὸς τοὺς κυρίους τῶν πηγῶν δράκοντας τῶν νεοελληνικῶν μύθων (4). Ἡ δὲ καλόγνωμη γουστερίτσα εἶναι πιθανῶς ἡ σαλαμάνδρα, ἥτις κατὰ τὰς δοξασίας τῶν ἀρχαίων «διὰ πυρὸς βαδίζουσα κατασβέννυσι τὸ πῦρ» (5). Οἱ Θεσσαλοὶ πιστεύουσι νῦν ὅτι ἡ σαλαμάνδρα καταπίπτει εἰς τὴν γῆν μετὰ τῆς ἀστραπῆς ἢ ἀναφαίνεται μετὰ βροχὴν (6). Καθόλου δ' ἡ σαύρα παρίσταται ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ὀρησκείᾳ καὶ ἐν ταῖς δοξασίαις νεωτέρων ἔθνων ὡς εὐοίωνος προάγγελος τοῦ ἔαρος καὶ τῆς εὐδίας, ἀγαπητὴ εἰς τοὺς θεοὺς, μάλιστα εἰς τὸν θεὸν τοῦ ἡλίου, οὗ τὰς βουλάς ὑπετίθετο ὅτι

(1) Μελέτης σ. 412 κέ.

(2) Grimm, Deutsche Myth. σ. 774 κέ. (δ' ἐκδ. σ. 678 κέ.).

(3) Βλ. Zeller, Die Philosophie der Griechen τ. I (δ' ἐκδ.) σ. 210. 229. 247. 626. 704 τ. III, 1 σ. 451 κέ. 553. 555, 561.

(4) Μελέτη σ. 161 κέ.—Πολίτου, Περσεὺς καὶ ἅγιος Γεώργιος ἐν Ἀττικῇ ἡμερολογίᾳ 1872 σ. 177 κέ.

(5) Ἀριστοτέλ. Ζ. Ιστ. Β', 10' 13.—Θεοφρ. ἀπ. Γ' περὶ πυρὸς η' 60.—Ἀντίγον. Καρύστ. 91.—Ἡ δοξασία αὕτη διετηρεῖτο καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα, παρέμεινε δ' ἐνιαχοῦ καὶ μέχρι τοῦ νῦν.

(6) Κατ' ἀνακοινώσεις τῶν κ. Γ. Δροσίνη καὶ Ἀλ. Κασαβέτη, ἐκ τοῦ Πηλίου. Παραπλησίαν δοξασίαν ἀνευρίσκόμεν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, οἵτινες ἐπίστευον ὅτι ἡ σαλαμάνδρα φαινομένη προήγγελλε βροχὴν. (Θεόφραστ. ἀπ. 5' 6' 15 «Καὶ ἡ σαύρα φαινομένη ἦν καλοῦσαι σαλαμάνδραν . . . ὕδωρ σημαίνει»).

διὰ τῆς μαντικῆς ἀνεκοίνωνεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Τὸν ἥλιον προσηγόρευον οἱ ἀρχαῖοι καὶ σαῦρον (1)· οἱ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἀνάγοντες τὸ γένος Ἡλείοι Ἰαμίδαι ἐμαντεύοντο καὶ διὰ σαυρῶν, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνατεθειμένου ἀνδριάντος ἐνὸς τούτων, ἔχοντος γαλεώτην πρὸς τὸν ὦμον προσέρποντα τὸν δεξιόν (2). Υἱὸς δὲ τις τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐν τῇ θείᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος χώρᾳ, τῇ τῶν Ὑπερβορέων γεννηθείς, ἐκαλεῖτο Γαλεώτης· ἀνῆγον δ' εἰς τοῦτον τὸ γένος οἱ Γαλεῶται, μάντις Σικελοί, διὰ σαυρῶν (γαλεῶν, γαλεωτῶν) πιθανῶς μαντευόμενοι (3). Ἐν Σικελίᾳ δὲ νῦν πιστεύουσιν ὅτι εἶδος τι μικρᾶς σαύρας, καλουμένης κοινῶς San Giuanni, ἀνάπτει ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ κανδήλιον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ αἱ σαῦραι αὗται φέρουσι τύχην εἰς τοὺς κατέχοντας· οὐδεὶς δὲ τολμᾷ νὰ τὰς φονεύσῃ, ἂν δὲ τοιοῦτό τι συμβῇ κατὰ λάθος ὁ φονεύσας ζητεῖ διὰ ποικίλων ἐπιρδῶν νὰ ἐξευμενίσῃ τὸ ζῶον καὶ νεκρὸν. Ἐν Βονωνίᾳ δὲ ἡ σαύρα φαινομένη προαγγέλλει τὸ ἔαρ. Ἐν Πεδεμοντίῳ, Τοσκάνῃ καὶ Σικελίᾳ πιστεύουσιν ὅτι ἡ πρασίνη σαύρα (*Iacerta viridis*, L.) ἔχει κίτρινον σταυρὸν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ εἶναι φιλόανθρωπος, προφυλάττουσα τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν ὄφρων (4).

Εἰς τοὺς κοσμογονικοὺς μύθους ἠδύναντο νὰ ταχθῶσι καὶ τινες παραδόσεις καὶ πλάσματα τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῴων· ἀλλὰ ταῦτα στενώτερον συνδέονται πρὸς ἄλλας ἐξ ἰδεῶν διαφόρων προελθούσας δοξασίας, καὶ ἐν συναφείᾳ πρὸς αὐτάς προσήκει νὰ γείνη περὶ αὐτῶν λόγος. Ὅθεν περιοριζόμεθα ὡς

(1) Πορφυρ. περὶ ἀποχῆς Δ' 16. Ἀντίθετος πρὸς τὰς τιαυτάς δοξασίας φαίνεται ἡ παράστασις τοῦ σαυροκτόνου Ἀπόλλωνος, ἧς ἄδῃλος ἢ ἔννοια.

(2) Πausan. 5' 6' 2. Πρὸς. Cicero. de divin. I, 20, 39. — Στεφαν. Βυζαντ. λ. Γαλεῶται.

(3) Στεφ. Βυζ. αὐτ.

(4) De Gubernatis, Zoological mythology τ. II σ. 385 κέ. — Pitag. Usi e costumi Palermo 1889 τ. III σ. 351 κέ. — Ἐν τῇ Φυσιολογίᾳ ἀναφέρεται σαύρα τις καλουμένη ἡλιακὴ, ἧτις ὅταν γηράσῃ ἀποτυφλοῦται, ἀλλὰ προσβλέπουσα εἰς τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον ἀνακτᾷ τὴν ὄρασιν καὶ νέα γίνεται (βλ. τὴν ἐκδοσιν τοῦ Karnejev ἐν Byzantin. Zeitschrift 1894 σ. 32).

ἐν τύπῳ καὶ ἀπλῶς νὰ διαλάβωμεν περὶ τῶν τοιούτων παραδόσεων, ἐπιφυλασσόμενοι νὰ πραγματευθῶμεν περὶ αὐτῶν πλατύτερον ἀλλαχοῦ.

Πλεῖσται νεοελληνικαὶ παραδόσεις, ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ διάβολος, ἀμιλλώμενος πρὸς τὸν θεὸν ἐπὶ τὸ ἔργον τῆς δημιουργίας, ἔπλασεν ὁμοίως ζῶα· ἀλλὰ τοῦ διαβόλου τὸ ἔργον ἦτο ἀτελές καὶ ὁ θεὸς ἢ ὁ Χριστὸς συνεπλήρωσεν αὐτὸ πρὸς βλάβην τοῦ διαβόλου ἢ πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτω διηγοῦνται περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ λύκου, ὅτι ὅταν ἔπλασεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἠθέλησε καὶ ὁ διάβολος νὰ πλάσῃ τὸν λύκον· ἀλλὰ δὲν ἐμπόρεσε καὶ νὰ τὸν ζωντανέψῃ, ὁ θεὸς ὁμῶς διὰ παιδείαν (ἦτοι τιμωρίαν αὐτοῦ) τὸν ἐπρόσταξε νὰ ζωντανέψῃ καὶ νὰ φάγῃ τὸν πλάστην του· ἀλλὰ μόνον τὸ ἓνα πᾶδι αὐτοῦ ἐπρόλαβε νὰ φάγῃ ὁ λύκος, καὶ δι' αὐτὸ ὁ διάβολος εἶναι κουτσὸς καὶ τὸν λέγουν μονοπόδαρο καὶ λυκοφαγωμένο (1). Περὶ δὲ τῆς δημιουργίας τοῦ χρησιμωτάτου εἰς τὸν ἄνθρωπον ὄνου διηγοῦνται ἐν Ἀκαρνανίᾳ ὅτι ὅταν ἐφτείασε ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπο ἐφτείασε καὶ ὁ διάβολος τὸν γαῖδαρο, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸν κάμῃ νὰ σαλέψῃ· καὶ ἀφ' οὗ πλέον ἀπελπίστηκε, παρακάλεσε τὸ Χριστὸ νὰ τοῦ βάλῃ ζωή. Τότε ὁ Χριστὸς εἶπε: «Σῆκω, γαϊδοῦρι, νὰ ζήσῃ ἡ φτώχεια!» καὶ ἐσηκώθη καὶ ἐζωντάνεψε ὁ γαῖδαρος (2).

Παρόμοιοι παραδόσεις φέρονται καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς, θὰ διαλάβωμεν δ' ἐκτενέστερον περὶ αὐτῶν ἐν τῷ περὶ τοῦ Διαβόλου κεφαλαίῳ δευτέρας ἐκδόσεως τῆς *Νεοελληνικῆς μυθολογίας* ἡμῶν. Τὴν ἀρχὴν δ' ἔλαβον πιθανώτατα αὗται ἐκ τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων τῶν Βογομίλων, ἐν οἷς παρελήφθησαν ἐκ παλαιστέρων θρησκευτικῶν καὶ φιλοσοφικῶν θεωριῶν. Διότι ἡ θεωρία, ὅτι τῆς δημιουργίας μετέσχον πλὴν τοῦ κατ' ἐξοχὴν δημιουργοῦ καὶ ἄλλοι θεοὶ ὑποδεέστεροι, ἦτο καὶ πρὸ τῶν Βογομίλων γνωστὴ. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος (3) διδασκόμεθα ὅτι ὁ τῶν θεῶν δημιουργὸς ἐκέλευσεν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ πλασθέντας θεοὺς νὰ τραπῶσιν εἰς τὴν τῶν ζῴων δημιουργίαν, πλάττοντες τὸ ὀνητὸν μέρος τῶν ὄντων, ὅπερ ἐμελλε νὰ συνυφανθῇ μετὰ τοῦ ἀθα-

(1) Βλ. τῆς ἡμετέρας Μελέτης σ. 472. Τῆς παραδόσεως ταύτης ὑπάρχουσι πολλαὶ παραλλαγαί· μίαν τούτων ἐδημοσίευσεν ὁ Λάζαρος Δούμας ἐν *Revue des tradit. populaires* 1893 σ. 283-4.

(2) Ἀνεκοινώθη μοι ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀγρινίου κ. Εὐσταθίου Σταίκου, ἰατροῦ.

(3) Πλάτων. Τίμ. σ. 41 α. Καὶ ἐν τῇ περσικῇ θρησκείᾳ οἱ Amschaspand εἶναι συνεργοὶ τοῦ Ὀρομάσδου.

νάτου. Κατὰ δὲ τὴν αἰγυπτιακὴν κοσμογονίαν πλήν τοῦ δημιουργοῦ Ἐξ καὶ οἱ ἄλλοι θεοὶ εἶχον τὴν δύναμιν τῆς δημιουργίας διὰ τῶν δακρύων αὐτῶν, οἳ τε ἀγαθοὶ καὶ οἱ κακοί· οἱ μὲν ἀγαθοὶ θεοὶ παρήγον τὰγαθὰ ὄντα καὶ τὰ χρήσιμα πράγματα, οἱ δὲ κακοὶ τὰ κακὰ ὄντα καὶ τὰ ἐπιβλαβῆ πράγματα· οἱ ὄφεις, οἱ σκορπιοί, τὰ δηλητηριώδη φυτὰ ἐγεννήθησαν ἐκ τῶν δακρύων τοῦ Σήτ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν δαιμόνων (1). Ἐπόμενοι τῷ Πλάτωνι παραδέχονται συνεργούς τῆς δημιουργίας Φίλων ὁ Ἰουδαῖος, καὶ ὁ ὑπομνηματιστὴς τοῦ πλατωνικοῦ Τιμαίου νεοπλατωνικὸς Χαλκίδιος. Τῶν δ' αἰρετικῶν Χριστιανῶν τινες ἐπρέσβευον ὅτι ὁ κόσμος εἶνε δημιούργημα τῶν ἀγγέλων, ἢ ὅτι ὑπούργουν οἱ ἄγγελοι τῷ θεῷ κατὰ τὴν δημιουργίαν (2). Τούτων δὲ τὰ δόγματα μετὰ τῶν αἰγυπτιακῶν συνεκέρασεν ἢ τῶν Βογομίλων αἵρεσις, ἢ ἐν Βουλγαρίᾳ μὲν ἀναπτυχθεῖσα, διαδοθεῖσα δὲ καὶ πολλαχοῦ τῆς ἄλλης Εὐρώπης κατὰ τὸν ΙΒ' μάλιστα αἰῶνα. Ἡ αἵρεσις αὕτη, ἣτις πολλὰ τῶν αἰρετικῶν δογμάτων τῶν Μανιχαίων τῶν Μεσσαλιανῶν καὶ τῶν Παυλικιανῶν παρέλαβεν, ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Σατανᾶς ἐπιχειρήσας καὶ δεύτερον κόσμον νὰ δημιουργήσῃ, ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐμφυσήσῃ εἰς αὐτὸν ψυχὴν· ἰδὼν δὲ τὸ μάταιον τῶν ἀγῶνων του, παρεκάλει τὸν θεὸν νὰ τὸν ἐμψυχώσῃ, ὑποσχεθεὶς ὅτι θὰ ἀνῆκεν ὁ ἄνθρωπος εἰς ἀμφοτέρους. Ἐσώθησαν δ' οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦ κράτους τοῦ Σατανᾶ διὰ τοῦ Χριστοῦ. Καίπερ μὴ δυνηθεὶς ὁμως νὰ ἐμψυχώσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὁ Σατανᾶς ἔδωκε ψυχὴν εἰς τὸν ὄφιν κατὰ τινὰ δὲ σερβικὴν παράδοσιν καὶ εἰς τὴν χίσσαν (3). Ἐκ τῶν τοιούτων λοιπὸν διηγήσεων προήλθον αἱ ἐν λόγῳ νεοελληνικαὶ παραδόσεις καὶ αἱ παρόμοιοι τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν ἔθνων.

Τῶν μύθων περὶ γενέσεως τῶν ἀνθρώπων ἐκ δένδρων ἔχνη τινὰ μό-

(1) Maspero, Histoire ancienne des peuples d'Orient τ. I σ. 156 κέ.

(2) Κύριλλος Ἱεροσολύμων ἐν Migne, Patrol. gr. τ. 33 σ. 717. — Ἰωάν. Χρυσόστομ. αὐτ. τ. 83 σ. 473. — Irenaeus c. haer. I, 24. — Περὶ δημιουργίας ἕντων ὑπὸ δαιμόνων ὑποδεστέρων ἐν τῇ σκανδιναυικῇ Ἔδδα βλ. Etlard H. Moyer ἐνθ. ἀν. σ. 107 κέ.

(3) Βλ. Girecok, Geschichte der Bulgaren σ. 178. — A. Pypin u. V. D. Spasovich, Geschichte der slavischen Literaturen. Iprz. 1880 τ. I σ. 88 καὶ τοὺς αὐτοὶ μνημονευομένους συγγραφεῖς. — M. Caster, Literatura populară româna. Bucur. 1883 σ. 255 κέ. Τοῦ αὐτοῦ, Greeco-Slavonic literature. Lond. 1878 σ. 20.

νον ἀνευρίσκομεν ἐν νεοελληνικαῖς δοξασίαις καὶ παραμυθίαις. Περὶ τούτων δὲ θὰ διαλάβωμεν ἐν κεφαλαίῳ τῆς Νεοελληνικῆς μυθολογίας περὶ δημῶδους ψυχολογίας.

Ἐχει προσέτι ὁ καθ' ἡμᾶς λαός, καθὼς καὶ πάντες οἱ λαοί, καὶ μύθους κατ' ἐπίφασιν μὲν κοσμογονικούς, πράγματι δὲ αἰτιολογικούς. Διὰ τούτων προσπαθεῖ νὰ εὕρῃ ἐξήγησιν μυθικὴν διαφόρων ιδιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων, ἢ τῆς ἰδιαζούσης διαμορφώσεως χώρας τινός. Τοιοῦτοι μῦθοι περιελήφθησαν καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Αἰσωπείων, ὡς ὁ περὶ τοῦ ὀστράκου τῆς χελώνης (ἀρ. 154 Halm), ὁ περὶ τῆς φιλοψευδίας τῶν Ἀράβων καὶ τῶν σκυτέων (ἀρ. 136, 141 H), ὁ περὶ τῆς συνέσεως τῶν μικροφυῶν καὶ τῆς ἀφροσύνης τῶν μακρῶν (ἀρ. 150 H) κτλ. (1). Ὁμοιάζουσι δ' οὗτοι πρὸς τοὺς νεωτέρους καὶ κατ' αὐτὴν τὴν διατύπωσιν· ὡς περὶ τῆς φιλοψευδίας τῶν Ἀράβων λέγει ὁ ἀρχαῖος μῦθος ὅτι τὴν ἀρχὴν ἔχει ἐκ τῆς ἀρπαγῆς τοῦ φορτίου ψευμάτων τῆς ἀμάξης τοῦ Ἑρμοῦ, ἣν συντριβείσαν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν διήρπασαν οἱ Ἀραβες (2), οὕτω καὶ νῦν διηγοῦνται ὅτι οἱ Κεφαλλῆνες εἶναι ψεῦσται, διότι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν κατεχύθησαν τὰ ψεύσματα διαρραγέντος τοῦ πεπληρωμένου ἐξ αὐτῶν σάκκου τοῦ διαβόλου· παραπλήσιος εἶναι καὶ ὁ μῦθος περὶ τῆς πετρώδους διαμορφώσεως τῶν Κραβάρων καὶ τῆς Μάνης (3). Τινὲς ὁμως τῶν μύθων τούτων οὐδ' αἰτιολογικοὶ εἶναι, ἀλλ' ἀπλῶς πεπλασμένοι πρὸς γέλωτα, οἷος ὁ περὶ τοῦ Αἰσώπου ἐν ναυπηγίῳ (ἀρ. 19 H.) καὶ τινες ἄσεμνοι μῦθοι τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου.

(1) Περὶ τούτων θὰ πραγματευθῶμεν ἐν τοῖς κεφαλαίοις περὶ γιγάντων καὶ περὶ μυθολογικῆς ζωολογίας τῆς ἡμετέρας Νεοελληνικῆς μυθολογίας. Πλουσία συλλογὴ τοιούτων μύθων παρὰ διαφόροις λαοῖς δημοσιεύεται ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Les rouiquois ἐν τῇ Revue des tradit. populaires ἀπὸ τοῦ 1887 (τ. II σ. 433 κέ. ἡ τελευταία συλλογὴ ἐν τ. IX, 1894 σ. 165 κέ.).

(2) Αἰσωπ. μῦθ. 141 H. — Βαβρίου ἀρ. 57.

(3) Ἔστι 1890 τ. Β' σ. 259. — Ὁμοῖον ἀρχαῖον μῦθον, ἐξηγοῦντα διατὴ Θεσσαλία ἦτο πολυφάρμακος, ἀπαντῶμεν παρὰ Μιχαὴλ τῷ Ἀκομινάτῳ (τ. Α' σ. 177 ἐκδ. Σ. Λάμπρου· «τὴν Μήδειάν φασὶ φεύγουσαν διὰ τοῦ Θετταλικοῦ πεδίου, τῶν φαρμάκων ἐκχυθέντων, πολυφάρμακον τὴν Θετταλίαν ποιῆσαι»).

Προσθήκη εἰς σελ. 587.

ΕΚΔΑΤΟΜΕΝΗ ὑΠΟ

Κ. ΝΕΣΤΟΡΙΔΟΥ

Τὴν σινικήν παράδοσιν περὶ τοῦ βιαίου χωρισμοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἀναφέρει καὶ ὁ περιηγητὴς Corn. Matelief, οὐ ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἐν 'Ρουένῃ τῷ 1725 τυπωθέντος Recueil des Voyages (τ. VI σ. 170) δημοσιεύει ὁ René Bassel ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει τῆς Revue des trad. populaires (τ. IX σ. 474). «Οἱ Σῖναι πιστεύουσιν ὅτι ὁ Οὐρανὸς ἢ Γῆ καὶ ἡ Θάλασσα ἦσαν ἀπ' αἰῶνων ἠνωμένοι· ἀλλὰ κάτοικός τις τοῦ οὐρανοῦ, ὀνόματι Γαίν, κατώρθωσε νὰ χωρίσῃ τὸν Οὐρανὸν ἀπὸ τῆς Γῆς, καὶ ὁ μὲν Οὐρανὸς ἔμεινεν ὑψηλὰ, ἡ δὲ Γῆ εἰς τὰ χαμηλὰ μέρη».

Τὴν ὑπὸ Ἰωάννου Εὐγενικοῦ, ἀταδέλφου τοῦ ἐν ἀγίοις Μάρκου τοῦ Ἐφέσου, περιγραφὴν τῆς Πετρίνας, χωρίου τοῦ δήμου Κροκεῶν ἐν Λακεδαίμονι, ἐπιγραφομένην δὲ Κώμης ἔκφρασιν, ἐνεχείρισεν ἡμῖν κατὰ Ἰούνιον 1894 ἐν Γυθείῳ διατρίβουσιν ὁ ἐκ Πετρίνας κ. Ἡλίας Ἀποστολάκος, διδάκτωρ τῶν φυσικῶν, ὅπως ἐκδώσωμεν, ἀφοῦ πρῶτον καὶ τὴν Πετρίναν ἐκ τοῦ ἑγγύς ἴδωμεν. Ἀντέγραψε δὲ ταύτην ὁ κ. Ἀποστολάκος ἐκ χειρογράφου εὗρισκομένου ἐν χερσὶ τοῦ διαπρέπους ἱεράρχου καὶ τὰ μέγιστα τιμῶντος τὸ ἔθνος καὶ τὴν ἐκκλησίαν διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν συγγραφῶν του καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ μεγίστης ἀπολαύοντος τιμῆς καὶ φήμης κ. Νικηφόρου Καλογερά, πρώην ἀρχιεπισκόπου Πατρῶν καὶ Ἡλείας καὶ καθηγητοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Τὸ δὲ πρωτότυπον χειρόγραφον εὔρεν ὁ κ. Καλογεράς ἐν Μόσχᾳ, ὅπου μετέβη τῷ 1890 ἐπὶ τῷ σκοπῷ ν' ἀνεύρῃ χειρογραφα ἀναγόμενα εἰς τοὺς πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως δεινοτάτους εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν χρόνους καὶ δι' αὐτῶν διαλευκάνη πολλὰ σκοτεινὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ καταδείξῃ πόσον δίκαιον εἶχον οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι οἱ προμαχοῦντες τῶν δικαίων τῆς ἐκκλησίας καὶ πάσῃ δυνάμει ἀποκρούοντες τὴν ἔνωσιν. Ἀναδιφῶν δὲ τὰ χειρογραφα τὰποκείμενα ἐν τῇ ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῇ βιβλιοθήκῃ ἀνεῦρε καὶ τὴν Κώμης ἔκφρασιν Ἰωάννου τοῦ Εὐγενικοῦ ἐν σελ. 80 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 493 χειρογράφου.

Τὸ χειρόγραφον, ὅπερ ἐνεχείρισεν ἡμῖν ὁ κ. Ἀποστολάκος, ἔγεμε σφαλμάτων καὶ ἦτο ἀνάγκη νὰ παραβάλωμεν αὐτὸ πρὸς τὸ ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Σ. κ. Καλογερά, ὅστις προθυμότατα καὶ εὐμενέστατα δεξάμενος ἡμᾶς ἀνέγνω αὐτό. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ χειρόγραφον αὐτοῦ ἐν πολλοῖς ἔχει πολλὰ τὰ κακῶς ἔχοντα καὶ ἀκατάληπτα, ἐπειράθη-

μεν νὰ ἐξιχνιάσωμεν μετὰ κόπου καὶ μόχθου τὴν ἀληθῆ γραφὴν. Τὰς διορθώσεις ἡμῶν θὰ εἶδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν ταῖς σημειώσειςι.

Περὶ τοῦ Ἰωάννου τούτου τοῦ Εὐγενικοῦ δυστυχῶς δὲν γνωρίζομεν ἀρκετὰ. Ἀδελφὸς τοῦ διαπρεπεστάτου καὶ σθεναρώτατα ἀντιταξαμένου ἐν Φλωρεντία κατὰ τῆς ἐνώσεως, κατήγετο ἐξ ἐπιφανῶν γονέων καὶ ὠνομάζετο φιλόσοφος καὶ ἦν ἐφάμιλλος τῷ ἀδελφῷ του (Νικηφ. Καλογερά Μάρκος ὁ Ἐφέσου καὶ ὁ Βησαρίων, σελ. 5). Ὡς ὁ Μάρκος, οὕτως αὐτὸς ἐσπούδασε παρ' ἄλλοις καὶ παρὰ τῷ περιωνύμῳ Πλήθωνι. Πότε ἦλθεν εἰς Μιστράν καὶ ἐπὶ τίνος Δεσπότη καὶ πότε ἔγραψε τὴν παροῦσαν *Κώμης ἔκφρασις*, οὐδὲν γνωρίζομεν θετικόν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ ἐπιστολὴ ἐγράφη μετὰ τοῦ 1415-1430.

Ἔχει δὲ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος *Κώμης ἔκφρασις* ὡδε·

«Καὶ πῶς οὐκ ἂν ἄδικος φανείην, τῇ τε φύσει τοῖς τε λόγοις καὶ ἑμαυτῷ, μὴ καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς τὴν δε κώμην ξενίσαι τῷ λόγῳ, ὡς ἡμᾶς ἦδε τὸ καθ' ἡμέραν τοῖς παρ' ἑαυτῇ κάλλεσι; Λεκτέον δὲ μίκρ' ἄττα τῶν ταύτης καλῶν ἀπολεξαμένοις, ἐφ' ᾧ καὶ τὸν πόθον καὶ τὸ χρέος ἡμᾶς ἀφοσιώσασθαι καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπόμνησιν συνεχῆ τῶν τῆδε τερπνῶν χαρίσασθαι. Πετρίνα τοίνυν (τοῦτο γὰρ αὐτῇ τοῦνομα), οὐχ ὅτι σκληρὰ καὶ λιθώδης· πῶς γὰρ εἴ γε (1) πανταχῇ τὸ προσηνὲς ὑπολάμπει καὶ ἡμερον, ἀλλ' ὡς εὐθετος καὶ στερρὰ καὶ ἀσφαλῆς καὶ καλῶς ἐρηρυσμένη (2) καὶ τοῦτ' (3) ἦδη ἐν κώμαις, ὅπερ, οἶμαι, Πέτρος ὁ κορυφαῖος ἐν Ἀποστόλοις. Κεῖται μὲν ἐν καλῷ καὶ καλλίστῳ εἰπεῖν τῆς περιωνύμου Πελοποννήσου καὶ τῆς δε πάλιν τῆς χρηστῆς Σπάρτης καὶ Λακωνῶν (γῆς) (4) τῆς πρὸς ἑὼ ἥλιον εὐθὺς ἀνίσχοντα καθαρῶς ὀρῶσα καὶ ἀέρων πνοαῖς εὐκράτοις ἐγκοσμουμένη καὶ τοῖς ἐκ γῆς καὶ θαλάττης καλοῖς, ὡς οὐκ ἄλλη, ραδίως δεξιούμενη καὶ χάρισι παντοίαις κατεστερμένη. Σοφὸν γοῦν εἰδυῖα τὸ *Μέτρον τ' ἀριστόν* (5) καὶ πανταχόθεν ἐπισικῶς τὴν ζυμετρίαν τιμῶσα,

(1) Ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χειρογράφῳ κακῶς ἔχοντος ἦγε ἢ ἦγε.

(2) Ἡ Πετρίνα ὠνομάσθη οὕτως ἴσως ἐκ τινος πλησίον εὕρισκομένης μεγάλης πέτρας.

(3) Ἀντὶ τοῦ κακῶς ἔχοντος ὅ,τι τοῦτο.

(4) Προσέθεμεν τὸ γῆς, οὗ ἄνευ ἡ ἔννοια χωλαίνει.

(5) Ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ ἀντιγράφῳ κακῶς ἔχοντος τὸ μέτρον τὸ ἀριστόν.

οὔτε μακραῖς πεδιάσιν ὑπτιάζει οὔτε κορυφαῖς ὀρέων ὑπερηφανεύεται· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνειμένον αὐτῇ μέτριον καὶ τὸ τραχύνον καὶ τὸ στῦφον ἡδονῇ παραμέμικται, ὡς δοκεῖν ἐνός ἀνδρός τῶν σπουδαιοτάτων ἦθει παιδευτοῦ καὶ τὴν ἐπιείκειαν μεγεθύνοντος καὶ τὸ σφοδρὸν αὐτῆς παιδείας καὶ σύντονον εὐφυῶς τῇ χρηστότητι καθηδύνοντος. Οὕτω δὲ καὶ τῆς δε. Ἐυγκαταβαίνει γὰρ συνεχῶς καὶ τοῖς ἐκ λειμώνων καὶ πεδίων ἡμᾶς δεξιούται τερπνοῖς καὶ ἀνατρέχει πάλιν πυκνῶς εἰς λόχμας καὶ τέμπη καὶ βήσσας καὶ πρῶνας καὶ ἀκρωρείας, θήρα παντοίᾳ καὶ κυνηγεσίῳ πάντα δορυφορούμενα· ὥστε ἔχειν ὅσαι ὄραι τοὺς προσοίκους αὐτῇ πτώκας βάλλειν καὶ κατατρέχειν δορκάδων καὶ κάπροις ἔστιν οὐ θηριομαχεῖν (1) καὶ ἐπιβουλεύειν ἀλώπεξι καὶ κεραοῖς (2) ἐλάφοις ἐπαγωνίζεσθαι, αὐθις δὲ ὠτίσι καὶ περιστεραῖς καὶ πέρδιξι καὶ ὄρτυξι καὶ κοψίχοις, καὶ νήπταις δὲ καὶ φάτταις ἐπιτρυφᾶν. Λεληθότως μὲν τὸν ἐκατέρωθεν ἀπεργάζεται σύνδεσμον καὶ τῇ ἰλαρᾷ ὑπαλλαγῇ τὴν ὄψιν ἡμῖν λαμπρῶς ἐστιᾷ. Εἶπες ἂν ἰδὼν ἐσπέρας τὸν χῶρον ἀπομιμείσθαι καὶ ἠοῦς κρᾶσιν ἐν ἡμέραις καὶ νυξίν καὶ (3) χάριν ἦρος ἐν ὄραις κατὰ τὸ (4) μετόπωρον. Παραπλησίως δὲ αὐτῇ. Κάνταῦθα γὰρ ἀκριβῶς τηρεῖται τὸ μέτριον καὶ ἡ πρὸς θάλατταν γειτνίασις, ὥστε καὶ τῶν ταύτης ἀφθόνως ἀπολαύειν καλῶν καὶ μὴν καὶ τῶν ἐν τῇ λίμνῃ (5) μετὰ χροστῶν πρὸς ἐκείνης μικρὸν καὶ καθάπαξ ἀπηλλάχθαι τῶν αὐτῆς ἀνιαρῶν (6). Ἡ δὲ καὶ αὐτῇ (7) γαληνῶσα σφόδρα καὶ ἡμερος καὶ μὴ μόνον ἦρος καὶ θέρους, ἀλλὰ καὶ χειμῶνος μέσου τὸ πλεῖστον (8) μειδιῶσα καὶ ταῖς ἀκταῖς ἰλαρῶς προασπίζουσα. Κόλπῳ τε χαριστάτῳ διείληπται, αἰγιαλοῖς κύκλῳ προσηνέσι ταινιουμένη διχόθεν εἶναι θηρατὰς τοὺς προσοίκους κατα-

(1) Τὴν σήμερον οὐδ' ἐν αὐτῇ τῷ Ταυγέτῳ ὑπάρχουσιν ἀγρίοχοιροι, ἀφ' οὗ ἀπεστερήθη τελείως σχεδὸν τῶν δασῶν του.

(2) Ἐξ ἡμετέρας εἰκασίας ἀντὶ ἀδιαγνώστου σημείου.

(3) Ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χειρογράφῳ κακῶς ἔχοντος εἰ.

(4) Ἐξ ἡμετέρας εἰκασίας ἀντὶ τοῦ καὶ τὸ.

(5) Λίμνην ἐννοεῖ ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν μίαν ὄραν πρὸς

Δ. τοῦ Γυθείου, κάτωθεν τῶν χωρίων Ράχι καὶ Κουτουμοῦς, παρὰ τὴν εἰς Σπάρτην ἄγουσαν. Ταύτης μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Παυσανίας ἐν τοῖς Λακωνικοῖς (Γ, 21, 5) κειμένης παρὰ τὰς Λιγείας ἢ Λύγείας. Ταύτην ἀναφέρει ἀκριβέστερον ὁ συγγραφεὺς ἐν τοῖς ἐξῆς.

(6) Τῶν προσερχομένων πάντως ἐκ τῶν ἐλωδῶν ἀναθυμιάσεων αὐτῆς.

(7) Ἡ θάλασσα, ὁ Λακωνικὸς δηλ. κόλπος.

(8) Ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χειρογράφῳ τῷ πλεῖστον.

ναγκάζονται, κυνηγέτας τε, ὅποιοι παρείκοι, καὶ θαλαττουργοὺς ἅμα τοὺς αὐτοὺς. Ὡστε ἐρίζειν δεῦρο σαφῶς ἤπειρόν τε καὶ θάλατταν, τὴν μὲν ὄλας ἀγέλας πτηνῶν καὶ χερσαίων ζώων καὶ κνωδάλων, τὴν δὲ ἰχθύων καὶ ζωοφύτων καὶ μαλακίων προβαλλομένην. Ὡς δ' ἐκ τοῦ σύνεγγυς εἶη τὸ τέλειον, ἢ τοῦ χώρου φύσις καὶ τότε προσέθηκεν, ὡς μή τι τῶν ἐξωθέν που προσδέοιτο. Ἄλῶν (1) γοῦν ἀρίστων δημιουργία περὶ τὰς ἀκτὰς ἄλας, ὅπερ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς ὁ Κύριος καὶ νοητῶς ἅμα καὶ αἰσθητῶς ἐνετείλατο (2), ἄλας τὸ καλὸν καὶ νόστιμον καὶ αὐτὸ μάλιστα τοῦ κόλπου τὸ ἀκμαιότατον, ἐνθα καὶ ἰχνη παλαιᾶς ἐς δεῦρο πόλεως ἀπαντικρὺ τῆς Ἐπιδαύρου καὶ Μενέλεω φασὶ πάλαι καὶ τῆς Ἑλένης διατριβᾶς καὶ τείχους ἰχνη καὶ πύργων καὶ θεάτρου καὶ οἰκημάτων ἀρχαιοτάτων καὶ ἀγαλμάτων λείψανα (3). Μεθ' ἃ λόχμοι καὶ νάπαι καὶ σήραγγες καὶ ναμάτων ἀφθονία, ἐνθα καὶ λίμνη καλή, μικρὰ καὶ μετρία (4), περιστοιχιζομένη περιμέτρῳ (5) θάλαττα δέκα που σταδίων μάλιστα (6) πρὸς ἢ καὶ ἰχθύς τῶν οὐκ ἀχρήστων ἀθήρατοι καὶ ὀρνίθων σμήνη τῶν ὑγρῶν καὶ κύκνος ἐνδυναστεύων τῇ λίμνῃ καὶ λιγυρὸν ἄδων καὶ σοβαρῶς τοῖς ὕδασι ἐποχούμενος· ὃ γὰρ τοῖς ἄλλοις πτηνοῖς ἀετός, τοῦτο τοῖς φιλύδροις ὁ κύκνος (7). Ἐξῆς δὲ πεδίων καὶ λειμῶνων τερπνότης καὶ δρυμῶνες μακροὶ καὶ βουνῶν ἡμερωτάτων ὄγκοι πυκνῶς ταῦτα πάντα μέχρι τῆς κώμης. Τὸ δὲ χαριέστατον, ὡς τῇ ὄψει καὶ ἀκοῇ καὶ γεῦσις συνήδεται. Ἡ μὲν (8) τοῖς τε ἄλλοις τῶν μουσικῶν καὶ μὴν καὶ Πανδιονίδι κόρη Πρόκνη ὠδε τὸν υἱὸν Ἴτυν (9) ἀνκαλουμένη μυθικῶς ἂν τις εἶπεν

(1) Ἴσως ἀντὶ τῶν Ἀλικῶν, ἧτοι ἐξ ἀλικῶν ἀρίστων δημιουργεῖται ἄλας.

(2) «Ἐχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας». (Μαρκ. Θ, 50), ἧτοι ἔχετε τὴν ἀληθῆ σοφίαν καὶ ζῆτε ἐν φρονήσει.

(3) Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης συνάγεται κατὰ πᾶσαν βεβαιότητα, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐννοεῖ τὸ Γύθειον, ὅπου πρὸ τριῶν ἢ τεσσάρων ἐτῶν ἐγένοντο ἀνασκαφαὶ καὶ ἀνεκαλύφθη τὸ θέατρον. Ἐκ τούτου δὲ βεβαιοῦται καὶ τοῦτο, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Εὐγενικοῦ ἧτοι πρὸ 400 καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν τὸ Γύθειον ἦτο ἔρημον κατοικίων.

(4) Ἐξῆς λείψαμεν τὸ κακῶς ἔχον ἄρθρον *Λίμνη ἢ καλή*, ἢ *μικρὰ*.

(5) Ἐν τῷ χειρογράφῳ ὑπάρχει λέξις δυσανάγνωστος.

(6) Ἴσως ἀναγνωστῆρον θάλαττα δὲ ΚΑ' που ἧτοι ἢ θάλαττα ἀπέχει 21 περίπου στάδια. Κατὰ Πανσανίαν ἀπέχει 30 στάδια (Γ, 21, 6).

(7) Κύκνοι σήμερον οὔτε ἐν τῷ Εὐρώτῃ ὑπάρχουσιν, ὡς ἄλλοτε ὑπῆρχον.

(8) Δηλ. ἀκοή.

(9) Οὕτως ἐγνωμὲν διορθώσασθαι τὰ ἀκαταλήπτως ἐν τῷ χειρογράφῳ ἔχοντα.

ἢ τε θαμὰ τρωπῶσα χέει μελίγηρυν αἰοδὴν (1),

ἢ δ' ὅτι καὶ ὀρειοὶς καὶ ἀκάρποις φυτοῖς συχνὰ τῶν ἡμέρων παραμειμικται. Ταῖς γοῦν εἰρεσιώναις ἐλαῖαι τῶν εὐγενῶν καὶ τοῖς ὀλύνθοις (2) ὁ τῆς ἡμέρου κράδης καρπός (3), σῦκα γλυκερά, σισηρότα καὶ παραπτύοντα τοῦ μέλιτος καὶ ταῖς ὄγγχαις ἄπιοι (4) εὐκαρποι καὶ ταῖς ἀγρίοις ἀμπέλοις ἡμερίδες ἔστιν οὐ, τοῖς τε δρυὸς καρποῖς, οἳ μετὰ τοῦ πλήθους τῶν κερατίων συφεοῖς ὄλοις εἰσὶν ἀφθονοὶ (5), αἱ τοῦ Διὸς βάλανοι. Ἄλλ' ἐπεὶ τῷ λόγῳ περὶ τὴν καθ' ἡμᾶς κώμην ἀνηνέχθημεν, προσθετέον ἔτι βραχέα καὶ τὰ χαριέστερα τῶν κατ' αὐτὴν. Εἰδυῖα τοίνυν ἡ φύσις, ὡς ἐκ μεσημβρίας τοῦ κόσμου τὸ τοῦ θερμοῦ πλεονάζον καὶ ὁ ἐκεῖθεν ἀῆρ πρὸς τῇ ὑγρότητι καὶ θερμότερος καὶ τοῖς σώμασιν ἐπαχθής, περὶ τὰ μεσημβρινὰ τῆς κώμης ἅπαντα τὸν ἐξ Ἀλφειοῦ διήκοντα τῶν ὀρῶν ἐπέζευξε σύνδεσμον, ὃν Ζυγὸν ἐγγχώριοι κατονομάζουσιν (6), ὃν τὸ μέγιστον καὶ οὐρανόμηκες καὶ δι' ἔτους περίλευκον ὁ ἅγιος Ἥλιος ἐπικέκληται (7). Ὅθεν τοῖς πέριξ ἅπασιν καὶ ἡμῖν ἀναψύχει τὸν ἐν θέρει φλογμὸν καὶ κρᾶσιν ὥρας ἀρίστην καὶ πνοᾶς ἀέρων χαριστάτας ἐκπνοεῖ καὶ ζῶαν φέροτος εὐκραέος ζεφύριοιο, ποιητῆς ἂν εἶπεν (8) ἀπαντικρὺ δ' αὖθις ὥρα χειμῶνος συστέλλει μένος βορέαιο (9) ὁ διὰ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Εὐρώτα καὶ τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Λακῶνων μέχρις Ἀστρους παρατείνων καὶ αὐτῆς Ἐπιδαύρου ζυγός. Ἡ γοῦν ἀέρων εὐκρασία καὶ ἐς γῆν καὶ τὰ ἐκ

(1) Τὸ χωρίον ἐλήφθη ἐκ τοῦ Ὀμήρου (Ὀδυσ. Γ, 518), ὅπου ἀντὶ τοῦ μελίγηρυν ὑπάρχει πολυληχέα καὶ ἴσως ὁ συγγραφεὺς ἔθηκε τὸ μελίγηρυν μνήμης ἀμαρτία.

(2) Οὕτω διορθώσασθαι τὸ ἐν τῷ χειρογράφῳ κακῶς ἔχον *ὀλύνθοις*.

(3) Κράδη κυρίως πᾶσα κορυφὴ δένδριον· ἔπειτα αὐτὴν τὴν συκὴν σημαίνει.

(4) Οὕτως ἐτρέψαμεν τὸ κακῶς ἔχον *ἄπιοι*.

(5) Οὕτως ἐγνωμὲν διορθώσασθαι τὸ ἀδιανόητον ἢ *υσιὶν ἀφθονοὶ*.

(6) Οὕτως ἐγνωμὲν διορθώσασθαι τὸ ἐν τῷ χειρογράφῳ ἔχον *ζυγὸν ἐγγχώριος κατονομάζουσιν*.

(7) Ἐννοεῖ τὴν κορυφὴν τοῦ Ταυγέτου, ἐφ' οὗ ὑπάρχει ναῦσκος εἰς τὸν ἅγιον Ἥλιον· οὕτω καὶ σήμερον καλεῖται ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Λακῶνων ἢ κορυφὴ τοῦ Ταυγέτου.

(8) Ἐκ τίνος ποιητοῦ παρέλαβε τὴν φράσιν, ἀγνοοῦμεν.

(9) Ἐκ τῆς Ὀμήρου Ἰλιάδος Ε, 524.

τῆς γῆς ὡσπερὶ (1) διαβαίνει (2), ὅθεν τὸ ἐκ τῶν δεῦρο ταύτης λαγόνων ὕδωρ, τὸ πολυχρηστότατον τῶν στοιχείων καὶ ἀναγκαιότατον, οὐ διειδές καὶ ψυχρὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡδιστον καὶ ὑγιεινότετον εἶπερ ἂν τοῖς παρὰ τῶν ἰατρῶν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῖς καχεκτοῦσι διδομένοις φαρμάκοις ἀμιλλᾶσθαι πίων. Ἐντεῦθεν τοῖς δεῦρο προσοίκοις ἐκπυστον τὸ τῆς ὑγείας καλόν, οὐ κρεῖττον φασιν οὐδέν. Καὶ νόσον ὅλως τριταίων καὶ τεταρταίων περιόδων μνήμη καὶ ρίγους ἀνωμαλία καὶ βῆξ ἢ κατάρρους ἢ ὀφθαλμία ἢ βᾶρος ὠτων ἢ κόρυζα οὐδαμοῦ οὐδαμῶς. Οἱ οὖν δεῦρο γέροντες βραχύ τι τῶν νεανίσκων ἐν ὑγείας λόγῳ καὶ ῥώμῃ ἀποδέουσιν. Ὁ γοῦν πρῶτον εἶδον οἰκείοις ὀφθαλμοῖς μνήμης ἄξιον, γράφω καὶ οὐκ ἀποκρύψομαι, ἐννενηκοντούτην ἐν τῇ κώμῃ κατὰ μοναχοὺς ἐσταλμένον, πένητα γέροντα, μικρὸν τι καὶ ὅσον οὐδέποτε ῥαδίως καχεκτῆσαντα, κατὰ γῆς ἐπὶ στιβάδος πτόρθων χλοερᾶς μαλάχης κατακείμενον καὶ μηδενὸς εὐποροῦντα πλὴν μόγις ὕδατος, μετὰ μικρὸν ἑαυτὸν οἰκείαιν χερσὶν περιζωννύοντα καὶ ὅποι θέλοι βαδίζοντα καὶ ὡς ἔλαφος ἀλλόμενον. Τοιόνδε μὲν τὸ γῆρας, τοιαύτη δὲ καὶ ἡ νεότης παρ' ἡμῖν. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκ φύσεως τῷ χώρῳ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα καλά· ἃ δὲ καὶ τέχνη καὶ φιλεργία τῶν ἐνοίκων κεκόμικε, πύργος ὑψηλὸς ἐν μεσαιτάτῳ τοῦ λόφου καὶ τῆς κώμης ἐξωκοδόμηται (3) εἰς ἀέρα μέσον ἐρηρσιμένος καὶ οἶόν τις ἀετός, πτηνῶν (4) βασιλεύς, ἡγεμονικῶ βλέμματι τὰ κύκλω περιαθρῶν, κορυφῇ δρυὸς ἢ λεύκης ἐποχούμενος καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν στρουθίοις ἐπαγαλλόμενος καὶ πᾶσαν ἀσφάλειαν ἐκ περιωπῆς, ὡς ἐξ ἀκροπόλεως, τοῖς οἰκῆτορσιν ἐκποιῶν. Δῆλον δὲ καὶ τῷ πρὸ μικροῦ τῶν ἐκφύλων δεινῶν ὄχλου τῆς ἐκ γειτόνων λίμνης ἀπαλλάξαι αὐτούς. Ὡς ἂν δὲ κἀνταῦθα νῦν ὁ τῆς Τριάδος ἀριθμὸς τιμηθῇ, τρισὶν ἱεροῖς τεμένεσι κεκόσμηται περὶ αὐτόν, πρῶτῳ μὲν τῷ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐν ἡμισφαιρίῳ σηκῶ (5) πρὸς τῷ δε τῷ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ (6) καὶ μέσῳ τούτοις ὑπὸ τὸν

(1) Ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χειρογράφῳ ὡσπερ ὡς.

(2) Ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χειρογράφῳ διαβαίνει.

(3) Εὐρίσκονται θεμέλια τοῦ πύργου ἀνατολικῶς ἐπὶ λόφου.

(4) Ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι πτηνῶν.

(5) Ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἐν ἣ σήμερον εἶνε τὸ Νεκροταφεῖον, πιθανῶς εὐρίσκειται ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας, ἧς ὁ συγγραφεὺς μὲμνηται.

(6) Ἐρείπια τοῦ ναοῦ τούτου σώζονται.

πύργον εὐθὺς τῷ τοῦ μεγίστου μάρτυρος Γεωργίου σηκῶ (1). Κατιόντι δὲ ἤδη τοῦ λόφου τὰ χαριέστατα πάντα πανταχόθεν ἀπαντᾷ. Ἡ κιτρέα μὲν εὐθὺς καλὴ καὶ χαρίεσσα καὶ δι' ἔτους ὀργῶσα τῷ τοῦ καρποῦ κιρρῶ τὸ τῶν πτόρθων χλοερὸν ζυμμερίζουσα καὶ ξένην θεῖαν καὶ κέλλος ἄφατον ἀπεργαζομένη, σκηνην εὐρείαν καὶ τυραννικὴν ἀπομεμιμημένη, ἀποχρῶσα σκιάσαι πλεῖν ἢ τετταράκοντα, οὐδαμῶς ἀτιμότερα χρυσῆς πλατάνου βαρβαρικῆς, ὑφ' ἣν τεθρυμμένος πάλαι φασὶ Ξέρξης ὁ Περσῶν βασιλεὺς ἐκαθέζετο, ἢ τὰ γε ἡμέτερα, τοῖς Ἀβραμιαίας ἐκείνης δρυὸς ἐν Μαυρῇ, πρὸς ἣν θεοφιλῶς τοὺς παριόντας (2) ἐξένιζε καὶ πρὸς ἅπασιν καὶ τὸν ἐν τρισὶ προσώποις δοξαζόμενον ἓνα Θεὸν ὡς ἀγγέλους τρεῖς ξένισας ἔλαθε (3). Ἐπειτα μετ' αὐτὴν ἔλαιῶν ὄρος, οὐδὲν ὄν ἤττον τοῦ ἐν Παλαιστίνῃ σεπτοῦ καλεῖσθαι δίκαιον. Πέριξ δὲ ὄγγχαι τε καὶ ροαί τε καὶ συκέαι τε γλυκεραὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι, ὁ ποιητῆς ἄδει (4)· ἐκείσε λιμώνων φαιδρότης· ἄλλοσε ληίων λευκότης· θάμνων πυκνότης· πόας χλωρότης· ἀνθέων ποικιλία· πηγῶν ἀφθογία (5)· μελιττῶν φιλεργία (6)· πάντα καλά, πάντα εὐώδη καὶ τὸν μάλιστα ῥάθυμον πρὸς ἐργασίαν παρακαλοῦντα, ἅτε τῷ μόχθῳ τὸ ἡδονικὸν καὶ τὸ χάριεν παραμιγνύοντα καὶ πᾶσαν ὁδὸν βίου καὶ πόρον παντοῖον ἐπιδεικνύοντα. Ἡ αὐτὴ γοῦν ἔλαιοφόρος γῆ μελιττοφόρος ὑπὲρ τὸν Ὑμηττόν, ἀγαθὴ λινουργὸς καὶ ἐριβῶλαξ· εὐβοτος, εὐμηλος, οἰνοπληθής, πολύπυρος, ἦσεν ἂν Ὀμηρος (7). Ὁ δὲ αὐτὸς ἐγὼ τῶν ἄλλων μᾶλλον τεθαύμακα καὶ ᾗ διαφερόντως ἐπαγάλλομαι, ὅτι καὶ τοῖς ἐν τῷ βίῳ πᾶσά τε ἀφθονία τῶν ἀναγκαίων ἐπιχορηγεῖ καὶ ζῆν κατὰ μοναχοὺς τῷ πλέονι παρέχεται τῷ ἐρημικῶ καὶ ἡρέμῳ τοῦ χώρου καὶ τοῖς ἔξω κόσμου καὶ θεῶ

(1) Μόνον θεμέλια εὐρέθησαν ναοῦ, ἴσως τοῦ ἀγίου Γεωργίου.

(2) Ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χειρογράφῳ περιόντας.

(3) Γενεσ. ΙΙΙ.

(4) Ὁ Ὀμηρος δηλ. ἐν Ὀδυσ. Η, 415

ἔνθα δὲ δένδρεα μακρὰ πεφύκει τηλεθόεντα,
ὄγγχαι καὶ ροαὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι,
συκέαι τε γλυκεραὶ καὶ ἐλαῖαι τηλεθόουσαι.

(5) Τὴν σήμερον περὶ τὴν Πετρίναν δὲν ὑπάρχουσι πηγαὶ ὑδάτων.

(6) Καὶ ἡ μελισσοργία δὲν ἀνθεῖ ἐν Πετρίνῃ σήμερον.

(7) Ἐκ τῆς Ὀμήρου Ὀδυσσεύς Ο, 405

οὐ τι περιπληθὴς λίην τόσον, ἀλλ' ἀγαθὴ μὲν,
εὐβοτος, εὐμηλος, οἰνοπληθής, πολύπυρος.

μόνον ζῆν καὶ προσανέχειν ἡρημένοις πάνυ τι πρὸς τὸν οἰκεῖον σκοπὸν συνεπικουρεῖ.

Ταῦτα ἐκ πολλῶν ὀλίγα τῆ καθ' ἡμᾶς τῆδε χρηστῆ κώμῃ ἐμοι (1) μὲν ὀφλήματος ἔκτισις, τοῖς ἐγχωρίοις δὲ φιλοτίμημα, τῷ δὲ εὐηργετηκότι Δεσπότη μικρὸν ἡδυσμα, τῆ κώμῃ δὲ αὐτῆ δῶρον ἐπιδατήριον ».

—————

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΕΝ Τῷ ΑΡΧΕΙῳ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ ΕΝ ΟΙΣ ΚΑΙ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΤΟΥΡΚΩΝ ΑΡΧΟΝΤῶΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤῆ

ΜΕΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΕΚΑΘΟΜΗΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΜΟΡΕΘΕ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

—————

Ἐν τῷ πλουσιωτάτῳ Archivio dei Frari τῆς Βενετίας σπάνια τιν' ἀπόκεινται ἔγγραφα ἑλληνιστῆ γεγραμμένα. Εὐρηνται δὲ ταῦτα ἐγκαταμεμιγμένα εἰς τοὺς πλουσίους φακέλους ἑγγράφων ἰταλιστῆ γεγραμμένων καὶ εἰς τὴν βενετοκρατίαν ἐν Πελοποννήσῳ ἀναφερομένων. Ἄλλὰ κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1877 πολύμηνον διαμονήν μου ἐν Βενετίᾳ ἐπεδείχθησάν μοι ἐν τῷ εἰρημένῳ ἀρχεῖῳ, οὐ προϊστατο τότε ὁ μακαρίτης Βαρθολομαῖος Coschelli, καὶ δύο ἴδιοι φακέλοι ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Documenti Greci, μόνον ἑλληνικὰ περιέχοντες ἔγγραφα.

Εἶνε δὲ τούτων τέσσαρα μὲν γεγραμμένα ἐπὶ περγαμηνῆς, τὰ δὲ λοιπὰ ἐπὶ χάρτου.

Τῶν ἐπὶ περγαμηνῆς γεγραμμένων δύο τὰρχαιότατα, ἀνερχόμενα εἰς τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, εἶνε προικοσύμφωνα κερκυραϊκὰ, ἄξια πολλοῦ λόγου, ἅτινα λυποῦμαι μὴ προφθίσας νὰ ἐκγράψω ὀλόκληρα,

(1) Ἐν τῷ κώδικι ὑπάρχει ἐπὶ.

ἅτε μόλις περὶ τὸ τέλος τῆς ἐμῆς ἐν Βενετίᾳ διατριβῆς λαθὼν γνῶσιν τῶν δύο ἐκείνων φακέλων. Τὰ προικοσύμφωνα ἀμφοτέρω καλοῦνται ὑπὸ τῶν γραφάντων αὐτὰ νοταρίων ἀρραβωνιτικὰ καὶ γαμικὰ, καὶ δὴ συμβόλαιον μὲν τὸ νεώτερον, συνάλαμα δὲ τὸ ἀρχαιότερον. Καὶ ἄλλος δὲ νομικὸς ὄρος ἄξιος λόγου περιλαμβάνεται ἐν ταῖς ἐξῆς λέξεσι τοῦ ἀρχαιοτέρου συμβολαίου· διὰ τῆς περιλήψεως τοῦ παρόντος νομικάτου ἑγγράφου μαρτυροῦμεν.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τῶν εἰρημένων συμβολαίων συνετάχθη ἐνώπιον τοῦ ἱερέως Μανουῆλ Νομικοῦ τοῦ Κερέντα περὶ Γεωργίου Κλομπομίχαλα ἀπὸ Κορυφούς ἀπὸ ἐνὸς μέρους, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου μέρους Ἑλένι σύμβια Ἰωάννου τοῦ Μπίρια καὶ δια μέρους αὐτοῦ θυγατρὸς τῆς Μαρίας. Οἱ συμβαλλόμενοι ὡμολόγησαν . . . εἰς . . . συζεύξεως αὐτῶν περὶ ἀραβωνιτικοῦ καὶ γαμικοῦ συναλάματος. Χρονολογεῖται δὲ ἡ πράξις ἀπὸ τοῦ ,σϠμζ'. Τὸ δὲ νεώτερον τῶν δύο προικοσυμφώνων συνετάχθη ἐνώπιον τοῦ νοταρίου Κορυφῶν Μανουῆλ τοῦ Πλανούδη τῷ ,σϠξα'. Συνωμολόγησαν δὲ τὴν πράξιν Κύρ Στράτης ὁ Κληρονόμος ἀπὸ Κορυφούς διὰ μέρος αὐτοῦ καὶ δια μέρος τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς ὀνόματι Ῥόδος ἀπὸ ἐνὸς μέρους καὶ Κωνσταντῖνος υἱὸς Κυρα Μάρος τοῦ Μπίρια ἀπὸ Κορυφούς δια μέρος αὐτοῦ ἀπὸ ἐτέρου μέρους. Ἀμφοτέρω τὰ ἔγγραφα σημειοῦται ὅτι συνετάχθησαν κυριεύοντος τοῦ κομουνίου τῆς Βενετίας. Καὶ πράγματι ἡ Κέρκυρα κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Βενετῶν ἤδη ἀπὸ τῆς 28 Μαΐου 1386. Σημειοῦται δ' ἐπὶ ἑκατέρου τῶν ἑγγράφων διπλῆ χρονολογία, ἄνω μὲν ἢ κατὰ Χριστόν, 1438 διὰ τὸ ἀρχαιότερον τῶν προικοσυμφώνων καὶ 1454 διὰ τὸ νεώτερον, κάτω δὲ ἢ ἀπὸ κτίσεως κόσμου 6947 καὶ 6961. Καὶ ταῦτα μὲν ἐσημείωσα περὶ τῆς δι' ἀραβικῶν ἀριθμῶν δηλώσεως τοῦ χρόνου, ὅτ' ἐμελέτησα τὰ ἔγγραφα· πάντως δὲ παρατηρῶ νῦν, ὅτι αἱ σημειώσεις αὐταὶ πρέπει νὰ ἐγράφησαν διὰ νεωτέρας χειρὸς ἀφ' οὐ καὶ ἡ εἰσαγωγή τῶν ἀραβικῶν ἀριθμῶν παρ' Ἑλλησι μόλις τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα ἔγεινε. Ἐντεῦθεν δ' ἐξηγεῖται καὶ ἡ περὶ τὴν μεταγραφὴν εἰς τὸ σωτήριον ἔτος ἀνακρίθεια, διότι μόνον τὸ 6947 ἠδύνατο νὰ συμφωνῆ πρὸς τὸ 1438, ἂν τὸ οἰκεῖον ἔγγραφον ἔχει γραφῆ ἕνα τῶν πρώτων μηνῶν τοῦ ,σϠμζ', τοῦθ' ὅπερ δὲν εἶχον φροντίσει δυστυχῶς νὰ σημειώσω,

τὸ δὲ 6961 κατ' οὐδένα ποτὲ λόγον δύναται νάντιστοιχῆ πρὸς τὸ 1454, ἀλλὰ πρὸς τὸ 1453 ἢ τὸ 1452, ἂν πρόκειται περὶ ἑνὸς τῶν τεσσάρων πρώτων μηνῶν τοῦ 'ςθξα'.

Εἶνε δὲ σεσημασμένα ἀμφότερα τὰ ἔγγραφα διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῶν ἐν αὐτοῖς ἀναγραφομένων νοταρίων καὶ τοῦ σιγνογραφικοῦ αὐτῶν σημείου (1). Καὶ ἀναφέρονται μὲν οἱ μάρτυρες, ἀλλὰ λείπουσι κάτωθεν τῶν ἔγγράφων αἱ τούτων ὑπογραφαί. Ἐντεῦθεν δ' εἰκάζω, ὅτι ταῦτα πιθανώτατα εἶνε ἀντίγραφα ἐκ τοῦ νοταρικοῦ ἀρχείου Κερκύρας. Ἀξίζει δὲ νὰ ἐρευνηθῆ ὑπὸ τινος τῶν ἐν Κερκύρᾳ περὶ τὰ πάτρια σπουδαζόντων λογίων, ἂν ἡ ἐμὴ εἰκασία εἶνε ὀρθή, ὡς καὶ ἂν ἐν τῷ ἀρχαιοφυλακείῳ Κερκύρας σώζονται ἄλλα ἔγγραφα συντεταγμένα ἐνώπιον τῶν αὐτῶν νοταρίων. Δὲν εἶνε δὲ τοῦτο παράδοξον, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι τὸ ἀρχεῖον ἐκεῖνο συνέστη ἤδη τῷ 1443 (2). Περὶ δὲ τοῦ ἐτέρου τούτων τῶν νοταρίων, τοῦ Μανουὴλ Πλανούδη, παρατηρῶ, ὅτι δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ ἦτο ἀπόγονος συγγενῶν τοῦ γνωστοτάτου μοναχοῦ τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος Μαξίμου τοῦ Πλανούδη. Δὲν εἶνε δ' ἴσως τυχαία ἡ σύμπτωση, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Μαξίμος ἐκαλεῖτο κατὰ κόσμον Μανουήλ (3).

Ἡ δὲ τρίτη τῶν περγαμηνῶν, γεγραμμένη τῷ 1520, εἶνε πωλητήριο ἰδιωτικὸν ἀρχόμενον διὰ τῶν λέξεων· Ἐν ὀνόματι τοῦ αἰωνίου θεοῦ ἀμὴν. Ἐτι ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως εἰς αἴκ' ἡμέρα τοῦ Ἰουνίου μηνὸς κθ' ἰνδικτιῶνος θ'.

Ἡ δὲ τετάρτη περγαμηνὴ εἶνε ἔγγραφον Μελετίου τοῦ Τυπάλδου, μητροπολίτου Φιλαδελφείας, δι' οὗ χειροτονεῖται εἰς πρεσβύτερον ὁ ἐν ἱερομονάχοις Μελέτιος Παπαδόπουλος ἐκ τῆς νήσου Κρήτης, ἐγράφη δὲ τὴν α' Νοεμβρίου 'αχπς'. Κατὰ ταῦτα δὲ τὸ ἔγγραφον τοῦτο, φέρον χρονολογίαν 1686, ἐξεδόθη τὸ δεύτερον ἔτος ἀπὸ τῆς τῷ 1685

(1) Ἐν μὲν τῇ τέλει τοῦ προικοσυμφώνου τοῦ 'ςθμζ' λέγεται τῷ ἐμῷ συνίθι σημείῳ σημειωθὲν ἐπικυρωθέντι καὶ δοθέντι κτλ., ἐν δὲ τῇ τοῦ 'ςθξα' τῷ ἐμῷ συνίθι σημειωθὲν ταῖς ὑπογραφαῖς καὶ σιγνογραφαῖς τῶν ὀρθέντων μαρτύρων καὶ τῆ ὑπογραφῆ τοῦ προσηρημένου (νοταρίου) ἐπικυρωθέντος καὶ δωθέντος ἐν μηνὶ ἡμέρα . . . καὶ τῆ τῷ προγραφῆσθ ἐπὶ ἔτους κτίσεως κόσμου.

(2) Ἰδ. Νικολάου Τ. Βουλγάρως Ἐὶ ἀρχαιοφυλακεῖον Κερκύρας (Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Δ' τόμου τοῦ Παρνασσού). Ἐν Ἀθήναις 1880 σ. 1 κ. ε.

(3) Ἰδ. Maximí monachí Planudis epístulae ed. Maximilianus Treu. Vratislaviae, 1890, σ. 189.

μεταβάσεως τοῦ Τυπάλδου εἰς Βενετίαν, εἰς ἣν πόλιν ἀπὸ Γαβριὴλ Σεβήρου εἶχε μετατεθῆ τῷ 1578 ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου ἢ ἔδρα τῆς μητροπόλεως Φιλαδελφείας.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐπὶ περγαμηνῆς ἔγγραφα τῶν δύο βενετικῶν φακέλων· ἀσυγκρίτως δὲ περισσότερα καὶ οὐχ ἥττονος λόγου ἄξια εἶνε τὰ ἐπὶ χάρτου γεγραμμένα ἔγγραφα, εἰ καὶ πολλῶν τούτων μικρὰ τις ὅλως, ἐνίων δ' οὐδεμίᾳ ἢ σημασίᾳ. Ἀποτελεῖται δὲ τὸ περιεχόμενον ἐξ ἐμπορικῶν ἐπιστολῶν τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος τελευτῶντος καὶ καταστίχων ἐμπορικῶν ἐκ τῶν λεγομένων προχείρων καὶ δύο ἢ τριῶν διαθηκῶν τοῦ δεκάτου ἔκτου καὶ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος.

Ἄλλ' ἡ ἀξιολογώτατη τῶν χαρτῶν τούτων σειρά ἀποτελεῖται ἐξ ἔγγράφων δημοσίων ἑλληνιστὶ γραφέντων ὑπὸ Τούρκων ἀρχόντων τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ναυπάκτου κατὰ τὸν δέκατον ἔκτον αἰῶνα. Εἶνε δὲ τὰ ἔγγραφα ταῦτα τεσσαράκοντα καὶ ἐν ἐν ὄλῳ, καὶ εἶνε ἅπαντα μὲν σεσημασμένα τῇ οἰκείᾳ εἰς τοὺς καθ' ἕκαστον ἀρχοντας μικρᾶ τουρκικῆ σφραγίδι, φέρουσι δὲ καὶ ὑπογραφὴν ἑλληνιστὶ καὶ τουρκιστὶ, ἐνίοτε δὲ μόνον τουρκιστὶ καὶ τινὰ ὀλίγα μόνον ἑλληνιστὶ.

Τὰ πλεῖστα τῶν ἔγγράφων χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ 1527, ὀλίγα δὲ τινὰ ἀπὸ τοῦ 1526, ἔτι δ' ὀλιγώτερα εἶνε ἄλλων ἐτῶν. Τὸ δὲ περιεχόμενον αὐτῶν, τῶν πλείστων στελλομένων εἰς τὸν προνοητὴν (pronveditore) τῆς Ζακύνθου, ἀναφέρεται ὅτε μὲν εἰς δῶρα στελλόμενα πρὸς αὐτὸν, ὅτε δὲ εἰς καταγγελίας Ζακυνθίων κλεψάντων ζῶα ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου ἐν Πελοποννήσῳ ἢ ὑπεξαιρεσάντων τὴν οὐσίαν ναυαγῶν ἢ ἐξαγαγόντων ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ ἐπιστέλλοντος Τούρκου ἀρχόντος προϊόντα ἄνευ τῆς πληρωμῆς τῶν νομίμων εἰς τὴν τουρκικὴν ἀρχὴν τελῶν ἢ παρανόμως ὑλοτομησάντων, ἄλλοτε δ' εἰς τὰς τελωνειακὰς σχέσεις τῶν δύο γειτόνων πολιτειῶν ἢ εἰς ἄλλας δημοσίας ὑποθέσεις. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἀποβαίνουσιν ἐντεῦθεν ἀξιολογώτατα πρὸς γνῶσιν τῶν διεθνῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος καὶ τῆς βενετοκρατουμένης Ἐπτανήσου. Οὐδ' εἶνε ὑπὸ ταύτην μόνην τὴν ἔποψιν διαφέροντα, ἀλλὰ περίεργοι εἶνε καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν γινωσκόμεναι προσωνομίαι τῶν Τούρκων ἀρχόντων ἐν σχέσει πρὸς τοὺς τόπους ἐν οἷς ἤρχον. Τέλος δὲ ἄξια γνώσεως καθίστανται καὶ διὰ τὴν γλῶσσαν ἐν ἣ εἶνε γεγραμμένα, ἥτις εἶνε ἡ δημῶδης ἑλλη-

νική, χρησιμεύουσα ως διεθνῆς γλῶσσα μεταξὺ τῶν Τούρκων τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Βενετῶν τῶν Ἰονίων νήσων, τοῦθ' ὅπερ εἶνε διδακτικώτατον ὑπὸ ἔποψιν ἐθνικὴν. Ἡ γλῶσσα αὕτη εἶνε, ὡς εἶδος, κεκραμένη μετὰ καὶ τινῶν λέξεων παραλαμβανομένων ἐκ τῆς τουρκικῆς, ἀλλ' ἀξία σημειώσεως εἶνε ἡ διάσωσις ὄρων τινῶν τῶν βυζαντιακῶν χρόνων, οὓς παρέλαβε προφανῶς ἡ τουρκικὴ ὑπερσία. Τοιοῦτοι δὲ ὄροι εἶνε τὸ κουμ(μ)έρκιον, δι' ἧς λέξεως, ἐκ τῆς λατινικῆς παρειλημμένης, ἐδηλοῦτο τὸ τελωνεῖον ἅμα καὶ τὸ τέλος ἤδη παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, παρ' ὧν παρέλαθεν αὐτὴν καὶ ὁ τουρκοκρατούμενος ἑλληνισμός, καὶ ἡ λέξις ὑποκλιτοί, δι' ἧς δηλοῦνται οἱ ὑπήκοοι. Ἔχει δὲ καὶ αὕτη πάντως βυζαντιακὴν τὴν ἀρχὴν, εἰ καὶ δὲν εὐρηται ἀποτεθησαυρισμένη, ὅσον ἐγὼ τοῦλάχιστον γνωρίζω.

Ἐν τοῖς ἐγγράφοις τούτοις εὐρίσκομεν ὑπογραφὰς οἷαι αἱ ἑξῆς:

Καδῆς Χλουμουτζίου.

Μπαγιαζειτ ἀγὰς Χλουμουτζίου.

Μεχεμέτης βοηδόντας Χλουμουτζίου καὶ Παλεᾶς Πάτρας.

Μεχεμέτης Τζελεπῆς καδῆς Χλουμουτζίου.

Ἡπραῆμν Τζελεποῖς κατοῖς Χλουμουτζίου (7 Ἰουλίου 1591).

Καταπατὰς ἀγὰς Χλουμουτζίου.

Ἄρχοντες τοῦ κάστρου Χλουμουτζίου.

Ἡπρεῆμης καδῆς Ἀρκαδίας.

Ἡπρεῆμει κατῆς Ἀρκαδίας.

Μπρεῖμι κατῆς Ἀρκαδίας.

Μουράτ βοιοδόντας Ἀρκαδίας (Ἰούν. 1527).

Κατῆς Ἀρκαδίας.

Ζεφέρμπεεις τῆς μεγάλης Κερπινῆς σούμπασεις.

Ἀφέντης κατῆς Καλαμάτας (Μάρτ. 1528).

αὐθέντης κατῆς Καλαμάτας.

Ζεφέρμπεεις τῆς μεγάλης Κερπινῆς Σούμπασεις.

Δῆμος Φακνέσης ἐμῆνης Χασίων Ποντικοῦ.

Σουρχι τζελεπι μπακλατζι παρακατῆς παλεον Πατρον.

Μουσταφὰ κναχάγας καὶ παραφλαμπουριάρης Μορέου.

Ἐμπρεῖμοι Τζελεπις σκλάβος τοῦ μεγάλου ἀφεντός καὶ φλαμπουριάρης Μορέος.

Ζεννὲλ πασιὰς αὐθέντης Μορέου.

Καδδῆς Ναυπάκτου.

Καδδῆς Ναυπάτου.

Τὰ γεωγραφικὰ ὀνόματα τὰ ἐν τοῖς ἐγγράφοις τούτοις μετὰ τῆς δηλώσεως τῆς οἰκειᾶς τουρκικῆς ἀρχῆς ἀπαντώμενα εἶνε ἅπαντα γνωστά. Οὐδένα βεβαίως λόγον εἶνε χρεῖα νὰ κάμω περὶ τῆς Καλαμάτας, τῶν Παλαιῶν Πατρῶν καὶ τῆς Ναυπάκτου. Δὲν εἶνε δ' ἴσως περιττὸν νὰ ὑπομνησθῇ, ὅτι Ἀρκαδία ἢ Ἀρκαδιὰ δὲν σημαίνει τὴν γνωστὴν χώραν τῆς Πελοποννήσου, ἧς ἐπώνυμος εἶνε σήμερον καὶ ὁ νομὸς, ἀλλὰ τὴν κατὰ μετάθεσιν τοῦ ὀνόματος ἀπὸ τῶν μεσαιωνικῶν ἤδη χρόνων οὕτως ὀνομαζομένην Κυπαρισσίαν. Τοῦ λόγου δὲ παρεμπροσθέντος, δηλώ, ὅτι ἡ ἀρχαιοτάτη γνωστὴ μοι μνηεῖα τοῦ ὀνόματος τούτου ὡς δηλωτικῆς τῆς Κυπαρισσίας εἶνε ἡ ἐν τῷ βατικανικῷ κώδικι ὑπ' ἀρ. 32, ὃν ἔγραψε κατὰ τι ἐν αὐτῷ σημείωμα ἐν Ἀρκαδιᾷ τῷ 1097 ὁ ῥήτωρ ὁ Πρόφρυμος (1). Τὸ δὲ Χλουμουτζι ἢ Χλουμουτζι εἶνε τὸ ὄνομα τοῦ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Κυλλήνην ἐπὶ τοῦ Χελωνάτα μεσαιωνικοῦ φρουρίου, ὅπερ καὶ Castel Tornese ὀνομάζετο φραγκιστὶ ἢ καὶ φρούριον τῆς Γλαρέντζας. Ἐν τῇ περὶ τὴν Κυλλήνην χώρα ἤρχε λοιπὸν ὁ βοηδόντας Χλουμουτζίου, οὗ ἡ περιοχὴ συμπεριελάμβανε καὶ τὴν τῶν Παλαιῶν Πατρῶν, εἶχε δὲ τὸ Χλουμουτζιον καὶ εἰδικὸν ἀγᾶν καὶ καδδῆν. Εἰδικὸν δὲ καδδῆν εἶχον καὶ αἱ Παλαιαὶ Πάτραι, εἰς ὃν ἦτο παρεζευγμένος καὶ παρακαδδῆς (παρακατῆς). Τὰ δὲ Χασία ἢ Χασιά τοῦ Ποντικοῦ πάντως ζητητέα περὶ τὸ σημερινὸν Κατάκωλον, οὗ ὑπέγκεται τὸ περιώνυμον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Φραγκοκρατίας Ποντικὸκαστρον. Ἀλλὰ σημειωτέον ὅμως, ὅτι κατ' ἀνακοίνωσιν ἐπισταλεῖσάν μοι παρὰ τοῦ φίλου γυμνασιάρχου Πύργου κ. Γ. Παπανδρέου «Χασία ὀνομασία περὶ τὸ Ποντικὸν οὐδεμία διεσώθη κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν πέριξ».

Τέλος δὲ ἀξιὸν ἰδίου λόγου εἶνε τὸ ὄνομα τοῦ Μορέου, ὑφ' ὃν τύπον φέρεται τὸ ἄλλως γνωστότατον ὄνομα τοῦ Μορέως. Δύο ἄρχοντας τοῦ οὕτως ὀνομαζομένου τόπου εὐρίσκομεν, αὐθέντην καὶ φλαμπουριάρην πρὸς τῷ παραφλαμπουριάρη. Πρόκειται ἄρα περὶ ἀρχόντων τῆς ὅλης Πελοποννήσου, ὡς ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ

(1) Ἴδ. *Allen Manuscripts of the Iliad in Rome* ἐν τῇ *Classical Review* 1890 σ. 290 ἐν σημ. 3.

τῆς προσωνομίας τοῦ Ζηηνέλ τοῦ μόνου προσωπογραφομένου πασιᾶ ἐκ πάντων τῶν τὰ ἔγγραφα ἀποσπειλάντων; Ἡ ἴσως εἶνε ἄρχοντες ἰδίου τινὸς τμήματος τῆς χερσονήσου φέροντος τὸ ὄνομα τοῦ Μορέου, ὅπερ πρέπει νὰ ζητήσωμεν κατὰ τὴν Ἑλίαν; Διότι προφανές εἶνε, ὅτι πρὸς ταύτην τὴν χώραν τὸ πρῶτον σχετίζεται τὸ νέον μεσαιωνικὸν ὄνομα τῆς Πελοποννήσου, ἐκ ταύτης δὲ ἀπευθύνονται καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἑλληνικῶν ἐγγράφων τῆς τουρκοκρατίας ἐκ τῶν βενετικῶν ἀρχείων. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ λίαν ἐνδιαφέρον ζήτημα δὲν δύναται κατὰ δυστυχίαν νὰ λυθῇ ὀριστικῶς διὰ τὸ ἀνεπαρκές τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν εἰδήσεων, περὶ τῆς διοικητικῆς διαίρεσεως τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὰς πρώτας μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν δεκαετηρίδας, εἰς ἃς ἀναφέρονται τὰ εἰρημένα ἔγγραφα (1). Ἀλλ' οὐχ ἥττον ἐνδιαφέρων εἶνε καὶ ὁ τύπος ὑφ' ὃν παρουσιάζεται κατ' ἐπικράτησιν ἐν τοῖς ἐγγράφοις τὸ νέον ὄνομα τῆς Πελοποννήσου. Ποίου γένους εἶνε τὸ ὄνομα τοῦ Μορέου; Ἀδιστακτῶς φρονῶ, ὅτι ἐν ταῦθά τε καὶ ἀλλαχοῦ ὅπου εὐρίσκομεν γεγραμμένον Μοραίου τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε γένους οὐδέτερου. Τοῦτο φρονῶ ἤδη περὶ τοῦ ἀρχαιοτάτου τῶν χωρίων, ἐν ᾧ τὸ πρῶτον ἀπαντᾶται τὸ ὄνομα τοῦ Μορέως. Εἶνε δὲ τοῦτο σημεῖωμα τοῦ βιβλιογράφου τοῦ γράψαντος τῷ 1111 τὸν ὑπ' ἀρ. Add. 28816 ἑλληνικὸν κώδικα τοῦ Βρετανικοῦ μουσείου, ἔχον ὡδε· Μνήσθητι Κύριε τοῦ δούλου σου Ἀνδρέου μοναχοῦ τοῦ ἐκ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας σου Ὡλένης τοῦ Μοραίου (2). Δεύτερον δὲ κατὰ τοὺς χρόνους χωρίον, ἐν ᾧ καὶ πάλιν εὐρίσκεται ἢ εἰς ΟΥ γενικὴ τοῦ ὀνόματος, εἶνε σημεῖωμα βιβλιογράφου ἐξ ἀγιορειτικοῦ κώδικος τῆς μονῆς Παντοκράτορος, γεγραμμένον τῷ 1296· Κωνσταντίνω τῷ οἰκτρῷ τῷ ὄντι ἐκ τοῦ Μοραίου (3). Τέλος δὲ μοι εἶνε γνωστοὶ καὶ τρεῖς ἕτεροι ὅμοιοι τύποι τοῦ ὀνόματος ἐκ σημειωμάτων βιβλιογράφων τοῦ δεκάτου πέμπτου

(1) Περὶ τῆς ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις διοικήσεως τῆς Πελοποννήσου ἐπὶ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας ἴδ. Roumeville Voyage dans la Grèce τόμ. Γ' σ. 494 κ. ἑ. — Maurer Das griechische Volk τόμ. Α' σ. 59 κ. ἑ. — Μάμουκα Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος τόμ. ΙΑ' σ. 309 κ. ἑ. — Μοσχοδάκη Τὸ ἐν Ἑλλάδι δημόσιον δίκαιον ἐπὶ Τουρκοκρατίας σ. 87 κ. ἑ.

(2) Παρὰ Σάθα ἐν Μνημείοις ἑλληνικῆς ἱστορίας τόμ. Α' σ. XXXIV.

(3) Σπυρ. II. Λάμπρου Catalogue of the Greek manuscripts on Mount Athos. Cambridge. 1895 σ. 96, ἀρ. 1063-29.

αἰῶνος. Καὶ δὴ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 2005 κώδικι τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, περιέχοντι Πλήθωνος περὶ ἀρετῶν, Ῥωμανοῦ τοῦ πρεσβύτου καὶ Κωνσταντίνου τινὰς Νεαρὰς, « Ἐκλογὴν καὶ σύνοψιν τῶν Βασιλικῶν βιβλίων σὺν παραπομπαῖς κατὰ στοιχεῖον » καὶ ἄλλας νομικὰς συλλογὰς, εὔρηται ἐν φ. 274 β τόδε τὸ σημεῖωμα, ὅπερ ἐξέγραφα τῷ 1876· Τέλος τοῦ παρόντος νομίμου βιβλίου τοῦ κατὰ στοιχεῖον ἐν τῷ μυζιθρᾷ ἐν ἔτει ,ϛϞνε'φ ἰνδ. ι'ης ὅτε καὶ τὸ ἐξαμήλιον ἐχάλασε τὸ βον τῆ ι' Δεκεμβρίου τῆς αὐτῆς ι' ἰνδικτιῶνος ἡμέρα σαββάτον ὥρα α'η. Ἡ δὲ βίβλος αὕτη ἐτελειώθη μὲν μαίω κη' ἡμέρα κυριακὴ διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ δικανικοῦ καὶ καθολικοῦ κριτοῦ τοῦ μοραίου (1) νικολάου βουλλωτοῦ τοῦ ἀγάλλωνα. Ἐπειτα δὲ κερρα βαφῆ ἢ ὑπογραφή Νικόλαος βουλλωτῆς ἀγάλλωνας καὶ καθολικὸς κριτῆς τοῦ μοραίου, γεγραμμένη μονοκονδυλικῶς. Πλὴν δὲ τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1447 γραφέντος σημειώματος τούτου δύο κώδικες τῆς αὐτῆς Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, οἱ ὑπ' ἀρ. 1684 καὶ 1699, ἀνερχόμενοι ἐπ' ἴσης εἰς τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, εἶνε γεγραμμένοι ὑπὸ Νικολάου βεστιαρήτου καὶ γραμματικοῦ Μοραίου (2). Πέποιθα δὲ, ὅτι οἱ τύποι οὗτοι πάντες καὶ ὅσοι ἄλλοι ὅμοιοι νοητέοι κατ' οὐδέτερον γένος (3), ἄτε παρατηρήσας, ὅτι ἡ γε-

(1) Κατὰ διόρθωσιν ἐκ τοῦ τὸ πρῶτον γραφέντος μοραίου.

(2) *Mont Inventaire sommaire des manuscrits Grecs de la Bibliothèque nationale*. Τόμ. Β' σ. 125 καὶ 126.

(3) Ἐἶχον ἤδη γράφει ἀνωτέρω, ὅτε εἶδον, ὅτι καὶ ὁ Possinus ἀπεδέχετο, ὅτι ὁ παρὰ τῷ Παχυμέρει ἀναφερόμενος τύπος τοῦ Μορέου εἶνε οὐδέτερος. Ἐν τῷ εἰς τὸν Παχυμέρη γλωσσαρίῳ γράφει ὁ Possinus τάδε· (ἴδ. ἐκδ. Βόννης Παχυμέρας τόμ. Α', σ. 586) Quae olim Peloponnesus dicebatur, eam hodie Graeci Moream vocant. Videtur autem Pachymeris aetate τὸ Μόρεον dicta; unde et hanc vocem supplevimus in lacuna capituli 9 ejusdem lib. 3. Ad quem locum vide notas. Aliubi tamen Pachymeres Moream scribit; sed constantius in neutro id vocabulum usurpat. Καὶ τὸ μὲν χωρίον, ἐξ οὗ εἰς ταύτην τὴν παρατήρησιν ἀφωρμήθη ὁ ὑπομνηματιστὴς τοῦ Παχυμέρου, εἶνε τόδε (ἐκδ. Βόννης τόμ. Α' σ. 180, 19), τῷ ἀπὸ τοῦ Μορέου εὐγενεῖ Λατίνῳ Μαίω Δεβελικούρτω λεγομένῳ. Τὸ δὲ χωρίον, εἰς ὃ προσέθηκε τὴν λέξιν Μορέου εἶνε τὸ ἐξῆς (ἐκδ. Βόννης αὐτ. σ. 188, 4) καὶ Λάκωσι πλεῖστοις ὕστερον ἐκ τοῦ Μορέου ἀφηγμένοις ἐπιμερίσας τόπους. Περὶ τούτου τοῦ χωρίου παρατηρεῖ ἐν ταῖς σημειώσεσιν (ἐκδ. Βόννης αὐτ. σ. 645), ὅτι ὁ κώδιξ Β (Barberinus) ἔχει χάσμα ἀντὶ τῆς λέξεως Μορέου, ἀν' οὗ οἱ ἄλλοι κώδικες ἔχουσι τὴν λέξιν τῆς πύλοως. Ἀλλ'

νική τοῦ ἀρσενικοῦ ὁ Μωρέας (Μωραίας) ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μορέως πάντοτε ἐκφέρεται λήγουσα εἰς ὡς καθ' οἰονδήποτε τύπον καὶ ὅπως-δήποτε καὶ ἐν γράφῃται (Μορέως, Μοραίως, Μοραιῶς, Μω-

ἐπειδὴ πρὸ τοῦ χάσματος ὁ Βαρθερίνος κωδῆξ ἔχει τὸ ἄρθρον τοῦ (ἀρσενικόν ἢ οὐδέτερον), ὁ ἐκδότης ἀνεπλήρωσε τὸ κενόν ἐκ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου ἐν σ. 180, 19 γράφας τοῦ Μορέου. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ χωρίῳ ὁ Βατικανικός κωδῆξ ἔχει τὴν γραφὴν Μοραίου. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτου. Ὅσα δὲ λέγει ὁ Possinius περὶ τῆς παρὰ Παχυμέρει χρήσεως τῆς αἰτιατικῆς Μορέαν καὶ ὅτι constantius in neutro id vocabulum usurpat εἶνε ὅλως ἀνακριδῆ. Ἀληθῶς πλὴν τοῦ ἀνωτέρω βιβλίου χωρίου καὶ τῆς πιθανῆς ἐν τῷ δευτέρῳ συμπληρώσεως τοῦ ἐκδότου μόνον ἐν ἄλλο χωρίῳ εὔρον παρὰ τῷ Παχυμέρει, ἐν ᾧ ἡ Πελοπόννησος ὀνομάζεται διὰ τοῦ νέου ὀνόματος. "Ιδ. ἐκδ. Βόννης Τόμ. Α' σ. 309, 17' τῶν Λακωνίων, οὓς καὶ Τζάκωνας παραφθείροντες ἔλεγον, οὓς ἐκ τε Μορέου καὶ τῶν δυσικῶν μερῶν, ἅμα μὲν πολλοὺς ἅμα δὲ καὶ μαχιμούς, ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς Κωνσταντινούπολιν μετόκιζεν ὁ κρατῶν (Μιχαὴλ Παλαιολόγος). Οὐδεὶς λοιπὸν δύναται νὰ γείνη λόγος περὶ τοῦ τύπου Μορέας καὶ τῆς αἰτιατικῆς Μορέαν παρὰ Παχυμέρει, διότι μόνον τὴν γενικὴν Μορέου εὐρίσκομεν παρ' αὐτῷ, ἣν κατὰ τὰν εἰρημένα, ἐν τούτῳ συμφωνῶν πρὸς τὸν Ποσσίνον, θεωρῶ προερχομένην ἐκ τοῦ οὐδετέρου τὸ Μόρεον. Εἶνε δὲ τὸ τελευταῖον τῶν ἀνωτέρω καταλεχθέντων χωρίων τοῦ Παχυμέρου καὶ ὑπὸ ἄλλην ἔκδοσιν σπουδαιότατον, ἅτε ῥητῶς ἐμφαίνον, ὅτι καὶ αὐτὸς διαστελλεῖ τὸ Μόρεον ὡς ἐν τοῖς ἀνατολικῶς ἢ μέσαις Ἰσῶς τῆς Πελοποννήσου κείμενον ἀπὸ τῶν δυσικῶν μερῶν τῆς χερσονήσου, ἅτινα καὶ κατὰ ταῦτα τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα δὲν περιλαμβάνοντο εἰς τὸ Μόρεον ἢ τὸν Μορέαν.

Παρ' ἄλλοις δὲ τῶν μεταγενεστέρων Βυζαντινῶν συγγραφέων λέγεται ἡ Πελοπόννησος κατ' ἀρσενικὸν τύπον ὁ Μορέας (Μωρέας, Μωραίας). Οὕτω παρὰ Φραντζῆ φέρεται ἅπαξ μόνον, ὅσον ἐγὼ οἶδα (ἐκδ. Βόννης σ. 96, 7) εἰς τὸν Μωρέαν. Πολλὴ δὲ ἡ χρῆσις τοῦ ὀνόματος κατ' ἀρσενικὸν γένος (τὸν Μωραίαν) ἐν τῷ προσηρητημένῳ εἰς τὸν Δούκαν ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βυζαντινῆς Βραχέι Χρονικῷ καὶ ταῖς πολλαῖς αὐτοῦ παραλλαγαῖς, ὧν συλλογὴν πλήρη θὰ δημοσιεύσω προσεχῶς, ἐκδοθησομένην παρὰ τῶν ἐν Λειψία καταστημάτων τοῦ Teubner. Αὐτὸς δὲ ὁ Δούκας μόνον Πελοπόννησον ὀνομάζει τὴν χερσονήσον, ὅχι δὲ καὶ Μορέαν.

Οὕτω συγγραφεὶς Βυζαντινῶν πρὸ τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος ποιησάμενον χρῆσιν τοῦ νέου ὀνόματος τῆς χερσονήσου ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν γνωρίζω. Γνωστὸν δ' εἶνε, ὅτι, καθ' ἃ ἤδη ἀπέδειξεν ὁ Zinkeisen (Geschichte Griechenlands. Leipzig 1832, σ. 843 κ. ἐ.) ὁ Fallmerayer σφάλλεται δεινῶς ἀναφέρων, ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ ὀγδοῦ αἰῶνος ἐγένετο χρῆσις τοῦ ὀνόματος, ἅτε εὐρίων ἐνίστε τὸ ὄνομα Μορέας ὅχι ἐν τῷ πρωτοτύπῳ Βυζαντινῶν συγγραφέων, ἀλλ' ἐν μεταφράσεσιν εἰς ξένας γλώσσας, εἰς ἃς εἰσῆγαγον τὸ ὄνομα οἱ μεταφρασταὶ ὡς γνωστότερον ἕνεκα τῆς νεοελληνικῆς αὐτοῦ χρήσεως. Τοῦ λόγου δὲ τυχόντος, σημειῶν ἑνταῦθα καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ συγγραφεὺς, ὃν ἄς ἀρχαῖον Βυζαντινὸν φανταζόμενος ὁ Fallmerayer λέγει πρῶτον ποιούμενον χρῆσιν τοῦ ὀνόματος, ὁ Δαμασκηνὸς Στουδίτης, περὶ οὗ πολλὰ ἐρευνήσας ὁ Zinkeisen ὁμολογεῖ τέλος, ὅτι δὲν γνωρίζει πότε ἐξησεν, οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ Βυζάντιον, ἀλλ' εἶνε γνωστότατος τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας συγγραφεὺς, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Λιτῆς καὶ Ῥενδίνης, ἔπειτα δὲ μητροπολίτης Ἄρτης, τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα ἀκμάσας.

ρέως, Μωραίως). Θεωρῶ δὲ τὴν παρατήρησιν ταύτην πολλοῦ λόγου ἀξίαν καὶ διδακτικὴν διὰ τὸ περὶ τῆς ἑτυμολογίας τῆς λέξεως Μορέας πολυθρύλητον ζήτημα, ὅπερ μετὰ περισσῆς ἐπιμελείας ἐπραγματεύθη ὁ ἐμὸς φίλος συνάδελφος κ. Γ. Χατζιδάκις, καθότι ὁ ὑπονοούμενος οὐδέτερος τύπος Μόραιον (Μόρεον, Μώραιον) εἶνε ὁ ἀμέσως σχετιζόμενος πρὸς τὸ ἐπ' ἴσης οὐδέτερον ὄνομα Μῶρον. Εὐρίσκομεν δὲ τοῦτο ἐν τῷ ἐξῆς χωρίῳ τοῦ Βίου τοῦ ὀσίου καὶ θαυματουργοῦ Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε (1). Καὶ τὰ μὲν δὴ κατὰ τὸ Ἄργος αὐτῷ τοιαῦτα· καὶ πολλοὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἀναδειχθέντες ἀρετῆς ἐργάται καὶ θεοσεβείας ἐρασταὶ ἐν (κῶδ. ἐπ') αὐτῷ δὴ τῷ Ἄργει καὶ τῷ Ναυπλίῳ. Ἐκεῖθεν δὲ ἀποφοιτήσας εὐθὺ (κῶδ. εὐθύς) τῆς Σπάρτης ἐχώρει· εἶτα τὴν Δωριέων χώραν καταλαβὼν καὶ δύο ναοὺς ἱεροὺς ἐκεῖσε δειμάμενος καὶ πᾶσι τὴν μετάνοιαν κηρύξας πρὸς Μαΐνην παρεγένετο, κάκειθεν πρὸς Καλαμάταν μετέβη. Εἶθ' οὕτως εὐθὺ Κορώνης καὶ Μεθώνης καὶ Μεσσήνης (κῶδ. μισύνης), ἣν καὶ Βουρκάνον ἐγχωρίως καλοῦσιν, ἐπιβάς, εἰς Ἀρκάδας ἀφίκετο· εἶτα καὶ λοιπὰς πάσας (κῶδ. πᾶσας) κωμοπόλεις διαδραμῶν καὶ πλήθη ἄπειρα πρὸς μετάνοιαν ὀδηγήσας καὶ πρὸς τὴν ἀμείνω ζωὴν χειραγωγήσας, τῆς (κῶδ. τὴν) πρὸς τὴν Σπάρτην φερούσης ἠΐσατο. Φθάσας δὲ τινα τόπον, ὃν καὶ Μῶρον καλεῖν εἰώθασιν οἱ προσοικοῦντες τῷ τόπῳ, μικρὸν νοσήσας καὶ ἀντρω τινὶ παραβαλὼν, ἐν καλῷ κειμένῳ τοῦ παρακειμένου ἐκεῖσε τόπου, καὶ τῷ ἐδάφει ἀνακλιθεὶς ἔκαμνε τῇ νόσῳ καὶ πονήρως εἶχε τῷ σώματι. Πυρετὸς δ' ἦν σφόδρα καὶ διακαῆς ἢ πιέζουσα νόσος. Πλὴν οὐδὲν καινὸν οὐδὲ ξένον εἰ κακοπαθεῖν ἐπέρχεται καὶ τοῖς ἀγίοις εἰς κάθαρσιν τῆς μαρᾶς (κῶδ. μικρᾶς) ἰλύος εἴτε εἰς βάσανον ἀρετῆς καὶ

(1) Ὁ βίος οὗτος, οὗ εὐρεῖαν ἱστορικὴν χρῆσιν ἐποιήσατο ὁ Hoff ἐν τῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τοῦ Ersch καὶ Gruber Τμ. Α' Τόμ. 85, σ. 123 κ. ἐ. 136 κ. ἐ. καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Hertzberg Geschichte Griechenlands seit dem Absterben des antiken Lebens Τόμ. Α' σ. 286 κ. ἐ., ἔχει ἐκδοθῆ μέχρι ταῦδε μόνον λατινιστὶ ὑπὸ τῶν Martène καὶ Durand ἐν τῷ ἕκτῳ τόμῳ τῆς Veterum scriptorum amplissima collectio. Ἐγὼ δὲ κέκτημαι ἀντίγραφον τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 210 κώδικος τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Κουτλουμουσίου, ὅπερ οὐκ εἰς μακρὰν προτίθεμαι γὰρ ἐκδώσω.

πειραν (κωδ. πείραν) φιλοσοφίας, εἴτε καὶ εἰς παιδευσιν τῶν ἄλλων, μανθανόντων ἐν ἐκείνοις τὸ καρτερεῖν καὶ μὴ ἐκκαεῖν (;) ἐν ταῖς ἐπιφοραῖς. Ἐπεὶ δὲ οὐπω ἦν ὁ μέγας τῆς τελειωτικῆς χάριτος τετυχηκώς, τοῦ θείου φημι καὶ μεγάλου σχήματος, ὁ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἐπιφερόμενος καὶ πρότερον τὸ τέλειον, μετακαλεσάμενος τοὺς προσοικοῦντας τῷ τόπῳ ἱερεῖς καὶ μονάζοντας, ἠξίου τυχεῖν τοῦ θείου καὶ μεγάλου σχήματος· οἱ καὶ ὅσα νόμος ἐπ' αὐτῷ τελέσαντες, περιβάλλουσιν αὐτῷ τὰ σύμβολα τῆς πρὸς ζωὴν ἀγούσης, τὸ ἀποστολικόν, φημι, καὶ μακάριον σχῆμα. Ὡς δὲ πλῆθος συνῆκτο λαοῦ τῶν γλιχομένων τυχεῖν τῆς ἐκ τούτου εὐλογίας· εἴλκε γὰρ πάντας πρὸς ἑαυτὸν τῆ τῆς ἀρετῆς ἰνυγι· δίψει σφοδροτάτῳ ληψθέντες, λιποψυχία πάντες συνείχοντο· οὐδαμῶς γὰρ ἦν κατ' ἐκείνον τὸν τόπον (κωδ. κατ' ἐκείνῳ τῷ τόπῳ) ὕδωρ ἢ ἱκμάς λιβάδος εἰς ὀπωροῦν (κωδ. ὀποσοῦν. Μῆτοι γραπτέον πόσιν;). Οὗς καὶ οὕτω δεινῶς τῷ δίψει πιεζομένους ὁ ὄσιος θεασάμενος, ἔπαθε τὴν ψυχὴν ἐπ' αὐτοῖς καὶ τῷ ἐδάφει ἑαυτὸν προσκαταβαλὼν νύξατο, εἶτα δὲ (κωδ. καὶ) τῆ σταυροφόρῳ ῥάβδῳ πλήξας τὴν γῆν ἐπ' ὄψει πάντων, παραχρῆμα κρουνηδὸν τὸ ὕδωρ ἀνέβλυσεν οὕτω καθαρὸν καὶ διαυγές, οὕτω πότιμον καὶ νεκταρῶδες, ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ὄψιν εὐφραίνειν τῆ καθαρότητι καὶ αὐτὴν ἀποκρύπτειν τὴν τοῦ ὑμηττίου μέλιτος γλυκύτητα. Τὸ δὲ θαυμαστὸν καὶ λόγου παντὸς ὑψηλότερον, ὅτι εὐχῆ μόνῃ καὶ πληγῆ ῥάβδου τὸ ὕδωρ οὕτω κρουνηδὸν ἀνέβλυσε, καθ' ἧ (κωδ. καθὰ) καὶ μέχρι τῆς δεῦρο αὐτὴ ἢ γεῦσις τοῦ ὕδατος τοῖς ἀγνοοῦσι διδάσκαλος καὶ μινυτῆς γίνεται τοῦ θαύματος. Ἐξ οὗ περ ἐμφορηθέντες ἅπαντες οἱ τῷ δίψει τότε συνεχόμενοι δόξαν τῷ θεῷ ἀνέπεμπον, καὶ χάριτας ὁμολόγουν τῷ τούτου θεράποντι. Ἴί τοίνυν ἢ (κωδ. οἱ) ταῦτα θαυματουργήσασα ῥάβδος τῆς μωσαϊκῆς ἐκείνης διενήνοχεν; ἢ γε καὶ αὕτη ὡςπερ κάκεινη τῷ (κωδ. κάκεινη τὸ) πληξαι μόνον ὕδωρ ἐπήγασεν, εἰ μὴ τοί (κωδ. τοι) γε μᾶλλον τολμήσαι τις (κωδ. τίς) τὸ πλεῖον ταύτη προσνέμειν (κωδ. προσνέμει) τῶν ἐγκωμίων διὰ τὸ ἐκείνην μὲν καὶ

σταυρὸν εἰκονίζειν ἐν ταῖς παραδοξοποιαῖς, τὴν δὲ αὐτόχρομα τοῦτο εἶναι, ἀλλ' οὐκ εἰκόνισμα. Διαρκέσας οὖν ὁ μακάριος τῷ σπηλαίῳ ἡμέρας ὅλας ὀκτώ, ἐφ' αἷς δὴ καὶ τὸ ἀπρόϊτον αὐτῷ κατὰ τὸ εἰώθος καθωσιώθη (κωδ. καθωσιώθη) καὶ τῆς νόσου ῥαίσας, ἀπείπατο τέως τὴν πρὸς τὴν Σπάρτην κάθοδον καὶ τῆς πρὸς Ἀμύκλιον φερούσης εἶχετο.

Μετέγραψα ὅλον τοῦτο τὸ χωρίον ὅπως δειχθῆ ἢ περὶ τὰ γεωγραφικὰ καθ' ὅλου ἀκρίβεια τοῦ βιογράφου τοῦ ὀσίου Νίκωνος. Ταύτης δὲ δοθείσης, ἄξιον γνώσεως καθίσταται ποῦ ἔκειτο τὸ Μῶρον (ἢ Μόρον). Καὶ δὲν θέλω μὲν νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι ἐν τῇ ἐπιλύσει τούτου τοῦ ζητήματος ἐγκεῖται ἡ ὀριστικὴ εὐρεσις τῆς ἀρχικῆς κοιτίδος τοῦ πολυθρυλήτου ὀνόματος τοῦ Μορέως. Ἄλλ' ὅμως ὁ καθορισμὸς τῆς θέσεως, ἐκφερομένης οὕτω κατὰ τύπον οὐδέτερον, οἷον ἔχει κατὰ τὰνωτέρω δειχθέντα καὶ ἡ ἀρχαιοτέρα μορφή τοῦ ὀνόματος τοῦ Μορέως, τὸ Μόραιον(1), δὲν εἶνε ἄνευ σημασίας ἐν τῇ ὄλῃ ἐρεύνη περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Μορέως. Ἐξετάζοντες λοιπὸν τὸ ἀνωτέρω χωρίον, εὐρίσκομεν, ὅτι τὸ Μῶρον ἔκειτο κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τῆς Ἀρκαδίας εἰς τὴν Λακωνικὴν, καὶ δὴ πρὶν φθάσῃ ὁ ὀδοιπόρος εἰς τὸν περὶ τὴν Τεγέαν τόπον, ἦτοι ἐν αὐτῇ ἀκόμῃ τῇ Ἀρκαδίᾳ. Καὶ ταῦτα ἐπειδὴ τὸ ἐν τῷ βίῳ τοῦ ὀσίου ἀναφερόμενον Ἀμύκλιον οὐδὲν πάντως εἶνε ἢ τὸ ἀργότερον λεγόμενον Νίκλι(2), ὅπερ ἐπέχει τὴν θέ-

(1) Πλὴν τοῦ ἀρχαιοτάτου πάντων τύπου, τοῦ οὐδέτερου, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μορέως ἐβρισκομένου, καθ' ἃ εἶδομεν ἀνωτέρω, ἀρσενικοῦ, εἴρηται ἀπαξ καὶ ὁ θηλυκὸς τύπος ἐν χωρίῳ Χρονικοῦ ἐκδεδομένου ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ Müller ἐν τοῖς Byzantinische Analekten. Wien, 1852, σ. 60. Ἐχει δὲ τὸ χωρίον ὡδε· Ἐν ἔτει ς'ωλ᾽ Ἰνδικτιῶνος ς' μηνὶ Ἰουνίῳ α' ἐκοιμήθη ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης Καντακουζηνὸς ὁ μετονομασθεὶς Ἰωασάφ μοναχὸς εἰς τὴν Μωρέαν καὶ ἐτάθη ἐκεῖ. Ἄλλ' ὁμολογῶ, ὅτι ὁ τύπος οὗτος, ὢν μοναδικὸς ἐνταῦθα, ὅσον γνωρίζω, δεῖται ἀναθεωρήσεως ἐν τῷ χειρογράφῳ, γεγραμμένῳ μὲν τὸν 15' αἰῶνα, ἀποκειμένῳ δ' ἐν τῇ κατὰ τὴν Βενετῖαν βιβλιοθήκῃ τοῦ ἀγίου Μάρκου ὑπ' ἀριθ. 408. Καὶ ἐφρόντισα μὲν νὰ γράψω εἰς Βενετίαν, παρακαλῶν νάντιβληθῆ τὸ χωρίον, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἠξιώθη ἀπαντήσεως μέχρι τῆς ὥρας καθ' ἣν ἐκτυποῦται αὕτη ἡ πραγματεία.

(2) Ἐκ παραδρομῆς ὁ φίλος κ. Χατζιδάκις ἔγραψεν ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ «Περὶ τῆς λέξεως Μορέας μέρος δεύτερον (μετατύπωσις ἐκ τῆς Ἀθηνᾶς, τόμ. ε') σ. 18, ποιούμενος λόγον περὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀνακοινώσεώς μου περὶ τοῦ ὀνόματος Μῶρον ἐν τῷ βίῳ τοῦ ὀσίου Νίκωνος, ὅτι εἶπον αὐτῷ ταῦτα κείμενον «ἐν τῇ ἀπὸ Λακεδαίμονος

σιν τῆς ἀρχαίας Τεγέας. Ἐκεῖτο δὲ κατὰ τὸ Μῶρον ἐκεῖνο ἄντρον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ βιογράφου τοῦ ὀσίου, καὶ ὁ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀύχμηρὸς χώρος εἶχε κεκρυμμένας πηγὰς ὑδάτων, ὧν πάντως μία καὶ ἡ διὰ τοῦ φερομένου θαύματος τοῦ Νίκωνος ἀναβλύσασα. Οὕτω δὲ περίρρυτος ὧν ὁ χώρος ἠδύνατο νὰ ἔχη καὶ μορέας, ἐξ ὧν εἶχε λάβει πιθανῶς τὴν κλησιν. Δὲν φαίνεται δ' ἐκ τῆς περιγραφῆς νὰ ἦτο χωρίον τὸ Μῶρον, ἀλλ' ἀπλῶς τοποθεσία οὕτω καλουμένη, ἧς πλησίον ἐκεῖτο μονή, ἐξ ἧς ἦλθον οἱ κατὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ Νίκωνος ὡς ἱερέως παραστάντες ἱερεῖς καὶ μοναχοί. Ἴσως δ' εἰς τοὺς γνωρίζοντας εἰδικώτερον τοὺς τόπους, περὶ ὧν πρόκειται, καταστῆ δυνατὴ ἡ ἀνεύρεσις τοῦ χώρου, ὅστις ὠνομάζετο Μῶρον, ἀν διατηρῆται τὸ ὄνομα μέχρι καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ὅπως δὲ ἴσως δὲ εἶνε καὶ τοῦτο ἄξιον σημειώσεως, ὅτι τὸ ὄνομα Μῶρον παρουσιάζεται ἐν ἀρχαιοτέρῳ χρόνῳ ἢ τὸ Μόραιον. Τούτου εἶδομεν ὅτι ἀρχαιοτάτη γνωστὴ μνηεῖα εἶνε ἡ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1111, τὸ δὲ Μῶρον ἀπαντᾶται μὲν τὸ πρῶτον ἐν τῷ βίῳ τοῦ ὀσίου Νίκωνος, ὅστις ἐγράφη μὲν τῷ 1142, ἀλλὰ πάντως οὕτως ὠνομάζετο κατὰ παράδοσιν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὀσίου, ζήσαντος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ (963-969) καὶ τῶν ἀμέσων αὐτοῦ διαδόχων. Κατὰ ταῦτα δὲ δὲν εἶνε ὅλως ἀπίθανον νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι τὸ Μῶρον τοῦτο, περιώνυμον γενόμενον ὡς ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ δράσεως τοῦ ἀνδρός, εἰς ὃν ἐχρεωστεῖτο ἡ τελευταία τελεσφόρος ἐνέργεια πρὸς διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Πελοποννήσῳ, εἰ μὴ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἀφορμὴ πρὸς μετονομασίαν τῆς χερσονήσου, ἀλλὰ συνετέλεσεν ὁμῶς εἰς αὐτήν. Ἐγένετο δὲ τοῦτο μάλιστα, ὅτε κατὰ μικρὸν ἤρχισεν ἡ ἐν Πελοποννήσῳ μεγάλη διάδοσις τῆς καλλιεργείας τῶν μορεῶν χάριν τῆς σηροτροφίας, ἣν εὐρίσκομεν ἤδη ἐν τῇ μεγίστῃ αὐτῆς ἀκμῇ ὡς καὶ ἐν Θήβαις καὶ Ἀθήναις κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα, ἥτοι ἀκριβῶς περὶ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ὑπὸ τὸν τύπον Μόραιον ἤρχισε διαδιδόμενον τὸ νέον ὄνομα τῆς χερσονήσου καὶ ἐκδιώκον τὸ ἀρχαῖον. Ὅτι δὲ μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος ἀρχομένου τὸ νέον ὄνομα Μόραιον δὲν εἶχεν ἀντικαταστήσει τὸ τῆς Πελοποννήσου τοῦλάχιστον ἐν τῇ ἐπισήμῳ κυβερ-

νητικῆ γλώσσῃ τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, ἀποδεικνύεται τρανῶς καὶ δι' ἄλλου τρόπου. Ἐξ εἴκοσι καὶ τεσσάρων μολυβδοβούλλων διαφόρων ἀνωτέρων ἀρχόντων τοῦ βυζαντιακοῦ θέματος ἐν Πελοποννήσῳ μέχρι τοῦδε ἀνευρεθέντων καὶ ἀναφερομένων, ὡς ἐκ τῆς τεχνοτροπίας καὶ τῆς ἐπιγραφῆς διαγιγνώσκεται, εἰς τοὺς αἰῶνας ὄγδοον μέχρι καὶ τοῦ ἐνδεκάτου συμπεριλαμβανομένου οὐδὲ ἐν φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Μοραίου, ἀλλὰ πάντα τὸ τῆς Πελοποννήσου (1). Ὑπάρχουσι δὲ μεταξὺ τούτων καὶ δύο, ἅτινα ὁ μὲν κ. Schlumberger θεωρεῖ ἀνήκοντα ἐν μὲν εἰς τὸν ια' - ιβ' αἰῶνα, ἐν δ' αὐτόχρημα εἰς τὸν ιβ', ἐγὼ δὲ ἀμφότερα κρίνω ὅχι μεταγενέστερα τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος, ἐν οἷς καὶ πάλιν τὸ ὄνομα τῆς Πελοποννήσου φέρεται, ὅχι δὲ τὸ τοῦ Μοραίου (2). Μολυβδοβούλλον δὲ φέρον τὸ νέον τῆς χερσονήσου ὄνομα οὐδὲν ἐγνώσθη μέχρι τοῦδε.

Μετὰ δὲ τὴν μακρὰν πῶς ταύτην, ἀλλὰ πάντως ὅχι ἄσκοπον παρέκβασιν ἐπανερχόμενος εἰς τὰ ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικὰ ἐγγράφα, ἀναγκαῖον θεωρῶ νὰ ἐκθέσω τινὰ λεπτομερέστερον περὶ τινῶν αὐτῶν, ἐνίων δὲ νὰ ἐκδώσω καὶ αὐτὸ τὸ κείμενον ὁλόκληρον.

Ἐν ἐνὶ τῶν ἐγγράφων ὁ αὐθέντης καθὴς Καλαμάτας ἐξαιτεῖται παρὰ τοῦ προβεδῶρου Ζακύνθου ὡς δῶρον κανένα ζευγάρην καλὰ ζαγάρια διότι ἡμεῖς εὐρισκόμεθα εἰς τόπον ὅπου εἶνε πολὺ κυνήγιον.

Ὁ Ζεφῆρμπεις τῆς μεγάλης Κερπινῆς σούμπασεις γράφει περὶ ὑπηκόων αὐτοῦ ἀναγνωρισάντων ἐν χερσὶ Ζακυνθίων ξυλικὴν κλαπεῖσαν. Φέρεται δ' ἐν τούτῳ τῷ ἐγγράφῳ ὡς καὶ ἐν ἄλλοις τὸ ὄνομα τῆς νήσου ὑπὸ τὸν τύπον ὑακίνθου, δνακύνθου ἢ καὶ ἄλλως.

Ἐν τῷ ἐγγράφῳ ὅπερ ἀπευθύνει ὁ Μπαγιαζεῖτ ἀγὰς Χλουμουτζίου πρὸς τὸν πρεβεδοῦρον Ζακύνθου, συχνάκις καλεῖ τοῦτον προβεδεδούρο.

(1) Ἴδε τὰ μολυβδοβούλλα ταῦτα ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Schlumberger, εἴκοσι καὶ τρία μὲν ἐν τῇ Sigillographie byzantine σ. 179 κ. ἐ., ἐν δ' ἐν τῇ Revue des études Grecques 1891 σ. 117 ὑπ' ἀρ. 41.

(2) Τὸ μὲν πρῶτον εἶνε τὸ τοῦ Μιχαὴλ πρωτοκουβουκλησιου καὶ ἐπισκεπτῆτου τῶν κτημάτων Πελοποννήσου (Schlumberger Sigillographie σ. 180, ἀρ. 4), τὸ δὲ δεύτερον τὸ τοῦ Θεογνώστου βασιλικοῦ πρωτοσπαθαρίου καὶ κομμερκιαρίου Πελοποννήσου (αὐτ. σ. 181-182, ἀρ. 9).

εἰς Ἡλιδα» φερουση ὁδῷ. Καὶ τοῦτο δὲ παρατηρῶν, ἐπαναλαμβάνων ὅσα καὶ ἀνωτέρω εἶπον, ὅτι μόνον τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον εἶχε ἀνέκδοτον, ἄλλως δ' ὁ βίος ἔχει ἤδη δημοσιευθῆ ἐν λατινικῇ μεταφράσει.

Ὁ Μπρεΐμι κατῆς Ἀρκαδίας ἐπιστέλλει περὶ κουμερκίου μὴ ἀποτιθέντος κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν προϊόντων ἐκ τῆς ἀνατεθειμένης εἰς αὐτὸν περιοχῆς. Ἐκ τούτου καὶ ἄλλων δ' ἀναλόγων ἐγγράφων βλέπομεν ἄμεσον τὴν ἐπέμβασιν τῶν Τούρκων δικαστικῶν ἀρχόντων καὶ ἀπ' εὐθείας γινομένην τὴν συνεννόησιν αὐτῶν πρὸς τὰς ἀρχὰς Ζακύνθου περὶ παραβάσεως τῶν τελωνειακῶν νομίμων ἐν τῇ τουρκοκρατούμενῃ Πελοποννήσῳ.

Ὁ Ἡπρεΐμι κατῆς Ἀρκαδίας ἀνακοινώνει εἰς τὸν πρεβεδοῦρον Ζακύνθου περὶ ὑποκλιτῶν Ζακυνθίων ἀπὸ χωρίο Σαρακινάδα διαπεραιωθέντων εἰς σὲ δικά μας μέρει καὶ κλεψάντων διάφορα ζῷα.

Ὁ Ἐμπρεεΐμοι Τζελεπις σκλάβος τοῦ μεγάλου ἀφεντὸς καὶ φλαμπριάρης Μορέος καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου ὁ Σουρχι τζελεπι μποκλατζι παραικατις παλεον πατρον ἐπιστέλλουσι πρὸς τὸν αὐτὸν, ὅτι ξύλον τζακισθὲν εἰς τὴν σκάλαν τοῦ μεγάλου ἀφεντὸς ἐκούρσευσαν Ζακύνθιοι καὶ ἐπικαλεῖται τὴν συνεργασίαν τοῦ προνοητοῦ πρὸς τιμωρίαν τῶν οὕτω ληισαμένων τὸ ναυαγῆσαν πλοῖον.

Ὁ Ζεννὲλ πασιάς αὐθέντης Μορέου, γράφων μινὶ μαΐου γ' εἰς τὴν Ῥοβιάτα, ἣτις σώζεται καὶ μέχρι τῆς σήμερον ὡς μικρὸν χωρίον τοῦ δήμου Ἰλιδος, πραγματεύεται περὶ τῆς ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἐξαγωγῆς προϊόντων ἄνευ τῆς πληρωμῆς τοῦ κουμερκίου εἰς τὸν μέγαν αὐθέντην, καὶ δὴ περὶ τῶν ὑποκλιτῶν τοῦ πρεβεδοῦρου Σκουλογένη καὶ Στάσου, ἐξαγαγόντων λαθραίως μέταξαν, καὶ ἐξαιτεῖται τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς ζημίας. Συνυπογράφει δὲ καὶ ὁ Μεχεμέτης τζελεπιῆς κατῆς Χλουμουτζίου.

Ὁ Μεχεμέτης βοηβόντας Χλουμουτζίου καὶ Παλεῆς Πάτρας στέλλει εἰς τὸν προνοητὴν μικρὰν ἐνθύμησιν ὡς ἀγάπην καὶ γειτονίαν ὅπου ἔχομεν.

Οἱ ἄρχοντες τοῦ κάστρου Χλουμουτζίου ἀνακοινόνουσι περὶ τινος εἰσελθόντος εἰς τὸ μοναστήριον Βλαχέρνας, κείμενον, ὡς γνωστὸν, ἐν τῷ δήμῳ Μυρτουντίων καὶ μέχρι τοῦ νῦν σωζόμενον (1), ἐπὶ τῷ ὄρφ νὰ δώσῃ εἰς τὴν μονὴν ὅλην αὐτοῦ τὴν οὐσίαν καὶ ἀνακαι-

(1) Ἰδ. περὶ τούτου *Buchon La Grèce Continentale et la Morée* σ. 512 κ. ε.—
Χριστιανικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας Δελτίον Α' (1892) σ. 97.

νίσῃ αὐτὴν, εἶτα δὲ κλέψαντος καὶ φυγόντος. Ἐπειδὴ δ' ἔφυγε πρὸς τὴν Ζάκυνθον, ἐπικαλοῦνται τὴν ἀρωγὴν τοῦ πρεβεδοῦρου, καὶ ἡ χάρις τῆς Παναγίας τῆς Βλαχέρνας νὰ σκέπη νὰ σε φυλαγί χρόνους πολλοὺς καὶ καταξιόσι χάριτος καὶ τούζις (ἦτοι doge, δόγης) νὰ γένῃς. Ἡ εὐχὴ αὕτη τῶν ἀφελῶν ἀρχόντων τοῦ Χλουμουτζίου πρὸς τὸν πρεβεδοῦρον Ζακύνθου νὰ τύχῃ τῇ χάριτι τῆς Παναγίας τῆς Βλαχέρνας τῆς ἀναρρήσεως ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ δόγη τῆς Βενετίας ὡς ἀμοιβῆς τῆς συλλήψεως τοῦ δράστου εἶνε χαρακτηριστικωτάτη.

Ὁ Μουσταφᾶ κναχάγας καὶ παραφλαμπουριάρης Μορέου ἐπιστέλλει τὰδε· Ὑψηλότατε μεγαλνότατε ἄξιε καὶ τετιμημένε αὐθέντα ἀδελφὲ προβεδόρη διάκύνθου τὸν ἄξιον καὶ πρέποντα χερετησμῶν κομίζομεν τὴν ἐνδοξότι σου. Ἡξευρε ἡ ἐνδοξότι σου πὸς εἰς τὸν Ροφέαν (ἦτοι τὸν Ἀλφειὸν) ἦχαμεν ξύλα κομένα ὅπου τα ἐπαραστάθη ὁ Λαμπούδης ὅταν ἦχεν ὁ κατὶς το ξύλο (πλοῖον) εἰς τὸ χέρι του καὶ ἰστερῆς τὸ ἀγοράσαμεν τὸ ξύλο μετα τοὺς ἐξοδες ὅπου ἐκαμεν ὁ Λαμπούδης ἦσε πάσα τίποτες καὶ ἦσ αὐτὰ τὰ ξύλα. Ὁμοῦ ἐδόσαμεν τα τα ξύλα ἐκεῖνα του Μανθέου τοῦ καραβέα δια τὸν κόπον του νὰ τα πάρῃ καὶ αὐτὰ τὰ ἦχαν μεραστὴ τινὲς ἀνθρωπῆ καὶ παρακαλοῦμεν τὴν υψηλότι σου ἵτις τὰ ἐπύρεν νὰ τα εὐγάλης νὰ τα πάρῃ ὁ παρῶν Μανθέος. . . .

Ἐτερον ἐγγράφον ἔχει ὧδε· Εὐγενέστατε ἐντημότατε φρονημότατε φίλε καὶ ὅς ἀδελφὸς ἡμέτερε προβεδῶρε Ζακίθου πὸς ἦρθε ὁ Γιάνης ὁ Γερακάρης ἀπο τὴν Μάνην καὶ ἐκλαψε ὅτι πῶς ἀπο τὸν Μάϊον τοῦ ἐκλεψαν ἓνα ἄλογο καὶ το ἦφεραν εἰς τὸν τόπον σου καὶ ἐμαρτύρησέ το με ὄνομα ὁ Ἡλίας ὁ Πήλκουρας καὶ ὁ Θόδορος ὁ Καρτερούλης ὅπου το ἦδαν πού το ἔχῃ με ὄνομα ὁ Λευκοκινλός. Λοιπὸν εἰς τὴν ἀγάπην ὅπου ἔχει ο μέγας ἀφέντης ὁ πολυχρονεμένος με τὸν τούζην καὶ εἰς τὴν ἀγάπην ὅπου ἔχομε καὶ ἐμῆς μαρτυρόντα τοὺς ἐροτήσαμε τῆ σημάδια ἔχει καὶ ἔδειξαν ὅτι ἔνε σεδερι καὶ τα πόδια του ἀπο τα γόνατα καὶ κατο μαύρο καὶ ἡ χίτη του μαύρη. Λοιπὸν αν ἐνε ὅτι ἔνε τοῦ ἀνθρώπου το ἄλογον νὰ το δόσης νὰ μὴ δὲν ἔχῃ ὁ ἀνθρώπος

ἄδικο ἀπο σκόπο σου. καὶ ὄχι ἄλλο καὶ ἡ χρόνη σου πολλοί. ἔτους ζλς' μὴν Μαρτίου εἰς τὸς β'.

Ἀφέντης κατῆς Καλαμάτας.

Ἄλλο ἔγγραφον ἀντέγραψα ὁλόκληρον τόδε· Εὐγενέστατε, ἐνδοξότατε, φρονιμότατε, ἡμέτερε φίλε καὶ ἀδελφὲ προβεδουῦρε Ζακύνθου τὸν ἄξιον καὶ πρέποντα χαιρετισμὸν κομίζομεν τῇ σῇ ἐνδοξότητι καὶ δεικνύομεν ταύτη πῶς ἐλάβαμεν τὸν ὄρισμὸν τοῦ πολυχρονημένου τοῦ μεγάλου αὐθεντὸς με τὸν ἀποκομιστὴν τῆς γραφῆς τῆς ἐνδοξότης σου, τοῦ Τζουὰν Διάμαντη. Λιπὸν εἶδαμεν τὰ ὅσα μᾶς ὠρῆζει ὁ ὄρισμὸς τῆς πολυχρονημένης τῆς πόρτας καὶ διαλαμβάνη πῶς παραπονοῦντε πολλὰ ἢ πραγματευταὶ τῆς Βενετίας ἀπὸ τὰ κουμέρκια τοῦ Ναυπάκτου, τὸ πῶς ἔχουν μέγα ἄδικον καὶ τὸ ἄδικον ὅπερ ἔχουν ὡς λέγεις, τὸ ἐκαταλάβαμεν ἀπὸ τὴν γραφὴν τῆς ἐνδοξότης σου, λέγοντας πῶς ἡ ὑποκλιτοὶ τοῦ πολυχρονημένου τοῦ μεγάλου αὐθεντὸς πληρῶνουν πέντε τὰ ἑκατὸν καὶ τῶν βενετικῶν ἢ ὑποκλιτοὶ πληρῶνουν δῶδεκα τὰ ἑκατὸν καὶ πλέον. Πλὴν ἐκακοφάνη μας περισσὰ καὶ κατὰ τῆς ὥρας ἐσινάξαμεν τοὺς μπουμπασίρηδες ὅπου εἶχον νὰ κάμουν εἰς τὴν σκάλλα καὶ ἐξετάξαμεν τοὺς, καὶ ὡς εἶδαμεν ὅτι ἀπ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν ἐπλήρωσαν πέντε τὰ ἑκατὸν καὶ ἕως τὴν σήμερον τὸ αὐτὸ καὶ περισσότερον ποτὲ δὲν ἐπλήρωσαν· καὶ διὰ τοῦτο γράφω τὴν ἐνδοξότην σου, εἴ τις ἠθέλην ἔλθῃ αὐτόθεν ἢ ἀλλαχόθεν μὲ κουμάσι ἢ μὲ ἄλλα τινὰ τίποτε ἐπάνω εἰς ἡμᾶς πέντε τὰ ἑκατὸν νὰ δίδει, ὡς ἐνὶ τὸ κανόνι τοῦ πολυχρονημένου τοῦ μεγάλου αὐθεντὸς. Δι' οὗ καὶ ἀλλιοτρόπος οὐδὲν ἐγίνετον ἕως τοῦ νῦν καὶ εἰς τοῦτο νὰ εἶσαι βέβαιος εἰς τὴν ἀγάπην καὶ γυτονότητα ὅπερ ἔχωμεν. Τὸ δὲ εἶναι ὄρισμὸς σου γράφε μᾶς το νὰ το ἐκπληροῦμεν, καὶ οἱ χρόνοι τῆς ἐνδοξότης σου πολλοὶ καὶ πολλοί.

Ἐκ Ναυπάκτου Ὀκτωβρίου ιβη.

Ὁ φίλος καὶ ἀδελφὸς τῆς σῆς ἐνδοξότητος καδδῆς Ναυπάκτου.

Εὔρηται δ' ἐπιγεγραμμένον τὸ ἔγγραφον κατὰ τὸ νῶτον Τῶ εὐ-

γενεστάτῳ, ἐνδοξοτάτῳ καὶ φρονιμοτάτῳ προβεδουῦρω Ζακύνθου Δωος.

Τίς ὁ προνοητῆς Ζακύνθου, εἰς ὃν ἐστάλη τὸ ἔγγραφον, καὶ ἐπομένως τίς αὐτοῦ ἢ ἀκριβῆς χρονολογία, δὲν ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐν τέλει γραμμάτων Δωος, ἀτινα εἶνε ἄδηλον καὶ ἂν σημαίνωσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἄν τοῦτο ἀληθῶς συμβαίη, τὸ ὑποκρυπτόμενον ὄνομα εἶνε ἢ τὸ τοῦ Ἰερωνύμου Δανδόλου, προβλέπτου ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1546 μέχρι 2 Ὀκτωβρίου 1547, ἐν ἣ περιπτώσει τὸ ἔγγραφον ἀπεστάλη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1546, ἢ τὸ τοῦ Παύλου Δονάτου, ἄρξαντος ἀπὸ 23 Φεβρουαρίου 1556 μέχρι 12 Μαρτίου 1558 (1).

Τὸ δὲ νεώτατον τῶν ἐν τοῖς δύο φακέλοις περιεχομένων ἐγγράφων, γεγραμμένον τῷ 1591 καὶ ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν πρεβεδοῦρον Κεφαλληνίας Δαβίδ Βέμπον ὑπὸ τοῦ καδῆ Χλουμουτζίου Ἰμβραίμη Τζελεπῆ, ἔχει ὡς ἔπεται·

Τημιώτατε, ἀξιώτατε, ἐκλαμπρότατε, αὐθέντη πρεβεδοῦρο κυρ Δαβίδο Μπέμπο αὐθέντα τῆς Κεφαλλονίας τὴν σήμερον ἦρθε ἓνας ἄνθρωπος ἐδικό σου με γραφῆ τῆς αὐθεντιᾶ σου τὸ ὀνομά του Θεοδωροῖς Καστελλάνος καὶ ἤφερε τούρκους σκλάβους (9) τὸ ὄπνο ἔγραφε ἢ γραφῆ τῆς αὐθεντιᾶ σου νὰ τοὺς παραδόσῃ τοῦ αὐθεντὸς του φλαμπουρηᾶρη του Μορέος τὸ ὄπνο ὁ αὐθέντης ὁ φλαμπουρηᾶροις ἔλυπε ἀπ αὐτοῦ εἰς τα βουνὰ τεσαρον ἡμερῶν στράτα γιὰ νὰ ξεκαλλοκερηᾶσῃ· ἐκὴ ὄμος ἢ ἄνωθεν σκλάβη δὲν ἠμπορούσα νὰ ὑπᾶν ἀπεζῆ τόσο δρόμο· τὸ ὄπνο τῆς ἤφερε ὁ ἄνωθεν εἰς το μεχνεμε εἰς ἐμᾶς καὶ ἐλάβαμε τοὺς ἄνωθεν σκλάβους ἠγπους καὶ καλλοὺς καὶ γράφο με ὄνομα εἰς ὄνομα· Περῆμπεν Γῆανήτζαροις· μοιζλλῆς ἀπο τὴν Μπόλλι· Μαλδαρη ἄση γραματικὸς ἀπὸ τὴν Μπόλλι, Χασάνη ἀπὸ τὴν Μαύρη θάλασσα μὲ ἄλλον ἐν ἀπο αὐτὸν τὸν τόπον· Μουσταφᾶ ἀπο τὴν Μπόλλι, Κουσεῖν ἄλλα ἀπο τὴν Μπόλλι· Ἀλλῆ ἀπο τὴν Ανατολλῆ, Μεμῆ ἀπο τον

(1) Ἴδε τὸν κατάλογον τῶν Βενετῶν προβλεπτῶν Ζακύνθου παρὰ τῷ Πορτὶ ἐν ταῖς *Chroniques Gréco-romanes* σ. 406 κ. ἑ. Πρόχειρος, ἀλλὰ πλημμελῆς κατάλογος τῶν προβλεπτῶν Ζακύνθου εὔρηται καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Κατραμῆ Φιλολογικῆ Ἀνάλεκτα Ζακύνθου σ. 66 κ. ἑ.

αὐτὸν τόπον τῆς Ἀνατολῆς, εὐχαριστοῦμεν τὴν αὐθεντιά σας εἰς τὴν καλλοσὴν ὁποῦ ἐκάμετε εἰς τοὺς ἄνωθεν σκλάβους καὶ ἐστήλλαμέ τους ἐν τῷ ἅμα καὶ ἐπὶ εἰς τὸν τόπο τους.

1591. Ἡουλίου 7 Ἡπραΐμη Τζελεποῖς κατοῖς Χλουμουτζήου ἀπὸ τοῦ Μωρέα γράφω.

Πόθεν οἱ αἰχμάλωτοι, οὓς ὁ πρεσβευτὸς τῆς Κεφαλληνίας ἠθέλησε νὰ ποδώσῃ εἰς τοὺς Τούρκους τῆς Πελοποννήσου, οὐτ' ἐν τῷ ἐγγράφῳ λέγεται, οὐτ' εὐκολὸν εἶνε νὰ ἐξεύρωμεν. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἄλογον ἕνεκα τῶν μετὰ τὴν μάχην τὴν φερώνυμον ἀπὸ τῆς Ναυπάκτου (1571) μακρῶν εἰρηνικῶν σχέσεων Βενετίας καὶ Πύλης νὰ ἐκφράσωμεν τὴν εἰκασίαν, ὅτι οἱ ἐννέα ἀποδιδόμενοι Τούρκοι ἦσαν τελευταῖά τινα λείψανα τῶν κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Αὐστριακοῦ αἰχμαλωτισθέντων.

Τέλος προσθετέον, ὅτι πλὴν τῶν εἰρημένων δύο φακέλων ἐλληνιστὶ γεγραμμένων ἐγγράφων εὑρηται ἐν τῷ αὐτῷ μεγάλῳ ἀρχεῖῳ τῆς Βενετίας καὶ ἔγγραφον ἐλληνιστὶ συντεταγμένον τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάν πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Γρίττην ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ ἐν Ταυρίνῳ καθηγητοῦ κ. Ἰωσήφ Müller(1).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΞΕΝΙΑΣ

ΥΠΟ

Ν. Ι. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ Μονὴ τῆς Ξενιάς ἔφερε πρὶν τὸ ὄνομα *Παναγία Κισσιώτισσα*. Ἐπὶ ξυλίνου ἐπικαλύμματος ἐκκλησιαστικοῦ τινος βιβλίου ἀναγινώσκομεν τάδε: «† Ραφαὴλ πέφυκε . . . τῆς Μονῆς τῆς Θεομήτωρος Πανάγνου Θεοτόκου, τῆς ἐπονομαζομένης Κισσιώτισσας» ἢ τῆς βουληθῆς ἀποξενόσαι ἐκ τῆς Μονῆς ταύτης ἔστω ἀφορεσμένος «καὶ ἀσυγχόρητος παρὰ Θεοῦ Παντοκράτορος». Ἐξ αὐτῆς λοιπὸν τῆς σημειώσεως, ἐκ τῆς ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ διασφζομένης δημώδους παραδόσεως καὶ ἐκ τινων εὐρωπαϊκῶν χαρτῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐνθα ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κισσιώτισσα* ἢ Μονὴ αὕτη σημειοῦται, συμπεραίνομεν, ὅτι ὠνομάζετο πρὶν *Ἡ Κισσιώτισσα*. Ἀλλ' ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς συγγιλλίοις τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἀναγινώσκομεν τὸ ὄνομα *Ξενιά*. Πότερον, συνυπῆρχον ἄρα γε ἀμφότερα ταῦτα τὰ ὀνόματα, ἢ βραδύτερον ἐδόθη τὸ δεύτερον, ἐπισκιάσαν τὸ πρῶτον; ἀγνοοῦμεν.

Τὸ ὄνομα *Ξενιά* δίδεται κυρίως εἰκόνι τινὶ ἀρχαίᾳ, αὐστηροῦ βυζαντιακοῦ ρυθμοῦ, τῆς Θεοτόκου βρεφοκομούσης. Μία παράδοσις ἀναφέρει, ὅτι παρὰ τὸ νῦν χωρίδιον Ἀχιλλεῖον τοῦ δήμου Πτελεατῶν ὑπῆρχε πάλαι ποτὲ Μονὴ ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν πειρατῶν (κουρσάρων). Μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τῆς μονῆς ταύτης οἱ μοναχοὶ παραλαβόντες τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, τὴν μόνην ἐκ τῆς καταστροφῆς διασωθεῖσαν, μετέβησαν εἰς τὴν θέσιν Βατὰ καὶ ἀνήγειραν νέαν μονὴν τῆς Θεοτόκου· ἀλλὰ καὶ αὕτις ἕνεκεν τῶν καιρικῶν περιστάσεων καὶ τῶν ἐπιδρομῶν κατεστράφη καὶ ἡ νέα αὕτη Μονή, καὶ οὕτως ἀμφότερα τὰ εἰρήπια σώζονται ἔτι καὶ νῦν. Οἱ δὲ

(1) Ein griechisches Sendschreiben des Sultan Suleiman an Andreas Gritti. Wien. Gerold. 1860. (Aus dem Jahrbuche für vaterländische Geschichte).

μοναχοί μὴ ἔχοντες πλέον καταφύγιον ἀλλαχοῦ κατέφυγον εἰς τὴν Μονὴν τῆς Κισσιωτίσσης μετὰ τῆς εἰκόνας, ἧτις ἤδη ἐκλήθη *Ξενιά*, ὡς ξένη ἄτε ἐλθοῦσα ἐκ ξένης μονῆς. «Οἱ γοῦν πατέρες», κατὰ τινα χειρόγραφον σημείωσιν, «παραλαβόντες μετὰ πολλοῦ κόπου τὴν ἀγίαν «εἰκόνα ἔφθασαν μετὰ πολλῶν στερήσεων εἰς τὴν Κισσιώτισσαν, ἔνθα «ἐδεξιώθησαν». Τοῦτο βεβαιοῦται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, ἡ μὲν ἄνω μονὴ τετίμηται ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἡ δὲ εἰκὼν τῆς Παναγίας βρεφοκομούσης, χαίρουσα φήμην θαυματουργοῦ καὶ ἀλεξικακού καθ' ἅπασαν τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Στερεάν, καλεῖται ἔτι καὶ νῦν *Ξενιά* (Παναγία Ξενιά). Ἐξ αὐτῆς λοιπὸν ἐδόθη τὸ ὄνομα καὶ εἰς τὴν ἄνω Μονὴν Ξενιάς καὶ βραδύτερον εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγ. Νικολάου, τὸ μετόχιον αὐτῆς.

Αἱ κτηματικαὶ περιφέρειαι ἀμφοτέρων τῶν μονῶν ἐν τῷ δήμῳ Πτελεατῶν, ἧτοι τῆς παρὰ τὸ Ἀχιλλεῖον καὶ τῆς ἐν τῇ θέσει Βατοῖς κειμένης κατέχονται νῦν ὑπὸ τῶν Σχοιναίων καὶ τοῦ Δ. Μπενέτου, οἵτινες τῷ 1827 ἐδάνεισαν τῷ ἡγουμένῳ τῆς Ξενιάς Κυρίλλῳ καὶ τοῖς ἄλλοις πατράσι χρηματικὸν τι ποσόν, ἄδηλον ἡμῖν, ὅπως συμπληρωθῆ τὸ διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ νῦν Μετοχίου τῆς Ξενιάς Κελλερίου (1) ἀναγκαῖον χρηματικὸν ποσόν· πρὸς ἀσφάλειαν δὲ τοῦ δανειστοῦ γέροντος Σχοινᾶ ὑποθήκευσαν οἱ πατέρες τὰ ἐν Βατοῖς καὶ Ἀχιλλεῖῳ κτήματα τῆς Μονῆς, ὡς καὶ τὰ ἐν ταῖς θέσεσι Κοκουλιούς κλπ. Ἄλλ' οὗτος ἐν ἔτει 1830, ἐπὶ Κυβερνήτου, συνενοηθεὶς μετὰ τοῦ ἱεροδιακόνου τῆς Μονῆς Δαμασκηνοῦ συνέταξεν ἔγγραφα, ὡς λέγουσιν οἱ πατέρες, ἐξ ὧν ἐνεφαίνεται ὅτι ὁ μὲν ἱεροδιάκονος, ὡς πληρεξούσιος τῆς Μονῆς, ἐπώλησε τὰ κτήματα ταῦτα ἀπέναντι ὀφειλῆς πρὸς τὸν γέροντα Σχοινᾶν, οὗτος δέ, ὅτι ἡγόρασε ταῦτα καὶ ἐπομένως ἐξοφλεῖ τὴν κατ' αὐτῶν ἀπαίτησιν αὐτοῦ· ἐκτοτε δὲ καὶ μέχρι σήμερον οἱ Σχοιναῖοι καὶ ὁ Δ. Μπενέτος κατέχουσι τὰ κτήματα ταῦτα (2).

Πότε ἐκτίσθη ἡ ἄνω Μονή; ἄδηλον. Τὰ χρονικά, ἅτινα ἤθελον διαφωτίσῃ ἀρκούντως ἡμᾶς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπωλέσθη-

σαν, ὡς εἴπομεν ἄνωτέρω. Ἐξώθεν δὲ καὶ ἄνω τῆς βορείου θύρας τῆς Μονῆς δι' ἀκίδος σεσημειῶται δι' ἀραβικῶν ἀριθμῶν τὸ ἔτος 647 μ. Χ. ὡς δῆθεν τὸ ἔτος τῆς ἰδρύσεως τῆς Μονῆς. Ἡ χρονολογία αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη, καθ' ἡμᾶς. Ἀνάγομεν δὲ τὴν ἰδρυσιν τῆς Μονῆς μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου ἢ ἐνδεκάτου αἰῶνος μ. Χ. Πρὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης οὐδὲν μοναστήριον ὑπῆρχεν ἐν Θεσσαλίᾳ. Ἐὰν ἡ περίπυστος διὰ τὴν ἐν αὐτῇ βυζαντιακὴν καλλιτεχνίαν, τὰ σφζόμενα μουσεῖα καὶ τὴν πολιὰν αὐτῆς ἀρχαιότητα Μονὴ τοῦ Δαφνίου δὲν ἀνέρχεται πέραν τοῦ I' αἰῶνος, πῶς ἡ Μονὴ τῆς Ξενιάς θὰ ἦτο ἀρχαιότερα ταύτης; Θεωροῦμεν λοιπὸν ὡς ἐποχὴν τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς τὴν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ I' μέχρι τέλους τοῦ II' αἰῶνος ἐκτειομένην. Ἡ παράδοσις λέγει, ὅτι ἡ Μονὴ αὕτη ἦν περικαλλεστάτη βασιλικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν κτίσμα οὔσα βεβαίως ἦν ὑποδομημένη μετ' ἀπαραμίλλου τέχνης. Ἐννέα τρούλλους ἢ θόλους ἐκέκτητο, λέγουσιν οἱ πατέρες, ὡς ἐκ παραδόσεως ἤκουσαν, ὧν ὁ μέσος ἦν εὐρύτερος καὶ ὑψηλότερος τῶν ἄλλων, ὑψούμενος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ· τέσσαρες δὲ ἐν ταῖς τέσσαρσιν αὐτῶν γωνίαις ἐλάσσονες τούτου ὑψοῦντο· τέσσαρες δὲ πύργοι ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος, θολωτοὶ καὶ μολυβδοσκεπεῖς ὑψοῦντο· ἑξακόσιοι δὲ μοναχοὶ διητῶντο ἐν αὐτῷ καὶ ταῖς περὶ αὐτὸ σκήταις. Βραδύτερον, λέγει ἡ παράδοσις, ἐκάη ὑπὸ τινος Πάπα Ῥώμης.

Μετὰ τὴν συμφορὰν ταύτην οἱ ἐναπολειφθέντες πατέρες ἀνήγειραν τὸ ἤδη ἄκομψον καὶ ὄλως ἀπειρόκαλον μοναστήριον, συστειλάντες καὶ τὴν βόρειον αὐτοῦ πλευρὰν μέχρι τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ ναοῦ. Πότε δὲ ἐγένετο ἡ δευτέρα αὕτη οἰκοδομὴ ἄδηλον.

Τὸ δὲ μετόχιον τῆς Μονῆς, ἧτοι τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, πότε ἄρα γε ἀνηγέρθη; Ἐπὶ τινος ἐνεπιγράφου ἱστορίας ἀναγινώσκομεν, ὅτι ὁ τοῦ 1671 καθηγούμενος Δοσίθεος ἀνεκαίνισε τὸ μοναστήριον. Τῷ δὲ 1696 ὁ καθηγούμενος Κυπριανὸς αὖθις ἀνεκαίνισε τὸ μοναστήριον τοῦτο. Μὴ δυνάμενοι νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβῶς τὸν χρόνον τῆς ἀνεγέρσεως ἀμφοτέρων τῶν μονῶν θὰ κατατάξωμεν ὡδε τὰ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ ἐγγράφοις ἀναφερόμενα κυριώτατα χρονικὰ γεγονότα.

1663. Ἀνιστορήθη ὁ ναὸς τῆς ἄνω Μονῆς.

1671. Ἀνεκαίνισθη τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγ. Νικολάου.

(1) Τινὲς τῶν πατέρων λέγουσιν, ὅτι τὸ Κελλερί ἡγοράσθη τῷ 1827 παρὰ Κυρίλλου ἡγουμένου· τινὲς δὲ τούναντιον ἰσχυρίζονται, ὅτι τοῦτο ἡγοράσθη τῷ 1867 παρὰ Καλλινίκου ἡγουμένου. Ποῖον ἀληθές;

(2) Ἴδε περὶ τούτων ὀπισθεν σχετικὴν σημείωσιν.

1696. Ὡσαύτως τὸ αὐτὸ μοναστήριον.

1704. Ἐξεδόθη πατριαρχικὸν σιγγίλλιον γράμμα (μολυβδόβουλλον) ἐν μεμβράναις ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γαβριήλ, δι' οὗ ἐπικυροῦνται τὰρχαῖα προνόμια τῆς Μονῆς καὶ διατάσσονται οἱ αὐθαίρετως καταλαμβάνοντες τὸ μετόχιον τῆς Μονῆς, τὸν ἁγ. Νικόλαον, νὰ ἐγκαταλείπωσιν αὐτό, ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ, καὶ μεταβῶσιν εἰς τὴν ἄνω Μονήν.

1707. Κατεσκευάσθη τὸ ἐστιατόριον ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ ἁγ. Νικολάου.

1757. Ἐπεσκευάσθη τὸ παρεκκλήσιον τῆς Παναγίας, νῦν δὲ τοῦ ἁγ. Χαραλάμπους ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ ἁγ. Νικολάου.

Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐπεσκευάσθη καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου, κατὰ τὴν ὀπισθεν τῆς μεσαίας κόγχης τοῦ ναοῦ χρονολογίαν.

1787. Κατεσκευάσθη τὸ εἰκονοστάσιον (τέμπλον) τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. Νικολάου.

1791. Ἐξεδόθη πατριαρχικὸν σιγγίλλιῶδες ἐπιτίμιον γράμμα ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως Νεοφύτου, περὶ μὴ καταπατήσεως ὑπὸ τῶν περιοίκων τῶν κτημάτων τῆς Μονῆς Ξενίας.

1793. Κατεσκευάσθη ἡ κυρία πύλη τῆς κάτω Μονῆς Ξενίας.

1794. Ἀνεκαινίσθη ὁ ναὸς τοῦ ἁγ. Νικολάου.

1797. Ἐξεδόθη πατριαρχικὸν σιγγίλλιον (μολυβδόβουλλον) ἐν μεμβράναις ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως Γρηγορίου τοῦ Ε', δι' οὗ ἐπικυροῦνται τὰρχαῖα τῆς Μονῆς προνόμια καὶ κανονίζεται ἐκ νέου ἡ διοίκησις αὐτῆς.

1798 } Πατριαρχικαὶ ἀποδείξεις, αἵτινες ἐμφαίνουσιν, ὅτι τότε ἡ

1799 } Μονὴ ἐπλήρωσε τῷ Πατριαρχικῷ Θρόνῳ 300 γρ. ἐτήσιον ἐπίδομα.

1819. Κατὰ παράδοσιν τοῦ πατρὸς Κυρίλλου, ἡγουμενεύοντος Ἰγνατίου μέχρι τοῦ 1821, ὅτε ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ἕνεκεν τῶν ἀλλεπαλλήλων δηλώσεων τῆς Μονῆς ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐπιδρομέων, οἱ πατέρες ἀνεχώρησαν ἐξ αὐτῆς, ἀφοῦ πρῶτον ἀπέκρυσαν ἐν τινὶ σπηλαίῳ παρὰ τὴν Μονήν ὅσα πολύτιμα ἐκέκτητο αὕτη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, θέμενοι αὐτὴν ἐν κουβουκλίῳ. Ἐπεραιώθησαν δὲ εἰς Τρίκερα συναποφέροντες μεθ' ἑαυτῶν περὶ τὰς 3000 μὲν αἰγοπροβάτων, 150 δὲ βόας, ἅτινα πάντα

λαβόντες οἱ ὑπὸ τὸν Καρατάσον ἐπαναστάται κατέφαγον, καταλιπόντες εἰς τοὺς πατέρας 70 μόνον αἰγοπροβάτα καὶ ἓνα βοῦν. Ταῦτοχρόνως διὰ προδοσίας χριστιανοῦ τινος τῆς ὑπογείου κρύπτῃς τῆς Μονῆς εἰς τοὺς Τουρκαλθανοὺς Γκέγκηδες ἀφηρέθησαν καὶ διηρπάγησαν ὑπ' αὐτῶν πάντα τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ κειμήλια πλὴν τῆς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου. Μαθὼν δὲ ὁ πασσᾶς Λαρίσης τὰ διατρέξαντα περιέσωσε μόνον παρὰ τῶν ἀρπάγων τούτων τὰ ἱερὰ λείψανα, ἅτινα μετέπειτὰ μεταβάντες εἰς Λάρισαν τρεῖς τῶν πατέρων τῆς Μονῆς Ἰγνάτιος, ἡγούμενος, Δωρόθεος, σκευοφύλαξ καὶ Χατζῆ Παρθένιος Δικαῖος, παρέλαβον αὐτὰ μετὰ 18 ὀλοχρύσων ἱερατικῶν στολῶν, πληρώσαντες ὡς ρέσιμον (ἐξαγορὰν) 8,000 γροσίων. Μετὰ ταῦτα ὁ ἡγούμενος Ἰγνάτιος μετέβη εἰς Κων/πολιν καὶ ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν τότε Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε'. Οὗτος συνέστησε τὸν ἡγούμενον εἰς τὸν Σουλτάν-Μαχμούτ, παρ' οὗ ἔλαβεν αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον, κανονίζον τὰ ὅρια τῆς Μονῆς καὶ πατριαρχικὸν σιγγίλλιον μολυβδόβουλλον.

1854. Ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ἔτους τούτου ὑπέστησαν σημαντικὰς ζημίας ἀμφότεραι αἱ μοναὶ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν.

1857. Ἀνηγέρθη ἐν Ἀλμυρῷ τὸ μετόχιον τῆς Μονῆς. Ἐπὶ τῆς Α' κυρίας προσόψεως αὐτοῦ εἰσὶν ἐντετειχισμέναι δύο πλάκες, ὧν ἡ μία παρίστησι δικέφαλον ἀετόν, ἡ δὲ ἑτέρα σταυρὸν ἐν τῷ μέσῳ δύο κυπαρίσσω καὶ κύκλῳ τὰ γράμματα ΜΕΤΟΧΙ ΞΕΝΙΑΣ ΜΑΡΤΙΟΣ 1857.

1866-7. Ἠγοράσθη τὸ χωρίον Κελλέρια, μετόχιον τῆς Μονῆς, ἡγουμενεύοντος Καλλινίκου.

1867. Ἀνηγέρθη ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐν τῇ ἄνω Μονῇ. Τῷ αὐτῷ ἔτει κατεσκευάσθησαν συνδρομῇ Καλλινίκου ἀργυρᾶ τινὰ ἱερὰ σκεύη.

1875. Ἀνηγέρθη τὸ Κωδωνοστάσιον ἐν τῇ κάτω Μονῇ.

1878. Ἐγένετο ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1878, καθ' ἣν δύο μάχαι συνεκροτήθησαν παρὰ τὴν κάτω Μονήν τοῦ ἁγ. Νικολάου. Περὶ αὐτῶν ἐκτενῶς ἐπραγματεύθη ὁ κ. Μιλτιάδης Σειζάνης ἐν τῇ Ἱστορίᾳ αὐτοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1878 (1).

1881. Ἐγένετο ἡ προσάρτησις τῆς Θεσσαλίας τῇ Ἑλλάδι

(1) Παράβ. καὶ ἡμέτ. Φθιωτικά, Ἀθῆν. 1891, σελ. 21 καὶ 22.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος μέχρι τοῦ 1867 διέμενον τινες τῶν πατέρων διαρκῶς ἐν τῇ κάτω Μονῇ Ξενιάς, ἤτοι τῷ Μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγ. Νικολάου. Ὁ Ἀββᾶς Γαβριήλ λέγει ὅτι τότε ἤμαζεν ἡ ἄνω Μονή· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἐνεθυμήθη 100 μοναχοὺς μονάζοντας ἐν τῇ Μονῇ, ὧν 25 ἦσαν ἱεροδιάκονοι· ἐνεκεν ὁμῶς τῆς ἐπαράτου ληστείας, διηνεκῶς λυμαινομένης τὸν τόπον, τῆς ὠμότητος τοῦ Βοεβόδα Κοκοσίου, εἰς ὃν ὑπήγετο αὕτη, καὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπαναστάσεων, καθ' ἃς ὅτε μὲν ἅπαντες οἱ πατέρες κατήρχοντο εἰς τὴν κάτω Μονήν, ὡσάκις ὁ Βοεβόδας Κοκοσίου ἦν ὠμὸς (διότι ἡ κάτω Μονή δὲν ὑπήγετο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Βοεβόδα, ἀλλ' εἰς τὴν τοῦ Ἀλμυροῦ, τοῦ Βοεβόδα ἐδρεύοντος ἐν Πλατάνῳ ἢ Κωφοῖς), ἀνήρχοντο δὲ εἰς τὴν ἄνω, ὡσάκις οὗτος ἦν ἡπιος. Ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσε μέχρι τοῦ 1867, καὶ οὐχὶ μέχρι τοῦ 1844, ὡς λέγει ὁ Ζωσιμᾶς Ἐσφιγμενίτης, ὅτε ἐγκατέστησαν ὀριστικῶς πλέον ἐν τῇ κάτω Μονῇ, τῷ Μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγ. Νικολάου, μετοχίῳ αὐτῆς, ἐνθα ἔκτοτε διαμένουσι παρὰ τὴν ῥητὴν διαταγὴν τοσοῦτων σεβασμίων Πατριαρχῶν Γαβριήλ, Νεοφύτου, Γρηγορίου Ε' καὶ ἄλλων, οἵτινες ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ ἀπαγορεύουσι τοῦτο, καταλιπόντες ἐν τῇ ἄνω Μονῇ ὑπέργηρῶν τινα μοναχὸν Παντελεήμονα, ἀποθανόντα τῷ 1888. Ἐπὶ πέντε δὲ ὀλόκληρα ἔτη ἔμεινεν ἡ Μονή αὕτη κεκλεισμένη, ἤτοι μέχρι τοῦ 1893, ὅτε ἐξαπέστειλαν ἐκεῖ Ἱερόθεον μοναχὸν πρὸς φύλαξιν.

Τοιαύτη ἐν περιλήψει ἡ ἱστορία τῆς διασῆμου ποτὲ νῦν δὲ παρηκμακυίας Μονῆς Ξενιάς, ἢ ἐπισυνημμένα δημοσιεύω ὧδε ἔγγραφα τινὰ καὶ σιγγίλλια πατριαρχικὰ καὶ χρονικὰ τινὰ σημειώματα εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν ἀναφερόμενα.

Πατριαρχικὰ γράμματα κλπ.

† **Γαβριήλ ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἴκουμενικὸς Πατριάρχης.**

† Οὐ μόνον χρήσιμον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον καθέστηκε πάντως ἐπικουρεῖν τοῖς χρεῖαν ἔχουσι βοήθειαν θεοῖς καὶ ἱεροῖς καταγωγῶσι ἐπι-

πᾶσιν, οἷς χρήζουσιν, ἐξαιρέτως δὲ ἐν οἷς δύνανται συνίστασθαι καὶ βεβαιουῖσθαι εἰς διαμονὴν ἀμετάπτωτον· πάντα μὲν γὰρ τὰ καλὰ σωτηριώδη τέ ἐστι καὶ σεβάσμια, ὡς ἐπιμνηστεύοντα τοῖς μετερχομένοις αὐτὰ τὴν τρισόλβιον καὶ μοναστικὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τῆς οὐρανῶν βασιλείας, πολλῶν δὲ πλέον τῶν ἄλλων καλῶν ὑπερανέστηκε, σεβασμιώτερόν τε καὶ βραβείων μᾶλλον ἐπάξιον πέφυκεν ἢ περιποίησις φήμη καὶ βοήθεια καὶ περιθαλψις τῶν ἱερῶν καὶ σεβασμίων μοναστηρίων καὶ θείων καταγωγῶν, ἐν οἷς Θεὸς εὐαρεστεῖται καὶ εὐμενῶς ἐπαναπαύεται ὑμνολογούμενος ἀκαταπαύστως καὶ δοξαζόμενος ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἀκολουθίαις ὑπὸ τῶν ἀποταξαμένων τῷ κόσμῳ καὶ Θεῷ μόνον προσανέχειν αἰρεθησομένων ἱερῶν καὶ θεοφιλῶν ἀνδρῶν τελουμένων. ἀνθ' ὅτου καὶ μὴ διαλείπουσα κατὰ πάντα καιρὸν ἢ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλη Ἐκκλησία κοινῶς ἀποδέχεται πάντας τοὺς προστρέχοντας αὐτῇ σωτηρίας ἕνεκα, δεινῶν τε ποικίλων ἀπαλλαγῆς καὶ προσφόρου τινὸς ἀντιλήψεως καὶ καταλήψεως ἐφ' ἐκάστῳ τὴν θεραπείαν τῶν σοφῶν ἐπιτηδευομένων παθημάτων ἰδίῳ αὐτὴν προνομίῳ καὶ ἀξιώμασιν, ἐμμενέστερον τὴν μέριμναν καὶ σπουδὴν ἐπιφέρει περὶ τὰ ἱερά καὶ σεβάσμια τοῦ Θεοῦ καταγῶγια καὶ σὺν διαφόροις φιλοτιμίαις, λόγοις τε καὶ ἔργοις καὶ γράμμασιν ἐπικρατύνει καὶ συνίστησι καὶ τὴν διαμονὴν αὐτῶν ἀδιάπτωτον ἐξεργάζεται. Καὶ τὰ μὲν σφζόμενα καὶ εὖ ἔχοντα ἀμετάπτωτα διατηρεῖν οἶδε, τὰ δὲ ὅπως ποτὲ τοῦ εὖ ἔχειν ἀποκλίναντα θεραπεύειν καὶ καταρτίζειν, ὡς ἔνεστιν, οὐδὲ τὰ εἰς φθορὰν ἀποβλέποντα ἀμελεῖν, ἀλλὰ σπεύδειν εἰς φῶς ἀνακαλεῖν κατὰ τὸν ἐνόντα τρόπον.

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τανῦν διεγνώσθη ἡμῖν τὸ κατὰ τὴν ἀγιωτάτην Ἐπισκοπὴν Ζητουνίου κείμενον ἱερὸν καὶ σεβάσμιον μοναστήριον τῆς Ὑπεραγίας μου Θεοτόκου Ξενιά ἐπικεκλημένης, ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχον βασιλικὸν οἰκοδόμημα καὶ σταυροπηγιακὴ ἀξία κεκοσμημένον καὶ παντελεῖ ἐλευθερίᾳ καὶ ἀδουλωσίᾳ, ὅπερ καὶ μετόχιον ὑποκείμενον αὐτῷ ἔσχε κατὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐν τῇ αὐτῇ ἐπισκοπῇ διατηροῦν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου· κατὰ καιρικὴν δὲ περίστασιν μεταβάντες οἱ πατέρες τοῦ αὐτοῦ Ἱεροῦ μοναστηρίου προσῆλθον ἐνδιατρίψαι πρὸς καιρὸν ἐν τῷ εἰρημένῳ αὐτοῦ μετοχίῳ τοῦ Ἁγίου Νικολάου· εἶτα οὐκ οἶδ' ὅπως εὐαρεστηθέντες ἐκεῖσε οὐκ ἠθέλησαν ἐπαναστραφῆναι εἰς τὸ καθολικὸν αὐτῶν μοναστήριον διὰ ῥαστώνην

τυχόν, και σωματικὴν ἠδυσπάθειαν και ἀνάπαυσιν, ἧτις ἀπειρήται τοῖς τὸν μοναδικὸν ἐπανηρημένοις βίον και ἐνοικοῦντες διηνεκῶς τῷ αὐτῷ μετοχίῳ κατέλιπον τὸ πρότερον αὐτῶν ἐνδιαίτημα, τὸ πρωτότυπον δηλαδὴ βασιλικὸν και σταυροπηγιακὸν καταγῶγιον, ὥστε και τὰ κτήματα και ἀφιερῶματα τούτου μεταγαγόντες ὑπέταξαν ἀντεστραμμένως τῷ μετοχίῳ αὐτοῦ, ἧτοι τῷ Ἁγίῳ Νικολάῳ, τὸν πόδα, ὡς εἶπειν, ἐν τάξει κεφαλῆς θέμενοι, τὴν δὲ κεφαλὴν ὑποτάξαντες, ἢ μᾶλλον εἶπειν παρεωραμένην ἀφέντες και κινδυνεύειν εἰς ἀφανισμόν καταντῆσαι τὸ καθολικὸν αὐτὸ σεβάσμιον μοναστήριον τῆς Ξενιάς, περὶ οὗ ἐδεήθησαν ἡμῶν οἱ πρὸς τὰ καλὰ και θεάρεστα ἔργα πόθον ἔχοντες ὑπουργεῖν περὶ τῆς ἐκείνου ἀρχαίας σταυροπηγιακῆς καταστάσεως και ἐλευθερίας ὑπερασπισθῆναι ταῖς πατριαρχικαῖς περιθάλψεσιν αὐτοῦ, χεῖράν τε βοηθείας ὀρέξαι και ἐπιβραβευθῆναι αὐτῷ τὴν κυριότητα κατὰ σταυροπηγιακὴν φιλοτιμίαν και δεσποτείαν, κατὰ τὸ πρότερον, ὡς ἔθος τ' ἐπικυρωθῆναι διὰ πατριαρχικοῦ σιγγιλιώδους γράμματος, ὅπως διὰ τῆς τοιαύτης ἐκκλησιαστικῆς περιθάλψεως και πατριαρχικῆς ἀντιλήψεως ἐπιστηριχθῆ αὐθις και ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κατάστασιν. Τούτου χάριν τὴν δέησιν αὐτῶν εὐμενῶς ἀποδεξάμενοι, ὡς πρὸς θεάρεστον ἀφορῶσαν σκοπόν, κατὰ τὸ ἐν ἡμῖν ἀπαραίτητον χρέος, ὅπερ ἐστὶ φροντίζειν διὰ παντὸς τῆς συστάσεως και διαμονῆς και βελτιώσεως τῶν ἱερῶν ναῶν και σεβασμίων μοναστηρίων και θείων καταγωγίων τῶν ἐκασταχοῦ εὐρισκομένων εἰς δόξαν Θεοῦ και μνημόσυνον τῶν Ὁρθοδόξων ἀέναον, και τῷ κανονικῷ ἔθει τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου χρώμενοι, γράφομεν και ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων και ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν και συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ διαληφθὲν ἱερὸν και σεβάσμιον βασιλικὸν μοναστήριον τῆς Ὑπεραγίας μου Θεοτόκου Ξενιάς μετὰ πάντων τῶν κτημάτων και ἀφιερωμάτων αὐτοῦ, κινητῶν τε και ἀκινήτων, ὑπάρχη και λέγηται και παρὰ πάντων γινώσκηται κατὰ τὴν ἀνέκαθεν και ἐξ ἀρχῆς αὐτοῦ τάξιν τε και κατάστασιν, πατριαρχικὸν, σταυροπηγιακὸν, πάντῃ ἐλεύθερον, ἀσύδοτον, ἀδούλωτον, ἀκατάπαττον, ἀνεπηρέαστον και ἀνενόχλητον παρὰ παντὸς προσώπου ἱερωμένου και λαϊκοῦ και αὐτοῦ τοῦ κατὰ τὸπον ἀρχιερέως, μνημονευομένου ἐν αὐτῷ τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος μηδενὶ ὑποκείμενον,

ἀλλὰ μόνον τῷ πατριαρχικῷ οἰκουμενικῷ τούτῳ θρόνῳ, και μηδενὶ μηδὲν ὀφείλον παρέχειν ἢ μόνον τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλη Ἐκκλησίᾳ ἀνὰ δύο ὀκάδας κηρίου κατ' ἔτος εἰς σημεῖον ὑποταγῆς κατὰ τὴν τάξιν τῶν σταυροπηγιῶν. Τὸ δὲ μετόχιον αὐτοῦ, ὁ Ἁγιος Νικόλαος, εἴη ὑπὸ τὴν ὑποταγὴν αὐτοῦ, ὡς και πρότερον ἦν ὑποκείμενον αὐτῷ, ὀφειλόντων τῶν ἐν αὐτῷ τῷ μετοχίῳ εὐρισκομένων πατέρων χωρὶς τινος προφάσεως και ἀντιλογίας μεταναστῆναι και ἐπανελθεῖν εἰς τὸ πρωτότυπον και καθολικὸν εἰρημένον βασιλικὸν μοναστήριον τῆς Ξενιάς, μεταθέμενον ὑπὸ τὴν ὑποταγὴν τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου, και τὰ, ἅπερ παρὰ τὸ εἶκος μεθείλκυσαν κτήματα και ἀφιερῶματα αὐτοῦ εἰς τὸ μετόχιον, τὸν Ἁγ. Νικόλαον, εἰρηνικῶς και φιλαδέλφως διάγοντες και φροντίζοντες τῆς συστάσεως και βελτιώσεως και στερεώσεως και διαμονῆς τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου. Ὁ δὲ κατὰ καιρὸν ἐν αὐτῷ ἡγούμενος ἐκλέγεται κοινῇ γνώμῃ τῶν συνασκουμένων πατέρων, ὁποῖος ἂν ἀναφανῆ ἄξιος και ἀρμόδιος περὶ τὴν κυβέρνησιν και σύστασιν αὐτοῦ, ὅστις διὰ φροντίδος ἔχῃ ἀποστέλλειν εἰς τὸ μετόχιον, τὸν Ἁγ. Νικόλαον, ὅσους και οἴους τῶν πατέρων ἐπιλέξῃται ἱκανοὺς και ἐπιτηδεῖλους εἰς τὸ ἐπισκέπτεσθαι και διοικεῖν τὸ αὐτὸ μετόχιον. Ἦνίκα δ' ἂν χρεῖα χειροτονίας αὐτοῖς γένηται, προσκαλῶσιν, ὃν ἂν ἐθέλωσι τῶν ἀρχιερέων, κατὰ τὰς χειροτονίας, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν, χωρὶς τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, και οὕτω διάγωσι και ἐνδιατριβῶσιν ἐν τῷ αὐτῷ ἱερῷ και σεβασμίῳ μοναστηρίῳ τῆς Ξενιάς οἱ συνασκούμενοι πατέρες μετὰ τῶν καθηγουμένων αὐτῶν ἀμετακινήτως και ἀμεταθέτως φυλάττοντες τὸν τύπον και τὴν ἀκρίβειαν τῆς μοναδικῆς πολιτείας, ἐλεύθεροι ὄντες και ἀδούλωτοι και ἀνεπηρέαστοι και ἀνενόχλητοι παρὰ παντὸς προσώπου, ὡς εἴρηται. Τοῖς δὲ ἐκεῖσε πᾶσι χριστιανοῖς ἐντελλόμεθα, ἵνα πᾶσαν περιποίησιν και σπουδὴν και ἀγάπην, ὡς εἶκος, ἔχοισιν, μεθ' ὅσης εὐλαθείας πρὸς τὴν ἱερωτάτην και βασιλικὴν Μονήν, βοηθοῦντες αὐτῇ πάντοτε, λόγῳ τε και ἔργῳ, και φροντίζοντες περὶ τῆς συστάσεως και ἀυξήσεως και διαμονῆς αὐτῆς, ὡς φιλευσεβεῖς και φιλόχριστοι. Ὅποιοι δ' ἂν τούναντίον ἄλλως πως τολμήσωσιν ἀντιφερόμενοι και ἀντιπράττοντες εἰς τὴν σύστασιν τῆς αὐτῆς Μονῆς, και ὅσοι ἂν ὀψέποτε φανῶσι καθάπτοντες τῆς σταυροπηγιακῆς καταστάσεως και αὐτοδεσποτείας και κυριότητος τῆς Μονῆς ταύτης και τῶν

λοιπῶν αὐτῆς προνομίων καὶ κατὰ τινὰ τρόπον διανοηθῶσιν ἐπηρειά-
ξαι(;) ταύτην καταφρονήσας τε καὶ βλάβας τὴν Μονὴν καὶ τοὺς ἐν
αὐτῇ μονάζοντας, καὶ ἄλλως παρὰ τὰ ἐν τῷ παρόντι γεγραμμένα
ποιήσας, οἱ τοιοῦτοι, ὁποίας ἂν εἴησαν τάξεως καὶ ὁποίου βαθμοῦ,
ἀφωρισμένοι ἔστωσαν παρὰ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ
καὶ ἀδιαίρετου καὶ ἀσυγχύτου Τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει μόνου
Θεοῦ καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ ἄλυτοι μετὰ θάνατον, ἡ
μερίς αὐτῶν μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα, καὶ εὖροιεν ἀντίμαχον αὐ-
τοῖς τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως καὶ ταῖς
πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπόδικοι. "Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ διη-
νεκῆ ἀσφάλειαν τῆς σταυροπηγιακῆς φιλοτιμίας, αὐτοδεσποτείας τε
καὶ ἐλευθερίας καὶ τῶν λοιπῶν προνομίων τοῦ αὐτοῦ βασιλικοῦ μονα-
στηρίου ἐγένετο τὸ παρὸν πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγγιλιῶδες βεβαιω-
τήριον γράμμα καὶ ἐπεδόθη τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ. Ἐν ἔτει αψδ'
(=1704), ἀπριλίῳ, ἰνδικτ. ιβ'.

† ΓΑΒΡΙΗΛ ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνοταντινου-
πόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

(Ἔπονται 10 ὑπογραφαὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀγιωτάτων συνοδικῶν
δυσανάγνωστοι. Τὸ δὲ σιγγιλιῶδες τουτὶ γράμμα ὄν ἐπὶ περγαμηνῆς
γεγραμμένον τελευτᾷ εἰς τρίγωνον, σχηματίζον κάτωθεν γωνίαν, ἐξ
ἧς ἐξήρτηται μολυβδόβουλλον σῆμα ταινίας μεταξίνη προσδεδεμένον,
φέρον δὲ ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὀψέως τὴν Παναγίαν βρεφοκομοῦσαν, ἐπὶ
δὲ τῆς ἐτέρας τὰ ἐξῆς γράμματα: « ΓΑΒΡΙΗΛ ΕΛΕΩΘΟΝ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ
ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. ΑΨΒ' »
(=1702) τὸ ἔτος τῆς εἰς τὸν Πατρ. Θρόνον ἀνόδου αὐτοῦ).

Γράμμα ἀφιερωτήριον Θεοκλήτου μοναχοῦ.

† Μετὰ τὸ παρὸν γράμμα φανηρόν καὶ ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Θεοδώσης
υἱὸς τοῦ ποτὲ παπαῦ Εὐσταθίου ἀπὸ Γούρα ὅτι πῶς ἰδιοθελήτως
ἐκραξά τοὺς εὐρεθέντας προεστούς μας καὶ γέροντας καὶ ἀφιέροσα τὸ
ὀσπήτην μου ὡς καθὼς εἶναι μετὰ ὅλον του τόπον ὅπου ὄριζα εἰς τὸ

μοναστήριον τῆς Ξενιάς τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου ἀκῶμη ἀφηέροσα καὶ
ἓνα χοράφιον δέκα κουβέλια ὅπου εἶναι στὴ σημήζη καὶ ἓνα χοράφι
εἰς τὴν μοργια ἄλλα δέκα κουβέλια, αὐτὰ τὰ ἀφηέροσα εἰς τὸ μονα-
στήριον καὶ ἀπὸ τὸ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἔχει νὰ ζητήσῃ κανεῖς
ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς μου, ἀλούτε ἐγὼ ἀτός μου ἐξέσκοψα, καὶ ἔχομεν
σημφονῆν μετὰ τοὺς ἀγίους πατέρας τοῦ μοναστηρίου ὅπου νὰ μὴν ἔβγω
ἔξω ἀπὸ τὸ ὀσπήτην μου νὰ ἀπεθάνω μέσα, ἐπειδὴ καὶ ἔβαλα καὶ
ἐγὼ τὴν μετάνιάν μου εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ διὰ τὴν ζωοτροφίαν
μου ἔχοντας τὰ χοραφιά μου ἀφηερομένα καὶ νὰ τὰ δουλεύομεν ὅσον
ζῶ μετὰ θέλιμα τῶν πατέρων καὶ τὸ ἠσώδημά τους νὰ τρώγου καὶ
νὰ θρέφομε ἀπὸ τὰ χοράφια καὶ ἀπὸ τὴν ζωοτροφίαν μου ἀνίσως καὶ
ἀρτηρίση νὰ ἦναι τοῦ μοναστηρίου καὶ νὰ τένομε καὶ ἀπὸ τὸ μονα-
στήρι καὶ ἀκόμη καὶ ἐπτὰ κεφάλια γελάδια ἔχω, τὰ ὅποια γελάδια
ἔχω νὰ τὰ ὀρίζω ἐγὼ ὁ ἀνοθεν Θεοδώσης ὅσον ζῶ νὰ μὴν ἔχη νὰ
κάμη ἄλλος τινὰς καὶ ὅποταν πεθάνω νὰ ἦναι τὰ γελάδια τοῦ μονα-
στηρίου ὅσα καὶ ἂν βρεθοῦν καὶ ἄλλο ὄτη καὶ ἀνεβρεθῆ μετὰ τὸν θά-
νατόν μου κινητᾶ καὶ ἀκίνητα νὰ ἦναι ὅλα τοῦ μοναστηρίου καὶ ἡ
ἀχηρόνα μου ὅπου εἶναι εἰς τρεῖς πιθα δάτικες μαζὺ μετὰ τὸ ἀλόνη τὰ
ἔχω καὶ αὐτὰ ἀφηερωμένα μαζὺ μετὰ τὰ χοράφια μου καὶ διὰ τὸ βε-
βαιον τῆς ἀληθείας ἔγεινε τὸ παρὸν μου γράμμα κατέμπροσθεν τῶν
εὐρεθέντων γερόντων καὶ λυπῶν μαρτύρον καὶ ἐδόθη τὸ παρὸν μου
γράμμα εἰς χεῖρας τῶν πατέρων τῆς Ξενιάς καὶ ἔστω εἰς βεβέωσιν
1783. δεκεμβρίου 3.

Οἰκονόμος Παναγιώτης ἱερεὺς παρὸν
X'' Θεόδωρος μαρτηρῶ
γεωργάκης κιντὸς παρὸν
Γιάννης χατζῆ νικάβου παρὸν
Ἀναγνώστης υἱὸς τοῦ Εὐσταθίου Καρβελά παρὸν
ἀναστάσις τομαρᾶ παρὸν
λάμπρος τομαρᾶ παρὸν.

"Ὅπισθεν: Ὁμολογία τοῦ Θεοκλήτου ἀπὸ τῆ γούρα ὅπου
ἀφύερουσι τὸ σπῆτι του καὶ τὰ χουράφια.

Πατριαρχικὸν ἐπιτίμιον

† Νεόφυτος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Ἰκωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Θεοφιλέστατε ἐπίσκοπε Ζητουνίου, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ καὶ ἐντιμότετοι κληρικοί, εὐλαδέστατοι ἱερεῖς καὶ χρήσιμοι γέροντες καὶ περιστώτες τῆς ἐπαρχίας ταύτης χάρις εἴη Ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

Οἱ ὀσιώτατοι πατέρες τοῦ αὐτόθι διατελοῦντος ἱεροῦ καὶ σεβασμίου ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου ἀνήγγειλαν ἡμῖν θεοπαθῶς ὅτι τινὲς τῶν περίξ χωρίων τοῦ Ἱεροῦ τούτου Μοναστηρίου χριστιανοὶ τῇ αἰσχροκερδεῖα νικώμενοι ἰδιοποιοῦνται τὰ μοναστηριακὰ χωράφια καὶ καταπατοῦσι τοὺς τοῦ ἱεροῦ τούτου Μοναστηρίου τόπους σπείροντες ἐν αὐτοῖς καὶ ἐξ αὐτῶν θερίζοντες καὶ δρεπόμενοι ἀπολαμβάνουσι τοὺς καρποὺς καὶ τὰ γεννήματα, μηδὲν εἰς νοῦν θέμενοι τὸ τῆς ἱεροσυλίας ἀμάρτημα, καὶ μὴ ἀποδιδόντες οὔτε τὸν εἰθισμένον ἀντίσπορον, κατὰ τὴν ἐπικρατήσαναν τοπικὴν συνήθειαν, ἀλλὰ κατακρατοῦντες καὶ κατεξουσιάζοντες τῶν μοναστηριακῶν τόπων καὶ χωραφίων, ἀδικοῦσι προφανῶς αὐτὸ καὶ ζημιοῦσι τοὺς ἐν αὐτῷ συνασκουμένους πατέρας. Ὅθεν εἰς ἀποκατάστασιν τῶν μοναστηριακῶν δικαίων καὶ μαρτυρίαν τῶν γινωσκόντων τοὺς τοιούτους φιλαδίκους καὶ κατὰ τῶν κατεχόντων τὰ μοναστηριακὰ χωράφια καὶ καταπατούντων τοὺς τόπους αὐτοῦ καὶ ὑπερβαίνόντων καὶ μεταποιούντων τὰ ὁροθέσια καὶ σύνορα τῶν μοναστηριακῶν τόπων ἐδεήθησαν τοῦ παρόντος ἡμετέρου ἐκκλησιαστικοῦ φρικτοῦ ἐπιτιμίου. Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν Ἀγ. Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ὅσοι καὶ ὅποιοι τῶν χριστιανῶν, μικροὶ ἢ μεγάλοι, νέοι ἢ γέροντες, πλησιόχωροι ἔκ τε τοῦ Κοκοσίου καὶ Ἰσπαχηλικίου ἢ ἄλλοι πλησιασταὶ ἢ μακρυνοὶ, καταπατοῦσι καταχρῶμενοι τοῖς μοναστηριακοῖς χωραφίοις καὶ παρὰ τὴν ἀδειαν τῶν

ὀσιωτάτων πατέρων σπείρουσιν ἐν αὐτοῖς καὶ θερίζουσιν ἐξ αὐτῶν καὶ οὐκ ἀποδιδῶσιν τὸν εἰθισμένον ἀντίσπορον, κατὰ τὴν τοπικὴν συνήθειαν, πρὸς τὸ γεραρὸν ἡμῶν τοῦτο σταυροπηγιακὸν τῆς Ξενίας μοναστήριον καὶ ἰδιοποιοῦνται τὰ μοναστηριακὰ χωράφια, καὶ τοὺς τόπους ἱεροσύλως καὶ μεταποιοῦσι καὶ μετακينوῦσι τὰ ὁροθέσια καὶ σύνορα τῶν μοναστηριακῶν τόπων καὶ χωραφίων πρὸς ἰδίαν αὐτῶν αἰσχροκέρδειαν, βλάβην δὲ καὶ ζημίαν τοῦ ἱεροῦ τούτου ἡμῶν μοναστηρίου, ἐὰν μὴ τὸν Θεὸν φοβηθέντες καὶ τὴν αἰώνιον κόλασιν εἰς νοῦν θέμενοι παύσωνται τοῦ λοιποῦ καὶ μὴ ἀποστῶσι καὶ μακρυνθῶσι τῆς ἱεροσυλίας αὐτῶν ταύτης καὶ αἰσχροκερδεῖας καὶ μὴ φανερώσωσιν εὐσυνειδήτως, τὴν, ἣν μετήλθον, δολιότητα ἐν τοῖς μοναστηριακοῖς χωραφίοις καὶ τόποις καὶ μὴ ἀποδιδῶσιν ἐτησίως τὸν εἰθισμένον ἀντίσπορον πρὸς τὸ ἱερόν τοῦτο μοναστήριον καὶ μὴ καταλίπωσι τὰ χωράφια καὶ τόπους τοῦ μοναστηρίου ἐλεύθερα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου, ὅπως καλλιεργῶνται ὑπὸ τῶν τοῦ μοναστηρίου διωρισμένων ἀνθρώπων καὶ δι' ἀδείας τῶν ἐν αὐτῷ προϊσταμένων σπείρωσιν ἐν αὐτοῖς καὶ ἐξ αὐτῶν θερίσωσιν, ἀλλὰ τῇ πλεονεξίᾳ καὶ αἰσχροκερδεῖα ταύτῃ ἐμμένοντες ἰδιοποιηθῶσι κακοβούλως τὰ μοναστηριακὰ χωράφια καὶ τοὺς τόπους καὶ ἔκωσιν τὸ ἱερόν ἡμῶν τοῦτο μοναστήριον ἠδικημένον καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ συνασκουμένους πατέρας ἐζημιωμένους καὶ ὑποβρυχίους τῇ στενοχωρίᾳ καὶ πενίᾳ, αὐτοὶ τε ὡς αἰσχροκέρδεις καὶ ἱερόσυλοι καὶ οἱ κατ' ἄλλον φιλαδίκον τρόπον καταχρῶμενοι καὶ ὑπερβαίνοντες τὰ σύνορα καὶ ὁροθέσια τῶν μοναστηριακῶν τόπων καὶ χωραφίων καὶ μεταποιοῦντες καὶ μετακινούντες ἐκεῖνα πρὸς ἰδίαν αὐτῶν αἰσχροκέρδειαν, ζημίαν δὲ τοῦ μοναστηρίου, ἐὰν μὴ καὶ οὗτοι ὁμολογήσωσιν αὐτὰ κατὰ τὸ δίκαιον πρὸς τὸ μοναστήριον, ἔτι δὲ καὶ οἱ γινώσκοντες τὴν περὶ τούτων πάντων ἀλήθειαν καὶ τοὺς καταπατοῦντας τοὺς μοναστηριακοὺς τόπους καὶ χωράφια καὶ τοὺς μεταποιοῦντας τὰ ὁροθέσια αὐτοῦ, ἐὰν [μὴ] μαρτυρήσωσιν ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ καθαρῷ τῆς ψυχῆς αὐτῶν συνειδῶσι εἰς ἀποκατάστασιν τῶν μοναστηριακῶν δικαίων, ἀλλὰ χαριζόμενοι ἢ φιλοπροσωποῦντες σιωπήσωσιν, οἱ τοιοῦτοι, ὅποιοι ἂν ᾧσιν, ὁμοῦ ἀφωρισμένοι ἀπὸ Θεοῦ καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτοι καὶ τυμπανιαῖοι, αἱ πέτραι καὶ ὁ σίδηρος λυθίσαν, αὐτοὶ δὲ μηδαμῶς, κληρονομήσειαν τὴν λέπραν τοῦ Γιεζῆ καὶ τὴν ἀγχόνην

τοῦ Ἰούδα, καὶ εἶησαν στένοντες καὶ τρέμοντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ὁ Κάν, σχισθεῖσα ἡ γῆ καταπίη αὐτούς, ὡς τὸν Δαθάν ποτε, Κορρέ καὶ Ἀβερών, τὰ κτήματα καὶ ὑπάρχοντα αὐτῶν εἶησαν εἰς ἀπώλειαν, ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ εἶη εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἡ μερίς αὐτῶν μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα καὶ προκοπὴν μὴποτε ἴδοιεν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἔχοντες καὶ τὰς ἀρὰς πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων καὶ τῶν ὁσίων καὶ Θεοφόρων Πατέρων καὶ ἔξω τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τῆς τῶν χριστιανῶν συναναστροφῆς, ἕως οὗ ποιήσουσιν, ὡς γράφομεν.

αψλζα' (= 1791) ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ ι'.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ 10 συνοδικῶν ἀρχιερέων δυσανάγνωστοι).

- † Ὁ Καισαρείας ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
- † Ὁ Ἐφέσου ΣΑΜΟΥΗΛ
- † Ὁ Ἡρακλείας ΜΕΘΟΔΙΟΣ
- † Ὁ Νικομηδείας ΛΘΑΝΑΣΙΟΣ
- † Ὁ Χαλκηδόνος ΙΕΡΕΜΙΑΣ
- † Ὁ Δέρκων ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ
- † Ὁ Προύσης ΑΝΘΙΜΟΣ
- † Ὁ Λαρίσης ΜΕΛΕΤΙΟΣ
- † Ὁ Ἄρτης ΜΑΚΑΡΙΟΣ
- † Ὁ Σεργῶν ΜΑΤΘΑΙΟΣ

† Νεόφυτος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Ἰκωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν ἐν τῷ παρόντι συνευχόμεθα αὐτῇ τοῦ τε Μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου Πατριάρχου τῆς Θεουπόλεως Ἀντιοχείας καὶ πάσης Ἀνατολῆς κυρίου κυρίου Ἀνθεμίου καὶ τοῦ Μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης κ. κ. Ἀνθίμου, τῶν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν καὶ περιποθητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν συνάμα τοῖς

ιερωτάτοις συναδελφοῖς αὐτῆς ἁγίοις ἀρχιερεῦσι καὶ ὑπερτίμοις διὰ τῆς θείας χάριτος δωρεᾶς τε καὶ ἐξουσίας τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος τῆς δοθείσης παρὰ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰς τὸ δεσμῆν καὶ λύειν τὰς τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίας, εἰρηκότος αὐτοῖς· «λάβετε Πνεῦμα ἅγιον, ἂν τινῶν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφιένται αὐτοῖς, ἂν τινῶν κρατῆτε, κεκράτηνται»· — καὶ πάλιν· «ὅσα ἂν δήσητε καὶ λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς»· ἐξ ἐκείνων δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς ἀλληλοδιαδόχου διαβάσεως τῆς θείας καὶ ἀκηράτου χάριτος ταύτης ἔχομεν συγκεχωρημένους καὶ τοὺς ἱερομονάχους, ἱεροδιακόνους καὶ μοναχοὺς καὶ τοὺς λοιποὺς μονάσαντας ἐν τῷ πατριαρχικῷ ἡμῶν καὶ σταυροπηγιακῷ μοναστηρίῳ τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου Ξενιάς καὶ ἐν τοῖς μετοχλοῖς αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Ζητουνίου ζῶντας καὶ θεοφώτας, καὶ λελυμένους παντὸς ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ ἁμαρτήματος, εἰς ὅσα καὶ αὐτοὶ ὡς ἄνθρωποι ὄντες ἤμαρτον καὶ εἰς Θεὸν ἐπλημμέλησαν λόγῳ, ἔργῳ ἢ διανοίᾳ, ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως, ἐν γνώσει ἢ ἐν ἀγνοίᾳ, φανερῶς ἢ ἀφανῶς κατὰ πάντα καιρὸν καὶ τόπον καὶ τρόπον καὶ ἐν πάσαις αὐτῶν ταῖς αἰσθήσεσι καὶ εἴτε ὑπὸ κατάραν πατρὸς ἢ μητρὸς αὐτῶν ἐγένοντο, ἢ τῷ ἰδίῳ ἀναθήματι ὑπέπεσον, ἢ ὄρκον ὤμοσαν κάκεινον παρέβησαν ἢ ἀρὰν ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἀφορισμὸν ὑπέστησαν παρ' ἱερέως ἢ ἀρχιερέως ἢ Πατριάρχου ἢ διδασκάλων καὶ γερόντων καὶ πνευματικῶν αὐτῶν πατέρων δι' ἠντιναοῦν αἰτίαν ἢ τινὰ τῶν ἱερωμένων παρεπίκραναν λόγῳ ἢ ἔργῳ, κἀντεῦθεν ὑπὸ δεσμὸν ἐπιτιμίου ἑαυτοὺς κατέστησαν καὶ ἀμελείᾳ χρησάμενοι οὐκ ἔτυχον, ἢ ἐσυκοφάντησάν τινα, ἢ καθήψαντο τῆς τιμῆς ἐκείνου καὶ τῆς ἀκολουθίας καὶ προσευχῆς παρημέλησαν, ἢ εἰς προσευχὴν καὶ Θεοῦ λατρείαν ἰστάμενοι, τῷ νοῖ εἰς μάταια βιωτικὰ καὶ αἰσχροὺς καὶ βλασφήμους λογισμοὺς ἠσχολήθησαν, ἢ τὰς ἑορτασίμους ἁγίας ἡμέρας ὡς θεμιτὸν εὐλαβῶς καὶ προσεκτικῶς οὐ διήγαγον ἢ τὰς νενομισμένας νηστείας ἀφρόνως καὶ ἀνοήτως κατέλυσαν, ἢ εἰς αἰσχροουργίας ἀθεμίτους ὀλισθήσαντες τὴν Θεοῦφαντον στολὴν τοῦ Θεοῦ βαπτισματος ἐκηλίδωσαν, ἢ εἰς ὑπερηφανίαν καὶ οἴησιν ἐξετραχηλίστησαν, ἢ ὑπὸ μνησικακίας ὀργῇ ἐμμόνῳ κατὰ τινος προσηνέχθησαν, τὰ πρὸς βλάβην καὶ ζημίαν δολίως παλαμῶμενοι, ἢ ὑπὸ πλεονεξίας καὶ

ἀτέγκτου ψυχῆς τοὺς πτωχοὺς οὐκ ἠλέησαν, ἢ ἀτόποις τισὶν ἐνθυμήμασιν ἢ διανοήμασι τὸν ἕσω ἄνθρωπον κατεμόλυναν, ἢ ἄλλοις τισὶν αἰσχροῖς ἐπιτηδεύμασι καὶ κινήμασιν ἀπάδουσι τῷ ἐπαγγέλματι αὐτῶν τὸ τῆς ψυχῆς ὠραῖον ἠμαύρωσαν, ἢ τὸν κανόνα τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν πατρὸς ἀκριβῶς οὐκ ἐπλήρωσαν, ἢ ἡ γλῶσσα προεκδραμοῦσα τῆς διανοίας τὰ μὴ δέοντα ἐφθέγγετο, ἢ κατὰ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα καὶ τὸ μοναδικὸν αὐτῶν ἐπάγγελμα τὸν βίον οὐ διήγαγον, ἢ ἄλλοις τισὶν ἐμπαθέσιν ἁμαρτήμασιν καὶ παρὰπτώμασι κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τρόπους καὶ τόπους περιεπάρησαν καὶ καταπεπτῶκασιν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἢ τὰς μοναστηριακὰς αὐτῶν ἀρχαίας διατάξεις παρέβλαψάν ποτε καὶ σκάνδαλον προὔξενησαν πρὸς ἀλλήλους, ἢ οὐκ ἐφύλαξαν τὸ σεμνὸν καὶ εὐτακτον, κατὰ τὸν τύπον τοῦ μοναδικοῦ αὐτῶν ἐπαγγέλματος ἀλλ' εἰς ματαιότητας περιέπεσον καὶ ὠλιγόρησαν ἀλλήλων καὶ κατεφρόνησαν καὶ κατέκριναν καὶ κατηράσαντο καὶ μετανάσται ἐθέοντο(;) καὶ ἠθέτησαν τὰς ἄς δεδώκασιν πρὸς Θεὸν ἐπαγγελίας, εἴτα δὲ μεταμεληθέντες ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐξωμολογήσαντο πνευματικοῖς πατράσι, καὶ τὸν παρ' αὐτῶν κανόνα ἀπὸ καρδίας ἐδέξαντο καὶ πληρῶσαι προεθυμήθησαν, οὐκ ἔφθασαν δὲ ἐκτελέσαι οἱ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντες.

Διὸ οἱ περιόντες εἰσέτι συνάδελφοι αὐτῶν ἐξομολογούμενοι ἐν μετανοίᾳ τελείᾳ προσέδραμον καὶ τῷ ἐλέει τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ αὐτῶν τε καὶ ὑπὲρ τῶν ἀποικομένων συγκοινοβιατῶν αὐτῶν ἐξαιτούμενοι ἐνθέρμως τὴν ἐκκλησιαστικὴν λύσιν καὶ συγχώρησιν τῶν ἐπικειμένων αὐτοῖς δεσμῶν. Ἐκ τούτων οὖν ἀπάντων τῶν γνωστῶν καὶ ἀγνωστων ἁμαρτημάτων αὐτῶν καὶ πλημμελημάτων τῆς ἐνοχῆς των καὶ τοῦ δεσμοῦ λύομεν αὐτοὺς πάντας καὶ ἐλευθέρους ἔχομεν καὶ συγχωρημένους ἀποκαθιστῶμεν ἐπὶ τῇ τοῦ παναγίου Πνεύματος δωρεᾷ καὶ κυριαρχικῇ ἐξουσίᾳ καὶ χάριτι· εἰ δὲ τινὰ διὰ λήθην ἢ ἄλλην αἰτίαν τινὰ ἀνθρωπίνην ἄφεσαν ἀνεξομολόγητα εἶησαν, κάκεινα πάντα συγχωρήσειεν αὐτοῖς ὁ ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος Κύριος δι' ἰδίαν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καὶ ἄκραν ἀγαθότητα. Ναί, Δέσποτα, πολυέλεε, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν νικησάτω σου τὸ ἄμετρον ἔλεος καὶ ἡ φιλανθρωπία ἢ ἀνείκαστος καὶ μὴ παρίδης τὸ Σὸν πλάσμα καταποθῆναι τῇ ἀπωλείᾳ, ἀλλ' ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ταπεινῶν ἱκετῶν δεομένων σου ὑπὲρ τῶν δούλων σου τούτων

ἱερομονάχων, ἱεροδιακόνων, μοναχῶν τε καὶ τῶν λοιπῶν μονασάντων ἐν τῷ σταυροπηγιακῷ ἡμῶν μοναστηρίῳ τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἐν τοῖς μετοχλοῖς αὐτοῦ ζώντων τε καὶ τεθνεώτων, καὶ πάντα ἐπικείμενον αὐτοῖς δεσμὸν ὃν αὐτοὶ καθ' ἑαυτῶν ἐκ βιαρπαγῆς ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας ἐφειλύσαντο διάλυσον ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος Κύριος, καὶ ἄνευ, ἄφες αὐτοῖς πᾶν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον καὶ πάντα τὰ ἐν βίῳ κακῶς καὶ ἀγνωμόνως ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένα συγχώρησον φιλευσπλάγχχνως παριδῶν ἅπαντα· ἀντίθεος τὴν ἄβυσσον τῶν οἰκτιρμῶν σου τῷ πλήθει τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ πάσας τὰς ἀνομίας αὐτῶν ἐξάλειψον κατὰ τὸ σὸν ἄφατον ἔλεος καὶ τὸ πλῆθος τῆς σῆς χρηστότητος, ἔχεις εἰς ἔλεος ἄφθονα ρεῖθρα καὶ συμπαιδείας πέλαγος καὶ εὐσπλαγχνίας ἄβυσσον, καὶ ἀπάλλαξον αὐτοὺς τῆς αἰωνίου κολάσεως, τῆς δὲ σῆς βασιλείας ἀξίωσον, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν σου παραστάσεως· καὶ τοὺς μὲν ζῶντας τούτους δούλους σου, τοὺς μονάζοντας ἐν τῷ ἱερῷ ἡμῶν τούτῳ μοναστηρίῳ, διαφύλαξον πάντας ὑπὸ τὴν κραταιάν σου σκέπην καὶ φώτισον τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν μήποτε ὑπνώσωσιν εἰς θάνατον καὶ ἐμφύτευσον τὸν φόβον σου ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, ἀγγελοῦ πιστῷ φύλακι παρακατάθου αὐτοῖς, καὶ ἐργάτας τῶν θείων ἐντολῶν σου ἀνάδειξον εὐαρεστοῦντάς σοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν καὶ ποιῶντας τὸ θέλημά σου τὸ ἅγιον ἀμέμπτως καὶ φιλαδέλφως συμβιοῦντας καὶ καταξίωσον αὐτοὺς ἐν μετανοίᾳ τελείᾳ καὶ ἐξομολογήσει καὶ τῇ τῶν φρικτῶν σου μυστηρίων μεταλήψει τῶν τῆδε μεταστῆναι καὶ πρὸς σὲ τὸν Κύριον ἀκατακρίτως παραστῆναι καὶ εὐπροσδέκτου ἀπολογίας ἐπιτυχεῖν. Ὡν δὲ τὴν ἐντεῦθεν αὐτῶν ἀπαλλαγὴν, τὰ μὲν σώματα αὐτῶν ὡσαύτως καὶ τῶν προκεκοιμημένων συνασκουμένων αὐτοῖς εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη στοιχεῖα διαλυθῆναι καὶ χοῦν γενέσθαι εὐδόκησον· σὺ γὰρ εἶπας, Κύριε, ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει, τὰς δὲ ψυχὰς αὐτῶν ἐν χώρᾳ ζώντων καὶ σκηναῖς ἁγίων κατάταξον καὶ μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν σου συναρίθμησον οἰκτῶ καμφοθεῖς ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἐπὶ ταῖς ἡμετέρας θερμαῖς δεήσεσί τε καὶ παρακλήσεσιν, ἃς προσφέρεις ἀδιστακτικῶς ἐτάχθημεν ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, ἐξηγορασμένων ἀπὸ τῆς κατάρας τοῦ νόμου τῷ τιμίῳ καὶ παναχράντῳ σου αἵματι καὶ συσκήνους αὐτοῦ ποιήσον ἐν ταῖς σκηναῖς τῶν ἁγίων σου φιλόανθρωπε καὶ μακρόθυμε Κύριε, πρεσβείαις καὶ ἱκε-

σίαις τῆς παναχράντου σου μητρὸς Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἁειπαρθένου Μαρίας, τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμεων Ἀποστόλων καὶ πάντων σου τῶν Ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. Ἀμήν.

αψλβ' (=1792) Ἰανουαρίῳ.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ εὐχέτης

† Ὁ Ἀντιοχείας ΑΝΘΕΜΙΟΣ εὐχέτης

† Ὁ Ἱεροσολύμων ΑΝΘΙΜΟΣ εὐχέτης

(Ἔπονται 8 ὑπογραφαὶ ἀρχιερέων συνοδικῶν δυσανάγνωστοι).

† **Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.**

† Ὅσα μὲν κατὰ τοὺς θείους θεσμοὺς καὶ ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας τυγχάνει διακυβερνώμενα πολλὰ ἔχουσι τὴν χάριν παρὰ Θεοῦ καὶ τὸ ἔλεος μέγιστον· ὅσα δὲ τὸναντίον παραβαίνει τῶν ὄρων ἐκτρεπόμενα, ἐν τούτοις προφανῆς ἡ ἀκοσμία, κατὰδηλος ἡ φθορά, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡ τῶν ψυχῶν ἀπώλεια· εἰ γὰρ καθάπερ οἱ περὶ τῶν καθέκαστα ἐκτελεστῶν νόμοι, οὕτω καὶ οἱ περὶ τῶν σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων τῶν ὑπὸ τῷ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικῷ καὶ οἰκουμενικῷ θρόνῳ ἀπαράτρεπτοι διαφυλάττοντο καὶ τὰ κατὰ νόμους ἐπιμελείας καὶ προστασίας κάκεῖνα ἠξιοῦντο παρὰ τῶν αἰεὶ πατριαρχεούτων, οὐκ ἂν τσαῦτα καὶ τηλικαῦτα τὰ δεινὰ τοῖς μοναστηρίοις συνέβαινεν· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ οἶδαμεν ὅπως τῶν ἱερῶν παρημελημένων τόμων, εἰς τσαύτην προῆλθεν ἀκαταστασίαν, καὶ ἐλεινὴν ἀπώλειαν τὰ ἱερὰ ταῦτα καταγώγια, διὰ ταῦτα εὐθέως εἰληφόσιν ἡμῖν τοὺς οἰακὰς τοῦ παγκοίνου τουτουὶ σκάφους ἔδοξε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ παρημελημένα αὐτὰ εὐαγῆ μοναστήρια διορθώσασθαι ἀφορῶσιν πρὸς τὸ ἐκείνων συμφέρον, ὡς μέλη γνήσια ὄντα τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῷ σταυροπηγιακῷ καὶ πατριαρχικῷ

προνομίῳ τετιμημένα, ἄλλως τε οὐδὲν καὶ τοὺς τινὰς ἀφ' ἑαυτῶν νόμους ἐνεργεῖν, ἀλλ' ἀρχαίους, ἐνασκουμένους καὶ γηραιούς· τὴν γὰρ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων προστασίαν τοῖς ἐπισκόποις ἐπιτρέπουσιν οἱ ἱεροὶ νόμοι καὶ κανόνες τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον προτίθεσθαι διακελευόμενοι· ἵνα εἴ γε δέοιντο, καὶ αὐτοὶ ἀπολαμβάνουσι τὸν τρόπον, ὁ ΔΗ^{ος} τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κανὼν καὶ ὁ κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἱερᾶς συνόδου καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν Νικαίᾳ, ὃ τε ΙΑ' καὶ ὁ ΙΘ' καὶ οἱ ἐν Ἀγκύρᾳ ὁ ΙΑ' καὶ ὁ ΜΘ' καὶ ἐν Τρούλλῳ καὶ ἄλλοι πλείστοι ὅσοι σεπτοὶ νόμοι καὶ κανόνες σαφῶς φαίνονται τὴν τῶν ἱερῶν μοναστηρίων ὁδηγίαν τοῖς ἐπισκόποις δίδοντες, ὥστε μεταλαμβάνειν μὲν καὶ αὐτοὺς τῶν δεόντων, εἴ γε δέοιντο, εἰς τὰς ἑαυτῶν χρείας, τὴν δὲ περὶ ἐκεῖνα ἐπιμέλειαν μεγίστην τε καὶ παρὰ Θεοῦ ἀφορῶντες ποιεῖσθαι ἵνα προστατεύουσιν αὐτῶν καὶ οἰκονόμους καὶ ἐπιτρόπους καὶ ἡγουμένους ἀποκαθιστῶσιν ἐν αὐτοῖς, καλῶς περὶ τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως τούτων ἐπιμελούμενοι, ἵνα μὴ δι' ἀμέλειαν ἔνοχοι γίνωνται τοῖς ἐκ τῶν νόμων ἐπιτιμίοις· οἱ δὲ οἰκονόμοι, ἡγούμενοί τε καὶ ἐπίτροποι διαμένωσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπισκόπων καὶ δίχα τῆς ἀποφάσεως αὐτῶν μήτε πωλῶσι μοναστηριακόν τι κτῆμα, ἀλλ' οἰκονομῶσι καλῶς καὶ πρὸς τὴν ἐκείνων ὁδηγίαν καὶ ἄδειαν, ὅπως μὴ καὶ αὐτοὶ ὡς ἀνατρέποντες τοὺς ἐκκλησιαστικούς τούτους ὄρους καὶ κανόνας βαρυτάτοις ἐπιπέσωσι τοῖς ἐπιτιμίοις καὶ τιμωρίαις.

Ταῦτα μὲν οὖν οἱ θεῖοι νόμοι ἀποφαίνονται περὶ τῶν ἱερῶν μοναστηρίων· τούτων δὲ τὰ μὲν κατὰ τόπον ἐπιτετραμμένοις ἐνοριακᾶ τῆς προσηκούσης ἀρχιερατικῆς, ὡς εἰκός, ἐπ' αὐξήσει τυγχάνειν ἐπιμελείας· μόνον δὲ τὰ τῇ σταυροπηγιακῇ ἀξίᾳ τετιμημένα οὐκ οἶδαμεν ὅπως πρὸ χρόνων πολλῶν παρημελήθησαν, καὶ δέον, ὡς Θεοῦ ἐφορῶντος διοικεῖσθαι αὐτὰ καὶ ἐκ παντός τρόπου ἐπιμελείας τῆς ἀναλόγου ἀξιοῦσθαι, ὅπως αὐτοῖς τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ὑπάρχοντα διαμεῖναι, περιποιεῖται δὲ τὰ προσγενησόμενα, τῶν δὲ φαύλων τὰ μὲν προσόντα ἀποδιαπομπεῖται, τὰ δὲ συμβησόμενα ἂν διακωλύεσθαι. Τοιαύτην οὖν κατὰ νόμους τὴν ὑπὲρ αὐτῶν πάντων τῶν σταυροπηγιακῶν ἡμῶν μοναστηρίων καθόλου φροντίδα καταβάλλομεν ἐκθέμενοι κατὰ κοινὴν γνώμην καὶ συνοδικὴν διάγνωσιν ἱερὸν τόμον ἀποφαινόμενον συνῆδὰ τοῖς ἱεροῖς νόμοις καὶ τοῖς ὧδε γραφομένοις περὶ τῆς

εἰς τὸ ἐξῆς ἀρίστης διοικήσεως ἐκάστου σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου καὶ εὐνομίας τῶν ἀσκουμένων ὀσιωτάτων πατέρων καὶ τῆς δυνατῆς ἀντιλήψεως καὶ ἀμέσου προστασίας αὐτῶν παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀνανεοῦνται τὰ παλαιγενῆ πατριαρχικά καὶ συνοδικὰ αὐτῶν σιγγίλια δωρεὰν καὶ ἐπικυροῦνται ἅπαξ τὰ σταυροπηγιακὰ αὐτῶν προνόμια εἰς διηνεκῆ συντήρησιν αὐτῶν καὶ ἀσφάλειαν μὴ δεόμενα ποτὲ ἀνανεώσεως τῆς ἐπικυρώσεως. Ὡς καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ Ζητουνίου ἱεροῦ καὶ σεβασμίου μοναστηρίου τῆς Παναγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, ἐπιλεγομένου τῆς Ξενιάς, μετὰ τοῦ Μετοχίου αὐτοῦ τοῦ Ἁγ. Νικολάου· ἐνεφανίσθη γὰρ ἤδη ἡμῖν οὐ σιγγίλιον ἐν μεμβράναις, ἀλλὰ πατριαρχικὸν συνοδικὸν γράμμα τοῦ προπατριαρχεύσαντος ἡμῶν Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου, ἐν ᾧ δηλοποιεῖται ἀρχαία ἢ σταυροπηγιακὴ αὐτοῦ ἐξουσία καὶ οἱ τούτου συγκοινοβιάται ἀποπληρῶσαι κατ' ἔτος τῷ ἐπισκόπῳ Ζητουνίου γρ. τεσσαράκοντα, ἵνα ἐλευθερῶς περιέρχωνται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ, νὰ ἐκτελῆ δύο ἱεουργίας ἀρχιερατικὰς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τούτῳ πρὸς χειροτονίαν μοναστηριακῶν, μηκέτι πλέον ἀπαιτῶν μήτε παρὰ τῶν πατέρων τοῦ μοναστηρίου, μήτε παρὰ τοῦ μετοχίου αὐτοῦ. Εἰς ἀνακαίνισιν οὖν τῆς σταυροπηγιακῆς αὐτοῦ ἀξίας μετὰ τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων συμφωνιῶν, γράφοντες διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγγιλιώδους γράμματος, ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ ῥηθὲν ἱερὸν καὶ σεβάσμιον μοναστήριον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, ἐπιλεγόμενον τῆς Ξενιάς, τὸ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Ζητουνίου, τῇ ὑποκειμένη τῇ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει Λαρίσης, μετὰ τοῦ μετοχίου αὐτοῦ, τοῦ Ἁγίου Νικολάου, καὶ μετὰ πάντων τῶν λοιπῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ, κινήτων τε καὶ ἀκινήτων, τῶν τε ἤδη ὄντων καὶ τῶν ἐσέπειτα προσγενησομένων ἂν, ὡς ἀνεκάθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον ὑπάρχη καὶ λέγηται καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται ἡμέτερον, πατριαρχικόν, σταυροπηγιακόν, ἀδούλωτον, ἀκαταπάτητον καὶ ὅλως ἀνενόχλητον παρ' οὐτινοσοῦν προσώπου, ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ, μνημονευομένου ἐν αὐτῷ τοῦ κανονικοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, ἔχον καὶ τὸ προνόμιον κατὰ πατριαρχικὴν φιλοτιμίαν, ὥστε τὸν κατὰ καιροῦς

ἐν αὐτῷ ἡγούμενον ἐν ταῖς ἐορτασίμοις ἡμέραις φορεῖν ἐπ' ἐκκλησίαις μανδύαν, προχειριζόμενον καὶ πατερίτζαν· καὶ πρῶτον μὲν ὑπάρχειν ἀπηλλαγμένον πάσης ἐξαρχικῆς ἐξουσίας καὶ δεσποτείας· δεύτερον δὲ λόγῳ ὑποταγῆς ἀποδιδῶ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀπαραιτήτως γρόσια τριακόσια εἰς τὸ κοινόν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ λαμβάνη ἐξωφλημένην ἀπόδειξιν κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ οὕτως ἀναλαβὸν τὸ ἀρχαῖον γεραρὸν τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας προνόμιον καὶ καλῶς διοικούμενον ὡς μέλος γνήσιον τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτου Πατριαρχικοῦ, Ἀποστολικοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Ὁ ἐν αὐτῷ κατὰ καιροῦς ἡγούμενος, ὡς περ οἱ ἀρχιερεῖς, οὕτω καὶ αὐτός, γράφῃ ἀμέσως πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀξιῶται τῆς προσηκούσης ὑπερασπίσεως ἐν ταῖς συμβαινούσαις χρείαις καὶ ὑποθέσεσι. Τρίτον· διαφυλάττωνται καταγεγραμμένα ἐν τῷ διωρισμένῳ κώδικι τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας ἅπαντα τὰ κτήματα καὶ ἀφιερώματα αὐτοῦ καὶ τὰ χρέη καὶ τὸ τοῦ ἡγουμένου ὄνομα. Τέταρτον δέ, τὸ σιγγίλλιον αὐτοῦ ἔχη μείνη ἀπαράτρεπτον καὶ ἀπαράβατον, μὴ δεόμενον ποτὲ ἀνανεώσεως καὶ ἐπικυρώσεως ἐκκλησιαστικῆς. Πέμπτον· μηδεὶς τοῦ λοιποῦ γίγνηται ἐν αὐτῷ ἡγούμενος ἄνευ γράμματος πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴν ἔλωνται αὐτὸν γνώμη κοινῇ οἱ συγκοινοβιάται πατέρες, τότε ἀποστέλληται παρ' αὐτῶν κοινῇ ἐνυπόγραφος καὶ ἐνσφράγιστος ἀναφορὰ περὶ τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς πρὸς τὸν κατὰ καιροῦς Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, καὶ οὕτω δι' ἐκκλησιαστικοῦ γράμματος ἀποκαθιστᾶται ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τούτου, σημειούμενου καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐν τῷ ῥηθέντι κώδικι. Ὅφειλε κατ' ἔτος ἐξαποστέλλειν ἀκριβῆ ἐνυπόγραφον καὶ ἐνσφράγιστον καταγραφὴν τῶν τοῦ ἔτους ἐκείνου μοναστηριακῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων. Ἑκτον· ἡ σφραγὶς τοῦ μοναστηρίου διαιρεθῆ εἰς τμήματα τέσσαρα, καὶ ἡ μὲν λαβὴ παρακατατεθειμένη ὑπάρχη τῷ ἡγουμένῳ, τὰ δὲ τέσσαρα τμήματα τέσσαρσι συγκοινοβιάταις πατράσιν ἐκλεγομένοις κοινῶς παρὰ πάντων τῶν συγκοινοβιατῶν πατέρων. Ἑβδομὸν· οἱ ἐπιτετραμμένοι τὰ τέσσαρα τμήματα καὶ τὴν λαβὴν μὴ ἔχωσιν ἄδειαν καθ' ἑαυτοὺς σφραγίζειν μοναστηριακὰς χρεωστικὰς ὁμολογίας, ἀλλ' ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν προκριτοτέρων ἐν τοῖς συγκοινοβιάταις, ὑπογραφομένων κἀνείνων ἰδίαις χερσίν, ἢ δὲ μὴ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον γεγραμμένη καὶ ἐνσφραγισμένη ὁμολογία

νομιζήται μὴ τοῦ μοναστηρίου, ἀλλ' ἰδία τῶν κατ' ἰδίαν σφραγισάντων καὶ ἐκεῖνοι ἐξ ἰδίων ἀποπληρώσι τὰς ἐμπεριεχομένας ἐν ταῖς τοιαύταις ὁμολογίαις χρηματικὰς ποσότητας. Οὗτοι δέ, δηλαδή ὁ ἡγούμενος μετὰ τῶν τεσσάρων τῶν ἐπιτετραμμένων τὰ τῆς σφραγίδος τμήματα ἔχωσι πᾶσαν πληρεξουσιότητα καὶ ἐξουσίαν ἐπιτιμᾶν, σωφρονίζειν, ἀποβάλλειν ἐκ τῆς Μονῆς τοὺς ἀτακτοῦντας καὶ τοὺς καὶ μετερχομένους τὸ ἄθλον τῆς ἀσκήσεως καὶ μὴ πειθομένους· τελευταῖον διὰ κοινῆς αὐτῶν ἀναφορᾶς ἀναγγέλλειν τῇ Ἐκκλησίᾳ. "Ὁγδοον· μηδεὶς τοῦ μοναστηρίου τούτου δύνηται τοῦ λοιποῦ πωλεῖν μοναστηριακόν τι ὑποστατικόν, ἄνευ τῆς νομίμου εἰδήσεως τοῦ κατὰ καιρὸν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, εἰμὴ μόνον τὴν κατ' ἔτος ἐπικαρπίαν καὶ τὰ γεννήματα καὶ τὰ μοναστηριακὰ θρέμματα διὰ τὰς ἀναγκαίας αὐτῶν χρείας. "Ἐνατον· ἐπειδὴν ἐν χρεῖᾳ χειροτονίας γένωνται, ἔχωσιν ἄδειαν πρὸςκαλεῖν εἰς τὸ σταυροπηγιακὸν ἡμῶν τοῦτο μοναστήριον, ὃν ἂν βούλωνται τῶν ἀρχιερέων, φέροντα ἔγγραφον ἄδειαν πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν ἐπὶ τῷ ἐκτελεῖν αὐτὸν μετὰ πάσης τῆς κανονικῆς παρατηρήσεως. Δέκατον δὲ καὶ τελευταῖον· ὀφείλουσιν οἱ ἐν αὐτῷ συνασκούμενοι ὀσιώτατοι πατέρες φυλάττειν τὰ ἐν τῷ παρόντι ἐκτεθέντα ἀπαράτρεπτα καὶ ἀπαράβατα διὰ παντός καὶ πείθεσθαι τῷ κατὰ καιροῦς ἡγουμένῳ καὶ διάγειν σεμνῶς εἰρηνικῶς καὶ ἀμέμπτως κατὰ τὸν τύπον τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος, ἀφορῶντος πᾶσι τὴν κοσμιότητα αὐτὴν καὶ τὴν κατὰ Θεὸν διαγωγήν καὶ πολιτείαν καὶ πρὸς τὴν βελτίωσιν καὶ αὔξησιν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν τούτου σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου, ἐπόμενοι τῷ θεοφιλεῖ σκοπῷ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀγρύπνως προνοοῦντες περὶ τῆς εὐσταθείας τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ σταυροπηγιακῶν ἱερῶν μοναστηρίων, καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις διαφυλάττειν τὴν ἀρχαίαν διατύπωσιν ἀπαράτρεπτον. "Ὅς τις δὲ καὶ ὁποῖος τῶν χριστιανῶν ἱερωμένος ἢ λαϊκός ὁποιασοῦν τάξεως καὶ βαθμοῦ τολμήσει παραβῆναι ὅπως οὖν τὰ ἐν τῷ παρόντι νομίμως καὶ κανονικῶς ἀποφανθέντα καὶ ἀνατρέψαι τι τῶν ἀνωτέρω καταγεγραμμένων, ὁ τοιοῦτος ἀφωρισμένος εἶη καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος καὶ πάσαις ταῖς πατριαρχαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος καὶ ὑπόδικος καὶ ἔνοχος τοῦ αἰωνίου πυρός τε καὶ γέννης. "Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ διηνεκῆ ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν συνοδικόν

σιγγιλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα καταστρωθὲν καὶ ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας τῷ ὑπ' αὐτῷ τούτῳ διορισθέντι καὶ ἐδόθη εἰς τὸ ρηθὲν μοναστήριον ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ ἐνενηκοστῷ ὀγδόῳ κατὰ μῆνα φεβρουάριον ἐπινεμήσεως πρώτης.

† ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος
Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ
Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐν Χριστῷ
εὐχέτης.

† Ὁ Νικομηδείας ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

† Ὁ Προύσης ΑΝΘΙΜΟΣ

† Ὁ Νικαίας ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

† Ὁ Χαλκηδόνος ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

† Ὁ Κυζίκου ΠΑΪΣΙΟΣ

† Ὁ Ζητούνιου ΙΕΡΟΘΕΟΣ

ὑπολείπονται τέσσαρες ἔτι ὑπογραφαὶ δυσανάγνωστοι. Κάτωθι τῆς μεμβράνης τελευτώσης εἰς γωνίαν, ἀνήρτητο μολυβδόβουλλον πατριαρχικὸν σῆμα, φέρον ἔμπροσθεν μὲν τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου βρεφοκομούσης· ὀπισθεν δὲ :

† ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΛΕΩΘΝΔΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ., ΔΨΗΖ'.

*"Ἴσον ἀπαράλλακτον
μεταφρασμένον τοῦ σιγγιλλιῶδους γράμματος
τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηρίου.*

[† Γρηγόριος ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης].

† Εἰς ὅσα μέρη τῆς γῆς εὐρίσκονται πόλεις καὶ χωρῖα Χριστιανῶν καὶ μάλιστα Ἐκκλησίαι καὶ μοναστήρια καὶ οἱ ἐνασκούμενοι Πατέρες

καὶ οἱ ἐγκάτοικοι αὐτῶν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηρίων ἔχουσι τὴν ζωὴν των εἰς τάξιν κατὰ τὰς ἀποφάσεις τῶν ἱερῶν κανόνων τῶν θείων Ἀποστόλων καὶ κατὰ τὰς θεϊκὰς ἀποφάσεις τῶν ἱερῶν ἑπτὰ συνόδων, εἰς αὐτὰ τὰ μέρη ὁ ἀπανταχοῦ παρῶν ἀναπαύεται καὶ ἡ εὐσπλαγγνία αὐτοῦ εἰς αὐτὰ τὰ μέρη καταφθάνει καὶ ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος εἰς αὐτὰ τὰ μέρη φαίνεται καὶ ἀποδίδει ἀοράτως τὰ διάφορα καὶ πολλὰ χαρίσματα. Εἰς ὅσα δὲ τὸναντίον παραβαίνουν τῶν ἱερῶν ἐκτρεπόμενα, δηλαδή, εἰς ὅσα ἀπὸ αὐτὰ τὰ εἰρημένα μέρη ἡ ζωὴ αὐτῶν ἐκτρέπεται ἐν γένει ἀπὸ τὴν τάξιν καὶ ἀποφασισίων τῶν ἱερῶν κανόνων τῶν θείων Ἀποστόλων καὶ θεϊκῶν ἀποφάσεων τῶν ἱερῶν ἑπτὰ συνόδων, εἰς αὐτὰ τὰ μέρη ὁ ἀπανταχοῦ παρῶν γίνεται πῦρ καταναλίσκον καὶ κατακαίον, ὡς τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα, καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἔρχεται ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ἀπειθῶντων καὶ στέλλει ὡς πληγὰς, ζημίας, ἐρημώσεις καὶ ἀφανισμοὺς ὄχι μόνον τῶν ἀψύχων, κινητῶν καὶ ἀκινήτων πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἀπώλεια τῶν ἐκεῖσε κατοικοῦσῶν ψυχῶν· διότι αἱ ἐκκλησίαι καὶ τὰ σταυροπηγιακὰ μοναστήρια, ὅπου ὑπόκεινται εἰς τὸν Ἀποστολικὸν καὶ Οἰκουμενικὸν θρόνον, ἀνίσως ἐφύλαττον τοὺς Θεοὺς καὶ ἱεροὺς νόμους καὶ οἱ κατὰ καιρὸν πατριάρχαι εἶχον τὴν πρέπουσαν προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν τῶν εἰρημένων ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων, βέβαια δὲν ἤθελον ἀκολουθεῖν τόσας ζημίας καὶ καταστροφὰς διαφόρων μοναστηρίων. Πλὴν οὐκ οἶδαμεν πῶς οἱ ἱεροὶ νόμοι παρημελήθησαν καὶ ἦλθε τσαύτη ἀκαταστασία καὶ ἀμέλεια καὶ ἐλεεινὴ ἀπώλεια διαφόρων μοναστηρίων, διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ εὐθὺς ὅπου ἀνέβην εἰς τὸν Οἰκουμ. καὶ Πατριαρχικὸν θρόνον, ἐφάνη εὐλογον κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα νὰ διορθώσω καὶ τὰ παρημελημένα Μοναστήρια, εὐσεβῆ καὶ ὅσα αὐτὰ μοναστήρια καὶ ἡ τοιαύτη διόρθωσις ν' ἀποβλέπη εἰς τὸ συμφέρον αὐτῶν τῶν μοναστηρίων, ὡς μέλη καθαρὰ καὶ ἀληθινὰ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ τὰ ὅποια εἶναι τιμημένα μὲ τὸ σταυροπηγιακὸν καὶ πατριαρχικὸν προνόμιον. Καὶ μάλιστα ἡ τοιαύτη διόρθωσις νὰ γίνηται κατὰ τοὺς Θεοὺς, ἀρχαίους καὶ ἐνθέους νόμους καὶ ὄχι κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ καθ' ἑνὸς καὶ τυχόντος ἀνθρώπου, διότι οἱ ἱεροὶ νόμοι καὶ κανόνες προστάζουσι προβάλλοντες τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ δίδουσι τὴν προστασίαν τῶν ἐκκλ. πραγμάτων εἰς τοὺς ἐπισκόπους, ἂν ἀκολουθήσῃ ἀνάγκη ν' ἀπολαμ-

βάνωσι καὶ αὐτοὶ καθὼς λέγει καὶ ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι, κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας. Πρὸς τούτοις καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ ὁ ΙΑ' καὶ ΙΗ' καὶ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ὁ ΙΕ' καὶ ὁ ΙΘ', τῆς ἐν Τρούλλῳ καὶ ἄλλοι πολλώτατοι σεβάσμιοι νόμοι καὶ οἱ Κανόνες φανερὰ φανερόνουσι τὴν ἐξουσίαν τῶν ἱερῶν μοναστηρίων καὶ τὴν ἀποδίδουσι εἰς τοὺς ἐπισκόπους, ὥστε καὶ αὐτοὶ νὰ μεταλαμβάνωσι τῶν δεόντων, ἂν ἔχωσι μεγίστην ἀνάγκην, ἐπιμέλειαν διὰ τὰ ὅσα ἀποβλέπουσιν εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν ἡσυχίαν καὶ τὸ συμφέρον τῶν ἱερῶν μοναστηρίων, νὰ ἀποκαθιστῶσιν οἰκονόμους, ἐπιτρόπους, ἡγουμένους εἰς αὐτὰ διὰ τὴν αὔξησιν καὶ καλλιτέρευσιν τῶν ἐν αὐτοῖς εὐρισκομένων κινητῶν καὶ ἀκινήτων πραγμάτων ἀψύχων τε καὶ ἐμψύχων διὰ νὰ μὴν ἀκολουθῆ καὶ ἀμέλεια εἰς τοὺς συνασκουμένους πατέρας τοὺς ἐν μοναστηρίοις εὐρισκομένους, καὶ γίνωνται ἐνοχοὶ καὶ ὑποκείμενοι εἰς ἐπιτίμια, οἱ δὲ οἰκονόμοι καὶ ἡγούμενοι καὶ ἐπιτροποὶ νὰ διαμένωσιν ὑποκάτω εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐπισκόπων καὶ χωρὶς τὴν ἄδειαν καὶ ἐξέτασιν αὐτῶν τῶν ἐπισκόπων μήτε πωλῶσι, μοναστηριακὸν τι κτῆμα, ἀλλὰ συμβουλεύωσι καὶ οἰκονομοῦσι καλῶς, ὅπως καὶ αὐτοὶ, ὡς ἀνατρέποντες τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς τούτους ὅρους καὶ κανόνας ὑποπέσωσιν εἰς βαρύτατα ἐπιτίμια καὶ βαρυτάτας τιμωρίας. Αὐτὰ λοιπὸν οἱ θεῖοι νόμοι προστάζουσι διὰ τὰ ἱερὰ μοναστήρια, καὶ πάλιν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐνοριακὰ μοναστήρια τὰ εὐρισκόμενα κατὰ τόπους εἶναι ὑποκείμενα εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν ἐξουσίαν καὶ προστασίαν.

Μοναχὰ ὅμως τὰ ὅσα μοναστήρια ἐτιμήθησαν μὲ ἀξίαν σταυροπηγιακὴν ὑπόκεινται εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, καὶ τὸν κατὰ καιροὺς εὐρισκόμενον Πατριάρχην καὶ δὲν ἔχει ἄδειαν οὔτε ἐπίσκοπος οὔτε ἄλλος ἱερωμένον πρόσωπον ἢ λαϊκόν, ὅποιονδήποτε ἀξιωματικόν καὶ ἂν ἦναι νὰ οικειοποιηθῆται καὶ νὰ διορίζη τὰ πράγματα τῶν μοναστηρίων, ὡς καθένας ἀπὸ αὐτοὺς θέλει, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ κοινὴ φροντίς σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων καὶ ὄλων τῶν κινητῶν καὶ ἀκινήτων πραγμάτων, ἵσταται εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Οἰκουμ. Πατριάρχου, φθάνει μόνον ὁ ἡγούμενος καὶ οἱ συνασκούμενοι πατέρες ἀμέσως νὰ γράφωσι τὰς ἐνοχλητικὰς αὐτῶν ὑποθέσεις καὶ τοῦ μοναστηρίου αὐτῶν ἐπερχομένας ἐνοχλήσεις καὶ ζημίας εἰς τὸν κατὰ καιρὸν Οἰκουμ. εὐρισκόμενον Πατριάρχην καὶ ἀμέσως, εἰ δυνατὸν, νὰ ἐφησυχάζῃ κα

νά ἐξαλείφῃ τὰς διαφόρους ἐνοχλήσεις καὶ μοναστηριακὰς ζημίας καὶ αὐτὴν των πάλιν νὰ δίδῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ μοναστηρίου.

Μὲ ὅλον τοῦτο δὲν εἰξεύρομεν πῶς πρὸ χρόνων πολλῶν ἡμελήθη καὶ τοῦτο εἰς καιρὸν ὅπου ἔπρεπε τὰ μὲν ἀγαθὰ καὶ ψυχωφελῆ νὰ ἀξιόνωνται τιμῆς καὶ νὰ διαμένωσιν, τὰ δὲ φαῦλα καὶ ἐπιζήμια ν' ἀποδιώκωνται· ἀφοῦ λοιπὸν κατὰ νόμους τοιοῦτον στοχασμὸν καὶ καθ' ὅλου φροντίδα διὰ τὴν καθ' ὅλου αὔξησιν πάντων τῶν σταυροπηγιακῶν ἡμῶν Μοναστηρίων κατεβάλομεν ἀμέσως μετὰ κοινήν γνώμην καὶ συνοδικὴν ἀπόφασιν ἐκάμαμεν ἱερὸν βιβλίον ὅπου ἀποδεικνύει σύμφωνα μὲ τοὺς ἱεροὺς νόμους καὶ σύμφωνα μὲ αὐτὰ τὰ ἐξῆς ὅπου γράφομεν εἰς αὐτὸ τὸ ἐπὶ χειρᾶς Σας σιγγιλιῶδες γράμμα, ὅπου δίδομεν εἰς αὐτὸ τὸ σταυροπηγιακὸν καὶ σεβάσμιον μοναστήριον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου ἐπιλεγομένου τῆς Ξενίας, διὰ τὴν ἐφεξῆς καλλίστην οἰκονομίαν ἐκάστου σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου, καὶ εὐνομίας, δηλαδὴ εἰρήνης, ἡσυχίας καὶ ἐναρέτου ζωῆς τῶν ἀσκουμένων ὁσιωτάτων πατέρων καὶ τὴν δυνατὴν υπεράσπισιν καὶ βοήθειαν καὶ ἄμεσον προστασίαν παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀνανεοῦντες τὰ παμπάλαια πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ αὐτῶν σιγγιλια δίδοντες δωρεὰν καὶ ἐπικυροῦντες μίαν φορὰν τὰ σταυροπηγιακὰ αὐτῶν προνόμια εἰς παντοτείνην διαφύλαξιν καὶ στερέωσιν αὐτῶν χωρὶς ποτε πλέον νὰ χρειάζωνται ἀνανέωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τὰ σιγγιλιῶδη αὐτῶν, ὡς ἅπαξ ἐπικυρώθησαν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἐπικυρωμένα εἶναι, ὅσον στέκει ὁ κόσμος.

Καθὼς καὶ διὰ τὸ ἱερὸν καὶ σεβάσμιον μοναστήριον τὸ εὑρισκόμενον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Ζητουνίου καὶ ὀνομαζόμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Ξενίας μαζὺ μὲ τὸ μετόχιον αὐτῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐφανερῶθη εἰς ἡμᾶς ὄχι σιγγίλιον ἐν μεμβράναις, ἀλλὰ πατριαρχικὸν συνοδικὸν γράμμα παρὰ τοῦ προπατριαρχεῦσαντος ἡμῶν Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου, μὲ τὸ ὁποῖον αὐτὸ γράμμα φανερώνεται πολὺ παλαιὰ ἢ σταυροπηγιακὴ αὐτοῦ ἀξία, καὶ οἱ τούτου τοῦ μοναστηρίου συγκοινοβιάται νὰ πληρόνωσιν εἰς κάθε χρόνον γρόσια τεσσαράκοντα διὰ νὰ περιέρχεται ἡ ἁγία εἰκόνα εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ ἐλευθέρως (τοῦ Ζητουνίου) καὶ νὰ ἐκτελῇ δύο ἱεουργίας ἀρχιερατικὰς εἰς αὐτὸ τὸ μοναστήρι, εἰς χειροτονίαν μονα-

στηριακῶν χωρὶς πλέον νὰ παίρῃ τίποτες μῆτε ἀπὸ τοὺς πατέρας τοῦ Μοναστηρίου μῆτε ἀπὸ τὸ μετόχιον αὐτοῦ. Εἰς ἀνανέωσιν τῆς σταυροπηγιακῆς αὐτοῦ ἀξίας μετὰ τῶν εἰρημένων συμφωνιῶν γράφομεν διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγγιλιῶδους γράμματος φανερόνομεν συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων Ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων ἐν τῷ παναγίῳ πνεύματι ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν διὰ τὸ ἱερὸν καὶ σεβάσμιον μοναστήριον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, ὅπου ὀνομάζεται τῆς Ξενίας, τὸ εὑρισκόμενον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ζητουνίου, ὅπου ὑπόκειται ἢ ἐπισκοπὴ εἰς τὴν ἁγιωτάτην μητρόπολιν Λαρίσης μαζὺ μὲ τὸ μετόχι αὐτοῦ, τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ μὲ ὅλα τὰ ἐπίλοιπα κτήματα καὶ πράγματα καὶ ἀφιερῶματα αὐτοῦ κινητὰ καὶ ἀκίνητα, ὅσα ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἔχει καὶ ὅσα εἰς τὸ ἐξῆς ἤθελεν ἀποκτήσει, εἶναι τοῦ Μοναστηρίου καὶ εἰς τὸ ἐξῆς γνωρίζονται ἀπὸ ὅλους ἤδη εἶναι ἰδικόν μας πατριαρχικόν, σταυροπηγιακόν, ἀδούλωτον, ἀκαταπάτητον καὶ διόλου ἀνενόχλητον καὶ ἀπὸ πρόσωπον ἱερωμένον καὶ ἀπὸ πρόσωπον κοσμικόν, καὶ ἐν αὐτῷ θέλει μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ κατὰ καιρὸν εὑρισκόμενου Πατριάρχου, καὶ ἐν αὐτῷ θέλει ἔχει τὸ προνόμιον, κατὰ πατριαρχικὴν φιλοτιμίαν, ὥστε τὸν κατὰ καιροὺς ἐν αὐτῷ τῷ μοναστηρίῳ ἡγούμενον εἰς τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας νὰ φορῇ μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν μανδύαν, καὶ νὰ δίδηται εἰς τὰς χειρᾶς του πατερίτζα. Ἴδου καὶ τὰ ἐξῆς προνόμια τοῦ μοναστηρίου, ὅπου δίδονται :

Α') Νὰ ἦναι ἐλευθερωμένον ἀπὸ κάθε ἐξαρχικὴν ἐξουσίαν καὶ δεσποτείαν.

Β') Τὸ Μοναστήριον νὰ δίδῃ κατάλογον ὑποταγῆς εἰς κάθε χρόνον γρόσια τριακόσια εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ νὰ λαμβάνῃ ἐξοφλητικὴν ἀπόδειξιν, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ οὕτω πάλιν λαμβάνει τὸ παλαιὸν ἐντιμον προνόμιον τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας καὶ νὰ διοικῆται μὲ ἡσυχίαν καὶ ὠφέλειαν ὡς μέλος ἀληθινὸν τοῦ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτου Πατριαρχικοῦ, Ἀποστολικοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, καὶ ὁ κατὰ καιρὸν ἡγούμενος, καθὼς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, τοιαύτης λογῆς καὶ αὐτὸς ὁ ἡγούμενος γράφῃ ἀμέσως εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ ἀξιῶνται τὴν πρέπουσαν υπεράσπισιν καὶ διαυ-

θέντευσιν εἰς τὰς στενοχωρίας, καταδρομὰς καὶ ὑποθέσεις τοῦ μοναστηρίου.

Γ') Νὰ διαφυλάττωνται καταγεγραμμένα εἰς τὸν διωρισμένον κώδικα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὅλα τὰ κτήματα καὶ ἀφιερώματα.

Δ') Τὸ σιγγίλλιον αὐτοῦ νὰ μένη ἀμετάβλητον καὶ ἀπαράβατον χωρὶς νὰ χρειάζεται ξανακαινούργωμα καὶ ἐπικύρωσιν ἐκκλησιαστικὴν.

Ε') Κανένας ἀπὸ τοὺς συγκοινοβιάτας πατέρας εἰς τὸ ἐξῆς δὲν γίνεται ἡγούμενος χωρὶς γράμμα πατριαρχικὸν καὶ συνοδικόν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γενικὴν γνώμην οἱ συγκοινοβιάται Πατέρες κάμνουσι τὴν ἐκλογὴν, τότε στέλνεται ἀπὸ αὐτοὺς κοινὸν γράμμα ὑπογεγραμμένον καὶ ἐσφραγισμένον περὶ τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς εἰς τὸν κατὰ καιρὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον μὲ ἐκκλησιαστικὸν γράμμα διορίζεται ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ, μὲ τὸ νὰ γράφηται καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ ἡγουμένου εἰς τὸν ῥηθέντα κώδικα τοῦ Πατριαρχείου, καὶ ὁ ἡγούμενος ἔχει χρέος ἀπαραίτητον εἰς κάθε χρόνον νὰ στέλνῃ ἀκριβῆ καταγραφὴν ὑπογεγραμμένην καὶ ἐσφραγισμένην, τὰ ὅσα τὸ μοναστήριον ἔχει καὶ ἀπόκτησε καὶ τὰ ὅσα ἐχρειάσθη καὶ ἐξωδίασε.

Σ') Ἡ βούλλα τοῦ μοναστηρίου νὰ μερασθῆ εἰς κομμάτια τέσσαρα. Καὶ τὸ μὲν μέσον τῆς βούλλας, δηλαδὴ ἡ οὐρὰ νὰ εὑρίσκηται εἰς τὸν ἡγούμενον, τὰ δὲ ἄλλα τέσσαρα τμήματα εἰς τέσσαρας συγκοινοβιάρχας πατέρας διαλεγμένους μὲ κοινὴν γνώμην ἀπὸ ὅλους τοὺς συγκοινοβιάτας πατέρας.

Ζ') Οἱ τέσσαρες πατέρες καὶ ὁ ἡγούμενος, ὅπου ἔχει τὴν οὐράν, χωρὶς τὴν γνώμην καὶ τῶν λοιπῶν προκρίτων πατέρων δὲν ἔχουσι τὴν ἀδειαν μόνοι αὐτοὶ νὰ βουλλόνωσι μοναστηριακὰς καὶ χρεωστικὰς ὁμολογίας, ἀλλ' ὅσαι χρεωστικαὶ μοναστηριακαὶ ὁμολογίαι εἶναι ὑπογεγραμμένα μὲ τὰς ὑπογραφὰς τῶν πέντε καὶ λοιπῶν προκρίτων πατέρων πρέπει νὰ γνωρίζωνται ὡς μοναστηριακαί, αἱ δὲ ὁμολογίαι ὅπου εὑρεθῶσι μόνον μὲ τὰς ὑπογραφὰς τῶν πέντε πατέρων, αὐταὶ νὰ γνωρίζωνται ὡς ὁμολογίαι χρεωστικαὶ τῶν πέντε πατέρων, καὶ ἀπ' αὐτοῦς, ὡς ἰδικόν των χρέος νὰ τὸ πληρόνωσι, καὶ τὸ μοναστήρι νὰ ᾔηται ἐλεύθερον ἀπ' αὐτὸ τὸ μπόρτζι. Ἔτι ὁ ἡγούμενος μὲ τοὺς πατέρας ὅπου ἔχουσι τὰ τέσσαρα κομμάτια, ἔχουσιν ὅλην τὴν ἐξουσίαν τῆς Ἐκκλησίας νὰ παιδεύωσι, νὰ σωφρονίζωσι, ν' ἀποδιώκωσιν

ἀπὸ τὸ μοναστήριον ὅπου ἀτακτοῦν καὶ δὲν πείθονται εἰς τὰς συμβουλὰς τῆς ἀσκήσεως καὶ τέλος πάντων, ὡς ἀπειθῆ καὶ ἀτακτον τινὰ μὲ κοινὴν γνώμην νὰ τὸν φανερόνωσιν εἰς τὴν Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν.

Η') Κανένας ἀπὸ αὐτὸ τὸ μοναστήρι εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἔμπορεῖ νὰ πωλῆ μοναστηριακὸν ἢ ἀμπέλι ἢ χωράφι ἢ περιβόλι χωρὶς τὴν νόμιμον εἶδησιν τοῦ κατὰ καιρὸν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ἔξω ἀπὸ τοὺς καρπούς καὶ φαγητὰ καὶ φαγώσιμα πράγματα, καὶ ἀπὸ σιτάρι καὶ ἀπὸ κριθάρι καὶ τὰ λοιπὰ εἶδη καὶ τὰ μοναστηριακὰ γιδοπρόβατα καὶ βόας διὰ τὰς ἀναγκαίας αὐτῶν χρείας.

Θ') Ὅταν γίνῃ ἀνάγκη διὰ χειροτονίαν, ἔχουσιν ἀδειαν νὰ προσκαλῶσιν εἰς τὸ σταυροπηγιακὸν ἡμῶν τοῦτο μοναστήριον ὅποιον ἀρχιερέα θέλουσι, νὰ ἔχη ὅμως γράμμα πατριαρχικὸν καὶ συνοδικόν εἰς τὸ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν χειροτονίαν μὲ τὴν κανονικὴν παρατήρησιν.

Ι') καὶ τελευταῖον. Χρεωστοῦσιν οἱ ἐνασκούμενοι ὀσιώτατοι πατέρες, ὅπου εὑρίσκονται εἰς τὸ Μοναστήριον αὐτό, νὰ φυλάττωσιν ἀπαρασάλευτα καὶ πάντοτε τὰ ἔσα ἐγράψαμεν μέσα εἰς ἐτοῦτο τὸ σιγγίλλιον καὶ νὰ πείθωνται εἰς τὸν κατὰ καιρὸν ἡγούμενον καὶ νὰ περνῶσι τὴν ζωὴν των σεμνά, εἰρηνικὰ καὶ χωρὶς κατηγορίαν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ καλογηρικοῦ καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, νὰ ἀποβλέπῃ ἡ γνώμη τους εἰς τὴν ἐνάρετον ζωὴν, καὶ εἰς τὸν στολισμὸν τῆς ψυχῆς των, καὶ εἰς τὸ καλόν, καὶ εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν τούτου σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου, καὶ νὰ ἐξακολουθῶσιν εἰς τὴν θεϊκὴν γνώμην τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ᾔηται ἐξυπνεὶ νὰ προστοχάζωνται διὰ τὴν καλὴν στερέωσιν τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ πραγμάτων, σταυροπηγιακῶν ἱερῶν μοναστηρίων καὶ νὰ διαφυλάττωσιν εἰς τὰς ἱεράς ἀκολουθίας τὴν παλαιὰν παράδοσιν ἀπαραλλάκτως. Ὅστις ὅμως καὶ ὅποιος ἀπὸ τοὺς ἱερωμένους ἢ μοναχὸς ἢ λαϊκός, ἢ ὁποιασδήποτε τάξεως καὶ ἀξιώματος τολμήσῃ νὰ παραβαίῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὸ παρὸν νόμιμα καὶ κανονικὰ ὅπου ἐφανερῶσαμεν, καὶ θελήσῃ νὰ μεταβάλλῃ κανένα ἀπὸ τὰνωτέρω καταγεγραμμένα, ὁ τοιοῦτος ὡς παραβάτης τῶν εἰρημένων νὰ ᾔηται ἀφωρισμένος, κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος καὶ νὰ ᾔηται ὑπεύθυνος εἰς ὅλας τὰς πατριαρχικὰς καὶ συνοδικὰς κατάρας καὶ ὑποκείμενος εἰς τὴν παντοτεινὴν κόλασιν.

Διὰ τοῦτο εἰς φανέρωσιν καὶ παντοτεινὴν σιγουρότητα ἐγένετο τὸ

παρὸν ἰδικὸν μας πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγγιλλιῶδες ἐπάνω εἰς μεμβράναν γράμμα καὶ κατεγράφη εἰς τὸν ἱερὸν κώδικα τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὅπου εἶναι διωρισμένος δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον, καὶ ἐδόθη εἰς αὐτὸ ὡς ἴσον ἀπαράλλακτον εἰς τὸ ρηθὲν σεβάσμιον μοναστήριον τῆς ὀνομαζομένης Παναγίας Ξενίας.

Εἰς τὰ χίλια ἑπτακόσια ἑνενήκοντα ὀκτῶ χρόνια, εἰς τὸν μῆνα Φεβρουάριον ἰνδικτιῶνος α'.

- † Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ εὐχέτης
- † Ὁ Νικομηδείας ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
- † Ὁ Προύσης ΑΝΘΙΜΟΣ
- † Ὁ Νικαίας ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ
- † Ὁ Χαλκηδόνος ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
- † Ὁ Κυζίκου ΠΑΪΣΙΟΣ
- † Ὁ Ζητουνίου ΙΕΡΟΘΕΟΣ

(Ἐπολείπονται 4 ἔτι ὑπογραφαὶ δυσανάγνωστοι).

*Πατριαρχικαὶ ἀποδείξεις
περὶ πληρωμῆς ἐτησίου ἐπιδόματος.*

Α') † Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν ἱερωτάτων συναδέλφων αὐτῆς ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων διὰ τῆς παρουσίας ἡμετέρας πατριαρχικῆς καὶ κοινῆς ἀποφάσεως δηλοποιεῖ, ὡς τὸ ἱερὸν καὶ σεβάσμιον ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν ἡμῶν μοναστήριον, τὸ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Ζητουνίου, καὶ τιμῶμενον ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Ξενίας, ἐπλήρωσεν εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, κατὰ τὸν ἤδη ἐκτεθέντα περὶ τῶν σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων πατριαρχικὸν

καὶ συνοδικὸν νόμον, τὴν συνοδικῶς ὀρισθεῖσαν ἐτήσιον ποσότητα μέχρι πρώτης μαρτίου τοῦ τρέχοντος χιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ἑνενηκοστοῦ ὀγδόου ἔτους, οὔσαν γρόσια τριακόσια, καὶ ἐξώφλησεν. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν ἐγένετο ἡ παροῦσα ἡμετέρα πατριαρχικὴ καὶ συνοδικὴ ἀπόδειξις καὶ ἐστάλη τοῖς ἐν αὐτῷ πατράσιν.

αψλη' (= 1798) μαρτίου ιε'.

Ἐν μηνὶ Μαρτίῳ ἰνδικτιῶνος ιε' (;)

† Ὁ Προύσης ΑΝΘΙΜΟΣ † Ὁ Δέρκων ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ (;)

Β') † Νεόφυτος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν ἱερωτάτων συναδέλφων αὐτῆς ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων διὰ τῆς παρουσίας ἡμετέρας πατριαρχικῆς καὶ κοινῆς ἀποφάσεως δηλοποιεῖ, ὡς τὸ ἱερὸν καὶ σεβάσμιον ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τὸ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Λαρίσσης, τὸ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Ζητουνίου καὶ τιμῶμενον ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἐπιλεγόμενον τῆς Ξενίας, ἐπλήρωσεν εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας τὸ διορισθὲν αὐτῷ ἐτήσιον, κατὰ τὸν προεκδοθέντα περὶ τῶν σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων πατριαρχικὸν νόμον τοῦ λήξαντος χιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ἑνενηκοστοῦ ὀγδόου σωτηρίου ἔτους, ὃν γρόσια τριακόσια καὶ ἐξώφλησεν. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν ἐγένετο ἡ παροῦσα ἡμετέρα πατριαρχικὴ καὶ συνοδικὴ ἀπόδειξις καὶ ἐστάλη τοῖς ἐν αὐτῷ πατράσιν.

αψλθ' μαρτίου α' ἰνδικτ. βας.

† Ὁ Ἡρακλείας ΘΕΟΦΙΛΟΣ
† Ὁ Νικομηδείας ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Γ') † "Ανθιμος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Ἰκωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν ἐν Κυρίῳ συναδελφῶν αὐτῆς ἀγίων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων διὰ τῆς παρούσης ἡμετέρας πατριαρχικῆς καὶ κοινῆς ἀποδείξεως δηλοποιεῖ, ὅτι τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ζητουνίου μεταξὺ τῶν ὀρίων τῆς ὀθωμανικῆς καὶ ἑλληνικῆς ἐπικρατείας κείμενον ἱερὸν καὶ σεβάσιμον ἡμέτερον Πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον, τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας καὶ ἐπιλεγόμενον τῆς Ξενιάς ἐπλήρωσεν εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας ἀκόντο τῶν προσφερομένων ἐτησίων, ἐτῶν εἴκοσι ἕξ, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1822 ἕως 1847 τῶν γροσίων 3900, ἥτοι κατ' ἔτος γρόσια 1200, σταλέντα παρὰ τοῦ ἀγίου Λαρίσης διὰ τοῦ σεβ. γέρ. ἀγίου Δέρκων τοῦ καὶ ἐνθέρμου ἐφόρου του. Ἐφ' ᾧ ἐγένετο καὶ ἡ παροῦσα αὐτῆς ἐνυπόγραφος καὶ ἐνσφράγιστος ἀπόδειξις καὶ ἐστάλη τοῖς ἐν αὐτῷ ὀσιωτάτοις πατράσι. Τῇ κβ' ἀπριλίου τοῦ αωμζ' (= 1847) ἔτους ἰνδικτιῶνος ε'.

† Ὁ Ἡρακλείας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

† Ὁ Δέρκων ΝΕΟΦΥΤΟΣ

† Ὁ Ἀδριανουπόλεως ΓΕΡΜΑΝΟΣ (;)

† Ὁ Λαρίσης ΑΝΑΝΙΑΣ

Χρονικὰ Σημειώματα(1)

γεγραμμένα ἐν τῷ νάρθηκι τῆς Ἁγίας Μονῆς Ξενιάς.

† Ἐτους ζλδ' ἰνδ. ιδ' ἐν Βρύνινά αὐγ. κγ'. Ἐγένετο μεγάλο κακὸ πολὺ κόσμος ὑπόφερε ἀπὸ τῶν κλεφτῶν καὶ στρατευμάτων. Οἱ ἀγάδες ἔσφαξαν, ἔκαψαν, κούρσευσαν καὶ δραγούμησαν.

1690. Ἐβγήκεν ἕνας ἀστέρας ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν μὲ φλάμπουρον καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Δύσιν.

(1) Εἰς τὰ χρονικὰ ταῦτα σημειώματα δὲν ἐφυλάξαμεν τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ πρωτοτύπου.

Εἰς τὰ 1733 ἦλθεν ἀκρίβεια μεγάλη καὶ εἶχε τὸ λουτζέκι γρόσια εἴκοσι καὶ ἔστω εἰς ἐνθύμησιν.

Ἐτος 1743, ἔγενετο μέγας σεισμὸς ὅπου ἔπεσαν σπίτια πολλὰ καὶ εἰς τὰ χωρία καὶ εἰς τὸν Ἀλμυρὸν εἰς τὴν Λάρισαν καὶ Τούρναβον. Τὰ τζαμιά καὶ τὰ καμπαναρεῖα ἐρραγίσθησαν καὶ ἔπεσαν καὶ τὰ δένδρα ἐβάγησαν.

1745. Χιόνι πολὺ ἔρριξε πιθαματὸς 15 καὶ ἡμᾶςταν κλεισμένοι εἰς τὸ μοναστήρι ἡμέρας εἴκοσι.

1764. Ἐφάνηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν οὐρανὸν ἀστέρων καὶ ὅσων πῆρ καὶ ἔρχονταν ἀπὸ τοῦ σαλονικίου, τὰ μέρους βροντόντα πολὺ καὶ ἐπάγει καὶ τοῦ ἐγίπτου τὸ μέρος. — Ἀναστάσις παπᾶ Ῥίζου ἀπὸ Γοῦρα(1).

1770. Ἐγένετο σορινφὲ εἰς τὸν Μωρέαν (τὰ λοιπὰ δυσανάγνωστα).

1750. Τὸν Ἰούνιον μῆνα ἔγενετο σημεῖωμα καὶ ἐβγήκεν ἕνας ἀστέρας ἀπὸ τὸν Μωρέαν καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸν κριὸν μέρος καὶ ἦταν θαῦμα μέγα. 1750 Αὐγούστου δύο.

1770. Τὸν μῆνα Ἰούνιον ἐγένετο 1770 σύστασις εἰς τὸν κόσμον.

1772.) Ἐγένετο πολὺ μυτιδὸ(;) εἰς τοὺς τόπους τούτους ὡς καὶ χωριστὰ ἔγενετο εἰς τὸν Ἀλμυρὸν εἰς τὸν Πλάτανον εἰς τοὺς Κοκκωτοὺς καὶ εἰς τὴν Βρύνιναν. Ἀπὸ σπαρτὰ εἰς τὴν Βρύνιναν δὲν ἔγενετο τέτοιο πρᾶγμα.

Ἐτος 1772 ἀπριλίου 6. Δὲν εὐρέθησαν αὐγά νὰ βάψουν διὰ τὴν λαμπράν.

1740. Ἦλθε χρόνος δυστυχία καὶ ἀκρίβεια μεγάλη ὅπου τινὰς ἀπὸ παλαιούς ἀνθρώπους δὲν ἐνθυμήθηκε. Τὸ σιτάρι ἦλθε δύο γρόσια τὸ λουτζέκι. Ἡμᾶς ὑπῆγαν εἰς τὸ μοναστήρι διὰ σιτάρι. Ἐγένετο ἐγὼ ἡθᾶς(;) εἰς τὴν Σούρπην καὶ εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον καὶ ἦτανε σαββάτο τῶν ψυχῶν καὶ ἦρθα εἰς τὸ μοναστήρι θείᾳ δυνάμει Ἰουνίου 6.

1774. Ἐγένετο μεγάλη ἀκρίβεια εἰς τὸ ψωμί, τὸ σιτάρι τὸ ἔφεραν εἰς τὸν γιολὸ Ὑδριώτικα καὶ Ψαριανὰ καίκια, ὥστε οἱ ἄνθρωποι τὸ ἡγόραζαν 27 καὶ 28 γρόσια τὸ φόρτωμα. Διήρκεσεν ἡ ἀκρίβεια χρόνον ἕνα καὶ μισόν. Ὁ γοῦν χειμὼν τοῦ 1774 ἦν σφοδρὸς...

(Τὴν σημείωσιν ταύτην εὑρομεν σεσημειωμένην καὶ ἐν ἐξωφύλλῳ

(1) Ἡ σημείωσις αὕτη ἀντεγράφη ἐξ ἑνὸς χειρογράφου βιβλίου.

μηναίου τινός τῆς ἐκκλησίας Κωφῶν, τὴν ὁποίαν ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῇ «Νεολόγῳ» Ἑβδομαδιαία Ἐπιθεωρήσει» τοῦ 1894 τόμ. Γ'. τοῦ Νεολόγου Κων/πόλεως).

1841 ἄλωναρίου (=Ἰουλίου) 15 φανερονο τον καιρον ὅπου ἦρθα εδο στο μοναστήρι και σικοσα τὰ ἀλώνια (;) . . . εγω μουσταφας λιποχοβα.

Ἐπὶ εἰκόνας τοῦ Κυρίου ἐν τῇ κάτω Μονῇ: † Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Σαμουήλ Ἱερομονάχου, διὰ χειρὸς Δημητρίου ἀγιογράφου 1833».

Ἐπὶ εἰκόνας Ταξιαρχῶν: «† Συνδρομῇ και δαπάνῃ τοῦ Πανοσιωτάτου Κυρίου Καλλινίκου Ξενιώτου. 1858. χεῖρ παπαῦ Δημητρίου».

Ἐπὶ τῆς εἰκόνας τοῦ Ἁγ. Γεωργίου: «Δέησις τοῦ Δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰωαννικίου μοναχοῦ, μνήσθητι, Κύριε».

Ἐν Βρυένῃ. Ναὸς ἁγ. Κωνσταντίνου ἐπὶ τινος εἰκόνας: «Διὰ χειρὸς Νικωλάου διὰ συνδρομῆς Γεώργη Τερβένη και Ἰηοῦ αὐτοῦ ἀποστόλη».

Ὁ ναὸς ἀκοδόμηται τῷ 1843, ἀνεκαινίσθη δὲ τῷ 1890.

Εἰς τὸ ἐστιατόριον τοῦ Ἁγ. Νικολάου. † «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Νικολάου ζωγράφου. αψζ' (=1707)».

† Ὄντας ἦρθε ω ἁγιος βισαριος στι γουρα και ἐυγικαν ἡς τὰ χορια και τον επηραν ἡ αρβανιτες και εγριθαν διου σακουλις ετος 1759 και ἔφευγι και επιγι ἡς το μνημα του' και δεν τους εδουσαν τους ἀρβανιτες τιποτα.

κοστάντης ὕως του παπαῦ ρίζου μορφίτζι ἀπο χοριον γουρα ετος 1759 σεπτεμβριου 9. Αναστάσιος τοῦ παπαρίζου μορφήτζη ἀπὸ χωρίον Γοῦρα ὁ γράψας

Ἐπὶ ἐξωφύλλου ἐκκλησιαστικοῦ βιβλίου:

— Τὸ συμβούλιον τὸν μονον ξονιάς | οἱ υποφαινόμενοι συνασκούμενοι πατέρες τὸν μονον ξε | νιάς πιστοποιοῦμεν ὅτι διαμερικα κτίματα ὡποὺ εἴχαμε | τῆς μονεῖς μας κείμενα εἰς χοριον χαμάκου εἰγοῦ μενεθων | Κύριλος Ἱερομόναχος και μὴν ἔχοντας το Μοναστήριον | δυναμιν ἀπὸ τὰς πολὰς περιστάσης και ἀπὸ τὰ πολὰ ἔξοδα | ἔκαμεν κύνιμα και ἐποῦλισε τὰ ειριμένα κτίματα | ἀνευ τοῦ συμβουλίου δια γροσια τουρκικα 100 ιτι χίλια Και διὰ τοῦτο Σήμερους ὅλι ομοφο-

νος Ἱερομόναχοι και μοναχι ανουμεν το πολιτήριον εἰς τὸν ἀγοραστίν Κ. Ἰωάννιν σχιναν | και ἀπὸ τὴν σύμερον και εἰς τὸ ἐξίς νὰ μένουں πάλι εἰς τὴν | κατοχὴν τὸν πατέρον και ὅσι εἴθελον ὑπάρξουν εἰς τὸ μονα | στήριον και ἀνθελίση και εὐγη εἰς κριτίριον ὁ κυριος Ἰωάνις νὰ ἔχον ἡ πατέρες εἰσχίν δια να παρουσιαστούν κιποὺν τὸ το | κείρου τους και ὑποφαινόμεθα 1842 (;) ἀπριλιου 20 οἱ υποφαινόμενοι πατέρες τις ιερὰς μονης ξενιάς.

— Τρεῖς πατριαρχικαὶ ἀποδείξεις πληρωμῆς τῶν ἐτῶν 1848, 1849, 1850 ἐντυποι Ἰανουαρ. α' Ἰνδικτ. η', ἐν αἷς ὑπογράφουσι ὁ Ἐφέσου Διορύσιος, και ὁ Δέρκων Παράρετος. Τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου ἡ ὑπογραφή εἶναι ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐγγράφου. Ἐξ αὐτῶν δὲ μανθάνομεν ὅτι τότε ἐπλήρυνε τὸ μοναστήριον γρ. 150, ἐτησίως.

— Ἐπιστελὴ τοῦ Λαρίσης Ἀνατίου χρονολογουμένη ἀπὸ 8 μαρτ. 1850, δι' ἧς συνοδεύονται αἱ ἀνωτέρω ἀποδείξεις και διατάσσεται ἡ πληρωμὴ αὐτῶν.

— Ἐτεραι δύο τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ 1848 και 1849, δι' ὧν διατάσσεται ἡ περιουσία τῆς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, διότι ἐνέσκηψε τότε νόσος ἐν Λαρίση βροτολοιγός.

— 1810 Ἰανουαρίου α'. εἰδοῦ γράφομεν εἰς ἐνθήμεσην τὰ ἅγια λίψανα τὸ δούκατο τιμιον ξίλω (ἔπεται ἐκτενὴς κατάλογος ἁγίων Λειψάνων) . . . ἅγια λίψανα ὅπου δόσαμεν τοῦ δορόθεον 1813 ἀπριλιου 17 ἅγια λήψανα κομάτῃα XX του παπαῦ Ἀνθήμῃ κομάτῃα X σταβρός X ἀσημενιος σταβρός 3 μαλαματησμένοι καλά, τίμια ξήλα, σταβρί μαλαματισμένη 2 τοῦ γερο δανιήλ τημηον ξυλο σι ἀργιρο κουτὴ μέσα 1.

Ἡγούμενος Χατζῆ Δαβίδ βεβεόνω παρόν
Ἡγούμενος Χατζῆ Παρθένιος παρόν
Κυπριανὸς μοναχὸς παρόν.

Μαρτυρικόν.

Οἱ ὑποφαινόμενοι πρόκριτοι και κάτοικοι τοῦ χωρίου Ἁγίου τῆς Εὐβοίας μαρτυροῦμεν ἐν φόβῳ Θεοῦ και καθαρῶ συνειδότι, ὅτι εἰς τὰ 1833 ἐν ᾧ ἐκατόκει ὁ ὁσιώτατος κύριος γέρω-Παλύκαρπος εἰς τὸ

αὐτὸ χωρίον μας ἐπιστατῶν καὶ εἰς τὰ κτήματα τῆς κυρίας Θεοτόκου τῆς Ξενίας ἠγόρασεν ἐν ἐρείπιον τόπον ἀπὸ τὸν πατριώτην μας Δημήτριον Μαντσιαφλῆν διὰ γρόσια τριάκοντα ἀριθ. 30 διὰ νὰ κατασκευάσῃ οἶκημα νὰ κάθηται μέσα εἰς αὐτὸ ἐν ὄσῳ ζῆ, νὰ οἰκονομῶνται καὶ οἱ πατέρες τῆς αὐτῆς Μονῆς καὶ μετὰ τὴν ἀποθίωσίν του νὰ ἦναι τοῦ μοναστηρίου, ἀνήγειρεν οἶκημα εἰς τὸν αὐτὸν τόπον δι' ἰδίων του χρημάτων, λαβὼν καὶ δάνεια, τὸ ὅποιον οἶκημα ἐκόστισε γρόσια 2100, ἐκ τῶν ὁποίων χρημάτων χρεωστῆ τὴν σήμερον εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου μας γρόσια χίλια ἑκατό, συμποσούμενα εἰς δραχμὰς 314 καὶ λ. 28, καθὼς ἀναφέραμεν καὶ πέρυσι εἰς τὴν τιμ. Δημογεροντίαν Ξηροχωρίου διὰ νὰ πληροφορήσῃ τὴν Β. Νομαρχίαν Εὐβοίας μὲ τὸν ἀποσταλέντα κατάλογον, ὅτι χρεωστοῦντες ταῦτα τὰ χρήματα διὰ τὸ αὐτὸ οἶκημα καὶ ὅτι ὁ γέρω-Πολύκαρπος οὗτος εἶχε σκοπὸν νὰ συνάξῃ τὸ εἰσοδήμα τῶν ἀμπελιῶν νὰ πωλήσῃ τὸ κρασί ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τούτου καὶ ἀποδώσῃ τὰ χρεωστούμενα ταῦτα χρήματα εἰς τοὺς χρεώστας του νὰ μὲν ἑλεύθερος ἀπὸ τὸ χρέος τοῦτο. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ Β. Νομαρχία διέταξε πέρυσι καὶ ἐπωλήθησαν ἐπὶ δημοπρασίᾳ εἰς Ξηροχωρί τὰ εἰσοδήματα τῶν ἀμπελιῶν, ἔμεινε ὁ δυστυχῆς χρεωστῶν ταῦτα τὰ χρήματα, καὶ ἐπειδὴ βλέπομεν, ὅτι ἡ Β. Νομαρχία διὰ διαταγῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διατάζει νὰ πωληθοῦν ὀλικῶς ταῦτα τὰ κτήματα, ἐζήτησεν ὁ δυστυχῆς παρ' ἡμῶν νὰ τῷ δοθῆ ἐν ἐμμάρτυρον ὑπογεγραμμένον παρὰ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Ἁγίου διὰ νὰ παρουσιάσῃ ὅθεν ἀνήκει νὰ δυνηθῆ καὶ διὰ τῆς ἐπιεικείας τῆς Β. Νομαρχίας Εὐβοίας νὰ τῷ παραχωρηθοῦν τὰ χρεωστούμενα ταῦτα χρήματα καὶ ἀποδοθοῦν εἰς τοὺς δανείσαντας αὐτόν.

Διὸ δίδομεν τὸ παρὸν ἐμμάρτυρον ἔγγραφον ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν γινώσκοντες καλῶς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ὑπογεγραμμένον παρ' ἡμῶν τῶν προκρίτων καὶ λοιπῶν τοῦ χωρίου Ἁγίου ἐπικυρωμένον καὶ παρὰ τῆς τιμίας Δημογεροντίας Ξηροχωρίου διὰ νὰ τῷ χρησιμεύσῃ ὅθεν ἀνήκει.

Τῆ 16ῃ Φεβρουαρίου 1835· ἐν χωρίῳ Ἁγίῳ.

† Ἐφημέριος Γεώργιος Ἱερεὺς
Ἄναγνώστης Παπᾶ Ἀντώνιου μάρτυρας

Χ' γυοργης πίνους μάρτυρας
τοῦ ποτε παπαγεοργάκης Οἰκονόμου μάρτυρας
Χ' γιάννης γυοργάκης μάρτυρας

Ἄρ. 14. Ἡ τιμία δημογεροντία Ξηροχωρίου ἐπικυροῦσα τὸ γνησίον καὶ αὐτοθέλητον τῶν ἀνωτέρω ἐννέα ὑπογραφῶν ὑποφαίνεται

τῆ 19ῃ Φεβρουαρίου 1835. ἐν Ξηροχωρίῳ

Οἱ Δημογέροντες
Δημητρὶς μουτουτζιανός
Δημητρίος ἀναγνώστου
Ἄναγνώστης Οἰκονόμου

(Τ. Σ.) Βασιλείον τῆς Ἑλλάδος 1833 (κύκλω) ΔΜΓΡ-ΞΡΧΡ
(ἐν τῷ μέσῳ = δημογεροντία Ξηροχωρίου).

Χρονικὸν σημείωμα ἐπὶ τινος ἀρχαίου βιβλίου.

† Ἔδο σημιόνου τογκερῶ ὁποῦ ἦρθεν ὁ ντιρβενάγας νὰ κάψῃ τὰ χουριά Βρηνίνα καὶ κουκουτοῦς καὶ ἦρθε καὶ στο μαναστήρ καὶ οἰμὶς οἱ πατρὸς φυγαμαν καὶ κρίφκαμαν στα δάσα καὶ στα στύλεια καὶ τὴν παναγιαν βαλαμαν εἰς τὴν τρύπαν καὶ ἐρχῶντας ἡ ἀρβανίτις μετὰ ντιρβένάγα ἕως πεντακόσι ονομάτι ἐδιαγούμισαν καὶ κουρσεψαν τὸ βίος τὸ μαναστηριού καὶ ἔβγαλαν καὶ τίς πέτρις ἀπο τὴν ἐκκλίσια καὶ ἦταν τὸ κακο μέγα ἀδέρφη καὶ ἔστωντας εἰς ἐνθίμισην· 1819 μα(ρτίου ἢ μαίου;) 15 (καὶ ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἐφαρμένους ἐστίν)

Ἐίχομεν γράψῃ τάνωτέρω περὶ τῆς ἱστορίας τῆς μονῆς Ξενίας ὅτε εὔρομεν τὴν ἀνωτέρω σημείωσιν, συμφωνοῦσαν τῇ ὑπὸ τοῦ ἀββᾶ Κυρίλλου δοθείσῃ ἡμῖν προφορικῇ πληροφορίᾳ.

ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΞΕΝΙΑΣ

ΥΠΟ

Ν. Ι. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

«Σημειώνου το αρχαῖον ἔτος τοῦ Μοναστηρίου Ξενιάς.

Ἴδου τὸ ἀρχαῖον ἔτος ὅπου ἐκτίσθη τὸ ἱερὸν μοναστήριον· ἐκτίσθη ἐν ἔτει ΧΛΖ'. (1) Λοιπὸν ἕως τὰ χίλια λείπουν ΓΞΖ' καὶ πάλιν τὰ ΓΞΖ' καὶ τὰ ΩΝΣ' ὅπου εἴμεθα τῶρα. δηλαδὴ ὅπου ἀνακινουμέν τὴ χρονολογία, εἶναι λοιπὸν τὸ ἱερὸν μοναστήριον τῆς κυρίας ἡμῶν Ξενίας Θεοτόκου ἀπετότε ἕως τοῦ νῦν ἔτη Δ' ΟΙΘ' (ασιθ' = 1219) κτισμένον εἶναι τὰ ἀρχαῖα αὐτοῦ θέμελα, ἔχον μεγάλην ἔκτασιν, παρὰ ἐν καιρῷ ὃ ἐν ἀποστάταις τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ὀρησκείας ὀνομαζόμενοι παπισταὶ καὶ κοινῶς ῥωμαῖοι (2) πολέμους φρικτοὺς ἐνεργοῦσι κατὰ τῶν εὐσεβῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, ἐρημῶνει πόλεις, κώμας, χώρας καὶ τὰ ἱερὰ μοναστήρια, ὡς φαίνεται εἰς τὰ ἀρχαῖα τοῦ ἐν ἀγιωνύμου ὄρους. Στρατοπεδεύσας διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔφθασαν οἱ στόλοι καὶ ὁ στρατὸς εἰς τὸν λιμένα τῆς Δημητριάδος (3), ὅστις σήμερον Βῶλος κατέκτησαν ἐκεῖ τὸ περίφημον φρούριον τὸ κτισθὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Δημητρίου (4) καὶ ὀνομασθεῖσα Δημητριάς. Ἐσυραν λοιπὸν οἱ στόλοι τὰς ἀγκύρας των καὶ κατέπλεον κατὰ τὰ δυτικὰ μέρη· ἦν [φρούριον] περίφημον ὀνομαζόμενον Κεφάλαιον (5), ἦν δὲ καὶ πόλις [Κεφάλαιον] (;), τῶρα δὲ ὀνομάζεται (βαρβαρισθεῖσα) Κεφάλωσις, ὅστις ηεργεια (?), πυρποληθείσης δὲ οἱ πόλεις καὶ τὸ φρούριον (6) ὁ στρατὸς εἰς ὅλα τὰ μέρη κατὰ τὸ ἀρκτικὸν μέρος ἕως δύο ὥρας εἶναι τὸ ἱερὸν μοναστήριον». (Λεῖπει ἡ συνέχεια).

Τὸ ἀνωτέρω χρονικὸν σημείωμα (*) ἐπεμψεν ἡμῖν τῇ 3ῃ Ἰουνίου τρ. ἔτους ὃ ὀσιολογιώτατος ἐν μοναχαῖς ἀββᾶς Χαρίτων, ὃς οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὰς κατὰ τὴν Μονὴν Ξενιάς ἀναδιφήσεις ἡμῶν, παρασχὼν ἡμῖν πλείστας ἐκδουλεύσεις, ἰδίως δὲ πολλὰ ἱστορικὰ ἔγγραφα μαρτύρια, ὡς καὶ τὸ προκείμενον, ἐφ' ᾧ καὶ δημοσίᾳ χάριτας αὐτῷ ὁμολογοῦμεν. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἕτερον μέρος περιεῖχε τὸ προκείμενον χρονικὸν σημείωμα ἐξ οὗ ἀπεκόπη βραδύτερον τεθὲν ὡς ἐξώφυλλον ἐν τινι ἐκκλησιαστικῷ ἐντύπῳ βιβλίῳ. Τὸ πρωτότυπον ἀπεστείλαμεν εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς ἐταιρίας.

(1) Ἐν πρώτοις ἀναφέρεται τὸ ἔτος τῆς ἰδρύσεως τῆς ἀνω Μονῆς Ξενιάς ΧΛΖ' (= 637 μ. Χ.). Ἐν δὲ τῇ βορείῳ πύλῃ τῆς ἀνω Μονῆς σεσημειῖται τὸ ἔτος 647 μ. Χ. Τὸ δ' ἡμέτερον χρονικὸν σημείωμα ἐγράφη τῷ 1856.

(2) Καὶ περ νεώτερον τὸ χρονικὸν τοῦτο σημείωμα, οὐχ ἦττον δίδωσιν ἡμῖν ἀτελεστάτας εἰδήσεις περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων καταλήψεως τῆς Δημητριάδος ἐν ἔτει 1277, καθ' ὃν χρόνον στρατὸς καὶ στόλος αὐτοκρατορικὸς ἐπολέμουν κατὰ τοῦ ἀποστατήσαντος δεσπότη τῆς Θεσσαλίας Ἰωάννου. Ὄντως τότε στόλος λατινικὸς εἰσπλεύσας εἰς τὸν Παγασιτικὸν κόλπον καὶ καταλαβὼν αἰφνιδίως τὸν ὑπὸ τὸν Φιλανθρωπινὸν ἐν Δημητριάδι ναυλοχοῦντα βυζαντιακὸν στόλον, οὕτινος τὰ πληρώματα εἶχον διασκορπισθῆ εἰς τὴν παραλίαν, τρέπει αὐτὸν εἰς ἄτακτον φυγὴν, κυριεύσας καὶ τινὰ πλοῖα· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπιφαίνεται ὁ στρατάρχης τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ Ἰωάννης, ὃς ἐπιβιβάσας εἰς τὰ ἐναπολειφθέντα πλοῖα τὰ λείψανα τοῦ ἐν προγενεστέρῳ μάχῃ δεκατισθέντος βυζαντιακοῦ στρατοῦ τρέπει τὸν λατινικὸν στόλον εἰς φυγὴν καὶ οὕτως ἡ προτέρα ἀποτυχία ἐτρέπη ἤδη εἰς ἀνέλπιστον ἐπιτυχίαν καὶ ἱκανοποίησιν αὐτοῦ. Φαίνεται δὲ ὅτι τότε ὁ λατινικὸς στόλος κατέπλευσεν εἰς Ἀλμυρόν, ὃν εἶλεν ἀνευ ἀντιστάσεως, ἐπενεγκῶν, ἐπενεγκῶν ἰσως σημαντικᾶς εἰς αὐτὸν ζημίας. Τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει 1278 νέα στρατιὰ ἐξεπέμφθη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Συναδηνὸν ἢ Συνοδινὸν καὶ Καβαλλάριον οἵτινες καταλαβόντες τὴν Δημητριάδα καὶ τὸν Ἀλμυρόν προεχώρησαν μέχρι τῶν ἐνδοτέρω τῆς χώρας, ὅτε παρὰ Φάρσαλον συνεπλάκησαν

(*) Ἀνευρεθὲν ἐν ἡμιφύλλῳ ἐκκλησιαστικοῦ βιβλίου.

μετὰ τοῦ Ἰωάννου, κατατροπώσαντος ὀλοσχερῶς τὸν βυζαντιακὸν στρατόν.

Δευτέρα δέ τις ἀλωσις τοῦ Ἀλμυροῦ ἀναφέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἢ γενομένη ἐν ἔτει 1307. Τότε Φερδινάνδος ὁ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας ἀποσταλεὶς παρὰ τοῦ θείου αὐτοῦ διὰ νὰ προσοικειωθῇ τοὺς Καταλανοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ προσελθὼν εἰς αὐτοὺς μετὰ τεσσάρων γαλερῶν, ἀπήτησε νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς αὐτόν· μὴ ἐνδόντων δ' αὐτῶν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ ὁ βασιλόπαις ἀνεχώρησεν εἰς Θάσον, ἐνθα εὔρε τὸν Μοντάνερον, ἓνα τῶν ἀρχηγῶν αὐτοῦ, μεθ' οὗ ἀπέπλευσε μετὰ 4 γαλερῶν καὶ δύο ἄλλων πλοίων καὶ λεηλατήσας καθ' ὁδὸν τὸν Ἀλμυρὸν καὶ τὴν Σκόπελον ἀπεβιβάσθη εἰς Χαλκίδα, ἐνθα συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν Ἄδηλον εἰς ποίαν τῶν δύο τούτων ἀλώσεων ἀναφέρεται τὸ προκείμενον χρονικὸν σημείωμα.

(3) Δημητριάς, ἢ νῦν Γορίτζα, ἀνατολικῶς τοῦ Βώλου κειμένη.

(4) Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, υἱοῦ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, ἰδρυτοῦ τῆς Δημητριάδος.

(5) Οὐχὶ *Κεφάλαιον*, ἀλλὰ Ἀλμυρὸς ἐκαλεῖτο τὸ ἐπὶ τῆς Δ. ἀκτῆς τοῦ Παγασίτου κόλπου κείμενον φρούριον· ἦν δὲ καὶ πόλις λαμπρὰ καὶ ἐμπορικωτάτη κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα (Παράβαλ. Harf. IV, 163 καὶ ἀλλαχοῦ.— Buchon πολλαχοῦ.— Ν. Γεωργιάδου σελ. 121 τῆς Θεσσαλίας αὐτοῦ, ἐκδ. α'. — Παπαρρηγοπούλου Ἱστορ. Ἑλλ. ἔθρους, Δ' 600 καὶ 605, ἐκδ. α'. — ἡμέτερα *Ψθιώτικα* σελ. 55).

(6) Ἀσάφεια ἐνεκεν τῆς φθορᾶς τοῦ χειρογράφου. Πότε ἐπυρπολήθη ἢ πόλις; ὑπὸ τίνος; Δυστυχῶς ἡ συνέχεια λείπει. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ γράψας ταῦτα πιθανῶς εἶχεν ὑπ' ὄψει ἀρχαιοτέραν χρονικὴν βίβλον ἀφανισθεῖσαν ἤδη. Τὸ προκείμενον χειρόγραφον ἐὰν ἦτο πλήρες ἤθελε διαφωτίσῃ ἡμᾶς περὶ διαφόρων σκοτεινῶν σημείων τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς ἐπαρχίας Ἀλμυροῦ, καίπερ νεώτερον. Δυστυχῶς ἠκρωτηριάσθη τεθὲν ὡς ἐξώφυλλον ἐκκλησιαστικοῦ τινος βιβλίου.

Ἀλμυρὸς, 8 Ἰουνίου 1895.

Ν. Ι. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑ ΥΠΟ

N. B. X.

Ἐκ τῆς προμετωπίδος καὶ τῶν ὀπισθεν τελευταίων φύλλων τοῦ ὑπ' ἀριθ. παλ. 567 καὶ νεώτ. 547 κώδικος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγιοταφίτικοῦ μετοχίου, ὅστις φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «Ἐπιστολικοὶ τύποι καὶ ῥητορικοὶ» ἐκδίδω κατωτέρω τὰ ἐπόμενα σημειώματα.

Ἔτος ,αψθ', ἐγένεν θανατικὸν εἰς τὴν Βέρροϊαν τόσον, ὅπου πέθνησκαν ἄνθρωποι τὴν ἡμέρα τριάντα μόνη εἰς τὴν Βέρροϊαν· τὸν αὐτὸν χρόνον ἔφεραν τὸν ἅγιον Διονύσιον εἰς τὴν Βέρροϊαν καὶ ἔπαυσεν.

Ἔτος ἀπὸ Ἀδάμ ,ζσιε', ἐπολέμησεν ὁ Μόσχοφας τὸν Ἰσφέστον καὶ τὸν ἐνίκησε καὶ ἔφυγεν ὁ Σφέστος(1) εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν ἔκρυψεν ὁ Τοῦρκος, καὶ ἐγένε μεγάλη σύγχυσις εἰς τὸν κόσμον.

Ἔτος ,αψια', ἐσηκώθηκεν ὁ Μόσχοφας καὶ ἐπολέμησεν μὲ τὸν Τοῦρκον καὶ ἔκλεισαν τὸν Μόσχοφον καὶ παρεδόθηκεν, καὶ ἔδωκε κάστρα πέντε καὶ ὕστερα τὰ πῆρεν· τὸν αὐτὸν χρόνον ἦλθεν εἰς τὴν Βέρροϊαν ἡστέρας κοιλὰς πενήντα χιλιάδες, καὶ ἦλθαν καὶ πασσάδες καὶ ἔγιναν χάρτζια ἀμέτρητα μόνον εἰς τὴν Βέρροϊαν, μόνον τόσον νὰ εἰπῶ στόρα κάμη ἐπτὰ γρόσια καὶ χῶρια τὰ δοσίματα καὶ τὰ χαράτζια. Τὸν αὐτὸν χρόνον ἀπέθανεν ὁ Πηκῆρ Ἐνεφέτης ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἁγίας Μαλανάρας, ὅπου εἶναι Λύγούστου τῆς ἡκατό, καὶ ἐπῆγεν καὶ ἐκεῖ ὅπου ἐπῆγεν ὁ παπποῦς του.

Ἔτος ,αψιβ', ἔστειλεν ὁ βασιλιάς εἰς ὅλα τὰ κάστρη ἱστερὰν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν χρόνον ἐβγήκεν ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν

(1) Ὁ Σουηδὸς (Κάρολος ὁ ΙΒ').

καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν διὰ νὰ πολεμήσῃ τὸν Μόσχοβα· τὸν αὐτὸν χρόνον ἐπολέμησεν ὁ Μόσχοβας τοὺς Ταρτάρους καὶ τοὺς ἐνίκησεν.

Ἔτους ,ζρξδ', ἐκ Χριστοῦ ,αχγς' ἐγράφη τὸ παρὸν διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀμαθοῦς Ἰωάννου συντεθέντος δὲ παρὰ τοῦ σοφοῦ Καλλινίκου ἱερομονάχου τοῦ Βέρροιαίου. Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα.

Ἐν ἔτει ,ζρογ', μηνὶ ἰουλίῳ β' ἐκοιμήθη ὁ διδάσκαλός μου ὁ πατήρ κῦρ Καλλίνικος· καὶ αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ· καὶ ἐστερεύθη ἡ Βέρροια ἀπὸ διδάσκαλον.

Ἐν ἔτει ,ζρος' μηνὶ δεκεμβρίῳ ις' ἐκοιμήθη ὁ οἰκονόμος ὁ πατήρ Κρίτος καὶ αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ καὶ ἐστερεύθη ἡ Βέρροια ἀπὸ χρήσιμον καὶ καλὸν ἱερέα.

Ἐν ἔτει ,ζροδ' μηνὶ ἰουνίῳ ιδ' ἦλθεν ὁ βεζίρης Ἀχμέτ Κιπρουλί ὁ υἱὸς εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἡμέρας ε', καὶ ἐκάθισεν ἡμέρας ια', ἐπειτα ἐπάγη εἰς τὴν Λάρισαν στρατεύων κατὰ τῆς Κρήτης καὶ τὰ ὅσα ἐπέρασεν οἱ Χριστιανοὶ ἀδυνατῶ γράψαι· ἐδώκαμεν δοσίματα κθ'.

Καὶ εἰς τὰς κθ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἰουνίου ἐγένετο ἐκλειψις τοῦ ἡλίου, ἡμέρας παρασκευῆ, ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας, ὥστε ὅπου ἐφάνησαν οἱ ἀστέρες εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐπέρασεν ἕως μίαν ὥραν, ὡς ποῦ νὰ λάμψῃ ὁ ἥλιος καθαρὰ· καὶ ἦτον πρώτη τῆς σελήνης.

Ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει, μηνὶ αὐγούστῳ ζ' ἦλθεν ὁ Σλάβος εἰς τὴν Βέρροϊαν, ἀλλὰ ὄχι ὁ τρανὸς ὁ ἀγάς, μόνον ἕνας ἀνθρωπὸς του· ὁ μέγας ἀγάς ἦτον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὁ Μαχμούταγας, ὅπου ἦτον ποτὲ κισλὰ ἀγασί, καὶ τὰ ὅσα κακὰ ἔκαμεν εἰς τοὺς ἐλθεινοὺς Χριστιανοὺς ἀδύνατον γραφῆ παραδοῦναι, καὶ ἐγένηκεν ἔξοδος γρόσια ,βτ'.

Ἐν ἔτει ,ζροε', μηνὶ ὀκτωβρίῳ κς' ἦλθεν κισλὰς εἰς τὴν Βέρροϊαν ἄλογα φπ'· γενιτζάροι σή'· καὶ ἐγένετο ἔξοδος μοναχὰ εἰς τὴν Βέρροϊαν, ξέχως ἀπὸ τὰ χωρία, γρόσια ,δσ'.

Τῷ αὐτῷ ἔτει ἦταν νιαυτὲ γιλί· καὶ ἐκόπηκε τὸ χαράτζι ,Ϟξ'· τὸ ἀσλανι η'—τὰ πρόβατα ἐκόπηκαν ριβ'· τὸ ἀσλανι ηι' (ι)—καὶ τὸ μικρὸ τὸ σουρσάτι μὰς ἔπεσεν νη' πρὸς η'. — καὶ τὸ τρανὸ σουρσάτι μὰς ἔπεσεν τμδ' πρὸς η'. — καὶ ἐσταμάτησαν οἱ πτωχοὶ καὶ τὸ ἐρίψαν ἐπίση μακτσῦ ὅλοι ἕως χερίᾱ μ'.

Τὸ αὐτὸ ἔτος τόσον θανατικὸν ἐγένετο εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὅπου ἔβγαιναν τὴν ἡμέραν ἀνθρωποὶ π' καὶ ρ' καὶ Λάρισα, καὶ Τρίκκαλα, καὶ Τούρναβας καὶ ἀπλῶς εἶπεν εἰς ὅλην τὴν Ρούμελη, δι' οἷς κρίμασιν οἶδεν ὁ Πλάσας. Μὰς ἔπεσεν καὶ νοζούλι σγς' πρὸς η' καὶ ἐχάλασαν οἱ χριστιανοί, καὶ διὰ τὰ ἄλογα τὸ μενζίλι μὰς ἔπεσε στὸ χαράτζι γρόσια ,α'. Καὶ μὴ δυνόμενοι οἱ χριστιανοὶ νὰ τὰ δώσουν ἐσταμάτησαν οἱ χριστιανοὶ στὰ δυνατὰ μὲ τοὺς Τούρκους τοὺς ἀφεντάδες τῶν χωρίων, ὅτι ἐξέπεσαν τοὺς χανέδες ἀπὸ τὰ χωρία, καὶ ἔπεσε τὸ βάρος εἰς τὸ κάστρο καὶ βία πολλῇ τοὺς ἐξέπεσαν καὶ ἡμὰς χανέδες εἴκοσι· καὶ ἐγένετο τὸ διάφορον μὰς ἀσλανία ,αρ'· ἦταν τὸ σουρσάτι τμδ', καὶ ἐγένετο σή' ἦταν τὸ νοζούλι σγς' καὶ ἐγένετο σι'.

Ἐν ἔτει ,ζροζ'· μηνὶ δεκεμβρίῳ κα' ἦλθεν ὁ σουλτάν Μεϊμέτις εἰς τὴν Βέρροϊαν καὶ οἰκόνευσεν εἰς τοῦ Μεϊμέταγα τοῦ Ἐμίτι το σαράγι· καὶ ὁ καϊμακάμης εἰς τοῦ Πεκὲρ ἐφέντη· καὶ τὸ χάλκι εἰς ὅλα τὰ ὀσπήτια ῥωμαίων καὶ τουρκῶν· καὶ ἐκάθισεν ἡμέρας ιη', καὶ πάλιν ἐγύρισεν εἰς τὴν Λάρισαν· καὶ τὰ ὅσα ἐπέρασεν ὁ κόσμος ἀπὸ τὰ κυνήγια καὶ ἀπὸ ἄλλα ἀνυπόφορα βάσανα, ἀπὸ ἀκαταστασίας τοῦ βασιλέως ἀδύνατον γραφῆ παραδοῦναι, διατὶ ἕως καὶ ταῖς γυναῖκας τοῦ ἤφερον.

Ἔτος ,ζροβ', μηνὶ σεπτεμβρίῳ εἰς τὰς κδ'· ἐπέθανεν ὁ Πεκὲρ ἐφέντης καὶ ἐπάγει ἐκεῖ ὅπου καλλιγώνουν τοὺς διαβόλους· καὶ εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον εἶη τὸ ἀνάθημα· καὶ ἐστερεύθη ἡ Βέρροια ἀπὸ μεγάλον καὶ δίκαιον κριτὴν.

Ἐν ἔτει ,ζροδ'· ὁ μαχαλᾶς μὰς ὁ ἅγιος Ἰωάννης (ἐπέρασεν ὁ βεζίρης — καὶ ἐγένηκαν τὰ δοσίματα ὅλα τοῦ χρόνου. σκς'. τοῦ αὐτοῦ μαχαλᾶ.

Χαράτζι	σουρσάτι τρανὸ	σιτᾶρι	ἄλογα
νοζούλι	κισλὰς	κριθᾶρι	κριάρια
πρόβατα	σκλάβος	βούτυρον	ζαχιρὲς

—	—	—	—
σακκία	ἀργάτες ἀμέτρους		
ὀσμάναγας	δαδί κατράνι		

Πεϊλέρ πει	παλώματα	ροδία	
------------	----------	-------	--

αὐτὰ ὅλα τὰ ἔδωκαν οἱ χριστιανοὶ καὶ ἀδυνάτησαν· καθ' ἡμέραν φυλακωμένοι, ὑβρισμένοι, ὠνειδισμένοι, δαρμένοι καὶ καθολικὰ πεθαμέ-

νοι· και ὁ Θεὸς νὰ γένη ἴλεως νὰ μᾶς λυπηθῆ νὰ ἀγαθύνῃ τὰ ἔθνη τὰ καταπάνω μας.

Ἐν ἔτει, ζρος', ἦταν πρωτόγερος ὁ Μιχάλης τοῦ Στρατῆ χρόνους ζ'· και τὸν ἔβγαλαν, και ἔβαλαν τὸν Γεωργάκη τοῦ Μαυρουδῆ στα- νικῶς ἀπὸ κάθε μαχαλᾶν ξέχως ἀπὸ ἕναν προεστόν, νὰ θεωροῦν ταῖς ὑπόθεσais.

Ἐν ἔτει, ζρ(τβ') μηνί Ιουλλίω ζ' ἐχάθηκεν τὸ φεγγάρι ὀλόμονον ἀπόμεινεν ὡσάν ἀστέρας κοί ἐθαύμαζαν ὁ κόσμος εἰ τὸ σημεῖο τοῦτο ἐγένεεν εἰς τὸν ουρανῶν και ἐσταθῆκεν ἕως ὥρα α'. και πάλε ἀπουλί- γον ὀλίγον ἦλθεν ἔους τοῦ καρᾶρι του ὀποῦ στρογγύληγεν· τοῦ ἀγίου Προκοπίου ἦταν τὸ ταχύ.

ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΙΑΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

ΤΙΟ

ΑΧΙΑ. Σ. ΔΙΑΜΑΝΤΑΡΑ

1. Ο ΒΩΒΟΣ ΒΙΟΛΑΤΟΡΑΣ

Ἐρερὲν πετετὲν

Κατζίκα γέννησεν ταύγα και ὄρνιθα τὰ ρίφια,
 ἔς τὸν πιτσεινὸν ἐφούρτωσαν σεράντα κολοκύθια,
 σουτσά (1) ἔβαλεν τραντάφυλλα, τρανταφυλλιὰ τὰ λύθια (2)
 ἄς φήκουμεν τὰ ψέματα νὰ πιάσουμεν τ'ἀλήθεια.

Ἄρχῃ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ σπέρα σας.

Ἐκεῖνον τὸν καιρὸν κ' ἐκεῖνο τὸ ζαμάνιν ἠθέλησε νὰ ἔχη ἕνα φα- ρᾶν. Αὐτὸς ὁ φαράς δὲν εἶχεν ἄλλο τίποτις, παρὰ μιὰ γυναῖκαν κ'

(1) Σουτζά = σουκῆ.

(2) Ἰύθια = ὄλυνθοι, ἄωρα σῦλα.

ἕνα παιδάκι μικρὸ ἔς τὸ σχολεῖον. Ἐπήγαινεν ὁ κακόμοιρος κάθε μέρα ἔς τὸ ψάρεμαν, ἔπιανε φάρακια, ἐπουλοῦσέν τα κ' ἔβγαλλεν τὸ ψωμὶν του. Ἡ γυναῖκά του ἦταν καλὴ και φρόνιμη κ' ἐπερνού- σαισι μιὰ χαρά, ἀλλὰ φτωχικά. Μιὰ βραδειὰν ποῦ κάθουνταν ἔς τὴν φωτιά, κ' ὄξω ἐφουσοῦσεν ὁ βορεᾶς δυνατὰ κ' ἐσυλλογιζούνταν ὁ φα- ρᾶς πῶς δὲν θὰ πάη τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔς τὸ ψάρεμα ἀπὸ τὴ φουρ- τοῦνα, λέει τὸ παιδάκι (ἄς ποῦμε πῶς τὸ λεγαν Γιαννάκι), λέει τὸ Γιαννάκι ἔς τὸν πατέρα του· «Πατέρα, ἔπαρ' με κ' ἐμένα μιὰ φορὰ μαζί σου ἔς τὸ ψάρεμα, νὰ ἀλῶ τὸ κουπί· μπορεί νὰ μαι και τυ- χερὸς και πιάσουμεν πιά πολλὰ ψάρια». «Ἐ! παιδί μου, παι- δί μου, λέει ὁ πατέρας, δὲν εἶνεν ἀκόμη καιρός σου· τώρα νὰ μά- θης γράμματα, και σὰν θὰ πῆς τὸν Ἀπόστολο ἔς τὴν ἐκκλησιά, τό- τες θὰ σε ἔπαρῶ μαζί μου». Τὸ Γιαννάκι τὸ καιμένον ἐλυπήθη ποῦ δὲν το πῆρεν ὁ πατέρας του μαζίν του. Και πάλε μιὰ ἄλλη φορὰν ἐπαρακαλοῦσεν τὸν πατέρα του νὰ τὸν πάρη μαζί ἔς τὸ ψάρεμαν, ἀλλὰ δὲν τον ἔπαιρνε. Τί νὰ κάμη λοιπὸν τὸ Γιαννάκι; Μιὰ βρα- δειὰν ποῦ κοιμοῦνταν ὁ πατέρας του, πιάκει ἕνα σπάχο, δένει τὴν ἐμιάν ἄκραν εἰς τὸ πόδιν τοῦ πατέρα του και τὴν ἄλλην εἰς τὸ δι- κόν του κ' ἐκοιμήθη. Τὴν νύχταν ποῦ σηκώθη ὁ πατέρας του νὰ φύγη ἔς τὸ ψάρεμαν, ἐπῆρε χαπάριν τὸ Γιαννάκι ἀπὸ τὸ σπά- χον ποῦχε δεμμένο ἔς τὸ πόδιν του, λύνει τον και τρέχει κρυφὰ κρυφὰ ἔς τὴν βάρκαν τους και κρύβγεται μέσ' ἔς τὰμπάρι, χωρὶς νὰ κατα- λάβῃ τίποτις ὁ πατέρας του. Σὰν ἦθγεν εἰς τὸ πέλαγος ὁ πατέρας του νὰ φαρέψη, ἦθγεν και τὸ Γιαννάκι ἀπὸ τὸ ἀμπάριν. Ἄμα τὸν εἶδεν ὁ πατέρας του, τί νὰ κάμη πλέον; τὸν ἐμάλλωσεν. «Ἐσύ, λέει, δὲν εἶσαι για γράμματα, ἐσύ θέλεις νὰ ζήσης σὰν ἐμένα τυραννισμέ- νην και βασανισμένη ζωή, πιάσε λοιπὸν τὰ κουπιά νὰ ρίξω τὴν κα- θητῆ μου, νὰ δοῦμεν ἂν εἶσαι και γουρλῆς. Ἐπιασεν τὸ καιμένον τὸ Γιαννάκι τὰ κουπιά, ἔρριξεν ὁ γέρος τὴν καθητῆν και ἐψάρευγεν· τί τὰ θέλεις ἔδωκεν ἡ τύχη τοῦ παιδιοῦ, ποῦ ἐπαρακαλοῦσεν τὸν Θεὸν νὰ πιάσουν πολλὰ ψάρια, νὰ ἀνηθάξῃ κάθε ρίξιμον τῆς καθη- τῆς δυὸ δυὸ πέρκαις, τρεῖς τρεῖς χάννους, ἀλεθρίνια! Μιὰν χαρὰν ὁ γέρος! Μιὰ χαρὰν τὸ Γιαννάκι! Τί τα θέλεις, ἐφέντη μου εἶσαι, ἐπια- σσαν ἔσα μὲ τὸ μεσημέριν ἀρίφιντα (1)· ἐπιασεν ὁ γέρος τὰ κου-

(1) ἀρίφιντα = ἀναρίθμητα.

πιά· άλλα, άλλα, σιγά σιγά ἐγύρισαν πίσω, τᾶκαμιν ἀρμαθιαῖς μισθῆς ὀκᾶς καὶ τὰ δῶσεν εἰς τὸ Γιαννάκιν νὰ πάη νὰ τα πουλήσῃ. Τὸ Γιαννάκιν ἐπῆρεν τῆς ἀρμαθιαῖς κ' ἐγύριζε ἔς τοὺς δρόμους κ' ἐφάναζεν « Πάρτε, κυράδες, ψαράκια, φρέσκα φρέσκα ψαράκια, τῆς καθητῆς ψαράκια » ἐπούλησεν ὅλαις τῆς ἀρμαθιαῖς κ' ἐπόμεινεν (i)μιά. Ἐκεῖ ποῦ ἔφαναζεν « πάρτε, κυράδες, ψαράκια » ἀνοίγει ἕναν παναθύρι νοὺς (= ἐνὸς) ἀρχοντικοῦ σπιτιοῦ, καὶ βγαίνει μιὰ νέα, ὁμομορφη σὰν τὰ ἐφτὰ μαλάματα, « Λάψε ἤλιε μου νὰ λάψῃς, καὶ πολλαῖς καρδιαῖς νὰ κάψῃς » « Καλὸν παιδὶν, καλὸν παιδὶν » — « Ὅριστε, ἀρχοντοποῦλλά μου » — « Πόσα τὰ δίδεις τὰ ψαράκια; » — « Ὅσα ὀρίζεις, ἀρχοντοποῦλλά μου » — « Ἐλα πάνω ». Ἐπῆγεν τὸ Γιαννάκι μέσα ἔς τὸ σπίτι, τί νὰ δῆ; Πολυελαίους χρυσοῦς, αἰ σκάλαις στρωμέναις μὲ βελουῖδα, οἱ τοῖχοι σκεπασμένοι μὲ κάντρα ὠραῖα καὶ κρυσταλλένιους καθρέφτες. Ἐμεινεν κ' ἀπόμεινε ξερὸς θωρῶντας τὰ μέσα τοῦ σπιτιοῦ. Τί τα θέλεις, νὰ μὴν τὰ πολυλογουῦμεν, νὰ σου κ' ἔρχεται ἡ ἀρχοντοποῦλλα μονάχη, παίρνει τὰ ψαράκια καὶ δίδει ἔς τὸ Γιαννάκιν τρεῖς λίρες! Χαραῖς τὸ Γιαννάκι! Ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦ ἐπῆεν νὰ πετάσῃ, μ' ἕνα σάρτον ἐκατέβην τῆς σκάλαις, μὲ μιὰν ἀνασκελιὰν εὐρέθη ἔς τὸ σπίτιν τους. « Νά, λέει, πατέρα, αὐτὰ ἔπιασα ἀπὸ τὴν πούλησιν τῶν ψαριῶν. Αὐταῖς τῆς τρεῖς λίραις μὲ τῆς ἔδωσεν ἰμιὰ ἀρχοντοποῦλλα καὶ με εἶπεν νὰ τὴν πᾶω καὶ αὔριο ψάρια ». — « Κύτταξε καλά, λέει ὁ πατέρας, μὴν τύχη καὶ τὰ κλεψες, γιατί θάσε φουντάρω ἔς τὴ μέσην τοῦ πελάου » — « Ὅχι, ὄχι, πατέρα, ἂν θέλῃς ἄμε νὰ τὴν βωτήξῃς ». « Καλά », εἶπεν ὁ γέρος. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔπιασαν πάλε ἀρίφιντα ψάρια· ἐπῆγεν τὸ Γιαννάκι νὰ τα πουλήσῃ· ἐπέρασεν πάλε κάτω ἀπὸ τὸ ἀρχοντικό σπήτι, ἐφάναζεν « φρέσκα ψαράκια », τὸν ἐφάναξεν ἡ κόρη, ἐπῆρεν ἰμιὰν ἀρμαθιάν, ἔδωσέν τον πέντε λίρες! Τρέχει πάλε ἔς τὸν πατέραν του, νά, λέει, πατέρα, τί μ' ἔδωσεν τώρα πέντε λίρες! Δέν τον ἐκαλοφόνην τὸν πατέραν αὐτὴ ἡ δουλειά. « Νὰ πάῃς, λέει, ἔς τὸν υἱόν του νὰ με δείξῃς τὸ σπίτιν αὐτῆς τῆς ἀρχοντοπούλλας » — « Μετὰ χαρᾶς, λέει, πατέρα ». Μπρὸς τὸ παιδὶν, πίσω ὁ γέρος, μιὰν καὶ δυὸ καὶ ἔς τῆς ἀρχοντοπούλλας τὸ σπίτι. « Φύγε, λέει τώρα σὺ ἔς τὴ βάρκα, νὰ πᾶ νὰ τὴν σινιάρῃς, νὰ φύγουμεν αὐγὴν αὐγὴν εἰς τὸ ψάρεμα ». Ἐφυγεν τὸ Γιαννάκι, μπαίνει μέσα

ἔς τὸ σπήτιν ὁ γέρος, φανάζει, « Κυρά, Κυρά » — « Ὅριστε, λέει, μιὰ γλυκειὰ φωνὴ ἀπὸ πάνω, ἔλα πάνω ». Ὁ καιμένος ὁ γέρος ἐντρέπονταν νὰ πατήσῃ πάνω ἔς τὰ βελουῖδια, ἔβγαλεν τὰ παπούτζια του, ἀνήθην πάνω, τί νὰ δῆ! Μιὰν κόρην χιλιόμορφην· « Καλὴ σπέρα, ἀρχοντοποῦλλά μου· καλῶς ἔς τὸ γέρον » — « Ἦρτεν κανέναν παιδὶν καὶ σ' ἐπούλησε ψάρια; » — Ἦρτεν — Καὶ πόσα σὲ τὰ δῶσε; — Γιατί ἔρωτᾶς; — Εἶμαι πατέρας του, λέει ὁ γέρος. — Ἐσύ σαι ὁ πατέρας τοῦ παιδιοῦ ἐκείνου ποῦ μ' ἔφερεν ἐχθὲς καὶ σήμερα τὰ ψάρια; — Ἐγὼ μαι, ἀρχοντοποῦλλά μου, καὶ ἦρτα νὰ δῶ μὴν τύχη καὶ κλέβγει τὰ χρήματα. — Ὅχι, λέει ἡ ἀρχοντοποῦλλα, ἐγὼ τὸν ἔδωσα ἐχθὲς τρεῖς λίρες καὶ σήμερα πέντε. Κάθησε, γέρο μου, νὰ πάῃς ἕνα γλυκόν, ἕναν καφέν· ἔχω καὶ κάτι νὰ σε πῶ ». Ἐκάθισεν ὁ γέρος, ἔφερεν ἡ κόρη τὸ γλυκὸ μὲ τὸν καφέν, ἐκάθισεν κοντὰ του καὶ τὸν λέει· « Ἐγὼ θέλω τὸν υἱόν σου, νὰ τον σπουδάσω· πάρε σὺ ὅσα χρήματα θέλεις καὶ στείλέ με τον ἐδῶ ἀπὸ τὸ πρῶι ». — « Ἀχ, κόρη μου, λέει ὁ γέρος, αὐτὸς δὲν εἶνε γιὰ γράμματα, κ' ἐγὼ λέω τον νὰ πάῃ ἔς τὸ σχολεῖον, μὰ ἐκεῖνος θέλει καὶ καλὰ νὰ ἔρχεται μαζί μου ἔς τὸ ψάρεμα ». — « Θέλει δὲν θέλει, αὐτὴ 'νε δική μου δουλειά, λέει ἡ κόρη. Πάρε τώρα σὺ ἑκατὸν λίρες καὶ πῆγαινε στείλέ με τον ἐδῶ ». — « Μετὰ χαρᾶς, κόρη μου, ἀλλὰ δὲν ἔχω ἄλλο παιδὶν καὶ νὰ τον ἰγλέπῃς καλὰ καλὰ ». — « Μὴ σε νοιάζει ». Ἐπῆγεν ὁ ψαρᾶς εἰς τὸ σπίτιν του, εἶπεν εἰς τὴν γυναῖκαν του αὐτὰ ποῦ τον εἶπεν ἡ κόρη, ἔκαμαν καλὰ τὴν σκέψιν τους καὶ ἀπουφάσισαν νὰ δώσουν τὸ Γιαννάκι ἔς τὴν κόρην. Τὸ Γιαννάκιν ἐπῆεν νὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦ· νὰ κάθεται ἔς τὸ ἀρχοντικό σπίτι! νὰ πατᾶ πάνω ἔς τὰ μεταξωτὰ καὶ ἔς τὰ βελουῖδια! νὰ θωρῆ τὰ μοῦτρά του σὲ κρυσταλλένιους καθρέφτες! νὰ μιλῆ κάθε μέρα μὲ τὴν ὁμομορφη ἀρχοντοποῦλλαν! νὰ χῆ χρήματα νὰ διδῆ ἔς τὸν πατέραν του καὶ τόσα ἄλλα καλὰ! Ὅχι! Ὅχι! Χαραῖς!

Τί τα θέλεις, ἐφέντη μου εἶσαι, τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀπὸ τὴν αὐγὴν, ἐφόρωσεν τὰ πιά καλὰ του ροῦχα, ἐπῆρεν τὴν εὐχὴν τῆς μάνας του καὶ τοῦ πατέρα του, ἐφίλησεν τὰ χέρια τους, ἐφίλησάν τον κ' ἐκεῖνοι, καὶ μιὰ καὶ δυὸ καὶ ἔς τῆς ἀρχοντοπούλλας τὸ παλάτιν. Ἐκείνη ἄμα τὸν εἶδεν εὐτὺς ἐφάναξεν τῆς δούλαις τῆς, τῆς εἶπεν νὰ τὸν λούσουν νὰ τον χτενίσουν, νὰ τον ντύσουν ὠραῖα φορέματα καὶ

νά τον δείξουν τὴν πιὰ καλὴν κάμαραν ποῦ θὰ κάθεται. Ἐφάναξεν ὕστερα τοὺς πιὰ καλοὺς δασκάλους τῆς χώρας νὰ τὸν μάθουν ὅλαις τῆς γλώσσαις καὶ ἓνα δάσκαλο τοῦ βιολιοῦ νὰ μάθῃ τὸ βιολί. Μέρα μὲ τὴν ἡμέραν τὸ παιδὶν ἐξυπνον ἐπρόκοβεν εἰς τὰ γράμματα καὶ ἔς τὸ βιολίν, ποῦ ἐπομεῖναν οἱ δασκάλοι ἀπορημένοι γιὰ τὴν ἐξυπνάδα τοῦ παιδιοῦ. Δὲν ἐπέρασαν τρία χρόνια καὶ τὸ παιδί ἐγινε φωστῆρας εἰς ὅλα· ἐπέρασεν τοὺς δασκάλους εἰς ὅλα. Ἄς ἀφήσωμεν τώρα αὐτὸν νὰ παίξῃ τὸ βιολίν του, κι' ἄς δοῦμεν τὴν κόρην.

Ἡ κόρη ἦτο μονοκόρη. Ὁ πατέρας τῆς ἦτον ὁ πιὰ πλούσιος τῆς χώρας, εἶχεν ἑπτὰ καράβια, ἐταξείδευεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν· ἔκαμνεν τέσσερα, πέντε χρόνια νὰ γυρίσῃ ἔς τὸν τόπον του, μὰ σὰν ἐγύριζεν, ἐγίνονταν πανηγύρι, γιὰτὶ ὅλοι μικροὶ μεγάλοι τὸν ἀγαποῦσαν, φτωχοὶ καὶ ἀρχόντοι τὸν ἐτιμοῦσαν ἀπὸ τὰ καλὰ ποῦ ἔκαμνεν εἰς τὴν χώραν καὶ τὸν ἐθεωροῦσαν ὡσὰν βασιλέα καὶ ὡσὰν πατέρα τους. Ἡ μητέρα τῆς κόρης ἦταν μαζὶν τῆς, ἀλλὰ δὲν εἶχεν χαπάριν ἀπ' αὐτὰ ποῦ ἔκαμνεν ἡ κόρη τῆς, γιὰτὶ ἐκάθονταν σὲ χωριστὰ σπίτια. Ἐπέρασαν τέσσερα χρόνια κ' ἐπεριμένονταν ὁ πατέρας τῆς κόρης ἀπὸ τὰ ταξείδια, καὶ κόσμος ἐσινιάρωνταν νὰ τον δεχτῇ καὶ νὰ τον προαπαντήσῃ. Τότες ἡ κόρη φωνάζει τὸ παιδὶν καὶ το λέει, «Τώρα κοντὰ καὶ γλήγορα ἔρχεται πατέρας μου, νὰ αὐταδὰ τὰ χρήματα καὶ φανερώθῃ πλιὰ ἔς τὸν κόσμον πῶς ἔρχεσαι ἀπὸ μακρὰ, πῶς εἶσαι τοῦ δεῖνα ἄρχοντα παιδὶν καὶ πῶς σ' ἀρέσει ὁ τόπος μας καὶ νὰ χτίσης ἓναν παλάτιν καρσί ἔς τὸ δικό μας, καὶ νὰ δοῦμεν τί θὰ γίνῃ». Ἐπῆρεν τὸ Γιαννάκιν τὰ χρήματα, ἔφυγεν, ἐπῆγεν καὶ ἐγύρισεν σὲ δυὸ τρεῖς μέραις, ἐγούρασεν ἓνα σπίτιν καρσί ἔς τῆς κόρης κ' ἔχτισεν ἓναν παλάτι μὲ πέντε πατωσιαίς· εἶπεν πῶς εἶνεν πριντζιπόπουλλον καὶ ἐπῆγεν ἐκεῖ γιὰ τὸ ἀερικό. Δὲν ἐπέρασεν πολὺς καιρὸς καὶ νὰ σου κ' ἔρχεται ὁ πατέρας τῆς κόρης μὲ τὰ ἑπτὰ καράβια φορτωμένα πραγμάτεια καὶ δικάφορα· ἓναν μῆναν ἐξηφούρτωναν καὶ ξεφουρτωμὸν δὲν εἶχαν. Ὅλοι μικροὶ μεγάλοι ἐπῆγαν καὶ τον ἠύραν καὶ ἔκαμαν φέσταν μεγάλην γιὰ τὸν καλὸν του ἐρχομὸν, μόνον τὸ Γιαννάκιν δὲν ἐπῆγεν· ἐβαστοῦσεν τὴν πόζαν του ὡσὰν πριντζιπόπουλλον ποῦ ἦταν. Μιὰν ἡμέραν ποῦ ἦθγεν ὁ πατέρας τῆς κόρης εἰς τὸ μπαλκόνιν του, βλέπει καρσί ἓναν παλάτιν πιὰ μεγάλον ἀπὸ τὸ δικόν του καὶ πιὰ κκλό. Φωνάζει τῇ γυναϊκάν του, ῥωτᾷ τὴν. «Τού-

νοὺς εἶνεν τὸ παλάτιν ποῦ νεν καρσί μας;» «Τί νὰ σου πῶ, ἀντρά μου, λέει ἡ γυναϊκα, τί νὰ σου πῶ; Ἦλθεν ἓναν πριντζιπόπουλλον, ἔχει τώρα δυὸ μῆνες, ὁμορφον χιλιόμορφον, κ' ἔχτισεν τὸ παλάτιν αὐτό. Νὰ σε πῶ καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐχτύπησέν το ἡ καρδιά μου νὰ τὸ δώσωμεν εἰς τὴν κόρη μας ἀν θέλῃ». «Καλὰ, εἶπεν ὁ ἀντρας, νὰ τον γνωρίσω πρῶτα καὶ ὕστερα σκέβουμεστε». Τί τα θέλεις, τί τα γυρεύεις, ἐφέντη μου εἶσαι, ἐκατέβην εἰς τὸν καφενέν, ὅλοι τὸν ἐχαιρετοῦσαν καὶ τὸν ἐπροσηκόνουνταν, μόνον τὸ Γιαννάκιν ἐθάσταν τὴν πόζαν του. Ἐκεῖ ἐγνωριστήκασιν καὶ τὸν ἄρεσεν πολὺ ὁ νέος. Ἐπῆγεν εἰς τὸ σπίτιν, λέει τῆς γυναϊκας του· «Γυναϊκα, ἔχεις δίκιον· τὸ παιδὶν εἶνεν ἓνας δεσαυρός· καὶ αὔριον ἔχω σκοπὸν νὰ τον προσκαλέσω νὰ τον κάμουμεν τραπέζιν καὶ νὰ τῆς το ῥίξω πῶς τὸν θέλουμεν γιὰ γαμπρόν νὰ δῇ καὶ τὴν κόρη μας, νὰ τον δῇ κι' αὐτή». Καλὰ τὸ λέει, καλὰ το καταφέρει, τὴν ἄλλην ἡμέραν προσκαλᾷ τον εἰς τὸ σπίτιν του. Ἐπῆγεν τὸ παιδί, χαιρετᾷ ὅλους ἓνα ἓνα καὶ τὴν κόρην, καμόνοντας πῶς δὲν τὴν ἰγνωρίζει καθόλου. Ἀπὸ λόγον σὲ λόγον ἐποκότησεν καὶ εἶπεν εἰς τὸ παιδὶν· «Ἐμεῖς, παιδί μου, σὲ ἐφανάξαμεν νὰ σε ποῦμεν ὅτι ἦμπες μὲς' ἔς τὴν καρδιά μας καὶ ἀποφασίσαμεν μὲ τὴν εὐχὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τῇ δικῇ μας νὰ σε κάμουμεν παιδί μας· ἄλλον υἱὸν δὲ ἔχουμεν, ἡ κόρη μας θὰ μας κληρονομήσῃ καὶ θέλουμεν νὰ τὴν ἀκουμπήσωμεν σὲ ἄνθρωπον καθὼς ἱμπρέπει, καὶ μεῖς νὰ τὴν βλέπουμεν νὰ χαίρουμέστε». Ἐὸ Γιαννάκιν τὸ καιμένον εἶπεν. «Πῶς ἠμπορῶ νὰ κάμω ἓνα τέτοιον πράμαν χωρὶς τὴν ἄδειαν καὶ χωρὶς τὴν εὐχὴν τῶν γονεῶν μου; Νὰ γράψω ἔς αὐτοὺς καὶ ἂν εἶνε μὲ τὴν εὐχὴν τους καὶ ἐγὼ θέλω νὰ μείνω ἔς τὸν τόπον τοῦτον, νὰ πάρω καὶ τὴν κόρη σας, ὅπου εἶνε ἡ μόνη ἔς τῆς χάραις καὶ ἔς τὰ κάλλη». «Καλὰ λοιπόν, παιδί μου, γράψε καὶ ἴσως εἶνε τυχερόν νὰ γίνουμεν καὶ συγγενεῖς, μιὰν ποῦ εἴμεστε γειτόνοι». Ἐσηκώθην τὸ τραπέζιν, ἐχαιρετιστήκασιν κ' ἔφυγεν τὸ παιδὶν εἰς τὸ παλάτιν του. Ἐὸ πρῶτ φωνάζει ἓναν πιστόν του δοῦλον καὶ τον λέει, «Νὰ πάρῃς ἓναν ἄλογον καλόν, πάρε καὶ αὐτὰ τὰ γράμματα καὶ νὰ πάῃς νὰ γυρίσης σὲ κανέναν μῆναν καὶ νὰ με φέρῃς αὐτὰ τὰ γράμματα, κι' ἂν σ' ἐρωτᾷ κανεὶς ἀπὸ ποῦ ἦρτες νὰ πῆς ἀπὸ τὸν πριντζιπαν τὸν πατέρα τοῦ κυρ Γιάννη». Καλὰ τὸ λέει, καλὰ το κάμνει ὁ δοῦλος, καθαλλικεύει ἔς ἓναν ἄλογον καὶ μιὰ καὶ δυὸ κ' ἐδῶ πᾶν

οι ξένοι. Ὑστερα ἀπὸ κανέναν μῆναν βαθειὰν αὐγὴν ἤβγεν ὁ πατέρας τῆς κόρης ἔς τὸ μπαλκόνιν του νὰ πάρῃ τὴ δροσιὰν τῆς αὐγῆς καὶ νὰ σιργιανίσῃ· ἐκεῖ θωρεῖ κ' ἔρχεται τρεχᾶτος, δρωμένος ξιδρωμένος ἕνας καθάλλαρος καὶ σταματᾷ ἔς τὴν πόρτα τοῦ κῦρ Γιάννη, ἐβαστοῦσεν κ' ἕνα δέμα γράμματα. Ὑστερα βλέπει τὸν κῦρ Γιάννην εἰς τὸ μπαλκόνιν του πάνω σὲ μιὰν πολυθρόναν κ' ἐδιάβαζεν τὰ γράμματα· κάθε γράμμα ποῦ διάβαζεν τὸ ξέσχίζεν· ἐξέσχισέν τα ὅλα, μόνον τὸ πίσω, πίσω ἅμα το διάβασεν, ἐφίλησέν το κ' ἐκρυψέν το ἔς τὸν κόρπον του. Πάει ὁ πατέρας τῆς κόρης βρίσκει τὸ Γιαννάκι. «Καλὴ μέρα, κῦρ Γιάννη, τί νέα ἔχουμεν;» — «Τί νὰ σου πῶ; ἔλαβα σήμερα πολλὰ γράμματα ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς μου καὶ μου γράφουν τὴν λύπην τους δι' αὐτὸ ποῦ τοὺς ἔγραψα καὶ κανένας δὲν τὸ ἐδέχθη· ἡ μητέρα μου ὅμως καὶ ὁ πατέρας μου μοῦ δίδουν τὴν εὐχὴν τους καὶ μὲ γράφουν ὕστερα ἀπὸ τὸν γάμον νὰ πᾶω νὰ μείνω ἂν θέλω κοντὰ τους». Χαραῖς πλέον καὶ ἀγαλλίασις! ἐκάμαν ἀρραβῶνες καὶ ἔμειναν σύμφωνοι νὰ γίνουν οἱ γάμοι τώρα κοντὰ καὶ γλήγορα. Ὅλος ὁ κόσμος ἔς τὸ ποδᾶρι γιὰ τῆς χαραῖς τῆς ἀρχοντοπούλλας. Τί τὰθέλεις, νὰ μὴν τα πολυλογοῦμεν, ἦρτεν ὁ καιρὸς τοῦ γάμου. Ὁ πατέρας τῆς κόρης ἐδιάταξεν τοὺς ταβερναρίδες ὅλους νὰ δίδουν κρασὶν εἰς ὅλους, ἐδιάταξεν τὰ βιολιά καὶ τὰ λαγοῦτα δώδεκα μέραις νὰ μὴν πατταλέψουν νὰ παίζου· χῶρια ἐχόρευγαν οἱ νέοι, χῶρια οἱ νέαις· ἦρταν κι' ἀπὸ τὰ περίχωρα νὰ σιριανίσουν καὶ νὰ δοῦν τοὺς γάμους τῆς ἀρχοντοπούλλας. Τὰ καράβια ὅλα ποῦ ἦταν ἔς τὸν λιμιόναν Ἰσσα (= ὕψωσαν) παντιέραῖς καὶ κάθε ὥραν ἐρίχταν ἀπὸ μιὰν κανονιά. Σὲ κάθε δρόμον ἐψήνονταν ἀρνιά νὰ τρώῃ ὁ κόσμος. Ἡ νύχτα ἀπὸ τὰ πολλὰ φῶτα καὶ τῆς λαμπάδες ἔφεγγεν πιά καλὰ ἀπὸ τὴν ἡμέραν. ἦρτεν ἡ ὥρα τοῦ γάμου. Κόσμος! Πατεῖς με πατῶ σε, ποῦ χάσει μάνα τὸ παιδὶν καὶ τὸ παιδὶν τῆ μάνα· ἦρταν οἱ δεσποτάδες, οἱ παπάδες, οἱ διάκοι, ψάλτες, κανοναρκάδες, ὅλος ὁ κόσμος ντυμένος τὰ πασχαλιάτικα τους ροῦχα.

Ἐτελείωσεν ὁ γάμος. Ἐπιάσαν ἔς τὸ χορὸν ὅλοι καὶ ὅλαις. Ἐχόρεψεν τὸ Γιαννάκι μὲ τὴν νύμφην. Ἡ νύμφη εἶχεν ἰμιὰν φιλινάδαν πιστὴν ποῦ τὴν ἔλεγεν ὅλα τῆς τὰ μυστικά· ἐκεῖ ποῦ χορεύγαν μαζί, λέει τὴν ἡ νύμφη «Κύτταξε νὰ δῆς νοὺς (= ἐνός) ψαρά παιδὶν· παίρνει μιὰν ἀρχοντοπούλλαν». Ἐταί τᾶφερεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ νὰ

τον ἀκούσῃ αὐτὸν τὸ λόγον τὸ Γιαννάκι. Ἐκείνην τὴν ὥραν δὲν ἐμίλησεν καθόλου, μητ' ἔκαμεν πῶς ἔκουσεν τίποτις. Σὺν ἐνύχτωσεν κ' ἔφυγεν ὁ κόσμος ὅλος κ' ἐπόμειναν μονάχοι, ἔκαμεν τὸ Γιαννάκι πῶς ἤθελεν νὰ πᾶῃ πρὸς νερόν του, ἀνοίγει τὴν πόρταν τῆς καμαράς του, φορῶνει τὰ ψαράδικά του ροῦχα ποῦ τὰ χεν φυλαμμένα καὶ καταβαίνει ἔς τὸ ἑγιαλό, χωρὶς νὰ τον ἰγνωρίσῃ κανένας. Ἦταν καλοκαιρί. Τὰ ἄστρα ἐτζακκουματίζαν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὁ καιρὸς πουνέντης δροσερός δροσερός. Τὴν ὥραν ποῦ κατέβην εἰς τὸ γιαλὸν ἦταν κ' ἕνα καράβιν ἑτοιμον νὰ φύγῃ γιὰ τὴν Ἀλεξάντραν· ἡ βάρκα του ἦταν βγαρμένη ὄξω νὰ λύσῃ τὰ παλαμάρια. Τὸ Γιαννάκι ἐγκάλιασεν τὸ παλαμάριν καὶ ἔκαμεν μὲ τὸ νόημα νὰ τον πάρουν μαζί μὲ τὸ καράβιν. Οἱ ναῦταις ἐδιώχταν τον, αὐτὸς ἐφάναζε «μπέε, μπέε» κ' ἔκαμεν νόημα νὰ τον πάρουν μαζί. Ἐνας ναύτης ἐφάναζεν τὸν καπιτάνιον. «Καπιτάνιε, ἕνας βωβὸς εἶνεν ὄξω καὶ δὲν μᾶς ἀφίνει νὰ λύσουμεν τὸ παλαμάρνι, θέλει νᾶρτῃ μαζί μας. Νὰ τον πάρουμεν;» — «Βρὲ ρίξετέ τον μὲς' ἔς τὴν βάρκα νὰ πᾶῃ ἔς τὸ διάβολο, νὰ μὴ χάνουμεν τὸν καιρόν». Τότες ἐρρίξαν τὸ καμμένο τὸ Γιαννάκι εἰς τὴν βάρκαν, ἦμπαν εἰς τὸ καράβιν, ἐσηκῶσαν τὴν ἄγκουραν, ἐκάμαν τὰ πανιά του καὶ δρόμον γιὰ τὴν Ἀλεξάντραν. Ὑστερα ἀπὸ πέντε μέραις ἀρριβάρησαν καλὸν καταυόδιον. Ἦβγεν καὶ τὸ Γιαννάκι ὄξω, ἐπῆρεν τὸ δρόμον χωρὶς νὰ ξέρῃ ποῦ πᾶῃ· ἐπῆεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Μεσμέτ - Ἀλῆ. Ἀπὸ δῶ, ἀπὸ κεῖ ἦρτεν εἰς τὰ ζιμπιλάδικα. Θωρεῖ ἕνα γέρον ἀράπην κ' ἐμπλεχε ζιμπιλία καὶ καζαβιά μὲ τῆς φοινικιαῖς. «Μπέεε» λέει ἔς τὸ γέρο — «Αουζε; λέει ἀράπικα ὁ ἀράπης. «Αουζε» θὰ πῆ «τί θέλεις;» «Μπέεε» λέει τὸ Γιαννάκι κ' ἔκαμεν μὲ τὸ νόημα νὰ τον πάρῃ κοντὰ του νὰ μπλέχῃ κι' αὐτὸς ζιμπιλία καὶ μαργούνια καὶ καζαβιά καὶ νὰ τρώῃ ἕναν κουμμάτι ψωμίν. Ὁ ἀράπης ἦταν λυπητάρης, ἐλυπήθην τὸν βωβὸν τὸν καμμένο, ἐπῆρεν τον κοντὰ του, ἐδειξέ τον πῶς νὰ μπλέχῃ τὰ ζιμπιλία. Τὸ Γιαννάκι ἐξυπνον, ἐπῆρεν ἀμέσως τὴν τέχνην κ' ἔκαμεν κάτι ζιμπιλία, κάτι μαργούνια, κάτι καζαβιά ψιλοδουλεμένα, ποῦ ἐπέρασεν τὸν μάστορήν του. Ἐτρεχαν οἱ μουστερίδες ν' ἀγοράσουσιν ἀπὸ 'κεῖνον. Σ' ἕνα - δυὸ μῆνες ὁ ἀράπης ἔκαμεν τὴν τύχην του. Ὁ Θεὸς λέει μ' ἔστειλεν τὸν βωβὸν τοῦτον. Ἐπῆρεν τὸν ἰμιὰν φορεσιὰν ροῦχα, ἐντυσέν τον καλὰ καλὰ κ' ἐτάι-

ζέν τον από τὸ φαεῖν τοῦ. Μιὰ ἡμέραν λέει μὲ τὸ νόημα εἰς τάφην-
τικόν του, πῶς θέλει ἓνα βιολί. Ἐξισπάστην ὁ ἀράπης, νὰ γυρεύῃ
βιολὶν ἓνας βωβός· γιὰ νὰ μὴν τον χαλάσῃ τὴν καρδιάν του ἐπὶ ἡρέν
τον ἓνα μπρόστυχο βιολίν. Ἄμα τό δὲν ἐκεῖνος, ἔρριξέν το κ' ἔκα-
μὲν τον νόημα νὰ πᾶ' νὰ διαλέξῃ ὁ ἴδιος. « Χᾶτε, λέει, βωβὲ νὰ
πᾶμε νὰ διαλέξῃς ». Ἐπῆγαν εἰς τὸ μεγαζὶ τοῦ πουλοῦν τὰ βιολιά,
ρίχτει μιὰ ματιά, θωρεῖ τὸ πιὸ καλὸ βιολίν ποῦ χεν εἰς τὸ μεγαζίν.
Ἐμεινε καὶ μεγαζινιάτορας ἀπορημένος, ποῦ μὲ τὴ ματιὰν ἐδιά-
λεξεν τὸ βιολί. « Νὰ δοῦμε, λέει, ξέρεῖ νὰ παίξῃ κι' ὅλα; » Μὲ τὴ
δοξαριά ποῦ τράβηξεν τὸ Γιαννάκιν ἐπῆεν νὰ τρελλαθῇ ὁ μεγαζινιά-
τορας μὲ τὸν ἀράπην. Τί τα θέλεις, ἐφέντη μου εἶσαι, ἐγούρασέν τῆς
το 'ς τὴν τιμὴν του τὸ βιολίν κ' ἔφυγαν 'ς τὸ ζιμπιλάδικόν τους.
Κάθε βράδυν τὸ Γιαννάκιν ἔπαιζεν τὸ βιολίν κ' ἐμαζέβγονταν ὁ
κόσμος νὰ ἀκούσῃ τὴ γλύκαν τοῦ βιολιοῦ ποῦ πᾶιζεν ὁ βωβός. Ἄμα
ἔπαυεν τὸ βιολίν, ὅλοι ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησιν ἐγούραζαν ἀπὸ ἓνα ζιμ-
πίλι γιὰ χαττίριν τοῦ βωβοῦ. Μέραν μὲ τὴν ἡμέραν ἐκούονταν εἰς
τὸν κόσμον· ἐπῆεν καὶ 'ς ταῦτιά τοῦ βασιλέα. Ὁ βασιλέας ἐκάθου-
ταν εἰς τὸ Κάϊρον. Ἐπῆγεν ἓνας τοῦ παλατιοῦ καὶ τον λέει « Πολ-
λοχρονεμένε μου βασιλέα, ἔχει ἓνα βωβὸν εἰς τὴν Ἀλεξάντρα ποῦ
παίξει τὸ βιολίν τόσον γλυκᾶ, ποῦ κάμνει τὰ δέντρα νὰ γύρνουν τῆς
κορφᾶς τους καὶ τὰ ζῶα τᾶγρια νὰ ἡμερώνουν. Τί νὰ γίνουν οἱ μου-
ζικάντιδές σου μπροστὰ 'ς τὸ βωβόν; » Καθὼς τᾶκουσεν ὁ βασιλέας
διατάσσει ἀμέσως νὰ φέρουν ἐμπρός του τὸ βωβόν. Καρότζες βασι-
λικαῖς ἐπῆσαν εἰς τὴν Ἀλεξάντραν, ἐπῆσαν τὸ Γιαννάκι τὸ βωβὸ κ'
ἐπῆσαν το 'ς τὸν βασιλέα νὰ παίξῃ βιολί νὰ τᾶκούσῃ. Μὲ τὴν πρῶ-
την δοξαριάν ποῦ τράβηξεν δὲν εἰξευρεν τί νὰ πῆ ὁ βασιλέας. Τὸν
ἐφάνη πῶς ἀκούει μουσικὴν τοῦ παραδείσου. Σὰν ἐτελείωσεν ἐδιάτα-
ξεν ὁ βασιλέας νὰ τὸν κάμουν ἀρχιμουζικάντην τοῦ παλατιοῦ. Ἐφά-
ναξεν ὕστερα ὅλους τοὺς γιατροὺς καὶ τῆς γιάτραινες, ὅλους τοὺς μά-
γους καὶ τῆς μάγισσας καὶ τοὺς εἶπεν νὰ τον ποῦν ἂν εἶνε γεννησι-
μιόν του ποῦνε βωβός. Ἐκεῖνοι εἶπαν· « Πῶς εἶνε δυνατόν, πολλο-
χρονεμένε μου βασιλέα, νὰ εἶνε γεννησιμιόν του; πῶς ἔθελεν ἀκούσει
τοὺς σκοποὺς τοὺς γλυκοὺς ποῦ παίξει καὶ πῶς ἔθελε νὰ μάθῃ; » —
« Τὸ λοιπόν, εἶπεν ὁ βασιλέας, νὰ βγάλατε τελάλιδες νὰ φανᾶξουν εἰς
τὸν κόσμον ὅλον πῶς, « ὅποιος εὐρεθῇ νὰ γιαιτρέψῃ τὸν βωβὸν ἀρχι-

μουζικάντην μου θὰ τον δίδω τὸ μισὸν βασιλείον μου, εἴτε μὴ σέ
σεράντα μέραις θὰ παίρω τὸ κεφάλι του ». Ἐβγήκαν τελάλιδες παν-
τοῦ σὲ ὅλαις τῆς χώραις τοῦ κόσμου καὶ το διελάλησαν. Ἐπῆγαν
πολλοὶ γιατροὶ καὶ γιάτραινες, μὰ καένας δὲν εὐρέθη νὰ γιαιτρέψῃ
τὸν βωβὸν καὶ ἔτσι τοὺς ἔπαιρναν τὸ κεφάλι.

Ἄς ἀφήκουμεν τὸ Γιαννάκιν νὰ κάμνῃ τὸ βωβὸν κι' ἄς ἔρτουμεν
εἰς τὴν νύφην. Περιμένει τὸ βράδυν νὰ γυρίσῃ ὁ γαμπρός· περνᾷ μιὰ
ῶρα, περνοῦν δυὸ ὄρκις, ὁ γαμπρός δὲ φαίνεται· ἔρχονται μεσάνυχτα,
τίποτις· φωνάζει τῆς δούλαις, φωνάζει τοὺς γονεοὺς τῆς, λέει τὸ ὅ,τι
ἔτρεξεν, τρέχουν πάνω, τρέχουν κάτω, μὴτε γαμπρὸν ἡῶραν μὴτε
τίποτε. Ἐξημέρωσε ἡ ἡμέρα, τίποτις. Ἡ κόρη πᾶει νὰ σκάσῃ ἀπὸ
τὸν καμὸν τῆς· ἐβούτησεν τὰ παλάτια τῆς 'ς τὰ μαῦρα, ἐμαυροφό-
ρεσεν κι' ἡ ἀπατὴ τῆς, καὶ συλλογοῦταν πῶς νὰ εὕρῃ τὸν ἄντραν
τῆς. Ἐτσι τὴν ἔφερεν ὁ λοῖσμός τῆς νὰ κάμῃ μιὰ βρύσιν πεντακά-
νουλην εἰς τὸ περιγιάλι, μαρμαρένιαν καὶ πάνω ἀπὸ τὴ βρύσιν ἔκα-
μεν τὸ Γιαννάκιν ἀπαράλλαχτον κ' ἔπαιζεν τὸ βιολίν. Ἀπὸ δῶ
κι' ἀπὸ κεῖ, ἀπὸ τὴ βρύσιν ἐδιώρισεν ἰδυὸ βαρδιάνους νὰ στέκουν-
ται μέραν νύχτα καὶ ὅποιον ἀκούσουν νὰ πῆ γιὰ τὸ Γιαννάκι ποῦ
παίξει τὸ βιολίν, νὰ τὸν φέρουν θέλοντας καὶ μὴ θέλοντας μπροστὰ
τῆς νὰ τον ἀρωτήσῃ ἀπατὴ τῆς. Μιὰν ἡμέραν ἤβγασιν οἱ ναύταις
νοὺς καραβιοῦ μὲ τὴ βάρκα νὰ κάμουν νερόν. Ὁ ἓνας ἐγήμιζεν τὰ
βαρέλια καὶ ὁ ἄλλος ἐπιργιάνιζεν τὸ μαρμαρένιο βιολάτορα. « Βρέ
Κώστα, λέει, δὲν ὁμοιάζει τοῦτος δὲ ὁ βιολάτορας τὸν βωβὸν ποῦ εἶ-
δαμεν εἰς τὰ ζιμπιλάδικα 'ς τὴν Ἀλεξάντρα; » — « Ἀλήθεια, βρέ
Νικόλα, ἴδιος κι' ἀπαράλλαχτος εἶνε ». Ἐκεῖ ποῦ ἔμιλοῦσαν, ὅπ! καὶ
τοὺς πιάνουσιν οἱ βαρδιάνοι καὶ τοὺς ἐπῆαιναν εἰς τὴν κόρην. « Μὴ
φοβᾶσθε, τοὺς εἶπαν οἱ βαρδιάνοι, μιὰν ἀρώτησιν θὰ σᾶς κάμῃ καὶ
θὰ φύγετε ». Ἐπῆγασιν ὀμπρός 'ς τὴν κόρην ποῦταν βουτημένη 'ς τὰ
μαῦρα· ἐκείνη καθὼς τοὺς εἶδεν τοὺς ἀρώτησεν. « Ποῦ εἶδετε, καλοὶ
μου ἄνθρωποι, αὐτὸν τὸν νέον ποῦ εἶνε πάνω ἀπὸ τὴ βρύσιν καὶ παί-
ζει τὸ βιολί; » Ἐκεῖνοι εἶπαν ὅλην τὴν ἀλήθειαν, καὶ πῶς τὸν ἐπῆρεν
τὸν βωβὸν ὁ βασιλέας καὶ ἔβγαλε διαλαλητάδες κ' ἐδιαλαλήσασιν,
ὅποιος μπορεῖ νὰ τον γιαιτρέψῃ θὰ παίρῃ τὸ μισὸ βασιλείον, εἴτε μὴ
θὰ χάνῃ τὸ κεφάλι του. Ἐφχαρίστησεν ἡ κόρη τοὺς ναύτας καὶ τοὺς
εἶπε νὰ πᾶν 'ς τὴ δουλειάν τους. Ἐκείνη δὲν χάνει καιρὸν βγάξει

τὰ φορέματά της, φορόνει ἀντρίσια, βάζει ἓνα ζευγάρι γιαλιὰ 'ς τὰ μάτια, ἓνα ψηλὸ καπέλλον, ἓνα μπαστουνάκι, καὶ σου γίνεται, μωρέ μάτια μου, ἓνας γιατρός, φοβερός καὶ τρομερός, καὶ μιὰ καὶ δυὸ καὶ 'ς τὴν Ἀλεξάντρα. Βγάζει τελάλιδες πῶς ἦρτεν ἓνας γιατρός νέος ὁποῦ εἶνε ἄξιος νὰ γιατρέψῃ βωθὸν γεννησιμιόν. Ἐτράβηξεν ὕστερα 'ς τὸ Κάϊρον, ἐπαρουσιάσθην εἰς τὸν βασιλέα καὶ τοῦ λέει « Πολλο-
χρονεμένε μου βασιλέα, εἶμαι γιατρός τῶν βωθῶν, ἦλθα τώρα ἀπὸ τὰ Παρίσια καὶ εἶμαι ἄξιος νὰ γιατρέψω βωθὴν γεννησιμιόν. Ἐμαθα πῶς ὁ ἀρχιμουζικάντης σου εἶνε βωθὸς καὶ ἦλθα νὰ τὸν γιατρέψω. Ἄν μέσα σὲ σεράντα μέραις δὲν τὸν γιατρέψω, τὸ κεφάλι μου εἶ τὰ πόδια σου ». — « Δὲν λυπᾶσαι τὰ νιάτά σου; » λέει ὁ βασιλέας. — « Γνωρίζω τὴν τέχνη μου, πολλοχρονεμένε μου, λέει ὁ γιατρός· μόνο θέλω νὰ με δώσης ἓνα παλάτι, ὁποῦ νὰ μὴ ἔρχεται ἄλλος κανεὶς μέσα, παρὰ μόνον ἐγὼ καὶ ὁ βωθός ». — « Στοιχάσου καλά, λέει ὁ βασιλέας, διότι δὲν ἠμπορῶ νὰ πάρω πίσω τὴ διαταγή μου ». Ἐτζί τὸν ἔδωσεν ἓνα παλάτι, ἔβαλε μέσα τὸ Γιαννάκι ἐκλείδωσεν, ἔβγαλε τὰ ἀντρίσια, ἐφόρωσε τὰ νυφικὰ της φορέματα ποῦ ἔφερε μαζί της, ἤρχισε νὰ τὸν παρακαλῇ, νὰ τὸν χαδεύῃ, νὰ κλαίῃ μπροστὰ του. « Δὲν με λυπᾶσαι, ἔλεγε, Γιάννη μου; δὲν εἶμαι ἐγὼ ἡ νύφη σου; δὲν εἶμαι ἐγὼ ποῦ σ' ἀγάπησα μικρὸ μικρὸ καὶ ἔκαμα τόσα γιὰ σένα; » Σὲ κάθε ἐρώτησιν ἐκεῖνος ἦταν μάρμαρο. « Μπᾶαα » ἔλεγε κ' ἔκαμνε νόημα πῶς δὲν τὴν ἐγνώριζε καθόλου. « Ἄχ, ἔλεγε ἡ κόρη, δὲν με λυπᾶσαι ποῦ θὰ με πάρουν τὸ κεφάλι μου; » — « Μπάαα ἄ ἄ ». Ἐπὶ τα θέλεις νὰ μὴν τα πολυλογοῦμεν ἐπεράσασιν αἱ τριανταεννιά μέ-
ραις κ' ἐξημερώνασιν αἱ σεράντα. Ἐκεῖνος σίδερο, βωθός. Ἐπίστε-
ψεν κ' ἐκείνη ἡ καιμένη καὶ εἶπε « Ἐπὶ τὴν θέλω τὴ ζωὴν ἀφ' οὗ δὲν ἠμπόρεσα νὰ τὸν γιατρέψω; » Ἐφόρωσεν τὰ ἀντρίσια της, ἔκαψεν τὰ νυφικὰ της, ἐφίλησεν τὸ Γιαννάκι, ἔκλαψεν, ἔκλαψεν, ποῦ ἤθε-
λαν νὰ 'πάρουσιν τὸ κεφάλιν της. Ἦρτασιν οἱ βαρδιάνοι ἀπὸ τὸ παλάτι νὰ δοῦσιν ἂν ἐμίλησεν ὁ βωθός. Τοὺς ἐφάναξεν καὶ τοὺς εἶ-
πεν νὰ πᾶσιν νὰ τὸν ἀποκεφαλίσουσι, διότι ἐστάθη ἀδύνατον νὰ για-
τρέψῃ τὸν βωθόν. Τὴν ἐβάλασι μέσ' 'ς τὴν καρότζαν νὰ τὴν πᾶσιν ἔξω μακρὰ ἀπὸ τὴν πόλιν. « Μπάαα » λέει ὁ βωθός εἰς τοὺς βαρ-
διάνους κ' ἔκαμε νόημα νὰ πᾶν κ' ἐκεῖνος νὰ δῇ ποῦ θὰ τὴν πάρουσιν τὸ κεφάλιν της. Δὲν ἠμπόρεσαν νὰ μὴν τὸν πάρουσι, γιατί

ἐφοβοῦνταν τὸν βασιλέα. Τὸν ἐπήρασι μαζίν, ἦρτεν καὶ κόσμος νὰ σιργιανήσῃ καὶ νὰ κλαύσῃ ποῦ θὰ ἴπαιρναν τὸ κεφάλι τοῦ γιατροῦ. Ἦρτεν ἡ προσδιωρισμένη ὥρα καὶ ὁ τζαλλάτης ἐσήκωσεν τὸ σπαθὶν νὰ πάρῃ τὸ κεφάλιν τοῦ γιατροῦ, εἴχασι δεμένα καὶ τὰ χέρια του πίσω. Δὲν ἐπρόφτασεν ὅμως νὰ κατηβάσῃ τὸ σπαθὶν. Ὁ βωθός ἄξαφνα ἐφάναξε « Στάθου ». Καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἔμεινεν ἀπορημένος καὶ χαρούμενος. Ὁ τζαλλάτης ἐκράτησεν τὸ σπαθὶν εἰς τὴ θέσιν ποῦ εὑρέθη. Ἄχνη δὲν ἀκούονταν· ὅλοι ἐκρατούσασιν τὴν ἀνεσίν τους ἀπὸ τὴν λαχτάραν. Τότες ἀνοιξεν τὸ στόμαν του τὸ Γιαννάκι καὶ εἶπεν εἰς τὴν νύφην του « Νοῦς ψαρὺν παιδὶν δὲν ἦταν ἱμπρέπον νὰ πάρῃ μιὰν ἀρχοντοποῦλλαν, κύτταξε νοῦς ψαρὰ παιδὶν πῶς γλυ-
τόνει τὴν ἀρχοντοποῦλλαν ἀπὸ τὸν θάνατον ». Τότες ἐγκαλιαστήκα-
σιν, ἐκλάψασιν ἀπὸ τὴν χαρὰν τους, ἤμπασι μέσ' 'ς τὴς ἀμαξιας κ' ἐπήγασιν εἰς τὰ παλάτια. Ἀλλαξεν ἡ κόρη τὰ ροῦχά της, εἶπασιν εἰς τὸν βασιλέαν τὴν ἱστορίαν τους· ὁ βασιλέας εὐχαριστήθην πολὺ, τοὺς ἔδωσεν τὸ μισὸ βασίλειο, τοὺς ἔκαμε παιδιὰ του, γιατί παιδιὰ δὲν εἶχεν, ἐκαλέσασιν καὶ τοὺς γονεοὺς τους ἀπὸ τὴν πατρίδαν, ἔκα-
μαν χαρὰς καὶ ἀγαλλίασες καὶ ζούσασι μιὰ χαρὰ.

Μήτ' ἐγὼ μουν ἐκεῖ, μήτε σεῖς νὰ το πιστέψετε.

εἶπα 'γὼ πολλὰ καὶ σώνει,
καλὴ νύχτα σας γειτόνοι.

2. ΤΟ ΣΑΜΑΝΤΑΝΑΚΙ

Ἄκλωστη κλωστή κλωσμένη,
'ς τὴν ἀνέμην περασμένη,
δός της κλότζον νὰ γυρίσῃ
παραμύθιν νὰρχινήσῃ.

Ἄρχῃ τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ σπέρα σας.

Μιὰ φορὰν κ' ἓναν καιρόν, τὴ συντροφιά μου νὰ χαρῶ, ἠθέλησεν νὰ ἔχῃ μιὰ φτωχὴ γυναῖκα γῆρα. Αὐτὴ ἡ γυναῖκα δὲν εἶχεν ἄλλο τίποτις παρὰ μόνον ἓναν παιδάκι μικρὸ 'ς τὸ σχολεῖον. Ἡ κακομοι-
ριασμένη ἐξενοδοῦλευγεν πότε κάρσες, πότε ὑποκάμισα κ' ἔβγαλλεν

τὸ ψωμὶν τῆς κ' ἐζοῦσεν μὲ τὸ παιδάκιν τῆς. Ἡ κακὴ τῆς ἢ τύχη ἔπεσεν κι' ἀρρώστησεν. Ἄν εἶχεν καένα φλουράκι 'ς τὸ κομπόδεμάν τῆς ἐχάλασέν το, ἐπούλησεν ὁ, τ' κι' ἂν εἶχε 'ς τοὺς γιατροὺς καὶ 'ς τὰ γιατρικὰ καὶ γιατρεῖα δὲν εἶδεν. Τί νὰ κάμη ἢ καιμένη; Εἶ-
 χεν ἕνα γείτονα καφετζῆ. Στείλισκε (= στέλλει) τὸ παιδάκιν τῆς φα-
 νάζει τοῦ εἰς τὸ σπίτιν τῆς καὶ λέει τον, «Χρυσέ μου γείτονα, πο-
 λὺν καλὸν νὰ δῆς, τ' Ἀβραάμη τὰ καλὰ νὰ κάμης, ἐμεῖς πεθαινή-
 σκουμεν ἀπὸ τὴν πείναν, ἐγὼ εἶμαι ἀρρωστη, δὲν ἤμπορῶ πιά νὰ
 δουλέψω, ἔπαρ' τὸ παιδάκι μου 'ς τὸν καφενέ σου νὰ δουλεύῃ ὅσον
 νὰ βγάλουμεν τὸ ψωμὶν μας». Ὁ καφετζῆς ἦταν πτωχός, μὰ ἦταν
 λυπητάρης, ἐπῆρεν τὸ παιδάκι εἰς τὸν καφενέν, νὰ δουλεύῃ γιὰ
 ναν κομμάτι ψωμί. Τὸ παιδίον καλὸν κ' ἐξυπνον ἄμα ἤμπεν εἰς τὸν
 καφενέν, θωρεῖ τοὺς τοίχους μαυρισμένους, τοὺς δίσκους σκουργιασμέ-
 νους, τοὺς κεσθενέδες καὶ τὰ ποτήρια λερωμένα, τὸ πάτωμαν ἀσκου-
 πιστον, αὶ καρέκλαις κατασκονισμέναις. Εὐτύς πιάνει σκουπαῖ καλὰ
 καλὰ, καθαρίζει τοὺς τοίχους ἀπὸ τῆς ἀναφανταριαῖς (= ἀράχναις)
 καὶ τῆς καπνιαῖς, πλυνίσκε τοὺς κεσθενέδες καὶ τὰ ποτήρια, ξεσκο-
 νίζει τῆς καρέκλαις καὶ γυαλίζει τοὺς νεργελέδες καὶ τοὺς δίσκους
 ποῦ ἔβλεπες τὰ μοῦτρα σου μέσα 'σάν σὲ καθρέφτη. Ἐβλεπαν οἱ
 ἄνθρωποι τὴν πάστραν τοῦ καφενέ κ' ἔτρεχαν. Ἐκεῖ ποῦ πιανεν
 πρῶτα πέντε γρόσα, τώρα ἔπιανεν δεκαπέντε, εἴκοσι. Μέραν μὲ τὴν
 ἡμέραν ἐπολλαίνισκαν (= ἐπληθύνοντο) οἱ μουστερῆδες. Μονάχον
 τὸ καῦμένον τὸ παιδίον ἔφερνε βόλταν τὸν καφενέν. Τότες ἔβγαλέν
 τον ὁ καφεντῆς μισθὸν ἑκατὸν γρόσα τὸν μῆναν. Ἐγίνην ἡ μάνα
 του καλὰ κ' ἔπερνοῦσαν μιὰ χαρά.

Μιὰν ἡμέραν ἐκεῖδὰ τὸ βραδινὸν ἐπῆγεν εἰς τὸν καφενέν ἕνας νε-
 ρβίσης μὲ μιὰ γεννειαῖδαν ἄσπρην σάν τὸ παμπάκι, ἐχτύπησεν εἰς τὸ
 τραπέζιν. Εὐτύς τὸ παιδάκιν (ὡς ποῦμεν πῶς τὸ λεγαν Κωστάκιν)
 εὐτύς τὸ Κωστάκι σβέλλον, ἦρτεν ὀμπρὸς του. «Τί ἀγαπᾶς, Κύριε;»
 λέει. «Ἐναν καφέν κ' ἕναν νεργελέν» λέει ὁ νερβίσης. Εὐτύς τὸ
 Κωστάκι πιάνει τὸν πιά καλὸν καὶ τὸν πιά καθαρὸν νεργελέν, πλυ-
 νίσκε τὸν τουρπεκὶν καὶ φέρνει τον εἰς τὸν νερβίσην, ὕστερα τὸν
 καφέν. Σάν ἐφουμάρισεν ὁ νερβίσης κ' ἤπιεν καὶ τὸν καφέν του,
 πιάνει ἕνα μαχμουτιέ χρυσόν κ' ἀφίνει τον κάτω ἀπὸ τὸ πιατάκι
 τοῦ καφέ καὶ σηκόνεται καὶ φεύγει χωρὶς νὰ προφτάσῃ τὸ Κωστάκι

νὰ τὸν δώσῃ τὰ ρέστα. Ἡῦρεν τὸ Κωστάκι τὸν μαχμουτιέν, ἐπῆγεν
 τον εἰς τάφεντικόν του, καὶ τὸν εἶπεν πῶς ὁ νερβίσης ἐφυγε χωρὶς
 νὰ πάρῃ τὰ ρέστα. Τὴν ἄλλην ἡμέραν τὴν ἴδιαν ὥραν ἐπῆγε πάλε ὁ
 νερβίσης ἐζήτησεν τὸν καφέν καὶ τὸν νεργιλέν καὶ σάν ἐφουμάρισεν
 πιάνει πάλε ἕνα μαχμουτιέ χρυσόν, ἀφίνει τον κάτω ἀπὸ τὸ πια-
 τάκι τοῦ καφέ καὶ φεύγει. Τὸ Κωστάκι ἐκείνην τὴν ὥραν ἔκαμνε
 καφέδες καὶ δὲν ἐπρόφτασε πάλε τὸν νερβίσην. Ἐπῆγεν τὸν μα-
 χμουτιέν εἰς τάφεντικόν του. Τὴν ἄλλην ἡμέραν νὰ σου πάλιν κ' ἔρ-
 χεται ὁ νερβίσης, διατάσσει ἕναν καφέν καὶ ἕναν νεργελέν. Σάν ἐπῆ-
 γεν τὸν νεργελέν τὸ Κωστάκι λέει 'ς τὸν νερβίσην. «Κύριέ μου, ἔχεις
 δύο φοραῖς ποῦ ἀφίνεις ἀπὸ ἕνα μαχμουτιέ χρυσόν; νὰ πῶ 'ς τά-
 φεντικό μου νὰ σὲ δώσῃ τὰ ρέστα». — «Ὁχι, λέει ὁ νερβίσης, δὲν
 θέλω τίποτις; μόνον ἐγὼ θέλω ἕναν νὰ σὲ 'πάρω κοντά μου νὰ σὲ
 κάμω ἄρχονταν καὶ ἂν θέλῃς νὰ ἔρτῃς μαζί μου, ἄφῃς τὸν καφενέν
 καὶ πᾶμεν ἀπὸ τώρα 'ς τὰ παλάτια μου». — «Πῶς ἤμπορῶ, λέει
 τὸ Κωστάκι, νὰ κάμω μιὰν τέτοιαν δουλειάν χωρὶς τὴ διαταγὴ τῆς
 μητέρας μου; νὰ τῆς τὸ πῶ, κι' ἂν μ' ἀφίνη μετὰ χαρᾶς». — «Αὔ-
 ριον, λέει ὁ νερβίσης, νὰ μὲ φέρῃς χαμπάρι». Τὸ βράδυν ἐπῆγεν τὸ
 Κωστάκι 'ς τὴν μητέρα του, εἶπεν ὅσα τὸν εἶπεν ὁ νερβίσης. «Ἀ-
 νοῖξε, λέει του, Κωστάκι μου, τὰ μάτια σου κι' αὐτὸς εἶνεν τοῦρ-
 κος». — «Μὴ φοβᾶσαι, λέει, μητέρα μου, γιὰτὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀπὸ
 κείνα τὰ παιδιὰ ποῦ θὰ μὲ γέλασῃ». «Τότες, λέει ἡ μητέρα του,
 ἄμε γιέ μου 'ς τὴν εὐχή μου καὶ 'ς τὴν εὐχὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς
 Παναγίας». Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπῆγεν τὸ Κωστάκι εἰς τὸν καφενέν,
 εἶπεν εἰς τάφεντικόν του ναῦρῃ ἄλλο παιδί, γιὰτὶ αὐτὸς θὰ φύγῃ. Τὸ
 βράδυν βράδυν ἦρτεν πάλε ὁ νερβίσης ἐφουμάρισεν τὸν νεργελέν του,
 ἤπιεν τὸν καφέν του, κ' ἐσηκώθη κ' ἐφυγε μαζί μὲ τὸ Κωστάκι.
 Πᾶσιν, πᾶσιν, μιὰν ἡμέρα, δυὸ μέραις, ποῦ κιτέρ, ταχὰ κιτέρ,
 ἐπεράσασιν βουνά, λαγκάδια. ἔρχονται ἕνα κάμπο μέγαλον ἴσα
 μ' ἐκεῖ ποῦ φτάνει τὸ μάτι σου. Ἐ τὴν μέσην τοῦ κάμπου ἦταν ἕνας
 πύργος ἀθεώρατος, μονόπετρος χωρὶς πόρταις καὶ χωρὶς παναθύρια.
 Αὐτὸς ὁ πύργος ἦταν 'ς τὴ μέση νουὺς περιβολιοῦ σάν κάστρο. «Ἄν
 ἤμπορῆς, λέει ὁ νερβίσης, νὰ σαρτάρῃς μέσ' 'ς τὸ κάστρο, θὰ γίνῃς
 ἄρχοντας». Τὸ Κωστάκι σηκώνει καλὰ καλὰ τὴ βρακίτζαν του, κά-
 μνει τὸ στάυρον του, «ἔλα εὐχὴ τῆς μάνας μου ἔλα καὶ τοῦ κιουροῦ

μου» (= τοῦ κυρίου μου, τοῦ πατρός μου) λέει καὶ μιὰ σαρτάρει 'βρίσκεται μέσ' ἀπὸ τὸ κάστρο· καὶ μιὰν πάλε ἀπὸ μέσα κ' εὐρίσκειται ὄξω. «Μπράβο, λέει ὁ ντερβίσης· τώρα ἄκουσε τί θὰ σὲ πῶ. Θὰ σαρτάρης πάλε μέσα καὶ θὰ καθίσῃς δίπλα 'ς τὸν τοῖχον τοῦ πύργου· ἐκεῖ κοντὰ τὸ μεσημέρι θὰ τρίξῃ ὁ πύργος κι' ἀξάφνου θ' ἀνοίξῃ μιὰ πόρτα, ἐσὺ ἀμέσως νᾶμπῃς μέσα· μὴ φοβᾶσαι τίποτις· μόνο νᾶχῃς τὸν νοῦν σου ὅ,τι δῆς, ὅ,τι ἀκούσῃς νὰ μὴ μιλήσῃς καθόλου τσιμουδιά, ἢ μιλιὰ σου νὰ μὴν ἔβῃ, γιατί ἐχάθῃς. "Ἐκουσες;» «Ἐκουσα», λέει τὸ Κωστάκι. «Ἄτε, παιδί μου, 'ς τὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ», λέει ὁ ντερβίσης. Πάπ, μία καὶ νὰ σου τὸ Κωστάκι μέσ' 'ς τὸ κάστρο. Καθίξῃς δίπλα τὸν τοῖχον τοῦ πύργου. Δὲν ἐπέρασε, μωρὲ μάτια μου, πολὺς καιρὸς καὶ ἀκούει ἓνα βουητὸν τρομερόν, ἔτριξεν ὁ πύργος καὶ νὰ σου καὶ ἀνοίγει μιὰ πόρτα. Μὲ μιὰ νὰ σου τὸ Κωστάκι μέσα. Μπαίνει 'ς τὴν μιὰν κάμαριν τί νὰ δῆ;! Διαμάντια, περλάντια! μπαίνει 'ς τὴν ἄλλη μαλάμματα, ἀσήμια! μπαίνει 'ς τὴν ἄλλη τούμπλαις, ματζάρικα, μαχμουτιέδες, ἄϊ Κωσταντινάτα, δησαυρός! Αἱ σκάλαις ἦταν μαλαμματένιας· ἀνηθαίνει· ἀνηθαίνει· ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ κάμαραις μὲ ὀλόχρυσους καναπέδες, μὲ διαμαντένιους πολυελαίους, μὲ κρουσταλλένιους καθρέφταις· ἀνηθαίνει, ἀνηθαίνει, ἐλάφαξεν νᾶνηθαίνει· ἐκοπῆκαν τὰ ἦπατά του· ἀνηθαίνει, ἀνηθαίνει. . . Τί τὰ θέλεις, ἐφέντη μου εἶσαι, νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμεν ἐνήθη 'ς τὴν ἀπάνω πάνω κάμαρη. Θωρεῖ ἓναν τραπέζι στρωμμένο μὲ φαγιὰ διάφορα, καὶ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα νὰ θελες ἦταν 'πάνω 'ς τὸ τραπέζι. Δύο καρέκλαις ὀλόχρυσαις, δύο μαχαίρια, δυὸ περούνια, δυὸ κουτάλια ὅλα ὀλόχρυσα, δυὸ ποτίλιας φερφιρένιας μὲ κρασί κουμανταριά πρώτης, δυὸ ποτήρια κρουσταλλένια, ἀπὸ πάνω ἐκρέμουνταν ἓνας πολυελαῖος διαμαντένιος ποῦ ἔφεγγε μόνος του χωρὶς λάδι καὶ κεριά. Εἶχεν καὶ μιὰν πεῖναν τὸ καμμένο τὸ Κωστάκι! «Εἶπεν ὁ Θεός, λέει μέσα του, νὰ φάγω». Ἐκάθησεν εἰς τὸ τραπέζιν, ἐπῆρε τὸ περούνιν κ' ἔτρωγεν· ἐπίασεν καὶ τὴν ποτίλια νὰ βάλῃ 'ς τὸ ποτήριν κρασίν. Ἐκειδὰ πῶχυνεν τὸ κρασί νὰ σου καὶ πετιέται μιὰ κοπέλλα σὰν τὰ ἐφτὰ μαλάμματα· «Λάψε, ἦλιε μου, νὰ λάψῃς καὶ πολλὰς κάρδιας νὰ κάψῃς». «Πιλ ὀλάντα, πιλ ὀλμάς, ἀξάμιλαν μείντανὰ τσικμάς».

«Ὡρα καλή, παλληκάρη». Μιλιὰν τὸ Κωστάκιν. «Καλῶς ἦρτες»,

λέει ἢ κοπέλλα· ποῦ νὰ μιλήσῃ τὸ Κωστάκι! «Γιατί δὲν με μιλάς; Πῶς εὐρέθῃς ἐδῶ; ποιὸς σ' ἔφερεν;» Μιλιὰ! «Βρὲ καλέ μου, βρὲ χρυσέ μου, γιατί δὲν με μιλάς;» Τίποτις τὸ Κωστάκι. Ἐρχίθησε νὰ τὸ φιλά, νὰ τὸ χαδεύῃ, νὰ τὸ καργαλλεύῃ (=γαργαλίζῃ). Μιλιὰν ἐκεῖνος. Σὰν εἶδεν πῶς δὲν ἔκαμνεν τίποτις, καὶ τὸ Κωστάκιν ἦταν πέτρα μοναχὴ, τραβᾷ μιὰ καμπανίτζα καὶ νὰ σου ἀξάφνου ἓνας ἀράπακλας ἴσα μ' ἐκεῖ πάνω· εἶχεν κάτι μάτια! μὰ τί μάτια! κόκκινα ὡς τὴ φωτιά. Εἶχεν κάτι χεῖλη! μὰ τί χεῖλη; ποῦ ἐκρέμουνταν ἴσα μὲ τὸ στῆθος του καὶ κόκκινα σὰν τὸ βαρζάμι· τὰ φρύδια του ἐκλωθέν τα κι' ἐδινέν τα πίσω ἀπὸ τὸ κεφάλιν του· τὰ νύχια του ἦταν μιὰν πήχη. «Τί ὀρίζεις, βασιλοποῦλλα μου;» λέει. «Νὰ γδάρῃς, λέει, αὐτὸν ποῦ ῥτεν ἐδῶ 'ς τὸ παλάτι μου καὶ δὲν μιλάς». Ὡς τὰ κουσεν τὸ καμμένο τὸ Κωστάκιν ἔκοψεν τὸ γιαῖμάν του, ἐπῆγεν νὰ τὰ χεστῇ ἀπὸ τὸν φόβον του. Δὲν ἐπρόφταξε νὰ 'πῆ «ἀμὰν βασιλο . . .» καὶ ἀξάφνου σφαλᾷ ἡ πόρτα τοῦ πύργου καὶ γίνεται ἓνα σκότος ποῦ δὲν ἐθωροῦσες τὸ δάχτυλό σου. Ἐχάθῃν ὁ ἀράπης, ἐχάθῃν ἡ βασιλοποῦλλα τοῦ πύργου. Μόνον ποῦ πρόφταξεν ἡ βασιλοποῦλλα κ' ἔδωκεν εἰς τὸ Κωστάκιν ἓνα μικρὸ παραμάκιν κ' ἔβαλέν το 'ς τὸν κόρπον του. Τί τὰ θέλεις, ἐφέντη μου εἶσαι, φωνάζει τὸ Κωστάκι, ἀποῦ εἶσαι βασιλοποῦλλα; Ποῦ εἶσαι ἀράπη;» — Μιλιὰ! περπατᾷ 'ς τὰ σκοτεινά, πατᾷ πάνω 'ς τὰ φλουριά, πάνω 'ς τὰ περλάντια, μὴτε πόρταν εὐρίσκει μὴτε παραθύριν. Ἀνηθαίνει τῆς σκάλαις, κατηθαίνει, μπαίνει 'ς τῆς κάμαραις, πάει πάνω, πάει κάτω, μὴτε ἄνθρωπον εὐρίσκει, μὴτε τρῦπαν ἔβλεπε. Περνᾷ μιὰ μέρα, περνοῦν δυὸ μέραις, κλαίει τὸ καμμένο τὸ Κωστάκιν. «Ἄχ, ἔλεγε, γιατί ν' ἀκούσω τὸ ντερβίση; γιατί νὰ μὴν κάθωμαι 'ς τὸν καφενέ μου; Ἄχ! Βάχ!» Τί θέλεις, τί γυρεύεις, νὰ μὴν τὰ πολυλογοῦμεν, ὕστερα πὸ μιὰν ἐβδομάδα ἐνήθη εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ πύργου καὶ θωρεῖ μιὰν τρυπίτζαν ἴσα μὲ νοῦς βελονιοῦ κῶλο. Κατηθαίνει 'ς τὸ τραπέζιν, παίρνει ἓναν περούνιν, ἀνηθαίνει πάλε καὶ ἀπὸ δῶ εἶχεν, ἀπὸ κεῖ εἶχεν ἔνοιξεν τρῦπαν ἴσα ἴσα ποῦ χωροῦσεν τὸ κεφάλιν του· τραβᾷ μιὰν πέτραν ἔνοιξεν ἡ τρύπα· κυττάζει κάτω, τί νὰ δῆ; Ἐνα βάθος, ἀθεώρατο· κ' ἀπὸ κάτω ἔτρεχεν ἓνας ποταμός, ποῦ ἐνόμιζες πῶς ἐχόχλαζεν! Τί νὰ κάμῃ τὸ Κωστάκιν; Ἐσυλλογοῦταν· «Ἄν πομείνω, λέει, θὰ πεθάνω τῆς πείνας, ἂν τὰ δώκω

κάτω μπορεί νὰ σκοτωθῶ, μπορεί καὶ νὰ γλυτώσω 'ς τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ». Κάλλια νὰ τὰ δώκω, λέει. Ἔλα εὐχὴ τῆς μάννας μου, ἔλα καὶ τοῦ τσουροῦ μου καὶ φάπ! τὰ δώκεν ἀπὸ τὴν τρυπάν· δυὸ ὠραις ἔκαμεν νὰ κατηθῆ, ἐκυλιούνταν εἰς τὸν ἀέρα, ἔδωσεν ἡ χάρι τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ τύχη του καὶ ἔπεσε σὰν νεκρὸς μέσ' 'ς τὸν ποταμὸν χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτις. Ἐτράβηξέν τον τὸ νερὸ δίπλα 'ς τὸ χειλοπόταμον, κ' ἔμπλεξεν ἡ βράκα του 'ς ἕναν κλαδὶν κ' ἐστάθην. Ἡ καλή του ἡ τύχη ἐπερνοῦσεν ἀπὸ κεῖ ἕνας παξιθαντζῆς μὲ τὸ γαδαράκιν του φουρτωμένο λαχανικὰ νὰ πᾶν νὰ τὰ πουλήσῃ 'ς τὴ χώρα. Εἶδεν τὸ Κωστάκιν, ἐλυπήθην το, ἐπῆεν κοντὰ του, ἐφύσηξε 'ς τὴ μούτην του κ' ἔφρεν το εἰς τὸν νοῦν του. «Ἄσααχ» λέει τὸ καίμενον τὸ Κωστάκιν, «βαθειὰ ποῦ κοιμούνται κι' ἀλαφρὰ ποῦ ἔξυπνησα!» Τί τὰ θέλεις εἶπεν εἰς τὸν παξιθαντζῆν τὰ πάθη του κ' ἐπαρακάλεσέν τον νὰ τὸν πᾶν 'ς τὴν μάνναν του. «Ἐγὼ εἶμαι φτωχὸς ἄνθρωπος, λέει, καὶ πᾶω νὰ πουλήσω τὰ λάχανά μου, νὰ ζήσω τὴ φιλία μου, τί νὰ σὲ κάμω;» Κυττάζει ἀπὸ δῶ τὸ Κωστάκιν, κυττάζει ἀπὸ κεῖ βρίσκει ἕνα φλουράκι μέσ' 'ς τὸ παποῦτζιν του ἦταν ἀπὸ κείνα παῦ πατοῦσεν μέσα 'ς τὸν πύργον. Δίδει το τὸν παξιθαντζῆν, ἀνηθαίνει 'ς τὸ γαδαράκιν καὶ δρόμον γιὰ τὸ σπίτιν τους. Ἦστερ' ἀπὸ δυὸ μέραις ἤρτασιν εἰς τὸ σπίτιν τους. «Ὡρα καλή, μάννα». — «Καλῶς το τὸ Κωστάκι μου, σὰν τὸν καλὸν τὸν χρόνον, σὰν τὸ Δεσπότην τὸ Χριστὸν ποῦ κάθεται 'ς τὸ θρόνο. Ποῦ σουν, Κωστάκι μου;» «Μὴν τα ῥωτᾶς, μάννα μου, δὸς με νὰ φάω καὶ νὰ λουστῶ κ' ὕστερὰ μαθαίνεις, γιατί τὴν ἔψοφησα τῆς πείνας». «Χριστὸς καὶ Παναγιὰ τὸ παιδάκι μου!». Πιάνει λύνει τον, χτενίζει τον, ἔβαλέν τον κ' ἔφαγεν ὕστερα ἔδωσέν τον ν' ἀλλάξῃ τὰ ροῦχά του. Ἐκειδὰ ποῦ τᾶλλασεν τὰ ροῦχα του, ἠῦρεν εἰς τὸν κόρπον του τὸπραματάκιν ποῦ τὸν ἔδωκεν ἡ βασιλοπούλλα τοῦ πύργου, θωρᾶ το, ἦταν ἕνα μικρὸ σαμαντανάκι ποῦ ἄφτουσιν πάνω τὰ κεριά. Ἐβαλέν το πάνω 'ς τὴν κειμιὰ (1). Τὸ βράδυν ποῦ θέλασιν νὰ φᾶσιν ἔπιασεν ἡ μάννα του ἕνα κερὶν ἠψεν το κ' ἐκόλλησέν το 'ς τὸ σαμαντανάκιν νὰ μπλέψουσιν. Ἐκειδὰ ποῦ τὸ κόλλησεν νὰ σουμωρὲ μάτια μου καὶ παρουσιάζονται τρεῖς κοπέλλαις σὰν τὸ κρῦο

(1) Τζειμιὰ = μέρος ἐξέχον ἀνωθεν τῆς ἐστίας τοῦ οἴκου, ἐνθα ἀποθέτουσι τὰ προχείρως ἀναγκαῖα ἐν τῷ οἴκῳ.

νερόν. Ὁμορφαις, χιλιόμορφαις, ποῦ ἂν τῆς ἐθωροῦσες, ἔχανες τὸν νοῦ σου. Ἡ μιὰ ἔπαιζε βιολίν, ἡ ἄλλη τὸ ντέφιν καὶ ἡ ἄλλη ἐχόρευγεν. Πάνω ποῦ σβυνεν τὸ κερὶ κάθε μιὰ ἔδωκεν εἰς τὸ Κωστάκιν ἀπὸ ἕνα τσερβὲ μεταξωτὸν καὶ σὲ κάθε κλόσση (= κροσσὸς) εἶχεν ἕνα μαχμουτιὲ χρουσό. Χαραῖς τὸ Κωστάκι, χαραῖς ἡ μάννα του! Ἄφτουσιν ἄλλο ἕναν κερὶ, πάλι τὰ ἴδια! Ἦσα μὲ τὴν αὐγὴν ἐγεμίσασιν ἕναν πάγκο μαχμουτιέδες! Τὴν ἡμέραν τὸ Κωστάκιν ἐπῆρε ροῦχα καλὰ γιὰ λόγου του καὶ γιὰ τὴν μάνναν του, ἔπιασε μαστόρους νὰ κάμῃ καλὸ σπίτι, ἐγούρασεν ὅλα τὰ χρειαζόμενα τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἐπερνοῦσε ὅσιν μπέης. Ἐκεῖ 'ς τὰ καλὰ καθούμενα τὸν ἐκατέβην εἰς τὸν νοῦν του νὰ πᾶν 'ς τὴν Πόλιν νὰ φουρτώσῃ ἕναν καράβιν κεριά καὶ νὰ γυρίσῃ νὰ γεμίσῃ τὰ κατώδεια (= κατώγεια) του καὶ νὰ κάθεται νὰ γλεντᾶ. Καλὰ τὸ λέει, καλὰ τὸ καταφέρει, μπαίνει 'ς ἕναν καράβιν καὶ πᾶει 'ς τὴν Πόλιν. Σὲ καμμιά δεκαπενταριὰν ἡμέραις ἐφούρτωσεν τὸ καράβι. Λέει τον ὁ καπετάνιος «Κυριέ μου ὕστερ' ἀπὸ τὸ μεσημέρι 'ς τῆς τρεῖς νὰ εἶσαι μέσ' 'ς τὸ καράβι γιατί θὰ φύγουμεν ἕνα λεπτὸ ὕστερα δὲν πομένω». «Καλὰ», λέει τὸ Κωστάκιν. Τὸ μεσημέρι ἐπῆεν νὰ φᾶν καὶ νὰ κάμῃ τραπέζιν τοὺς φίλους ποῦ ἔκαμεν εἰς τὴν Πόλιν. Ὁ ἕνας τὸ κοντόν του ὁ ἄλλος τὸ μακρὸν του πάνω 'ς τὸ τραπέζιν ἐπέρασεν ἡ ὥρα. Ἦρτεν ἡ ὥρα τέσσερης, χαιρετᾶ τοὺς φίλους καὶ κατηθαίνει 'ς τὸ γιαλόν, ἀλλὰ ποῦ καράβι; Ἐφαίνουταν δὲν ἐφαίνουταν. Πιάνει ἕναν καϊκτζῆ, λέει τον «Τί θέλεις ὡς τὸ πρῶτ' νὰ φθάσῃς αὐτὸ τὸ καράβιν ποῦ φαίνεται δὲν φαίνεται;» «Ἐικοσιπέντε λίραις», λέει ὁ καϊκτζῆς. — «Πενήντα θὰ σὲ δώσω», λέει τὸ Κωστάκιν. Εὐτὺς μπαίνουσι μέσα 'ς τὸ καϊκιν, καλὰ πανιά, βάζουσιν καὶ σκουπαμάρια νὰ πιάσουσιν τὸ καράβιν. Ὁ καιρὸς ἦταν πρύμιος· ἐπετοῦσεν τὸ καϊκιν πάνω 'ς τὸν ἀφρό. Μὰ καὶ τὸ καράβιν καινουργιοπαλαμισμένο δὲν ἐπῆαινε πίσω. Ἦσα μὲ τὰ μεσάνυχτα ἐπῆαινασιν καλὰ ὕστερ' ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα ὁ ἀέρας ἐγίνῃ σκύλος, κάπνη, ποῦ δὲν ἐπιάνουνταν μήτε 'ς τὰ πανιά μήτε 'ς τὰ σχοινιά· τὰ κύματα ἐφούσκωναν, ὁ οὐρανὸς ἐθόλωσε, σκοτάδι, βρονταῖς, ἀστραπαῖς, ἄνεμος, τοῦ Χριστοῦ ἡ νύχτα ποῦ λέει ἕνας λόγος. Τοὺς ἔσπασεν ἕναν πινὸ τῆς μαίστρας· ἐρεγουλάρισαν τὰ πανιά τους, ἀλλὰ δὲν ἤξευραν ποῦ ἐπῆαινασι· μόνον μόνον 'ς τὴ λάμψι τῆς ἀστραπῆς ἐθωρούσασιν ὀμπρὸς τους μιὰ στεριά, χωρὶς νὰ γνωρίζουσιν τί στε-

ριά ἦταν, τί τὰ θέλεις, ἐφέντη μου εἶσαι, τὸ βράγανι ἔσκασε, τοὺς ἔφαεν τὰ πανιά, τοὺς ἔσπασεν τὸ πλωριὸ ἄλμπουρον καὶ τὸ πομπρέ-
σον· ἡ θάλασσα ἐπῆγε νὰ τοὺς φάη. Τὸ καίκιν ἤρχισε νὰ κάμνη νερά.
Ἄγιε Νικόλαε, κυβέρνα! ἔρχεται μιὰ θάλασσα, ἄλλη μιὰ, νὰ σου τὸ
καίκιν τὸ ρίχτει ὄξω σὲ μιὰ σπλάντζαν, ὅπου μὲ μεγάλη δυσκολία
ἐγλυτώσασιν οἱ ναύταις μὲ τὸ Κωστάκι. Ἐξημέρωσεν ἡ αὐγὴ, κλαίει
ὁ καπιτάνιος, μαζεύει τὰ σχοινιά τὰ πανιά καὶ ὅλα τὰ ριμέντζα τοῦ
καίκιου του. Τὸν ἔδωσεν καὶ τὸ Κωστάκι καμμιὰ διακοσαριά μα-
χμουτιέδες κ' ἐπῆρε τῶν ὀμματιῶν του. Ὁ καπιτάνιος μὲ τοὺς ναύ-
ταις ἐκάμασιν ἕνα σκάφος ὅπως ἐμπόρεσαν κ' ἐπήρασιν τὸν τερρα-
τζάδο γιαλλό, γιαλό κι' ἔφυγαν, κι' ἀκόμα πᾶσιν.

Τὸ Κωστάκι τὸ καμμένο ἐπῆρεν τὸ δρόμον, πᾶει πᾶει, μιὰν ἡμέρα,
δυὸ ἡμέραις, ποῦ κιτέρ ταχὰ κιτέρ, τὴν τρίτη φθάνει 'ς ἕνα δένδρο
μεγάλο, ποῦ 'ς τὴ ρίζα του ἔτρεχεν ἕνα νερό, κρούσταλλο. «Ἄς κά-
τσω, λέει, ἐδῶ 'ς τὴν σκιάν τοῦ δέντρου νὰ ξεκουρασθῶ». Ἐνίφτην
μὲ τὸ κρῦο νερό τῆς βρύσης, ἔφαγεν ὅτι ἠῦρεν κ' ἐκάθησε δίπλα 'ς
τὴ ρίζαν τοῦ δέντρου, ἤψεν ἕναν κεράκιν, ἐκόλλησέ το 'ς τὸ σαμαν-
τανάκιν καὶ ἐγλέντιζε μὲ τῆς ὀμμορφαις.

Δυὸ ὥραις μακρὰν ἀπὸ τὸ δέντρον ἦταν ἰμιὰ βασιλοπούλλα 'ς
ἕναν πύργον, ποῦ τὴν εἶχεν ὁ πατέρας τῆς ἐκεῖ νὰ μὴν τὴν ἀγα-
πήσῃ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν ὀμμορφιάν τῆς. Ἐκείνην τὴν ὥραν
ἐδίψασεν κι' ἔστειλεν ἰμιὰ δούλαν νὰ πάη νὰ φέρῃ φρέσκο νερόν ἀπὸ
τὴν βρύσιν. Ἡ κόρη ἄμα ἐπῆεν καὶ εἶδεν τῆς τρεῖς κοπέλλαις, ἡ μιὰ
νὰ παίζῃ τὸ βιολίν, ἡ ἄλλη τὸ ντέφιν καὶ ἄλλη νὰ χορεύῃ δὲν τὴν
ἐκαμνεν καρδιά νὰ γυρίσῃ, μόνον ἔκατzen κ' ἐσιργιάνιζεν. Ἡ βασι-
λοπούλλα ἔστειλεν ἄλλη δούλα νὰ φέρῃ νερό γιὰτί ἔσκασεν ἀπὸ τὴν
δίψα, ἐπόμεινεν καὶ ἄλλη. Φανάζει μιὰν ἄλλη δούλα καὶ λέει τὴν·
«νὰ πᾶς γλήγορα νὰ φέρῃς νερόν καὶ ὅ,τι δῆς, ὅ,τι ἀκούσης εὐτὺς
νάρτης νὰ μὲ τὸ πῆς». — «Μετὰ χαρᾶς, βασιλοπούλλα μου». Ἐπῆεν
ἡ ἄλλη δούλα τὴν ὥραν πιά ποῦ ἔσβυνεν τὸ κερί. Παίρνει νερό καὶ
τρέχει 'ς τὴν βασιλοπούλλα. «Τί εἶδες;» λέει. — «Τί νὰ σου 'πῶ,
βασιλοπούλλα μου, εἶσαι καὶ σὺ ὀμμορφη ποῦ δὲν ἔχεις κουσούρι, μὰ
'ς τὴ βρύσι ἔχει ἕναν νέον ποῦ λάμπει σὰν τὸν νήλιον, ἔχει καὶ τρεῖς
κουπέλλαις μαζὶν του, σὰν τὰ ἐφτὰ μαλάμματα, ἄσπραις χιονάταις,
ποῦ θαρρεῖς πῶς ἐκατηβῆκαν ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἄχ! Βασιλοπούλλα

μου, καὶ νὰ τὰς ἐθωροῦσες, καὶ νὰ θωροῦσες τὸν νέον θάχανες τὸν
νοῦν σου». — «Γλήγορα, λέει, νὰ πᾶτε νὰ μὲ τὸν φέρετ' ἐδῶ». Πη-
γαίνουν αἱ δούλαις. «Ὡρα καλή, παλληκάρη». — «Καλῶς τῆς κου-
πέλλαις». — «Πολλὰ καὶ ἀκριβὰ χαιρετίσματα ἀπὸ τὴν βασιλο-
πούλλά μας καὶ σὲ παρακαλεῖ νὰ πάης νὰ σὲ δῆ, νὰ πάρης καὶ τῆς
κουπέλλαις μαζὶ σου». — «Μετὰ χαρᾶς», λέει τὸ Κωστάκιν. Μπρὸς
αἱ δούλαις πίσω τὸ Κωστάκιν, πᾶσιν εἰς τὴν βασιλοπούλλα. «Ὡρα
καλὴ βασιλοπούλλά μου». — «Καλῶς τὸ παλληκάρη». Καθὼς τὸν
εἶδεν ἡ βασιλοπούλλα, ἐχτύπησεν ἡ καρδιά τῆς. «Ποῦ νεν, λέει ἡ
συντροφιά σου;» — «Ἐδῶ», λέει τὸ Κωστάκι, φέρετέ με ἕναν κερί». Ἐ-
φέραν τὸν ἕναν κερίν ἠψέν το καὶ ἄμα τὸ κόλλησεν εἰς τὸ σαμαν-
τανάκιν νὰ σου τῆς ὀμμορφαις, ἡ μιὰ ἐχόρευγεν, ἡ ἄλλη ἐπαιζε βιο-
λιν καὶ ἄλλη τὸ τέφι. Νὰ δῆ ἡ βασιλοπούλλα ἕναν τέτοιον πρᾶ-
μαν, ἐπῆε νὰ χάσῃ τὸν νοῦν τῆς, ἐθάρρευεν πῶς ἐθωροῦσεν ὄνειρον.
Ἦστερα σὰν ἔσβυσεν τὸ κερίν, ἐδώκασιν πάλιν αἱ κοπέλλαις 'ς τὸ
Κωστάκιν ἀπὸ ἕνα τζερβὲν μεταξωτὸν καὶ σὲ κάθε κλόσιν κρεμα-
σμένον ἕνα μαχμουτιέν. Τότες πιά ἡ βασιλοπούλλα ἐγονάτισεν ὀμπρὸς
'ς τὸ Κωστάκιν καὶ τὸν ἐπαρακαλοῦσεν νὰ τὴν χάριση τὸ σαμαντα-
νάκιν. «Πρᾶμαν ποῦ δὲν γίνεται, λέει, ἂν θέλῃς βασιλοπούλλα μου
νὰ το ἔχῃς, ἔπαρ' με ἄντραν νὰ τό χουμεν μαζὶν». Ἀπὸ 'δῶ τὴν
εἶχεν, ἀπὸ κεῖ τὴν εἶχεν ἐκατάφερέν τὴν, ἐστεφανώθην τὴν. Ἐκείνη
εἶπεν εἰς τῆς δούλαις τῆς νὰ μὴν το ποῦσιν καὶ τὸ ἀκούσῃ ὁ πατέ-
ρας τῆς καὶ τὴν σκοτώσῃ. Μῆνας μπαίνει, μῆνας βγαίνει γγαστρῶ-
νεται ἡ βασιλοπούλλα! Μιὰ ἀπὸ τῆς δούλαις πιστὴ 'ς τὸ βασιλέαν,
ποῦ εἶδεν τὴν βασιλοπούλλαν γγαστρωμένη πηαίνει μιὰν ἡμέραν εἰς
τὸ παλάτιν καὶ λέει 'ς τὸν βασιλέα. «Βασιλέα μου πολλοχρονεμένε
μου, τὸ κεφάλι μου 'ς τὰ πόδια σου· δὲν ἔχω πόδια νὰ σταθῶ καὶ
γλῶσσα νὰ μιλήσω». — «Τί τρέχει», λέει ὁ βασιλέας. — «Τί νὰ
τρέχῃ, λέει, πολλοχρονεμένε μου, ἡ βασιλοπούλλα εἶνε γγαστρωμένη!»
— «Γγαστρωμένη;» λέει. — «Γγαστρωμένη, ἀφέντη βασιλέα μου». Τότες
ἐπῆεν νὰ σκάσῃ ὁ βασιλέας ἀπὸ τὸν θυμόν του. Φανάζει τὴν
δωδεκάδαν του καὶ τοὺς λέει. «Ἡ κόρη μου ἡ βασιλοπούλλα μᾶς
ἐπρόσθαλεν ὅλους, λοιπὸν πρέπει νὰ βγάλουμεν τὸ ἰλάμιν τῆς νὰ τὴν
ἀποκεφαλίσῃ ὁ τζελάτης. Τί λέγετε σεῖς;» Εἶπεν ὁ ἕνας καὶ ὁ ἄλλος
τὴν γνώμην του καὶ ἀποφάσισαν ὅλοι νὰ σκοτωθῇ ἡ βασιλοπούλλα.

Ἐνα γεροντάκι λείει 'ς τὸ βασιλέα. «Βασιλέα μου πολλοχρονημένη, γέννημάν σου εἶνε, μὴ ἔμπης εἰς τὸ κρῖμάν της. Παρὰ νὰ τὴν σκοτώσης κάλλια νὰ τὴν ἀφήσης εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ. Κάμε ἓνα βαρέλι μεγάλο, βάλε μέσα φαγιά, νερὸ γιὰ πέντε ἔξ χρόνια, βάλε καὶ αὐτὴν μέσα, ρίξε τὴν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὅ,τι θέλει ὁ Θεὸς ἄς τὴν κάμη». Αὐτὴ ἡ γνώμη ἐφάνη πιά καλὴ καὶ ἀποφάσισαν νὰ τὴν βάλουν 'ς τὸ βαρέλι, νὰ τὴν ρίξουν 'ς τὴν θάλασσαν.

Ἄς ἀφήσουμε αὐτοὺς καὶ ἄς ἔρτουμεν εἰς τὸ Κωστάκιν. Ἐμαθεν τὸ καιμένον πῶς θάρτη ὁ βασιλέας καὶ θὰ τοὺς σκοτώσῃ. Ἐφοήθη πολλὰ· μιὰ βραδυὰν ἀφίνει τὸν πύργον τῆς βασιλοπούλας τῆς γυναῖκας του, κατηβαίνει 'ς τὸ γιαλό, βρίσκει μιὰ βάρκα, μπαίνει μέσα, ἰσάρει τὰ πανιά καὶ δῶ πᾶν οἱ ξένοι. Τὸ σαμαντανάκιν εἶχεν τὴ γυναῖκά του. Ἐρμένιζεν ἓνα μῆνα, δυὸ μῆνες, ἓνα χρόνο, δυὸ χρόνια, ἔσωσεν κι' ἀπόσωσε σὲ μιὰν ἐρημιάν· μήτε πουλὶν πετάμενον δὲν εὐρίσκουταν, σύρνει τὴ βάρκαν του ὄξω, χαλαρὴν τὴν κάμνει μιὰ παράγκα, καὶ πότε μὲ τὰ χορταράκια, πότε μὲ τὰ ψαράκια ἐπερνοῦσεν τὸν μαῦρόν του τὸν καιρόν. Μέραν τὴν ἡμέραν ἐπήαινε πιά μακρὰ εὐρίσκεν ζῶα ἐγδερῆν τα, ἔκαμνε τῆς προβιαῖς φορέματα κι' ἐντύνοταν. Ἐσπειρεν ἓνα χωράφι, ἡμέρωσεν κάμπασα δέντρα· τί τὰ θέλεις, ἐφέντη μου εἶσαι, ἐπερνοῦσεν ἡμιὰ ζωὴ σὰν ἀσκητής.

Ἄς ἀφίκουμεν αὐτὸν εἰς τὰ σκηταριὸν του κ' ἄς ἔρτουμεν εἰς τὴν βασιλοπούλλαν. Ὁ βασιλέας ἐδιάταξεν κ' ἐκάμασιν ἓνα βαρέλιν πολὺ μεγάλον, ἐβάλασιν μέσα παξουμάδια, τεριά, ρίζια, κρέατα παστά, ψάρια παστά, λάδια, λογιῶν τῶν λογιῶν προβεντζιά, ροῦχα, στρώματα· ἐβάλαν καὶ τὴν βασιλοπούλλαν κ' ἐρρίξαν τὴ 'ς τὴ θάλασσαν. Ὅλος ὁ κόσμος ἐκλαίει, γιὰ τὴν ἀγαπούσασιν πολὺ. Ἐξεπελάγησεν τὸ βαρέλιν. Ἐγέννησεν ἡ καυμένη μέσα ὀλομόναχη, ἔκαμνε ἓναν παιδὶ ποῦ ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο. Ἐπαρηθοριοῦταν μὲ τὸ παιδὶν της. Ἐπέρασεν ἓνας χρόνος, δυὸ χρόνια, ἡ κόρη 'ς τὸ βαρέλι, καὶ τὸ βαρέλι 'ς τὴ θάλασσα· ἐπέρασαν πέντε, ἔξη χρόνια, ἐκατάντησεν ἀγνώριστη. Μῆσ' 'ς τὰ ὀχτῶ χρόνια, μιὰ βαθειὰν αὐγὴν, ἐκεῖ ποῦ ψάρευγεν τὸ Κωστάκιν εἰς τὴ θάλασσα, θωραῖ ἀπὸ μακρὰ ἓνα πρᾶμα κ' ἔρχεται· ὅσον ἔρχουταν, τόσον ἐμεγάλωνεν, βρὲ καράβιν, καράβιν δὲν εἶνε· βρὲ χελῶνα, χελῶνα δὲν εἶνε· βρὲ τί εἶνε; ἀνάμενε κ' ἀνάμενε ὡς τὸ βράδυν ἐγιαννάστισεν (ἐπλησίασεν), ἦταν ἓνα βαρέλιν

κι' ἐκυλοῦσάν το τὰ κύματα. Βγάλλει τὰ ροῦχά του, δίδει τα (1) 'ς τὴ θάλασσαν· πάει μὲ τὰ κουλούμπου πάνω 'ς τὸ βαρέλι, τράβα, τράβα ἔσυρέν το ὄξω· μὰ εἶχεν ἓνα βάρος ποῦ δὲν ἤμποροῦσεν νὰ τὸ κυλίση. Πάνω ποῦ δουμάκιαζε (= ἐδοκίμαζε) νὰ τὸ κυλίση, ἀκούει μιὰ φωνὴν ἀπὸ μέσα «Γιὰ τὸ Θεὸ σιγὰ σιγὰ νὰ μὴ με σακατέψης ἐμένα καὶ τὸ παιδάκι μου». — «Βρὲ ποιὸς εἶσαι μέσα, ὁ πειρασμὸς γιὰ ὁ δαίμονας;» λέει. «Ὅχι δὲν εἶμαι ὁ πειρασμὸς μήτε ὁ δαίμονας· γυναῖκα τοῦ Θεοῦ εἶμαι». Ἐότες ἐπῆγεν εἰς τὴν παράγκαν του, ἔφερεν τὸν μπαλτάν του ἔσχισεν τὸ βαρέλιν, τί νὰ δῆ; μιὰ γυναῖκα μὲ τὸ παιδάκιν της· ἐκεῖνος δὲν τὴν ἐγνώρισεν, μὰ ἐκείνη ἐγνώρισέν τον χωρὶς νὰ τὸν δώσῃ γνωριμιάν. Πάει τοὺς 'ς τὴν παράγκαν του, ἄφτει μιὰ φωτιά, ψήνει τοὺς φαεῖν, δίδει τοὺς κ' ἐτρώγασιν κ' ὕστερα ἐρώτηξέν τοὺς ποιοὶ ἦταν· ἡ γυναῖκα ἡ καιμένη δὲν εἶπεν τίποτις, μόνον πῶς ἡ τύχη της τὴν ἔφερεν ἐκεῖ μὲ τὸ παιδὶν της. Ἐκεῖνος εἶπεν τὴν ὅλην τὴν ἀλήθειαν ποιὸς ἦταν, ποῦ ἦταν καὶ ποῦ κατάντησεν. Ἐκείνην ἐπῆραν τὴν τὰ κλάμματα, μὰ δὲν εἶπεν πάλε τίποτις. Ἐνα βράδυν ποῦ ἔλειπεν τὸ Κωστάκιν εἰς τὸ κυνήγι, πιάνει ἓνα κεράκιν ἡ γυναῖκα του, ἄφτει το, καὶ πάλε αἱ τρεῖς κοπέλλαις ποῦ ξέρουμεν. Ἐκεῖνὰ νὰ κ' ἔρχεται τὸ Κωστάκιν, τί νὰ δῆ; Τῆς κοπέλλαις του! Ἐὐτὺς ἐκατάλαβεν ποιά ταν ἡ γυναῖκα καὶ τὸ παιδὶν ποῦ ἔβγαλε μέσα ἀπὸ τὸ βαρέλιν· ἀγκαλιάζεται τὴν γυναῖκαν του, ἀγκαλιάζεται, φιλεῖ τὸ παιδὶν του, χαρὰς μαζὶ μὲ τὰ κλάματα. «Γιὰτί δὲν μὲ τὸ πες ἀμέσως πῶς εἶσαι σὺ ἡ γυναῖκα μου; λέει. «Γιὰ νὰ δῶ ἂν θὰ μὲ γνωρίσης». Τί τὰ θέλεις, ἐφέντη μου εἶσαι, νὰ μὴν τα πολυλογοῦμεν, εἶχαν ἓνα δυὸ κεράκια, ἐκάμαν τα καρμιὰν εἰκοσιπενταριά καὶ ἄψε-σβύσε, ἄψε-σβύσε, ἐκάμαν πάλε ἓνα σακκοῦλι μαχμουτιέδες. «Ἐώρα, λέει, γυναῖκα, θὰ πάρω τὸ δρόμον ναῦρω καρμιὰν πολιτεῖαν, νὰ πάρω ἓναν καράβιν, νάρτω νὰ σᾶς πάρω». «Ἐ τὴν εὐχὴν τοῦ Θεοῦ, λέει τὸν ἡ γυναῖκά του, μὰ νὰ μὴν ἀργέψης». Ἐφυγεν τὸ Κωστάκιν, ἐπῆρεν μαζὶν του τὸ σακκοῦλιν μὲ τοὺς μαχμουτιέδες, ἐτράβηξεν τὸ δρόμον τέρρα τέρρα τὴ θάλασσαν. Πάει, πάει κ' ἀκόμα πάει, μιὰν ἡμέρα, δυὸ μέραις, 'ς τῆς τρεῖς θωρεῖ μακρὰ μιὰν πολιτεῖαν. «Δόξα σοι ὁ Θεός, λέει, νὰ μιὰν πολιτεῖα». Ἐκεῖνὰ τὸ βραδυνὸν ἦμπε μέσ' 'ς τὴν πολιτεῖαν, ῥωραῖ

(1) Δίδει τα = ρίπτεται.

τί πολιτεία εἶνε, λέγουν τον πῶς εἶνεν ἡ Ἀλεξάντρα. Ἐπῆεν ἔς ἓνα ξενοδοχεῖον, ἐγούρασεν κάμποσα κεριά, τὴν νύχταν ἤφτέν τα, ἴσα μὲ τὴ αὐγὴν ἐγέμισεν τὸν κόσμον μαχμουτιέδες. Κατηβαίνει ἔς τὸ γιολό, θωρεῖ ὄλα τὰ καράβια, ἔρεσέν τον ἰμιὰ σκοῦνα. Ῥωτᾷ, βρῖσκει τὸν καπετάνιον, λέει τον «Καπιτάνιο, πουλᾷς τὴ σκοῦνά σου;» — «Ἄν εὔρω τὴν τιμὴν της, λέει ὁ καπιτάνιος, πουλῶ τὴν». — «Πόσα σὲ κοστίζει;» — «Χίλιας λίρες». — «Ἐπαρ' τας». Πιάνει μετρᾷ τῆς χίλιας λίρες, παίρνει τὴν σκοῦνα. Τὸ βράδυ ἐπῆε μέσα ὄλην τὴν νύχταν ἄφτε, σβύνε κεριά, ἄφτε σβύνε κεριά ἔκαμεν τὴ σαβοῦραν ἀπὸ μαχμουτιέδες. Τὰ σχοινιά ὄλα, τὰ μπράτσα, τὰ ξάρτια, ὄλα ἀπὸ σύρμα, τάντενοκάτάρτα ἀντίζια· αἱ κοπέλλαις τῶν καταρτιῶν ἀπὸ μάλαμμαν, ἡ φιγούρα μαλαμματένια, πίσω τῆς πρύμνης τὰ στολισματα χρυσά. Τί τὰ θέλεις, δὲν εὐρίσκουταν εἰς τὸν κόσμον τέτοια σκοῦνα. Ἐβαλε μέσα δυὸ κανόνια· ἐπῆρεν τὴν πατέντα κ' ἐφυγεν· ἡ σκοῦνα ἐπετοῦσε· σὲ δυὸ μέραις ἀριθάρισεν ἐκεῖ ποῦ τὰν ἡ γυναῖκα του καὶ τὸ παιδὶν του· βάζει τους μέσα κ' ἐνοῖζαν τοῦ πελάου. «Τώρα, λέει ἡ γυναῖκα ἔς τὸν ἀντραν της, θὰ μὲ κάμης, Κώστα μου, μιὰ χάρι». — «Τί χάρι θέλεις, γυναῖκα;» — «Θέλω νὰ πᾶμεν εἰς τὸ βασιλεῖον τοῦ πατέρα μου». — «Μετὰ χαρᾶς». Φωνάζει τὸ λοστρόμον λέει του ποῦ θὰ πᾶν. Μὰ τὴν ἀλήθεια ἐξέχασα νὰ σᾶς πῶ πῶς εἶπεν εἰς τοὺς ναύταις του πῶς εἶνεν ἓνα βασιλόπουλο μὲ τὴ γυναῖκαν του καὶ τὸ παιδὶν του καὶ σιργιανίζει τὸν κόσμο ὄλον. Δὲν ἐπέρασαν δεκαπέντε, εἴκοσι μέραις καὶ ἀριθάρισεν εἰς τὸ βασιλεῖον τοῦ πατέρα της. Ἄμα ἤμπεν ἡ σκοῦνα ἔς τὸ λιμιόνα, διατάσσει ἡ βασιλοπούλλα νὰ ρίξουν ἑκατὸν κανονιαίς. Οἱ ἀνθρωποὶ τῆς χώρας βλέπουν ἰμιὰ σκοῦνα ὀλόχρυσην καὶ μπαίνει ἔς τὸ λιμιόνα καὶ κανονάρει. Ἐκατήβαν ὄλος ὁ κόσμος νὰ σουργιανίσῃ τὴ σκοῦναν ποῦ ἔστραφτεν ἀπὸ τὰ πολλὰ χρουσαφια. Ὁ βασιλέας νὰ δῆ μιὰν τέτοιαν σκοῦναν ἑκατάλαβεν πῶς ἦταν βασιλικὴ καὶ εὐτύς ἐδικτάξεν νὰ κανονάρῃ τὸ κάστρον ἑκατὸν κανονιαίς, νὰ σκουπίσουν τοὺς δρόμους, νὰ στρώσουν δάφναις ποῦ θὰ περάσῃ ὁ ξένος βασιλέας. Τί τὰ θέλεις, τί τὰ γυρεύεις μεγάλαις ἐτοιμασίαις· ὁ κόσμος ὄλος ἦταν ἔς τὸ πόδι. Ἐκεῖδὰ νὰ σου καὶ βγαίνει μιὰ βάρκα ὀλόχρυση ἀπὸ τὴ σκοῦναν· ἐπῆεν ἔδωκεν πατένταν ὁ λοστρόμος καὶ εἶπεν πῶς τὸ δεῖνα βασιλόπουλο μὲ τὴ γυναῖκαν του καὶ μὲ τὸ παιδὶν του ταξιδεύουν

γιὰ σουργιάνι. Τότες ὁ βασιλέας τῆς χώρας ἐρμάτωσεν ἰμιὰ βάρκαν, ἐπῆρεν τὴ δωδεκάδαν του καὶ ἐπῆεν νὰ προαπαντήσῃ τὸ βασιλόπουλο μὲς ἔς τὴ σκοῦναν του. Ἄμα τοὺς εἶδαν κ' ἐρχονταν ἐκρύφτην ἡ βασιλοπούλλα. Ἐνήβην πάνω ἔς τὴ σκοῦναν ὁ βασιλέας, ἐξίσπαστην ἀπὸ τὴν πάστραν κ' ἀπὸ τὸ χρουσαφικό! Ἐχαιρετιστήκασιν, ἐμίλησαν καμμιάν ὥραν κ' ἤβγεν ὁ βασιλέας ἀπὸ τὴ σκοῦναν κ' ἐπῆεν εἰς τὸ παλάτιν. Ἦβγεν καὶ τὸ Κωστάκι μουνάχον ἐγήμισεν πέντε σακκούλαις μαχμουτιέδες· τῆς τρεῖς νὰ τῆς δώσῃ χάρισμα εἰς τὸν βασιλέαν· τῆς ἄλλαις τῆς δύο ἐρράντιζέν τας εἰς τὸ δρόμον ἀπὸ δῶ κ' ἀπὸ κεῖ κ' ἐμάζευγεν ὁ κόσμος κ' ἡ φτωχολογιά. Δὲν ἤξεραν τί νὰ ποῦν. «Νά, ἔλεγεν ὁ ἓνας, ἐδῶ βασιλέας! ποῦ ραντίζει τοὺς θεσαυρούς του ἔς τὴ φτωχολογιά!». — «Τί καλά τὰν νὰ χαμεν κ' ἐμεῖς ἓναν τέτοιο βασιλέαν», ἔλεγεν ὁ ἄλλος. Ἐπῆγαν εἰς τὸ παλάτιν ἐδισκέδασαν, ἐγύρισεν πίσω τὸ Κωστάκιν εἰς τὴν σκοῦναν. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔκαμεν ὁ βασιλέας τραπέζιν εἰς τὸ βασιλόπουλον. Ὑστερα ἔπο τὸ τραπέζιν, ἐπαίξασιν τὸ τάβλι κ' ἐκέρδισεν ὁ βασιλέας. Ἐγύρισεν πίσω ἔς τὴ σκοῦναν, εἶπεν εἰς τὴν γυναῖκαν του ὄλα, πῶς ἐπαίξασιν κ' ἔχασεν εἰς τὸ τάβλι. «Ἀῦριον, λέει ἡ γυναῖκα ἔς τὸ Κωστάκιν, νὰ πάης καὶ νὰ παίξῃς πάλε μὲ τὸν πατέρα μου καὶ θὰ χάσῃς· μὰ νὰ τὸν πῆς πῶς ἔχεις ἓναν ἀδελφὸ μικρότερό σου μὲς ἔς τὴ σκοῦναν ποῦ ξέρει καὶ παίζει τάβλι ποῦ δὲν εὐρέθην κανένας νὰ τὸν νικήσῃ. Ἐκεῖνος θὰ σὲ πῆ νὰ τὸν φέρῃς νὰ παίξῃ μαζί μου νὰ τὸν νικήσω». Ἐπῆεν πάλε τὴν ἄλλην ἡμέραν τὸ Κωστάκιν εἰς τὸ παλάτιν, ἐδιασκεδάσασιν καλά καλά, ἐπαίξασιν τὸ τάβλι, ἔχασεν πάλε τὸ Κωστάκι. Τὸ βασιλέα κανένας δὲν τον ἐκέρδιζεν παρὰ μόνον ἡ κόρη του. Μ' ἐξώρισέν την κ' ἐκείνην κ' ἐπόμεινε μονάχος ὁ βασιλέας μάστορις τοῦ ταβλιού. Ἄπ' ὡς τὰν ἐπαίξασιν κ' ὕστερα λέει τὸ Κωστάκιν εἰς τὸ βασιλέαν. «Ἐχω ἓναν ἀδελφὸν μέσα ἔς τὴ σκοῦναν ποῦ δὲν εὐρέθην κανένας ἴσα μὲ τὰ τώρα νὰ τὸν νικήσῃ ἔς τὸ τάβλι». — «Ἐχεις ἀδελφὸν μαζί σου καὶ δὲν τον φέρνεις νὰ τὸν δοῦμεν;» — «Δὲν θέλει νᾶβγῃ ὄξω γιατί παίζει τάβλι καὶ διασκεδάζει μὲ τὰ χαρέμια». — «Ἄμάν, λέει ὁ βασιλέας, κάμε με τὴν χάριν, πέ τον νᾶβγῃ νὰ παίξῃ καὶ μαζί μου τὸ τάβλι νὰ δῶ τὴν τέχνην του». — «Μετὰ χαρᾶς, βασιλέα μου». Ἐπῆγεν πάλε τὸ Κωστάκιν εἰς τὴν σκοῦναν, εἶπεν εἰς τὴν γυναῖκαν του πῶς ὁ βασιλέας τὸν

εἶπεν νὰ πάη τὸ ἀδελφάκιν του ὄξω 'ς τὸ παλάτιν νὰ παίξῃ νὰ δῆ καὶ ὁ βασιλέας τὴν τέχνην του.— « Ἀκουσε τώρα, λέει ἡ γυναῖκα 'ς τὸ Κωστάκιν, ἐγὼ θὰ φορέσω ροῦχα ἀντρίσια καὶ θὰ βγῶ 'ς τὸ παλάτι, σὰν θὰ παίζουμεν μὲ τὸν πατέρα μου τὸ τάβλιν ἐσὺ νὰ κάμῃς πῶς νυστάζεις καὶ θὰ σὲ βάλῃ νὰ κοιμηθῆς σὲ μιὰν κάμαρι διπλανὴν καὶ νὰ κυττάζῃς ἀπὸ τὴν κλειδότρυπαν νὰ δῆς τί θὰ τὸν κάμω τὸν πατέρα μου». — « Καλό », λέει τὸ Κωστάκιν. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐντύθη ἡ βασιλοπούλα ροῦχα ἀντρίσια, ἔγινεν ἕνας νέος χιλιόμορφος. Βάλλει καὶ τὸ σαμαντανάκι 'ς τὴν τζέπην του καὶ πᾶσιν εἰς τὸ παλάτιν. Ὁ βασιλέας τὸν ἐδέχτην καλά, ἔστρωσεν τραπέζιν, ἐφάγασιν, ἤπιασιν, ἐφουμάρασιν. Ὑστερα λέει ὁ βασιλέας· « Ἐσὺ εἶσαι ποῦ δὲν εὐρέθην ἀκόμη καένας νὰ σὲ νικήσῃ 'ς τὸ τάβλιν; » — « Ἐγὼ εἶμαι, βασιλέα μου, κ' ἂν θέλῃς δουμακιάζεις (= δοκιμάζεις) ». — « Μπράβο », λέει ὁ βασιλέας. Ἐφεράν τους τὸ τάβλιν· παίζουν ἕνα, χάνει ἡ βασιλοπούλλα· παίζουν ἄλλο, χάνει ὁ βασιλέας. « Ἀπὸ ἕνα », λέει ἡ βασιλοπούλλα· παίζουν ἄλλο, χάνει ἡ βασιλοπούλλα· παίζουν ἄλλο, χάνει ὁ βασιλέας, ἕνα σου κ' ἕνα μου, ἕνα σου κ' ἕνα μου, πίσω πίσω κερδίζει δυὸ ἡ βασιλοπούλλα, νικᾷ τὸ βασιλέα. Ἐξέχασα νὰ σᾶς πῶ πῶς σὰν ἐπαίζασιν τοῦτοι τὸ Κωστάκιν ἔκαμεν πῶς ἐνύσταξεν κ' ἐδιώρισεν ὁ βασιλέας κ' ἐβάλαν τον σὲ μιὰν πλαϊνὴν κάμαραν κ' ἐκύτταξεν ἀπὸ τὴν κλειδότρυπαν. Σὰν ἐνίκησεν ἡ βασιλοπούλλα ἐχόλιασεν παρὰ πολὺ ὁ βασιλέας. Τότες λέει τον ἡ κόρη του — « Γιατί ἐχόλιασες τόσο πολὺ, βασιλέα μου; » — « Γιατί, λέει ὁ βασιλέας, ἴσα μὲ τὰ τώρα δὲν εὐρέθην καένας νὰ μὲ νικήσῃ εἰς τὸ τάβλιν παρὰ μόνον ἡ κόρη μου ». — « Καὶ ποῦ εἶναι ἡ κόρη σου νὰ παίξῃ μαζί μου νὰ δῶ κ' ἐγὼ τὴν τέχνην της; » — « Δὲν εἶν' ἐδῶ, εἶπεν ὁ βασιλέας, γιατί τὴν ἐπάντρεψα μ' ἕνα βασιλόπουλο καὶ τὴν ἐπῆρεν κ' ἔφυγεν ». Ἐντράπην νὰ πῆ πῶς τὴν ἐξώρισεν μὲς 'ς τὸ βυρῆλι. « Δὲν πειράζει, λέει ἡ βασιλοπούλλα. Μὴ χολιάξῃς κ' ἐγὼ τώρα θὰ σὲ κάμω νὰ διασκεδάσῃς. Μόνον νὰ πῆς νὰ μᾶς φέρουν ἕναν κερὶν καὶ καένας νὰ μὴν ἔμπη ἐδῶ μέσα ἴσα μ' ἐκεῖ ποῦ θὰ τοὺς φανάξουμεν ». Εὐτὺς ἐδιάταξεν ὁ βασιλέας, ἐφέραν ἕναν κερὶν, ἔφασιν ὅλοι κ' ἐπομείνασι μονάχοι. Ἦψεν ἡ κόρη τὸ κερὶ καὶ νὰ σου εὐτὺς παρουσιάζονται αἱ τρεῖς κουπέλλαις ποῦ ξέρουμεν. Ἐξισπάσθη ὁ βασιλέας καὶ δὲν ἔξερεν τί νὰ πῆ, ἐθάρρευεν κ'

ἦταν ὄνειρον. Ἐπῆεν νὰ χάσῃ τὸν νοῦν του. Σὰν ἐγλύτωσε τὸ κερὶν κ' ἐδώκασιν αἱ τρεῖς κουπέλλαις εἰς τὴν βασιλοπούλλαν τρία μαντήλια μεταξωτὰ καὶ σὲ κάθε κλόσιν τους ἦταν κρεμασμένοι μαχμουτιέδες, δὲν ἔξερεν τί νὰ πῆ ὁ βασιλέας, ἔχασεν τὸ νοῦν του! « Ἀμάν, λέει, βασιλόπουλό μου, δός με αὐτὸ τὸ σαμαντανάκιν ποῦ ἔχει αὐτὸ τὸ τελεσίμιν κι' ὅτι θέλεις νὰ σὲ δώκω· ἂν θέλῃς καὶ τὸ μισό μου βασιλείον κ' ἐκεῖνο δίδω σέ το ». — « Ἴτι θὰ το κάμω, λέει ἡ βασιλοπούλλα, ἐγὼ τὸ βασιλείό σου; ἐγὼ ἔχω κ' ἄλλο σαμαντανάκιν τέτοιο μὰ δὲν το δίδω μὲ γρόσα καὶ μὲ βασιλεία ». — « Τί θέλεις λοιπόν, βασιλόπουλό μου, νὰ μὲ δώσῃς αὐτὸ τὸ σαμαντανάκι; » — Ἴτι νὰ σὲ πῶ, βασιλέα μου, ἐντρέπομαι νὰ σὲ πῶ τί θέλω. — Τί ντρέπεσαι; ἐμεῖς εἴμεθα μονάχοι καὶ πῆς μου, κανένας δὲν ἀκούει, — Για νὰ σὲ δώσω, βασιλέα μου, αὐτὸ τὸ σαμαντανάκιν πρέπει νὰ κάψω τὴν βουλλά μου καὶ νὰ σὲ βουλώσω 'ς τὸν κῶλο νᾶσαι ὑποταχτικὸς μου. — Πῶς γίνεται αὐτό, γέρος ἄνθρωπος καὶ βασιλέας ἄνθρωπος νὰ μὲ βουλώσῃς; » — « Ἄν θέλῃς », λέει ἡ βασιλοπούλλα. Βρὲ ἀμάν, βρὲ ζαμάν, τί νὰ κάμῃ ὁ βασιλέας, ἐπαραδέχτη νὰ τὸν βουλώσῃ. Σοῦ ἐτρούλλωσε μωρὲ μάτια μου, κοτζᾶ μου βασιλέας τὸν κῶλόν του, ἄσπρο χιονᾶτο. Τότες ἐκείνη βγάζει βγάζει τὸ κουρμπάκιν της καὶ σὲ τὸν δίδει μιὰν κουρμπατζιά. Ὅχ! λέει ὁ βασιλέας. Τότες ἐκείνη βγάλλει τὰ ροῦχα της τᾶντρίσια, φορώννει τὰ δικά της καὶ λέει 'ς τὸν πατέρα της. « Δὲν ἐντράπης κοτζᾶ μου βασιλέας νὰ τρουλώσῃς τὸν κῶλόν σου γιὰ ἕνα σαμαντανάκιν; Ἐσὺ ποῦ ἦσουν γέρος καὶ βασιλέας ἐπαραδέχτης κι' ἐγὼ ποῦ εἶνε φυσικό μου δὲν ἔμπρεπε νὰ δεχτῶ; » Τότες λέει ἐκεῖνος « Ἐσὺ 'σαι κόρη μου; Ἦμαρτον, συγχώρεσαί με ». — « Ἐγὼ εἶμαι, λέει, κ' ἐκεῖνος ποῦνεν 'ς τὴν διπλανὴν κάμαρην εἶνεν ὁ ἀντρας μου ». Τότες εἶπεν πῶς ἐνταμωθήκασιν, πῶς ἐπαρθήκασιν, ὅλην τὴν ἱστορίαν κατὰ πῶς τὴν ξέρουμεν. Εὐτὺς χαραῖς καὶ ἀγαλλίασες, ταλάλιδες ἐφανάζασιν πῶς ἦταν ἡ βασιλοπούλλα τους καὶ ἦλθεν. Γάμους χαραῖς. Ἐφωνάξασιν καὶ τὸ γεροντάκιν ποῦ τὴν ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ ἐκάμασι σαράντα μέραις καὶ σαράντα νύχτες γάμον.

Ἦμουνα κ' ἐγὼ ἐκεῖ
μὲ τὸ κόκκινο βρακί.

Ο ΚΛΗΔΟΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΣΤΕΝΗΜΑΧΩ

ΥΠΟ

ΒΛ. ΣΚΟΡΑΪΛΗ

Ὁ κλήδονος γίνεται καὶ ἐν Στενημάχῳ τῆς Θράκης, ὡς πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖ ὁμοῦ συνοδεύεται ὑπὸ ἰδιαιτέρας τινὸς παιδίας ἢ μᾶλλον παραστάσεως δραματικῆς, ἐχούσης ἱστορικὴν σημασίαν. Γίνεται δὲ ὡς ἑξῆς.

Τὴν παραμονὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου οἱ νέοι καὶ αἱ νεάνιδες τῆς συνοικίας συνέρχονται εἰς οἰκίαν τινὰ καὶ μετὰ τὰς συνήθεις προετοιμασίας ρίπτουσι ἐντὸς ἀγγείου πλήρους ὕδατος τὰ σημάδια των. Ἐκθέτουσι τὸ ἀγγεῖον ἐπὶ χαμηλῆς τινος στέγης καὶ ἀποχωρίζονται.

Τὴν ἐπιούσαν ὄρθρου βαθείος συνέρχονται πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν αἱ αὐταὶ νεάνιδες καὶ οἱ νέοι, ἐνδεδυμένοι τὰς ἑορτερὰς στολάς των. Ἐκεῖ δὲ αἱ νεάνιδες ἐκλέγουσι μίαν τῶν νεωτέρων καὶ στολίζουσι αὐτὴν ὡς νύμφην μὲ ἐνδύματα καὶ πέπλους καὶ ἄλλα κοσμήματα, τὰ ὅποια ἐπὶ τούτῳ φέρουσι ἐκ τῶν οἰκιῶν των. Ἡ ἐνδυσις δὲ αὕτη γίνεται ἐν μέσῳ χαρμωσύνων ἄσμάτων, γελώτων καὶ ἀστεϊσμών. Αὕτη εἶναι ἡ Καλη-Νίτσα, ἐξ ἧς καὶ ἡ τελετὴ ὅλη καὶ ἡ ἑορτὴ (τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου) καλεῖται ἐκεῖ τῆς Καληνίτσας. Ἀφοῦ ἐτοιμασθῆ καθ' ὅλα ἡ νύμφη Καλη-Νίτσα, ὅλη ἡ συνοδία ἐκκινεῖ μὲ βῆμα βραδύτατον καὶ ἐν τάξει πορευομένη. Τὴν Καλη-Νίτσαν ἔχουσαν ἐν τῷ μέσῳ, ἥτις ὡς ἀληθινὴ νύμφη βαδίζει βραδέως ἔχουσα τὸ πρόσωπον κεκαλυμμένον μὲ τὸν νυμφικὸν πέπλον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν γῆν. Αἱ δὲ πανταχόθεν περικυκλοῦσαι αὐτὴν ὑποβαστάζουσι αὐτὴν ἐλαφρῶς ἐκ τῶν χειρῶν καὶ τὴν ἀερίζουσι μὲ ριπίδια (τὰ ὅποια κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους αἱ ἴδιαι κορασίδες κατε-

σκεύαζον ἐκ χάρτου χρωματιστοῦ, ὠνόμαζον δὲ αὐτὰ μυγιαστήρια). Καθ' ὅλην δὲ τὴν ὁδὸν μέχρι οὗ φθάσωσιν εἰς ὠρισμένην θέσιν (κῆπον ἐξοχικὸν ἢ σύσκιον ὄχθην τοῦ ποταμοῦ), ἄδουσι ὅλοι καὶ ἄλλα μὲν ἄσματα, μάλιστα δὲ τὸ τῆς Καλη-Νίτσας, τοῦ ὁποίου δυστυχῶς μόνον τοὺς πρώτους στίχους ἐνθυμοῦμαι ἔχοντας οὕτω·

Καλη-Νίτσα στολισμένη, δώδεκα χρονῶν
 δώδεκα χρονῶν τὴν πῆρε ὁ γιανίτσαρος.
 Νὰ τὴν μάθῃ τὸ δοξάρι καὶ τὸν πόλεμον.

Οἱ δὲ νέοι, οἱ ὅποιοι συνήθως εἶναι ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς τῶν κορασίων, παρακολουθοῦσιν ὀπισθεν τὴν γαμήλιον συνοδίαν ὡς φύλακες, κρατοῦντες εἰς χεῖρας ὄπλα ἀβλαβέστατα, τοὺς λεγομένους φάλαγγας. Εἶναι δὲ οἱ φάλαγγες χάρτης διπλωμένος ἐν σχήματι τριγώνου μὲ δύο ἄκρας ἐξεχούσας, ἐκ τῶν ὁποίων κρατοῦντες αὐτοὺς διὰ τῶν δακτύλων καὶ ἀνατινάσσοντες εἰς τὸν ἀέρα πλαταγοῦσιν. Ἀφοῦ ἡ συνοδία φθάσῃ εἰς τὸ ὠρισμένον μέρος ἐν τοιαύτῃ πομπῇ, παραδίδεται εἰς παιδιὰς διαφόρους, εἰς ἄσματα καὶ χοροὺς. Διέρχονται οὕτως ὅλην τὴν ἡμέραν διασκεδάζοντες· περὶ δὲ τὴν δειλὴν ἐπιστρέφουσι μὲ τὴν αὐτὴν τάξιν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ τότε ἡ Καλη-Νίτσα ἐξάγει ἐκ τοῦ ἀγγείου τὰ σημάδια.

Ὡς βλέπει ἕκαστος, τὸ ἔθιμον τοῦτο τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἐν τῇ ἀπωτάτῃ ἐκείνῃ κατὰ τὴν Θράκην ἐλληνικῇ γωνίᾳ συνεδέθη μὲ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς φοβερᾶς ἐποχῆς τοῦ γιανιτσαρισμοῦ.

Ἡ Καλη-Νίτσα (καλὴ Ἀννίτσα) εἶναι παρθένος ἐλληνίς, τὴν ὅποiam ἐκοῦσαν ἢ ἄκουσαν (δὲν γνωρίζομεν) ἐκλέγει σύζυγόν του ὁ Γιανίτσαρος. Αἱ νεάνιδες αἱ περικυκλοῦσαι τὴν Καλη-Νίτσαν καὶ ἄδουσαι εἶναι αἱ συνομίληκες αὐτῆς, συνοδεύουσαι τὴν νύμφην εἰς τὴν τελετὴν τοῦ γάμου. Οἱ νέοι μὲ τοὺς φάλαγγας εἶναι πιθανῶς οἱ γιανίτσαροι, τῶν ὁποίων ὁμοῦ τὸ ἰδιαιτέρον πρόσωπον χάριν ἕως σεμνότητος ἐξηφανίσθη ἐκ τῆς ὅλης σκηνογραφίας.

ΛΣΜΑΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΙΩΝ

ΥΠΟ

ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΔΙΑΜΑΝΤΑΡΑ

1. Τῆς μεγάλης Παρασκευῆς.

Τώρα 'ν' ἀγία σαρακοστή, τώρα 'ν' ἀγίαις ἡμέραις
 ποῦ λειτουργοῦν αἱ ἐκκλησιαίς καὶ ψάλλουν οἱ παπᾶδες
 ποῦ λέν' τ' ἅγιος ὁ θεὸς διάκοι κι' ἀναγνωστάδες.
 Καὶ Παναγιά 'ς τὸ σπίτιν της κάμνει τὴν προσευχήν της
 νὰ ζήσ' ὁ θιὸς τὸ τέκνον της καὶ τὸν μονογενῆν της.
 Μ' ἀκού' φωνὴν μ' ἀκού' λαλιὰν ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα
 βγαίνει 'ς τὴν πόρταν της νὰ 'δῆ κι' ὄξω 'ς τὴν γειτονιὰν της.
 Θωρεῖ τὸν οὐρανὸν θολὸν καὶ τᾶστρα βουρκωμένα
 καὶ τὸ φεγγάριν τὸ λαμπρὸ 'ς τὸ αἶμα βουτημένο.
 Θωρεῖ τὸν Γιάννην κ' ἔρχεται δρωμένον κουρασμένον
 ἀνοίγει τ' ἅγιο στόμαν της καὶ σιγανὰ τοῦ λέγει·
 Καλὸ 'ς τὸν Γιάννην, πῶρχεται καὶ τί μαντᾶτα φέρνει;
 σὰν τί μαντᾶτα μ' ἔφερον ἀφ' τὸν μονογενῆν μου;
 Δὲν ἔχω πόδια νὰ σταθῶ, πνοὴ νὰ σὲ μιλήσω
 μὰ τώρα ποῦ μ' ἐρώτηξες θὰ σὲ τ' ὁμολογήσω.
 Τὸ γιό σου τὸν ἐπιάσασιν οἱ ἄνομοι Ἑβραῖοι·
 σὰν κλέφτην τὸν ἐπιάσασιν, σὰν πόρνον τὸν λαλοῦσιν,
 σὰν νὰ χωρίζ' ἀντρόγυνα ἔτσι τὸν πελεκοῦσιν.
 Τότες ἡ κυρὰ Δέσποινα ἔπεσαν κ' ἐλιγώθη.
 Μὲ δυὸ κανιὰ ροδόσταμον τρία κανιὰ ροσόλι
 τὴν ξιλιγοθυμήσασιν οἱ δώδεκ' ἀποστόλοι.
 Κι' ἀπ' ὄντας ἐσηκώθηκεν τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν·
 Ἄς ἔλθῃ Μάρθα κ' ἡ Καλὴ καὶ τοῦ Λαζάρου μάννα
 καὶ τοῦ Προδρόμου ἀδελφὴ νὰ πάγουμεν ἀντάμα.
 Κι' ἀπ' ὥστε νὰ το καλοπῆ ἐπεριμαζευθῆκαν.

κ' ἐπιάσαν τὸ στρατὶ στρατί, στρατὶν τὸ μονοπάτι,
 καὶ τὸ στρατὶν τοὺς ἔβγαλε 'ς τ' Ἀτσιγκανου τὴν πόρτα.
 Ὡρα καλὴ σ' Ἀτσιγκανε, κ' ἔντα ν' αὐτὰ ποῦ κάμνεις;
 Βραῖοι μ' ἐπαρηγγείλασιν καρφιὰ γιὰ νὰ τοὺς κάμω,
 μ' εἶπαν νὰ κάμω τέσσερα μὰ 'γὼ θὰ κάμω πέντε,
 τὰ δυὸ 'ς τὰ δυὸ του γόνατα, τὰ δυὸ 'ς τὰ δυὸ του χέρια
 καὶ τό ναν τὸ φαρμακερὸν νὰ μπήξουν 'ς τὴν καρδιάν του.
 Ἄτε, μωρέ, Ἀτσιγκανε, χαίριν νὰ μὴν κάμης,
 μήτε καὶ τὸ σακκούλι σου παρᾶν νὰ μὴν ποτάξῃ
 μήτε καὶ τὸ ὄντάκι σου στάχτην νὰ μὴν ποτάξῃ.
 Καὶ πιάννουν τὸ στρατὶ στρατί, στρατὶν τὸ μονοπάτι
 καὶ τὸ στρατὶν τοὺς ἔβγαλεν εἰς τοῦ ληστῆ τὴν πόρταν.
 Βρίσκουν τὴν πόρτα σφαλῆκτὴ σφικτομανταλωμένη
 κι' ἡ πόρτα 'πὸ τὸν φόβον της ἀνοίγει καὶ στυλώνει.
 Κ' ἡ Παναγία μπρόβαλεν 'ς τὴν ἀμπατὴν τῆς πόρτας·
 θωρᾶ λαὸν ἀμέτρητον, θωρᾶ πολὺν ἀσκέρι
 καὶ δὲν ἐγνώρισεν κανεὶ μόνον τὸν αἰ Γιάννη.
 Ἄγιέ μου Γιάννη ἀφέντη μου καὶ βαφτιστὴ τοῦ υἱοῦ μου,
 δεῖξέ με τὸν ἐγέννησα καὶ δὲν τογε γνωρίζω.
 Θωρᾶς ἐκεῖνον τὸν χλωμὸν καὶ τὸν πολλοδαρμένον;
 ὅποῦ κρατεῖ 'ς τὸ χέριν του μαντῆλιν ματωμένο;
 ὅποῦ κρατεῖ καὶ 'ς τᾶλλό του μαλλιά τῆς κεφαλῆς του;
 ἐκεῖνος εἶν' ὁ γιόκας σου κ' ἐμέν' ὁ δάσκαλός μου.
 Δὲν ἔχει μάντρον νὰ πνιῶ, κρεμὸν νὰ πᾶ' νὰ πέσω!
 Κι' ὁ γιός της τὴν ἐμίλησεν ἀπαν' ἀφ' τὸ σταυρόν του.
 Μάννα μ', ἂν γκρεμιστῆς ἐσύ, γκρεμιέτ' ὁ κόσμος ὅλος·
 κρεμιοῦνται μάνναις γιὰ παιδιὰ κι' ἄντρες γιὰ τοῖς γυναῖκες
 κρεμοῦνται κι' αἱ καλόπαντρες γιὰ τοὺς καλοὺς τοὺς ἄντρες.
 Μόν' εὔρε τριῶ χρονῶν κρασὶν κι' ἀφρᾶτον παξουμάδι,
 νὰ κάμης τὴν παρηγοριὰν νὰ τό βρῇ κόσμος ὅλος,
 νὰ τό βρουν μάνναις γιὰ παιδιὰ κι' ἄντρες γιὰ τοῖς γυναῖκες
 νὰ τό βρουν αἱ καλόπαντρες, γιὰ τοὺς καλοὺς τοὺς ἄντρες.
 Μέσα τὸ μέγα Σάββατον νᾶχης χαραῖς μεγάλαις
 ποῦ θὰ σημαίνουν ἐκκλησιαίς θὰ ψάλλουσιν παπᾶδες,
 τότες κυρὰ καὶ μάννα μου, τότες νὰ μ' ἀναμένης.

Καλῶς τᾶϊος ὁ θεός, καλῶς το κι' ἄς τὸ λέσι
 κ' ὅπου τὸ λέγει σώννεται κι' ὅπου τ' ἀκού' ἀγιάζει
 κ' ὅπου τὸ καλογοροίκησεν παράδεισον θὰ λάβῃ,
 παράδεισον καὶ λουτουργιάν 'ς τὸ μέγα μοναστήρι.
 Κάτω 'ς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ 'ς τοῦ Χριστοῦ τὸν τάφον
 κεῖ δέντρον δὲν ἐνέμιζεν, δέντρον ἐφανερῶθη·
 τὸ δέντρον εἶνεν ὁ Χριστὸς καὶ Παναγιά ἡ ῥίζα
 καὶ τὰ περικλωνάργια του οἱ δώδεκα Ἀποστόλοι.
 Τὸν Φαραῶνην εἶπασιν νὰ κάμῃ τὰ περούνια·
 εἶπαν νὰ κάμῃ δυὸ καρφιά κ' ἐκεῖνος κάμνει πέντε
 τὰ δυὸ 'ς τὰ δυὸ του γόνατα, τὰ δυὸ 'ς τὰ δυὸ του χέρια
 καὶ τό ναν τὸ φαρμακερὸ νὰ βάλουν 'ς τὴν καρδιάν του.

Κ' ἀπελοήθη ὁ Χριστὸς ὅπου ταν σταυρωμένος

Τ' ἔχεις, μάνα μου; τ' ἔχεις μητέρα μου;

τ' ἔχεις μιὰ κυρὰ τοῦ κόσμου;

Βάρυν ὄνειρον υἱέ μου εἶδα

καὶ ἰλιώνομαι νὰ σε τὸ 'πῶ.

Εἶδα γιέ μου πῶς σὲ ζυγώννασιν οἱ σκύλοι οἱ Ἑβραῖοι 'ς τὸν Ἰορ-
 δάνην ποταμόν·

νερὸν τοὺς ἐζήτησες

νερὸν δὲν σοῦ ἔδωκαν

ὀξειδιν καὶ ἀσβέστην

αὐτοὶ σὲ ἐπότισαν.

2. Ὁ Χριστοφῆς καὶ ἡ Ἐμινά.

Ἐχάραξ' ἡ ἀνατολὴ κ' ἐβρόντησεν ἡ δύσι
 κ' ἐχαμηλοπουμπούρησεν ἡ πέτρα τοῦ Λιμνήσι·
 ὀπῶχει πέτρινην καρδιάν ἄς ἔλθῃ νὰ γροικήσῃ,
 τὴν Παναγίαν, τὸν Χριστὸν νὰ τὸν δοξολογήσῃ,
 τὴν Ἐμινάν τὸν Χριστοφῆν νὰ τοὺς ἐσυγχωρήσῃ.
 Ποιὸς εἶδεν μαρμαρόγουρναν νερὸν νὰ ξεχειλίσῃ,
 τὴν Παναγίαν τὸν Χριστὸν νὰ τὸν δοξολογήσῃ,
 τὴν Ἐμινάν τὸν Χριστοφῆν νὰ τοὺς ἐσυγχωρήσῃ.
 Μιὰν Κυριακὴν μιὰν ἑορτὴν χαρμόσυνην ἡμέραν

στολιστήκεν ὁ Χριστοφῆς καὶ πάει γιὰ τὴ χώρα·
 κι' ὡς λάμπει νήλιος τοῦρανοῦ τᾶστρη καὶ τὸ φεγγάρι,
 ἔτσ' ἔλαμπεν καὶ Χριστοφῆς τῆς γειτονιάς καμάρι.
 Καὶ παίρει τὸ στρατὶ στρατὶ, στρατὶν τὸ μονοπάτι,
 τὴν Ἐμινάν νὰ πᾶ' νὰ βρῆ 'ς τὸ τουρκικὸν παλάτι.
 Μὰ ναν μικρὸν καλὸν Τουρκὶν ἀφ' τοῦ καλοῦ τοῦ φάνη
 διαῖ τον κι' ἀφ' τὴν μιὰν μεριάν, διαῖ τον κι' ἀφ' τὴν ἄλλη
 καὶ μὲ κρυφὰ μηνύματα αὐτὰ τοῦ παραγγέλλει·
 «Ἐχε τὴν ἐννοίαν, Χριστοφῆ, 'ς τῆς Ἐμινᾶς μὴν πάης
 κι' ἀπόψε τὰ μουσουλμανιὰ κακὴν βουλήν ἐβάλαν».
 Μηδ' ἐπαραγγελιοῦτανεν αὐτὸς μηδ' ἐλαλιούντα·
 'ς τῆς Ἐμινᾶς του τὴν αὐλὴν ἐπῆεν κ' ἐκοιμοῦτα.
 Καὶ μέσα τὰ μεσάνυχτα ἐννοιωσέν τον τὸ κόλι,
 ἀπ' ὄξω σύρουν τὴν φωνὴν καὶ μέσα συντυχαίνει·
 —"Ἐβγαλ' τον, κόρη, τὸν Ῥωμιὸν ποὺ μέσ' ἀφ' τὴν αὐλή σου.
 Ἐβγαλ' τον, κόρη μ' Ἐμινά νὰ μείνης 'ς τὴν τιμὴ σου.
 — Ἀνίσως κι' ἔχω γὼ Ῥωμιόν, Ῥωμιὸν εἰς τὴν αὐλή μου,
 φέρτ' ἄνθρωπον ποὺ τοῦ Μουφτῆ πάρῃ τὴν κεφαλὴν μου.
 Νὰ ξημερώσῃ ὁ θεὸς νὰ κάμουν καλεσίμι,
 ποῦ ῥτετε κ' ἐπατήσετε τὰ σπίτια τοῦ Ζαίμη.
 Ἐκεῖνος ὁ Ζαῖμ ἀγᾶς ὅπου ταν τὸ κεφάλι,
 τρέχει καὶ πάει 'ς τοῦ Μουφτῆ καὶ φέτφαν θὰ σὲ βγάλῃ
 κι' ὁ φετφαθῆς τοῦ ἔβγαλε περούνια νὰ τὸν βάλουν·
 κείνος περούνια γροίκησε κατὰ πολλὰ φοβήθη·
 τότες ἀναθεμάτισεν τὴν ὥραν ποῦ γεννήθη.
 Ἄπ' ὡς ταν ἡμουν δυὸ χρονῶ κ' ἐγένηκα τεσσάρω,
 εἶθε μὲ στείλ' ἡ μάνα μου κανίσσιν εἰς τὸν Χάρο.
 Ἦ τὸν δρόμον ὅπου πήγαιναν τοὺς γέροντας νταμώνουν·
 κι' ἀπολογήθη γέροντας 'ς τοῦ Χριστοφῆ καὶ λέγει·
 — Δὲν ἦρξες, γιέ μου Χριστοφῆ, Ῥωμιάν γιὰ νὰ γαπήσῃς
 κι' ἀγάπησες τὴν Γούρκισσαν γιὰ νὰ μουσουλμανίσῃς;
 Ὁπόχει νοῦ 'ς τὴν κεφαλὴν καὶ λάλι 'ς τὴν καντήλα
 ὁ Χριστοφῆς κι' ἡ Ἐμινά ἐκάμαν ἀμαρτία,
 ἐπῆράν τον κι' ἐπῆγάν τον κατ' ἀπὸ τὸ σαράι.
 Ἐπλάκωσεν κι' ὁ κύρις του 'ς τὴν μουλάν καθαλλάρις,

κ' ἔχυσέν τον καὶ τὸ φλουρί κ' ἐκάμεν το βουνάρι.
 Ἀφέντη μου Χασήμ. Ἀγᾶ, ὦ μάτια μου καὶ φῶς μου,
 χάρισέ με τὸν Χριστοφῆ τί 'νεν παιδί δικό μου.
 Πού μέσαν καϊλίστηκαν, νὰ τῆς τονε χάρισουν
 μ' ἀπόξω τὰ μουσουλμανιὰ δὲν θὲ νὰ καϊλίσουν.
 Ἀνίσως καὶ χάρισης τον πατοῦμεν τὸ ψωμί σου,
 πατοῦμεν τὸ σαράκι σου, πάει ἡ κεφαλὴ σου.
 Κὶ πιάνουν καὶ καρφώνουν τον σὲ μιὰ σανίδα πάνω
 καὶ πιάνουν καὶ φορτώνουν τον σὲ μιὰν καμήλαν ἔπάνω
 Ἀπολοᾶται Χριστοφῆς καὶ τῶν Τουρκῶνε λέγει·
 Ὡ οὐλον τὸν κόσμον ἄτέ με, 'ς οὐλον γυρίσετέ με,
 'ς τῆς Ἐμινᾶς μου τὸ στενὸν μὴν πᾶ γυρίσετέ με.
 Θέλεις ἐβαρογροίκησαν, θέλεις στανιὸν τὸ κάμαν,
 'ς οὐλον τὸν κόσμον πῆγάν τον, 'ς οὐλον ἐγύρισάν τον,
 'ς τῆς Ἐμινᾶς του τὸ στενὸν ἐπῆαν κ' ἔστησάν τον.
 Ἐξέβγηκεν καὶ ἡ Ἐμινὰ ἀπὸ τὸ παναθύρι,
 κ' ἐτράβαν τὰ μαλλάκια της μ' οὐλά της τὰ δακτύλια.
 Κ' ἐπολοήθη Ἐμινὰ τοῦ Χριστοφῆ καὶ λέγει·
 Ἐχε τὴν ἔννοϊαν, Χριστοφῆ, νὰ μὴ μουσουλμανίσης,
 μήτε τὴν πίστιν ν' ἀρνηθῆς, μὴ τὸν Χριστὸν πατήσης.
 Ὡ αὐτὸν τὸν κόσμον, Χριστοφῆ, εἶσαι τυραννισμένος
 'ς τὸν ἄλλον κόσμον ποῦ θὰ πᾶς θὰ 'σαι μακαρισμένος.
 Κὶ ἀπολοήθη Χριστοφῆς τῆς Ἐμινᾶς καὶ λέγει·
 Ὡ Ἐμινὰ κῦρ Ἐμινά, λαμπάδα καφουρένη,
 καὶ πότσα μου Βενέτικη, ῥοσόλι γεμισμένη,
 ποῦ τούτη δὰ τὴν γειτονιὰ σὲ ἔχω διαλεμένη.
 Ἀπελοήθη Ἐμινὰ 'ς τὸν Χριστοφῆν καὶ λέγει·
 Ὡ Χριστοφῆ μου, μάτια μου, ὦ Χριστοφῆ μου, φῶς μου,
 ἄς ἦτον νὰ σ' ἐφίληνα νὰ σβυνην ὁ καμός μου.
 Ἐπλάκωσεν κ' ἡ μάννα της δαρμένη, σκοτωμένη,
 κ' ἐτράβαν τὰ μαλλούτσια της σὰν σκύλλα λυσσασμένη.
 Γιὰ πές το, κόρη μ' Ἐμινά, πῶς ἦτον πὸ στανιό σου,
 ποῦ γύριζεν ὁ Χριστοφῆς κ' ἐπάταν τὸ στενό σου·
 γιὰ πές το, κόρη μ' Ἐμινά, νὰ μείνης 'ς τὴν τιμὴ σου.
 Ἄν ἀρνηθῶ τὸν Χριστοφῆ, νὰ παρνηθῶ τὸν κόσμον,

ἄν ἀρνηθῶ τὸν Χριστοφῆ, ποῦ νε παλαιός μου φίλος,
 τότες θὲ νὰ 'ρνηθῶ καὶ σέ, μάννα γλυκειά μου μάννα.
 Καὶ μιὰ σπαθιὰν τοὺς ἔδωσαν, παίρνουν τους τὰ κεφάλια
 καὶ ρίχτουν τὰ κεφάλια τους πὸ πίσ' ἀπὸ τὰ κιόνια,
 κ' ἔλαμπαν τὰ κορμάκια τους περίττ' ἀπὸ τὰ χιόνια.
 Κ' ἡ κόρη βγῆκε λεμονιά, κ' ὁ νέος κυπαρίσσι,
 καὶ κάθ' ἀγία Κυριακὴν, κάθε λαμπρὴν ἡμέραν
 τὸ κυπαρίσσι ἐσκυβγεν τὴν λεμονιὰν ἐφίλιε.
 Ἐλάτε ὄλαις αἱ ξανθαῖς, ὄλαις αἱ μαυρομμάταις,
 νὰ φήσουμεν τοῖς εὐκαιρὲς νὰ πιούμεν τοῖς γιομάταις.
 Κ' ἐκεῖνος ποῦ μὲ τό μαθεν γιὰ ποιητῆς λογαῖται
 κ' ἐγὼ ποῦ σᾶς τὸ σύναψα πρέπει νὰ μὲ κερνάτε,
 (ἡ) πρέπει με τὸ 'σπολλά 'τε.

3. Τραγουδοῦ τοῦ Μιχαῆλη τῆς Μαρούλλας.

Ὡ τὰ χίλια ὀκτακόσια πενήντα δύο ἔτος,
 ἀκούσατε τί ἔτρεξε 'ς τὸν τόπον μας ἐφέτος.
 Πεῖναν καὶ δίψαν ἔχομεν κ' εἶνε θεοῦ κατάρεις
 θέλει κ' ὁ βασιλέας μας τῆς δώδεκα χιλιάδες.
 Ἦλθα κ' ἐγὼ ὁ δυστυχῆς ἀπὸ τὰ Παρασάμια,
 'ς τὸν Φοίνικαν ἀράξαμεν πῶχει πολλὰ ποτάμια,
 ὁ Κυριακὸς τ' Ἀλεξαντρῆ ἦτον ὁ πλοίαρχός μου,
 ἦλθα 'ς τὸ Καστελλόριζον κ' αὐτό 'ταν ὁ σκοπός μου.
 Ὡ τοῦ Μιχαήλου κάθησα, τὸν καφεντζῆν φωνάζω
 γεμίζει μ' ἕναν ἀργιλέν, φουμάρω καὶ κυττάζω,
 τῆς Ἀχεραῖς παρατηρῶ κ' εὐθὺς τὴν ῥίμαν βγάζω.
 Πολλὰ μοῦ κακοφάνηκεν τὸ Σάββατον ἡμέραν,
 ποῦ δα τὸν Χατζῆ Κωσταντῆν κ' ἐσήκωσεν παντιέραν.
 Ἐφῆσ' ὁ δράκος τὸ νερόν καὶ πᾶσιν νὰ γεμίσουν
 ὄλαις ἄν δὲν συμμαζευθοῦν δὲν φίνει νὰ γυρίσουν.
 Βλέπω γυναῖκες 'ς τὴν σειράν, κορίτσια 'ς τὴν ἀράδα,
 κ' ἐθάρουν κ' ἦταν στράτευμα κ' ἦβγεν ἀφ' τὴν ἀρμάδα.
 Ἦταν οἱ μαστραπάδες των 'ς τὰ χέρια περασμένοι
 κ' ἐστράφτασιν ἀπὸ μακρυὰ σὰν σπάθα κονισμένη.

Ὡ μπάρμπα Χατζῆ Κωσταντῆ, ἔχε καλὰ τὸν νοῦ σου
κ' ἐχθὲς ἐκλέψασιν νερόν τὴν ὥραν ποῦ κοιμούσου.

Ὡ μπάρμπα Χατζῆ Κωσταντῆ βλέπε το τὸ νερό μας,
νὰ μὴ γλυτώσῃ γρήγορα γιὰ τὸν κακὸν καιρὸ μας.

Ἄκουσε πάλε νὰ σε πῶ τὰ λόγια μου 'ν' ἀλήθεια,
βλέπε τῆς Ἀχεραις καλὰ νᾶχῃς θεοῦ βοήθεια.

Μὰ 'γὼ μαθα μὲ τὰ σωστά, ἐχθὲς ἀκόμα ποῦ ἦλθα
ὄλαις αἱ Πηγαδιώτισσαις νερόν κλέπτουν τὴν νύχτα.

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΜΟΡΕΩΣ ΘΗΛΥΚΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

Γράφων ἀνωτέρω περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Μορέως, ἀνέγραψα ἐν σ. 645, σημ. 1 καὶ χω-
ρίον χρονικῶ ἐκδεδομένου ὑπὸ τοῦ ἐναγγῆς ἐν Ἰαυρίνῳ θανόντος βυζαντινοῦ Ἰωσήφ
Müller ἐκ χειρογράφου τοῦ 15' αἰῶνος, ἐν ᾧ ἀπαντᾶται ὁ θηλυκὸς τύπος τῶν Μορέων.
'Ὡς δὲ παρετήρησα αὐτόθι, ἐθεώρησ' ἀναγκαίαν τὴν ἐν τῷ κώδικι ἀναθεώρησιν τοῦ τύπου,
ἅτε οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ εὐρισκομένου, ἀλλ' οὐδεμίαν ἔλαβον ἐκ Βενετίας ἀπάντησιν. Ἄλλ' ἐν
τούτῳ τῷ μεταξύ ἐπῆλθεν ἄλλοθεν ἐπιθεωραίσεις τοῦ θηλυκοῦ τύπου. Καταγράφων κατὰ
τὸν παρελθόντα Ἰούλιον, μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν δὴ τῆς ἀνωτέρω περιλαμβανομένης
διατριβῆς μου, τοὺς κώδικας τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει εὐαγοῦς μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντε-
λεήμονος, τοῦ Ῥωσικοῦ κοινῶς καλουμένου, εὔρον ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 92 κώδικι, γεγραμμένῳ
τὸν 15' αἰῶνα, τὰ ἐξῆς δύο σημειώματα. Ἐν μὲν φ. 81 β' Ἐν ἔτει, ζογ' ὁ εὐγγέλια
ἀπὸ τὸν Παντοκράτορα ἐγὼ Ἰωσήφ ὁ ἐκ Μορέας καὶ ἔκαμα εἰς τὸν Πήργον ἤγγον
εἰς τὸν ναὸν τῆς Ὑπεραγίας. Ἐν δὲ φ. 126 β' Παμμεδέοντι σὺν Θεῷ νιῆ πνεύματι
ἐνδ. η' ἐνδ. η' (sic) Ἰωάννης ἱερομόναχος ὁ καὶ λεγόμενος Παλούμπης ὁ ἐκ
Μορέων ἔτει, ζογ' ἐνδ. η'. Ἐὰ σημειώματα ταῦτα ἐγράφησαν ἀμφοτέρω ἐν ἔτει 1565,
ἤτοι μετὰ τὴν γραφὴν τοῦ ὅλου κώδικος. Τούτων τὸ πρῶτον εἶνε ἀναντιρρητον, ὅτι
περιέχει θηλυκὸν τύπον τοῦ μεσαιωνικοῦ ὀνόματος τῆς Πελοποννήσου. Ἄσαφές δὲ μό-
νον εἶνε, ἂν ἐν τῷ δευτέρῳ σημειώματι τὸ Μορέων τὸ κατ' αἰτιατικὴν κατ' ἔθος ὄχι
σπάνιον ἐν τῇ μεσαιωνικῇ χρήσει τοῦ Ἑλληνος λόγου συντασσόμενον μετὰ τῆς προθέ-
σεως ἐκ εἶνε ἀρσενικοῦ ἢ θήλειος γένους.

Ἐν τέλει σημειόνω, ὅτι ἄξιον λόγου πολλοῦ εἶνε καὶ τὸ κύριον ὄνομα Παλούμπης
τοῦ δευτέρου σημειώματος, διότι ἐνθυμίζει ἡμᾶς τὸ χωρίον Παλούμπα τοῦ δήμου Ἡ-
ραίας τῆς Ἰόρτυνας, ὅπερ οὕτως ἀποδεικνύεται ἀνήκον εἰς τὴν μεγάλην σειρὰν τῶν ἐκ
γενικῶν ὀνομάτων οἰκογενεϊακῶν ὀνομασθέντων χωρίων, περὶ ὧν ἄλλοτε.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρακτικὰ τῆς ΙΓ' (ἐκτάκτου) Γενικῆς συνόδου
τῶν Ἑταίρων τῆς 15 Μαΐου 1894.

Ἐγένετο τῆ 15 Μαΐου 1894 ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Μουσείου περὶ
ὥραν 9 π. μ.

Συνελθόντων πολλῶν Ἑταίρων, ὁ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμ-
βουλίου λαβὼν τὸν λόγον ὅπως ἐκθέσῃ τὰ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐκτάκτου
ταύτης Συνελεύσεως, εἶπε τὰ ἐξῆς

Ἄξιότιμοι Κύριοι,

Γνωστὸν Ὑμῖν ὅτι κατ' Ἀπρίλιον μῆνα συνήθως συγκαλεῖται ἡ
Γενικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑταίρων, καθ' ἣν τὸ Συμβούλιον τῆς Ἑται-
ρίας ὑποβάλλει τὴν ἐτησίαν λογοδοσίαν, καὶ γίνονται αἱ ἀρχαιρεσίαι.

Κατὰ τὸ ἔτος ὅμως τοῦτο ἀπεφάσισε τὸ Συμβούλιον ν' ἀναβάλλῃ
τὴν σύγκλησιν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως διὰ τὸν Μάιον μῆνα, δοθεί-
σης πρὸς τοῦτο ἀφορμῆς, ἣτις ἐμελλε νὰ ἐκλίπῃ τὸν Ἀπρίλιον.
Ἐπειδὴ ὅμως αὕτη ὑφίσταται ἐτι δυστυχῶς, τὸ δὲ Συμβούλιον δὲν
ἔχει δικαίωμα ἐκ τοῦ Καταστατικοῦ νὰ ἀναβάλλῃ ἐπὶ μακρὸν τὴν
σύγκλησιν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, συνεκαλέσαμεν Ὑμᾶς ἐκτάκτως
σήμερον ὅπως ζητήσωμεν νέαν ἀναβολὴν μακροτέραν, Ὑμῶν ἐχόν-
των τὸ πρὸς τοῦτο δικαίωμα.

Ἡ ἀφορμὴ, Κύριοι, τῆς ἀναβολῆς ὑπῆρξεν ἡ ἐξῆς. Πρὸ τριῶν
μηνῶν περιῆλθεν εἰς γνῶσιν ἡμῶν, ὅτι πρόκειται αἱ ἀρχαιότητες αἱ
καταταθεθεῖναι εἰς τὰς ἄνω εὐρείας αἰθούσας τοῦ Πολυτεχνείου νὰ
μετακομισθῶσιν εἰς τὸ Κεντρικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μοσεῖον. Δραττό-

μενοι τῆς εὐκαιρίας ταύτης ἐζητήσαμεν παρὰ τοῦ κ. Διευθυντοῦ τοῦ Πολυτεχνείου τὴν παραχώρησιν μιᾶς τῶν εἰρημένων αἰθουσῶν, τῆς μεσημβρινῆς, διὰ τὸ ἡμέτερον Μουσεῖον, διότι καὶ εὐρύχωρος εἶνε καὶ φωτισμὸν ἔχει μείζονα ταύτης, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπὸ δωδεκαετίας εὐρισκόμεθα· ἐγένετο δὲ ἡ αἴτησις μας προθύμως ἀποδεκτή. Συγχρόνως δέ, οὕτως εἰπεῖν, τῇ ἡμετέρᾳ αἰτήσῃ ἤρχισε καὶ ἡ μετακόμισις τῶν ἀρχαιοτήτων, ἧτις, ὡς ἐμάθομεν τότε παρὰ τῶν ἀρμοδίων, δὲν ἐπρόκειτο νὰ διαρκέσῃ μακρὸν χρόνον.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο μαθόντες, ἀνεβάλομεν τὴν κατὰ μῆνα Ἀπριλίον σύγκλησιν τῶν Ἑταίρων, ἐλπίζοντες ὅτι κατὰ Μάιον θὰ ἦσαν τὰ πάντα τετελεσμένα, ὅπως συγκαλέσωμεν Ἑμᾶς ἐν τῇ νέᾳ αἰθούσῃ καὶ ἀκούσωμεν καὶ τὴν Ἑμετέραν γνώμην περὶ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης κατατάξεως τῶν ἀντικειμένων.

Δυστυχῶς ἡ μετακόμισις ἐβράδυνεν ἔνεκα τῆς δυσχερείας, ἣν παρέχει ἡ μεταφορὰ λεπτῶν καὶ εὐθραύστων ἀντικειμένων· καὶ μέχρι δὲ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ αἰθουσα δὲν ἐκενώθη ἐντελῶς.

Διὰ ταῦτα, Κύριοι, συνεκαλέσαμεν Ἑμᾶς σήμερον εἰς ἕκτακτον Συνέλευσιν, ὅπως ὑποβάλωμεν Ἑμῖν τὸν λόγον τῆς τοιαύτης ἀναβολῆς καὶ παρακαλέσωμεν, ὅπως, ἐὰν ἐγκρίνητε, παράσχητε νέαν μακροτέραν ἡδὴ, μόνοι ἔχοντες δικαίωμα πρὸς τοῦτο. Ζητοῦμεν δέ, Κύριοι, μακροτέραν ἀναβολὴν μέχρι τοῦ προσεχοῦς Ὀκτωβρίου, καὶ διότι ἡ ὥρα τοῦ ἔτους δὲν εἶνε πλέον κατάλληλος πρὸς Γενικὴν Συνέλευσιν, καὶ ὅπως ἐν ἀνέσει ἐργασθῶμεν εἰς τὴν μετακόμισιν καὶ διευθέτησιν τοῦ Μουσείου καὶ Ἀρχείου, καὶ ὅπως λαμβάνοντες γνώσιν τοῦ νέου χώρου, ὅστις πιθανὸν θέλει δώσῃ καὶ ἀφορμὴν εἰς τροποποιήσεις ἄρθρων τινῶν τοῦ καταστατικοῦ, ὑποβάλωμεν τότε τοιαύτας εἰς τὴν Ἑμετέραν ἔγκρισιν.

Ἡ αἴτησις λοιπὸν τῆς παραχωρήσεως ἀναβολῆς διὰ τὴν σύγκλησιν τῆς τακτικῆς Γενικῆς Συνελεύσεως εἶνε τὸ μόνον θέμα, ὅπερ ἔχομεν νὰ ὑποβάλωμεν Ἑμῖν σήμερον, ἐφ' οὗ παρακαλοῦμεν τὴν Συνέλευσιν ν' ἀποφανθῇ. Ἐν ἡ δὲ περιπτώσει ἡ αἴτησις ἡμῶν δὲν θὰ γείνη ἀποδεκτή, θέλομεν συγκαλέσει ἐκ νέου Ἑμᾶς μετὰ δύο ἐβδομάδας, ὅπως, κατὰ τὸ σῆθηδες, δώσωμεν λόγον καὶ εὐθύνας τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ προβῶμεν εἰς τὰ λοιπὰ τακτικὰ καθήκοντα τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως.

Ἡ Συνέλευσις ἐγκρίνασα τὸν λόγον τῆς ἀναβολῆς ἀπεφάσισεν, ὅπως οἱ Ἑταῖροι προσκληθῶσιν εἰς Γενικὴν Συνέλευσιν κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα τοῦ 1894.

Οὐδεμιᾶς ἄλλης παρατηρήσεως γενομένης διελύθη ἡ Συνέλευσις περὶ ὥραν 12.

Ὁ Πρόεδρος

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΜΠΟΤΑΣΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

*Πρακτικὰ τῆς ΙΔ' Γενικῆς συνόδου
τῆς 6 Νοεμβρίου 1894.*

Τῇ 6 Νοεμβρίου 1894 συνήλθεν ἡ ΙΔ' τακτικὴ Σύνοδος τῶν Ἑταίρων περὶ ὥραν 10 π. μ. ἐν μιᾷ τῶν αἰθουσῶν τοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνικοῦ Σχολείου.

Ὁ κ. Ἰωάννης Ν. Μπότασης, Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, προεδρεύων καὶ τῆς Συνελεύσεως, κηρύξας τὴν ἐναρξιν τῆς Συνεδριάσεως, ἀνήγγειλεν, ὅτι σκοπὸς τῆς Συνελεύσεως εἶνε ἡ ἐκθεσις πρὸς τοὺς Ἑταίρους τῶν πεπραγμένων ἀπὸ τῆς τελευταίας τακτικῆς Συνόδου τῶν Ἑταίρων, τῆς γενομένης τῇ 9 Μαΐου 1893, ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν λογαριασμῶν τοῦ 1892, καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Μετὰ τοῦτο ἀνέγνωσεν εἰς τὴν Συνέλευσιν τὴν ἐκθεσιν τῶν πεπραγμένων (Ὁρα κατωτέρω).

Ἐἶτα ὁ κ. Ξανθάκης, μέλος τῆς τριμελοῦς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀνέγνωσε τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς (Ὁρα κατωτέρω).

Μετὰ ταῦτα ὁ Ταμίας τῆς Ἑταιρίας κ. Σπυρ. Λάμπρος ἀνέγνωσε τὴν ἐκθεσιν τῆς χρηματικῆς καταστάσεως τοῦ Ταμείου ἀπὸ τῆς 6 Μαΐου 1893 μέχρι τῆς 3 Νοεμβρίου 1894 (Ὁρα κατωτέρω).

Μετὰ τοῦτο ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ κ. Προέδρου ἂν ἔχη τις νὰ προσθέσῃ τι εἰς τὰ λεχθέντα, ὁ κ. Ν. Ἀναστασίου ὑπέβαλε τὰ ἐξῆς· πρῶτον ὅτι καλὸν ἦθελεν εἶσθαι αἱ λαχειοφόροι ὁμολογίαι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, εἰς ἃς μετατρέπεται τὰς χρηματικὰς εἰσπράξεις τῆς Ἐταιρίας ὁ κ. Ταμίας, νὰ μὴ πωλῶνται ἐκαστοτε παρ' αὐτοῦ, διότι πιθανὸν ἢ τύχη νὰ εὐνοήσῃ ποτὲ τὴν Ἐταιρίαν, ἀλλὰ μέρος τῶν χρημάτων τῶν χρησιμευόντων εἰς τὰς καθημερινὰς ἀνάγκας τῆς Ἐταιρίας νὰ κατατίθεται ἐπ' ἀνοικτῷ λογαριασμῷ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν· ἐκ τούτων δὲ νὰ λαμβάνῃ ὁ κ. Ταμίας τὰ ἀναγκαῖα χρήματα, μένωσι δὲ ἄθικτοι αἱ λαχειοφόροι. Προσέθηκε δεύτερον ὅτι καλὸν θὰ ἦτο, ἂν οἱ προσερχόμενοι ἐνίοτε εἰς τὸ Μουσεῖον φωτογράφοι πρὸς φωτογράφησιν εἰκόνων ἢ ἄλλων ἀντικειμένων τοῦ Μουσείου καταβάλλωσι ποσὸν τι εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Ἐταιρίας, διότι οὗτοι ὠφελοῦνται ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν φωτογραφιῶν.

Εἰς ταῦτα ἀντιπαρετήρησεν ὁ Ταμίας κ. Σπυρ. Λάμπρος, ὅτι ἡ ἀγορὰ καὶ πώλησις τῶν λαχειοφόρων δὲν ἔφερε μέχρι τοῦδε ζημίαν εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Ἐταιρίας, καὶ ὅτι πάντοτε τὰ περισσεύματα τῶν εἰσπράξεων μεταβάλλει εἰς λαχειοφόρους, ἀλλ' ὅτι, ὅσκις παρίσταται κατεπείγουσα ἀνάγκη, εἴτε πρὸς ἀγορὰν ἱστορικοῦ τινος ἢ καλλιτεχνικοῦ ἀντικειμένου, εἴτε πρὸς πληρωμὴν δαπανῶν ἄλλων μὴ ἐπιδεχομένων ἀναβολῆν, δὲν ὑπάρχουσι δὲ διαθέσιμα μετρητὰ χρήματα, δὲν εἶνε δίκαιον ν' ἀναβάλληται ἡ πληρωμή.

Εἰς τὴν παρατήρησιν δὲ τῆς λήψεως τιμῆματός τινος παρὰ τῶν φωτογραφούντων εἰκόνας, εἶπεν, ὅτι λίαν ἀσήμαντος θὰ ἦτο ἢ ἐκ τούτου πρόσδοδος, καὶ ὅτι ἡ Ἐταιρία ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις φωτογραφῆσεως τῶν ἐν τῷ Μουσείῳ εἰκόνων καὶ ἐκδόσεως αὐτῶν ἐν καλλιτεχνικῷ λευκώματι πρὸς ἴδιον ὄφελος, ἀλλὰ τοιοῦτον λεύκωμα ἀπῆται δαπάνας ὑπερόγκους, ἃς δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλλῃ ἡ Ἐταιρία, γνωρίζουσα ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι ἡ κατανάλωσις αὐτοῦ θὰ ἦτο ἐλαχίστη.

Κατόπιν ὁ κ. Πρόεδρος ὑπέμνησεν εἰς τὴν Συνέλευσιν νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου, οὗ ἡ διάρκεια θέλει παραταθῆ μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους 1895, ὅπως ἐπανέλθῃ ἡ Ἐταιρία ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀρχῶν αὐτῆς εἰς τὴν κανονικὴν τροχιάν τὴν διαγεγραμμένην ὑπὸ τοῦ καταστατικοῦ.

Εἰς ταῦτα Ἐταίρου τινὸς εἰπόντος, ὅτι, ἀφοῦ πρόκειται περὶ ὀλίγων μόνον μηνῶν διαρκείας, καλὸν ἦθελεν εἶσθαι νὰ γίνωσιν αἱ ἀρχαιρεσίαι τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1895, ἐξακολουθήσῃ δὲ ὑφιστάμενον τὸ ἤδη ὑπάρχον Διοικητικὸν Συμβούλιον μέχρι τοῦ μηνὸς τούτου, τὴν γνώμην δὲ ταύτην ἀποδεχθείσης τῆς Συνελεύσεως τῶν Ἐταίρων, διελύθη ἡ Συνεδρίασις περὶ ὥραν 12.

Ὁ Πρόεδρος

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΜΠΟΤΛΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

*Λογοδοσία τοῦ Προέδρου κατὰ τὴν Γενικὴν Σύνοδον
τῆς 6 Νοεμβρίου 1894.*

Ἀξιότιμοι Κύριοι,

Ὅτε τὴν 15 Μαΐου ἐνεστῶτος ἔτους συνεκαλέσαμεν Ὑμᾶς εἰς ἕκτακτον Γενικὴν Συνέλευσιν, ὅπως ἀποφασίσαιτε τὴν ἀναβολὴν τῆς συγκλήσεως τῆς τακτικῆς Γενικῆς Συνελεύσεως μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου, κατειχόμεθα οὐχὶ πλέον ὑπὸ ἐλπίδων, ἀλλ' ὑπὸ βεβαιότητος, ὅτι ἠθέλομεν συγκαλέσῃ Ὑμᾶς σήμερον ἐν ἑτέρᾳ αἰθούσῃ εὐρυχωροτέρᾳ καὶ καταλληλοτέρᾳ, ἐνθα ἐπρόκειτο νὰ μεταφέρωμεν τὸ Μουσεῖον, καὶ ὅτι ἠθέλομεν ἐπιδείξῃ πρὸς Ὑμᾶς καὶ πρὸς τὸ κοινὸν τὸ Μουσεῖον τῆς Ἐταιρίας ἐν τελειοτέρᾳ διακοσμήσει καὶ κατατάξει τῶν ἀποκτημάτων αὐτοῦ. Οὗτος δὲ ὑπῆρξεν ὁ λόγος τῆς ζητηθείσης παρ' Ὑμῶν ἀναβολῆς.

Ὡς ἐνθυμείσθε οἱ παρευρεθέντες ἐν τῇ κατὰ Μαΐον ἕκτακτῃ Συνελεύσει τὸ Συμβούλιον ἀνήγγειλε τότε διὰ τοῦ Προέδρου, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ παραχωρηθῇ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἐταιρίαν πρὸς μετα-

φοράν τοῦ Μουσείου ἢ αἰθουσα, ἐνθα ὑπῆρχεν ἡ συλλογὴ τῶν πηλίνων ἀγγείων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, ἅτινα μετεκομίσθησαν εἰς τὸ Κεντρικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον. Εἰς τὴν αἰθουσαν δ' ἐκείνην προστιθέμεθα νὰ συγκαλέσωμεν Ἑμᾶς σήμερον, ἐπιδεικνύοντες νέαν διευθέτησιν τοῦ Μουσείου ἐν χώρῳ εὐρυτέρῳ καὶ μᾶλλον ἀνέτῳ καὶ φωτεινῷ.

Δυστυχῶς αἱ προσδοκίαι ἡμῶν δὲν ἐπραγματοποιήθησαν. Θὰ ἦτο μακρὸς ὁ λόγος, ἂν ἀφηγούμην Ἑμῖν σήμερον τὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, καὶ ἐν λεπτομερείᾳ διηρχόμην πάσας τὰς ἐνεργείας τοῦ Συμβουλίου πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Θὰ ἦτο δὲ ἴσως τὴν στιγμὴν ταύτην καὶ ἀνωφελῆς, διότι ἐξακολουθοῦσιν αἱ περὶ τῆς παραχωρήσεως τῆς αἰθούσης παραστάσεις ἡμῶν, δὲν ἐδόθη δὲ ἡμῖν μέχρι σήμερον ὀριστικὴ τις καὶ τελεία ἐπίσημος ἀπάντησις. Τὸ μόνον δὲ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης βέβαιον, ὅπερ καὶ Ἑμεῖς πρὸ ὀλίγου ἐπισκεφθέντες τὸ Μουσεῖον ἀντελήφθητε, εἶνε, ὅτι εἰσέτι μένομεν ἐν τῷ στενῷ ἐκείνῳ χώρῳ, μὴ ἐπαρκοῦντι πλέον εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Ἑταιρίας μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν, ἣν ἔδωκεν εἰς αὐτὴν ἡ ἐργασία τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου καὶ ἡ φιλόπατρις ὑποστήριξις τῶν Ἑταίρων.

Καταλείπων λοιπὸν ἐνταῦθα τὰ περὶ τούτου μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θέλομεν ἐπιτύχη χάριν τοῦ ἐθνικοῦ Μουσείου καταλληλοτέρου χώρου πρὸς μεταφορὰν αὐτοῦ, μεταβαίνω εἰς τὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο πεπραγμένα.

Πρὶν ἢ εἰσέλθω εἰς τὸ κύριον θέμα ἔρχομαι πρῶτον, Κύριοι, νὰ ἐκπληρώσω πένθιμον καθήκον, μνημονεύων μετὰ λύπης σεβαστῶν ὀνομάτων ἀγαπητῶν Ἑταίρων, ὧν ὁ θάνατος ἐστέρησεν ἡμᾶς τῆς πολυτίμου συμπράξεως καὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τῆς Ἑταιρίας μερίμνης των, ἧς εἶχομεν ἐκάστοτε τρανὰ δείγματα, τῶν ἀειμνήστων Πάνου Θ. Κολοκοτρῶνη, Σταματίου Ι. Μπουντούρη, Ἐπαμεινώνδου Α. Κριεζῆ, Στεφάνου Ξένου, Μιλτιάδου Ἀξελου, Α. Λόλιγκ, Γρηγορίου Κ. Σούτσου, Διονυσίου Λάτα ἀρχιεπισκόπου Ζακύνθου, Ἡλία Κανελλοπούλου, Γεωργίου Καίσι. Ρώμα, Σταματίου Δέγλερη, ἰατροῦ, Μενελάου Νεγρεπόντη, Ἀν. Τζίνη, τοῦ ἐν Μονάχῳ φιλέλληνας Γερμανοῦ Καρόλου Βάϋμαν, Δημ. Ζάνου, Δημ. Καρακατσάνη, Νικ. Β. Ὁρλώφ καὶ Γεωργ. Γ. Πλαπούτα. Θεωρῶ δὲ καθήκον νὰ μνημονεύσω καὶ τῆς ἀειμνήστου ἐν Μασσαλίᾳ πρὸ τινῶν μηνῶν ἀποθανούσης Αἰ-

κατερίνης Πρασακάκη, ἣτις διὰ πολλῶν δωρεῶν ἀντικειμένων, ἀνηκόντων εἰς τὸν Ἀδαμάντιον Κοραῆν, ἐπλούτισε τὸ Μουσεῖον.

Ἀρχόμενος ἤδη ἐκ τῆς οικονομικῆς καταστάσεως τῆς Ἑταιρίας, ἀναφέρω Ἑμῖν, ὅτι αἱ εἰσπράξεις κατὰ τὴν παρελθούσαν περίοδον, ἀπὸ τῆς 6 Μαΐου παρελθόντος ἔτους μέχρι σήμερον, ἀνῆλθον εἰς δρ. 7385,95, αἵτινες, προστιθεμένου τοῦ εἰς μετρητὰ περισσεύματος τῆς παρελθούσης χρήσεως ἐκ δραχ. 898,50 καὶ 1798,50, εἰσπραχθεισῶν ἐκ τῆς πωλήσεως τριῶν λαχειοφόρων τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, συμποσοῦνται εἰς δραχμὰς ἐν ὅλῳ 10083,05, ὥστε μένει ἐν τῷ Ταμείῳ ὑπόλοιπον δραχ. 1191,70.

Εὐχάριστον γεγονός, ὅπερ εὐελπιζοίμεν ἡμᾶς, εἶνε, ὅτι αἱ εἰσπράξεις τῆς Ἑταιρίας οὐδαμῶς ἠλαττώθησαν, καὶ ὅτι προθύμως οἱ Ἑταῖροι καταβάλλουσι τὴν συνήθη εἰσφοράν, πολλοὶ δὲ καὶ ἑκτακτον, πρὸς οὓς ἡ Ἑταιρία ἀντὶ τῆς προσθέτου παρέχει τὸ Δελτίον αὐτῆς.

Ἡ ἐκδοσις ἐπίσης τοῦ Δελτίου ἐξηκολούθησεν, ἐκδοθέντων ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους δύο τευχῶν, τοῦ 14ου καὶ τοῦ 15ου, ἤρξατο δὲ καὶ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ 16ου, δι' οὗ θέλει συμπληρωθῆ ὁ 4ος τόμος τοῦ Δελτίου.

Πλεῖστα ἐπίσης εἶνε τὰ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀποκτήματα τῆς Ἑταιρίας. Καὶ εἰς μὲν τὸ Μουσεῖον δωρηταὶ ὑπῆρξαν ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῆς Νικόλαος Μαυροκορδάτος, ὁ ἐν Σμύρνῃ Μ. Π. Κοσονῆς, ὁ ἐν Λονδίῳ Ι. Γεννάδιος, ὁ Γεώργιος Θεοδώρου, ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ Πεζικοῦ, ὁ ἐν Κυθήροις Ν. Σ. Καλούτσης, ὁ Ν. Δελακοβίας, ὁ Ἰωάννης Ν. Μπότασης, ὁ Γ. Βιτάλης, ὁ Ἐμμ. Βουτσινᾶς, ἡ Αἰκατερίνη Πρασακάκη, ὁ Εὐστάθιος Πινιατῶρος, ἰατρὸς ἐν Ρόδῳ, ὁ Ἰωάννης Π. Λάμπρος, δωρήσας, πλὴν τῆς πέρυσι μνημονευθείσης, νέαν συλλογὴν σφραγίδων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Διομήδης Φανδρίδης, ὁ Γεώργιος Θερμησιώτης, ὁ Κίμων Λεμπέσης, ὁ Δημ. Βικέλας, ὁ ἐν Σύρῳ Σωκράτης Ράλλης, πολλοὶ τῶν ἐνταῦθα Κρητῶν δωρήσαντες τὴν ἐλαιογραφικὴν εἰκόνα τοῦ στρατηγοῦ Βασιλείου Χάλη, ἡ Μαρία Δελακοβία, ἡ Πηνελόπη Μαυροβουνιώτου, ὁ Ἀντ. Φωνός, ὁ ἐν Ρουὰν πρόξενος Γ. Παπᾶς, ὁ ἐν Παρισίοις Λάζαρος Σῶχος, ὁ Παῦλος Βόλτερς, ὁ ἐν Σύρῳ Περικλῆς Ζερλέντης, ὁ Ἀλέξ. Κορέσσιος, ἡ Παναγιωτίτσα Δ. Σαχίνη, ὁ Φρ. Σαρρῆς καὶ ὁ Ζαφεῖριος Γαβαλάς.

Εἰς δὲ τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἐταιρίας προσήνεγκον ἔγγραφα ὁ Ἰωάν. Βλαχογιάννης, ὁ Π. Α. Σαρρῆς ἐκ Πάρου, ὁ ἐν Σύρῳ Ἀνδρέας Χούμης, ὁ ἐν Πάρῳ Π. Δημητρακόπουλος, ὁ ἐν Νάξῳ Ἀνδρόνικος Βαζέος, ὁ Ζαφείριος Μάτσας, ὁ Στυλ. Μπίλιας, ὁ Χρῆστος Γαρδ. Γρίβας, ὁ Σταῦρος Ἀλούπης, ὁ Ἰωάννης Π. Λάμπρος, ὁ Κωνσταντῖνος Π. Λάμπρος, ὁ Δ. Μ. Σάρρος, ὁ Γ. Ἀντωνόπουλος, ὁ Κ. Σταματέλλης, ὁ ἐν Σπέτσαις Παπαευθύμιος Πετσάλης, ὁ Ἰωάννης Ν. Μπότασης, ὁ Γεώργ. Χρυσάφης, ὁ Δημ. Γρ. Καμπούρογλους, ὁ ἐν Καστελλορίζῳ Ἀχιλλεὺς Διαμαντάρης, ὁ Γεώργιος Μαυράκης, ὁ Ἰω. Λιμπρίτης ἰατρός, ὁ Κωνστ. Σταματάρης, ὁ Ἀντ. Φῶνος καὶ ὁ Κοσμάς Στάθης.

Πολλοὶ τῶν δωρητῶν ἐγγράφων ἐδώρησαν καὶ βιβλία, περὶ ὧν θέλει διαλάβῃ κατ' ὄνομα καὶ ἐν λεπτομερείᾳ ἡ ἔκθεσις τοῦ Ἐφόρου τοῦ Ἀρχείου. Ὑπάρχουσιν ὁμῶς καὶ δωρηταὶ μόνον βιβλίων οἱ ἐξῆς, Σπυρ. Π. Λάμπρος, Κωνστ. Α. Π. Μαυρομιχάλης, Αἰμίλιος Λεγγράνδ, Σωκράτης Κασδόνης, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος πρῶην Πατρῶν Νικηφόρος Καλογεράς, ὁ ἐν Σύρῳ Νικόλαος Κοτσοβίλλης, ὁ Διονύσιος Στεφάνου, τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ὁ ἐν Νάξῳ Μ. Μαρκόπολις, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρία, ὁ Ἐπαμεινώνδας Μεταξᾶς, ὁ ἐν Μασσαλίᾳ Στ. Βλαστός, ὁ ἐν Ὁξφόρδῃ Τόζερ, Δημοσθένης Ἀθαντινός, Μάρκος Ρενιέρης, Γεώργ. Δροσίνης καὶ Βερν. Ὁρνατῆν.

Περὶ πάντων τούτων τῶν ἀποκτημάτων ἐκ δωρεῶν ὡς καὶ τῶν ἐξ ἀγορᾶς θέλει γίνῃ λόγος ἐν ταῖς ἐκθέσεσι τῶν Ἐφόρων τοῦ Ἀρχείου καὶ Μουσείου, αἵτινες θέλουσι δημοσιευθῆ. Ἀναφέρω μόνον ἐνταῦθα τὰ ἐξ ἀγορᾶς οὐσιωδέστερα· Ἐγγραφα διάφορα παρὰ Λεγγράνδ. Τεμάχια ὑφάσματος ἐκ Ῥόδου μετὰ ποικιλμάτων, ἀρχαίας τέχνης. Πολύτιμον χρυσοκέντητον φόρεμα τῆς Κυρᾶς Φροσύνης. Ἐνετικὰ ἔπιπλα ἐκ Θήρας. Δύο ἡμιτελεῖς Ἀλβανικᾶς ἐνδυμασίας (γυναικείαν καὶ ἀνδρικήν). Ζώνας δύο Θεσσαλικᾶς. Φωτογραφίαν παπύρου τῶν ὑπογραφῶν τῶν ἐπισκόπων τῶν παρασταθέντων εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔκτην Οἰκουμένην Σύνοδον. Βιβλία διάφορα ἀναγόμενα εἰς τὴν μέσην καὶ νεωτέραν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος. Εἰκόνα τοῦ αἰοδίου Μητροπολίτου Μισαήλ. Χειρόγραφον ἱστορίας τῆς πολιορκίας Ἀθηνῶν κατὰ τὸ 1826, καὶ πολύτιμον ἀρχαῖον κλινοσκέπασμα ἐξ Ἰου.

Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενος καὶ ἐρμηνεύων τὰ αἰσθήματα τῆς Συνελεύσεως, ἐκφράζω πρὸς πάντας τοὺς δωρητὰς τὰς θερμὰς αὐτῆς εὐχαριστίας.

Ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὰ περὶ Ἀρχείου ἀνάγκη νὰ προσθέσω, ὅτι ἡ μεγάλη συλλογὴ τῶν ἐγγράφων τοῦ ἀγῶνος τῆς νήσου τῶν Σπετσῶν, ἥτις κατετέθη εἰς τὴν Ἐταιρίαν ἡμῶν, ὡς ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀνέφερα Ὑμῖν, κατετάχθη καὶ κατεγράφη ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ Ἀρχείου καθ' ἕναστον ἔγγραφον μετὰ περιλήψεως. Τὸ ὅλον δὲ αὐτῶν ἀνῆλθεν εἰς 3391. Οὕτω δὲ σήμερον τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἐταιρίας ἀριθμεῖ ἔγγραφα καταγεγραμμένα ἐν ὄλῳ 17824.

Ἐν τῇ προτελευταίᾳ ἐκτάκτῳ Συνελεύσει τὸ Συμβούλιον εἶχε προτείνῃ, ὅτι ἤθελεν ὑποβάλλῃ εἰς τὴν ψήφισιν Ὑμῶν καὶ τροποποιήσεις τινὰς τοῦ καταστατικοῦ, ἃς ἤθελεν ἀπαιτήσῃ ἢ ἀνάπτυξις τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ἐν τῇ νέᾳ αἰθούσῃ. Ἀλλ' ἐπειδὴ μέχρι τοῦδε, ὡς εἶπόν, δὲν ἐπετεύχθη ἡ παραχώρησις αὐτῆς, τὰ δὲ καθ' ἡμᾶς ἐπομένως μένουσιν ἀμετάβλητα, τὸ Συμβούλιον ἐθεώρησε περιττὸν νὰ ἀπασχολήσῃ Ὑμᾶς ἐπὶ τοιούτου ἀκαίρου θέματος. Τοῦτο δὲ ἄλλως δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ, ἐὰν τυχὸν κατορθώσωμεν τὴν ἀπόκτησιν τῆς αἰθούσης, διὰ τῆς συγκλήσεως ἐκτάκτου Συνελεύσεως.

Ταῦτα, Κύριοι, εἶνε τὰ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος πεπραγμένα.

Ἐκθεσις Ἐφόρου τοῦ Μουσείου.

Κύριε Πρόεδρε,

Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, ὅπως καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1892 τὸ Μουσεῖον τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐταιρίας ἐμεινεν ἄνευ Ἐφόρου, τοῦ ἐκλεχθέντος τότε καὶ τοῦ ἀναπληρωτοῦ τούτου μὴ ἀποδεχθέντων τὴν ἐκλογήν, οὕτω καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος τὸ Μουσεῖον ἐστερεῖτο Ἐφόρου, τοῦ ἐκλεχθέντος κ. Ἀλεξ. Ν. Μαυροκορδάτου διατρίβοντος ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ λόγῳ ἰδίας αὐτοῦ ἐργασίας καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα.

Ἄλλ' ὅπως καὶ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, οὕτω καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν τὰ καθήκοντα τοῦ Ἐφόρου ἀνεπληρώθησαν παρ' Ὑμῶν. Ὑποβάλλω δ' ἐγὼ καὶ αὖθις κατὰ τύπους Ὑμῖν τὴν ἐτησίαν ἔκθεσιν πρὸς γνῶσιν τῶν Ἐταίρων περὶ τῶν κατὰ τὸ Μουσεῖον πεπραγμένων.

Ἐν πρώτοις ἀναγράφω, ὅτι καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ Μουσεῖον ἔμεινεν ἀνοικτὸν τὸ μὲν θέρος πρὸ μεσημβρίας, τὸν δὲ χειμῶνα μετὰ μεσημβρίαν καθ' ἐκάστην πλὴν τῶν Κυριακῶν καὶ ἐπισήμων ἑορτῶν, ἐξαιρέσει τῆς 25 Μαρτίου, καθ' ἣν τὸ Μουσεῖον μένει ἀνοικτὸν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας χάριν τῆς ἐπισήμου ἑορτῆς τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας. Ἀναφέρω δ' Ὑμῖν, ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῶν 18 μηνῶν ἐπεσκέφθησαν τὸ Μουσεῖον 13,500 ἄτομα κατὰ τὴν ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τηρουμένην καθ' ἐκάστην σημείωσιν. Εὐχῆς ἔργον θὰ ᾔητο, ἂν τὸ Μουσεῖον ἔμενεν ἀνοικτὸν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Ἄλλ' ἐνόσω οἱ πόροι τῆς Ἐταιρίας δὲν κατασταθῶσιν ἐπαρκεῖς ὅπως διατηρῆ ἀνθ' ἐνὸς δύο ὑπαλλήλους, ἢ ἔλλειψις αὕτη θὰ διαρκῆ.

Αἱ εἰς τὸ Μουσεῖον δωρεαὶ κατὰ τὸ παρελθὸν δὲν καθυστέρησαν τῶν κατὰ τὰ λοιπὰ ἔτη.

Προσῆνεγκον δὲ δωρεὰς εἰς τὸ Μουσεῖον οἱ ἐξῆς, οὓς ἀναγράφω κατὰ χρονολογικὴν τάξιν.

Ὁ κ. Διομ. Φανδρίδης τρεῖς σφραγίδας, 1) Ὑπουργεῖον Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γαμείον Δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως, 2) Σφραγίδα τῆς ἱερᾶς πατριαρχ. σταυροπηγιακῆς Μονῆς τῆς καλουμένης Σοφικῆ Πελοποννήσῳ ἰωγ', 3) Σφραγίδα τοῦ ἐνδόξου Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου. Ἀπὸ Ζάχολι Μάβρον Ὅρος 1616.

Ὁ κ. Νικόλ. Α. Μαυροκορδάτος, πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐλαιογραφικὴν εἰκόνα Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων.

Ὁ κ. Μ. Π. Κοσονῆς παλαιὰν τράπεζαν μετὰ ἐπιστρώματος ἐκ μωσαϊκοῦ.

Ὁ κ. Ἰω. Γεννάδιος ἐκ Λονδίνου 200 χαλκογραφίας παραστατικᾶς ἑλληνικῶν σκηνῶν, ἐνδυμασιῶν, τοπειῶν κτλ.

Ὁ κ. Γεώργ. Θεοδώρου, ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ, ἐν πιστόλιον ἐκ τῶν ἐν χρήσει κατὰ τὸν ἀγῶνα.

Ὁ κ. Νικόλ. Σοφ. Καλούτσης ἐκ Κυθήρων ξύστραν σώματος καλογηρικῆν (παπαδιά).

Ὁ κ. Νικόλ. Δελακοβίας φωτογραφίαν παριστῶσαν τὸν Στυλ. Κασιμάτην, τὸν Κρήτα ὀπλαρχηγὸν Κωσταρόν καὶ τὸν Γάλλον Φλουρενς, οὓς οἱ Κρήτες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 - 67 ἀπέστειλαν εἰς Εὐρώπην.

Ὁ κ. Ἰωάννης Ν. Μπότσης τεμάχιον τρόπιδος βρικίου τουρκικοῦ, τοῦ πρώτου κυριευθέντος ὑπὸ τῶν Σπετσιωτῶν ἐν Μήλῳ τῷ 1821, βυθισθέντος δ' ἐν τῷ λιμένι τῶν Σπετσῶν.

Ὁ κ. Γεώργ. Βιτάλης, γλύπτης, ἐν Σύρῳ διαμένων, προτομὴν μαρμαρίνην τοῦ Σπυρ. Τρικούπη.

Ὁ κ. Ἐμμ. Βουτσινᾶς εἰκόνα λιθογραφικὴν παριστῶσαν τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐστρατεῖαν τοῦ Δράμαλι ἐν τῷ Ἀργολικῷ πεδίῳ.

Ἡ κ. Αἰκατερίνη Πρασάκη χαρτοφυλάκιον τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, ἐν ᾧ περιέχονται ἰδιόχειροι σημειώσεις του, καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθὲν ἐπιτύμβιον του.

Ὁ ἐν Παρισίοις καθηγητῆς κ. Αἰμίλιος Λεγράνδ λιθογραφικὴν εἰκόνα τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου.

Ὁ κ. Εὐστάθιος Πινιατῶρος φωτογραφίαν ἀνδρογύνου ἐκ Λειβισίου, φέροντος τὴν ἐγχωρίαν ἐνδυμασίαν.

Ὁ κ. Ἰωάννης Λάμπρος 27 σφραγίδας καὶ τρία τεμάχια σφραγίδων διαφόρων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν τοῦ ἀγῶνος. Οὕτω δὲ μετὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἰδίου κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος γενομένης πολυτίμου δωρεᾶς 149 σφραγίδων τοῦ εἶδους τούτου, καὶ μετὰ τῶν προῦπαρχουσῶν, ἡ συλλογὴ αὕτη τοῦ Μουσείου κατέστη ἱκανῶς πλουσία.

Ὁ κ. Δημ. Ἀβαντινός, Διευθυντῆς τῶν Ταχυδρομείων καὶ Τηλεγράφων, καλλιτεχνικὰ ἐπισκεπτῆρια, ἅτινα κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἀπέστειλε πρὸς Διευθυντὰς Ταχυδρομείων ξένων Κρατῶν.

Ὁ κ. Διομ. Φανδρίδης τὴν σφραγίδα τοῦ Βασιλικοῦ ἐν Ἄρτῃ Ἐπιτρόπου κατὰ τὴν προσάρτησιν τῶν νέων ἐπαρχιῶν.

Ὁ κ. Νικόλ. Δελακοβίας τρία χάλκινα νομίσματα ἐνετικὰ ἐκ τῶν ἐν χρήσει ἐπὶ ἐνετοκρατίας ἐν Ἑλλάδι.

Ὁ κ. Γεώργ. Θερμησιώτης ἐλαιογραφικὴν εἰκόνα τοῦ πατρὸς του, ἀγωνιστοῦ ἐκ Σπετσῶν κατὰ τὸν ἀγῶνα.

Ὁ κ. Κίμων Λεμπέσης τὸ τηλεσκόπιον τοῦ πάππου του Ἀναργύρου Λεμπέση.

Ὁ κ. Δημ. Βικέλας λιθογραφικὴν εἰκόνα τοῦ Δομενέκου Θεοτοκοπούλου, διασήμου Ἑλληνοσζωγράφου ἐν Ἰσπανίᾳ 1548—1625.

Ὁ ἐν Σύρῳ κ. Σωκρ. Πάλλης σφραγιδα τῆς Δημογεροντίας Χίων.

Οἱ ἐν Ἀθήναις Κρητὲς ἐλαιογραφικὴν εἰκόνα τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Κρητὸς Βασιλείου Χάλη, ἣν καὶ πανηγυρικῶς ἀνέθηκαν εἰς τὸ Μουσεῖον τῆ 25 Μαρτίου 1894.

Ἡ Μαρία Χ. Δελακοβία κοντογούνιον ἀρχαῖον ἐκ Τήνου.

Ἡ κ. Πηνελόπη Μαυροβουνιώτου τὴν εἰκόνα τοῦ ὀπλαρχηγοῦ ἀδελφοῦ τῆς Λαζάρου Μαυροβουνιώτου.

Ὁ κ. Ἄντ. Φῶνος φωτογραφικὴν εἰκόνα τοῦ πατρός του Λαζάρου Παπαμανώλη ἢ Φῶνου.

Ὁ ἐν Παρισίοις ἐπιτετραμμένος τὰ τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας κ. Κ. Κριεζῆς εἰκόνα ἐλαιογραφικὴν, δῶρον τοῦ κ. Παππᾶ, παριστῶσαν ἀγωνιστὴν Ψαριανὸν ναυτικὸν τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ ἐν Παρισίοις κ. Λάζ. Σῶχος ἀρχαῖον βυζαντινὸν ἀνάγλυφον ξύλινον εἰκόνας μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Ρωμανὸς βασιλεὺς Ῥωμαίων» καὶ «Εὐδοκία βασίλισσα Ῥωμαίων».

Ὁ κ. Παῦλος Βόλτερς σῆμα, ὃπερ ἐφέρετο ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ ἑλληνικῶν ταγματῶν τῷ 1810, καὶ σφραγιδα φέρουσαν τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀθηναίων ἐλευθερία».

Ὁ κ. Ἀλέξ. Κορέσσιος λιθογραφικὴν εἰκόνα τοῦ Γεωργίου Κορραίου.

Ὁ ἐν Σύρῳ κ. Περ. Ζερλέντης εἰκόνα λιθογραφικὴν τοῦ Γεωργίου Σαχτούρη.

Ὁ κ. Φρ. Σαρρῆς σφραγιδα φέρουσαν τὰ γράμματα Γ. Ρ. Κ. Α.

Ὁ κ. Ζαφείριος Γαβαλᾶς ξυλοκλειδαριὰν ἐκ τῶν ἐν χρήσει εἰς τοὺς ἀγροτικὸς οἴκους τῶν κατοίκων τῶν Κυκλάδων.

Ἐξ ἀγορᾶς δὲ ἀπέκτησε τὸ Μουσεῖον τὰ ἐξῆς ἀντικείμενα:

Ἐνδυμασίαν γυναικείαν οὐχὶ ἀρτίαν ἐξ Ἀλβανίας χρυσοκέντητον. — Ἐπίσης ἐνδυμασίαν ἀνδρικήν ἐξ Ἀλβανίας χρυσοκέντητον ἀλλ' οὐχὶ πλήρη. — Σφραγιδα τῆς Δημογεροντίας Σφακίων Κρήτης τοῦ 1828. — 7 ἑλληνικὰς σφραγίδας δημοσίων ἀρχῶν (1830 - 1). — Τεμάχια 4 ὑφασμάτων κεντητὰ ἐκ Ῥόδου. — Εἰκόνας λιθογραφικὰς ἐκ Λειψίας τοῦ στρατηγοῦ Heideck, τοῦ Klenze, τοῦ Κ. Ἀβελ, τοῦ Ἀρμανσπεργ καὶ τοῦ Φαλμεράϊερ. — Κιβώτιον ἐκ Θήρας σκαλιστόν.

— Κάτοπτρον ἐνετικῶν χρόνων. — Ζώνας ἀργυρᾶς γυναικείας, ὧν ἡ μία ἐκ Τσαριτσάνης καὶ ἡ ἑτέρα ἐξ Ἀγυιάς. — Φωτογραφίαν τεμαχίου παπύρου τῶν πρωτοτύπων ὑπογραφῶν τῶν Ἐπισκόπων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου τοῦ 680. — Εἶφος ἐκ Κρήτης. — Φόρεμα τῆς Κυρᾶς Φροσύνης ἐκ βελούδου χρυσοκέντητου. — Εἰκόνα λιθογραφικὴν τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μισαήλ Ἀποστολίδου. — Ἐλαιογραφικὴν εἰκόνα τοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα Γάλλου ἰατροῦ Μπαλῆ. — Πολύτιμον παλαιὸν μεταξοκέντητον κλινοσκέπασμα ἐκ μεταξίνου ὑφασματος ἐξ Ἰου.

Τὰ τε ἐκ δωρεῶν μνημονευθέντα ἀντικείμενα καὶ τὰ ἐξ ἀγορῶν κατεγράφησαν εἰς τὰ εἰδικὰ βιβλία, ἠριθμήθησαν καὶ ἐξετέθησαν εἰς κοινὴν θέαν.

Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι διὰ τῆς δοθείσης ὑποσχέσεως θέλει παραχωρηθῆ εἰς τὴν Ἑταιρίαν μία τῶν ἀνω αἰθουσῶν τοῦ Μετσοβείου, ἐνθα τὸ Μουσεῖον θέλει διευθετηθῆ καταλληλότερον, θέλουσι δ' ἐκτεθῆ καὶ πλεῖστα ἄλλα μικρὰ ἀντικείμενα, κατακείμενα μέχρι τοῦδε ἐν κιβωτίοις ἐνεκεν ἐλλείψεως χώρου.

Ὁ λόγος δὲ οὗτος τῆς μελλούσης μεταφορᾶς συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ γίνωσι κατὰ τὸ παρελθὸν ἐλάχισται δαπάναι πρὸς καλλιτέραν παράστασιν τῶν ἀντικειμένων εἰς ἐρμάκια ὑελόφρακτα, πλαίσια κτλ.

Διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 5 Νοεμβρίου 1894.

Ὁ Γραμματεὺς
τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας

Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

Ἐπιθεσις Ἐφόρου Ἀρχείου.

Κύριε Πρόεδρε,

Ὁ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος πλουτισμὸς τοῦ Ἀρχείου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἐταιρίας καὶ αἱ γενόμεναι ἐργασίαι ὑπῆρξαν σημαντικαί.

Ἐν πρώτοις ἀγγέλλω, ὅτι τὸ δωρηθὲν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἐταιρίαν Ἀρχεῖον τοῦ ἀγῶνος τῶν Σπετσῶν ὑπὸ τοῦ Δημάρχου Σπετσῶν κ. Ἄνδρ. Χατζῆ-Ἀναργύρου κατεγράφη καθ' ὀλοκληρίαν κατὰ χρονολογικὴν τάξιν ἐγγράφων εἰς τὸν κατάλογον τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἐταιρίας ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 10762 ἕως 14112 καὶ 14435 ἕως 14472· ὥστε ἐν ὅλῳ τὸ Ἀρχεῖον τῶν Σπετσῶν περιλαμβάνει ἐγγράφα 3389.

Δωρεαὶ ἐγγράφων κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐγένοντο ἱκαναί, διότι ἤρχισε νὰ κατανοῆται ὑπὸ τῶν κατεχόντων ἐγγράφα ἰδιωτῶν ἡ σπουδαιότης τῆς συγκεντρώσεως τῶν ἱστορικῶν ἐθνικῶν ἐγγράφων ἐν ἐνὶ Ἀρχείῳ, ἀσφαλεῖ καὶ προσιτῶ παντὶ θέλοντι ν' ἀνεύρη εἰς αὐτὸ τὰς πηγὰς τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τοῦ Ἔθνους.

Προσῆνεγκον δὲ ἐγγράφα νοταριακὰ καὶ ἱστορικὰ οἱ ἐξῆς·

Ὁ κ. Π. Α. Σαρρῆς 6 ἐγγράφα ἐκ Πάρου τῶν ἐτῶν 1634-1713.

Ὁ ἐν Σύρῳ κ. Ἀνδρέας Χούμης πολλὰ ἐγγράφα μὴ καταγραφέντα εἰσέτι, ἀφορῶντα δὲ τὰ πλεῖστα εἰς τὴν νῆσον Σῦρον καὶ τὰς λοιπὰς τῶν Κυκλάδων, τῶν ἐτῶν 1685 - 1840.

Ὁ ἐν Πάρῳ κ. Π. Δημητρακόπουλος 36 ἐγγράφα νοταριακὰ τῶν ἐτῶν 1609-1832.

Ὁ ἐν Νάξῳ κ. Ἀνδρόνικος Βαζέος 266, ὧν τὰ πλεῖστα νοταριακὰ τῆς Νάξου τῶν ἐτῶν 1517-1834, ζητήσας ὡς ἀντάλλαγμα τὸ Δελτίον τῆς Ἐταιρίας, ὅπερ καὶ τῷ ἀπεστάλη.

Ἡ κυρία Ἑλένη Χρ. Γαρδ. Γρίβα διαβατήριον τῆς βασιλείας Ἀμαλίας ταξειδευούσης ὑπὸ τὸ ὄνομα Κόμησσα Ἀθηνῶν τῷ 1849.

Ὁ κ. Ἀχιλλεὺς Διαμαντάρας 18 ἐγγράφα ἱστορικὰ τοῦ ἀγῶνος καὶ νοταριακὰ τῶν ἐτῶν 1814-1823.

Ὁ κ. Ἰω. Λάμπρος 41 ἱστορικὰ ἐπτανησιακὰ ἐγγράφα ἐντυπα εἰς φύλλα.

Ὁ κ. Δ. Μ. Σάρρος ἐπιστολὴν τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη πρὸς τὸν

Μουχτάρμπεη Μισιρλῆ Δερβέναγα τῆς Λεβαδείας τοῦ 1828.

Ὁ κ. Κωνστ. Π. Λάμπρος πιστοποιητικὸν τῆς δημογεροντίας Ἀθηνῶν τοῦ 1834. Ὁ αὐτὸς διάταγμα τῆς Ἐθν. Συνελεύσεως τοῦ 1844, δι' οὗ ἐγκρίνεται ἡ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα πολιτογράφησις τοῦ Δ. Καλλέργη.

Ὁ κ. Κ. Σταματέλλης 5 ἱστορικὰ ἐγγράφα τῶν ἐτῶν 1761-1821, ἀναφερόμενα εἰς τὴν Λέσβον.

Ὁ ἐν Σπέτσαις ἐφημέριος Παπαευθύμιος Πετσάλης 4 ἐγγράφα ἱστορικὰ τοῦ ἀγῶνος τοῦ πάππου του Λαζ. Μουσιοῦ τῶν ἐτῶν 1823-1836.

Ὁ κ. Ἰωάννης Ν. Μπότσης 29 διάφορα ἐγγράφα ἱστορικὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν οἰκογένειάν του τῶν ἐτῶν 1821-1832.

Ὁ κ. Ἰω. Λιμπρίτης 10 ἐγγράφα ἀναφερόμενα εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ πατρὸς του ἐν τε τῇ Κρήτῃ καὶ ἐν Ἀθήναις τῶν ἐτῶν 1827-1831.

Ἐγγράφα δ' ἐπίσης ἱστορικὰ ἐδώρησαν καὶ οἱ Κύριοι Ζαφείριος Μάτσας, Στυλ. Μπίλιας, Σταῦρος Ἀλούπης, Ἰω. Βλαχογιάννης, Γ. Χρυσάφης, Γ. Μαυράκης, Κ. Σταματάρας, Περ. Ζερλέντης, Δημ. Γρ. Καμπούρογλους καὶ Ἀντώνιος Φῶνος.

Ἐξ ἀγορᾶς δὲ ἀπέκτησε τὸ Ἀρχεῖον μίαν ἐπιστολὴν αὐτόγραφον τοῦ φιλέλληνοσ Θεοδοίου καὶ ἐν χειρόγραφον ἱκανῶσ ὀγκῶδες διαλαμβάνον ἐκτενῶσ τὴν ἱστορίαν τῆσ πολιορκίας τῆσ Ἀκροπόλεωσ Ἀθηνῶν κατὰ τὰ ἔτη 1826 καὶ 1827. Ἐπίσης δὲ ἠγοράσθη καὶ συλλογὴ ἐκ Παρισίων μεγάλη ἐπιστολῶν καὶ ἄλλων ἱστορικῶν ἐγγράφων Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων.

Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην δὲ τῆσ Ἐταιρίας προσῆνεγκον δωρεὰν τὰ ἴδια αὐτῶν συγγράμματα καὶ πονήματα ἐν φυλλαδίοις καὶ πίνακας γεωγραφικοὺσ οἱ Κύριοι Κ. Α. Π. Μαυρομιχάλης, Αἰμίλιος Λεγράνδ, Σωκρ. Κασδόνης, ὁ πρῶν Ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν Νικηφόρος Καλογεράσ, Δημ. Γρ. Καμπούρογλους, Σπυρίδων Λάμπρος, Μιχαὴλ Μαρκόπουλις ἐκ Νάξου, Σπ. Μεταξᾶσ, Στ. Βλαστόσ ἐκ Μασσαλίας, ὁ ἐν Ὁξφόρδῃ καθηγητῆσ Τοσοῖ, ὁ ἐν Σύρῳ Ἀνδρ. Χούμης σειρὰν τῆσ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένησ ἐφημερίδοσ «Ἡλιόσ».

Δωρηται δὲ ἄλλων βιβλίων καὶ γεωγραφικῶν πινάκων, ὧν θὰ ᾔτο μακρὸσ ὁ κατάλογοσ ἀναγραφόμενοσ ἐνταῦθα, ὑπῆρξαν οἱ Κύριοι Γεώργιοσ Δροσίνης, Διον. Στεφάνου, τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησια-

στικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρία, Σπυρ. Π. Λάμπρος, Ἰω. Π. Λάμπρος, Κωνστ. Π. Λάμπρος, Γ. Ἀντωνόπουλος, Νικόλαος Ἀ. Μαυροκορδάτος, Ἀχιλλ. Διαμαντάρας, Ἰω. Βλαχογιάννης, Μάρκος Ρενιέρης, Νικόλ. Κοτσοβίλλης, Ἰω. Λιμπρίτης καὶ ὁ ἐν Λονδίῳ Ἰωάννης Γεννάδιος.

Ὡς πρὸς τὸν πλουτισμὸν δὲ τῆς Βιβλιοθήκης δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὰς τυχαίας δωρεὰς πολλακίς βιβλίων ὅλως ξένων τοῦ σκοποῦ τῆς Ἐταιρίας διὸ καὶ προέβημεν εἰς ἀγορὰν πολλῶν ιστορικῶν βιβλίων, ἐλληνικῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν, ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ μέσου αἰῶνος καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος, καθὼς καὶ πολλῶν ἐφημερίδων. Ἐλπίζομεν δέ, ὅτι, μεταφερομένου τοῦ Μουσείου εἰς εὐρυτέραν ἀλθουσαν, θέλομεν ἐκθέσῃ καὶ τὰ βιβλία ἐν καταλλήλῳ χώρῳ, ἤδη ἀρκοῦμενοι εἰς τὴν συλλογὴν μόνον καὶ ἀπόκτησιν, φυλάσσοντες δὲ αὐτὰ ἐν κιβωτίοις. Τότε δὲ δύναται νὰ συνταχθῇ καὶ ἴδιος κατάλογος καὶ ἐπέλθῃ ταξινόμησις τις ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπάρχοντος καταλόγου, ἐν ᾧ καταγράφονται τὰ βιβλία κατὰ σειρὰν δωρεᾶς ἢ ἀγορᾶς κατ' αὐξοῦντα ἀριθμὸν.

Χειρόγραφά τινα δὲ ἐκκλησιαστικῆς ὕλης ἐδώρησεν ὁ κ. Κοσμάς Στάθης.

Πάντα τὰ δωρηθέντα καὶ ἀγορασθέντα βιβλία εἶνε ἀναγεγραμμένα εἰς τὸν κατάλογον τῆς Βιβλιοθήκης, καὶ εἰς τὸ ἐν τῷ γραφείῳ τηρούμενον ἡμερολόγιον τῶν καθ' ἡμέραν ἐν τῷ Μουσείῳ καὶ Ἀρχείῳ τῆς Ἐταιρίας συμβαινόντων.

Ὡς πρὸς τὴν ἐκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἐταιρίας παρατηρῶ, ὅτι ἐξεδόθησαν πέρυσι δύο τεύχη, τὰ 14 καὶ 15, ἤδη δ' ἐκτυποῦται καὶ τὸ 16, δι' οὗ θέλει συμπληρωθῇ ὁ 4^{ος} τόμος. Ἐξακολουθεῖ δὲ ἡ διανομὴ αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἐταίρους τοὺς καταβάλλοντας ἄνω τῆς δεκαδράχμου συνδρομῆς, καθὼς καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ αὐτοῦ πρὸς ξένα περιοδικά, ὧν κατάλογον κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπέβαλον Ὑμῖν ἐν τῇ ἐκθέσει μου τῆς 8 Μαΐου 1893.

Διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Νοεμβρίου 1894.

Ὁ Ἐφορος τοῦ Ἀρχείου
τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρίας
Α. ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ

Ἐκθεσις τοῦ ταμείου.

Κύριε Πρόεδρε,

Συμφώνως πρὸς τὰ βιβλία τοῦ ταμείου ἡ ἡμετέρα Ἐταιρία εἰσέπραξεν ἀπὸ τῆς 6 Μαΐου 1893, ὅτε ὑπεβλήθη ὁ τελευταῖος ἀπολογισμὸς, μέχρι τῆς σήμερον ἐκ συνδρομῶν καὶ ἄλλων διαφόρων ἐσόδων, ἀναλυομένων εἰς κεφάλαια διάφορα ἐν τῷ προσηρτημένῳ εἰδικῷ πίνακι Δρ. 7385.95

Προστιθεμένου δὲ τοῦ εἰς μετρητὰ περισσεύματος τῆς παρελθούσης χρήσεως » 898.60

καὶ τοῦ ποσοῦ ἐκ τῆς πωλήσεως τριῶν λαχειοφόρων ὁμολογιῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἦτοι » 1798.50

τὸ ὅλον τῶν εἰσελθόντων εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Ἐταιρίας συμποσοῦται εἰς Δρ. 10083.05

Παραβάλλοντες δὲ τὰς εἰσπράξεις πρὸς τὸ ποσὸν δραχ. 8579.20 ἄς εἰσπράξαμεν ἐντὸς δεκατριῶν μηνῶν καὶ ὀλίγων ἡμερῶν (24 Μαρτίου 1892 - 6 Μαΐου 1893) κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, εὐρίσκομεν τὰ ἐφέτος εἰσπραχθέντα πολὺ ὀλιγώτερα. Προέρχεται δ' ἡ ἐλάττωσις αὕτη ἐκ τριῶν μάλιστα λόγων, τῆς ἀπροθύμου ἀποστολῆς τῶν συνδρομῶν παρὰ τῶν ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐταίρων, ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς πρότερα ἔτη, τῆς ἀπαλείψεως τῆς εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐταιρίαν ἄλλως μικρᾶς χορηγίας τοῦ δήμου Ἀθηναίων, κυρίως δ' ἐκ τῆς καθ' ὅλου οἰκονομικῆς καταστάσεως, ἧς ἡ ἀνωμαλία ἐπέδρασεν οὐχ ἥττον καὶ εἰς τὰ τῆς ἡμετέρας Ἐταιρίας. Κατὰ ταῦτα ἡ ἡμετέρα Ἐταιρία, καίπερ μέγιστον ἐθνικὸν σκοπὸν προτιθεμένη, μόνον ὑπὸ τοῦ δημοσίου ὑποστηρίζεται διὰ γλισχροτάτης χορηγίας πεντακοσίων κατ' ἔτος δραχμῶν, κυρίως δὲ συντηρεῖται ἐκ τῶν δεκαδράχμων καὶ τινῶν προσθέτων συνδρομῶν τῶν ἐν Ἀθήναις μάλιστα ἐταίρων.

Καὶ τοιαῦτα μὲν καθ' ὅλου αἱ ἡμέτεραι εἰσπράξεις, ἀλλὰ δεόντως ὁμῶς νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι πολλαὶ τῶν συνδρομῶν τοῦ 1894 ἰδίως δὲν εἰσπραχθῆσαν ἀκόμη ἕνεκα τῆς πάντοτ' ἐπερχομένης τῆς θέρους

ελαττώσεως τῶν εἰσπράξεων, προσρχομένης ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπουσίας πλείστων ὄσων ἐταίρων.

Αἱ δὲ κατὰ τοὺς ἀπὸ τῆς 6 Μαΐου παρελθόντας δεκαοκτῶ μῆνας δαπάναι ἡμῶν, δικαιολογούμεναι δι' ἐνενήκοντα ἐννέα ὑπὸ τοῦ προεδρείου ἐκδοθέντων ἐνταλμάτων, ἀνῆλθον ἐν ὅλῳ εἰς δραχ. 8891.15, ἥτοι ὑπερτεροῦσι τὰ ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρονικοῦ διαστήματος εἰσπραχθέντα κατὰ δραχ. 1551.70. Τὸ δ' ἔλλειμμα ἐκαλύφθη τοῦτο μὲν διὰ τοῦ εἰς μετρητὰ περισσεύματος τοῦ παρελθόντος ἔτους, τοῦτο δὲ διὰ τῆς, ὡς εἴρηται, πωλήσεως τριῶν λαχειοφόρων ὁμολογιῶν. Καὶ δὴ κατὰ τάνεκαθεν ὠρισμένα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐταιρίᾳ ἀγοράζομεν μὲν τοιαύτας, ὅταν περισσεύῃ χρῆμα ἐν τῷ ταμείῳ, ἀλλὰ δὲν θεωροῦμεν αὐτάς ἀναπαλλοτριώτους, οὐδ' ἀποβλέπομεν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς ἀποταμιεύματα, ἔχοντες μεγάλας καὶ ἐπείγουσας πολλακίς ἀνάγκας, ὧν χάριν μεταπωλοῦμεν πάλιν τινὰς τῶν ἡμετέρων ὁμολογιῶν παρισταμένης χρείας.

Ἐν τῷ συνόλῳ δὲ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἡμετέρων δαπανῶν ἐκ δραχ. 8891.15 ἀπὸ τοῦ εἰσελθόντος καθ' ὅλου εἰς τὸ ταμεῖον συμφώνως πρὸς τᾶννω εἰρημένα ποσοῦ 10083.05 ὑπολείπεται ἐν τῷ ταμείῳ περίσσευμα εἰς μετρητὰ ἐκ δραχ. 1191.90. Εὐρηνται δὲ παρ' ἐμοὶ καὶ δύο λαχειοφόροι ὁμολογίαι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς μετὰ τὴν πώλησιν τῶν τριῶν ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀπὸ 6 Μαΐου 1893 ἐκθέσει μου περιλαμβανομένων πέντε. Φέρουσι δ' αἱ δύο ὁμολογίαι αὐταὶ τοὺς ἀριθμοὺς 41102 καὶ 41107.

Αἱ λεπτομέρειαι τῶν εἰσπράξεων καὶ τῶν δαπανῶν περιλαμβάνονται ἐν τῷ ἐπισυναπτομένῳ ἰσολογισμῷ καὶ τῷ ἀναλυτικῷ κατ' ἀλφάβητον πίνακι τῶν εἰσπραχθεισῶν συνδρομῶν ἐταίρων.

Δέξασθε τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως, μεθ' ἧς διατελῶ ὑμέτερος.

Ἐν Ἀθήναις 3 Νοεμβρίου 1894.

Ὁ ταμίας
τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρίας
ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

Α' ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

τῶν εἰσπράξεων καὶ δαπανῶν τοῦ 1893-94

α' Εἰσπράξεις

1. Περίσσευμα τῆς παρελθούσης χρήσεως.	Δρ.	898.60
2. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὰ ἔτη 1891 καὶ 1892 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 1789, 1862, 1870, 2054, 2057, 2102, 2122, 2129, 2169, 2193, 2255, 2311, 2325, 2343, 2352, 2360, 2372, 2401, 2419, 2503, 2554, 2564, 3072, 3073)	»	240.—
3. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ ἔτος 1893 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 2673, 2674, 2693, 2735, 2749, 2753, 2759, 2762, 2763, 2764, 2775, 2782, 2793, 2797, 2817, 2829, 2833, 2838, 2839, 2842, 2843, 2857, 2858, 2863, 2866, 2872, 2874, 2875, 2879, 2891, 2893, 2895, 2896, 2900, 2903-2906, 2911, 2920, 2923, 2924, 2925-2929, 2932, 2933, 2935-2946, 2956-2960, 2966-2970, 2972-2984, 2986-2992, 2994-3014, 3016, 3017, 3019-3030, 3033-3035, 3037, 3038, 3045-3047, 3049-3051, 3053, 3056-3066, 3068-3071, 3074, 3075, 3077, 3079-3086, 3089-3097, 3100-3107, 3109-3119, 3123, 3128, 3157, 3219, 3221, 3224, 3230, 3234, 3241, 3278, 3343, 3361, 3364, 3392, 3400)	»	2060.—
4. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ ἔτος 1894 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 3134-3146, 3148, 3149, 3153, 3155, 3158-3162, 3164-3170, 3174-3183, 3187-3189, 3193-3197, 3203-3211, 3213, 3216-3218, 3220, 3222, 3225, 3226, 3231-3233, 3235-3238, 3240, 3242-3247, 3249-3262, 3264, 3266-3268, 3274, 3276, 3277, 3279-3291, 3295, 3296, 3299-3301, 3305, 3307-3311, 3314, 3316, 3321, 3324-3326, 3328-3331, 3337-3341, 3342, 3345, 3347, 3348, 3350-3352, 3355, 3356, 3360, 3365-3367, 3369-3372, 3374, 3377-3379, 3381, 3383, 3385-3389, 3393-3399, 3401)	»	1850.—
5. Ἐκ προσθέτων εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ 1893 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 397, 400, 435-437, 440, 444, 446-451, 453-456, 458, 461, 465, 468, 469, 542).	»	330.—
Εἰς μεταφορὰν.	Δρ.	5378.60

Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ.	5378.60
6. Ἐκ προσθέτων εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ 1894 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 472, 474-476, 478, 480, 481, 490-493, 495-501, 503, 506-510, 516-519, 521, 523-525, 527, 530, 531, 536-538, 540, 541, 543-545, 548-551, 553, 556, 557, 562).	»	875.—
7. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτός τῶν Ἀθηναίων διὰ τὰ ἔτη 1890, 1891 καὶ 1892 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 1295, 1676, 2296, 2382, 2397, 2952-2954, 3150, 3184-3186, 3190, 3199, 3200)	»	150.—
8. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτός τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸ 1893 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 2922, 2955, 2961, 3015, 3040-3044, 3088, 3122, 3127, 3147, 3151, 3191, 3201, 3228)	»	170.—
9. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτός τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸ 1894 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 2962, 3087, 3120, 3121, 3125, 3152, 3154, 3156, 3192, 3202, 3223, 3229, 3292-3294, 3349)	»	160.—
10. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτός τῶν Ἀθηναίων διὰ τὰ ἔτη 1895, 1896 καὶ 1897 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 2963-2965 καὶ 3126).	»	40.—
11. Ἐκ προσθέτων εἰσφορῶν ἐταίρων ἐκτός τῶν Ἀθηναίων διὰ τὰ ἔτη 1892, 1893 καὶ 1894 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 471, 479, 482, 513-515)	»	66.—
12. Βοήθημα τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας διὰ τὰ ἔτη 1893 καὶ 1894 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 438, 546)	»	1000.—
13. Ἐκ τοκομεριδίων λαχειοφόρων ὁμολογιῶν τῆς Ἑθνικ. Τραπεζῆς, 5 τῆς λήξεως Ἰουνίου 1893, 3 δὲ Δεκεμβρίου 1893 καὶ Ἰουνίου 1894 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 534, 535, 558).	»	142.90
14. Ἐκ πωλήσεως τόμων καὶ φυλλαδίων τοῦ Δελτίου (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 432, 443, 452, 459, 470, 483, 552, 554, 559, 560).	»	204.85
15. Ἐκ πωλήσεως ἀντιτύπων τῆς Νεοελ. Γεωγραφίας Μηλιαράκη (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 486, 489)	»	22.40
16. Ἐκ πωλήσεως ἀντιτύπων Ἐγγράφων περὶ Ῥήγα (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 484, 485, 487)	»	27.80
17. Ἐκ πωλήσεως ἀντιτύπων Μητροφάνους Κριτοπόδου ὑπὸ Μ. Ῥενιέρη (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 433, 434, 442, 488)	»	27.—
18. Ἐκ πωλήσεως τριῶν λαχειοφόρων ὁμολογιῶν τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς ὑπ' ἀρ. 28210, 106972 καὶ 41106 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 466, 467, 561)	»	1798.50
19. Ἐξ ἐπιστροφῆς διὰ τὸ ἀκυρωθὲν ἔνταλμα τοῦ παρελθόντος ἔτους ὑπ' ἀρ. 24 (κατὰ τὴν ἀπόδειξιν Β 439)	»	20.—
Τὸ ὅλον τῶν εἰσπράξεων.	Δρ.	10083.05

β' Δαπάναι

1. Εἰς μισθὸν τοῦ βοηθοῦ τοῦ γραμματέως (κατὰ τὰ ἐντάλματα 7, 13, 16, 21, 28, 35, 42, 50, 52, 58, 64, 71, 77, 84, 87, 91, 93, 97)	Δρ.	1350.—
2. Εἰς γραφικὰ, ταχυδρομικὰ, ἔξοδα διανομῆς καὶ διάφορα μικρὰ ἔξοδα (κατὰ τὰ ἐντάλματα 2, 3, 5, 11, 14, 20, 25, 34, 41, 46, 51, 54, 59, 72, 81, 83, 85, 89, 90, 92, 95)	»	990.70
3. Εἰς ἔπιπλα, διακόσμησιν μουσείου καὶ ἀγορὰς πρὸς πλουτισμὸν αὐτοῦ (κατὰ τὰ ἐντάλματα 1, 4, 9, 10, 18, 22, 32, 39, 43, 44, 60, 63, 65, 67, 73-75, 78, 82)	»	3042.30
4. Εἰς ἀγορὰν ἐγγράφων διὰ τὸ ἀρχεῖον (κατὰ τὰ ἐντάλματα 8, 31, 94, 96)	»	443.—
ε. Εἰς ἀμοιβὴν βοηθοῦ πρὸς καταγραφὴν τοῦ ἀρχείου (κατὰ τὰ ἐντάλματα 29, 33, 45, 49, 53, 55, 88)	»	444.55
6. Εἰς ἀγορὰν βιβλίων διὰ τὴν βιβλιοθήκην καὶ δετικὰ (κατὰ τὰ ἐντάλματα 19, 26, 27, 30, 36, 38, 47, 48, 57, 66, 69, 70, 76)	»	494.60
7. Εἰς τυπωτικὰ πρακτικῶν, προσκλητηρίων, διπλωμάτων κτλ. (κατὰ τὰ ἐντάλματα 6, 15, 24, 56)	»	225.—
8. Εἰς τυπωτικὰ καὶ χάρτην τοῦ Δελτίου, ὑπόλοιπον τεύχους 14 καὶ τεῦχος 15 (κατὰ τὰ ἐντάλματα 12, 23, 37, 61, 80)	»	1351.50
9. Εἰς ποσοστὰ εἰσπράκτορος (κατὰ τὰ ἐντάλματα 17, 40, 62, 68, 79, 86, 99, 100)	»	549.50
	Δρ.	8891.15
Περὶσσευμα εἰς μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ πρὸς ἐξίσωσιν.	»	1191.90
Τὸ ὅλον.	Δρ.	10083.05

Ὁ ταμίης

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

Β' ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

των κατά τὸ 1893-1894 εἰσπραχθειδῶν συνδρομῶν ἐταίρων
κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν (1).

	1893	1894		1893	1894
'Αγγελόπουλος Γ.	10+	—	Βαλέττας Σπυρ.	10+	10
'Αγγελόπουλος Κ.	10+	10	Βαλτατζῆς Στέφανος ⁴	10	—
'Αθηνογένης Γ.	25+	25	Βάμβας Θ.	10	—
'Αλμείδης Μ.	10+	10	Βάρβογλης Ν.	10	—
'Ανάργυρος 'Ιω.	10	—	Βάρβογλης Φ.	10	—
'Αναστασίου Ν.	40	10	Βάφας Γεώργιος	10+	—
'Αννίος Θέμος	10+	10	Βάφας Λεωνίδας	10+	—
'Αντωνιάδης 'Αντ. Σ.	10+	10	Βαφειαδάκης Νικ.	20	25
'Αξελός Μ.	10+	10	Βαφειαδάκης Σταμ.	—	25
'Απέρρης "Ανθιμος (Βηθλεέμ).	10	—	Βελέντζας Σπυρ.	10	—
'Απέρρης Ν.	10	10	Βελούδιος Δ.	10	—
'Αποστολίδης Νικόλαος ¹	10	—	Βελούδιος Ζαχ.	10+	10
'Αποστολίδης Σίμων ²	—	—	Βενιέρης 'Αντ.	10+	10
'Αποστολόπουλος Θεόδ.	—	10	Βενιζέλος Μ. Γ.	10+	10
'Αραβαντινός Σπυριδων ³	—	—	Βερνάρδος Δημ.	—	10
'Αράκης 'Εμμ.	—	10	Βικέλας Δημ. ⁵	10	10
'Αργυριάδης 'Ιω.	10	—	Βιώνης Γ.	10+	10
'Αργυρόπουλος Λεωνίδας	10+	10	Βλάχαλης Ν.	10	20
'Αργυρόπουλος Περικλῆς	100+	100	Βλαστός Γ.	10+	10
			Βλαστός Στέφανος	17+	25
Βαλάσης Δ.	10	10	Βλαχόπουλος Ξενοφών	10	—
Βαλαωρίτης 'Ιων.	15+	15	Βοΐλας Ναούμ	10	—
Βαλαωρίτης Περικλῆς	10+	10	Βορές Δαμιανός	10+	—

(1) 'Εν μὲν τῷ πίνακι αὐτῷ περιλαμβάνονται αἱ συνδρομαὶ τῶν ἐτῶν 1893 καὶ 1894 αἱ πληρωθεῖσαι ἐντὸς τοῦ ἔτους. 'Εν δὲ ταῖς σημειώσεσιν ἀναγράφονται αἱ ἐντὸς τοῦ ἔτους διὰ προηγούμενα ἢ ἐπόμενα ἔτη πληρωθεῖσαι εἰσφοραί. Τὸ δὲ σημεῖον † ἐν τῷ πίνακι δηλοῖ τὰς κατὰ προηγούμενα ἔτη διὰ τὸ 1893 καὶ 1894 γενομένας εἰσφοράς.

¹ 'Επλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1892.
² 'Επλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1892.
³ 'Επλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1892.
⁴ 'Επλήρωσε καὶ δρ. 20 διὰ τὸ 1891 καὶ 1892.
⁵ 'Επλήρωσε καὶ δρ. 30 διὰ τὰ ἔτη 1895-1897.

	1893	1894		1893	1894
Βότσαρης 'Αθαν.	10+	10	Γρίβας Χρ. Γαρδικιώτης.	10	—
Βουγιούκας Δημ.	10+	10	Γῶγος Γρηγ.	16	—
Βούκρας	10+	15			
Βούλγαρης Δ. Γ.	10+	—	Δαγκλῆς Π.	10+	10
Βουλιουμάς Ε. (Κερκύρας)	40+	—	Δαίρπελδ Γουλ.	10+	10
Βουλπιώτης Δ.	10	—	Δαμασκηνός Νικ.	10	—
Βουρνάζος Χρ.	10	—	Δαμασκηνός Σπυρ.	10	—
Βούρος Κ. 'Αλέξ.	—	20	Δέγλερης Σταμ.	10+	—
Βούρος Ε. 'Αντ.	10	10	Δεικτάκης Ν. ⁹	—	—
Βουσαάκης 'Αριστ. ⁶	—	—	Δεληγεώργης Δημ.	10	10
Βουσαάκης Κ.	10	—	Δεληγεώργης Λεωνίδας	20	20
Βουτσινᾶς 'Εμμ.	10	—	Δεληγιάννης Νικ.	10+	—
Βουτυράς Σ. ⁷	10	10	Δεληγιάννης Πέτρος	10+	20
Βρυζάκης Δ.	10+	—	Δέλτα Στέφ.	10+	10
Βρυζάκης Κ.	10	—	Δημαρᾶς Θησεύς	—	10
Βυζάντιος Κ.	10	—	Δημαρᾶς Ν.	10	10
			Διαμαντόπουλος 'Ιωάννης ¹⁰	—	—
Γαζῆς Ν. ⁸	10	—	Δούμας Γ.	—	15
Γαλάτης Κωνσταντ.	10+	—	Δουρούτης 'Αθ. Γ.	10+	10
Γαλδάνης 'Ιούλιος	10+	10	Δραγούμης Δημ.	10+	10
Γεννάδης Θεόδοτος	15+	10	Δραγούμης 'Εμμ.	10+	10
Γεννάδης Στέφανος	10	—	Δραγούμης Μάρκος ¹¹	10	10
Γεωργαλάς Γεώργ.	—	25	Δραγούμης Στέφανος	10+	15
Γεωργαντάς Γεώργ.	35	10	Δρίτσας 'Ιω.	10	—
Γεωργαντάς Παντελῆς	10+	—	Δροσίνης Γ.	10+	10
Γεωργαντάς Φίλιππος	10+	10	Δροσινός Β.	15+	15
Γεωργιάδης Δημήτριος	10+	10			
Γιασεμολαδάς Η.	10+	10	'Εμπεδοκλῆς 'Αντώνιος	15+	15
Γιουρδῆς Γ.	10+	10	'Εμπαϊρῆκος 'Επαμ.	15+	15
Γιουρδῆς Δ.	10+	10	Εὐγενίδης Εὐστ. ¹²	10	—
Γκίζης Βαρθολ.	10	—	Εὐκλείδης 'Ιω.	10+	10
Γονατάς Δημ.	10	—	Εὐστρατίου Γ.	10	10
Γουμποῦρος 'Αρσ. ("Υδρας).	10	—	Εὐταξίας 'Ιω.	10	20
Γραφειάδης Δημ.	10	10			
Γρηγοράκης Η.	15	—	Ζατῆς 'Αλέξ. ¹³	10	10

⁶ 'Επλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1892.
⁷ 'Επλήρωσε καὶ δρ. 20 διὰ τὸ 1891 καὶ 1892.
⁸ 'Επλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1892.
⁹ 'Επλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1892.
¹⁰ 'Επλήρωσε δρ. 30 διὰ τὰ ἔτη 1890-1892.
¹¹ 'Επλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1892.
¹² 'Επλήρωσε καὶ δρ. 30 διὰ τὰ ἔτη 1890-1892.
¹³ 'Επλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1892.

	1893	1894		1893	1894
Ζαίμης Άσημ.	—	25	Κανάκης Πέτρος	25+	25
Ζαίμης Παν.	—	25	Κανέλλης Άντ.	10	10
Ζαχαριάδης Ίω.	10+	10	Καραβίας Ίπποκρ.	—	10
Ζαχαρίας Διον.	10+	10	Καραθεοδωρής Τηλέμ.	20+	—
Ζέγγελης Ήλίας	15+	40	Καρακατσάνης Παν.	10+	10
Ζερβουδάκης Ν. ¹⁴	10	10	Καρακατσάνης Δημ.	10	—
Ζερλέντης Περ.	10	10	Καραμήτσας Γ.	10+	10
Ζυγομαλάς Άντ.	10	10	Καραπάνος Κωνστ.	10	10
Ζυγομαλάς Ίω.	10+	—	Καρμπούνης Λίμ.	10+	—
Ζωγράφος Σόλων.	10+	—	Καρμπούνης Θεόδ.	10+	—
			Καρυδιάς Παντ.	10	10
Ήλιόπουλος Δημ.	10+	—	Κασδώνης Γ.	10+	—
			Κασδώνης Σ.	10	—
Θάλης Μιλτ.	10+	10	Καστριώτης Π.	10	10
Θεοδωράκης Άναστ.	10+	10	Κατσανδρής Άθ.	10+	—
Θεοτόκης Γ.	10	—	Κατσιμπαλής Μιχ.	10	—
Θεοφανόπουλος Δημ.	10	—	Κέπετζης Στ.	10	10
Θεοφιλάτος Ίω.	10+	10	Κετσέας Θ. ¹⁵	10	—
Θών Νικ.	10+	10	Κλεομένουσ Κλεομ.	10	—
			Κολοκοτρώνης Πάνος.	10	—
Ίσηγόνης Ίω.	10+	—	Κολυβάς Άλέξ.	10	10
			Κοντόσταυλος Άλέξ.	10+	10
Κακλαμάνος Δημ.	10	10	Κοντόσταυλος Άλέξ. Ά.	10+	10
Κακουλίδης Ίω.	—	10	Κοντόσταυλος Άλέξ. Όθ.	—	25
Καλαποθάκης Μ. Δημ.	—	20	Κόρακας Άριστ.	10+	15
Καλαποθάκης Δ. Μ.	10+	10	Κορδέλας Άνδρέας	20+	—
Καλλιγιάς Γερμανός (Άθηνών)	10+	10	Κορομηλάς Λάμπρος.	10	—
Καλλιγιάς Γεώργιος	10+	10	Κασσονάκος Κωνστ.	10+	—
Καλλιγιάς Παύλος.	20+	20	Κοτσοβίλης Νικ.	10+	10
Καλλιγιάς Πέτρος.	10+	—	Κουβερισάνας Σπυρ.	—	25
Καλλιωντζής Ευάγγ.	10+	10	Κουμανούδης Άθαν.	10+	—
Καλλιφρονάς Μ. Δημ.	25	—	Κουμανούδης Πέτρος.	—	15
Καλλιφρονάς Δ. Ν.	10	10	Κουντουριώτης Λάζ.	10+	—
Καλογεράς Ίω	10+	—	Κουντουριώτης Παύλος	—	35
Καλογεράς Νικηφ. (Πατρών).	10+	10	Κούπας Άναστ.	15	15
Καλογεράς Κλεισθένης	10+	10	Κουρής Ίωάννης	44.80+	—
Καλογερόπουλος Ίωάννης	10	—	Κούρτσουλας Διον.	—	10
Καλούτσης Ν. Σοφ.	10	—	Κοφινιώτης Ίωάννης	10	—
Καλύβας Άνδρέας	10	—	Κρασαάς Άλκιβιάδης.	15+	10
Καμάρας Μαν.	10+	10	Κρητικός Λ. ¹⁶	—	—

¹⁴ Ήπλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1892.¹⁵ Ήπλήρωσε και δρ. 10 δια τό 1892.¹⁶ Ήπλήρωσε δρ. 10 δια τό 1892.

	1892	1894		1892	1894
Κριεζής Α. Δ.	10	—	Μανέτας Π. ¹⁸	—	—
Κριεζής Ήπαμ.	10+	—	Μάνος Άλεξ.	10+	10
Κρίνος Άθανάσιος.	10+	10	Μάνος Θρασύβουλος	10	—
Κρίνος Γεώργιος	25+	25	Μάνος Α. Θρασύβουλος	10+	—
Κρίνος Σταμάτιος.	10	10	Μαντζαβίνος Νικ.	10	10
Κρίτσας Γεώργιος.	—	10	Μαντζάκος Χρ.	10	10
Κυριακός Διομήδης Άναστ.	10+	—	Μαρίνος Θεμ.	10	10
Κυριακός Ίω.	10	10	Μαρκόπουλος Ίω.	10	10
Κυριακός Περικλής	10	—	Μάτσας Άντ.	10	10
Κωνσταντινίδης Άνέστης.	10+	10	Μάτσας Ζαφείριος.	10+	10
Κωνσταντινίδης Γεώργιος.	10	10	Μαυροκορδάτος Ν. Άλέξ.	25	—
			Μαυροκορδάτος Νικ. ¹⁹	20	20
Λάκων Βασίλειος	10	—	Μαυρομιχάλης Άντ.	10	—
Λαμπρινίδης Μιχαήλ.	10+	—	Μαυρομιχάλης Π. Α. Γ.	10+	—
Λάμπρος Διονύσιος.	10+	10	Μαυρομιχάλης Ήλίας	—	15
Λάμπρος Ίωάννης	10	10	Μαυρομιχάλης Π. Κυρ. ²⁰	—	—
Λάμπρος Κωνσταντίνος	10+	10	Μαύρος Άλεξ.	10+	10
Λάμπρος Μιχαήλ.	10+	10	Μαύρος Μιχαήλ	10+	—
Λάμπρος Σπυρίδων	20+	20	Μαύρος Σπυρίδων.	—	20
Λεβίδης Γ.	—	25	Μελάς Λέων.	25	20
Λεονάρδος Δημ.	10	—	Μελάς Μιχαήλ.	25+	25
Λιμπρίτης Θ.	10+	10+	Μελετόπουλος Χαρίλαος	10	—
Λιμπρίτης Ίω	10	10	Μεσσαλωράς Ίωάννης	10	10
Λιναρδάτος Δ.	10	—	Μεσσαλάς Διονύσιος	10+	—
Λιάλιος Γ.	10+	10	Μεταξάς Άναστ.	10	10
Λόλλιγκ Άββων Γεράρδος	18+	—	Μεταξάς Λέανδρος.	—	20
Λομβάρδος Ίω.	10	—	Μεταξάς Νικόλαος.	25	25
Λομβάρδος Άργασάρης Κ. ¹⁷	10	—	Μηλιαράκης Άντώνιος	10+	10
Λουριώτης Νικ.	10	—	Μηλιαράκης Σπυρίδων	10+	10
Λύδερς Όθων	10+	10	Μηλιώτης Ν.	10	—
Λυκούδης Έμμ.	—	10	Μισούλης Άνδρέας	—	25
Λυκούδης Πέτρος.	10	10	Μισούλης Δημ.	10	—
Λύτρας Νικηφόρος.	10	—	Μίνδλερ Ίω.	10	10
			Μίνδλερ Μάρκος	10	10
Μαγγίνας Σπυρ.	10+	—	Μιστριώτης Γ.	10	10
Μακκάς Δημ.	10	10	Μισυρλής Ν. ²¹	—	—
Μακκάς Νικ.	10+	10	Μομφερράτος Άντ. ²²	50	60

¹⁷ Ήπλήρωσε και δρ. 20 δια τό 1891 και 1892.¹⁸ Ήπλήρωσε δρ. 10 δια τό 1892.¹⁹ Ήπλήρωσε και δρ. 20 δια τό 1892.²⁰ Ήπλήρωσε δρ. 10 δια τό 1892.²¹ Ήπλήρωσε δρ. 10 δια τό 1892.²² Ήπλήρωσε και πέρυσιν δρ. 10 ως τακτικήν εισφοράν του 1893.

	1893	1894		1893	1894
Μόστρας Δημ.	15+	10	Παπαζήσης Π.	10	—
Μουσχάκης Ίγνάτιος	10	—	Παπαθεοδώρου Δημ.	10+	10
Μουσχονήσιος Ίω.	10	10	Παπαμάρκου Χαρ.	10	—
Μούσης Ίω.	15+	—	Παπαμιχαλόπουλος Κ. ²⁷	—	—
Μπαλάνος Άριστ.	—	10	Παπαναστασίου Π.	10+	10
Μπαλάνος Δημ.	10	—	Παπανικολάου Βασ.	10	—
Μπαλάνος Νικ.	10	10	Παρασκευοπούλου Εύαγγελία	—	10
Μπαρμπαρρήγος Α.	10+	—	Παρίτης Γ.	10+	10+
Μπάρτ Γουλιέλμος	10	10	Πασχάλης Δημ.	—	10
Μπασιάκος Πάνος	10	10	Πατρίκιος Βασ.	10	—
Μπέκ Κάρολος	10	10	Πατρίκιος Ίω.	10	—
Μπότασης Ν. Δημ.	10	—	Πατρίκιος Περ.	10	—
Μπότασης Ν. Ίωάννης	30+	215	Πατύχας Γ.	10	—
Μπούμπουλης Π. Γ. ²³	—	—	Παυλίδης Π.	10	—
Μπουντούρης Σταμ.	10	—	Περδάνογλους Ίω.	10+	—
Μπουφίδης Νικ.	10	10	Πέρδικας Παν.	10	10
Μωραϊτίνης Κ.	10	—	Περόγλους Πέτρος	10	—
			Περρής Πέτρος	10	—
Ναδέρης Ν.	10	10	Περρής Σπυρίδων	10	—
Νάζος Γ.	15+	10	Πεταλάς Κ.	25	—
Νεγρεπόντης Μενέλαος	10+	—	Πετρής Νικ.	10	—
Νικολαΐδης Ίω. Σεβ.	10	10	Πιερράκος Κυριακ.	—	10
Νικολαΐδης Κ. ²⁴	—	—	Πιερράκος Περ.	—	10
Νικολόπουλος Β.	10	10	Πίσσας Γεώργιος	10	15
Νομικός Άνδρέας	25	25	Πίσσας Εύστράτιος	10	—
Νομικός Νικόλαος	10	10	Πίσσας Χριστόφορος	10	—
Νοταράς Διονύσιος	10	10	Πολίτης Μιχ.	10	—
			Πολίτης Γ. Νικ.	10+	10
Οικονομίδης Προκόπιος	10	—	Πολυγένης Κ.	10	—
Όρλώφ Νικ. ²⁵	—	—	Ποταμιάνος Δημ.	10	—
Όρυσάιν Β.	10	10	Ποταμιάνος Ίλιάς	10	—
Όρφανίδης Γ.	10	10	Πουρναράς Ν.	10	—
			Προβελέγιος Άριστομ	20	—
Παγανέλης Σπυρ. ²⁶	—	—	Προβελέγιος Χαρίλαος	10	—
Πάγκαλος Θεμ.	10	—	Πρωτοπαπαδάκης Πέτρος	10	—
Πάλλης Άγαμ.	10	—			
Πανταζίδης Ίω.	10	—	Ύραγκαθής Άλέξιος Ύρ.	10+	10
Παπάγος Λεωνίδας	10	—	Ύραγκαθής Κλέων	10	—

²³ Ύπλήρωσε δρ. 10 διά τό 1892.

²⁴ Ύπλήρωσε δρ. 30 διά τό έτη 1890-1892.

²⁵ Ύπλήρωσε δρ. 10 διά τό 1892.

²⁶ Ύπλήρωσε δρ. 20 διά τό 1891 και 1892.

²⁷ Ύπλήρωσε δρ. 10 διά τό 1892.

	1893	1894		1893	1894
Ύράγκος Ίωάννης	10	—	Σουτσοσ Α. Άλέξ.	25	10
Ύρακτιδάν Κωνσταντίνος	15+	—	Σουτσοσ Άλέξ. Δ.	10	—
Ύράλλης Εύστράτιος	10	—	Σουτσοσ Γρηγόριος ²⁸	10+	10
Ύράλης Παντιάς	10	—	Σουτσοσ Μ. Ι. Δ.	10	—
Ύράλλης Π. Στέφ.	—	35	Σουτσοσ Δ. Κωνστ.	10+	—
Ύράλλης Σωκρ.	—	10	Σπαθάκης Άριστείδης	10	—
Ύράνδας Λεωνίδας	10	—	Σπηλιωτάκης Ίωάννης	10	—
Ύραπτάκης Ίωάννης	15+	—	Σπηλιόπουλος Χαρ.	—	10
Ύρέινεκ Έδουάρδος	10+	—	Σταμούλης Άν.	10	—
Ύρενιέρης Μάρκος	10	20	Σταμπελόπουλος Κ.	10	—
Ύρίζος Γεώργιος	10	—	Στέφανος Κλών	10	—
Ύροΐδης Νικ.	10	—	Στεφάνου Διονύσιος	15	—
Ύροσχιδ Κάρολος	10	—	Στεφάνου Στέφανος	10	—
Ύρούκης Άριστ.	10	—	Στρέϊτ Γεώργιος	—	30
Ύρουσόπουλος Δημ.	10	—	Στρέϊτ Στέφανος	25+	25
Ύρωμαΐδης Άρ.	10	—	Συγγρός Άνδρέας	50+	—
Ύρώμας Άλέξανδρος	10	—	Σχλιέμανν Σοφία	—	10
Ύρώμας Καΐσ. Γεώργιος	10	—	Σωτηριάδης Γ.	20+	10
Ύρώμας Κανδ. Γεώργιος	10	—			
Ύρώσης Ζήκος	10	—	Ταμπακόπουλος Παν.	25+	—
Ύρώσης Στέφανος	10	—	Τομπάκης Ίάκ.	10	—
			Τοπάλης Παν.	10+	10
Σακελλαρόπουλος Σπυρ.	10+	10	Τραπάντζαλης Γ.	20+	15
Σαμιωτάκης Δημ.	10	—	Τριανταφυλλάκος Μ.	20	—
Σάουρωτ Μ.	10	—	Τσακάλης Ύπαμ.	10	—
Σαρβόγλους Π.	10+	—	Τσακαλώτος Ε.	10	—
Schlumberger G.	10+	—	Τσακωνας Σ.	10	—
Σέχος Ίω.	10+	—	Τσαουσόπουλος Δ.	10	—
Σιμόπουλος Άνάργ.	10+	—	Τσάτσος Δημ.	15	15
Σιμόπουλος Ίω.	10+	—	Τσίλλερ Έρν.	25	25
Σίμος Άγγελος	10	—	Τσούντας Χρ.	10	—
Σίνος Γ.	10	—	Τυπάλδος Κοζάκης Γ.	10	—
Σισίνης Χρύσανθος	10	—	Τυπάλδος Σόλων	15+	—
Σκουζές Άλέξανδρος	10	—			
Σκουζές Παύλος	10	—	Φανδρίδης Διομ.	10	—
Σκουλούδης Στέφανος	20	—	Φέρμπος Δημ.	10	—
Σκουφος Γ.	10	—	Φιλάρετος Νικ.	10	—
Σκυλίτσης Στεφάνοβιχ.	80+	—	Φίλιος Δημ.	10+	—
Σμόλεντς Κωνστ.	10	—	Φιλοσοφόπουλος Θεοδ.	10+	—
Σμόλεντς Νικ.	10	—	Φλογαΐδης Θ.	10	—
Σόλων Ίω.	25	25	Φραγκούλης Νικολής	10	—
Σουρμελής Μαρίνος	10	—	Φωκιανός Ίω.	10	—

²⁸ Ύπλήρωσε και δρ. 10 διά τό 1895.

	1892	1894		1893	1894
Φωτίου 'Ιω.	10	—	Χατζημιχάλης Μιχ.	10	—
Φωτίου Χαραλ.	10	—	Χοιδάς 'Αχ.	10	—
			Χόρς Μιχαήλ.	10	—
Χαλκιάπουλος Νικ.	10	—	Χρηστόπουλος 'Ασημ.	10	—
Χαλκοκονδύλης Σπυρ.	10	—	Χωρέμης 'Ιω.	50	10
Χαρβούρης Α. ²⁹	—	—			
Χαρίσης 'Ιω.	24+	—			
Χατζηαναργύρου 'Ανδρ.	10	—	Ψάλτης 'Ιάκ.	10	—

Ἐκθεσις τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Κύριε Πρόεδρε,

Ἐκλεχθέντες ὑπὸ τῶν Ἑταίρων τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας κατὰ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς 9 Μαΐου 1893 μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς, ὅπως ἐξελέγξωμεν τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ Ταμίου, ἀνελάβομεν τὸ ἔργον, ἐκθέτομεν δ' ἐνταῦθα τὸ πόρισμα τῆς ἡμετέρας ἐργασίας.

Κατὰ τὴν γενομένην παρ' ἡμῶν ἐξέλεξι τῶν βιβλίων τοῦ ταμείου καὶ τῶν δικαιολογητικῶν ἐγγράφων εὔρομεν, ὅτι συμφώνως καὶ πρὸς τὴν ἐκθεσιν τοῦ Ταμίου κ. Σπυρ. Λάμπρου εἰσῆχθησαν μὲν εἰς τὸ ταμεῖον ἀπὸ τῆς 24 Μαρτίου 1892 μέχρι τῆς 6 Μαΐου 1893 δραχμαὶ 9846.20, ἐξήχθησαν δὲ δραχμαὶ 8947.60

Καὶ τὰ μὲν εἰσαχθέντα καταμερίζονται ὡς ἑξῆς :

Ἐπίλοιπον παρελθόντος ἔτους	Δραχ.	692.—
Ἐξ εἰσφορῶν ἑταίρων	»	7415.80
Ἐξ ἐκτάκτου εἰσφορᾶς Ζαφειροπούλου	»	148.—
Ἐκ βοηθήματος Ὑπουργείου Παιδείας	»	500.—
Εἰς μεταφορὰν	Δραχ.	8755.80

²⁹ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1892.

Ἐκ μεταφορᾶς	Δραχ.	8755.80
Ἐκ βοηθήματος δήμου Ἀθηναίων	»	200.—
Ἐκ τοκομεριδίων λαχειοφόρων	»	24.20
Ἐκ πωλήσεως μιᾶς λαχειοφόρου	»	575.—
Ἐκ πωλήσεως Δελτίου καὶ βιβλίων	»	291.20
	Τὸ ὅλον Δραχ.	9846.20
Ἐδαπανήθησαν δέ :		
Εἰς ἀγορὰν ἀντικειμένων τοῦ Μουσείου καὶ διακόσμησιν αὐτοῦ	Δραχ.	2483.20
Εἰς ἀγορὰν βιβλίων	»	151.55
Εἰς ἀγορὰν ἐγγράφων διὰ τὸ Ἀρχεῖον	»	60.—
Εἰς μισθοὺς βοηθοῦ τοῦ γραμματέως καὶ εἰσπράκτορος	»	1714.50
Εἰς τυπωτικὰ Πρακτικῶν, Δελτίου κτλ.	»	1641.70
Εἰς ἀγορὰν τεσσάρων λαχειοφόρων	»	2348.—
Εἰς γραφικὰ, ταχυδρομικὰ κτλ.	»	548.65
	Τὸ ὅλον Δραχ.	8947.60

Ὡστε ὑπολείπεται περίσσευμα κατὰ ταῦτα ἐκ δραχμῶν 898.60, αἵτινες καὶ εὑρίσκονται παρὰ τῷ Ταμίᾳ μετὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 28210, 41102, 41106, 41107 καὶ 106972 λαχειοφόρων ὁμολογιῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

Ἄπαντα τὰ βιβλία εὔρομεν ἐν τάξει, διὸ καὶ παρακαλοῦμεν τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν νὰ ἐκφράσῃ πρὸς τε τὸν κ. Ταμίαν καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Προεδρείου καὶ τοῦ Συμβουλίου τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς ἐπὶ τῷ ζήλῳ δι' οὗ προάγονται ὁσημέραι τὰ τῆς ἡμετέρας Ἑταιρίας.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1893.

Τὰ μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς

Η. ΞΑΝΘΑΚΗΣ, Ι. ΑΡΓΑΣΑΡΗΣ ΛΟΜΒΑΡΔΟΣ, Ν. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Πρακτικὰ τῆς ΙΕ' Γενικῆς συνόδου
τῆς 5 Φεβρουαρίου 1895.

Π. Κανάκης	διὰ ψήφων	30
Γ. Σωτηριάδης	»	29
Π. Παπαναστασίου	»	28

Μέλη Ἀναπληρωματικὰ οἱ κ. κ.	»	
Ἐμμ. Λυκούδης	διὰ ψήφων	30
Γ. Ν. Πασπάτης	»	30
Ἄ. Ἄ. Ραγκαβῆς	»	30

Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ οἱ κ. κ.		
Θησεὺς Δημαρᾶς	διὰ ψήφων	30
Ν. Ἀναστασίου	»	30
Ν. Ναδίρης	»	30

Ὁ κ. Πρόεδρος εἶτα ἀναγγείλας τὰ ὀνόματα τῶν ἐκλεχθέντων ἔλυσε τὴν συνεδρίαν περὶ ὥραν 12ην.

Ὁ Πρόεδρος
ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΜΠΟΤΑΣΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

Ἐκθεσις τῶν ἐργασιῶν τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Ἀξιότιμοι Κύριοι,

Κατὰ τὴν γενομένην Γενικὴν Συνέλευσιν τὴν 6ην Νοεμβρίου παρελθόντος ἔτους, ὡς ἐνθυμεῖσθε, ἀπεφασίσατε ὅπως ἀναβάλητε τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου διὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ παρόντος ἔτους. Πρὸς τοῦτο δὲ καὶ συνεκαλέσαμεν Ὑμᾶς σήμερον. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἀφήκαμεν νὰ διαρρεύσῃ ὁλόκληρος ὁ μῆν, ἀλλὰ τοῦτο προῆλθε, διότι περιεμένομεν, ὡς ἠλπίζομεν, νὰ ἀναγγείλωμεν Ὑμῖν ὅτι ἐπετύχομεν τὴν παραχώρησιν τῆς ἀνω αἰθούσης διὰ τὴν αὐτόσε

Τῆ 5 Φεβρουαρίου 1895 συνεκροτήθη περὶ ὥραν 11ην π. μ. ἐν μιᾷ τῶν αἰθουσῶν τοῦ Σχολείου τῶν Βιομηχάνων τεχνῶν ἢ ἰε' Συνέλευσις τῶν Ἑταίρων τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κ. Ἰω. Ν. Μπότσης προεδρεύων καὶ τῆς συνελεύσεως ἀνήγγειλεν, ὅτι σκοπὸς τῆς Συνελεύσεως εἶνε ἡ ἀναβληθεῖσα ἐκλογὴ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κατὰ τὴν συνέλευσιν τῆς 6 Νοεμβρίου 1894 καὶ ἡ ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο. Μεθ' ὃ ἀνέγνωσε τὴν ἐκθεσιν αὐτοῦ (ὄρα συνημμένην ἐκθεσιν τοῦ κ. Προέδρου).

Μετὰ ταῦτα ὁ Ταμίης τῆς Ἑταιρίας κ. Σπυρ. Π. Λάμπρος ἀνέγνωσε τὴν ἐκθεσιν τῆς καταστάσεως τῶν εἰσπράξεων καὶ δαπανῶν τῆς Ἑταιρίας κατὰ τὸ εἰρημένον τρίμηνον διάστημα (ὄρα συνημμένην ἐκθεσιν τοῦ κ. Ταμίου).

Μετὰ ταῦτα, τοῦ Προέδρου προκαλέσαντος τοὺς Ἑταίρους νὰ φέρωσιν οἰανδήποτε ἔχουσι παρατήρησιν καὶ οὐδενὸς ἀπαντήσαντος, ἡ Συνέλευσις προέβη εἰς τὴν διὰ ψηφοδελτίων ἐκλογὴν τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ψηφολεκτῶν κ. κ. Ν. Δ. Καλλιφρονᾶ καὶ Δ. Ε. Δεληγεώργη. Γενομένης δὲ διαλογῆς, ἀνεδείχθησαν οἱ ἑξῆς:

Πρόεδρος ὁ κ. Ἰ. Ν. Μπότσης	διὰ ψήφων	30.
Ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης	διὰ ψήφων	30.
Γραμματεὺς ὁ κ. Ἄντ. Μηλιαράκης	διὰ ψήφων	30.
Ἐφορος τοῦ Μουσείου ὁ κ. Ἀσημάκης Ζαίμης	διὰ ψήφων	30.
Ἐφορος τοῦ Ἀρχείου ὁ κ. Ἄντ. Μομφερράτος	διὰ ψήφων	30.
Ταμίης ὁ κ. Σπυρ. Π. Λάμπρος	διὰ ψήφων	30.
Σύμβουλοι οἱ κ. κ.		
Σ. Σακελλαρόπουλος	διὰ ψήφων	30
Κ. Παπαμιχαλόπουλος	»	30

μεταφοράν τοῦ Μουσείου καὶ Ἀρχείου. Ἄλλ' ἐπειδὴ μέχρι τῆς στιγμῆς, καίτοι κατὰ τὸ τρίμηνον αὐτὸ διάστημα, ἀπὸ τῆς τελευταίας Συνελεύσεως μέχρι σήμερον, δὲν ἐπαύσαμεν ἐνεργοῦντες, τὰ πράγματα μένουσιν ὡς εἶχον καὶ πρότερον, ἐθεωρήσαμεν, ὅτι πᾶσα περαιτέρω ἀναβολὴ τῆς συγκλήσεως τῆς Συνελεύσεως δὲν θὰ εἶχε λόγον.

Ἐπιτρέψατέ μοι ἤδη πρὶν ἢ ἐπιληφθῆτε τῆς ψηφοφορίας νὰ ἐκθέσω Ὑμῖν τὰ πεπραγμένα κατὰ τὸ βραχὺ αὐτὸ διάστημα.

Καὶ πρῶτον ἀναφέρω Ὑμῖν, ὅτι τὸ πολυθρύλητον ζήτημα τῆς αἰθούσης ἀνεκινήσαμεν καὶ αὖθις ἐπὶ τῆς νέας Κυβερνήσεως. Ὁμολογῶ δὲ, ὅτι παρὰ τῶ κ. Ὑπουργῶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως εὔρομεν εὐμενεῖς διαθέσεις ὑπὲρ τῆς Ἐταιρίας. Γνωρίζομεν δὲ, ὅτι ἐδόθη διαταγή, ὅπως ἐπέλθῃ μεταξὺ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων συνεννόησις περὶ τούτου.

Ἀναγγέλλω ἤδη Ὑμῖν ἐπίσης, ὅτι κατὰ τὸ χρονικὸν αὐτὸ τρίμηνον διάστημα ἐπλουτίσθη τὸ Ἀρχεῖον καὶ τὸ Μουσεῖον δι' ἰκανῶν προσκτημάτων, περὶ ὧν οἱ Ἐφοροὶ τοῦ Μουσείου καὶ τοῦ Ἀρχείου θέλουσι διαλάβῃ ἐν ταῖς ἐκθέσεσιν αὐτῶν. Μνημονεύω μόνον ἐνταῦθα τῶν ὀνομάτων τῶν δωρητῶν. Καὶ εἰς μὲν τὸ Ἀρχεῖον ἐδώρησαν ἔγγραφα οἱ κ. κ. Ἀνδρέας Χούμης, Γ. Γιούπης καὶ Δ. Γρ. Καμπούρογλους, εἰς δὲ τὴν Βιβλιοθήκην βιβλία οἱ κ. κ. Σπυρίδων Λάμπρος, Δημ. Κυρίκος καὶ Ἀντ. Μηλιαράκης. Εἰς δὲ τὸ Μουσεῖον ἐδώρησαν διάφορα ἱστορικὰ ἀντικείμενα οἱ κ. κ. Ἰ. Κ. Φαρμακίδης, Δ. Γρ. Καμπούρογλους, Κωνστ. Βυζάντιος, Δημ. Βικέλας καὶ ἡ Κυρία Παναγιωτίτσα Σαχίνη. Ἐλήφθη δὲ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Στριφτόμπολα διὰ τῆς διαθήκης του κληροδοτηθεῖσα εἰς τὸ Μουσεῖον στολὴ αὐτοῦ, πεμφθεῖσα ὑπὸ τῆς συζύγου του.

Κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ἀπεκτήσαμεν καὶ διάφορα ἐξ ἀγορᾶς πολύτιμα ἀντικείμενα, ἰδίως βιβλία καὶ εἰκόνας ἀφορώσας εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ μίαν πλουσίαν γυναικείαν στολὴν ἐκ τῆς νήσου Σκύρου.

Ὁ κ. Ταμίας θέλει νῦν ἀναγνώσῃ Ὑμῖν τὰς κατὰ τὸ τρίμηνον αὐτὸ διάστημα δαπάνας, ἀνελθούσας εἰς δραχμὰς 3047,05 καὶ τὰς εἰσπράξεις τῆς Ἐταιρίας ἀνελθούσας εἰς δραχ. 4098,05, ὥστε ἐναπομένει περίσσευμα εἰς μετρητὰ δραχ. 1051 ἐκτὸς τῶν δύο λαχειοφόρων ὁμολογιῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς.

Ἐκθέσις τοῦ Ἐφόρου τοῦ Μουσείου.

Κύριε Πρόεδρε,

Εἰς ὅσα ἐξέθηκα Ὑμῖν ἐν τῇ ἐκθέσει μου τῆς 5 Νοεμβρίου 1894 ὀλίγα ἔχω νὰ προσθέσω ἐν τῇ παρουσίᾳ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔκτοτε τρίμηνον διάστημα.

Κατ' αὐτὸ νέα δωρήματα προσήνεγκον εἰς τὸ Μουσεῖον οἱ Κύριοι

Ἰω. Κ. Φαρμακίδης νομίσματα 3 ἀργυρᾶ τοῦ Ὄθωνος τῶν ἐτῶν 1851 καὶ 1855, 2 ἰονικὰ τῶν ἐτῶν 1820 καὶ 1862, ὧν τὸ ἓν χαλκοῦν καὶ τὸ ἕτερον ἀργυροῦν, καὶ ἓν χαλκοῦν ἐνετικόν.

Σπυρ. Π. Λάμπρος εἰκόνα τῆς ἐν Τήνῳ Εὐαγγελιστρίας καὶ τοῦ ναοῦ αὐτῆς.

Ἀνώνυμος 2 ξίφη ὑπαξιωματικῶν τοῦ πεζικοῦ καὶ 2 πεζῶν χωροφυλάκων ἐπὶ Ὄθωνος καὶ 2 δόρατα λογχιστῶν τῆς καταργηθείσης ἱππαρχίας τῶν λογχοφόρων.

Δημ. Γ. Καμπούρογλους μικρὸν ποτήριον οἴνου φέρον τὰ σήματα τοῦ βασιλέως Ὄθωνος.

Δημ. Βικέλας μετάλλιον ἀργυροῦν αὐτοῦ, ὅπερ ἔλαβεν ὡς ἐταῖρος τοῦ ἐν Παρισίοις Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλλ. γραμμάτων ἐν Γαλλίᾳ, καὶ μετάλλιον χαλκοῦν φέρον ἀνάγλυφον τὴν εἰκόνα τοῦ Βύρωνος, τοῦ ἔτους 1825.

Ἡ Κυρία Παναγιωτίτσα Σαχίνη πάλαν καὶ πιστόλιον τοῦ πενθεροῦ αὐτῆς Γεωργίου Σαχίνη.

Ἐλήφθη δὲ καὶ ἡ χρυσοκέντητος στολὴ τοῦ ἐκ Πατρῶν ἀγωνιστοῦ Στριφτόμπολα, ἣν διὰ τῆς διαθήκης του κατέλιπεν εἰς τὸ Μουσεῖον.

Ἠγοράσθησαν δὲ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο δύο ἀργυροὶ στέφανοι γάμου ἐκ τῶν ἐν Ῥόδῳ κοινῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις.

Ἐπίσης ἐπέχρυσον στέμμα γυναικείον τῆς κεφαλῆς ἐκ Ῥόδου.

Ὡσαύτως πολύτιμος πλήρης γυναικεία ἐνδυμασία ἐκ Σκύρου.

Ἡ στολὴ αὕτη καθὼς καὶ ἡ τοῦ ἀγωνιστοῦ Στριφτόμπολα θέλουσι διασκευασθῆ ἐπὶ ἀνδρεικέλων καὶ ἐκτεθῆ εἰς τὸ Μουσεῖον ἐντὸς ὑαλοφράκτων θηκῶν.

Κατὰ παραγγελίαν δὲ καὶ χάριν δοκιμῆς κατεσκευάσθη ἐκ γύψου

μικρὸν ἀγαλμάτιον Πατμίας γυναικός, φερούσης στολήν παλαιὰν ἐκ τῶν εἰκονιζομένων εἰς τὰ συγγράμματα τῶν περιηγητῶν τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος.

Ἐπισκέπται κατὰ τὸ τρίμηνον τοῦτο διάστημα ἐσημειώθησαν περὶ τοὺς 1900.

Διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 4 Φεβρουαρίου 1895

Ὁ Γραμματεὺς
τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας
Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

Ἐκθεσις τοῦ ἐφόρου τοῦ Ἀρχείου.

Κύριε Πρόεδρε,

Ἀπὸ τῆς τελευταίας ἐκθέσεώς μου μέχρι σήμερον ἐλάχιστα ἔχω νὰ ἀναγράψω πεπραγμένα ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ, διότι καὶ βραχὺ ἦτο τὸ χρονικὸν διάστημα.

Δωρηταὶ κατὰ τὸ τρίμηνον αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ἐγγράφων καὶ βιβλίων ὑπῆρξαν οἱ Κύριοι Ἄνδρ. Χούμης ἀποστείλας συλλογὴν ἐγγράφων, Γεώργ. Γιούπης δωρήσας ἀντίγραφα ἐγγράφων ἱστορικῶν ὑπαρχόντων ἐν τῇ Μονῇ τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα τῆς Σπάρτης, καὶ Δημ. Γρ. Καμπούρογλους.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην δὲ προσήνεγκον βιβλία οἱ Κύριοι Σπυρ. Λάμπρος, Δημ. Κυρίκος καὶ Ἄντ. Μηλιαράκης.

Ἠγοράσθησαν δὲ καὶ τινὰ βιβλία ἱστορικὰ ἐκ τῶν σπανίων, ἀφορῶντα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, ἀνευρεθέντα δὲ εἰς καταλόγους βιβλιοπωλῶν Ἑυρωπαίων.

Διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 4 Φεβρουαρίου 1895

Ὁ Ἐφορος τοῦ Ἀρχείου
τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας
Α. ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ

Ἐκθεσις τοῦ ταμίου.

Κύριε Πρόεδρε,

Συνημμένον ἀποστέλλω τὸν ἀπολογισμὸν τοῦ τριμήνου, καθ' ὃ ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν ἐταίρων παρέτεινε τὴν διάρκειαν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ τέως συμβουλίου. Ὡς θέλετε ἴδει ἐκ τοῦ ἀπολογισμοῦ τούτου, κατὰ τὸ τρίμηνον τοῦτο χρονικὸν διάστημα

εἰσπράχθησαν	Δρ. 2906.05
εἰς ἃς προστίθεται τὸ περίσσευμα τῆς παρελθούσης χρήσεως ἐκ.	» 1191.90
ὥστε τὸ ὅλον τῶν εἰς τὸ ταμεῖον εἰσελθόντων χρημάτων ἀνέρχεται εἰς	» 4097.95
Αἱ δὲ δαπάναι ἀνῆλθον εἰς.	» 3047.05
Κατὰ ταῦτα μένει ἐν τῷ ταμείῳ περίσσευμα ἐκ	Δρ. 1050.90

Περὶ τῶν εἰσπράξεων τοῦ παρελθόντος τριμήνου ἐν καὶ μόνον ἔχω ἰδιαιτέρως νὰ παρατηρήσω, ὅτι ἐξηκολούθησε καὶ κατ' αὐτὸ ἡ ἤδη καὶ ἐν προτέρῳ χρόνῳ πολλάκις παρατηρηθεῖσα ὀλιγωρία τῶν ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων ἐταίρων, εἰ καὶ ἀπεστάλη πρὸς αὐτοὺς καὶ πάλιν ἡ οὐ μικρὰς δαπάνας ἐπιφέρουσα εἰς τὴν Ἑταιρίαν τακτικὴ ὑπόμνησις περὶ πληρωμῆς τῆς ὀφειλῆς αὐτῶν.

Δέξασθε, κ. Πρόεδρε, τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως, μεθ' ἧς διατελῶ ὑμέτερος

Ἐν Ἀθήναις, 5 Φεβρουαρίου 1895.

Ὁ ταμίος
τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας
ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

Α' ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

τῶν εἰσπράξεων καὶ δαπανῶν ἀπὸ 7 Νοεμβρίου 1894
μέχρι 2 Φεβρουαρίου 1895

α' Εἰσπράξεις

1. Περίσσευμα τῆς παρελθούσης χρήσεως	Δρ. 1191.90
2. Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἐταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ 1892 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 2460, 3623)	» 20.—
Εἰς μεταφορὰν.	Δρ. 1211.90

	Ἐκ μεταφορῶν	Δρ. 1211.90
3.	Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἑταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ 1893 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 2826, 2971, 3018, 3027, 3129, 3248, 3354, 3362, 3376, 3405, 3462, 3515, 3517, 3519, 3523, 3534, 3557, 3576, 3598, 3624, 3626, 3631, 3638, 3641, 3643, 3648)	» 260.—
4.	Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἑταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ 1894 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 3163, 3171, 3239, 3266, 3302, 3303, 3322, 3323, 3333, 3336, 3338, 3359, 3363, 3368, 3373, 3375, 3382, 3406, 3407, 3409, 3410, 3411, 3413, 3415, 3416, 3419, 3421, 3422, 3424 - 3426, 3429, 3430, 3432, 3434, 3438 - 3449, 3459 - 3461, 3463 - 3467, 3470, 3471, 3473 - 3476, 3478, 3479, 3481, 3483 - 3485, 3487, 3491, 3493 - 3495, 3499 - 3501, 3503, 3506 - 3508, 3510 - 3514, 3516, 3518, 3520, 3522, 3524 - 3527, 3529 - 3535, 3539, 3558, 3567, 3578, 3579, 3581, 3584 - 3587, 3589 - 3594, 3597, 3600, 3602, 3604, 3605, 3607, 3608, 3610, 3611, 3617, 3618, 3625, 3627, 3630, 3632, 3634, 3649, 3651, 3672, 3690).	1340.—
5.	Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἑταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ 1895 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 3652, 3654 - 3659, 3661, 3665, 3667 - 3669, 3671, 3673 - 3681, 3683 - 3686, 3689, 3691, 3694 - 3699, 3701 - 3704, 3706, 3708, 3709, 3712 - 3718, 3720 - 3727, 3730, 3731, 3734, 3736, 3737, 3740 - 3744, 3746)	» 670.—
6.	Ἐκ προσθέτων εἰσφορῶν ἑταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ 1894 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 494, 555, 566, 567, 570, 571, 573, 574).	» 100.—
7.	Ἐκ προσθέτων εἰσφορῶν ἑταίρων ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ 1895 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις Β 580 - 584, 589, 598).	» 225.—
8.	Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἑταίρων ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸ 1893 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 3402, 3537, 3540, 3542, 3544, 3546, 3549, 3555, 3559, 3561, 3565).	» 110.—
9.	Ἐκ τακτικῶν εἰσφορῶν ἑταίρων ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸ 1894 (κατὰ τὰς ἀποδείξεις 3403, 3453, 3456, 3538, 3541, 3545, 3550, 3556, 3560, 3562, 3573, 3612, 3647).	» 130.—
10.	Ἐκ τακτικῆς εἰσφορᾶς ἑταίρου ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸ 1895 (κατὰ τὴν ἀπόδειξιν 3653).	» 10.—
11.	Ἐκ προσθέτου εἰσφορᾶς ἑταίρου ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων διὰ τὸ 1894 (κατὰ τὴν ἀπόδειξιν Β 577).	» 8.—
12.	Ἐκ δύο τοκομεριδίων λαχειοφόρων ὁμολογιῶν λήξεως 21 Δεκ. (κατὰ τὴν ἀπόδειξιν Β 588)	» 29.15
13.	Ἐκ τευχῶν Δελτίου (κατὰ τὴν ἀπόδειξιν Β 575).	» 4.—
	Τὸ ὅλον	Δρ. 4098.05

β' Δαπάναι

1.	Εἰς μισθὸν τοῦ βοηθοῦ τοῦ γραμματέως καὶ τῶν ἐφόρων (κατὰ τὰ ἐντάλματα 103, 115, 119).	Δρ. 225.—
2.	Εἰς γραφικὰ, ταχυδρομικὰ, ἔξοδα διανομῆς καὶ διάφορα μικρὰ ἔξοδα (κατὰ τὰ ἐντάλματα 100, 101, 102, 104, 116, 120).	» 364.90
3.	Εἰς ἐπιπλα, διακόσμησιν τοῦ μουσείου καὶ ἀγορὰς πλουτισμῶν αὐτοῦ (κατὰ τὰ ἐντάλματα 105, 108, 110, 111, 112, 118).	» 1990.—
4.	Εἰς ἀγορὰν βιβλίων διὰ τὴν βιβλιοθήκην (κατὰ τὰ ἐντάλματα 113, 117).	» 48.65
5.	Εἰς τυπωτικὰ ἐγκυκλίου (κατὰ τὸ ἐντάλμα 106).	» 10.—
6.	Εἰς τυπωτικὰ Δελτίου (κατὰ τὸ ἐντάλμα 107).	» 150.—
7.	Εἰς ποσοστὰ εἰσπράκτορος (κατὰ τὰ ἐντάλματα 109, 114).	» 258.50
		3047.05
	Περὶσσευμα εἰς μετρητὰ πρὸς ἐξίσωσιν	» 1051.—
	Τὸ ὅλον	Δρ. 4098.05

Β' ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

τῶν ἀπὸ 7 Νοεμβρίου 1894 μέχρι 2 Φεβρουαρίου 1895 εἰσπραχθεισῶν συνδρομῶν ἑταίρων κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν (1).

	1894	1895		1894	1895
Ἀγγελόπουλος Κ.	—	10	Βικέλας Δημ.	10	10+
Ἀθηνογένης Γ.	—	25	Βιώνης Γ.	—	10
Ἀλμείδης Μ.	—	10	Βλάχαλης Ν.	—	15
Ἀναστασίου Ν.	—	10	Βλαστός Γ.	—	10
Ἄννινος Θέρος	—	10	Βλαχόπουλος Ξενοφῶν	10	—
Ἄντωνιάδης Ἄντ. Σ.	—	10	Βορές Δαρμιανός	10	10
Ἀπέργης Ἀνθίμος (Βηθλεὲμ).	10	—	Βύτσαρης Ἀθαν.	—	10
Ἀπέργης Ν.	—	10	Βουγιούκας Δημ.	—	10
Ἀραβαντινός Σπ. ¹	—	—	Βούλγαρης Δ. Γ.	—	10
Ἀργυριάδης Ἰω.	10	—	Βουλπιώτης Δ.	10	—
Ἀργυρόπουλος Λεωνίδας	—	10	Βούρος Ἀλέξ.	—	10
			Βούρος Α. Ζ.	—	10
Βαλαωρίτης Ἰωάννης.	—	15	Βουσαάκης Ἀριστ. ³	—	—
Βαλέττας Σπυρ.	—	10	Βρυταινᾶς Ἐμμ.	10	10
Βαλτατζῆς Γεώργιος ²	10	—	Βρυζάκης Κ.	10	—
Βαλτατζῆς Στέφανος	10	—	Βυζάντιος Κ.	10	—
Βαρατάσης Περ.	—	10			
Βάρβογλης Ν.	10	—	Γαζῆς Ν.	10	—
Βάρβογλης Φ.	10	—	Γαλβάνης Ἰούλιος.	—	10
Βαφειαδάκης Ν.	—	20	Γεννάδης Στέφανος	10	—
Βαφειαδάκης Σταμ.	—	20	Γεωργαντᾶς Γ.	—	10
Βελέντζας Σπυρ.	10	—	Γιαννακόπουλος Κ. ⁴	10	—
Βελαύδιος Ζαχ.	—	10	Γιασεμολαδᾶς Π.	—	10
Βενιζέλος Μ. Γ.	10	10	Γιουρδῆς Γ.	—	10
Βερνάρδος Δ.	—	10	Γιουρδῆς Δ.	—	10
Βερροιάπουλος Ἠλίας	—	10	Γουμποῦρας Ἄρσ. (Ἵδρας)	10	—

(1) Ἐν μὲν τῷ πίνακι αὐτῷ περιλαμβάνονται αἱ συνδρομαὶ τῶν ἐτῶν 1894 καὶ 1895 αἱ πληρωθεῖσαι ἐντὸς τοῦ τριμήνου τούτου. Ἐν δὲ ταῖς σημειώσεσιν ἀναγράφονται αἱ ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρονικοῦ διαστήματος διὰ προηγούμενα ἔτη γενόμεναι εἰσφοραί. Τὸ σημεῖον + ἐν τῷ πίνακι δηλοῖ τὰς κατὰ προηγούμενα ἔτη διὰ τὸ 1894 καὶ 1895 γενομένας πληρωμάς.

¹ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

² Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

³ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

⁴ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

	1894	1896		1894	1896
Γραφειάδης Δημ.	—	40	Ἡπίτης Ἀντώνιος ⁸	40	—
Γρηγοράκης Π.	40	—	Θάλης Μιλτ.	—	40
Γρίβας Χρ. Γαρδινιώτης	40	40	Θεοδωράκης Ἀναστ.	—	40
Γῶγος Γρηγ.	18	—	Θεοτόκης Γ.	40	—
			Θερμησιώτης Γ. ⁹	40	—
Δαγκλής Π.	—	40	Θῶν Ν.	—	40
Δαίρπελδ Γ.	—	40	Ἰσηγόνης Ἰω.	40	—
Δεκαβάλας Κ. ⁵	40	—	Καλλιγᾶς Πέτρος	40	—
Δεληγεώργης Δημ.	—	40	Καλλιφρονας Μ. Δημ.	25	—
Δεληγεώργης Λεωνίδας	—	40	Κανάκης Πέτρος	—	25
Δεληγιάννης Κ.	40	—	Κασδόνης Γ.	40	40
Δεληγιάννης Νικ.	15	10	Κασδόνης Σωκράτης	40	—
Δέλτα Στέφ.	—	40	Καστριώτης Χρ. ¹⁰	40	—
Δημαρᾶς Θησεύς	—	40	Κατσιμπαλης Μ.	40	—
Διαμαντόπουλος Π. ⁶	—	—	Κελαϊδῆς Παρθένιος ¹¹	40	—
Δούνας Θ. Ν. ⁷	—	—	Κλεομένους Κλεομ.	40	—
Δουρούτης Ἀθ. Γ.	—	40	Κορδέλλας Ἀνδρέας	40	—
Δραγούμης Μ.	—	40	Κοσσονάκος Κ.	40	—
Δραγούμης Στέφ.	—	20	Κουκουλάρης Προκόπιος (Τρικ- κάλων) ¹²	40	—
Δροσίνης Γ.	—	40	Κουντουριώτης Λάζαρος	40	—
Δροσινός Βασ.	—	40	Κοφινιώτης Ἰω.	40	—
			Κριεζῆς Α. Δ.	40	—
Ἐμπεδοκλῆς Ἀντώνιος	—	40	Κυριακός Ν. Δ. ¹³	40	—
Ἐμπειρικός Ἐπαμ.	—	15	Κυριακός Διομήδης Ἀναστ.	40	—
Εὐταξίας Ἰω.	—	40	Κυριακός Περ.	40	—
			Λάκων Βασίλειος	40	—
Ζαίμης Ἀλέξ.	—	20	Λαμπίρης Ἀθέριος ¹⁴	40	—
Ζαίμης Ἀσημ.	—	20	Λαμπρινίδης Μ.	40	—
Ζαίμης Πον.	—	20	Λάμπρος Σπυρίδων	—	15
Ζαχαρίας Διον.	—	40			
Ζέγγελης Ἡλίας	—	40			
Ζυγομαλᾶς Ἰω.	40	—			

⁵ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

⁶ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

⁷ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

⁸ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

⁹ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

¹⁰ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

¹¹ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

¹² Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

¹³ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

¹⁴ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

	1894	1896		1894	1896
Λαπαθιώτης Λεωνίδας ¹⁵	—	—	Παπάγος Λεων.	40	—
Λεονάρδος Δημ.	10	—	Παπαμάρκου Χαρίσιος	40	—
Λομβάρδος Ἰω.	10	—	Παπαμιχαλόπουλος Κ. ²²	40	—
Λομβάρδος Κ.	40	—	Παπαναστασίου Π.	—	40
			Παπανικολάου Βασ.	40	—
Μανέτας Π. ¹⁶	—	—	Παπούδωφ Ἀριστ. ²³	—	—
Μάτσας Ἀντώνιος	40	—	Παρίσης Γ.	40+10+	—
Μαυρομιχάλης Π. Α. Γ.	10	—	Πατρίκιος Βασ.	40	—
Μαυρομιχάλης Ἀντ.	40	—	Πατρίκιος Ἰω.	40	—
Μεντζελόπουλος Α.	40	—	Πατρίκιος Περ.	40	—
Μεσσαλᾶς Διον.	40	—	Πατύχας Γ.	40	—
Μητροφάνους Ἱερόθεος	—	25	Περρῆς Πέτρος	40	—
Μιαούλης Δ.	40	—	Περρῆς Σπυρ.	40	—
Μισυρλῆς Νικ. ¹⁷	—	—	Πεταλᾶς Κ.	40	—
Μομφερράτος Ἀντ.	—	10	Πετροκόκκινος Στέφ. ²⁴	—	—
Μοσχάκης Ἰγνάτιος	40	—	Πικαρέλης Λύγ. ²⁵	—	—
Μούσης Ἰω.	40	—	Πίσσας Εὐστρ.	40	—
Μουτσόπουλος Ἰρῶφω ¹⁸	40	—	Πίσσας Χριστόφορος	40	—
Μπαλάνος Δ.	40	—	Πολίτης Μιχ.	40	—
Μπαλτῆς Θεοφάνης ¹⁹	—	—	Πολίτης Γ. Νικ.	—	40
Μπόττασης Ν. Δ.	40	40	Πολυγένης Κ.	40	—
Μπόττασης Ν. Ἰωάννης	—	100	Ποταμιάνος Ἡλίας	40	—
			Πούλος Ἰω. ²⁶	40	—
Οἰκονομίδης Κ. Δ. ²⁰	40	—	Πουρναρᾶς Ν.	45	—
Ὀριγιάννης Πέτρος	10	—	Προβελέγιος Χαρ.	40	—
Ὀρφανίδης Γ.	—	10			
			Ῥάγκος Ἰω.	40	—
Παγανέλης Σπυρ. ²¹	—	—	Ῥακτιβάν Κ.	45	—
Πανᾶς Ἰω. Γ.	40	—	Ῥάλλης Π.	40	—
Πανταζίδης Ἰω.	40	—	Ῥιβέλης Μ. ²⁷	40	—

¹⁵ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

¹⁶ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

¹⁷ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

¹⁸ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

¹⁹ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

²⁰ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

²¹ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

²² Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

²³ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

²⁴ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

²⁵ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

²⁶ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

²⁷ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 20 διὰ τὰ ἔτη 1892 καὶ 1893.

	1884	1895		1894	1895
Ψίχος Γ.	10	—	Συγγρός Ἀνδρέας.	50	—
Ψόχιλδ Κάρολος.	10	—	Σωτηριάδης Γ.	20	—
Ψούκης Ἀρ.	10	—			
Ψουσόπουλος Δημ.	10	—	Ταμπακόπουλος Π.	10	—
Ψώμας Κανδ. Γεώργιος	10	—	Τομπάζης Ἰάκωβος	10	—
Ψώμας Ροβέρτος ²⁸	10	—	Τριανταφυλλάκος Μ.	10	—
Ψώσης Ζήκος.	10	—	Τσακαλώτος Β.	10	—
Ψώσης Στέφανος	10	—	Τσαμαζός Νικ. ³²	10	—
			Τσαουσόπουλος Δ.	10	—
Σαντοριναῖος Κ. ²⁹	—	—	Τσουντας Χρ.	10	—
Σάουρωτ Μ.	10	—	Τυπάλδος Κοζάκης Γ.	10	—
Σαχίνης Κ. ³⁰	10	—	Τυπάλδος Σόλων	10	—
Schlumberger G.	10+10+				
Στρως Ἀγγελος	10	—	Φανδρίδης Διομ.	10	—
Σιμόπουλος Ἀνάργυρος	10	—	Φέρμπος Δημ.	10	—
Σιμόπουλος Ἰω.	10	—	Φιλάρετος Νικ.	10	—
Σισίνης Χρυσάνθος	10	—	Φιλήμων Τιμ. ³³	—	—
Σκουζές Ἀλέξ.	10	—	Φίλιος Δημ.	10	—
Σκουζές Παῦλος	10	—	Φιλοσοφόπουλος Θ.	10	—
Σκουλούδης Στέφ.	20	—	Φλογαίτης Θεόδ. ³⁴	—	—
Σκουφός Γ.	10	—	Φραγκούλης Νικοκλής	10	—
Σκυλίτσης Π. Στεφάνοβιχ	25	—	Φωτίου Ἰω.	10	—
Σμόλεντς Νικ.	10	—	Φωτίου Χαράλ.	10	—
Σούλης Ἀν. ³¹	10	—			
Σουρμελής Μαρῖνος	10	—	Χαλκιόπουλος Νικ.	10	—
Σοῦτσος Ἀλέξ. Δ.	10	—	Χαλκοκονδύλης Σπυρ.	10	—
Σοῦτσος Μ. Ι. Δημ.	10	—	Χαρίσης Ἰω. ³⁵	10	—
Σπαθάκης Ἀριστ.	10	—	Χατζανέστης Γ.	10	—
Σπηλιωτάκης Ἰω.	10	—	Χοιδᾶς Ἀχιλλεύς.	10	—
Σταμούλης Α.	10	—	Χόρς Μιχ.	10	—
Σταμπουλόπουλος Κ.	10	—			
Στέφανος Κλών	10	—	Ψάλτης Ἰάκ.	10	—
Στεφάνου Διον.	15	—	Ψωμάδης Κ. ³⁶	10	—

²⁸ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

²⁹ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

³⁰ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 20 διὰ τὰ ἔτη 1892 καὶ 1893.

³¹ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

³² Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

³³ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

³⁴ Ἐπλήρωσε δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

³⁵ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

³⁶ Ἐπλήρωσε καὶ δρ. 10 διὰ τὸ 1893.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΛΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ ΚΥΡΙΑΛΟΥ Ἀρχιμανδρίτου, Ἐὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον Παῖσιον Πατριάρχην Ἱεροσολύμων σελ. 211-233.
 — Ἐὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον Παρθένιον Πατριάρχην Ἱεροσολύμων σελ. 234-252.
 — Ἐὰ κατὰ τὸν ἀοίδιμον Εὐφραῖμ Πατριάρχην Ἱεροσολύμων σελ. 253-262.
 ΛΑΒΕΣΟΥΔΗ ΑΘΗΜΟΥ, Δύο ἐγκύκλια ἔγγραφα Γρηγορίου τοῦ Β' Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως σελ. 268-275.
 — Δύο σημειώματα ἐκ χειρογράφων σελ. 275-281.
 — Συνοδικαὶ πράξεις τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρῖδων καὶ πάσης Βουλγαρίας σελ. 547-573.
 — Δύο ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀχρῖδος σελ. 573-574.
 ΛΗΜΕΛΑ ΤΙΜ. Λουκᾶ Ῥάλλη ἰδιόγραφοὶ ἀναμνήσεις καὶ ἀποκαλύψεις ἐπεισοδίων τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως σελ. 475-512.
 ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ Β. Γεωργίου Κυπρίου ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν Εὐθύμιον ἐπίσκοπον Μεδύτων σελ. 387-422.
 — Διορθώσεις τινὲς εἰς δύο Ματθαίου τοῦ Καντακουζηνοῦ λόγους «περὶ φιλομαθείας» καὶ «περὶ τῶν τριῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων» κατὰ χειρογράφον τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῆς Βιβλιοθήκης σελ. 518-532.
 ΑΡΗΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ Α. Σ. Σημείωμα περὶ Τριπόλεως τῇ 1769 σελ. 574.
 ΒΙΚΕΛΑ Δ. Ἐπιστολὴ Γουσταύου Ἰϋχτάλ σελ. 331-343.
 ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ Ν. Ι. Ἱστορία καὶ ἔγγραφα τῆς Μονῆς Βενιᾶς σελ. 653-689.
 — Χρονικὸν σημεῖωμα ἐκκλησιαστικοῦ βιβλίου τῆς Μονῆς Βενιᾶς σελ. 690-692.
 ΔΙΑΜΑΝΤΑΡΑ ΑΧ. Δημιῶδη ἄσματα αἰώρας ἐκ Καστελλοριζίου σελ. 343-348.
 — Καστελλοριζιὰκὰ παραμῦθια σελ. 696-721.
 — Ἄσματα δημοτικὰ Καστελλοριζίων σελ. 722-722 η.
 ΖΕΡΑΒΕΝΤΟΥ Η. Περὶ τοῦ γεωγραφικοῦ ὀνόματος Παρκιὰ - Παροικία σελ. 513-518.
 ΚΩΛΕΤΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ Στατιστικὴ τῆς νήσου Σάμου (1830) σελ. 575-578.
 ΛΑΜΠΡΟΥ ΣΠΥΡ. Η. Νεκρολογία. — Ἀλέξανδρος Πασπάτης. — Ἰωάννης Ρωμανός. — Τάσος Δ. Νερούτσος σελ. 205-210.
 — Ἡ Μονὴ Βυλίζης καὶ τὰ ἐν αὐτῇ χειρογράφα σελ. 353-356.
 — Γνώμαι Κασίας σελ. 533-534.
 — Ἑλληνικὰ ἔγγραφα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῆς Βενετίας ἐν οἷς καὶ ἔγγραφα Τούρκων ἀρχόντων ἑλληνιστὶ μετὰ καὶ παρεκδρομῆς περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Μορέως σελ. 634-652.
 — Τὸ ἄνομα τοῦ Μορέως θηλυκόν σελ. 722 η.
 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΜΙΧ. ΙΑΚ. Ἐγγραφα περὶ τῆς ἐν ἔτει 1826 ἐπιθέσεως τῶν Αὐστριακῶν ἐπὶ τῆς νήσου Νάξου σελ. 263-267.

- ΜΑΥΡΑΚΗ Γ. Περὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν οἱ Κρητικοὶ ἀπώλεσαν τὰς Ἀθήνας, ὑπὸ
 Α. RUBIO y LLUCH σελ. 535-546.
- ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ Α. Μεσσαρία. — Ἱστορικαὶ ἐρευναι περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου τῆς γεω-
 γραφικοῦ σελ. 423-474.
- ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΥ Α. Νομοκάνων τοῦ ΙΓ' αἰῶνος σελ. 309-331.
- ΝΕΡΟΥΤΕΟΥ Τ. Δ. Χριστιανικαὶ Ἀθήναι σελ. 51-204.
- ΝΕΣΤΟΡΙΔΟΥ Κ. Ἰωάννου Εὐγενικοῦ περιγραφή τῆς ἐν Δουρυσίου κώμης Πιερρίας
 σελ. 627-634.
- ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ Γ. Περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου Σιωποῦ τῶν Καλαβρύτων σελ.
 281-285.
- ΠΟΛΙΤΟΥ Ν. Ρ. Δημῶδεις κοσμογονικοὶ μῦθοι σελ. 579-626.
- RUBIO y LLUCH. Ἴδε ΜΑΥΡΑΚΗ
- SCHITT JOHN. Ποίημα ἀνέκδοτο τοῦ Μαρίνου Φαλιέρη σελ. 291-308.
- ΣΚΟΡΔΕΛΗ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γούρκος εἶμαι, βούλλα κόφτω σελ. 285-287.
 — Χρονικὰ σημειώματα σελ. 288-290.
 — Ὁ κληδονισμὸς ἐν Στενημάχῳ σελ. 722-723.
- ΤΡΟΥ ΜΑΞΙΜΙΛΙΑΝΟΥ Νέος κώδιξ τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου λογοθέτου Κωνσταντίνου
 τοῦ Ἀκροπολίτου σελ. 35-50.
- Χ. Β. Ν. Χρονικὰ σημειώματα σελ. 693-696.
- ΧΟΡΜΗ Α. Βαπτιστικὰ ὀνόματα σελ. 349-351.
- ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. — Πρακτικὰ τῆς ΙΑ' γενικῆς
 Συνόδου τῆς 29 Μαρτίου 1892. — Ἐκθεσις τῶν ἐργασιῶν τοῦ διοικητικοῦ Συμβου-
 λίου. — Ἐκθεσις τοῦ Ἐφόρου τοῦ Ἀρχείου. — Ἐκθεσις τοῦ Ἐφόρου τοῦ Μου-
 σείου. — Ἐκθεσις τοῦ Ταμίου. — Ἐκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς σελ. 5-34.
 — Πρακτικὰ τῆς ΙΒ' γενικῆς Συνόδου τῆς 9 Μαΐου 1893. — Ἐκθεσις τῶν ἐργασιῶν
 τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου. — Ἐκθεσις τοῦ Ἐφόρου τοῦ Μουσείου. — Ἐκθεσις τοῦ
 Ταμίου. — Ἐκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς σελ. 357-386.
 — Πρακτικὰ τῆς ΙΓ' (ἐκτάκτου) γεν. Συνόδου τῶν Ἑταίρων τῆς 15 Μαΐου 1894. —
 Πρακτικὰ τῆς ΙΔ' γενικῆς Συνόδου τῆς 6 Νοεμβρίου 1894. — Λογοθεσία τοῦ Προ-
 ἔδρου. — Ἐκθεσις τοῦ Ἐφόρου τοῦ Μουσείου. — Ἐκθεσις τοῦ Ἐφόρου τοῦ Ἀρ-
 χείου. — Ἐκθεσις τοῦ Ταμίου. — Ἐκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς σελ. 721-749.
 — Πρακτικὰ τῆς ΙΕ' γενικῆς Συνόδου τῆς 5 Φεβρουαρίου 1895. — Ἐκθεσις τῶν ἐρ-
 γασιῶν τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου. — Ἐκθεσις τοῦ Ἐφόρου τοῦ Μουσείου. — Ἐκ-
 θεσις τοῦ Ἐφόρου τοῦ Ἀρχείου. — Ἐκθεσις τοῦ Ταμίου σελ. 750-760.
- Παροράματα καὶ συμπληρώματα σελ. 352.